Buk Baibel long tokples Yongkom

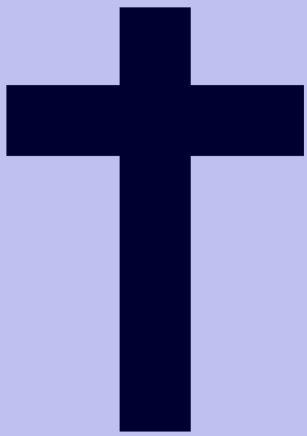

Genesis, Psalms, and The New Testament in the Yongkom Language (also called the Yonggom language) of Papua New Guinea

Buk Baibel long tokples Yongkom

Genesis, Psalms, and The New Testament in the Yongkom Language (also called the Yonggom language) of Papua New Guinea

copyright © 2003 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Yongkom

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
b3f9b0a2-8cdb-5470-8e3c-8250231eee99

Contents

Andowe Korokbi Weng 1
Andowoon 3
Buk Yook 90
Matyu 240
Maak 312
Luk 355
Yoon 426
Kwamiwen 479
Romdan 543
1 Korindan 574
2 Korindan 604
Galasiadan 624
Efesusdan 635
Filipaidan 645
Kolosedan 653
1 Tesalonaikadan 660
2 Tesalonaikadan 666
1 Timoti 670
2 Timoti 679
Taitus 685
Failimon 689
Hibrudan 691
Yems 714
1 Pita 722
2 Pita 730
1 Yoon 736
2 Yoon 744
3 Yoon 746
Jud 748
Korokboon 751

GOD YE WENG KARADMO

The New Testament in the Yongkom Language
Western Province, PAPUA NEW GUINEA

Andowe Korokbi Weng

Buk kemaom kee Yariman Yesu Keresu ye dowad wongkiwen. Ye weng amun ye dowad buk kemaom kee dakmoon. Kwane, unyeman anukbed Kingkin Karadmombed karub yaa inamen kaadkeri kondoone weng amun kee wongkiwen. Yesu Keresu wooneen yaronbed mene ari kibik weng amun kee Yongkom wengbed ongmiwen kuu weeb 2003yiib, nub kalendaa ye weeb kimingki yeman kii. Buk kee nimakarub komarewa God yaa ikakman kunum keri ye kiwaan dakmenaboon. Kemaom kuu buk 27iib, kumban yi korem kuu kiwaan mimo God ye Mingki Yesu Keresu ye kerekmen korokbiwen.

Matyu yoom Maak yoom Luk yoom Yoon yoom Pool yoom karub yena yoom yimbed buk kee Gurikdan yi wengbed wongkiwen. Amaanbed karub yenambed Gurik weng kee wedmekorib, ben nengkire weng maa maa yi weng yaa nongkobiwen. Buk kee kwane nengkire wongkiwen. Weng kee aningko mimo mimo ben nengkire wongkindo, Gurik ye weng id kuu ben nengkire, weng id mim kuu kwamunemo Yongkom wengbed ben nongkobe wongkiwen. Gurik weng kande weng mimim aningko wongkiwen ye kiwaan kerene wene nengkidmiwen karen weng id kuu kirod kandimokban karen. Kwanekob, ves yena kuu ben dabokne Yongkom weng dakmi ye kiwaan yaambed nengkidmiwen kowe, ves namba kangkon ben dabokne wongkiwen, ves 2-3 o 10-12 kwamune areb kui.

Yesu bobnoonbed ari wene weeb 300iib areb keruune kuristen korok korok yi mene nedbenib buk maa maa andangkenib weng mimo kerenib buk 27iib kuu Yesu ye weng amun anam kii ande ben nong- kobiwen. Kwane weeb yemoon kere amaan arimbed karub yena kuu saptayiib vesiib ben dabokne winiwen, kirodmo kuyaa kii ande baamoni kaadkeri dowad. Buk ibduruk wongkiwen ye kuru kuu kwamune yenayiib dingkimbed wongkanabiwen. Kwane wongkanabe kopis yemoon keriwen. Kumban amaanbed wedmiwen kuu kopis yena kuu ves yena ariyiib kuned kopis yena kuu dowan. Kwani kowe, kwamune keroon ye dowad ambobi weng yena kuu dabderem dungkun yiri wongkoon, buk keyaombed.

Buk Matyumbed wene Buk Korokboon, buk korem kuu andowe ambobi weng wengiib. Kuye weng kuu buk kuu kanembed wongkoon ye wengiib komo dowad wongkoon ye wengiib komo aron areb wongkoon ye wengiib weng yenayiib. Kukuu yiib awandi dowad wongkanabiwen. Kwane, dungkud ambobi weng wongkanabiwen, wongkoonman ye meeni inamen darewoob korokbi ye dowad.

Kwane, buk korem aombed ves yena ben wenore korok wengiib wongkiwen. Korok weng kuu God Ye Wengban, kukuu God ye weng id korokbi dowad weng dukmen wongki yeman. Korok weng yena yiri kuu weng id ibmo ye weng God ye weng aombed karub maambed wongkoon kuye buk aningkoyiib ves nambayiib wongkiwen.

Kwane, buk aom beegod yena dungkun yiri nongkobiwen kuu weng id ambobi wengiib wongkiwen. Ambobiwen ye ves kuyaa kekamune bereng * kowiwen. Kuye bereng kuu dungkun yiri ambobi weng angkeen andi yeman.

Ves yena andowe wongkiwen kuu ben aom kobkokmo keriwen, kukuu komkum kui. Komkum yena kuu God Ye Weng wongkoon- manbed God Ye Kerekmen Korokbi Ye Weng Ibduruk yaambed boon kowe, kunayambed

boon ye bukiib vesiib kuu beegod dungkun yiri nongkobiwen. Kuyaa kuu buk aningko kuu dukmen wongkiwen, dukmen wongki ye kiwaan kuu Buk Aningko Korokbi Weng aombed.

God Ye Weng ye buk yeenbon ye yoman kuu kumkam ayoob, mim kuu Weng Yena Ye Ambobandi Weng, maa kuu Ambobi Korok Weng, Kiwaan Maa Maa Kedmengki Weng Nekwiwen. Weng maa ye id o karub ye kuu kane ande kaadkerandameb kuu Weng Yena Ye Ambobandi Weng yaa wene kuye weng wedme kimingke. Ambobi Korok Weng kuu korok wengiib, korok weng maa yaa inamen ariyiib kaadkerandameb kuu korok weng yiri ye vesiib kimingke. Kuye ves kuu korok weng yaa korobe kedmengkandi yeman.

God Ye Weng kee komo dowad wongkiwen kuu God yekareb dakme korokboon, kuu Yesu yaa anam andi dowad, Yoon 3:15-17a,36 kimingke. God ye kangkon korokboon kuu Buk kembed nub awandodned kaadkere ye dowaken yaambed dobiri ye kiwaan arimbed dobirime anded, 2 Timoti 3:16 kimingke. Kwani kowe, inamen ayoob keyaa Godbed awabdoko anammo awine kande.

Preface

This book is a translation of the New Testament into the Yongkom language. This is the language of approximately 4,000 people who live along the west side of the Ok Tedi River from the Birim River in the north to south across the Fly River and to the northern tip of Lake Murray in Western Province of Papua New Guinea.

Andowoon Ye Weng
(Genesis)

Andowoon 1

Andowe Ongmenaboon Ye Weng

1 Yimin andowoon yiri kuu Godbed ambidiib okadiib ongmenaboon,
2 kumban okad kuu wuub nimingkindo, angkon kumkam maayiibban. Kwane kumun kumbed kebenoon. God ye Kingkin kuu ok animari wedyambed yarebeen.
3 Godbed yedmoon “Namborok.” andoona namboroon.
4 Namboroone, wedmekore “Amun kii.” andoon. Andekore, yembed nambiriyiib kumuniib kuu andokbe yeka yeka keroon.
5 Kwanekore, nambiri yaningko kuu “Awingyab” andekore, kumun yaningko kuu “Amnoom” ande keroon. Mirikne ware amkimo keroone, aron mimo keroon.
6 Kwanoone, Godbed yedmoon, “Ok yiri kuu yuka keruko, ok ari kuu yeka keroko, wedya kuu nuub yeman kerok.” andoona kwanoon.
7 Godbed mindong yi dangimbon ongmekore ok ari dore ok yiri dore wedya kowoon.
8 Kowe Godbed mindong yi dangimbon yaningko kuu “Ambid” andoon. Mirikne ware amkimo keroone, aron ayoob keroon.
9 Kwanoone, Godbed yedmoon, “Ok yiri kuu kanmimyirimo keruko, bid kuu yaro angkimburuko.” andoona, kwanoon.
10 Bid kuu “Okad” ande, ok kuu “Karamok” ande keroon. Kwane wedmekore “Amun kii.” andoon.
11 Kwanandekore yedmoon, “Aya kereeka nonga yuma oma mongkob animan maa maa animaibka animaibbanka korem dembok.” andoona, kwanoon.
12 Yi korem kuu yi kawiib yowiib. Wedmekore, “Amun kii.” andoon.
13 Mirikne ware amkimo keroone, aron ayoobmim keroon.
14 Kwanoone, Godbed yedmoon, “Nambiri kuu ambid arimbed menebok. Yi dowad kuu awingyab yemaniib amnoom yemaniib weeb kimingki yemaniib
15 ambid arimbed okad yiri yuri yemaniib.” andekore,
16 aroniib woodiib mindongiib ongmenaboon. Aron kuu awingyab ye nambiri darewoob yeman. Wood kuu aron arebban amnoom ye nambiri embeng yeman.
17 Ongme dowan kerekore, ambid ari nongkoboon. Ambid ari nongkoboon kuu okad yiri yuri ye dowadiib,
18 awingyawiib kumuniib andokbi ye dowadiib nongkoboon. Yuriiwe, wedmekore, “Amun kii.” andoon.
19 Mirikne ware amkimo keroone, aron kaning keroon.
20 Kwanoone, Godbed yedmoon, “Ok yiri dingkan maa maayiib muubnoko ayari on maa maayiib dembe ambid ari wanyarebime.” andekore,
21 karamok yiri ye dingkan miin kambari maa maayiib ok yiri dingkan yena koremiib kuu ongmenaboone ok yiri muubniwen. Ok yiri ye dingkan korem komarewa ongmenaboon kuu kwamunemo. Ayari on maa maa kangkon ongmenaboon. Ayari on korem komarewa ongmenaboon kuu kwamunemo. Wedmekore, “Amun kii.” andoon.

22 Godbed yi yaa amun kerunde yedmendoon, “Yiib ok yiri ye dingkan kuu
mana yemoon kere ok yiri muubne wonok. Ayari on yiib kangkon mana
yemoon kere wonok.” andoon.
23 Mirikne ware amkimo keroone, aron angko keroon.
24 Kwanoone, Godbed yedmoon, “Bid ari dingkan maa maayiib
amongkowiib kiiwiib kuu okad yaambed dembenib yiib komarewa
ongmenabaan kuu kwamunemo yemoon kerime.” andekore,
25 bid ari dingkan maa maa korem ongmenaboon. Dingkan korem
komarewa ongmenaboon kuu kwamunemo. Wedmekore, “Amun kii.”
andoon.
26 Kwanandekore yedmoon, “Nubbed nimakarub nuwareb ongmem. Yi
kuu ok yiri ooniib ayari oniib dingkan kiiwiib amongkowiib darewoowiib
embengiib dingkan korem yariman kerok.” andoon.
27 Andekore, God ye kuruwak areb nimakarub ongmenaboon, ambiyiib
yingkiyiib.
28 Yi yaa kuu amun kerunde yedmoon, “Dana yemoon woongkanabime.
Okad yimin yimin yaa muubnime. Okad kumundin yaa oonime. Dingkan
korem kuu yariman kerime, ok yiri ooniib ayari oniib dingkan korem bid
ari yarebimaiwiib kui.” andoon.
29 Kwanandekore yedmoon, “Kedi, yob irimaan yeman koremiib ayowiib
yiib yaa kondaan, yiib animan kui.
30 Bid ari dingkaniib ayari oniib dingkan korem bid ari yarebimaiwiib yaa
kuu kereekiib bukiib kondaan, yi animan kui.” andoona, kwanoon.
31 Godbed ongmenaboon korem yaa wedmendekore, “Korem amun ye-
man kii.” andoon. Mirikne ware amkimo keroone, aron benme keroon.

2

Andowoon 2:1-4a, 7-9, 15-25

1 Kwane ambidiib okadiib kuna kuna dangoon ye kumkam korem ong-
menabe dowan keroon.
2 Kowe, God kuu aron ed kuu deme korem dowan keroon kowe dibere
yiidkoon.
3 Kwane, yembed aron kee amun kerunekore karadmo yeman ande
kowoon, amborom kuu ongmenabi deme korem dowan keroon ye dowad
dibere yiidkoon kowe.
4 Kuye weng kuu Godbed ambidiib okadiib kumkam korem ongmenaboon
ye weng kui. | H

Karuwiib Wonongiib Ongmenaboon

Yariman Godbed ongme dowan kerindo kuyaron kuu
5 yongbon kawa aya nonga kuu deedirindo amborom kuu am yedmindo
kowe monokban keroon. Kwane kuyaa kuu karub maa yongbon kaab deme
ambangkaneen ye karuwiibban.
6 Am minindo kuned ok kuu okad yirimbed deedereen. Deedereenu, bid
ari kuu okiib dange wuneen. | U
7 Kuyaron kuu okad aandune karub ongmene miiddem aombed inum
konoone demboon.
8 Demboone, YARIMAN Godbed aron dembimaun angka yongbon kaab
arumoone demboon, Iden aom kuu. Arume dowan kerekore, kuyaom kuu
karub ongmoon kuu kowoona doboroon.
9 Kwane, YARIMAN Godbed at amun maa maayiib dembok andoone daare
wonoon kuu, at ani yemaniib wedme kubi yemaniib kui. Yongbon kidangka

kuyaom kuu at ayoob demboon. At mimo kuu wadkeri ye at. At mamaa kuu arewa o amun inamen kaadkeri ye at.|H
10 Yongbon Iden kuyaombed ok kuu wene ari bokon kaningiib dangan-
abeen.
11 Ok ibduruk doween kuu yaningko Paison, Havila ambibkin aom
awanewandeen.
12 (Havila ambibkin aom kuu gold amuniib at nunung baeb amuniib od
darewoob ye botiib dangoon.)
13 Ok mamaa yaningko kuu Gihon, Kus ambibkin aom awanewandeen.
14 Ok mamaa yaningko kuu Taigris, Asiria ambibkin kangkambed
awanewandeen. Ok mamaa yaningko kuu Yufretes.|U
15 Yongbon Iden aom karub kuu YARIMAN Godbed kowoon ye dowad kuu
oone dobere ambangki yeman.
16 Kwamune YARIMAN Godbed yedmoon, “Eb kuu ayob korem kee ananeeb
kuu yimin,
17 kumban arewa o amun inamen kaadkeri ye ayob kuu anaab, kuu amob
kowe. Ananeeb kuu anam bobnaneeb kowe.” andoon.
18 Kwamune YARIMAN Godbed yedmoon, “Yembedmo dobiri kuu
amunban kowe, nembed ye yaa awaneni ye angkodmiyiib ongmaniin.”
andoon.
19 Kwanekore, okad andune dingkan koremiib ayari on koremiib ong-
menabe karub yaa benmonoona, yi aningko korem yeengkanandoon.
20 Yeengkanande dowan keroon, kumban yangkodmi ma wedmindo.
21 Kwanoone, YARIMAN Godbed karub yaa meenoone unuk darewoob
angkoone, karub ye anaatok mimo daandekore, ye kad ika ongmekore,
22 angkon anaatokbed wonong ongmekore, ye yaa nenmene
23 domonenoona, karub kuu yaro wedmendekore yedmoon,
“Kwamune kowe, yu kono kuu ne konombed kandene,
yu yom kuu ne yombed kandene keroon kowe,
yu aningko kuu Wonong kowaan,
amborom kuu karub yaambed kandoon kowe.” andoon.
24 Kwamunekob, karub kuu yarian yaa domonde ye amban yoom
dabokne yi ayoob kuu id mimo kerimaib.
25 Yi ayoob ebkadiibban idmo doriib kuned karakiibban.

3

Andowoon 3

God Ye Amob Wengamberedandiwen

1 YARIMAN Godbed ongmenaboon ye dingkan korem yaa kuu niinbed ne-
mengkandi kuu burudandoon. Kwane, niinbed wonong yaa kaamondoon,
“Anam kuu Godbed ayob korem yaa kuu anaib ande amob kowoon dee?”
andoon.
2 Andoone, wonongbed niin yaa man yedmeen, “Nub kuu ayob korem kuu
animaub kuu yimin,
3 kumban ayob mimo kee nub animokban Godbed amob kowoon nub
yaa. Yembed yedmoon, ‘Anaib, awinaib. Kwane ananiib o awinaniib kuu
bobnaniib.’ andoon.” andeen.
4 Anduune, niinbed yedmendoon, “Dowan, anam kuu yiib kuu bobnaib-
ban.
5 God yekaad yiib kuu ayob kee ananiib kuu yiib inamen nandaneene
God areb keraniib. Kwane komo komo kuu inamen arewa o amun kuu
kaadkeraniib.” andoon.

6 Andoona, wonong ayob wedmeen kuu ani yeman amun dangoone
wedme ani dowakeniib meeneen, “Ne dowaken kuu aneni meeni kangdom
kandandid.” andekoru kande aneen. Anekoru, yu karuwiib kanwene
konuune yeyiib anoon.
7 Ane dowan kerekoriwa, yi inamen nandoone wedme binangkiwen
ebkadiibban idmo kowe. Kwani kowe, yi ayoob yedob biid wane kaarangke
borokiwen.
8 Kwane, oobnon yaambed wengambiriiwe YARIMAN God kuu mongkob
kidangkambed meneen. Wengamberekoriwa, awunumbon yaa bikniwen.
9 Bikne doriiwe, YARIMAN Godbed karub yaa baande kaamonoon, “Kuna
yaa doreeb?” andoon.
10 Andoone, karubbed neman yedmoon, “Mongkob kidangkambed me-
neewe wengambaraan kowe, ebkadiibban idmo kowe uneni wene bik-
naan.” andoon.
11 Andoone, Godbed kaamonoon, “Kanembed yedmebdoonkob ebkadiib-
ban idmo doreeb? Ayob amob kowaan kuu anewenoo?” andoon.
12 Andoone, karubbed neman yedmoon, “Wonong ebbed ne yaa kawewen
kumbed ayob kee kawuune anaan kii.” andoon.
13 Andoone, Yariman Godbed yu yaa kaamondoon, “Komarewa
kwamewen kee?” andoon. Andoone, wonongbed man yedmeen, “Niinbed
ne yaa nemengkawoone anaan kii.” andeen.

Dabab Darewoob Kandiwen

14 Kwani kowe, YARIMAN Godbed niin yaa yedmenoon,
“Kwanewen kowe, eb kuu butun darewoob kandeeb,
dingkan amongkowiib dingkan kiiwiib korem arebban.
Kibirebyambed wene aron korem,
eb kuu kabeyob din ingkud ari irin wananeeb.
15 Dabab darewoob ke kowaan kee,
eb yoom wonong yoom neman bon bon kamimamaniib kii.
Kwani kowe, eb yob kuu wonong yu yowiib
aron korem bon kerimamaniib.
Yu yobbed eb korok kuu wowe monmaraneene
ebbed yu yob ye yon daandum yaa domondaneeb.” andoon.
16 Kwanandekore, yembed wonong yaa yedmendoon,
“Ongmaniina kub dana wooni yaron kuu yewed darewoob ariyiib.
Dana woonaneeb kuu yewed darewoob kandaneeb kui.
Kumban kub karub yaa dowaken keraneewe
ye kuu kub korok keraneen.” andoon.
17 Kwanandekore, yembed Adam yaa yedmenoon,
“Eb wonong yu weng wengamberekoreb anaib ande amob kowaan ye ayob
kuu anewen kowe,
okad kuu butun kande arewa keruun kii.
Kwani kowe, ebkareb yongbon deme kuu yobdoodmo ambangkaneb ana-
neeb,
kibikbed wene eb bobni yaron keranuun.
18 Kumban nongyikiib orikiib eb yongbon aom dembimamaneen kowe,
animan kuu yiminban kerimamaneene dura animan bad wenebima-
maneeb kii.
19 Ebkareb deme ambangke nimin kandenewe animan ananeeb.
Eb kuu okadbed ongmaan kowe,
bobnaneeb kuu okad keraneeb.
Amborom kuu eb kuu ingkudmo kowe,
bobnaneeb kuu ingkud ika keraneeb.” andoon.

20 Adambed yamban yu aningko Iv kowoon, amborom kuu yu kuu
nimkarub korem yi ena kowe.
21 Kwani kowe, YARIMAN Godbed ba kadbed ebkad ongmekore, yi yaa
bangkandoone borokiwen.
22 Kwane, YARIMAN Godbed yedmoon, “Karub kuu nuwareb keroon, komo
komo kuu inamen arewa o amun kuu kaadkeroon kowe. Kwani kowe, yem-
bed wadkeri ye ayob kuu kande ananeen kuu ne dowakenban, amborom
kuu ananeen kuu bobnindeban keraneen kowe.” andoon.
23 Andekore, mongkob Iden aom kuu “Winime!” andoone bunangka
winiwen. Winiiwe, YARIMAN Godbed yedmoon, “Eb kuu wene yongbon
deme ambangke. Amborom kuu eb kuu okadbed ongmoon kowe. Yiib
angkon mongkob Iden aom ika manaib, amob kowaan kowe.” andoon.
24 Mongkob Iden kangkambed engyus ayoowiib kerewang arimbed amot
yumbuyiib nongkoboone kerewang kuu kanawadmeen. Kerewang kee
wadkeri ye at ye kiwaan ari kebenoon.

4

Andowoon 4:1-12,25-26

Kein Yoom Abel Yoom

1 Adam yamban yoom dangiiwe oyoomiib kereen. Kwanekoru, dana
mingki wooneen. Woonekoru, yedmeen, “YARIMANBED awawoonkob
mingki woone kandaan kii. Kwani kowe, yaningko kuu Kein.”* andeen.
2 Amaan, angkon dana mingki mamaa Abel wooneen. Abel kuu dingkan
amongkob oonembirimaan. Kein kuu yongbon deme ye karub keroon.
3 Amaanbed Kein kuu ye yongbonbed bene nengkane agedmo keroone
baeb kuu YARIMAN yaa konoon.
4 Kwane, Abel kuu ye dingkan wonob dana aye ye yom kowiib kumbed
bunge kanmene nengkane agedmo keroone baeb kuu YARIMAN yaa konoon.
Kwane, Abelbed konoon kuu YARIMAN ye dowaken kerenoon,
5 kumban Keinbed konoon kuu ye dowakenban kerenoon. Dowakenban
keroone, Kein kuu norin ye murubia anammo keroon.
6 Kwanoone, YARIMANBED Kein yaa yedmenoon, “Eb kuu komandewed
norin wandewen? Komoyiibkob norin ye murubia kerewen?
7 Amun kamaneeb kuu dowaken kerubdaniine kubaneewoo? Kum-
ban, amun kamaabban keraneeb kuu ambarakmimbed eb awinebdaneen.
Ambarakmi inamenbed burudandubdandameen, kumban ebkareb am-
barakmi yaa burudande dore!” andoon.
8 Kuye yoman kuu Keinbed ye daman yaa yedmenoon, “Mongkob angka
wenem.” andoone winiwen. Wene dorekoriwa, ye daman kuu ayoone
bobnoon.
9 Kwanoona, YARIMANBED Kein yaa kaamonenoon, “Eb daman Abel kuu
kunaya doreen?” andoone, Keinbed neman yedmoon, “Nekaadban. Ne kuu
ye oone dobiri ye karuwoo?” andoon.
10 Kwanandoone, YARIMANBED yedmenoon, “Komo kamewen kee?
Wengambere. Eb daman ye umkan okad yiri kubudoroon kumbed ne
yaa baandoona wengambaraan.
11 Kwani kowe, butun kabdaan kii, eb kuu yongbon deme awinideban
amborom kuu ebbed eb daman aye wene ye umkan okad yiri kubudoroon
kowe.

* **4:1:** Kein yaningko ye id kuu “Kandaan”.

12 Eb yongbon kuu dembaanban. Eb kuu nane kibine dobiri ye karubban
kereeb! Eb kuu wedyamo dewenebi ye karub kereeb kii!" andoon.|H
13 Andoone, Keinbed neman yedmoon "Kee dabab darewoob oi! Ne kuu
yiminban!
14 Kibikee ne kuu yongbon deme ambangkideban, eb amob kaweeb kowe.
Angkon ne kuu eb dia minideban. Ne kuu wedyamo dewenebi ye karub
keraan kowe, karub mamaambed wedmewaneen kuu naneene bobnaniin!"
andoon.
15 Andoone, Yariman Godbed yedmoon "Dowan, kanembed eb aneen kuu
neman karub kurubmim inaniin." andoon. Kwane, Yariman Godbed Kein
ye binad ari amob akmi yeman kowe yedmoon "Kane amob akmi yeman
wedmenaneen kuu ayi yemanban." andoon.
16 Kwamunekore, Kein kuu Yariman God domonene wenene Dewenebi
ambibkin angka doboroon. Aron dembimamuun angka Dewenebi am-
bibkin Iden yaa doboroon.

Kein Ye Awoya

17 Kein yoom ye wonong yoom yi mingki Inok wooniwen. Kwanekore,
Keinbed kambong nare yidmene ambib yenbekore kambong kuu ye karub
dana yaningko Inok kowoon.
18 Inok ye mingki kuu Irad. Irad ye mingki kuu Mehudyael. Mehudyael ye
mingki kuu Metusael. Metusael ye mingki kuu Lamek.
19 Lamek kuu nima ayoob awanmoon, Adah yoom Silah yoom.
20 Adahbed dana mingki Yabal wooneen. Ye kuu dingkan amongkob ooni
ye karub yi awoya. Yi kuu parai kombon aombed dobirimamiib.
21 Ye daman yaningko kuu Yubal. Ye kuu yok kuweng amun wangkenabi
ye karub yi awoya.
22 Silahbed dana mingki Tubal-Kein wooneen. Ye kuu yeengbed kumkam
korem ongmenabi ye karub. Ye nengkan kuu Naama.
23 Lamekbed ye nima ayoob yaa daandoon
"Wengambirime! Kewedmanbed noon kowe ayaane bobnoon.
24 Kwani kowe, Kein ayaniib ye kakman kuu karub kurubmimiib yeene
inaniib,
kumban ne naniib ye kakman kuu karub 77iib yeene inaniib kumbed
yimin." andoon.|U

Set Yoom Inos Yoom

25 Amaanbed, Adam yoom ye wonong yoom dangiiwe karub dana maa
wooniwen. Woonekoru, yedmeen, "Godbed ne yaa mimyob keewene karub
dana maa kawoon. Dana kee Abel kuu Keinbed ayoon ye yumbon kandi
yeman. Kwani kowe, ne dana yaningko Set† yedma." andeen.
26 Angkon amaanbed Set yoom ye wonong yoom dana mingki Inos woon-
iwen. Kuyaron kumbed karub YARIMAN yaa baandi ye inamen andowiwen.|
H

5

Adam Ye Awoya

1 Adam ye awoya kuu kei. (Godbed karub kuu ye areb ongmoon.
2 Karuwiib wonongiib ongmekore amuniib kerundoon. Kerundekore,
yedmoon "Yiib kuu karuwa wononga kii." andoon.)
3 Adam kuu weeb 130yiib doberekore, ye mingki Set kuu woonoon. Ye kuu
Adam areb.

† **4:25:** Set yaningko ye id kuu "Kondoon".

4 Kwanekore, Adam ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon
kuu weeb 800iib doboroon.
5 Ye weeb korem kuu 930yiib doberene bobnoon.
6 Set kuu weeb 105iib doberekore, ye mingki Inos kuu woonoon.
7 Kwanekore, Set ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon kuu
weeb 807iib doboroon.
8 Ye weeb korem kuu 912iib doberene bobnoon.
9 Inos kuu weeb 90yiib doberekore, ye mingki Kenan kuu woonoon.
10 Kwanekore, Inos ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon
kuu weeb 815iib doboroon.
11 Ye weeb korem kuu 905iib doberene bobnoon.
12 Kenan kuu weeb 70yiib doberekore, ye mingki Mahalalel kuu woonoon.
13 Kwanekore, Kenan ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon
kuu weeb 840yiib doboroon.
14 Ye weeb korem kuu 910iib doberene bobnoon.
15 Mahalalel kuu weeb 65iib doberekore, ye mingki Yared kuu woonoon.
16 Kwanekore, Mahalalel ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom
doboroon kuu weeb 830yiib doboroon.
17 Ye weeb korem kuu 895iib doberene bobnoon.
18 Yared kuu weeb 162yiib doberekore, ye mingki Inok kuu woonoon.
19 Kwanekore, Yared ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon
kuu weeb 800iib doboroon.
20 Ye weeb korem kuu 962yiib doberene bobnoon.
21 Inok kuu weeb 65iib doberekore, ye mingki Metusela kuu woonoon.
22 Kwanekore, Inok ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon
kuu weeb 300iib God ye dowakeniib doboroon.
23 Ye weeb korem kuu 365iib doboroon
24 kuned Godbed nendoon, amborom kuu ye kuu God ye murubia ari
amunmo doboroon ye karub kowe. Kwani kowe, korem wonoon, okad yiri
dobirindo.
25 Metusela kuu weeb 187iib doberekore, ye mingki Lamek kuu woonoon.
26 Kwanekore, Metusela ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom
doboroon kuu weeb 782yiib doboroon.
27 Ye weeb korem kuu 969iib doberene bobnoon.
28 Lamek kuu weeb 182yiib doberekore, ye mingki kuu woonoon.
29 Woonekore, Lamekbed yedmoon “Yariman Godbed arewa kondoon
okad kiri kee kowe dana kee nub yaa awandi ye kiwaan ongmaneen. Kwani
kowe, dana kee yaningko Noa* andaan kii.” andoon.
30 Kwanekore, Lamek ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon
kuu weeb 595iib doboroon.
31 Ye weeb korem kuu 777iib doberene bobnoon.
32 Noa kuu weeb 500iib doberekore, karub dana ayoobmim Sem yoom
Hem yoom Yeefet yoom wanaboon.

6

Karub Yi Inamen Arewa Darewoob

1 Kuyaambed karuwa nimaya okad yemoon muubniwen.
2 Kuye niindem aom kuu okad yiri ye nimakoyu kerengkandimboniib
dobiriwen. God ye karubbed wedmibka nimakoyu kerengkandimbonmo
kowe, ebka neka kame biwen.

* **5:29:** Noa yaningko ye id kuu “Nenkankuni”.

3 Angkon Yariman Godbed yedmoon “Kwana kowe, ne kuu kerendo-
baraina karub weeb darewoob dobaraibban, amborom kuu yi dobiri arewa
keroon kowe. Weeb 120iib kwari burudande dobaraibban.” andoon.
4 Kurin kuyaron yaa dobiriwen kuu karub dareb dareb doboob doboob
dobiriwen. Yi kuu God ye karubbed wene Godiibban yi nima biwen yi dana.
Yi kuu kanangkod kayirin kamenabidan.|U

Andowoon 6:5-22

5 Kwane, YARIMAN wedmoonka nimakarub yi dobiriyiib inameniib korem
kuu miin arewamo keroon kowe
6 yedmoon, “Ne niindem aom miin kubiyiibban keroon, komande ni-
makarub ongmaankob okad yiri doriib?
7 Kwani kowe, nimakaruwiib dingkaniib ayari oniib korem kuu okad
yirimbed araniin kumbed yimin, amborom kuu ne mimyob darewoob
kowaan, komande ongmaanka.” andoon.
8 Kumban YARIMAN kuu ye kubi dowakeniib Noa yaa.

Noa Ye Weng

9 Kekee Noa ye weng. Noa yembedmo inamen yorokmo awine doboroon.
Kuyaron dobiriwen ye nimakarub kuu yembedmo ambarakmiyiib kii ande
dedmone daandiyiibban ye karub keroon. Noamo kuu God ye murubia ari
amunmo doboroon ye karub.
10 Ye karub dana ayoobmimiib kuu Sem yoom Hem yoom Yeefet yoom.
11 Amunmo meenme doboroon kumban nimakarub korem korem kuu
ambarakmiyiib ayub aya yaambed dobiriwen, God ye kiringkono ari.
12 Godbed wedmoonka nimakarub yi dobiri korem kuu ambarakmimo.
13 Kwani kowe, Godbed Noa yaa yedmenoon, “Nimakarub korem mon-
maraniin, amborom kuu ayub aya yambedmo doriib kowe. Anamaa,
nimakaruwiib okadiib monmaraniin.
14 Kwani kowe, ebbed at kamkonombed motod yenbe. Motod aombed
ambinam yemoon ongmenabe. Angkon, at nunungbed motod aomiib
angkayiib kuu ambe, ok aomnokban keri yeman.
15 Ku yenbaneeb kuu motod ye doboob kuu dingki bendom dore dingki
birid dore kumbed kimingkanmo wene 300iib kere. Angkon, angkara
angkara kuu dingki bendom dore dingki birid dore kumbed kimingkanmo
wene 50iib kere. Angkon, yiri dore ari dore kuu kimingkanmo wene 30iib
kere.
16 Ari kuu widbed kebene. Motod amkan dore ateni dore wedkuyaa
nuub yeman ambongko dingki bendom dore dingki birid dore mimo aande.
Ambongko mimo motod wedyambed aande. Motod aom kuu ambib yiriyiib
ariyiib ayoobmim ongme.
17 Kedi, urok darewoob ongmaniina mananeen kumbed kane kane yi
korem okad yiri wad doriib kuu duknaniib.
18 Kumban eb yaa ne weng ke yedme kowaan kei. Eb yoom eb karub dana
yoom yiib amered yoom motod aom aomnaniib.
19-20 Ayari on maa maa koremiib dingkan maa maa koremiib wad doriib
yeman maa maa koremiib ambiyiib yingkiyiib kuu menebiiwo motod aom
be aomnekoreb oone.
21 Wad doriib yeman maa maa korem yi animaniib yiib animaniib korem
be nongkobe.” andoon.
22 Noambed God ye weng kunduk dakmoon areb kuu korem kwanoon.

7

Andowoon 7:1-5,17,23

Urok Ye Weng

1 Kwane dowan kerekore, YARIMANBED Noa yaa yedmenoon, “Kibik yaron kuu ebbedmo amunmo doberewen kowe, eb yoom eb wonong yoom eb karub dana yi amered yoom motod aom aomnime.

2-3 Dingkan ani yeman maa maa korem ambi ediib yingki ediib ayari on maa maa korem ambi ediib yingki ediib durukman ye dingkan maa maa korem ambi mimoyiib yingki mimoyiib be aomnibko oonime. Dingkan be aomne oonibko amaanbed yemoon kereniwe muubnaniib.

4 Wene ari kuu aron ediib dowan keranuune nembed am darewoob yedmaniine mananuun. Aronki 40yiib amnoom 40yiib menembaranuun kii. Kwani kowe, nimakaruwa dingkana yi korem okad yiri dobirimaib kuu monmaraniin.” andoon.

5 Andoone, Noambed YARIMAN ye weng kunduk dakmoon kuu korem kwamunemo kamoon.|H

6 Noa ye weeb 600iib yaron kuu

7 Noa yoom ye wonong yoom ye karub dana ayoobmim yi amered yoom motod aom aomniwen.

8-16 God ye weng kunduk dakmoon areb kuu dingkan korem amongkowiib kiiwiib darewoowiib embengiib ambiyiib yingkiyiib Noa yaa menebe motod aom aomnekoriwa, Yariman Godbed ambongko kebenoon. Aron ediib dowan keroon kowe, wood ayoob aron 17 arimbed kuu ok darewoob okad niindem yirimbed bangkanandedeerebeenan wunuune ambid arimbed am darewoob okad yimin yimin yaa munuune kameen kowe, urok muneen. Kuyaron kuu aron 40yiib am darewoob menembureen, amkiyiib aronkiyiib.|U

17 Aronki 40yiib kuu urok derebeenu, motod kuu ok animari kanawaneen.|H

18 Kanawanekoru, ok animari kanawadmenmo dewenebuun.

19 Urok derebeenu, aangko darewoob korem kuu yukneen.

20 Derebe dowan kerekoru, okad korem kuu yukneen. Aangko dungkunbed dingkimbed kimingkanmo wene ok animarimbed ye ambab kuu 15iib.

21-22 Yukne dowan keruune, wadkeri yeman korem karuwa dingkana korem kuu dukniwen.|U

23 Nimakaruwiib dingkaniib ayari oniib, okad yiri wad doriibdan korem kuu monmare dowan keroon kuned, Noa awene yoom dingkan yoom motod aom aomniwendan kuu yimbedmo dobiriwen.|H

24 Okad korem yukneen yaron kuu 150yiib.

8

Urok Dowan Kereen

1 Noa awene yoom dingkan yoom motod aom aomniwen kuu Godbed nonondandindo. Kwani kowe, yedmoon “Nuub monok.” andoone monoone ok kuu igakman andowe keekne wuneen.

2 Kwanoone, okad niindem yirimbed ok kuu menebuun kuu kebene am kebene keroone,

3 aron 150yiib kuyaron kuu ok ika keekne wuneen.

4 Wood 7 aron 17 arimbed kuu motod kuu aangko Ararat ari angkibureen.

5 Ok keekne wuneene wood 10 arimbed kuu aangko maa maa kuu dian kereen.

6 Wene aron 40yiib dowan keruune wene ari kuu Noambed bunangka wedmi yeman ambongko nandene

7 ayari on binmo on kurud areb yaningko Reven kankoraroone wanwene
ok animari wedyambed dewenebeen.
8 Amaan on kawanmo on kawa areb yaningko Dav kankoraroon am-
borom kuu ok kuu keekne dowan kereen ande meenoon.
9 Kankoraroone wanwuneen kuned okad akmindo kowe, ika wanmuneen
amborom kuu ok kuu keekne dowan kerindo kowe. Ika wanmunuune,
Noambed nende motod aom kowoon.
10 Wene aron ediib dowan keruune, on kawanmo ika kankoraroone,
11 wanyarebuune oobnembed ika wanmuneen kuu atbiidiib domone
kanmuneen. Kwani kowe “Ok keekne dowan kereen yo.” ande meene
yekaadkeroon.
12 Wene aron ediib dowan keruune ika kankoraroone wanwuneen kuned
kuu ika minindo.
13 Noa ye weeb kuu 601iib kuyaron kuu wood mimo aron mimo keru-
une ok keekne dowan kereen. Kwanoone, Noambed wid yena bongme
benkatmekore kerekanabe okad yiri wedmoon kuu okad kuu kamkono kere
weneen.
14 Wene wood ayoob aron 27 keruune, okad kuu kokne kamkono kere
wuneen.|U

(Aronki yemoon dowan keruune, urok kuu keekne dowan keroone okad
kuu kamkono kere kereen.)

Andowoon 8:15-22

15 Kwane, Godbed Noa yaa yedmoon,
16 “Eb yoom eb wonong yoom eb karub dana yoom yi amered yoom
17 okad yiri yemaniib ayari yemaniib dingkan maa maa koremiib
bunangka angkanime. Dingkan korem ke be angkaneeb kee wenebe
yemoon kere muubnaniib kii.” andoon.
18 Kwanandoone, Noa yoom ye wonong yoom ye karub dana yoom yi
amered yoom kuu bunangka angkaniwen.
19 Angkaniiwa, dingkan maa maa korem kuu yeka yeka angkane wenebi-
wen.
20 Angkon, Noambed bot wuube dingkan nengke agedmo keri yeman
ye bon ongmekore, dingkan durukmanbaniib ayari oniib yaa maa maa
bene kwari kiribekore, nengkane agedmo keroone baeb kuu YARIMAN yaa
konoon.
21 Kwane, YARIMANBED kuyaa kuwekore yekareb yedmoon, “Amaan
angkon okad kamune ne ika arewa kerundainban, kwane karubbed komo
kamaniib yaa kui. Ne nekaad aron korem kuu nimakarub danambed wene
aamkono yaa yi inamen kuu arewamo. Kumban, angkon nembed okad
yiri wad doriibdan kuu angkon ika monmarainban, kibikee monmaraan
kwamune.” andekore, ika yedmoon
22 “Aron kwane okad angkibaranuun yaa kuu
animan kaab arumenabi yaroniib wanabi yaroniib,
angkon yuruk aroniib nimin aroniib,
angkon amaroniib yongkonbi aroniib,
angkon amkiyiib aronkiyiib keremborok,
dowan keraanban.” andoon.

9

Andowoon 9:1-15

Godbed Noa Yaa Amun Keendoon

1 Kwane, Godbed Noa yoom ye karub dana yoom yaa amun kerunde
yedmoon, “Yiib dana yemoon yidwarok. Okad korem muubnok.
2 Dingkan koremiib ayari on koremiib okyiri oon koremiib kuu yiib yaa
konob une dobirimamaniib. Yi kuu yiib dowakenmo komo kamaniib kuyaa
kiribaana doriib.
3 Ne dingkan ye amob durukman bongmaan kowe, korem kuu ani yeman.
Anuk kuu okad yirimbed kab kaini yeman [[ask: green plants]] kuu yiib ani
yeman andaan kwamune areb kuu, kibikee dingkaniib ayari oniib okyiri
ooniib korem kangkon yiib ani yeman andaan.
4 “Amob mimo kuu kei, dingkan id yaa umkaniib kwane anaib, amborom
kuu umkanbed wadkeriyiib angkeen kowe.
5 Kanembed karub maa ayaneene bobnaneen kuu bobni ye dabab kanda-
neen. Dingkan kanembed karub ayaneene bobnaneen kwangkon bobni ye
dabab kandaneen.
6 “Karub kuu God ye kuruwak areb ongmoon kowe,
karub kanembed karub maa ayaneene bobnaneen kuu
man kangkon karub yenambed aye kowaniib.” andoon.
7 Kwanandekore, ika yedmoon, “Kwane, yiib kuu awoya dana yewudmo
yidwarok, yiib kuu okad korem muubnok. Okad yiri yidwarok.” andoon.
8 Weng kee Godbed Noa yoom ye karub dana yoom yaa yedmendoon,
9 “Kedi, kibikee nekambed ne weng kunduk eb yoom eb awoya ari do-
baraniibdan yoom yaa kondaan kii.
10 Weng kunduk kee dingkaniib ayari oniib wadkeri yeman korem motod
aombed angkadiriwen yaa kondaan.
11 Ne weng kunduk ke ongmaan kei, amaan ok urokbed wadkeri yeman
korem ika monmarainban, kwane ok urokbed okad korem ika monmarain-
ban.” andoon.
12-13 Kwanandekore, Godbed ika yedmoon, “Weng kunduk akmi yeman ke
niinarikuru kei wiib wedaom kowaan, ne dore okad dore wedya kowaan
kui. Weng kunduk akmi yeman kee kowaan kuu yiiwiib wadkeri yeman
yenayiib korem yaa kowaan. Weng kunduk kuu nimakarub yaro dobere
dobere yaro wananiib korem yiman.
14 Komo aron amokambidiib ongmaniine niinarikuruyiib keraneen kuu,
15 ne ika meenaniin ne weng kunduk yiib yoom dingkan maa maa korem
yoom yaa kowaan kowe, angkon amaan ok urokbed wad doriibdan korem
yainban andaniin.” andoon.|H
16 Ne kuu niinarikuru amukambiid ari wedmaniin kuu angkon ika
meenaniin karuwiib dingkaniib yaa ne weng kunduk kowaan kuu.
17 Kukuu weng kunduk kuu wadkeri yeman yaa kondaan.” andoon.

Noa Ye Karub Dana

18 Sem yoom Hem yoom Yeefet yoom kuu Noa ye karub dana. Yi kuu motod
aombed angkadiriwen. (Hem kuu Keenan ye awodki.)
19 Karub dana ayoobmim kuyaambed karub korem yi awoya.
20 Noa kuu yongbon deme ye karub kowe nong yob ibduruk yembed
andowe kiiboon.
21 Kiiboona demboona, nong yob wande ondoobkekore, angkimberene
wain ok keroona, wain ok kuu anoon. Anekore, awarak ayuuna ebkad
biandekore, idmo ye kombon aom angkeen.
22 Hem Keenan yawodki kumbed yawodki Noa kombon aom idmo
angkeena wedmenoon. Wedmenekore, wene ye ambanga ayoob yaa yed-
mendoon.

23 Sem yoom Yeefet yoom tabua awine kankoone, yi kandom angkorom
anuk kowe, kanwene yi angkorom korokbe weneniiwa kombon aom aomne
yi awodki dabuneniwen. Yi murubia angkorom koniwen kuu yi awodki
idmo angkeen kuu yi dowakenban wedmeni kuu.
24 Ok awarak dowan keroona, Hembed komo kamoon kuu Noambed
wengamberekore,
25 yedmoon
“Keenan yaa butun kamoon.
Ye awoya kuu Hem ye ambanga ayoob yi awoya yi dabderem yirimo dobere
yi dememo awine yaraniib.” andekore, ika yedmoon,
26 “Kubi konem, Sem ye Yariman God yaa.
Keenan ye awoya kuu Sem ye awoya yi dabderem yiri dobere yi dememo
awine yaraniib.” andekore, ika yedmoon,
27 “Godbed Yeefet ye okad kuu irin angkane darewoob kere.
Kwane Sem yoom Yeefet yoom yi awoya kuu ibmo dobaraniib.
Keenan ye awoya kuu Yeefet ye awoya yi dabderem yiri dobere yi dememo
awine yaraniib.” andoon.
28 Urok yondem kuu Noa kuu weeb 350yiib doboroon.
29 Ye weeb korem kuu 950yiib doberene bobnoon.

10

Noa Ye Meed Yi Awoya

1 Noa ye karub dana Sem, Hem, Yeefet urok kee ye yondem yi dana meed
wanabiwen.
2 Yeefet ye karub dana kuu Gomer yoom Megog yoom Madai yoom
Yavan yoom Tubal yoom Mesek yoom Tiras yoom kwane wanaboon.
Kuyaambed ambibkin maa maa andowoon.
3 Gomer ye karub dana kuu Askenas yoom Rifat yoom Togarma yoom
kwane wanaboon.
4 Yavan ye karub dana kuu Elisa yoom Taasis yoom Kit yoom Rodan
yoom kwane wanaboon.
5 Keke Yeefet ye awoya ambibkin maa maa wenebe dobereniiwa weng
maa maa dakmenabiwen. Yi kuu karamok dudbi ariyiib karamok kebed
yayiib dobiriwen.
6 Hem ye karub dana kuu Kus yoom Misraim yoom Put yoom Keenan
yoom kwane wanaboon. Kuyaambed ambibkin maa maa andowoon.
7 Kus ye karub dana kuu Seba yoom Havila yoom Sabta yoom Raama
yoom Sabteka yoom kwane wanaboon.
Raama ye karub dana kuu Seeba yoom Dedan yoom kwane wanaboon.
8 Nimrod kuu Kus ye mingki. Yembedmo nangmenmo wene okad yimin
yimin yaa korok keroon.
9 Ye kuu dingkan yemoon bi ye karub keroon, Yariman God ye murubia
ari. Kwanikob yikareb yedmimaib “Nimrod dingkan biman Yariman God
ye murubia ari areb kerime.” andimaib.
10 Yembed Babilonia ambibkin aom taun Babiloniib Erekiib Akadiib
Kalneyiib kuyaambed ibduruk korok keroon.
11 Ambibkin kuyaambed wene Asiria ambibkin aombed taun Ninevayiib
Rehobotiiyiib Kalayiib
12 Reseniib yenbenaboon. Kambong Resen kuu Ninevayiib Kalayiib
wedyirimbed yenbenaboon. Nineva taun kuu amaanbed darewoob kereen.

13 Misraim ye awoya kuu Ruddaniib Anamdaniib Lehabdaniib Naftudaniib
14 Patrusdaniib Kasludaniib Kaftordaniib. Kasludan yena andokbe yika dobereniib Filistiadan keriwen.
15 Keenan ye awoya kuu Saidondaniib Hitdaniib
16 Yebusdaniib Amorodaniib Girgasdaniib
17 Hivdaniib Arkdaniib Sindaniib
18 Arvaddaniib Semardaniib Hamatdaniib. Saidon kuu Keenan ye wonob dana.
Kwane yi awoya wenebiwen.
19 Yi bid yimin kuu Saidonbed wene kuri kambong Kerar, kambong Kasa dia. Kwane wene kangka taun Sodomiib Gomorayiib Admayiib Seboyimiib, kambong Lasa dia.
20 Hem ye awoya kuu yi ambibkin maa maa yi amyenibon maa maa wenebe dobereniiwa yi weng maa maa dakmenabiwen.
21 Sem kuu Yeefet ye daman. Sem ye awoya maa kuu Hibrudan.
22 Sem ye karub dana kuu Elam yoom Asur yoom Arfasad yoom Lud yoom Aram yoom kwane wanaboon.
23 Aram ye karub dana kuu Us yoom Hul yoom Geter yoom Mesek yoom kwane wanaboon.
24 Arfasad ye mingki kuu Sela. Sela ye mingki kuu Eber. Eber ye awoya kuu Hibrudan.
25 Eber ye karub dana ari wanaboon kuu Peleg yoom Yoktan yoom kwane wanaboon. Peleg* yaron yaa kuu ambibkin maa maa andokbe yemoon keroon.
26 Yoktan ye karub dana kuu Almodad yoom Selef yoom Hasarmavet yoom Yeraa yoom
27 Hadoram yoom Usal yoom Dikla yoom
28 Obal yoom Abimael yoom Seeba yoom
29 Ofir yoom Havila yoom Yobab yoom kwane wanaboon. Yi korem kuu Yoktan ye karub dana.
30 Yi dobiriwen kuu kambong Mesambed wene kambong Sefar kangka aangko ambibkin yaa.
31 Sem ye awoya kuu yi ambibkin maa maa yi amyenibon maa maa wenebe dobereniiwa yi weng maa maa dakmenabiwen.
32 Kuu Noa ye awoya kui. Kuyaambed urok yondem ambibkin korem yaa wenebe muubniwen.|U

11

Andowoon 11:1-9

Babilon Ye Ambib Ambon Darewoob

1 Kurin anuk kuu nimakarub korem kuu weng mimo dakmimaib, yeka yeka andokbindo.
2 Kuyaron kuu yi korem aron dembimaun angka awanawanmo yaronib wene okad dabon yiri Babilonia aom dobiriwen.
3 Yi korem mene nedbenib yedmiwen, “Okadbed boyambib yeman ongmenabem. Ongmenabe aron nimin nongkobubko erebne kamkono kerok.” andiwen. Botban okadbed kwane ongmenabekoriwa, at nunung biwen, boyambib yeman dabokne awini yeman.

* **10:25:** Peleg yaningko ye id kuu “Andokbi”.

4 Kwamekoriwa yedmiwen, “Menebe boyambib yemoon taun keri dowad
yenbenabem. Kwane, boyambib kongam darewoob yenbenmo daane am-
bid burudandem. Kwananuub kuu nub aningko kumbed darewoob kera-
neen. Nub aningkomo keruko okad yimin yimin yaa wenebe buyokbayok
keraubban.” andiwen.
5 Kwanoona, YARIMAN kuu ambib kongamiib tauniib yenbiib kuu wedmok
kamene
6 wedmekore yedmoon, “Yi weng mimo kumbed kwane andowe ongmiib
kowe, komo meene ongmandamaniib kuu kwane ongmaniib.
7 Kwani kowe, nub kawenenub yi weng amonombe weng maa maa
yeka yeka keroko neman wengambere wengambere kerindeban kerok.”
andekore,
8 YARIMANBED been buyokbayok keroona bidambib maa maa wenebene
boyambib taun darewoob yenbiib kuu korondiwen.
9 Kowe, taun yaningko kuu Babel* ande yedmiwen, amborom kuu YARI-
MANBED nimakarub korem yi weng amonombe weng maa maa kere wene
karub kuu ben buyokbayok kere okad yimin yimin yaa nongkobenmo
wonoon.

Sem Ye Awoya

10 Sem ye awoya kuu kei. Urok yondem weeb ayoob dowan keroona, Sem
ye weeb 100iib kerekore ye mingki Arfasad kuu woonoon.
11 Kwanekore, Sem ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon
kuu weeb 500iib doboroon.
12 Arfasad kuu weeb 35iib doberekore ye mingki Sela kuu woonoon.
13 Kwanekore, Arfasad ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom
doboroon kuu weeb 403yiib doboroon.
14 Sela kuu weeb 30yiib doberekore ye mingki Eber kuu woonoon.
15 Kwanekore, Sela ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon
kuu weeb 403yiib doboroon.
16 Eber kuu weeb 34yiib doberekore ye mingki Peleg kuu woonoon.
17 Kwanekore, Eber ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon
kuu weeb 430iib doboroon.
18 Peleg kuu weeb 30yiib doberekore ye mingki Reu kuu woonoon.
19 Kwanekore, Peleg ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon
kuu weeb 209iib doboroon.
20 Reu kuu weeb 32yiib doberekore ye mingki Serug kuu woonoon.
21 Kwanekore, Reu ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon
kuu weeb 207iib doboroon.
22 Serug kuu weeb 30yiib doberekore ye mingki Nehor kuu woonoon.
23 Kwanekore, Serug ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon
kuu weeb 200iib doboroon.
24 Nehor kuu weeb 29iib doberekore ye mingki Tera kuu woonoon.
25 Kwanekore, Nehor ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon
kuu weeb 119iib doboroon.
26 Tera kuu weeb 70yiib doberekore ye mingki Abram yoom Nehor yoom
Haran yoom wanaboon.

Tera Ye Awoya

27 Tera ye awoya kuu kei. Tera kuu Abram yoom Nehor yoom Haran yoom
yi awodki. Haran kuu Lot yawodki.

---

* **11:9:** Babel yaningko ye id kuu “Kerebkarab”.

28 Kwane Haran kuu ye taun Ur Babilonia ambibkin aombed bobnoon
kuyaron kuu yawodki kuu doreen.
29 Abram kuu Serai awanoona Nehor kuu Milka awanoon. Haran kuu
Milka yoom Iska yoom yi awodki.
30 Serai kuu kurong kowe yu dana kuu woonindo.
31 Kwane, Tera yaro ye mingki Abram yoom ye awo Lot yoom Abram ye
wonong Serai yoom kuu bekore Ur taun yaa koronde Keenan ambibkin yaa
wene wedya Haran taun yaambed doboroon.
32 Tera ye weeb korem kuu 205iib doberene bobnoon, Haran taun aom.|U

(Weeb yemoon ari keruune, Noa ye dana mingki Sem ye awo aman ari
Abram kuu wooneen.)

12

Andowoon 12:1-7

Godbed Abram Yaa Baandoon

1 Kwane, YARIMANBED Abram yaa yedmenoon,
“Ewambe yokadiib eb karubkimiib
eb ambibkiniib domondekorewa,
nembed ambibkin maa korokbebdaniin yaa wene.
2 Kwane, nembed eb awoya yemoon bangkabdaniina ambibkin yeweb kere
yemoon kai keraniib.
Kwane, amun kerubdaniin.
Kwane, ongmaniina eb aningko kuu darewoob keraneen.
Kwani kowe, eb yaambed yena kuu amun kerundaneen.
3 Kanembed eb yaa amun kerubdaneen kuu nembed amun kerunaniin,
kuned kanembed arewa kerubdaneen kuu nembed arewa kerunaniin.
Eb yaambed ambibkindan korem yaa kuu amun kerundaneen.” andoon.
4 YARIMANBED kwanandoone Abram wengamberekore kwanoon, ye kuu
Haran taun angkambed Lot yoom domonde winiwen. Kuyaron kuu Abram
ye weeb kuu 75iib.
5 Yembed ye wonong Serai yoom ye daman ye mingki Lot yoom kuu
ye deme karuwiib ye yiribman korem Haran angkambed booniib kuu be
Keenan ambibkin yaa wonoon. Kwane wene Keenan ambibkin nandene,
6 wene More ye at kubun keedbon kambong Sekem dia kwane kuyaa
doboroon. (Kuyaron kuu Keenandan kuu kuyaa doriib.)
7 Doboroone, YARIMANBED wadbare angkaderene Abram yaa yedmenoon,
“Ambibkin kee eb yob yaa kondaniin.” andoon. Kwanandoona, Abrambed
bot wuuboon, YARIMANBED ne yaa angkadoroon kii ande korokbi yeman.

(Abram yoom ye yoom winiwendan yoom kuu Keenan ambibkin aom
dewinimaib, ye dingkan kab kuu kereek yemoon animaib kowe. Yi
kuu ambib anam yenbenabindo, dingkan kadbed ongmiwen ye ambib
kombon aombed dangimo kamen yariwen. Kwane, bidambib maa yaa
wanande kaimaib kuu yi ambib kombon yeman kuu bedmenabe be kemo
yi angkurom ari nongkobekorib bewinimaib.)

(Yi kuu animan kab ma kibingkindo, dingkanmo bangkanandiwen. Yi
dingkan yena kuu animaib, yena kuu ari berengkimaib, karub yena yi
berengke yeen ani dowad. Kuye od kuu Abram ye nimakarub yoom
kuu karub yena yaambed yongbon animan berengkimamiwen. Wiid yob
kangkon berengkekorib flawa ongmenib bred nengkimamiwen.)|H

8 Amaan angkon koronde kuri wene aangkobon ambibkin angka
angkanoon. Kambong Betel kaom kere kambong Ai kangka kere wedyiri
kombon be arume doboroon. Kuyaambed angkon bot wuube dingkan
nengke agedmo keroone baeb kuu Yariman God yaa koni yeman ye bon
wuubekore, kurikuriyiib kubiyiib Yariman God yaa konoon.
9 Kwane, mim kuyaamo dobirindo, wene kuyaambed dobere dobere
Keenan aom kuri doboroon.

Abram Idyip Yaa Wonoon

10 Keenan ambibkin aom am kainoona animaniibban keroona mungimo
dobereniiwa koronde anuk ambene wene Idyip ambibkin anuk wonoon.
11 Wene Idyipdan yi okad dia aomnande yedmoon ye wonong yaa “Kub
kuu kerengkandimbon kowe,
12 Idyipdanbed meenaniib kuu kub kuu ne wonong ande meenenekoriwa,
ne kuu nekoriwa, ub kuu nendaniib kowe,
13 minibka yedmende kub kuu ne daman ande. Kwane kub yaambed ne
kuu nokban kere amun amun kamaniib.” andoon.
14 Andekore, Idyip bid aom aomnoona Idyipdan kuu ye wonong kuu
wedmendiwen kuu kerengkandimbon wonong.
15 Kwane Idyip yi king Fero ye korok korok yena wedmendekoriwa, king
yaa yedmeniiwa yembed yi yaa yedmendoone, wene Serai kuu nende king
yambiwoom winiwen.
16 Yu dowadbed Abram kuu kingbed ongme oonenoon. Kwane, sibi
yemooniib naningkod yemooniib buromakau yemooniib donki yemooniib
kemo yemooniib kakmaniibban deme ye karub yemooniib bangkanoon,
Abram yaa.
17 Serai nende yambiwoom kowoon ye dowadbed ye yoom yambiwoom
karub doriib yoom yaa Yariman Godbed yi korem yaa korere darewoob maa
maa kondoon.
18 Kwanoona, kingbed Abram yaa kaamonoon “Eb komo kamewen, ne
yaa? Komoyiibkob Serai kuu ne wonong ande yedmewindo kerewen?
19 Komande yu kuu eb daman andekorewa, yu kuu munuunkob ne
wonong keraan? Eb wonong kei nenwene keyom koronde yaro wene!”
andekore,
20 king ye korok korok yaa yedmendoona Abram nendeniiwa ye wonong
nendeniiwa ye barang korem bekoriwa ambibkin kuyom kuu be wene
bunangka domondiiwe winiwen.

13

Abram Yoom Lot Yoom Andokbiwen

1 Abram yoom ye wonong yoom Lot yoom yi yiribman korem be Idyip
ambibkin domonde ari wene Keenan ambibkin yaa winiwen.
2 Abram kuu yiribman yemoon ye karub, sibiyiib naningkodiib buro-
makauiib od yeman silva yemooniib gold yemooniib boon.
3 Kwane angkon dobere dobere wene Betel kere Ai kere anukbed kombon
be doboroon yaa ika monoon.
4 Menekore, bot wuube dingkan nengke agedmo keroone baeb kuu Yari-
man God yaa koni yeman ye bon wuubekore, kurikuriyiib kubiyiib God yaa
konoon. | U

Andowoon 13:5-18

5 Lot, ye kuu Abram yoom winiwenman, ye kangkon ye nimadanayiib
deme karuwiib sibiyiib naningkodiib buromakauwiib.

6 Abram ye dingkan kawiib Lot ye dingkan kawiib kuu yemoon keroon
kowe, kereek kirod dowan keroona yi ayoob ibmo dobiri yiminban keroon.
7 Kwane, Abram ye dingkan kab oonidaniib Lot ye dingkan kab oonidaniib
arud weng dakmiwen. (Kuyaron kuu Keenandaniib Perisdaniib Keenan
ambibkin aom doriib.)
8 Kwani kowe, Abrambed Lot yaa yedmoon, “Eb kuu ne daman kowe nub
kuu wengbaraub, nub deme karub kangkon wengbaraib.
9 Okad kumundin kemaombed nub dewenebi kuu yiminaa. Kwani kowe,
nub kibikee andokbem. Eb dowaken an angka wene dobarande meenewen
kuyaa wenebko, ne kuu wiwi angka wene dobarako. Eb dowaken wiwi
angka wene dobarande meenewen kuyaa wenebko, ne kuu an angka wene
dobarako.” andoon.
10 Kwane, Lot kuu indob kankoone darobe wedmoon kuu kankubunen
yiri yaningko Yoodenbed wene kambong Soar yimin ok yemoon wedmoon,
kukuu YARIMAN ye yongbon Iden areb Idyip okad areb. (Kuyaron kuu God
kuu Sodom tauniib Gomora tauniib monmarindo.)
11 Kwane kuyaambed, Abram yoom Lot yoom kwane andokbiiwe, Lot kuu
Yooden kankubunen yiri kangka angkanoon.
12 Kwane, Abram kuu Keenan bid ari doboroona, Lot kuu wene Sodom
taun dia kankubunen yiri doboroon.
13 Sodomdan kuu YARIMAN ye murubia ari miin arewa kame ambarakmi
darewoob kamembirimaib.

Abram Hebron Aom Wonoon

14 Lot wonoona kuye yoman YARIMANBED Abram yaa yedmenoon, “Ebbed
doreeb kuyaambed indob kankoone kangka kere kaom kere kuri kere kari
kere okad korem ongme wedme.
15 Okad korem ke wedmeeb kee eb yoom eb yob yoom yaa kondaniin, aron
korem.
16 Nembed eb yob yemoon bangkabdaniin kuu karub ma kimingke dorin-
ban, ingkud korem kimingkindeban areb.
17 Keenan okad korem kee eb yaa kabdaniin kowe, wene okad korem kee
yimin yimin yaa dewene dore wedme.” andoon.
18 Kwanandoone, Abrambed Hebron aom wene Mamre ye at kubun
keedbon dia wene kombon yenbe doboroon. Kwane, YARIMAN yaa meeni
yeman ye bon botbed wuuboon.|H

14

Abrambed Lot Ika Nendoon

1-4 Sodom taun yi king kuu Bera. Gomora taun yi king kuu Birsa. Kambong
Adma yi king kuu Sinab. Kambong Seboim yi king kuu Semeber. Yi
kaningiib yoom Soar yi king yoom, yi korok kuu Kedolaomer. Yembed
oonoon kuu weeb wad ayoowiib dowan kereen kumban yikareb kerem
ande meeniwen, yi king angkoyiib kuu. Kedolaomer kuu Elam ambibkindan
yi king. Amrafel kuu Babilonia ambibkindan yi king. Ariok kuu Elasar
ambibkindan yi king. Tidal kuu Goim ambibkindan yi king. Yi kaningiib yi
ana nangmidaniib taun angkoyiib yi king yaa nangmok winiwen. Kambong
angkoyiib yi ana nangmidaniib yi kingiib kankubunen yiri yaningko Sidim
yaa nedbiwen. (Kibikee Sidim kuu karamok yaningko Ded Si.)
5-6 Weeb 14iib ari kuu Kedolaomer yoom ye king angkodmi yoom yi ana
nangmidan yoom kambong Asterot Karnaim yaa wene Refaim karub yaa
nangmene, kambong Hem yaa wene Sus karub yaa nangmene, kambong
Save Kiriataim yaa wene Em karub yaa nangmene, aangko Seir ambibkin

aom wene Hor karub yaa nangmene, kambong Elparan dia nangmeniwen.
Kwanekoriwa, Kedolaomer yoom ye king angkodmi yoom yi korok keriwen.
Kambong Elparan kuu amiibban koknoon ambibkin dia.
7 Kwanekoriwa, amonombe kambong Kades yaa wene Amelek karub ko-
rem yaa wene nangmene Amoro karub yaa kambong Hasason Tamar aom
wene nangmeniwen. Kwanekoriwa, Kedolaomer yoom ye king angkodmi
yoom yi korok keriwen. | U

Andowoon 14:8-20

Abrambed Lot Ika Nendoon

8 Aron maa, Sodoma Gomoraya Admaya Seboima Soara yi ana nangmi-
daniib yi kingiib kankubunen yiri yaningko Sidim yaa nangmok winiwen.
9 Yi kuu Elamdan yi king Kedolaomer yoom Goimdan yi king Tidal yoom
Babiloniadan yi king Amrafel yoom Elasardan yi king Ariok yoom yi ana
nangmidaniib yaa nangmok winiwen. King angkoyiibbed king kaningiib
yaa nangmok winiwen kui.
10 Kankubunen yiri yaningko Sidim kuu kolta bot dem yemoon dangoon.
Nangmenib, Sodom yi ana nangmidan yoom Gomora yi ana nangmidan
yoom yi king ayoob yoom kuu kirikmone wenenib dem yiri kirobiiwe, king
yenayiib yi ana nangmidaniib kuu kirikmone wene aangko ari daaniwen.
11 Kedolaomer yoom ye king angkodmi ayoobmimiib yoom yi ana nang-
midan yoombed Sodoma Gomoraya yi yiribmaniib yi animaniib korem kuu
be winiwen.
12 Abram ye daman ye mingki Lot kuu Sodom aom doreen kowe, ana
nangmidanbed yeyiib ye yiribmaniib kangkon be winiwen.
13 Karub mamaa kombere dore wenene komo keroon kuu Abram yaa
daanoon. (Abram yaa kuu “Hibruman” andimaib. Ye kuu Mamre ye at
kubun keedbon dia doboroon. Mamre yoom ye damana Eskol yoom Aner
yoom yi ayoobmim kuu Amorodan. Yi kuu Abram yangkodmi.)
14 Abram wengamboroone ye mingki Lot kuu bondanbed nenwiniwen
kowe, ye nangmi karub korem 318iib benwene king kaningiib yaa nangmok
wenene kambong Dan yaa nandekore,
15 amnoombed Abram kuu ye karub andokboone, wene nangmiiwa
kirikmoniiwa nangmenmo wene kambong Hoba dia winiwen. Hoba kuu
Damaskus taun burudande ari.
16 Kwane, Abram kuu benwiniwen ye yiribman koremiib Lotiib ye yirib-
maniib Sodoma Gomoraya ye nimayiib nimakarub yenayiib be ika monoon.

Melkisedekbed Abram Yaa Amun Kerunoon

17 Abram kuu Kedolaomer awene yaa nangme burudande dorekore
ika monoona, Sodom yi kingbed Abramiib yaa wedmenok wonoon,
kankubunen yaningko Save yiri.
18 Kuyaron kuu Melkisedek kuu kambong Salem yi kingiib Korem Ari ye
God dore karub dore wedyiri dobiri ye karuwiib. Kwane, yembed flawayiib
nongyob ok ambodiib Abramiib yaa be menene,
19 Abram amun kerunok ande yedmoon,
“Korem Burudandoon Arimbed Ye God, ambidiib okadiib ongmenaboon-
man,
Abram yaa amun kerunok.
20 Yembed awabdoone nangmeneb burudandewen kowe,
Korem Burudandoon Arimbed Ye God yaningko kankoonem.” andoon.
Kwanandoone, Abrambed nangmene boon ye yiribman kuu andokbe
wenore angko angkoyiib nongkobekore anded mimo kuu Melkisedek yaa
konoon. | H

21 Konoone, Sodom yi kingbed Abram yaa yedmoon “Nangmenib biwen
yiribman kuu awine, kumban ne nimakarub kuu ika bangkawe.” andoon.
22 Andoone, Abrambed man yedmoon “Korem Ari ye Yariman Godbed
yedmoonkob okadiib ambidiib kereen. Yaningko yaambed yedmaan kuu
23 eb yiribman kuu ma awinainban. Korem ebka bangkabdandamiin,
ebkad nong o yonkad nong awinainban. Kwani kowe, ebbed kekane
yedmaabban ‘Abram kuu nembed yiribman yemoon bangkanaan kowe, ye
kuu yiribman yemoon ye karub keroon.’ andaabban.
24 Ne kuu eb yiribman ma kandainban, kuned ne karubkimbed ani yeman
aniwen kumbedmo awinaniin. Ne angkodmia Mamre yoom Eskol yoom
Aner yoom yimbedmo yi nangmenib biwen yiribman kuu bime.” andoon. |
U

15

Andowoon 15:1-18

God Ye Weng Kunduk Abram Yaa

1 Kwane, amaan YARIMANBED Abram yaa wane korokbene yedmenoon,
“Abram, eb unaab.
Arud ye barang yaa kuu kombe areb kukbebdembaraniin.
Ne kuu eb kakman amun miin darewoob keraan.” andoon.
2 Kumban, Abrambed yedmoon, “O YARIMAN Ambengkan, ne kuu danayi-
ibban kowe, ne yaa kakman kuu komo kawaneeb? Ne yumbon kandaneen
ye karub kuu ne deme karub Elieser, Damaskus ye karub kii.” andoon.
3 Kwanandekore Abrambed ika yedmoon, “Ebbed ne yaa danayiib
kawindo kowe, ne deme karub yembed ne yumboniib yiribmaniib kuu
baneen.” andoon.
4 Kwanandoone, YARIMANBED yedmenoon, “Eb deme karub kuu eb yum-
boniib yiribmaniib baanban. Eb bobnaneeb kuu eb dana mingki eb umkan
anam kumbed eb yumboniib yiribmaniib kuu baneen.” andoon.
5 Kwanandekore, Abram nenwene bunangkambed yedmenoon, “Eb in-
dob kankoone ambid ari wedme, mindong kimingke. Ebkareb kimingki kuu
yiminoo? Eb awoya kuu mindong yemoon kwamune areb keraniib kii.”
andoon.
6 Abram kuu YARIMAN ye weng yaa anam ande meenoonkob, YARIMANBED
ye dowad meenoon kuu “Ye kuu yorokmo ye karub ande kowaan kii.”
andoon.
7 Kwanandekore, yembed Abram yaa yedmoon, “Ne kuu YARIMAN, Ur taun
Babilonia ambibkin aombed nenyaro manaan ye id kuu okad kee eb yaa
kabdandid.” andoon.
8 Kwanandoone, Abrambed kaamonoon, “O YARIMAN Ambengkan, ko-
marewa kerenidned okad kuu neman keraneen kuu nekaadkeraniin?” an-
doon.
9 Andoone, YARIMANBED yedmenoon, “Buromakau ingkod mimoyiib nan-
ingkod mimoyiib sibi ambi mimoyiib, yi korem kuu weeb ayoobmim dowan
kereen kumbed, ayari on kawanmo mimo yaningko daviib ayari on kerek-
erek ingkod mimo yaningko pidyoniib kuu be mene.” andoon.
10 Kwanandoone, Abram kuu kuye dingkan yeene be monoon. Be
mene, dingkan kuu wedyirimbed bunge baangkane angkara angkara
nongkobekore, on kuu bunge baangkindo on maa angkara kowe on maa
angkara kowoon, kiwaan wedyiri angkuun.
11 Bob id animaib ye ayari on kumbed wanmene dingkan yom kuu
anandamiiwa Abrambed wangmoon.

12 Aron kuu kubune wenuune, Abram kuu unuk darewoob angkoone,
kumun darewoob kebenenuune, uniwon karakwon keroon.
13 Kwane, YARIMANBED Abram yaa yedmoon, “Weng keyaa anam ande.
Eb awoya ari kuu wene ambibkin mamaa yaa dobaraniiwe kuye am-
bibkindanbed yi ben kakmaniibban no deme awinembiridan kerundenib
miin arewa kamendaniib, kwane dobaraniibbed wene weeb 400iib dowan
keranuun.
14 Kumban, kwamendaniib ye kakman kuu nembed kuye ambibkindan
yaa wengyundeni dabab kondaniin. Kwananiina, eb awoya ari kuu yirib-
man yemoon ben ambibkin yaro angkane wananiib.
15 Kumban eb kuu keyaa yewenubmo dobere wene kiomne anam kereko-
reb bobnaneewe mangkaniib.
16 Eb awoya awoya kaningiib keraniib yaron yaa kuu ika mananiib.
Kuyaron kuu Amoro ambibkindan yi dobiri arewa kuu darewoob kera-
neena dabab darewoob kondaniin kuyaambed eb awoya ari ika mananiib.”
andoon.
17 Kwanandoone, aron kuu kubune miriknoone, flawa nengki yeman
amarengiib angkadkok amot yumbuyiib angkadere dingkan yom dangoone
wedyirimbed dewonoone,
18 YARIMANBED Abram yaa amob weng yedme kowoon, “Okad keembed
kuri wene Idyip okad yimin, kari wene ok Yufretes yimin, eb awoya ari yaa
kondaniin.” andoon.|H
19 Okad kee Ken ambibkiniib Kenis ambibkiniib Kadmon ambibkiniib
20 Hit ambibkiniib Peris ambibkiniib kambong Refaimiib
21 Amoro ambibkiniib Keenan ambibkiniib Kirgas ambibkiniib Yebus
ambibkiniib kukui.” andoon.|U

16

Andowoon 16:1-3,15

Hagar Yoom Ismael Yoom

1 Abram ye wonong Serai kuu kurong kowe, yu deme no awinembiri ye
Idyip wonong yu aningko Hagar konandameen kuu meeneen.
2 Kwana kowe, Abram yaa yedmeen, “YARIMANBED ne dana nendi kiwaan
kebenoon kowe, ne dowaken kuu ne deme no awinembiri ye wonong yoom
dangime. Dana woonanuun kuu ne danayiib kera.” andeen. Seraimbed
kwananduune Abrambed “Ee” andoon.
3 Kwana kowe, yumbed yu ambi Abram yaa Hagar konuune awanoon. Ku-
yaron kuu Abram awene kuu Keenan ambibkin aom weeb angko angkoyiib
dobiriwen.|H
4 Awanoona, Hagar kuu oyoomiib kereen. Oyoomiib keruune wed-
mekoru, kerengkan inamen kameenu Serai yaa karak kondeen.
5 Kwamune kowe, Seraimbed Abram yaa yedmeen “Hagarbed ne yaa
karak kaween kuu ebbed ongmi yeman kii. Anam, nembed eb yaa kabdaan
kumban oyoomiib kerekoru, ne yaa karak bangkawimamuun, kowe Yari-
man Godbed wengyundandok eb dee ne dee!” andeen.
6 Anduune, Abrambed yedmoon “Eyoka, yu kuu kub deme ye kakmaniib-
ban wonong kereene, ub kuu yu korok kowe, kubbed yu yaa komo kama-
neeb kuu kub dowakenmo.” andoon. Seraimbed Hagar yaa wenbanduune
koronde wuneen.
7 Yariman God ye engyumbed wene Hagar yaa amiibban koknoon am-
bibkin aom kambong Sur ye kiwaan ari kirub okdobon yaa wengandene

8 yedmoon “Hagar, Serai yu deme ye kakmaniibban wonong, kuna
yaambed menebko, kuna yaa weneeb?” andoone, man yedmeen “Ne kuu
ne korok yaambed kombere dore meniin.” anduune,
9 yembed yedmoon “Angkon ika wene, yu deme ye kakmaniibban wonong
ika kere.
10 Nembed kub awoya yemoon bangkabdaniin kuu karub kane ma kim-
ingkaanban.” andekore,
11 angkon ika amun kerune yedmoon

“Kub kuu karub dana woonaneeb kuu yaningko Ismael* andaneeb,
amborom kuu Yariman Godbed kub ameng kami kuu wengamboroon.
12 Kumban, kub karub dana kuu awon kiib areb dobaraneen.
Ye kuu karub korem yaa bon keraneene karub korem kwangkon ye yaa bon
kerunaniib.
Ye karubkim yaa domonde yekamo dobaraneen.” andoon.

13 Andoone, Hagar kuu God anam wedmenaan manok andeen. Kowe,
Yariman God yaa yaningko baandeen “Wedmewewen ye God.” amborom
kuu Godbed yu yaa daandoon kowe.
14 Kwanikob, okdobon yaningko kuu Beyalahairoi† andimamiib. Okdobon
kuu kambong Kades dore kambong Bered dore wedyiri angkuun. | U
15 Amaan, Hagar kuu karub dana wooneene Abrambed dana yaningko
Ismael andoon. | H
16 Kuyaron kuu Abram ye weeb kuu 86iib. | U

17

Andowoon 17

Kad Wadmi Kuu God Ye Weng Kunduk Akmi Yeman

1 Abram ye weeb kuu 99iib keroone, YARIMANBED angkaderene yed-
menoon, “Ne kuu Aromkono Darewoob Arimbed Ye God kowe, ne dowaken
yaambed dobereneb eb yaa ambarakmoon kii ande kadwoniyiibban
dobere.
2 Nembed eb yaa amob weng yedme kowaan kuu kwananiin. Kwane, eb
awoya yemoon kai bangkabdaniin.” andoon.
3 Abram ye korok kankibene ye kiringkonombed okad badmendoone,
Godbed ye yaa yedmenoon,
4 “Kedi, nembed kekane kamaniin kei. Ne amob weng yedme kowaan kuu
kei, eb kuu ambibkin yemoon ye ambokab keraneeb kii.
5 Kibireb kei eb aningko Abram* korondaan, kumban aningko yeeb Abra-
ham† kabdaan, amborom kuu ambibkin yemoon ye ambokab keraneeb
kowe.
6 Eb awoya yemoon bangkabdaniin. Eb awoya kuu yemoon kerenib
andokbe ambibkin yena keraniib. Eb awoya yena kuu king keraniib.
7 Amob weng kee aron korem eb yoom eb awoya yoom yaa angkimberem-
baraneen kuu ne kuu eb God angkon ne kuu eb awoya yi God.
8 Kibikee Keenan ambibkin okad kee eb okadban, kumban okad korem
kuu eb awoya yaa kondaniine yiman keranuun, aron korem. Angkon, ne
kuu yi God keraniin.” andoon.

---

* **16:11:** Ismael yaningko ye id kuu “Godbed wengambereen.” † **16:14:** Beyalahairoi yaningko ye id kuu “Doreen ye God Wedmewoon ye Okdobon.” * **17:5:** Abram yaningko ye weng id kuu “Awodki yaningko darewoowiib”. † **17:5:** Abraham yaningko ye weng id kuu “Yemoon ye Awodki”.

9 Godbed kwanandekore, Abraham yaa ika yedmoon, “Amob weng yedme
kowaan kuu korobe awinime, eb yoom eb awoya ari yoom, yi yaro dobere
dobere yaro wananiib aom kuu.
10 Eb yoom eb awoya ari yoom yaa amob weng yedme kowaan kuu kei,
karub dana korem kuu wekonokad wadmenabime.
11 Kad wadmi kuu eb dore ne dore amob weng yedme kowaan ye akmi
yeman.
12-13 Karub dana woonibka aron kaning kaningiib dowan keruko yi korem
yi kad wadmenabime. Eb dana anam yoom, eb demedan yi dana yoom,
owoddan yaambed deme no awinembiri ye dowad odbed moonaneeb ye
dana yoom, eb dana anamban kui, yi kad wadmenabime. Kad wadmi ye
amob weng kuu aron korem korem ye amob.
14 Karub kanembed kad wadmindo kuu nembed yedme kowaan ye amob
weng domokboon kowe, ye kuu dankarime.” andoon.
15 Andekore, angkon ika yedmoon “Eb wonong yu aningko Serai kuu
koronde, kumban aningko yeeb Sera‡ ande.
16 Yu yaa amun kerundaniin, angkon eb yaa yu yaambed dana mingki
kabdaniine, yu kuu ambibkin yemoon yi awoya keranuun. Angkon, yu
awoya yena kuu king keraniib.” andoon.
17 Andoone, Abraham ye korok kankibene ye kiringkonombed okad bad-
mendene meendobekore ambon kamoon. Ye meeni kuu “Karub weeb 100iib
kuu danayiib keraneen dee? Sera weeb 90yiib kuu dana woonanuun dee?”
ande meenekore ika demboon.
18 Dembekore, God yaa kaamonenoon “Ismael kuu ne yumbon kandaneen
kuu yimin dee?” andoon.
19 Andoone, Godbed Abraham yaa yedmoon “Yii. Eb wonong Sera kuu
karub dana woonanuun kuu yaningko Aisek§ ande. Ne weng kunduk kee
ye yoom ye awoya yoom yaa kondaniin.
20 Eb dowaken Ismael yaa wengamberekoreb, ye yaa amun kerunaniine
dana yemoon keraneene, king wad ayoowiib yi awodki keraneen. Ye awoya
yaa kuu ambibkin aromkonoyiib kerunaniin.
21 Kumban ne weng kunduk kuu Aisek yaamo konaniin. Ye kuu Serambed
woonanuun weeb mimo dowan keranuun ari.” andoon.
22 Dakme dowan kerekore, Godbed Abram domonene kawonoon.
23 Kuyaron kwarimbed Abraham kuu God ye weng wengamberekore,
ye dana mingki Ismaeliib ye deme ye kakmaniibban ye karuwiib karub
yambiwoom doriiwiib korem kuu kad wadmenabiwen.
24 Abraham ye weeb kuu 99iib dowan keruunkob kad wandiwen.
25 Angkon, Ismael kwangkon ye weeb 13iib dowan keruunkob kad wandi-
wen.
26-27 Aron mimo arimbed yi ayoowiib ye deme karub koremiib kuu kad
wadmenabiwen.

18

Andowoon 18

Abraham Ye Dana Ye Weng Kunduk

1 Kuyaron kuu Abraham kuu Mamre ye at kubun keedbon dia ambib
kombon yenbe doboroon. Kwane, aronkobbed Abraham kuu ye ambib
kombon kiwaan ari diboroone YARIMANBED mene angkadoroon.

‡ **17:15:** Aningko Seraiyiib Serayiib yi id kuu “King ye wonong dana”.
§ **17:19:** Aisek yaningko ye id kuu “Yembed ambon kameen”.

2 Kwane, Abrahambed wedmoone karub ayoobmim kuu doriib. Wedmendekore, kirodmo wene wengandande wonoon. Wenene, ye korok kankibene ye kiringkonombed okad badmendene
3 yedmoon, “Ne yariman, eb dememan ne yaa dowakeniib kerebko, nambib yaa mene burudandaab.
4 Yiib kuu ee andibka ok yunmonoko yiib yon ogekorib at kubun keyaom dibere yiidkime.
5 Ne angkon animaniib kanmanako, ane aromkono kandekoriwa yiib dowakenmo winime. Yiib dememan neyiib yaa miniwen kowe.” andoon. Andoone, yimbed inande yedmiwen, “Eyoka, eb weng dakmewen kuu kwamune kame.” andiwen.
6 Andiiwe, Abraham kuu kirodmo wene ambib kombon aom Sera yaa yedmendoon, “Kirod, flawa yemoon nengke.” andoon.
7 Kwanandekore, ye kirodmo dingkan doriib yaa wene buromakau mana kowiib kanmene kowoone ye deme karubbed kirod ayekore bunge nengkoon.
8 Kwane, Abrahambed naningkod muk ambod kodkobmo kerooniib naningkod muk ambodiib buromakau yomiib be karub ayoobmim yaa wene at kubun dem aombed nekwekore doboroone yi ayoobmim aniwen.
9 Anekoriwa, yimbed Abraham yaa kaamoneniwen, “Eb wonong Sera gude?” andiwen. Kwanandiiwe, yembed yedmoon, “Yu kuu ambib kombon aom yakui.” andoon.
10 Yi ayoobmim ye karub maambed yedmoon, “Anam kuu wood wad ayoowiib ari kuu angkon ika mananiine eb wonong Sera kuu dana mingki woonanuun.” andoon. Sera kuu ambib kombon ye ambongko diambed wengambureen.
11 (Abraham yoom Sera yoom kuu kiomniwen kowe Sera yu dana nendi kuu yiminban.)
12 Kowe, Sera kuu yemyeb ambon kamenu yukareb yedmeen, “Dana nendi kuu kubi yeman kuned, ne kad kombaraan angkon ne korok kuu kiomnoon kowe, kwane kubaniinoo? Dowan.” andeen.
13 Kwananduune, YARIMANBED Abraham yaa yedmenoon, “Sera kuu komo andud ambon kamenu ‘Kiomnaan kuned dana nendaniinoo?’ andeen?
14 Nembed komo kamandamiin kuu kwananiin. Nembed yedmaan kuu wood wad ayoowiib dowan keranuune angkon ika mananiine Sera kuu dana mingki woonanuun.” andoon.
15 Sera kuu uneen kowe dude yedmeen, “Ne ambon kamindo.” andeen. Anduune, Godbed man yedmoon, “Yii, anam kuu ambon kamewen.” andoon.

Sodom Ye Dowad Dakmiwen

16 Kwaniiwe, karub ayoobmim kuu yaro dembenib Sodom taun yiri andowe winiwen. Kwane, Abraham kuu yi domondok wonoone,
17 YARIMANBED yedmoon, “Komo kamandamiin kuu Abraham yaa kuu biknenainban.
18 Ye awoya kuu ambibkin aromkono darewoob keraniib. Angkon, Abraham yaambed ambibkin korem kuu amun kerundaniin.
19 Ye kuu nembed kinaan kowe, yembed ye danayayiib ye awoyayiib yaa ne weng daandaneene wengamberekorib, inamen yorokmoyiib inamen yiminmoiib kamaniib. Kwamaniib kuu ye yaa ne weng kunduk yedmaan kuu kamaniin.” andoon.

20 Kwanandekore, YARIMANBED Abraham yaa yedmoon, “Wengambaraan
kuu Sodomiib Gomorayiib yi inamen kuu miin arewa kai, kwane yi am-
barakmi kuu miin darewoob kai kowe,
21 nembed yiri wene weng kee anam dee anamban dee kuyaa wedman-
damiin.” andoon.
22 Andoone, karub ayoob Sodom yaa winiiwe, Abraham kuu YARIMAN ye
arinambo doboroon.
23 Abrahambed ye yaa yaro menene kaamonoon, “Ebbed arewa ka-
menabidan monmaraneeb kuu yorokmodan kangkon monmaraneewoo?
24 Siti aom kuu yorokmodan 50iib keraneen kuu arewadaniib korem kuu
monmaraneeb dee? Yorokmodan 50iib dobaraniib kuu taun domondaneeb
dee yorokmodaniib arewadaniib ibmo monmaraneeb dee?
25 Eb kuu okaddan korem ye Wengyundi Ye Karub kowe, yorokmo
wengyundaneeb dee? Anamaa, ebbed ma kamaabban. Ebbed
yorokmodaniib arewadaniib yaa ibmo wengyundande ukum mimo
kondaabban, yorokmodaniib arewadaniib ben dabokne yenbandaawe
duknaibban.” andoon.
26 Kwanandoone, YARIMANBED yedmoon, “Yorokmodan 50iib Sodom aom
wedmaniin kuu taun kuu monmarainban.” andoon.
27 Kwanandoone, Abrahambed God yaa inande yedmoon, “Ne kanangkod
dakmaan kumban eb kuu Yariman, ne kuu karubmo, ingkud o yikbot areb.
28 Ma, yorokmodan 50iibban 45iibmo dobaraniib kuu komo kamaneeb?
Karub angkoyiib kuyiibban kumbed taun kumundin monmaraneeb dee?”
andoon. Kwanandoone, Godbed yedmoon, “Yorokmodan 45iib dobaraniiwe
wedmaniin kuu monmarainban.” andoon.
29 Kwanandoone, Abrahambed ika yedmoon, “Yorokmodan 40iib do-
baraniib kuu komo kamaneeb?” andoone, Godbed yedmoon, “40iib do-
baraniiwe wedmaniin kuu monmarainban.” andoon.
30 Kwanandoone, Abrahambed God yaa yedmoon, “Yariman, ne yaa
kongewaab, angkon ika dakmandamiin. Yorokmodan 30iibmo dobaraniib
kuu komo kamaneeb?” andoone, Godbed yedmoon, “30iib dobaraniiwe
wedmaniin kuu monmarainban.” andoon.
31 Kwanandoone, Abrahambed yedmoon, “Eb kuu Yariman kumban, eb
yaa kanangkod dakmaan kuu amunban. Kumban, yorokmodan 20iibmo
dobaraniib kuu komo kamaneeb?” andoone, Godbed yedmoon “20iib
dobaraniiwe wedmaniin kuu monmarainban.” andoon.
32 Kwanandoone, Abrahambed yedmoon, “Yariman, ne yaa kongewaab,
angkon ika mimo dakmaniin kuu yimin dee? Yorokmodan angko angkoyi-
ibmo dobaraniib kuu komo kamaneeb?” andoone, Godbed yedmoon,
“Angko angkoyiib dobaraniiwe wedmaniin kuu taun kuu monmarainban.”
andoon.
33 Kwanandekore, YARIMAN kuu Abraham domonene wonoone Abraham
kuu koronde ambiwoom ika wonoon.

19

Andowoon 19:1-29

Sodomdan Yi Ambarakmi

1 Kuye oobnembed Lot kuu taun ye kuuk botbed wiriniwen yambongko
yaambed diboroon. Kwane, engyus ayoob kee mene Sodom yaa miniiwe,
Lotbed wedmendekore yaro wene ye korok kankibene ika dembe
2 yedmoon, “Ne korok korok ee! Ne kuu yiib yaa angkodmandamiin kowe
nambiwoom minime. Yiib yon ogibko angkekoruwa, awari amkimombed

wananiib kuu yimin." andoon. Kwanandoone, yimbed yedmiwen, "Yii, taun kidangkambed amnoom kuu dobaranuuwe waraneen." andiwen.

3 Kwanandiiwe, Lotbed daande nangkandoone "Ee" andekoriwa, yambiwoom winiiwe, Lotbed ye deme karub yedmoone kabayingkindo ye flawayiib orok animaniib nengkiiwe nekwoone aniwen.

4 Anekoriwa, amnoombed owoddan kuu dibiiwe, Sodom ye karub aamkonoyiib kewediib korem kuu mene yambib angkara awanewandiwen.

5 Kwane, yimbed Lot yaa baande yedmiwen, "Karub kibik eb yoom doberem ande miniwen kuu kuna? Nub yaa benmenebko yi yaa nenem kamendem." andiwen.

6 Kwanandiiwe, Lotbed bunangka wene ambongko kebenekore

7 yedmoon, "Nangkodmia! Mokorondime, yiib kuu arewa kamendaib!

8 Ne dana koyu ayoob kuu karub yoom dangindo kumbed yiib yaa be mene domondaniine komo kamaniib kuu yiib dowakenmo. Kumban owoddan ayoob keyaa arewa kamendaib! Yi kuu nambiwoom miniwen kowe, nembed yi kukbaraniin." andoon.

9 Kwanandoone, Sodomdanbed yedmiwen, "Angkane! Eb kuu nub ambibkinmanban kumban, eb kuu nub wengyundi korok kerandameewoo? Yiminban kii! Angkane! Angkanokban kuu yi ayoob yaa kuu arewa kerundanuub kuu burudande eb yaa kuu arewa darewoob arimbed kerubdanuub." andiwen. Andekoriwa, Lot dedmonenib ambongko monmarande kamiwen.

10 Kumban owoddan ayoobbed bunangka yire Lot kuu angkon ika ambiwoom kirodmo binge wande nen aomnekorib, ambongko kuu kebeniwen.

11 Kwane, yimbed karub korem ambib bunangka doriib yi indob kuu kebengkiiwe, indob tut keroone, yi korem ambongko wedmindeban keriwen.

Lot Ye Nimadana Yoom Kuu Sodom Yaambed Kirokmoniwen

12 Kwanekoriwa, owoddan ayoobbed Lot yaa yedmiwen, "Eb kuu eb danayiib eb wonongkimiib eb karubkimiib taun keyaom doriib kee ben angkane,

13 amborom kuu taun kee monmarandamuub kowe. YARIMAN ye kiringkono arimbed ambarakmi yemoon keriwen kowe, yembed Sodom monmari dowad nub ben yuroone munuwen." andiwen.

14 Kwanandiiwe, Lot kuu wenene ye dana koyu ayoob awadmandamiib ye karub ayoob yaa yedmendoon, "Kirod minibko wenem, YARIMANBED taun kee monmarandameen kowe!" andoon, kumban ye kuu birondok monoon manok ande meeniwen.

15 Warandameen yaambed, engyus ayoobbed Lot yaa yedmiwen, "Kirod! Eb wonong yoom eb dana koyu ayoob ke doriib kee yoom be angkane. Kirod angkanokban keraneeb kuu taun kee monmaranuuwe yiib kangkon duknaniib." andiwen.

16 Kwanandiiwe, kerebkarab kamoon kumban, YARIMANBED mimyob keenoon kowe, engyus ayoobbed ye yoom ye wonong yoom ye dana koyu ayoob yoom kuu taun bunangka be winiwen.

17 Winiiwe, engyu ayoob ye karub maambed yedmoon, "Bobnaub ande kabaanmo winime! Ika anuk wedmaib! Kankubunen yiri wene yinmonaib! Kabaanmo wene aangko daanime! Kwamunaniib kuu duknaibban." andoon.

18 Kwanandoone, Lotbed yedmoon, "Ne korok, kwamunaabned, nub kuu yiminban ii!

19 Ebbed ne yaa dowakeniib keruwoon, kwane ne yaa amun kai kamewen
kowe bobnainban. Kumban kombiri wene aangko daani kuu ne kuu
yiminban kowe, neyiib monmaraneewe bobnaniin.
20 Kedi, kambong meb yaa kuu wedmeewoo? Kambong kuu dia kowe
kombiri wananiin kuu yimin dee? Kambong kuu embengaa. Kukuu
embengoo? Kambong embeng yaa wananiin kuu yimin andaneeb kuu
bobnainban." andoon.
21 Kwanandoone, engyumbed yedmoon, "Ee, eweng kuu wengambaraan.
Kambong ke dakmewen kee monmarainban.
22 Kowe, kirod kabaanmo wene! Ma kamainban, eb kuu wene yakuyaa
nandaneeb kumbed." andoon. Lotbed kambong kuu embeng andoon kowe
yaningko kuu Soar* andimaib.

Sodomiib Gomorayiib Monmaroon

23 Aron kuu yaro menuune Lot kuu wene kambong Soar yaa wene nan-
doone,
24 YARIMANBED yedmoone ambid arimbed bot sulfa amotiib taun Sodomiib
Gomorayiib ari kirobeen.
25 Kwane, kankubunen yiriyiib nimakarub koremiib aya nonga buuk
koremiib kuu monmaroon.
26 Kumban, Lot ye wonong kuu ika anuk wedmuune yu kuu karam kere at
kongkab areb kereen.
27 Mirikne ware amkimo keruune, Abraham kuu uniyambed YARIMAN ye
arinambo ari doboroon kuu ika wonoon.
28 Ye wene doberene Sodomiib Gomorayiib kankubunen yiriyiib yaa
wedmoone, ambib yemoon amot denemoon yi amareng darewoob yeedere-
been.
29 Godbed Abraham yoom dakmiwen ye weng kuu nonondandindo kowe,
Lot yaa awanenoone taun monmaroon kuu kombiri wonoon. | H

Moab Yi Karuwiib Amon Yi Karuwiib Yi Weng

30 Lot kuu kambong embeng aom dobiri kuu unoon kowe, ye yoom ye dana
koyu ayoob yoom kuu koronde wene aangko daane aangko dem aombed
dobiriwen.
31 Angkaanbed nengkaan yaa yedmendeen "Nub ambe kuu kiomnoon.
Angkon, nub yaa awani ye dowad kuu karuwiibban kowe, danayiib keraub-
ban kii.
32 Awarak ayi yeman ye ok yaningko wain konubko anekore awarak ayuko
ye yoom dangenub danayiib kerem." andeen.
33 Anduune, amnoombed wain ok koniiwe anoone awarak ayuune
angkaan yoom dangiwen. Awarakbed ayeen kowe komo kamoon kuu
yekaadban.
34 Awarimbed angkaanbed nengkaan yaa yedmeen "Ne yoom danguwen
kowe, amnoom kuu angkon ika wain ok konubko anoko awarak ayuko
kub yoom dangime. Nub ayoob kuu nub ambe yaambed danayiib kerem."
andeen.
35 Anduune, amnoombed wain ok koniiwe anoone awarak ayuune
nengkaan yoom dangiwen. Awarakbed ayeen kowe komo kamoon kuu
yekaadban.
36 Kwanekoriwa, yi awodki yaambed oyoomiib keriwen.
37 Angkaan kuu dana mingki woonekoru, yaningko Moab† andeen. Moab
kuu Moab ambibkin yi awoya.

---

* **19:22:** Soar yaningko ye weng id kuu "Embeng". † **19:37:** Moab yaningko ye id kuu "Awodki yaambed".

38 Nengkaan kuu dana mingki woonekoru, yaningko Benami‡ andeen.
Benami kuu Amon ambibkin yi awoya.

20

Abraham Yoom Abimelek Yoom

1 Abrahambed Mamre ye okad yaa kuu domonde kuri wene Keenan
ambibkin aom kambong Kades dore kambong Sur dore wedyiri doboroon.
Amaan, kambong Gerar aom wene doberene
2 yedmoon “Sera kuu ne daman.” andimaan. Kwanoone, Gerar ye king
ye aningko Abimelekbed ye deme karub yaa yedmoone, Sera kuu ye yaa
nenwiniwen.
3 Amnoom mamaambed kiyuum angkambed Godbed wene Abimelek yaa
yedmenoon “Wonong kee awaneenbed nenminiwen kowe, bobnandameeb
kii.” andoon.
4 Kumban Abimelek kuu ayoob dangindo kowe, Yariman God yaa yed-
moon “Ne ambarakmindo kowe, neyiib ne nimakarub koremiib monmara-
neebdee?
5 Abraham yembed ne daman andoone angkon yu kangkon yembed
yedmoon areb yedmeen kowe, inamen amunmo kere nendaan kowe, ne
ambarakmindo.” andoon.
6 Godbed kiyuum angkambed Abimelek yaa yedmoon “Ee, nekaadkeraan,
eb kuu inamen amunmo kerewen kowe, ebbed ne yaa ambarakmaab andid
kuu kebenaan, angkon yu yaa badmendaab andid kuu kebenaan.
7 Kwani kowe, kibireb kee ebbed wonong kuu domondene, yu karub yaa.
Ye kuu ne weng dakmi ye karub kowe, yembed eb yaa kurikuri keraneene
bobnaabban. Kumban, angkon ika konokban keraneeb kuu nembed yed-
mebdaan kuu eb yoom eb nimakarub yoom duknaniib.” andoon.
8 Ware amkimo keruune, Abimelekbed ye korok korok baandoone
menebiiwe kiyuum weng kuu dakmoone yi uni darewoob keriwen.
9 Kwani kowe, Abimelekbed Abraham baandoone monoone kaamo-
nenoon “Eb kuu komo kamewen nub yaa kuu? Ne kuu eb yaa ambarak-
mindo kumbed ne yoom ne nimakarub yoom yaa dabab kee kondewen kuu
komo dowad kerewen? Ebbed ne yaa ambarakmi darewoob kwamewen
kuu kwamuwi yemanbanbed kwamuwewen.
10 Komandewed kwamunewen?” andoon.
11 Abrahambed man yedmoon “Nembed meenaan kuu ambibkin kee ye
karub korem kuu God yaa meenindodan kowe ne nene kowekorib, ne
wonong nendaniib ande meenaan.
12 Yu kuu ne daman anam amborom kuu nambe ye dana kowe. Kumban,
awaan mamaa kowe, nembed awanaan.
13 Godbed ne kuu daawoone wengamberekori, nambe yambiwoom kuu
domonenekori, ambibkin mamaa yaa wanaan kowe, yu yaa yedmaan “Ne
yaa inamen amun ye inamen keraneeb kuu ne yaa ‘Ye kuu nambang’
andimamaneeb.” andoon.
14 Andoone, Abimelekbed Sera kuu Abraham yaa konekore, angkon
sibiyiib buromakauiib ye deme no kakmaniibban awinembiri ye karuwiib
baangkanekore,
15 Abraham yaa yedmoon “Keke ne okad kowe, eb dowakenmo kuna yaa
dobaraneeb kuu kui.” andekore,
16 Sera yaa yedmoon “Nembed kub ambang yaa od yeman silva 1000iib
konaniin kuu anam kub kuu ambarakmindo ande yi korem yikaadkeri
yeman.” andoon.

‡ **19:38:** Benami yaningko ye id kuu “Ne karubkim yi dana”.

17 Andoone, Abrahambed God yaa kurikuri keroone Godbed Abimelek
yoom ye wonong yoom ye deme no kakmaniibban awinembiri ye nima
yoom yaa ongmoone wadkeriwen
18 amborom kuu Abimelekbed Sera nendoone yi kuu oyoomiib kerinde-
ban, Yariman Godbed kebendoon kowe.|U

21

Andowoon 21:1-13

Aisek Kuu Wooneen

1 Kwane, YARIMANBED Sera yaa komo yedmoon kuu kwanoon, kwane
angkon yembed Sera yaa ye weng kunduk dakmoon kuu kwamunemo yu
yaa kerundoon.
2 Kowe, yu kuu oyoomiib kerekoru, Abraham kuu kiomnoon yaambed
dana mingki wooneen. Dana wooneen kuu Godbed aron kowoon arimbed
wooneen.
3 Abraham kuu Serambed wooneen ye dana mingki kuu yaningko Aisek
ande kowoon.
4 Aron kaning kaningiib dowan keruune, Abrahambed God ye weng
yedme kowoon areb dana mingki kad wandoon.
5 Aisek wooneen yaron kuu Abraham ye weeb kuu 100iib.
6 Kwane, Serambed yedmeen, “Godbed kube ambon kamiyiib kawoon
kowe, kuyaa wengambaraniibdan korem kuu ne yoom kube ambon ka-
manuub.” andeen.
7 Andekoru, ika yedmeen, “Karub maambed Sera yu dana woonenu oone-
nanuun andoonoo? Dowan, karub maa kwane andindo. Kumban, nembed
Abraham kuu kiomnoon yaambed dana mingki woonaan.” andeen.

Hagar Yoom Ismael Yoom Yaa Yedmoone Winiwen

8 Dana kaine muk animokban keroon yaron arimbed, Abrahambed orok
darewoob ongmoone aniwen.
9 Kwane, Ismael kuu Hagar Idyip wonongbed Abraham ye dana mingki
wooneen kuu Aisek yaa daanimo kamoone,
10 Serambed wedmekoru Abraham yaa yedmeen, “Dabderem yiri dobere
no deme awinembiri ye wonongiib yu dana mingkiyiib kee yedmebko
winime! Amborom kuu dana kee eb yiribman bi ye yumbon kandi kuu
yiminban. Eb bobnaneeb kuu Aisekmo baneen.” andeen.
11 Kwananduune, Abraham kuu ye niindem aom miin yiminban keroon,
amborom kuu Ismael kwangkon ye mingki kowe.
12 Kumban Godbed Abraham yaa yedmenoon, “Hagar yoom yu mingki
yoom yaa miin yiminban keraab. Serambed yedmebduka wengambere
kwane, amborom kuu eb yob kuu Aisek yaambed ande kowaniin kowe.
13 Nembed Hagar yu mingki yaa dana yemoon konaniine ambibkin mi-
modan keraniib, amborom kuu ye kwangkon eb dana kowe.” andoon.|H
14 Ware amkimo keruune, Abrahambed Hagar yaa animaniib ok yowo
dingkan kadbed ongmiweniib kuu bene yu kandom ari nongkobekore,
yedmendoone, yu mingki yoom winiwen. Amiibban koknoon ambibkin
Berseba yaa kirinwanmo wuneen.
15 Ok dowan keroone, dana kuu at kubun aom kowuune diboroone
16 100 mita areb wenenu dibereenu yukareb yedmeen “Dana kuu bob-
nandameen kowe, ye bobni wedmaniin kuu ne dowakenban.” andeen.
Andekoru, dibuun yirimbed ameng kamande kameen.

17 Godbed dana ye ameng wengamberekore, ambid arimbed God ye
engyumbed Hagar yaa dandoon “Komandewed meeni darewoob kerewen?
Unaab! Godbed dana ye ameng kuu wengamboroon kowe.
18 Dembe wene dana kuu nenkone nemengkane. Nembed ye awoya amun
kerundaniine ambibkin darewoob keraniib.” andekore,
19 Godbed yu indob nandoone okdobon wedmeen kowe, wene ok yowo
aom yuundekoru, yu danayiib yunkonuune anoone wene okad maa
doberekoriwa,
20 God kuu dana yaa oonenoone kainoon. Kaine, amiibban koknoon am-
bibkin yaningko Paran yaa doboroon. Dobere, anambed dingkan yenbandi
ye karub keroon.
21 Kainoone, yawaanbed Idyip wonong benuune awanoon.

Abraham Yoom Abimelek Yoom Yi Amob

22 Kuyaron kuu Abimelek yoom ye ana nangmidan yi korok yaningko
Faikol yoom weneniiwa Abraham yaa Abimelekbed yedmenoon “Godbed eb
yaa komo kamaneeb kuu dore awabdimameen.
23 God yaningko yaambed yedme kowe ebbed neyiib ne danayiib ne awoy-
ayiib yaa nemengkandaab. Ne kuu eb yaa inamen amunmo meenimamiin
kowe, neman kangkon ne yaa ambibkin kee doreeb aom kee God yaningko
yaambed yedme kowe inamen amunmo meenimame.” andoon.
24 Andoone, Abrahambed yedmoon “Ee, eb weng kuu God yaningko
yaambed yedme kowaan.” andoon.
25 Andekore, Abrahambed Abimelek yaa kongewoon okdobon ye dowad,
amborom kuu Abimelek ye deme karubbed Abraham ye okdobon kuu
kandiwen kowe.
26 Abimelekbed yedmoon “Nekaadban, karub kanembed kwamunoon?
Eb kuu ne yaa yedmewindo kowe, kibirebmo wengambaraan kii.” andoon.
27 Andoone, Abrahambed sibi yenayiib buromakau yenayiib kuu
Abimelek yaa baangkanoone yi ayoob dakmenib amob ongmiwen.
28 Abrahambed ye sibi ediib be nongkoboone,
29 Abimelekbed ye yaa kaamonenoon “Komandewed kwamune kameeb?
andoon.
30 Andoone, Abrahambed yedmoon “Sibi ediib kee baneeb kuu anam
nembed okdobon kuu nidkoon andi ye kumun.” andoon.
31 Kowe, okdobon yaningko Berseba* andiwen, amborom kuu amob
ongmiwen kowe.
32 Amob ongme dowan kerekoriwa, Abimelek yoom Faikol yoom kuu
angkon ika Filistia ambibkin yaa winiwen.
33 Winiiwe, Abrahambed at kaab yaningko Tamaris Berseba yaa
kibenekore, kurikuriyiib kubiyiib Yekawono ye Yariman God yaa konoon.
34 Abraham kuu Filistia ambibkin aom aron doboob doboroon.|U

22

Andowoon 22:1-19

Godbed Abraham Yaa Komboon Kaamonoon

1 Amaanbed Godbed Abraham yaa kombon kaamonoon kuu kei. Yembed
baandoon, “Abraham!” andoone, “Ne kei.” ande inandoon.
2 Kwane Godbed daanoon, “Eb dana mingki mimo, mimyob dowaken
kerunewen ye dana Aisek kui, ye kuu bidambib Moraia aom nenwene.

* **21:31:** Berseba yaningko ye id kuu “Amob weng ye okdobon” o “Ediib ye okdobon”.

Kwane, ayekoreb ningkaneewa agedmo keraneene baeb kuu ne yaa kawe. Nembed aangko korokbebdaniin ari kumbed komo daabdaan kuu kwane." andoon.

3 Kuye awari amkimo kai, Abraham yaro ye donki nekwene atok kuu nengkane agedmo keri ye dowad baangke ye donki ari nongkobe yerengke yuwekore, ye donkiyiib ye deme karub ayoowiib ye mingki Aisekiib be wonoon, Godbed bidambib yedmenoon yaa.

4 Kwane wene aron ayoobmim arimbed, Abraham korok kankoone bidambib yedmenoon kuu ambabbed wedmoon.

5 Wedmekore, ye deme karub yaa yedmendoon, "Yiib yoom donki yoom kiri dobirime. Ne yoom ne dana yoom kuu wene yakuyaambed kurikuri kere angkon ika yiiwiib yaa mananuub." andoon.

6 Andekore, atok be ye dana mingki bangkanoona karinoona, ye kuu wekiyiib amoyiib kuu yembed boona, yi ayoob winiwen. Wenoniiwa,

7 Aisekbed awodki Abraham yaa yedmoon, "Ambe?" andoone Abrahambed inande "Ee ne dana, dakme." ande yedmoon.

Kwanandoona, Aisekbed kaamonoon, "Nub kuu amoyiib atokiib buwen kumban aye ningkane agedmo keri ye sibi kuu kuna?" andoona,

8 Abrahambed inande yedmoon, "Ne dana, Godbed yekarebmo sibi kuu kondaneena ningkanuuwa agedmo keraneene baeb kuu konanuub." andoon. Kwane ibmo weniib.

9 Wenenib Godbed bidambib kuyaa kii andoon yaa nandiwen. Nandiiwa, Abraham kuyaa bot be dingkan nengke agedmo keri yeman wuubekore, animari atok be nongkobekore, dana mingki Aisek kuu nong yerengkane kande atok animari kowekore,

10 weki kan oone ye dana mingki ayandamoon,

11 kumban ambid aombed YARIMAN ye engyumbed, "Abraham! Abraham!" ande baandoona, Abrahambed "Ee, ke doriin kei." ande inandoon.

12 Kowe, engyumbed yedmoon, "Eb dana kuu ayaab! Kibireb kee eb wengambere anam ande kwami God yaa kuu wedmaan, eb dana mingki mimo kuu ebka amuknokban, ne yaa kuu." andoon.

13 Kwane, Abraham korok kankoone wedmoone sibi ambi durub yaambed amanayod dem aom angkanoon. Wedmekore, ye dana kuu dudmungkoone yaro demboone, sibi kuu Abraham ye dana ye dowad kande aye ningkane agedmo keroone baeb kuu God yaa konoon.

14 Kowe, Abrahambed aangko kuyaa aningko kuu "YARIMANBED kondimaan" ande kowoon. Kuyaronbed mene kibikee, kangkon kwane yedmimaib "YARIMAN ye aangko kwarimbed kondaneen." andimaib.

15 Angkon ika YARIMAN ye engyumbed ambid arimbed Abraham yaa baande

16 daanoon, "YARIMANBED yedmoon, 'Eb dana mingki mimo kuu ne yaa kuu ebka awine amuknindo kowe, eb yaa neka naningko yaambed wiim aangke weng yedme kowaan kuu kei.

17 Anam kuu eb yaa amun kerubdeni eb awoya yemoon kabdaniin. Yi kuu ambid ari mindong yemoon areb o karamok kebed yaa kubukbon mimmim kimingkindeban areb keraniib. Kwane yi bondan yi kambong kuu yimbed yeene burundadme dore oonaniib.

18 Eb yob yaambed ambibkindan korem okad yimin yimin yaa kuu amun keendaniin, amborom kuu eb kuu ne weng wengamberewen kowe.' " andoon.

19 Andoone, Abraham yoom Aisek yoom ye demedaniib yaa ika winiiwa igakman Berseba yaa yambiwoom winiwen. Kwane, Abraham kuyaa doboroon.|H

Nehor Ye Karub Dana

20 Keke kwane dowan keroone, aron maa karub maambed Abraham yaa
yedmoon “Eb aagorok Nehor yoom ye wonong Milka yoom kuu karub
danayiib wanabiwen.
21 Nehor ye mingki ibduruk kuu Us, kumbed kuu Bus, kumbed Kemuel
(Amaan, Aram yawodki keraneen.),
22 kwane kuye yondem kuu Kesed, Haso, Pildas, Yidlaf, Betuel yoom
wanabiwen.” andoon.
23 Amaan Betuel kuu Rebeka yu awodki keroon. Milka kuu karub dana
kaning kaningiib kei wanabiwen, Abraham ye aagorok Nehor yaambed.
24 Kwane, Nehor kuu karub dana yena kaningiib wanaboon, ye dungkud
wonong Reumambed kuu. Yi aningko kuu Teba yoom Gaham yoom Tahas
yoom Maaka yoom.|U

23

(Andowoon 23-24)

(Kwane, Sera kuu weeb 127iib kerekoru bobneen. Abraham kuu ye
wonong ande mimyob wandemboroon, kumban yu kuyaom mangki ye
dowad kuu ye kuu okadiibban. Kowe, ye kuu nimakarub kuyaom doriibdan
yaa okad mana moonekore ye wonong kuu mangkoon. Amaanbed Abraham
kangkon bobnoone ye meed ayoob Aisek yoom Ismael yoombed ye bob id
kuu ye wonong yu dia mangkiwen. Abraham ye weeb korem kuu 175iib.)|
H

Sera Bobneen

1 Sera dobureen yu weeb kuu 127iib
2 kwane bobneen, kambong Kiriat Arba aom, Keenan ambibkin aom.
(Kibikee Kiriat Arba kuu Hebron andimaib.) Kwane, Abraham mimyob
kowene bobon wene yu dowad ameng kamoon.
3 Ameng kamekore, ye wonong yu bob angkuun yaambed yaro Hitdan yaa
dakmok wonoon. Dakme yedmoon
4 “Ne kuu norod manaan kwane ne kuu owodman. Okad maa kawibko
moonekori, ne wonong yu bob mangka.” andoona
5 Hitdanbed Abraham yaa inandiwen
6 “Angkodmi, wengambere. Eb kuu kayabak aromkono darewoowiib, nub
aom kuu. Eb dowakenmo kuna yaambed nub bot bob mangkimbon amun
kandaneeb kuu yimin. Nub kuu kane ye bot bob mangkimbon keya kee eb
dowakenmo kandande meenewen kuu nub ma eb wonong yu bob mangki
yaa kuu kebebdaubban.” andiwen.
7 Andiiwa, Abraham yaro dembekore Hit ambibkindan yaa bumangke
kiringkonombed okad badmenekore ika demboon.
8 Dembekore, yi yaa yedmoon “Yiib kuu ne yaa ‘Mangkaneeb kuu yimin’
anam andibka, Sohar ye mingki Efron yaa ne dowad kaamonime.
9 Kaamonibko ye mongkob yerenbon yaa botdem yaningko Makpela kuu
ne yaa moonoko, nembed ye od kumundin kuu komoyiib kowaneen kuu od
amodane moona.” andoon.
10 Efron kuu Hitdan numun dabokne yi taun kuuk darewoob wiriniwen
yambongko kuye nedbimbon yaa dibiib. Yembed Hitdan yi arinambo
arimbed Abraham yaa inandoon
11 “Ne aamkono, kwamunemban. Wengambere, okadiib botdemiib
kwaom kuu eb kabda, ne kambongdan kee anam kwanoon andi ye dowad
nub weng wengambarande doriib. Eb wonong yu bob kuu mangke.”
andoon.

12 Andoone, Abraham ika yaro dembekore Hit ambibkindan yaa bumangke kiringkonombed okad badmenekore ika dembekore
13 karub korem yi arinambo arimbed Efron yaa yedmenoon “Ne yaa wengambere. Ne dowaken kuu okad kee kumundínmo od amodani, nod kee kandebko, ne bob kee kuyaa mangka.” andoon.
14 Andoone, Efron Abraham yaa inandoon
15 “Ne aamkono, ne yaa wengambere. Okad kuu yu kakman kuu od yeman silva 400iibmo kumban od kakman komoyiib kuye dowad wengbaraubban. Okad kuu kande, eb wonong yu bob mangke.” andoon.
16 Andoone, Abraham ee andekore, Hitdan yi arinambo arimbed Efron yaa od konoon. Kumundinmo amodoon kuu od yeman silva 400iib od kimingkidan yaa korokbendoona kimingke anam andiiwa kowoon
17-18 kowe, Efron ye mongkobon okad Makpela aom, Mamre kangka, kuu taun kuuk ambongko yaambed Hitdan yi indob yi arinambo arimbed Abrahambed amodekore, okadiib botdemiib ayiib mongkoboniib kuu nekwane korem kwaom kuu yariman keroon.
19 Kwanekore, Abraham ye wonong Sera kuu mongkobon Makpela yu botdem aom mangkoon, Keenan ambibkin aom, Mamre dia. (Mamre kuu amaan ari Hebron andiwen.)
20 Kwani kowe, Abrahambed mongkoboniib botdemiib kuu Hitdan yaambed bobkonombon yeman okad moone amodoon.

24

Aisek Ye Wonong Boon

1 Kuyaron kuu Abraham kuu anam kiomnoon kumban Godbed od yemooniib animan yemooniib dingkan amongkob yemooniib deme karub yemooniib amun kerunoon kowe,
2-4 ye deme karub yembed yiribman korem oonoon ye korok yaa yedmoon “Ne dana ye awani dowad wonong kuu Keenan ambibkindan keye nimambed benaab. Kowe, nambibkin ne okad angka igakman wene ne karubkim doriib yaambed ne dana Aisek ye wonong kuu bene. Kwani kowe, ne dowaken kuu eb dingki kanmene ne yon muudkuk dabderem aom kowekore, Yariman God ambidiib okadiib ye God kuye aningko yaambed ne yaa kwananiin ande amob ongme.” andoon.
5 Andoone, ye deme karubbed Abraham yaa kaamonoon “Wonong yu dowakenban mini korondanuun kuu komo keraniin? Kwamunanuun kuu eb danambed igakman eb ambibkin angka nenwananiin dee?” andoone,
6 Abrahambed yedmoon “Yii. Ne dana nambibkin kuyaa igakman kuyaa nenwanaab.
7 Yariman, Ambid Ari ye God, yembed nambe yambiwoom yaambed ne wooneen ye okad yaambed nenmonoon. Kwane weng kundukbed yedmewoon ‘Keenan ambibkin kee eb awoya* yaa kondaniin.’ andoon kowe, Yariman God ye engyumbed yedin arinambo weneneena awabdaneena ne dana ye dowad wonong kuu kuyaambed nenmananeeb.
8 Wonongbed eb yoom igakman mini kuu yu dowakenban keranuun kuu nub amob ongmuwen kuu eb dabab kandaabban. Kumban, ne dana mingki igakman nenwanaab.” andoon.
9 Kwane, ye dingki kuu ye korok Abraham ye mudkuk dabderem aom yiri kowene yedmoon “Weng kee dakmuub keye dowad kuu kwananiin.” ande amob ongmoon.

* **24:7:** Hibru weng anam kuu yob. Yob weng id angkara kuu awoya.

10 Kwane deme karub kuu ye korok Abraham ye yiribman amun amuniib be, Abraham ye kemo angko angkoyiib ari nongkobe yerengke yuwekore, kemoyiib be wonoon. Kwane wene Nehor ye taun Aram ambibkin ari wonoon.
11 Wenekore, ye kemo kuu taun bunangka okdobon diambon nongkoboona bumangke dibere yiidkiwen. Kuyaron kuu oobnonya, nima ok yuungkok bad winimaib yaron.
12 Kwane yembed kurikuri keroon "Oo Yariman God, ne korok Abraham ye God, kibik aron kee ne yaa ne korok ye dana ye dowad wonong kawe, eb amob ne korok yaa ongmewen kwananeeb kuu amun yeman, ne korok yaa.
13 Ne kee doriin kei, okdobon dia. Okdobon kee kibireb yaa taundan yi dana meed nima koyumbed mene yuungkimaib.
14 Wonong eb deme karub Aisek ye dowad kowewen ne nekaadkeri yeman kuu kui. Yu mananuun kuu 'Ok maa yunkawebko ana.' andaniina yedmanuun 'Ok ane. Angkon, nembed eb kemo ok bangkanda.' andanuun. Kwananuun kuu eb weng kunduk ne korok yaa kwananeeb kuu nekaadkeraniin." andoon.
15 Andeene, Rebeka kuu ok pot darewoowiib kandom ari karine menuun. Yu kuu Abraham ye ayi Nehor yoom ye wonong Milka yoom yi mingki Betuel ye mungkan.
16 Yu kuu koyu kerengandimbon amun yeman, angkon karub yoom dangindo. Kwane dewene okdobon yiri kubune ok yuundekoru muneen.
17 Dewunuune, deme karub kirodmo angkane yedmoon "Ok maa yunkawaneewa ananiin kuu yimin dee?" andoon.
18 Andoone yedmeen "Ee, aamkono, ok ane." andekoru kirodmo ok nande yiri kowekoru ok koneen.
19 Kwane ane dowan keroone, yedmeen "Eb kemo kwangkon ok bangkanda." andeen.
20 Kwane, kirodmo ok ani yeman yabad aom bunekoru angkon kirodmo wenenu ok yena ika bune yuungkane kemo kuu ok bangkanduune aniwen yimin.
21 Kwane karub kuu iwari kwane doberene kerendoboroon, anam Yariman Godbed wonong kee kondoon dee kuyaa komboon darobeen.
22 Kemo ok ane dowan keriiwa, karub kuu yaro gold kumkum kande yu yangdem yaa derenendekore gold yeed ayoob been yu dingki ari deebendoon.
23 Kwane, kaamondoon "Kub ambe kuu kane? Yambiwoom ne yoom ne karub yoom kibik amnoom kuu ye yoom danganuub kuu yimin dee?" andoone
24 yedmeen "Nambe kuu Betuel, Nehor yoom Milka yoom yi mingki.
25 Dingkan yi animaniib yi dangimboniib yiib kwangkon yiib dangimboniib nub ambiwoom kuu." anduune
26 karub kuu yiri bumangke Yariman God yaa yubudkane
27 yedmoon "Kubem, Yariman God yaa, ne korok ye dowad kuu Godbed ye weng kunduk yaamo kwane ambangkoon. Yariman God kuu nenmene ne korok Abraham ye karubkim doriib yaamo nenmonoon." andoon.
28 Kwane, Rebeka kuu kabaanmo wene ambiwoom awaan awene yaa komo keroon kuu kwane dandeen.
29-30 Rebeka kuu yu ambangiib, yaningko kuu Leban. Ye kuu gold kumkumiib gold yeed ayoob deebeeniib wedmekore, yu weng wengamberekore, kirodmo wene wedmoone karub kuu kemoyiib okdobon diambon yaa doriib.

31 Wene wedmendekore, yedmoon “Yiib minime, yiib Yariman Godbed amun kwendoondan yiib komande keyaa doriib? Yiib dowad nambib kuu nekwendaan, yiib kemo kwangkon yi dangimbon nekwendaan.” andoon.

32 Andoone, karub kuu wene yambiwoom aomniiwa, kemo ari yiribman kuu Lebanbed be okad yiri nongkobekore, kemo kuu yi animaniib yi dangimboniib kondoon. Kwane ok yunmonoon Abraham ye demedan yi yon ogi yeman.

33 Kwane animan bemene yi arinambo ari woriwen kumban Abraham ye deme karubbed yedmoon “Animan anainban. Ibduruk kuu nembed komo mene manaan kuu yiib yedmendekorid, yoman ananiin.” andoone, Lebanbed yedmoon “Dakme.” andoon.

34 Andoone yedmoon “Ne kuu Abraham ye deme karub.

35 Yiribman yemoon Godbed ne korok yaa amun konoone ye kuu yiribman yemoon ye karub keroon. Yiribman yemooniib, sibi yemooniib, naningkod yemooniib, buromakau yemooniib, silva od yeman yemooniib, gold od yeman yemooniib, deme nimakarub yemooniib, kemo yemooniib, donki yemooniib bangkanoon.

36 Ne korok ye wonong Sera kiomneen yaambed ye karub dana mimo wooneen. Kwane yiribman korem kuu ye dana yaa konoon.

37 Ne korokbed amob ongmene yedmewoon kuu ye dana ye awani dowad wonong kuu ‘Keenan nimambed wonong benaab.

38 Kumban ne dana ye awani dowad wonong kuu wene ne karubkim doriib kuyaa kuu ne amyenimbon yaambed wonong kuu bene.’ andoon.

39 Andoone kaamonaan ‘Ma wonong kuu ne yoom monokban kuu komo keraniin.’ andaan.

40 Andaane, yembed man yedmoon kuu ‘God ye weng aron korem wengambaraan kowe, ye engyumbed yedin wene awabdaneene nambe aweneyiib yaa ne amyenimbon yaambed wonong benaneeb.

41 Ne amob ongmaan kuyaa kuu ne karubkim yaa wananeewa yi yiminban andaniib kumbedmo eb kuu dabab kuu kandaabban.’ andoon.

42 Kumban kibik okdobon yaa manaan kuu kurikuri keraan ‘Yariman God, ne korok Abraham ye God, nembed mene kwane ande manaan kuu ne korok ye dana ye dowad wonong kawe.

43 Okdobon diambon kee doriin kei, wonong koyu kane mene ok yuundok mananuun kuu kaamondaniin ‘Ok maa yunkawaneewa ananiin kuu yimin dee?’ andaniine

44 yedmanuun ‘Ok ane. Angkon, nembed eb kemo ok bangkanda.’ andanuun kuu ne korok ye mingki ye dowad wonong beni yeman kuu kui yoo andeni baamonaniin.’ andaan.

45 Kurikuri dowan kerindo kuned Rebeka ok pot darewoowiib kumbed wene ok yuundeen, kurikuri kere dowan keraankin. ‘Ok maa yunkawebko ana.’ andaane

46 ok kirodmo yu kandom arimbed nanyiri kowenu yedmeen ‘Ok ane. Angkon, nembed eb kemo ok bangkanda.’ anduune, ok kuu anaane ne kemo kuu ok bangkandeen.

47 Kwane yu yaa kaamondaan ‘Ub ambe kuu kane?’ andaane ‘Nambe kuu Betuel, Nehor yoom Milka yoom yi mingki.’ anduune kumkum kande yangdem yaa derenendekore yeed dingki ari deebendaan.

48 Kwane ne korok Abraham ye God yaa bumangkane yubudkane kubiyiib konaan, amborom kuu ne kuu Godbed ne korok ye dana mingki awani ye dowad nenmonoone, ne korok ye ayi ye awo wedmaan kowe.

49 Kibireb kee yiib kuu ne korok yaa mimyowiib dee dowan dee, komo meeniwen ee o yi ye weng kuu ma yedmibko, kaadkerekori komo keraniin kuu kwana." andoone,
50 Leban yoom Betuel yoom yedmiwen "Weng maa kunambed ma yedme kebenebdaubban amborom kuu kiwaan kee Yariman Godbed korokbebdoon kowe.
51 Rebeka kuu kei, nenwene. Nenwenebko eb korok ye mingki ye wonong kerok, Yariman Godbed korokbe kabdoon kowe." andiwen.
52 Kwane, Abraham ye deme karub kuu wengamboroonkin God yaa bumangke kiringkonombed okad badmenoon. Badmenekore demboon.
53 Kwanekore, goldiib silvayiib ebkadiib Rebeka yaa been bangkandekore, yu awaan yoom yu ayi yoom kwangkon yiribman miin amun amuniib been bangkandoon.
54 Kwane, ye yoom karub yena ye yoom miniwen yoom okiib animaniib ane amnoom kuu kuyaa dangekoriwa, yaro awari amkimombed yedmoon "Ne korokiib yaa domowibko wana." andoon.

55 Andoone, awaan mingki yoombed yedmiwen "Wonong koyu kuu korondebko aron angko angkoyiibmo nub yoom doberekoruwa kumbed domobduko nenwene." andiib,
56 kumban Abraham ye deme karubbed yedmoon "Ne kiwaan kebengkawaib, keke Yariman Godbed kee kwanuwoon kowe. Korondibko, ne korok yaa wana." andoon.
57 Andoone, yedmiib "Wonong koyu kumbed baande kaamonubko yuka komandundanuun kuu kwananduk." andekorib,
58 yi baandiiwa Rebeka munuuna kaamondiwen "Kub dowaken kuu karub kee yoom wanandameewoo?" andiiwe "Ee, ne dowaken wanandamiin." andeen kowe,
59 yimbed Rebeka yoom yu deme wonong yoom Abraham ye deme karub yoom karub ye yoom miniwen yoom "Winime." andekorib,
60 yi kwane amun kwende weng kee Rebeka yaa wengobendiwen

"Nub odak ee, kub kuu wene ari dana yemoon yemoonbed wanabebko,
kub awoya yewudmo kerok.
Angkon yimbed yi bondan burudaandeniiwa
yi bondan yaa yimbed korok keraniib." andiwen.

61 Kwane, Abraham ye deme karub yoom Rebeka yoom yu deme wonong yoom kemo ari yi yiribman nekwane yi korem igakman winiwen.

62 Okdobon Beyalahairoi kuyaa kuu Keenan kanuk Aisek kuu mene doboroon.
63 Ye kuu oobnon yaa yirokaba mongkobon anuk yarone korok kankoone wedmoone kemo kuu meniib.
64 Rebeka Aisek wedmenekoru, kemo ari kuu kubureenu
65 Abraham ye deme karub yaa kaamoneen "Karub mongkobon aombed nub yaa wengandok meneen kuu kane?" andeene yedmendoon "Ye kuu ne korok." andoone, yu kuu dabua nande yu murubia kiringkonombed kirimo kebeneen, yu kuu inamen amunmo ye wonong kowe.

66 Kwane, deme karubbed korem komo kamoon kuu kwane Aisek yaa wengkobenoon.
67 Kwane Rebeka kuu Aisekbed nende ye awaan Serambed dobureen ye kombon aom nenaomne yu kuu awanoon. Awanoone, yu yaa mimyob dowaken keroon kowe, ye awaan yu bobneen yu mimyob kowoon kuu dowan keroon.

25

Wene Abraham Bobnoon Yaron Keroon

1 Abraham wonong maa yaningko Ketura awanoon.
2 Yumbed Abraham ye karub dana yena wanabeen kuu Simran yoom
Yoksan yoom Medan yoom Midian yoom Isbak yoom Sua yoom kui.
3 Yoksan ye karub dana kuu Seeba yoom Dedan yoom kui. Dedan ye awoya
kuu Asur ambibkindan yoom Letus ambibkindan yoom Leum ambibkindan
yoom kui.
4 Midian ye karub dana kuu Efa yoom Efer yoom Hanok yoom Abida yoom
Eldaa yoom kui. Yi korem kuu Ketura yu awoya.
5 Yiribman korem Abraham boon kuu mingki Aisek yaa yedmoon “Ne
bobnaka ne yiribman korem ebbed be.” andoon.
6 Kumban Abraham kuu wad doreen yaambed, ye dungkud nima yi karub
dana yaa munob yena bangkandekore yedmendoonkob Aisekiib yaa kuu yi
koronde ben ambibkin kangka winiwen.
7-8 Abraham ye weeb kuu 175iib kere kiomne anam keroon yaambed
bobnekore, ye karuwayiib yaa daboknoon.
9 Bobnoona, Hitman Soar ye mingki Efron ye mongkobon Mamre kangka
yaningko Makpela botdem aom ye meed Aisek yoom Ismael yoombed
mangkiwen.
10 Bobkonombon kukuu Abraham yoom ye wonong Sera yoom kuyaom
mangkenabiwen. Mongkobon kuu Hitman yaambed Abrahambed
moonoon.
11 Abraham bobnoon ye yondem, Aisek kuu Okdobon Beyalahairoi dia
doreen. Doreena, Godbed ye yaa amun kerenoon.

Ismael Ye Awoya

12 Keke Ismael ye weng. Ismael kuu Abraham yoom Hagar yoom yi mingki,
Yu kuu Sera yu kakmaniibban ye deme Idyip wonong.
13 Ye karub dana yi aningko kuu kei, Nebaiot, Kedar, Adbiil, Mibsam,
14 Misma, Duma, Masa,
15 Hadad, Tema, Yetur, Nafis, Kedema yoom kui. Nebaiot kuu wonob dana,
angkon Kedema kuu yeenbon dana.
16 Yi andokbe amyenimbon wad ayoowiib yi ambokab keriwen. Angkon,
yi aningko kuu yi kambongiib yi kombonboniib yaambed kondiwen.
17 Amaan, Ismael kuu weeb 137iib dobere kiomnekore bobnoon.
18 Ismael awene kuu bidambib Havila kere Sur kere wedkuri Idyip yimin
kere wene Asiria kangka ye kiwaan kebed yaa dobiriwen. Abraham ye
awoya yena yaa dowakeniibban keriwen kowe yi dia dobirindo, yi kuu yika
angkara dobiriwen.|U

Andowoon 25:19-34

Isau Yoom Yekob Yoom

19 Keke Abraham ye mingki Aisek ye weng.
20 Aisek kuu weeb 40yiib kere Rebeka kuu awanoon. Yu kuu Aram
ambibkin ye okad dabonmo ye karub Betuel ye mungkan. Yu kuu Aramman
Leban ye daman.
21 Rebeka kuu kurong kowe, Aisekbed yu dowad YARIMAN yaa kurikuri
keroon. Kwanoone, YARIMANBED inandoon kowe Rebeka oyoomiib kereen.
22 Yu kabeyob aombed ayoob dabak dana neman kankorare kankorare
kamiwen. Kwanoone, “Kwana kowe, ne yaa komarewa keroon?” andekoru,
YARIMAN yaa kaamonuune,

23 yembed inande daandoon,
“Kub kabeyob aom kuu ambibkindan ayoob yi ambokab.
Kwane, ambibkindan ayoob kuu andokbaniib.
Ningki ye awoyambed ayi ye awoya yaa burudande aromkono arimbed keraniib.
Kwane, ayi kuu ningki ye dabderem yiri dobaraneen.” andoon.
24 Amaan, wooni yaron munuuna karub dana ayoob dabak dana wooneen.
25 Dana ibduruk kuu dodmo, ye kuu kimi mungkum kowe yaningko Isau* ande kowiwen.
26 Ma ningki kuu ayi Isau ye yon daandum yaa awinoon kowe yaningko Yekob† ande kowiwen. Yi wooneen yaron kuu Aisek ye weeb kuu 60yiib keroon.
27 Karub kewed ayoob kuu kainenib, ayi Isau kuu dingkan kiib bi ye karub kere dura angka yari ye karub keroon. Kumban Yekob kuu yongbon deme awine kambong aom iwari dobiri ye karub keroon.
28 Aisekbed Isau yaa mimyob dowaken keenimaan, amborom kuu dingkan kiib ani kuu ye dowaken darewoob kowe, kuned Rebekambed Yekob yaa mimyob dowaken keenimaun.
29 Aron maa, Isau bad yaro meneen. Ye kuu mungi darewoob bobne mene wedmoonka, Yekob kuu katang dodmo dinaan kowe
30 yedmoon, “Ne kuu mungimbed kombaraan kowe, animan dodmo kuu kirod maawe!” andoon. (Kwanikob yaningko mamaa kuu Idom‡ ande yedmimaib.)
31 Kwanandoone, Yekobbed inande yedmoon, “Eb ayi ye yumbon nub ambe bobni ye yiribman bi ye dowad kawebko animan kabda.” andoon.
32 Kwanandoone, Isaumbed yedmoon “Kedi, bobnandamiin kowe, ne ayi ye yumbon kuu kabamoon kii!” andoon.
33 Kowe, Yekobbed yedmoon, “Ibduruk kuu ne yaa amob weng ongme kawebka.” andoone, Isaumbed amob weng ongme ayi ye yumbon kuu Yekob yaa konoon.
34 Konoone, Yekobbed flawayiib katang okiib bangkanoona anoon. Kwane Isau ayi ye yumbon kuu arewa ande meenoon.

26

Andowoon 26:1-6

Aisek Yoom Abimelek Yoom

1 Kurin Abraham doboroon yaambed am kaine animaniibban keroona dobiriwen kwane kuu Aisekbed doreen yambibkin aom kuu ika am kaine animaniibban keroon. Kowe, Aisekbed Filistiadan yi king Abimelek ye oonimbon aom kambong Gerar yaa wonoon.
2 Wonoone, YARIMANBED angkaderene Aisek yaa yedmoon, “Idyip yiri wanaab. Nembed kunaya dobere ande yedmebdako kuyaombed dobere.
3 Ambibkin keyaom doberebko, ne kuu eb yoom doberenub amun kerubda. Nembed eb yoom eb awoya yoom yaa keye ambibkin korem wedmeeb kee kondaniin, ne amob eb ambe Abraham yaa ongme kowaan kuu eb yaa kangkon kowaniin.
4 Nembed eb awoya yemoon bangkabdaniin kuu mindong yemoon kimingkindeban ambid ari kwamune areb, angkon keye ambibkin okad korem

* **25:25:** Isau yaningko ye weng id kuu “Kimi Yemooniib” areb. † **25:26:** Yekob yaningko ye weng id kuu “Daandum Awinoon”. “Daandum Awinoon” yi weng id angkara kuu “Nemengkandi”. ‡ **25:30:** Idom yaningko ye weng id kuu “Dodmo”.

wedmeeb kee yi yaa kondaniin. Angkon eb yob yaambed ambibkin koremdan okad yimin yimin yaa kuu amun kerundaniin.

5 Nembed kwamaniin ye id kuu amborom kuu eb ambe Abraham kuu ne amob nongkobaan korem kuu wengambere kwamoon kowe." andoon.

6 Kwani kowe, Aisek kuu Gerar aom doboroon.|H

7 Kambong karubbed Aisek ye wonong Rebeka yu dowad kumbed Aisek yaa kaamoniwena, "Ne wonong" andindo, "Yu kuu ne daman" andoon, amborom kuu Aisek kuu unekore, "Yu kuu kerengandimbon kowe, kambong karubbed ne nenekorib, yu kuu nendaniib." ande meene unoon kowe.

8 Aisek kuu aron doboob kuyaom doboroon ye yondem kuu, aron maa Filistia yi king Abimelekbed kerekni ambongko angkambed wedmoone Aisek kuu Rebeka yoom karub ye wonong yoom areb awinene awinene doriib.

9 Doriiwe wedmekore, Abimelekbed ye deme karub yaa yedmenoonkob wene Aisek nenmonoone, Abimelekbed Aisek yaa kaamonoon "Yu kuu eb wonongoo? Komandewed 'Yu kuu ne daman' andewen?" andoone, Aisekbed yedmoon "Ne kuu unaan kuu 'Ne nenekorib, yu kuu nendaniib' ande meenaan." andoon.

10 Kwane, Abimelekbed Aisek yaa kaamonenoon "Eb kuu komo kamewen nub yaa kuu? Karub maambed eb wonong yoom dangiwen karen, eb dowad nub kuu dabab kanduwen karen." andoon.

11 Kwani kowe, Abimelekbed karub korem yaa daandoon "Karub kanembed karub kee yoom ye wonong yoom yaa badmendaneen kuu ayanuuwe bobnaneen." andoon.

12 Aron maa, Aisekbed kaawiib yowiib kibingkoon. Kibingkekore, kuye weeb aombed yemoon wane wenore mimyamo keroon kuu yob mimo kibingkoon kuu id 100iib boon, amborom kuu Godbed ye yaa amun kerenoon kowe.

13 Kwanoone, Aisek kuu yiribman yemoon be wenore mimyamo keroone daane darewoob kereen kowe, yiribman karakiib ye karub keroon.

14 Ye kuu demedan yemooniib dingkan karakiib kowe Filistiadanbed ye yaa wungkaneniwen

15 kowe, Abraham kuu doboroon yaron yaambed ye deme karubbed okdobon nidkiwen kuu Filistiadanbed okadbed kebengkiwen.

16 Kwanekoriwa, Abimelekbed Aisek yaa yedmoon "Nub ambibkin keyaom kee koronde wene, amborom kuu eb kuu aromkono darewoob kerewen nub arebban kowe." andoon.

17 Andoone, Aisek kuu koronde wene kankubunen Gerar yiri parai kombon bane ongme kuyaa doboroon.

18 Kurin Abraham doboroon kuu okdobon nidkanaboon kumban ye bobnoone Filistiadanbed okdobon kuu kebengkiwen kowe, Aisekbed angkon ika nidkanabekore, ye ambembed aningko yeengkanandoon kuu kwane ika yengkanandoon.

19 Aron maa, Aisek ye deme karubbed okdobon maa kuu kankubunen yirimbed nidkiiwe ok kuu yeederebeen

20 kumban Gerar yi sibi ooni yi karubbed Aisek ye deme karub yaa wengberenib yedmiwen "Ok kee nub ok." andiwen kowe, Aisekbed okdobon yaningko kuu Esek* ande kowoon. Ye id kuu ye yaa wengbereniwen.

21 Kwane, ye deme karubbed okdobon maa nidkiwen. Nidkiwen kumban ye yaa angkon wengbiriiwe okdobon yaningko kuu Sitna† ande kowoon.

* **26:20:** Esek yaningko ye id kuu "Wengbiri". † **26:21:** Sitna yaningko ye id kuu "Nangmi".

22 Kwane kuyaa kuu koronde weneene okdobon maa nidkiiwe karub maa
ye yaa wengbirindo kowe okdobon yaningko kuu Rehobot‡ ande kowekore,
ika yedmoon “Yariman Godbed dobiri yimin nub yaa kondoon kowe, okad
keyaom kee yewenubmo dobaranuub.” andoon.
23 Kwane kuyaambed Aisek kuu Berseba ari wonoon.
24 Wonoone, kuye amnoom aombed Yariman God kuu angkaderene ye yaa
yedmenoon “Ne kuu eb ambe Abraham ye God. Eb unaab, amborom kuu
ne kuu eb yaa dore awabdimain kowe. Kwani kowe, nembed eb yaa amun
kerubdeni, eb awoya yemoon kabdaniin, amborom kuu ne deme karub
Abraham yaa ne weng kunduk kowaan kowe.” andoon.
25 Andoone, Aisekbed bot wuube dingkan nengkane agedmo keri yeman
ongmekore, Yariman God yaa kurikuriyiib kubiyiib konoon. Angkon ye
parai kombon bane ongme doboroone ye deme karubbed okdobon nidki-
wen.
26 Nidkiiwa, Abimelek kuu Gerar yaambed Aisek wedmenande monoon.
Ye yoom ongkanimameen karub yaningko Ahusat yoom ana nangmi ye
korok yaningko Faikol yoom kwane miniwen.
27 Miniiwe, Aisekbed yi yaa kaamondoon “Yiib kuu komandiwed mene
ne yaa wedmewok miniwen? Yiib kuu ne yaa dowakeniibban kerekoriwa,
yiibbed ne yaa ‘Nub ambibkin aom kuu koronde wene’ andiibkob manaan
kowe.” andoone,
28 yimbed man yedmiwen “Nubkaadkeruwen eb yaa kuu Yariman Godiib
kowe, nub dore eb dore wiim aangkenub amob ongme kowem.
29 Nub eb yaa mayindo kowe, neman ebbed nub yaa yab. ‘Wene!’
anduwen kumban nub kuu eb yaa amunmo keruuwa mene yewenubmo
doreeb. Angkon Yariman Godbed eb yaa amun kerubdoon kowe.” andiiwe,
30 Aisekbed orok ongme nekwoone yi korem animaniib okiib anekorib,
31 dangiiwe waroone, amkimokaimbed yi korem kuu wiim aangke amob
weng ongmiwen. Kwanekorib, Aisek kuu kubiyiib yi yaa andoonkob yi kuu
domonene yewenubmo winiwen.
32 Winiiwe, kuyaron arimbed Aisek ye deme karubbed okdobon nidkiwen
ye dowad mene yedmeniwen “Okdobon nidkuwen kuu ok wedmuwen.”
andiwen
33 kowe, Aisekbed okdobon yaningko kuu Siiba§ ande kowoon. Kuu
kowoon kuu kibik kwangkon kambong darewoob yaningko Berseba* andi-
maib.
34 Isau kuu weeb 40yiib kerekore Hit ambibkin yi nima ayoob, Beeri ye
mungkan Yudit yoom Elon ye mungkan Besmat yoom kwane awadmoon.
35 Nima ayoob kuu Aisek yoom Rebeka yoom yaa kongendimaib kuu
dabab kondiwen.

27

Yekobbed Aisek Yaa Nemengkandoon

1 Amaan, Aisek kuu kiomnoon kowe, indob kuu wiib yonoon kowe, korobe
wedmimokban. Aron maa, ye dana ayi Isau yaa baande yedmoon “Ne dana.”
andoone Isaumbed yedmoon “Ne kuu kei.” andoon.
2 Andoone, Aisekbed yedmoon “Ne kuu kiomnaan. Bobnaniin dee,
nekaadban.

---

‡ **26:22:** Rehobot yaningko ye id kuu “Dobiri yimin”. § **26:33:** Siiba yaningko ye id kuu “Amob Weng”. * **26:33:** Berseba yaningko ye id kuu “Amob weng ye okdobon” o “Ediib ye okdobon”.

3 Kwani kowe, eb anangkawiib anayiib ana ye kud aombed beneeb dura angka ne dowad dingkan kiib bad wene aye kanmene.
4 Kwane, animan ambod amun ne dowaken yaa nekwe nengke kanmenebko ana. Anekori, eb yaa amun kerubda, amaanbed bobnaniin kowe." ande daaneene
5 Rebeka kuu wengaun. Wengambureene, daane dowan keroone, Isau kuu dura angka dingkan bad wonoon.

6 Wonoone, yumbed yu dana Yekob yaa yedmeneen "Wengambere. Nembed wengambaraane eb ambe Aisekbed eb ambang Isau yaa daanoon
7 'Dingkan kuu ayekoreb animan ambod amun nekwe nengke kanmenebko, anekori nembed Yariman God ye arinambo arimbed amun kerubda, amaan kuu bobnaniin kowe.' andoon
8 kowe ne weng kee ongme wengambere. Ne dana yee, nembed komo yedmaka kwane.
9 Ebbed wene nub naningkod mana amun ayoob yeene benmenebko, animan ambod amun eb ambe ye dowaken yaambed nekwe nengka.
10 Kwanako ebbed animan kuu ambeyiib yaa benwenebko anekore, yembed eb yaa amun kerubdekoreka, bobnaneen kowe." andeen.

11 Kumban Yekobbed awaan Rebeka yaa yedmoon "Nambang Isau kuu kimi yemooniib ye karub, kumban ne kuu kimiyiibban
12 kowe, ambembed ne yaa angkorowe yekaad ne kuu Isaumban andekore, yembed ne yaa amun keruwaanban kerene butun kamewaneen, amborom kuu ye yaa nemengkandandamaan kowe." andoon.
13 Andoone, awaanbed man yedmeen "Eb ambembed eb yaa butun kamaneen kuu nembed kandaniin kowe, nembed kwane ande yedmaka kwane, wene naningkod benmene." andeen.

14 Anduune, Yekob kuu wene naningkod ayoob yeenekore, awaaniib yaa benmonoone, yumbed animan ambod amun yawodki ye dowaken yaambed nengkanabeen.
15 Kwanekoru, Rebekambed ayi Isau yebkad amuniib ambiwoom dangoon kuu benu ningki Yekob yaa deebeneen.
16 Kwanekoru, angkon yumbed naningkod kad benu Yekob ye dingki yaa deebenekoru, ye kongkono yaa kowe kereen.
17 Kwane animan ambod amuniib flawayiib nengkeen kuu Yekob yaa bangkaneen.

18 Bangkanuune Yekob kuu be wene awodki yaa yedmoon "Ambe." andoone, "Ee, ne dana, eb kuu kane?" andoon.
19 Andoone, Yekobbed yawodki yaa yedmoon "Ne kuu Isau, eb wonob dana. Ebbed ne yaa yedmewen kuu kwanaan kowe, yaro dibere ne dingkan yom kee anekoreb, ne yaa amun keruwe." andoon.
20 Kumban yawodki Aisekbed ye dana yaa kaamonenoon "Komarewa kere dingkan kuu kirodmo wedme ayewen?" andoon. Andoone, Yekobbed yedmoon "Eb Yariman Godbed awawoon kowe, wedme ayaan." andoon.
21 Andoone, Aisekbed yedmoon "Ne dana, dia menebko angkorobda. Kwananiin kuu nekaadkeri yeman, eb kuu ne dana Isau anam dee andid." andoon.
22 Andoone, Yekob kuu yawodki Aisek ye dia wonoone awodkimbed angkoronekore, yedmoon "Weng kuu Yekob ye weng areb, kumban dingki kuu Isau ye dingki." andoon.
23 Kwane, ye korobe meene yekaadkerindo, amborom kuu ye dingki yaa kuu kimiyiib, yambang Isau areb kowe, yembed ye yaa amun kerenoon.

24 Angkon, yembed Yekob yaa kaamonoon “Eb kuu ne dana Isau anam
dee?” andoone “Ee, ne kei.” andoon.
25 Kwanekore, Aisekbed yedmoon “Ne dana, dingkan yom ebbed kan-
menewen kuu kawebko ana, anekori nembed eb yaa amun kerubda.”
andoon. Andoone, Yekobbed animan kuu kankonoone anoon. Aneene, ok
yaningko wainiib konoone anoon.
26 Anekore, awodki Aisekbed ye yaa yedmoon “Ne dana, keya meneneeb
ne yaa mandamuk kere.”
27 andoone, Yekob kuu wene awodki yaa mandamuk kerunoone, Aisek
kuu Isau yebkad baeb kuuwekore amun kerune yedmoon
“Aa, ne dana eb baeb kuu dura Yariman Godbed amun kerundoon ye baeb
areb.
28 Yariman Godbed eb yaa ambid arimbed am yimin kabdene okad amunmo
kabdoko,
yowiib ok yaningko wain yeewiib yewudmo kerok.
29 Ambibkin maa maa yi karubbed eb yaa bumangkekorib, eb deme aw-
ingkok.
Ebbed korok kere eb aagoroka yaa kuu, yi kuu eb yaa bumangkime.
Eb yaa butun arewa ambengkanebde kabdibka Godbed butun arewa kon-
daneen.
Angkon eb yaa amun kerubdibka Godbed amun kerundaneen.” andoon.
Kwane ande amun kerunoon.
30 Kwane, Aisek kuu Yekob yaa amun kerune dowan keroone, yawodki
yaambed kuu koronde wonoone, Isau bad wonoon kuu mene awudoroon.
31 Ye kangkon animan ambod amuniib nekwe nengkekore, awodkiyiib
yaa kanmenene yedmoon “Ambe, yaro dibere ne dingkan yom kee anekoreb
ne yaa amun keruwe.” andoon.
32 Andoone, yawodki Aisekbed ye yaa kaamonoon “Eb kuu kane?” an-
doone “Ne kuu eb wonob dana Isau kei.” andoon.
33 Andoone Aisek kuu kiringmi darewoowiib kumbed yedmoon “Kanem-
bed bad yarene aye nekwe nengke ne yaa kanmonoon? Kibireb yaa ne
anekori ye yaa amun kerunaan kowe, anam, ye kuu amun kerundimama-
neen!” andoon.
34 Andoone, Isau kuu awodki ye weng wengamberekore, ye niindem aom
yewed kandekore, naawonmo ameng kamene yambe yaa yedmoon “Ambe!
Ne kangkon amun keruwe!” andoon.
35 Kumban yembed yedmoon “Eb damanbed mene nemengkawene eb yaa
amun keri yeman kuu kanwonoon.” andoon.
36 Andoone, Isaumbed yedmoon “Yekob yaningko ye id* ye yaa kuu
anam. Ye kuu ne yaa nemengkawe ayoob keroon. Yembed eb bobni ye
yumbon ne kandi yeman kuu nemengkawe kandoon kumbed angkon ne
yaa amun keri yeman kibireb yaa nemengkabde kandoon kii!” andekore,
angkon kaamonoon “Amun keri yeman mamaayiib ne yaa keruwaneeb
dee?” andoon.
37 Andoone, Aisekbed Isau yaa man yedmoon “Nembed ye kuu eb korok
kankoweni, ye karubkim kuu ye deme karub kereni, yowiib ok yaningko
wain yeewiib yewudmo kerok kwane andaan kowe, ne dana, eb kuu komo
yaambed amun kerubdaniin?” andoon.
38 Andoone, Isaumbed yawodki yaa yedmoon “Ambe, eb kuu amun keri
yeman mamaayiib dee? Ne kangkon amun keruwe yaa!” andekore naa-
wonmo ameng kamoon.

* **27:36:** Yekob yaningko ye id kuu “Daandum Awinoon”. “Daandum Awinoon” Yi weng id angkara kuu “Nemengkandi”.

39 Awodki Aisekbed ye yaa amun kerune yedmoon
“Eb kuu ambibkin amun amiib aom kuu koronde
okad arewa ambab angkambed dobaraneeb.
40 Eb kuu kerewangmo kande dobaraneeb.
Eb daman ye deme karub keraneeb,
kumban ebkareb aromneneb ye deme korondeeb ye dabderem aom
korondeeb ebkareb dobaraneeb.” andoon.
41 Andoone, kwane Isau ye niindem aom kuu norin ye inamen mene doreen, Yekob yaa, amborom kuu Aisekbed amun kerunoon kowe. Yekareb yedmoon “Nambe bobni aron kuu dia kereen. Bobaneene mimyob koweni yaron dowan keraneen kuu ne daman Yekob kuu ayaniine bobnaneen.” andoon.
42 Andoone, Rebeka kuu karub maambed daandoone ayi Isaumbed Yekob yaa anambo weng dakmoon kuu kowe wene Yekob yaa yedmeen “Ne dana, eb ambang Isaumbed ‘Ne daman ayaniin kuu amun kii!’ ande inamen aom meenoon.
43 Kwane kowe, nembed yedmebdaka kwane. Nambang Lebaniib yaa Haran taun aom kombiri wene.
44 Wene ye yoom doberebko eb ambang kuu ye norin dowan keroka.
45 Kwane eb ambang ye norin ebbed ye yaa kwanewen kuu dowan kere nonondandoka, nembed weng kowako, kumbed kuyaa kuu koronde mene. Yiib ayoob aron mimo aombed bobni kuu ne dowakenban.” andeen.
46 Andekoru, wene Aisek yaa yedmeen “Ne kuu Hitdan yi nima keya kee otkeneb kerundaan. Angkon Yekob kwangkon ambibkin keyaom wonong maa awananeen Hit wonong kwamune areb kuu bobnaniin.” andeen.|U

28

Andowoon 28:1-19

Yekob Leban Yaa Andowe Weneen

1 Kowe, Aisekbed Yekob yaa baandoone monoone, amun kerunekore yedme kowoon “Keenan wonong kuu awanaab.
2 Kibireb kee, eb ena yu ambe Betuel awenembed Aram ambibkin ye okad dabonmo doriib yaa wene, wonong kuu eb mom Leban ye dana kuyaombed awane.
3 Aromkono Korem ye Godbed eb yaa amun kerubdene dana yewudmo kere daanoko ambibkin yemoon kerok.
4 Yembed Abraham yaa amun kerunoon areb kuu eb yoom eb awoya yoom yaa kangkon kondok, kwanoko ambibkin kibireb kee doreeb kuu ebmanban kuned Godbed Abraham yaa konoon kowe awabdoko okad kee yaa yariman kere.” andoon.
5 Kwanandekore, Aisekbed Yekob yaa yedmoonkob Aram ambibkin ye okad dabonmo yaa Lebaniib yaa andowe weneen. Leban kuu Aramman Betuel ye dana, ye kuu Rebeka yu ambang, yu kuu Yekob yoom Isau yoom yi awaan.
6 Kwane, Isau kuu yekaadkeroon, Aisekbed Yekob yaa amun kerunekore yedmoon, “Keenan ambibkin wonong kuu awanaab.” andoone Aram ambibkin ye okad dabonmo yaa wonoon kuu wonong awani ye dowad wonoon.
7 Yangkon yekaadkeroon kuu Yekob kuu awodki yoom awaan yoom yi weng wengamboroon.
8 Wonoone, Isau kuu Keenan wonong awani kuu yawodki Aisek ye dowakenban ande meenoon kowe,

9 Ismaeliib yaa wenene Nebaiot ye daman Mahalat awanoon, yu kuu
Abraham ye dana Ismael ye mungkan. Kowe, Isau kuu nima ayoobmim
awadmoon.

Yekob Kuu Betel Yaambed Kiyuum Wedmoon

10 Yekob kuu Berseba yaambed koronde wene Haran yaa andowe wonoon.
11 Kwane kiwaan wedya kuu obonmo okad yaa nandoone, aron kuu
kubuneen kowe, bot kande ambongkone angkene
12 kiyuum wedmoone, kuum kuu ambid arimbed okad yiri dedmonoon
kuyaambed God ye engyus kuu kubune daane kamiib.
13 Kwari kuu YARIMAN doroon, kwane yembed yedmoon, "Ne kuu YARI-
MAN, eb awo Abraham ye God, angkon Aisek ye God. Nembed okad kee
angkeeb yiri kuu ewiib eb awoyayiib yaa kondaniin.
14 Eb awoya kuu yewudmo keraniib, ingkud mimim kimingkindeban
kwamune areb keraniib, kwane yi kuu kuriyiib kariyiib kaomiib kangkayiib
wenebenib, yi okad kuu irin angkane darewoob keranuun. Angkon karub
korem okad yimin yimin yaa kuu eb yoom eb awoya yoom yaambed amun
kerundaniin.
15 Kedi, ne kuu eb yaa dore awabdimain kowe, ebbed kuna yaa wana-
neeb kuu keebdombereni, angkon nembed eb kuu okad keyaom ika nen-
mananiin. Ne kuu eb yaa domobdainban, nembed eb yaa komo yedme
kowaan kuu kwananiin." andoon.
16 Kiyuum wedmekore, Yekob kuu angkoon yirimbed dembene yeka
meenoon, "Anam, YARIMAN kuu keyaom kumbed ne kuu nekaadkerindo
keraan." andoon.
17 Ye kuu unekore yedmoon, "Keyaom kee unimbon, okad keyaom God
yambib kii! Ewen ari daani ye kiwaan kuda!" andoon.
18 Amkimo kaimbed Yekob kuu ye bot ambongkone angkoon kuu kande
ongme numone kowoone angkimboroone kwari kuu meeni yeman ande
kowekore oiyo bunoon.
19 Bunekore, yembed okad kuyaom yaningko Betel* kowoon, kuned kurin
kuu kambong doreen yaningko Lus andimaib.
20 Kwanekore, Yekobbed amob ongme yedmoon "Ne dowaken kuu nem-
bed wanandamiin yaa kuu Godbed dore oone awawimamaneen animaniib
ebkad debi yemaniib kuu bangkawimamaneen kowe,
21 kengbonmo ika nambe yambiwoom mananiin. Kwananeen kuu Yari-
man God kuu ne God andimamaniin.
22 Angkon nembed bot kuu meeni yeman ambongkone angkaan kuu
God yambib andaniin, angkon yembed korem bangkawaneen kuu ne kuu
andokbe wenore angko angkoyiib nongkobekore anded mimo God yaa
konaniin." andoon.|U

29

Andowoon 29-33

(Kwane, Yekob kuu Haran yaa wenene Leban ye meed ayoob Lea yoom
Reksel yoom awadmoon. Ye kuu Leban ye deme weeb 14iib yi berengki
dowad ambangkoon. Kwane, Godbed ye yaa anodki yaa koronde yambeyiib
yaa ika wene andoon. Ye kuu kwane ika weneen kumban, Isau yoom ye
karub yoombed yeya nimadanaya yaib ande unoon.

Kwane, kiwaan wedya amnoom maa kuu Yekob kuu God yoom nangme
awine kanyiri kowoon kanyiri kowoon kamiiwa, indob yaamo waroon.

* **28:19:** Betel yaningko ye weng id kuu "God yambib".

Kowe, Godbed Yekob yaa amun kerunekore aningko maa Israel ande konoon. Kwane, Isau kuu Yekob durunenoone yi ayoob kuu angkon ika angkodmi keriwen. Kwane, Isau kuu ye dobirimaan ye ambibkin Idom yaa ika wonoon.) | H

Yekob Leban Yaa Wonoon

1 Kwanekore, Yekob kuu angkon wenene kangkadan yi karub yi ambibkin yaa aomnoon.
2 Aomnekore, wedangka wedmoon kuu okdobon kuyaambed sibi nimingke dobaraiwa nimingke dobaraiwa nimingke dobaraiwa ayoobmim kamimamiib kuu menebe dibiriwen, amborom kuu okdobon kuyaambed sibi kuu ok bangkandiiwe animamiib kowe. Okdobon animari dabunimamiib ye bot kuu darewoob.
3 Kwane sibi nimingke dobiriwen korem kuu menebe nedbaiwe sibi ooniwendanbed okdobon animari bot darewoob kuu kanangkanekorib ok yuungke bangkandimamiib. Bangkandekorib, angkon ika bot kuu kande okdobon anim ari kebenimamiib.
4 Yekobbed sibi ooniwendan yaa kaamondoon “Nangkodmia! Yiib kambong kuu kane?” andoone yimbed man yedmiwen “Nub kambong kuu Haran.” andiiwe,
5 yembed yi yaa yedmoon “Yiib kuu Nehor ye awo Leban kuu yiibkaadoo?” andoone, “Ee, ye kuu nubkaadaa.” andiwen.
6 Kwane Yekobbed yi yaa kaamondoon “Ye kuu amun dee?” andoone, yimbed yedmiwen “Ee, ye kuu amunmo doreen. Ye mungkan Reksel kuu sibi kee be menuun kei.” andiwen.
7 Andiiwe, yembed yedmoon “Wedmime. Kuu oobnonban, kuu aron angkaramo kowe, sibi kuu nedbi yaron kuu mokeed. Kwani kowe, ok bangkandekorib bewene kereek yemoon yaa wenebime.” andoon.
8 Kumban yimbed man yedmiwen “Nubbedmo kuu yiminban, sibi korem yoom yi oonidan korem yoom kuu mimyamo nedbaniiwe okdobon ari bot dabuniwen kuu nub korem kanangkonekorub kumbed ok kuu bangkandanuub.” andiwen.
9 Ye kwane yi yoom dorone dakmiiwe, Reksel kuu yu ambe ye sibiyiib benu muneen, amborom kuu yu kangkon sibi oonimamuun ye wonong kereen kowe.
10 Kwane Yekob kuu ye mom Leban ye dana Reksel wedmendekore, wene okdobon animari bot kebeniwen kuu kanangkanekore, ye mom ye sibi kuu ok yuungke bangkandoon.
11 Kwanekore, Yekob kuu Reksel yaa mandamuk kerunde ameng kamande kamoon.
12 Kwane yembed yu yaa yedmendoon “Ne kuu kub ambe ye karubkim, angkon ne kuu Rebeka yu dana.” andoone, yumbed kabaanmo wene yu ambe yedmeneen.
13 Yedmenuune ye yangkura yu mingki monoon Lebanbed wengamberekore, kirodmo wene wenganok wonoon. Wenene yembed nenkangkunekore mandamuk kerekore, yambiwoom nenwonoon. Kuyaambed Yekobbed weng korem kuu daanoon.
14 daanoone, Lebanbed yedmoon “Eb kuu ne umkan anam.” andoon. Kwane Yekob kuu ye yoom doriiwe, wood mimo kereen.

Yekobbed Lea Yoom Reksel Yoom Awadmoon

15 Lebanbed ye yaa yedmoon “Eb kuu ne karubkim kuned ne deme ogoodmo ambangkeeb kuu amunban. Ebbed yedmewe, eb dowaken deme ambangki ye kakman yaa kuu komo andaneeb?” andoon.

16 Leban kuu nimadana koyu ayoowiib, angkaan yu aningko kuu Lea,
angkon nengkan yu aningko kuu Reksel.
17 Lea yu indob kuu wuud korobe wedmindeban, kumban Reksel kuu
kerengandimbon.
18 Yekob kuu Reksel yaa awani inamen meenendekore yedmoon “Ne kuu
weeb ediib eb deme ambangkako eb dana nengkan Reksel kuu ne yaa
domowe.” andoon.
19 Andoone, Lebanbed yedmoon “Eb yaa kabdaniin kumbed amun, karub
maa yaa koni kuu amunban kowe, neyiib yaa keya dobere.” andoon.
20 Andoone, Yekob kuu weeb ediib Leban ye deme ambangkoon, Reksel
awani ye dowad. Kumban ye dowaken kuu Reksel yaa meenendoon kowe
aron doboobban ande meenoon.
21 Kwane, Yekobbed Leban yaa yedmoon “Weeb ediib dowan kereen kowe,
Reksel kuu kawebko awana.” andoone,
22 Lebanbed orok ongmoone karub korem kuyaom doriib kuu nedbiiwa
aniwen,
23-24 kumban miriknoone ye dana angkaan Lea nenwene Yekob yaa
domonenekore, angkon ye deme wonong Silpa kuu ye dana angkaan yaa yu
deme ambangki yeman kondekore, Yekob kuu Lea yoom dangiwena,
25 amkimo kerune, Yekob kuu yaro wedme binangkoon, “Ii, Lea kii!”
ande meene wedmekore, Leban yaa wene yedmoon “Ne yaa kee komarewa
kerewen? Ne kuu Reksel yu dowad eb deme ambangkaan, komandewed ne
yaa nemengkawewen?” andoone,
26 Lebanbed neman yedmoon “Nengkandin awanekore angkaan yoman
awani kuu nub ambibkin keyaom ma kwanimokban
27 kowe, ne mungkan kee yu awani ye dowad orok yaron ediib dobereewo
dowan keruka, angkon Reksel kuu kabdubko awanekoreb, angkon ika weeb
ediib ne deme ambangke.” andoon.
28 Andoone, Yekobbed yedmoon “Ee kwananiin.” andoon.
Kowe, Yekob kuu Lea yoom orok yaron ediib doberekoriwe, Lebanbed ye
dana nengkan Reksel konoone ye wonong keroon.
29 Angkon Lebanbed ye deme wonong Bilha kuu ye dana Reksel yaa yu
deme ambangki yeman kondoon.
30 Reksel konoone, Yekob kuu yu yoom dangiwen. Ye kuu Reksel
yaamo dowaken darewoob kerundekore, Lea kuu dowakenban kerundoon.
Kwanekore, angkon weeb ediib Leban ye deme ambangkoon.

Yekob Ye Meed

31 Kuu ye weeb ediib kuyaombed, Yariman Godbed wedmoone Lea yaa
kuu Yekob ye dowakenban keroon kowe, Godbed yu dana wooni ye kiwaan
nandoon, kumban Reksel kuu kurong kereen.
32 Lea kuu oyoomiib kerekoru, dana mingki wooneen. Woonekoru,
yumbed yedmeen “Yariman Godbed ne yaa dabab kandaan kuu wedme-
woon kowe, anam ne ambimbed ne yaa dowaken keraneen.” andekoru,
dana yaningko Ruben* ande koween.
33 Amaan angkon ika oyoomiib kerekoru, dana mingki wooneen.
Woonekoru, yumbed yedmeen “Yariman Godbed wengamboroon ne
yaa kuu ne ambimbed meenewindo kowe, Godbed dana kee kawoon.”
andekoru, dana yaningko Simion† ande koween.
34 Amaan angkon ika oyoomiib kerekoru, dana mingki wooneen.
Woonekoru, yumbed yedmeen “Kibikee, ne ambimbed ne yaa

* **29:32:** Ruben yaningko ye weng id kuu “Dabab Kandaane Wedmewoon”. † **29:33:** Simion yaningko ye weng id kuu “Wengamboroon”.

yubudkawaneen, amborom kuu nembed ye karub dana ayoobmim baan kowe." andekoru, dana yaningko Livai‡ ande koween.

35 Amaan angkon ika oyoomiib kerekoru, dana mingki wooneen. Woonekoru, yumbed yedmeen "Kibikee, Yariman God yaningko kankoonaan." andekoru, dana yaningko Yuda§ ande koween. Yoman, Lea kuu ika kurong kereen.

30

1 Kwane Reksel kuu Yekob yaa dana woonimokban kere wedmekoru, yu oni yaa wungkandeen. Wungkandekoru, Yekob yaa yedmeen "Dana kawe! Kawaabban kuu bobnaniin!" andeen.

2 Anduune, Yekob kuu arud wandene yu yaa yedmoon "Ne kuu God areb dee? Yembed dana nendi kebenoon kowe." andoon.

3 Andoone, yumbed yedmeen "Kwane kowe, ne deme wonong Bilha kee eb yoom dangimo kamenib dana woonuko nendekori, kuyaambed ari kuu ne danayiib kera." andeen.

4 Andekoru, yumbed yu deme wonong Bilha ye yaa dana wooni ye dowad konuune, dungkud wonong areb awanoone, yu yoom dangiwen.

5 Yu kuu oyoomiib kerekoru dana mingki wooneen.

6 Kwane Rekselbed yedmeen "Godbed ne yaa wengyundane ne weng wengamberekore, dana kawoon." andekoru, dana yaningko Den* ande koween.

7 Amaan angkon Reksel yu deme wonong Bilha kuu oyoomiib kerekoru, Yekob ye dana mingki mamaa wooneen.

8 Woonuune, Rekselbed yedmeen "Ne oni yaa kuu dedmone dedmone nekareb aromneni burudandaan." andekoru, dana yaningko Naftalai† ande koween.

9 Kwane, Lea yu dana wooni kuu kebenoon kowe, yu deme wonong Silpa kuu Yekob yaa dana wooni ye dowad konuune, dungkud wonong areb awanoon.

10 Lea yu deme wonong Silpa kuu oyoomiib kerekoru, Yekob ye dana mingki wooneen.

11 Woonuune, Leambed yedmeen "Ne kuu amun kandeni kubaan!" andekoru, dana yaningko Ged‡ ande koween.

12 Amaan angkon Lea yu deme wonong Silpa kuu Yekob ye dana mingki mamaa wooneen.

13 Woonuune, Leambed yedmeen "Ne kuu kubaan kowe, nimambed ne yaa kubiyiib andaniib." andekoru, dana yaningko Aser§ ande koween.

14 Yob wi yaron arimbed, Ruben kuu wene mongkobon angka ane oyoomiib keri yeman yaningko mandreek kuu wedmekore, ye ena Leayiib yaa mandreek id benmonoon. Benmonoone, Rekselbed Lea yaa yedmeen "Anam, kub dana ye mandreek id kuu neyiib maawe." andeen

15 kumban yumbed man yedmeen "Kubbed ne ambi kuu nenwenewen kumbed angkon ne dana ye mandreek id benwanandewedoo? Kuu yiminbanaa!" anduune Rekselbed yedmeen "Kub dana ye mandreek id kuu kawebko, ne korondaka kibik amnoom kee kub yoom nub ambi yoom dangime." andeen.

---

‡ **29:34:** Livai yaningko ye weng id kuu "Yubudkani". § **29:35:** Yuda yaningko ye weng id kuu "Aningko Kankooni". * **30:6:** Den yaningko ye weng id kuu "Wengyundi". † **30:8:** Naftalai yaningko ye weng id kuu "Dedmone Dedmone". ‡ **30:11:** Ged yaningko ye weng id kuu "Amun Kandeni Kubaan". § **30:13:** Aser yaningko ye weng id kuu "Kubiyiib".

16 Kwane oobnune Yekob kuu mongkobon angkambed menene Lea kuu
wenganande muneen. Meneenu, yedmeen “Kibik eb kuu ne yoom dan-
ganuub, amborom kuu eb yoom dangi yeman kuu ne dana ye mandreek
idbed moonaan kowe.” anduune, amnoom keruune ye yoom yu yoom
dangiwen.
17 God kuu Lea yu weng wengamboroon kowe, Lea kuu oyoomiib
kerekoru, Yekob yaambed yu dana mingki angko wooneen.
18 Woonekoru yedmeen “Godbed ne yaa kakman kawoon, amborom kuu
ne deme wonong kuu ne karub yaa konaan kowe.” andekoru dana yaningko
Isekar* ande koween.
19 Amaan angkon Lea kuu oyoomiib kerekoru, Yekob yaambed yu dana
mingki kung wooneen.
20 Woonekoru yedmeen “Godbed ne yaa amun yeka mamaa kawoon kowe,
ne ambimbed ne yaa kuu amun meeni kawaneen, amborom kuu nembed
ye karub dana kungiib woonaan kowe.” andekoru dana yaningko Sebulun†
ande koween.
21 Amaan angkon dana wonong dana woonekoru, yu aningko Daina ande
koween.
22 Kwane, Godbed Reksel yaa ika meenendekore, yembed dana wooni ye
kiwaan nandoon.
23 Nandoone, oyoomiib kerekoru dana mingki woonekoru yedmeen
“Godbed ne karak kuu kankoraroon.” andekoru,
24 ika yedmeen “Ne dowaken kuu Yariman Godbed ne yaa dana mamaa
ari kawaneen.” andekoru, dana yaningko Yosef‡ ande koween.

Yekob Ye Dingkan Kab Kuu Yemoon Kere Wuneen

25 Kwane, Reksel kuu Yosef wooneen ye yondem kuu Yekobbed Leban yaa
yedmoon “Ne kuu domowebko, nambibkin yaa wana.
26 Ne amerediib ne danayiib kuu domondebko benwana, eb ebkaad nem-
bed eb deme yemoon ambangkaan kowe, domowebko nambibkin kiwaan
yaa wana.” andoon.
27 Kumban Lebanbed ye yaa man yedmoon “Ne yaa eb dowaken kerebka
keyaa dobere. Ne kuu kombon yorokmi yemanbed nekaadkeraan kuu
Yariman Godbed ne yaa amun keruwoon, amborom kuu ewiib doriin kowe.
28 Kwani kowe, ne deme ye kakman eb dowakenmo kuu komoyiib kowok
andewed kuu yedmebko, nembed eb yaa bangkabdimamaniin.” andoon.
29 Andoone, Yekobbed ye yaa yedmoon “Ebkaadkerewen, nembed eb
deme ambangkaan kuu eb sibiyiib naningkodiib kuu nembed amunmo
oonaan.
30 Kurin kuu eb dingkan kuu yemoonban kuned nembed mene oon-
aan kumbed Yariman Godbed eb yaa amun kerubdoonkob dingkan kab
yewudmo kere daaneen. Kumban kibikee nekareb ne awene yaa andowe
bangkandandamiin kuu yiminoo?” andoon.
31 Andoone, Lebanbed kaamonoon “Eb kuu komo kabdaniin?” andoon.
Andoone, Yekobbed man yedmoon “Yiribman ogood kuyaa kawaab. Kum-
ban ebbed ma ne yaa kwananeeb kuu nembed angkon ika eb sibiyiib
naningkodiib kuu oonimamaniin.
32 Ee andebko, kibikee nembed wene eb sibiyiib naningkodiib kuu nek-
weni sibi bodbod embengiib sibi bodbod darewoowiib naningkod bodbod

---

* **30:18:** Isekar yaningko ye weng id kuu “Kakman”. † **30:20:** Sebulun yaningko ye weng id kuu “Nimakarub Maa Yaa Amun Meeni”. ‡ **30:24:** Yosef yaningko ye weng id kuu “Ma Kowi”.

embengiib naningkod bodbod darewoowiib yi mana kimi binmoyiib kuu andokbe kera kwananiin kuu eb deme ye kakman nembed awini yeman.

33 Ne yaa kakmanmo nembed baane akme anam andi yeman kuu ebbed wedmaneeb kuu ne dingkan kab nimingkaan aombed kuu dingkan bodbodiibbaniib angkon yi mana kimi binmoyiibbaniib kuu anam yid kandaan ebkaadkeri yeman." andoon.

34 Andoone, Lebanbed yedmoon "Eyoka, ebbed yedmeeb kuu kwane." andoon kuned

35 kuyaron arimbed yembed ye karub dana meed yaa yemyeb yedmoonkob dingkan bodbodiib dingkan ambi akberekiniib yi mana kimi binmoyiib korem kuu ye dana meedbed yemyeb bene

36 aron ayoobmim ye ambab wenekorib nongkobiwen. Kwaniiwe, Yekob kuu Leban ye sibiyiib naningkodiib yemyeb bindo kuu oonimameen.

37 Kumban, Yekob kuu at yi aningko Poplariib Almoniib Pleeniib yi nondong kuu aangkekore kad yena doon kuu nondong id kawanmo angkaderebok anded, at nondong kuu akberekin areb keriwen.

38 Kwanekore, at nondong akberekiniib kuu sibiyiib naningkodiib yi arinambo arimbed ok yuungke bangkandimamiib yaambed nongkoboon kowe, dingkan kuu mene ok anandamenib at nondong dia yaambed durutkim keri yeman.

39 Kwanekorib, mana wanabiwen kuu bodbodiib akberekiniib kowe, Yekob yeman keroon.

40 Yekobbed mana kee andokbe yeka nongkoboon, kumban ambiyiib yingkiyiib kuu yi murubia kuu Leban ye dingkan kab binmoyiib akberekiniib yaa dedmobiwen. Kwanekore ye dingkan kuu yeka nongkobekore, angkon Leban ye dingkan kuu yeka nongkobe keroon.

41 Kwane dingkan yingki aromkonoyiib kuu amimbon ari dibarande kamiiwe, Yekobbed at nondong akberekiniib kuu kanwene yi indob ari kowoon kuu at nondong akberekiniib diambed durutkim dobiriwen,

42 kumban dingkan aromkonoyiibbanbed amimbon ari dibarande kamiiwe, Yekobbed at nondong akberekiniib kuyaa nongkobindo kowe, dingkan aromkonoyiibbanbed mana kiween kuu Leban yeman, angkon dingkan aromkonoyiibbed mana kiween kuu Yekob yeman.

43 Kwamunimaan kumbed Yekob kuu sibi yemooniib naningkod yemooniib boon kowe, ye kuu yiribman yemoon ye karub keroon. Kwane, ye kuu dingkan yemooniib ye deme karuwa nimayayiib kemoyiib donkiyiib.

31

Yekob Leban Yaambed Kombiri Wonoon

1 Yekob wengamboroonka Leban ye karub danambed dakmiib "Yekobbed nub ambe ye yiribman korem kuu boon kii. Ye yiribman korem kuu nub ambe yaambed boon." andiwen.

2 Ye kwane wedmoon Leban kwangkon ye yaa amun amun kamindo, anukbed kamimaan arebban keroon.

3 Kwane Godbed Yekob yaa yedmenoon "Eb ambeya yi okad yaa angkon eb karubkim yaa ika wene. Ne kuu eb yaa dore awabdaniin." andoon.

4 Andoona, Yekobbed Reksel yoom Lea yoom yaa weng kowoon "Yi ayoob kuu ne dingkan kab oone doriin yaa minime." andoon.

5 Miniiwa, yembed yi yaa daandoon "Ne nekaadkeraan, yiib ambe kuu ne yaa kubiyiibban keroon anukbed ne yaa kamimaan arebban. Kumban nambe ye God kuu ne yaa awawe doreen.

6 Yiib kuu yiibkaad, ne kuu yiib ambe ye dowad ne aromkonoyiib korem
ye deme awinaan.
7 Kumban ye birawe ye deme awinaan ye kakman yeka mamaa kowe yeka
mamaa kowe yeka mamaa kowe angkara angkara angko angkoyiib kere
kowoon, kumban yembed ne yaa dabab maawindo amborom kuu Godbed
ye yaa kebenoon kowe.
8 Aron yena yaa Lebanbed ne yaa yedmimaan “Naningkod bodbodiib
sibi bodbodiib kuu eb deme ye kakman kii” andimaane ari kuu naningkod
koremiiwa sibi koremiiwa kuu mana bodbodiibmo wanabiwen. Amaan,
sibiyiib naningkodiib Lebanbed akmekore, inamen maa kere ne yaa yed-
mimaan “Naningkod akberekiniib sibi akberekiniib ku eb deme ye kakman
kii.” andimaane ari kuu naningkod koremiiwa sibi koremiiwa kuu mana
akberekiniibmo wanabiwen.
9 Kwani kowe, Godbed yiib ambe ye sibiyiib naningkodiib kuu bene ne yaa
bangkawoon.” andoon.
10 Andekore ika yedmoon “Anuk kuu durutkim dobiri yaron muneen
kuu kiyuum angkambed wedmaan kuu naningkod ambi bodbodiib ak-
berekiniib kumbedmo yingki yaa durutkim dobiriwen.
11 God ye engyumbed kiyuum angka ne yaa baandoon ‘Yekob’ andoone ‘Ee,
kee doriin kei.’ andaane,
12 yedmewoon ‘Wedme. Andaankob naningkod ambi bodbodiib ak-
berekiniib kumbedmo yingki yaa durutkim doriib, amborom kuu Lebanbed
eb yaa komo kameen kuu ne korem wedmiin.
13 Ne kuu God, Betel yaambed wane angkarene wengabdaane ebbed bot
doboob numone kowekore, oil bune amob ongmewen ne yaa kii. Kibireb
yaa eb yiribman korem nekwekoreb, ambibkin kee koronde eb wooneen ye
okad yaa ika wene.’ andoon, kiyuum angkambed ne yaa.” andoon.
14 Andoone, Reksel yoom Lea yoom Yekob yaa man yedmiwen “Nub ambe
bobnaneene ye yiribman nekwiiwe nub kuu yiribman mimo maandaub-
ban. Dowan!
15 Yembed nub yaa owoddan areb ande meenimameen. Nub konid boon
kuu korem anene kiradme dowan keroon.
16 Yiribman korem ye yaambed Godbed be kabdoon kuu nub man nub
danaya yi man keroon. Kowe, Godbed komo eb yaa kwane andoonka
kwane.” andiwen.
17 Andekoriwa, Yekob ye amerediib ye meediib korem be kemo ari
nongkoboona dibiriiwe,
18 yembed Aram ambibkin ye okad dabonmo aombed ye dingkan kab
koremiib yiribman koremiib boon kuu korem nekwekore, dingkan kab
yidin be ye awodki Aisekbed Keenan ambibkin doreen yaa ika andowe
wonoon.
19 Kuye niindem aom Leban kuu wene ye sibi kimi wanabande wonoon,
Reksel yaro dorenu yu ambe ye awad darewoob yi kuruwak akme meeni
yeman (wedkongkono yi dowad areb) yid bene wuneen.
20 Angkon Yekobbed Leban yaa nemengkanoon kuu ye yedmindo
yemyebmo kombiri wonoon
21 kowe, Yekob yoom ye amered yoom ye meed yoom ye yiribman ko-
remiib kombiri wene ok Yufretes yara yane wene aangko ambibkin Giliad
aomnande winiwen.

Lebanbed Yekob Yaa Kerenenmo Yoman Wonoon

22 Aron ayoobmim dowan keruuna, Leban wengamboroonka Yekob kuu
kombiri wonoon.

23 Kowe, Leban ye karubkim nekwane be yaro dore kerenenmo yoman wonoon. Aron ediib dowan keruune, Lebanbed Yekob durunenoon, aangko ambibkin Giliad aom.
24 Kuye amnoom kuu God kiyuum angkambed mene Aram ambibkinman Leban yaa daanoon “Ebkaadkere! Weng amun o weng arewa Yekob yaa daanaab.” andoon.
25 Kwane Yekob aangko ambibkin Giliad aombed parai kombon banaboon yaa Leban yoom ye karubkim yoom menekorib yi kwangkon yi parai kombon banabiwen.
26 Kwanekoriwa, Lebanbed Yekob yaa yedmoon “Komarewa kerewen? Eb nemengkawene ne dana mungkana be menewen, ana nangbane be wenemoon areb kerewen.
27 Komande nemengkaweneeb yemyebmo kombiri menewen? Yedmewindo kuu komoyiibkob kamewen? Yedmewewen karen, yiib wini dowad nubbed kubiyiib yok yeman haawa tamborina wangkanabe yokiib wingkanabe kamuubkob domowe miniwen karen.
28 Kumban, eb korondeewa ne awoyayiib ne mungkanayiib yaa be mandamuk bangkandi kuu kebenewen, eb kuu miin amunban korokiibban anam kamunewen kii.
29 Ne enbandi kuu yimin, kumban amnoom eb ambe ye Godbed daawene yedmewoon ‘Ebkaadkere! Weng amun o weng arewa Yekob yaa daanaab.’ andoon.
30 Ne nekaad, eb dowaken ika eb kurin doberewen yaa wanande menewen, kumban komande ne awad darewoob yi kuruwakiib yid benmenewen?” andoon.
31 Andoone, Yekobbed Leban yaa inande yedmoon “Ne unaan, amborom kuu eb mungkana ayoob kee ebka baneeb ande meenaan.
32 Kane yaambed eb awad darewoob yi kuruwak wedmaneeb kuu ayiwed bobni yeman, nub karubkim yi arinambo arimbed, ebka kerekne wedmebko eb yiribman keroka kande.” andoon. Kumban Yekob kuu ye yekaadban, Rekselbed Leban ye awad darewoob yi kuruwak kuu yid benbikneen.
33 Kwane Leban kereknoon Yekob ye parai kombon aomiib deme nima ayoob yi parai kombon aomiib Lea yu parai kombon aomiib ongme kereknoon kumban ma wedmindo. Lea yu parai kombon aombed angkanekore, Reksel yu parai kombon aom aomnoon.
34 Rekselbed yu awodki ye awad darewoob yi kuruwak kuu benbikneen kuu yu kemo animari kurune dibiri yeman ye dabderem aom kowekoru kwari dibuun. Leban kombon dem korem kereknoon kumban wedmindo
35 kowe, Rekselbed yu awodki yaa yedmeen “Ambe, ne yaa kabawaab. Ne kuu yere yaro dobiri eb arinambo ari kuu yiminban, amborom kuu ne wood wedme dibiin kowe.” andeen. Kwane, Leban kombon dem korem kereknoon kumban ye awad darewoob yi kuruwak kuu ma bindo, dowan.
36 Ma bindo kowe, Yekob kuu norin wande yedmoon “Ne komo ambarakmaan? Amob komo domokbaankob ne yaa nenmo menewen?
37 Ebka onmewen, ne yiribman korem yuraan yaa, kumban eb yiribmaniib ma dabokne angkiboroona akmindo, dowan! Ma akmewen keroka kanmene nub karubkim arinambo ari korokbende, yi wedme kanembed ambarakmoon kanembed ambarakmindo kamime.
38 Ne weeb 20yiib eb deme ambangkaan. Kuye niindem aom aron korem kuu eb naningkod manayiib sibi manayiib kuu ma dana woonande bobnindo. Angkon, ne kuu eb sibi ambi ma aye anindo.
39 Aron maa maa dingkan kiibbed eb sibi o naningkod ayimaib kuu kanmene korokbebdimokban, nembed sibi bobnoon ye dowadmo ne sibi maambed kankabdimamiin. Aronki o amnoom yaambed kanembed ma yid

kandimaib kuu ebbed ne yaa baande yedmimaab ‘Yid kandiwen kowe, ye kakman kawe!’ andaawa kabdimain.
40 Aronki kuu aronbed ne aromkono monmarimaun, ma amnoom kuu yuruk darewoob kandimain, unuk angkindeban.
41 Kwamune, deme darewoob weeb 20yiib awinaan, ma ibduruk weeb 14iib kuu eb dana mungkana ayoob yi awadmandid, ma ari kuu weeb kungiib kuu eb sibiyiib naningkodiib berengkandid awinaan. Kuyaron kumaom kuu ne deme ye kakman ebbed yeka mamaa ande kowe yeka mamaa ande kowe yeka mamaa ande kowe angkara angkara angko angkoyiib kere ande kowewen.
42 Kumban nambe Aisek ye God, Abraham ye God kuu ne yaa dore awawimameen. Godbed ne yaa dore awawindo karen, ne yaa kuu ebbed kwane ‘Wene!’ andeebkob kwane kamboknong manaan karen. Kumban God wedmoon dabab nembed kandaan kuu deme darewoob nembed ambangkimain kowe, eb yaa amnoombed ongkabdoon kui.” andoon.

Yekob Yoom Leban Yoom Weng Mimo Kere Amob Ongmiwen

43 Lebanbed Yekob yaa yedmoon “Nima kee ne mungkana. Angkon, yi meed kwangkon ne man. Angkon, sibiyiib naningkodiib kee kangkon ne dingkan kab. Angkon, yiribman korem akmeeb kuu ne yiribmanmo, kumban neka ne mungkanayiib yi meediib ika baniin dee? Yiminbanaa!
44 Kowe, nub ayoob weng mimo kere amob ongmem. Bot be wuubekoruwa, amaan kuyaa wedmekore meeni yeman kerem.” andoon.
45 Kwane, Yekobbed bot doboob kannumone kowoona doboroon.
46 Yembed yedmoonkob ye karubkim kwangkon bot be wuubiwen. Kwamunekoriwa, kuyaambed dibere animan aniwen.
47 Leban kuye bot wuubiwen kuyaa kuu ye wengbed Yegasahaduta* ande kowoone, Yekob kwangkon weng id mimo Hibru wengbed Galid† ande kowoone kamiwen.
48 Lebanbed yedmoon “Kibikee bot kee wuubuwen keembed ewa neya amob weng ongmuwen akme meeni yeman.” andoon. Kwanikob aningko Galid andimamiib.
49 Angkon aningko maa Mispa‡ andimamiib, amborom kuu Lebanbed yedmoon “Kwane, nub kuu andokbe yeka yeka wenebanuub kuu Yariman Godbed ewa neya yaa kerendobere wengyunde doborok. §
50 Meenem, karub yena nub amob wedmindo kumban nub amob ongmuwen kuu Godbed wedmoon kowe, ne meed yaa arewa kamaneeb o nima yena ma awadmaneeb kuu Godbed wedme yekaadkeraneen.” andoon.
51 Andekore, Leban ika yedmoon “Eb dore ne dore bot kee wuubaaniiwa bot doboob kannumone kowaaniiwa kuu kui.
52 Keye bot wuubaan keyiiwaa, keye bot doboob kannumone kowaan keyiiwa kuu wedme meeni keriwen, nembed bot kee burudande mene eb yaa arewa kamainban, man kwangkon ebbed bot kee mene burudande ne yaa arewa kamaabban.
53 Korondubko, amob kee domokbanuub kuu Abraham ye God, angkon Nehor ye God, angkon yi ambeya yi God kumbed ewa neya wengyunde dabab kondok.” andoon.
Kwamuneene, Yekobbed amob weng yambe Aisek ye God yaningko yaambed ande kowoon.

---

* **31:47:** Yegasahaduta yaningko ye id kuu “Bot wuubimbon kee Nub Meeni Yeman”. † **31:47:** Galid yaningko ye id kuu “Bot wuubimbon kee Nub Meeni Yeman”. ‡ **31:49:** Mispa yaningko ye id kuu “Ambib doboob ari dore kerendobiri yeman”. § **31:49:** Mispa yaningko ye id kuu “Ambib doboob ari dore kerendobiri yeman”.

54 Kwane, Yekobbed aangko ambibkin aombed dingkan ma ayene ningkaneene agedmo keroone baeb kuu God yaa konoon, angkon Leban yoom yi karubkim yoom yaa baandoona korem miniiwa orok mana aniwen. Anekorib, amnoom kuu kuyaa kwari dangiwen.
55 Awari amkimokaimbed Leban yeedere yaro ye awoyayiib ye mungkanayiib yaa mandamuk kerunde amun kerundekore, domonde ika yambib angka wonoon.

32

Yekobbed Isau Wengani Ye Dowad Nekwoon

1 Kuye aron Yekob kwangkon ye okad yaa wini ye dowad weneena God ye engyusbed wedya wenganiwen.
2 Kwane, Yekob wedmendekore, yedmoon "Keke, God ye Kombonbonkibi kii!" andoon kowe, aningko kowe yedmoon "Bid kari kee, Mahanaim* kii!" andoon.
3 Yekob yaro dore ye weng kanwini ye karub baandoona miniwen, ye dowaken kuu yambang Isaumbed Idom ambibkin aom okad Sia yiri doreen yaa ye weng kanwinime anded kowe,
4 Yekobbed yi yaa daandoon "Weng kuu kwamune dakme daanime, ne korok Isau yaa. Eb deme karub Yekobbed yedmoon 'Ne kuu Lebaniibbed doberembaraan kuned kibikee manaan.
5 Ne kuu buromakauiib donkiyiib sibiyiib naningkodiib deme nimakaruwiib kii. Eb kuu ne korok kowe, ne weng kowaana eb yaa munuun kuu, ne yaa dowaken kerebka andid kaamonaan." andoon.
6 Weng kanwenekorib, ika mene Yekob yaa yimbed daaniwen "Nubbed eb ambang Isau yaa wunuwen kowe, kibireb yembed eb yaa wengabdande meneen, angkon ye karub 400iib dabokne doriiwa meniib." andiwen.
7 Yekob wengamberekore, uni darewoob kubiyiibban kerebkarab kamene meenoon. Yembed yaro dore ye yiribman korem andokboon, nimakaruwiib sibiyiib naningkodiib buromakauiib kemoyiib yiribmaniib yeka yeka andokbe ayoob nekwoon.
8 Yekob ye meeni kuu Isaumbed mene karub yenayiib dingkan kab yenayiib nekwoon kuu yoka, yena angkara nekwoon kuu kirikmone wananiib kowe yaibban ande meenmoon.
9 Kwamune, Yekob kurikuri kere yedmoon "Oo nawo Abraham ye God, nambe Aisek ye God! Yariman oo! Ebbed yedmewewen 'Ika eb ambibkiniib eb ena ambeyiib eb karubkimiib yaa wene. Eb yaa oone amun amun kamaniin.' andewen.
10 Ne kuu eb deme karub kuned ebbed aron korem ne yaa mimyob kewembirimameeb, ne yaa meenmewembirimameeb kuu ne kakmanban, ebbed munob kawewen. Kurin kuu nembed ok Yorden yanaan kuu ne yonamadmo awine yanaan. Kumban ne kibikee yiribman yemooniib baan kowe, nekwanabe ayoob keraan.
11 Nambang Isau ye arud wandi ne yaa kebene, amborom kuu ne kuu unaan, yembed mene ne yoom danaya awaana yoom kuu yaneen ande meenaan.
12 Ebbed ne yaa yedmewen 'Ne kuu korobe ooneni awabdeni ongmaniina dobere dana yemoon kereneeb, karamok kebed yaa ye kubuk mimim kimingki yiminban areb keraniib.' andewen." andoon.
13 Yekob kuyaa dobere miriknoona angkoone waroone ye yiribman yena Isau yaa munob bangkani yeman nekwoon kuu

* **32:2:** Mahanaim yaningko ye weng id kuu "Kombonbon ayoob".

14 naningkod yingki 200iib, naningkod ambi 20yiib, sibi yingki 200iib, sibi ambi 20yiib,
15 kemo yingki 30yiib yi danayiib, buromakau yingki 40yiib, buromakau ambi angko angkoyiib, donki yingki 20yiib, donki ambi angko angkoyiib kwamune nekwoon.
16 Yekob ye deme karub mimo mimo kwamune nekwoon kwane ooni yeman. Yembed yedmoon “Yiibdin arinambo winime. Karub mimo ye dingkaniib wonoko, karub mimo ye dingkaniib yoman wonoko yeka yeka kamime, ika daboknaib.” andekore,
17 karub arinoon yaa daanoon “Ewiib dingkaniib winiiwo nambang Isaumbed wedmebde wengabde kaamondene ‘Yiib kane ye karub, kuna yaa weniib, dingkan kab kee kane yeman?’ kamoonka,
18 eb kuu kwamune yedme ‘Dingkan kab korem kee eb deme karub Yekob yeman kii! Yi kuu munob dingkan ye korok Isau yaa bangkanoon. Angkon ye kuu nub yoman meneen.’ ande.” andoon.
19 Ye kwamune angkon yoman wonoon ye karub yaa kwangkon daanoon. Yi yoman wenebiwendan yaa kangkon weng mimo kwanamo bangkandoona yi kuu dingkan kawiib andowe benwiniwen.
20 daandekore, ika yedmoon “Yiib nonondandaib yedmenime ‘Eb deme karub Yekob kuu nub yoman meneen kii!’ andime.” ande Yekobbed yedmoon, amborom kuu yembed meenoon kuu “Mokuro, munobmo dingkan kab kee bangkananiin kuu, Isaumbed wedmekore, mimyob kewene ne yaa norin dowan kerok anded, ne yaa amunmo kame durunewok meneen dee?” ande meenoon.
21 Kwamune Yekob ye munob bangkandi yeman kuu ye deme karubbed arinambo benwiniwena, ye kuu ika parai kombon aom doboroone miriknoone angkoon.

Yekob Yoom God Yoom Nangme Awine Kanyiri Kowoon Kanyiri Kowoon Kamiwen

22 Kuye amnoom Yekob yarone ye nima ayoowiib deme nima ayoowiib karub dana 11iib kuu bene yuroone ok Yabok yara okeed yaambed yaniwen.
23 Kwane benyuroone yaniiwe, ye yiribman korem kuu yomanbed benyuroone yaniwen.
24 Kwamune, Yekob kuu yembedmo domoneniwen kuye niindem aom amnoom kuu karub maa monoona, Yekob yoom nangme awine kanyiri kowoon kanyiri kowoon kamiiwa, indob yaamo waroon.
25 Karub kumbed wedmoonka, ye kuu burudankorare winindeban keroon kowe, karub kumbed Yekob ye mookono God ye aromkonombed dedmonoon kob doomboroon.
26 Kwamune karub kumbed yedmoon “Ware weneen kii! Kui yaa, kwamune domowebko wana yaa!” kamoone, Yekobbed man yedmoon “Kwamaubbanaa! Ebbed ne yaa amuniib kawewedned domobdain oo!” andoone,
27 karub kumbed yedmoon “Eb aningko kuu kane?” andoone “Ne kuu Yekob.” andoone,
28 karub kumbed yedmoon “Kibikee eb aningko kuu Yekob andimban, Israel† andaniib kii, amborom kuu eb yoom God yoom nangme awine kanyiri kowoon kanyiri kowoon kameniiwa burudandewen, angkon eb yoom karub maa maa yoom nangme awine kanyiri kowoon kanyiri kowoon kameniiwa burudandewen.” andoon.

† **32:28:** Israel yaningko ye weng id kuu “Ye yoom God yoom nangme awine kanyiri kowoon kanyiri kowoon kamiwen”.

29 Yekobbed yedmoon “Kwani kowe, eb aningko kuu kane, yedmewe.” andoon, kumban karub kumbed yedmoon “Komandewed naningko kaadkerandewed?” andekore, Yekob yaa amun kerunekore wonoon.
30 Kumbed Yekobbed yedmoon “God ne indobbed wedmaan kumban ne bobnindo kowe, okad keyaa kee Peniel‡ ande kowaan.” andoon.
31 Andekore, aron yaro mene darewoob keruun yaambed yaro okad Peniel kuu domonde wonoon. Ye yon kuu kanenanmo wonoon, amborom kuu mookono doomboroon kowe.
32 Kwana kowe, wene kibikee, Israeldan kuu dingkan mookono yaa mekmeed yom kuu animokban, amborom kuu Godbed yom kee yaa kuu Yekob dedmonoon kowe.

33

Yekob Yoom Isau Yoom Duruniwen

1-2 Yekob korok kankoone wedmoonka yambang Isau kuu meneen kowe, Yekob mene deme nima Bilha yoom Silpa yoom yi dana yoom kuu be nekwekore yedmoon “Yiib kuu yiibdin wini yeman.” andekore, ma Lea yoom yu meed yoom kuu be nekwekore yedmoon “Yiib kuu wedya wini yeman.” andekore, Reksel yoom yu mingki Yosef yoom kuu be nekwekore yedmoon “Yiib kuu yoman wini yeman.” andoon.
3 Andekore, yekareb yedinmo arinambo Isau yaa wenene bumangkane okad yiri korok kankibinene ika dembe kame ediib kere yambang Isau ye dia monoon.
4 Kumban Isau kabaanmo wene Yekob awinene nenkangkunekore mandamuk kowoone, yi ayoob amengiib kamenabiwen.
5 Kwamunekoriwa, Isau kerekanabe wedmoona nimayiib danayiib yayaa doriib. Wedmekore kaamonoon “Kee kaneya eb yoom meniib?” andoone Yekobbed man yedmoon “Ne korok ee! God kuu ne yaa amun kewoon kowe, yi kuu dana yembed ne yaa bangkawoon.” andoon.
6 Andoone, deme nima yoom yi dana yoom kuu menekorib, bumangkane okad yiri korok kankibine yeediriwen.
7 Kwane, angkon yoman Lea yoom yu meed yoom kuu menekorib, bumangkane okad yiri korok kankibine yeediriwen. Kwane, angkon yoman Yosef yoom Reksel yoom kuu menekorib, bumangkane okad yiri korok kankibine yeediriwen.
8 Kwanekoriwe, Isaumbed kaamonoon “Komo dowad eb deme karub dingkan kawiib kuu kwamune nekweebkob arinambo miniwen?” andoone Yekob man yedmoon “Yi kuu eb munob bangkabdandid kwamunaan kuu mimyob kewe andid.” andoon.
9 Kumban Isaumbed yedmoon “Ne daman ee, ne kuu yiribman yimin baan kowe, ebka amukne.” andoone,
10 Yekobed man yedmoon “Ne dowakenbanaa. Kwamune ne yaa eb niindem aom kuu dowakeniib kerebka, nembed komo bangkabdaan kuu be yaa. Angkon ebbed ne yaa eb niindem aom dowakeniib kerewen kowe, eb murubia wedmaan kuu God ye murubia wedmemoon areb keraan.
11 God kuu ne yaa amun amun keruwoon kuu, ne kuu animan yiminiib, dingkan kab yiminiib, od yiminiib kwamune doriin kowe, anam kuu bewed yimin.” ande kwamune yedme yedme kamoone Isau kuu inamen amonombekore dingkan boon.
12 Kwane Isaumbed yedmoon “Nub kandabokne ibmo kere wenem.” andoon.

‡ **32:30:** Peniel yaningko ye weng id kuu “God ye murubia”.

13 Kumban Yekobbed yedmoon “Ne korok ee, eb ebkaad, dana kuu
yi aromkonoyiibban kerene ne dingkan kab kwangkon manayiib kowe,
emambed benwini kuu yimin. Ma ne dingkan kawiib kirodmo kabaanmo
wenemoon areb kere aron mimo wananiin kuu dingkan kab kuu ma yowore
wananiib.
14 Kwani kowe, koronde ebdin wene. Eb deme karub ne kuu yoman man-
aniin, emamo dingkan kawiib danayiib yi wini kara areb be menembaraniin
kowe, emamo mene eb Idom ambibkin aom doreeb yaa daraniin.” andoon.
15 Andoone, Isaumbed yedmoon “Ne karub yenayiib domobde wanani-
ina dore awabdaniiwa mananeewoo?” andoone Yekobbed yedmoon
“Dowanoo! Kwamaawaa! Ne yaa eb niindem aom dowakeniib kumbedmo
kuu yiminaa.” andoon.
16 Kwanoone, kuyaron ari Isau andowe ika Idom yiri wonoon.
17 Kumban Yekob kuu okad mamaa yiri wenekore, yambib yenbe angkon
dingkan kab yi dobiri ye kombon arumenaboon. Kwana kowe, okad kuyaa
kuu aningko Sukot* andiwen.
18 Yekobbed Keenan ambibkin aom aomnekore, wene Sekem taun yiri
monoon kowe, anukbed Aram ambibkin ye okad dabonmombed mini kuu
dowan keroon. Taun diambed parai kombon yenbe doboroon.
19 Ye kuu parai kombon yenbe doboroon ye okad kuu Hamor ye mingki
Sekem yaambed od yeman silva 100iib moonoon.
20 Kuyaa God yaa dingkan aye ningkane agedmo keroone baeb God yaa
koni yeman botbed wuubekore, aningko Eleloheyisrael† ande kowoon.

34

Daina Yoom Sekemdan Yoom

1 Kwane, Yekob yoom Lea yoom yi mungkan Daina kuu ambibkindan yi
nima yaa ogood dakmok wuneen.
2 Kuye niindem aom Hiv ambibkin ye karub yi taun Sekem ye korok
Hamor ye mingki Sekem kuu Daina wedmendekore, awine yu yaa ambarak-
moon.
3 Ambarakmekore, ye mimyob dowaken darewoob yu yaa keroon kowe,
angkon yu yaa mimyob dowaken ye weng daandoon.
4 Kowe, yambe yaa wene yedmoon “Wonong koyu kee yu arian yaa dakme
amodebko awana, ne wonong kera.” andoon.
5 Amaan Yekob wengamboroonka, ye mungkan Daina kuu karub
maambed awine ambarakmoon andiwen kumban, ye karub dana kuu
mongkobon angka dingkan kab kereek ooniwena ano doriib kowe, weng
kee dakmindo. Yiyiib miniwed weng dakmaub ande meene doreen.
6 Kwane, Sekem yambe Hamormbed Yekob yaa weng dakmok wonoon.
7 Weneene, Yekob ye karub dana wengamberekorib, dingkan kab oone
doriib angkambed miniwen. Yi korem niindem aom kubiyiibban kere
noriniib wande miniwen, amborom kuu yembed Yekob ye mungkan awine
ambarakmoon kuu karak bobni yeman arewa anam Yekob awene yaa
kamoon kowe. Kwamuni kuu yiminban anam.
8 Mene doriiwa, Hamormbed mene yi yaa yedmendoon “Ne dana Sekem
kuu ye mimyob dowaken darewoowiib eb dana mungkan kuyaa keroon. Yu
kuu ne dana konebko, awanene ye wonong keraneen kuu amunoo?
9 Neman neman awadmem. Yiib nima koyu nub kewedbed awadmibko,
man nub nima koyu yiib kewedbed awadmibko kamem.

* **33:17:** Sukot yaningko ye id kuu “Kombon”. † **33:20:** Eleloheyisrael yaningko ye id kuu “Israel Ye God kuu Aromkonoyiib Kii”.

10 Kwamenub yiib kuu nub yoom doberem, amborom kuu okad kuu yiib yaa amowiibban kowe. Dobereniiwa deme maa maa ambangkanabe yiibbed nub yaa berengkiiwo, man nubbed yiib yaa berengkuuwo kamenabe doberem. Angkon bidambib yena amodaniib kuu yimin." andoon.

11 Kwane Sekembed Daina yu awodki yaa yu ambanga yaa angkon daandoon "Kwamune ne yaa yiib niindem aom kuu dowakeniib keribka, yiibbed komo yiribman yedmaniib kuu kwane kondaniin.

12 Yu konid komoyiib kuu kwane yedme koweniiwa yumaniib yu karubkim yimaniib yedmaniib kuu yimin, yiibka yiib dowakenmo. Kumban no koronde wonong koyu kumbedmo kawibko awane ne wonong kera." andoon.

13 Yekob ye karub danambed neman yedmiwen kuu Sekem yoom yambe yoom yaa birondiwen, amborom kuu yi yangkura yaa Sekembed awine kanwene ambarakmoon kowe.

14 Yimbed yedmiwen "Nub kuu ee andauwa nub yangkura awanaabban, amborom kuu yiib kuu nub arebban, wekono kad wanabindo kowe. No kwane kabdanuuwa awananeeb kuu nub kuu karak darewoob kandanuub.

15 Nub deme mimo yiib yaa kondanuuwa ee ande ambangkaniib kuu yimin, deme kuu wekono kad wanabenib nub areb keraniib kuu yimin.

16 Kwamuniwed, nub nima koyu yiibbed awadmiweda, man yiib nima koyu nubbed awadmuwed kami kumbed yimin. Yiib yoom dabokne doberenuwa, nimakarub weng mimo keranuub.

17 Kumban nub weng wengambere ee andokban wekono kad wokban keraniib kuu nub yangkura nendenuwa nub koronde wananuub." andiwen.

18 Andekoriwa, Hamor yoom Sekem yoombed meeniib kuu Yekob ye karub danambed weng ongmiib kuu yimin amun andiwen.

19 Kewedman Sekem kuu wengamberekore, "Kibireb kwananuub kii!" ande meenoone yambe yoom kirod koronde winiwen, amborom kuu ye dowaken darewoob kuu Yekob ye mungkan awananded kowe. Ye kuu ye karubkim burudandoona taundanbed ye yaa karub amun ande yedmimamiib.

20 Kowe, Hamor yoom ye mingki Sekem yoom wene yi taun ye kuuk darewoob yambongko yaa nedbimbonbed dore yi taundan yaa daandiwen.

21 "Keyee karub kee nub yaa amun amun kamiib kii! Kowe, korondanuuwa nub okad ari dobaraniib kuu yimin. Nub kumkam yi yaa berengkanuuwa yi kumkam nub yaa berengkaniiwa kamanuub kwangkon yimin, bidambib kuu darewoob yimin yiyiib nuwiib dobiri kuu. Nubbed yi koyu awadmubko, man yimbed nub nima koyu awadmibko kamanuub kwangkon yimin.

22 Kumban, yimbed yedmiwen nuwiib yiyiib dabokne dobiri yeman kuu kei. Nub karub korem kuu wekono kad wanabi yeman, yi areb keri yeman.

23 Kwamanuub kuu yi sibiya buromakauya yiribmana dingkan kawa kuu korem nub man keraneen kii! Kowe korondekoruwa, weng mimo kere yi weng wengambere kere ee andekorub, ibmo doberem." andiwen.

24 Karub korem taun ye kuuk darewoob yambongko yaa miniwendan kuu weng kei wengambiriwen kowe, yi korem Hamor yoom Sekem yoom yaa ee andekoriwa, yi korem yi wekono kad kuu wanabiwen.

25 Aron ayoobmim dowan keruune, karub korem wekono kad wiwendan kuu yewed bobne dangiwena, Yekob ye karub dana ayoob Simion yoom Livai yoom, Daina yu ambangambed yaro yi kerewang be wene karub wekono kad wiwen korem kuu yenbandiwen, taun aom doriibdan yikaadkerindo kowe, korem yiwen, angkon

26 yi ayoobbed Hamor yoom Sekem yoom kangkon yenib, angkon Daina
Sekem yambiwoom kuu nenkoronde winiwen.
27 Yekob ye karub dana yena kuu yi aagoroka ayoobbed karub yiwen yi
bob id akmekorib, karub bob yi yiribman taun aom dangoon koremiib yi yid
biib, amborom kuu Sekembed Daina yaa taun angka ambarakmoon kowe.
28 Yid biiwa, Sekem taun aomiib ambunangka dingkan kab korem sibiyiib,
naningkodiib donkiyiib komo komo kuu Yekob ye meedbed bekorib,
29 danayiib nimayiib ambiwoom korem yiribman amun amun dange
weneen kuu korem yimbed yi kakman areb be winiwen.
30 Yekobbed ye karub dana Simion yoom Livai yoom yaa daandoon “Yiib
kuu dabab darewoob kawekoriwa, ne ari kereknewiib kii. Kowe, kibikee
ambibkin Keenandaniib Perisdaniib kuu nub yaa bondan keraniib. Nub
karub kuu yemoonban kowe, yi daboknekorib nub yaa ana nangbaniib kuu
nub korem yenbandaniiwe duknanuub.” andoon.
31 Yi inande yedmiwen “Kumban, yembed nub yangkura kuu kande
kiwaan ari ye wonong areb meenekore ambarakmoon kuu miin arewa kii!”
andiwen.

35

Yekob Betel Ari Ika Wonoon

1 Kwani kowe, Yekob yaa Godbed yedmenoon “Betel ari wene. Kuyaa
dobere, eb ayi Isau yaa une kombiri weneewa, nembed wane angkadaraane
wedmewewen kuyaambed botbed dingkan agedmo kereene ne yaa baeb
koni yeman wuube.” andoon
2 kowe, Yekobbed karubkimiib karub ye yaa doriiwiib yaa yedmoon
“Ambibkin maa yi awad darewoob yi kuruwak korem kuu benkirariiwa,
ogambekorib, ambarakmaib, ebkad yeeb ben inwarime.
3 Kwane minime. Minibko, nub korem Betel ari wenem. Wene kwarimbed
God yaa nembed botbed dingkan agedmo keri yeman wuubaniin. Yembed
ne dabab kandimain yaa awawembirimaan, angkon kuna yaa yarebimain
yaa yembed dore awawembirimaan kowe.” andoon.
4 Kwanandoona, yi korem awad darewoob yi kuruwakiiwa kenooged
witkon areb yi kenood dem aom nongkobiweniib korem Yekob yaa be
miniiwa Sekem taun ye at kubun keedbon yiri mangkoon.
5 Mangkoona, yi korem winiwen. Winiiwa, taun yi angkara dobere weniib
kuu Godbed uni kondoona yi dowad emderene ma winindo.|U

Andowoon 35:6-29

Yekob Betel Ari Ika Wonoon

6 Kwane, Yekob yoom ye nimakarub korem yoom Keenan ambibkin aom
Lus taun kuyaambed winiwen. (Kibikee Lus kuu Betel andimaib.)
7 Wenekoriwa, dingkan nengke baeb koni yeman kuu botbed wuuboon.
Anuk yiri kuu ayi yaambed une kombiri weneenkob kuye okad yaa nan-
dekore God kuu wane angkadere wedmenoon kowe, wuubimbon yaningko
Elbetel* ande kowoon.
8 Kuyaron kuu Rebeka yu awandi wonong Debora kuu bobneen. Bobnu-
una, okad Betel dia at ook ambokab dia mangkiwen. Kwane, at yaningko
Alonbakut† ande kowoon.
9 Yekob kuu Betel ika monoon kowe, Aram ambibkin ye okad dabonmo
yaambed ye yare ika mene dowan keroon. Kwani kowe, Godbed ika wane
angkadere amun kerune

* **35:7:** Elbetel yaningko ye id kuu “Betel ye God”. † **35:8:** Alonbakut yaningko ye weng id kuu “Inok Wi”.

10 yedmenoon, “Eb aningko kuu Yekob kumban, kibikbed nare ari kuu eb
aningko yeeb Israel‡ ande kowaan.” andoon.
Godbed Yekob yaa aningko yeeb Israel ande kowekore,
11 ari yedmenoon, “Ne kuu Aromkono Darewoob ye God kii. Eb kuu dana
yemooniib kerebko eb awoya yemoon kerime. Ambibkin yemoon kuu eb
yaambed andowaneen, angkon eb kuu king yemoon yi ambokab keraneeb.
12 Okad ambibkin kee Abraham yoom Aisek yoom yaa kondaan kuu eb
yoom eb awoya ari yoom yaa kangkon kondaniin.” andoon.
13 Dakme dowan kerekore, Godbed Yekob domonene kawonoon.
14 God yoom dobere dakmiwen yiri kuu Yekobbed bot doboob kan nu-
monekore, God yaa amun dakmuwen andi ye dowad wain okiib oiyoyiib
bunoon.
15 Kwanekore, yumbon kuu Yekobbed Betel§ ande ika yedme kowoon.

Reksel Yoom Aisek Yoom Bobniwen

16 Amaan, Yekob yoom ye nimadana yoom Betel koronde winiwen. Wene
kambong Efrat dia weniib yaambed Reksel odibin woona dana woonande
yewed darewoob kandeen.
17 Odibin waan kuu yiminban yewedbed darewoob keroone, yu deme
wonongbed yedmeen, “Dana kee kangkon karub dana kowe unaab!” an-
deen,
18 kumban Reksel kuu bobne wenenu inum yeenbon narenu yedmeen,
“Dana yaningko kuu Benoni*.” andeen, kumban yawodkimbed yedmoon
kuu Benjamin† andoon.
19 Reksel bobnuuna, yu kuu kambong Efrat kiwaan kebed dia mangkiwen.
(Kibikee Efrat kuu Betlehem andimaib.)
20 Kuyaa kuu Yekobbed bot doboob kan numonoon. Kibik kangkon kuyaa
kuu Reksel yu bobkonombon ye bot kan numonoon angkeen.
21 Kwane, Israel kuu wenene Migdaleder burudandekore parai kombon
bane doboroon.
22 Israel kuu ambibkin kuyaom doreen kuu ye dungkud wonong Bilha yaa
kuu ye mingki Rubenbed nenem kamoone, Israel wengamberekore norin
wandoon.
Yekob ye karub dana kuu wad ayoowiib.
23 Leambed yu karub dana wanabeen kuu kei, Ruben yoom Simeon
yoom Livai yoom Yuda yoom Isekar yoom Sebulun yoom kui. Ruben kuu
Yekob ye wonob dana.
24 Rekselmbed yu karub dana wanabeen kuu kei, Yosef yoom Benjamin
yoom kui.
25 Reksel yu deme wonong Bilhambed yu karub dana wanabeen kuu kei,
Den yoom Naftalai yoom kui.
26 Lea yu deme wonong Silpambed yu karub dana wanabeen kuu kei,
Ged yoom Aser yoom kui.
Yekob ye karub dana Aram ambibkin ye okad dabonmo aombed wanabi-
wen kuu kui.
27 Yekob kuu awodki Aisekiib Mamre yaa wonoon, Abraham yoom Aisek
yoom dobiriwen yaa. Mamre kuu Hebron dia.
28 Aisek ye weeb korem doboroon kuu 180yiib

‡ **35:10:** Israel yaningko ye weng id kuu “Ye yoom God yoom nangme awine kanyiri kowoon kanyiri kowoon kamiwen”. § **35:15:** Betel yaningko ye weng id kuu “God yambib”. * **35:18:** Benoni yaningko ye weng id kuu “Ne dabab ye dana”. † **35:18:** Benjamin yaningko ye weng id kuu “Wibi angkambed dobiri ye dana”.

29 amunmo doberekore, bobnekore ye karuwayiib yaa daboknoon. Bobnoona, Isau yoom Yekob yoombed ye kuu mangkiwen. | H

36

Isau Ye Awoya

1 Keke Isau ye awoya yi weng. Isau yaningko mamaa kuu Idom.

2-3 Isau kuu Besmat yoom Keenan nima Ada yoom Oholibama yoom awadmoon. Ada kuu Hitman Elon ye mungkan. Oholibama kuu Hitman Sibeon ye dana Ana ye mungkan. Besmat kuu Ismael ye mungkan, Nebaiot ye daman.

4 Adambed Isau ye dana Elifas wooneen. Besmat kuu Reuel wooneen.

5 Oholibama kuu Yeus yoom Yalam yoom Kora yoom kwane wanabeen. Isau ye karub dana Keenan aombed wanabiwen kukui.

6 Isau kuu ye amerediib ye karub danayiib nimadanayiib yambiwoom doriib ye karuwiib ye dingkan kawiib ye dingkan yenayiib ye yiribman koremiib Keenan aombed boon kuu ye daman Yekob kuu domonene wene okad ambab angkambed doboroon.

7 Kurin kuu yimbed ooniwen yi yiribman kumbed yemoon keroone, okad kuyaom yi ayoob dobiri kuu yiminban, amborom kuu yi dingkan kab yemoon keroon kowe yi animaib kuu kirod dowan kerimaan.

8 Kowe, Isau kuu aangko ambibkin Idom yaa wene doboroon.

9 Isau ye awoya yi weng kuu kei. Ye awoya kuu aangko ambibkin Idomdan kui.

10 Keke Isau ye karub dana yi aningko.

Elifas kuu Isau yoom Ada yoom yi dana mingki.

11 Elifas ye karub dana kuu Teman yoom Omar yoom Sefo yoom Gatam yoom Kenas yoom kwane.

12 Isau ye mingki Elifas kuu dungkud wonong animari awanoon yu aningko kuu Timna, yumbed dana mingki Amalek wooneen. Kukuu Isau ye wonong Ada yu awoya.

13 Reuel kangkon Isau yoom Besmat yoom yi dana mingki. Reuel ye karub dana kuu Nahat yoom Seera yoom Sama yoom Misa yoom kwane. Kukuu Isau ye wonong Besmat yu awoya.

14 Isau ye wonong Oholibama, yu kuu Ana yu mungkan, Sibeon ye awo. Yumbed karub dana kuu Yeus yoom Yalam yoom Kora yoom kwamune wanabeen.

15 Keke Isau ye awoyambed korok korok keriwen.

Isau ye wonob dana Elifas ye karub dana kuu korok korok keriwen kuu Teman yoom Omar yoom Sefo yoom Kenas yoom

16 Kora yoom Gatam yoom Amalek yoom kwane. Keke yi kuu Elifas ye awoyambed Idom aom korok keriwendan. Yi kuu Ada ye awoya.

17 Isau ye dana Reuel ye karub dana kuu korok korok keriwen kuu Nahat yoom Seera yoom Sama yoom Misa yoom kwane. Yi kuu Besmat yu awoya.

18 Isau ye wonong Oholibama yu karub dana kuu korok korok keriwen kuu Yeus yoom Yalam yoom Kora yoom. Keke Isau ye wonong Oholibama, Ana yu mungkan yaambed korok korok keriwen.

19 Kukuu Isau ye karub dana, Idomdan yi korok korok.

20 Keke Horman Sia ye karub dana, ambibkin kuyaom doriib kuu Lotan yoom Sobal yoom Sibeon yoom Ana yoom

21 Dison yoom Eser yoom Disan yoom kwane. Yi kuu Idom aom Hordan yi korok korok keriwen.

22 Lotan ye karub dana kuu Hori yoom Homam yoom. Timna kuu Lotan
ye yangkura.
23 Sobal ye karub dana kuu Alvan yoom Manahat yoom Ebal yoom Seefo
yoom Onam yoom kwane.
24 Sibeon ye karub dana kuu Aia yoom Ana yoom kwane. Ana,
yembed awodki Sibeon ye donki bene amiibban koknoon ye okad yaa
benwonoone kereek aniiwa kirubdem ok niminiib wedmoon.
25 Ana ye dana mingki kuu Dison angkon ye wonong dana kuu
Oholibama.
26 Dison ye karub dana kuu Hemdan yoom Esban yoom Itran yoom
Keran yoom kwane.
27 Eser ye karub dana kuu Bilhan yoom Saavan yoom Akan yoom kwane.
28 Disan ye karub dana kuu Us yoom Aran yoom.
29 Keke Hordan yi korok korok, Lotan yoom Sobal yoom Sibeon yoom
Ana yoom
30 Dison yoom Eser yoom Disan yoom kwane. Kukuu yi kuu yi amyen-
imbon yi korok korok Hordan Idom ambibkin aom doriib.

Idom Yi Korok Korok

31 Keke Idom aom king kere ooniwen yi weng. Israeldan kuu yaro korok
kerindo yaron.
32 Beor ye dana Bela kuu Idomdan yi king keroon. Ye taun yaningko kuu
Dinhaba.
33 Kwane bobnoone, Seera ye mingki Yobab, Bosra taun ye karub
kumbed king keroon.
34 Kwane bobnoone, Husam, Teman ambibkin ye karubbed king keroon.
35 Kwane bobnoone, Bedad ye mingki Hadadbed king keroon. Ye kuu
Moab ambibkin kambong Midiandan yaa nangmene burudandoon. Ye
taun yaningko kuu Avit.
36 Kwane bobnoone, Samla, Masreka ye karub kumbed king keroon.
37 Kwane bobnoone, Saulbed king keroon. Ye kuu ok Yufretes kung ari
ye taun Rehobot ye karub.
38 Kwane bobnoone, Akbor ye mingki Baal-Hananbed king keroon.
39 Kwane bobnoone, Hadadbed king keroon. Ye taun yaningko kuu Pau,
ye wonong yu aningko kuu Mehetabel. Yu kuu Matred yu mungkan, Me-
Sahab yu awo.
40 Keke Isau ye awoyambed yaro korok korok keriwen yi amyenimbon
ambogawiib yi aningko kuu Timna yoom Alva yoom Yetet yoom
41 Oholibama yoom Ela yoom Pinon yoom
42 Kenas yoom Teman yoom Mibsar yoom
43 Magdiel yoom Iram yoom kwane. Kukuu Idomdan yi amyenimbon yi
korok korok kerenib yi wenebe yi bidambib maa maa kuyaom doberenib yi
kambong maa maa nariwen.
Idomdan yi awodki kuu Isau. | U

37

Andowoon 37-50

(Yosef ye ayia kuu ye yaa wungkaniwen kowe, yena yi dabderem yirimo
dobere deme awinembiri ye karub keri dowad Idyipdan yaa mooniwen,
kumban Godiib ye yaa dorene ye dabab korem yaa kuu nenkoone burudan-
doon. Kwane Godbed dobiri amuniib wengyunde inamen amuniib konoone

Idyip yi king Ferombed Yosef yaa kubene Idyip ambibkin koremiib yambib darewoob aomiib yi ooni ye korok kowoon.

Kwanoon ye yoman kuu Idyip ambibkiniib Keenan ambibkiniib kuu animaniibban kere wonoon kowe, yemoon kuu mungi ye yewed darewoob kandiwen. Yekob yoom ye nimadana yoom kwangkon animaniibban. Kwane Yekob wengamboroonka Idyip aom kuu animaniib kowe, ye meed yedmoona ibduruk winiwen. Idyip yiri ika winiwen kuu Yosefbed ye kuu kane kuu ayia yaa korokbendoon. Kwane King Fero kwangkon Yosef yarian kuu yekaadkeroon.

Kwane Yosefbed awodki Yekob yoom yarian korem 75iib yoom yaa weng kowoona, yi korem Idyip yiri winiwen. Kwane Yekob yoom ye nimadana yoom kuu kurimbed dukniwen.)|H

Yosef Ye Kiyuum Weng

1 Yekob yambembed Keenan ambibkin aom doboroon kuyaa kumbed kwane Yekobbed doboroon.

2 Keke Yekob awene yi weng. Yosef kuu kewedman weeb 17iib kuu ye ambanga yoom ibmo dingkan kab oone dobiriwen. Ye ambanga kuu yi awodki ye amered Lea yoom Bilha yoom Silpa yoom yi meed. Kwane angkon yi komo komo arewa kamiwen kuu Yosefbed awodki yaa daanimaan.

3 Yekob yaningko mamaa kuu Israel. Israel ye mimyob dowaken darewoob kuu Yosef yamo, angkon ye karub dana yena yaa kuu embengmo, amborom kuu Yosef kuu kiomnoon yaa ye dana kowe. Yembed ebkad doboob kuu yeka amun yeman manimaniyiib yaambed ongme karane Yosef yaa konoona derenoon.

4 Kwane dorone, aron maa wedmibka yi ambe kuu Yosef yaamo dowaken darewoob, ma ayi yaa kuu dowan. Yi niindem aom arudiib keriwen kowe, yi daman Yosef yaa kongeni wengmo danimamiib.

5 Kuye niindem aom Yosef kuu kiyuum wedmoon. Wedmekore, ye ambanga yaa dakmok wonoon.

6 Yembed yi yaa yedmoon “Wengambirime. Keke ne kiyuum wedmaan.

7 Nub korem flawa yeman ye yob imkonokawiib wanane anded yenbenabekorub, anded kuu okad yiri dedmone dobiriib, mongkobon angkambed, kwane kirodmo ne anded kuu yere doboobmo doboroona yiib anded kuu neman yaa nedbe okad yiri bumangkiwen.” andoon.

8 Ye ambangambed ye yaa yedmiwen “Eb kuu kwane nub korok kere oonandameewoo? Eb anam nub korok kerandameewoo?” andiwen. Ayiya korem kongendi darewoob kerenib niindem aom arud kuu miin darewoob keriwen, amborom kuu kiyuum kuu yembed wedme dakmeen kuyaambed.

9 Kwane amaan angkon ye kiyuum mamaa wedmekore, ye ambanga yaa dakmoon “Wengambirime. Ne kuu angkon kiyuum mamaa wedmaan kii. Kowe kekamune woodiib aroniib mindong 11iib kuu ne diambed ne yaa kirobe bumangkiwen kii!” andoon.

10 Kwane awodki yaa kwangkon kiyuum weng kuu daanoon. Yambembed yedmoon “Eb kwamune dakmembaraab, amob kowe, koronde. Komo kwamune ye kiyuum id kuu? Anam, neya eb enaya eb ambanga nub mene eb yaa okad yiri bumangke kirobanuuwoo? Kwamaubbanaa!” andoon.

11 Ye ambanga kuu ye yaa wungkaniwen, kumban yambe kuu kiyuum kee ye id kuu komo manok ande meenimaan.

Yosef Ye Ambangambed Ye Kuu Kan Ari Mooniwen

12 Aron mamaa, ye ambanga kuu Sekem taun dia winiwen, yi ambe ye sibi awene be wene ooniiwe kereek ane doriib.
13 Kowe, awodki Israelmbed Yosef yaa yedmoon “Ebkaadkerewen kuu eb ambanga kuu dingkan kab ooniiwe kereek ane doriib, Sekem taun dia. Ne dowaken kuu eb ambangayiib yaa wene.” andoone Yosefbed “Eyoka” andoon.
14 Kwane, Israelmbed Yosef yaa yedmoon “Wene eb ambanga wedmende amunmo doriib dee? Dingkan kab kwangkon wedme yi weng kande kanmene.” andekore yedmoona Hebron kankubuneen yirimbed wonoon. Wene, Yosef Sekem taun nandoon kuu yaron kuu
15 ye ambanga ande odmenmo yareena karub maambed wengane kaamonenoon “Eb komo odmenmo yareeb?” andoone,
16 yembed yedmoon “Nambanga ande odmenmo yariin. Eb ebkaadoo, kuna yaa yi dingkan kab oone doriib?” andoon.
17 Yembed man yedmoon “Yi kuu keyaa koronde winiwen kii. Ne wengambaraana dakmiwen kuu Dotan yiri wenem ande kamiwen kii.” andoon. Kwamune, Yosef ye ambanga yi yomanmo wenene wedmendoon, Dotan dia doriib.
18 Kumban yi kangkon man ambab meneen kumbed wedmeniwen, yi yedmiib komarewa ayanuub ande dakmiib.
19 Yikarebmo yedmiib “Kuned kuu kiyuuman meneen kii!
20 Wenem, ye ayenub kande okdobon dem kee dange wenuun kiri ma kaanem. Kwanekorub yedmem ‘Dura ye arud dingkanbed Yosef kuu aye birinde aniwen kii!’ andem. Kwanekorub, wedme ye kiyuum kuu komo keraneen kuyaa?” andiwen.
21 Andekoriwa, Ruben wengamberekore yembed meenoon “Yimbed ne daman ayi kuu kebenda.” ande meenekore, yembed yedmoon “Nub ayaub.
22 Ayauwe ye umkan okad yiri onduknaan. No dem yiri awine kankaanem, amiibban koknoon ye okad keyambed. Kumban ayaib!” andoon. Ruben kuu meene yedmoon ye id kuu ye angkon ika menene Yosef dem yiri kuu yemyeb nenyaro kowene ika ye ambeyiib yaa nenwonok ande ye meenoon.
23 Kwane, Yosef ye ambanga yaa monoon, yi yaro dore awingkaneniiwa ye ebkad doboob manimaniyiib derenoon kuu biangkandiwen.
24 Kwane ye kuu nendore wene ok dobon dem yiri kaaniwen. Ok dobon dem kuu okiibban dowan bidmo kereen yiri kankaaniwen.
25 Kwamunekoriwa, yi dibone animan ano korok kankoone wedmibka, Ismaeldan yenayiib yi animan ambod mooni yemaniib, kad arewa ye muramura mooni yemaniib, baeb amun mooni yemaniib kemo ari nongkobekorib, Giliad ambibkin arimbed Idyip yiri deweniib.
26 Diboniiwa, Yudambed ye aagoroka yaa yedmoon “Nub daman ayekorub, ye bob id mangke biknanuub kuu od kandanuub dee?
27 Kwana kowe, korondem, anam kuu no ye kuu kan ari moonem, Ismaeldan kee meniib keyaa. Nub ayaubban amborom kuu ye kuu nub daman umkan mimo kowe.” andoon. Yi korem weng mimo kerekoriwa, kwamunem andiwen.
28 Andekorib wedmiiwa, Midian ambibkin yi berengkanabi ye karub deweniib kowe, Yosef kuu ye ambangambed dem yiri kowiwen doreen kuu awine nenyaro kowekoriwa, od yeman silva 20yiib murudkowiibbed mooniwen. Ismaeldan yaa kwaniiwa, nende Idyip yiri nenwiniwen.
29 Kwane yomanbed Ruben menene ok dobon dem yiri Yosef kuu dore wedmoonka, dobirindo dowan keroon! Ye kerebkarab kamene mimyob

darewoob kowene yebkad kuu biringkoon, ye mimyob darewoob keroon kowe.
30 Ye ika wenene ye damana yaa yedmoon “Kewedman ok dobon dem yiri kuu dowan! Komo kamaniin?” andoon.
31 Kwamunekoriwa, Yosef yebkad doboob manimaniyiib kuu nandekoriwa, naningkod maa ayekorib, yebkad kuu kande umkanbed ambiwen.
32 Yi kwame dowan kerekorib, ebkad kuu nande awodkiyiib yaa wenene yedmiwen “Nub kuu ebkad kee kitangkambed wedmuwen. Darobe wedme anduwed, mokuro eb dana yebkad dee?” andiwen.
33 Ye darobe wedmekore yedmoon “Oo anam, ne dana yebkad doboob kei! Arud awaan dingkan mamaambed ayoon kii! Anam Yosef kuu aye bunge aniwen!” andoon.
34 Kwamune, Yekob kwangkon yebkad biringkekore ebkad korobob arewambed bendebekore, aron doboob darewoob ye dana dowad ameng kamemboroon.
35 Ye dana korem kuu menene awodki yaa daane ongkanuuwo korondok ande kamiwen, kumban yembed yi yaa wengambirindo. Yembed yedmoon “Ne kwamune amengmo kamoni, neyiib bobneni ne danayiib angka angkanandamiin.” andekore, ye korondindo kwane amengmo kameboroon.
36 Kuu yaron kuu Midiandan kuu ari Yosef kandeniiwa Idyip ambibkin aom aomnekoriwa, karub maa yaningko Potifambed Yosef moonoon. Potifa kuu Idyip ye king Fero ye ana nangmidan yi korok mamaa.

38

Yuda Yoom Tamar Yoom

1 Kwanoon kuyaron yaa, Yuda kuu ye aagoroka domondekore, kambong Adulam ye karub yaningko Hirayiib yaa doborok wonoon.
2 Kuyaambed karub yaningko Sua ye mungkan wedmendekore awanoon.
3 Awanekore, dangimamoniiwe oyoomiib kere, dana ibduruk wooneen kuu karub dana, yaningko kuu Er yedmiwen.
4 Angkon ika oyoomiib kere karub dana maa wooneen yaningko kuu Onan yedmiwen.
5 Angkon ika maa wooneen kangkon karub dana kowe yaningko kuu Sela yedmiwen. Ye kuu kambong Kesib yaambed wooneen.
6 Amaan arimbed, Yudambed ye dana mingki wonob Er ye wonong benoon yu aningko kuu Tamar.
7 Er God yaa wengambirimokban kowe, ye dobiri kuu miin arewa keroone, God ye dowakeniibban kerekore, ayoona bobnoon
8 kowe, Onan yaa Yudambed yedmoon “Eb ambang ye dana wanabi dowad eb ambang ye wonong yoom dangiiwo dana wanabuk, ayi ye yumbon kandi yeman. Nub kara kui. Kwane.” andoon.
9 Kowe, Onam kuu ayi ye wonong yoom dangimaib kumban, ye kawad kuu bunangka okad yiri kirarimaan kumbed, ayi ye meed wanabi kuu kebenoon. Yekaadkeroon kuu ye dana keraanban kowe.
10 Onanbed kwamimaan kuu miin arewa kowe, God dowakeniibban kere, ye kangkon ayoona bobnoon.
11 Kwanoon kowe, Yudambed “Sela kuu ye ayi areb bobnaneen dee?” ande meene unekore, Tamar yaa yedmendoon “Kwani kowe, wene kub ambeyiib yaa irib kwane doberebko, ne dana Sela kuu kainoka.” andoona, Tamar kuu yu awodkimbed doreeniib yaa wuneen.

12 Kuye yondem amaan dobere wene, Yuda ye wonong bobneen. Bobneena, mimyob kowe doreene dowan kerekore, ye yoom yangkodmi Hira Adulam karub yoom Timna ari Yuda ye karubbed ye sibi wung wiib yaa wedmok winiwen.
13 Tamar wengamburuunka “Yuda kuu Timna ari ye sibi wung wok deweneen kii.” andiib
14 kowe, irib ebkad kuu biangke nongkobe kiwaan ari ye nima yi ebkad areb be debekoru, dabuambed kiringkonombed nare kirimo kebenekoru, wene kambong Enaim ye kuuk darewoob wiriniwen yambongko dia, Timna kiwaan kebed yaa Yuda biranande dibuun. Yukaadkereen Sela kuu kainoon kumban yu kuu ye wonong keri dowad konindo kowe.

15 Yu murubia kiringkonombed nare kiri kee kebeneen kowe, Yuda wedmendekore yembed meenoon kuu kiwaan ari ye wonong andoon.
16 Ma, ye kuu ye dana mingki ye wonong ande ma kaadkerindo kowe, kiwaan kebedbed wene yu yaa yedmoon “Kub yoom ne yoom wene dangem.” andoone, yumbed kaamoneen “Komo kawaneebkob eb yoom kuu wene danganuub?” anduune,
17 neman yedmoon “Ne naningkod mana kankebdaniin.” andoone yumbed kaamoneen “Komo amukni yeman kawaneebkob awine dobarainkob naningkod kuu kewaneeb?” anduune,
18 “Kubbed yedme. Nembed komo amukni yeman kub yaa kabdaniinkob awine dobaraneeb?” andoona, yumbed neman inandeen “Eb yonamadiib, eb kerek kebeni yemaniiwa ye nongiiwa bangkawe.” anduuna, yu yaa bangkandekore yu yoom dangiiwa yu kuu oyoomiib kereen.
19 Kwane yu kuu wuneen kuu yu murubia ari dabua kebeneen kuu biangkendekoru, angkon irib ebkad ika bendebe doruun.

20 Kwane kuye yoman, Yudambed yangkodmi Adulam ye karub yaa naningkod kowoona, kanwene ye amukni yeman wonong kuyaa kondoon kuu igakman bemonok anded, kuned yembed yu wedmendindo kowe,
21 karub kuyaom dobiriib yaa kaamondoon “Keenan yi god yi kiwaan ari wonong Enaim kiwaan kebed yaa dibureen kuu kuna?” andoona, yimbed yedmiwen “Kemaom kee Keenan yi god yi kiwaan ari wonongiibban.” andiwen.
22 Kowe, Yuda yaa ika wene yembed yedmoon “Nembed yu wedmendindo, angkon karub kuyaomdanbed yedmiib kuu kemaom kuu Keenan yi god yi kiwaan ari wonongiibban andiib.” andoona,
23 Yudambed yedmoon “Naningkod kabdaankob wonong kee kondaneeb manok ande wenewen kumban wedmendindo kowe, korondubko, ne yonamad awene kondaan kuu kwane yumbed buk. Korondaubban ika ika onme yarebbanuub kuu karub yenambed nub yaa daandi ye ambon yeman kerundaniib.” andoon.
24 Kwane wood ayoobmim dowan keruuna, weng muneen “Eb wonongkim Tamar kuu kiwaan ari wonong areb kere oyoomiib kereen kii.” ande Yuda yaa yedmeniiwa, yedmoon “Nende, wat amotbed nengkibko dene bobnuk.” andoone,
25 kwane wonong kuu nende ningkandamiiwe, yumbed yu wonongkim yaa weng koween “Kee kane ye yonamadiib ye kerek kebeni yemaniiwa ye nongiiwa kawoonkob awinaan kee? Yembed yedmoonkob dangekorub oyoomiib keraan. Mene wedmebka, kumkam kee kane yeman ande.” andeen.
26 Yuda wedmekore, “Ii neman kii!” ande meenekore yedmoon “Yu inamen kuu amun kumban ne inamen kuu amunban, amborom kuu ne kuu anam ne dana Sela yaa konaniin andaan kuu kwanindo kowe, ne kuu anam

ambarakmaan kii.” andoon. Kwanekore, Yuda yu yoom kuu angkon ma ika dangindo.
27 Wooni yaron munuune wedmuunka, karub dana ayoob dabak dana woonandamuun.
28 Kowe, dana maa kuu yedin dingki yiroona, yu deme wonongbed ebkad nong dodmombed dingki yaa yuween kuu yedin wooneen andeen,
29 kumban ye dingki angkande ika aomnoon kowe, dana maa yedin wooneen. Kowe, yu deme wonongbed yedmeen “Keke kwane bamdaane yaro wenewen kii.” andeen kowe, yaningko kuu Peres* yedmiwen.
30 Kwane ye yondem kuu ye aagorok kuu ebkad nong dodmoyiib kumbed wooneen kowe, yaningko kuu Seera† yedmiwen.

39

Yosef Yoom Potifa Ye Wonong Yoom

1 Kwane Yosef kuu Idyip yiri nenwiniwen. Nenwiniiwe, Idyipman yaningko Potifambed moonoon. Ye kuu Idyipdan yi king Fero ye deme karub. Ye kuu ana nangmidanbed king oonimaib yi korok. Yembed Ismaeldanbed Idyip yiri Yosef nenwiniwen kuu moonoon
2 kowe, ye korok Idyipman yambiwoom doboroon. Yariman God kuu Yosef yaa dore awanimaan kowe, komo komo kamoon kuu amunmo keroon.
3 Kwanoone, ye korok kuu wedmoonka, Yariman God kuu ye yaa dore awanimaankob, yembed deme ambangkimameen kuu amunmo kerimaan.
4 Yosef kuu kwanimaan kowe, Potifambed karub amun yeman ande meenekore, yeka ye deme karub nendoon. Kwani kowe, Potifa ye deme nimakarub korem yi korok kerekore, angkon Potifa ye yiribman korem yi ooni karub keroon.
5 Nendoone Yosef ambiwoom korok keroon yaron yaambed ari kuu Yariman Godbed Potifa awene yambib aom doriibdan yaa amun kerundoon, amborom kuu Yosefiib kowe. Potifa ye yiribman korem ambiwoomiib yongbonbon angkayiib kuu Yariman Godbed amun kerundoon.
6 Kwane ye yiribman korem kuu Yosefbed oonene korok keroon kowe, Potifa kuu ye yiribman meenimokban, animan ani yeman yaamo meenoon.
Yosef kuu aromkonoyiib angkon ye kuu kerengkanimbon
7 kowe, dobere wene ye korok ye wonongbed ye yaa nenem inamen meenenekoru, wengwadmeen “Menebko ne yoom dangem!” andeen
8 kumban, Yosefbed yu yaa yedmoon “Yii! Ne korokbed ne yaa yambiwoom yiribman korem kee oonaan yaa anam ande korok kowoon kowe, yembed ye yiribman yaa amun dee ande meenimokban.
9 Ambib keyaom kuu ne kuu korok darewoob. Karub maa kanembed kuu ne arewiibban. Kowe, ne korokbed ne yaa kuu ‘Ne kumkam kee araben awinaneeb kuu yimin.’ andoon, kumban ma kwamune andindo kubbed kwaneeb kii, amborom kuu kub kuu ye wonong kowe. Komande kub yaa ambarakmi arewa kamaniin? Kwananiin kuu God yaa ambarakmaniin.” andoon.
10 Yii andoon kuned, angke ware, angke ware, yumbed Yosef yaa wengwadmeen kumban, Yosef kuu yu yoom dangindo, angkon yu yoom dobirindo.
11 Aron mamaa, ambiwoom deme karub kuu wenebiiwe yembedmo ambiwoom deme ambangkaane

* **38:29:** Peres yaningko ye weng id kuu “Bamdaane yaro wini”. † **38:30:** Seera yaningko ye weng id kuu “Dodmo, yirim areb”.

12 yumbed ye yuruk ebkad yaa awinenekoru, wengwadmeen “Menebko
ne yoom dangem!” andeen kumban, amonombe kombiri weneene ye yuruk
ebkad kuu yu dingkimbed awine bianduune domonekore, ambiwoom kuu
kombiri dore bunangka wonoon.
13 Kwane, yumbed wedmuune kwanoone yuruk ebkad kandekoru,
14 yu ambiwoom deme nima yaa yumbed baanduune miniiwe yedmeen
“Wedmime. Hibruman kee nenmene kowako nub yaa kwane emdangke
doborok ande nenmonoon kii! Yembed mene neyiib yaa dangem ande
monoon, kumban ne kuu kabang kamaane
15 ye yuruk ebkad kuu kee korarundekore bunangka kombiri dore
wonoon kii!” andeen.
16 Kwane ye yuruk ebkad kuu kankowuune ye korok monoone,
17 weng kuu ye yaa daaneen “Eb dabderem yiri dobere no deme awinem-
biri ye Hibru karub nub yaa kee nenmenewen kumbed ne yaa menene
wengwaroon
18 kumban, ne kuu kabang kamaane, ye yuruk ebkad kuu kee korarun-
dekore, bunangka kombiri dore kabaanmo wonoon kii!” andeen.
19 Kwanuune, ye korok kuu ye wonongbed daaneen kuu wengam-
berekore, ye niindem aom norinbed amot nimin areb keroon
20 kowe, Yosef kuu nenwene wii aom kamonoon, Idyip ye kingbed ye
wiidan nongkoboon kuyaom kowoon.
Kowoon kumban, wii aom kuu
21 Yariman Godbed amun kerune dore awanimaan kowe, wii yariman kuu
Yosef yaa amun amun kamenekore,
22 yembed Yosef yaa kuu wiidan ooni yeman nendoone, wii aombed komo
kamimamiib kuu yembed korok keroon.
23 Wii yariman kuu Yosefbed wiidan oonoon yaa kuu ma komo meenindo,
amborom kuu Yariman Godbed Yosef yaa dore awanimaane yembed komo
kamimameen kuu amunmo kerimameen.

40

Wii Aom Ye Karub Yi Kiyuum Yosefbed Kedmengkandoon

1 Aron maa amaan ari, Idyipdan yi king yaa ye wain ok koni ye karub yoom
Idyipdan yi king ye flawa ongmidan yi korok yoom, yi ayoobbed Idyipdan yi
king Fero yaa ambarakmiwen
2 kowe, Fero kuu karub ayoob yi yaa norin wandekore,
3 yedmoonkob yi ayoob awingke benwene Fero yaa oonidan yi korok
yambiwoom kiribekorib, wii ambib Yosefiib doreen aom nongkobiwen.
4 Fero yaa oonidan yi korokbed wii karub ayoob kuu be Yosef yaa
domondoon, yembed oonoko dobirime anded. Kwamune wii aom doriib ye
niindem aom aron doboob keroon.
5 Aron maa, amnoom kuu king yaa ye wain ok koni ye karub yoom king
ye flawa ongmidan yi korok yoom, yi ayoob kiyuum wanabiwen, amnoom
mimo kuyaombed. Yi kiyuum kuu idiibmo yeka yeka.
6 Kwane awari amkimo Yosef dawuro menene wedmendoonka, yi ayoob
kubiyiibban dibiib
7 kowe, yembed yi yaa kaamondoon “Komoyiibkob yiib kubiyiibban keri-
wen, kibikee wedmaan kee?” andoon.
8 Yi ayoob inande yedmiwen “Nub ayoob ibonmo kiyuum wanabuwen
kii! Kumban nub kiyuum weng id kuu kanembed kedmengkandaanban.”
ande yedmiwen. Yosefbed yedmoon “God, yembedmo kuu kiyuum weng id

kedmengkandi ye karub. Yiib kiyuum weng kuu dakmibko wengambara." andoon.

9 Kowe kwane king yaa ye wain ok koni ye karub ye kiyuum weng Yosef yaa daanoon "Ne kiyuum wedmaan kuu nong yob wain ok ongmi ye nong ne kiringkono ari kamonoon

10 kuu nondong ayoobmimiib dangoon. Kirod kirodmo kwamunene dembene wuung ire yob dibere amnene yumundereboon.

11 Ne king Fero ye kabus kuu nembed awinaan kowe, nembed nong yob awine ondoobkaana ok kuu Fero ye kabus aom meneboona, nembed kabus nanwene Fero yaa konaan." andoon.

12 Kwane Yosefbed yedmoon "Ye id kuu kei. Nong yob nondong ayoobmim kuu aron ayoobmim.

13 Aron ayoobmim ari kuu Ferombed wii aombed eb nenangkane kowekore, eb korok nenkone ika eb deme yaa nenkowaneena, angkon Fero ye wain ok konimamaneeb, kurin kwanewen areb kii.

14 Kumban kuu dakmaan kwamune amunmo eb yaa ambangkoka ne nonondandaab. Meenewe mimyowiib kewe ne yaa ne kangkon Fero yaa daanebko ne wii aom kee nende ambun angka kowoko deedara.

15 Kwamune ne kuu dudimbed awine Hibru yi okad aombed kanminiwen, angkon kwamunene kibik keyaom kuu anam ma ambarakmindo kumbed ogoodmo kande wii kaaniwenkob doriin." andoon.

16 Kwane king ye flawa ongmidan yi korok wengamboroone, Yosefbed karub maa ye kiyuum woon kuu amunmo kedmengkandoone, ye kwangkon Yosef yaa yedmoon "Ne kangkon kiyuum kwamune wedmaan kii. Ne korok ari kuu kabed ayoobmimiib dangoon kumaom korem kuu flawayiibmo.

17 Kabed animari angkeen kuyaom kuu flawa yeka maa maa ningkan-abiwen kumaom dangoon. Yi kuu Fero yeman, kumban ayari onbed benaniinmo kamiib kii." andoon.

18 Kwane Yosefbed yedmoon "Kiyuum kuye id kuu kei. Kabed ayoobmim kuu aron ayoobmim.

19 Aron ayoobmim ari kuu Ferombed wii aombed eb nenangkane kowekore, eb korok nenkone wandekore, eb id kuu kan at yitkang arimbed kaaraneena ayari onbed ananiib." andoon.

20 Aron ayoobmim ari kuu king Fero ye wooneen ye aron kowe, ye orok ongmekore ye korok korok baandoona menebe aniwen. Anekoriwa, orokbon arimbed king yaa ye wain ok koni ye karub yoom king ye flawa ongmidan yi korok yoom kuu wii aombed benangkane nongkobekore ye korok korok yi arinambo arimbed yi ayoob yi korok benkonoon.

21 King yaa ye wain ok koni ye karub kuu Ferombed ika ye deme yaa kowoona, wain ok kabus aom onduknekore Fero yaa konimameen.

22 Kumban king ye flawa ongmidan yi korok kuu Ferombed ye korok wandekore, ye id kuu kan at yitkang arimbed kaaroon. Kwamune yi ayoob yaa Yosefbed komo dakmoon arebmo kamoon.

23 Kuned king yaa ye wain ok koni ye karub kuu Yosef meenenindo ye nonondandoon.

41

Yosefbed Fero Ye Kiyuum Weng Id Kedmengkandoon

1 Weeb ayoob dowan kereen ye yondem, Idyip yi king Fero kiyuum wedmoone, ye kuu ok Nail kebed yaa doreen.

2 Kwane, buromakau darewoob darewoob bingbingmo ediib kuu ok yirimbed yeedere yaroniib, kereek doboob ok kebed yaa ane doriib.

3 Kwane, buromakau yena konokonomo murubia didban ediib ok yirimbed yeedere yaro miniwen. Mene yena ok kebed yaa doriib yaa dabokne doriib.
4 Kwane, buromakau konokonomo kumbed buromakau darewoob bingbingmo kuu aniwen. Kwane, Fero kuu yaro demboon.

5 Ye angkon ika angkene kiyuum maa wedmoone, yakom irok mimo yaambed id ediib darewoob darewoob amun amun ire yumune weneen.
6 Wonoone, yakom maa konokonomo dembene id ediib iroone nuub niminbed wuuroone koknoon kumbed
7 yakom id darewoob darewoob amun amun kuu been yoobkoon. Kwane Fero yeederene wedmoonka kiyuum waan.

8 Ye kuu meenmi darewoob kameen amkimo kereene, Idyip aom indob ayoob yi karub, inamen bangbangiib kuye karub weng kowoone meneniiwa, kiyuum kuu daandoon, kumban karub kuu miniwen kuu weng id anam kuu ma korokbenindo.
9 King yaa ye wain ok koni ye karubbed Fero yaa yedmoon “Ne kibik ika meenmaan kuu ne anuk kuu ambarakmaan.
10 Kurin kuu ne yoom flawa ongmidan yi korok yoom ebbed norin wandenekore, nub kuu eb yaa oonidan yi korok yambiwoom wii kamberewen.
11 Kuyaom kuu amnoombed nub kiyuum ye idiib yeka yeka wanabuwen.
12 Hibru kewedman kuu nub yoom doruuwa ye kuu eb yaa oonidan yi korok ye deme karub keroon. Nub kiyuum kuu daanuuwa,
13 kiyuum weng id kuu yembed nub yaa kedmengkandoon. Kwamune yedmoon arebmo, nub yaa komo kwanandameen kuu nub yaa kwanoon. Yedmewenkob, flawa ongmidan yi korok ye korok kuu wande ye id kuu kan at yitkang arimbed kaaroon. Ne kuu ne deme yumbon kuu ika nenkowewen.” andoon.

14 Kwane, Ferombed weng kowoone, wii ambiwoombed Yosef nenminiiwe, bomi de ebkad yeweb debe kwanoone, kirodmo Feroyiib yaa nenminiwen.
15 Kwane, Ferombed Yosef yaa yedmoon “Ne kiyuum wedmaan kumban, karub kanembed ma kedmengkandindo. Kumban ne wengambaraanka eb kuu kiyuum wengambere id kedmengkandimameeb.” andoone,
16 Yosefbed Fero yaa inande yedmoon “Ne kuu yiminban, kumban eb dowaken kuu kwamune kowe, Godbed eb kiyuum weng id kuu kedmengkabdaneen.” andoon.

17 Kwane, Ferombed Yosef yaa yedmoon “Ne kiyuum angka wedmaane, ne kuu ok Nail kebed angka doriin.
18 Kwane, buromakau darewoob darewoob bingbingmo ediib kuu ok yirimbed yeedere yaroniib, kereek doboob ok kebed yaa ane doriib.
19 Kuyi yondem buromakau yena konokonomo miin murubia didban ediib yeedere yaro meniib kii. Kwamune kuu Idyip ambibkin korem keyaom kee ne ma kwamune wedmindo.
20 Kwane, buromakau konokonomo murubia didban ediib kumbed buromakau ibduruk dembiwen kuu korem ane dowan keriwen.
21 Kwane aniwen kumban, yi ma kwanindo areb, yi kuu konokonomo miin murubia didban kuu kwanamo. Kwane ne dembaan.

22 Kiyuum maa kuu kei. Yakom irok mimo yaambed id ediib darewoob darewoob amun amun ire yumune weneen.
23 Wonoone, yakom maa konokonomo dembene id ediib iroone, nuub niminbed wuuroone koknoon kumbed

24 yakom id darewoob darewoob amun amun kuu been yoobkoon. Indob
ayoob yi karub yaa ne kiyuum daandaan kuu weng id ne yaa maawindo."
andoon.
25 Kwane, Yosefbed Fero yaa yedmenoon "Godbed komo awinandameen
kuu eb yaa korokbebdoon. Kiyuum ayoob kuu ye weng id kuu ibmo.
26 Buromakau darewoob darewoob amun amun ediib, yakom darewoob
darewoob amun amun ediib ye weng id mimo kuu weeb ediib.
27 Buromakau konokonomo murubia didban ediib yoman yeediriweniib,
yakom konokonomo nuub niminbed wuuroone koknoon ediib ye weng id
mimo kuu weeb ediib kuu animaniibban keraneen.
28 Eb yaa nembed kee yedmebdaan kuu kui. Godbed komo awinan-
dameen kuu eb yaa korokbebdoon.
29 Weeb ediib kuu Idyip ambibkin korem aom kuu animan yewudmo kere
wananeen,
30 kumban yoman kuu weeb ediib aom kuu am kainaneena animaniibban
keraneen. Kwane, Idyip aom kuu animan yewudmo kuu nonondandaniiwa
am kaini kuu Idyip okad yimin yimin yaa waneene monmaraneen.
31 Anam, animan yewudmo kuu ika meenmaibban amborom kuu ani-
maniibban keri kuu miin arewa keraneen.
32 Eb kuu kiyuum ayoob wedmewen ye id kuu anam Godbed aron doboob-
ban kwanandameen, angkon inamen ma kerokban.
33 Eb kuu Fero kowe, inamen bangbangiib kedmengkandi yemoon ye
karub wedmekore, Idyip ye okad yi korok nenkowe.
34 Kwane, ebbed okad yimin yimin yaa animan ooni ye korok be nongkobe.
Yi dowad kuu animan yewudmo ye weeb ediib aom animan wanabi kuu
bekorib, andokbe wenore angkoyiib nongkobe anded mimo bekorib, ani-
man angkara animan yi yariman ika bangkandimamaniib.
35 Animan baniib kuu taun aombed eb animan nongkobi yi ambiwoom
kuu benwenoraniib. Kwanekorib, oonaniib kuu amun.
36 Animan wenore oonaniib kuu weeb ediib aom Idyip aom animaniibban
keraneen ye niindem aom angkon bangkandaniib yeman. Kwananiib
kumbed karub mungi bobnaibban." andoon.

Ferombed Idyip Ooni Ye Dowad Yosef Nenkowoon

37 Kwane, Fero yoom ye korok korok yoom weng kandekorib, weng amun
ande meeniwen
38 kowe, Ferombed yi yaa yedmoon "Karub mim kwamune kee ma wed-
maubban, God ye kingkiniib kee." andekore
39 Ferombed Yosef yaa yedmoon "Korem kee Godbed korokbebdoon
kowe, eb kuu inamen bangbangiib kedmengkandi yemooniib kuu karub ma
kwaneyiibban kowe,
40 eb kuu nembed ne ambibkindaniib ne korok korokiib ye korok
nenkowaniine, eb weng kondaneeb kuu eb wengmo awine kandaniib.
Nembedmo kuu eb korok kii." andekore,
41 ika yedmoon "Kibik kee Idyip ambibkin korem aom kee ebbed ooni
korok nenkowaan." andekore,
42 Ferombed ye dingki kanding ye kuruyiib biande Yosef ye dingki birid
ari derenekore, ebkad doboob amuniib derenekore, gold itoob ye kongkono
yaa niinenoon
43 kowe, Fero yaa wengongke ye dabderem aom dobiri ye karub keroon.
Kwane, Ferombed yedmoonkob ye hos mamaayiib ye hos yoman ari do-
biriwed kirod yarebi yeman aningko seriot mamaayiib nekwiiwe, Yosef
kuu nenkowoone, karub yena yidin wene ika ika baandiib "Angkane karub

keyaa bumangkime.” andiiwe, Yosef kuu Fero yaa wengongke ye dabderem aom dobiri ye karub keroon kuu Ferombed Idyipdan yaa korokbendoon.
44 Kwane, Ferombed Yosef yaa yedmoon “Ne kuu Fero, kumban karub kanembed eb yimin andiyiibban kuu yoon o dingki ma kankoonaanban, Idyip korem aom.” andekore,
45-46 Ferombed Yosef yaa Idyip wengbed aningko maa Sefenat Fanea konoon. Kwane, taun aningko On yi karub dore yi god dore wedyiri dobiri ye karub Potifera ye dana mungkan Asenat konoona awanoon. Yosef kuu weeb 30yiib yaambed Idyipdan yi king Fero ye yumbon aombed wene Fero ye deme andowe Idyip korem aom yeka awine deweneboon.
47 Weeb ediib ibduruk kuyaom okad kuu animan yewudmo id ire wonoon kowe,
48 Yosefbed animan korem Idyip aom kuu id ire wonoon taun dia kuu taun kwamune aom be wenoroon, taun mimim kui.
49 Animan id korem kuu kimingkindeban, karamok kebed yaa kubuk mimim areb kowe, Yosefbed kimingki kuu korondoon.
50 Kuu yaron kuu Yosef ye meed karub dana ayoob ye wonong Asenatbed wanabeen.
51 Yosef ye mingki ibduruk wooneene yedmoon “Nambe awene yaa meeniyiib ne durud yewed koremiib Godbed boona nonondandaan kowe yaningko kuu Menase*.” andoon.
52 Yosef ye mingki maa wooneene yedmoon “Ne kuu okad maa aom dobere durud yewed kandaan, kumban Godbed amun keruwoone yowiib keraan kowe, yaningko kuu Efraim†.” andoon.
53 Idyip aom animan yewudmo ye weeb ediib kuu mene yimin wandoone,
54 animaniibban ye weeb ediib andowe muneen. Kwane, Yosefbed komo dakmoon kuu kwanoon. Ambibkin maa korem aom kuu animaniibban kere wonoon, kumban Idyip aom kuu animan yemooniib.
55 Idyipdan animaniibban keroona wedmekoriwa, mene Fero yaa animan dowad ameng kamiwen kowe, Ferombed Idyipdan yaa yedmendoon “Yosefiib yaa winibko, yembed komo yedmendoka kwanime.” andoon.
56 Animan kuu Idyip korem aom dowan kere weneene, Yosefbed animan ambib nandoone Idyipdanbed Yosef yaa andowe berengkiwen.
57 Ambibkin korem kwangkon animaniibban mungi ye yewedbed yiminban kowe, korem meneniiwa, Yosefiib yaa Idyip aombed animan andowe berengkiwen.

42

Yosef Ye Aagoroka Kuu Idyip Yaa Winiwen

1 Kwane, Yekob awene yi kwangkon yi animan kuu dowan kowe, Yekob kuu wengamboroone Idyip ambibkin yaa kuu yob ani yeman (nati areb) kuu dangoon. Kwani kowe, yembed ye karub danaya yaa yedmendoon “Yiib komande ogood dibere keenombere keenombere kamiib?
2 Ne kuu wengambaraan, Idyip yaa kuu yob ani yeman dangoon kowe, wene yiri nubman berengke benminime. Kwananiib kuu anekorub bobnaubban dobaranuub.” andoon.
3 Andoone, Yosef ye aagoroka angko angkoyiib kwane wene Idyip yaa yob ani yeman kuu berengkok winiwen.

---

* **41:51:** Menase yaningko ye weng id kuu “Nonondandi”. † **41:52:** Efraim yaningko ye weng id kuu “Ne yob kuu ayoob keraan”.

4 Kumban, Yosef ye daman Benjaminiib winindo, amborom kuu yawodki Yekob kuu ne dana ayaan ande unoon. (Yekob yaningko mamaa kuu Israel)
5 Kowe, Israel ye mingki kuu Idyip yiri wene yob ani yeman kuu berengkande winiwendan numun winiwen, amborom kuu Keenan aom kwangkon animaniibban keroon kowe.
6 Yosef kuu Idyip ambibkin kuyaom ye korok kowe, karub kuu yob ani yeman ye yaa berengkande minimamiib. Kwane Yosef ye aagoroka kuu mene ye yaa bumangke yi kiringkono okad yiri kankubuniiwe,
7 Yosef kuu wedmendekore yi kuu yekaadkeroon kumban, ye kuu yekaadban areb kerene yeka mamaa kere yi yaa amun amunban kamendene yi yaa daandoon "Yiib kuu kunambed miniwen?" andoone, yimbed yedmiwen "Keenan ambibkin yaambed munuwen animan berengkanduwed." andiwen.
8 Yosef kuu ye aagoroka yaa kuu nemanmo yekaadkerundoon kumban, neman ye yaa kuu yikaadban, Idyipman areb keroon kowe.
9 Kwanekore, ye kiyuum yi yaa kuu meenekore, yi yaa yedmoon "Yiib kuu darobidan ye karub mene nub ambibkin yaa yi ana nangmidaniibban dee kuna kuyaa wedmok miniwen kii!" andoon.
10 Andoone, yimbed man yedmiwen "Nub yariman, yii! Nub kuu eb deme karub kowe, mene animan berengkanduwed, kumbedmo.
11 Nub kuu ambe mimo ye meed. Nub kuu korem anam eb deme karub, nub kuu darobidan ye karubban, nub kuu anam ye karub." andiwen.
12 Andiiwe, yembed yi yaa yedmoon "Yii, yiib kuu mene nub ambibkin yaa yi ana nangmidaniibban dee kuna kuyaa wedmok miniwen kii." andoon
13 kumban yimbed neman yedmiwen "Nub kuu eb deme karub, nub kuu aagoroka wad ayoowiib, nub ambe kuu mimo Keenan ambibkin aom dobirimameen kowe, yeenbon dana kuu nub ambe yoom doriib, angkon aagorok mamaa kuu dowan." andiwen.
14 Andiiwe, Yosefbed yi yaa yedmoon "Yiib kuu yedmendaan kui, yiib kuu darobidan
15 kowe, Idyipdan yi king Fero yaningko yaambed amob yedme kowaan yiib yaa kuu kombon wedmi yeman kuu yiib kwangkon keyaom dobaraniiwe yiib daman yeenbon kuu keyaom mananeen kumbed.
16 Kowe, yiib kuyaom karub mamaa yedmibko wene yiib daman yeenbon kuu nenmonok yena yiib kuu wii aom awunime. Kwananiib kumbed yiib weng dakmiwen kuu anam dee kombon wedmi yeman. Anam, Fero yaningko yaambed amob yedme kowaan kuu kwanokban keraniib kuu nekaadkeri yeman, yiib kuu darobidan kii." andoon.
17 Kwanekore, Yosefbed yi kuu bene wii aom aron ayoobmim nongkoboon.
18 Aron ayoobmim arimbed yembed yi yaa yedmoon "Ne kuu God wengambiri ye karub kowe, kwananiib kumbed domondaniina wananiib, bobnaibban.
19 Yiib kuu anam ye karub keroka, yiib aagorok mimo kuu wii aom keyaa domonenekorib winime. Kwanekorib, yiib aweneya kuu mungi bobniwen kowe, yiib wene animan bekorib yiyiib yaa winime.
20 Kumban yiib daman yeenbon kuu ne yaa nenminime. Kwananiib kumbed yiib weng daawiwen kuu anam andaniine, yiib kuu bobnaibban." andoone "Ee, kwananuub kii." andiwen.
21 Kwanekorib, yikareb neman yedmenoon yedmenoon kamiwen "Anam kii. Nub kuu nub daman ye dowad dabab kanduub kii! Nub kuu ye dabab wedmuwen, ye wadkeri dowad nub yaa eekmoon kumban, nub kuu ye yaa wengamberenindo kowe, dabab kee nub yaa monoon kii." andiwen.

22 Andiiwe, Rubenbed yedmoon “Ne kuu yedmendaan ‘Kewedman yaa ambarakmaib.’ andaan kui. Kumban, yiib kuu wengambirindo keriwen kowe, ye bobnoon ye kakman ye ukum kanduub kii.” andoon.

23 Yi kuu Yosef kuu yekaadkerundoon ande meenindo, amborom kuu ye kuu Idyip wengbed dakmeene amenengki ye karub Keenan wengbed dakmendeen kowe.

24 Kwanekore, yi yaa kuu amonombe angkorom korokbendekore, ameng kamande kamoon kumban ye mimyob kirod kebenoon kowe, ika amonombe yi yaa ika daandekore, yembed Simion kuu nende yi indob arimbed yengbenoon.

25 Kwanekore, Yosefbed ye deme karub yaa yedmendoone, yob ani yeman kuu aagoroka yi yowo aom age nambungkekorib, aagoroka yi od kuu angkon ika yi yowo aom benkambungkekorib, angkon animan yenayiib kiwaan yaa wananiib yeman bangkandiwen. Kwanekoriwa,

26 aagorokambed yi animan yowo kuu donki animari nongkobiiwe winiwen.

27 Wene wedya angkande kamenib, yi aagorok mamaambed ye donki yaa animan bangkandande kamene yowo aom dande wedmoone ye od kuu angkon ika kuyaom angkuun kowe, yembed ye aagoroka yaa yedmoon

28 “Woyee! Ne yowo aom kuu ne odiib kedi!” andoone, yi mimyob yaa yiminban keroone une kiringmiyiib kamenib neman daane daane kame yedmiwen “Kee komo Godbed nub yaa kee kamunoon kee?” andiwen.

29 Kwane mene yi Keenan ambibkin aom awuderekorib, yi ambe Yekob yaa yi yaa komo kamoon kuu kwane daaniwen

30 “Karub okad yarimanbed nub kuu darobidan andekore, nub yaa yeka mamaa kere, amun amunban kamendoon.

31 Kumban nubbed ye yaa yedmuwen ‘Nub kuu anam ye karub, nub kuu darobidanban.

32 Nub kuu ambe mimo ye meed, aagoroka wad ayoowiib, mamaa kuu dowan, angkon yeenbon dana kuu kewedman kowe, ambe yoom Keenan yaa doriib.’ anduwen.

33 Anduuwe, okad yarimanbed nub yaa yedmoon ‘Keke kwananiib kumbed nekaadkerekori, yiib kuu anam ye karub andaniin kuu yiib aagorok mimo kuu keyaa domonenekorib animan kuu benib winime, yiib awene kuu mungi bobniwen kowe.

34 Kumban yiib daman yeenbon kuu ne yaa nenminime. Kwananiib kumbed ne kuu nekaadkerekori, yiib kuu darobidanban, anam ye karub andaniin. Andekori, yiib aagorok kuu yiib yaa angkon ika kondaniin, angkon yiib kuu okad keyaom nub yaa berengkiiwo yiib yaa berengkuuwo kamenabanuub kuu yimin.’ andoon.” andiwen.

35 Kwane, yi animan yowo aom kuu age wedmiiwe, yi od kuu ika kuyaom dangoon. Kowe, yi yoom yi awodki yoom kuu wedmekorib uniwen.

36 Kwane, yi ambe Yekobbed yi yaa yedmoon “Yiibbed ne dana benwiniiwe bikniwen. Yosef kuu dowan, Simion kuu dowan, kumbed angkon Benjamin nenwanandiwedoo? Ne yaa kuu korem ne bonman keroon kii!” andoon.

37 Andoone, Rubenbed yawodki yaa yedmoon “Kwane, Benjamin kuu eb yaa angkon ika nenmonokban keraka, ne karub dana ayoob kuu yengkadme. Ebbed ne yaa ‘Ee, korobe oone.’ andekoreb, domowebko nenwenekori ika nenmana.” andoon

38 kumban, Yekobbed yedmoon “Ne mingki kee kuri eb yoom wanaibban. Ye ambang kuu bobnoon kowe, Reksel yu dana kuu yembedmo doreen.

Nenwananeewe, kiwaan wedyambed ayaneen kuu ne kuu mimyob kowe wene bobnaniin.” andoon.

43

Yosef Ye Aagoroka Idyip Yiri Ika Winiwen

1 Keenan ambibkin aom kuu am minimokban kowe animaniibban keroon.
2 Yekob awenembed Idyip ambibkin yirimbed animan be miniwen kuu ane dowan kerekoriwa, Yekobbed ye danaya yaa yedmendoon “Yiib Idyip yiri ika winime. Angkon yob ani yeman yena berengkime.” andoon
3 kumban Yudambed yawodki yaa man yedmoon “Yi korokbed nub yaa amob darewoob ongme yedmoon ‘Yiib damaniib nenmanaibban kuu ne yumbon aom aomnaibban.’ andoon kowe,
4 ebbed Benjamin yoom winime andebko nub animan berengkok wenem.
5 Kumban ebbed Benjamin yoom winime andaabban kuu nub wanaubban amborom kuu yembed nub yaa yedmendoon ‘Yiib damaniib nenmanaibban kuu ne yumbon aom aomnaibban.’ andoon kii!” andoon.
6 Kwane, Israelmbed yedmoon “Komande yiibbed yedmiwen ‘Nub kuu damaniib.’ andekoriwa, dabab ne yaa kankawiib?” andoone,
7 yimbed inande yedmiwen “Ye kuu nub yaa kaamobi yemoon keroon. Yembed nub yaa ‘Yiib ambe kuu wad doreen dee? Yiib kuu aagorok maayiib dee?’ ande kwamune kaamondoon kowe, nubbed no inande yedmuwen. Yembed amob ongme yedmoon ‘Yiib damaniib nenminime.’ andoon kuu anuk kuu nubkaadban kii!” andiwen.
8 Andekoriwa, Yudambed yawodki yaa yedmoon “Eb yedmaneewa nembed kewedman kuu nendaniina kibireb kee wananuub dee? Kwananeeb kuu eb yoom nub yoom nub dana yoom wad dobaranuub, duknaubban.
9 Nembed ye yaa ongme oonaniin. Eb dana ooni kuu nembedmo. Ye kuu nembed eb arinambo ari ika nenkowokban keraniin kuu ne kuu karak dabab darewoob kandaniin. Dabab kee eb kiringkono ari bongmindeban wene bobnaniin kii.
10 Ogoodmo dobirindo karen, Idyip yiri wenekorub ika mene ayoob keruwen karen.” andoon.
11 Kwane, yi awodki Israelmbed yi yaa yedmoon “Anam, kiwaan mayiibban kowe, ambibkin keyaom ye barang amun yemaniib yiib yowo aom kambungke animan ooni ye karub yaa be wene bangkanime. Kad arewa ye muramurayiib, in okiib, animan ambod yemaniib, baeb amun yemaniib, pistasio yowiib, almon yowiib* kui.
12 Od silva animan berengki yemaniib be winime. Angkon od silva yiib yob yowo aom biknoone wedmiwen kuu yi kerebkarab kamiwen dee, nubkaadban kowe, ika be wene bangkanime.
13 Yiib daman Benjamin kuu nende animan ooni ye karub yaa ika winime, kibireb kei.
14 Angkon Aromkono Korem Ye Godbed yiib yaa awandoko, animan ooni ye karub kuu yiib yaa mimyob keendekore, ika wini kuu yimin andaneene, yiib aagorok maa yoom Benjamin yoom yiib yoom ika minime. Ne dana maa bobnaneene mimyob kowaniin kuu kiwaan mayiibban ee!” andoon.
15 Kwane yimbed barang amun bangkani yemaniib od silva animan berengki yeman ayoowiib bekorib, Benjamin nende Idyip yiri kirodmo wene Yosef ye yumbon aom aomniwen.

* **43:11:** Pistasio yowiib almon yowiib kuu awe areb.

16 Kwane Yosefbed ye aagoroka yoom Benjamin yoom wedmendekore, ye demedan yi korok yaa yedmoon “Karub kee nambiwoom be wene. Dingkan aye animan nekwe ningkenabe. Yi kuu ne yoom aronkobbed ananuub kowe.” andoon.
17 Kwanandoone, yi kuu Yosef yambiwoom be wonoon.
18 Be weneene, uniwen amborom kuu “Od kuu nub yowo aom biknoon kowe, nub kuu keyaa kee benmonoon kii. Ye dowaken nub yaa kuu yenbande yerengkandaneene ye dabderem yiri dobere no deme awinembiridan keranuuwe angkon nub donki kuu baneen kii.” ande meene uniwen.

19 Kwane, yimbed Yosef ye demedan yi korok dia wenekorib, ambongko diambed
20 yedmiwen “Nub korok ee, anuk kuu kiri kee ibduruk animan berengkok munuwen.
21 Berengkekorub igakman wunuwen. Wenenenub wedya angkandamenuwe, parai kombon yengbekorub, nub yowo nande, animan berengkuwen ye od korem kuu nub yowo aom biknoon kowe wedmuwen. Kwanikob od kee ika be munuub kii.
22 Kanembed od kee nub yowo aom kambungkoon kuu nubkaadban. Angkon od maayiib be munuwen kuu animan maa berengkanduwed.” andiwen.
23 Kumban Yosef ye demedan yi korokbed yedmoon “Meenimbanaa. Unaiwaa. Yiib God, angkon yiib ambe ye God, yembed yiib dowad yiib yowo aom kuu od munob kambungkoon. Yiib od baan kii.” andekore, yi aagorok Simion nenmene yi yaa domondoon.

24 Kwane Yosef ye deme karubbed yi kuu ambiwoom be aomnekore, yon ogambi yeman ye ok bangkandekore, dingkan animan yi donki yaa bangkandoon.
25 Kwane yimbed yi yowiib, iniib, muramurayiib ambod yemaniib baeb amun yemaniib bangkandande nekwiwen, amborom kuu wengambiriiwe Yosef kuu aronkob ari mananeene ananiib.

26 Kowe, Yosef kuu yambiwoom mene aomnoone, yimbed yi barang amun kuu Yosef yaa bangkanekorib, bumangke kiringkonombed okad badmenekoriwa,
27 Yosefbed yi yaa kaamondoon “Yiib kuu amun dee? Yiib ambe kiomnoon yiibbed daawiwen kuu amun dee? Wat doreen dee?” andoon.
28 Andoone, yimbed yedmiwen “Nub ambe kuu eb deme karub. Ye kuu amunmo wad doreenaa.” andekorib, Yosef yaa karub amun yeman ande meeniwen kowe, ika bumangke kiringkonombed okad badmeniwen.
29 Kwane, Yosefbed kerekanabe ye daman anam ye ena yu dana Benjamin wedmekore yi yaa yedmoon “Karub kee yiib daman yeenbon kwamune yiibbed daawiwen kuiyoo?” andekore, Benjamin yaa yedmoon “Ne dana, Godbed eb yaa awabdok.” andoon.
30 Kwane ye daman wedmoon kowe, mimyob darewoob ye yaa keenekore, Yosef kuu domonde kombiri wene ye angkimbon ambinam aom aomnekore, ameng kamoon.

31 Ameng dowan kerekore, ye murubia ogambekore, ye mimyob kebene ika mene yedmoon “Animan akime.” andoone,
32 ye deme karubbed Yosef ye arak arimbed ye animan akiiwe, arak mamaa arimbed Yosef ye aagoroka yi animan akiiwe, arak mamaa arimbed Idyipdan yi animan akiiwe kamiwen, amborom kuu Hibrudan yoom ani kuu Idyipdan yi dowakenban anam.

33 Yosefbed ye demedan yaa yemyeb yedmoone, ye aagoroka kuu arak yaa
wonob dana arimbed wene yeenbon dana yirimbed kwamune be nongko-
biwen. Kwane Yosef ye aagoroka kuu kwamune diburuuwe wedmekorib,
binangke neman wedmene wedmene kamiwen.
34 Yosef ye arak arimbed animan be Yosef ye aagoroka bangkandiwen
kumban Benjamin yaa kuu ye aagoroka angkoyiib yi animan be wenori
areb animan miin darewoob bangkaniwen. Bangkandekoriwe, Yosef ye
aagoroka kuu animan darewoob ane mikmoniwen.

44

Yosefbed Ye Ambanga Yaa Anam Andi Komboon Kaamonoon

1 Kwane, Yosefbed ye demedan yi korok yaa yedmoon “Karub mimi mimi
yi yowo aom kuu yi dembe yimin yaamo yob ani yeman bangkande. Kwane
yi yowo aom yob ani yeman animari kuu yi od silva kuu ika kambungke,
2 angkon daman yeenbon etari ye yowo aom yob ani yeman animari kuu
ne silva kabus od darewoob yemaniib ye od silva animan berengkooniib
kambungke.” ande Yosefbed kwane yedmoone, kwane ambangkoon.
3 Warewini amkimombed yedmendoona, Yosef ye aagoroka kuu yi donki
be andowe winiwen.
4 Taun domonde ambab winindombed Yosefbed ye demedan yi korok yaa
yedmoon “Karub kee weniib ye yondem kirod wene wedmende durunde-
bka yedmende ‘Ne korok kuu yiib yaa amunmo kamoon, kumban komande
yiibbed ye yaa arewa kameniib?
5 Komande yiibbed ne yariman ye kabus silva od darewoob yeman yid
kandiwen? Kabus kee ye ok ani yeman angkon ye komon yorokmi yeman
kii. Keke amob darewoob domokbiwen.’ ande yedme.” andoon.
6 Andoona, wene wedmende durundekore, weng komo dakmoon kuu
kwanemo daandoona,
7 yimbed inande yedmiwen “Komande kwane andeeb kii! Nub kuu
kwamune kamindo.
8 Nub kuu Keenan ambibkin angkambed od kuu nub yowo aom dangeene
wedmuwen kuu eb yaa ika be munuwen. Kwani kowe, komande nub kuu
eb yariman yambiwoom ye od silvayiib od goldiib yid banubka?
9 Nub kuu eb deme karub areb kedi. Kowe, nub keyaom kee kabus yid
boon kuu wedmaneeb kuu mim kuu ayiwed bobni yeman, angkon nub kuu
eb dabderem yiri dobere no deme awinembiridan keranuub.” andiwen.
10 Andiiwe, Yosef ye demedan yi korokbed man yedmoon “Eyoka, karub
mim kane yid boon kuu wedmanuub kuu yembedmo ne dabderem yiri
dobere no deme awinembiri ye karub keraneen, kumban karub yena yid
bindo kuu koronde wananiib kuu yiminaa!” andoone,
11 yi korem kirod yi yowo been okad yiri nongkobe yi yowo danan winiiwe,
12 deme karub yi korok kumbed ayi yaambed andowe yorokmenmo wene
yi daman etari yaambed yimin wandoon. Kwane, kabus kuu ningki yimin
ari Benjamin ye yowo aombed wedmiwen.
13 Kwanoone, yi ebkad biringkaniiwa ameng kamekorib, yi yiribman
donki ari ika nekwane, taun aom ika winiwen.
14 Yosef kuu yambiwoom doreena, Yuda yoom ye aagoroka yoom weneni-
iwa, Yosef ye arinambo ari okad yiri bumangke kirobiwen.
15 Kowe, Yosefbed yedmoon “Yiib kuu komo keriwen? Yiib yiibkaad-
bankob kamiwen dee ne kuu ari komo kerandameen kuu wedmaniin.”
andoon.

16 Kwane, Yudambed inande yedmoon “Nub yariman ee. Nub kuu eb yaa komo andanuub? Nub yid bindo yaa akmi yeman ye dowad kuu komo kamanuub? Kumban nub ambarakmi biknuwen kuu Yariman Godbed been dian keroon kowe, karub mim kabusiib kuyoom nub korem yoom kuu eb dabderem yiri dobere no deme awinembiridan keruub kii.” andoon.

17 Kumban, Yosefbed yi yaa yedmoon “Yiminban oo! Ne kwanainban oo! Karub mimo kabusiib wedmiwen kumbedmo ne dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye karub keraneen kuu yimin. Yiib korem yena kuu igakman amunmo yiib ambeyiib yaa winime.” andoon.

18 Kwanandoona, Yudambed yaro dore ye dia wenene ye yaa yedmoon “Ne yariman ee! Nub kuu eb deme karub kedi! Ne yaa kongewaab. Wengamberebko, ne weng yedma. Eb yoom Fero yoom kuu ibmo.

19 Ee, ebbed nub yaa kaamondewen ‘Yiib kuu yiib ambeyiib dee? Yiib aagoroka yenayiib dee?’ andeewa,

20 nubbed neman yedmuwen ‘Nub ambe kuu kiomnoon. Angkon kuu ye kiomnoon yaambed dana mingki mimo wooneen. Ye ambang maa awaan mimombed wooneen kuu bobnoon kowe, ye kuu ye awaan anam yaambed aagorok mayiibban. Kwani kowe, awodkimbed ye mimyob darewoob kuyaa kowene ye dowaken dana keroon.’ anduwen.

21 Yariman ee! Ebbed ‘Nenminibko nekarewiib wedmandamiin.’ andewen,

22 kumban nubbed yedmuwen ‘Dana kewedman kuu nenmananuub kuu ye awodki kuu bobnaneen kii!’ anduwen.

23 Kumban ebbed yedmewen kuu ‘Kewedman kuyiibban kuu ne arinambo ari angkon ma manaibban.’ andeewa,

24 nub yoom nub ambe yoom kuu eb deme karub areb kowe, nub ambeyiib yaa eb amowiib kwane kanwunuwen.

25 Wunuuwa, nub ambembed yedmoon ‘Yiib angkon wene animan embengmo moone minime.’ andoon,

26 kumban nubbed inande yedmuwen ‘Kewedman kuyiibban kuu ika karub kuye arinambo ari kuu wanaubban.’ anduwen.

27 Kumban nub ambembed yedmoon ‘Ne wonong Rekselmbed karub dana ayoobmo wanabeen kowe,

28 mim kuu ne domowe wonoone wedmindo keraane, kiib dingkanbed ayenane biringke kurubkurub kiriwen ande meenekori korondaan, ika wedmindo

29 kowe, ye damaniib nenwananiibkob ye yaa arewa keraneen kuu ne kuu ye dowad mimyob darewoob kowe wene bobnaniin.’ andoon kii!

30-31 Kwani kowe, nub ambe ye wadkeri kuu daman keembed ye wadkeri kuu awinemoon areb keroon kowe, kewedman keyoom nub ambeyiib yaa ika wonokban keranuub kuu dana kewedman keye mimyobbed aye kowaneene bobnaneen.

32 Kowe, nembed ye dana yaa ongme oonaniin andaan nambe yaa, angkon yedmaan ‘Ye kuu nembed eb arinambo ari ika nenkowokban keraniin kuu ne kuu karak dabab darewoob kandaniin. Dabab kee eb kiringkono ari bongmindeban wene bobnaniin kii.’ andaan.

33 Weng kee kwamune nambe yaa yedmenaan kowe, kewedman keyiib ye aagorokambed ika nenwananiib kuu yimin dee? Ne kuu yid bi ye kakman ye yumbon kandeni, eb dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye karub keraniin kuu yimin dee?

34 Nembed yeyiibban nambe yaa ika wini kuu yiminban! Angkon, ne kuu nambembed mimyob durud yewed kandod wedmi kuu yiminban.” andoon.

45

Yosef Kuu Yekareb Kedmengkone Kaadkeriwen

1 Yuda ye weng wengamberekore, Yosef kuu ameng kamande kamoon
kowe, ye deme karub kuu baandoone, ye dia kuu koronde winiiwe, ye
aagoroka yoom ye yoommo wadnari ambiwoom kuu karub mamayiibban
keroone, ye aagoroka yaa ye kuu kane ande andowe kedmengkandoon.
2 Kwanekore, naawonmo ameng kamoone Idyipdan kuu wengamberen-
iwen, angkon Idyipdan yi king Fero ye deme karub ambiwoom doriibdan
kwangkon karub mamaambed daandoone wengambiriwen.
3 Yosefbed ye aagoroka yaa yedmendoon “Ne kuu Yosef kii! Nambe
kuu wad doreen dee?” andoon kumban, ye aagoroka kuu yi neman ma
inandindo, amborom kuu ye yumbon aom kuu uniwen kowe.
4 Kwane Yosefbed yi yaa yedmoon “Ne dia minime.” andoone, ye dia
winiiwe yedmendoon “Ne kuu Yosef, yiib aagorok kii. Yiibbed ne kuu
Idyipdan yaa mooniwen kui.
5 Kowe, yiib kuu ne mooniwen kwande meenenib yiibkareb norin keraib
angkon unaib, amborom kuu duknaubban, Godbed nedin keyaa nen-
monoon kowe.
6 Kwane weeb ayoob ambibkin keyaom kee animan kuu idiibban keroon,
angkon weeb angkoyiib kwangkon animan id wandaibban angkon animan
kab kibingkaibban.
7 Kumban Godbed yiib yaa kuu nedin nenmonoone, dabab darewoob
yaambed yiib kuu benmene awandanded, amborom kuu yiib yoom yiib
awoya yoom korem duknaniib kuu God ye dowakenban kowe. Kwanikob,
yiib kuu dukni miin arewa yeman koronde kombiri benmonoon kii.
8 Kwani kowe, keyaa manaan kuu yiibbed nenkondindo, Godbed nen-
monoon. Yembed ne kuu awawoone Idyipdan yi king Fero ye wengongki
ye karub kereni, yambiwoom doriibdan yi korok kereni, Idyip okad korem
kuu nembed korok keraan
9 kowe, kirod ika wene nambe yaa yedmenime, keke eb dana Yosefbed
yedmoon ‘Godbed Idyipdan korem yaa ne kuu korok nenkowoon kowe,
neyiib yaa mene, aron yena dobaraab.
10 Eb kuu ewiib eb danayiib eb awoyayiib eb dingkaniib dingkan
oonidaniib eb yiribman koremiib kuu benmeneeb okad Gosen aom ne dia
yaambed dobirime.
11 Nembed eb dowad kuu oonaniin, amborom kuu weeb angkoyiib kuu
animaniibban keraneen kowe. Kwananeeb kuu eb yoom eb ambiwoom
doriibdan eb awene yoom eb deme karub yoom eb dingkan yoom, yiib
korem kuu mungi bobnenib duknaibban.’ ande yedmime.” andoon.
12 Yosefbed ye aagoroka yaa ika yedmoon “Yiib kuu ongme wedmiiwoo?
Benjamin, eb kangkon ongme wedmeewoo? Keke ne kuu anam Yosef
nembed yiib yaa daandiin kii.
13 Kowe, nambe yedmenime, nembed Idyip aom korok darewoob keraan,
angkon yiibbed komo komo wedmiwen kuu daanime. Kwane nambe kuu
kirod kiri nenminime.” andoon.
14 Kwanekore, ye dingki kuu ye daman Benjamin yaa awine
nenkangkunekore ameng kamoone, Benjamin kangkon man awine
nenkangkunekore ameng kamoone kamiwen.
15 Kwanekore, ye aagoroka korem yaa mandamuk keendekore awine
nenkangkune ameng kamoone, man awine nenkangkune ameng kamiiwe
kamiwen. Kwanekoriwa, ye aagoroka yoom ye yoom dakmenabiwen.

16 Fero kuu wengamboroone Yosef ye aagoroka miniwen kii andiiwe, ye
yoom ye korok korok yoom kuu kubekoriwa,
17 Ferombed Yosef yaa yedmoon “Eb aagoroka kuu yedmendebko, yirib-
man kuu nekwane yi dingkan ari nongkobekorib, Keenan ambibkin yaa ika
winime.
18 Wenenib, yi ambe yoom yi nimadana koremiib kuu benib, ika neyiib
yaa keyaa minime, minibko nembed Idyip aom okad amun yeman kondako,
animan amun kuu keyaombed kubiyiib ane dobirime.
19 Eb kuu kwamune yi yaa yedmende, kekamunime, kwame kuyaombed
dibiriwed benmini yeman yumboniib aningko waigon kuyiib waigon
yi hosiib kuu Idyip aombed benbangkandebko, bewene yi danayiib yi
amerediib yi ambeyiib kuu keyaa benminime.
20 Yiib yiribman yaa meenaib, amborom kuu Idyip aom amunmo dangoon
kuu yiibman keraniib kowe.” andoon.
21 Andoone, Israel ye karub dana kuu kwaniwen. Yosefbed kuyaom dibiri-
wed benmini yeman yumboniib aningko waigon kuyiib waigon yi hosiib
animan wedya wene ananiib yemaniib kwane bangkandoon. Ferombed
yedmoon areb kuu kwanoon.
22 Kwanekore, ye aagoroka korem yaa kuu ebkad yeweb bangkandoon,
kumban Benjamin yaa kuu od silva 300iib ebkad yeweb angkoyiib kwane
bangkanoon.
23 Keke yambe yaa bangkani ye dowad Idyip aombed yiribman amun
yeman kuu donki angko angkoyiib ari kuu nongkobekore angkon donki
yingki angko angkoyiib animari kuu yob ani yeman yowoyiib flawayiib
animan yena wedya ika mene ananeen yemaniib kwane nongkoboone
nekwiwen.
24 Kwanekore, ye aagoroka kuu domondoone winiiwe, yembed yi yaa
yedmoon “Ambiyaom wene wedya wengbaraib.” andoon.
25 Andoone, yi kuu wene Idyip domondekorib, yi ambe Yekowiib yaa
Keenan ambibkin aom winiwen.
26 Yimbed yi ambe yaa daaniwen “Yosef kuu bobnindo, wad doreen kii!
Angkon yembed Idyip okad korem kuu yembed korok keroon.” andiwen,
kumban Yekob binangki darewoob keroon kowe, yi weng kuu anam ande
meenindo, kerebkarab kamoon.
27 Kumban yimbed ye yaa Yosefbed daandoon ye weng korem kuu
daanekoriwa, Yosefbed diborodned ika nenwini yeman aningko waigon
bangkandoone, benwiniwen kuu Yekob wedmekore, ye wedme binangki
dowan kerekore
28 yedmoon “Kibireb kee, ne kuu anam ande meenaan, ne dana Yosef kuu
wad doreen kowe, wene wedmenekoridned bobnaniin.” andoon.

46

Yekob Idyip Yiri Wonoon

1 Kwane, Israel awene kuu yi yiribman koremiib benib andowe wini-
wen. Wene, Berseba nandekoriwa, yembed dingkan yeene ningkenaboone
agedmo keroone, baeb kuu yambe Aisek ye God yaa konoon.
2 Miriknoone, Israel kuu angkoone, Godbed ye yaa wane korokbenoon.
(Israel yaningko mamaa kuu Yekob.) Kwangkambed yedmoon “Yekob!
Yekob!” andoone “Ne kei.” ande inandoon.
3 Kwane, Godbed daanoon “Ne kuu God, eb ambe ye God. Eb Idyip
ambibkin yiri wini kuu unaab, amborom kuu kumaombed amun kerub-
daniine, eb awoya kuu ambibkin darewoob keraniib.

4 Idyip yiri wananeeb kuu oonebdaniin, angkon eb awene ika be mananiin. Angkon bobnaneewe, Yosef yembedmo eb indob kebenekore mangkaneen kii." andoon.

5-7 Kwanoona, ware amkimo keroone, Yekob ye karub danambed kuyaom dibiriwed benmini yeman yumboniib aningko waigon kuyiib waigon yi hosiib Ferombed araben bangkandoon kuyaom kumbed yi yiribman korem Keenan aombed biweniib yi ambeyiib yi nimadanayiib, yi korem bennongkobekorib, yi dingkan kab korem Keenan aombed biweniib kuu Idyip yiri winiwen. Yekob ye dana yoom ye awoya yoom yi korem kuu winiwen.

8 Yekob awene Idyip yiri winiwen yi aningko kuu kei. Ruben kuu Yekob ye wonob dana.

9 Ruben ye karub dana kuu Hanok, Palu, Hesron, Karmi yoom kui.

10 Simion ye karub dana kuu Yemuel, Yamin, Ohad, Yakin, Sohar, Saul yoom kui. Saul kuu Keenan wonongbed wooneen.

11 Livai ye karub dana kuu Gerson, Kohat, Merari yoom kui.

12 Yuda ye karub dana kuu Er, Onan, Sela, Peres, Seera yoom kui. (Kuned Er yoom Onan yoom kuu Keenan aombed bobniwen.) Peres ye karub dana kuu Hesron yoom Hamul yoom kui.

13 Isekar ye karub dana kuu Tola, Pua, Yasub, Simron yoom kui.

14 Sebulun ye karub dana kuu Sered, Elon, Yaleel yoom kui.

15 Yekob yoom Lea yoom yi karub dana awene kukui. Yekob yoom Lea yoom yi karub dana Aram ambibkin ye okad dabonmo aombed wanabiwen. Yi yangkura kuu Daina. Yi korem kuu 33yiib.

16 Ged ye karub dana kuu Sefon, Hagi, Suni, Esbon, Eri, Arodi, Areli yoom kui.

17 Aser ye karub dana kuu Imna, Isva, Isvi, Beraia yoom kui. Yi yangkura kuu Sera. Beraia ye karub dana kuu Heber yoom Malkiel yoom kui.

18 Yi kuu Lebanbed Lea yaa kondoon ye wonong Silpa yoom Yekob yoom yi karub dana awene kui. Yi korem kuu 16iib.

19 Yekob yoom Reksel yoom yi karub dana kuu Yosef yoom Benjamin yoom.

20 Yosef yoom taun aningko On yi karub dore yi god dore wedyiri dobiri ye karub yaningko Potifera ye mungkan Asenat yoom kumbed Menase yoom Efraim yoom wanabiwen, Idyip aombed.

21 Benjamin ye karub dana kuu Bela, Beker, Asbel, Gera, Naaman, Ehi, Ros, Mupim, Hupim, Arid yoom kui.

22 Yi kuu Yekob yoom Reksel yoom yi karub dana awene kui. Yi korem kuu 14iib.

23 Den ye mingki kuu Husim kui.

24 Naftalai ye karub dana kuu Yahsiel, Guni, Yeser, Silem yoom kui.

25 Yi kuu Lebanbed Reksel yaa kondoon ye wonong Bilha yoom Yekob yoom yi karub dana awene kui. Yi korem kuu ediib.

26 Yekob yoom ye dana meed yoom ye awoya yoom Idyip yiri winiwen kuu 66iib, kumban ye karub dana yi amered kuu kimingkindo.

27 Yosef yaambed Idyip aom karub dana ayoob wanabiwen kowe, Yekob awene korem Idyip aom doriib kuu 70yiib.

28 Kwane, Yekobbed Yuda yaa yedmoone, yedin Yosef yaa wene Gosen okad kuna yaa aom dobaranuub andi ye dowad wonoon. Gosen okad aomniwen kuyaron kuu

29 Yosefbed yedmoone, ye deme karubbed ye hosiib ye hos yoman ari dobiriwed kirod yarebi yeman aningko seriot kuyiib nekwiiwe, animari doberekore, Gosen yaa yambe wenganok wonoon. Yambeyiib yaa angkaderekore, yambe yaa awinene nenkangkunekore ameng kamemboroon.

30 Kwane Israelbed Yosef yaa yedmoon “Nembed wedmaane eb kuu wad doreeb kowe, bobnaniin kuu yimin.” andoon.

31 Kwane, Yosefbed ye aagoroka yoom yawodki aweneya yoom yaa daandoon “Ne kuu kari wene king Fero yaa daananiin ‘Ne aagoroka yoom nambe awene yoom Keenan ambibkin aom dobiriwen kuu ne yaa miniwen.

32 Yi kuu dingkan kab oonidan kowe, yi dingkan kawiib yi yiribman koremiib benminiwen.’ andaniin.

33 Ferombed baandaneene ye yumbon aom aomnaniiwe kaamondaneen ‘Yiib deme komo awingkimaib?’ andoka,

34 neman inande yedmime ‘Nub kuu eb deme karub. Nub kuu dingkan kab oonidan, nub awoya yi deme areb kwane awingkimaub.’ andime. Yiib kuu kwamune andaniib kuu yiib kuu Gosen yaa dobaraniib kuu yimin ande yedmaneen, amborom kuu dingkan kab oonidan kuu Idyip yi dowakenban anam kowe.” andoon.

47

1 Andekore, Yosefbed ye aagoroka angkoyiib be, king Fero yaa wenekore yedmoon “Nambe yoom ne aagoroka yoombed yi dingkan kawiib yi yiribman koremiib Keenan ambibkin aombed Gosen yaa be winiwen.” andekore,

2 ye aagoroka angkoyiib kuu Fero yaa korokbenoon.

3 Kwane, Ferombed ye aagoroka yaa kaamondoon “Yiib deme kuu komo awingkimaib?” andoone, man yedmiwen “Nub kuu eb deme karub. Nub kuu dingkan kab oonidan, nub awoya yi deme areb kwane awingkimaub.

4 Nub kuu owoddan, Keenan ambibkin aom kuu animaniibban keroon, angkon nub dingkan kab kangkon yi animaniibban keroonkob munuwen kowe, nub dowaken kuu okad Gosen aom araben dobaranuub. Kuu yimin dee?” andiwen.

5 Andiiwe, Ferombed Yosef yaa yedmoon “Eb ambe yoom eb aagoroka yoom eb yaa miniwen kowe,

6 Idyip okad amun amuniib yaa benwenebko ambib yenbe dobirime. Okad Gosen aom dobaraniib kuu yimin. Angkon yi yena kuu dingkan kab oonidan yi inamen anam yikaadkeriwen kuu ebbed be menebko, ne dingkan kab yaa domondako, oonimamime.” andoon.

7 Kwane, Yosefbed yambe nenwene Fero yaa korokbenoon. Yekobbed Fero yaa amun kerunoone,

8 Ferombed kaamonenoon “Eb kuu weeb komoyiib?” andoone,

9 Yekobbed inande yedmoon “Ne kuu okad ari dewenebaan ye weeb kuu 130yiib. Ne dobiri ye weeb kuu yobdood angkon doboobban. Angkon ne weeb kuu ne awoya yi weeb yi doboob arebban.” ande

10 Fero yaa amun kerunekore, Fero ye yumbon aombed wonoon.

11 Kwane, Yosefbed yambe yoom ye aagoroka yoom be Idyip aom okad amun yeman Gosen yaa be wenekore, Gosen okad maa kondoone, ambib yenbe dobiriwen, Fero ye weng dakmoon kwamune areb keriwen. (Kibikee okad kee dobiriwen kuu Ramesis andimaib.)

12 Kwaniiwa, Yosefbed ye aagoroka yi meed korem kimingkoon kowe, yi korem yaa animan yiminmo bangkandimaan.

13 Kuyaronbed ari kuu Idyip ambibkiniib Keenan ambibkiniib kuu animan idiibban kowe, animaniibban anam kerekore, mungi darewoob kere mungimbed aromkonoyiibban doberembiriwen.

14 Nimakarub Yosef yaa wene yob animan (nati areb) berengkanabimaiwa yi od korem kuu Yosefbed bekore, king Fero yambib amun yeman aom nongkobimaan.

15 Kwanaane, Idyipdan yi odiib angkon Keenandan yi odiib kuu dowan keroon. Od dowan keroon kowe, Idyipdan korembed Yosef yaa wene yedmiwen “Nub yaa animan bangkande yaa! Yiminoo? Anaubban kuu eb arinambo arimbed bobnanuub kii! Nub od dowan kii!” ande kamiwen.

16 Kwane, Yosefbed inande yedmendoon “Yiib kuu odiibban kowe, yiib dingkan kab kuu bangkawibko animan bangkanda.” andoon.

17 Kwani kowe, yi hosiib yi sibiyiib yi naningkodiib yi buromakauyiib yi donkiyiib Yosef yaa bangkanaiwe, Yosefbed neman yi yaa animan bangkandaane kamiwen. Weeb kuyaom kuu Yosefbed awandimaan kowe duknindo.

18 Kwane kuye weeb burudande weeb ari kuu nimakarubbed Yosef yaa ika mene yedmiwen “Ebkaad aa! Nub kuu odiibban, angkon nub dingkan kab kuu ebmanmo. Nub idiib nub okadiib kuu nubman, kumbedmo. Mamayiibban.

19 Anam kii! Anaubban kuu eb arinambo arimbed nub yoom nub okad yoom duknanuub kii! Nub yoom nub okad yoom berengkekoreb, animan nub yaa bangkande! Kwananeeb kuu king Fero ye dabderem yiri dobere no deme awinembiridan keranuub. Nub okad kwangkon Fero yeman keraneen. Yob bungki yeman nub yaa bangkande. Kwananeeb kuu wad dobaranuub, duknaubban. Angkon kwananeeb kuu nub okad kuu ingkudmo keraunban.” andiwen.

20 Kwanekoriwa, Yosefbed Fero ye dowad okad korem kuu berengkoon, Idyip yimin yimin aom. Idyipdan korem yaambed berengkoon, amborom kuu mungi miin darewoob keroon kowe. Kwanikob, okad korem kuu king Fero yeman keroon.

21 Angkon Idyipdan korem kuu king Fero ye deme kakmaniibban ye karub keriwen.

22 Okad yena berengkindo kuu Idyipdan dore yi god dore wedyiri dobiri ye karub yi okad, amborom kuu king Ferombed yi deme ye kakman bangkandimaan kuu animan bangkandimaan. Kowe, yi okad berengkindo.

23 Kwane, Yosefbed nimakarub yaa yedmendoon “Kibikee, nembed Fero ye dowad yiib yoom yiib okad yoom berengkaan kowe, yob bungki yeman yiib yaa bangkanda. Kwane, yiib yongbon yaa bungkenabime.

24 Id wi yaron kuu id andokbe wenore angkoyiib nongkobekorib anded mimo Fero yaa konimamime. Id angkara kuu yiib awene yiib ani yemaniib kab bungki yemaniib kui.” andoon.

25 Kwane, yimbed yedmeniwen “Eb kuu nub yaa awandewena, nub duknindo kii. Nub yaa amunmo kamewen kowe, nub king Fero ye dabderem yiri dobere no deme awinembiridan keruub kii.” andiwen.

26 Kwane, Yosefbed amob ongme kowoon kuu okad yaambed korem andokbe wenore angkoyiib nongkobekorib anded mimo Fero yaa konimamime, ye man kowe ande kowoon. Amob kee doboroon mene kibikee. Okad Ferombed bindo kuu Idyipdan dore yi god dore wedyiri dobiri ye karub yi okad, kumbedmo.

Yekob Ye Amob Yeenbon

27 Israeldan kuu Idyip ambibkin aom okad Gosen yaa doberembiriwen. Deme yemoon ambangkekorib, okad berengkanabiiwe yiribman yemoon beniiwe kamiwen. Angkon dana yewudmo wanabiwen.
28 Yekob kuu Idyip aom weeb 17iib doboroon kowe, ye weeb korem kuu 147iib. (Yaningko mamaa kuu Israel.)
29 Israel kuu yekaadkeroon aron doboobban ari kuu bobnaneen. Kwane kowe, ye dana Yosef kuu yedmoone monoon. Monoone, Yekobbed yedmoon "Eb mimyob dowaken ne yaa kowewen kowe, eb dingki kanmene ne yon muudkuk dabderem aom kowekoreb, ne yaa kwananiin ande amob ongme. Amob kuu ne yaa amunmo kame ne weng wengamberekoreb kwane. Ne id kuu Idyip aom mangkaab.
30 Bobnaka, ne id kande Idyip domonde wene ne ambeya mangkanabiwen yaa kurimbed mangke." andoone, Yosefbed inande yedmoon "Eyoka, eb weng kuu kwananiinaa." andoon.
31 Kwanandoone, Yekobbed yedmoon "Ne yaa amob ongme." andoone, Yosef kuu amob ongmoon. Amob ongmoone, Yekobbed yonamad ari yonekore, kurikuriyiib kubiyiib God yaa konoon.

48

Menase Yoom Efraim Yoom Yaa Amun Kerundoon

1 Amaan arimbed, Yosef yaa daanoon "Eb ambe kuu korereyiib kii." andoone wengamberekore, ye karub dana ayoob Menase yoom Efraim yoom kuu yambe Yekowiib yaa benwonoon.
2 Kwane, Yekob yaa eb dana Yosef kuu monoon kii andiiwe wengamberekore, angkeen yirimbed mangdomon aromnene yaro diboroon.
3 Kwanekore, Yekobbed Yosef yaa yedmoon "Aromkono Korem ye Godbed kambong Lus* yaa Keenan ambibkin aom kuyaambed ne yaa amun keruwe
4 yedmewoon 'Nembed eb yaa dana yemoon bangkabdaniine yewudmo kere wananeen, angkon nembed eb kuu ongmaniine ambibkin yemoon yi ambokab keraneeb angkon nembed Keenan ambibkin okad korem kuu eb yaa kabdaniine eb awoyambed okad kee aron korem korem yeman kandaniib.' andoon.
5 Godbed kwamune andoon kowe, eb karub dana ayoob Idyip aombed wanabeebkob, ne kuu yomanbed manaan kuu kimingke nekareb ne dana keraniin. Efraim yoom Menase yoom kuu Ruben yoom Simion yoom kwanaan areb kwamune neka keraniin.
6 Dana yena ari wanabaneeb kuu ebmanmo kere eb dana ayoob kee kuye ambibkin aom okad yumbon kandaniib kuu yi ambanga yaningko yaambed.
7 Eb ena Reksel bobneen kowe, yu dowad kwanaan kui. Ne kuu Aram ambibkin ye okad dabonmo yaambed ika meniine, Reksel kuu Keenan ambibkin wedyambed kambong Efrat dia bobnuune, ne mimyob darewoob kowekori, nembed Efrat† kiwaan kebed yaa yu kuu mangkaan." andoon. (Yekob yaningko mamaa kuu Israel.)
8 Kwane Israel kuu Yosef ye karub dana wedmendekore, yembed kaamonoon "Kee kane awene?" andoone
9 Yosefbed neman yedmoon "Yi kuu ne dana, Godbed ne yaa kiri kee bangkawoon kei." andoon. Kwane Israelbed yedmoon "Ne yaa benmenebko nembed yi yaa amun kerunda." andoon.

* **48:3:** Kibikee Lus kuu Betel andimaib) † **48:7:** Kibikee Efrat kuu Betlehem andimaib.

10 Israel ye indob kuu wud dabunoon amborom kuu kiomnoon kowe, ye
kuu korobe wedmindeban. Kowe, Yosefbed ye dana kuu be ye dia monoone
yambembed mandamuk keendekore kangkudereboon.
11 Israelbed Yosef yaa yedmoon “Ne kuu angkon ika eb murubia kamune
wedmainban ande meenaan, kumban Godbed yimin yedmoon kowe, eb
dana kwangkon wedmaan kii!” andoon.
12 Andoone, Yosefbed yambe ye yon dangbo ari dibiib kuu
benangkanekore, bumangke ye murubia kuu okad yiri kankubunekore,
13 Efraim kuu Yosef ye dingki wiwi angkambed awinenekore, nenwene
Israel ye dingki an angka kowoon. Angkon, Menase kuu Yosef ye dingki an
angkambed awinenekore, nenwene Israel ye dingki wiwi angka kowoon.
14 Kumban Israelbed ye dingki wiwi kuu an angka yirene ningki Efraim
ye korok ari kowekore, ye dingki an kuu wiwi angka yirene ayi Menase ye
korok ari kowoon. Menase kuu ayi kumban, ye awo ye dingki anbed ye
korok ari kowoon. Efraim kuu ningki kumban, ye awo ye dingki wiwimbed
ye korok ari kowoon.
15 Kwane, Yosef yaa amun kerune yedmoon
“Ne God kuu nawo Abraham yoom nambe Aisek yoombed wengambiriwen
yi God.
Ye kuu ne yaa kuu sibi oonidan areb oonewembirimameen ari mene
kibikee ye God.
16 Ye kuu Engyu areb arud ye barang korem yaambed ne yaa awaw-
imaan ye God.
Kewed ayoob keya amun kerundok.
Godbed awandoko nawo Abrahamiib nambe Aisekiib neyiib nub aningko
areb aningko darewoob kerime.
Kwane yi awoya yemoon kerok.” andoon.
17 Andoone, Yosef kuu wedmoone yambe ye dingki wiwi kuu Efraim
ye korok ari kowoone wedmekore ye dowakenban keroon kowe, yembed
awodki ye dingki wiwi Efraim ye korok ari kowoon kuu kanangkanene
Menase ye korok ari kowande
18 yedmoon “Ambe, yii! Keke ayi kii. Kowe, eb dingki wiwi kuu kande ye
korok ari kowe.” andoon
19 kumban, yambembed yiminban andekore yedmoon “Ne dana ee,
nekaad. Ye kwangkon yaningko darewoob kerene awoya yemoon keraneen
kumban, ye damanbed ye ayi yaa burudande yaningko miin darewoob
keraneen. Ye awoya kuu ambibkin maa maa nimingke nimingke keraniib.”
andoon.
20 Andekore, kuyaron arimbed yi yaa amun kerunde yedmoon
“Eb aningko yaambed Israel nembed amun kerundi,
Godbed eb yaa Efraim areb Menase areb kerubdok.” andekore,
Efraim yaningkodin Menase yaningko yoman yedme kowoon.
21 Kwanekore, Israelbed Yosef yaa yedmoon “Ne kuu bobnandamiin kum-
ban, God kuu eb yaa dore awabdimamaneen kowe, yembed eb kuu eb
ambeya yi okad kari ika nenwananeen.
22 Eb kuu eb aagoroka yi korok kowe, Amorodan yaambed ne kerewangiib
ne anangkawiib kumbed Sekem okad kandaan kuu kabda.” andoon.

49

Yekobbed Ye Karub Danaya Yaa Amun Kerendoon

1 Kwane, Yekobbed ye karub dana yaa baande yedmoon “Mene ne dia
dibiribko, amaan ari yiib yaa komo keraneen ye weng kuu yedmenda.

2 Yekob ye karub dana, mimyamo kere dibirime. Yiib ambe Israel ye weng
kuu wengambirime.
3 Ruben, eb kuu ne wonob dana. Eb kuu ne aromkono ye karub, eb kuu
nembed ambe keri yeman, eb kuu eb aromkonombed eb damana ari
dobirimameeb, kui.
4 Kumban, eb kuu urok arudiib areb kowe, eb damana yi korok ye yumbon
domonaneeb, amborom kuu ne angkimbon ari daane ne dungkud wonong
yoom dangiwen kowe, ne yaa ambarakmewen, kui.
5 Simion yoom Livai yoom kuu aagoroka, inamen mimo kedi, yi kerewang
kuu nangmi yeman.
6 Ne kuu yimbed yemyeb weng dakmi yayiib wengboniib yaa kuu wene
nedbe dakmainban, amborom kuu yi arudbed karub kuu yeene monmari-
wen, angkon buromakau yi mekmeed nari kuu yi iningkuk yeman kowe.
7 Yi noriniib arudiib kuu miin arewa kowe, yi norin yaa butun kerok.
Nembed yiib awoya been Israel ambibkin aom buyokbayok keraniina
wenebaniib kii.
8 Yuda, eb aagoroka kuu eb yaa kubebdaniib. Eb kuu eb bondan yi kongkono
ari awingkaneeb. Eb aagoroka kuu eb yaa bumangkaniib, kui.
9 Yuda, eb kuu laiyon areb (Laiyon kuu awon ambi kiib kambari aromkono
darewoowiib areb, yimbed karub animamiib). Dingkan aye anekore, ye
ami yaa winimaan areb. Bayiringke angkimbirimaan kuu karub maa kuyaa
wene wangmimokban, unimaib kowe. Eb kuu laiyon kee areb kereeb kii.
10 Yuda yoom ye awoya yoom kuu Israeldan yi king keraniib. King
yaromkono kuru awinekorib, king kere dobaraniiwe wene king anam kuu
mananeen, kui. Ambibkin korem yi karub kuu ye yaa kube wengam-
baraniib.
11 Yuda kuu animan yemoon ye karub keraneen kowe, ye donki ingod
kuu nong yob ye nong amun yeman yaambed yengbimamaneen. Angkon,
yebkad kuu wain okbed ogimamaneen, amborom kuu wain ok yemoon ye
karub keraneen kowe.
12 Ye indob kuu wain ok areb keraneen, animan amun yemooniib kowe. Ye
ningkambo kangkon muk ambod areb kawanmo dangkorong keraneen, kui.
13 Sebulun kuu karamok kebed yaa dobaraneen. Yembed dobaraneen ye
kebed yaa kuu motod yemoon menebe dobirimamaniib. Ye dobiri
yimin kuu wene Saidon yimin, kui.
14 Isekar kuu donki aromkonoyiib areb, aromkonoyiib kumban dabab be
wini kuu ye dowakenban kowe, ye dabab benkariyabe wini ye yowo
ayoob be wanaanban wedyaa dibaraneen.
15 Kumban, ye yiidkimbon amuniib ye okad amuniib kuu wedmaneen kowe,
yaro ye dabab kuu kandom ari nongkobekore, benwananeena yedmani-
ibkob, ye dabderem yiri dobere no deme ambangkaneen, kui.
16 Den kuu ye amyenimbon yaa wengyundaneen, yi kuu Israel yi amyenim-
bon yena areb keraniib.
17 Den kuu niin dok areb kerene kiwaan kebed yaa angkimbere hos yon
daandum yaa domonaneene korongbere dandaneene, hos ari dibeen ye
karub kuu angkurom anuk kombaraneen, kui.
18 Oo Yariman God, ne kuu eb awawe ande meedmiin.
19 Ged kuu yid bidanbed ayenmo mananiib kumban, igakman yenmo wana-
neen, kui.
20 Aser kuu animan yemoon keraneen, ye kuu king yi animan ambod
amuniib nekwe bangkandi ye karub keraneen, kui.
21 Naftalai kuu diiya yingki amuniibbed kabaanimaun kuu mana amuniib
wanabimaun areb, kui.

22 Yosef kuu id yemoon dibirimaan ye nong demok kebed yaambed deedere
nondong kuu bot kuuk yaa yone daane burudandimaan areb.
23 Ye bondanbed arudiib ayenmo menenib, ye yaa anangkabbed ana baradmiwen,
24 kumban ye anangkab kuu korobe dedmene, ye dingki kuu korobe aromnoon, amborom kuu Yekob ye Aromkono Korem Ye God, aningko maa kuu Israeldan yi Ooni Ye God, aningko maa kuu Israeldan Yi Kombe Ye God kumbed ye aromkonombed awanembirimameen kowe.
25 Eb ambe ye Aromkono Korem Ye Godbed eb yaa awabdene amun kerubdimaan. Ambid arimbed amiib, dem ok yi okiib, dingkan kab yemooniib dana yemooniib kwane bangkabdok.
26 Godbed amun keruwoon kuu darewoob, aangko unyeman yi yiribman amun burudandoon. Amun keruwoon kowe, korem kuu Yosef yeman kerok. Ye aagoroka yaambed Godbed nenmonoon kowe, kui.
27 Benjamin kuu dura anon arudiib mungiyiib areb. Amkimo kuu dingkan
aye animameen, oobne yaa kuu yenmo wene yiribman be nekwe
bangkandimaan areb, kui." andoon.
28 Yi korem kuu Israel ye ambokab wad ayoowiib kowe, keke yi ambembed yi yaa yi kara areb amun kerundene kwane yedmoon.

Yekob Kuu Bobnoon

29 Kwanekore, kwanime ande weng daandoon "Ne kuu bobnekori, ne karuwayiib yaa daboknendandamaan kowe, botdem aom Hitman Efron ye mongkobon yaambed ne ambeya mangkiwen yaambed ne yiib mangkime.
30 Botdem kee Makpela okad aom Mamre dia Keenan ambibkin aom, Abrahambed botdemiib mongkoboniib Efron yaambed moonoon kuu bobmangkanabi yeman ye okad kui.
31 Abraham yoom ye wonong Sera yoom kuu kuyaa mangkiwen. Aisek yoom ye wonong Rebeka yoom kangkon kuu kuyaa mangkiwen. Angkon Lea kuu nembed kuyaa mangkaan.
32 Mongkoboniib botdemiib kuu Hitdan yaambed moonoon kuyaa kuu ne id kuu mangkime." andoon.
33 Kwane, Yekob kuu ye karub danaya yaa kwanime ande weng ongkande dowan kerekore, ye yon kuu angkimbon ari ika nongkobekore, yiri angkimbere yeenbon inum narekore, bobnoon.

50

1 Yekob kuu bobnoone, Yosef kuu ameng kame kankankune mandamuk kerunoon.
2 Kwane, yembed ye dokta yaa yedmendoonkob, yimbed mangki ye dowad Yekob ye bob id yaa andowe nekwiwen.
3 Baeb amuniib, bob id deendindeban ye muramurayiib nekwiiwe wene aron 40yiib dowan kereen. Kuye Idyipdan yi bob id nekwi yaron areb. Bobnoone, Idyipdan kwangkon ye yaa mimyob keeniwen. Yi kuu mimyob darewoowiib kowe, ameng kamiwen kuu wene aron 70yiib dowan kereen.
4 Kwane, mimyob keeni yaron dowan keruune, Yosefbed wene king Fero ye korok korok yaa yedmoon "Yiib kuu ne yaa dowakeniib keribka, Fero yaa ne dowad yedmime
5 'Nambembed yedmoona, amob ongmaan kuu nambe bobnaneen kuu kanwene ye bobkonombon Keenan ambibkin aom nidkoon kwaom kumbed mangkaniin andaan. Amob kee kowaan kowe, ebbed ee yimin andebka, ne kuu kwari wene nambe ye id mangkekori igakman mananiin.' andime." ande Yosefbed yedmoon.

6 Kwane, yedmiiwe Ferombed man yedmoon “Eb ambembed yedmoonkob, amob ongmewen kowe, kwane kan kwari wene eb ambe kuu mangke.” andoon.
7 Kwanandoone, Yosefbed yambe mangkok wonoon kuu ye yoom Fero ye korok korokdan yoom
8 Yosef awene yoom yambe awene yoom yi korem kwamune winiwen, kumban Yekob aweene yi kewed koyuyiib danayiib kuu winindo. Yi kuu yi dingkan kab oone dobiriwen, okad Gosen aom.
9 Yosef yoom winiwendan kuu karuwiib yi hosiib, hos yoman ari dobiriwed kirodmo yarebi yeman aningko seriot kuyiib yi karuwiib hosiib kowe, yemoon winiwen.
10 Weneniiwa, ok Yorden dia wene Atad ye flawa ye yob kad bangkanabimbon yaa yinmonekoriwa, Yosefbed bob yuudi ameng kame diboroone, mimyowiib ameng darewoob kamiwen, aron ediib dowan kereen.
11 Kuyaron kuu Keenandan yi yaa wedmekorib yedmiwen “Idyipdan kuu bob yuudi ye dowad dibiib.” ande yedmekorib, keyaa kee aningko yeeb Abelmisraim* ande kowiwen.
12 Kwane Yekobbed ye karub dana yaa amob weng daande kowoon kuu kwaniwen.
13 Yimbed ye bob kande Keenan ambibkin aom wene okad Makpela ye botdem aombed mangkiwen. Botdem kee Abrahambed Hitman Efron yaambed botdemiib mongkoboniib Mamre dia bob mangkimbon ye dowad berengkoon.
14 Mangke dowan kerekorib, yi korem igakman Idyip yiri winiwen.

Yosef Ye Aagoroka Kuu Ye Yaa Ika Uniwen

15 Kwane, Yosef ye aagoroka wedmeniwen kuu yi awodki bobnoon kowe, Yosef yaa ika unekorib yikareb yedmiwen “Nubbed Yosef yaa ambarakmuwen ye kakman awine inandaneen dee?” ande uniwen
16 kowe, Yosef yaa weng keeniwen kuu “Eb ambembed bobnindo aron anuk kuu yedmoon
17 Yosef yaa yedmime. ‘Eb aagorokambed eb yaa ambarakmiwen ye kakman kuu are nonondande. Yi kuu eb ambe ye God ye deme karub kowe, angkon yimbed komo arewa eb yaa kamiwen ye dabab kuu are nonondande.’ andoon kii!” ande weng keeniwen. Yosef kuu wengambere mimyob keende inok woon.
18 Kwane ye aagorokambed ye yaa mene bumangke okad yiri kirobekorib yedmiwen “Nub kuu eb deme no kakmaniibban awinembiri ye karub keruub kii.” andiwen.
19 Kumban Yosefbed yi yaa weng amuniib yedmoon “Unaiwaa! Ne kuu God ye yumbon kandaan dee? Dowan oo!
20 Yiib dowakenbed kuu ne yaa arewa kamiwen kumban, Godbed amonombe nub yaa amun kerundoon kowe, karub yemoon duknindo, wad doburuub kii!
21 Kwana kowe, yiib ne yaa unaib. Nembed yiib yoom yiib dana yoom yaa korobe oonaniin.” andoon. Kwanandoone, yi uni kuu dowan keroona dobiriwen.

Yosef Bobnoon

22 Yosef awene yoom ye aagoroka awene yoom yi kuu Idyip ambibkin aom dobiriwen. Yosef ye weeb korem kuu 110iib. Wat doreen yaron kuu

* **50:11:** Abelmisraim yaningko ye id kuu “Idyipdan yi bob yuudimbon”.

23 ye dana Efraim ye awoya ari kuu wedmendoon. Angkon ye dana
Menase ye dana Makir ye meed kwangkon wanabekorib, Yosef yaa kiriboon.
24 Kwane, Yosefbed ye aagoroka yedmendoon “Ne bobni aron dia meneen.
Kumban, anam kuu Godbed yiib yaa awandene be okad kee koronde okad
Abraham yoom Aisek yoom Yekob yoom yaa amob ongme kowoon kuyaa
kuu be wananeen.” andekore,
25 yambe Israel ye karub dana yaa daandekore, ika amob weng yedmoon
“Anam, Godbed yiib yaa awandaneen kowe, ne bob id kuu keyambed
mangkaib, be winime.” ande amob weng ongme kowoone, wiim aangkiwen.
26 Kwane, Yosef kuu ye weeb 110iib dobere bobnoon. Kwane ye bob
kuu baeb amuniib bob id muramurayiib nekwiiwe, Idyip ambibkin aombed
babang aom kambiriwen, kuned mangkindo.

Buk Yook
Buk Mimo

1

Yook 1-41

1 Karub kane ye kuu arewadan yi inamen ye yoman yarokban o,
ambarakmenabidan yi kiwaan ari dorokban o,
damangkandimbon ari nenkowe diborokban kuu,
Godbed amun kerunoon.
2 Ye kubi dowaken kuu YARIMAN ye amob yaa kerene,
aronkiyiib amkiyiib kuu kimingke andangke meenmembirimaan.
3 Ye kuu at ok kebed yaa kibiniwen id iri aron yaa kuu irembirimaan areb,
ye kuu biid nuubne nombirimokban areb.
Komo ambangkaneen kuu yiminmo keraneen.
4 Kumban arewa kamidan kuu kwamunemban.
Yi kuu nuubbed yob aom aab wure kanwinimaan areb.
5 Kwani kowe, arewa kamidan kuu wengyundi yaron ari kuu doraibban,
kwane, ambarakmidan kuu yorokmodanbed nedbimbon ari kuu doraibban.
6 Amborom kuu YARIMANBED yorokmodan yi dobiri kiwaan kuu oone wedme kerendobirimaan,
kumban arewa kamidan kuu monmari ye kiwaan ari weniib.

Yook 2

1 Ambibkin ambibkindan kuu komande wunekare wabkad keri dowad inamen nekwimaib?
Kwane, komande yi kuu idiib kerindeban ye inamen nekwe nuubnaan kamiib?
2 Okad yiri ye kingdan korem menebe ibonmo dabokne inamen nekwe manmo keriib,
YARIMAN yoom yembed Kinoonman yoom yaa.
3 Yimbed yedmimaib, “Nub yaa korok kere ooni ye amob domokbem,
yimbed saenbed nub yerengkiwen kuu benkirare obon kerem.” andimaib.
4 Ewen arimbed dibeen ye YARIMAN Godbed
yi yaa ambon kamende damangkandimaan.
5 Kwamekore ye norin arud yaambed yi yaa ongkandimaan.
Kwane, ye arud darewoob yaambed yi yaa uniwon karakwon kerundimaan.
6 Kuye weng dandimaan kuu, “Neka nembed ne King kuu,
ne aangko karadkono Saiyon arimbed nenkonaane oone doreen.” andimaan.
7 Kuye Kingbed yedmoon, “Nembed YARIMAN ye amoweng kee baande daandaniin kei.
Yembed ne yaa yedmoon, ‘Eb kuu ne Dana,
kibikee ne kuu Ewambe keraan kii.
8 ‘Ne yaa kaamowaneeb kuu,
ambibkin ambibkin korem kuu ebman ongmeni,
okad yimin yimin kangkon kabdaniin.
9 ‘Ebbed oonaneeb ye aromkono kuu kamkonomo, awuri areb,

kowe okad nunungbed meneki domokbe barad baradmo keremoon areb,
ebbed yi yeene monmaraneeb.' " andoon.
10 Kwani kowe, kingdan, yiib kuu meeni kangdomiib meenime,
okad kiri ooniibdan, yiib kuu ongkandi weng dakmaan kuu awinime.
11 Uniyiibbed YARIMAN ye deme kuu awinime,
une kiringmiyiibbed ye yaa kubime.
12 Ye Dana Mingki yaa bumangke yaningko kankoonime,
kwanaibban kuu arud wandene,
yiib wadkeri kuu wedyambed nare monmaraneen.
Amborom kuu ye arud kuu kudmeniibban yurendimaan kowe.
b Kane kane kuu Dana Mingkimbed kukbimaanbon aombed dobaraniib kuu yi korem kuu amun kerundaneen kii.

Yook 3

Dewid ye yook. Ye dana Absalom yaambed kombiri wonoon yaron aombed wongkoon.
1 O YARIMAN, ne bondan kuu yemoon!
Ne yaa manmo keriwendan kuu yemoon!
2 Nimakarub yemoon kuu ne dowad kamune yedmimaib,
"Ye kuu Godbed arudbon aom kuu nenyeedaraanban." andimaib. *Selah*
3 O YARIMAN, eb kuu kwamunemban, ebbed ne kombe areb kerimaab,
ebbed ne yaa nambiri kaweneb arudkono kangdom kawimaab.
4 YARIMAN yaa awawe ande baandaina,
yembed ye aangko karadmo arimbed inanduwimaan. *Selah*
5 Amnoon doboob kuu ne kuu yiri angkimbaraina waraana yaro dembimain,
amborom kuu YARIMANBED awawaane yiminmo dobirimain kowe.
6 Ne yaa bon kere kanawanewande kebeniwendan tausen yemooniib kuyaa kuu
ne unainban.
7 O YARIMAN, ne God, yeedere mene ne nen burudanduwe!
Ne bondan korem kuu yi mongodkono aangkeneb,
arewadan ne yaa manmo keriwen kuu yi ningkambo domangke.
8 Arudbon yaa burudande nenmini ye karub kuu YARIMAN, yembedmo.
Kowe, eb karuwa nimaya yaa amun amun kerunde. *Selah*

Yook 4

Yook ambo bi ye karub yeman. Nongbed wangki yemaniib. Dewid ye yook.
1 O ne nen koromone dorondandi ye God,
eb yaa baandaka inanduwe.
Ne dabab aom wanaan kuu ebbed awawi kawewen.
Kowe, ne yaa mimyob keeweneb ne kurikuri wengambere.
2 O karuwa nimaya, yiib kuu aron komoyiibbed naningko nambiriyiib yaa damangkawembaraniib?
Yiib kuu aron komoyiibbed idiibban yeman yaa dowakeniib kerenib iranmi yeman yaa onmembaraniib? *Selah*
3 Kumban kaadkerime! YARIMAN kuu ye kiwaan arimo doriibdan kuu ben yeka ye dowad angkara nongkoboon.
Kowe, nembed YARIMAN yaa baandaniin kuu wengamberewaneen.
4 Uniyiib kiringmime, ambarakmaib.
Yiib angkimbon ari angkibka,

yiib mimyob aom andangke darobe iwari kerime. *Selah*
5 Yorokmo ye munob koni yeman konime,
YARIMAN yaamo angkumone dobirime.
6 Nimakarub yemoonbed yedmimaib, “Kanembed nub yaa amun kerundaneen? Dowan!” andimaib.
O YARIMAN, eb murubia ye nambiri kuu nub yaa nambere yurok.
7 Ne niindem aom kuu ebbed kubi darewoob onduknewewen.
Kuu yimbed animan id yemoon ire wanabe wain ok yemoon ongmenib kubimaib kuu burudande arimbed kawewen.
8 Ne yiri angkimain kuu yewenubmo unuk angkimain,
amborom kuu o YARIMAN,
ebbedmo ne nen kangkurudmo kebene oonewimaab.

Yook 5

Yook ambo bi ye karub yeman. Yurin yeman. Dewid ye yook.
1 O YARIMAN, eb kuu ne weng ke dakmandamaan kee wengambere.
Ne kirindobi wareki keyaa meene.
2 Ne King, ne God,
ne awawi kawi dowad eb yaa ke baandaan kee wengamberewe,
amborom kuu eb yaa kurikuri kerimain kowe.
3 O YARIMAN, amkimo kaimbed ne weng dakmaina wengambirimaab,
amkimo kaimbed ne dowaken kaamobi kuu benmene eb arinambo ari nongkobekori,
anam kwanuwaneeb andi ye meenimbed meedmimain kii.
4 Eb kuu inamen arewa yaa dowakenban ye God,
arewa kaimaibdan kuu eb arinambo ari dobirindeban.
5 Kerengkan kamiibdan kuu eb indob ari dobirindeban,
ambarakmidan kuyaa kuu arud wandeneb dowakenban anam kerewen.
6 Dudi weng dakmenabidan kuu ebbed monmaraneeb.
Kumka o kuman yenbandidaniib birandidaniib kuyaa kuu YARIMAN kuu komyeng baeb areb keroon.
7 Kumban eb womoniyiibban ye mimyob dowaken yaambed ne kuu eb ambiwoom awudaraniin,
eb kurikuri ambib karadmo yaa bumangkaniin, ewaningko kankooni dowad.
8 O YARIMAN, ne kuu bondaniib kowe,
eb yorokmo dobiri yaambed ne nen kinban weneneb,
yorokmo dobiri ye kiwaan ebbed ongmewen kuu korobe korokbewe.
9 Ne bondan yi dakmi ye weng kuu anam ande awini yemanban,
yi niindem aom kuu monmari ye inamen kumbedmo.
Yi mongkodem kuu dabunindo ye bobkonombon areb,
kwane yi ongbed birandimaib.
10 O God, yi yaa wengyunde dabab konde.
Yi wunonwanon weng kumbed yika yi meren monmarime.
Yi ambarakmi yemoon kumbed ben ambibkin bunangka kirarundeneb ika mini kuu amob ande,
amborom kuu eb yaa wabkad keriwen kowe.
11 Kumban kane kane yi kuu ebbed kukbimaabbon aombed dobirimaib kuu kubime,
kwane yi kuu kubi yook wingkime.
God, eb oonendi kumbed yi ari dabunende.

Yi kuu eb yaa mimyob dowaken keebdiwen kowe, kwananeeb kuu eb yaa kubaniib kii.

12 O YARIMAN, anam kuu ebbed yorokmodan kuu amun kerundimaab,
kwane eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kumbed yi yaa kuu yirim areb kanawanewandundimaab.

Yook 6

Yook ambo bi ye karub yeman. Nongbed wangki yemaniib. *Seminit* ye kiwaan wingki yeman. Dewid ye yook.

1 O YARIMAN, eb norin wande ne yaa dedmone daawaab,
eb arudbed ne arewa kami yaa didangkaab.

2 O YARIMAN, naromkono kuu dowan kowe, ne yaa mimyob keewe.
O YARIMAN, ne kono aom kuu banabeen kowe, ongmewe.

3 Kwane, ne kingkin kumundin kuu dabab keroon.
O YARIMAN, komo aron arimbed eb awawi kuu ne yaa mananeen?

4 O YARIMAN, ika mene ne nen bobni yaa kuu burudande obon keruwe.
Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kumbed burudande obon keruwe.

5 Dukniwendan kuu eb yaa meendobimokban, dowan.
Kane kanembed bobkonombon aom doriib kuu ewaningko kankoonimaib dee? Dowan!

6 Ne kuu warekembiri kumbed wuudne aromkonoyiibban keraan.
Amnoom doboob kuu ne angkimbon ari yuudaneni,
ne ambongkoni yeman kuu inokbed deendimaan.

7 Ne indob kuu inok wembiri kumbed yiminban keroon.
Nindob kuu ne bondanbed kwamiib kumbed wuudne kirobeen.

8 Yiib arewa ambangkidan korem, ne yaa angkanime,
amborom kuu YARIMANBED ne yuudi kuu wengamboroon kii.

9 YARIMAN yaa mimyob keewe awawe ande baandaan kuu wengamboroon.
Ne kurikuri yaa kuu YARIMAN wengamberene ee yimin andoon.

10 Ne bondan korem kuu karak bobnenib yi niindem aom kuu dabab kerundaneen,
kwane yi kuu kudmeniibban wedyambed yidbobne koronde ika wananiib.

Yook 7

Dewid ye *sigaiyon* ye yook, YARIMAN yaa wingkoon, Benjaminman Kus ye dowad.

1 O YARIMAN ne God, ebbed kukbimaabbon aombed dobirimain kowe,
ne nen kane kanembed nenmo yariibdan yi dingki ari kowaab, yi yaa kuu ne nen burudande obon keruwe.

2 Ne nen burudande obon keruwaabban kuu, yi kuu ne yaa laiyonbed aye worobe kurubkurub keremoon areb kamaniib,
kwane ne nen wananiib kuu karub maambed ne nen yi yaa burudande obon keruwaanban.

3 O YARIMAN ne God, ne kuu komo kamaan?
Ne dingki aom kuu ambarakmiyiib dee?

4 Ne angkodmi nende ye bondan yaa kondaan dee?
Ne yaa manmo keroonman kuu idiibban kumbed anbande ye yiribman yid baan dee? Dowan!

5 Kwane ambarakmako wedmebka, korondebko ne bondanbed nenmo menenib awinewe nendime,

kwane korondebko ne wadkeri monmarenib
ne id kan okad kuri keende winime. *Selah*
6 O YARIMAN, eb norin yaambed yaro dembe.
Ne bondanbed norin wandiwen yaa kuu ebbed yaro dore kebene.
Ne God, ebbed kwane ne dowad yaro dembe. Eb kuu wengyundi yaron kowewen.
7 Kwane, ambibkindan korem nedbiwen kuu ewiib yaa menebe awanewandime.
Ewen arimbed yi yaa oonende.
8 YARIMANBED ambibkindan korem yaa wengyundok.
O YARIMAN, ne yorokmo dobiriyiib aadidmiyiibbaniib kuyaambed ne yaa wengyundeneb ma ambarakmindo ande.
9 O God yorokmo, eb kuu nimakarub yi inamen aomiib niindem aomiib kuu andangke darobimaab kowe,
arewadan yi kamenabi kuu ben mene dowan kere.
Kwane, yorokmodan kuu ben komombed ma yaanban aom nongkobe.
10 Ne dorondandi ye kombe kuu God,
kaneya yi niindem aom kuu kangdommo kuu yembed ben burudande obonmo kerundimaan.
11 God kuu yorokmo wengyundi ye karub,
ye kuu aron mimim korem arud wandimaan ye God.
12 Arewadan kuu amonombaibban keraniib kuu,
Godbed ye kerewang kande deedmene,
ye anangkab kande nikbe yekbad uunaneen.
13 Kwane, kabonman ye kumana anaya kuu nekwoon,
kwane ye ana yumbuyiib kuu ben ware boknoon.
14 Arewaman kuu inamen arewa meendobene,
yena yaa dabab kondi ye inamen kowene birandimaan.
15 Yembed dem ongme kwane nidke ben angka kiranmimaan kumban,
yeka dem ongmoon kuyaom kombirimaan.
16 Dabab kondi ye inamen kowimaan kuu ika ye ari menebimaan,
kwane ye monmari ye inamen kowimaan kuu yeka yemeren monmarimaan.
17 YARIMAN kuu yorokmo ambangkimaan kowe ye yaa eso andeni,
Korem Burudandoon Arimbed Ye YARIMAN yaa aningko kankooni ye yook wingkaan.

Yook 8

Yook ambo bi ye karub yeman. *Gitit* ye kiwaan wingki yeman. Dewid ye yook.

1 O YARIMAN, nub Yariman,
ewaningko kuu nambiri manimanandewiib, okad kiri ye kumkam korem burudande arimbed keroon kii!
Eb nambiri kuu Ewen burudande arimbed kowewen.
2 Ebbed nekwaawe dana monowiib dana danayiib ewaningko kankooni ye yook wingkimaib,
amborom kuu eb kuu bondaniib kowe,
eb bondaniib kakman konde yenbandidaniib kuu ebbed kebenendaneeb.
3 Ambidiib Eweniib kuu ebman, eb dingkimbed ongmenabewen,
kwane woodiib mindongiib kuu ebbed ongmenabe nongkobewen.
Kuyaa wedme meendobimain kumbed

4 kwane kaamonimain, “Nimakarub kuu kaneyakob eb kuu yi yaa meenmo doreeb?
Yi dana kuu kaneyakob eb kuu yi yaa oone doreeb?” andimain.
5 Engyus yi dobiri yaromkono kuu ari, nimakarub yi dobiri yaromkono arebban kuned,
nimakarub yiman kuu engyus yiman areb ebbed kowewen.
Kwane, eb kuu nimakarub yaa nambiriyiib dobiri manimanandewiib bangkandewen.
6 Yi kuu ebbed ben eb dingkimbed ongmenabewen ye kumkam oonidan ongmewen,
kwane kumkam korem ben yi dabderem yiri nongkobewen,
7 sibi koremiib buromakau koremiib dingkan kiiwiib
8 ayari oniib ok yiri ooniib karamok yiri dingkan koremiib kui.
9 O YARIMAN, nub Yariman,
ewaningko kuu nambiri manimanandewiib, okad kiri ye kumkam korem burudande arimbed keroon kii!

Yook 9

Yook ambo bi ye karub yeman. “Dana Bobnoon” ye yook ye kiwaan yaambed wingki yeman. Dewid ye yook.

1 O YARIMAN, ne niindem aom kumundin kumbed ewaningko kankoonaniin,
kwane binangke eb kuu anam andi yeman korokbendewen kuu dakmaniin.
2 Eb yaa dowakeniib kubiyiib kerubdaniin,
Korem Burudandoon Arimbed Ye God, ne kwane ewaningko yaa kubebdeni wingkaniin.
3 Eb angkaderewen kowe, ne bondan kuu yiminban kere ika winiwen,
kwane yi kuu kirobe dukne winiwen.
4 Amborom kuu eb kuu kangdod yumbon ari kuu dibere yorokmombed wengyundimaab kowe,
ne inamen kuu ebbed wengyunde ee yimin andewen.
5 Ebbed ambibkin maa maadan yaa kamkono weng kondeneb, arewa kamiibdan kuu ben monmarewen,
kwane yi aningko kuu arewen kumbed dowan keroon, aron korem ye dowad.
6 Aron korem ye monmari kuu bondan yaa meneboon,
kwane yi kambong kuu ebbed monmarewen,
kedi, yi aningko kuu nonondande dowan keroon kii.
7 Kumban YARIMAN kuu aron korem oonembaraneen,
kwane ye dibere kangdod kondimbon kuu nekwoon.
8 Ye kuu okad yiridan ben yorokmombed wengyundaneen,
kwane ye kuu ambibkin mimimdan yaa konomdangmo wengyundaneen.
9 YARIMAN kuu dabab wayiroondan yi ben kukbimbonman,
kwane ye kuu yobdood meneboon yaa aromkonoyiib dobirimbonman.
10 O YARIMAN, eb yikaaddan kuu eb yaambed yonenib ebbed kwananeeb ande inamen kowaniib,
amborom kuu eb ande miniwendan kuu eb kuu yi yaa angkurom korokbaabban kowe.
11 YARIMAN kuu Sayion arimbed oone dobirimaan, ye yaa kubene wingkime,
kwane yembed komo ambangkoon kuu ambibkin mimimdan aom yaa dakmime.

12 Amborom kuu kumka o kuman kamiibdan yaa kakman inandi ye God kuu
dabab meneboondan yaa meenimaan,
yi kuu ye yaa kwane baandimaan kowe yi yaa akmen naknod kere
nonondandimokban kui.
13 O YARIMAN, ne bondanbed durud yewed ke kawiwen kee wedmende.
Mimyob keeweneb bobni ye ambongko yaa kee nenkone burudande.
14 Kwanebko, Saiyon ye mungkan Yerusalem yu kuuk ambongkodem
aombed
ewaningko kankooni weng korem dakmeni,
bobni yaa burudande bindi ye kiwaan ebbed ongmewen ye dowad
kuba.
15 Ambibkin mimim kuu yi bondan kirobime andi ye dem nidkiwen kuu yika
kuri kirobiwen,
kwane yi yon kuu yika yi kawaad nong kowe bikniwen kumbed awin-
doon.
16 YARIMAN kuu ye wengyundi yorokmo kumbed ye inamen korokboon,
kwane arewa kamidan kuu yika yi dingkimbed komo ambangkiwen
kumbed kawaad nongbed awindemoon areb keriwen.
Higaiyon. *Selah*
17 Arewa kamidan kuu ika bobkonombon yiri wananiib,
God yaa wunekare nonondandiwen ye ambibkin mimimdan korem kui.
18 Kibikee kamboknondan kuu awandiyiibban kumban Godbed aron korem
yi yaa nonondandaanban,
Godbed kwananeen ande meeni ye inamen kuu kibikee yobdood mene-
boondan yaa kuu dowan, kumban aron ari kuu kuye inamen kuu ika
awinaniib.
19 O YARIMAN, yaro dembe.
Korondaawa kangdod aom kuu karubbed eb kan kubunaib.
Ambibkin mimimdan kuu eb kerebiri arimbed kangdod kerunde.
20 O YARIMAN, yi kuu ongmendebko unime.
Korokbendebko, ambibkin mimimdan kuu nimakarub dokmenmo kuu
yikaadkerime. *Selah*

Yook 10

1 O YARIMAN, komoyiibkob eb kuu ambab angkambed kwane doreeb?
Komoyiibkob dabab kandimaub yaron ari kuu biknekoreb wed-
mendimokban kerimaab?
2 Arewa kamembiri ye karub kuu ye kerengkan kumbed kamboknondan
yenbande yarimaan kowe,
ye kuu yena yaa wunonwanon ye inamen meenimaan kumban ebbed
ye nen kuye inamen ye dabab aom kowe.
3 Arewa kamembiri ye karub kuu ye inamen dowaken arewa kuyaa
kerengkan kaimaan,
kwane yembed kirimdan yaa amun kerundekore YARIMAN yaa butun
kaimaan.
4 Arewa kamembiri ye karub kuu ye kerengkan kaimaan kumbed God ande
onmimokban,
kwane ye meeni inamen aom kuu God yaayiib ma meenimokban.
5 Arewa kamembiri ye karub kuu yiribman bi ye kiwaan ongimaan kuu
yiminmo kerimaan kuned,
eb wengyundi ye inamen kuu arimo, ye kuu kuyaa wedme yekaad-
kerindeban,
kwane ye bondan yaa kuu wooyo ande ambon baandimaan.

6 Kwane, yeka yemeren yedmimaan, “Komombed ne kuu ma nen yiri kubunaanban,
aron korem kubimo dobaraniin, ne yaa dabab ma manaanban.” andimaan.
7 Ye mongkodkono aom kuu butun kamiyiib dudanabiyiib yenbandaniin andiyiib kumbedmo,
kwane dabab kondiyiib arewa kamiyiib ye weng kuu kirod dakmaneenmo.
8 Ye kuu kambong diambed kakubuk bikne meedmimaan,
kwane biknimbon yaambed ambarakmiyiibbandan ogood kuyaa kumka yimaan,
kwane yewed kondandameendan yaa kuu yemyeb bikne keendombirimaan.
9 Ye kuu laiyon areb biknimbon yaambed kakubuk bikne meedmimaan,
kwane ye kuu angkimbere meedmene kamboknondan awindande kaimaan,
kwane awindekore ye oon bi ye men aom kamobe be irin wenemoon areb kamimaan.
10 Kamboknondan kuu yembed ben yiri kiradme yob beengkemoon areb kamimaan,
kwane yi kuu ye aromkonombed ben yiri kubunimaan.
11 Arewa kamembiri ye karubbed yeka yedmimaan, “God kuu nonondandoon,
ye murubia kuu kebenekore wedmewimokban.” andimaan.
12 O YARIMAN, yaro dembe! Eb dingki kankoone yire.
O God, dabab kandiwendan yaa nonondandundaab.
13 Arewa kamembiri ye karub kuu komande God yaa butun kaimaan?
Komande yekareb yedmimaan, “Nembed komo kamiin yaa kuu ye kuu wengyundaanban.” andimaan?
14 Kumban, o God, eb kuu dabab menebiyiib mimyob wandiyiib yaa kuu wedmimaab,
kuyaa kuu ben awandi ye dowad meenimaab.
Dabab kandoonman kuu yekareb eb dingki ari kowimaan,
kwane anenabdan yaa kuu ebbed awandimaab.
15 Arewa kamembiri ye karub ye aromkono kuu ebbed domangke nen angkadere.
Ye arewa kamembiri kuu ebbed wengyunde dabab kone yemoon keraneeb kumbed ye inamen arewa kuu dowan keraneen.
16 YARIMAN kuu aron korem korem ye king keroon,
kwane ye weng wengambaraibban ye ambibkindan kuu ye okad ambab angkambed duknaniib.
17 O YARIMAN, dabab kandiwendan yi meeni dowaken kuu ebbed wedmeneb,
ebbed yi yaa kube ongkandeneb yimbed eb yaa baandi kuu ebbed wengamberendimaab.
18 Anenabdaniib dabab wayiroondaniib kuu ebbed dorondarundimaab,
okad yiridanbed uniwon karakwon kondi kuu dowan kerok anded.

Yook 11

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewid ye yook.
1 YARIMANBED kukbimaanbon aombed dobirimain.
Kowe, inamen arewaman, eb kuu kanekob ne yaa kuu ke yedmewewen kei,

“Ayari on areb ewaangko ari wanwene.
2 Kedi, wedme. Arewa kamembiridan kuu yi ana ben yekbad yaa dedmobenib,
yi anangkab angkokbimaib.
Yi kuu kumun aombed niindem aom yorokmo kere doriibdan yaa baradmande doriib.
3 Kwane, ambokab yiri ye inamen monmarimaib kowe,
yorokmodan kuu komo keraniib?” andewen, komarewa kii?
4 YARIMAN kuu ye kurikuri ambib karadmo aom doreen,
kwane YARIMAN kuu ye dibere oonimbon Ewen ari dibeen.
Ye kuu nimakarub korem yaa ongme keendombirimaan,
ye indob kuu nimakarub yi niindem aom andangkimaan.
5 YARIMAN kuu yorokmodan yi niindem aom andangkimaan,
kumban arewa kamembiridaniib yenbandi yaa dowaken keriwendaniib yaa kuu ye kingkinbed arud wandembirimaan.
6 Arewa kamembiridan yaa kuu amoyidkowiib bod sulfaa yumbuyiib kiradmaneene am areb yi ari kirobaneen.
Kwane, nimin kaiyiib ye nuub kumbed yi yaa wurumembirimbon aom nongkobaneen.
7 Amborom kuu YARIMAN kuu yorokmo,
ye dowaken darewoob kuu yorokmo kamime anded,
kwane kangdommo doriibdan kuu ye murubia wedmaniib.

Yook 12

Yook ambo bi ye karub yeman. *Seminit* ye kiwaan wingki yeman. Dewid ye yook.
1 YARIMAN, awawe. Eb kerekmen yaa doriibdan kuu dowan,
anam anam yaa ma korondiyiibban awinimo doriibdan kuu nimakarub aombed wenebe dowan keriwen.
2 Nimakarub korem kuu yi dia doriibdan yaa birandimaib,
kwane kobkob weng kuu yi mongkodem aombed menebimaan birandi ye dowad.
3 Kwane, kobkob weng dakmidan kuu YARIMANBED kebenendok.
Kwane, kane kanembed kerengkan kame
4 “Nubkareb aromne dakmenabanuub kumbed yena yaa burudandande yi korok keranuub.
Nub komo dakmandamuub kuu kumbedmo, karub maambed kebendaanban.” ande dakmimaib kuu YARIMANBED kebenendok.
5 YARIMANBED yedmoon, “Kamboknondan kuu arewa kamidanbed ben dabab wayiroon kuyiib
yenbandiwendan wareki kamiib kuyiib wedmaan kowe,
kibireb kee yaro dobaraan.
Yaro dobere yi dowaken yaambed dorondande awandaniin.” andoon.
6 Kwane, YARIMAN ye weng kuu karadmo, ma arewayiibban.
Ye weng kuu bot silvaa kande nengkanabi yeman aom kamone
yankoren anam keri dowad nengke ika ika kame ediib kerimaib kwane areb, karadmo kai.
7 O YARIMAN, ebbed nub ben ongme oonaneeb,
kwane kuye arewa kamidan yaa kuu ebbed nub ben dorondandaneeb, aron korem.
8 Inamen miin arewa kuu nimakarub inamen amun ande kamiib kumbed
arewa kamidan kuu okad kuyaa nubkob ande kerengkan kame yarimaib.

Yook 13

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewid ye yook.

1 O YARIMAN, eb kuu aron komoyiib ne yaa meenaabban?
Aron korem nonondanduwaneewoo?
Aron komoyiib ne yaa angkurom korokbewaneeb?
2 Aronkiyiib amnoomiib mimyob wandimain kowe,
aron komoyiib ne inamen aom dabab kandembaraniin?
Aron komoyiib ne bonman kuu ne burudande doraneen?
3 O YARIMAN ne God, ne yaa wedmewe inanduwe.
Ne id yaa aromkono konebko nindob yimin kerok. Kwanaabban kuu angke bobnaniine,
4 ne bonmanbed "Ye kuu nembed bidkonaan." ande yedmaneene
ne bondanbed ne kombaraan yaa kubaniib kii.
5 Kumban ne kuu eb womoniyiibban ye mimyob dowaken yaa angkimbaraneen andimain,
kwane ne niindem aom kuu bobni yaa burudande bindi ye kiwaan ebbed ongmewen ye dowad kubimain.
6 Ne kuu YARIMAN yaa wingkaniin,
amborom kuu ye kuu ne yaa amunmo kamoon kowe.

Yook 14

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewid ye yook.

1 Inameniibbandan kuu yi niindem aom kuu
"Godiibban, dowan." ande yedmimaib.
Yi kuu yorokmomban, unitab, yi ambangki kuu komyengiib,
yi kuyaa mimo kanembed ma amun kamimokban.
2 YARIMAN kuu Ewen arimbed kiri nimakarub korem yaa kerendeen,
ye kuu karub mim mim kanembed inamen kande God ye kiwaan yaa onme dobiridan kuu wedmanded.
3 Kumban yi korem kuu amonombe yangmad kere kimyen wenebiwen,
kwane yi kuu ibonmo yorokmoyiibban unitab keriwen.
Yi mim kuyaa kuu kanembed ma amun kamimokban,
korem dowan kai.
4 Arewa kamidan kuu ma kaadkeraniib dee?
Kedi, yi kuu om anemoon areb ne karuwa nimaya monmarimaib,
kwane yi kuu YARIMAN yaa ma baandimokban.
5 Kumban yi kuu unimbed de derendande onekandoon,
amborom kuu God kuu yorokmodan yoom doreen kowe.
6 Arewa kamidan, yiib kuu kamboknondan yi inamen kowiwen yaa kebenimaib,
kumban yi kuu YARIMANBED kukbimaanbon aombed dobirimaib.
7 O, Israeldan yi bondan burudande obon kerundi ye karub kuu aangko Saion arimbed angkadere monok.
Kuyaron kuu YARIMANBED ye nimaya karuwa ben obonmo kerunde yiminmo kerundaneen.
Kwanoka Yekob ye meed Israeldan kuu dowaken kere kubime.

Yook 15

Dewid ye yook.

1 O YARIMAN, eb kurikuri ambib aom aomni kuu kane kuu yimin?
Ewaangko karadmo ari dobiri kuu kane kuu yimin?
2 Kuye karub kuu ambarakmoon ande kadwoniyiibban,
kwane ye kuu yorokmo yaambed ambangkene,

ye niindem aom kuu anammo kumbed anammo dakmimaan.
3 Kwane ye kuu wengamborokbandimokban,
ye kuu ye dia doriibdan yaa ma ambarakmendimokban,
kwane ye angkodmi yaa kobkob daanubdaanab kamimokban.
4 Kwane ye kuu arewa kamimaibdan yaa kuu odkeneb kerimaan,
kumban kane kane YARIMAN yaa uniwendan kuu yi aningko kankoonimaan.
Kwane ye amob ongmoon kuu no awinaneen,
kuye amob awinaneen kumbed dabab menebaneen kuned.
5 Ye kuu od bangkandekore ika ari iniyiib yedme kandaanban,
kwane ye kuu arewa kamidan yi od yemyeb kandene ambarakmindoman yaa ambarakmoon ande yedmaanban.
Kane ye kuu keamune kamaneen kuu
kiringmaanban kangdommo keraneen.

Yook 16

Dewid ye *miktam* ye yook.
1 O God, ne nen dorondande,
amborom kuu ebbed kukbimaabbon aombed dobirimain kowe.
2 Nembed YARIMAN yaa yedmaan, “Eb kuu ne Yariman,
kumkam amun ne yaa dangoon kuu eb yaambedmo.” andaan.
3 Karadmodan okad kiri doriib kuu
nambiri manimanandewiib,
ne kubi dowaken korem kuu yi yaa angkeen.
4 Kane kane god yena yaa winimaib yi mimyob wandi kuu
maa ariyiib kan dabokne wananeen.
Yi god yaa dingkan aye nengke baeb kone umkan onduknimaib kuu wene daboknainban,
kwane yi god yi aningko kankoonainban.
5 YARIMAN, ne dobiriyiib yumboniib kuu ebbed ongmewen.
Ari ne komo keraniin kangkon ebbed ooneeb.
6 Okad yimin yaa nariwen kuu ne dowaken yaambed ongmiwen.
Anam kuu nokad kawewen kuu kubimo yeman.
7 Ne kuu YARIMAN yaa kubaniin, yembed kedmengkawimaan kowe,
kwane amnoom kangkon ne inamen meeni ye kiwaan kumbed inamen amun korokbewimaan.
8 Ne kuu YARIMAN kuu barang darewoob ande meenimain.
Ye kuu ne dingki wiwi angka doreen kowe,
ne kuu kiringmaanban kangdommo keraniin.
9 Kwane kowe, ne mimyob kuu kubeena ne ong kangkon kubeen.
Ne id kangkon uniyiibban dobaraneen.
10 Amborom kuu ebbed ne kuu bobkonombon yiri aron korem domowawe deendainban,
kwane korondaawe eb Karadmoman kuu bobne deendaanban.
11 Ebbed wadkeri ye kiwaan kuu korokbewewen.
Kwane eb arinambo arimbed ne yaa kubi kawaneeb,
aron korem ye kubiyiib eb dingki wiwi angkambed kui.

Yook 17

Dewid ye kurikuri yook.
1 O YARIMAN, wengyundi amun kawe ande kaamobdako wengambere.
Ne baandi kee wengambere.
Ne kurikuri kee wengambere,

ne weng kee birandi ye inamen yaambed dembindo kowe.
2 Ebbed ne dowad wengyunde ma ambarakmindo ande,
ewindobbed yorokmo kiwaan wedme.
3 Eb kuu ne niindem aom wedmene amnoombed andangkewe,
kombon darobewimaab kumban ambarakmi maa ma wedmaabban.
Ne inamen kowaan kuu ne wengbed ambarakmain andaan,

4 okad yiridan kwamunemban.
Eweng awine kandaan kowe,
yeremboromdan yi kiwaan yaa kangkadmimain.
5 Ne kuu eb kiwaan yirimo dodkanmo weniin,
ne yon kuu ma monkare kimyen angka ma dodkan winindo.
6 O God, ne kuu eb yaa baandimain,
amborom kuu ebbed inanduwimaab kowe,
kerendem kawe ne kurikuri wengambere.
7 Kane kane yi bondan yaambed kirokmone ebbed kukbimaabbon aombed
dobirimaib kuu,
eb dingki wiwimbed ben burudande bindimaab kowe,
eb womoniyiibban ye mimyob dowaken miin darewoob yi yaa ko-
rokbende,
kukuu binangki yeman, miin darewoob anam kowe.
8 Ewindobbed ebka dorondandemoon areb ne nen dorondande.
On ayam yu mana kuu yu dongkon dem aom nen biknemoon areb ne
nen bikne.
9 Arewa kamidanbed nenbandande kamiib yaa kuu kwane dorondande,
ne neene kowandamiibdan ne kanawanewandiwen yaa kui.
10 Yi mimyob keendi kuu dowan kai,
yi kuu kerengkan kami ye wengmo dakmimaib.
11 Yi kuu ne kerewenmo miniwen kumbed kibikee ne kanawanewandiwen,
kwane kereknenmo dorenib ne nen okad yiri korarande doriib.
12 Yi kuu laiyonbed dingkan mungi bobnemoon areb doriib,
laiyon darewoobbed biknimbon aombed kerekne diberemoon areb kui.
13 O YARIMAN, yaro dembe! Yi durunde yenbande ben yiri kubudere.
Eb kerewangbed arewa kamidan yaa ne nen burudande angka kowe.
14 O YARIMAN, eb dingkimbed karub kwamenabimaib yaa ne nen burudande
angka kowe,
okad kiridan okad yiri ye wadkeri ye kakmanmo kandi dowad kwani-
maibdan yaa kui.
Ebbed bobne komberewendan yaa kuu animan bangkandaawe ane mik-
monaiwe yi mungi dowan kerimaan,
kwane yi meed kangkon yiminmo dobirimaib,
kwane kuye bangkandembiri yeman kuu yi awoya yaa kangkon
angkeen.
15 Kwane, ne kuu yorokmo dobiri yaambed eb murubia wedmaniin.
Kwane ne kuu unuk yirimbed yaro dembaniin kuu eb kuru wedmeni
kubaniin.

Yook 18

Yook ambo bi ye karub yeman. YARIMAN ye dememan Dewidbed wongkoon.
YARIMANBED Dewid ye bondan koremiib Sooliib yaambed ye nen burudande
angka kowoon kumbed keye yook wingkoon, YARIMAN yaa.
1 O YARIMAN, eb kuu ne aromkono, eb yaa mimyob dowaken keebdaan.

2 YARIMAN kuu ne aromkonombon, ye kuu ne aromne angkumonimbon, ye
kuu arud barang yaambed ne nen burudande angka kowi ye karub.
Ne God kuu ne aromkonombon, yembed kukbimaanbon aombed dobiri-
main.
Ye kuu ne kombe, ye kuu bobni yaa ne nen burudande bindi yaromkono, ye
kuu ne dorondarimbon.
3 YARIMAN kuu amunmo kowe yaningko kankooni kuu yimin.
Ne kuu ye yaa baandimain kowe,
ne bondan yaa ne nen burudande angka kowimaan.
4 Bobni ye kibin abakbed ne kuu yerengkoon,
kwane monmari ye barang kuu urok yuknemoon areb ne burudan-
doon.
5 Bobkonombon ye kibin abakbed ne yaa kanawanewawoon,
kwane bobni ye warabbed ne kebenewoon.
6 Ne mimyob wande miin yiminban keraan kumbed YARIMAN yaa baandaan,
kwane ne God yaa awawok ande komkaan.
Kwane, ye kurikuri ambib aombed ne weng kuu wengamboroon,
ne baandi kuu wene ye kerendem aom aomnoon.
7 Okad kuu binangkiyiib dowodkiyiib keruune,
aangko angkumonimbon kuu ben kiringmeen.
Yi binangkiwen kuu Godbed norin wandoon kowe.
8 Amareng kuu ye kiringkono dembed dembenaboon,
kwane dene dowan keri ye amoyiib amoyidkowiib kuu
ye mongkodembed dembenaboon.
9 Ye kuu ambid birinde kan yone yiri kamonoon,
kwane ye yon dad dabderem yiri kuu wiib kumun miriknimbonmo.
10 Ye kuu engyu burawiib arimbed dibere wanwonoon,
kwane ye kuu nuub arimbed wanwonoon.
11 Ye kuu kumun kande ye dabuni yeman kerundoon,
ye dabuni yeman kuu ambid ye amokambid.
12 Ye kerebiri ye nambirimbon kumaombed wiib yeeduruune
am boyareb yurukmo kuyiib amoyidkowiib angkadereboon.
13 YARIMAN kuu Ewen arimbed nambad areb baandoon,
kwane Korem Burudandoon Arimbed ye God ye weng yuud kuu deren-
daroon.
14 Ye ana barandoona bondan kuu kirokmone buyokbayok keriwen,
kwane imak aande yenbandoona kirokmone dawariwen.
15 O YARIMAN, eweng kamkono ongkandewen,
kwane eb kiringkono dem aombed inum nareewa yeedereboon
kumbed
karamok niindem yiri kankubunimbon kuu dokmenmo kereene,
kwane okad yu angkumonimbon kwangkon dokmenmo kereen.
16 Ye kuu ari kaimbed yiri yirene arudbon aombed ne nendoon,
ne kuu ok niindem yirimbed nen wandune kowoon kui.
17 Yembed ne bonman aromkono darewoowiib yaa nen burudande angka
kowoon,
ne bondan aromkonoyiib ne arebban kuyaa kui.
18 Ne kuu dabab aom aomnaan kumbed yimbed nenbandande miniwen,
kumban YARIMANBED yone awawoon.
19 Arudbon aom kuu yembed ne awawe nen angka kowoon,
ye kuu ne yaa dowaken keewoon kowe nen burudande kowoon.
20 YARIMANBED ne yorokmo kaimain yaambed amun keruwoon,

kwane ne kuu darobe wedmoonka koromiibban dobman kowe ne yaa
kakman amun keewoon.
21 Amborom kuu ne kuu YARIMAN ye kiwaan arimo winimain,
ne kuu ne God yaa ma amonombe koronde winindo kowe arewa
kamindo.
22 Yembed dakmenaboon ye amob korem kuu ne wedmoni awine kandaan,
kwane yembed wongkanaboon ye amob kuu ne ma wengam-
beredandindo.
23 Ye yekaad ne kuu karub maambed ambarakmoon ande kadwonimokban,
kwane ne kuu ambarakmi yaa kangkadmimain.
24 YARIMANBED ne yorokmo kaimain yaambed kakman amun kawoon,
ye indob arimbed ne ma ambarakmindo kuyaambed kui.
25 O God, kane kane yi kuu eb yaa ma korondiyiibban doriib kuu ebbed yi
yaa ma korondiyiibban ye dobiri kiwaan kuu korokbendimaab,
kwane kane kane kuu karub maambed ambarakmoon ande kadwonok-
ban kuu eb karub maambed ambarakmoon ande kadwonaanban ye
kiwaan kuu yi yaa korokbendimaab,
26 kwane kane kane kuu karadmo doriib kuu eb karadmo dobiri ye kiwaan
yi yaa korokbendimaab,
kumban unitabdan yaa kuu eb kuu inamen kan bikniwen yaa darobi ye
karub korokbendimaab.
27 Kane kane yika kan kubunimaib kuu ebbed ben burudande obon kerundi-
maab,
kumban kane kane kerengkan kamimaib kuu ebbed ben yiri kubuni-
maab.
28 Eb kuu ne kiwaan yurimaab,
o YARIMAN ne God, eb kuu kumun aom doriin kuu kan amonombe
nambiri kerimaab.
29 Eb aromkonombed kawaneewa bondan yemoon kuu yeene burudan-
daniin kuu yimin,
kwane ne Godbed neyiib yaa doreen kuu aromnewaneena yi aromne
angkumonimbon korongberenande aomnaniin kuu yimin.
30 Ma, God kee ye kiwaan kuu demkoronmo,
YARIMAN ye weng kuu karadmo.
Kane kane kuu ye kukbimaanbon aombed dobirimaib kuu,
ye kuu yi kombe keroon.
31 Kedi, kane kuu God? YARIMAN yembedmo!
Kane kuu yone aromnimbon? Nub God yembedmo!
32 Ne yaa aromkono kawi ye karub kuu God,
kwane yembed ne dobiri ye kiwaan kuu demkoronmo ongmimaan.
33 Ye kuu ne yon kuu diiya ye yon areb ongmimaan,
kwane ye kuu ne ongmaane aangko arimbed yarebimain, kombirimok-
ban.
34 Yembed ana nangmi dowad kedmengkawimaan,
kowe ne dingki kuu anangkab aromkono kuu nikbimain.
35 Ebbed ne nen burudande angka kowi kuu kombe areb, ebbed ne nen
dorondandimaab,
kwane eb dingki wiwimbed ne awawaawe yiminmo dobirimain.
Eb kuro yiri ambokibine awawewen kumbed aningko darewoowiib
keraan.
36 Kiwaan ari wanaan kuu ebbed yirimbonmo ongmimaab,
kowe ne kuu kombirimokban.
37 Ne bondan kuu nembed yondem kerenden wene burudande awingkan-
daan.

Ne kuu yinmone korondindo, yi monmaraan kumbed ika manaan.
38 Nembed yi yeene beengkaan kowe,
yi kuu yaro dembindeban keriwen,
kwane yi kuu ne yon dad dabderem aom kirobiwen.
39 Ana nangmi dowad ebbed aromkono ne yaa kawewen,
kwane ebbed ne bondan ben ne yon yiri nongkobeewe ne yaa bumangkiwen.
40 Ebbed ne bondan ben amonombeewe kirokmoniiwe
yeene monmaraan.
41 Yi kuu awandi dowad baandiwen kumban karub maa kanembed yi kuu ma ben burudande awandindo,
kwane YARIMAN yaa baandiwen kumban ye kuu yi yaa ma awandindo dowan.
42 Nembed yi kuu dore yon dowood dararaana ingkud nuubbed wuruwemoon areb keriwen,
kwane nembed yi kuu ben kubudaraane birin kiwaan ari dore boknemoon areb keriwen.
43 Karubbed ne nande kamiwen kuu ebbed ne nen burudande angka kowewen.
Ebbed ne kuu ambibkin maa maa yi korok nen kinewen,
kwane nimakarub yi ne ma nekaadkerundindo kuu ne dabderem yiri doriib.
44 Yi kuu ne yaa wengambirimaib kuu no awine kandimaib,
kwane owoddan kuu ne yaa unewe ika anuk irinambenimaib.
45 Yi arudkono kuu dowan kerimaib,
kwane yi kuu yi aromne angkumonimbon yaambed neyiib yaa kiringmiyiib minimaib.
46 YARIMAN kuu doreen kii! Ne yaa yone aromni ye God yaningko kankoonem!
Ne nen bobni yaa burudande bindi ye God yaningko kankoonem!
47 Ye kuu ne bondan yaa kakman kondimaan ye God,
kwane ye kuu ambibkin maa maa ben ne dabderem yiri nongkobimaan ye God,

48 kwane ye kuu ne bondan yaambed ne nen burudande angka kowimaan ye God.
Eb kuu ne bondan yaambed ne nen burudande aningko darewoob arimbed kawewen,
kwane eb kuu yeremboromdan yaambed ne nen burudande angka kowewen.
49 Kwamunewen kowe, o YARIMAN, ambibkin korem aom kuu eb yaa kubebdaniin,
kwane ewaningko kankoone wingkaniin.
50 Godbed king kerunoon ye karub yaa burudande dori arimbed bangkanoon,
kwane ye kuu yembed kinoonman yaa womoniyiibban ye mimyob dowaken keenimaan,
Dewid yoom ye awoya ari yoom yaa aron korem keendimaan kui.

Yook 19

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewid ye yook.
1 Ambidiib mindong yi dangimboniib kuu God ye nambiri dianmo korokbimaib,

kwane yi kuu ye dingkimbed ongmenaboon yaa kuu korobe dakmimaib.
2 Aronki mimim kuu kwane dakmembirimaib,
amnoom mimim kangkon kaadkeri ye kerekmen ye weng kwane dakmembirimaib.
3 Kukuu dakmiyiibban, kwane wengiibban,
kwane yi weng yuud kuu maambed wengambirimokban.
4 Kuned yi weng yuk kuu bid yimin yimin yaa angkane wenebimaan,
yi weng kangkon bid yimin yimin yaa wenebimaan.
Ambid aom kuu yembed aron ye yumbon ongme kowoon.

5 Aron yeedirimaun kuu karub wonong mokaid awanande ye angkimbon aombed angkaderemoon areb kui.
Yu kuu kabani yaa burudandunindeban ye karubbed kubene kabanimaan areb.
6 Kwane yu kuu ambid dungkun angkarambed daadere
dokbe angkara kubunimaun.
Yu nambiri yaa kuu barang maa ma biknimokban.
7 YARIMAN ye amob kuu demkoronmo,
kingkin yaa aromkono yeeb konimaan.
YARIMANBED komo kamoon ye weng kuu anam anammo,
mengmengiibban iwari doriibdan ben meeni kangdomdan kerundimaan.
8 YARIMAN ye kongamki yamob kuu yorokmo,
niindem aom kubi kondimaan.
YARIMANBED kwanime andi ye weng kuu karadmo,
kiwaan amunmo korokbimaan.
9 YARIMAN yaa une bumangki kuu amun,
kuye inamen kuu aron korem angkimbaraneen.
YARIMAN ye wengyundi kuu yiminmo,
yi korem kuu yorokmo.
10 Ye amob yaa kuu bobne kombiri yeman, bod gold arebban,
bod gold yankorenmo yemoon yaa kangkon burudandiwen.
Ye amob kuu ambod miin amuniib, in ok ambod arebban,
in ok ambodmo yaa burudandiwen.
11 Yi yaambed eb demedan kuu ongkandoon,
kwane ye amob be amuknaniib kuu kakman amun darewoob kandaniib.
12 Kanembed yeka ye ambarakmi kuu wedmenaneen? Dowan.
Nekaadkerunindo ye ambarakmi kuu ebbed are nonondande.
13 Eb deme karub nembed kwane inamen ongme ambarakmaniin andaka ebbed kebenewe.
Korondaawe kuye ambarakmi kuu ne yaa oonewaan.
Kwananeeb kuu karub maambed ne yaa ambarakmoon ande kadwoniyiibban keraniin,
kwane ebbed wengyunde miin wabkad kerewen andaabban.
14 Kwane, eb indob ari kuu ne mongkodkonombed weng dakmeni ne niindem aombed meenako eb kubi dowaken kerok,
o YARIMAN, ne aromkonombon, kwane ne biddi ye karub.

Yook 20

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewid ye yook.
1 Kwane dabab kandebka YARIMANBED inandubdok,
kwane Yekob ye God yaningko yaambed dorondarubdok.

2 Yembed kurikuri boyambiwoombed awabdok,
kwane aangko Saiyon yaambed eb nen angkumonok.
3 Ebbed God yaa bangkanimaab korem kuu yembed ika meenok,
kwane ebbed dingkan aye nengke agedmo kere baeb koni yeman bangkanimaab kuu yembed ee yimin andok.*Selah*
4 Eb niindem aombed komo yaa dowakeniib kerewen kuu yembed kabdok,
kwane inamen ongmenabewen korem kuu yembed ongmoko anam kerok.
5 Ebbed bondan nangme burudande doraneeb kuu kube komkenub,
burudandewen kii andi ye ebkad barad kankoonenub nub God ewaningko yaambed kubanuub.
Yiib kaamoni korem kuu YARIMANBED ee yimin ande awandok.
6 Ne nekaad YARIMANBED kinoonman kuu ye bondan yaa nen burudande angka kowimaan,
kwane Ewen karadmo arimbed ye kinoonman yaa inandimaan,
ye dingki wiwi ye aromkono, nen burudande angka kowi ye aromkono kumbed kui.
7 Yena kuu ana nangmidan seriot arimbed dobere nangmimaib kuu nub yaa awandaniib ande meedmimaib,
yena kuu ana nangmidan hoos arimbed dibere nangmimaib kuu nub yaa awandaniib ande meedmimaib,
kumban nub kuu YARIMAN nub God kumbed nub yaa awandaneen ande meedmimaub.
8 Yi kuu ben kubunaneene kirobaniib,
kumban nub kuu yaro dembenub kangdommo dobaranuub.
9 O YARIMAN, king kuu nen burudande angka kowe!
Nub baandubka inande!

Yook 21

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewid ye yook.

1 O YARIMAN, eb aromkono ye dowad king kuu kuboon.
Ebbed awanenewen kowe kubi darewoob keroon!
2 Ye niindem aombed komo yaa dowakeniib keroon kuu ebbed ee yimin ande konewen,
kwane ye wengbed komo kaamobdoon kuu konewen, ma korondindo. *Selah*
3 Ebbed ye yaa yewudmo amun kerune angkodmeneneb,
ye korok ari kuu dereni yeman bod gold yankorenmombed ongmiwen kumbed kan derenenewen.
4 Yembed wadkeri dowad kaamobdoone konewen,
aron yemooniib, aron korem korem kui.
5 Ebbed awanenewen yaambed ye nambiri kuu darewoob keroon,
kwane ebbed ye ari dobiri manimanandewiib nambiriyiib bangkanewen.
6 Ebbed aron korem ye amun keruni konewen,
kwane yeyiib yaa doreeb kowe kubimo doreen.
7 Amborom kuu king kuu YARIMAN yaambed inamen angkumone doreen,
kwane Korem Burudandoon Arimbed Ye God ye womoniyiibban ye mimyob dowaken yaambed ye kuu ma kiringmaanban.
8 Eb dingkimbed eb bondan korem awingkandaneeb,
kwane kane kane eb yaa arud wandembiriwen kuu eb dingki wiwimbed yire awingkandaneeb.

9 Eb mananeeb yaron ari kuu yi ben amot nimin darewoowiib denemoon
areb kerundaneeb.
YARIMANBED norin wandaneen kumbed yi ben yoobkaneene
ye amotbed yi dene kubunaneen.
10 Ebbed yi awoya ben monmaraneewe okad arimbed dowan keraniib,
kwane yi yumbon kuu nimakarub kumaom kuu dowan keraneen.
11 Yi kuu eb yaa bon keri ye inameniib birandi ye inamen arewayiib ongmiib
kumban,
yi kuu ma kamindeban keraniib,
12 amborom kuu ebbed yi yaa eb ana baradmaneeb kumbed
yi kuu angkurom korokbebde kirokmonaniib kii.
13 O YARIMAN, ewaromkono yaambed aningko ariyiib kerok.
Nub kuu eb aromkono dowad yook wingkenub ewaningko kankoo-
nanuub.

Yook 22

Yook ambo bi ye karub yeman. “Amkimo Ye Diiya Yingki” ye yook ye kiwaan yaambed wingki yeman. Dewid ye yook.

1 Ne God, ne God, eb kuu komande domowewen?
Komande ambab kerewen kumbed dabab ne yaa monoon kuyaa kuu ne
nen burudande angka kowaabban?
Komande ambab kerewen kumbed wareki kaimain kuu wengambir-
imokban kerewen?
2 O ne God, aronkimbed eb yaa baandembaraan kumbed ebbed inan-
duwindo,
amnoom kangkon eb yaa baandembaraan, ma iwari kerindo.
3 Kuned eb kuu king ye dibirimbon arimbed dibere karadmoman kerewen,
kwane ewaningko kuu Israeldanbed kankoonimaib.
4 Nub awoya kuu eb yaamo angkumone dobiriwen,
kwane angkumone dobiriwen kumbed arud ye barang yaa ben buru-
dande angka nongkobewen.
5 Eb yaa baandiwen kumbed arud ye barang yaa ben burudande angka
nongkobewen,
kwane eb yaamo angkumone dobiriwen kowe ebbed kwananeeb ande
meedmiwen kuu anam id keroon.
6 Kumban ne kuu karubban wodam,
nimakarub korembed kan angka karenib arewa anduwimaib.
7 Kane kane ne yaa wedmewimaib yi korem kuu ambonbaawimaib,
kwane yi kuu damangkawe yi korok waaburukme yedmimaib,
8 “Ye kuu YARIMAN yaambed angkumone doreen kowe,
korondubko YARIMANBED arud ye barang yaa nen burudande angka
kowok.
Ye kuu YARIMAN yaa kwane kubenoon kowe,
korondubko YARIMANBED arud ye barang yaa nen burudande angka
kowok.” andimaib.
9 Kuned ebbed ne kuu ena yu kabeyob aombed nen angkaderewen,
kwane ena yu muk aniin yaa kuu
ebbed ne kuu eb yaambed angkumone dobiri yeman ongmewewen.
10 Woonaan yirimbed ne kuu eb yaambed yone dobaraan,
kwane ena yu kabeyob kumaombed eb kuu ne God kerewen.
11 Ne yaa ambab keraab,
amborom kuu dabab manandamoon kumban
karub maambed ma awawaanban kowe.

12 Ne bondan kuu ne yaa awanewandiwen,
yi kuu Basan ye buromakau ambi arudiib areb ne yaa kanawanewandiwen.
13 Yi kuu laiyonbed dingkan anande kabang angke yaremoon areb,
ne yaa yi mongkodkono danduwimaib.
14 Naromkono dowan, ok kan ondukne wenebe dowan keremoon areb keraan,
kwane ne kono ingkanaboon kuu wadmenaboon.
Ne mimyob kuu koronde in areb yawaak keroon,
kwane koronde okmo keremoon areb keroon.
15 Naromkono kuu dowan, yongkonbon areb keroon,
kwane ne ong kuu mongkodkono yaa karangkoon.
Ebbed ne kuu bobnok ande okad yiri kowewen.
16 Ne bondanbed anon arewa areb ne yaa awanewandiwen,
kwane yi kuu arewa kamidan yemoon, ne yaa kanawanewandiwen,
kwane yimbed ne dingkia yona kuu kaare dem nabangkenabiwen.
17 Ne kono korem kuu nembed kimingki kuu yimin,*
nimakarub kuu ne yaa nengmowenib ningkirud kamewimaib.
18 Yimbed nebkad kande yikareb kuyaom nekwiwen,
kwane bot yaa aningkoyiib kuu kirare ebkad mimo karub mimombed kandimo kandimo kamiwen.
19 Kumban, o YARIMAN, eb kuu ne yaa ambab keraab,
o ne Aromkonoman, kirod mene awawe.
20 Kerewang ye arud yaa ne wadkeri kuu nen angka kowe.
Ne wadkeri kuu dowakeniib keraan kowe, ne bondan anon arewa areb yi aromkono yaa kuu ne nen angka kowe.
21 Laiyon yi mongkodkono aom kuu ne nen angka kowe.
Kwane, oksen kiib yi durub yaa kuu ne nen angka kowe.
22 Nembed ewaningko kuu ne ambibkindan yaa daandaniin,
kwane ne kuu nedbimaibdan kumaombed ewaningko kankoonaniin.
23 YARIMAN yaa unimaibdan, yiib kuu ye aningko kankoonime!
Yekob yawoya korem, yiib kuu ye yaa nambiri konime!
Israeldan korem, yiib kuu ye yaa bumangkime!
24 Amborom kuu kane kane durud yewed kandiwen kuu
yembed yi yaa ma arewa ande wunekarindo.
Ye kuu yi yaa ye murubia kan yeknindo,
ma nub yaa awande ande baandiwen ye weng kuu yembed wengamboroon.
25 Ebbed ne niindem aom kubi kerunaneewe kadaareb nedbiwen aom ewaningko kankoonaniin.
Eb yaa bumangkiwendan yi arinambo arimbed kwananiin ande amob ongmaan ye weng kuu anammo kwane keraniin.
26 Kamboknondan kuu ane mikmonaniib.
Kane kane YARIMAN ande onmimaib kuu ye aningko kankoonaniib.
Kubi dowaken kuu yiib niindem aom aron korem angkimborok!
27 Bid yimin yimin koremdan kuu YARIMAN yaa ika meene ye yaa amonombaniib.
Ambibkin mimim koremdan kuu ye yaa bumangkaniib.
28 Ooni yaromkono kuu YARIMAN yeman,
kwane yembed ambibkindan oonendimaan.

* **Yook 22:17:** Ye bondanbed ye nen angkara angkara bingiwen kumbed kamune keroon.

29 Okad kiri yiribman yemoondan kuu orok anenib ye yaa kurikuri kamaniib,
duknaniibdan korem kuu ye yaa bumangkaniib,
yika yi wadkeri ma amuknindebandan kui.
30 Nimakarub amaan ari dobaraniibdan kuu ye yaambed awine dobaraniib,
kwane amaan ari dobaraniibdan yaa kuu YARIMAN ye dowad dakmaniib.
31 Yi kuu ye yorokmo kerekmen ye dowad
mokaid woonindodan yaa dakmaniib,
yembed kwanoon ye weng dakmaniib.

Yook 23

Dewid ye yook.
1 YARIMAN kuu ne nen dorondare oonimaan ye karub kowe,
ne yaa komo dowan keroon kuu yembed nekwawimaan.
2 Yembed ne nen animan yewudmombon aom kowaana yiidkimain,
kwane yembed yewenub ye ok dewenebuun kebed yaa ne nen kinban winimaan.
3 Yembed ne kingkin nen ikakman aromnimaan,
kwane yorokmo ye kiwaan arimo ne nen kinban winimaan,
ye aningko kankooni dowad.
4 Kumun doromod bobnin aom wananiin kangkon,
eb kuu ne yoom kowe,
arewa yaa ma unainban.
Eb kungkangiib arud ye barang yaambed dorondandi yemaniib kuu,
awawimaib kowe kubimain.
5 Eb kuu ne bondan yi kerebiri arimbed
ne dowad orok ongmimaab.
Ne nen kine ne korok ari kuu oiyo bunewen,
kwane ne dobiri yaa kuu yiminmo bangkawimaab.
6 Anam kuu eb amun amuniib womoniyiibban ye mimyob dowakeniib kuu
ne wad dobiri aom kwane aron korem angkimbaraneen.
b Kwane, ne kuu YARIMAN yambiwoom kwane doberembaraniin, aron korem.

Yook 24

Dewid ye yook.
1 Okad korem kuu YARIMAN yeman, okad ari kumkam korem kwangkon.
Bid yimin yimin kuu yeman, kane kane okad ari doriib kwangkon.
2 Amborom kuu yembed okad yu angkumonimbon kuu karamok niindem yirimbed ongme kowoon,
kwane okad yu yumbon kuu ok wedyirimbed ongme kowoon.
3 Kanembed YARIMAN ye aangko ari kawananeen kuu yimin?
Kanembed YARIMAN ye karadkonombon ari dobaraneen kuu yimin?
4 Kuye karub kuu ambarakmiyiibban ye dingkiyiib inamen karadmoyiib kumbed kui,
kwane ye kuu dudi god yi kuruwak yaa bumangkindo,
kwane ye kuu birande amob ongmindo.
5 Ye kuu YARIMANBED amun kerunaneen,
kwane ye kuu ye nen bobni yaa burudande bindi ye Godbed ongmaneene ambarakmoon ande kadwoniyiibban ye karub keraneen.
6 Kwane areb kuu God ye kiwaan ari dobarandamiibdan kukui,
o Yekob ye God, eb murubia ari dobarandamiibdan kukui. *Selah*

7 O kuuk ambongko, yiibka daadmime.
O unyeman ye ambongko kui, yiib kuu daadmime.
Kwanibko, nambiri ye King kuu mene kumaom aomdorok.
8 Nambiri ye King kee kane?
Ye kuu YARIMAN, kanangkodiib aromkonoyiib kui,
ye kuu YARIMAN, ye ana nangmi kuu aromkonomo kui.
9 O kuuk ambongko, yiibka daadmime.
O unyeman ye ambongko kui, yiib kuu daadmime.
Kwanibko, nambiriyiib ye King kuu mene kumaom aomdorok.
10 Nambiriyiib ye King kee, ye kuu kane?
Ye kuu Ana Nangmidan Yemoon Ye YARIMAN,
ye kuu nambiriyiib ye King.

Yook 25

Dewid ye yook.
1 O YARIMAN, eb yaa ne wadkeri kuu kan kabdaan.

2 O ne God, eb yaambed angkumone doriin.
Korondaawa yenambed ne nen karak ari kowaib.
Kwane, korondaawa ne bondanbed ne nen burudande doraib.
3 Kane kane ebbed kwananeeb ande meedmimaib kuu
karak ari ma ben nongkobaabban.
Kumban kane kane idiibban kumbed birandimaib kuu
karak ari ben nongkobaneeb.
4 O YARIMAN, eb kiwaan kuu ne korokbewe.
Kwane, eb inamen kuu kedmengkawe.
5 Eb anam anam yaambed ne nen kinban weneneb kedmengkawe.
Amborom kuu eb kuu ne nen bobni yaa burudande bindi ye God kowe.
Kwane, amkimombed wene amnoom kuu ebbed kwananeeb ande meedme dobirimain.
6 O YARIMAN, eb mimyob keende kakman are nonondandiyiib womoniyiibban ye mimyob dowakeniib kuu ika meene.
Amborom kuu kuye inamen kuu unyeman anukbed ongmewen kowe.
7 Ne kewed yaa komo komo ambarakmaan kuu ika meendobaab, nonondande.
Ne wabkad kamaan kwangkon ika meendobaab, nonondande.
O YARIMAN, eb womoniyiibban ye mimyob dowaken yaambed ne yaa ika meendobe.
Amborom kuu eb kuu amun yeman kowe.
8 YARIMAN kuu amunmo, ye kuu kangdommo.
Kwane kowe, yembed ambarakmidan kuu ye kiwaan korokbende kedmengkandimaan.
9 Yembed yika kankubune yiri keriwendan yaa yorokmo kerekmen yaambed korokbendene,
ye kiwaan kedmengkandimaan.
10 Kane kane YARIMAN ye amowiib wengiib kuu awine kandimaibdan kuyaa kuu,
ye kiwaan korem kuu womoniyiibban ye mimyob dowaken yeman, kwane yi kuu ma korondiyiibban no awandi yeman.
11 Ne ambarakmi kuu miin darewoob kuned,
o YARIMAN, ewaningko ye dowadbed,
ne ambarakmi kuu are nonondande.
12 YARIMAN yaa une bumangkimaibdan, yi kuu kane kane?

Yi kuu kedmengkandaneene kiwaan kinoon arimo wananiib.

13 Kwane, yi kuu ongmendaneene wad dobaraniib kuu yiminmo dobaraniib.
Kwane, okad kinoon kuu yi awoya yiman keraneen.
14 Kane kane YARIMAN yaa une bumangkimaib kuu yembed inamen kan biknoon kumbed yi yaa korokbendaneen,
kwane amob weng ongmoon kuu yi yaa korokbendaneen.
15 YARIMANBED awawok andi dowad ye yaa kereknembirimain,
amborom kuu yembedmo arud yaa ne nen burudandimaan kowe.
16 Ne kirimo obonmo angkon dabawiib keraan kowe,
ne yaa murubia kaweneb ne yaa mimyob keewe kakman are nonondande.
17 Dabab ne niindem aom kuu yemoon keroon,
kowe ne meendobimo yiminban keraan kuu obon keruwe.
18 Ne dabawiib yiminban keraan kuyiib kuu wedmewe awawe.
Kwane, ne ambarakmi korem kuu are kankorare nonondande.
19 Ne bondan kuu yemoon keroon kowe, yi yaa wedme.
Kwane, yi kuu ne yaa arud miin darewoob wandembirimaib kuyaa wedme.
20 Ne wadkeri kuu nen amukne ooneneb yi yaambed ne nen burudande angka kowe.
Kwane, korondaawe yenambed ne nen karak ari kowaib,
amborom kuu ne kuu ebbed kukbimaabbon aombed dobirimain kowe.
21 Ne dobiriyiib inameniib kuu ibmo amunmoyiib angkon ne dobiri kangdommoyiib kumbed ne nen dorondandok,
amborom kuu ebbed kwananeeb ande meedme doriin kowe.
22 O God, Israeldan kuu yi dabab kandiwen korem yaambed kuu
ebbed ben burudande angka nongkobe.

Yook 26

Dewid ye yook.
1 O YARIMAN, ne dowad ebbed wengyundeneb ma ambarakmindo ande,
amborom kuu ne kuu ambarakmoon kii ande kadwoniyiibban ye dobiri yaambed dobaraan kowe.
Ne kuu kirokkarokiibban YARIMAN yaambed yone dobaraan.
2 O YARIMAN, ne inamen andangke.
Kwane, ne nen komboon darobewe.
Ne dowakeniib inameniib kuu wengyunde.
3 Amborom kuu eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu ne arinambo ari angkeen,
kwane ne kuu eb anam anam yaambed yarembirimain.
4 Ne kuu birandidan yoom dibirimokban,
kwane aadidmidan yoom daboknenwimokban.
5 Ne kuu arewa kamimaibdan yi nedbi yaa kuu kangkadmimain,
kwane ne kuu arewa kamembirimaibdan yoom dibiri kuu wunekarundimain.
6 O YARIMAN, ne kuu ambarakmoon kii ande kadwoniyiibban kumbed dingki okeni,
eb dowad bod wuube dingkan aye nengke baeb konimbon ye deme awinimain.
7 Kwanimain kuu ewaningko kankooni ye weng baandimain,
kwane ebbed komo komo kamenabi manimanandeb kuu daandimain.

8 O YARIMAN, ebbed doreeb yambib kuu dowakeniib kerimain,
eb nambirimo derenkoroonbon kui.
9 Ne kingkin kuu ambarakmidan yoom ben angkanaab,
kwane ne wadkeri kangkon kuman yenbandimaibdan yoom ben angkanaab.
10 Yi inamen aom kuu wunonwanon kami miin arewayiib,
kwane yi dingki wiwi aom kuu od yemyeb kandene ambarakmindoman yaa ambarakmoon ande yedmi yeman yemooniib kii.
11 Kumban ne kuu ambarakmoon kii ande kadwoniyiibban ye kerekmen yaambed doriin,
kowe ne nen arud yaa burudande angka koweneb ne yaa mimyob keewe kakman are nonondande.
12 Ne yon yiri kuu okad dabonmo arimbed doriin,
kwane kadaareb nedbaniib aom kuu YARIMAN yaningko kankoonaniin.

Yook 27

Dewid ye yook.
1 YARIMAN kuu ne kiwaan ari weniin yaa nambirimaan ye karub,
kwane ye kuu ne nen bobni yaa burudande nendi ye karub,
kowe kane yaambed ne kuu unaniin? Dowan!
YARIMAN kuu ne wadkeri ye aromne angkumonimbon,
kowe kane yaambed ne kuu unaniin? Dowan!
2 Arewa kamidanbed ne damburune monmari dowad ne nande kamaniib kuu
yimbedmo boknandenib kirobaniib,
ne bondaniib ne yaa manmo keriwendaniib kukui.
3 Ana nangmidanbed ne kuu kanawanewande kebenaniib kuu
ne niindem aom kuu unainban.
Kwane, ne yaa ana wandaniib kuned
ne kangkon kangdommo dobaraniin.
4 YARIMAN yaa barang mimo kaamonimain,
nembed kereknain kuu kei,
YARIMAN yambiwoom kumaombed dibara,
ne wad dobaraniin ye aron korem,
kwane ne dowaken kuu YARIMAN ye manimani amun kai yaa wedma,
kwane ne dowaken kuu ye kurikuri ambiwoombed ye kiwaan onma.
5 Amborom kuu dabab kandi yaron kuu
yembed ne nen yambiwoombed dorondandaneen,
kwane yembed ye kurikuri ambiwoombed ne nen biknaneen,
kwane yembed ne nen aromkonombon ari kowaneen.
6 Kwananeen kuu ne korok kuu Godbed nenkoonene
bondan kanawanewandiwen yaa kuu ne nen burudande ari kowaneen.
Ye kurikuri ambib yaa kuu nembed kube baandeni dingkan aye nengke baeb konaniin,
kwane YARIMAN yaa yook wingkeni yaningko kankoonaniin.
7 O YARIMAN, baandako wengambere.
Ne yaa mimyob keewe kakman are nonondandeneb inanduwe.
8 Ne niindem aom kuu eb dowad yedmoon, “Ye murubia ari dobiri kiwaan onme.” andoon,
kowe, o YARIMAN, eb murubia ari dobiri kiwaan onmiin.
9 Eb murubia kuu ne yaa biknewaab.
Kwane, eb deme karub ne yaa arud wande korondaab.
O God, ne nen bobni yaa burudande bindi ye karub,

eb kuu ne awawi ye karub kowe,
wunekaruwaab, ne yaa domowe wanaab.
10 Nambe ena domowe wananiib kuu
YARIMANBED angkodmewaneen.
11 O YARIMAN, eb kiwaan kedmengkawe.
Ne kuu ne nen yiri kubunandamiibdaniib kowe,
kiwaan yorokmo arimbed ne nen kinban wene.
12 Korondaawa ne bondan yi dingki ari kombarain.
Amborom kuu kwane wedmaan kii ande dudi weng dakmidan kuu ne yaa manmo kerenib,
ne dowad naniib ande kamiib.
13 Ne anam andaan kuu okad ari wad dobaraniin kumbed
ne kuu YARIMAN ye amun amun wedmaniin.
14 YARIMAN yaa meedme dobirime.
Aromne arudnime,
kwane YARIMAN yaa meedme dobirime.

Yook 28

Dewid ye yook.
1 O YARIMAN, eb yaa baandaan.
Ne aromkonombon, eb kuu ne yaa wunekaraab, inanduwe.
Amborom kuu inanduwaabban keraneeb kuu
ne kuu bobkonodem yiri kubune dangiwendan areb keraniin kowe.
2 Ne awawi dowad eb yaa baandaan kuu wengamberewe.
Ne dingki kuu eb kurikuri ambiwoom ye Yumbon Miin Karadmo Anam yaa benkoobe baandaan kui.
3 Ne kuu ambarakmidan yoom dabokne indore wanaab,
arewa kamimaibdan yoom kui.
Yi kuu angkodmendi weng yi dia doriibdan yaa dakmimaib kumban,
angkara kuu yi niindem aom kuu arud wandembirimaib.
4 Yimbed kwanimaib ye dowad man inende.
Kwane, yimbed arewa kamimaib ye dowad man inende.
Yi dingkimbed komo ambangkiwen kuu kwanemo man inende.
Kwane, kakman anam yi yaa man inende.
5 Amborom kuu YARIMANBED komo ambangkooniib
ye dingkimbed komo ongmenabooniib kuu yi ma meendobindo,
kowe yembed yi ben yiri kubunaneen,
kwane yembed yi ben ikakman ma ari nongkobaabban.
6 YARIMAN yaa amun kerunem!
Amborom kuu ne awawi ye dowad baandaan kuu wengamberewoon kowe.
7 YARIMAN kuu ne aromkono angkon ne kombe.
Ne inamen kuu ye yaa yone kowaine yembed awawimaan.
Kwane kowe ne niindem aom kuu kubimbed ware kandoon,
kwane ne kuu eso andi yookbed wingkaniin.
8 YARIMAN kuu ye karuwa nimaya yi aromkono,
kwane ye kuu yembed kinoon ye karub ye dowad aromne dorondandi ye karub.
9 Eb karuwa nimaya kuu ben burudande binde.
Ebbed kingkewendan kuu amun kerunde.
Yi ben dorondare oone.
Yi ben amukne, aron korem.

Yook 29

Dewid ye yook.

1 YARIMAN yaningko kankoonime, o engyus yiib kui,
YARIMAN yaningko kankoonime, ye kuu nambiriyiib aromkonoyiib kowe.
2 YARIMAN yaningko kankoonime, ye kamenabi kuu nambiriyiib kowe.
YARIMAN yaa kurikuri kamime, ye karadmo doreen kuu nambiriyiib kowe.
3 YARIMAN ye weng yuud kuu ok korem yi animarimbed dewenebimaan.
Nambiri ye God kuu nambad kamimaan.
YARIMANBED ok miin darewoob animari nambad kamimaan.
4 YARIMAN ye weng yuud kuu aromkonoyiib,
YARIMAN ye weng yuud kuu manimanandeb.
5 YARIMAN ye weng yuud kuu at sidaa baangkimaan,
anamaa, YARIMANBED Lebanon ye at sidaa domabangkaana kurubkurub kerimaan.
6 Yembed Lebanon ye aangko aangko kuu ongmaana buromakau mana areb korongberenandimaib,
kwane aangko Heemon kwangkon ongmaana oksen kiib ingkod areb korongberenandimaan.
7 YARIMAN ye weng yuud kuu imakiib baandimaan.
8 YARIMAN ye weng yuud kuu amboon kan kiringmimaan,
kwane YARIMANBED amboon Kades kwangkon kan kiringmimaan.
9 YARIMAN ye weng yuud kuu at ook ben awumbe nidmingkene,
dura kwangkon bongme obonmo kerimaan.
Kwane, ye kurikuri ambiwoom kuu kumaom doriibdan korembed “Ye yaa nambiriyiib kerok” ande baandimaib.
10 YARIMAN kuu niindem yiri ye ok korem yaa korok kere oonimaan.
YARIMAN kuu king kere oonimaan, aron korem.
11 YARIMANBED ye karuwa nimaya yaa aromkono kondimaan,
kwane YARIMANBED yi kuu yewenuwiibbed amun amun kerundimaan.

Yook 30

Dewid ye yook. Kurikuri boyambib darewoob ambongko nande God yaa konande wingki ye yook.

1 O YARIMAN, ewaningko kankoonaniin,
amborom kuu ne kuu niindem yiri kombaraana ebbed nen burudande ari kowewen kowe,
ne bondan ne yaa ambon kamewindo.
2 O YARIMAN ne God, nembed eb yaa awawe ande baandaana,
ongmeweewe wad dobaraan.
3 O YARIMAN, ne kuu bobkonombon yirimbed ebbed nen kone dembewen,
kwane ne kuu bobni ye dem yiri kombarandamaan kumban ebbed kebene nen kone awinewewen.
4 Ye karadmodan, yiib kuu YARIMAN yaa aningko kankooni yook wingkime,
kwane ye aningko karadmo kankoone eso andime.
5 Amborom kuu ye arud kuu aron dukmen manambed dowan kerimaan,
kwane ye dowaken kuu wooni yaronbed wene bobni kumbed angkimbaraneen.
Amnoom kuu ne kuu ameng kamenabe wene amkimo kuned,
amkimo kerimaan kuu kubi kanminimaan.
6 Nembed yiminmo uniyiibban dobaraan kumbed yedmaan,
“Ne kuu kumkam komombed ma kebewaanban.” andaan.

7 O YARIMAN, eb ne yaa dowaken keewe amun keruwewen kuu,
ne kuu aangko areb ma kiringmi yemanban dobiri kangdommo keruwewen.
Kumban eb kuu ne yaa koronde wenewen kuu,
ne kuu domangke ok wanaan kii.
8 O YARIMAN, eb yaa baandaan,
Yariman yaa ne awawi ye dowad baandaan.
9 Ne kuu monmaraneen kuu karub maambed barang maa kandaneen? Dowan.
Bobnaniin kangkonoo?
Dukniwendanbed ewaningko kankoonaniiwoo? Dowan.
Ebbed ma korondiyiibban eweng awine dobirimaab ye weng kuu yimbed dakmaniiwoo? Dowan.
10 O YARIMAN, wengamberewe mimyob keewe kakman are nonondande.
O YARIMAN, ne awawi ye karub kere.
11 Ne yuudi kamiin kee ebbed kande amonombe kube andenabi yeman kerewen,
kwane ne yuudi yebkad boronaan kuu ebbed biande kubimbed inwaruwewen.
12 Kwanewen kumbed iwari dobiri yaa korondeni ne niindem aombed kubiyiib kere ewaningko kankooni ye yook wingkimain.
O YARIMAN ne God, ne kuu eb yaa eso kamaniin, aron korem.

Yook 31

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewid ye yook.
1 O YARIMAN, ebbed kukbimaabbon aombed dobirimain,
korondaawe ne yaa karak kawaib.
Eb yorokmo kerekmen yaambed ne nen burudande angka kowe.
2 Ne yaa eb kerendem kowe wengamberewe.
Kirod mene ne nen angka kowe.
Ne nen bikneneb aromne angkumoni ye karub kere.
Ne nen dorondandi ye karub kere.
3 Eb kuu ne aromkonombon, eb kuu ne aromne angkumonimbon kowe,
ewaningko kankooni dowad ne nen kinban weneneb eb kiwaan ari kowe.
4 Dabab kawi yeman warab areb ongmiwen kuyaa ne nen angka kowe,
amborom kuu eb kuu ne yone biknimbon.
5 Eb dingki ari kuu ne kingkin kowaan.
O YARIMAN, anam anam ye God, ne bidde.
6 Dudi god kuu karub ma awandindeban, kwane yi kuruwak yaa bumangkimaibdan yaa kuu kongendimain,
kwane YARIMAN yaa angkumone doriin.
7 Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken yaa kuu dowaken kereni kubaniin,
amborom kuu durud yewed kandaan kuu wedmeneb,
dabab kande miin kubiyiibban keraan kuu ebkaadkerewen kowe.
8 Ebbed ne nende bondan yi dingki ari kowindo,
ma, ebbed ne nende dewenebimbon aom kowewen.
9 O YARIMAN, ne niindem aom miin kubiyiibban keraan kowe,
ne yaa mimyob keewe.
Kedi, ne indob kuu mimyob kowi ye amengbed wuud keroon,
kwane ne idiib kingkiniib kuu mimyob wandoon.
10 Ne wad dobaraan kuu miin kubiyiibbaniib kumbedmo,

kwane ne weeb korem kuu wareki kamembirimain.
Dabab ne yaa meneboon kowe naromkono dowan keroon,
kwane ne kono kuu wuud kere wonoon.
11 Ne kuu bondan yemooniib kowe nimakarub kuu ne dowad miin arewa
ande ambodiibban keruwiwen,
ne dia doriibdan kuu kuye inamen burudande ne yaa odkeneb anam
keriwen.
Nangkodmia kuu uni darewoob keruwiwen,
kwane kane kane kiwaan arimbed wedmewimaib kuu kirokmone win-
imaib.
12 Ne kuu yimbed bobnoon ande nonondanduwimaib,
kwane ne kuu nongdomatom areb keraan.
13 Wengambaraan kuu ne dowad nimakarub yemoon koraaweng weng
dakmimaib,
“Ye kuu uniwon karakwon kumbed kanawanewandoon.” andimaib.
Ne bondan kuu ne dowad wunonwanon kamiib,
kwane yi kuu ne dowad nuubnaan kamiib kii.
14 Kumban, o YARIMAN, ne kuu eb yaambed yone doriin,
kwane “Eb kuu ne God.” ande yedmimain.
15 Ne dobiri yaron kuu ebbed kinewen,
kowe ebbed ne bondan yaambed ne nen burudande angka kowe,
ne nenbandande kerewenmo yarimaibdan kui.
16 Eb nambiri kuu eb deme karub ne yaa yure.
Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken yaambed ne nen burudande
angka kowe.
17 O YARIMAN, eb yaa baandimain kowe,
korondaawe ne yaa karak kawaib.
Kumban arewa kamimaibdan kuu karak kandime,
kwane bobkonombon yiri iwarimo dangime.
18 Yi dudanabi weng kuu kebende,
amborom kuu yimbed kerengkan wengiib nubkob andi ye wengiib
yorokmodan ben kubune manmo kere dakmimaib kowe.
19 Eb amun amun kami kuu darewoob.
Kuye inamen kuu kane kane eb yaa une bumangkimaib yi dowad kan
kowimaab.
Kuye inamen kuu ebbed nimakarub yi indob arimbed
kane kane ebbed kukbimaabbon aombed doriibdan yi dowad kan
kowimaab.
20 Ebbed kukbimaabbon aombed doriibdan kuu
nimakarub yi wunonwanon kamiib yaambed ben eb kerebiri ari
nongkobe oonimaab.
Ebbed kukbimaabbon aombed doriibdan kuu
kadwoni weng yaambed ben eb oonimbon aom nongkobe oonimaab.
21 YARIMAN yaningko kankoonem,
amborom kuu ne kuu bondanbed kanawanewandiwen ye siti aom
dobaraan kumbed
yembed ye womoniyiibban ye mimyob dowaken korokbewoone kukuu
yeka mamaa andaan.
22 Ne unimbon aombed yedmaan,
“Eb indob arimbed kuu ne kuu kan angka karewen kii.” andaan.
Kuned eb yaa baandaan kuu wengamberewen,
eb yaa awawe ande baandaan kui.

23 Yembed yorokmo kerundoondan, yiib korem kuu YARIMAN yaa mimyob
dowaken keenime!
Korondiyiibban anam ande doriibdan kuu YARIMANBED dorondare
awandimaan,
kumban kerengkan kamiibdan kuu yembed kumundinmo ine dabab
kondimaan.
24 Kane kane YARIMAN ye dowad yembed kwananeen ande meedmiibdan,
yiib korem kuu aromkono kerenib arudkono awinime.

Yook 32

Dewid ye yook. *Maskil* ye yook.

1 Kane kane yi wabkad kami yaa are nonondandoon kuu yi kuu amun
kerundoon,
kane kane yi ambarakmi kuu are nonondandoon kangkon.
2 Kane kane yaa YARIMANBED arewadan ande yedmindo kuu amun kerun-
doon,
kane kane yi niindem aom kuu dudanabiyiibban kui.
3 Ne ambarakmi dakmokban keraan kuu
amkimombed wene amnoom kuu wareki kamembirimain kumbed
wuudne aromkonoyiibban keraan.
4 Amborom kuu awingyawiib amnoomiib kuu
eb dingkimbed ne arewa kami naawonmo didangkawembirimaab,
kowe ne aromkono kuu dowan keroon,
am kaine niminmo kere mongkobon nuubnemoon areb keroon
kui.*Selah*
5 Kwanoona ne kuu ne ambarakmi ben eb yaa dakmaan,
ne arewa kami kuu eb yaa ben bikderebindo kui.
Neka nemeren yedmaan, “Ne wabkad kami kuu
YARIMAN yaa dakmaniin.” andaan.
Kwane ebbed ne ambarakmi are nonondandeewe
ne ambarakmi dowad ne meendobi arewa kuu dowan keroon.*Selah*
6 Kwani kowe, kane kane eb kerekmen ye kiwaan ari doriib kuu
aroniib keroka yi korem eb yaa kurikuri kerime.
Anam kuu kwananiib kuu urok areb dabab yemoon menebaneen kuu
kubunokban keraniib.
7 Eb kuu ne biknimbon,
dabab menebaneen kuu ebbed ne nen burudande angka koweneb,
burudande bindi ye yook yemoon kai bangkawaneeb.*Selah*
8 Yarimanbed yedmoon, “Nembed eb dobiri dowad kiwaan amun korokbeb-
deni kedmengkabdaniin,
kwane nembed ongkabde oonebdaniin kii.
9 Hoos o donki yi inamen areb keraib,
yi kuu inameniibban kowe.
Kwane yi kuu korok ari abakiib mongkod aom buniib nong kuyiib
kuyaambed awine nenwini kumbed yimin,
kwanaabban kuu ewiib yaa manaibban.” andoon.
10 Arewa kamidan yaa kuu kubiyiibban yemoon menebimaan,
kumban kane kane YARIMAN yaambed yone doriib kuu
ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kumbed yi yaa
kanawanewandimaan.
11 Yorokmodan, yiib kuu YARIMAN yaa dowaken kere kubime!
Kwane, niindem aom kangdommo doriibdan, yiib kuu ye yaa kube
baandime!

Yook 33

1 Yorokmodan, YARIMAN yaa kubimbed wingkime,
kangdommo doriibdanbed ye aningko kankooni kuu yimin kowe.
2 YARIMAN yaa aab wangke ye aningko kankoonime,
kwane ye yaa nong angko angkoyiib ye laiya wangke wingkime.
3 Yook yewewiib ye yaa wingkime,
mengmeng kaadkeriyiibbed wangkime, kwane kube baandime.
4 Komoyiibkob, YARIMAN ye weng kuu yorokmo angkon anammo,
kwane yembed komo komo kamandameen kuu korondiyiibban kwane kuyaamo awinaneen.
5 YARIMAN kuu yorokmo dobiriyiib wengyundi anammoyiib yaa dowaken darewoob keroon,
kwane ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu okad yimin yimin yaa derendaroon.
6 YARIMAN kuu wengmo no dakmoon kuyaambed Eweniib ambidiib kuu kwane keroon,
kwane yembed inum naroona mindongiib wood awene kuyiib kuu dange wonoon.
7 Yembed karamok be wenorimaan,
kwane yembed karamok niindem yiri kuu be yi dangimbon aom nongkobimaan.
8 Okad kumundin aom nimakarub korem kuu YARIMAN yaa unime,
kwane okad yiridan korem kuu ye yaa bumangkime.
9 Amborom kuu ye kuu wengmo yedmoona okad kuu andoween,
kwane yembed kwanok ande yedmoona kangdommo kereen.
10 Okaddan yi inamen nekwimaib kuu YARIMANBED kebenendimaan,
kwane yi inamen nekwi kiwaan kuu yembed monmarimaan.
11 Kumban YARIMAN ye inamen ongmoon kuu kamkonomo angkimbaraneen, aron korem.
Ye dowaken yaambed inamen ongmoon kuu nimakarub yimin andowoon yiri dobiriwen yaronbed wene yimin wandi yaron kuu angkimbaraneen.
12 Ambibkindan kaneya yi God kuu YARIMAN keriwen kuu amun kerundoon,
yi kuu yembed kinene yeka ye dowad yumbon ongmoon kui.
13 YARIMAN kuu Ewen arimbed yiri keendombere,
nimakarub korem wedmendimaan.
14 Ye dibirimbon arimbed kerendombirimaan,
okad yiri doriibdan korem yaa.
15 Yi korem meendobi niindem aom ongmoonman,
yembed yi kamenabi korem kuu darobe yekaadkerundimaan kui.
16 King kane kuu ye ana nangmidan yemoon kumbed bobni yaa ma nen burudande angka kowaibban,
kwane kanangkod kere ana nangmimaan ye karub kuu ye aromkono darewoob kumbed bobni yaa burudande kombiri wanaanban.
17 Hoos nandaneen kwangkon bobni yaa burudande kombiri wanaanban,
kwane hoos kuu aromkono darewoowiib kumban kuye aromkono kumbed bobni yaa ma burudande kombiri wanaanban.
18 Kumban kane kane yi kuu YARIMAN yaa une bumangkimaib kuu, yembed yi yaa oone kerendombirimaan,
kwane kane kane God ye womoniyiibban ye mimyob dowakenbed awawaneen ande meedmimaib kuu yembed yi kuyaa oone kerendombirimaan.

19 Kwanimaan kuu bobni yaa burudande binda anded,
kwane am kainoona animaniibban keri yaa awanda anded kui.
20 Nub kuu YARIMAN ye dowad yembed kwananeen ande meedmo doruub,
ye kuu nub awandi ye karub, ye kuu kombe areb nub dorondandi ye karub kowe.
21 Kedi, nub kuu ye yaambed kubi darewoob kerimaub,
komoyiibkob, nub kuu ye aningko karadmo yaambed yone doruub kowe.
22 O YARIMAN, eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kumbed nub yaa angkimborok,
nub kuu ebbed kwananeeb ande meedmo doruub kuyaambed kwanok.

Yook 34

Dewid ye yook. Abimelek ya arinambo ari warudki areb iraroona Abimelekbed nen kowoona wonoon kumbed wongkoon.

1 Ne kuu aron korem YARIMAN yaa amun kerunimamaniin,
kwane ye aningko kankooni weng kuu korondiyiibban dakmembaraniin.
2 Ne kingkiniib kumbed YARIMANBED komo komo kamenaboon ye weng yaa kerengkan kamaniin,
kwane kane kane yenambed ben kubuniwendan kuu wengamberekorib kubaniib.
3 Yiib kuu minibko YARIMAN ye yirin darewoob dakmendem,
kwane ye aningko kuu nub ibonmo kankoonem.
4 Ne kuu YARIMAN yaa awawe ande kurikuri keraana inanduwoon,
kwane nembed unimain korem yaa kuu ne nen obon keruwoon.
5 Kane kane ye yaambed yone dobiriwen kuu kubembiriwen,
kwane karak ye kubun kumbed yi murubia ma kebenaanban dowan.
6 Ne durud yewed aombed YARIMAN yaa baandaana wengamberewoon,
kwane dabab ne yaa meneboon korem yaa kuu yembed nen obon keruwoon.
7 YARIMAN yaa une bumangkimaibdan kuu ye engyumbed dorondandimaan,
kwane kuye engyumbed yi ben burudande angka nongkobimaan.
8 YARIMAN ye inamen ye ambod kande wedme amun kai kii andime.
Kane kane yembed kukbimaanbon aombed dobaraniib kuu amun kerundaneen.
9 YARIMANBED karadmo kerundoondan, yiib kuu ye yaa une bumangkime,
amborom kuu ye yaa une bumangkidan kuu yi yaa kuu ma dowan keraanban.
10 Laiyon ingkod kuu animaniibban keraniib kuu mungimo wuud keraniib kumban,
YARIMAN yaa awande ande kurikuri keridan kuu amunmo dobaraniib.
11 Ne danaya, mene ne yaa wengambirime,
kwanibko nembed YARIMAN yaa une bumangki ye kiwaan kedmengkanda.
12 Yiib kane kane wad dobiri yaa dowakeniib kerenib
aronki yemoon amunmo dobarandamibka,
13 yiib kuu weng arewa dakmi yaa kuu kangkadmenib
dudanabi weng yiib mongkodem aombed dembi kuu kebenenib
14 kami arewa yaa amonombenib amun amun kamenabenib
yena yoom yewenubmo dobiri kerekmen yaambed doberenib kuyaa meeni darewoob kerime.

15 YARIMAN ye indob kuu yorokmo kame doriibdan yaa kerenombirimaan,
yi awandi dowad,
kwane ye kerendem kuu yi baandi yaa nandimaan.
16 Arewa kamidan yaa kuu YARIMAN ye murubia kande yangmad kerimaan,
kwane yi aningko araneene yenambed yi yaa ma meenaibban.
17 Yorokmodan kuu baandaiwe YARIMANBED wengambirimaan,
kwane yi yaa dabab menebaane yembed ben burudande obon kerundimaan.
18 Mimyob wandi miin yiminban kerimaibdan kuu YARIMANBED yi dia mene dobirimaan,
kwane kane kane yenambed ben kubune inamen korem monmarimaibdan kuu yembed ben burudande obon kerundimaan.
19 Yorokmoman kuu dabab yemoon menebimaan,
kumban YARIMANBED kuye dabab korem yaambed ye nen burudande obon kerunimaan.
20 Ye kono korem kuu oonimaan,
ma domokbaanban.
21 Arewa kamidan kuu arewambed monmaraneene duknaniib,
kwane yorokmodan yi bondan kuu wengyunde ukum kondaneen.
22 Kumban YARIMAN kuu ye demedan biddimaan,
kwane kane kane yembed kukbimaanbon aombed dobaraniib kuu yembed wengyunde ukum kondaanban.

Yook 35

Dewid ye yook.
1 O YARIMAN, kaneya yi kuu ne yaa manmo kerimaib kuyaa kuu ebbed yi yaa manmo kerunde.
Kwane, kaneya ne yaa nangmiwen kuyaa kuu ebbed yi yaa nangmende.
2 Eb kombeyiib kiyamiib be nekwe.
Kwane nekwekoreb yaro dembeneb awawi dowad mene.
3 Eb maradiib ana nangmi ye daayiib benkoobe,
ne nenbandande kerewenmo yarimaibdan yaa.
Yedmewebka niindem aom anam anda,
“Ne kuu eb nen bobni yaa burudande bindi ye God” ande yedmewe.
4 Ne nenbande kowande kamiibdan kuu
yi aningko kankubunebko karak kandime.
Ne yaa wunonwanon kamiibdan kuu
ben angkurom kondebko karak ye kubun aom dobirime.
5 Yi kuu norok kab areb nuubbed awune kanwinimaan areb kwane kerok,
kukuu YARIMAN ye engyumbed wangmenmo wonok.
6 Yi wini ye kiwaan kuu kumun kere kerebbonmo kerok,
kukuu YARIMAN ye engyumbed yenbandande kerewenmo yarok.
7 Ne kuu yi yaa ma abdon kamindo kumban yi kuu ne dowad kawaad nong kowiwen,
kwane ne kuu yi yaa ma abdon kamindo kumban yi kuu ne dowad dem nidke awod kebengkiwen.
8 Kudmeniibban ye monmarimbed yi yaa mene kebendok,
kwane yika yi kawaad nong kowiwen kumbed awinde bedmendok,
kwane yika dem ongmiwen kuri kirobime, yi monmari dowad.
9 Kwananeen kuu ne kingkin aom YARIMAN yaa kubeni,
yembed yi yaambed ne nen burudande angka kowaneen yaa dowakeniib keraniin.
10 Ne inamen korem kumbed baandaniin,

"O YARIMAN, kanembed eb yaa iibmo keroon? Dowan!
Kamboknondan kuu aromkonodanbed yenbandimaib kuu ebbed yi ben
burudande angka nongkobimaab,
kwane kamboknondaniib awandime ande meeniibdaniib kuu yidbidan
mene yi yiribman bimaib kuu ebbed yi ben burudande angka nongko-
bimaab.
11 Mimyob keendiyiibban kangdod aom dudanabimaibdan menenib
kumkam ne ma kaadkerindo ye dowad ne yaa kaamowimaib.
12 Ne amun kamaan ye dowad kuu yimbed arewambed inanduwenib,
ne nen kubunaiwe ne niindem aom yiminban kerimain.
13 Kuned yi kuu anikad kandimaib kuu mimyob wandi ye ebkad boroneni,
animan koronde neka kankubuneni,
kurikuri kamimain kumban Godbed ma inandimokban.
14 Ne angkodmi maa o ne daman maa anikadiib areb yi dowad yuudemoon
areb kerimain,
kwane awaan bobnaune yuudemoon areb yi dowad ne korok wan yiri
kubune yuudi ameng kamimain.
15 Kumban ne yaa dabab meneboon kuu yi kuu kube nedbiwen,
kwane nenbandidan kuu ne koron kumbed nedbe ne yaa manmo
keriwen.
Yi kuu womoniyiibban ne yaa wengamborokbanabimaib.
16 Yi kuu God ye kiwaan yikaadbandan areb arewa keruwe
damangkawenib,
ne yaa ningkambo kabang kamenib arud darewoob wandiwen.
17 O YARIMAN, aron komoyiib awawokban kere no keewombaraneeb?
Yi monmari yaambed ne wadkeri nen burudande angka kowe.
Laiyon areb keriwendan keyaambed ne nen burudande angka kowe.
18 Kee kwananeeb kuu kadaareb nedbiwen aombed eb yaa eso andaniin,
kwane kadaareb yemoon aombed ewaningko kankoonaniin.
19 Korondaawa ne yaa idiibban bon keriwendanbed ambon kamewaib.
Kwane korondaawa ne yaa ogoodmo arud wandiwendanbed dabab ne
yaa meneboon ye dowad kubaib.
20 Yi kuu yewenub ye dowad ma dakmimokban,
kwane yi kuu dudi ye kadwoni weng ongmimaib,
kane kane nuwokad aombed iwarimo doberem ande doriib yaa.
21 Ne bondan kembed ne yaa baande yedmimaib,
"Ai, ai, kee kamune kamoon kuu nuwindobbed wedmenuwen kii!"
andimaib.
22 O YARIMAN, korem kuyiib kuu wedmewen kowe iwari keraab.
O YARIMAN, eb kuu kwamune ne yaa ambab keraab.
23 Yaro dembe. ne angkumone kebeni dowad yaro mene!
Ne God, ne Yariman, ne dowad koromoni weng nekwe!
24 O YARIMAN ne God, eb yorokmo kerekmen yaambed ne dowad wengyunde
ambarakmindo ande.
Kwane korondaawa ne bondanbed ambon kamewaib.
25 Korondaawa yi kekamune meenaib, "Ai, nub dowaken keruwen kuu
kanduwen kii!" andaib.
Kwane korondaawa yi kekamune ne dowad yedmaib, "Nubbed ye
monmaruwen dowan!" andaib.
26 Kane kane ne dabab kandaan yaa kubaniib kuu
yi korem ben karak kondoko kerebkarab kamime.
Kwane, kane kanembed ne nen yiri kubune yika yi aningko kankoonaniib
kuu

yi dobiri aom kuu karakiib derendaroko kubuniibban ye aningko kandok.
27 Kumban kane kane Godbed ne dowad wengyunde ambarakmindo andoon yaa kubaniib kuu
dowakeniib kere kube baandime.
Yi kuu kekamune yedmimamime, "YARIMAN yaningko arimbed kerok,
yembed ye dememan amunmo dobirimaan kuyaa kubimaan kii." andimamime.
28 Eb inamen yorokmo kuu dakmendaniin,
kwane amkimombed wene amnoom kuu ewaningko kankoonaniin.

Yook 36

Yook ambo bi ye karub yeman. YARIMAN ye dememan Dewidbed wongkoon.
1 God yaambed weng kuu ne niindem aom meneboon, arewa kamidan yi ambarakmenabi ye dowad,
kedi yi inamen aom kuu God yaa unimokban.
2 Amborom kuu ambarakmimbed "Eb kuu karub amun." andaane yeka ye indob arimbed kerengkan kamimaan kowe,
ye ambarakmi ma wedmindo, kuyaa kongenindo.
3 Ye mongkodkonombed dakmimaan ye weng kuu yena yaa bon kerundi ye weng angkon dudanabi weng,
kwane ye kuu inamen kangdomiib kami amuniib yaa korondoon dowan.
4 Ye angkimbon arak ari angkimaan kwangkon yena yaa bon kerundi ye inamen kowimaan,
kwane "Arewa kami ye kiwaan ari dobara." ande kwanimaan,
kwane ye kuu inamen arewa yaa kangkadmimokban.
5 O YARIMAN, eb womoniyiibban ye mimyob dowaken ye ambab kuu daane ewen ari nandoon,
kwane eb ma korondiyiibban eweng awini ye ambab kuu daane ambid ari nandoon.
6 Eb yorokmo kerekmen kuu aromkono darewoob ye aangko areb,
kwane eb wengyundi kuu karamok ye niindem ambab yiri areb.
O YARIMAN, nimakaruwiib dingkaniib oonendimaab.

7 O God, eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu miin manimanandeb anam!
Nimakarub kuu eb buraab ye kubun kurumbon areb ebbed kukbimaabbon aombed doriib.
8 Yi kuu ewambiwoom animan yiminmo kumbed orok animaib,
kwane ebbed yi yaa kubembirimaab ye ok awaan yaambed ok kondimaab.
9 Amborom kuu eb yaambed wadkeri ye ambokab ye ok meneboon,
kwane eb nambiri yuroon kumbed wad dobere wedmuub.
10 Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu kane kane eb yaa yikaadkeriwendan kuyaa kwane kondembere.
Kwane eb inamen yorokmo kuu kane kane niindem aom kangdommo doriibdan kuyaa bangkandembere.
11 Kerengkandan kuu ne yaa mene bon keruwaib,
kwane arewa kamidan kuu ne yaa nangmaiwe kombiri wanain.
12 Wedmime, arewa kamidan kuu yiri kirobe dangiwen,
yi kuu ben yiri kiraroone ika dembindeban keriwen.

Yook 37

Dewid ye yook.

1 Arewa kamidan yaa meendobembaraib,
kwane ambarakmidan yi dobiri amun yaa wungkandaib.

2 Amborom kuu yi kuu kereekbed aron doboobban nuubne koknemoon areb kerimaib,
kwane yi kuu arub koknimaan areb aron doboobban ari duknaniib kowe.

3 YARIMAN yaa angkumone doberenib amun amun kamenabime,
kwane okad kirikee doberenib korondiyiibban ye weng awinime.

4 Yiibkareb YARIMAN yaambed kubenime,
kwananiib kuu yembed yiib niindem aom meenmiib yeman kuu kondaneen.

5 Yiib wad dobiri kerekmen kumundin kuu YARIMAN yaa konime,
kwane ye yaambed yone dobirime. Kwananiib kuu yiib yaa awandaneen.

6 Yembed yiib yorokmo kerekmen kuu ben ongmaneene warewini ye namberemoon areb keraniib,
kwane yiib kangdod weng anam kuu kan ongmaneene aronkob yaa yuremoon areb keraneen.

7 YARIMAN yarinambo ari kuu iwari kerenib yembed kwananeen ande yodbirimban ema meedmime,
kwane kane kane arewa kamaniib kuu yimin keraneen kuyaa meendobembaraib,
yimbed inamen arewa ongmenib kwane ambangkaniib kuyaa kui.

8 Norina aruda yaa kuu deerewandekorib amonombime,
kwane meendobembaraib, meendobembaraniib kumbed arewa kamaniib kowe.

9 Amborom kuu arewa kamidan kuu yi yumbon yaambed nadme ben kiradmaneen kumban,
kane kane YARIMANBED ari kwananeen ande meedmaniib kuu okad kuyaom yumbon kandaniib.

10 Aron dukmenmo arimbed arewa kamidan kuu ma dobaraibban dowan,
kwane yiib kuu yi ande onmaniib kumban yi kuu ma wedmaibban.

11 Kumban yika kankubuniwendan kuu okad kuyaom yumbon kandenib yewenubmo kube dobaraniib.

12 Arewa kamidan kuu yorokmodan yaa wunonwanon kamenib,
arud wande ningkambo kabang kamendimaib.

13 Kumban YARIMANBED arewa kamidan yaa ambon kamendimaan,
amborom kuu ye yekaad yi ben wengyundi yaron kuu menuun kowe.

14 Arewa kamidan kuu yi kerewang ben biangkenib
anangkab be angkokbimaib kuu,
kamboknondaniib awandime ande meeniibdaniib yaa ben kubudiri dowad,
kwane kangdommo doriibdan yenbandi dowad kui.

15 Kumban yikareb yi kerewangbed yi mimyob yaa dem nabangkaniib,
kwane yi anangkab kuu domabangkaniib.

16 Yorokmodanbed amunmo dobere yiribman yemoonban bemoon areb yiribman yemoonban be dobaraneeb kuu amun,
arewa kamidan yemoonbed birande yiribman yemoon bemoon areb yiribman yemoon kai be dobaraneeb arebban.

17 Amborom kuu arewa kamidan yi aromkono kuu monmaraneen,
kumban YARIMANBED yorokmodan yaa angkumone awandimaan.

18 YARIMAN kuu ambarakmiwen kii ande kadwondiyiibbandan yi weeb kuu yekaadkeroon,
kwane yi yumbon kandiwen kuu aron korem kwane angkimbaraneen.
19 Monmare arewa keri yaron ari keranuun kuu yi kuu karak kandaibban,
yongkonbi kere animaniibban aron keranuun kuned yi kuu animan yemooniib keraniib.
20 Kumban arewa kamidan kuu monmaraneene duknaniib,
kwane YARIMAN ye bondan kuu at wuung nong wuung areb,
erebnarimban dowan keraniib, amareng areb are wene kirodmo dowan keraniib.
21 Arewa kamidan kuu araben kandimaib kuu angkon ika inendimokban,
kumban yorokmodan kuu nindorokiibbed kondimaib.
22 Kane kane YARIMANBED amun kerundaneen kuu okad kumaom yumbon kandaniib,
kumban kane kane yembed butun kerundaneen kuu yumbon kuyaambed nadme ben kiradmaneen.
23 Kwane YARIMANBED karub maa ye dobiri kerekmen yaa amun ande dowakeniib keraneen kuu,
ye yon dodki kuu kangdommo kerunaneen.
24 Kuye karub kuu boknandaneen kuu kombaraanban,
amborom kuu YARIMANBED ye dingki yaa awinene ongmaneene kangdommo dobaraneen kowe.
25 Anuk kuu ne kuu kewedman kere kibikee ne kuu kiomnaan,
kuned ne kuu ma wedmaane yorokmodan kuu korem domondindo,
kwane ma wedmaane yi danambed animaniibban keroona ma kaamobenmo yarindo.
26 Yorokmodan kuu aron mimim nindorokiibbed munob bangkandenib araben kondimaib,
kwane yi dana kuu amun kerundi yeman.
27 Arewa yaa koronde amonombe amun kamime,
kwananiib kumbed okad kuyaom kuu aron korem dobaraniib.
28 Amborom kuu YARIMAN kuu wengyundi anam yaa dowakeniib kerunoon,
kwane kane kane ye yaa korondiyiibban ye weng awine doriibdan kuu yembed ma domondaanban.
Yi kuu aron korem dorondandaneen,
kumban arewadan yi dana meed kuu yumbon kuyaambed nadme ben kiradmaneen.
29 Yorokmodan kuu okad kuyaom yumbon kandenib
kuyaom aron korem dobaraniib.
30 Yorokmoman ye weng dakmimaan kuu inamen kangdommo,
kwane ye weng kuu wengyundi anam yaambed dakmimaan.
31 Ye God ye amob kuu ye niindem aom kowe,
ye yon kuu kereeb beresare kombirimokban.
32 Arewa kamidan kuu yorokmodan yi dowad biknimbon aombed yemyeb dibere meedmimaib,
yi wadkeri monmari dowad.
33 Kumban YARIMAN kuu yorokmodan domondaane bondan yi aromkono aom awunaibban,
kwane ye kuu yorokmodan domondaane bondanbed kangdod aombed wengyunde ukum kondaibban.
34 YARIMAN yaa meedmenib
ye kiwaan yaambed winime.
Yembed yiib aningko kankoonaneene okad kuyaom yumbon kandaniib,

kwane arewa kamidan kuu yi yumbon yaambed nadme ben kiradmaneen kuu yiibka wedmaniib.
35 Ne kuu wedmaane mimyob keendiyiibban kere arewa kamenabi ye karub kuu
at yeeb kumbed ye okad anam yirimbed kirod kaine yiminmo amnemoon areb kamoon.
36 Kumban aron doboobban arimbed bobnoon kuu korem dowan keroon.
Ne kuu ye ande onmaan kumban ye kuu ma wedmenindo.
37 Ambarakmiwen kii ande kadwondiyiibban yimo doriibdan yi dobiri yaa kuu ongme meene wedmendime,
kwane kangdommo doriibdan yi dobiri yaa andangke meene wedmime.
Amborom kuu kane kanembed yewenubmo dobiri ye kiwaan arimbed doriib kuu ari danayayiib awoyayiib keraniib.
38 Kumban ambarakmidan korem kuu monmaraneen,
kwane arewa kamidan yi danaya awoya kuu yi yumbon yaambed nadme ben kiradmaneen.
39 Yorokmodan ben bobni yaa burudande bindi ye kiwaan kuu YARIMANBED ongmoon,
yi yaa dabab minimaan kuu yembed awande dukmondimaan.
40 YARIMANBED yorokmodan kuu awandene arud ye barang yaambed ben angka nongkobimaan,
kwane yembed arewa kamidan yaambed dorondandene yi ben angka nongkobimaan,
amborom kuu yi kuu yembed kukbimaanbon aombed dobirimaib kowe.

Yook 38

Dewid ye yook. Kaamoni yeman.
1 O YARIMAN, eb norin wande ongkawaab,
kwane eb arud wande ne yaa didangkewaab.
2 Amborom kuu eb ana kumbed ne yaa nabangkoon,
kwane eb dingki kumbed ne nen kubunewen.
3 Ebbed ne yaa norin wandewen kowe ne id kuu yiminban keroon,
kwane ne niindem aom kuu korem amuniibban keroon, ne ambarakmaan kowe.
4 Ne ambarakmimbed ne nen dabuknandoon,
kukuu dabab darewoob kanyarindeban kwane areb keroon.
5 Ne yaa kad yaa bobbob kuu yingkenabe miin arewa keroon,
amborom kuu inameniibban kamaan kowe.
6 Ne kuu nikbe kan kubune yiminban keraan,
kwane amkimombed wene amnoom kuu yuudi ameng kame yarebimain.
7 Ne id kuu yewed ye niminbed naawonmo denobembirimaan,
kwane ne niindem aom kuu korem amuniibban keroon.
8 Ne kuu meenindeban kereni yob beengkemoon areb keraan,
kwane niindem aom miin yiminban kereni wareki kamimain.
9 O YARIMAN, nembed komo komo kamandamiin ye inamen korem kuu eb arinambo ari dianmo dangoon,
kwane ne inum narimain kuu eb ebkaad, biknindo.
10 Ne mimyob kuu kurungkurung deeroon,
kwane naromkonoyiibban dowan keraan,
kwane ne indob kuu wud dabuneen.

11 Ne arewa keraan kumbed ne mimyob dowaken keendaandaniib nangkod-
miayiib kuu bongwawimokban keriwen,
kwane ne karubkim kangkon ambab angkambed dobirimaib.
12 Kane kanembed ne yaa nenbande kowandamiib kuu ne dowad kawaad
nong kowe bikniwen,
kwane kane kanembed nenbandandamiib kuu ne dowad ye nen mon-
marem ande kamiib,
amkimombed wene amnoom kuu wunonwanon kamimaib kui.
13 Ne kuu kerendem warudki wengambirimokbanman areb,
kwane ne kuu wengwaab dakmimokbanman areb.
14 Anamaa, ne kuu karub maa wengambirimokbanman areb kereni,
ye mongkod dande inandimokbanman areb keraan.
15 O YARIMAN, ne kuu eb ande meedmiin,
o YARIMAN ne God, ebbed ne yaa inanduwaneeb.
16 Amborom kuu nembed yedmaan, “Ne yon kereeb beresare kombaraniin
kuu,
yi kuu domondaawe ne yaa ambon kamewenib ne nen kubune yika
kankoonaib.” andaan.
17 Kedi, ne kuu kombarandamiin,
kwane ne yaa yewed kuu ma womoniyiibban angkeen.
18 Ne ambarakmi kuu God yaa dakmaan,
kwane ne ambarakmi wedmeni meendobembere yiminban keraan.
19 Kumban ne bondan kuu korereyiibban amunmo angkon aromkonoyiib,
kwane idiibbanbed ne yaa arud wandiwendan kuu yemoon.
20 Kane kane ne amun kami yaambed arewa kamewimaib kuu,
amun kami ye kerekmen yaa wanaine ne yaa wengamborokbanabi-
maib.
21 O YARIMAN, ne yaa domowaab,
o ne God, ne yaa ambab keruwaab.
22 O YARIMAN, ne nen burudande angka kowi ye karub,
kirod mene awawe.

Yook 39

Yook ambo bi ye karub yeman. Yedutun ye dowad wongkoon. Dewid ye yook.

1 Nembed yedmaan, “Ne dobiri kerekmen kuu nekareb kangkadmaniin,
kwane ne weng dakmi yaambed ambarakmain.
Arewa kamidaniib ne arinambo ari keraniibbed kuu
weng ma dakmainban.” andaan.
2 Ne kuu ne mongkodkono kebene iwari kereni,
weng maa ma dakmokban kerimain, weng amun kangkon.
Kwanimain kumban ne mimyob wandi kuu darewoob arimbed keroon.
3 Ne niindem aom kuu nimin denobimaan,
kwane meendobaine amot areb denimaan.
Kwanekori yedmaan,
4 “O YARIMAN, ne aron yimin wandaneen kuu korokbewe.
Kwane, weeb komoyiib ari dobaraniin kangkon korokbewe.
Kwananeeb kuu ne wad dobiri kuu aron dukmenmo yeman ande
nekaadkeraniin.” andaan.
5 Kedi, ebbed ne weeb ongmewen kuu kumunkingkaniin kuu dingki mimo
angkarambed wene angkara areb kumbedmo,
kwane ne wooneenbed wene bobnaniin ye weeb kuu eb yaambed kuu
barang anamban areb miin dukmen mana.

Nimakarub mimim yi dobiri ye weeb kuu eb yaambed kuu inum koni
mimo areb kumbedmo.*Selah*
6 Anam kuu nimakarub dewenebimaib kuu kuruwakmo areb barang dare-
woobban.
Anam kuu komo komo ambangkimaib kuu ma id kerimokban.
Kwane, yi kuu yiribman yemoon bimaib kumban, ari duknaniiwe yi
yiribman kanembed baniib kuu yikaadban.
7 Kwane kowe, YARIMAN, kibikee komo dowad kereknaniin?
Ne meeni amaan ari kwananeen ande meenaan kuu eb yaamo.
8 Ne ambarakmi korem yaa kuu awaweneb nen angka kowe.
Kwane domowaawe inameniibbandanbed damangkawaib.
9 Ne kuu iwari keraan, ne mongkod dande weng dakmainban,
amborom kuu ke dabab kandaan kee ebka ebbed kwamune am-
bangkewen kowe.
10 Ebbed ne yaa ukum kawewen kuu kan angkane.
Ne kuu eb dingkimbed woweewe korem yiminban keraan.
11 Ebbed nimakarub yi ambarakmi dowad ongkandeneb didangkimaab,
kwane ebbed yi yiribman kuu amberodbed ane dowan keremoon areb
kerundewen.
Nimakarub mimim yi kuu inum koni mimo areb barang miin embeng
mana.*Selah*
12 O YARIMAN, ne kurikuri weng wengambere.
Ne awawe ande baandaan kuu wengambere.
Ne ameng kami yaa kuu kerendem warudki areb keruwaab.
Amborom kuu ne yaa arud wandewen kumbed ne kuu eb yaa owodman
areb keraan,
nawoya yiri areb norodman keraan kui.
13 Ne yaa ebbed arud wande indob korarewen kuu womone.
Kwanebko ne angkon ika kuba.
Kwanaabban kuu ne kuu kimyen wene bobnaniin.

Yook 40

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewid ye yook.
1 Ne kuu yodbirimban emamo YARIMAN yaa meedmaan,
kwane ye kuu amonombene ne baandi yaa wengamboroon.
2 Yembed monmari ye dem yirimbed ne nen angka kowoon,
birin yerekbon yirimbed kui.
Yembed ne yon kuu dumnad ari ongmene
kamkonombon ari dori yeman kawoon.
3 Kwane, yembed ne niindem aom yook yeweb kowoon,
nub God yaningko kankooni ye yook kui.
Yemoon kuu wedmekorib unenib
YARIMAN yaa angkumone dobaraniib.
4 Kane kanembed YARIMAN yaambed yone dobiriwen kuu amun kerundoon,
yi kuu kerengkandan yaambed yone dobirindo,
God anam yaa koronde dudi god yaa winiwendan yaambed yone do-
birindo kui.
5 O YARIMAN ne God,
binangke eb kuu anam andi yeman korokbewen kuu yemoon.
Ebbed nub dowad komo komo meene ongmenabewen kuu,
karub maambed angkon ika eb yaa kimingkaanban.
Kuye dowad nembed dakmenabaniin kuu,
dakme dowan kerindeban, yi kuu yemoon kowe.

6 Eb yaa dingkan aye nengke baeb koniyiib animan munob koniyiib kuu eb
dowakenban,
kwane eb kuu eb yaa dingkan kumundin nengke agedmo kere baeb
koniyiib ambarakmi aari dowad dingkan aye agedmo kere baeb
koniyiib kamime ande kowindo,
kumban ne kerendem kuu nandewen.
7 Kowe, nembed yedmaan, “Ne kuu kei, ke manaan kei.
Buk bedmiwen kuu ne dowad wongkoon.
8 O ne God, eb dowaken yaambed ambangkande meenaan.
Eb amob kuu ne niindem aom angkeen.” andaan.
9 Ne kuu yorokmo keri ye kerekmen kadaareb nedbimaib aombed dakmi-
main,
kwane ne mongkodkono karangkimokban,
o YARIMAN, kuyaa kuu ebkaadkerewen kii.
10 Eb yorokmo kerekmen kuu ne niindem aom kan biknimokban,
ma, eb korondiyiibban eweng awinaneeb andiyiib ebbed bobni yaa
burudande bindiyiib kuu dakmimain.
Ne kuu kadaareb nedbimaib yaa kuu eb womoniyiibban ye mimyob dowak-
eniib anam anamiib kuu ben aadidmimokban.
11 O YARIMAN, eb mimyob keendi kuu kawe, ebka amuknaab.
Kwane, eb mimyob dowakeniib anam anamiib kumbed ne nen doron-
daruwok, aron korem.
12 Kimingkindeban ye dabab yemoon kuu ne yaa awanewandoon,
kwane ne ambarakmimbed ne yaa burudandoon kowe wedmindeban
keraan.
Ne ambarakmi kuu yemoon, ne korok ari awung kimingkindeban kwamune
arebban,
kwane ne niindem aom kuu korem yiminban keroon.
13 O YARIMAN, dowakeniib kerebka ne nen angka kowe.
O YARIMAN, kirod mene awawe.
14 Ne nenbande kowandamiibdan kuu yi korem kuu
karak kondene kerebkarab kerundok.
Ne nen monmarande kamiibdan kuu yi korem kuu
ben angkurom kondene yi aningko kankubunok.
15 Ne yaa damangkawe yedmimaib, “Aha! Aha!” andimaibdan kuu
karak kandenib yika wedmenib binangkime.
16 Kumban kane kane eb ande onmiib kuu,
eb yaa dowakeniib kerenib kubebdime.
Kwane kane kane ebbed bobni yaa burudande bindi yaa dowakeniib keri-
wen kuu,
yedmimamime, “YARIMAN yaningko ye yirin darewoob kerok.” andi-
mamime.
17 Kuned ne kuu kamboknon kereni awawe ande doriin kowe,
YARIMAN kuu ne yaa meenewok.
Eb kuu ne awawi ye karub, angkon ne nen burudande angka kowi ye karub.
O ne God, mokaid amaanbed andaab.

Yook 41

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewid ye yook.

1 Kanembed kamboknondan yaa meendene amun kamendimaan kuu ye
kuu Godbed amun kerunoon.
Ye yaa dabab mananeen kuu YARIMANBED awanene nen angka kowa-
neen.
2 YARIMANBED ye nen dorondarene ye wadkeri kande kukbaneen,

kwane ye kuu okad yiri dobaraneen kuu YARIMANBED amun kerunaneen,
kwane ye bondanbed yi dowaken yaambed ye yaa komo kamenandamiib kuyaa kuu YARIMANBED domonenaanban.
3 Ye kuu anikad angkimbaraneen kuu YARIMANBED aromkono konaneen,
kwane anikad angkeen yiri kuu ongmaneene wadkeraneen.
4 Kuned nembed yedmaan, "O YARIMAN, eb yaa ambarakmaan kowe,
ne yaa mimyob keewe ongmewebko wadkera." andaan.
5 Ne bondanbed ne yaa arud wandenib ne dowad dakmimaib,
"Aron komo arimbed bobnaneenkob yaningko kuu dowan keraneenka?" andimaib.
6 Yi kuyaom kuu mimo yembed neyiib yaa mene wedmewimaan kuu,
dudi weng dakmene ne weng kande amonombe weng arewa ongmene bunangka wene kwane dakmen yarimaan.
7 Ne bondan korem kuu nedbenib kongewe koraaweng dakmenabimaib,
kwane yimbed ne dowad miin arewa kerok ande meenenib
8 yedmimaib, "Ye kuu karakiib ye bobobbed aye kowoon kowe,
ye kuyaa yiri angkeen kuu ika ma dembaanban." andimaib.
9 Nangkodmi anam, ye yaambed yone dobaraan,
ye kuu ne om animan animaan kuned,
ye kangkon ne yaa manmo keroon.
10 Kumban, o YARIMAN, eb kuu ne yaa mimyob keewe
ne nen ongmebko wadkera. Kwanebko nembed ne bondan yaa ingka.
11 Ne bondan kuu ne yaa nangme dorindeban keriwen kowe,
nekaadkeraan eb kuu ne yaa dowakeniib keruwewen.
12 Ne inameniib dobiriyiib dakmiyiib kuu ibmo kowe ebbed ne nenkooneneb,
eb arinambo ari aron korem yeman kowewen.
13 YARIMAN, Israeldan yi God kui, ye yaa amun kerunok,
yimin andowoon yirimbed wene aron korem korem kui.
Anam kwanok. Anam kwanok.

Buk Ayoob

42

Yook 42-72

Yook ambo bi ye karub yeman. *Maskil* ye yook Korah ye awoyambed wongkiwen.

1 O God, diiyambed ok moom bobnekore okmanambon yaa anande weneemoon areb
kwane ne kingkin kuu eb ande onmeen.
2 Ne kingkin kuu God yaa ok moom areb keroon, wad doreen ye God yaa kui.
Aron komo arimbed Godiib yaa wene durunenaniin?
3 Yenambed amkimombed wene amnoom kuu ne yaa yedmimaib,
"Eb God kuu kuna? Dowan!" andimaib kowe,
ne kuu amnoomiib awingyawiib
animan koronde inokmo wimain.
4 Anuk kuu nembed kadaareb bindore
God ye kurikuri ambib yaa kinban winimain,
kukuu kube baandiyiib eso ande baandiyiib
ne yoom kadaareb yoom God ye orokbon winimaub.
Kuyaa kuu kibikee ika meenekori
ne mimyob wandi kuu God yaa koneni ye yaa baandimain.

5 O ne kingkin, eb komande yerene no kubokban kerewen?
Komande ne niindem aom monmareeb?
Kedi, God yaningko kankoonaniin kowe, God yembed ari kwananeen ande meene.
Ye kuu neyiib yaa doberene awawimaan ye karub, ye kuu ne God.
6 Ne kingkin kuu miin kubiyiibban keroon.
Kwane kowe, ne kuu okad Yooden yaambed eb yaa ika meenaniin,
aangko Heeman yaambed, aangko Misaa yaambed kui.
7 Ok niindem yirimbed okad niindem yiri yaa baandemoon areb,
eb ok benbon ye kuweng kumbed kui,
eb umbakiib oknondokiib korem kumbed ne ari beengkaiwe,
korem yiminban kerimain.
8 Aronki kuu YARIMANBED ye womoniyiibban ye mimyob dowaken keewok,
amnoom kuu ye yook kuu ne yaa angkimborok,
kukuu kurikuri yeman ne wadkeri ye God yaa kui.
9 Ne kuu God ne aromkonombon yaa kaamonimain,
"Eb komande ne nonondanduwewen?
Komande ne bondanbed yobdood keruwaiwe
ne kuu kwane yuudi ameng kamembirimain?" andimain.
10 Ne bondanbed ne yaa damangkawimaib,
amkimombed wene amnoom kwane yedmimaib,
"Eb God kuu kuna? Dowan!" andimaib,
kowe kono domabangki ye yewed areb kuyiib keraan.
11 O ne kingkin, eb komande yerene no kubokban kerewen?
Komande ne niindem aom monmareeb?
Kedi, God yaningko kankoonaniin kowe, yembed ari kwananeen ande meene.
Ye kuu neyiib yaa doberene awawimaan ye karub, ye kuu ne God.

Yook 43

1 O God, ne dowad ebbed wengyundeneb ma ambarakmindo ande.
Kwane ne kangdod weng koromoneneb God ye kiwaan yikaadbandan yaa kebende.
Kwane birande arewa kamenabidan yaa kuu ne nen burudande angka kowe.
2 Eb kuu God ne dore angkumonimbon kowe,
komande ne yaa wunekarewen?
Komande ne bondanbed yobdood keruwaiwe
ne kuu kwane yuudi ameng kamembirimain?
3 Eb nambiriyiib anam anamiib kuu ben yure kowe.
Korondebko yimbed ne nen kinban winime.
Korondebko yimbed ne nen eb aangko karadmo ari winime,
eb dobirimbon yaa kui.
4 Kwananeen kuu ne kuu God ye bot wuubimbon yaa wananiin,
Godiib yaa kui, ye kuu ne kubi ye ambokab kui.
Ne kuu haap wangkeni ewaningko kankoonaniin,
o God ne God.
5 O ne kingkin, eb komande yerene no kubokban kerewen?
Komande ne niindem aom monmareeb?
Kedi, God yaningko kankoonaniin kowe, yembed ari kwananeen ande meene.
Ye kuu neyiib yaa doberene awawimaan ye karub, ye kuu ne God.

Yook 44

Yook ambo bi ye karub yeman. *Maskil* ye yook Korah ye awoyambed wongkiwen.

1 O God, nubka kub kerendembed wengamburuwen,
kwane nub awoyambed unyeman yiri yi dobiriwen yaron yaambed
ebbed komo kamewen kuu nub yaa daandiwen.
2 Eb dingkimbed ambibkin maa maadan ben angkanekoreb,
nub awoya ben kuri nongkobewen.
Ebbed nimakarub kuyaa dobiriwen kuu dore boknekoreb
nub awoya ongmendeewe amunmo dobiriwen.
3 Kedi, nub awoya kuu yi kerewang yaromkono yaambed burudande okad
kandindo,
kwane yi dingkimbed nangbe burudandindo.
Kukuu eb dingki wiwi yaromkonombed kwane burudande okad kandewen,
kwane eb murubia ye nambirimbed nangbe burudandewen,
amborom kuu ebbed yi yaa dowakeniib kerundewen kowe.
4 Eb kuu ne God ne king,
Yekob ye awoya ari yi dowad inamen ongmaawe yi bondan yaa nangbe
burudandimaib.
5 Eb yaambed dore nub bondan kuu ika yenbanden winimaub,
kwane ewaningko yaambed nub manmo kerimaibdan kuu nubbed
nangbe burudandimaub.
6 Kedi, ne anangkab kuyaambed nangbe burudanda ande meenimokban,
kwane nembed nangbe burudandimain kuu ne kerewangbedban.
7 Anam kuu ebbed nub bondan yaa nangbe burudandi yaromkono kondi-
maab,
kwane ebbed nub yaa manmo keriwendan yaa karak kondimaab.
8 God, eb dowad kerengkan kamimaub, amkimombed wene amnoom,
kwane ewaningko aron korem kankoonimamanuub.*Selah*
9 Kumban kibikee eb kuu nub yaa wunekareneb ben yiri kubunewen,
kwane eb kuu nub ana nangmidan yoom ma wanaibban.
10 Nub bondan miniiwe ebbed nub ongmendeewe ikakman kirokmonuwen,
kwane nub yaa manmo keriwendan kuu nub yaa nangbe nub yiribman
biwen.
11 Ebbed nub ongmendeewe sibi yeen anemoon areb keriwen,
kwane ebbed nub ben bokesawareewe ambibkin maa maa yaa weneb-
uwen.
12 Eb nimakarub kuu od embeng mana yeman ben berengkewen,
kwane yi ben berengkewen kuu ari ma idiib kerindo dowan.
13 Ebbed nub ben ongmendeewe nub dia doriibdan yi indob arimbed ded-
mone dandi yeman keriwen,
kwane yi kuu nub yaa damangkande ambon kamendimaib.
14 Ebbed nub ben ongmendeewe ambibkin maa maadanbed nub dowad
nongdomatomdan andimaib,
yi kuu nub yaa mungkuwande korok waaburukmimaib.
15 Ne karak kuu ne arinambo ari angkimbirimaan, amkimombed wene
amnoom,
kwane ne murubia kuu karakmo kerimaan,
16 amborom kuu ne yaa dedmone dawimaibdanbed damangkawimaib
kowe,
ne bondan kui, inande dabab kawimaibdan kui.
17 Korem kee nub yaa kwane menebimaan kumban,
nub kuu eb yaa nonondandimokban kere

eb amob weng yaa korondimokban.
18 Nub niindem aom kuu eb yaa ma koronde ika winindo,
kwane nub kuu eb kiwaan ari koronde kimyen winindo.
19 Kumban ebbed nub kuu dore beengkeneb nuwokad kan amonombe dura
anon arewa yi okad areb kerundewen.
Kwanekoreb, nub kuu kumun darewoob kumbed kebenendewen.
20 Nub kuu nub God yaningko nonondandunekorub
oworan yi god yaa bumangkuwen karen,
21 anam kuu God kuu kuyaa wedme yekaadkeroon karen,
ye kuu biknoon ye inamen korem yekaadkeroon kowe.
22 Kuned eb dowadbed amkimombed wene amnoom kuu bobni yaa wedmi-
maub,
kwane nub kuu sibi areb ogoodmo yenbandi kuu yimin andimaib.
23 O YARIMAN, yaro dembe! Komande angkimaab?
Ebkareb yaro dembe! Nub yaa aron korem wunekarundaab.
24 Eb komande murubia kan yereknekoreb
nub durud yewediib nub yaa yenbandiyiib ye dowad ma awandindo
kerewen?
25 Nub kuu bobni ye dungkun yaa doruwen,
kwane nub id kuu okadbed yobdoodmo awineen.
26 Dembe, nub awande.
Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken ye dowad nub bidde.

Yook 45

Yook ambo bi ye karub yeman. “Bingko Wuung” ye yook ye kiwaan yaambed wingki yeman. *Maskil* ye yook Korah ye awoyambed wongkiwen. Wonong awani ye yook.

1 Ne mimyob aom manimani inamenbed dembe yiminmo kereni
king yaa komkum dakmaan.
Ne ong kuu komkum kami niidiib dowad moo kai kerembirimaan.
2 O king, eb kuu miin kerengkabdimbon kai, yena korem arebban,
kwane kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keendi weng kuu eb
mongkod aombed menebimaan,
Godbed amun kerubdoon aron korem kowe.
3 O king kanangkod aromkonoyiib, eb kerewang kande inware.
Kwane eb dobiri manimanandewiib nambiriyiib kuu korokbende.
4 Eb dobiri manimanandeb kumbed hoos ari dibere wene burudande dore,
anam anamiib ebka kankubune dobiriyiib yorokmo dobiriyiib korokbi
ye dowad.
Eb dingki wiwi ye aromkono kumbed warekandi ye kami kuu ong-
menabe.
5 Eb ana kuu yidkang arudiib,
kwane yi kuu eb bondan yi niindem karewandimaan.
Ambibkin maa maadan kuu ebbed nangme burudande eb yondad
dabderem yiri nongkobimaab.
6 O God, eb dibere oonimbon kuu aron korem angkimbaraneen,
kwane eb ooni ye inamen kuu wengyundi anammo.
7 Eb kuu yorokmo kerekmen yaa dowaken darewoobmo kereneb arewa
kami yaa miin dowakeniibban anam kerimaab kowe,
God, eb God kumbed eb nen ari kowoone, eb angkodmia kuu yirimo
keriwen.
Yembed eb yaa kubimaan ye oiyo eb ari bunoon kumbed eb nen ari
kowoon kui.

8 Eb ebkad doboob korem kuu meer baewiib alo baewiib kasia baewiib,
kwane king ye ambib aiforimbed yenbiwen kuyaambed
nongiib ye wangki yemaniib wingkenib kubi kabdimaib.
9 King maa maa yi nimadana ebbed awadmewen kuu aningko darewoowiib,
kwane eb dingki wiwi angka kuu king maa ye mungkan awanandameeb
kumbed doruun, yu kuu Ofiaa ye bot goldbed inwareen.
10 O king maa ye mungkan, nembed komo ke yedmandamiin kee kande
niindem aom kowe.
Kub ambibkindaniib karubkimiib kuu nonondande.
11 Kedi, nub king kuu kub manimani yaambedmo boknoon kii.
Kedi, ye kuu kub yariman kowe, ye aningko kankoone.
12 Taiya ye king ye mungkan kuu munob yeman bangkabdanuun,
kwane yiribman yemoondan kuu kubende ande kub yaa amun amun
kamebdaniib.
13 King maa ye mungkan kui, yu kuu manimani ye ebkad inware yu wad-
narimbon aom doruun,
kwane yu ebkad kuu bot goldiib angkabiwen kumbed inwareen.
14 Yu kuu kwane angkabiwen ye ebkadiib inwareen kuyiib kumbed yu kuu
nen kingiib yaa wananiib,
o king, yu yoman kuu yu nima koyu amborongaadbed mananiiwe,
ewiib yaa ben mananiib.
15 Yi kuu kubiyiib dowakeniibbed ben kinban wananiib,
kwane yi kuu king ye ambib aom aomnaniib.
16 O king, eb karub dana meed kuu eb awodkia areb king keraniib,
kwane ebbed yi kuu ben okad maa maa yi korok ongmendaneeb.
17 Nembed nimakarub yaro dobere dobere yaro wananiib korem aom eb yaa
meeni yeman kuu ongmaniin.
Kwani kowe, ambibkin korem kuu aron korem korem ewaningko
kankoonaniib.

Yook 46

Yook ambo bi ye karub yeman. *Alamot* ye kiwaan wingki yeman. Yook kuu Korah ye awoyambed wongkiwen.

1 God kuu nub ben kukbimaanbon angkon nub aromkono,
kwane dabab aron yaa kuu awandande nekwimbed doreenmo.
2 Kwana kowe, dowodki mananeene okad amonombanuun yaa o
aangko aangko dande karamok yiri kirobaniib yaa kuu nub kuu unaub-
ban.
3 Karamok umbakiib kuwengiib ok kamokiib kamanuun o
kuye arud kumbed aangko aangko kiringmaniib kangkon unaub-
ban.*Selah*
4 God ye siti aombed kubi kanminimaun ye ok awaan angkuun,
kuye siti kuu karadmombon, Korem Burudandoon Arimbed Ye God
kuyaa doreen kui.
5 Kuyaom kuu Godbed doreen kii, kuye siti kuu komombed ma monmaraan-
ban.
Warewinimbed God kuu awande oonendaneen.
6 Ambibkin maa maa kuu yirinde baandiiwe, angkon oonimbon maa maa
kirobiiwe,
God ye baandi kuweng daandeene okad kuu okmo kereen.
7 Ana nangmidan yemoon ye YARIMAN kuu nuwiib doreen,
Yekob ye God kuu nub dorondandi ye karub.*Selah*
8 Yiib menenib YARIMAN ye ambangkanabi kee wedmime,

okad ari ke monmarenaboon kee wedmime.
9 Yembed okad yimin yimin yaa kuu ana nangmi kebenimaan,
kwane yembed anangkab domabangkene marad ben monmarene
kombe kuu amotbed denimaan.
10 Yembed yedmimaan, “Ne kuu God kowe iwari kerenib wedme meendobe
kaadkerime.
Ne aningko kuu ambibkin korem ye nimakarubbed kankoonaniib,
kwane ne aningko kuu okad korem yaambed kankoonaniib.” andi-
maan.
11 Ana nangmidan yemoon ye YARIMAN kuu nuwiib yaa doreen,
Yekob ye God kuu nub dorondandi ye karub.*Selah*

Yook 47

Yook ambo bi ye karub yeman. Yook kuu Korah ye awoyambed wongkiwen.
1 Ambibkin koremdan, yiib dingki wangkime,
God yaa kubiyiibbed baandime.
2 Amborom kuu Korem Burudandoon Arimbed Ye YARIMAN kuyaa kuu
unime andi yeman,
ye kuu King miin darewoob arimbed okad korem oonimaan kui.
3 Yembed ambibkin maa maa ben nub ooni dabderem yiri keroon,
yi kuu nub yon dabderem yiri ben nongkoboon.
4 Yembed nub yumbon kuu nub dowad kine kowoon,
kukuu nub okad kui,
kuyaa kuu Godbed mimyob dowaken keenoonman Yekobbed
kerengkan keroon.*Selah*
5 God kuu kube komkimaib ye kidangkambed daanoon,
ku YARIMAN kui, ye kuu kibi komkimaib kumbed daanoon.
6 God yaa ye aningko kankooni yook wingkime, kuye yook wingkime,
nub King yaa ye aningko kankooni yook wingkime, kuye yook
wingkime.
7 Kedi, God kuu okad kumundin ye king,
ye yaa yook kangdommombed ye aningko kankoone wingkime.
8 Godbed ambibkin korem kuu oonimaan,
God kuu ye dibere oonimbon karadmo arimbed dibeen.
9 Ambibkindan yi korok korok kuu
Abraham ye God ye nimakarub yoom nedbimaib,
amborom kuu okad yiridan yaa oonidan kuu God yeman kowe,
ye yaa darewoobmo aningko kankooni yeman.

Yook 48

Yook ambo bi ye karub yeman. Yook kuu Korah ye awoyambed wongkiwen.
1 YARIMAN kuu aningko darewoowiib, ye kuu korem yena arebban, ye
aningko kumbedmo kankooni yeman,
nub God ye siti aombed, ye aangko karadmo arimbed kui.
2 Aangko Saiyon ari kuu manimanandeb kii,
kuyaa kuu okad kumundinbed kubimaun,
kukuu karadmo anam kai,
kukuu darewoob arimbed ye King ye siti kui.
3 God kuu yu dorondandimbon aom doreen,
kwane yeka korokboon kuu ye kuu yu dowad aromne angkumonimbon
keroon.
4 Kedi, king maa maa mene nangmi dowad daboknenib
ibonmo mene dia keriwen kuu

5 kuye siti wedmekorib binangkiwen,
kwane uniwon karakwon kere kirokmoniwen.
6 Kwane yi kuu unimo keriwen,
yi kuu wonong dana woonande yewed kandimaun areb keriwen.
7 O God, ebbed yi ben monmarewen,
yi kuu aron dembimaun angka ye nuubbed Taasisdan yi motod baangkenu kurubkurub keremoon areb keriwen.
8 Godbed kwanoon kuu kwane wengamburuwen,
kwane nubka wedmuwen.
Ana nangmidan yemoon ye YARIMAN ye siti aom,
nub God ye siti kui,
yembed yu kuu ongmendaane komombed ma monmaraanban yeman kereen aron korem.*Selah*
9 O God, eb womoniyiibban ye mimyob dowaken yaa meendobembere kubimaub,
eb kurikuri ambib aombed.
10 O God, eb yirin kuu okad yimin yimin yaa derendaroon kwamune areb kuu,
ewaningko kankooni kangkon derendaroon.
Kwane eb dingki wiwi kuu ambangki yorokmoyiib kumbedmo.
11 Eb wengyundi kuu anammo kowe,
aangko Saiyondan kuu kubimaib,
ambibkin Yudadan kangkon kubimaib.
12 Aangko Saiyon yu siti Yerusalem awanewande dewenebime,
kukbiri ye ambib kongam kuu kimingkime,
13 siti kuuk yaa ongme andangkime,
aromne angkumonimbon korem wedmenabime.
Kwananiib kumbed yiibbed komo komo wedmiwen kuu yiib awoya ari yaa daandaniib.
14 Kedi, God kee nub God aron korem korem,
kwane ye kuu nub ben kinban winimamaneen aron korem.

Yook 49

Yook ambo bi ye karub yeman. Yook kuu Korah ye awoyambed wongkiwen.
1 Ambibkin koremdan, weng kee wengambirime,
kane kane okad kiri doriib, yiib korem ke wengambirime,
2 aningkoyiibbandaniib aningko ariyiibdaniib,
yiribman yemoondaniib kamboknondaniib, yiib korem kui.
3 Ne mongkodkonombed meeni kangdom ye weng dakmaniin,
kwane ne niindem aombed weng menebaneen kumbed kaadkeri kuu kondaniin.
4 Ne kerendem kuu ongkandi weng yaa kowe wengambaraniin,
kwane haawiibbed wangkeni weng yobdood ye id kuu kedmengkandaniin.
5 Ne yaa aron arewa mananuun kuu komande unaniin? Dowan, unainban.
Arewa kame birandimaibdanbed ne yaa kanawanewandaniib kuned unainban.
6 Kane kane yi yiribman yemoon yaa yone
nub kuu yiminmo ande kerengkan kamimaibdan kumbed manmo keruwaniib kangkon unainban.
7 Karub kanembed karub maa ye wadkeri dowad ma biddindeban,
kwane yembed karub maa ye dowad God yaa ma moonindeban.
8 Wadkeri ye dowad biddi kuu yeka mamaa,

odbed kowi kuu yiminban.
9 Biddaneen kuu aron korem ari wad doberembaraneen,
kwane biddaneen kuu ma deendaanban.
10 Kedi, wedmuub kuu meeni kangdomdan kuu duknaniib,
inameniibbandaniib awon korokdaniib kangkon duknaniib,
kwane yi korem kuu duknenib yi yiribman kuu yena yaa kirarundaniib.
11 Yi bobkonombon kuu yi dobirimbon keraneen aron korem,
kuyaa dobaraniib yaron kuu yimin wandaanban,
yi yirin kumbed yi okad kuu yika yi aningkoyiib ande kowaniib kuned.
12 Kukei, karub kuu ye yiribman yemooniib kuned doberembaraanban,
ye kuu dingkan areb, ye kangkon bobnaneen.
13 Inameniibbandan yi dobiri kiwaan kukui,
kwane yi yoman wene yi weng yaa amun andimaibdan kangkon kwamunemo dobirimaib.*Selah*
14 Yi kuu sibi areb, yika oonaibban, bobni yaromkonombed dedmondaneene bobkonombon yiri wene dobaraniiwe,
bobnimbed yi yaa oonaneen.
Kwane aron dukmen arimbed yi kuu yorokmodanbed oonendaniib.
Yi id kuu bobkonombon yirimbed deendaneen,
kowe yi kingkin kuu ambiwiibban keraniib.
15 Kumban Godbed ne wadkeri kuu bobkonombon yirimbed biddaneen,
amanaa, ne kuu yekareb yeyiib yaa nenwananeen.*Selah*
16 Kwane, karub maa kuu yiribman yemooniib keroko binangke unaib,
ye ambiwoom korem amun amunmo yidware wonoka kuyaa meenaib.
17 Amborom kuu ye bobnaneen kuu ye yiribman kuyiib yeka ma be wanaanban,
ye ambiwoom korem amun amunmo yidwaroon kuyiib bobkonombon yiri ben kubunaanban.
18 Ye kwane doreen kuu yekareb yemeren nekob yimin ande kubimaan.
Ye kuu yiminmo keraneen kuu yenambed ye aningko kankoonaniib kuned,
19 ye kuu yambe yawoya awoya yaa daboknendaneen,
yi kuu kumun aommo doberembaraniib kui.
20 Yiribman yemoondan kuu kaadkeri inameniibban keraniib kuu
dingkan areb, yi kangkon duknaniib.

Yook 50

Asaf ye yook.
1 Aromkonomo Ye God, YARIMAN kui, yembed dakmene okaddan yaa minime ande baandimaan,
aron daminimaunbed wene aron kubunimaun korem yaa kui.
2 Aangko Saiyon, yu manimanandeb kuu demkoronmo kui,
yu yaambed God kuu yure kowimaan.
3 Nub God kibireb meneen kii, ye kuu iwari dobaraanban,
kwane ye meneen ye kiwaan ari kuu amotbed denobenmo meneen,
kwane nuuwa amayiib bare kanmene ye kuu kanawanewandeen.
4 Yembed Ewen ariyiib okad yiriyiib yaa mene wedmime ande baandoon,
ye nimakarub ben wengyundi dowad.
5 Kwane yedmoon, “Ne kiwaan ari doriibdan kuu ne yaa ben minime.
Kane kanembed dingkan aye nengke ne yaa baeb konenib amob weng ongmiwendan kui.” andoon.
6 Kwane Ewen kuu ye yorokmo kerekmen kan dakme baandimaun,

amborom kuu God yekareb kangdod kerundi ye karub keroon kowe.*Selah*
7 Kwane yedmoon, “O ne nimakarub, wengambiriiwa kekane dakma.
O Israeldan, yiib kui, yiib yaa manmo kereni kangdod weng dakma.
God ne kei, ne kuu yiib God kii.
8 Yiibbed womoniyiibban dingkan aye nengke baeb konenib dingkan yena ben kumundin nengke denobe dowan kerimaib kuned,
kuyaa kuu ne kuu ongkandi wengiib kerindo.
9 Yiibbed yiib buromakau ambi kuuk aombed kawi kuyaa ma meenindo, yiminmo doriin kowe.
Yiibbed yiib naningkod ambi kuuk aombed bangkawi kangkon kuyaa ma meenindo,
10 amborom kuu dura ye dingkan korem kuu nemanmo,
buromakau yemoon kai koodbon tauseniib arimbed doriib kangkon neman.
11 Aangko aangko ari ayari on korem kuu nekaad,
kwane dabonmo ye okad ye dingkan kuu nemanmo.
12 Ne kuu mungiyiib keraan karen, yiib yaa ma kaamonindo karen,
amborom kuu okad kumundiniib kumkam korem dangooniib kuu nemanmo.
13 Buromakau yom animainoo? Dowan.
Naningkod yi umkan animainoo? Dowan kii!
14 Ne yaa eso andi dowad munob bangkawi yeman bangkawime.
Korem Burudandoon Arimbed Ye God, ne dowad yiibbed kwane kamanuub ande amob weng ongmiwen kuu kwane kamime.
15 Dabab aron aom kuu ne yaa baandime.
Kwananiib kuu nembed yiib ben burudande angka nongkobaniine ne aningko kankoonaniib.” andoon.
16 Kumban arewa kamidan yaa kuu Godbed kamune yedmoon,
“Yiibbed ne amob ben yena yaa daandaniib kuu yimin dee? Dowan!
Kwane ne amob weng kuu yiib mongkodkonombed dakmaniib kuu yimin dee? Dowan!
17 Kedi, nembed inamen arewa didangkimain kuyaa kuu yiibbed arud wandembirimaib,
kwane ne weng kuu yiibbed wunekare anuk korarimaib.
18 Yiib kuu yid bidan wedmaniib kuu karub amun andimaib,
kwane yiib kuu nenem kamidan yoom daboknimaib.
19 Yiib mongkodkono aombed inamen arewa menebimaan,
kwane yiibka yiib ong kuu birandi yeman kerundimaib.
20 Yiib kuu yiib ambanga oniya damana yaa manmo keri ye weng dakmimaib,
kwane eb ena anam yu dana meed yaa kuu wengamborokbanabimaib.
21 Yiib kuu kwamimaib kuned ne kuu iwari keraan.
Yiibbed meeniwen kuu God kuu nub areb ande meeniwen.
Kumban nembed yiib yaa ongkandeni,
yiib yoom kiring ine yiib dowad ambarakmiwen kii ande kangdod weng dakmaniin.
22 “Kane kane ne yaa naknod keriwen, yiib kuu weng ke yaa meenime.
Kwanaibban kuu nembed ben biringke kurubkurub kamaniin,
karub maa yiib ben ma dorondandaanban.
23 Kane kane ne yaa eso andi dowad munob bangkawimaan kuu ne aningko kankoonimaib,
kwane kane kane yorokmo dobiri ye kiwaan ari doriib kuu

nembed bobni yaa ben burudande bindaniin.” andoon.

Yook 51

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewid ye yook. Yembed Batseba yoom nenem kamoone profesiman Natanbed mene ongkanoon kumbed wongkoon.

1 O God, eb womoniyiibban ye mimyob dowaken yaambed
mimyob keewe kakman are nonondande.
Eb mimyob keendi darewoob kerekmen yaambed
ne wabkad kami kuu are kankare.
2 Ne arewa kami korem kuu oke dowan kere.
Kwane nambarakmi are koroomiibban kai areb kere.
3 Kedi, ne wabkad kami kuu wedme nekaadkeraan,
kwane nambarakmi kuu ne kiringkono ari angkeen.
4 Eb yaamo ambarakmaan,
kwane eb indob arimbed miin arewa kamaan.
Kowe ne dowad dakmimaab kuu anammo kerimaan,
kwane nambarakmi wengyundimaab kuu weng anammo andimaab.
5 Kedi, ne kuu woonaan yaambed ambarakmimain,
kwane enambed ne nendeen yaron kuu ne kuu ambarakmi ye karub.
6 Kedi, eb dowaken kuu nub niindem aom kuu anam anam kumbed yurok andimaab,
kwane ebbed meeni kangdom ne niindem aom kedmengkawimaab.
7 Ambarakmi aari kiwaan ebbed ongmewen yaambed aruwebko niindem aom koroomiibban kera.
Kwane ne niindem aom okewebko karadmo dangkorong kera.
8 Ongmewebko kubi dowakeniib kera.
Kwane ne kono ebbed beengkewen kuu ongmebko kubok.
9 Ne ambarakmi yaa eb murubia kan biknekoreb,
nembed arewa kamenabaan korem kuu are kankare.
10 O God, ne niindem aom yeweb karadmo ongme.
Kwane ne inamen kuu kangdommo kerune.
11 Eb arinambo yaa kuu ne kan angka karaab,
kwane eb Kingkin Karadmo ne yaa kuu ebka kandaab.
12 Ebbed ongmewebko ebbed nimakarub ben bobni yaa burudande bindi kerekmen yaa ika kuba.
Kwane ebbed ne nen angkumoneneb ne yaa inamen nindorokiib kawe.
13 Ne yaa kwamebko wabkaddan yaa eb kiwaan kedmengkanda.
Kwananiin kuu ambarakmidan kuu amonombe eb yaa anam andaniib.
14 O God, eb kuu ne nen bobni yaa burudande bindi ye God,
ne kuu karub ma aye kowaan ye kakman kuu are nonondande.
Kwananeeb kuu ne mongkodkonombed eb yorokmo kerekmen dowad kube yook wingkaniin.
15 O Yariman, ne mandakad dande.
Kwanebko ne mongkodkonombed ewaningko kankooni weng dakma.
16 Eb kuu dingkan aye nengke baeb kabdi yaa kuu kubokban,
dingkan aye kumundin nengke dene baeb kabdi yaa kangkon eb kubokban,
kuyaa kubimaab karen bangkabdimain karen.
17 God ye kubi dowaken keri yeman kuu yiibka kankubuni.
O God, kane kane kuu yika kankubunenib God ebbedmo yimin andimaib

kuu ebbed yi yaa wunekaraabban.
18 Eb kubi dowaken yaambed Saiyon yaa amun kameneb awande.
Kwane Yerusalem yu kuuk kuu angkon ika yenbe ongme.
19 Kwananeeb kuu yorokmo kerekmen yaambed eb yaa dingkan aye nengke baeb kabdaniiwe kubaneeb,
dingkan aye nengke baeb kabdiyiib dingkan aye kumundin nengke dene baeb kabdiyiib kui.
Kwane buromakau kuu eb bot wuubimbon arimbed baeb kabdi dowad nengkimamaniib.

Yook 52

Yook ambo bi ye karub yeman. *Maskil* ye yook Dewidbed wongkoon. Idomman Doegbed Sauliib yaa wenene yedmenoon, “Dewid kuu Ahimelek yambiwoom wonoon” andoon kumbed wongkoon.
1 Aromkonoman, eb komande arewa kami yaa kerengkan kamimaab?
God ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu amgimombed wene amnoom kwane angkimbirimaan.
2 Eb ong kuu monmari yeman nuubnaan kamimaan.
Ye kuu yukud ye arud kwane.
Eb kuu birandi kerekmen yaambed dakmimaab kui.
3 Eb kuu arewa kami yaa dowaken kerimaab, amun kami yaa arebban,
kwane eb kuu dudi weng dakmi yaa dowaken kerimaab, weng anam dakmi yaa arebban.*Selah*
4 O birandi ye karub,
eb kuu yewed kondi weng yaamo dowaken kerimaab.
5 Kwana kowe, eb kuu eb kombon ambiwoom aromkonomo awine karangkaneeb kumban,
Godbed awinebde bingewande biringke biangkande irindore aron korem ye monmarimbon yiri kubunaneen.
Eb kuu yembed nen wad doriibdan yi okad arimbed biande koraraneen kui.*Selah*
6 Kwane, yorokmodan kuu wedme unenib
ye yaa ambon kamene yedmaniib,
7 “Karub kee Godbed kukbimaanbon aombed dobirindo,
ye kuu ne yiribman yaambed yonene yiminmo dobaraniin andene
yena yaa monmari ye kiwaan aromkonomo wonoon.” andaniib.
8 Kumban ne kuu God yambiwoom at olif
biid awene amun amun kamemoon areb kwane kamiin.
Ne kuu God ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuyaambed yone dobaraniin aron korem korem.
9 O God, ebbed komo komo kamenabewen kuyaa kuu aron korem eso andimamaniin,
kwane eb kuu amun kowe eb ande meedmaniin,
eb karadmodan yi arinambo arimbed.

Yook 53

Yook ambo bi ye karub yeman. *Mahalat* ye kiwaan wingki yeman. *Maskil* ye yook Dewidbed wongkoon.
1 Inameniibbandan kuu yi niindem aom yedmimaib,
“Godiibban dowan.” andimaib.
Yi inamen kuu nengkidme arewamo kerenib yi dobiri kiwaan kuu miin arewamo,
kwane yi korem kuu ma amun kamimokban.

2 God kuu Ewen arimbed nimakarub yaa yiri wedmimaan,
kuu karub maa kanembed id anam kaadkerekore
God ande onmaneen manok anded.
3 Kumban yi korem kuu God yaa angkurom korokbeniwen,
kwane yi korem kuu yika yi inamen ben nengkidme arewamo meenimaib.
Yi kumaom kuu kane maambed amun kamimokban,
korem dowan anam.
4 Yembed yedmoon, “Arewa kamidanbed ne nimakarub yeene nongkobiwen,
kowe ne nimakarub kuu animan ane dowan keremoon areb keriwen.
Arewa kamidan kee ne yaa ma baandindo.
Yi kuu ma kaadkeraniiwoo? Dowan!” andoon.
5 Yi dobiri yaa kuu uni yemaniibban kumban yi kuu uni miin darewoob keriwen,
amborom kuu Godbed ye nimakarub yi bondan yeene nongkobene yi kono kuu ben bokesawaroon.
Godbed yi yaa wunekaroon kowe
Israeldanbed yi kuu yenbande karak kondiwen kui.
6 O, Israeldan ben yi bondan burudande obon kerundi ye karub kuu aangko Saion arimbed angkadere monok.
Kuyaron kuu God ye nimakarub ben obonmo kerunde yiminmo kerundaneen.
Kwanoko Yekob ye meed Israeldan dowaken kere kubime.

Yook 54

Yook ambo bi ye karub yeman. Nongbed wangki yemaniib. *Maskil* ye yook Dewidbed wongkoon. Sifdanbed Sauliib yaa wene yedmiwen, “Dewid kuu nuwokad aom aomne biknoon.” andiwen kumbed wongkoon.

1 O God, ewaningko yaromkono yaambed ne nen burudande angka kowe.
Eb aromkonombed ne dowad ebbed wengyundeneb ma ambarakmindo ande.
2 O God, ne kurikuri weng kee wengambere.
Ne mongkodkono aombed ne weng kee wengambere.
3 Amborom kuu noroddanbed ne yaa nandamiib,
kwane yeremboromdanbed ne nenbande kowi kiwaan onmiib,
yi kuu God yaa meenimokban kui.*Selah*
4 Kedi, God kuu ne awawi ye karub,
YARIMAN kuu ne awawaane yiminmo dobirimain ye karub.
5 Ne yaa yemyeb darobidanbed ne yaa arewa kamenabi kuu yembed amonombe yi yaa kerundok.
God, eb korondiyiibban eweng awinimo dobiri ye kerekmen yaambed yi ben monmarunde.
6 O YARIMAN, eb yaa nindorokiibbed munob koni yeman kabdaniin.
Kwane ewaningko kankoonaniin,
amborom kuu eb kuu amunmo kowe.
7 Kedi, dabab ne yaa meneboon korem kuu yembed ne nen burudande angka kowoon,
kwane wedmaane yembed ne bondan ari boknoon.

Yook 55

Yook ambo bi ye karub yeman. Nongbed wangki yemaniib. *Maskil* ye yook Dewidbed wongkoon.

1 O God, ne kurikuri weng kee wengambere.
Ne kaamoni keyaa wengamberedandaab.
2-3 Wengamberewekoreb inanduwe.
Ne niindem aom dabab kawoon.
Bondan yi weng wengambereni,
arewa kamidan yi indob nengmoniwen kumbed kirokkarok kere miin yiminban keraan.
Amborom kuu yimbed ne yaa durud yewed kawenib,
arud wanduwe wungkawimaib kowe.
4 Durud yewed kuu ne niindem aom angkeen,
kwane bobnaniin ande uniwon karakwon keraan.
5 Uniyiib kiringmiyiib kamembirimain,
kwane une komyengiib warekandaan.
6 Kowe nembed yedmaan, “O, ne kuu on arud areb burawiib karen
kimyen wanweneni yiidkaan karen.
7 Ne kuu ambab angka kombiri weneni
amboon angka dobaraan karen kui.*Selah*
8 Ne kuu kirodmo weneni ne nen kukbimaanbon aom aomnaan karen kui,
nuuwa ama darewoob arewa kameen yaa ambab yaambed wanaan karen kui.” andaan.
9 O YARIMAN, Yerusalem aom wedmaan kuu yeremborom ye inameniib arud wandiyiib menebeen kowe,
arewa kamidan kuu ben kerebkarab kerunde.
Kwane yi weng dakmi kuu weng maa maa areb kerunde.
10 Yi kuu aronkiyiib amkiyiib yenbandem ande kuuk angkara yaa dewinimaib,
kwane kuuk aom kuu arud wandembiriyiib damangkandi inameniib angkeen.
11 Siti aom kuu monmari ye inamenbed kwane ambangkimaan,
kwane siti kiwaan ari kuu benkubune dabab kondi ye inameniib dudenabiyiib kumbed ma korondimokban, kwane dewenebimaib.
12 Ne bonmanbed damangkawoon karen, ingkaniyiibban no kwane kandaan karen.
Kwane arud wanduwoonman ne yaa manmo keroon karen, ye yaa biknaan karen.
13 Nangkodmi amun, ne yoom dabokne yari ye karub kui, eb kuu ne areb kumban,
anam kuu ebbed ne yaa manmo keruwewen kii!
14 Anuk kuu eb yoom mene kube dabokne yonendimaub,
kadaareb numun God ye kurikuri ambib yaa yarimaub yaron arimbed kui.
15 Ne bondan kuu kawonwengiibban duknime,
kwane wad kumbed bobkonombon yiri kubunime,
amborom kuu inamen miin arewa kuu yi niindem aom angkeen kowe.
16 Kumban ne kuu God yaa baandaine,
YARIMANBED ne nen burudande angka kowimaan.
17 Amkimo aronkob oobne kwane ne kuu warekiyiib baandaine,
ne weng wengambirimaan.
18 Ne yaa bon kere nangbimaib kuu
yembed ne nen burudande angka kowimaan,
yemoon kuu ne yaa manmo keruwiwen kuned.
19 Andowoon yirimbed wene aron korem oonimaan ye God,
yembed yi weng wengamberendekore durud yewed kondaneen.*Selah*

Yi kuu yi arewa kami ye inamen yaa ma amonombindo,
kwane yi kuu God yaa ma unindo.
20 Nangkodmi amun kuu anukbed ye yoom yewenubmo dobiriwendan kuu
kibikee yenbandimaan,
kwane ye amob weng ongmoon kuu yekareb dookboon.
21 Ye weng kuu dabere windane amun amun dakmimaan kumban,
ye niindem aom kuu ana nangmi ye inameniib angkeen.
Ye weng kuu dabere windane yewenub weng areb dakmimaan kuned,
anam kuu ye weng kuu arud kere ana nangmi ye inamen kerundi ye
weng kerimaan.
22 Yiib dabab kuu YARIMAN yaa bangkanibko
yembed yiib ben angkumone awandok.
Yembed yorokmodan kuu domondaane kirobaibban.
23 Kuned, o God, arewa kamidan kuu ebbed ben kubudere
dem kongdem yiri nongkobe.
Kuman yenbandidaniib birandidaniib kuu
yi wad dobiri yaron kuu wedyambed naraneewa duknaniib.
b Kumban ne kuu eb yaambed yone dobaraniin.

Yook 56

Yook ambo bi ye karub yeman. “On Arud At Amaan Angka Dibeen” ye yook ye kiwaan yaambed wingki yeman. *Miktam* ye yook Dewidbed wongkoon. Filistiadanbed Gat angkambed awinenoon kumbed wongkoon.
1 O God, karub yenambed ne nande kerewenmo yarimaib,
kwane yimbed aronki doboob ne nenbandande kamimaib kowe,
ne yaa mimyob keeweneb awawe.
2 Ne bondan kuu aronki doboob ne nande kerewenmo yarimaib,
kwane yemoon kuu kerengkanbed ne nenbandenmo yarebimaib.
3 Ne unaniin kuu
eb yaambed yone dobaraniin.
4 God yaa kui, ye weng yaambed kubimain.
God yaambed yone dobirimain kowe, ma unainban.
Duknaniib ye nimakarubbed ne yaa komo kamaniib kuyaa meenain-
ban.
5 Aronki doboob kuu ne weng kuu yimbed ben nengkidme weng arewa
keruwimaib,
kwane yi kuu ne yaa nuubnaan kamembirimaib.
6 Yi kuu wunonwanon kamenib yemyeb darobenib
ne yarebi korem yaa keewombirimaib,
ne dowad nindorokiibbed ayem ande kaimaib.
7 O God, korondaawa yi kirokmone wanaib.
Kwane noroddan, ne bondan kui, yi kuu eb norin aombed ben kubune.
8 Ne kirokkarok kamimain kuu wongkewen.
Kwane ne inok wanabi kuu eb awong aom kambungkewen.
Korem kuu eb buk aom kowewenoo? Anamaa.
9 Nembed awawe ande baandaniin kuu
ne bondan kuu ika angkurom korokbe korondaniib.
Kwane wedmeni nekaadkeraniin kuu God kuu ne dowad doreen kii.
10 God yaambed yone dobirimain kii, ye weng kuu amunmo andimain.
YARIMAN yaa kui, ye weng kuu amunmo andimain.
11 God yaambed yone dobirimain kowe, ma unainban.
Nimakarubbed ne yaa komo kamaniib kuyaa meenainban.

12 O God, ne kuu eb yaa amob weng ongmaan kumbed kwane am-
bangkaniin.
Eso ande munob koni yeman kuu eb yaa bangkabdaniin.
13 Amborom kuu ebbed ne nen bobni yaa burudande angka kowewen.
Kwane ebbed ne yon kuu boknande kombaraan ande awawewen.
Kwanewen kuu eb arinambo arimbed dodkanmo wonok andewed,
wad doriibdan yaa yuroon ye nambiri aombed.

Yook 57

Yook ambo bi ye karub yeman. "Monmaraib" andi ye yook ye kiwaan yaambed wingki yeman. *Miktam* ye yook Dewidbed wongkoon. Saul yaa kombiri wenene aangko dem aom biknoon kumbed wongkoon.

1 Mimyob keewe. O God, mimyob keewe.
Komoyiibkob, ebbed kukbimaabbon aombed dobirimain.
On ayam yu dongkon dem areb ebbed kukbimaabbon aombed dobaraniine
wene neene monmari yaron dowan keranuun.
2 Korem Burudandoon Arimbed Ye God yaa baandimain,
ne dowad dowakeniib kere ambangkaane idiib kerimaan ye God yaa
kui.
3 Yembed Ewen arimbed inanduwe ne nen burudande angka kowimaan,
ne nande kerewenmo yarimaibdan yaa ongkandimaan.*Selah*
Godbed ye womoniyiibban ye mimyob dowaken keewimaan kwane ye
weng ne dowad yedme kowoon kuu korondimokban awinimaan.
4 Ne kuu laiyon yi kidaom keraana kanawanewandiwen kii.
Kwane ne kuu karub yeene komkad animaib ye dingkan yi numun
angkaan.
Kukuu ne bondan kui, yi ningkambo kuu maradiib anayiib yi arud areb,
kwane yi ong kuu kerewang ye arud areb.
5 O God, Ewen burudande ewaningko ariyiib kerok,
eb nambiri kuu okad korem yaa yurok.
6 Ne bondan kuu ne yon dowad oon bi ye men kande kiwaan yaa kurune
kebenimaib,
kwane ne kuu miin kubiyiibban aromkonoyiibban keraan.
Yimbed ne kiwaan yiri kuu dem nidkiwen kumban,
yika yikareb yi dem nidkiwen yiri kirobiwen.*Selah*
7 Ne niindem aom kuu kiringmiyiibban kangdommo,
o God, ne niindem aom kuu kiringmiyiibban kangdommo kui.
Ne kuu yook wingkeni kuwengiib ongmaniin.
8 O ne kingkin, yaro dembe!
Haap yoom laiya* yoom yaro dembime!
Yiiwiib wangke wingkani aron kakmendaniine awawini nambere
wananuun.
9 O YARIMAN, ne kuu ambibkin korem aombed ewaningko kankoonaniin,
kwane ne kuu ambibkin maa maadan aombed eb dowad yook
wingkaniin.
10 Amborom kuu eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu miin dare-
woob kai,
kukuu kawene Eweniib badmene durunoon,
kwane eb anam anam kuu ambid ariyiib kawene badmene durunoon
kii.
11 O God, Ewen burudande ewaningko ariyiib kerok,

* **Yook 57:8:** Laiya kuu gita areb.

eb nambiri kuu okad korem yaa yurok.

Yook 58

Yook ambo bi ye karub yeman. “Monmaraib” andi ye yook ye kiwaan yaambed wingki yeman. *Miktam* ye yook Dewidbed wongkoon.

1 O aromkonomo oonidan, yiib kuu weng yorokmo dakmimaiwoo?
Yiib kuu nimakarub yaa anammo wengyundimaiwoo?
2 Dowan! Yiib niindem aom kuu yorokmomban unitab ye inamen ongmenabimaib,
kwane yiib dingkimbed yeremborom ye inamen yaambed okad yiridan yaa ambangkimaib.
3 Arewa kamidan kuu yi wooniwen yirimbed kwane abdon yaa winimaib,
yi dana mana yaambed kwane wabkad kere dudanabimaib.
4 Yi weng ambod kuu niin ye ambod arewa kwamune areb.
Yi kuu weng amun yaa kened warudki areb kerenib niinbed domonande kaimaib areb kerimaib.
5 Yi kuu yi korok korok yi weng yaa ma meenimokban,
korok korok miin amun kuned.
6 O God, yi mongkodkono aom ningkambo kuu wowe domangke.
O YARIMAN, yi kuu laiyon ye ningkambo yidkangiib areb kowe yi arud yeman domangke ben kiradme.
7 Yi kuu domondebko, ok keekne dowan keremoon areb kerime.
Kwane yi ana baradmibka, yi anamo dingkanabok.
8 Yi kuu dudubkorokbed ema irin wanaane okmo keremoon areb kerime.
Bob dana woonimaib kwane aron nambiri wedmokban kerime.
9 Atok kokiib o okiib kumbed nengkaiwe
dini yeman amot yumbu ari nowaiwe nimin kerindo mokaid areb,
arewa kamidan kuu kirodmo are ben kiradmaneen.
10 Yorokmodan yi dowad arewa kamidan keyaa kwane ingkandaneen kuu kubaniib,
yorokmodan kuu arewa kamidan yi umkan aom yi yon okaniib kumbed kubaniib kui.
11 Kwananeene nimakarubbed yedmaniib,
“Anam kuu yorokmodan kuu kakman amun bangkandimaan,
anam kuu okad yiridan wengyundi ye God kuu doreen kii!” andaniib.

Yook 59

Yook ambo bi ye karub yeman. “Monmaraib” andi ye yook ye kiwaan yaambed wingki yeman. *Miktam* ye yook Dewidbed wongkoon. Saulbed Dewid aye kowime ande karub ben nongkoboona wene ye ambib yaa kerenombiriwen kumbed wongkoon.

1 O God, ne bondan yaambed ne nen burudande angka kowe.
Ne yaa manmo keriwendan kuu ebbed dorondaruwe.
2 Arewa kamidan yaambed ne nen burudande angka kowe.
Kwane kuman yenbandidan yaa kuu ebbed dorondaruwe.
3 O YARIMAN, kedi, yi kuu ne nande bikne dibo meedmiib kuu wedme!
Naawonmo yenbandidan kuu ne dowad nuubnaan kamiib kii,
ne yi yaa ma wabkad kerindo o ma ambarakmindo kuned.
4 Ne kuu ma ambarakmindo kumban yi kuu ne nande nekwiwen.
Kowe, awawi dowad yaro dembe. Dabab ne yaa kee menebeen kuu wedme.
5 O ana nangmidan yemoon ye YARIMAN God, Israeldan yi God kui,
ebkareb yaro dembeneb ambibkin korem yaa dabab konde.

Kwane ambodangidan arewa yaa mimyob keendaab.*Selah*
6 Yi kuu oobne yaambed ika mene anon yi norin ningkiad kowemoon areb kerenib,
siti aom yenbandande onmenmo dewenebimaib.
7 Yi mongkodkono aombed wiin kami areb weng arewa menebe dakmimaib kuu wedme.
Yi ong kuu kerewang areb, arud weng dakmimaib kui.
Kwane yimbed yedmimaib, “God kuu nub weng wengambirimokban.” andimaib.
8 Kumban, o YARIMAN, ebbed yi yaa ambon kamendimaab,
kwane ambibkin koremdan kuyaa ambon baandimaab.
9 O God, ewaromkono kumbed eb yaa angkumone doriin,
eb kuu ne dore aromnimbon.
10 Ne God kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken yaambed neyiib yaa mene durunewaneen.
Kwane yembed ne bondan burudande doraneene wedmaniin.
11 Kumban, o YARIMAN nub dorondandi ye karub, yi kuu bobmo yenbandaab.
Yeene nongkobaneeb kuu ne nimakarub kuu eb bondan yaa ukum kondewen kuu nonondandaniib.
Ewaromkonombed ben kubudere ongmendebko kirinwan yarime.
12 Yi mongkodkono aombed menebimaan kuu ambarakmi yeman,
yi weng dakmi kui, kuu kwamunemo kowe,
yi kerengkan kami kuyaambed yi arewa kami kuu korokbende.
Yi kuu budun kamiyiib dudanabiyiib dakmimaib kowe,

13 arud wande yenbandebko dowan kerime.
Kwane yenbandebko korem dowan kerime.
Kwananeeb kumbed okad yimin yimin yaa kuu yikaadkere
Godbed Yekob ye awoya ari yaa kuu oonimaan andaniib.*Selah*
14 Yi kuu oobne yaambed ika mene anon yi norin ningkiad kowemoon areb kerenib,
siti aom yenbandande onmenmo dewenebimaib.
15 Yi kuu animan anande kirinwe dewenebimaib,
kwane mikmonindo kerimaan kuu anon keeng areb kabang angkimaib.
16 Kumban ne kuu ewaromkono ye dowad yook wingkaniin,
kwane amkimo kuu eb womoniyiibban ye mimyob dowaken ye dowad kube wingkaniin,
amborom kuu eb kuu ne dore aromnimbon,
kwane dabab ne yaa menebimaan kuu ebbed kukbimaabbon aombed dobirimain.
17 O ne aromkono kawi ye karub, ewaningko kankoonaniin.
O God, eb kuu ne dore aromnimbon, eb kuu ne yaa womoniyiibban ye mimyob dowaken keewimaab ye God.

Yook 60

Yook ambo bi ye karub yeman. “Amob Weng Ye Bingko Wuung” ye yook ye kiwaan yaambed wingki yeman. *Miktam* ye yook Dewidbed wongkoon. Kedmengkandi yeman. Yembed Aramdan Naharaimiib Sobayiib yaambed miniwen yaa nangboona Yoab ikakman menene Karam Dabon kan kubuneen yiri Idomdan 12 tauseniib yenbandoona dukniwen kumbed wongkoon.
1 O God, eb kuu nub yaa wunekarundekoreb mene boketawarewen.

Kwane eb kuu nub yaa arud wandewen kumban, kibireb kee nuwiib
yaa ikakman mene amun kerunde.
2 Ebbed okad kuu nan yobeewa domokbe nandeen.
Okad kuu nandeen kowe, ebbed okad bunge bangkanaboon kuu ong-
mebko amun keruk.
3 Eb nimakarub yaa kuu yobdood aron kondewen,
kwane ebbed wain okbed awarak ayemoon areb komborok komborok
dodkanmo wini ye dabab nub yaa kondewen.
4 Kumban kane kane yi kuu eb yaa une bumangkimaib kuu “Neyiib yaa
minime” andewen,
bondan yi ana yaambed kirokmoni ye dowad.*Selah*
5 Nub inandundeneb eb dingki wiwimbed nub ben burudande angka
nongkobe.
Kwananeeb kuu eb mimyob dowaken keendimaabdan nub kuu dabab
yaa koronde yewenubmo dobaranuub.
6 God kuu ye karadmombon aombed yedmoon,
“Nembed ne bondan burudande doreni, okad Sekem kuu ne nimakarub
yaa numbere kondaniin,
kwane Sukot dabon yiri kwangkon nekwane kumunkingkaniin, num-
bere kondi dowad.
7 Gilead kuu neman, Manase kwangkon neman,
Efraim kuu ne topi kamkono,
Yuda kuu ne king yaromkono yobdoodmo ooni yeman.
8 Moab kuu ne dingki oki yeman ye kobukmo yabad.
Idom ari kuu ne yonkad koraraan.
Filistia ari kuu nembed burudande doraan kumbed komkaan.” andoon.
9 Kanembed ne nen siti bot kuukiib aom aomnaneen?
Kanembed ne nen ambibkin Idom aom wananeen?
10 O God, ebbedmo yimin. Eb komande nub wunekarundewen?
O God, eb komande nub ana nangmidan yoom wanaibban?
11 Nub bondan yaa nangmi dowad nub awande,
amborom kuu karub ye aromkono awandaniiwe nangmanuub kuu
korem yiminban.
12 Nub kuu Godiib kumbed burudande doranuub,
kwane yembed nub bondan ari dorene ben kubunaneen.

Yook 61

Yook ambo bi ye karub yeman. Nongbed wangki yemaniib. Dewid ye yook.
1 O God, ne baandi kee wengambere.
Ne kurikuri weng kee wengambere.
2 Ne kuu okad yimin yimin yaambed eb yaa baandimain.
Ne niindem aom bobne kombirikin keroon kumbed eb yaa baandimain.
Ne nen kinbanmo dumnad ambab ne arebban ari nen wene.

3 Kedi, eb kuu ne kukbimaabbon,
eb kuu bondan yaa kukbiri ye boyambib kongam aromkonoyiib kui.
4 Ne dowaken kuu eb kurikuri ambib kombon aombed aron korem dobara.
Kwane eb buraab dabderem aombed ne kukbimaabbon kerande
meenaan.*Selah*
5 O God, ne amob weng ongmenabaan kuu ebbed wengamberewen,
kwane kane kane eb yaa une bumangkiwen yi yumbon ongmewen kuu
ne yaa kangkon kawewen.
6 King ye wadkeri ye aron kuu irinari daane.

Ye weeb kuu yawoya yemoon yeman kerok.
7 Ye kuu God ye kerebiri arimbed aron korem oone diborok.
Eb womoniyyibban ye mimyob dowakeniib anam anamiib kuu ye yaa dorondari yeman ongmene.
8 Kwananeeb kuu nembed ewaningko kankoone wingkeni
aron mimim kuu ne amob weng ongmenabaan yaamo kamembaraniin.

Yook 62

Yook ambo bi ye karub yeman. Yedutun ye dowad. Dewid ye yook.
1 Ne kingkin kirokkarok kami kuu God yaambedmo dowan kereni yewenub kerimain,
ne nen burudande bindi kiwaan kuu yembed ongmoon.
2 Yembedmo kuu ne aromkonombon kwane angkon ne nen burudande angka kowi ye karub,
kwane ye kuu ne dore aromnimbon kowe, ne kuu yenambed ma nen kiringmaibban.
3 Yiib kane? Aron komoyiib ne nenbandande kamimaib?
Ne kuu kuuk dandemoon areb o ambib nandande kamemoon areb aromkonoyiibban kuned,
yiib korem kuu ne nen yiri koraraniib dee?
4 Yi inamen darewoob kuu nembed deme yumbon ari kai kandaan dowadbed
ne nen yiri kubunandamiib.
Yi dowaken darewoob kuu dudanabi,
kwane amun kerundi weng dakmimaib kumban yi niindem aombed arewa kerundande meenimaib.*Selah*
5 O ne kingkin, eb kirokkarok kami kuu God yaambedmo dowan kereneb yewenubmo kere.
Amborom kuu yembed kwananeen andi ye inamen kuu ye yaambed minimaankob kandimain kowe.
6 Yembedmo kuu ne aromkonombon kwane angkon ne nen burudande angka kowi ye karub,
kwane ye kuu ne dore aromnimbon kowe, ne kuu yenambed ma nen kiringmaibban.
7 Ne nen burudande bindi kiwaan angkon kwane aningko amun arimbed kandaan kuu God ye yaambedmo,
kwane ye kuu ne aromkono kaimbon kwane ne nen kukbimaanbon.
8 O nimakarub, aron korem ye yaambed yone doberembirime.
Yiib niindem aom kuu komo komo dabawiib keriwen kuu ye yaa daanime,
amborom kuu God kuu nub ben kukbimaanbon.*Selah*
9 Kubuniibban kumbed wooniwendan kuu meeni yemanban,
aningko darewoob ariyiib kumbed wooniwendan kwangkon id keri yemanban.
Yi dabab kuu awine wedmanuub kuu God ye kerekmen yaambed kuu dowan kai,
yi korem kuu inum nimaub kwane arebmo.
10 Idiibbanbed dedmone od kawe andi ye inamen kuyaambed yone dobaraib,
kwane yid bimaib ye yiribman kuyaa kerengkan kamaib.
Yiib yiribman yemoon kuu ari kere winibko
kuyaa meendobe kuyaamo kowaib.
11 Godbed weng keyiib kee mimo dakmoon,

kwane weng ayoob wengambaraan kuu kei,
o God, eb kuu aromkonoyiib,

12 o YARIMAN, eb kuu womoniyiibban mimyob dowaken keendimaab.
Anam kuu ebbed nimakarub mimim korem yaa komarewa ambangkaniib kuu
kwamunemo kakman inande kakman bangkandaneeb.

Yook 63

Dewid ye yook. Yuda amboon aom doboroon ye dowad wongkoon.

1 O God, eb kuu ne God,
nindorokiibbed eb ande kerekberenmo yarimain,
kwane ne kingkin kuu ok moom bobnemoon areb kerimain,
kwane ne id kuu eb ande awawe andimaan,
koknenu wuudne yiminban ye okad aombed kui,
okiibban ye okad aombed eb ande kerekberenmo yarimain kui.
2 Eb kurikuri ambib aombed wedmebdeni,
eb aromkonoyiib nambiriyiib wedmaan.
3 Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu darewoob arimbed, kuyiibban kumbed nub kuu wad dobirindeban kowe,
ne mongkodkonombed ewaningko kankoonaniin.
4 Ne wad dobaraniin ye aron korem kuu eb yaa amun kerubdimamaniin,
kwane ne dingki benkoobeni eb yaa kurikuri kamimamaniin.
5 Ebbed animan ambod miin amun yeman bangkawaawe ane mikmonimain,
kwane wingkanabiyiibbed ewaningko kankoonimain.
6 Ne angki arakbon arimbed eb yaa meenimain,
kwane miriknimaanbed wene aron dembe yurimaun kuu eb yaa kabakimain.
7 Eb kuu ne awawimaab kowe,
eb dingki kurumbon aombed* kube wingkimain.
8 Ne kuu eb yaa kine angkanaan,
kwane eb dingki wiwimbed awawaawe yiminmo dobirimain.
9 Kane kanembed ne neene kowi ye kiwaan onmiib kuu ben monmarundaneen,
yi kuu ben bobkonombon yirimbed mangkaneen.
10 Yi kuu kerewangbed yenbandaneene duknaniiwe,
dura anon yi animan keraniib.
11 Kumban king kuu God yaambed kubaneen,
kwane kane kanembed God yaningko yaambed amob weng ongmaniib kuu yi korem kuu ye aningko kankoonaniib.
Kumban dudanabidan yi mongkodkono kuu kebenendaneen.

Yook 64

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewid ye yook.

1 O God, dabab kandaan ye weng dakmaan kee wengamberewe.
Bondanbed ne yaa nande arewa kamiib yaa kee dorondaruwe.
2 Arewa kamidanbed nenbandande nuubnaan kami yaa kuu ne nen kimyen yaa kowe,
yi yirinde baandi yaa kui.

* **Yook 63:7:** Ibru wengbed yedmoon kuu “eb buraab ye kubun kurumbon aombed”.

3 Yi weng arud dakmi kuu kerewang areb,
kwane yi weng kookiib kuu ana areb dedmone dakmimaib.
4 Yi kuu yenbandi ye biknimbon yirimbed ma ambarakmindoman yaa monbenimaib,
kwane yi kuu uniyiibban kenambun kwane monbenimaib.
5 Yikareb wunonwanon kamem andi ye weng ongmimaib,
yimbed kawaad nong nongkobe bikderebiwen ye dowad dakmimaib,
"Kwane kanembed wedmendaneen? Dowan!" andimaib.
6 Yi kuu wunonwanon kamenib yedmimaib,
"Inamen ongmuwen kuu demkoronmo kii!" andimaib.
Anam kuu nimakarub yi niindem aom meeni kuu karub maambed wedmindeban.
7 Kumban Godbed yi yaa anambed amkandaneen,
kudmeniibban yi kuu yeene ben yiri kiradmaneen.
8 Yi weng arewa kuu yika ikakman mene arewa kerundene monmaraneen,
kwane yi yaa wedmendaniibdan korem kuu korok waaburukme ambon kamendaniib.
9 Kwananeene nimakarub korem kuu unaniib,
kwane yi kuu Godbed kwane ambangkoon yaa dakmenabenib,
kuyaa konomdangmo meenembaraniib.
10 Yorokmodan kuu YARIMAN yaambed kubenib,
yembed kukbimaanbon aombed dobaraniib.
Kane kane yi niindem aom kangdommo doriib kuu ye aningko kankoonime.

Yook 65

Yook ambo bi ye karub yeman. God yaningko kankooni ye yook. Dewid ye yook.

1 O God, Sayion aom kuu ewaningko kankooni deme angkeen,
kwane eb yaa amob weng ongmenabuwen kuu kwane id keraneen.
2 O kurikuri kami yaa wengambirimaab ye karub,
eb yaa nimakarub korem kuu menebaniib.
3 Ambarakmenabuwen kumbed meendobi darewoob kere miin yiminban keruwen kuu
ebbed nub ambarakmi are nonondandewen.
4 Kane kane ebbed kingkeneb eb kurikuri ambib ye kuuk aom dobiri dowad dia ben menebewen kuu
amun kerundoon kii!
Eb kurikuri ambib ye amun amun kuu nub yaa miknemoon areb kerundoon,
eb kurikuri ambib karadmo yaambed kui.
5 O God nub ben burudande bindi ye karub, ebbed yorokmo ye ambangki binangki yeman kumbed nub yaa inandundimaab.
Eb kuu okad yimin yimin yaa doriibdan korem yi awandaneeb andi ye karub,
karamok ari motodbed yarebimaibdan yi kangkon.
6 Ebbed aangko ongmenabewen kuu ebka eb aromkonombed,
ebka eb aromkono inwarewen kumbed kwanewen.
7 Karamok beengkanabiib kuu ebbed ongmaawa kurune angkimbirimaun,
kuu ok umbak beengkanabiib kui.
Ambibkin maa maa korem kwangkon yi yirinde baande kuu ongmaawe kurune yemyeb kerimaib.
8 Ambab angka doriibdan kuu eb kami yeka mamaa yaa binangkiwen.

Ebbed komo ambangkewen kumbed
aron dembimaun angka ye okaddaniib aron kubunimaun angka ye okaddaniib kuu eb dowad kube baandimaib.
9 Ebbed okad oonendeneb ok kondimaab,
kwane id iri yeman yemoon bangkandimaab.
O God, eb ok awaan kuu yiminmo dembeen,
nimakarub yi yongbon id yemoon bangkandi dowad,
amborom kuu ebbed kwanok ande yedmewen kowe.
10 Ebbed am bangkandimaab kowe,
yi yongbon kidbon yiri bid benkubune wuneen yiri kuu okmanambon areb keraune,
mongkobon aangko kuu ben kubunebaune,
kab kibingkiwen yokad kuu yawinok keraune,
idiib irimaun kuu ebbed amun kerundimaab.
11 Weeb mimim aom kuu yongbon kuu ebbed ongmaawe animan yemoon kaimbed wandimaib,
kwane kuna kuna wenebimaab kuu animan id yiminmo kerundimaab.
12 Dura angka kuu animan id yiminmo,
kwane koodbon koodbon yaa kuu kubimo.
13 Dura ye kereekbon kuu dingkan kab yewuudmo anengkanan yarebiib,
kwane dabon kankubuneen yiri kuu animan id keene wonoon,
kwane yi kuu kube baandimaib, ee, kube wingkimaib.

Yook 66

Yook ambo bi ye karub yeman. Yook, God yaningko kankooni yook kui.
1 Okad yiridan korem, God yaa kubenib komkime!

2 Yaningko ye nambiri ye dowad wingkime,
yaningko kankoone nambiri konime!
3 God yaa yedmime, “Ebbed ambangkanabewen kuu yeka mamaa yoo!
Eb aromkono kuu miin darewoob kowe,
eb bondan kuu unebde ika anuk irinambenimaib.
4 Okad yiridan korem kuu eb yaa bumangkenib,
eb yaa kube wingkimaib,
ewaningko kankoone wingkimaib kui.” andime. *Selah*
5 Godbed komo kamoon kuu mene wedmime.
Nimakarub yi dowad yembed ambangkoon kuu yeka mamaa yoo!
6 Yembed karamok kuu yedmoone andokbe okad kamkonombon kereen,
kwane yine anuk kere ari kere keruuna yi kuu wedyirimbed yonka winiwen.
Kowe, yiib minibko ye yaa kubem.
7 Ye aromkonombed aron korem oonimaan,
kwane ye indob kuu ambibkin koremdan yaa keendombirimaan.
Kowe, wabkaddan kuu ye yaa bon keraib.*Selah*
8 O ambibkin koremdan, nub God yaningko kankoonem,
kwane yaningko kankooni ye kuweng derendaroko yemoon kuu wengambirime.
9 Yembed nub oonendoone wad doburuwen,
kwane yembed nub ongmendoone nub yon kuu kereeb beresare kombirindo.
10 O God, ebbed nub yaa komboon kaamobendewen,
kwane bot silvaa nengke yankorenmo kerok andemoon areb ebbed nub kuu darobendewen.

11 Ebbed nub kuu oon bi ye men aombed bemoon areb kerundewen,
kwane ebbed nub angkurom angka dabab nongkobewen.
12 Ebbed karub yedmeewa yi hoos arimbed nub korok ari dore beengkanmo dewiniwen,
kwane nub kuu amoyiib urokiib aom awune dewunuwen,
kumban ebbed nub kuu benmene yiminmo kerundewen.
13 Ne kuu dingkan nengke agedmo kere baeb koni yemaniib eb kurikuri ambib yaa benmeneni,
amob weng ongmaan kuu kwananiin.
14 Kukuu anukbed ne yaa dabab monoone,
ne mongkodkonombed dakme ongme kowaan yeman kui.
15 Nembed dingkan kowiib yeene nengke baeb eb yaa bangkabdaniin,
sibi ambiyiib buromakau ambiyiib naningkod ambiyiib munob bangkabdaniin.*Selah*
16 Kane kane God yaa bumangke unimaibdan, yiib kuu mene wengambirime.
Kwanibko yembed ne dowad komo kamoon kuu yiib yaa yedmenda.
17 Ne mongkodkonombed ye yaa baandaan,
kwane ne ongbed yaningko kankoonaan.
18 Ne niindem aom ambarakmi inamen yaa kube amuknaan kuu anam keraneen kuu,
Yariman kuu ne yaa wengamberewaanban.
19 Kumban anam kuu God kuu ne wengamberewoon,
kwane ne kurikuri ye yaa kuu wengamboroon.
20 God yaningko kankoonem,
ne kurikuri weng wunekarindo,
kwane ne yaa ye womoniyiibban ye mimyob dowaken keewoon kuu anwandindo kowe.

Yook 67

Yook ambo bi ye karub yeman. Nongbed wangki yemaniib. Yook, God yaningko kankooni yook kui.

1 God, eb nub yaa mimyob keende amun kerunde,
eb murubia kuu nub yaa konde.*Selah*
2 Kwananeebkob eb dowaken okad yiri ye ambibkin koremdan yaa kuu yikaadkeraniib,
kwane ambibkin korem kuu bobni yaa burudande bindi ye kiwaan ebbed ongmewen kuu wedme yikaadkeraniib.
3 O God, ewaningko kuu ambibkin koremdan kankoonime,
ambibkin koremdan kuu ewaningko kankoonime.
4 Ambibkin koremdan kuu kubenib kubi yookiib wingkime,
amborom kuu ebbed nimakarub korem yaa kuu kangdommo wengyundeneb,
okad yiri ye ambibkin koremdan kuu ebbed ben kinban winimaab kowe.*Selah*
5 O God, ewaningko kuu ambibkin koremdan kankoonime,
ambibkin koremdan kuu ewaningko kankoonime.
6 Okad kuu animan kab ire amnoon,
God, nub God, yembed nub yaa amun kerundoon kui.
7 Godbed nub yaa amun kerundoon,
kowe okad kunaya kunaya nimakarub korem kuu ye yaa bumangke unaniib.

Yook 68

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewidbed wongkoon. Yook, God yaningko kankooni yook kui.

1 God yaro dorok. Ye bondan kuu buyokbayok kerime,
kwane God yaa arud wandembiridan kuu ye yaa kirokmone wenebime.
2 Amareng nuubbed awune kanwenemoon areb kuu,
ebbed eb bondan ben wuurewarebko wenebime.
In kuu amot ye niminbed dene okmo keremoon areb kuu,
arewa kamenabidan kuu God ye arinambo ari ben monmaroko duknime.
3 Kumban yorokmodan kuu dowakenmo kerenib,
God ye murubia ari kubime,
kwane yi kuu kube ningyak kowime.
4 God yaa yook wingkime, yaningko kankooni yook wingkime.
Wiib arimbed seriot areb yarimaan ye God yaningko kankoonime.
Ye aningko kuu YARIMAN,
ye arinambo arimbed kubime.
5 Ye kuu anenabdan yi ambe, kwane ye kuu iribdan yi dowad yorokmo wengyundi ye karub,
kukuu God ye kowe yambib karadmo aom dibeen kui.
6 Godbed karubkimiibban obon keriwendan be karubkimiib ongmimaan,
yenambed yenbande ben wii aom kamobiwendan kuu yembed ben angka nongkobaane yookiib wingkenabe wenebimaib.
Kumban wabkaddan kuu koknoon amiibban ye okad aom dobirimaib.
7 O God, ebbed eb nimakarub bin yeederekoreb,
amiibban ye amboon angka dewenewen kuu,*Selah*
8 okad kuu kiringmeena,
ambid arimbed amiib kubuderebeen,
God, aangko Sainai ye God monoon kowe,
God, Israeldan yi God kui.
9 O God, ebbed am yiminmo kondewen,
kwane ebbed Israeldan yaa kondewen ye okad koknoon kuu yiminmo ongmewen.
10 Kwaneewe eb nimakarubbed kwaom ambib yenbekorib dobiriwen.
O God, eb yiminmo kerundi yaambed kwane kamboknondan yaa bangkandewen.
11 Kwane, YARIMANBED weng yuk kowoona,
nima yemoon kaimbed kan yare daandiwen kukei,
12 ana nangmidaniib yi kingdaniib kuu kirokmoniwen, kedi kirokmoniwen kii,
kowe nima ambiwoom dibiib kuu king king yaa nangbe boon ye yiribman be wenorekorib numbere yi mimim biwen, kui.
13 Yiib yena kuu sibi yaa oonimbon aombed no unuk dangiwen,
kumban odamod maa kei, on arud kuruwak bot silvaambed yone ongmiwen,
kwane yu buraab kuu od gold kawurimbonbed yone ongmiwen.
14 Aromkonomo Ye Godbed kingdan kuu be buyokbayok kamoon kuyaron kuu,
aangko Salmon arimbed wiiwam kubudoroon areb keriwen.
15 Okad Basan yu aangko aangko kuu manimanandeb,
kwane okad Basan yu aangko aangko kuu aangko kongam ingkiringangkarangbon.
16 O aangko kongam kongam, yiib komande wungkande nengmone doriib,

Godbed kwarimbed ooni dowad kinoon ye aangko yaa?
Kuyaa kuu YARIMAN yeka aron korem doberembaraneen kui.
17 God ye seriot kuu yewudmo,
ye kuu seriot tausen yemooniib,
kwane YARIMAN kuu Sainai arimbed menemoon areb karadmo mene wedaom doboroon.
18 Ebbed ari daanewen kuu
nangme awinendiwendan kuu ebbed kinban weneewe eb yomanmo winiiwe,
munob bangkandi yeman kuu karub yenambed bangkabdiwen,
wabkaddan yi kwangkon bangkabdiwen.
O YARIMAN God, kwanewen kumbed eb kuu kwari dobara andewed.
19 Yariman, nub ben bobni yaa burudande bindi ye God, ye yaa amun kerunem,
ye kuu nub dabab kuu aron mimim kankarinimaan kowe.*Selah*
20 Nub God kuu bobni yaa burudande bindi ye God,
YARIMAN Ambengkan yaambed bobni yaa burudande obon kerundi ye kiwaan angkeen.
21 Anam kuu Godbed ye bondan yi korok kuu baangkanabaneen,
deerewandiyiibban arewa kamembiridan yi korok ambokibim awungiib arimbed kui.
22 Yarimanbed yedmoon, "Nembed yiib bondan kuu Basan angkambed be mananiin,
kwane nembed yi kuu karamok niindem yirimbed kangkon be mananiin,
23 yiib kuu yiib bondan yi umkan animari dore binburunaniiwe
yiib anon kangkon kwane yi umkan ananiib." andoon.
24 O God, eb dowad kowekadwe kamenmo wene kurikuri boyambib darewoob yaa weniibdan kuu wedmuwen kii,
ne God ne King ye dowad kui.
25 Yook wingkidan kuu ibduruk weniib,
kuweng wangkanabidan kuu yoman anuk weniib,
yi yoom weniibdan kuu nima koyu tambarin wangkanabiib kii.
26 "Kadaareb yemoon nedbiwendan, yiib kuu God yaningko kankoonime,
Israeldan nedbiwen kui, yiib kuu YARIMAN yaningko kankoonime."
ande wingkaib.
27 Kuro kuyaa kuu amyenimbon embeng Benjamindanbed nedbiwendan kuu ben kinban weniib,
yaro kuyaa kuu Yudadan yi korok korok yemoon kai weniib,
yaro kuyaa kuu Sebulundaniib Naftalaidaniib yi korok korok weniib kii.
28 O God, ebbbed nub dowad ambangkewen ye aromkono kuu,
o God, ebka nub yaa korokbende.
29 Yerusalem aombed eb kurikuri boyambib darewoob kuu doruun kowe,
kingdan kuu munob bangkandi yeman eb yaa be bangkabdimaib.
30 Dingkan kiib darewoob bingkodem aom doriib* yaa weng kamkonomo daande.
Yi kuu buromakau ambi yemoon arudiib nimingkemoon areb, ambibkin maa maadan kuu buromakau mana arebmo.
Weng kamkonomo kondebko eb yaa bumangkenib od silvaa dareb dareb bangkabdime.

* **Yook 68:30:** Kuye weng id angkara kuu Idyipdan.

Ambibkindan kane kane ana nangmi yaa dowakeniib keriwen kuu
ebbed ben buyokbayok kameewo wenebime.
31 Idyipdan yi korok darewoobbed ye korok yena benyuraneene mananiib,
kwane Kusdan kuu yika benkubune God ye dabderem yiri dobaraniib.
32 O okad yiri yu ambibkin koremdan, God yaa yook wingkime,
Yariman yaningko kankoone wingkime,*Selah*
33 unyemanbed ongmoon ye ambid arimbed deweneboon ye karub yaa kui.
Kedi, yembed nambad areb aromkonomo baandimaan.
34 God kuu aromkonoyiib ande baandime.
Ye dobiri manimanandewiib Israeldan yaa oonimaan,
kwane ye aromkono kuu ambid arimbed.
35 O God, eb kurikuri boyambib darewoob aom doreeb kuu binangke ewan-
ingko kankooni yeman.
Israeldan yi God yekareb nimakarub yaa aromkonoyiib arudkonoyiib
bangkandimaan.
God yaningko kankoonem!

Yook 69

Yook ambo bi ye karub yeman. “Bingko Wuung” ye yook ye kiwaan yaambed wingki yeman. Dewidbed wongkoon.

1 O God, ne nen burudande angka kowe,
amborom kuu ok kuu derebe yukne nandameen kowe.
2 Ne kuu birinbon dareb yiri kubunaan,
kuyaa kuu yon dore aromnikinban kii.
Ne kuu ok kaba dareb yiri kubunaan,
urokbed derebe yukne kanwanandamuun kui.
3 Ne kuu awawime ande komkimain kumbed ne kiwadkok kuu kiwandoon.
Ne kuu God ande onmoni nindob yidnoon.
4 Kane kane ne yaa ogoodmo idiibbanbed arud wandembiriwendan kuu
kimingke yemoon kai keroon, ne awung kimingki arebban.
Kane kane ne yaa ogoodmo idiibbanbed bon keriwendan kuu
aromkonoyiib, yi kuu ne neene monmarem ande kamiib kui.
Nembed yid bindo kumbed
ongmok ande dedmobimaib.
5 O God, ne inamen arewa kuu ebkaadkerewen,
kwane ne ambarakmi kuu eb yaambed kuu ma bikniyiibban.
6 O ana nangmidan yemoon ye YARIMAN God,
kane kane eb yaa amaan ari kwananeen ande meedmiibdan kuu
neyiib kowe yenambed yi yaa karak kondaib.
O Israeldan yi God,
kane kane eb ande onmiibdan kuu
neyiib kowe yenambed yi aningko ben kubunaib.
7 Amborom kuu ne kuu eb dowadbed damangkawe irinyowaiwe,
ne kuu karak bobnimain.
8 Kowe, ne aaroka yaa kuu ne kuu norodman keraan,
nena anam yu karub dana meed yaa kuu owodman keraan kui.
9 Amborom kuu ewambiwoom ye nindorok kumbed aikmewembirimaan,
kwane damangkandi weng yimbed eb yaa damangkabdiwen kuu ne
yaa monoon kii.
10 Ne kuu inok we animan koronde God yaa meenimain kuu
ne yaa damangkawe irinyowimaib.
11 Ne kuu yuudi dowad ebkad karong korobmo deebimain kuu

nimakarubbed daawi yeman kerimaib.
12 Kane kane siti kuuk ambongko yaa dibirimaib kuu damangkawimaib,
kwane awarak yimaundanbed ne dowad damangkawi yook wingkimaib.
13 Kumban, o YARIMAN, eb kubi dowaken keri yaron arimbed
eb yaa kurikuri kamimain kowe,
o God, eb womoniyiibban ye mimyob dowaken darewoob yaambed
inanduweneb ma korondiyiibban ye inamenbed awine ne nen burudande angka kowe.
14 Domowaawe birinbon yiri kubunain,
nen burudande angka kowe.
Kane kane ne yaa arud wandembirimaib yaa
ne nen burudande angka kowe,
ok kaba dareb yiri areb kuyaa kui.
15 Korondaawe ne kuu urokbed nen yuknaun,
o ok kaba dareb yiri ne nen anukmunaun,
o dem yiri kubunaine winderaun.
16 O YARIMAN, eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu amunmo kowe kuyaambed inanduwe.
Eb mimyob darewoob kawewen yaambed ne yaa wedmewe.
17 Eb deme karub ne yaa murubia kan yeknaab,
kwane ne kuu dabab kandaan kowe kirod inanduwe.
18 Dia mene ne bidde,
ne kuu bondaniib kowe.
19 Eb kuu ebkaadkerewen ne bondanbed ne nen irinyowenib damangkawenib karak kawimaib,
yi kuu wedmende doreeb kui.
20 Damangkawiwen kumbed kubiyiibban kereni
ne niindem aom miin yiminban keraan.
Mimyob keewidan ande onmaan kumban ma wedmindo,
kwane ne mimyob wandi kankubunidan ande onmaan kumban ma wedmindo.
21 Ne bondanbed naniman ari mung kookiib dabokenib,
ok moomiib keraan yaa kuu kookiib ye ok kawimaib.
22 Kowe, yi orokbon arak kumbed kawaad areb kerundok,
kwane yi yoom yone doriibdan yaa warab areb kerundok.
23 Kwane, yi indob kuu wiiwiib yonoko wedmindeban kerime,
kwane yi angkurom kuu aron korem nikmingkandok.
24 Yi ari kuu eb norin arud onduknende.
Kwane yi kuu eb arud amoyiib denobeen kumbed ben dabuknandok.
25 Kwane, yi yumbon kuu korem obonmo kerok,
kwane yi kombon ambiwoom kuu karub maa ma doborokban kerok.
26 Amborom kuu kane kane ebbed ukum kondewendan kuu yimbed yenbandaiwe,
kwane ebbed durud yewed kondewendan yi weng kuu yimbed kanyare daandimaib kowe.
27 Yi ambarakmi kuu wuubenmo daanekoreb ukum darewoob konde.
Kwane yorokmo dobiri ye kiwaan ebbed ongmewen kuu yi kuu kandaib.
28 Kwane, yi aningko wadkeri buk aom kuu are daadme.
Kwane, yi kuu yorokmodan yi aningko yaa wongke daboknaab.
29 Ne kuu yewediib niindem aom miin yiminban keraan,

o God, bobni yaa burudande bindi ye kiwaan ebbed ongmewen kumbed
ne nen dorenare.
30 Ne kuu God yaningko kankooni ye yook wingkaniin,
kwane ye yaa eso ande nambiri konaniin.
31 Kwananiin kuu YARIMANBED kubi darewoob keraneen,
oksen aye nengke baeb koni arebban,
buromakau ambi duruwiib biridiib kumundin nengke baeb koni arebban kui.
32 Dabab meneboondan kuu kwane wedmenekorib kubaniib,
yiib kane kane God ande onmiibdan, yiib niindem aom kuu kubimbed
angkimborok!
33 Kamboknondan yi weng kuu YARIMANBED wengambirimaan,
ye nimakarub bondan yi dabderem yiri doriib kuu yangmadandimokban.
34 Kwane, Eweniib okadiib kuu ye aningko kankoonime,
karamokiib yu kumkam koremiib kwangkon ye aningko kankoonime.
35 Amborom kuu Godbed Saiyon kuu arud ye barang yaambed burudande
nendene,
Yudadan yi siti kuu ika yenbenabaneen kowe.
Kwananeene ye nimakarub kuu kuyaombed nekwane dobere oonaniib,

36 ye demedan yi meed kuu kuye okad kuu yiman keranuun kui,
ye yaa mimyob dowaken keenimaibdan kuu kuyaa dobaraniib kui.

Yook 70

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewidbed wongkoon. Kaamoni yeman.
1 O God, ne kuu burudande nende.
O YARIMAN, kirodmo mene awawe.
2 Kane kanembed ne nande kamiibdan kuu
karak kondeneb kerebkarab kerunde.
Kane kanembed ne monmarandamiibdan korem kuu
ben amonombesaroko ikakman winibko irinyonde aningkoyiibban
kerundok.
3 Kane kanembed ne kande iningkuk yeman keriwen kuu
karak kondoko ikakman winime.
4 Kumban kane kanembed eb ande onmiibdan kuu,
eb yaa dowakeniib kere kubime,
kwane kane kanembed bobni yaa burudande bindi ye kiwaan ebbed ongmewen kuyaa dowaken darewoob kowiwen kuu,
kekane yedmimamime, “God yaningko darewoob arimbed kerok!”
andimamime.
5 Kumban ne yaa dabab meneboon, nangkon kamboknon keraan,
o God, ne yaa kirod mene!
Eb kuu ne awawi ye karub, eb kuu ne nen burudande angka kowi ye karub,
o YARIMAN, erebnaraab, kibireb mene!

Yook 71

1 O YARIMAN, ebbed kukbimaabbon aombed dobirimain,
korondaawe ne yaa ma karak kawaib.
2 Eb yorokmo kerekmen yaambed ne nen burudande angka kowe.
Ne yaa eb kerendem kowe wengamberewe mene ne nen angka kowe.
3 Ne nen kukbimaabbon aombed aromne angkumoni ye karub kere.
Ewiib yaa mini ye kiwaan kuu ma kebeniyiibban kerok.
Eb kuu ne aromkonombon, eb kuu ne aromne angkumonimbon kowe,

ne dowad ye nen burudande angka kowa andi ye weng dakme.
4 O ne God, arewa kamenabidan yi dingki dem aom kuu ne nen burudande angka kowe,
yenbandi kuu yi iningkuk areb kerimaibdaniib yorokmombandaniib yaa kui.
5 O YARIMAN Ambengkan, ebbed kwananeeb ande meedme doriin,
kwane ne kewed yaambed mene kibikee eb yaamo angkumone doberembirimain.
6 Ne wooneen yaambed mene kibikee eb kuu ne yaa doreeb kowe yiminmo dobaraan,
kwane ebbed nena yu kabeyob aombed ne nen angkaderewen.
Ne kuu aron korem ewaningko kankoonimamaniin.
7 Yemoon yi indob arimbed ne kuu dud korokbi yeman areb keraan,
kumban eb kuu ne dowad kukbimbon aromkonoyiib kerewen.
8 Ne meeni aom kuu ewaningko kankooni ye inamenmo,
kwane aronki doboob kuu eb nambiri ye wengmo dakmembirimain.
9 Kiomnaniin kuu ne nen kan angka koraraab.
Aromkonoyiibban keraniin kuu domowaab.
10 Amborom kuu ne bondan kuu ne yaa manmo kere dakmimaib,
kwane ne dowad nuwaron keruko aye kowem andidan kuu nuubnaan kamiib.
11 Yimbed ne dowad kekamune dakmimaib, “God kuu ye yaa domonenoon.
Karub maambed ye nen burudande angka kowaanban kowe ye yoman kerenenmo yarenub awinenem.” andimaib.
12 O God, ambabbed dobaraab,
o ne God, awawi dowad kirod mene.
13 Ne yaa manmo keriwendan kuu karak konde monmare.
Ne yaa arewa keruwandamiibdan kuu
damangkande irinyonde aningkoyiibban kerunde.
14 Kumban ne kuu ebbed ari kwananeeb ande meedmembirimain, korondainban,
kwane ewaningko kankoonimain kuye inamen kuu kaine darewoob kere weneen.
15 Eb yorokmo kerekmen ye dowad daandembaraniin,
bobni yaa burundande bindi ye kiwaan ebbed ongmewen kuu ne kuu kumunkingkindeban kumban,
kuye dowad kuu aronki doboob daandembaraniin.
16 O YARIMAN Ambengkan, ebbed ewaromkonoyiib kwane ambangkanabewen kuu mene baande daandaniin,
kwane eb yorokmo kerekmen ye dowad baande daandaniin, ebmanmo kui.
17 O God, ne kuu ne kewed yaambed mene kibikee ebbed kedmengkawimaab,
kwane kuyaronbed mene kibikee binangke eb yaa anam andi yeman ongmenabewen kuu daandimain.
18 O God, kiomne wok bandaniin kuu domowaab,
kwane eb aromkonomo dobiri ye wengiib eb kuu korem burundandewen arimbed ye God ye wengiib kuu
ari ari ye nimakarub yaa daande dowan keraniin kumbed bobnaniin kuu yimin.
19 O God, eb yorokmo kerekmen kuu kwane kawene ambid aommo doroon,
o God, eb kuu kami miin darewoob ambangkanabewen kowe,
kane kuu eb areb keroon? Dowan!

20 Ebbed dabawiib durud yewediib yemoon ben ne bangkawewen kumban,
ongmewaneewe wadkeraniin,
kwane dem kongdem yiri areb dobaraan kumban,
ebbed ne ika nen kawene kowaneeb.
21 Ne kuu aningkoyiib kuned ebbed angkon naningko kuu darewoob
arimbed keruweneb,
ne mimyob wandi kuu ika kankubunaneeb.
22 O ne God, eb korondiyiibban no awinembiri ye inamen awinimaab ye
dowad,
haabbed wangke ewaningko kankoonaniin.
O Israeldan yi God Karadmo,
laiyambed wangke ewaningko kankoone wingkaniin.
23 Ewaningko kankoone wingkaniin kuu
komke kubaniin,
biddewen ye karub nembed kui.
24 Aronki doboob kuu eb yorokmo kamenabi kuu daandembaraniin,
amborom kuu kaneyambed ne nenbandandamiibdan kuu
karak kondene kerebkarab kerundoon kowe.

Yook 72

Solomonbed wongkoon.
1 O God, eb wengyundi ye kiwaan kuu king yaa kedmengkane.
Ye kuu king ye mingki kowe ye yaa eb yorokmo kerekmen kuu ked-
mengkane.
2 Kwaneewo ye kuu eb nimakarub yaa yorokmo kerekmen yaambed
wengyundok,
kwane eb nimakarub yaa dabab wayiroondan kuu anammo wengyun-
dok.
3 Kwane, aangko aangko angka kuu yewenubmo dobiri deedere wonok,
kwane koodbon koodbon kuu yorokmo dobiri ye yob irok.
4 King kuu dabab wayiroondan yaa koromone dakmok,
kwane ye kuu kamboknondan yi dana meed ben arud ye barang yaa
dorondarok,
kwane ye kuu dabab kondi ye karub kan yob beengkemoon areb
kerunok.
5 O God, aron yurembirimaun yaron kuu nimakarub kuu eb yaa une
bumangkime,
wood angkimbirimaun yaron kui, awo awo andowoon anukbed mene
aron yeenbon ari kui.
6 King kuu mongkobon angka am manauna kirod iremoon areb kerok,
kwane ye kuu okad ari am manauna aya nonga kainemoon areb kerok.
7 Ye dobaraneen yaron niindem aom kuu Godbed yorokmodan yaa yiminmo
kerundok,
kwane yewenubmo dobiri kuu yi yaa yiminmo kerok, kwane wene
wood kuu dowan keranuun.
8 Yembed oonaneen ye ambibkin kuu kwane karamok maambed wene
maayiib nanduk,
kwane ok awaan Yufretesbed wene bid yimin wandaneen yaa keruk.
9 Amiibban ye amboon angka doriibdan kuu king yaa bumangkime,
kwane ye bondan kuu ye yaa bumangke korok ben kibingkenib ye
dabderem yiri dobirime.
10 Taasisdan yi kingiib dudbi dudbi ku dangeendan yi kingdaniib kuu ooni
ye kakman od kuu ye yaa bangkanime,

kwane Sibadan yi kingiib Sebadan yi kingiib kangkon nub yaa kubende
andi ye munob koni yeman bangkanime.
11 Kingdan korem kuu ye yaa bumangkime,
kwane ambibkin korem kuu ye demedan kerime.
12 Kedi, awawe ande baandi ye karub kuu kingbed awanenaneen,
dabab wayiroondan kane kane yi yaa awandi ye karuwiibban kuyaa
kui.
13 Kamboknondaniib yiminban kerenib awande andidaniib yaa kuu yem-
bed mimyob keendaneen,
kwane yiminban kerenib awande andidan kuu yembed bobni yaa
burudande bindaneen.
14 Yi kuu yembed yobdoodmo dabab bangkandidaniib yeremboromdaniib
yaa dorenare bindaneen,
amborom kuu yi wadkeri kuu miin yekareb amun yeman ande meeni-
maan kowe.
15 Ye kuu weeb yemoon kwane doberemborok!
Kwane Siba ambibkin ye bot gold kuu ye yaa bangkanok.
Ye dowad nimakarub womoniyiibban aron korem kurikuri kamembirime.
Kwane aronki doboob kuu ye yaa amun kerunime.
16 Bidambib kumundin aom kuu wiit yob kuu yewudmo kerok.
Aangko aangko dungkun ari kwangkon awuune angkara kere angkara
kere kamok.
Kuye wiid yob kuu Lebanon yu at yemoon areb yemoon kai kerok.
Kwane nimakarub kuu yi kambong aom kuu yidwarok,
kereekbon angka kuu kereek yemoon kwamune areb kerok.
17 Ye aningko kuu aron korem yirin kame angkimborok,
aron ku angkimbaranuun yaron ye doboob areb kuu kwane angkim-
borok.
Ye yaambed ambibkin koremdan kuu amun kerundok,
kwane yi kuu ye dowad ye kuu amun kerunoonman andime.
18 YARIMAN God, Israeldan yi God kui, ye yaa amun kerunok.
Yembedmo binangke ye yaa anam andi yeman ongmenabimaan.
19 Ye aningko nambiriyiib yaa amun kerunemborok, aron korem korem.
Kwane okad kumundin kiri kee ye nambiri kwane derendarok.
Anam kwanok. Anam kwanok.
20 Kwamune kumbed Yesi ye mingki Dewid ye kurikuri kame dowan
keroon.

Buk Ayoobmim

73

Yook 73-89

Asaf ye yook.
1 Anamaa, God kuu Israeldan yaa amun amun kamimaan,
kane kane yi niindem aom kuu karadmo keroondan yaa kui.
2-3 Kumban miin arewa kamiibdan kuu yiminmo doriiwe wedmeni,
kerengkandan kee amunmo doriib kumbed yi areb kera ande kamaan
kowe,
ne kuu kiwaan amun ari koronde kimyen kere beresarok andaan,
kwane ne yon kuu dore at wande komborok andaan kii.
4 Yi kuu dabawiibban amunmo doriib,
yi id yaa kuu bobob aweneyiibban kirikmo.
5 Nimakarub yena korem yaa kuu yobdood menebimaan kuned kerengkan-
dan kee dowan.

Nimakarub yena korem yaa kuu dabab menebimaan kuned kerengkandan kee dowan.
6 Kwani kowe, yi kerengkan kami kuu kongkono yaa itoob derenemoon areb keroon.
Yi kuu yeremborom ye inamen yaamo meenimaib.
7 Inamen arewa kuu yi niindem aom kaine kob areb yingkoon.
Inamen ongmenabimaib kuu miin arewa angkon yemoon kai.
8 Yi kuu damangkandenib dabab kondi dowad dakmenabimaib,
kwane yi kerengkan inamen yaambed kwane dakmimaib.
9 Yi mongkodkonombed Ewen yaa weng arewa dakmimaib,
kwane yi ongbed kerengkan weng dakmimaib kuu korokdan yi weng areb daande yarimaun.
10 Kwani kowe, God ye nimakarub kuu keyaa ikakman manaiwa,
dabab yemoon kuu miin arewa kamenabidanbed yi ari kuu kapus aom ok demboon areb onduknimaib kii.
11 Yi kuu kwane yedmimaib, “God kuu komo kere yekaadkeraneen? Dowan!
Korem Burudandoon Arimbed Ye God kuu inamen kaadkeriyiib dee? Dowan!” andimaib.
12 Kedi, miin arewa kamenabidan yi kuu kwamunemo areb,
yi kuu meendobembiriyiibban, kwane yi yiribman yemoon kuu ariyiib dabokne bimaib.
13 Anamaa, yorokmo inamenmo awineni
ambarakmi korem yaa kangkadmimain kuu idiibban ande meenaan,
14 amborom kuu aronki doboob kuu ne yaa dabab menebaane,
amkimo korem kuu ne kuu ukum kawe didangkewimaan kowe.
15 Nembed “Yi inamen arewa kande dakmaniin.” ande yedmaniin kuu,
God ye nimakarub yaa ambarakmaniin.
16 Kwane korem kee id kandande kamaan kuu,
ne yaa yiminban keroone miin kubiyiibban keraan.
17 Kuned ne kuu kwane wene God ye kurikuri boyambib aom aomneni
miin arewa kamenabidan kee yi yaa yeenbon ari komo keraneen kuu nekaadkeraan.
18 O God, anam kuu ebbed yi kuu beneb okad kereewiib ari nongkobewen,
anam kuu ebbed yi kuu nadme monmarimbon yiri ben kiradmaneeb.
19 Yi kuu kudmeniibban monmaraneen kumbedmo,
urokbed yukne yeemoon areb yi kuu kudmeniibban ye uni maa maambed dukne dowan keraniib.
20 Kwane karub maa kiyuum we dembene aa kiyuummo, idiibban andemoon areb,
o YARIMAN, eb kwane yaro dembaneeb kuu,
ebbed yi kuu wurukbandan ande yi yaa angkurom korokbendaneeb.
21 Ne niindem aom miin yiminban kereni
ne mimyob yaa kuu maradbed kaaremoon areb keroon yaron kuu,
22 ne kuu nonoon kere meenindeban kereni
eb arinambo arimbed ne kuu inameniibban ye dingkan areb keraan.
23 Kuned ne kuu eb yoommo doberembirimain,
kwane ebbed ne kuu ne dingki wiwi angkambed awinewe yarimaab.
24 Kwane, eb kedmengkawi yaambed ongkawe nen kinban winimaab,
kwanekoreb eb nambiri aom nenwananeeb.
25 Ne kuu Ewen aom kuu karub maayiibban, ebbedmo.
Kwane ne kuu okad kiri ye barang maa yaa meenimokban, ne dowaken kuu eb yaamo angkeen.
26 Ne idiib mimyowiib kuu dowan keraneen kumban,

God ebbedmo kuu ne niindem aom aromni ye karub,
aron korem dobiri ye yumbon keruwi ye karub kuu ebbedmo.
27 Kedi, kane kane eb yaa ambab keriwendan kuu korem duknaniib,
kwane kane kane eb yaa korondaniib kuu ebbed monmaraneeb.
28 Kumban nembed wedmaan kuu God ye dia dobiri kuu amun.
Ne kuu Ambengkan Ye YARIMAN ye kukbimaanbon aombed doriin,
kwane nembed ebbed komo komo kamenabewen korem kuu dakmaniin.

Yook 74

Asaf ye *Maskil* ye yook.
1 O God, komarewako kee nub kuu aron korem domondewen?
Komande eb ooni ye sibi areb nub yaa kuu eb norinmo womoniyiibban keendembirimaab?
2 Eb nimakarub unyemanbed amoddoon kuyaa ika meene,
ambibkin mimodan ebbed kinewe biddoon kuyaa kui.
Aangko Saiyon kurin anuk doberewen kuyaa ika meene.
3 Bondan kuu eb kurikuri boyambib monmariwen kowe,
aron doboobmo angkuun ye boyambib bob keyaa yaro dodkanmo mene.
4 Eb yoom nedbimaubbon yaa kuu eb bondanbed wene baankone komkiwen,
kwane yi flaekiib mane kan daaniwen.
5 Yi kuu at dengkoridan areb,
at nimingkaan aom dengke aremoon areb keriwen kowe,
6 eb kurikuri boyambiwoombed kowod yone winiwen yaa ayiib nongkobe kuruwakiib ongmenabiwen kuyaa kuu
yi kapakiib hamayiibbed wowe monmariwen.
7 Kwane yimbed eb kurikuri boyambib kuu amotbed kowiiwa dene kubuneen,
kwane ewaningkoyiib angimboroon ye kurikurimbon kuu monmare yon dowod yeman kerundiwen.
8 Nub dowad yikareb yedmiwen, “Nub kuu yi ben kumundin yob beengkemoon areb kerundem!” andiwen.
Kwane, nuwambibkin aom God yaa kurikurimbon korem kuu amotbed nengkiiwe denobeen.
9 Nub yaa kuu dud maa ma korokbindo,
kwane nub kumaom kuu profesiman mim ma doborokban,
kwane aron arewa kee aron komoyiib kwane awinaneen kuu nub keyaa karub kanembed ma yekaadkerindo.
10 O God, aron komoyiibbed kwane eb bondan kuu eb yaa damangkabdaniib?
Yi kuu kwamune aron korem ewaningko monmaraniiwoo?
11 Komoyiibkob eb dingki, dingki wiwi kui, yire ambangkokban kerewen?
Eb dingki bedme warewen kuu ben yire yi monmare.
12 Kumban, o God, unyeman yirimbed eb kuu ne king kerewen,
kwane ebbed okad kirimbed arud ye barang yaa burudande bindimaab.
13 Ewaromkonombed karamok kuu kan angkara angkara kere kowewen,
kwane omyere dareb dareb yi korok kuu baangkanabewen.
14 Ebbed omyere kambari maa yaningko Lewaiyatan ye korok korok kuu beengkanabekoreb,
ye ida yoma kada kuu amiibban ye amboon ye dingkan yaa bangkandeewa aniwen.

15 Ebbed ok kirubdemiib okmanamboniib kuu ongmenabewenkob menebuun,
kwane ebbed menebimaun ye ok awaan kuu ben okiibban bidmo kere kokderebewen.
16 Awingyab kuu ebman, amnoom kangkon ebman,
kwane woodiib aroniib kuu ebbed ongmenabe nongkobewen.
17 Ebbed okad kuu yu yiminmo andi yaambed ongmenabe nongkobewen,
kwane ebbed yongkonbi yaroniib amaroniib ongmenabewen.
18 O YARIMAN, bondanbed damangkabdiwen kuyaa ika meene.
Kedi, inameniibbandan ewaningko monmariwen kuyaa ika meene.
19 Kwane, nub kuu on arud areb arudiibban aromkonoyiibban keruwen kuu arud dingkan areb keriwendan yi dingki ari nongkobaab,
kwane dabab wayiroondan ebbed ooneeb kuyaa kuu aron korem nonondandaab.
20 Eb amob weng nub dowad ongmewen kuyaa kuu meene ongme awine,
amborom kuu okad keyaom kee bendom mirikni miriknimbon kuu yeremboromdaniib diiriwen kowe.
21 Kwane korondaawe, dabab wayiroondan kuu ika mene karak kandaib,
kwane kamboknondaniib yiminban kerenib awande andidaniib kuu ewaningko kankoonime.
22 O God, yaro dore. Ebka eb dowad koromone dakme.
Inameniibbandan kuu aronki doboob damangkabdimaib kuyaa ika meene.
23 Eb yaa manmo keriwendanbed yirinde baandimaib kuyaa nonondandaab,
kwane eb bondanbed womoniyiibban baankone komkimaib kuyaa kangkon nonondandaab.

Yook 75

Yook ambo bi ye karub yeman. “Monmaraib” andi ye yook ye kiwaan yaambed wingki yeman. Asaf ye yook. God yaningko kankooni ye yook.

1 O God, nub kuu eb yaa eso anduub,
amborom kuu eb kuu dia doreeb kowe.
Binangke eb yaa anam andi yeman ambangkanabewen kuu nimakarub kuu dakmimaib.
2 Ebbed kwane dakmeeb, “Nembed aron kuu kine kowaan,
yorokmo wengyundi ye karub kuu ne kei.
3 Kwane, okadiib yu nimakarub koremiib kiringmaniib kuu
nembed ambokab yiri kuu yobdoodmo awinaniin.*Selah*
4 Nembed kerengkandan yaa yedmaan, ‘Kibikbed ari kuu ma kerengkan kamaib.’ andaan,
kwane miin arewa kamenabidan yaa yedmaan, ‘Yiib aromkono yaa kerengkan kamaib.
5 Yiib aromkono yaa miin kerengkan kamaib.
Kwane yiib kuu wabkad kere kerengkan kamaib.’ andaan.” andoon.
6 Karub maa kane aron dembimaun angkambed o aron kubunimaun angkambed
o amiibban ye amboon angkambed karub maa yaningko kankoonaanban.
7 Kumban kukuu wengyundimaan ye God,
yembed maa kuu nen kubudere maamo yaningko kankoonimaan.
8 YARIMAN ye arud kuu wain ok kamokiib areb,

ambodmo kandene kook yeman yenayiib dabokne ongmene kabus aom
bunoone daadere demboone,
onduknoone miin arewa kamenabidan okad yimin yimin yaa doriib kuu
yi korem kuu anenmo kawene kibin yirimo keriwen.
9 Kumban ne kuu God ye dowad aron korem dakmembaraniin,
kwane ne kuu Yekob ye God yaningko kankoone yook wingkaniin.
10 Yembed miin arewa kamenabidan yi aromkono kuu kan kubune dowan
keraneen,
kumban yorokmodan yi aromkono kuu darewoob arimbed kerunda-
neen.

Yook 76

Yook ambo bi ye karub yeman. Nongbed wangki yemaniib. Asaf ye yook.
God yaningko kankooni ye yook.
1 Yuda aom kuu God yikaadkeriwen,
kwane Israel aom kuu ye aningko kuu darewoob arimbed kii.
2 Ye kombon ambib kuu Salem aom,
kwane ye dobirimbon kuu aangko Saiyon ari.
3 Kuyaambed bondan yi ana yumbuyiib kuu yembed domangkoon,
yi kombeyiib kerewangiib ana nangmi ye kumaniib kangkon do-
mangkoon.*Selah*
4 O God, eb nambiri kuu yeka mamaa kii,
eb nambiri kuu darewoob arimbed, aangko ari nedbiwen ye bondan
yemoon arebban.
5 Yi kanangkoddan kuu no yenbande nongkobeneb yi yiribman ben
wenorewen,
kwane yi kuu yeenbon unuk dangemoon areb keriwen, ika wad
yeedaraibban.
Yi ana nangmidan kumaom kuu
karub mim maa kwane ye dingki ma yiraanban.
6 O Yekob ye God, eb ongkandi kumbed,
yi hoosiib seriotiib kuu yeenbon unuk dangemoon areb keriwen.
7 Unebdi ye karub kuu ebbedmo.
Eb norin wandaneeb kuu kanembed koromone eb kiringkono ari do-
baraneen? Dowan!
8 Ewen arimbed kangdod weng dakmewen kumbed,
okad kiridan korem kuu eb konob une iwari keriwen.
9 O God, kukuu dabab wayiroondan arudbon yaa burudande bindi dowad
ebbed yaro dore wengyundandewen yaron arimbed kwanoon.*Selah*
10 Kedi, eb bondan yi norin eb yaa wandimaib kuu idiibban kerimaan kowe
eb yirin kuu darewoob arimbed kerimaan.
Kwane kuye norin dungkun kuu kan amonombe king ye korok ari
dereni yeman areb ongmeneb derenimaab.
11 Yiib YARIMAN God yaa wiim aangki weng ongmime, kwamunemo am-
bangkime.
Ambibkin dia dia mimim koremdan kuu
mim ye yaamo uni yemanman yaa munob koni yeman bangkanime.
12 Yembed nimakarub yi korokdan kuu ben kubunimaan,
kwane okad yiri ye kingdan kuu ye yaa unenimaib.

Yook 77

Yook ambo bi ye karub yeman. Jedutun ye dowad Asafbed wongkoon. God
yaningko kankooni ye yook.

1 Ne kuu God yaa awawok ande baandeni,
God wengamberewok ande baandaan.
2 Dabab ne yaa meneboon kuu Yariman ande manaan,
kwane amnoom doboob kuu dingki benkoobe ninabaan kuned,
barang maa kuu ne mimyob wandi yaa kuu ma kankubunindo.
3 God yaa meenekori kwane warekaan,
kwane ye kuyaamo meendobiine ne kingkin kuu miin aromkonoyiibban keroon.*Selah*
4 Ne yaa kuu unuk angkaab ande kebenewen,
kwane ne niindem kuu dabab waroon kumbed dakmindeban keraan.
5 Anuk dobaraan yaamo meendobaan,
weeb unyeman anuk yiri yaa kui.
6 Anukbed amnoom yaa yook wingkaan kuu ika meenaan,
kwane ne niindem aom meendobeni nekareb kaamobimain kuu kei.
7 "Yariman kuu aron korem wunekaraneen dee?
Ye amun amun kamendi kuu angkon amaan ma korokbendaanban dee?
8 Ye womoniyiibban ye mimyob dowaken keendi kuu korem dowan keroon dee?
Ye weng kunduk kuu aron korem kwane idiibban keroon dee?
9 God ye mimyob keende kakman are nonondandi kuu dowan keroon dee?
Yembed norin wandoon kumbed mimyob keendimokban keroon dee?" andaan.*Selah*
10 Kwane nembed yedmaan, "Ne niindem aom miin yiminban keraan ye id kuu kei.
Korem Burudandoon Arimbed Ye God ye dingki wiwimbed nub yaa awandimokban keroon." andaan.
11 YARIMANBED komo komo kamenaboon kuu nembed ika meenaniin,
o God, anam kuu binangke ewaningko kankooni yeman ebkareb ongmenabewen kuu ika meenaniin.
12 Komo komo ambangkanabewen korem kuu nembed ika ne niindem aom meendobeni,
ewaromkonombed komo komo kamenabewen korem kuu kwane andangke meenaniin.
13 O God, eb dobiri ye kiwaan kuu karadmo.
Kedi, god maa kuu nub God darewoob arimbed kwamune arewiib ma keroon dee? Dowan!
14 Eb kuu binangke ewaningko kankooni yeman ongmenabimaab ye God,
ewaromkono kuu ambibkin maa maa koremdan yaa korokbimaab.
15 Eb dingki aromkonombed eb nimakarub biddewen,
Yekob ye awoya ariyiib Yosef ye awoya ariyiib kui.*Selah*
16 O God, ok ariyiib ok yiriyiib kuu wedmebdiwen,
eb wedmebdekorib une kiringmiwen,
ok niindem yiri kangkon kwaneen.
17 Wiib arimbed am menebuune,
ambid ari kuu nambad kamoone,
eb imak kuu ana baradmemoon areb anuk kere ari kere kamoon.
18 Eb amkuni kuweng kuu kibin nuub aombed meneboone,
eb imakbed okad kumundin kuu yuroone,
okad kumundin kuu kiringmiyiibbed yobeen.
19 Kiwaan ongmewen kuu karamok aombed dewuneen,
karamok niindem yirimbed kiwaan ongmenabewen kui,
kuned eb yon yumbon kuu karub maa ma wedmindo kii.
20 Eb nimakarub kuu sibi oonidan areb ben kinban wenewen,

Moses yoom Eeron yoom yaambed kui.

Yook 78

Maskil ye yook Asafbed wongkoon.

1 O ne karuwa nimaya, ne kedmengkandi kuu wengambirime.
Ne mongkodkonombed dakmandamaan keyaa yiib kerendem kowe wengambirime.
2 Ne mongkod doombereni kuruwak wengbed dakmaniin,
unyemanbed biknoon ye inamen kuu kedmengkaniin.
3 Wengambere nubkaadkeruwen ye weng,
nuwambeyambed nub yaa daandiwen ye weng kui,
4 kuye weng kuu nub danaya yaa bikderebaubban,
nub meed yaa kwane daandanuub kii,
YARIMAN yaningko kankooni ye ambangkanabi ye wengiib
ye aromkono ye wengiib binangke yaningko kankooni yeman ongmenaboon ye wengiib kui.
5 Kedi, yembed kwanime andi ye wengiib amob wengiib Yekob ye awoya ari yaa bangkandoon,
Israeldan yaa kui.
Kuye weng kuu yembed nub awoya yiri yaa kuu
"Yiib dana meed yaa kedmengkandime." ande yedmoon.
6 Kwamiwed kwane yi dana meed kuu kuye weng yikaadkeraniib,
yi dana meed mogeed wanabindo kangkon yikaadkeraniib kii,
kwane yi kuu yika yi dana meed yaa kedmengkanden wananiib.
7 Kee kwane kamaniib kumbed God yaa angkumone doberenib,
ye ambangki yaa nonondandaibban kerenib,
yembed kwamime andi ye weng kuu awinaniib.
8 Yi kuu yi awoya areb keraibban,
amborom kuu yi awoya kuu bot korok kere wabkad keriwen kowe,
yi awoya kuu God yaa korondenib
god maa maa yi yoman winiwen.
9 Efraimdan kuu anangkawiib nekwiwen kuned,
ana nangmi aron muneen ari kuu kirokmone ikakman winiwen.
10 Yi dowad Godbed amob weng ongmoon kuu korondenib
ye amob yaa wunekare dobiriwen.
11 Yi kuu yembed komo komo kamenaboon kuyaa nonondandiwen,
God ye aromkono wedmi yeman yi yaa kedmengkoon kui.
12 Yembed binangke ye aningko kankooni yeman yi awoya yi murubia arimbed kedmengkoon,
Idyip ambibkin yiri bidambib Soon aombed.
13 Yembed karamok kuu domokbe angkara angkara kerekore yi kuu wedyiri bid ari ben kinban yanoon,
yembed ongmoona ok kuu wan yaro anuk yine ari yine kameen kui.
14 Kwane, aronki kuu wiibbed kowe ben dore wenene,
amnoom doboob kuu amot denenmo wene yure wanaana kuyaambed kerenenmo winimaib.
15 Yembed amiibban ye ambon angkambed bot dumnad baangkenabe daadmekore,
ok ongmoone karamok awaan areb darebmo menebuune yi yaa bangkandoon.
16 Yembed okmanambon ongmoona bod dumnad aombed menebuun kui.
Yembed ok ongmoone ok awaan areb wenebuun kui.

17 Kumban yi kuu ambarakmi yaa deerewandindo, no kwane God yaa ambarakmembirimaib,
kowe amiibban ye amboon angkambed Korem Burudandoon Arimbed Ye God yaa kuu wabkad keriwen.
18 Kwane, yimbed mungi darewoob bobniwen ye animan nub yaa bangkandok ande kaamoniwen kumbed
dowakeniib kere God yaa komboon kaamobiwen.
19 Yi kuu God yaa dowakeniibban kerenib yedmiwen,
"God kuu amboon angkambed animan kuu nub yaa bangkandi yaromkonoyiib dee?
20 Kedi, yembed bot dumnad wowoone ok darebmo menebuune
okmanambon ongmoona ok awaan areb wenebeen kuned,
ye kuu nub yaa animan bangkandi yaromkonoyiib dee?
Ye kuu ye nimakarub yaa dingkan yom bangkandi yaromkonoyiib dee?" andiwen.
21 Kwanandiiwe YARIMAN kuu wengamberekore norin darewoob wandoon.
Kowe Yekob ye awoya ari yaa kuu ye amot baandoone denemoon areb keroon,
ye arud Israeldan yaa darewoob arimbed keroon kui.
22 Amborom kuu yi kuu God yaa anam andindo,
kwane yi kuu yembed nub awande oone bindaneen ande meenindo.
23 Kumban ye kuu ambid ari yedme kowoona
ambid ambongko nanaboona
24 yembed yi ani dowad om mena kuu am areb ben kubudoroon,
Ewen ye animan kuu yi yaa bangkandoon kui.
25 Kuye nimakarub kuu engyus yi animan aniwen,
kwane yembed animan yiminmo bangkandoon kii.
26 Yembed ambid ari kuu nuub ongmoone aron dembimaun angkambed monoone
ye aromkonombed nuub ongmoone kurimbed monoon.
27 Yembed yi yaa dingkan yom yewudmo kuu am areb ben kubudoroon,
kukuu ayari on kuu karamok yu kubuk kimingkinban areb yemoon kai bangkandoona,
28 kuye ayari on kuu yi doriib wedangkambed kubudiriwen,
yi ambib kombon dobere dobere kidangka kubudiriwen kui.
29 Kowe, yi kuu ane mikmoniwen kumban animan dowan kerindo,
kwane Godbed komo yi dowaken darewoob keriwen kuu kwane bangkandoon kii.
30 Kumban yi kuu mogeed mikmonindo ane dibiib,
animan kuu domonde aniib kui,
31 kumbed God ye norin kuu yi yaa darewoob arimbed keroone,
yi aromkonoyiibdan kuu yeene nongkoboon,
Israeldan yi kewed yenbandoone kubudiriwen kui.
32 Kwamune keroon kumban yi kuu yi ambarakmi yaa deerewandindo,
kwane yembed binangke ye aningko kankooni yeman ongmenaboon kuned ye yaa anam andindo.
33 Kowe, yembed yi dobiri yaron kuu dukmenmo naroone yi inamen ongmiwen kuu idiibban kere dukniwen,
yi dobiri ye weeb kuu dukmenmo naroone kudmeniibban uniwon karakwoniib kumbed yoworiwen.
34 Aron kunayambed Godbed yi yenbandoon kuu yoworindodan kuu ye ande onmenib,

nindorokiibbed ye yaa ika amonombenib ye kiwaan ari doberem ande kamiwen.
35 Kwane, yimbed ika meeniwen kuu God kuu yi aromkonombon,
kwane ika meeniwen kuu Korem Burudandoon Arimbed Ye God kuu yi biddi ye God.
36 Kumban yi kuu ye yaa yi mongkodkonombed birane aadidmimaib,
kwane yi ongbed dudi wengmo dakmenabimaib.
37 Kedi, yi niindem aom kuu ye yaa kowindo,
kwane ye amob weng yi dowad ongmoon kuu awinindo kimyen winiwen.
38 Kuned God kuu yi yaa mimyob kowekore,
yi ambarakmi kuu are nonondandoon,
yi kuu yembed ben monmarindo.
Aron yemoon kuu ye norin kuu yeka kan kubunoon,
kwane ye norin kuu darewoob arimbed kowindo.
39 Ye kwamune meenimaan, yi kuu okad yiridanmo andimaan,
kwane yi kuu nuub embengmo menene burudande wene dowan keremoon areb keriwen.
40 Aron yemoon kuu yi kuu amboon angkambed God yaa wabkad kerunimaib,
kwane aron yemoon kuu yi kuu ye yaa abdon kerunaiwe miin kubiyiibban kerimaan kii.
41 Ikakman ikakman God kuu kandunib komboon kaamobeni yeman kerembirimaib,
kwamaiwe Israeldan yi God Karadmo kuu yewed kandimaan.
42 Ye aromkono korokboon kuyaa nonondandiwen,
yembed dabab bangkandimaibdan yaambed yi kuu biddoon yaroniib,
43 yembed Idyip yirimbed dud kedmengkoon yaroniib,
yembed bidambib Soon aombed binangke ye aningko kankooni yeman ongmenaboon kuyaa kuu nonondandiwen kui.
44 Yembed yi ok awaan kan amonombe umkanmo keroona,
Idyipdan kuu yika yi okmanambon yaa anindeban keriwen.
45 Yembed wadmung yemoon kai yedme kowoona Idyipdan yaa durud yewed kondiwen,
kwane kot kangkon yedme kowoona yi kumkam monmariwen.
46 Yembed kwane ed yedme kowoone yongbon kab biid kuu korem aniwen,
kowe Idyipdan kuu deme awiniwen kuu idiibban keroon.
47 Yembed kwane nong yowiib nongiib kuu am yurukmo bot areb keroon kumbed monmaroon,
kwane yi yedob yob kuu wood nurok yurukmombed kirobe monmaroon.
48 Yembed kwane yi buromakau kuu am yurukmo bot areb keroon kumbed yenbandoone dukniwen,
kwane yi amongkob dingkan kuu imakbed yoon.
49 Yembed kwane ye norin nimin darewoob yi ari kan onduknoon,
ye arud darewoowiib ye kongendi darewoowiib ye yobdood darewoowiib kui,
kukuu yiwed yowori ye engyus areb yi yaa menebiwen.
50 Yembed ye norin kuu awine yinmonindo, kumundinmo yi yaa kan kowoon,
kwane yi wadkeri kuu ma domondindo,
no kwamune yenbande kiraroon bobmo.
51 Kowe Idyipdan yi wonob dana korem kuu yeene nongkoboon,

yob kowi yaromkono ibduruk korokbi dana kuu Idyipdan yi ambiwoom
kuu dowan keroon kui.
52 Kumban Godbed ye nimakarub kuu sibi nimingkemoon areb ben
angkanoon,
kwane yembed yi kuu sibi areb ben amboon angkarambed angkara
kinban dewonoon.
53 Yembed amunmo binwonoon, kowe yi kuu uniyiibban winiwen,
kumban karamokbed yi bondan kuu yuknuune kubuniwen.
54 Kwanikob yembed yi kuu ye ambibkin karadmo angkara be monoon,
koodbon okad yembed nangme dore kandoon ari kui.
55 Yembed ambibkin yenadan kuyaom doriib kuu yenbande dariroona
kirokmone wenebiwen,
kwane yi dowad bid nekwe bangkandoone okad kuu yiman kereen,
Israeldan yi amyenimbon yi bidambib kerundoone kwari dobiriwen
kui.
56 Kumban yi kuu Korem Burudandoon Arimbed Ye God yaa komboon
kaamone wedmenib,
ye yaa wabkad kerenib ye amob awinokban keriwen.
57 Yi kuu yi awodkiya areb God yaa angkurom korokbenib koronde kimyen
winiwen,
yi kuu ana unitabbed barandaiwe kimyen wenemoon areb keriwen kui.
58 Amborom kuu yi kuu aangko aangko arimbed dudi god yi kurikurimbon
ongmenabiwen kumbed ye yaa norin koniwen,
kwane yi dingkimbed ongmenabiwen ye dudi god yi aningko benkoobi-
maib kumbed God kuu amban nenem kamauna ambimbed koren
kamemoon areb keroon.
59 God kuu kwane wengamberekore norin darewoob wandene,
Israeldan kuu kumundinmo wunekaroon.
60 Kowe, ye kuu ye dobirimbon Sailo angka kuu koronde wonoon,
nimakarub yoom dobiri ye ambib kombon yenboon kuyaa kui.
61 Kwane, God ye amob weng ongmoon kumaom kowiwen ye boks karadmo
kuu kanwinime andoone arewadanbed kanwiniwen,
ye aromkonoyiib nambiriyiib kuu ye nimakarub yaa angkeen ande
korokbi yeman kuu bondan yi dingki aom kowoon kui.
62 Kwane, yembed yumbon ongmoone kandiwen ye nimakarub yaa norin
darewoob wandoon kowe,
kerewangbed yenbandimbon aom nongkoboon.
63 Kwane, ye nimakarub yi kewed kuu amotbed dene kubunuune
koyu kuu ma awadmindo.
64 Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kuu kerewangbed yeene
yuriiwe,
yi nima irib kuu binangke kingkin domoniwen kumbed ameng kirindi-
inban keriwen.
65 Wene yimin arimbed Yariman kuu unuk angkimbon yirimbed dembe-
moon areb yaro demboon,
ana nangmi karub wain ok ane warudki keremoon areb aromkonomo
demboon kui.
66 Kwane dembekore, ye bondan kuu yenburoona ika winiwen,
yimin wandaanban ye karak darewoob keendoon kui.
67 Kwane, Yosef ye amyenimbon kuu yembed akmendandundoon,
Efraim ye amyenimbon kuu kingkindo kui.
68 Kumban ye kuu Yuda ye amyenimbon kingkoon,

yi bidambib kuu yembed mimyob dowaken keendimaan ye aangko
Saiyoniib kowe.
69 Ye kurikuri boyambib kuu Ewen areb kamkonomo yenboon,
okad kumundin angkimbaraneen areb kwane aron korem angkimbara-
neen ande kowoon.
70 Ye kangkon ye deme karub Dewid kinekore,
sibi oonimbon yaambed nendoon.
71 Godbed Dewid kuu sibiyiib yi manayiib oonoon yaambed nen menene
God ye nimakarub, Yekob ye awoya ari kui, yi yaa kuu ooni ye korok
kerunoon,
yembed yi dowad yumbon ongmoondan kui, Israeldan kui.
72 Kowe, Dewidbed ma aadidmiyiibban kere ye inameniib dakmiyiib do-
biriyiib ibmo keroon kumbed yi kuu oonoon,
kwane ye inamen indengandeng mengmeng kumbed ben kinban wini-
maan kii.

Yook 79

God yaningko kankooni ye yook Asafbed wongkoon.
1 O God, eb yaa yikaadban ye ambibkin maa maadan kuu ebbed nub yaa
kondewen ye okad aom ana nangme awudiriwen,
kwane yimbed eb kurikuri boyambib karadmo kuu monmare yon
dowod yeman kerundiwen,
kwane yimbed Yerusalem aom ambib monmare arewa keriwen kii.
2 Yimbed eb demedan yi bob id kuu ayari on yi animan yeman bangkandi-
wen,
kwane eb karadmodan yi bob id kuu okad yiri dingkan yiman keriwen.
3 Yimbed Yerusalem aom kuu nimakarub yeenembiri ye umkanbed ok areb
bune awanewandoon,
kwane bob id mangkanabaneen ye karuwiibban keroon.
4 Nub kuu nub dia doriibdanbed dandi yeman kerenib,
nub yaa ambon baande damangkandimaib.
5 O YARIMAN, aron komoyiib nub yaa norin keendembaraneeb? Aron korem
dee?
Aron komoyiib koren areb kerewen kumbed norin niminiib wanda-
neeb?
6 Eb yaa yikaadban ye ambibkin maa maadan yi ari kuu eb norin ondukne.
Eb yaa baandimokban ye ambibkin maa maadan yi ari kangkon eb
norin ondukne.
7 Amborom kuu yimbed Yekob ye awoya ari nub korem yenbandenib
nuwambibkin monmariwen kowe.
8 Nub awoya yiri yi ambarakmi yaambed nub yaa bon kere dabab kondaab,
kwane eb mimyob kowi kara kuu kirod nub yaa mene awandok,
amborom kuu nub kuu ben kubune miin yirimo kerundiwen kowe.
9 O nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye God, nub yaa awande,
ewaningko nambiriyiib keruni dowadbed.
Nub kuu bondan yaa burudande bindeneb nuwambarakmi are nonon-
dande,
ewaningko ye dowadbed.
10 Eb yaa yikaadban ye ambibkin maa maadan kee
nub dowad “Yi God kuu kuna?” ande kamimaib kuu ebbed kebene.
Yimbed eb demedan yenbande umkan kowiwen kuu ebbed kakman kowa-
neeb kuu,
yi yaa korokbebko yikaadkerime, nub kerebiri arimbed.

11 Yimbed nub yena awingke benwiniwendan yi wareki kuu yangmadandaab.
Kane kane dukni yeman andiwendan kuu eb aromkono darewoobbed ben angka nongkobe.
12 O Yariman, nub dia doriibdan yi ari kuu
yimbed eb yaa dabdi yeman kere dabab bangkabdiwen kuu
neman inandunde ediib kerunde.
13 Eb nimakarub nub kuu eb kereek amun ari ye sibi areb kowe, yi yaa neman inandunde ediib kerundaneeb kuu,
ewaningko aron korem kankoonembaranuub,
awoya yaro dobere dobere yaro wananiib korem kuu
ewaningko kankooni ye weng dakmembaraniib kui.

Yook 80

Yook ambo bi ye karub yeman. “Amob Weng Ongmoon ye Bingko Wuung” ye yook ye kiwaan yaambed wingki yeman. God yaningko kankooni ye yook Asafbed wongkoon.

1 O Israeldan Oonimaabman, nub wengamberende.
Yosef ye awoya ari kuu sibi oonemoon areb ben kinban winimaabman,
engyus burawiib yi kidangkambed king ye dibere oonimbon ari diberewenman kui, eb kuu yure.
2 Efraima Benjamina Manaseya yi arinambo ari kuu eb aromkono korokbe.
Yaro dembe nub kuu arudbon yaa burudande binde!
3 O God, yumbon kanduwen kwarimbed komburuwen kuu ebbed nub ongmendebko ika kandem.
Eb murubia kuu nub yaa konde.
Kwananeeb kuu nub kuu arudbon yaa burudande bindaneeb.
4 O Ana Nangmidan Yemoon Ye Yariman God,
aron komoyiib eb nimakarub yi kurikuri kebendeneb
yi yaa norin wandundaneeb?
5 Ebbed yi yaa kuu animan areb mimyob wandembiri yeman kondimaab,
kwane yi mimyob wandembiri yeman kuu meneki wongdemaombed kumundinmo kondewen.
6 Ebbed nub kuu ongmendeewa nub dia doriibdanbed nub yaa manmo kerundimaib,
kwane nub bondanbed nub yaa damangkandimaib kii.
7 O Ana Nangmidan Yemoon Ye God, yumbon kanduwen kwarimbed komburuwen kuu ebbed nub ongmendebko ika kandem.
Eb murubia kuu nub yaa konde.
Kwananeeb kuu nub kuu arudbon yaa burudande bindaneeb.
8 Eb kuu nong yob kab kuu Idyip aombed kanmeneneb,
ambibkin yenadan yenburekoreb kwari kibinewen.
9 Okad kwari kuu ebbed kab kaini dowad arewen,
kwane kab kuu yumburum kubunebene dembe derendaroon.
10 Kwane aangko aangko kuu ye kubunbed dabunoon,
kwane ye nondong ye kubundem yirimbed at sidaa darewoob yemoon kuu doronoon.
11 Ye nondong kuu karamok darewoob angka danganabe weneboon,
kwane ye yumburum kuu ok Yufretes angka weneboon.
12 Eb komande ye kuuk kuu bongmeebkob,
kane kane dewenebiib kuu yi korem kuu nong yob kee wadmimaib?
13 Dura awon kiib ambimbed monmare arewa kerunaiwe,

kiib dingkanbed kuyaa anengkanabimaib.
14 O Ana Nangmidan Yemoon Ye God, nub yaa angkon ika mene!
Ewen arimbed yiri kerekne wedmende!
Nong keyaa kee keenombere oone,

15 kab eb dingki wiwi angkambed kibinewen kui,
amnindo ye nong kuk ebbed ongmeewa aromne kainoon kui.
16 Nong ebbed kibinewen kuu nare korariwen,
kwane amotbed nengkiwen kii.
Ebbed kamkono ongkandewen yaa kumbed yi kuu dukniwen.
17 Eb dingki wiwi angkambed doreen ye karub kuu eb dingki kwari kowe,
karub ye mingki kee ebka eb dowad aromnewen kui.
18 Kwananeeb kuu nub kuu eb yaa koronde wanaubban.
Nub kuu bobnemoon areb keruwen kowe ben aromkono konde.
Kwananeeb kuu ewaningko yaa baandanuub.
19 O Ana Nangmidan Yemoon Ye YARIMAN God, yumbon kanduwen kwarimbed komburuwen kuu ebbed nub ongmendebko ika kandem.
Eb murubia kuu nub yaa konde.
Kwananeeb kuu nub kuu arudbon yaa burudande bindaneeb.

Yook 81

Yook ambo bi ye karub yeman. *Gitit* ye kiwaan wingki yeman. Asaf ye yook.
1 Nub aromkono kondi ye God yaa kubi yook wingkem,
Yekob ye God yaa kubimbed baandime!
2 Yook andowe wingkime, tambarin wangkime,
kuweng amuniib ye laiyayiib haawiib wangkime.
3 Kwane wood yeeb naruka sibi durubbed kibi kuu baandime,
nub orokbon arimbed kumundin wood keruka kibi kangkon baandime,
4 amborom kuu Israeldan yaa kwanime ande yedme kowoon,
kukuu Yekob ye Godbed ye amob weng ongmoon.
5 Kuye amob ongmoon kuu Yosef ye awoya ari yaa ika meenime andi yeman,
Idyipdan yaa bon keroon yaron arimbed ongmoon kui.
Weng yuud ma nekaadban kumbed dawoon,
6 "Nembed yiib kandom ari dabab kuu ben kiradmaan kii,
kwane yiib dingki aom deme yobdood kuu nembed ben angka nongkobaan.
7 Yiib durud yewed wandi yaa kuu ne yaa baandiiwe yiib kuu ben angka nongkobaan.
Kwane nembed yiib yaa kuu amkuni ye wiib aombed inandaan,
kwane yiib kuu ok Meriba yaambed komboon kaamondaan.*Selah*
8 O ne nimakarub, wengambiribko ongkandi weng danda.
Kumban, o Israeldan, ne weng kuu wengambere awine kandaniib dee?
9 Yiib kuu norod ye god maa ye yoman yaa ma wanaib,
kwane oworan yi god maa yaa ma bumangkaib.
10 YARIMAN ne kei, nembedmo kuu yiib God,
yiib ben Idyip aombed angkadaraanman kuu ne kei.
Yiib mongkod daandibko nembed yiminmo bangkanda.
11 "Kumban ne nimakarub kuu ne yaa wengamberedandiwen,
Israeldan kuu ne weng awine kandindo kui.
12 Kowe nembed yi kuu yi niindem kamkono ye kerekmen kuyaambed kwane winime ande domondaan,
yi yaa kuu yiibka yiib inamenmo awinime ande domondaan kui.

13 "O, ne dowaken kuu ne nimakarub ne yaa wengambaraniib andid,
Israeldan ne yoman mananiib kuu ne dowaken darewoob kui.
14 Kwananiib kuu kirodmo yi bondan ben kubunaniin,
yi yaa manmo keriwendan yaa kuu ne dingkimbed kebenaniin kui.
15 Kane kane YARIMAN yaa arud wandembirimaib kuu ye yaa unene ika anuk irinambenaniib,
kwane ukum kandaniib kuu aron korem kwane angkimbaraneen.
16 Kumban, Israeldan, yiib yaa wiit yob amun yeman kuu bangkandembaraniin,
kwane dumnad yaa ye in ambodbed kondaniine yiib kuu ane mikmonaniib." andoon.

Yook 82

God yaningko kankooni ye yook Asafbed wongkoon.

1 God kuu kadaareb nedbiwen aom kuu yembed korok kere doreen,
yembed ambibkindan yena yi korok korok yaa wengyundimaan kui.
2 Yiib kuu aron komoyiib inamen yorokmomban kumbed wengyundaniib?
Aron komoyiib miin arewa kamidan yaa kubenib yi weng kande wengyundaniib?*Selah*
3 Wuud keriwendaniib anenabdaniib yi inamen amun yaa kuu koromone daandime,
kamboknondaniib dabab wayiroondaniib yaa kangkon kwanime.
4 Wuud keriwendaniib awande ande kamiibdaniib kuu ben angka yeknime,
arewa kamenabidan yi dingki dem aom kuu yi ben burudande angka nongkobime.
5 Kuye korok korok kuu korem ma yikaadban, kwane yi kuu korem ma id kandimokban,
kwane yi kuu kumun aom yarebemoon areb keriwen.
Okad ambokab korem kuu kiringmeen kii.
6 "Nembed yedmaan, 'Yiib kuu goddan kii,
yiib korem kuu Korem Burudandoon Arimbed ye God ye meed.' andaan.
7 Kumban yiib kuu nimakarub areb duknaniib,
yiib kuu okaddan yi korok korem areb no duknaniib kui." ande yedmoon.
8 O God, yaro dembeneb okaddan kuu wengyunde,
amborom kuu ambibkin koremdan kuu ebman kowe.

Yook 83

God yaningko kankooni ye yook Asafbed wongkoon.

1 O God, komo keroon yaa kuu iwari keraab,
o God, iwari keraab, kwane kuyaa kuu yangmadandaab.
2 Kedi, eb bondan kuu yirinde baande kamiib,
eb yaa arud wandembirimaibdan kuu wabkad keriwen kui.
3 Yi kuu eb nimakarub yaa inamen bangbangbed nuubnaan kamiib,
kane kane yaa ebbed bobne komberewendan yaa kuu yimbed wunonwanon kamiib kui.
4 Yikareb yedmimaib, "Minibko nub kuu yi yeene monmarubko yi ambibkindan dowan kerok,
kwane yi korem yenbandubko ambibkin Israel andi kuu okaddanbed korem nonondandundime." andimaib.
5 Yi kuu weng mimo kan kowe inamen ongmenib,
eb yaa bon keri ye amob weng ongmiwen.

6 Yi kuu Idomdaniib Ismaeldaniib
Moabdaniib Hagaadaniib
7 Gebaldaniib Amondaniib Amelekdaniib
Filistiadaniib Taiyadaniib kui.
8 Asiriadan kwangkon yi yaa dabokniwen,
aromkono darewoob arimbed kerundi dowad Lot ye awoya ari yaa kui.*Selah*
9 Midiandan arewa kerundewen kwamune areb yi yaa kerunde.
Sisera yoom Jabin yoom yaa ok Kison yirimbed arewa kerundewen kwamune areb yi yaa kerunde.
10 Yi ayoob kuu Endoo angkambed dukniwen,
kumban mangkindo oyareb andiiwe okad kuri dange deendiwen.
11 Eb bondan yi korok korok kuu ebbed Oreb yoom Seeb yoom yaa komarewa kamendewen kuu kwane arebmo kwane kamende.
Yi kuu Seba yoom Salmuna yoom ebbed yeene nongkobewen areb kerime.
12 Yi ayoob yedmiwen kuu, “God ye bidambib kumbed
Israeldanbed yi sibi kabungke kainderebi yeman kuu be nubka oonem.” andiwen.
13 O ne God, yi kwane ben buyokbayok kamebko ingkudmanandeb areb o
nati kurukab areb nuubbed awuune ben winimaan areb kerime.
14 Amotbed dura nengke korem denuun areb o
amot yumbumbed aangkombon denobenmo yaruun areb kuu
15 yi kuu amaa nuuwaa nambadaa areb eb arud wande yenbure wene.
Kwane yi kuu uniwon karakwon kerunde.
16 O YARIMAN, yi murubia ari korem kuu karakbed kebendebko,
eb ande onmime.
17 Yi kwamune yimin wandaanban ye karak kandenib yi niindem aom miin yiminban kerime,
kwane yi aningko yirimo kowebko duknime.
18 Yi kwamune yikaadkerime, ewaningko kuu YARIMAN,
ebbedmo kuu okad kumundin burudande arimbed ye God kui.

Yook 84

Yook ambo bi ye karub yeman. *Gitit* ye kiwaan wingki yeman. Korah ye karub dana meed yi yook. God yaningko kankooni ye yook.

1 O Ana Nangmidan Yemoon Ye YARIMAN,
eb dobirimbon kuu yeka mamaa manimanandeb kii!
2 Ne mimyob buruwandoone ne bobne kombaraan,
YARIMAN ye kurikuri boyambib ye kuuk wirinimbon ye dowad.
Ne niindem aomiib ne idiib kuu
wad doreen ye God yaa kube wingkaan.
3 On yiwonkib kuu amunbon ari wedmenu yu ambib yenbeen,
kwane on berekmad kangkon kuyaa yu ami ongmeen,
yu wini kanuun ye dowad.
Kukuu eb yaa dingkan aye nengke baeb kabdi yeman diambon kui,
o Ana Nangmidan Yemoon Ye YARIMAN, ne King, ne God.
4 Kane kane eb ambiwoom doriib kuu amun kerundewen.
Yi kuu ewaningko kankoonembirimaib.*Selah*
5 Kane kane yi aromkono eb yaambed kandimaib kuu amun kerundewen,
kane kane yi niindem aom Godiib yaa wenem ande inamen ongmiwen kui.
6 Yi kuu kiwaan wedya wene inok wi ye kankubunen yaa nandiwen,

kumban kuyaa kuu kirubdem okbon ande meene kubimaib,
yi kuu am kubudoroon kumbed amun kerundoon yokad ande meenimaib kui.
7 Yi yaa komo komo meneboon kuu God yaromkonomo awine yarebiwen kowe,
yi mimim korem kuu Saiyon aom God ye arinambo ari miniwen.
8 O Ana Nangmidan Yemoon Ye YARIMAN God, ne kurikuri weng kee wengambere.
O Yekob ye God, ne yaa wengamberewe.*Selah*
9 O God, nub dorondari karub yaa wedmene.
Ye ari oiyo bune kinewen ye karub yaa kubi dowaken keene.
10 Eb kurikuri boyambib ye kuuk wirinimbon aom aronki mimo dobiri kuu miin amun yeman,
aronki tauseniib bunangka dobiri arebban.
Amun yeman ande meenaan ye deme embeng mimo kukei, ne God yambib ambongko aomnimbon yaa ooni,
kukuu arewa kamenabidan yi kombon aombed deme darewoob awini arebban.
11 Amborom kuu YARIMAN God kuu aron ye nambiri areb, ye kuu kombe areb,
YARIMAN kuu kubi dowakeniib aningko kankooniyiib bangkandimaan.
Komo komo amun kuu yeka kirim kere amuknindo,
kane kane kangdommo doriib kuyaa kwane bangkandimaan.
12 O Ana Nangmidan Yemoon Ye YARIMAN,
eb yaambed angkumone doreenman kuu amun kerunewen kii!

Yook 85

Yook ambo bi ye karub yeman. Korah ye karub dana meed yi yook. God yaningko kankooni ye yook.

1 O YARIMAN, eb bidambib yaa kubi dowaken darewoob keendewen,
kwane Yekob ye awoya ari kuu awande ongmendeewa amun yiminmo keriwen.
2 Eb nimakarub yi ambarakmi kuu are nonondandundewen,
yi ambarakmi kuu korem dabunewen kui.*Selah*
3 Yi yaa norin kowewen korem kuu deerewandewen,
kwane arud denobewen kuu korondewen.
4 O nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye God, nub ikakman ongmendebko amunmo doberem,
kwane nub yaa kongendewen kuu korondene.
5 Eb kuu nub yaa aron korem arud kowembaraneewoo?
Eb norin kuu nimakarub yaro dobere dobere yaro wananiib korem aom angkimbaraneenoo?
6 Eb nimakarub eb yaa kubi dowad kuu,
ebbed nub ikakman ongmendaneewe amunmo dobaranuuwoo? Anamaa.
7 O YARIMAN, eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu nub yaa korokbende.
Kwane, nub kuu bobni yaa burudande binde.
8 YARIMAN Godbed komo yedmaneen kuu wengambaraniin,
yembed yewenubmo dobaraniib andi ye weng kunduk yedme kowaneen, ye karuwa nimaya yaa, ye karadmo kerundoondan yaa kui.
Kwane, yi yaa kuu inameniibban ye dobiri yaa ika wanaib ande kebenendaneen.

9 Anam kuu kane kane ye yaa une bumangkimaib kuu yembed bobni yaa
burudande bindi dowad yaro nekwoon.
Kwananeen kuu ye nambiri kuu nub okad kwari angkimbaraneen.
10 Womoniyibban ye mimyob dowakeniib ma korondaanban awinaneen
andiyiib kuu dabokniwen,
yorokmo dobiriyiib yewenubmo dobiriyiib kangkon dabokniwen.
11 Nimakarub yi ma korondiyiibban ye weng awinimaib ye kerekmen kuu
okad yirimbed daanaane,
God ye yorokmo dobiri kerekmen kuu Ewen arimbed kan kiri kowe
kereknimaan.
12 Anamaa, komo komo amun kuu YARIMANBED bangkandaneene,
nub okad yiri kuu animan kab yeere id yemoon keraneene wandanuub.
13 Yorokmo dobiri ye kerekmen kuu king meneen ande baandi ye karub areb
God ye arinambo ari wenene,
ye dodkanmo mini ye kiwaan nekwimaan.

Yook 86

Dewid ye kurikuri weng.
1 O YARIMAN, wengamberewe inanduwe,
amborom kuu ne kuu dabab wayiroone awawime ande kamimain
kowe.
2 Ne wadkeri kuu oone, amborom kuu eb dowad yaamo doriin kowe.
O ne God, eb deme karub ne kei,
ne eb yaa angkomone doriin kowe ne nen dorondare.
3 O Yariman, ne yaa mimyob keewe,
amborom kuu aronki doboob kuu eb yaa baandimain kowe.
4 Eb deme karub ne yaa kuu kubi kanmene,
amborom kuu, o Yariman, eb yaa kuu
ne wadkeri kankoonimain kowe.
5 O Yariman, eb kuu amunmoman kuda, eb kuu ambarakmi are nonondandi
ye karub,
kwane kane kane eb yaa baandimaibdan kuu womoniyiibban ye
mimyob dowaken yiminmo keendimaab.
6 O YARIMAN, ne kurikuri kee wengambere.
Mimyob keewe ande baandaan yaa kuu wengambere inande.
7 Ne dabab kandi yaron ari kuu eb yaa baandaniin,
amborom kuu inanduwaneeb kowe.
8 O Yariman, goddan kuyaom kuu ma kanembed eb arewiibban, ebbedmo
ari.
Kwane, eb kamenabi yaa kuu kumun kinindeban.
9 O Yariman, ambibkin koremdan kuu ebbed ongmenabewen kowe,
mene eb arinambo ari ewaningko kankoonaniib,
kwane yi kuu ewaningko yaa nambiri kankowaniib.
10 Amborom kuu eb kuu darewoob arimbed, ebbed miin amun yeka mamaa
kamenabimaab kowe.
Ebbedmo kuu God.
11 O YARIMAN, eb kara kedmengkawe.
Kwananeeb kuu ne kuu eb anam anam yaambed dobaraniin.
Ne niindem aom andokbiyiibban ye inamen kawe.
Kwananeeb kuu ne kuu ewaningko yaa une bumangkaniin.
12 O ne Yariman God, ne niindem aom kumundin kumbed eb yaa kubaniin,
kwane ewaningko yaa kuu aron korem nambiri kankowaniin.

13 Amborom kuu eb womoniyiibban ye mimyob dowaken ne yaa minimaan
kuu miin darewoob kii,
kwane ebbed ne kuu bobkonombon kongdem yirimbed nen angka
kowewen.
14 O God, nubbedmo yimin andidanbed nandamiib kii,
yi kuu yeremboromdan kumbed ne neene kowande onmiib,
yi kuu eb yaa meenimokbandan kui.
15 Kumban, o Yariman, eb kuu mimyob keene kakman are nonondandi ye
God, eb kuu kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keendi ye God,
eb kuu kirod arud wandi ye karubban, eb kuu womoniyiibban ye
mimyob dowakeniib ma korondiyiibban no awinembiriyiib yiminmo
ye karub kui.
16 Ne yaa amonombeneb mimyob keewe kakman are nonondande.
Eb deme karub ne yaa kuu eb aromkono kawe.
Kwane, eb deme wonong yu karub dana ne kuu bobni yaa burudande
nende.
17 Ne yaa amun amun kamimaab ye dud kuu korokbewe.
Kwanebko ne bondan kuu wedmekorib karak bobnime.
O YARIMAN, ebbed awaweneb ne mimyob wandaan kuu kankubunewen
kuda.

Yook 87

Korah ye karub dana meedbed wongkiwen. Yook, God yaningko kankooni ye yook kui.
1 Ye siti yenboon ye ambokab kuu aangko aangko karadmo arimbed kii.

2 YARIMAN kuu Saiyon ye siti ye kuuk ambongkombon korem yaa
mimyob dowaken kowimaan,
Yekob ye awoya ari korem yi ambib yaa arebban.
3 O God ye siti, kub dowad
weng amun manimanandewiib dakmimaib.*Selah*
4 "Idyipdan* yoom Babilondan yoom kuu ne yaa anam andaniib kowe,
ne karuwa nimaya andaniin.
Filistiadaniib Taiyadaniib Kusdaniib kangkon
'Yi kambong anam kuu Saiyon.' ande yedmaniin." ande yedmoon.
5 Anamaa, Saiyon yu dowad kwamune yedmaniib, "Nimakarub keyiiwa
yakuyiib kuu yu aombed wooniwen,
kwane Korem Burudandoon Arimbed ye God kuu yekareb kumbed yu
yaa yumbon kondaneene doberembaranuun." andaniib.
6 YARIMANBED kwane nimakarub korem yi aningko wongkaneen ye buk aom
kuu,
"Ye kee Saiyon aombed wooneen." ande wongkaneen.*Selah*
7 Yi kuu kube andenabe yook wingkane
"Nub yaa amun kerundi korem kuu eb yaambed meneboon." ande
kamaniib.

Yook 88

Yook, God yaningko kankooni yook Korah ye karub dana meed yiman kui. Yook ambo bi ye karub yeman. *Mahalat leanot* ye kiwaan wingki yeman. *Maskil* ye yook Esraman Hemanbed wongkoon.
1 O YARIMAN, ne bobni yaa burudande nendi ye God,

* **Yook 87:4:** Hibru wengbed wongkiwen kuu "Rehab", kukuu Idyip ye weng id angkara andi yeman.

aronkiyiib amkiyiib kuu eb arinambo ari baandimain.
2 Korondewo ne kurikuri kee eb arinambo ari monok,
eb kerendem kan amonombe ne yaa koweneb ne baandi wengambere.
3 Kedi, ne niindem aom kuu dabab yemoon demboon,
kwane ne kuu bobniin dia keroon.
4 Ne ande yoworandamiibdan kuyaom kuu ye kuu ma ande yedmimaib,
Ne kuu aromkono korem wonoonman areb keraan.
5 Ne kuu nenwene dukniwendaniib yaa kowiwen,
ne kuu bobnoonman ye bobkonombon yiri angkimberemoon areb keraan kui.
Ebbed ma meenewindo ye karub areb keraan,
eb awawe oonewi kuu ne yaa menebokban kui.
6 Ebbed ne kanduneb dem ambab yiri kaanewen,
dem kumunmo kongdem yiri kui.
7 Eb norin kuu dabawiib ne ari kereknewen,
oknondok areb eb arud kuu ne ari dabunewen kui.*Selah*
8 Ebbed ne angkodmia kuu ambengkandeneb
ongmeweewa yi kuu ne yaa akmendanduwiwen.
Ne kuu wii aom kaanemoon areb kereni bunangka angkadirinban keraan.

9 Ne mimyob wandembaraan kumbed ne indob kuu aromkonoyiibban keroon.
O YARIMAN, aronki korem eb yaa baandimain,
kwane ne dingki kuu eb yaa benkoobe baandimain.
10 Binangke eb kuu anam andi yeman kuu dukniwendan yi dowad ongmaneewoo? Dowan!
Dukniwendan kuu yaro dembe ewaningko kankoonaniiwoo? Dowan!*Selah*
11 Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken ye weng kuu bobkonombon yiri daandaniiwoo? Dowan!
Eb ma korondiyiibban no awinembiri ye kerekmen ye weng kuu monmarimbon yiri daandaniiwoo? Dowan!
12 Binangke eb kuu anam andi yeman kuu kumunbon aom doriibdan kuu yikaadoo? Dowan!
Eb yorokmo kamenabi kuu korem nonondandimbon aom doriibdan kuu yikaadoo? Dowan!
13 Kumban, o YARIMAN, eb yaa awawe ande baandimain,
amkimo kuu eb yaa kurikuri kamimain.
14 O YARIMAN, komandewed ne kuu akmendanduwewen?
Komandewed ne yaa kuu wedme yangmad danduwewen?
15 Ne kuu kewed yaambed mene kibikee ne ari dabawiibmo kereni mene bobni dia keroon,
kwane uniwon karakwon yeman ongmenabewen kumbed durud yewed kandeni miin yiminban keraan.
16 Arud denobewen kumbed neene kan yiri kowoon,
kwane uniwon karakwon yeman ongmenabewen kumbed neene monmarewen.
17 Kuyeman kuu aronki doboob ne yaa urok areb derebe kanawanewandoon,
kwane ne nen yukne dowan keroon.
18 Eb kuu yubudkawidaniib nangkodmiayiib kuu ben ambab angka nongkobewen,
kwane kumun aommo nembirimo keraan.

Yook 89

Maskil ye yook Esraman Itanbed wongkoon.

1 Ne kuu YARIMAN ye womoniyiibban ye mimyob dowaken ye dowad aron
korem yook wingkaniin,
kwane eb ma korondiyiibban eweng awini ye kerekmen kuu ni-
makarub yaro dobere dobere yaro wananiib korem aom ne mongkod-
konombed kedmengkandaniine yikaadkeraniib.
2 Kedi, nembed yedmaan, "Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu
darewoob ari kere weneen aron korem,
kwane eb ma korondiyiibban eweng awini ye kerekmen kuu ebbed
yumbon ongmewen kuu Ewen arimbed kii." andaan.
3 Ebbed yedmewen, "Nembed kinaanman yaa kuu amob weng ongmaan.
nembed ne deme karub Dewid yaa yedme koweni yedmenaan kuu kei,
4 'Nembed eb yob dowad aron korem ye yumbon konaniin,
kwane eb dibere ooni ye yumbon kuu nimakarub yaro dobere dobere
yaro wananiib korem aom kwane angkimbaraneen.' andaan." an-
doon.*Selah*
5 O YARIMAN, binangke eb yaa anam andi yeman ongmenabewen kuyaa kuu
Ewen aridanbed miin amun yeman andimaib,
kwane eb ma korondiyiibban eweng awini ye kerekmen kuu karad-
modan* nedbenib miin amun yeman andimaib.
6 Kedi, ambid ari karub kane kuu YARIMAN yaa ma ibnaneen? Dowan.
Ewen ari karub kane kuu YARIMAN yaa ma ibnaneen? Dowan.
7 Karadmodan nedbimaib kuu yi korem God yaa uni darewoob kerimaib,
kwane yembedmo kuu unimbonman, kwane kane kane ye yaa
awanewandiwendan korem kuu ye arebban.
8 O Ana Nangmidan Yemoon Ye YARIMAN God, eb areb kuu kane? Dowan.
O Aromkonomo Ye YARIMAN, eb ma korondiyiibban eweng awini ye
kerekmen kuu eb yaa kanawanewandoon.
9 Eb kuu karamok oknondokiib yaa kuu oonimaab.
Kwane oknondok kubune daane kaimaun kuu ebbed ben kubunebi-
maab.
10 Ebbed Rehab† kuu dore bunbeewe bobnoon,
kwane eb dingki aromkonombed eb bondan kuu ben buyokbayok
kerundewen.
11 Eweniib ambidiib kuu ebman, okad kangkon ebman,
kwane ebbed okadiib yu kumkam koremiib ongmenabewen.
12 Kwane, ebbed kariyiib kiriyiib kuu ongmenabewen.
Aangko Taboo yoom aangko Heemon yoom kuu ewaningko ye dowad
kubi yook wingkimaib.
13 Eb dingki kuu aromkono kaiyiib,
eb dingki birid kangkon aromkonoyiib, eb dingki wiwi kuu nambiriyiib.
14 Yorokmo dobiriyiib anammo wengyundiyiib kuu eb dibere oonimbon ye
ambokab,
kwane womoniyiibban ye mimyob dowakeniib anam anamiib
kuyaambed kwane ambangkimaab.
15 Kane kane eb yaa kube baandimaib kuu amun kerundimaab,
o YARIMAN, yi kuu eb arinambo ari eb nambiri aom winimaib kui.
16 Yi kuu aronki doboob ewaningko yaa kubimaib,
kwane yi kuu eb yorokmo kerekmen yaambed benkoobimaab.

---

* **Yook 89:5:** Kuye "karadmodan" kuu engyus. † **Yook 89:10:** Rehab kuu karamok yu omyere maa, ye weng id angkara kuu "niida kurudayiibban miin arewa ye inamen".

17 Amborom kuu ebbedmo kuu yi aromkono ye nambiri,
kwane eb kubi dowaken yaambed nub aromkono kuu arimbed kondewen.
18 Kedi, nub dorondari ye karub kuu YARIMANBED oonoon,
nub king kuu Israeldan yi God Karadmo ye karub kui.
19 Anuk kuu ebbed eb karadmodan yaa wane angkadere daandewen,
"Nembed ana nangmi yekaad ye karub yaa awanenaan,
nembed nimakarub kuyaombed kinaanman kuu nen aningko arimbed konaan kui.
20 Ne deme karub Dewid wedmenaan.
Ne oiyo karadmombed ye ari bune kinaan.
21 Ne dingkimbed awanenembaraniine kangdommo doberembaraneen,
kwane ne dingkimbed aromkono konembaraniin.
22 Bondan kuu ye yaa bironaibban,
kwane miin arewa kamenabi ye karub kuu ye yaa dabab wayiraanban.
23 Nembed ye arinambo arimbed ye bondan kuu dore bunbeni,
ye yaa manmo keriwendan kuu yengkadmaniin.
24 Ne ma korondiyiibban weng awini ye inameniib womoniyiibban ye mimyob dowakeniib kuu ye yaa angkimbaraneen,
kwane naningko yaambed ye aromkono kuu arimbed konaniin.
25 Nembed karamok kande ye oonimbon aom kowaniin,
kwane ok awaan ari ben ye oonimbon aom nongkobaniin.
26 Yembed ne yaa baande yedmaneen, 'Eb kuu ne Ambe,
ne God, ne Bobni Yaa Burudande Nendi Ye Karub, ne aromkonombon.' andaneen.
27 Nembed ye angkon ne wonob dana areb kine kowaniin,
kwane ye kuu okaddan yi king korem burudande aningko arimbed konaniin.
28 Aron korem ye yaa womoniyiibban ye mimyob dowaken keenembaraniin,
kwane ye yaa amob weng ongmaan kuu dowan keraanban.
29 Nembed ye awoya ari yaa kuu aron korem ye yumbon kondaniin,
ye dibere ooni ye yumbon kuu Ewen areb aron korem angkimbaraneen kui.
30 Kumban ye dana meed kuu ne amob yaa wunekaraniib
o yi kuu wongkaan ye amob yaa awinaibban keraniib
31 o dakmaan ye amob yaa domokbaniib
o kwanime andi ye amob yedme kowaan yaa korondaniib kuu,
32 nembed yi ambarakmi dowad atdebokbed ukum kondeni
yi arewa kami dowad nong yikyikiibbed wangkaniin.
33 Kumban ne mimyob dowaken Dewid yaa keenaan kuu angkon neka kandainban,
kwane ne ma korondiyiibban weng awini ye kerekmen ye yaa angkeen kuu bongmainban.
34 Amob weng ongmaan kuu domokbainban,
kwane ne mongkodkonombed komo dakmaan kuu kan kimyen kerainban.
35 Naningko karadmo yaambed mimo yedme kowaan,
kukuu Dewid yaa biranainban andi yeman kui,
36 Nembed ye awoya ari yaa kuu aron korem ye yumbon kondaniin,
ye dibere ooni ye yumbon kuu aron diberembirimaun areb ne arinambo ari angkimbaraneen kui.
37 Kukuu wood diberembirimaun areb aron korem angkimbaraneen,

kwane wood ambid aom diberembirimaun kuu God ye weng yaa anam
ande wedmi yeman." andoon.*Selah*
38 Kumban, o God, ebbed nub king kuu wunekare kan angka korarewen,
ebbed ye ari oiyo bune kinewenman yaa arud darewoob wandewen
kui.
39 Eb deme karub yaa amob weng ongmewen kuu kibikbed ari kuu awinain-
ban andewen,
kwane king keroon ye kuru ye korok ari dereni yeman kuu monmare
ingkud yiri korarewen.
40 Ebbed ye siti kuuk kuu bongmeneb
ye aromne angkumonimbon korem monmareewe ambib bob areb
kereen.
41 Ye aromkono dowan kowe korem kane kane kuyaa dewene burudandi-
maib kuu ye yiribman ogoodmo yid bimaib,
kwane ye dia doriibdanbed damangkanimbon keruniwen.
42 Ebbed ye bondan kuu awande aromkono kondewen,
kwane ebbed ye yaa kwamewen kowe ye bondan korem kuu kubiwen.
43 Ebbed ye kerewang arud kuu dingkekoreb,
ana nangmi yaa kuu awanenindo kerewen.
44 Ebbed ye nambiri kuu kan korarekoreb,
ye dibere oonimbon kuu kan okad yiri korarewen.
45 Ebbed ye kewed yaa yaromkono kuu monmare kiomnoon ye karub areb
kerunekoreb,
karakmo kerunewen.*Selah*
46 O YARIMAN, aron komoyiib? Eb kuu ne yaa aron korem kwane biknem-
baraneeb dee?
Eb norin kuu aron komoyiib amot areb denembaraneen?
47 Ne wadkeri kuu kirodmo dowan keraneen kuyaa ika meene.
Kedi, nimakarub korem kuu idiib kerindeban ye dowad ongmenabe-
wen kii!
48 Karub kuu komo kere dobere bobni wedmokban kerene,
bobni yaromkono yaa kuu burudandaneen? Dowan!*Selah*
49 O YARIMAN, anuk kuu ma korondiyiibban weng awini ye inamen Dewid
yaa yedme kowewen kumbed
eb mimyob dowaken darewoob keenewen kuu kuna?
50 O Yariman, eb demedan yaa damangkandiwen kuyaa ika meene.
Ambibkin yemoondanbed ne yaa damangkawiwen kumbed ne niin-
dem aom yiminban keraan kuyaa ika meene.
51 O YARIMAN, eb bondanbed damangkawiwen kuyaa ika meene.
ebbed ye ari oiyo bune kinewenman komo komo kamenaboon yaa
damangkaniwen kuyaa ika meene.
52 YARIMAN yaa aron korem amun kerunemborok!
Anam kwanok, kedi, anam kwanok.

Buk Kaning

90

Yook 90-106

God ye karub Moses ye kurikuri weng.

1 O Yariman, andowoon yirimbed nimakarub yaro dobere dobere yaro
wananiib korem aom kuu
eb kuu nub dobirimbon kere doreeb.
2 Aangko aangko ongmenabindo yaron
o ebbed bidiib okad kumundiniib ongmenabindo yaron,

aron korem anuk doberewenbed mene aron korem ambab ari dobaraneeb kui, eb kuu God.
3 Ebbed kinewen yaron ari keraune nimakarub kuu angkon ika okad kerimaib,
kwane “O karuwa nimaya, ikakman okad kerime.” ande yedmimaab.
4 Kedi, ebbed meenimaab kuu weeb 1,000iib kuu
kinon areb aronki mimo kibikee dowan keroon,
kukuu amnoom kereknembiridanbed awas kaningiib kereknimaib ye aron ye doboob areb.
5 Yi kuu urok areb oronde ben mangkan weneewe dukniwen.
Yi kuu amkimo kereek biid yeeb yeedirimaan areb,
6 kereek kuu amkimo biid yeeb yeedirimaan kuned,
oobnon angka kuu nuubne kombere koknimaan kui.
7 Kedi, nub kuu eb norinbed yeene monmarimaab,
kwane eb kongendaawe uniwon karakwon kerimaub.
8 Nub ambarakmi kuu ben eb murubia ari yurewen,
nub yemyeb ambarakmenabi kuu eb kerebiri ye nambiri ari ben nongkoboon kui.
9 Kedi, eb norin kumbed nub wad dobiri yaron kuu dukmenmo narimaab,
nub kuu wad dobiri yaron dowan kerimaub kuu warekiyiib kamimaub.
10 Nub dobiri ye weeb kuu weeb 70yiib,
o dobiri yaromkonoyiib keranuub kuu weeb 80yiib dobaranuub.
Kumban nub weeb doburuwen aom kuu kuna kuu weeb amun ande meenimaub kangkon deme yobdoodiib dabab yemooniib,
kedi, weeb kuu kirodmo dowan kere wanaune nub kuu domonde winimaub.
11 Kane kuu eb norin yaromkono wedmoon?
Eb norin wedmaneen kuu eb yaa unaneen,
eb yaa uni kuu yimin kui.
12 Nub yaa kedmengkandebko nub dobiri ye aronki kuu yemoonban meene kaadkerem,
kwananuub kuu God ye kerebiri ari meeni kangdomiib keranuub.
13 O YARIMAN, ika mene! Aron komoyiib kwane manaabban keraneeb?
Eb demedan nub yaa kuu mimyob keende.
14 Amkimo korem eb womoniyiibban ye mimyob dowaken keendebko kubimo kerem,
kwananeeb kuu kubi yook wingkane nub aronki korem kube doberembaranuub.
15 Nub yaa dabab kondewen ye aronki kimingkeneb aronki ibmo kwamune areb kubi kondembere.
Miin arewambed nub dabuknandoon ye weeb kimingkeneb aronki ibmo kwamune areb kangkon kubi kondembere.
16 Eb ambangkenabi kuu eb demedan yaa korokbenande.
Eb dobiri manimanandeb yiyiib yi danayayiib yaa korokbenande.
17 Nub Yariman God ye kubi dowaken kuu nub yaa angkimborok.
Komo ambangkimaub kuyaa kuu amun ande.
Eyokee, komo ambangkimaub kuyaa kuu amun ande.

Yook 91

1 Karub kane kuu Korem Burudandoonman ye dorondarimbon aom dobaraneen kuu
Aromkono Koremman ye kubun aom kwane dobaraneen.

2 Nembed YARIMAN yaa yedmaniin, “Ne kukbimaabbon, ne aromne angkumonimbon,
ne God, eb yaambed angkumone doriin.” andaniin.
3 Anam kuu yembed eb kuu arud ye barang ye kawaad nong yaa nen angka kowaneen,
kwane dukni yeman ye bob anikad yaa kangkon eb kuu nen angka kowaneen.
4 Ye buraab kumbed eb kuu kankowe dabunaneen,
kwane ye buraabdem aombed eb kuu kukbaneen,
ye ma korondiyiibban weng awini ye inamen kuu eb kombe areb eb aromne angkumonimbon areb kui.
5 Amnoom ye arud barang yaa kuu eb unaabban,
kwane awingyabbed barandi ye ana yaa kangkon unaabban.
6 Dukni yeman amnoombed yareboon yaa unaabban,
kwane monmari yeman aronkob angka yenbandimaan yaa kangkon unaabban.
7 Karub 1,000iib kuu eb dia yowore kuburiwen keraneen
o karub 10,000iib kuu eb wiwi angka yowore kuburiwen keraneen kuu arud barang maambed eb yaa ma dia keraanban.
8 Eb kuu eb indobmo kerekne wedmaneewe,
miin arewa kamenabidan yaa ukum kondaneen.
9 Kedi, YARIMAN kuu eb kukbimaanman.
Korem Burudandoon Arimbed Ye God ye kerekmen yaambed doreeb kowe,
10 arud ye barang kuu eb yaa ma mene aanban,
monmari yeman kuu ewambib dia ma manaanban kui.
11 Amborom kuu Godbed ye engyus eb dowad ben yuraneena
eb kuna kuna wini ye dowad kerebdombere oonaniib kowe.
12 Eb kuu yi dingkimbed awine kankoonaniib,
eb yon kuu bot arimbed enbandaan andiwed.
13 Ebbed laiyoniib niin arud niin kobrayiib kuu dore bunganeeb,
laiyon arudiib niin arud niin kambariyiib kangkon dore bunganeewe duknaniib.
14 YARIMANBED yedmoon, “Ye kuu ne yaa mimyob dowaken keewimaan kowe, arud ye barang yaa kuu ye nen angka kowaniin.
YARIMAN kuu ne God ande yedmimaan kowe, ye nen dorondaraniin kii.
15 Ye kuu ne yaa baandaneene nembed inandunaniin.
Dabawiib keraneene ne kuu ye yaa dobere awanenaniin.
Ye kuu bobni yaa burudande nendeni ye aningko kuu arimbed kankoonaniin.
16 Aron doboob ye dobiri konaniine kubimo dobaraneen,
kwane bobni yaa burudande bindi ye kiwaan nembed ongmaan kuu korokbenaniin kii.” andoon.

Yook 92

Yook, God yaningko kankooni yook kui. Sabat aron ari wingki yeman.
1 YARIMAN yaa eso andi kuu amun,
o Korem Burudandoon Arimbed Ye God, ewaningko kankooni ye yook wingki kuu amun kii.
2 Amkimo korem eb womoniyiibban ye mimyob dowaken daandi kuu amun,
amnoom korem eb ma korondiyiibban weng awini ye kerekmen daandi kangkon amun kii.

3 Ewaningko kankooni dowad nong angko angkoyiib ye laiya wangki kuu amun,
ewaningko kankooni dowad kuweng amuniib ye haap wangkenabi kangkon amun kii.
4 O YARIMAN, eb ambangkenabi kumbed kubaan kuda.
Eb dingkimbed komo komo kamenabewen kuye dowad kubi yook wingkaniin.
5 O YARIMAN, eb kamenabi kuu miin darewoob arimbed!
Eb meeni inamen kuu miin indengandengmo.
6 Inameniibbandan kuu yikaadban,
awon korokdan kangkon kaadkerindeban yeman kukei,
7 miin arewa kamenabidan kuu kereek areb yemoon yeedere kainimaib,
kwane ambarakmidan kuu yiribman yemoon kerimaib kumban,
yi kuu aron korem dowad ben monmare dowan keraneen.
8 Kumban, o YARIMAN, eb kuu aningko darewoob arimbed kwane aron korem doberembaraneeb.
9 O YARIMAN, eb bondan kuu duknaniib kuda,
yi korem kuu monmare dowan keraneen kii,
kwane ambarakmidan korem kuu buyokbayok keraniib.
10 Ebbed ne aromkono kuu oksen kiib areb darewoob arimbed kankonewen,
kwane oiyo yeweb kuu ne ari bune kinewen.
11 Ne indobbed wedmendaan ne bondan kuu Godbed nangme burudande doroon,
kwane ne kerendembed wengambaraan miin arewadan ne yaa manmo keriwen kuu nangmoone ikakman kirokmone winiwen.
12 Yorokmodan kuu orom at areb kirodmo kaine amne amunmo dobaraniib,
yi kuu Lebanon ye at sidaa areb amunmo kaine amnaniib kui.
13 Yi kuu at YARIMAN yambib yaa kibingkemoon areb keraniib,
yi kuu nub God ye kurikuri boyambib yu kuuk wirinimbon aom amunmo dobaraniib kui.
14 Yi kuu kiomnaniib kumban yowiib iremoon areb kere dobaraniib,
yi kuu at nunungiib awoyeebmo areb aromkonoyiib dobaraniib kui.
15 Yi kuu kwane yedmaniib, "YARIMAN kuu kangdommo,
ye kuu nub aromkonombon, ye kuu ma arewayiibban." andaniib.

Yook 93

1 YARIMAN kuu oone doreen, ye kuu ebkad doboob inwaremoon areb dobiri manimanandewiibmo doreen.
YARIMAN kuu aromkono kan ebkad doboob inware kobaiknong boronemoon areb awine doreen.
Okad kuu kan ongme kowoone yumbon kamkonoyiib kereen,
kowe kan dewenebinban.
2 Eb dibere ooni yeman ye yumbon kuu kurin kurin anukbed ongmewen,
eb kuu aron korem anukbed mene kibikee doreeb.
3 O YARIMAN, karamok korem kuu baandiwen,
karamok korem kuu kan ari kowe baandiwen,
karamok korem kuu yi oknondok darewoob ben ari nongkobiwen.
4 Arimbed Doreen Ye God kuu aromkonoyiib,
ok arud yemoon yi kuweng arebban,
karamok yu oknondok kambari beengkimaun arebban kui.
5 O YARIMAN, eb kerekmen korokbi ye weng kuu amonombaanban kwane angkimbaraneen.
Ewambib kuu karadmo doruun,

aron korem korem kwamunemo.

Yook 94

1 O YARIMAN, eb kuu arewa kamenabi yaa kakman kondi ye God,
o arewa kamenabi yaa kakman kondi ye God, eb angkadere.
2 O okaddan yaa Wengyundi Korok, yaro doreneb,
kerengkandan komo kamenabiwen kuyaambed kakman ingkande.
3 O YARIMAN, miin arewa kamenabidan kee komarewa?
Miin arewa kamenabidan kuu aron komoyiib kubembaraniib?
4 Yi kuu nubbedmo yimin andi ye weng yemoon dakmenabimaib,
miin arewa kamenabidan korem kuu kerengkan weng dakmimaib kumbedmo.
5 O YARIMAN, yi kuu eb nimakarub ben yob beengkemoon areb kerundimaib,
yi kuu ebbed yumbon kondewendan yaa dabab wayirimaib.
6 Yi kuu iribdaniib owoddaniib yeene nongkobimaib,
kwane yi kuu anenabdan kuman yenbandaiwe duknimaib.
7 Yimbed kwane yedmimaib, "Nubbed komo kamuub kuu YARIMAN ma wedmendokban,
Yekob ye God kuu yangmadande doreen." andimaib.
8 Israeldan yi inameniibbandan, yiib kuu kaadkerime!
Awon korokdan kui, yiib kuu komo aron arimbed kaadkeraniib?
9 Kerendem ongmoon ye God kuu wengambirindebankowoo?
Indob ongmoon ye God kuu wedmindebankowoo?
10 Ambibkin maa maadan didangkimaan ye God kuu ongkandindebankowoo?
Nimakarub kedmengkandimaan ye God kuu kaadkerindokowoo?
11 YARIMAN kuu nimakarubbed komo komo meenimaib kuu yekaad,
kwane yi kuu inumni mimo areb kangkon yekaad.
12 O YARIMAN, ebbed didangkewenman kuu amun kerunewen.
Eb amob yaambed kedmengkanewenman kangkon amun kerunewen.
13 Kuye karub kuu ye yaa dabab menebaneen kuu ebbed nen awanenaneeb,
miin arewa kamenabidan yi dowad dem nidke dowan keraneeb kumbed.
14 Amborom kuu YARIMAN kuu ye nimakarub yaa domondaanban,
yembed yumbon kondoondan yaa domondaanban kui.
15 Amaan ari kuu korok korokbed angkon ika yorokmo ye kerekmen yaambed wengyundaniib,
kwane kangdommo doriibdan korem kuu kuye wengyundi yorokmo yaambed dukmonaniib.
16 Kanembed ne dowad yaro miin arewadan yaa manmo keraneen?
Kanembed ne dowad ambarakmidan yaa manmo keraneen?
17 YARIMAN kuu ne yaa ma awawindo karen,
ne kuu aron yemoonban ari iwarimo kere bobnaan karen.
18 "Ne kuu kombarandamiin." ande yedmaniin kuu
o YARIMAN, eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kumbed angkumone nen kowaneeb.
19 Ne kuu uniyiib meeni darewoob keraan yaron kuu
ebbed ne yaa mimyob keewe ne meeni darewoob kankubuneewe kubiyiib keraan.
20 Ooni ye inamen unitab arewa ye karub kuu eb yaa daboknaneenoo?
Dowan.

Manmo kerundi ye amob arewa ongmi ye karub kuu eb yaa dabokna-
neenoo? Dowan.
21 Yi kuu nedbenib yorokmodan yaa manmo kerimaib,
kwane yi kuu ambarakmindodan yaa dudanabe ambarakmiwen kowe
dukni yeman ande wengyundimaib.
22 Kumban YARIMAN kuu ne aromne angkumonimbon keroon,
ne God kuu ne aromkonombon, yeyiib yaa wanaine kukbimaan.
23 Yi ambarakmi ye dowad kakman kondene
yi miin arewa kamenabi dowad monmaraneen,
YARIMAN nub Godbed yi yeene monmaraneen kui.

Yook 95

1 Minime, YARIMAN yaa kube wingkem.
Nub bobni yaa burudande bindi ye Aromkonoman yaa kube baandem.
2 Ye arinambo ari menenub eso andenub
kube baandenub ye aningko kankooni yook wingkem.
3 Kedi, YARIMAN kuu God darewoob arimbed,
ye kuu god yena burudande King darewoob arimbed keroon.
4 Okad yu ambokab yiri kuu ye dingki dem aom awine oonoon,
kwane aangko dungkun dungkun mana angka kangkon yeman.
5 Karamok kuu yeman, amborom kuu yembed ongmoon kowe.
Kwane, ye dingkimbed okad kamkono ongmoon.
6 Aomnime, ye yaa bumangkane korok kankibine ye aningko kankoonem,
kwane nub ongmenaboonman YARIMAN yaa bumangkem.
7 Amborom kuu ye kuu nub God,
kwane nub kuu ebka bangkandimaabdan ye nimakarub,
nub kuu sibi areb yembed dorondare oonimaan.
Kibikee, ye weng wengambiribka

8 Meriba yaambed kwaniwen areb kwane yiib niindem aom kamkono
keraib,
kwane Massa yaa amiibban ye amboon angka kangkon kwaniwen areb
kwane keraib.
9 Kuyaa kuu yiib awoya yiri kuu nembed komo kamaan kuu wedmiwen
kuned,
ne yaa komboon darobe kaamone wedmiwen.
10 Weeb 40yiib kuu ne kuu yi yaa kongendembaraan,
kwane nembed yedmaan, “Yi kuu niindem aom kimyen winimaibdan,
kwane ne dobiri kerekmen kuu yangmadandimaib.” andaan.
11 Kowe norin wandeni amob weng ongmeni yedmaan,
“Yi kuu ne yiidkimbon aom awunaibban.” andaan.

Yook 96

1 YARIMAN yaa yook yeeb wingkime.
Okaddan korem, YARIMAN yaa yook wingkime.
2 YARIMAN yaa wingkime, ye aningko kankoonime,
aronki mimim kuu bobni yaa burudande bindi ye kiwaan ongmoon ye
weng amun dakmembirime.
3 Ye nambiri ye weng kuu ambibkin mimim korem yaa daandime,
ye ambangkenabi yeka mamaa kuu nimakarub korem yaa daandime.
4 Amborom kuu YARIMAN kuu darewoob arimbed, ye aningko kankooni
kumbedmo yimin,

kwane ye kuu unenimbon, god yena arebban.
5 Ambibkin mimimdan yi god korem kuu kuruwak godmo,
kumban YARIMANBED Eweniib ambidiib ongmenaboon.
6 Nambiriyiib dobiri manimanandewiib kuu ye yaambed meneboon,
kwane ye kuu ye kurikuri boyambiwoombed aromkonoyiib manimanandewiib doreen.
7 O ambibkin maa maa dabokniwendan korem, YARIMAN yaa ee andime,
YARIMAN kuu nambiriyiib aromkonoyiib kuyaa kuu ee andime.
8 YARIMAN yaningko kuu nambiri darewoowiib kowe kuyaa ee andime,
munob koni yemaniib kanmene ye kurikuri boyambib yu kuuk wirinimbon aom awudirime.
9 YARIMAN yaningko kankoonime, ye karadmo doreen kuu nambiriyiib kowe.
okaddan korem, ye arinambo ari une kiringmime.
10 Ambibkin mimimdan yaa yedmime, “YARIMAN kuu oone doreen.
Okad kuu kan ongme kowoone yumbon kamkonoyiib kereen kowe kan dewenebinban.
Kwane ye kuu ambibkin mimimdan yaa konomdangmo wengyundaneen.” andime.
11 Ambid kuu kubuko okad kuu kubi dowakeniib keruko
karamok baanduko karamok yu dingkan korem kangkon baandibko
12 mongkobon korem kubibko mongkobon yu kumkam kangkon kubibko
at kuu baandi yaa wengamberenib kwane kube wingkime.
13 Yi kuu YARIMAN ye arinambo ari kwananiib, amborom kuu mananeen kowe.
Okad yu kumkam yaa wengyundok mananeen kii.
Ye kuu okad yu kumkam yaa yorokmo ye kerekmen yaambed wengyundene,
nimakarub korem yaa aadidmiyiibban anammo wengyundaneen.

Yook 97

1 YARIMAN kuu oone doreen kowe, okaddan kuu kubime,
kwane dudbi dudbi angka doriibdan kangkon kubime.
2 Wiiwiib amnoom doromodiib kuu ye yaa awanewandiwen,
kwane yorokmo ye kerekmeniib anammo wengyundiyiib kuu ye dibere oonimbon ye ambokab.
3 Ye arinambo ari kuu amoyiib denimaan,
kwane kuye amotbed ye bondan kunaya doriib kuu denendimaan.
4 Ye imakbed okad kumundin kee nambirimaan,
kwane okad kuu wedmekoru kiringmimaun.
5 YARIMAN kuu aangko aangko dia keraane in yawaak kere okmo keremoon areb kerimaib,
okad kumundin yu Yariman ye arinambo arimbed kui.
6 Eweniib ambidiib kuu ye yorokmo kerekmen yaa dakmimaib,
kwane ambibkin koremdan kuu ye nambiri wedmimaib.
7 Kane kane kuruwak god yaa kurikuri kerimaib kuu yi korem yaa karak kondimaib,
kuruwak god yaa kerengkan keriwendan yaa kui.
Goddan korem, yi kuu ye yaa bumangke ye yaningko konkoonime.
8 Saiyon kuu wengamberekoru kubeen,
kwane Yudadan yi kambong kambong kuu kubiyiib keriwen,
amborom kuu, o YARIMAN, ebbed wengyundewen kowe.

9 O YARIMAN, eb kuu okad yu kumkam korem yaa Burudande Darewoob Arimbed Keroonman,
ebbedmo kuu aningko darewoob arimbed, god yena arebban.
10 YARIMAN yaa mimyob dowaken keenimaibdan, arewa yaa kuu wangdandunime.
Kedi, ye kerekmen yaambed doriibdan kuu yembed dorondarimaan,
kwane yi kuu yembed miin arewadan yi aromkono aom ben angka nongkobimaan.
11 Nambiri kuu yorokmodan ari yurene
kubi kuu kangdommo doriibdan yaa kondimaan.
12 Kane kane yorokmo doriibdan, yiib kuu YARIMAN yaa kubenib
ye aningko karadmo kankoonime.

Yook 98

God yaningko kankooni ye yook.
1 YARIMAN yaa yook yeeb wingkime,
amborom kuu binangke ye yaa anam andi yeman ongmenaboon kowe.
Kwane ye dingki wiwi karadmombed
bondan korem nangme burudande doroon.
2 YARIMANBED bobni yaa burudande bindi ye kiwaan ongmoon kuu korokbene,
ambibkin mimimdan yaa kuu ye yorokmo kerekmen korokbendoon.
3 Ye kuu Israeldan yi dowad ye womoniyiibban ye mimyob dowakeniib
ye ma korondiyiibban weng awini ye inameniib ikakman meenoon.
Bobni yaa buruande bindi ye kiwaan nub Godbed ongmoon kuu
okad yimin yimin koremdan kuu wedmiwen.
4 Okad kumundindan, YARIMAN yaa kube baandime,
ye aningko kankooni dowad yook wingkenib kube komkime.
5 Haapbed YARIMAN yaa wangkime,
haapbed wangki kuwengiib wingkiyiib kamime.
6 Kibiyiib sibi duruwiibbed baandenib
nub King, YARIMAN kui, ye arinambo ari kube komkime.
7 Karamok kuu baanduko karamok yu dingkan korem kangkon baandibko
okad baanduko okad kwari doriibdan korem kangkon baandime.
8 Ok awaan korem kuu dingki wowemoon areb kamime,
kwane aangko aangko kuu ibmo kubi yook wingkime.
9 Yi korem kuu YARIMAN ye arinambo ari wingkime,
amborom kuu ye kuu okad yiri mene wengyundok meneen kowe.
Yembed okad yu kumkam kuu yorokmo wengyundene
ambibkin mimimdan yaa konomdangmo wengyundaneen.

Yook 99

1 YARIMAN kuu oone doreen kowe,
ambibkin mimimdan kuu une kiringmime.
Ye kuu engyus burawiib yi kidangkambed king ye dibere oonimbon ari dibeen kowe,
okad kuu kiringmuk.
2 Saiyon aom kuu YARIMAN yaningko kuu darewoob arimbed,
kwane ye kuu darewoob arimbed, ambibkin korem arebban.
3 Yi kuu ye aningko darewoob arimbed manimanandewiib kankoonime,
ye kuu karadmo kowe.

4 King kuu aromkonoman, ye kuu anammo wengyundi yaa dowaken dare-
woob kerunoon.
O King, ebbed konomdangmo ye kerekmen ongmewen,
Yekob ye awoya ari kuyaom kuu
anammo wengyundeneb yorokmo kamenabewen.
5 YARIMAN nub God ye aningko kankoonime,
ye yon kiriboon yirimbed ye yaa bumangke yaningko kankoonime,
ye kuu karadmo kowe.
6 Moses yoom Eeron yoom kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan
kuyaom kuu yiyiib.
Samuel yangkon God yaa baandimaibdan kuyaom kuu yeyiib.
Yi kuu YARIMAN yaa baandiiwe
yi yaa inandundoon.
7 Yembed wiib dodkono areb doreen aombed yi yaa daandoon,
kwane yembed komo kamoon ye wengiib amob weng ongmooniib kuu
kondoone awine ooniwen.
8 O YARIMAN nub God,
ebbed yi yaa inandundewen.
Eb kuu Israeldan yi arewa kamenabi yaa ukum kowimaab kuned,
eb kuu yi ambarakmi are nonondandi ye God.
9 YARIMAN nub God yaningko kankoonenib
ye aangko karadmo arimbed ye yaa bumangke yaningko kankoonime,
amborom kuu YARIMAN nub God kuu karadmo kowe.

Yook 100

God yaningko kankooni ye yook. Eso andi yeman.
1 Okad kumundindan, YARIMAN yaa kube komkime.

2 Kubi dowakeniibbed YARIMAN yaa bumangke yaningko kankoonime.
Kubi yookiibbed ye arinambo ari minime.
3 YARIMAN kuu God ande yiibkaadkerunime,
nub ongmenaboonman kuu yembedmo, kwane nub kuu yeman.
Nub kuu ye karuwa nimaya, nub kuu sibi areb ye bangkandimbon aom
doruub.
4 Eso andiyiibbed ye kurikuri boyambib yu kuuk wirinimbon ye ambongko
aom awunem,
kwane ye aningko kankooniyiibbed ye kurikuri boyambib yu kuuk
wirinimbon aom awunem.
Ye yaa eso andenub ye aningko kankoonem.
5 Amborom kuu YARIMAN kuu amun,
kwane ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu dowan keraanban
oonendembaraneen,
kwane ye ma korondiyiibban weng awini ye inamen kuu nimakarub
yaro dobere dobere yaro wananiib korem aom angkimbaraneen.

Yook 101

Dewid ye yook. God yaningko kankooni ye yook.
1 Ne kuu eb womoniyiibban ye mimyob dowakeniib anammo
wengyundiyiib ye dowad yook wingkaniin,
o YARIMAN, ewaningko kankooni yook wingkaniin.
2 Ne kuu ongme kaadkereni ambarakmoon kii ande dedmoniyiibban ye
kerekmen yaambed dobaraniin.
Komo aron arimbed ne yaa mananeeb?

Nambiwoom dobaraniin kuu
ne niindem aom ma aadikmiyiibbanbed dobaraniin.
3 Ne indob ari kuu karakiib arewa ye barang kuu
ma dowakeniib kerainban.
God yaa angkurom korokbeniwendan yi kamenabi yaa kuu kongendimain,
yi kuu ne ma nen kimyen wanaibban kii.
4 Inamen unitawiibdan kuu ne yaa kuu ambab angka keraniib,
inamen arewa korem kuu kangkadmaniin kui.
5 Kanembed ye dia doreenman yaa yemyeb wengamborokbanabaneen kuu
nembed ye kuu kebenenaniin.
Kanembed ye kuu nembedmo yimin ande kerengkan kamaneen kuu
nembed ye kuu angkodmenainban.
6 Ne kuu ne ambibkindan anam andiwen yaa karub amun ande kerek-
naniin,
kwananiine ne yoom dobaranuub.
Kane ye kuu ambarakmoon kii ande dedmoniyiibban ye kerekmen
yaambed dobaraneen kuu
ne yaa awawaneen.
7 Karub kanembed ye kuu birandimaan kuu
nambiwoom kuu yeyiib dobaraanban.
Karub kanembed ye kuu dudanabimaan kuu
ne arinambo ari dobaraanban.
8 Ne ambibkin ye arewa kamenabidan kuu
amkimo korem kebenendaniin.
Nembed arewa kamenabidan korem kuu
YARIMAN ye siti aombed ben bunangka kiradmaniin.

Yook 102

Durud yewed kandoonman ye kurikuri weng. Ye kuu miin yiminban kerekore mimyob wandoon ye weng YARIMAN yaa dakmoon.
1 O YARIMAN, ne kurikuri kee wengamberewe.
Ne awawe ande baandi kuu eb yaa monok.
2 Ne yiminban kere eb yaa baandaka
eb murubia ne yaa kuu kan yeknaab.
Eb kerendem kuu ne yaa kowe wengamberewe.
Kwane eb yaa baandaka kirod inanduwe.
3 Ne wad dobiri yaron kuu amareng anwenemoon areb,
kwane ne kono kuu amoyidkob denemoon areb keroon.
4 Ne niindem aom kuu kereek nuubne koknemoon areb keroon.
Kedi, ne animan ani kuu nonondandimain.
5 Ne wareki darewoob kamimain kumbed
yomiibban konokonomo keraan.
6 Ne kuu amboon angka on kanakana areb keraan,
kwane ne kuu ambib bobbon aom on kamim areb nembirimo do-
baraan.
7 Amnoom kuu angkande kaimain kumban unuk angkindeban keraan,
kwane ne kuu wid angka ye on areb nembirimo keraan.
8 Aronki doboob kuu ne bondanbed ne yaa daawi yeman kerimaib,
kwane kane kane ne yaa damangkawimaib kuu naningko kande butun
yeman kerimaib.
9 Kedi, ne kuu yikbod kumbed naniman areb kere aneni,
ne anande kaimain ye ok aom kuu ne inokiib kubudaraana animain.

10 Kwanimain kuu amborom kuu eb norin darewoob ne yaa wandewen kowe.
Kedi, ebbed ne nendane kan angka korarewen.
11 Ne wad dobiri yaron kuu oobneya ye kuruwak areb,
kwane ne kuu kereek nuubnemoon areb kere winimain.
12 Kumban, o YARIMAN, eb kuu eb dibere oonimbon arimbed aron korem diberembirimaab,
kwane eb yirin kuu nimakarub yaro dobere dobere yaro wananiib korem aom kwane angkimbaraneen.
13 Eb kuu dembeneb Saiyon yaa mimyob kowaneeb,
amborom kuu ebbed yu yaa awandi yaron kuu muneen kowe,
aron kinewen ari muneen kui.
14 Kedi, yu ambib ye bot bondanbed ben angka kirariwen kuyaa kuu eb demedan kuu mimyob keendimaib,
yu monmarundiwen ye ingkud kuyaa kuu korem mimyob kowimaib.
15 Ambibkin mimimdan kuu YARIMAN yaningko yaa une bumangkaniib,
kwane okad yiridan yi king korem kuu eb nambiri yaa une bumangkaniib.
16 Amborom kuu YARIMAN kuu angkon ika Saiyon yengbekore
ye nambiriyiib angkadaraneen.
17 Ye kuu kamboknondan yi kurikuri yaa inandundaneen,
yi kaamoni yaa kuu wunekaraanban.
18 Awoya awoya amaan ari yi dowad wongkibko,
yi kuu YARIMAN yaningko kankoonime andi ye weng kukei.
19 "YARIMAN kuu ambab ari ye dobirimbon karadmo arimbed yiri keendomboroon,
Ewen arimbed okad yiri wedme daroboon kui.
20 Kukuu wii aom kamobiwendan yi wareki wengamberekore,
dukni yeman andiwendan yaa ben angka nongkobanded." kwane wongkime.
21 Kwananeen kuu YARIMAN yaningko kuu Saiyon aombed dakmenib
Yerusalem aombed ye aningko kankoonaniib.
22 Ambibkin mimimdaniib oonimbon mimimdaniib kuu
YARIMAN yaa kurikuri kamande nedbaniib kuu kwananiib kii.
23 Ne kuu weeb yemoonban dobaraan kumbed ne aromkono kuu yembed dookboon,
yembed ne wad dobiri yaron kuu nare dukmenmo keroon kui.
24 Kowe nembed yedmaan, "O ne God, ne mokaid doriin keyaombed ne nen angkanaab.
Eb weeb kuu nimakarub yaro dobere dobere yaro wananiib korem aom wenembirimaun.
25 Yimin andowoon yiri kuu ebbed okad yu ambokab ongmenabewen,
kwane ambidiib Eweniib kuu eb dingkimbed ongmenabewen.
26 Yi kuu monmaraneen kuned eb kuu dobaraneeb,
yi kuu ebkad korobob keremoon areb keraniib kui.
Yi kuu ebkad areb ebbed biangke ben kiradmekoreb
yeweb ben debendaneeb.
27 Kumban eb kuu kwane doreebmo doberembaraneeb,
kwane eb weeb kuu ma yimin wandaanban.
28 Eb demedan yi meed kuu uniyiibban kumbed dobaraniib,
kwane yi awoya kuu eb arinambo ari ye yumbon aom dobaraniib.

Yook 103

Dewid ye yook.

1 O ne kingkin, YARIMAN yaningko kankoona,
ne niindem aom kumundiniib ye aningko karadmo kankoona.

2 O ne kingkin, YARIMAN yaningko kankoona,
ne yaa awawi ye kerekmen yaa ma nonondandain.

3 Ye kuu ne ambarakmi korem are nonondandene
ne bob anikad maa maa korem kuu ongmewimaan.

4 Kwane ye kuu ne bobneni bobkonombon aom angkimbarain andi ye dowad biddene,
womoniyiibban ye mimyob dowakeniib mimyob keewe kakman are nonondandiyiib keewimaan.

5 Kwane ye kuu ne inamen dowaken yaa yiminmo amunmo keruwimaan,
kowe on diba yaromkono areb ne yaa kuu kewed yaromkono dobiri kerekmen ika kawaane kwane dobirimain.

6 YARIMANBED yorokmo ambangkimaan,
kwane yembed dabab wayiroondan yi dowad anammo wengyundimaan.

7 Yembed ye dobiri kerekmen kuu Moses yaa korokbenoon,
kwane ye kamenabi kuu Israeldan yaa korokbendoon.

8 YARIMAN kuu mimyob kowi ye God, kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keendi ye God,
ye kuu kirodmo norin wandimokban, ye kuu mimyob dowaken darewoob keendi ye God.

9 Ye kuu nub yaa manmo kerundembaraanban,
kwane ye norin kuu kwane kowe awinembaraanban.

10 Ye kuu nubbed komo ambarakmuwen ye dabab yaambed ukum kondindo,
kwane ye kuu nubbed komo arewa kamenabuwen ye kakman yaambed inandindo.

11 Amborom kuu okadbed ari daane Ewen nandi ye ambab kumunkingki kwamune areb kuu,
ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu miin darewoob, ye yaa unimaibdan yaa.

12 Aron dembimaun angkambed wene aron kubunimaun angka keri ye ambab kwamune areb kuu,
yembed nub ambarakmi kuu nub yaambed ben ambab angka kiradmoon.

13 Awodkimbed dana meed yaa mimyob kowimaan kwamune areb kuu,
YARIMANBED ye yaa unimaibdan yaa kangkon mimyob kowimaan.

14 Amborom kuu nub kuu komombed ongmenaboon kuu yekaad,
nub kuu okad yiridanmo kangkon yekaad kowe.

15 Nimakarub kuu kekei, yi dobiri yaron kuu kereek areb aron dukmenmo.
Yi kuu kainekorib kirodmo kiomne duknaniib, yi kuu dura angka ye nong wuung areb,

16 nuubbed mene wuure araane kokne dowan keremoon areb kii,
kwane nong wuung demboon ye okad kuu nong wuung koknoon yaa ma meenimokban.

17 Kumban aron korem anuk doboroonbed mene aron korem ambab ari dobaraneen kumaom kuu
YARIMAN ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu
ye yaa unimaibdan yaa angkimbirimaan.

Kwane ye yorokmo kerekmen kangkon yi awoya ari yaa angkimbirimaan,
18 kane kanembed amob weng yembed ongmoon kuu awinenib
ye kongamki yamob kuyaa meene awinaniib kuu kuye mimyob dowaken kuu yi yaa kwane angkimbaraneen kui.
19 YARIMANBED ye dibere oonimbon kuu Ewen arimbed nowoon,
kwane ye oonimbon aom kuu kumkam koremiib.
20 YARIMAN ye engyus, yiib kuu ye aningko kankoonime,
aromkonodan kuu ye kwanime andi ye weng awine kwanimaib,
ye weng awine kandimaibdan kui, yiib kuu ye aningko kankoonime.
21 YARIMAN ye ana nangmidan Ewen ari doriib korem, ye aningko kankoonime,
ye demedan kuu ye dowaken yaambed kwane ambangkimaib kui, yiib kuu ye aningko kankoonime.
22 YARIMANBED komo komo ongmenaboon ye kumkam, yiib kuu ye aningko kankoonime,
ye oonimbon aom doriibdan kui, ye aningko kankoonime.
O ne kingkin, YARIMAN yaningko kankoona.

Yook 104

1 O ne kingkin, YARIMAN yaningko kankoona.
O YARIMAN ne God, eb kuu darewoob arimbed,
kwane eb kuu nambiriyiib dobiri manimanandewiib inwarewen.
2 Ebka eb nambirimbed ebkad doboob areb kan dabunewen,
kwane ebbed ambid kuu dabua areb kan batangne binge koweneb,

3 ambid ari ye ok arimbed eb dobirimbon kuu arumewen.
Ebbed wiib ben eb seriot areb ongmeneb yarebimaab,
kwane nuub kan ayari on areb ongmeneb kuye buraab arimbed wan yarebimaab.
4 Ebbed nuub kuu ben eb weng benbidan kerundimaab,
kwane amot yumbu kuu ben eb demedan kerundimaab.
5 Ebbed okad yu ambokab ongmenabewen,
kowe kan dewenebinban aron korem.
6 Kwanekoreb karamok kuu dabua areb kan okad ari dabunendewen,
kowe ok kuu aangko aangko kebeneen.
7 Ok yaa ongkandewen kumbed kombiri wuneen,
eb nambadbed baandewen kumbed ok kuu wan wenemoon areb wenebeen.
8 Ok kuu aangkombon ari korondenu
kankubunen yiri dewenenu
ebbed ongmenabewen ye yumbon kurimbed wuneen.
9 Ebbed karamok wene burudandindeban ye yumbon nongkobewen kowe,
ok kuu ikakman okad kumundin dabunaunban.
10 Ebbed kirubdem ongmenabaawe ok kuu kankubunen yiri wenenu
aangko yara yara kere yiri wenebimaun.
11 Ok wenebaune okad yu dingkan korem kuu animaib,
donki kiib kangkon ok ane mikmonimaib.
12 Ayari onbed ok kaat yaa amiyiib yenbenabenib,
at kwari kuu yookiib wingkanabimaib.
13 Eb dobirimbon arimbed am yedme kowaawe aangko aangko ari winimaun,
kowe eb ambangkanabi yaambed yob iraane okad kubimaun.

14 Kereek kuu buromakau yi ani dowad ongmaawe dembimaan,
kwane yongbon yeman nimakarub yi ani dowad ongmaawe dembimaun.
Okad yirimbed animan yemoon dembimaib,

15 nimakarub ane yi niindem aom kubi ye wain ok ye nong yob dembaune,
nimakarub kube murubia kankooni ye olif ambodiib ye at kuu yowiib iraune,
aromkono kondi ye flawa ye wiit kuu yowiib irimaan kui.
16 YARIMAN ye at kuu ok ane mikmonimaib,
ambibkin Lebanon yu at sidaa yembed arumenaboon kui.
17 Kwari kuu onbed ami yenbenabimaib,
kwane on dareb kawanmo kwangkon menebe at feer kwarimbed amiyiib yenbenabimaib.
18 Naningkod kiib kuu aangkodem kiibdeb kwarimbed doriib,
kwane ba haireks kuu aangko kebed angkambed doriib.
19 Ebbed wood ku ongme kowewen kumbed amaroniib yongkonbi yaroniib kimingki yeman kereen,
kwane aron yu kubuni kiwaan kuu yukaad.
20 Ebbed amnoom ku ongmewen kumbed minimaan,
kwane dingkan kiib kuu amnoombed yarebimaib.
21 Laiyon kuu aye anem ande komkanabimaib,
kwane yi animan onmimaib kuu Godbed bangkandimaan.
22 Aron yaro minimaun kuu yi kuu wene bikderebimaib,
yi kuu yi angkimbon dem aom ikakman wene dibere unuk dangimaib kui.
23 Kwane nimakarub kuu wene yi demembon yaa deme awinaiwe
kwane wene oobne miriknimaan.
24 O YARIMAN, eb ambangkenabi kuu yemoon kai.
Eb kuu meeni kangdommombed korem ongmenabewen,
kwane okad kwari kuu ongmenabewen ye kumkam kuu yemoonmo muubniwen.
25 Karamok kuu yakui, yara yara kuu darewoob ambab,
kwane kuri niindem yiri kuu okyiri dingkan yemoon kai, kimingkindeban,
dingkan embengiib darewoowiib wad doriib kui.
26 Kwane motod kuu kwarimbed dewenebimaib,
kwane kumaombed omyere darewoob lewaiyatan kuu ebbed ongmekoreb kaaneewe kuri iningkuk kamimaan.
27 Yi korem kuu ebbed animan maondaneewa ananuub manok ande dobirimaib,
kwane ebbed aron anam arimbed bangkandimaab.
28 Animan bangkandaawa bimaib,
kwane dowakeniib keraawa yiminmo kerimaib.
29 Eb murubia kan yeknaawa uniwon karakwon kerimaib,
yi inum kuu ebka kandaawa yoworenib ikakman okad kerimaib.
30 Kumban ebbed eb inum yi yaa kondaawa yi wadkeri kuu andowe dobirimaib,
kwane ebbed okad kumundin ongmendaawe yeeb areb ikakman kerimaun.
31 YARIMAN ye nambiri kuu aron korem kwane angkimborok,
YARIMAN kuu yembed komo komo ambangkanaboon yaa kubok.

32 Yembed okad kumundin wedmendaana yuka kiringmimaun.
Yembed aangko aangko yaa angkorondaane amarengiib dembimaan.
33 Ne wad dobaraniin yaron korem kuu YARIMAN yaa yook wingkimamaniin.
Aron komoyiib kwane okad kiri dobaraniin yaron kuu ne God yaningko kankooni yook wingkimamaniin.
34 Nembed YARIMAN yaa kubimain kuu,
ne meeni inamen yaa kuu yembed amun ande kubok.
35 Kumban ambarakmenabidan kuu monmare okad kiri kee dowan kerok.
Kwane arewa kamenabidan kangkon dowan kerime.
O ne kingkin, YARIMAN yaningko kankoona.
YARIMAN yaningko kankoonime.

Yook 105

1 YARIMAN yaa eso andime, ye aningko yaambed koromone dore baandime.
Yembed komo komo kamenaboon kuu ambibkin mimimdan yaa daandime.
2 Ye yaa yook wingkime, ye aningko kankooni yook wingkime.
Binangke ye yaa anam andi yeman ongmenaboon korem kuu dakmime.
3 Ye aningko karadmo yaa kubi darewoob kerime.
YARIMAN ande onmiibdan, yiib niindem aom kuu kubime.
4 YARIMAN ande onmenib ye aromkono nub yaa kondok andime.
Ye yaa kurikuri kere ye aningko kankoonembirime.
5 Binangke ye yaa anam andi yeman ongmenaboon kuyaa kuu ika meenime,
kami yeka mamaayiib wengyundi wengiib kuyaa kangkon ika meenime.
6 O ye dememan Abraham ye awoya ari,
o Yekob ye meed, Godbed kinoondan kui,
7 ye kuu YARIMAN nub God,
ye wengyundi weng kuu okaddan korem yaa angkimbaraneen.
8 Yi dowad amob weng ongmoon kuyaa aron korem meenimaan, nonondandaanban,
Yembed kwamime andi ye weng yedme kowoon kuyaa meenaneen,
nimakarub yaro dobere dobere yaro wananiib 1,000iib yaron doboob kuu,
9 Abraham yaa yedme kowoon ye amob weng kui,
Aisek yaa kangkon yedme kowoon ye amob weng kui.
10 Amaanbed kuye amob weng kuu Yekob yaa ee awinem ande yedmoon,
Israel yaa amob weng kee aron korem yeman ande yedmoon kukei,
11 "Eb yaa Keenan ambibkin kee nembed kabdaniin,
kowe eb ambibkin keranuun." andoon.
12 Kumban Yekob awene kuu yemoonban,
yi kuu yemoonban anam, yi kuu ambibkin kumaom doriib kangkon noroddan.
13 Yi kuu kwane ambibkin maa kere ambibkin maa kere awerenmo yariwen,
oonimbon maa kere oonimbon maa kere yariwen kui.
14 God kuu yi yaa karub yenambed dabab wayiraib ande kebenoon,
kwane yi dowad king yena ongkande yedmoon,
15 "Nembed yi ari oiyo bune kinaandan kee angkorondaib,
ne profesidan keyaa ma arewa kamendaib." andoon.
16 Kwane yembed Keenan ambibkin kuyaa am yongkonbi kondoone
yi kuu animaniibban keriwen.
17 Kwane karub maa kankowoona yedin wonoon,

kukuu Yosef, ye kuu ye ayiyambed kan mooniwen, dabderem yiri
dobere dememo awinembiri ye karub keri dowad.
18 Nenwiniwendanbed ye yon kuu seinbed borokiwen kumbed kubungk-
abawiib keroone,
ye kongkono yaa kangkon seinbed borokiwen.
19 Kwane doboroonkob wene yembed komarewa keraneen ande dakmoon
kuu anam id keroon,
YARIMANBED ye yaa daanoon ye weng kuu anam id keroon kui.
20 Kwane wii aom doreen kuu Idyipdan yi kingbed nen bunangka kowoon,
ambibkin maa maa oonoonmanbed nen bunangka kowoone obon
keroon kui.
21 Kwane kingbed ye kuu nen kowoona ambiwoom doriibdan korem yi
korok keroon,
kingbed ye kuu nen kowoona king ye yiribman korem oonoon kui.
22 Kwane deme konoona ye dowaken yaambed king ye dana meed ked-
mengkandene,
king ye korok korok yaa meeni kangdom kuu kedmengkandoon.
23 Amaanbed Israel awene kuu Idyip aom awudiriwen,
Yekob ye nimadana yoom kuu Hem okad yiri winiwen kui.
24 YARIMANBED ye nimakarub kuu dana yemoon bangkandoona muubni-
wen,
yi kuu ongmendoona yemoonmo keriwen, Idyipdanbed yi yaa bon
keriwendan arebban.
25 Bondan kuu yembed ongmendoona ye nimakarub yaa arud wandembir-
imaib,
bondanbed ye demedan yaa wunonwanon kamiwen kui.
26 Kwane yembed karub ayoob ben yuroon,
ye dememan Moses yoom kinoonman Eeron yoom kui.
27 Yi kuu binangke God yaa anam andi yeman ongmenabiwen Idyip aombed,
kami yeka mamaa kuu Hem okad aom ongmenabiwen kui.
28 Yembed Idyip ambibkin aom kuu kumunmo kerok ande yedme kowoona
kumunmo keroon,
kumban Idyipdan kuu ye weng yaa wabkad keriwen.
29 Yembed yi ok kuu kan amonombe umkan keroone,
okyiri oon korem kuu dukniwen.
30 Idyipdan yi ambibkin aom kuu kod muubniiwe,
yena kuu korok korok yi wadnari angkimbon aom awudiriwen.
31 Yembed yedme kowoona wadmung nimingkiwen yemoon menebiiwe
kimiring menebe ambibkin kumundin aom muubniwen.
32 Yembed ongmoona ambibkin kumundin aom kuu
am boyareb yurukmo kiroboone imakiib kamenaboon.
33 Yembed Idyipdan yi nong yob yongboniib yedob ayiib monmarene
yi ambibkin ye at korem kuu monmaroone kurubkurub keriwen.
34 Yembed ed yedme kowoona menebiwen,
yi kimingki kuu yiminban.
35 Kwane yimbed nong biid at biidiib mongkobon kawiib korem kuu
anenib dowan korodkabmo kere winiwen.
36 Kwane yembed Idyipdan yi meed wonob dana korem kuu yenbande
nongkoboon,
kaine amni ye aromkono ibduruk korokbi yeman kuu dukniwen kui.
37 Kwanekore Israeldan kuu bin yaro angkane wonoon, yi kuu bot silvaayiib
bot goldiib yemoon ben winiwen,

kwane yi amyenimbon korem aom kuu karub maa ma komborok andindo.
38 Kwane Israeldan winiiwe Idyipdan kuu kubiwen,
amborom kuu Israeldan yaa uniwen kowe.
39 Godbed wiib kandune aron ye nimin kebeni yeman yi ari kowene
amnoom kuu amot yumbuyiib yi ari kondimaan.
40 Yimbed kaamoniiwe yembed on yaningko kweil benmonoon,
kwane Ewen ari ye om animan bangkandoone ane mikmoniwen.
41 Yembed bod dumnad yaambed ok nandaana menebimaun,
kwane ok kuu ok awaan areb kere okad koknoon angka wenebimaun.
42 Godbed kwamoon amborom kuu ye weng kunduk karadmo yaa ika meenoon kowe,
ye dememan Abraham yaa konoon kui.
43 Kwane, yembed ye nimakarub kuu amboon aombed ben kubiyiibbed angkadoroon,
yembed kinoondan kuu kube baandiyiib ben angkadoroon kui.
44 Kwane, yi yaa kuu ambibkin yenadan yi okad kondoon,
kowe yi kuu yenambed deme yobdoodiib ambangkiwen ye kumkam ben ooniiwe yiman keroon.
45 Kwanoon kuu yembed wongkoon yamob awine kandime andene
ye amob ben kongamkime anded.
YARIMAN yaningko kankoonime!

Yook 106

1 YARIMAN yaningko kankoonime!
YARIMAN kuu amunmo kowe, ye yaa eso andem,
amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem angkimbaraneen kowe.
2 YARIMAN ye kamenabi aromkonoyiib kuu kanembed dakme yimin keraneen?
Ma, ye aningko kankooni ye weng korem kuu kanembed dakmaneen?
3 Anammo wengyundimaibdan kuu amun kerundoon,
yorokmo dobirimaibdan kangkon amun kerundoon kii.
4 O YARIMAN, eb nimakarub yaa kubi dowaken keendaneeb kuu ne yaa kangkon ika meene.
Ebbed yi kuu arewa yaa burudande bindaneeb kuu ne yaa kangkon awawe.
5 Kwananeeb kuu kinewendan yiminmo dobaraniib kuu neyiib keraniin,
kwananeeb kuu eb ambibkindan kubaniib kuu neyiib keraniin kii,
kwananeeb kuu yumbon kondewendan ewaningko kankoonaniib kuu neyiib keraniin kii.
6 Nub kuu nub awoya yiri areb ambarakmuwen,
kwane nub kuu wabkad kerenub miin arewa kamenabuwen.
7 Nub awoya yiri kuu Idyip aom dobiriwen kuu
binangke eb yaa anam andi yeman ongmenabewen kuyaa kuu ma meenindo.
Eb amun amun kamenabi yemoon yi yaa kamewen kuu ika meenindo keriwen,
kwane yi kuu karamok Dodmo yaambed wabkad keriwen.
8 Kumban yembed yi kuu arewa yaa burudande bindoon, ye yirin kowi ye dowad.
Ye aromkono darewoob korokbi dowad kwanoon.
9 Yembed karamok Dodmo yaa ongkandoone keekne bid kamkono kereen,

kwane karamok kuu domokbe angkara angkara keroon kowe yembed
yi kuu wedyiri bid koknoon ari ben kinban yanoon.
10 Kowe yembed yi yaa arud wandemboroonman yaa kuu burudande
bindoon,
kwane yembed yi bondan yi dingki dem aom kuu bidde ben angka
nongkoboon.
11 Kwane yi bondan kuu karamokbed yeene yukneen,
karub mimo ma ok ambe bid dorindo.
12 Kwanoon kumbed yi kuu ye weng kunduk yaa anam andenib
ye aningko kankooni yook wingkiwen.
13 Kumban yembed komo kamoon yaa kuu yi kuu kirodmo nonondandiwen,
kwane ye dowaken kuu kuna ande kaamonindo, yika inamen ong-
menib kwane ambangkiwen.
14 Kwane, Idyip ye animan yaa moommo kerenib,
amboon angka God yaa komboon kaamobiwen.
15 Kowe yimbed komo kaamoniwen kuu kondoon kumban,
kwane kuyoom kuu bob anikad arewayiib kan kondoon.
16 Yi kuu ambib kombon yenbiwenbon aombed Mosesiib
YARIMAN ye kurikuri dememo awini ye karub Eeroniib yaa wungkandi-
wen.
17 Kowe okad kuu andokbe mongkod daadenu Detan kuu kan anukmuneen,
kwane okadbed Abiram yoom ye yoman winiwendan yoom kuu ben
mangkanabeen.
18 Yi yoman winiwendan kuu amotbed denoboon,
amot yumbumbed arewa kamidan kee dene kubunoon kui.
19 Yimbed aangko Sainai angkambed buromakau mana ye kuruwak ongmi-
wen,
kwane kuye dudi god ye kuruwak bot goldbed ongmiwen kuyaa
kurikuri keriwen.
20 Kowe yi kuu Nambiriyiib Ye God yaa korondenib,
buromakau ambi ye kuruwak yaa kurikuri kame kubiwen,
kukuu kereek animaan ye dingkanmo kuda.
21 Godbed yi kuu arewa yaa burudande bindoon kuned,
yi kuu ye yaa nonondandiwen.
Ye kuu Idyip yirimbed ambangkanabi dareb dareb ongmenaboonman,

22 ye kuu Hem okad aombed kami yeka mama ongmenaboonman,
ye kuu karamok Dodmo yaambed binangke ye yaa anam andi yeman
ongmenaboonman kuned ye yaa nonondandiwen.
23 Kowe Godbed yi kuu monmaraniin ande yedmoon kumban,
yembed kinoonman Mosesbed yaro God dore yi dore wedyiri doberene
God ye norinbed yi kuu monmaradamoon kuu kebenande kamoon.
24 Amaanbed yi kuu okad amun kuyaa korondenib
ye weng kunduk kuyaa anamban andiwen.
25 Yi kuu yi ambib kombon aombed mungkubmangkab kamiwen,
kwane YARIMAN ye weng kuu awine kandindo, korondiwen.
26 Kowe yembed ye dingki kankoone weng kamkono yedme kowoon kuu
yi kuu amboon angkambed duknaniib kumbedmo andoon.
27 Weng ari yedme kowoon kuu yembed yi awoya ari ben buyokbayok
kamaneena ambibkin yena angka dobaraniib,
bidambib maa maa kuyaa boketawaraneene dobaraniib kui andoon.
28 Yi kuu dudi god maa Baal Peor yaa daboknenib,
wadkeriyiibban ye dudi god yaa munob koni ye animan aniwen.

29 Yimbed kwane arewa kamenabiwen kumbed YARIMANBED yi yaa norin wandoone,
bob anikad miin arewa kuu kan dembe yenbandoon.
30 Kumban Finehasbed yaro dorene ambarakmoonman kuu kan wengyundene ukum kerunoona,
kuyaambed bob anikad arewa kee Godbed kondoon kuu kebenoon.
31 Kwane Godbed Finehas yaa karub yorokmo ande yedmoon,
kwane kuye weng kuu nimakarub yaro dobere dobere yaro wananiib korem aom kwane angkimbaraneen.
32 Aron maa Israeldanbed ok Meriba yaambed arewa kamiiwe YARIMANBED arud wandoon,
kwane yi arewa kami kumbed dabab kuu Moses yaa monoon,
33 amborom kuu yi kuu God ye Kingkin yaa wabkad keriwen kowe,
Mosesbed yi yaa kenambunmo dakmoon.
34 YARIMANBED yi yaa yedme kowoon kuu Keenan ambibkin aom doriibdan korem yeene nongkobime andoon kumban,
koremban yenamo yenbandiwen.
35 Kwane, yi kuu Keenan ambibkin aom doriibdan yaa kan dabokenib,
yi amowamob yaa awine kandenib,
36 yi kuruwak god yaa kurikuri kame yi aningko kankooniwen kowe,
kuye kuruwak god kuu Israeldan yaa kawaad nong awinemoon areb kerundoon.
37 Israeldanbed yi karub danayiib nima danayiib kuu
yeene kuruwak god, awad arewa kui, yi dingki aom nongkobiwen.
38 Yimbed ambarakmindodan ogood yenbandiiwe umkan kubudoroon,
yi karub danayiib nima danayiib yi umkan kui.
Yimbed yeene Keenandan yi kuruwak god yi dingki aom nongkobiwen kowe,
ambibkin kuu umkan kubudoroon kumbed Godbed yi yaa angkurom korokbendi yeman keroon.
39 Yimbed kwane kamiwen kumbed yi kangkon Godbed angkurom korokbendi yeman keriwen,
yi arewa kamenabi yaambed yi kuu nenemdan areb keriwen.
40 Kwana kowe, YARIMAN ye norin kuu ye nimakarub yaa denoboon,
yumbon kondoondan yaa kuu komyeng areb kerundoon kui.
41 Kowe yembed yi kuu ben ambibkin yenadan yi dingki ari nongkoboon kowe,
yi yaa kuu arud wandembiridanbed ooniwen.
42 Yi yaa kuu yi bondanbed dabab dabab yobdoodmo bangkandiwen,
kwane yi kuu yi bondan yi dabderem yirimbed doriib.
43 Yembed yi kuu aron yemoonmombed arewa yaa burudande bindimaan,
kumban yi kuu wabkad kamembirimaib kowe,
ambarakmi dem kongdem yiri kubunimaib.
44 Kwanimaib kumban ye yaa baandiiwe wengamboroon kuu
yembed yi miin yiminban keriwen kuyaa wedmendoon.
45 Kwane amob weng ongmoon kuyaa kuu yi dowad ika meenekore,
ye womoniyibban ye mimyob dowaken darewoob yaambed yi yaa ukum kondi kuu korondoon.
46 Kwane yembed yi bondan kuu ongmendoona yi bondan kuu yi yaa mimyob kowimaib,
kane kanembed Israeldan awingkiwendan kui.
47 O YARIMAN nub God, nub kuu arewa yaa burudande binde.

Nub kuu ambibkin maa maa kumaom doruub kuu ben menebe.
Kwananeeb kuu ewaningko karadmo yaa eso andenub,
ewaningko kankoone kubi darewoob keranuub.
48 YARIMAN, Israeldan yi God, ye aningko kankoonem,
aron korem anuk doberewenbed mene aron korem ambab ari dobaraneeb kumaom kuu kwane kamem.
Nimakarub korem kuu yedmime, “Anam kwanok.” andime.
YARIMAN yaningko kankoonime.

Buk Angko

107

Yook 107-150

1 YARIMAN kuu amun kowe, ye yaa eso andem,
amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem angkimbaraneen kowe.
2 Ku yedmaan kuu YARIMANBED biddoondan kuu kwane yedmime,
bondan yi dingki dem aombed biddoondan kui.
3 Okad maa maa yaambed benmonoondan kui,
kangkayiib kaomiib kariyiib kiriyiib yaambed benmonoondan kui.
4 Yena kuu amiibban ye amboon angka awerenmo yariwen,
kwane siti yaa wini ye kiwaan onmiwen kuned ma wedmindo.
5 Yi kuu mungiyiib ok moomiib kumbed
duknok andiwen.
6 Kwane yi kuu dabab kandiwen ye dowad YARIMAN yaa baandiwen,
kowe yembed yi miin yiminban keriwen yaa kuu awandoon.
7 Ye kangkon yi kuu ben kiwaan yorokmo arimbed
kinban wenene siti yaa nandoon.
8 Yi kuu YARIMAN ye womoniyiibban ye mimyob dowaken ye dowad ye yaa eso andime,
kwane binangke ye yaa anam andi yeman ongmenaboon ye dowad kangkon eso andime.
9 Amborom kuu kane kane yi kuu moom bobniwen kuu bangkandoone ane mikmoniwen,
kwane kane kane yi kuu mungi bobniwen kuu animan amun bangkandoone yiminmo keriwen kowe.
10 Yena kuu kumun aombed dobiriwen, kumun doromod bobnin aom kui,
yi kuu wiidan, seinbed yerengki ye durud yewediib dobiriwen kui.
11 Amborom kuu yi kuu anukbed God ye weng yaa wabkad kerenib,
Korem Burudandoon Arimbed ye God ye ongkandi yaa wunekariwen kowe.
12 Kwana kowe, yembed yi kuu ben deme yobdoodmo yaa kiraroon,
kwane yi kuu komborok andiwen kuu yi kuu awandi ye karuwiibban.
13 Kwanekorib dabab kandiwen ye dowad YARIMAN yaa baandiwen,
kowe yembed yi miin yiminban keriwen yaa kuu awandoon.
14 Kwane yembed kumun doromod bobnin aom kuu yi ben angkaderene,
yi yaa sein yerengkoon kuu buruwadmoon.
15 Yi kuu YARIMAN ye womoniyiibban ye mimyob dowaken ye dowad ye yaa eso andime,
kwane binangke ye yaa anam andi yeman ongmenaboon ye dowad kangkon eso andime.
16 Amborom kuu yembed wii ambongko broonsbed ongmiwen kuu wowe monmarene,

yerengki yeman awurimbed ongmiwen kuu nare kiradmoon kowe.
17 Yena kuu yika wabkad keri ye inamen yaambed inameniibbandan kerenib,
ambarakmenabiwen kumbed durud yewed kandiwen.
18 Kwane yi kuu animan korem yaa komyeng areb kerundekorib,
bobni ambongko yaa winiwen.
19 Kwanekorib dabab kandiwen ye dowad YARIMAN yaa baandiwen,
kowe yembed yi miin yiminban keriwen yaa kuu awandoon.
20 Kwane yembed weng kowoon kumbed yi kuu ongmendoon,
kwane yika monmari ye inamen yaa kuu burudande bindoon.
21 Yi kuu YARIMAN ye womoniyiibban ye mimyob dowaken ye dowad ye yaa eso andime,
kwane binangke ye yaa anam andi yeman ongmenaboon ye dowad kangkon eso andime.
22 Yi kuu munob konemoon areb ye yaa eso andime,
kwane ye ambangkanabi kuu dakme kubi yookbed wingkime.
23 Yena kuu motod aombed karamok ari winiwen,
yi kuu ok darewoob ari dewenenib berengke moonidan keriwen kui.
24 Yi kuu YARIMAN ye ambangkanabi wedmiwen,
binangke ye yaa anam andi yeman karamok niindem yiri ongmenaboon kui.
25 Amborom kuu yembed yedmoone nuuwa ama arewa kamene
oknondok darewoob ambab ari ben daanebeen kowe.
26 Oknondokbed yi kuu kan ambid ari daanekoru kan niindem yiri kubunekoru kameen,
kwane arud darewoob aom aomniwen kumbed aromkonoyiibban dubendebenmo keriwen.
27 Kwane yi kuu awarak yimaundan areb kanwene kudore kudore kamenib,
inamen amun kandindeban keriwen.
28 Kwanekorib dabab kandiwen ye dowad YARIMAN yaa baandiwen,
kowe yembed yi miin yiminban keriwen yaa kuu ben angka nongkoboon.
29 Yembed nuuwa ama yaa yedmoone dowan keroon,
kowe karamok yu oknondok kuu kan kubune yewenub kereen.
30 Yewenub keruune yi kuu kubiwen,
kwane yembed ben kinban wene yimbed wirinande meeniwen yaa be monoon.
31 Yi kuu YARIMAN ye womoniyiibban ye mimyob dowaken ye dowad ye yaa eso andime,
kwane binangke ye yaa anam andi yeman ongmenaboon ye dowad kangkon eso andime.
32 Kwane yi kuu nimakarub nedbimaib aombed ye aningko kankoonenib,
aamkono aamkono nedbimaib aombed ye aningko kankoonime.
33 Yembed ok awaan kuu amonomboone koknoonbon okad keruune,
kirubdem menebenaun ye okad kuu kebenoone okad kamkonombonmo keruune,
34 yob irimaan ye okad kuu amonomboone kab kainindeban ye okad kereen,
amborom kuu kuyaa doriibdan kuu miin arewa kamenabimaib kowe.
35 Angkon amaan yembed amaan koknoonbon okad kuu amonomboone ok bumbon ye okad keruune,
okad kamkonobonmo kuu amonomboone kirubdem menebenaun ye okad keruune,
36 mungi bobniwendan kuu kuyaa ben monoone,

yimbed siti yenbekorib dobiriwen.
37 Yi kuu mongkobon ongmekorib nong yob kab kibingkiiwe
yob yemoonmo ire wonoone wandiwen.
38 Yembed yi yaa amun kerundoone yemoon ariyiib yidwaroon,
kwane yi dingkan amongkob kangkon ma domondoona nombere yiri
kubunindo yemoon ariyiib keriwen.
39 Amaanbed yi kuu nombere kamene yiri keroon,
kwane dabab wayiriyiib miin yiminban keriyiib mimyob wandiyiib
kumbed kan kubune yirimbed keriwen.
40 Yembed yi korok korok yi dowad miin arewa ande ambodiibban kerun-
dekore,
kiwaaniibban ye amboon yaa ben nongkoboone awerenmo yariwen.
41 Kumban yembed nub yaa awandok andidan kuu yi yaa dabab angkeen
yaa benkoobekore,
yi nimadana kuu ongmendoone sibi wad yemoon areb yemoon ariyiib
keriwen.
42 Kangdommo dobiridan kuu kuyaa wedmekorib kubiwen,
kumban arewa kamenabidan kuu mungkod karangkiwen.
43 Kanembed ye kuu meeni kangdomiib keroka weng anuk angkeen kuyaa
kaadkerok.
Kwane ye kuu YARIMAN ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kerek-
men yaa meenok.

Yook 108

Yook, God yaningko kankooni ye yook Dewidbed wongkoon.
1 O God, ne niindem aom kuu kiringmiyiibban kangdommo,
ne kuu ne inamen koremiibbed wangke yook wingkaniin.
2 Haawiib laiyayiib, yiib kuu dembime!
Yiiwiib wangke wingkeni aron kakmendaniine awawini nambere
wananuun.
3 O YARIMAN, ne kuu ambibkin korem aombed eb yaa eso andaniin,
kwane ne kuu ambibkin maa maadan aombed ewaningko kankooni ye
yook wingkaniin.
4 Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu miin darewoob, kukuu okad
yirimbed kawene Ewen aom nandi ye kwane ambab arebban.
Eb ma korondiyiibban weng awini ye kerekmen kuu daane ambid aom
nandoon.
5 O God, Ewen burudande ewaningko ariyiib kerok.
Eb nambiri kuu okad kumundin ari kerok.
6 Eb dingki wiwimbed nub kuu arewa yaa burudande binde awande.
Kwananeeb kumbed mimyob dowaken keendewendan kuu ben angka
nongkobaneeb.
7 God kuu ye karadmombon aombed yedmoon,
“Nembed ne bondan burudande doreni okad Sekem kuu ne nimakarub
yaa numbere kondaniin,
kwane Sukot dabon yiri kwangkon nekwane kumunkingkaniin, num-
bere kondi dowad.
8 Gilead kuu neman, Manase kwangkon neman,
Efraim kuu ne topi kamkono,
Yuda kuu ne king yaromkono yobdoodmo ooni yeman.
9 Moab kuu ne dingki oki yeman ye kobukmo yabad.
Idom ari kuu ne yonkad kiraraan.
Filistia ari kuu nembed burudande doraan kumbed komkaan.” andoon.

10 Kanembed ne nen siti bot kuukiib aom aomnaneen?
Kanembed ne nen ambibkin Idom aom wananeen?
11 O God, ebbedmo yimin. Eb komande nub wunekarundewen?
O God, eb komoyiibkob nub ana nangmidan yoom wanaibban?
12 Nub bondan yaa nangmi dowad nub awande,
amborom kuu karub ye aromkono awandaniiwe nangmanuub kuu korem yiminban kowe.
13 Nub kuu Godiib kumbed burudande doranuub,
kwane yembed nub bondan ari dorene ben kubunaneen.

Yook 109

Yook ambo bi ye karub yeman. God yaningko kankooni ye yook Dewidbed wongkoon.

1 O God, eb kuu nembed ewaningko kankoonimainman,
iwari keraab,
2 amborom kuu arewa kamenabe birandimaibdan kuu
ne yaa daawimaib,
yimbed ne dowad dudi wengbed dakmiwen kui.
3 Ne yaa arud wandembiri wengbed ne kanawanewandiwen,
kwane ne kuu yi yaa ma arewa kamindo kumbed yimbed nimaib.
4 Ne kuu yi yaa mimyob dowaken keendaan kumban yi kuu amonombe nembedmo arewa anduwiwen,
kumban ne kuu kurikuri kamendi ye karub.
5 Ne kuu yi yaa amun amun kamaine inanduwe arewa kamimaib,
kwane mimyob dowaken keendaan ye dowad arud wandembiriwen.
6 Arewaman maa kine nendebko ne bonman yaa manmo kerunok,
kwane ambarakmoon kii ande dedmonde yedmendi ye karub nenmenebko ne bonman ye dingki wiwi angka doborok.
7 Ne bonman kuu wengyunde wedmibko anam ambarakmoon kerok.
Kwane ye kurikuri kami kumbed amonombe ambarakmi yeman kerok.
8 Ye weeb kuu yemoonban kerok,
kwane ye korok keri ye yumbon kandoon kuu karub maambed kandok.
9 Ye dana meed kuu awodkiyiibban kerime,
kwane ye wonong kuu irib keruk.
10 Ye meed kuu kirinwanmo yare eekmenabidan kerime,
kwane yi ambib arewa kereen kuyaom kuu koronde ben angka kirarime.
11 Ye dungkumiib angkeen ye karubbed ye yiribman korem bok,
kwane yembed ambangkoon ye yiribman kuu noroddanbed dorebunbe bime.
12 Ye yaa mimyob dowaken keeni ye karuwiibban kerok,
kwane ye meed ari awodkiyiibban keraniib kuyaa kuu mimyob keendi ye karuwiibban kerok.
13 Ye awoya ari kuu nare dowan kerok,
kwane yi aningko kuu are dowan kerok, amaan ari dobaraniibdan kuu yi yaa nonondandundime.
14 Ye ambeya yi arewa kamenabi kuu YARIMAN yarinambo arimbed kwane angkimborok,
kwane ye ena yu ambarakmi kuu are dankaraib.
15 Kwane yi ambarakmi kuu aron korem YARIMAN ye murubia ari angkimborok,
kwananeen kuu yembed okaddan yaambed yi meenmi yeman kuu nare dowan keraneen.

16 Amborom kuu kuye karub kuu ma kubende amun kamande meenindo,
kwane kamboknondaniib awandok andidaniib miin yiminban keri-
wendaniib kuu
yembed yi yaa duknime ande yenbandimaan.
17 Ye dowaken darewoob kuu butun wengmo dakmembiri kowe,
kuye butun kuu ikakman ye yaa menebok.
Amun kerundi kuu ye dowakenban kowe,
amun keruni kuu ye yaa ambab kerok.
18 Ye kuu aronki mimim korem ebkad derenimaan areb butun kamimaan,
kwane aron yemoon ok animaan areb butun kamenabi kuu ye inamen
aom aomderebimaan,
kwane aron yemoon animan kowiib ane aromnimaan areb butun kami
yaa meeni dowaken darewoowiib kerimaan.
19 Kowe kuye butun kuu ebkad doboob ye ari dabunemoon areb kerok,
kwane kuye butun kuu kobaiknong boronemoon areb keremborok.
20 Ne yaa ambarakmoon kii ande dedmowe yedmewidan yaa kuu weng
anuk angkeen kuu YARIMANBED kwane kamok,
ne yaa weng arewa daawimaibdan yaa kui.
21 Kumban, o YARIMAN Ambengkan, eb yirin kowi dowad ne yaa kuu amun
amun kame.
Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu amun kowe, ne kuu arewa
yaa burudande nende.
22 Amborom kuu ne kuu kamboknon kere awawe ande kamaan,
kwane ne niindem aom kuu durud yewed kandaan.
23 Ne kuu oobneya ye kuruwak wene biknemoon areb kubuniibban keraan,
kwane ne kuu ed yaa nuubbed wuure kankaremoon areb keraan.
24 Ne kuu animan koronde eb yaa kurikuri kerimain kumbed ne dangbo kuu
wud kereni,
ne id kuu kad kombere konokonomo keraan.
25 Ne kuu ne yaa ambarakmoon kii ande dedmowe yedmewidan yi
damangkawimbon keraan,
kwane yi kuu wedmewimaib kuu yi korok wamburukme damangkaw-
imaib.
26 O YARIMAN ne God, ne awawe.
Ebka eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kerekmen yaambed ne
kuu arewa yaa burudande nende.
27 Kwane, eb dingkimbed ne dowad kwane ambangkaneeb ye yoman kuu yi
yaa korokbendebko yikaadkerime,
kukuu, o YARIMAN, ebbed ne dowad kamaneeb kuu wedmaniib kui.
28 Yi kuu butun kamaniib kumban ebbed amun keruwaneeb.
Yimbed nenbandaniib kuu yi yaa karak kondaneeb kumban,
eb dememan ne kuu kubaniin.
29 Ne yaa ambarakmoon kii ande dedmowe yedmewidan kuu aningko
arewayiib kerok,
kwane yi yaa kuu karakbed ebkad doboob areb kan derene bedmok.
30 Ne mongkodkonombed YARIMAN yaa eso darewoob andunaniin,
kwane kadaareb yemoon kidangkambed ye aningko kankoonaniin.
31 Amborom kuu ye kuu awawime andi ye karub ye dingki wiwi angka
doberene awanenimaan,
ye yaa wengyunde bobni yeman andimaibdan yi dingki aom kuu buru-
dande nendi dowad.

Yook 110

God yaningko kankooni ye yook Dewidbed wongkoon.

1 YARIMANBED ne Yariman yaa yedmoon,
“Ne wiwi angkambed dibereewo,
nembed eb bondan korem kuu
ben eb yondad dabderem yiri kiriba.” andoon.

2 Eb ooni yaromkono kuu YARIMANBED aangko Saiyon yaambed aromkono ariyiib daboknaneen,
kwane yembed yedmaneen, “Ebbed eb bondan aom kuu ebbed oonaneeb.” andaneen.

3 Eb aromkono kuu nambiri karadmoyiib korokbaneen yaron ari kuu
eb nimakarub kuu nindorokiibbed eb yoman wananiib.
Amkimo ye nirok areb
eb kewed yemooniib ewiib yaa mananiib.

4 YARIMANBED ye inamen ma amonombaanban ye weng yedme kowoon,
“Eb kuu Melkisedekbed God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub keroon areb kwane
God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub aron korem dowad kerewen kii.” andoon.

5 Yariman kuu eb dingki wiwi angka doreen,
kwane ye norin aron arimbed kingdan kuu beengke monmaraneen.

6 Yembed ambibkin mimimdan kuu wengyundenekore
yenbande nongkobe wenore mim arimo keraneen,
kwane yembed okad yiri ye korok korem kuu beengke monmaraneen.

7 Ye kuu kiwaan kebed angka ok manambed ananeen,
kwana kowe, ye korok kuu ari kankoonaneen.

Yook 111

1 YARIMANBED ye aningko kankoonime.
Ne kuu ne niindem aom kumundin kumbed YARIMAN yaa eso andaniin,
kangdommo doriibdan nedbimaib aombed.

2 YARIMAN ye ambangkanabi kuu darewoob arimbed,
ye ambangkanabi yaa dowakeniib keriwendan kuu kuyaa andangke meendobimaib.

3 Ye kamenabi kuu nambiriyiib manimanandewiib,
kwane ye yorokmo kerekmen kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

4 Binangke ye yaa anam andi yeman ongmenaboon kuu nub yaa daandaane meenimaub, nonondandaubban.
YARIMAN kuu kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keendi ye God,
ye kuu nub yaa dabab menebaane mimyob kowi ye God.

5 Ye yaa unimaibdan yaa kuu yembed animan bangkandimaan,
kwane yembed amob weng ongmoon kuyaa kuu aron korem meenembirimaan.

6 Yembed ye nimakarub yaa ye ambangkanabi yaromkono kuu korokbendoon,
ambibkin yenadan yi okad kuu kande yi yaa kondoon kowe.

7 Ye dingkimbed ambangkanabi kuu anammo, yi kuu yorokmo,
kwane ye kongamki yamob kuu angkumone dobiri yeman.

8 Yi kuu aron korem kwane dangembaraneen,
yi kuu anamiibbed awinimaib, yi kuu yorokmoyiibbed awinimaib.

9 Yembed ye nimakarub biddi ye kiwaan ongmoon,
kwane ye amob weng ongmoon kuu aron korem yeman yedme kowoon.

Ye aningko kuu karadmo, ye aningko kuu binangke ye kuu darewoob arimbed andi yeman.
10 YARIMAN yaa uneni kuu meeni kangdom ye ambokab,
kwane kane kanembed ye kongamki yamob awinimaib kuu yi korem kuu inamen kaadkeri amun kandiwen.
Ye yaningko kankooni kerekmen kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

Yook 112

1 YARIMAN ye aningko kankoonime.
Karub kanembed YARIMAN yaa unimaan kuu YARIMANBED amun kerunoon,
kwane karub kane kuu YARIMANBED kwanime andi ye weng yaa dowaken darewoob keroon kuu YARIMANBED amun kerunoon.
2 Kuye karub ye dana meed kuu okad yiri kuu aromkono darewoobdan keraniib,
kwane ye ayowa ari kuu kangdommo dobaraniiwe amun kerundaneen.
3 Odamoda yiribman yemoona kuu ye ambiwoom dangoon,
kwane ye yorokmo kerekmen kuu aron korem kwane angkimbaraneen.
4 Kuye karub kuu kangdommo doriibdan yi dowad kumun aombed namberemoon areb keroon,
kwane ye kuu kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keendene yena yi dabab yaa mimyob keendene yorokmo dobirimaan ye karub.
5 Karub kanembed kubiyiib od darewoob kondene nindorokiibbed od araben kondimaan kuu amunmo dobaraneen,
yorokmo kerekmen yaambed deme awinimaan ye karub kui.
6 Amborom kuu ye kuu ma kan kiringmaanban kowe.
Yorokmo ye karub kuu Godbed aron korem meenenaneen nonondandunaanban.
7 Ye kuu weng yuk arewa yaa kuu ma unaanban,
kwane ye niindem aom kuu kiringmiyiibban kangdommo,
YARIMAN yaamo angkumone doreen.
8 Ye inamen kuu karub maambed ma nen kimyen wanaanban, ye kuu unaanban,
yeenbon arimbed yembed ye bondan burudande doraneen.
9 Yembed nindorokiibbed kamboknondan yaa munob bangkandimaan,
kwane ye yorokmo kerekmen kuu aron korem kwane angkimbaraneen,
kwane ye kuu aningko darewoob arimbed kankoonaniib.
10 Kwane, arewa kamenabi ye karub kuu wedmenekore noriniib keraneen,
kwane ye kuu ningkambo kabang kamene miin yiminban keraneen.
Arewa kamenabidan yi meeni dowakeniib kuu idiibban keraneen dowan.

Yook 113

1 YARIMAN ye aningko kankoonime.
O YARIMAN ye demedan, ye aningko kankoonime.
YARIMAN ye aningko kankoonime.
2 YARIMAN ye aningko kuu amun kerundok,
kibikiib aron koremiib.
3 Aron yaro minimaun angkambed wene aron kubunimaun kuye okad aombed
YARIMAN ye aningko kuu kankooni yeman.
4 YARIMAN kuu ambibkin koremdan yaa kuu yembedmo darewoob arimbed.
Ye nambiri kuu Ewen burudande darewoob arimbed keroon.

5 Kane kuu YARIMAN nub God areb? Dowan.
Ye kuu miin ambab arimbed dibere oonoonman.
6 Ye kuu dibere nikbe kan yiri kerene
Eweniib okadiib yaa kerendombirimaan ye karub.
7 Yembed kamboknondan okad ingkud yiri dangiwen kuu benkoobimaan,
kwane yembed nub yaa awandok andidan kuu yi yaa dabab angkeen yaa benkoobimaan.
8 Yi kuu ongmaane king ye karub dana meed yoom dibirimaib,
yi ambibkin mimodan yi korok korok yoom dibirimaib kui.
9 Yembed nima kurong kuu ongmaane
danayiib kere kubenib yi ambiwoom dobirimaib.
YARIMAN ye aningko kankoonime.

Yook 114

1 Israeldan Idyip aombed angkane winiwen yaron,
Yekob ye awoya ari kuu yikaadban ye weng maa dakmimaibdan yaambed yaro winiwen yaron kui,
2 kuyaron kuu Yudadan kuu ye karadmodan keriiwe,
Israeldan kuu ye nimakarub keriwen.
3 Karamok kuu wedmekoru kombere wuneen,
kwane ok Yooden kuu yinmone ika daaneen,
4 kwane aangko aangko kuu sibi ambi areb korongbere nadmiwen,
kwane koodbon koodbon kuu sibi mana areb korongbere nadmiwen.
5 O karamok, komoyiibkob kombere weneeb?
O Yooden, komoyiibkob yinmone ika daaneeb?
6 O aangko aangko, komoyiibkob sibi ambi areb korongbere nadmiib?
O koodbon koodbon, komoyiibkob sibi mana areb korongbere nadmiib?
7 O okad kumundin, Yariman ye arinambo arimbed kiringme,
Yekob ye God ye arinambo arimbed kui.
8 Yembed dumnadbon kuu amonomboone ok bumbon kereen,
kwane dumnad kamkonombon kuu amonomboone ok kirubdem yemoon ye okad kereen.

Yook 115

1 O YARIMAN, nub yaamban,
ewaningko yaamo kuu nambiri kabdi yeman,
amborom kuu eb womoniyiibban ye mimyob dowakeniib ma korondiyiibban weng awiniyiib bangkandimaab kowe.
2 Ambibkin koremdan kuu komande nub dowad kwane kaamondimaib,
“Yi God kuu kuna?” andimaib?
3 Kumban nub God kuu Ewen arimbed dibeen,
kwane ye dowaken kunaya angkeen kuu kwamunemo ambangkimaan.
4 Kumban yi god kuu kuruwakmo, bot silvaayiib goldiib
karub yi dingkimbed ongmenabiwenmo.
5 Yi kuu mongkodkonoyiib kumban dakmindeban,
kwane yi kuu indowiib kumban wedmindeban,
6 kwane yi kuu kerendemiib kumban wengambirindeban,
kwane yi kuu kiringkonoyiib kumban kuwindeban,
7 kwane yi kuu dingkiyiib kumban badmene kaadkerindeban,
kwane yi kuu yoniib kumban yarindeban,
kwane yi kuu yi kiwadkok weng wandindeban.

8 Kane kanembed kuruwak god ongmenabimaib kuu kuruwak god kuyareb keraniib,
kane kanembed kuruwak god yaa angkumone dobirimaib kangkon kuruwak god kuyareb keraniib.
9 O Israeldan, YARIMAN yaambed angkumone dobirime,
yembed yiib kuu awandene dorondarimaan kowe.
10 O Eeron ye awoya ari, YARIMAN yaambed angkumone dobirime,
yembed yiib kuu awandene dorondarimaan kowe.
11 YARIMAN yaa unimaibdan, YARIMAN yaambed angkumone dobirime,
yembed yiib kuu awandene dorondarimaan kowe.
12 YARIMAN kuu nub yaa meenendimaan, kwane nub yaa amun kerundaneen.
Yembed Israeldan yaa amun kerundaneen.
Yembed Eeron ye awoya ari yaa amun kerundaneen.
13 Aningkoyiibbandaniib aningko darewoowiibdaniib, kaneyambed YARIMAN yaa unimaib kuu
yembed yiib yaa amun kerundaneen.
14 Yiib yaa kuu YARIMANBED
danaya yemooniib awoya yemooniib bangkandok.
15 Yiib kuu YARIMANBED amun kerundok,
Eweniib okadiib ongmenaboonman, yembed kui.
16 Ewen kuu YARIMAN yeman,
kumban okad kumundin kuu nimakarub yaa kondoon.
17 Dukniwendan kuu YARIMAN yaningko kankoonimokban,
iwarimo kere dangiwendan kui.
18 Kukuu nubbed YARIMAN yaningko kuu kankoonimaub,
kibikiib aron koremiib.
YARIMAN ye aningko kankoonime.

Yook 116

1 Nembed YARIMAN yaa mimyob dowaken keenaan,
amborom kuu ne wengiib awawe ande baandiyiib kuu wengamboroon kowe.
2 Yembed ye kerendem kuu ne yaa wengambarande kowimaan kowe,
ne wad kee doriin yaron kuu ye yaa baandimamaniin.
3 Bobni ye kibin abakbed ne kuu yerengkoon,
kwane bobkonombon yiri kubuni ye uniwon karakwon kuu ne yaa meneboon,
kowe ne kuu miin yiminban kereni mimyob darewoob wandaan.
4 Kwamune kerekori, YARIMAN yaningko yaa kowe baandaan,
“O YARIMAN, ne kuu kuyaa burudande nende!” andaan.
5 YARIMAN kuu kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keendi ye God,
ye kuu yorokmo dobiri ye God,
nub God kuu mimyob keendimaan.
6 YARIMANBED mengmengiibban iwari doriibdan yaa kuu awande dorondarimaan,
ne kuu dababbed kankubune yirimo keroon kuu yembed ne nen angka kowoon.
7 O ne kingkin, meeni darewoob keroon kuu koronde iwari kerok,
amborom kuu YARIMANBED amun kamewoon kowe.
8 O YARIMAN, ebbed ne kuu bobni yaa burudande nendewen,
kwane ne kuu ongmeewe ne inok wi kuu dowan keroon,
kwane ne kuu awaweewe komborok andindo.

9 Ne kuu wad dobiridan yi ambibkin aom doriin kuu
YARIMAN ye arinambo ari amunmo dobiri ye kiwaan ari dodkanmo yarebaniin.
10 Nembed anam ande yedmaan kuu
"Ne kuu dabab darewoowiib kii." andaan.
11 Ne kuu binangke uniyiib keraan kumbed yedmaan,
"Karub korem kuu dudanabidanmo kii." andaan.
12 YARIMANBED ne yaa amun amun kamembirimaan kuyaa kuu nembed komo inande konaniin?
13 Ne kuu YARIMANBED arewa yaa burudande nendoon kuyaa eso andi dowad wain ok ye kabus nande ye yaa kankooneni,
ye aningko kowe ye yaa baandaniin.
14 Kwane, ne kuu YARIMAN ye dowad kwananiin andi ye weng yedme nongkobaan kuu awinaniin,
ye nimakarub yi arinambo arimbed kwamunemo awinaniin kui.
15 YARIMAN ye karadmodan ye indob arimbed kuu miin manimanandeb anam,
kowe yi dukni kuu barang miin darewoob ande meenoon.
16 O YARIMAN, anam kuu ne kuu eb dememan.
Ne kuu eb dememan, eb deme wonong yu mingki kui.
Ne kuu yerengkiwen kuu ebbed dudbere nen obon keruwewen.
17 Ne kuu eso andi dowad munob kabdi yeman kuu kabdeni ewaningko kowe eb yaa baandaniin.
18 Kwane, ne kuu YARIMAN ye dowad kwananiin andi ye weng yedme nongkobaan kuu awinaniin,
ye nimakarub yi arinambo arimbed kwamunemo awinaniin kui.
19 YARIMAN ye kurikuri boyambib yu kuuk wirinimbon aombed kwananiin,
o Yerusalem, kub kidangkambon aombed kui.
YARIMAN ye aningko kankoonime.

Yook 117

1 Ambibkin koremdan, YARIMAN ye aningko kankoonime.
Nimakarub korem, ye aningko kuu darewoob arimbed andime.
2 Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken nub yaa keendimaan kuu miin darewoob anam,
kwane YARIMAN ye ma korondiyiibban weng awini ye kerekmen kuu aron korem angkimbaraneen.
YARIMAN ye aningko kankoonime.

Yook 118

1 YARIMAN kuu amun kowe, ye yaa eso andem,
amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem angkimbaraneen kowe.
2 Israeldan kuu kwane yedmime,
"Ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem angkimbaraneen." andime.
3 Eeron ye awoya ari kuu kwane yedmime,
"Ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem angkimbaraneen." andime.
4 Kane kane kuu YARIMAN yaa unimaib kuu kwane yedmime,
"Ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem angkimbaraneen." andime.

5 Ne niindem aom kuu miin yiminban keroon kumbed YARIMAN yaa baandaana,
ne yaa inanduwe ne nen burudande obon kere ongmewoon.
6 YARIMAN kuu ne yaa doreen kowe ne kuu unainban.
Kedi, karub kuu ne yaa kuu komo keruwaniib? Dowan.
7 YARIMAN kuu ne yaa doreen, ye kuu awawi ye karub.
Kwana kowe, ne bondan yaa kuu nangme burudande doraneene wedmaniin.
8 YARIMAN ye kukbimaanbon aom dobiri kuu miin amun,
karub yaa angkumone dobiri arebban.
9 YARIMAN ye kukbimaanbon aom dobiri kuu miin amun,
korok korok yaa angkumone dobiri arebban.
10 Ambibkin koremdan kuu ne yaa bon kere kanawanewandiwen kumban,
YARIMAN yaningko yaambed yi aromkono nare monmaraan.
11 Yi kuu ne yaa kanawanewandiwen, eyokee, yi kuu ne kiwaan kebene kanawanewandiwen kumban,
YARIMAN yaningko yaambed yi aromkono nare monmaraan.
12 Yi kuu mong areb ne yaa kanawanewande nimingkiwen kumban,
yi kuu yik deneene kirodmo kumunderemoon areb keriwen,
YARIMAN yaningko yaambed yi aromkono nare monmaraan.
13 Ne yaa kuu naawonmo ana nangmiiwe kombaraniin andaan,
kumban YARIMANBED awawoon.
14 YARIMAN kuu ne aromkono angkon ne yook,
kwane ye kuu ne nen burudande angka kowi ye karub keroon.
15 Kube komkiyiib burudande dori ye baandiyiib kuu
yorokmodan yi ambib kombon aom kuweng ooneen kii.
“YARIMAN ye dingki wiwi yaromkonombed kwanoon kii!
16 YARIMAN ye dingki wiwi kuu kankoone ari kaimbed keroon kii!
YARIMAN ye dingki wiwi yaromkonombed kwanoon kii!” ande kamiib.
17 Ne kuu bobnainban wad dobereni,
YARIMANBED komo komo ambangkanaboon kuu nembed ben dakmenabaniin.
18 YARIMANBED ne yaa kuu naawonmo didangkawoon,
kumban ne kuu nen bobni ari kowe korondoona bobnindo.
19 Yorokmodan awudirimaib ye kuuk wirinimbon ye ambongko kuu ne yaa nande.
Kwanebko ne kuu awudereni YARIMAN yaa eso anda.
20 Ambongko keyiib kee YARIMAN yeman kii,
kwane yorokmodan kuu ambongko kumbed aom awunimaib.
21 Eb kuu ne baandi yaa inanduwewen kowe, eb yaa eso andaniin,
kwane eb kuu ne nen burudande angka kowi ye karub kerewen.
22 Bot kuu boyambib yenbidanbed kankorariwen kuu,
ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot keroon.
23 Kukuu YARIMANBED kwane ongmoon kedi!
Nub indob ari kee wedmuwen kowe, binangke kubi darewoob keruwen kii!
24 Kibik aron kee YARIMANBED ongmoon,
kowe nub kuu kuye dowad kubenub dowakeniib kamem.
25 O YARIMAN, nub kuu arewa yaa burudande binde.
O YARIMAN, nub kuu ongmebko yiminmo doberem.
26 Karub kane ye kuu YARIMAN yaningko yaambed mananeen kuu ye yaa amun kerunok.

Kuye karub kuu YARIMAN yambib yaa doruub kumbed amun kerunduub kii.
27 YARIMAN kuu God,
kwane yembed nambiri ongmoona nub ari yurendoon.
Yiib dingki aom kuu ambuudiib awingkenib, God yaa kubi dowad nedbe God yaa koni ye bot wuubimbon yaa daane weniibdan yoom dabokne winime.
28 Eb kuu ne God, kwane eb yaa eso andaniin.
Eb kuu ne God, kwane ewaningko kankoonaniin.
29 YARIMAN kuu amun kowe, ye yaa eso andem.
amborom kuu ye womoniiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen kowe.

Yook 119

Alef
1 Kaneya yi kuu yi dobiri kerekmen kuu demkoronmo kuu amun kerundoon,
YARIMAN ye amob awine kandi kerekmen yaambed doriibdan kui.
2 Kaneya yi kuu ye kerekmen korokboon ye weng yaa awine kande doriib kuu amun kerundoon,
yi meeni inamen kumundin kumbed ye ande onmiibdan kui.
3 Yi kuu angkon unitab ye inamen yaa ma awinimokban kerenib
ye kiwaan arimo weniib kui.
4 Ebbed eb kongamki yamob dakme nongkobewen kuu,
nubbed korem awine kande amukni dowad.
5 Ne dowaken darewoob kuu ne inamen kuu kangdommo kerok,
ebbed wongkewen yamob awine kandi dowad.
6 Ebbed kwanime andi ye weng ongmewen kuu andangke meenaniin kuu
ne kuu karak bobni yaa nen kowaibban.
7 Ne kuu eb wengyundi yorokmo yaa kaadkeraniin kuu
ne niindem aom kangdommo kereni eb yaa eso andaniin.
8 Ne kuu ebbed wongkewen yamob awine kandaniin,
ne kuu kumundin domowaab.
Bet
9 Kewedman kuu komarewa kere ye dobiri kerekmen kuu karadmo keraneen?
Ye kuu eb weng yaambed dobaraneen kumbed kii.
10 Ne kuu ne niindem aom kumundin kumbed eb ande onmiin,
domowaawe ebbed kwanime andi ye weng kuu domonene kimyen wanain.
11 Eb weng kuu kube ne niindem aom awine amuknaan,
eb yaa ambarakmain andi dowad.
12 O YARIMAN, amun kerundi kuu eb yaa angkeen,
ebbed wongkewen yamob kuu kedmengkawe.
13 Eb mongkodkonombed dakmewen yamob korem kuu
nembed dakmenabaan.
14 Yiribman yemoon kai ye karubbed ye yiribman yaa kubemoon areb kuu
eb kerekmen korokbewen ye weng awine kandi yaa kubaan.
15 Ne kuu eb kongamki yamob kuu kube meendobeni,
eb dobiri kerekmen yaa kuu andangke meendobaniin.
16 Ne kuu ebbed wongkewen yamob yaa kubaniin,
kwane eb weng kuu nonondandainban.
Gimel
17 Eb dememan ne yaa amun amun kamewe.

Kwananeeb kuu wad dobereni eb weng awine kande dobaraniin.
18 Ne indob nandebko
manimanandeb ye weng eb amob aom kuu wedmenaba.
19 Ne kuu okad kari kee norod karub kowe,
ebbed kwanime andi ye weng kuu ne yaa biknewaab.
20 Ne kuu ebbed dakmewen ye amob yaa moom dowakeniib kowembirimain kowe,
ne niindem aom kuu yewed aneen.
21 Kerengkandan kuu butun kamendewen, yi yaa kuu ongkandimaab,
kwane yi kuu ebbed kwanime andi ye weng yaa koronde kimyen winimaib.
22 Ne kuu eb kerekmen korokbewen ye weng yaa awinaan kowe,
damangkawidaniib ne yaa daawidaniib ne yaa kuu ben kiradme.
23 Korok korok kuu nedbe diberenib ne yaa wengamborokbanabimaib kuned,
eb dememan ne kuu ebbed wongkewen yamob yaa kube meendobembirimain.
24 Eb kerekmen korokbewen ye weng kuu dowaken darewoowiib keraan,
kuye weng kuu ongkande inamen yaa awandidan areb.
Dalet
25 Ne kuu nen okad yiri kankubunoon kowe,
eb weng yaambed ne nen ongmebko wadkera.
26 Ne dobiri kerekmen dakmaana ebbed inanduwewen,
ebbed wongkewen yamob kedmengkawe.
27 Eb kongamki yamob ye kerekmen kedmengkawebko kaadkera,
kwananeeb kuu binangke eb yaa anam andi yeman yaa kuu kube meendobaniin.
28 Ne niindem aom kuu mimyob wandaan kumbed wuud kere wanaan,
eb weng yaambed aromkono kawe.
29 Birandi ye inamen ne meeni aom angkeen kuu kankorare.
Ne yaa kuu amun kame eb amob kedmengkawe.
30 Ne kuu inamen ongmeni ma korondiyiibban weng awini kerekmen yaambed doriin,
ne kuu ebbed dakmewen ye amob awine kanda andaan.
31 Eb kerekmen korokbewen ye weng kuu kamkonomo awinaan,
o YARIMAN, ne kuu nen karak ari kowaab.
32 Ebbed kwanime andi ye weng ye kiwaan arimbed dodkanmo weniin,
amborom kuu ne yaa kuu inamen kaadkeri ariyiib kawewen kowe.
He
33 O YARIMAN, ebbed wongkewen yamob awini ye kiwaan kedmengkawe.
Kwananeeb kuu kuyamob kuu awine kande dobaraniine wene yimin wandaneen.
34 Ne yaa inamen kaadkeri kankawebko eb amob wengambere awineni
ne niindem aom kumundin kumbed awine kanda.
35 Ne onmewebko ebbed kwanime andi ye weng kerekmen ye kiwaan arimbed dodkanmo wana,
amborom kuu kuyaa kuu kubi dowakeniib kerimain kowe.
36 Eb kerekmen korokbewen ye weng yaa kuu ne mimyob nenduneb amonombe ari kowe.
Ne kuu ongmewebko kirim ye inamen kuu koronda.
37 Kerengkan keri ye kumkam yaa kuu ne indob kuu kiwaan kimyen yaa nen kowe.
Eb kerekmen yaa dobiri ye inamen ika kawebko awine aromna.

38 Eb dememan ne yaa ebbed weng kunduk kowewen kuu kwane awine.
Kwananeeb kuu une bumangki ye inamen kuu darewoob keraniin.
39 Yi damangkawi weng yaa wengambere unaan kuu kankorare,
amborom kuu ebbed dakmewen ye amob kuu amun kowe.
40 Kedi, eb kongamki yamob yaa kuu moom dowakeniib kowembirimain kii,
Eb yorokmo kerekmen yaambed ne kuu ongmewebko wadkera.

Waw

41 O YARIMAN, eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu ne yaa monok.
Eb weng kunduk yaambed ne kuu arewa yaa burudande nende.
42 Kwananeeb kuu damangkawi ye karub yaa inandunaniin,
amborom kuu eb weng yaa angkumone doriin kowe.
43 Ne kuu ebbed dakmewen ye amob yaambed kwananeen ande yedmaan kowe,
eb amob ne mongkodkono ari angkeen kuu bingewande kanwanaab.
44 Kowe ne kuu eb amob yaamo awine kamembaraniin,
aron korem korem.
45 Kwane ne kuu obonmo aombed wananiin,
amborom kuu eb kongamki yamob awine dobiri kerekmen onmimain kowe.
46 Ne kuu eb kerekmen korokbewen ye weng kangkon kingdan yaa dakmendaniin,
kwananiin kuned karak kandainban.
47 Kwane ne kuu ebbed kwanime andi ye weng yaa kubi dowakeniib kerimain,
amborom kuu ne inamen mimyob korem kuu kuyaa kowaan kowe.
48 Ebbed kwanime andi ye weng kuu barang darewoob ande kankoonimain,
kuyamob kuyaa kuu ne inamen mimyob korem kowaan,
kwane ne kuu ebbed wongkewen yamob kuu kube meendobembaraniin.

Zayin

49 Eb weng kunduk eb dememan ne yaa kawewen kuu ika meene,
amborom kuu ebbed ne yaa kuu ari kwananeen andi ye inamen kawewen kowe.
50 Ne dabab kandaan yaa mimyob wandi kankubuni yeman kukei,
eb weng kunduk yaambed ongmeweewa wadkeraan.
51 Kerengkandanbed ne yaa kuu naawonmo damangkawimaib,
kumban ne kuu eb amob yaa koronde kimyen winimokban.
52 O YARIMAN, eb amob unyeman anukbed dakme nongkobewen kuu ika meenaan,
kowe ne mimyob wandi kuu kankubunoon.
53 Arewa kamenabidanbed eb amob yaa wunekariwen kuyaa kuu
amot denemoon areb yi yaa naawonmo kongendaan.
54 Ebbed wongkewen yamob kuu ne yook kii,
okad kari kee norod doriin yaron aombed kui.
55 O YARIMAN, amnoom kuu ewaningko yaa ika meenimain,
kwane eb amob awine dobaraniin.
56 Ne kwane awine dobara andi ye weng kukei,
eb kongamki yamob kuu awine kandimain.

Het

57 YARIMAN, ne dobiriyiib yumboniib kuu ebbed ongmewen.
Ne weng kunduk ongmaan kuu eb weng awine kandembara andaan.
58 Ne niindem aom kumundin kumbed eb kubi dowaken kuu ne yaa keewe.

Eb weng kunduk yaambed kabamon kondewen ye mimyob dowaken keewe.
59 Ne dobiri kerekmen yaa andangke meendobaan kowe,
amonombeni eb kerekmen korokbewen ye weng ye yoman dodkanmo weniin.
60 Ne kuu erebnarainban nindorokiibbed
ebbed kwanime andi ye weng awine kandaniin.
61 Arewa kamenabidanbed ne kuu nen nongbed yerengkaniib kuu
ne kuu eb amob nonondandainban.
62 Ebbed dakmewen ye amob kuu yorokmo kowe,
amnomnom yaambed yeedereni eb yaa eso andaniin.
63 Ne kuu eb yaa unimaibdan yaa angkodmendimain,
eb kongamki yamob awinimaibdan kangkon angkodmendimain.
64 O YARIMAN, okad kari kee eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu derendaroon.
Ebbed wongkewen yamob kuu kedmengkawe.
Tet
65 Eb dememan ne yaa kuu amunmo kamenabewen,
o YARIMAN, eb weng yaambed kwane kamewen kui.
66 Ebbed kwanime andi ye weng yaa anam andaan kowe,
andangki amuniib inamen kaadkeriyiib kedmengkawe.
67 Dabab ne yaa minindo yaron anuk kuu ne kuu kimyen wanaan,
kumban kibikee ne kuu eb weng awine kandimain.
68 Eb kuu amun, angkon eb kuu amunmo kamenabimaab,
kowe ebbed wongkewen yamob kuu kedmengkawe.
69 Kerengkandanbed ne dowad dudanabi weng dakmiwen kuned,
eb kongamki yamob kuu ne niindem aom kumundin kumbed awingkaniin.
70 Yi niindem aom kuu kamkonomo,
kumban ne kuu eb amob yaa kubi dowakeniib kowaan.
71 Dabab ne yaa monoon kuu amun,
amborom kuu kuyaambed ebbed wongkewen yamob kedmengkawoon kowe.
72 Eb mongkodkonombed dakmewen yamob kuu miin manimanandeb andaan,
od gold tausen yemooniib od silvaa tausen yemooniib arebban.
Yod
73 Ne kuu eb dingkimbed ongmewen, kwane ebbed ne id kuu wuub nimingkewen,
kwane ebbed inamen kaweebkob ebbed kwanime andi ye weng kuu nekaadkeraan.
74 Ne kuu eb weng yaambed anam kwananeen ande meedme doriin kowe,
eb yaa unimaibdan kuu ne yaa wedmewenib kubime.
75 O YARIMAN, nekaad eb wengyundi weng kuu yorokmo kii,
kwane eb ma korondiyiibban weng awini ye kerekmen yaambed eb kuu ne yaa didangke dabab kawewen.
76 Eb dememan ne yaa weng kunduk kowewen yaambed kwane ambangkoko,
eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kumbed ne mimyob wandi kankubunok.
77 Eb amob yaa kubi dowakeniib keendimain kowe,
mimyob keewebko wad dobara.

78 Kerengkandanbed ne dowad dudanabi weng dakmimaib kumbed ne yaa
ambarakmimaib kowe, ebbed yi yaa karak konde.
Kumban ne kuu eb kongamki yamob yaa kube meendobaniin.
79 Eb yaa unimaibdan kuu neyiib yaa minime,
eb kerekmen korokbewen ye weng yikaaddan kui.
80 Ebbed wongkewen yamob yaa kuu ne niindem aom ambarakmiyiibban
kerok,
kwananeen kuu ne kuu nen karak ari kowaibban.
Kaf
81 Ebbed arewa yaa burudande nendi dowad ne niindem aom kuu moom
dowakeniib koweni miin yiminban keraan,
kumban eb weng yaa kwananeeb ande kowaan kii.
82 Ne kuu eb weng kunduk yaa kwanok ande onmoni nindob yidnoon,
kwane yedmimain, “Komo aron arimbed ne mimyob wandi kuu
kankubunaneeb?” andimain.
83 Ne kuu wain ok yeman ba kadbed ongmiwen amareng aom angkemoon
areb keraan kumban,
ne kuu ebbed wongkwewen yamob yaa nonondandainban.
84 Eb dememan ne kuu aron komoyiib kwane meedmaniin?
Komo aron arimbed ebbed ne nenbandimaibdan yaa kuu ukum konda-
neeb?
85 Kerengkandanbed ne kombiri dowad dem nidkanabiwen,
kowe eb amob dookbiwen.
86 Ebbed kwanime andi ye weng korem kuu angkumone dori yeman.
Karub kuu dudanabe nenbandimaib kowe awawe.
87 Yimbed okad kari kee ne kuu monmarok andiwen,
kumban ne kuu eb kongamki yamob yaa ma wunekarindo.
88 Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken yaambed ongmewebko wadkera.
Kwananeeb kuu eb kerekmen korokbewen ye weng ebbed dakmewen
kuu awinaniin.
Lamed
89 O YARIMAN, eb weng kuu aron korem kwane angkimbaraneen,
eb weng kuu Ewen aombed kangdommo awine angkeen.
90 Eb ma korondiyiibban weng awini kerekmen kuu nimakarub yaro dobere
dobere yaro wananiib korem aom kwane angkimbaraneen.
Ebbed okad kee ongmeneb yumbon koweewa, kwamunemo angkimbu-
reen.
91 Kumkam korem kuu ebbed dakmewen ye amob yaambed kwane dan-
goon,
amborom kuu kumkam korem kuu eb deme yeman kowe.
92 Ne kuu eb amob yaa kubi dowakeniib kerindo karen,
dabab ne yaa monoon kumbed bobnaan karen.
93 Eb kongamki yamob kuu ma nonondandainban,
amborom kuu kuye amob yaambed ebbed ongmeweewa wadkeraan.
94 Ne kuu ebman kowe, ne kuu arewa yaa burudande nende,
amborom kuu eb kongamki yamob awine dobiri kerekmen onmimain
kowe.
95 Miin arewa kamenabidan kuu ne neene monmarem ande meedmiib,
kumban ne kuu eb kerekmen korokbewen ye weng yaa andangke
meendobaniin.
96 Nembed kumkam korem wedmaan kuu ye yiminiibmo kii,
kumban ebbed kwanime andi ye weng kuu ye yiminiibban kii.
Mem

97 O, eb amob kuu mimyob dowaken darewoob kerimain kii!
Aronki doboob kuu kuyaamo meenme andangkembirimain.
98 Ebbed kwanime andi ye weng awinaan kumbed meeni kangdom keraan,
ne bondan arebban,
kedi, kuye weng kuu kwane awinembirimain kii.
99 Eb kerekmen korokbewen ye weng yaa kube meendobimain kowe,
inamen niindem aom andangke bi kerekmen arimbed kandaan, ne
kedmengkawiibdan arebban.
100 Eb kongamki yamob awine kandaan kowe,
inamen kaadkeri arimbed kandaan, aamkono aamkono arebban.
101 Ne kuu arewa kami ye kiwaan kuu ma wanain ande wunekaraan,
eb weng awine kandi dowad.
102 Ne kuu ebka kedmengkawewen kowe,
ebbed dakmewen ye amob yaa kuu doombere angkanindo.
103 Eb weng ambod ne kandaan kuu maa kai kii,
ne mongkodkono aom kuu in ye ambod kuu burudande arimbed
keroon!
104 Eb kongamki yamob yaabed inamen kaadkeri kandimain,
kwanekob ne kuu abdon kami kiwaan korem yaa kuu dowakenban
odkenebmo kerimain.

Nun

105 Eb weng kuu lem areb ne yonbed amunmo dodkan wini yaa nambiri
yeman,
eb weng kuu ne kiwaan yaa nambiri yeman kui.
106 Ebbed dakmewen ye amob yorokmo kuu awina ande kowaan,
nangkon ee anam kwane awinaniin andaan.
107 Ne kuu durud yewed yemoon kandaan,
o YARIMAN, eb weng yaambed ongmewebko wadkera.
108 O YARIMAN, ewaningko kankooni weng nindorokiibbed dakmaan kuyaa
kuu ee yimin ande.
Kwane ebbed dakmewen ye amob kuu kedmengkawe.
109 Ne kuu arudbon aom awunimain kuned,
eb amob nonondandainban.
110 Miin arewa kamenabidan kuu ne dowad yi kawaad nong kowiwen
kuned,
ne kuu eb kongamki yamob yaa domonde kimyen winindo.
111 Eb kerekmen korokbewen ye weng wengambere aron korem awini ye
yumbon kandaan,
kuye weng kumbed ne niindem aom kubi darewoob kerunimaan.
112 Ebbed wongkewen ye amob kuu awine kanda ande nekwaan,
aron korem, kwane wene yimin wandi yimin yaamo keraniin.

Samek

113 Aadidmidan kuu naawonmo kongendimain,
kumban eb amob yaa mimyob dowaken kowaan.
114 Eb kuu ne biknimbon kere ne kombe kii,
eb weng yaambed kwananeeb ande meedmiin.
115 Miin arewa kamenabidan, ne yaa angkanime,
kwananiib kuu ne Godbed kwanime andi ye weng kuu awinaniin.
116 Eb weng kunduk yaambed angkumone awawebko ne kuu doberembara,
kwanebko ne kwananeeb andi kuu kombere monmarain.
117 Ne kuu ebbed wongkewen yamob yaa amun andi dowad angkumone
awawe.
Kwananeeb kuu arud ye barangbed ne kuu ma monmaraanban.

118 Ebbed wongkewen yamob yaa domonde kimyen winimaibdan kuu
ebbed wunekarundimaab,
amborom kuu yi birandi kuu dawangmo kaimaib kowe.
119 Okad kiri miin arewa kamenabidan kuu ebbed kemengkod aremoon
areb kerewen,
kwanekob ne kuu eb kerekmen korokbewen ye weng kuu mimyob
dowaken kowimain.
120 Eb yaa uneni ne id kumundin kiringmimain,
kwane eb wengyundi yaa unimain.
Ayin
121 Ne kamenabaan kuu yorokmo anammo kerekmen yaambed kwamaan,
kowe ne kuu ne bondan yaa nen kondaab.
122 Eb dememan ne yaa kuu amun amun kamebdaniin ande kowe.
Korondaawa kerengkandanbed ne yaa dabab wayiraib.
123 Ebbed ne kuu arewa yaa burudande nende ande onmoni nindob yid-
noon,
kwane eb weng yorokmo yaa kangkon kwanimain.
124 Eb dememan ne yaa kuu eb womoniyiibban ye mimyob dowaken
yaambed kame.
Kwane ebbed wongkewen yamob kuu kedmengkawe.
125 Ne kuu eb dememan, inamen kaadkeri kankawe,
eb kerekmen korokbewen ye weng nekaadkeri dowad.
126 O YARIMAN, kuned kuu ebbed ambangki yaron kii,
amborom kuu eb amob domabangkaib kowe.
127 Anamaa, ebbed kwanime andi ye weng kuu mimyob dowaken kowaan,
bot gold arebban, bot gold yankorenmo arebban kui.
128 Kwanekob, inamen korem yaa kuu eb kongamki yamob kuu yiminmo
ande wedmaan,
kowe dudanabi kiwaan korem yaa kuu naawonmo kongendimain.
Pe
129 Eb kerekmen korokbewen ye weng kuu manimanandeb amun kai,
kowe ne kuu kwane awine kandimain.
130 Eb wengbed ambobimaan kuu nambiri kondimaan,
kwane eb weng kuu mengmengiibban iwari doriibdan yaa inamen
kaadkeri kondimaan.
131 Eb weng dowad ne mongkod daande moom kowembirimain,
amborom kuu ebbed kwanime andi ye weng yaa moom dowakeniib
kowembirimain kowe.
132 Ne yaa murubia kaweneb ne yaa mimyob keewe kakman are nonon-
dande.
Eb yaa mimyob dowaken keebdimaibdan yaa komo kamimaab kuu ne
yaa kwamunemo kame.
133 Eb weng yaambed ne yon dodkanmo wini kerekmen yaa kangkadmewe.
Korondaawa ambarakmimbed ne yaa ma oone dobaraan.
134 Karubbed ne yaa dabab kawembiri yaa kuu ne nen bidde obon kowe.
Kwananeeb kuu eb kongamki yamob awine kandaniin.
135 Eb dememan ne yaa kuu kubi dowakeniib keewe amun keruwe.
Kwane ebbed wongkewen yamob kuu kedmengkawe.
136 Nimakarub kuu eb amob kuu awine kandokban kowe,
ne indob inok kuu ok mana areb menebimaan.
Tsadhe
137 O YARIMAN, eb kuu yorokmo,
kwane eb wengyundi kuu kangdommo.

138 Eb kerekmen korokbewen ye weng kowewen kuu yorokmo,
kuye weng kuu angkumone dobiri yeman kumbedmo.
139 Ne bondan kuu eb weng wunekare nonondandiwen kowe,
anam ambarakmiwen kii ande ne niindem aom denobeen.
140 Eb weng kuu karadmo,
kowe eb dememan ne kuu kuyaa mimyob dowaken kowimain.
141 Ne kuu yiri mana kere kwane akmendandiwen,
kuned eb kongamki yamob kuu nonondandainban.
142 Eb yorokmo kerekmen kuu aron korem korem yeman,
kwane eb amob kuu anammo.
143 Dabawiib durud yewediib ne ari meneboon,
kumban ebbed kwanime andi ye weng yaa kuu kubi dowakeniib kowaan.
144 Eb kerekmen korokbewen ye weng kuu aron korem yorokmo yeman,
inamen kaadkeri kuu kawebko wad dobara.
Kwof
145 O YARIMAN, ne niindem aom kumundin kumbed eb yaa baandaan kowe inanduwe.
Ne kuu ebbed wongkewen yamob awine kandaniin.
146 Ne kuu eb yaa baandaan kowe, ne kuu arewa yaa burudande nende.
Ne kuu eb kerekmen korokbewen ye weng awine kandaniin.
147 Ne kuu warindombed yaro dembeni eb yaa awawe ande baandimain,
eb weng yaambed kwananeeb ande meedmiin.
148 Eb weng meenme andangki dowad
ne kuu amki unuk angkimokban.
149 Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken yaambed ne weng wengambere.
O YARIMAN, ebbed dakmewen ye amob yaambed ongmewebko wadkera.
150 Inamen arewa ongmenib ne nenbandande kamiibdan kuu ne dia keriwen kii,
kumban yi kuu eb amob yaa ambab angka doriib.
151 O YARIMAN, eb kuu ne dia,
kwane ebbed kwanime andi ye weng korem kuu anammo.
152 Unyeman anukbed ne kuu eb kerekmen korokbewen yaambed nekaadkeraan kuu,
ebbed kuye weng kuu aron korem kwane angkimbiri yeman ongmewen.
Res
153 Dabab ne yaa monoon kuyaa wedmeneb ne nen burudande angka kowe,
amborom kuu eb amob kuu ne nonondandimokban kowe.
154 Ne dowad koromoni weng nekweneb ne kuu bidde.
Eb weng yaambed ongmewebko wadkera.
155 Arewa kamenabidan kuu arewa yaa burudande bindi kerekmen yaa ambab angka doriib,
amborom kuu ebbed wongkewen yamob awine dobiri kerekmen onmimokban kowe.
156 O YARIMAN, eb mimyob keende kakman are nonondandi kerekmen kuu miin darewoob arimbed,
ebbed dakmewen ye amob yaambed ongmewebko wadkera.
157 Ne yaa dabab kawidaniib ne bondaniib kuu yemoon,
kuned ne kuu eb kerekmen korokbewen ye weng yaa kuu koronde kimyen winimokban.
158 Koyabdan yaa kuu wedmendekori komyeng areb kerimain,

amborom kuu yi kuu eb weng awinimokban kowe.
159 Eb kongamki yamob yaa mimyob dowaken kowimain kuu wedme.
O YARIMAN, eb womoniyiibban ye mimyob dowaken yaambed ongmewebko wadkera.
160 Eb weng korem kuu anammo,
kwane ebbed dakmewen ye amob yorokmo korem kuu aron korem kwane angkimbaraneen.
Sin
161 Korok korok kuu idiibbanbed ne yaa nenbandimaib,
kumban ne kuu eb weng yaa binangke une kuu anammo kii andimain.
162 Ne kuu eb weng yaa kubimain,
odamod miin darewoob wedme kandoon ye karub areb kerimain.
163 Ne kuu dudanabi yaa naawonmo kongendeni komyeng areb kerimain,
kumban ne kuu eb amob yaa mimyob dowaken kowimain.
164 Ne kuu aronki mimo aom kuu ewaningko kankoone ediib kerimain,
ebbed dakmewen ye amob yorokmo ye dowad.
165 Eb amob yaa mimyob dowaken kowimaibdan kuu yewenub darewoob kai kondimaab,
kwane yi kuu komo yaambed ma boknande kombaraibban kii.
166 O YARIMAN, ebbed nende burudande angka kowi kuu ne yaa monok ande meedmiin,
kwane ne kuu ebbed kwanime andi ye weng yaambed kwane ambangkimain.
167 Eb kerekmen korokbewen ye weng kuu awine kandimain,
kuyaa kuu mimyob dowaken miin darewoob kowimain.
168 Ne kuu eb kongamki yamowiib eb kerekmen korokbewen ye wengiib awine kandimain,
amborom kuu ne dobiri kerekmen kumundin kuu ebkaadmo kowe.
Taw
169 O YARIMAN, ne baandi kuu wengambere.
Eb weng yaambed inamen kaadkeri kuu kankawe.
170 Ne kaamoni kuu wengambere.
Eb weng yaambed ne kuu arewa yaa burudande nende.
171 Ne mongkodkono kuu ewaningko kankooni wengbed diire darewoob kerok,
amborom kuu ebbed wongkewen yamob kuu kedmengkawimaab kowe.
172 Eb weng dowad yook wingka,
amborom kuu ebbed kwanime andi ye weng korem kuu yorokmo kowe.
173 Ne awawi dowad eb dingki kuyaa kowe,
amborom kuu eb kongamki yamob kerekmen yaa kine kowaan kowe.
174 O YARIMAN, ne kuu ebbed ne nen arewa yaa burudandi yaa kuu moom dowakeniib kowimain,
kwane eb amob yaa kuu kubi dowakeniib kowimain.
175 Korondebko ewaningko kankooni dowad dobara,
kwane ebbed dakmewen ye amob kuu ne yaa awawok.
176 Ne kuu sibi biknemoon areb awerendobenmo yarebiin kowe,
eb dememan ne dowad mene kerekne onme,
amborom kuu ne kuu ebbed kwanime andi ye weng kuu ma nonondandimokban kowe.

Yook 120

Daane kawini ye yook.

1 Ne yaa dabab monoon kumbed YARIMAN yaa baandaane,
yembed inanduwoon.
2 O YARIMAN, dudanabi mongkodkonoiib birandi ongiib yaa kuu
ne nen burudande angka kowe.
3 O birandi ye karub, eb yaa kuu Godbed komo kamebdaneen?
Angkon eb yaa kuu ariyiib komo kamebdaneen?
4 Yembed eb yaa kuu ana nangmi ye karub ye ana yidkangiibbed ukum
kabdaneen,
kwane nimin darewoowiib ye amoyidkowiibbed kangkon ukum kabda-
neen kii.
5 Ne kuu ambibkin Mesek aombed norod doriin kowe, mimyowiiwee!
Kedi, ne kuu Kedaadan yi ambib kombon kidangka dobaraan, kuu
mimyowiiwee!
6 Yewenub keri kerekmen yaa odkeneb kamidan yoom kuu
aronki yemoon kai dobaraan.
7 Ne kuu iwari yewenub dobiri ye karub,
kumban yewenubmo doberem andimain kuu yimbed ana nangmem
andimaib.

Yook 121

Daane kawini ye yook.
1 Ne awawi kuu kuna yaambed mananeen ande kaamoneni,
ne indob kankoone aangko aangko ari kereknain kii.
2 Ne awawi kuu YARIMAN yaambed minimaan,
Eweniib okadiib ongmenaboonman yaambed kui.
3 Ye kuu eb domobdaana kereeb beredare kombaraabban,
kwane eb yaa oonebdimaanman kuu unuk angkaanban.
4 Kedi, Israeldan yaa oonendimaanman kuu
unuk angkimokban no kwane kerekbere doberembirimaan.
5 YARIMAN kuu eb yaa oonebdimaanman,
kwane YARIMAN kuu eb nen dorondarimaanman.
6 Aronki kuu aronbed ma aunban,
kwane amki kuu woodbed kangkon ma aunban.
7 YARIMANBED eb kuu nen amukmo biknaneen kowe kumkam maambed
aanban,
kwane eb wadkeri yaa kuu oone kerenombaraneen.
8 YARIMANBED eb menebiyiib wenebiyiib kuu
kibikbed wene aron korem kwane oone keebdombaraneen.

Yook 122

Daane kawini ye yook Dewidbed wongkoon.
1 "YARIMAN yambib yaa wenem." anduwiwen kuu
ne kuu kubi darewoob keraan.
2 O Yerusalem, kibireb kee nub kuu
kub kuuk ambongko aom doruub.
3 Yerusalem siti yenbiwen kuu
kande kobkokmo kande daboknenib yenbiwen.
4 Israeldan yi amyenimbon korem kuu kumaom daane winimaib,
YARIMAN ye amyenimbon kui.
Yi kuu YARIMAN yaa eso andande daane winimaib,
Israeldan yi dowad amob weng ongmoon yaambed.
5 Kedi, kwarimbed dibere wengyundimbon kuu dangoon,
Dewid ye awoya arimbed dibere oonimbon kui.

6 Yerusalem aom iwari yewenubmo keri dowad kurikuri kerime, kekane yedmime,
"Kane kane kub yaa mimyob dowaken kowimaib yaa kuu yiminmo kerundok.
7 Kub siti kuuk aom kuu iwari yewenuwiib kerok.
Kub korok korok yi ambibbon aom kuu yiminmo dobiriyiib kerundok." andime.
8 Ne karubkimiib nangkodmiayiib yi dowadbed
kwane dakmaniin, "Kub aom kuu iwari yewenubmo kerok." andaniin.
9 YARIMAN nub God ye ambib ye dowadbed
ne kuu kub yiminmo dobere andi kiwaan onmaniin.

Yook 123

Daane kawini ye yook.
1 O Ewen arimbed dibere oonimaabman,
eb yaa ne indob kankoonimain.
2 Kedi, dabderem yiri dobere deme awinembiridan kuu nub yaa awande bangkandok andenib yi kangkoman yaa wedme meedmimaib areb,
o dabderem yiri dobere deme awinimbiri ye wonong kuu ne yaa awawe kawe andenu yu kangko wonong yaa wedme meedmimaun areb kuu nub kangkon YARIMAN nub God yaa wedme meedmimaub,
kee kwananuuwe yembed mimyob keende awandaneen kumbed.
3 Nub yaa mimyob keende awande, o YARIMAN, nub yaa mimyob keende awande,
amborom kuu nub yaa kuu yemoonbed daandi yeman kerundiwen kowe.
4 Nub yaa kuu kerengkandanbed damangkandi weng yemoon kamendiwen,
nubbedmo yimin andidanbed nub kuu daandi yeman kerundiwen kui.

Yook 124

Daane kawini ye yook Dewidbed wongkoon.
1 Israeldan kuu kekane yedmime,
"YARIMAN kuu nub kerekmen yaamban karen." andime.
2 Kedi, kekane yedmime, "Karub kuu nub yaa bon keriwen kumbed
YARIMAN kuu nub kerekmen yaamban karen,
3 yimbed nub kuu wad ben anukmungkemoon areb keriwen karen,
yimbed nub yaa norin wandiwen kuyaron kui.
4 Kukuu urokbed nub ben yukneen areb keroon,
kukuu ok awaanbed nub ben dabune kebenendeen areb keroon kui.
5 Kukuu ok arud darewoobbed
nub ben are dabune kebenendeen areb keroon kii!" andime.
6 YARIMAN ye aningko kankoonem,
yembed nub kuu domondoone wene bondan yi arud ningkambo ari ma kowindo kowe.
7 Nub kuu ayari on areb bad karub ye kawaad unoon yaambed
kombiri wenemoon areb keruwen.
Kawaad kuu domokboon kowe,
nub kuu obon keruwen kii.
8 Nub awandi ye karub kuu YARIMAN,
Eweniib okadiib ongmenaboon ye God kui.

Yook 125

Daane kawini ye yook.

1 Kane kane yi kuu YARIMAN yaa angkumone doriib kuu,
aangko Saiyon areb keriwen, kiringmindeban ye aangko kui, kwane aron korem angkimbaranuun.
2 Aangko aangkombed Yerusalem kanawanewandiwen areb kwamune kuu,
YARIMANBED ye nimakarub kuu ben awanewandundoon,
kibikbed kwane wene aron korem korem yeman kii.
3 Kedi, yorokmodan yaa kondoon ye okad kuu
arewa kamenabidanbed oonimaib kuu ben kiradmaneen.
Mok arewa kamenabidanbed kwane oonaniib kuu
yorokmodan kuu yi yorokmo kerekmen yaa kuu koronde arewa kamaniib manok.
4 O YARIMAN, amun kamenabidan yaa kuu amun amun kamende.
Kwane kangdommo doriibdan yaa kangkon amun amun kamende.
5 Kumban kane kane yi kuu kimyen wene inamen unitab awinimaib kuu
YARIMANBED kuye arewa kamenabidan kuu ben kiradmaneen.
Israel aom kuu iwari yewenuwiib kerok.

Yook 126

Daane kawini ye yook.
1 Nub kuu bondanbed benwiniwen kumbed YARIMANBED ikakman Saiyon yaa benmonoon kuu,
nub kuu kiyuum wanabemoon areb kamuwen.
2 Kedi, nub mongkod aom kuu ambonbed diiroon,
kwane nub ong ari kuu kubi yookmo wingkanabuwen.
Kwane ambibkin yenadanbed dakmiwen,
"YARIMANBED yi yaa kuu kamenabi miin dareb dareb ambangkanaboon kii." andiwen.
3 Ee, YARIMANBED nub yaa kuu kamenabi miin dareb dareb ambangkanaboon kowe,
nub kuu kubimo keruwen kii.
4 O YARIMAN, nub karubkim bondanbed benwiniwendan yena kangkon benmene.
Amiibban ye amboon kiri am menenu ok kirodmo wenebimaun areb yi kuu benmenebko kirodmo menebime.
5 Kaneya yi kuu kab kibenib inok wandaniib kuu,
yi kuu kube baandenib id wandaniib.
6 Kane ye kuu kibingki dowad yob benwenene inok wandimaan kuu,
ye kuu kube baandene id wande andedme ben minimaan keraneen.

Yook 127

Daane kawini ye yook Solomonbed wongkoon.
1 YARIMANBED ambib kuu yenbokban keraneen kuu,
ambib yenbidanbed yi deme kuu idiibban dawangmo keraniib.
YARIMANBED siti kuu oone kerekborokban keraneen kuu,
oone kerekbiridan yi kerekbiri kuu idiibban dawangmo keraniib.
2 Ebka eb aromkonombed amkimo kai kuu yaro dembeneb,
wad dobiri kerekmen dowad deme yobdoodmo ambangkembirimaab,
kwane wene amnoom kai kerimaun kuu idiibban dawangmo,
amborom kuu YARIMANBED kane yaa mimyob dowaken keenimaanman yaa kuu bangkanimaan, ye unuk angkoon yaron kangkon kwane bangkanimaan.
3 Dana kuu YARIMAN ye kubi koni yeman,
yi kuu kakman amun yembed kondimaan yeman.

4 Karub kewed yaambed dana wanabimaan kuu
ana nangmi ye karubbed awingkoon ye ana areb.
5 Kwamune ye ana yemooniib keriwendan kuu
amun kerundoon.
Yi kuu kangdod yaa wananiib kuu
yi bondanbed yi yaa karak kondaibban.

Yook 128

Daane kawini ye yook.
1 YARIMAN yaa unimaibdan korem kuu amun kerundoon,
ye kiwaan ari weniibdan kui.
2 Yiib kuu deme awiniwen ye id kuu yiibka ananiib,
kwane yiib kuu amun kerundaneene yiminmo dobaraniib.
3 Eb wonong kuu wain nong areb id yemoon irimaun,
eb ambiwoom kuu.
Kwane eb dana meed kuu olif maad areb yemoonmo kainaniib,
eb arakbon kebed yaa kuu.
4 Kedi, YARIMAN yaa unimaan ye karub kuu
kwamunemo amun kerunaneen.
5 YARIMAN kuu Saiyon angkambed amun kerubdok.
Eb wad dobaraneeb ye aronki korem kuu
wedmebko Yerusalemdan yiminmo dobiriyiib kerok.
6 Anamaa, eb dana meed yi dana meed wedmaneeb kuu anam id kerok.
Israel aom kuu iwari yewenuwiib kerok.

Yook 129

Daane kawini ye yook.
1 Israeldan kuu kekane yedmime,
"Ne kewed yaambed mene kibikee yimbed dabab yemoon bangkawiwen." andime.
2 Kedi, kekane yedmime, "Ne kewed yaambed mene kibikee yimbed dabab yemoon bangkawiwen,
kumban yi kuu ne yaa ma nangme burudande dorindo.
3 Yimbed ne angkurom yaa kuu nong yikyikiibbed wangkanabiwen kumbed koodem areb kuburu doboob yemooniib keraan.
4 Kumban YARIMAN kuu yorokmo,
kedi, yembed kuye arewa kamenabidanbed ne nen yerengkiwen ye nong kuu nare burudande obon kawoon." andime.
5 Kaneya yi kuu Saiyon yaa arud wandembirimaib kuu,
yi korem yaa karak kondene yenbandoko ikakman winime.
6 Kwane yi kuu kereek ambib animari dembekore
kirodmo nuubnoon kainindo areb kerime.
7 Yi kuu wande bi ye karubbed kuyaa yob ma wedmindo kuye kereek areb kerime,
kwane yi kuu wiit yob andedmi ye karubbed kuyaambed ma andedmindo kuye kereek areb kerime.
8 Yi yaa dewenebe burudandandamiibdan kuu kekane yedmaib,
"YARIMAN ye amun kerundi kuu yiib ari kowok,
kwane YARIMAN yaningko yaambed yiib yaa amun kerunduub kii." andaib.

Yook 130

Daane kawini ye yook.

1 O YARIMAN, ne miin yiminban keraan ye niindem aombed eb yaa baandaan.

2 O Yariman, ne weng kee wengamberewe.
Eb kerendem kuu ne yaa kowe
ne yaa mimyob keewe ande baandaan kuyaa wengambere.
3 O YARIMAN, eb kuu kekamune ambarakmi ye yuun awinaneeb keraneen kuu,
o Yariman, kanembed ma wad doraanban keraneen kii.
4 Kumban eb kuu ambarakmi are nonondandi kerekmeniib kowe,
eb yaa unanuub kumbedmo yimin.
5 Ne kuu YARIMAN ye awawi dowad meedmiin, ne inamen kumundiniib kumbed meedmiin kii,
kwane ye weng yaambed kwananeen ande kowaan.
6 Ne inamen kumundiniib kumbed Yariman ye awawi dowad nindorokiibbed meedmiin,
amnoom oone kerekbiridanbed awawini waruk ande meedmimaib arebban,
anamaa, amnoom oone kerekbiridanbed awawini waruk ande meedmimaib arebban.
7 O Israeldan, YARIMANBED kwananeen ande meedmime,
amborom kuu YARIMAN kuu womoniyiibban ye mimyob dowakeniib kowe,
kwane ye kuu yiminmo biddi ye karub.
8 Yekareb yembed Israeldan kuu
yi ambarakmi yaambed bidde baneen.

Yook 131

Daane kawini ye yook Dewidbed wongkoon.
1 O YARIMAN, ne niindem aom kuu kerengkan kerindo,
angkon ne korok kankoone nembedmo yimin andokban,
kwane ne burudande arimbed keriwendan inamen ongmiwen kuyaa kuu ne kuu ma wingkanambengkan kamindo,
kwane ne inamen burudande arimbed keroon ye inamen kuyaa kangkon ne kuu ma wingkanambengkan kamindo.
2 Anamaa, ne kuu nangkem kere iwari keraan,
dana awaan yu muk koronde yu yaa yone iwari keremoon areb keraan,
kuye dana areb ne inamen kumundin kuu iwari keroon.
3 O Israeldan, YARIMANBED kwananeen ande meedmime,
kibikbed wene aron korem.

Yook 132

Daane kawini ye yook.
1 O YARIMAN, Dewid kuu ika meene.
Yobdood wedmenaboon korem kuu ika meene.
2 Yembed YARIMAN yaa weng kunduk yedme kowoon,
Yekob ye God Aromkonomo kuyaa wiim aangke yedmoon kui.
3 Kekane yedmoon, “Nambiwoom awunainban,
kwane ne angkimbon yaa wanainban,
4 kwane ne indob kuu konaina angkaanban,
kwane ne indob ingkad kuu kande yaa dubunaanban,
5 wene YARIMAN ye ambib arumi yumbon baamonekorid yimin keraneen,
Yekob ye God Aromkonomo ye dobirimbon kui.

6 Kedi, God ye amob weng ongmoon ye boks ye weng kuu Efarata
angkambed wengamburuwen,
kwane wene Jearim ye mongkobon aombed wedmuwen.
7 God ye dobirimbon yaa wenem,
ye dibere oonimbon yaa wenenub kurikuri kere ye aningko
kankoonem.
8 O YARIMAN, yaro dembe eb yiidkimbon yaa mene,
eb aromkono korokbeneb amob weng ongmewen ye boks kuyiib kan-
mene.
9 Eb dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kuu ongmendebko yorokmo
kiwaanbed dobirime,
kwane ebbed yorokmo kerundewendan kuu kubi ye yook wingkime.
10 Eb dememan Dewid ye dowad
ebbed ye ari oiyo bune kinewenman yaa kuu eb murubia kan yeknaab.
11 YARIMANBED Dewid yaa amob weng ongmoon,
kuye amob kuu ikakman kandaanban, anammo angkimbaraneen kui.
Kekane yedmoon, “Nembed eb yob yaambed
mimo kine nendaniine king keraneen.
12 Eb karub dana meed kuu nembed ongmaan ye amob weng awine kan-
denib,
ne kerekmen korokbaan ye weng yi yaa kedmengkandaniine awine
kandaniib kuu,
yi karub dana meed kuu eb dibere oonimbon arimbed
aron korem dibaraniib.” andoon.
13 Kedi, YARIMANBED Saiyon kuu kinoon,
ne dobirimbon yeman ande dowakeniib keroon kui.
14 Kekane yedmoon, “Kekee ne yiidkimbon aron korem korem yeman,
kuyaa kuu dowakeniib keraan kowe, nembed kwane dibere oonem-
baraniin.
15 Saiyon angka doriibdan kuu amun kerundaniine yiminmo dobaraniib,
kwane yu kamboknondan kuu animan yiminmo bangkandaniin.
16 Ne dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kuu ongmendaniina arewa yaa
burudande bindi kerekmen yikaadkeraniib,
kwane yu karadmodan kuu kubi yook naawonmo wingkaniib.
17 Kwarimbed Dewid ye aromkono kuu nembed kandune darewoob
arimbed ongmaniin,
kwane nembed ye ari oiyo bune kinaanman ye ooni yaromkono kuu
ongmaniina aron korem kwane angkimbaraneen.
18 Nembed ye bondan kuu karak kaimbed kan derenendaniin,
kumban ye kuu ongmaniina nambiri kai ye king keraneen.

Yook 133

Daane kawini ye yook Dewidbed wongkoon.
1 Kedi, ayiyambed mene wengbiriyiibban weng mimo kere ibmo dobiri kuu
amun angkon manimanandeb kii.
2 Kukuu God ye amob yaambed korok ari buni ye oiyo nekwiwen areb,
nub korok ari bunaiwe,
Eeron kui, ye ari bunaiwe,
menebe kawene bomi yaa kere ye ebkad kongkono dem yaa dorimaan
areb kii.
3 Kukuu aangko Heemon arimbed wood nurok
aangko Saiyon ari menemoon areb.
Amborom kuu YARIMAN kuu Saiyon arimbed amun kerundimaan kowe,

wadkeri aron korem kui.

Yook 134

Daane kawini ye yook.

1 YARIMAN ye demedan, yiib kuu YARIMAN ye aningko kankoonime,
kane kane YARIMAN ye kurikuri boyambib aom amnoombed ambangkimaib kui.
2 Yiib dingki kuu ambib karadmo yaa benkoobenib,
YARIMAN ye aningko kankoonime.
3 YARIMANBED yiib yaa kuu Saiyon arimbed amun kerundok,
Eweniib okadiib ongmenaboonman yembed kui.

Yook 135

1 YARIMAN ye aningko kankoonime!
YARIMAN ye aningko kankoonime,
YARIMAN ye demedan, ye aningko kankoonime.
2 Kane kane kuu YARIMAN yambiwoom awunimaibdan,
nub God yambib yu kuuk wirinimbon aom dobirimaibdan kui,
3 yiib kuu YARIMAN ye aningko kankoonime,
amborom kuu ye kuu amun kowe.
Ye aningko yaa kubi yook wingkime,
kukuu manimanandeb yeman kowe.
4 Kedi, YARIMANBED yeka ye dowad Yekob kuu kine baamonoon,
Israel kuu ye yaa bobne komboroon ye karub ande nendoone YARIMAN yeman keroon kui.
5 Nekaad, YARIMAN kuu miin darewoob arimbed.
Nub Yariman kuu miin darewoob arimbed, god yena korem arebban.
6 YARIMAN kuu komo komo ye dowaken kerimaan yaamo kwane ambangkimaan,
ambid aomiib okad ariyiib karamok ariyiib karamok niindem yiriyiib korem yaa.
7 Yembed wiib kuu ongmaane okad yimin yimin yaambed daanimaib,
kwane yembed am kuu imakiib ongmimaan,
kwane yembed nuub kuu ye angkimbirimbon aombed nenkowaana minimaan kii.
8 Yembed Idyipdan yi wonob dana meed yenbandoone dukniwen,
nimakarub yi wonob dana meediib dingkan yi wonob dana meediib kui.
9 O Idyipdan, yiib kingiib ye korok korokiib yaa kuu yembed manmo kerene dudiib binangke ye yaa anam andi yemaniib kuu yiib aom ongmenaboon.
10 Yembed ambibkin yemoon yeene monmaroon,
kingdan aromkonoyiib kangkon yeene nongkoboon,
11 Amorodan yi king Sihoniib
Basandan yi king Ogiib
okad Keenan ye ambibkindan yi king koremiib kui.
12 Kwane yembed okad kuu ye nimakarub yaa kondoone yiman keroon,
Israeldan yaa kondoone yiman keroon kui.
13 O YARIMAN, ewaningko kuu aron korem kwane angkimbaraneen,
o YARIMAN, eb yirin kangkon nimakarub yaro dobere dobere yaro wananiib korem aom kuu kwane angkimbaraneen.
14 Amborom kuu YARIMANBED ye nimakarub yi dowad wengyundekore yi kuu ambarakmindo andaneen,
kwane ye demedan yaa mimyob keende awandaneen.

15 Ambibkin yena korem yi god kuu kuruwakmo, silvaayiib goldiib kumbed
karub yi dingkimbed ongmenabiwen.
16 Yi kuu mongkodkonoyiib kumban dakmindeban,
kwane yi kuu indowiib kumban wedmindeban,
17 kwane yi kuu kerendemiib kumban wengambirindeban,
kwane yi kuu inum ma nimokban.
18 Kuruwak god ongmenabimaibdan kuu yika ongmenabiwen yeman kwa-
mune areb keraniib,
kwane kane kane kuruwak god yaa angkumone doriib kangkon yi areb
keraniib.
19 O Israel ye awoya ari, YARIMAN yaningko kankoonime.
O Eeron ye awoya ari, YARIMAN yaningko kankoonime.
20 O Livai ye awoya ari, YARIMAN yaningko kankoonime.
Kane kane YARIMAN yaa une bumangkimaib kuu, YARIMAN yaningko
kankoonime.
21 Saiyon arimbed YARIMAN yaningko kankoonime,
Yerusalem aom doreenman yaningko kankoonime.
YARIMAN yaningko kankoonime!

Yook 136

1 YARIMAN yaa eso andime, ye kuu amun kowe.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem
kwane angkimbaraneen.
2 Goddan korem yi God yaa eso andime.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem
kwane angkimbaraneen.
3 Yariman korem yi Yariman yaa eso andime.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem
kwane angkimbaraneen.
4 Yembedmo binangke ye yaa anam andi yeman ongmenabimaanman, ye
yaa eso andime.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem
kwane angkimbaraneen.
5 Ye meeni kangdombed Ewen ongmoonman yaa kui.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem
kwane angkimbaraneen.
6 Yembed okad yu yumbon kuu ok wedyirimbed ongme kowoonman yaa kui.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem
kwane angkimbaraneen.
7 Yembed nambiri dareb dareb ongmenaboonman yaa kui.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem
kwane angkimbaraneen.
8 Aronki oonimaun ye aron kui.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem
kwane angkimbaraneen.
9 Amnoom oonimaib ye woodiib mindongiib kui.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem
kwane angkimbaraneen.
10 Idyipdan yi wonob dana meed yeene monmaroonman yaa kui.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem
kwane angkimbaraneen.
11 Yi numun aombed Israeldan ben angkadoroonman yaa kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

12 Ye dingki aromkonoyiib yiroon kumbed kui.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

13 Karamok Dodmo andokboonman yaa kui.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

14 Karamok kuu andokbe angkara angkara kerekore Israeldan kuu wedyiri benyanoon kui.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

15 Kumban yembed Feroyiib ye ana nangmidaniib karamok Dodmo yiri benkiradmoon kui.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

16 Ye nimakarub amboon angka ben kinban dewonoonman yaa kui.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

17 King dareb dareb yeene monmaroonman yaa kui.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

18 Kwane kingdan aromkonoyiib yeene nongkoboon kui.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

19 Amorodan yi king Sihon kui.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

20 Basandan yi king Og kangkon kui.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

21 Yi okad kandene ye nimakarub yaa kondoone yiman keroon kui.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

22 Ye demedan Israeldan yaa kondoone yiman keroon kui.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

23 Nub kuu benkubune yiri kerundiwen kuyaa wedme meenoonman yaa kui.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

24 Yembed nub kuu nub bondan yaambed ben obon kerundoon kui.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

25 Yembed wad dobiri yeman korem yaa animan bangkandimaan kui.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

26 Ewen ari doreen ye God yaa eso andime.
Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

Yook 137

1 Babilon ye ok kebed yaambed nub kuu diberenub,
Saiyon dowad ika meenmende inok wanabimamuwen.
2 Kuyaambed at aningko wilo bokon bokon ari kuu
nub haap ben kinamburuwen,
3 amborom kuu nub awingke biwendanbed yook wingkime ande yedmendiwen,
nub yaa durud yewed kondiwendanbed kubi yook wingkime ande nangkande yedmiwen kui,
"Saiyon yu yook mimo nub yaa wingke kondime." ande yedmiwen kui.
4 Kumban komarewa kere nub kuu ogood ambibkin angkambed doruub kumbed
YARIMAN ye yook kuu wingkanabanuub?
5 O Yerusalem, kub nonondande korondaniin kuu
ne dingki wiwimbed haap wangki kerekmen kuu nonondandoko,
6 ne ong kuu koraab yaa daboknok.
Kub nonondande korondaniin kuu kwamunemo kerok.
Yerusalem yaa kubi darewoob keraan, yena arebban,
kumban kuye kubi kankubunaniin kuu kwamunemo kerok.
7 O YARIMAN, Yerusalem monmariwen yaron ari
Idomdanbed komo kamiwen kuu ika meene.
Yimbed baande yedmiwen, "Yerusalem monmarime.
Kumundinmo monmaribko ambukirimo kerok!" andiwen kui.
8 Babilondan, yiib kuu monmari dowad kinoon,
yiibbed nub yaa arewa kamenabiwen kuyaa kuu
karub kanembed ibmo inandundaneen kuu amun kerunaneen.
9 Kanembed yiib dana monob ben bot ari wowe monmaraneen kuu
ye yaa kuu amun kerunaneen.

Yook 138

Dewid ye yook.
1 O YARIMAN, ne niindem aom kumundiniib kumbed eb yaa eso andaniin,
kwane god yena yi arinambo arimbed eb yaa wingkani ewaningko kankoonaniin.
2 Ne kuu eb kurikuri boyambib karadmo yaa amonombe bumangkeni,
eb womoniyiibban ye mimyob dowaken keewiyiib eb ma korondiyiibban weng awiniyiib ye dowad
ewaningko yaa eso andaniin,
amborom kuu ewaningkoyiib eb wengiib kuu arimbed kerundeewe miin darewoob keriwen,
kumkam yena korem arebban kowe.
3 Eb yaa baandaan kuu ebbed inanduwewen,
ebbed ne ongmeweewa arudkonomo kangdommo keraan kui.
4 O YARIMAN, okad yiri ye king korem kuu eb weng dakmaneewe wengambaraniib kuu,
eb yaa eso andaniib.
5 Kwane yi kuu YARIMAN ye kerekmen dowad wingkaniib,
amborom kuu YARIMAN ye nambiri kuu miin darewoob kowe.
6 YARIMAN kuu darewoob arimbed,
kumban yirimodan yaa kuu awandi dowad kereknimaan,
kumban kerengkandan kuu yekaad kuned ma awandaanban, yi yaa kuu ambab angka doreen kowe.
7 Ne kuu arewa dabab niindem aom yarebimain kumban,

ebbed ne kuu ongmewaawa wadkerimain.
Ne bondanbed ne yaa kuu arud wandimaib kuyaa kuu eb dingkimbed kebenimaab,
kwane eb dingki wiwimbed ne kuu arewa yaa burudande nendimaab.
8 YARIMANBED ne dowad ye weng kunduk kuu kwamune ambangkaneen.
O YARIMAN, eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.
Eb dingkimbed deme andowewen kuu korondaab ambangke dowan kere.

Yook 139

Yook ambo bi ye karub yeman. God yaningko kankooni yook Dewidbed wongkoon.

1 O YARIMAN, ne kuu
ebbed andangke darobeweneb kaadkeruwewen.
2 Ne yiri dibirimainiib yaro dobirimainiib korem kuu ebkaadkerewen,
eb kuu ambab angka doreeb kumban nembed inamen kowaan korem kwangkon ebkaadkerewen.
3 Ne dobiri kiwaaniib ne angki kerekmeniib korem kuu darobe ebkaadkerewen,
ne kamenabi korem kuu ebkaadmo kerewen.
4 O YARIMAN, ne mongkodkono ari weng aningko mimo mogeed dakmindo kumbed
komo yedmandamiin korem kuu ebkaadmo kerewen.
5 Ne kebed angkara angkara korem kuu ebbed kanawanewande durunewen,
kwane eb dingkimbed ne ari koweneb awawewen.
6 Ne yaa ebkaadkeruwewen ye kerekmen kuu miin manimanandeb kii, ne kuu kwamune meenindeban ii,
kuye inamen kaadkeri kuu miin arimbed, nembed meendobe kabaki kuu yirimo.
7 Eb Kingkin yaambed wene kunaya biknaniin? Dowan.
Eb kerebiri arimbed wene kunaya kombiri wananiin? Dowan.
8 Ewen ari daananiin kuu eb kuu kwari doreeb,
kwane dukniwendan yi doriib yirimbed kawene angkaniin kangkon eb kuu kuri doreeb.
9 Ma, ne kuu wanwene aron yaro minimaun kuu burudande kwangkakoo kai wananiin,
o karamok yara yane dobaraniin kuu,
10 kuyaa kwangkon eb dingkimbed ne nen kinban wananeeb,
kwane eb dingki wiwimbed ne yaa angkumowaneene kangdommo dobaraniin.
11 Kekamune yedmaniin, “Anam kuu kumunbed ne kebenewaneene biknaniin,
kwane nambiri ne yaa yuroon kuu amnoom kumunmo keraneen.” andaniin kuu,
12 kumun aom kuu yiminmo wedmaneeb,
kwane amnoom kuu awingyab areb yuraneen,
amborom kuu kumuniib nambiriyiib kuyaa kuu eb ma meenimokban kowe.
13 Kedi, ebbed ne id yaa kuu yeka yeka wuub nimingke nongkobewen,
ebbed ne id kuu ne ena yu kabeyob aom wuub nimingkewen.

14 Ne kuu binangke une eb yaa anam andi yeman ongmewewen kowe eb yaa
eso andaan.
Eb ambangkanabi kuu manimanandewiib,
kukuu anammo nekaad.
15 Ne kuu biknimbon aom ongmewewen,
okad niindem yiri ongmewewen* kui,
kuyaa kuu ne kono kono kuu ebkaad, ne yaa komo keroon kuu eb yaa
ma biknindo.

16 Ne id kuu mogeed wuub nimingkindo yaron kuu wedmewewen.
Ne wooni yaroniib bobni yaroniib wad doriin yaron koremiib kuu
ne woonindo yaron anuk yirimbed
ebbed kinekoreb eb buk aom wongkewen.
17 O God, eb meeni kuu miin manimanandewiib andaan kii.
Yi korem kuu miin yemoon kai!
18 Ne kuu kwane kimingkembaraniin kuu
kubuk mimim kimingki arebban, kimingke dorindeban.
Kwane angke awari yaro dembaniin kuu domobdainban ewiib dobaraniin.
19 O God, miin arewa kamenabidan kuu yeene nongkobe!
Yeremboromdan, yiib kuu ne yaa angkanime!
20 Kedi, yi kuu inamen arewa kumbed eb dowad dakmimaib,
kwane eb bondan kuu ewaningko monmarimaib.
21 O YARIMAN, eb yaa arud wandembirimaibdan kuu nembed yi yaa arud
wandembirimainoo? Anamaa.
Kwane, eb yaa manmo kerimaibdan kuu nembed yi yaa wunekare
komyeng areb kerundimainoo? Anamaa.
22 Nembed yi yaa naawonmo arud wandembirimain kumbedmo,
yi kuu ne bondan andimain.
23 O God, ne yaa kuu andangke darobeneb ne niindem aom kuu ebkaadkere.
Kwane komboon kaamobeweneb ne inamen kabakanabi yi meendobi
kuu ebkaadkere.
24 Kwane ne yaa kuu inamen arewa maayiib keroka kankorokbe.
Kwane wadkeri aron korem ye dobiri kiwaan ari kuu ne nen kinban
wene.

Yook 140

Yook ambo bi ye karub yeman. God yaningko kankooni ye yook Dewidbed wongkoon.

1 O YARIMAN, ne kuu miin arewa kamenabidan yaambed nen burudande
angka kowe.
Ne kuu yeremboromdan yaambed nen dorondare.
2 Yi kuu yi niindem aom inamen miin arewa ongmenabimaib,
kwane yi kuu aronki korem kuu ana nangmi inamen bangkandimaib.
3 Kwane yi ong kuu niin yi ong areb kerenib “ssss” andimaib,
kwane yi weng mongkodkono mandakadbed dembimaan kuu niindok
arud ambod areb.*Selah*
4 O YARIMAN, ne kuu miin arewa kamenabidan yi dingki dem aombed nen
burudande angka kowe.
Ne kuu yeremboromdan yaambed nen dorondare.
Yimbed ne kombiri ye inamen ongmiwen kui.
5 Kerengkandanbed kawaad nong ne kuu awinenok ande ongme daubiwen,

* **Yook 139:15:** “Biknimbon” kuyiib “okad niindem yiri” kuyiib yi weng id angkara kuu “ena yu kabeyob aom”.

kwane yimbed karub awingki ye men kuu kan batangne awinewande kamiwen,
kwane yimbed ne kiwaan arimbed awinenok ande nongkobiwen.*Selah*
6 O YARIMAN, “Eb kuu ne God.” ande yedmimain.
O YARIMAN, ne yaa mimyob keewe awawe ande baandaan kuu wengamberewe.
7 O YARIMAN Ambengkan, ne nen aromkonomo dorondarimaabman kui,
ana nangmi yaron yaa kuu eb kuu ne korok yaa kombe areb kerimaab.
8 O YARIMAN, arewa kamenabidan yi inamen dowaken yaambed kamandamiib kuu ee kwanime andaab,
kwane yi inamen ongmiwen kuu kebene.
Yi inamen ongmiwen kuu id keraneen kuu kerengkan keraniib kii.*Selah*
9 Ne kanawanewande bon keriwendan yi korok ari kuu,
yi butun kamiwen kuu ben ikakman nongkobebko,
10 amoyidkob niminiib yi ari kiroboko,
yi kuu amot aom ben kiraroko,
ika kawinindeban ye dem kongdem yiri ben kirarok.
11 Wengamborokbanabidan kuu nuwokad kuyaom kuu yumboniibban kerime,
kwane yeremboromdan kuu arewa kaimbed kirodmo mene dabunde yenbande monmarok.
12 Yariman kuu dabab wayiroondan yaa koromone angkumondene,
kamboknondan yaa wengyundi anammo kondimaan kuu nekaad.
13 Anam kuu yorokmodan kuu ewaningko yaa eso andaniiwe,
kangdommo doriibdan kuu eb kerebiri arinambo arimbed dobaraniib kii.

Yook 141

God yaningko kankooni ye yook Dewidbed wongkoon.
1 O YARIMAN, eb yaa baandaan kii, kirod mene awawe.
Ne baandi eb yaa kuu wengamberewe.
2 Ne kurikuri eb yaa ben kabdiin kuu baeb amun kabdi areb kerok.
Ne dingki benkoobi kuu oobnon yaa ye dingkan aye nengke baeb kabdi areb kerok.
3 O YARIMAN, ne mongkodkono yaa kangkadmi kerekmeniib ongme.
Kwane ne mandakad ambongko yaa kuu weng amunmo dakmi dowad oone kerendombiri kerekmeniib ongme.
4 Korondaawa ne niindem aom kuu arewa kami aom kubunaan.
Korondaawa ne kuu inamen arewa ambangkain.
Kane kane kuu arewa kamenabimaib kuu,
korondaawa yi orokbon yaa wene anain.
5 Korondebko yorokmomanbed ye mimyob dowaken keendi kerekmen yaambed ongkawe ukum kawok.
Kukuu ne korok ari bune amun keruwi ye oiyo areb.
“Yii, ne korok ari bunaab.” andainban.
Arewa kamenabidanbed arewa kamenabimaib kuu kebenok ande kurikuri kamembirimain.

6 Yi wengyundi korok korok kuu aangko dungkun nare kubuneen yiri ben kiraraneen.
Ne weng kuu amun kowe yi kuu wengambaraniib.
7 Okad kuu nidke aangke ben kiradmemoon areb

yi kono kono kuu bobkonombon ambongko yaa ben kiradmaniiwe
amone dange wananeen.
8 O YARIMAN Ambengkan, ne indob kuu eb yaa nengmonaan.
Ne kuu ebbed kukbimaabbon aom doriin kowe, ne kuu kan bobni ari
kowaab.
9 Ne kuu yi kawaad nong ne dowad ben nongkobiwen kuyaambed nen
burudande angka kowe.
Ne kuu arewa kamenabidanbed ne kiwaan arimbed awinenok ande
nongkobiwen kuyaambed nen burudande angka kowe.
10 Yimbed karub awingki ye men kan batangne awinewande kamiwen
kumbed yika awinendoko,
ne kuu amunmo deburudanda.

Yook 142

Maskil ye yook Dewidbed botdem aom bikne doboroon kumbed wongkoon.
Kurikuri yook.
1 YARIMAN yaa naawon baandaan,
YARIMAN yaa mimyob keewe awawe ande kankone baandaan.
2 Ne mungkubmangkab kuu kanmene ye yaa konaan,
ne dabab kuu daanaan kui.
3 Ne niindem aom kuu wuudne yiminban keraan kuu,
ne kiwaan korem kuu ebkaadmo.
Ne yarimain ye kiwaan ari kuu
karub yenambed kawaad nong awinewande kowiwen.
4 Ne wiwi angka wedme.
Karub mim maa ne dowad ma meenewindo.
Ne nen kukbimaan ye karub maayiibban dowan,
ne wadkeri dowad kangkadmi ye karub maayiibban dowan.
5 O YARIMAN, eb yaa baandaan.
“Eb kuu ne kukbimaabbon,
wad doruubdan kiri kee eb kuu ne yaa bangkawimaab ye karub.”
andaan.
6 Ne kuu nen kubuniiwa yirimo keraan kowe,
ne baandi yaa wengambere inanduwe.
Ne nenbande kamiibdan kuu aromkono darewoowiib ne arebban kowe,
yi yaambed ne nen burudande angka kowe.
7 Ne kuu wii aombed doberemoon areb keraan kuyaambed nen angka kowe.
Kwanebko ewaningko yaa eso anda.
Ebbed ne yaa amun amun kamaneeb kowe,
yorokmodan kuu neyiib yaa menebe nedbaniib.

Yook 143

God yaningko kankooni ye yook Dewidbed wongkoon.
1 O YARIMAN, ne kurikuri wengamberewe.
Mimyob keewe awawe ande baandaan kuu wengamberewe.
Eb ma korondiyiibban weng awini kerekmeniib yorokomo kerekmeniib
kuyaambed
ne yaa inanduwe.
2 Eb dememan ne kuu wengyundi dowad nen wanaab,
amborom kuu eb arinambo ari kuu karub maa ma yorokmo dobirindo
kowe.
3 Kedi, bonman kuu nenbandoon,
kwane yembed neene kan okad yiri irewaroon,

kwane ongmoona kumun aom dobaraan,
unyeman anukbed dukniwendan kumun aom doriib areb keraan.
4 Kowe ne niindem aom kuu wuudne miin yiminban keraan,
kwane ne mimyob kuu unimbed yidne wonoon.
5 Ne kuu kurin kurin anuk ye aronki kuu meendobaan,
ebbed kurin anuk ambangkanabewen yaa kuu kube meendobeni
eb dingkimbed komo komo kamenabewen yaa andangke meendobaan kui.
6 Ne dingki kuu eb yaa benkoobe kurikuri keraan,
kwane ne niindem aom kuu okad amiibbanbed ok moom kerimaun areb eb kerekmen yaa moommo keraan.*Selah*
7 O YARIMAN, ne kingkin kuu kombarandamoon kowe,
kirodmo inanduwe.
Ne yaa kuu eb murubia kan yekne biknaab.
Kan yekne biknaneeb kuu bobkonombon yiri winiwen areb keraniin.
8 Ne kuu eb yaambed angkumone doriin kowe,
amkimo kuu korondebko eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu ne yaa kanmonok.
Ne kingkin kuu eb yaa kankoone kabdaan kowe,
ne dowad kiwaan anam kuu korokbewe.
9 O YARIMAN, ne bondan yaambed ne nen burudande angka kowe.
Ne kuu eb kukbimaabbon aom doriin.
10 Eb kuu ne God kowe,
ne kedmengkawebko eb dowaken kuu ambangka.
Eb Kingkin amun kumbed
ne kuu okad dabonmo arimbed nen kinban wonok.
11 O YARIMAN, ewaningko dowad ne ongmewebko wadkera.
Eb yorokmo kerekmen yaambed ne dabab kandaan kuyaa ne nen burudande angka kowe.
12 Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken yaambed ne bondan kuu kebene.
Ne yaa dabab kawimaibdan korem kuu monmare,
amborom kuu ne kuu eb dememan kowe.

Yook 144

Dewid ye yook.
1 YARIMAN ne aromkonombon yaningko kankoonem.
Yembed ana nangmi dowad kedmengkawoon,
ana nangmi kedmengki korem kui.
2 Ye kuu mimyob dowaken keewi ye God angkon ne aromne angkumonimbon,
ye kuu ne aromkonoyiib dobirimbon angkon ne nen arewa yaa burudande angka kowi ye karub,
ye kuu ne dorondari ye karub angkon ye kukbimaanbon aom doriin,
kwane yembed ambibkin yena kuu ne dabderem yiri kerundimaan kui.
3 O YARIMAN, nimakarub kuu kaneyakob eb kuu yi yaa oone doreeb?
Yi dana kuu kaneyakob eb kuu yi yaa meenmo doreeb?
4 Karub mimim yi dobiri ye weeb kuu eb yaambed inum koni mimo areb kumbedmo.
Yi kuu ayari on kuruwak dewene burudandemoon areb barang darewoobban.
5 O YARIMAN, eb Eweniib ambidiib kuu biringke yiri kamene.
Kwane aangko aangko kuu angkorondebko amarengiib dembok.

6 Imak kuu ben nongkobeneb bondan kuu bokne daware buyokbayok
kerunde.
Eb ana ben baramberenebyi kuu yenbandebko kirokmone winime.
7 Eb amaan ari kumbed eb dingki yireneb,
ok darewoowiib noroddaniib yaambed
ne kuu nen burudande angka kowe.
8 Yi mongkodkono kuu dudanabimbed yukne diiroon,
kwane yi dingki wiwi kuu aadidmi awaan.
9 O God, ne kuu eb yaa yook yeeb wingkaniin,
eb yaa nong angko angkoyiib ye laiya wangke wingkaniin.
10 Yembed kingdan yaa kuu ana nangme burudande dori bangkandimaan,
kwane yembed ye dememan Dewid kuu arewa kamenabidan yi kere-
wang yaambed nen burudande angka kowimaan.
11 Ne kuu noroddan yaambed nen burudande angka kowe.
Yi mongkodkono kuu dudanabimbed yukne diiroon,
kwane yi dingki wiwi kuu aadidmi awaan.
12 Nub karub dana meed kuu ongmendebko
kab amunmo dembe kainimaan areb kewed kerime.
Nub nima dana meed kuu ongmendebko
king ye ambiwoom dodkono manimanandeb ongmiwen areb kwane
koyu kerime.
13 Nub animan nongkobimbon ambib ben ongmendebko
animan mimim korem kuu diirok.
Nub sibi kuu ongmendebko
nub okad arimbed tausen tausen yemooniib kerime.
14 Nub oksen kuu ongmendebko
mana yemooniib kerenib mana bobniyiibban yiminmo kerime.
Bondanbed nub awingke ben wini kuu kebene.
Nub kambong aom kuu miin yiminban kere baande komkiyiibban
kerok.
15 Kwamune keriwendan kuu amun kerundoon,
kaneya yi God kuu YARIMAN kuu amun kerundoon kii!

Yook 145

God yaningko kankooni ye yook Dewidbed wongkoon.

1 Ne God ne King, eb kubebde eb kuu darewoob arimbed andaniin,
kwane ewaningko kuu aron korem korem kankoonaniin.
2 Aronki mimim korem ewaningko kankoonaniin,
kwane eb kubebde eb kuu darewoob arimbed andaniin aron korem
korem.
3 YARIMAN kuu darewoob arimbed, ye aningko yaamo kankooni yeman.
Ye inamen kuu darewoob arimbed kowe, karub mim kanembed kaad-
kerunindeban.
4 Awodkiya awaana kumbed eb ambangkanabi yaa kube kankooni weng
kuu yi dana meed yaa dakmenabaniib,
kwane yimbed eb kamenabi aromkonomo ye weng kangkon dakmena-
baniib.
5 Yi kuu eb dobiri manimanandeb ye nambiri kwane dakmenabaniib kii.
Eb ambangkanabi kumbed binangke eb yaa kubimaib ye weng kuu
kube meendobaniin.
6 Eb kamenabi binangki yeman kuye aromkono ye weng kuu nimakarubbed
kwane dakmenabaniib.

Kwane nembed eb kuu darewoob arimbed ye weng kuu dakmenabaniin.
7 Eb amun amun yiminmo kamendimaab ye weng kuu nindorokiibbed dakme kubaniib,
kwane eb yorokmo kerekmen ye dowad kubi yook wingkaniib.
8 YARIMAN kuu kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keendimaan angkon mimyob keende kakman are nonondandimaan,
kwane ye norin arud kuu yodbirimban emambed angkon mimyob dowaken darebmoyiib.
9 YARIMAN kuu nimakarub korem yaa amun amun kamendimaan,
kwane ongmenaboon ye kumkam korem yi dabab kandimaib yaa kuu mimyob keende awandimaan.
10 O YARIMAN, ongmenabewen ye kumkam korem kuu eb yaa eso andaniib,
kwane eb karadmodan kuu eb kubebde eb kuu darewoob arimbed andaniib.
11 Yi kuu eb oonimbon ye nambiri ye wengiib,
eb aromkono kai ye wengiib dakmenabaniib.
12 Kwane dakmaniib kumbed nimakarub korem kuu eb kamenabi aromkono kuyiib
eb oonimbon ye nambiri manimanandeb kuyiib kuu yikaadkeraniib.
13 Eb oonimbon kuu dowan keraanban aron korem kwane angkimbaraneen,
kwane ebbed korok kere ooni ye kerekmen kuu nimakarub yaro dobere dobere yaro wananiib korem aom kwane angkimbaraneen.
YARIMAN kuu ye weng kunduk korem kuu kwane kuyaamo ambangkimaan, ma korondaanban,
kwane ongmenaboon ye kumkam korem yaa kuu mimyob dowaken keendimaan.
14 Kane kane kombiriwen kuu YARIMANBED awande benkoobimaan,
kwane kane kane dabab aom kande doriib kuu yembed ben angka nongkobimaan.
15 Wad doriib ye dingkaniib nimakaruwiib korem kuu eb kwananeeb ande kerebdombaraiwa,
animan kuu aron anam arimbed yi yaa bangkandimaab.
16 Eb dingki kan yire yiminmo bangkandaawe,
wad doriib ye dingkaniib nimakaruwiib korem kuu ane mikmonimaib.
17 YARIMAN kuu ye kerekmen korem yaambed kuu yorokmo,
kwane ongmenaboon ye kumkam korem yaa kuu mimyob dowaken keendimaan.
18 Kane kane yi kuu YARIMAN yaa baandimaib kuu ye kuu yi korem diamo keroon,
anam anam yaambed ye yaa bandimaibdan kui.
19 Kane kane yi kuu ye yaa une bumangkimaib kuu yembed yi dowaken yaa kuu id kerundi kondimaan,
kwane yi baandi kuu wengamberende ben burudande angka nongkobimaan.
20 Kane kane yi kuu YARIMAN yaa mimyob dowaken keenimaib kuu yembed yi yaa kerendombere oonendimaan,
kumban arewa kamenabidan korem kuu yembed monmaraneen.
21 Ne mongkodkonombed YARIMAN ye aningko kankooni weng dakmenabaniin,
kwane wad doriib ye dingkaniib nimakaruwiib korem kuu ye aningko karadmo kankoonembaraniib aron korem korem.

Yook 146

1 YARIMAN ye aningko kankoonime!
O ne kingkin, YARIMAN yaningko kankoona!
2 Ne wad dobaraniin yaron korem kuu YARIMAN yaningko kankoonaniin.
Ne wad dobaraniin yaron korem kuu ne God yaningko kankooni ye yook wingkaniin.
3 Korok korok yaambed angkumone dobaraib,
duknaniib ye nimakarubbed yiib kuu bobni yaa burudande bindindeban kowe yi yaambed angkumone dobaraib.
4 Yi kingkin doombere wananiib kuu yi id koronde okad keraneen,
kwane kuye aronki kwari yi inamen ongmiwen kuu dawangmo keraneen.
5 Kumban kane kane yi kuu Yekob ye Godbed awandimaan kuu amun kerundoon,
YARIMAN yi God ye dowad yembed kwananeen andimaibdan kui.
6 Yembed Eweniib okadiib ongmenaboon,
karamokiib kumaom kumkam koremiib kangkon ongmenaboon.
Yembed ma korondiyiibban weng awinembirimaan aron korem.
7 Yembed dabab wayiroondan yi dowad anammo wengyundimaan.
Yembed mungimo keriwendan yaa animan bangkandimaan.
YARIMANBED wiidan kuu ben obon kerundimaan.

8 YARIMANBED indob tutdan yi indob nandimaan.
YARIMANBED dababbed ben kibinoondan kuu benkoobimaan.
YARIMANBED yorokmodan yaa kuu mimyob dowaken keendimaan.
9 YARIMANBED noroddan nub ambibkin aom doriib kuu kerendombere oonendimaan,
kwane yembed awodkiyiibbandaniib iribdaniib kuu awandimaan,
kumban arewa kamenabidan yi inamen ongmimaib kuu kebenimaan.
10 YARIMAN kuu aron korem king kere oonembaraneen.
O Saiyondan, ye kuu yiib God, nimakarub yaro dobere dobere yaro wananiib korem aom kwamunemo doberembaraneen.
YARIMAN ye aningko kankoonime!

Yook 147

1 YARIMAN ye aningko kankoonime!
Nub God ye aningko kankooni ye yook wingki kuu amun kii.
Ye aningko kankooni kuu kubi yeman angkon konomdangmo.
2 YARIMANBED Yerusalem kuu ikakman yenbeen,
kwane yembed Israeldan buyokbayok keriwen kuu ika ben nedbe doroon.
3 Yembed yi mimyob wande miin yiminban keriwen kuu windandunde ongmimaan,
kwane yi bob kuu yonende kebendimaan.
4 Ye kuu mindong mimo mimo kuu kimingke korem yekaadkeroon,
kwane korem kuu yi aningkombed mimo mimo yeengkanandoon.
5 Nub Yariman kuu darewoob arimbed, kwane ye kuu aromkonomo.
Ye meeni inamen kaadkeri kuu ye yimin yiminiibban kii.
6 Kane kane yi kuu benkubune yirimo keriwen kuu YARIMANBED benkoobe awandimaan,
kumban arewa kamenabidan kuu okad yiri ben kirarundimaan.
7 YARIMAN yaa eso andiyiib yook wingkime.
Nub God yaa haapbed wangke wingkime.

8 Yembed ambid kuu wiibbed kebenimaan.
Yembed okad ari am bangkandimaan.
Yembed koodbon koodbon ari kereek ongmaana dembenabimaan.
9 Yembed dingkan yaa kuu animan bangkandimaan,
kwane on bungkun mana baandimaib kuu animan bangkandimaan.
10 Hoos ye aromkono yaa kuu God kuu kubi dowaken kerimokban,
kwane karub ye yon yaromkono yaa kangkon God kubimokban.
11 Kumban kane kane yi kuu YARIMAN yaa une bumangkimaib yaa kuu kubi dowaken kerimaan,
kane kane yi kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken monok ande meedmimaib kuyaa kubimaan kui.
12 O Yerusalem, yiib kuu YARIMAN yaa kubenib ye kuu darewoob arimbed andime.
O Saiyon, yiib kuu yiib God ye aningko kankoonime.
13 Amborom kuu Yerusalem yu kuuk ambongko kuu aromkono ariyiib ongmimaan,
kwane kumaom doriibdan kuu amun kerundimaan kowe.
14 Yiib okad yimin yimin yaa kuu yembed yewenubmo kerundimaan,
kwane wiit yob miin amun kumbed yiminmo bangkandimaan.
15 Yembed kwanime andi ye weng kuu okad yiri kowimaan,
kwane komo dakmimaan ye weng kuu kirodmo kwamunemo kerimaan.
16 Yembed wiiwam yurukmo kuu okad yaa dabunimaan,
kwane wood nurok yurukmo kuu derendarimaan,
17 kwane am yurukmo boyareb kuu yiri kiradmimaan kowe,
karub kanembed kuyaa kuu man dobaraneen? Dowan.
18 Kwane yembed weng yedmaana bumone okmo kerimaan,
kwane nuub kowaana ok yurukmo boyareb ku bumone okmo kere wenebimaun.
19 Yembed ye weng kuu Yekob yaa ben korokboon,
ye amowiib kongamki yamowiib kuu Israel yaa ben korokboon kui.
20 Ambibkin yena yi dowad ye kuu kekamune ma kamindo,
yi kuu ye amob ma yikaadkerindo.
YARIMAN ye aningko kankoonime!

Yook 148

1 YARIMAN ye aningko kankoonime!
Ewen arimbed YARIMAN ye aningko kankoonime.
Ambab ari kaimbed YARIMAN ye aningko kankoonime.
2 Ye engyus korem, YARIMAN ye aningko kankoonime.
Ye ana nangmidan korem, YARIMAN ye aningko kankoonime.
3 Aron yoom wood yoom, YARIMAN ye aningko kankoonime.
Yurimaib ye mindong, YARIMAN ye aningko kankoonime.
4 Ewen, YARIMAN ye aningko kankoone.
Ok ambid animari, YARIMAN ye aningko kankoone.
5 Yi korem kuu YARIMAN ye aningko kankoonime,
amborom kuu yembed weng yedme kowoona doriwen kowe.
6 Yembed yi yaa yumbon bangkandoona kangdommo kwane dobaraniib aron korem korem,
yembed dowan kerindeban ye amob ongmoon kui.
7 Okad arimbed YARIMAN ye aningko kankoonime,
karamok ye omyereyiib karamok niindem yiri doriib ye dingkaniib

8 imakiib am yurukmo boyarewiib wiiwam yurukmoyiib wiiwiib
ye weng yaambed kwamimaib ye nuub darewoowiib
9 aangko aangkoyiib koodbon koremiib
yob irimaib ye ayiib at sidaa koremiib
10 kiib dingkaniib amongkob dingkaniib
yiyiib ayari oniib
11 okad yiri ye kingdaniib ambibkin koremdaniib
okad yiri ye korok korokiib okad yiri ye wengyundidaniib
12 kewediib koyuyiib
aamkono aamkonoyiib danayayiib kui.
13 Yi korem kuu YARIMAN ye aningko kankoonime,
amborom kuu ye aningkomo kuu darewoob arimbed,
kwane ye nambiri kuu okadiib Eweniib burudande arimbed.
14 Ye nimakarub yi dowad aromkono kaiman ongmoon,
kuyaa kuu ye karadmodan korem kuu kube yirin kamaniib,
Israeldan kui, YARIMAN ye dia doriibdan kui.
YARIMAN ye aningko kankoonime!

Yook 149

1 YARIMAN ye aningko kankoonime!
YARIMAN yaa yook yeeb wingkime,
kwane yorokmodan kuu nedbe ye aningko kankooni dowad yook wingkime.
2 Israeldan kuu yi Ongmoonman yaa kubenime,
kwane Saiyondan kuu yi King yaa kubi dowaken kerime.
3 Yi kuu andenib ye aningko kankoonime,
kwane ye yaa kuu tamboriniib haawiib wangke wingkime.
4 Amborom kuu YARIMAN kuu ye nimakarub yaa kubi dowaken keendimaan kowe.
Kwane kane kane yi kuu dabab wayiroon kuu burudande dori kerekmen kondaneen.
5 Yorokmodan kuu kwane kondaneen kuyaa kuu kubi darewoowiib kerime,
kwane yi angkimbon arimbed kubi yook wingkime.
6 Yi mongkodkonombed God yaningko kankoonembirime,
kwane kerewang angkara arud angkara arud kuu yi dingki aom angkimborok.
7 Kukuu ambibkin yena yi arewa kamenabi yaa kakman kondi yeman,
yi yaa ukum kondi yeman kui.
8 Kukuu yi kingdan ben seinbed yerengki yeman,
yi korok korok kangkon awurimbed ben yerengke wii aom kambiri yeman kui.
9 Kukuu Godbed ukum kukui andoon kumbed yi yaa kwane kondi yeman.
Ye yorokmodan kwananiib kuu aningko darewoob kandaniib.
YARIMAN ye aningko kankoonime!

Yook 150

1 YARIMAN ye aningko kankoonime!
God kuu ye karadmo dobirimbon aombed doreen kuye aningko kankoonime.
Ye kuu mindong yi dangimbon aromkonoyiib arimbed doreen kuye aningko kankoonime.
2 Ye kamenabi aromkonoyiib ye dowad ye aningko kankoonime.

Ye kuu korem burudande darewoob arimbed kowe ye aningko kankoonime.
3 Kibi baandenib ye aningko kankoonime.
Haawiib laiyayiib wangkenib ye aningko kankoonime.
4 Tamborin wangke andenib ye aningko kankoonime.
Nongbed wangki yeman wangkanabe yurin wurumenib ye aningko kankoonime.
5 Kuweng darewoob ye simbal wangkanabenib ye aningko kankoonime.
Kuweng wenebi ye simbal wangkanabenib ye aningko kankoonime.
6 Inum nimaib ye dingkaniib nimakaruwiib kuu YARIMAN ye aningko kankoonime.
YARIMAN ye aningko kankoonime!

Matyu
Weng Amun Matyumbed Wongkoon

Matyu Ye Buk Komo Dowad Wongkoon

Matyu ye kedmengkandi kuu ye weng kimingkidan yaa Yesu Keresu kuu anam Yuudan yi King andoon. Ke kwanoon kuu Yesu okad yiri wad doboroon kuu Moses yoom profesidan yena yoom God Ye Weng aombed komo komo dakmenabiwen korem kuu anam id keroon, Yesu yaa.

Ma kuu Yesu ye meeni kuu nub ine daboknoka God ye karuwa nimaya kerime andi ye wengiib, Yesu monoon ye awo awo awoya kuu Dewidbed dobere monoon ye ambokab ande korokbi ye wengiib, nimakarub wene God ye oonimbon aom aomniwed Godbed oonok andi ye wengiib kui. Kukuu Godbed Moses yoom profesidan yoom yaambed kurin kurinbed kwamune ande wongkoon kumbed Yesumbed ye doboroon yaron arimbed God yaromkonombed korokbendoon.

Wongkoonman

Matyu kuu Yesu ye kedmengkandeendan wad ayoob kuyaom kuu ye kuu maa. Yaningko maa kuu Livai. Ibduruk kuu ye deme kuu Rom gapman ye tak od bimaan. Kwane, Yesumbed Pita Endru yoom Yems Yoon yoom boon kuye yoman kuu Yesumbed Matyu nendoon. Kowe, Yesu komo komo kamenaboon kuu Matyu ye indobbed wedmoon kumbed Yesu bobnoone Godbed nenkoonoonbed ari kuu weeb 20yiib areb dowan keruune keye buk kee wongkoon. Kowe wongkoon ye weeb kuu AD 53 areb o AD 57 areb.

Korok Weng

1. Yesu Kuu King Dewid Ye Kambong Aombed Wooneen (sapta 1—2)
2. Yoon Baptaisman Yesu Ye Kiwaan Nekwoon (3:1-12)
3. Yesu Baptais Keroone Setenbed Mene Biranande Kamoon (3:13—4:11)
4. Yesu Galeli Angka Yarebe Kedmengkandoon (4:12—14:12)
5. Yesu Galeli Koronde Ambibkin Yena Aom Yarebe Kedmengkandoon (14:13—17:21)
6. Yesu Galeli Angka Ika Wene Kedmengkandoon (17:22—18:35)
7. Yesu Galeli Koronde Yudea Aom Yarebe Kedmengkandoon (sapta 19—20)
8. Burudandoon Ye Orokbon Arimingku Aom Komo Keroon (sapta 21—27)
9. Yesu Bobnoon Yirimbed Nenkoonoon (sapta 28)

Yesu Ye Awoya Awoya Yiri
(Lk 3:23-38)

1 Yesu Keresu ye awoya awoya yiri kei. Yesu Keresu kuu Dewid ye awo aman ari, King Dewid kuu Abraham ye awo aman ari. Aningko kei:

2 Abraham kuu Aisek yambe,
Aisek kuu Yekob yambe,
Yekob kuu Yudayiib ye aagoroka yenayiib yi ambe,
3 Yuda kuu Peres yoom Seera yoom yi ambe, yi ena kuu Tamar.
Peres kuu Hesron yambe,
Hesron kuu Rem yambe,
4 Rem kuu Aminadab yambe,
Aminadab kuu Nason yambe,
Nason kuu Salmon yambe,
5 Salmon kuu Boas yambe, Boas ye ena kuu Rehab,

Boas kuu Obed yambe, Obed ye ena kuu Rut,
Obed kuu Yesi yambe,
6 Yesi kuu King Dewid yambe,
Dewid kuu Solomon yambe, Solomon ye ena kuu Yuraiya yamban.
7 Solomon kuu Rehoboam yambe,
Rehoboam kuu Abidya yambe,
Abidya kuu Asa yambe,
8 Asa kuu Yehosafat yambe,
Yehosafat kuu Yehorem yambe,
Yehorem kuu Usaiya yambe,
9 Usaiya kuu Yotam yambe,
Yotam kuu Ahas yambe,
Ahas kuu Hesekaiya yambe,
10 Hesekaiya kuu Menase yambe,
Menase kuu Amon yambe,
Amon kuu Yosaiya yambe,
11 Yosaiya kuu Yekonaiya yambe, Yekonaiya yoom ye aagoroka yoom kuu Babilondanbed mene ana nangbanekorib, Babilon ambibkin angka benwiniwen.
12 Amaan, Babilon angka benwiniwen ari kuu:
Yekonaiya kuu Siotio yambe,
Siotio kuu Serubabel yambe,
13 Serubabel kuu Abiud yambe,
Abiud kuu Elaiyakim yambe,
Elaiyakim kuu Aso yambe,
14 Aso kuu Sadok yambe,
Sadok kuu Akim yambe,
Akim kuu Eliud yambe,
15 Eliud kuu Eliesa yambe,
Eliesa kuu Mattan yambe,
Mattan kuu Yekob yambe,
16 Yekob kuu Yosef yambe,
Yosef yamban kuu Meri, yu yaambed Yesu wooneen kui. Ye yaa Keresu* andimaib kii.
17 Kekee ibduruk ye awoya Abraham doboroonkob mene King Dewid kuu awoya awoya 14iib. Angkon King Dewidbed doboroonkob mene ari Babilondanbed yeene benwiniwen yaron kwangkon awoya awoya 14iib. Amaan angkon Babilon angka benwiniwenbed mene ari Yesuyiib wooneen kwangkon awoya awoya 14iib.

Yesu Keresu Wooneen

18 Kekee komo kere Yesu Keresu wooneen kuu kei. Ye awaan Meri kuu Yosef ye wonong ande boriwen, kumban yi ayoob awane dobirindo ye niindem aom kumbed, Kingkin Karadmombed yu yaa menekore ye aromkonombed yu niindem aom kuu dana ongmoon kowe, yu kuu oy-oomiib keruune wedmiwen.
19 Yu karub Yosef kuu God ye yorokmo karub kowe, nimakarub wedangkambed yu yaa karak konde domondi kuu ye dowakenban. Kwani kowe, yembed meenoon kuu boruwen kuu iwari korondem ande kamoon.
20 Kwanande kamoon kowe, Yariman ye engyumbed Yosef yaa mene kiyuum angkambed daanoon, “Yosef, Dewid ye awo ari yee! Meri kuu

* **1:16:** Keresu andi ye weng id kuu “Godbed Kinoona Monoonman”.

awane eb ambiwoom nenwene. Eb unaab, amborom kuu yu oyoomiib kereen kuu Kingkin Karadmombed yaromkonombed ongmoon.
21 Yu kuu karub dana woonanuun kowe, eb kuu yaningko kone Yesu† ande, amborom kuu yembed ye nimakarub yi ambarakmi ye kakman yaa kuu burudande bindaneen kowe." andoon.
22 Kwanoon amborom kuu unyeman anuk yaa weng kuu Yarimanbed yedmoone ye profesiman mene daande wongkoon kuu id anam kwamune dembe wonoon.
23 Yembed daandoon kuu, "Wonong koyu karub maayiib angkindo kumbed oyoomiib kerenu karub dana woonanuuna yaningko Imanyuel andaniib." andoon. Imanyuel ye weng id kuu "God nub yaa doreen" kui.
24 Engyumbed kwanandoon kowe, Yosef demboon ye yondem kuu yaro komo Yarimanbed ye yaa daanoon kuu kwanoon, Meri awane yambiwoom nenwonoon, ye wonong keroon.
25 Kumban ye kuu Meri yoom ma dabokne angkindo, kwane dobere wene ari yu karub dana kuu wooneen. Ye aningko Yesu ande kowoon.

2

Mindong Darobe Andangkanabidan Miniwen

1 Erod kuu Yuudan yi king kere doreen yaambed, Yesu kuu wooneen, Yudea ambibkin kambong Betlehem aombed. Yesu woonuuna, amaanbed mindong darobe andangkanabidan yena aron dembimaun angkambed Yerusalem aom miniwen. Menenib, taun kumaom doriibdan yaa dawuro kaamobiwen,
2 "Dana woonekore Yuudan yi king keraneen kuu kuna yaambed doreen? Ye wooneen ye mindong diburuuna, kangka doruub kumbed wedmuwen. Wedmuwen kowe, nub mene wedmene ye yaa bumangkane kube yaningko kankoonandamuub." andiwen.
3 Kwane, karub maambed King Erod yaa wene daanoone, wengamberekore kongendoon. Kongendoone, Yerusalemdan korem kuu uniwen.
4 Kwane, yembed yedmoona, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib, Yuudan yi amob kedmengkandidan yi korok korokiib korem nedbiiwe kaamobendoon, "Kuna yaambed Godbed kinaneena mananeenman Keresu kuu woonanuun?" andoon.
5 Andoona, inande yedmiwen, "Ye kuu Yudea ambibkin kambong Betlehem aombed woonanuun. Profesimanbed unyeman wongkoon kuu kei,
6 'Kambong Betlehem. Kub aombed Yudea ambibkin angka, kub kuu
kambong embeng kumban,
taun maa maa yaa Yudea kumaom kuu korok miin darewoob keraneeb, amborom kuu kub aombed King darewoob mananeen kowe,
ye kuu ne nimakarub Israeldan oonaneen.' ande wongkoon." andiwen.
7 Kwamunekoriwa, Yuudan yi korok korok kuu dakme dowan keriiwa, king Erod yedmoonkob karub maambed mindong darobe andangkanabidan yemyeb benmonoon. Benmonoona, king Erodiibmo nedbiiwa kaamobendoon, "Aron komo arimbed mindong kuu andowe wedmiwen?" andoone neman inandiwen.
8 Kwane yembed domonde birande yedmoon, "Yiib kambong Betlehem angka winime, wenenib korobe onmenmo yare dana kuu wedmibka, ika mene neyiib yedmewime. Mene yedmewibko, ne kangkon weneni ye yaa bumangkane kube yaningko kankoona." andoon.
9 King Erod kwamune ye weng yi yaa daande domondoona winiwen.

† **1:21:** Yesu yaningko ye id kuu "Yarimanbed arewa yaa kuu burudande bindimaan".

Kwane yaro dore winiiwa, mindong aron dembimaun angkambed wedmiwen kuu angkon ika yaro yureen. Mindong kuu yi arinambo arimbed yure wene mene wedwiri dana angkeen arimbed mimyirimo dibere yureen kowe,
10 kubi darewoob kamiwen.
11 Kwane ambiwoom awunenib, dana yoom yawaan Meri yoom wedmiwen. Kwane, yi korem bumangkanib korok ambokibenib dana yaa kube yaningko kankooniwen. Kwane, yi od yowoyiib bongmenabenib munob yiribman ye yaa bangkaniwen, od goldiib at nunung baeb amun yeman yaningko ferengkinsensiib muramura baeb amun yaningko meeryiib kwane bangkaniwen.
12 Amnoom angkambed, Godbed menene kiyuum angkambed mindong darobe andangkanabidan yaa yedmendoon, “Amob, yiib kuu king Erod yaa ika wanaib.” andoon. Kwanandoona, kiwaan maambed yi ambibkin angka ika winiwen.

Idyip Yiri Kirokmoniwen

13 Kwamune mindong darobe andangkanabidan kuu winiiwa, Yariman ye engyu Yosef yaa menene kiyuum angkambed daanoon, “Yeedere yaro danayiib yawaaniib be Idyip ambibkin yiri kombiri wene kuri dobere. Kwamune dobereewo nekambed yedmebdaniin kui. Kuri dobere, amborom kuu King Erodbed ye ana nangmidan yedmandamoona onmene dana kuu aye kowandamiib kii.” andoon.
14 Kowe, kuye amnoom Yosef yeedere yaro dore danayiib awaaniib be kombiri Idyip yiri andowe wonoon.
15 Kwamune King Erod bobnindo yaron kuyaambed, yi korem kuri Idyip aom doriib. Kowe, kurinbed Godbed ye profesiman yaa daanoone dakmoon kuu “Neka ne dana baandaane Idyip ambibkin aombed monoon.” andoon kuu anam id keroon.
16 Yosef ye danaya awaana be Idyip yiri wonoon ye yondem kuu, King Erod wedmoonka mindong andangkanabidan kuu ye yaa aadidme kiwaan maambed awanewande winiwen. Kwamuniiwa, ye kuu norin miin darewoob wandoon kowe, ana nangmidan yedmoona kambong Betlehemiib kambong kambong dia diayiib wenenib, karub dana korem yi weeb ayoob keriwenbed kiri kuu korem yenbandiiwe dukniwen. Mindong darobe andangkanabidanbed mindong kuu weeb ayoob wedmuwen Erod yaa ande yedmiwen kowe, dana yi weeb kwamune yenbandime andoon.
17 Kwamune keroon kuu Godbed unyeman anuk yaa daanoonkob profesiman Yeremaiyambed wongkoon kuu anam id keroon kuu kei.
18 “Yuudi ameng weng darewoob kambong Rama aom wengambiriwen.
Kukuu Rekselbed yuudi ameng weng darewoob kamuun, yu dana meed yi dowad.
Yu dowakenban kereen, karub yenambed nangkande mimyob kankubune yu yaa awandi kuu yiminban kereen,
amborom kuu yu dana kuu dowan kowe.” kwane wongkoon.

Kambong Nasaret Yaa Ika Miniwen

19 Kwamune Yosef awene Idyip aom doriib yaa, King Erod kuu bobnoon.
Bobnoona, God ye engyumbed Yosef yaa menene kiyuum angka daanoon,
20 “Yeedere yaro dore, danayiib yawaaniib be ika Israel ambibkin ari be wene, amborom kuu karub kane kanembed dana ayande kamiibdan kuu yoworiwen kii.” andoon.
21 Kowe kwane, Yosef yeedere yaro dore, danayiib yawaaniib be ika Israel ambibkin ari wonoon.

22 Kumban Yosef mene wengamboroonka, Aakelius kuu awodki Erod
ye yumbon kande Yudeadan yi korok kere doboroon kii andiwen. Ye
wengamberekore, wene kuyaa dobiri kuu koronde unoon. Kwamune
angkon kiyuum angkambed kuyaa dobaraab andoone wengamberekore,
Yudea kuu awanewande Galeli ambibkin ari danayiib awaaniib be wene
23 kambong Nasaret aom dobiriwen kowe, anuk Godbed daandoonkob
ye profesidanbed daandiwen kuu, ye kuu Nasaretman andaniib kii andoon
kuu Yesu yaa anam id keroon.

3

Yoon Baptaismanbed Yesu Ye Kiwaan Nekwoon
(Mk 1:1-8, Lk 3:1-18)

1 Kwane, weeb yena dowan keruune, Yoon Baptaisman kuu wene Yudea
ye amboon angka doberekore, baande daandimaan kuu,
2 "Ambarakmi yaa koronde amonombime, amborom kuu Ewen Yari-
manbed nimakarub yi korok kere ooni yaron dia menuun." andimaan.
3 Unyeman anuk yaambed profesiman yaningko Aisaiyambed weng maa
yedmoon kuu Yoon yaa kuu kwane anam id keroon. Kwane yedmoon,
"Karub maa kwane amboon angkambed baande daandaneen kii.
'Yariman mananeen ye kiwaan nekwime,
ye kiwaan yorokmo ongmime.' " andoon.

4 Keye Yoon yebkad kuu kemo kimimbed ongmiwen* kumbed derene,
ye kobaiknong kuu dingkan kadbed boronimaan koborom yaa. Angkon
kwamune ye animan kuu dura angka ye in okiib ediib kumbedmo animaan.
5 Kuye aron kuu Yerusalemdaniib Yudeadaniib ok Yooden yara yara
doriibdaniib Yoon yaa wengamberem ande menebiwen.
6 Kuyaambed yi ambarakmi korem God yaa mimyob kowe dakmekoriwa,
ok Yooden yirimbed baptais kerundoon. Kwane menebe wengambaraiwa
baptais kerundaane winimo kamiwen.
7 Aron kwane kamiib aombed wedmoona, Yuudan yi Farisidaniib†
Sedyusidaniib‡ kwane Yoon yaa miniwen. Miniiwe wedmekore, yedmen-
doon, "Yiib kuu nemengkandidan, arud niin areb kii! Kanembed daan-
deenkob, God ye norina dabawa yiib ari menebandameen yaa kuu kombere
wanandiwed? Komarewa kee?
8 Ambarakmi yaa koronde amonombi ye kerekmen yaambed awine
amunmo kamime.
9 "Nub kuu Abraham ye awoya kowe butun kandaubban ande meenaib,
amborom kuu Adam ongmi areb Godbed bot be Abraham ye awoya ong-
menabi kuu yimin kowe. Kedi, yiib anam andi kuu Abraham ye anam andi
arebban kowe, Abraham yaa weng kunduk kowoon kuu koronde yiib yaa
butun kerundaneen kwangkon yimin.
10 Godbed wengyundanande meneen kuu at dengki ye karub menemoon
areb. Kapakiib nande at ambokab yiri doreen. At kuu ayob id arewayiib
keraneen kuu dengke be amot yiri kiradmaneen.
11 "Ne kuu okbed nimakarub yaa baptais kerundaan kuu ambarakmi yaa
koronde God yaa amonombi ye akmi yeman kui. Kumban karub maa ari
mananeen kuu ye aningko kuu ambab ari, ne kuu yirimo. Kwane kowe,

---

* **3:4:** Ye kuu profesiman Elaidya areb kemo kimimbed ongmimaib yebkad derenimaan. † **3:7:** Farisi kuu inamen mimodan. Yi meeni darewoob kuu God ye amowiib yi amowamob God ye amob yaambed ongmiweniib wengambere kwanime ande dakmimaib, Yuudan yaa. ‡ **3:7:** Sedyusi kuu inamen mimodan maa. Yi meeni darewoob kuu polotikiib Yuudan yi gapman korok keriyiib kui.

nembed yambiwoom awunimaana ye yonkad biangke bi ye deme awini kuu yiminban. Yembed Kingkin Karadmoyiib amoyiib baptais kerundaneen.
12 Yembed wiit yowiib awiib ari kirari yemaniib awine doreen kii, kwane kanwene wiit yob dabonmo ari beengkimbon arekore, beengkene be kirare yowiib awiib andokbe wenorekore, yob kuu yambiwoom be nongkobaneen kumban ab kuu amot kumbaanban yiri be kiraraneene denaniib, nimakarub amuniib nimakarub arewayiib andokbi ye dowad nekwoon kui." andoon.

Yesu Kuu Yoonbed Baptais Kerunoon
(Mk 1:9-11, Lk 3:21-22, Yn 1:29-34)

13 Kuye yoman, Yesu kuu Galeli ambibkin domonde ok Yooden yiri wene Yoonbed baptais keruwok anded.
14 Kumban Yoonbed kebenande kamoon, "Ebbed ne baptais keruwaneeb kumbed yiminaa. Komarewa ne yaa baptais keruwok ande menewen?" ande kamoon.
15 Kumban Yesumbed neman yedmoon, "Kibireb kwamunaneeb kumbed yimin, nub yaa. Kukuu yorokmo inamen Godbed ongmenaboon korem anam id keri yeman kowe, kwane kame." andoone, Yoonbed eyoka kwana andoon.
16 Kwane, Yesu yaa baptais kerunoone yaro demboone ambid kuu bengkeroone, kuyaa wedmoonka God ye Kingkinbed on arud wan kamenemoon areb kamenene Yesu ari diboroon.
17 Kwane ambid arimbed weng monoon, mene yedmoon, "Kekee ne Dana kii. Ye yaa ne mimyob dowaken darewoob kowaan. Ye yaa ne anam kubimain." andoon.

4

Setenbed Yesu Yaa Komboon Kaamoboon
(Mk 1:12-13, Lk 4:1-13)

1 Kwane, Yesu kuu Kingkin Karadmombed amboon angka nenwonoon. Ye kuu awad arewa yi korokbed komboon kaamobi ye dowad nenwonoon.
2 Nenwonoone, Yesu kuu animan koronde aronki 40yiib amnoom 40yiib doboroon kowe, mungimo keroon.
3 Kuye yoman kwamune awad arewa yi korok mene komboon kaamobi ye dowad yedmoon, "Eb kuu God ye Mingki keroka, bot kee yedmebko om keroko ane." andoon.
4 Kumban Yesumbed inande yedmoon, "Yii, God Ye Weng wongkiwen kuu,
'Nimakarub kuu animaniibmo ane dobaraibban,
wadkeri yeman anam kuu Godbed komo dakmeen
kwangkon wengambere dobaraniib kumbed yimin.' ande wongkiwen."
andoon.
5 Kwanandoon kowe, awad arewa yi korok kuu Yesu nenwene God ye siti karadmo Yerusalem aom nande kurikuri boyambib darewoob aminim arimbed kowoona doboroon.
6 Kwane awad arewa yi korokbed yedmoon, "Eb kuu God ye Mingki keroka, ebka korongberenande kawene okad yiri kombere, amborom kuu God Ye Weng wongkiwen kuu,
'Godbed ye engyus yedmaneena,
yimbed eb yaa ongme oonebdaniib.
Kwane yi dingkimbed eb awine kankoonaniiwa,
eb yon kuu bot arimbed wowaanban.' ande wongkiwen." andoon.
7 Kumban Yesumbed man yedmoon, "Kekamune angkon God Ye Weng wongkiwen kuu,

‘Yiib Yariman God yaa komboon kaamobaib.’ ande wongkiwen.” andoon.
8 Kwanandoon kowe, awad arewa yi korokbed Yesu nenwenene aangko
ambab ari daanene kowoona doboroona, ambibkin koremiib korok dareb
dareb yi aromkonoyiib korokbenoon.
9 Korokbenekore Yesu yaa yedmoon, “Eb kuu ne yaa okad yiri bumangke
ne dabderem aom dobere naningko kankoonaneeb kuu, korem komo komo
wedmeeb kuu kabdaniina yi korok keraneeb kii.” andoon.
10 Kumban Yesumbed neman yedmoon, “Seten, koronde wene! Amborom
kuu God Ye Weng aombed wongkoon kuu,
‘Yiib Yariman God yaamo bumangkane yaningkomo kankoonenib,
ye yaamo wengambere kwanembirime.’ ande wongkoon kui.” andoon.
11 Kwane, awad arewa yi korok kuu koronde wonoone, engyus menenib
Yesu yaa awanene ooniwen.

Yesu Andowe Weng Amun Daandenmo Yaroon

12 Aron maa, Yesu wengamboroonka Yoon Baptaisman kuu awine kan wii
aom kaaniwen kowe, Yesu kuu ika Galeli ambibkin ari wonoon.
13 Kambong Nasaret koronde wene Kapeenaum aom doboroon, amyen-
imbon Sebulun yoom amyenimbon Naftalai yoom yi bidambib aom, bowan
Galeli kebed yaa.
14 Kwane, komo komo profesiman Aisaiyambed wongkoon kuu anam
kwamune id keroon. Ande wongkoon kuu
15 “Galelidan, amyenimbon Sebuluniib amyenimbon Naftalaiyiib kui.
Karamok wini ye kiwaan kuyiib, ok Yooden yara kuye okad kui.
Yuudan yoom ambibkin maa maadan yoom kui.
16 Yi kuu bobniyiib ambarakmiyiib ye kumun aombed doriib kuu
God ye nambiri darewoob kawure waroon kuu wedmiwen.” ande
wongkoon.
17 Galeli ari wonoon kuye aron kuyaambed Yesu andowe God Ye Weng kee
daandenmo yaroon, “Yiib amonombime, amborom kuu Ewen Yarimanbed
nimakarub yi korok kere ooni yaron kuu dia muneen kowe.” andoon.

Ye Kedmengkandaneendan Ibduruk Boon
(Mk 1:14-20, Lk 5:1-11, Yn 1:35-42)

18 Kwane, Yesu kuu bowan ok Galeli kebed angka yare mene oon bi karub
wedmendoon, ayi ningki. Yi kuu oon bi ye men kamberenib oon bandiwed.
Yi aningko kuu Saimon yaningko maa Pita yoom Endru yoom.
19 Wedmekore, yedmendoon, “Yiib kuu ne yoman minibko, oon bi areb
Godiib yaa nimakarub bi ye kiwaan yiib yaa kedmengkanda.” andoon.
20 Andoone, erebnariyiibban yimbed oon bi ye men nongkobiiwa, Yesu ye
yoman kedmengkandok ande winiwen.
21 Kwane, kuyaambed wene ari angkon karub ayoob wedmendoon, ayi
ningki, Yems yoom Yoon yoom. Yi kuu yi ambe Sebedi yoom oon bi motod
aom oon bi ye men karangkane dibiib. Yi ayoob yaa kwangkon baande
yedmendoona,
22 yi kwangkon erebnariyiibban yi ambeyiib oon bi ye meniib motodiib
koronde Yesu ye yoman kedmengkandok ande winiwen.

Yesu Kuu God Yaromkonoyiib Kedmengkandoon

23 Kwane, Yesu kuu Galeli ambibkin aom dewenebe, Yuudan yi kurikuri
ambiwoombed kedmengkandene, Godbed yi korok kere ooni ye weng amun
daandenmo yarebene, nimakarub bob anikadiib maa maa korem ongmena-
boon.

24 Kwanoon ye weng kuu Siria ambibkin aom daande yareen. Weng
kee daande yaraune, nimakarub bob anikad maa maa kandiwendaniib,
niindem aom yewed darewoob kandiwendaniib, awad arewa ibnendiwen-
daniib, kot yimaundaniib, yona dingkia ida yidne wonoondaniib korem
kwamune benmenebiiwe ongmenaboon.
25 Kwane, kadaareb yemoon kuu ye akmok winiwen, Galeli ambibkin-
daniib, Dekapolis ambibkindaniib, Yerusalemdaniib, Yudea ambibkin-
daniib, ok Yooden yara doriibdaniib kwane ye akmok winiwen.

5

Godbed Amun Amun Kerundimaan
(Lk 6:20-23)

1 Kwane, Yesumbed kadaareb menebiwen kuu wedmoonka, aangkombon
ari ambabban kawenene dibeene, ye yoman winiwendan kuu yeyiib yaa
wengamborok miniwen.
2 Miniiwa, Yesu andowe kedmengkandene yedmoon,
3 "Kane kane yi dobiri kankubune God ye dabderem aom dobirimaib kuu
Godbed amun kerundoon,
amborom kuu Godbed Ewen arimbed yi yaa korok kere oonimaan
kowe.
4 Kane kane yuudi ameng kamiib kuu Godbed amun kerundoon,
amborom kuu Godbed yi mimyob kankubunaneen kowe.
5 Kane kane ingmiyiibban nangkemmo kame dobiriib kuu Godbed amun
kerundoon,
amborom kuu okad korem yi yaa bangkandaneen kowe.
6 Kane kane yi dowaken darewoob kuu yorokmo dobiri kuu Godbed amun
kerundoon,
amborom kuu inamen yorokmo kee yi yaa bangkandaneena yiminmo
keraniib kowe.
7 Kane kane yi yaa kuu karub maambed ambarakmoon yaa mimyob keene
kakman kuu are nonondandaniib kuu Godbed amun kerundaneen,
amborom kuu Godbed yi yaa mimyob keene yi ambarakmi are nonon-
dandaneen kowe.
8 Kane kane niindem aom kuu karadmo kuu Godbed amun kerundoon,
amborom kuu yi kuu God ye kerebiri wene wedmenaniib kowe.
9 Kane kane wedyiri dobere wengangkimaib kuu Godbed amun kerundoon,
amborom kuu Godbed yiib kuu ne meed kii andaneen kowe.
10 Kane kane kuu God ye deme ambangkimaib kumbed karub yenambed
yi kebeni ye dowad yewed konde yenbandiwen kuu Godbed amun
kerundoon,
amborom kuu Godbed yi yaa korok kere oonimaan kowe.
11 "Yiib kuu ne deme nimakarub kowe, ne dowad karub yenambed
yiib yaa amkidbandenib yewed konde yenbandenib kwane dudi weng
wiribenib kamaniib kuu Godbed amun kerundaneen.
12 Meenmembaraib, kubime, amborom kuu Godbed yiib yaa kakman
darewoob Ewen arimbed nongkobaneen kowe. Meenmembaraib, kubime,
amborom kuu anuk kurin kwangkon profesidan kuu kwamune yewed
konde yenbandiwen kowe." andoon.

Karamiib Nambiriyiib Yi Kuruweng

13 "Yiib kuu karam areb, okad karub korem yaa God ye weng amun ambod
yeman. Kumban kwane karam ambod dowan keraneen kuu ikakman
karam ambodiib kerok ande ongmaneen kuu yiminban. Kukuu korem

amunban kowe, bunangka kankorarunde nimakarub kwari dore bungki yeman keraniib.

14 “Yiib kuu nambiri areb, okaddan korem yaa ye nambiri kui. Kuu kwamune, siti aangko arimbed kuu biknindeban.

15 Kwane angkon nambiri nare kandune kabedbed nande ari dabunaanban. Dowan. Nambiri nare kandune wedangkambed nowaneenkob nimakarub korem ambiwoom doriib yaa nambaraneen.

16 Ibonmo kwamunene yiib amun kami kuu nambiri areb, kwangkon namborok nimakarub yaa. Yiib kwananiib kuu yi wedme yiib Ambe Ewen ari doreen yaa kubenib yaningko kankoonaniib.” andoon.

Amob Yaa Kedmengkandoon

17 Kwane, Yesu kadaareb yaa ika yedme daandoon, “Yiib ambarakme inamen arewa meenmaib. Ne kuu mene Mosesbed God ye amob wengambere wongkooniiwa profesidan yi wengiiwa bongme benkirarundande minindo. Ne kukuu amowiib wengiib dakme wongke kamiwen kuu kan anam id keri dowad manaan.

18 Yiib yaa ke anam yedmendaan kei. Weng embeng mana o weng wongki kuruwak mana kuu amob yaambed ma biknaanban, kwane danganeenkob wene kuye weng kundukiib profesi wengiib korem kuu anam id keraneen.

19 “Kane kanembed amob kembed embeng mimo korondoon kumbed yenamo kedmengkandaneen kuu, Godbed korok kere oonimbon kuyaombed kuu yi aningko kuu kan yiri nongkobaneen. Kumban, kane kanembed God ye amob korem kuu anam ande nimakarub yena yaa anam kedmengkandaniib kuu, Godbed korok kere oonimbon kuyaombed kuu yi aningko kuu kan ari nongkobaneen.

20 Kwane, yiib yaa ke yedmendaan kei, yiibka yiib yorokmo dobiri kuu yiibbed Farisidan yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom yi inamen burudande darewoob keraniib kumbedmo Godbed korok kere oonimbon aom awunaniib.” andoon.

Norin Wandi
(Lk 12:58-59)

21 “Yiib wengambiriwen kuu unyeman anuk yaambed dakmoon kuu ‘Yiib kumkayiib o kumaniib yenbandaib. Kanembed kumkayiib o kumaniib yenbandaneen kuu wengyunde dabab darewoob konaneen.’ ande wongkoon.

22 “Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, kanembed maa yaa norin wandaneen kuu, ye nenwananeene wengyundi ye korokbed dabab darewoob konaneen kuu yimin. Angkon kwane kanembed noriniib maa yaa eb kuu awon korok anamaa andaneen kuu, Suprim Kot yaa nenwananeene keye wengyundi ye korokbed dabab darewoob konaneen kuu yimin. Angkon kwane kanembed noriniib maa yaa eb kuu inameniibban anamaa andaneen kuu, kan kumbaanban yamotbon yiri kororaneen angkon yimin.

23 “Kwane kowe, kanembed dingkan kanmenene aye nengkane agedmo kere baeb God yaa konande meneen kuyaambed meenoko maa yaambed eb dore ye dore dabawiib keroka,

24 dingkan kuu kurikuri keri yeman bot wuubiwen dia yaa kiribende wene dabokne weng mimo ongmekored menene kurikuri boyambib darewoob yaa dingkan aye bot ari kowe nengkane agedmo kere baeb God yaa koni. Kwananeeb kumbed yimin.

25 “Kanembed eb nenwene kangdod weng dakmandameen kuu kudin kirodmo weng ongmekorewed, weng kuu kiwaan yaa ye yoom weniib yaa kumbed ongmenmo wene. Ma kwanaabban kuu eb kandune wengyundi

ye karub konaneena kumbed kandune wii ye korok konaneena, yembed kandune eb kuu wii aom kaananeen.
26 Nembed eb yaa ke anam yedmebdaan kei, eb kirod yeedaraabban, kwane dobereneb od murubkob yeenbon kuu kowewed yimin.

Nenem Ye Inamen

27 "Yiib wengambiriwen kuu 'Nenem kamaib.' ande wongkoon, God Ye Weng aombed.
28 "Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, karub kanembed wonong wedmende ye dowaken ambarakma ande meenaneen kuu dowan kii, ye inamen aombed wonong kuu nenem kamoon kii.
29 "Kwane kowe, eb wiwi yaa ye indobbed nemengkabdoko ambarakmebka, awine biangkan korare. Kwane, eb id dungkunmo kankoraraneeb kuu arewa kumban, eb id kumundin kande kumbaanban yamotbon yiri koraraneen kuu miin arewa anam.
30 Kwane, eb dingki wiwi yaambed nemengkabdoko ambarakmebka, nare kankorare. Kwane, eb id dungkunmo kankoraraneeb kuu arewa kumban, eb id kumundin kande kumbaanban yamotbon yiri koraraneen kuu miin arewa anam.

Wonong Dankorari

31 "Kekamune God Ye Weng aombed yedmoon kuu, 'Karub kanembed kwamune ye wonong dankoraroka ye kuu yu yaa dankorari ye kerekiib wane kankondaneen kumbed yimin.' ande wongkoon.
32 "Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, karub kanembed ye wonong ogood dankoraraneen kuu yiminban. Ma, yumbed nenem kameen kumbedmo dankorari kuu yimin, ogood dankorari kuu ye ambarakmi, yu kuu nenem wonong keranuun kowe. Kwamune angkon wonong kee karub maambed awananeen kuu ye nenem kami ye karub keraneen.

Wiim Aangke Amob Ongmi

33 "Yiib wengambiriwen kuu nimakarub unyeman anuk yirimbed dobiriwen yaa God Ye Weng aombed dakmoon kuu, 'Yiibbed wiim aangke amob ongmiwen kuu ika yiibkareb domokbaib', kumban 'Yariman ye dowad ongmiwen kuu kwamune oone awinime.' ande wongkoon.
34 "Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, wiim aangke amob ongmaib, no weng kunduk dakmime. Kowe kwamune Ewen yaningko kowe amob ongmaib, kukuu God ye oonimbon kowe.
35 Kwane, kan okad yiri yaningko yaambed amob ongmaib. Okad yiri kwangkon God yeman kowe. Angkon Yerusalem yaningko kowe amob ongmaib, kukuu King Darewoob Arimbed ye siti kowe.
36 Kwamune kande eb korok yaambed kowene amob ongmaib, amborom kuu ebkareb ma eb awung kuu ongmaawa kuukmo kere binmo kere kamindeban kowe.
37 "Kwana kowe, dowakeniib kuu no ee ande, o dowakeniibban kuu no yii ande kamime. Maa kee burudande dakmaneen kuu anam awad arewa yi korok yaambed inamen kande dakmaneen kii.

Neman Kakman Inandi

38 "Yiib wengambiriwen kuu, 'Karub kanembed karub maa ye indob biangkandoka neman ye indob kwangkon biangkandi yeman, ma ningkambo domokboka neman kwangkon ye ningkambo domokbi yeman.' andimaib.
39 "Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, kanembed yiib yaa ambarakmoon kuu neman kakman inandaib. Kwane, kanembed eb angkatom yaa yakdaroka, angkarayiib kwane konebko wowok.

40 Kwane, kanembed eb awine kanwene kangdod kerubdene ebkad korok
ari kuu nan kandandamoka, eb yuruk ebkad kuyiib konebko kwamune
nandok.
41 Kwane, kanembed eb yaa dabawiib ye barang kee kanwene bid mimo
domokbe angkarambed kowe ne yoom wenem andoka, kwane kanwene ye
yoom yare bid ayoob domangke angkarambed kowe.
42 "Kanembed yiribman maawe ande kaamonoka, kone. Kwane, kanem-
bed eb yaa yiribman maa dungkum kerandamaan kii andoka, koronde
angkurom korokbenaab.

Bondan Yaa Mimyob Keendi
(Lk 6:27-36)

43 "Yiib wengambiriwen kuu, 'Yiib dia doriibdan yaa mimyob keendime',
ma 'Yiib bondan yaa kuu arud wandime.' andimaib.
44 "Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, yiib bondan yaa
mimyob dowaken keendenib yiib yaa yewed konde yenbandiibdan yaa
kwangkon kurikuriyiib kamime.
45 Yiib kwananiib kumbed yiib Ambe Ewen ari doreen ye dana meed
keraniib. Yembed aron yedmoona yurenu amundaniib arewadaniib korem
yaa yure kowimaun, am kwangkon kwane yedmaana yorokmodaniib are-
wadaniib yaa minimaun.
46 "Kwane, yiib yaa mimyob dowaken kerundiibdan yaamo mimyob
dowaken kerundimaib kuu God ye kakmaniiwoo? Dowan! Arewadaniiwa
tak od bimaibdaniiwa kwangkon kwamimaib kii!
47 Yiib kuu kwamune yiib angkodmia yaamo kubendi weng kamiib kuu
arewadan yi inamen burudandiwenoo? Dowan! Kwane, God yaa anam
andindodan kwangkon kwamimaib kii!
48 "Kwani kowe, yiib Ambe Ewen ari doreen ye God kuu demkoronmo,
kwamune areb kuu yiib kuu demkoronmo dobirime." andoon.

6

Maa Yaa Koni

1 Kwane, Yesumbed nimakarub yemoon nedbiwendan yaa ika daandoon,
"Yiibkaadkerime. Yiibbed kurikuriyiib amun kamiyiib kamboknondan
yaa bangkandiyiib kamaniib kuu yimin, kumban nimakarub yi kiringkono
arimbed yiibbed kwananiib yi wedmi ye dowad kamaib. Yiib kwamaniib
kuu yiib Ambe Ewen ari doreen yaambed kuu ye kakman kandaibban.
2 Aadidmidan yenambed kurikuri ambiwoomiib kambong wedyayiib
kuyaa wene nub aningko darewoob kerandiwed kuu kamboknondan yaa
bangkandimaib, kibi kan komkanmo yarebe dakmenmo dewenebemoon
areb. Yiib kuu kwamune kamaib. Kowe, nembed yiib yaa ke anam
yedmendaan kei, yi kwamiib ye kakman kuu okad kirimbed korem kuu
kandiwen kii, dowan.
3 "Kumban kamboknon karub yaa konande kameeb yaron kuu ebbed maa
yaa kuye dowad dakmaab.
4 Kowe, eb kuu yeka yemyebbed bangkane. Kwane, eb Ambe Godbed
komo yemyeb kamewen kuu wedmoon kowe, deme yemyeb awinewen
kuye kakman kumbed kabdaneen." andoon.

Kurikuri Kami
(Lk 11:1-4)

5 Kwane, Yesumbed ika dakmoon, "Aadidmidan yenambed yi dowaken
darewoob kuu kurikuri ambiwoomiib kambong wedyayiib kuyaa wene
dembe nub yaa wedmime andiwed kurikuri kamimaib. Yiib kuu kwamune

kamaib. Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yi kwamiib ye kakman kuu okad kirimbed korem kuu kandiwen kii, dowan.
6 “Kumban eb kurikuri kerebka, eb ambib wadnarimbon aom awune ambongko kebenekore, eb Ambe, wedmimokban ye God kui, ye yaamo kurikuri kere. Kwane, eb Ambe Godbed komo yemyeb kamewen kuu wedmoon kowe, komo deme yemyeb awinewen kuu ye kakman kumbed kabdaneen.
7 “God yaa anam andindodan yi kurikuri dakmimaib kuu ogood weng yemoon idiibban kwamune ika ika dakmimaib. Yimbed meeni kuu weng yemoon God yaa daanuub kowe, anam amun wengaan andimaib. Kumban yiib kurikuri kuu kwamune kamaib.
8 Yiib kuu yi areb keraib, amborom kuu yiib Ambe God kuu yiib yaa komo dowan keroon kuu yedin ye wedme yekaadkeroon, komo weng ye yaa kaamonandameeb kuu.
9 Kowe, kekamuni ye kurikuri wengbed dakmime,
‘Nub Ambe Ewen ari dibeeb,
ewaningko kuu karadmo ande kankoonuub.
10 Ebbed korok kere ooni yeman kuu munuk,
eb dowakenmo yaambed korem kwanok,
Ewen ari kwanimaib areb okad kiri kwamune kamimamok.
11 Kibikee nub dobiri ye animan kuu bangkandembere.
12 Kaneyambed nub yaa ambarakmiwen kuu are nonondanduwen areb kuu,
kwamune ebbed nub ambarakmi yaa kuu are nonondandunde.
13 Kwane, ambarakmaniib dee andi ye kiwaan ari nub ben nongkobaab.
No kwane awad arewambed nub yaa manaan ye dowad kuu nub benkoobe.’
kwane andime.
14 Kwane, yenambed eb yaa ambarakmiwen kuu are nonondandaneeb kuu eb Ambe God Ewen ari dibeen kwangkon eb ambarakmi kuu are nonondandaneen.
15 Ma, kwamune yenambed eb yaa ambarakmiwen kuu are nonondandokban keraneeb kuu, eb Ambe God kwangkon eb ambarakmi yaa kuu are nonondandaanban.

Animan Koronde God Yaa Meenimo Kami

16 “Aadidmidan yenambed animan koronde God yaa meenimo kamimaib yaron kuu yi kara karub yenambed wedmendi ye dowad kuu okambimokban angkon murubia kubiyiibban kamimaib kui. Yiib kuu kwamune kamaib. Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yi kwamiib ye kakman kuu okad yirimbed korem kuu kandiwen kii, dowan.
17 “Kumban yiibbed animan koronde God yaa meenimo kami yaron kuu yiib murubia ari okambene yiib awung debime.
18 Kwaniwed karub yena kuu yiibbed animan koronde God yaa meenimo kamiib kuu kaadkerimban, kumban yiib Ambe, wedmindeban ye God kui, yembedmo yemyeb kami kuu wedmimaan. Kwamuniwed yiib Ambe Godbed yemyeb ye yaamo kwaniwen ye kakman kuu kondaneen.

Ewen Ari Odamod Nongkobime

19 “Kwamunenib yiibkarebmo okad kiri keembed odamod benib amukmo amukmo kambaraib, amborom kuu bebeda kimkima kemengkoda dore wene anene monmaraniiwa yid bidanbed aande monmare dawuro baniiwa kamaniib kii.
20 “Kwane, Ewen arimbed yiib odamod kuu nongkobime, bebeda kemengkoda doraane monmarene yid bidanbed yid baibban.

21 Eb odamoda yiribmana kunaya dibaraneen kuu ewiib kumoom kowaneen.
22 “Indob kuu eb id kumundin ye nambiri kii. Ma, eb indob amunmo keraneen kuu eb id kumundin aom nambirimo keraneen.
23 Ma, kwamune eb indob arewa keraneen kuu eb id kumundin kumunmo keraneen. Kowe eb niindem aom angkeen kuu korem kumunmo keraneen kuu korem miin kumun darewoob kere wedmindeban keraneen kii.
24 “Karub mimo kumbed yariman maa ye deme kumundin awine yariman maa ye deme kumundin awine kamindeban. No ma koronde kongenekore, korondene maamo kube kone amun amunmo kamaneen. Yiib kuu God kuu yiib yariman kerene angkon od kuu yiib yariman kerene kamindeban.

Dabawiib Meenmaib
(Lk 12:22-31)

25 “Kuu kwamune kowe, yiib yaa ke yedmendaan kei, yiib wadkeri ye dowad komo oka animankambed ananiin kee ande meenmembaraib, nub id yaa kuu komombed derene borone kamanuub kee ande meenmembaraib. Wadkeri yaa ambangki ye deme kuu yemoon, animanmomban. Angkon id yaa ooni ye deme kuu ebkadmomban.
26 “Ayari on yaa meenime. Yi kuu yikareb animan kab arume wande ambiwoom amaan yeman amukmo nongkobe kamimokban, kumban yiib Ambe Ewen ari doreen kumbed bangkandembirimaan. Godbed meenimaan kuu yi kuu barang embeng, yiib kuu barang darewoob.
27 Karub kanembed kwamune meenmembaraneen kumbed kwane aron awa mimo kande ye wadkeri yaa daboknaneenoo? Dowan!
28 “Ma, komande yiib ebkad ye dowad meenmembirimaib? Kekamune nong wuung amuniib are weneen kuu meenime. Yi kuu yikareb ma deme awinimokban kerene yi ebkad ma ongmimokban.
29 Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, King Solomon odamodiib yiribman yewud ye karub kuu nong wuung ye manimanandeb areb inwarindo.
30 Kereka nong wuunga kuu barang embengmo God yaa kowe, yi kuu kibikmo yeedere awari dene dowan kerimaan, kuned Godbed ongmaankob wuung kuu manimanandewiib kerimaan. Kumban yiib kuu barang korem miin amun yeman God yaa kowe, komandiwed yiib kuu ebkad yaa meenmimaib? Godbed yiib yaa bangkandimaan ee! Yiib anam andi kuu embengmo kii!
31 “Kowe, meenmembaraib. Kwamune komo animanbed ananuub o komo okbed ananuub o ebkad kunambed be inwaranuub ande kamaib.
32 Kwane, Godiibbandan kuu yiribman kee kwane nindorokiibbed kerekanmo yarembirimaib, kumban yiib meeni yiribman keyaa kuu yiib Ambe God yedin yekaadkeroon
33 kowe, ibduruk kuu Godbed yiib korok kere ooni ye inameniib ye yorokmo dobiri ye inameniib onme kamiwed. Kwamaniib kuu yiribman kee kuu kwamune Godbed yiib yaa bangkandaneen.
34 Kwane kowe, kibikbed awari komo keraneen ye dowad kuu meenmaib. Awari komo keraneen ye meenmi kuu yeka awari yeman. Awari ye dabawiib kibik ye dabawiib daboknaib. Yeka yeka kerok.

7

Karub Yena Yaa Wengyundi
(Lk 6:37-42)

1 “Yena yaa wengyundaab, wengyundaneeb kuu eb kwangkon Godbed nen wengyundaneen,

2 amborom kuu yena yaa eb wengyundi areb kuu eb kwangkon Godbed
nen wengyundaneen. Kwane, ebbed yena yaa kumunkingkimaab ye at
kumbed kandene eb yaa kumunkinaneen.
3 “Komandewed angkodmi ye indob aom at mon embeng kuu wedme
meene doreeb, kumban eb indob aom at kuruk darewoob kuu ebbed
meenimokban?
4 Kedi, eb indob aom kuu at kuruk darewoob kwane angkeen kowe,
komandewed eb angkodmi yaa yedmenaneeb, ‘Korondeewo nembed at
mon eb indob aom kuu kankorara.’ andaneeb?
5 Eb kuu aadidmi ye karub kii! Ibduruk kuu at kuruk eb indob aom kudin
kankorarekoreb, wedmi yimin keraneen kumbed korobe wedmenewed eb
angkodmi ye indob aom at mon kuu kankoraraneeb.
6 “Kwane, komo kuu God ye karadmo yeman kuu kande wabkaddan
yaa kondaab, kwananeeb kuu yi kuu wabkad anon areb kowe yimbed
amonombesare ewiib kankowe ene bunganiib. Kwane, God ye odamod
awinewen kuu kande wabkaddan yaa koraraab, kwamunaneeb kuu yi kuu
wabkad awon areb kowe animari dore bunganiiwe kan yon dowood yeman
keraneen.

Kurikuri Ye Inamen
(Lk 11:9-13)

7 “Kawe ande kaamone. Kaamonaneeb kuu Godbed kankabdaneen.
Onme. Onmaneeb kuu Godbed korokbebdaneene wedmaneeb. Ambongko
yaa wangke. Wangkaneeb kuu Godbed eb yaa nandaneen.
8 Kedi, kanembed God yaa kawe ande kaamobaneen kuu ye yaa konda-
neen. Kanembed onmaneen kuu Godbed korokbenaneene wedmaneen.
Kanembed ambongko yaa wangkaneen kuu Godbed ye yaa nandaneen.
9 “Yiib aom kumbed kane ye danambed om ande kaamonaneen kuu
koronde botbed kankonaneenoo?
10 Kane ye danambed okyiri oon ande kaamonaneen kuu koronde niin-
dokbed kankonaneenoo?
11 Kwane, yiib kuu arewadan kumban, kwamune yiib dana yaa munob
bangkandi amun benbangkandi kuu yiibkaad kowe, yiib Ambe Ewen ari
doreen kuu yiib inamen burudandene, kane kanembed ye yaa kaamonaniib
kuu munob bangkandi amun amun yeman bangkandaneen.
12 “Eb dowaken karub maambed eb yaa komo kami areb kuu ebbed ye yaa
kwangkon kwane kame. Weng kee God ye amowiib profesidan yi wengiib
korem yi inamen kui.

Ambongko Embengiib Darewoowiib

13 “Ambongko embeng kumbed dawuro wene, amborom kuu kumbaan-
ban yamotbon ye kiwaan kuu ambongko darewoowiib kowe. Kiwaan
yirimbonmo kee nimakarub yemoon kuu wenebiib.
14 Kumban wadkeri ye kiwaan kuu ambongko embengiib. Kiwaan yob-
dood kee nimakarub yemoonbanmo wedmo wenebiib.

Ayiib Ye Yowiib
(Lk 6:43-45)

15 “Kaadkerime. Kwamunene dudi god yi profesidan yaro menebaniib kii.
Yi kuu sibi yi akmi areb kuu inamen amuniib areb yiib yaa mananiib kii.
Kumban anam kuu, yi niindem aom kuu arud dura anon areb kii.
16 “Kumban, yi kami kuu at yob komarewa iraneen areb kumbed wed-
mende yiibkaadkeraniib. Ma, karub kuu nongyikdem aom kumbed ayob
amun ani yeman bimaib dee, yedob kuu yiriwad arimbed bimaib dee?

17 Kekamune at amun korem kuu at yob amunmo iraneen, kumban at
arewa kuu yob kwangkon arewamo iraneen.
18 At amun kuu yob arewa dibaraanban, at arewa kuu yob amun dibaraan-
ban kii.
19 At korem kunambed yob amun diborokban kuu nanmaneena kubura-
neena be amot yiri nengkaneen.
20 Kowe, at yob yaambed at amun dee arewa dee wedmendaneeb areb,
kwangkon nimakarub yi kami yaambed inamen amun dee arewa dee
wedmaneeb.
21 "Nimakarub korem ne yaa 'Yariman Yariman' ande kamiib kuu Godbed
oonimbon aom awunaibban, kwamune yeka Nambe Ewen ari doreen kuye
dowaken deme anammo awinoonman kumbed kuyaom awunaneen.
22 Wengyundi yaron arimbed, nimakarub yemoon daawaniib, 'Ne Yari-
man ee! Eb aromkono yaambed eb weng amun ben dakmenub awad arewa
yedme yenburenub God yaromkono wedmi yeman yemoon kamuwen kii.'
andaniib,
23 kumban ne weng dianmoyiib yedmendaniin, 'Yiib kuu ne nimakarub-
ban, ne yaa koronde winime, yiib kuu ne amob domabangke ambarakmem-
birimaib kowe.' andaniin.

Inamen Amuniib Inamen Arewayiib
(Lk 6:46-49)

24 "Kwane kowe, kane kanembed ne weng kee wengamberekore kankowe
awinaniib kuu, yi korem kuu inamen kangdom meenimaan ye karub yam-
bib kuu okad kamkonombon bot areb arimbed yenboon areb.
25 Kwane, am darewoob meneboona ok derebuuna nuub kenambun mene
ambib nan yoboon kumban, ambib kuu okad kamkono arimbed arumoon
kowe, nan monmarindo dobureen.
26 "Kumban, kane kanembed ne weng kekee wengamberekoriwa kwa-
mune kankowe awinokban keraniib kuu, yi korem kuu inameniibban karub
yambib kubuk arimbed yenboon areb.
27 Kwane, am darewoob meneboona ok derebuuna nuub kenambun mene
ambib nan yobene nan monmaroona kankawene kuweng darewoowiib
korem monmareen." andoon.

Yesu Ye Kedmengkandi

28 Yesu weng kee dakme dowan keroona, nimakarub korem kuu ye
kedmengkandi yaa binangkiwen,
29 amborom kuu ye kedmengkandi kuu arimbed God yaromkonoyiibbed
kedmengkandemoon areb, Yuudan yi amob oone kedmengkandidan areb-
ban.

8

Kaningki Bowiib Ye Karub
(Mk 1:40-45, Lk 5:12-14)

1 Kwane, Yesu kuu aangko kaad angkambed kuburoona kadaareb yemoon
ye yoman kerenenmo winiwen.
2 Kaningki bowiib ye karub kwangkon menene Yesu ye murubia ari
dangbodin bumangke yedmoon, "Yariman, eb dowakeniib keroka ebbed
ongmewebko amun kere ne karub yaa ika dabokna." andoon.
3 Kwane, Yesumbed ye dingki yirene karub yaa angkoronene yedmoon,
"Ee, ne dowaken keraan ee. Kwane amun kerok." andoone kirodmo ye
kaningki bob kuu amun keroon.

4 Kwane, Yesumbed karub yaa yedmenoon, “Wengaawoo? Eb wenenduneb karub yena yaa dakmenmo yaraab. Kumban ebka wene eb id kuu God dore Yuudan dore wedyiri ye karub yaamo wene korokbene. Kwane, kaningki bob aroon ye amob Mosesbed yedme kowoon kuu kwane dingkan nengkebko agedmo keroko God yaa baeb kone. Kwananeeb kuu eb yaa komarewa keroon kuu yi yaa anam kwanoon ye dowad kowe, kwane.” andoon.

Romdan Yi Ana Nangmi Korok Ye Anam Andi (Lk 7:1-10)

5 Kwane, Yesu kuu taun Kapeenaum aom aomnoona, Romdan yi ana nangmi korok maa menene Yesu yaa yedmako awawok anded

6 kwane yedmoon, “Yariman, ne deme karub kuu yona dingkia ida yidne wonoona durud yewed miin arewayiib ambiwoom angkeen kii.” andoon.

7 Andoone, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Ee, nembed wene ongmaniin.” andoon.

8 Rommanbed inande yedmoon, “Yariman, ewaningko kuu ari, ne kuu yirimo kowe, ne kuu yiminban, eb nende nambiwoom wini kuu. Kowe kwamune no wengmo yedmebko ne deme karub kuu amun kerok.

9 Ne kangkon ne korokbed deme kawiwen yi dabderem aombed doriin, kwane angkon ana nangmi karub yena kuu ne dabderem aom doriib. Nembed yedmeni kuu wene andaina kuu wene, kee mene andaina kee mene. Ne dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye karub yaa kee awine andaina kuu awinimaan kamimaib.” andoon.

10 Kwane, Yesumbed kuye weng kuu wengamberekore binangke ye yoman meniibdan yaa yedmendoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, karub kee areb Israel aom karub mamaa God yaa anam andi darewoob kwamune meeni karub ma wedmindo.

11 Kwane, yiib yaa ke yedmendaan kei, yemoon kuu okad yimin yimin yaambed menebaniib kii. Yi mene Abraham Aisek Yekob awene ibonmo korem Ewen aom orokbon ari dibaraniib,

12 kumban Yuudanbed nub kuu God ye karuwa nimaya andimaib kuned, yi anam andi kuu dowan kowe yi yemoon kuu Ewen aom awunaibban, be bunangka kiraraneene kumun yiri doberenib amengiib durud yewed ye ningkambo kabangiib kamaniib.” andoon.

13 Kowe kwanandekore, Yesumbed ana nangmi korok yaa yedmoon, “Ebbed God yaa anam andewen kumbed kwananeen. Kowe, ika wene.” andoon. Kwamune kuyaambed ye deme karub kuu amun keroon.

Yesumbed Nimakarub Yemoon Ongmenaboon (Mk 1:29-34, Lk 4:38-41)

14 Kwane, Yesu menene Pita yambiwoom awunene wedmoonka, Pita ye anodkan kuu anikad darewoob kande angkimbon ari angkuun.

15 Kwane, Yesumbed yu dingki yaa angkorondoona anikad yu yaa dowan keroon. Dowan keroona, yu yaro diberenu ye animan nekwe mengke bangkaneen.

16 Kwane, miriknoona awadbed ibnendiwendaniib bob anikad maa maadaniib yemoon be menebiiwe, Yesumbed God yaromkono yaambed dakme awad arewa kuu yenburene, bob anikaddan kuu ongmenabene kamoon.

17 Kekee kwamune kamoonkob, profesiman Aisaiya yaambed God Ye Weng kunduk kuu kwane anam id keroon. Kwane dakme wongkoon kuu,
“Nub durud yewediib nub bob anikadiib kuu
yembed mimyob darewoob keende kan karinoon.” ande wongkoon.

Yesu Ye Yoman Wini Kuu Dabawiib (Lk 9:57-62)

18 Kwane, Yesu kuu nimakarub yewudmo yi angkara kanawanewandiwena, wedmekore ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Parai motod nekwime. Bowan yara yanem.” andoon.
19 Kwane, Yuudan yi amob kedmengkandi ye karub mamaa menene yedmoon, “Kedmengkandi korok ee, kuna yaa wananeeb kuu ne kuu eb yomanmo yarebaniin.” andoon.
20 Kwane, Yesu neman inande yedmoon, “Ba oot kuu yi demiib, ayari on kuu yi amiyiib, kumban Karub Ye Mingki kuu ye yiidkimboniibban.” andoon.
21 Kwane, ye yoman winimaib ye karub mamaa menene yedmoon, “Yariman, ee andebko ibduruk kuu domoweewo wene nambe mangkekorid, eb yoman mana.” andoon.
22 Kumban Yesumbed yedmenoon, “Ne yoman mene. Korondebko duknwendan kuu yikareb yi bob kuu yika mangkanabime.” andoon.

Yesumbed Nuuwa Oknondoka Kebenoon (Mk 4:35-41, Lk 8:22-25)

23 Kwane, Yesumbed parai motod aom awunoona ye kedmengkandeendan kuu yiyiib awune winiwen.
24 Wene wedya kuu kudmeniibban kumbed, nuub darewoob kanmonoona bowan ari oknondok darewoob kanyere motod kanyobe ok ambungkeen. Kumban Yesu kuu unuk angkoon.
25 Kwane, kedmengkandeendan wene angkoon yiri kaakmene dakmiwen, “Yariman ee! Eb deere nub awande, nub kuu ok kubunandamuub kii!” andiwen.
26 Ye deere yaro yedmendoon, “Yiib anam andi kuu embengmo kii, komande yiib kuu uni darewoob keriwen?” andekore, yaro dore nuuwiib oknondokiib kuu weng kone nandoon. Kwanandoona, kirodmo nuuwiib oknondokiib kuu dowan kereen.
27 Kwane, yi kuu binangkenib yikareb kaamobiwen, “Karub keyaamo komarewa kii! Nuuwa oknondoka kuu miin ye weng kuu wengambaraniibmo kowe yii!” ande kamiwen.

Karub Ayoob Awad Arewayiib Ibnendiwen Kuu Ongmenaboon (Mk 5:1-20, Lk 8:26-39)

28 Kwane, ye kuu ok yara yaro wirinoon, Gadaren ambibkin yaa. Karub ayoob awad arewambed ibnendiwendan kuu arud darewoob wande yeremborom keriwen kowe, karub maa dangkoro yimbed doriib kuye okad kuyaa dore dewinindeban. Yi kuu botdem bobkonobon aom doriib kumbed, mene Yesu durune nandiwed.
29 Mene komkiwen, “God ye Mingki kii! Nub yaa komo kamendandewed? Eb kuu meneeb kuu nub yaa durud yewed bangkandandewedoo? Yewed kondi yaron Godbed kowoon kuu dia kerindo kii!” andiwen.
30 Bid angkara yimbed doriib dia kuu awon karakiib doro anengkanan yariib kowe,
31 awad arewambed Yesu yaa eekmiwen, “Kwane, nub kuu yenbure be angka kirarebka, yedmeewo wene awon yi niindem aom awunem.” andiwen.
32 Kwanandiiwe, Yesumbed yedmendoon, “Winime!” andoone yi deere yaro dore wene awon niindem aom awuniiwa, awon korem aangko kaat angkambed kibiradare wene ok bowan yiri kubune ok konok anenande wenenib yoworiwen.

33 Kwane, karub doro awon ooniwendan kuu wedmekoriwa, yi kibiradare
wene komo keroon ye weng kuu taun aom dakmiwen, karub ayoob awad
arewa ibnendiwendan kwangkon yi yaa komo kerooniib korem.
34 Kwaniiwe, taundan korem wene Yesu wedmenande winiwen. Wene
wedmenekoriwa, eekme daaniwen, “Eb kuu nub okad keyaom koronde ika
wene.” andiwen.

9

Id Yidnoon Ye Karub Ongmoon
(Mk 2:1-12, Lk 5:17-26)

1 Kwane, Yesu kuu parai motod aom awunoona, ok bowan yara ika
yanenib, ye taun dobirimaan aom miniwen.
2 Karub yenambed karub id yidnoona keta ari angkeen kuu Yesu yaa
kanminiwen. Kwane, Yesu kuu yi anam andi wedmendekore, id yidnoon
karub yaa yedmoon, “Ne dana, eb niindem aom aromne. Eb ambarakmi kuu
are nonondandoon.” andoon.
3 Andoone, Yuudan yi amob kedmengkandidan yena kuu wengambiribka,
yikamo dakmiwen, “Karub kee God ye yumbon kandandamoon kowe, God
yaningko monmaroon kii!” ande kamiwen.
4 Kumban Yesu kuu yi inamen yekaadkeroon kowe yedmoon, “Komandi-
wed yiib kuu kwamune arewa ye inamen yiib niindem aom meenimaib?
5 Komarewa kere yedmaniin kumbed yobdoodban keraneen, eb am-
barakmi kuu are nonondandaan andi dee, no yedmeni yaro dore wene andi
dee?
6 Kumban ne dowaken yiib kaadkerime andid, ne kuu Karub Ye Mingki
okad yiri kuu aromkono Godbed kawoonkob, nembed nimakarub yi am-
barakmi yaa are nonondandi kuu yimin kuu kei.” andekore, id yidnoon
karub yaa yedmoon, “Eb yaro dore, eb keta kande ambiwoom wene.”
andoona,
7 karub kuu kwane yaro dore ambiwoom wonoon.
8 Kwaniiwa, nimakarub korem wedmekoriwa, unimbed God yaningko
kankooniwen, amborom kuu Godbed yaromkono darewoob kee karub
keyaa konoon kowe.

Yesumbed Matyu Yaa Baandoon
(Mk 2:13-17, Lk 5:27-32)

9 Kwane, Yesu kuyaambed yaro dore wenene wedmoona, karub yaningko
Matyu kuu tak od bi ye ambib mana aom dibeen. Kwane, Yesumbed
yedmenoon, “Ne yoman mene.” andoone, Matyu yaro dore Yesu ye yoman
wonoon.
10 Kwane, Yesu kuu Matyu yambiwoom awune dibere animan aneena,
karub yemoon tak od bidaniib Yuudan yikanmo yi amowamob awinindo-
daniib menenib animan aniib ye yoom ye kedmengkandeendan yoom ibmo.
11 Kwane, Farisidan kuu wedmendekoriwa, ye kedmengkandeendan yaa
kaamondiwen, “Komande yiib kedmengkandi korok kuu tak od bidan*
yoom ambarakmidan yena yoom animan ibmo aniib?” andiwen.
12 Yesu kuu yi weng wengamberendekore yedmoon, “Kukuu kwamune,
dokta kuu amunmo doriibdan yi dowadban, bob anikaddan yi dowad.
13 Kumban wenebenib God Ye Weng ye id komarewa dakmeen kuu meen-
ime. Godbed yedmoon, ‘Ne dowaken kuu mimyob kowi awine, aye ningke
agedmo kere konimban.’ andoon. Ne kuu kwamune mene yorokmodan

* **9:11:** Tak od bidan kembed tak od bi ye amob burudande od yena ari bimaib.

amonombime andi dowad minindo, ambarakmidan yaa amonombime andi dowad manaan." andoon.

Animan Koronde God Yaa Meenimo Kami (Mk 2:18-22, Lk 5:33-39)

14 Kwane, Yoon ye kedmengkandeendanbed mene Yesu yaa kaamoniwen, "Komarewakob, nuwiib Farisidaniib kuu animan koronde God yaa meenimo kamimaub, kumban ma eb kedmengkandeebdan kuu kwanimokban?" andiwen.
15 Kwane, Yesumbed neman inandoon, "Wonong awanandameen ye karub yangkodmia ye yoom doriib kuu yuudi ameng kamimaiwoo? Dowan! Kumban aron mananuuna wonong awanandameen ye karub kuu nendaneenkob, yi domondaneen kumbed yi kuu animan koronde God yaa meenimo kamaniib.
16 "Kuruweng kei. Karub maa kuu ebkad barad yeweb kuu kandune ebkad kurin biringkoon ye dem yaa kowe kaaroon karen, ogoone ebkad barad nedbeene ebkad kurin kumbed dem darewoowiib arewa keroon karen. Kwani kowe, korem kwamimokban.
17 Ma, karub maa wain ok yeweb kandune wain ok yowo ba kadbed kurin ongmiwen aom bunoon karen, wain ok kabayingke kad biringke wain ok kuu onduknoone wain ok yowo korem arewa keroon karen. Kwani kowe, kwamimokban. Yi wain ok yeweb kuu wain ok yeman ba kadbed yeweb ongmiwen aombed bune nowaniibkob kwane okiib ok yemaniib kuu amunmo dangembaraneen." andoon.

Yesumbed Yemoon Ongmenaboon (Mk 5:21-43, Lk 8:40-56)

18 Yesu kuu kwane daandeena, Yuudan yi korok maa mene Yesu ye murubia arimbed dangbodin bumangkene yedmoon, "Ne mungkan kibirebmo bobneen. Kumban, no meneneb eb dingkimbed angkorondebko ika wadkeruk andid." andoon.
19 Kwanandoone, Yesu yaro dore Yuudan yi korok yoom winiiwa, ye kedmengkandeendan kwangkon yiyiib dabokne winiwen.
20 Kuye niindem aombed wonong maa andemwuroon kuu weeb benme benmeyiib kereen kuu ye yoman yaro menenu Yesu yebkad dungkun yaa angkoroneneen,
21 amborom kuu yukareb yedmeen, "Yebkad yaa angkoronaniin kumbed wadkeraniin." andeen.
22 Kwanuune, Yesu amonombene wonong kuu wedmende yedmendoon, "Dana, kub niindem aom aromne dobere. Kub anam andi kumbed ongmebdoona wadkereeb kii!" andoon. Kwanandoon kumbed kirodmo wonong kuu andemwuroon kuu dowan keroona wadkereen.
23 Kwane, Yesu kuu Yuudan yi korok yambiwoom awunene wedmoona, yurin wudmenabidan yuudi ye yook wudmiiwiib nimakarub yemoon kuweng darewoob kamiwen.
24 Wedmoonka, yedmoon, "Yiib korem wenebime. Wonong koyu kee bobnindo, no kwane unuk angkeen." andoon. Kumban yimbed ye yaa ambon kameniwen.
25 Kwane yaro nimakarub yedmoona bunangka angkaniiwa, Yesu dawuro wenene yu dingki yaambed awine kankoonoone wadkere yeedureen.
26 Kuye weng kuu benwenebe darewoob kereen, okad kuu doriib aom korem kuu.
27 Kwane, Yesu kuyaambed yaro dore weneena, indob tut karub ayoob ye yoman menenib komkanmo miniwen, "Dewid ye Awo! Nub yaa mimyob keende!" andiwen.

28 Yesu kwane ambiwoom awunoona, indob tut karub ayoob ye yaa
miniiwe, yembed kaamondoon, “Yiib meeniib kuu ne yimin ongmendaniin
ande kwane meeniiwoo?” andoone, “Yariman, ee!” andiwen.
29 Kwane, Yesu kuu yi indob yaa angkorondene yedmoon, “Yiib anam andi
kumbed amun kerundok.” andoone
30 yi indob amun keroon.
Kwane, Yesumbed ye kaadkerime weng kee kamkonomo daandoon,
“Karub yena yaa yiib dakmaiwa kaadkeraib.” andoon.
31 Kumban yi kuu wenenib, karub korem kuna kuna dakmenmo yariiwa
kuye ambibkin kumaom korem kaadkeriwen.
32 Yi ayoob kwamune angkane winiiwa, karub awad arewayiib ibnenoon
korem wengwaab nenminiwen, Yesu yaa.
33 Kwane, Yesumbed awad arewa kuu anburoona karub wengwaab
andowe weng dakmoon. Kadaareb kuu wedmekoriwa, binangke ke-
nangkanib dakmiwen, “Ayii! Kwamune keroon kee ma kwamune Israel
ambibkin aom ma kwanoona wedmindo ii!” ande kamiwen.
34 Kumban Farisidanbed yedmiwen, “Kukuu awad arewa yi korok dare-
woob yaromkono kandekore, awad arewa kuu yenbudmeenkob yaro
wenebiib.” ande kamiwen.

Yesu Ye Deme Karub Kuu Yemoonban

35 Yesu dewenebene taun yemooniib kambong yemooniib yi kurikuri
ambiwoombed God ye weng amun dakmene kedmengkandene bob anikad
maa maa ongmenabenmo yareboon.
36 Kwane, Yesu kuu nimakarub yemoon menebiiwe wedmendekore,
mimyob keendoon, amborom kuu aromkonoyiibbaniib dabawiib doriib,
sibi areb yi ooni karuwiibban, dowan.
37 Kwane, Yesu ye kedmengkandeendan yaa daandoon, “Nimakarub kee,
mongkobon animan yumune bi yeman karakiib areb, kumban yarebe bidan
kuu yemoonban.
38 Kwanekob, yiib kuu yongbon benmo yarebi yeman ye Yariman kaa-
monenibko, yembed ye deme karub yaa yedmaneenkob mongkobon yu-
munoon angka bok wananiib.” andoon.

10

Yesu Ye Kedmengkandeendan Wenebiwen
(Mk 3:16-19, 6:8-11, Lk 6:14-16, 9:1-5, 10:1-12)

1 Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan wad ayoowiib yedmoona
miniiwa yaromkono bangkandoon, awad arewa yenburi yemaniib, bob
anikad ongmenandi yemaniib, kui.
2 Apasodan wad ayoowiib yi aningko kuu kei. Saimon yaningko maa Pita
yoom, ye daman Endru yoom, Yems Sebedi ye mingki yoom, ye daman Yoon
yoom,
3 Filip yoom Baatolomyu yoom Tomas yoom, Matyu tak od bi karub yoom,
Yems Alfeyus ye mingki yoom, Tedeus yoom,
4 Saimon nubka oone doberem ande nangboonman yoom, Yudas Iskeriot
Yesu yaa ambodangoon ye karub, kui.
5 Karub wad ayoob kee Yesumbed kwamunime andi ye weng wenebe
dakmi dowad yedmoon, “Kwane, Yuudan yi ambibkin bunangka wanaib,
Samariadan yi taun aom kwangkon awunaib.
6 Yuudan yaamo winime. Yi kuu sibi bikderebiwen areb kii.
7 Yiib winibka weng kuu kekamune kedmengkandime, Godbed yi korok
kere oonendaneen yaron dia doreen kii, ande dakmenmo yarebime.

8 Bob anikadiibdan kuu ongmenandime, bobnaneen kuu yedmibko wadkerok, kaningki bowiibdan kuu ongmiiwo amun kerundok, awad arewa ibnendiwendan kuu yenburiiwo angkanime. Yiib kuu munobmo kekamune biwen kowe, kwari kwangkon munobmo bangkandime.
9 Yiib kuu ma od goldiib od silvaayiib od kapayiib be yarebaib.
10 Kwane angki yeman ye men aweneyiib baib, ebkad maayiib baib, yonkad ayoob ayoob bimban, yonamad kandimban, amborom kuu kanembed weng amun deme awinoon kuu animan awene ye kakmaniib kowe.
11 "Kwane, wene taun o kambong kuna aom dawunibka karub amun kuu kane ande kaamonime. Inandibka karub kuyaa wene kwane yambiwoom kumaombed dobirime. Doberenib kumbed wene wini yaron keraneen.
12 Ambib kumaom awunibka kumaom doriibdan yaa Godbed amun kerundok andime.
13 Kwane, yi kuu kubimbed yiib yoom doberenib keroka, yiib amun kerundi angkimborok. Yi kuu kwanaibban keroka, yiib amun kerundi yiibka ika bime.
14 Ma, kanembed kwane yiib yaa kubiyiibban kerene yiib weng wengamborokban keribka, yiibbed no yaro kumaom koronde yi inamen arewa korokbi dowad yonkadmo wangkibko ingkud kuu kuri kuburoko burudande winime.
15 Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, Godbed wengyundaneen yaron ari Sodomdaniib Gomoradaniib yi dabab kuu yirimbed, ma kambong o taundan yiib weng wengamberedandaniib kuu dabab miin darewoob kandaniib.

Yesu Ye Yoman Wini Ye Kiwaan Kuu Yobdood (Mk 13:9-13, Lk 21:12-19)

16 "Kedi, nembed yiib ben yedmaana weniib, sibi bene kandune dura anoniib aom kiribemoon areb kerundaane weniib, kowe kaadkerime. Arewayiib amuniib ongme andangke amunmo dobirime. Kumban ambarakmiyiibban nangkemmo dobirime.
17 Yiibka kaadkerime, karub yenambed yiib benwene kangdod weng wengyundandaniiwe yi kurikuri ambiwoombed nong dungkun ari yikiib kumbed yenbandaniib.
18 Kwane, yiib kuu ne karub kowe, yiib kuu benmene Yuudaniib Yuudanbaniib korok korokiib kingiib yi murubia arimbed wengyundaniiwe, ne weng yiibbed dakmenabaniib, yi kaadkeri dowad.
19 Kumban yiib kuu kwane awingkane wii aom kaaribka, binangke unaib. Komo weng dakmanuub o komandanuub ande meenaib. Weng korem kuu Godbed yiib yaa weng konde inamen nandaneena dakmaniib.
20 Kukuu yiib aromkono yaambed kwane dakmaibban, yiib Ambe God ye Kingkin Karadmombed ibnendene dore yiib yaa daandaneena kwane yedmaniib.
21 "Ambangambed ningkia ambodanganiiwa yeene nongkobaniib, ningkiambed ambanga yaa kangkon. Awodkia kangkon yi dana meed yaa ambodanganiiwa yeene nongkobaniib. Kwane, dana meed kuu arian yaa manmo kerekorib, yena yi dingki ari nongkobaniiwe yaniiwe duknaniib.
22 Nimakarub korem kuu yiib yaa arud darewoobmo wandembirimaib, amborom kuu yiib kuu ne karuwa nimaya kowe. Kumban, kanembed ne weng awinenmo dobaraneenkob wene yimin wandaneen kuu, Godbed burudande bindaneen.
23 Kwane, yiib kuu kambong maa aom dobiribko yenbandibka, kumaom kuu kirodmo koronde wene kambong maa aom winime. Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib kuu Israeldan yi kambong korem kuu kwane

yarebe daande dowan keraibban ye niindem aombed, Karub Ye Mingki, ne mananiin.
24 "Kedmengkandeen ye karub siku aom doreen kuu ye korok bidkone daanaanban. Ma, deme karub mene ye korok burudande kawanaanban.
25 Kwane, kedmengkandeen ye karub kuu ye korok areb keraneen kuu yimin. Ma, deme karub kwangkon ye korok areb keraneen kuu yimin. Yimbed ne yaa eb kuu awad arewa korem yi korok darewoob ande yedmimaib kowe, ne karuwa nimaya yaa weng miin arewa kwangkon daandaniib kii.

God Yaa Meenimo Dobirime (Lk 12:1-7,51-53)

26 "Kwani kowe, yiib kuu yi yaa unaib, amborom kuu yimbed komo yemyeb kamiiwe wedmindo kerenib komo be bikniwen kuu Godbed dianmo nongkobaneen kowe.
27 Kwane kowe, komo kumun aombed dakmaan kuu kande aronkimbon dian angkambed kowe dakmime. Komo koraaweng kerendem angkamo wengambereeb kuu kanmene kambong wedangkambed dakmime.
28 "Kanembed yiib id yenbandaniiwe duknaniib kumban yiib kingkin yenbandindeban kuyaa unaib. Kumban God yaambedmo anam unime, amborom kuu yembedmo yiib idiib kingkiniib yeene monmare be kumbaanban yamotbon yiri kirari kuu yimin kowe.
29 "Yiibkaadoo? Ayari on berekmad ayoob kuu ani yeman berengkimaib kuu od murubkob mimombed, od darewoobban. Kumban, mimo kuu okad yiri ma kombaraanban, yiib Ambe God yekaadkerindombed kuu.
30 Kwane, awung yiib korok ari kuu korem Godbed kimingkaan
31 kowe, yiib unembaraib. Godbed yiib yaa mimyob dowaken darewoob kowoon, on berekmad yaa arebban.

Yesu Ye Weng Dakmime

32 "Kwana kowe, kanembed nimakarub yi arinambo arimbed doberene, ne kuu Yesu yaa anam andaan andaneen kuu, nembed ne Ambe Ewen arimbed doreen ye arinambo arimbed ye kuu ne karub andaniin.
33 Kumban kanembed nimakarub yi arinambo arimbed dobere, ne kuu Yesu yaa wunekaraan andaneen kuu, nembed ne Ambe Ewen arimbed doreen ye arinambo arimbed ye kuu wunekaraan andaniin.
34 "Ne kuu okad yiri nangmiyiibban amunmo dobiri dowad manaan kuu kwamune meenaib. Ne kuu nangmiyiibban nangkemmo dobiri dowad minindo, kumana anaya ye dowad manaan.
35 Ne kuu meneni ben amonombaane,
'dana mingkimbed yaro dore awodki yaa nangmoko,
mungkanbed yaro dorenu awaan yaa nangbuko,
wonongbed yu anodkan yaa nangmuko kami ye dowad manaan.
36 Karub ye bondan kuu yika yikareb yambib kumaommo.'
37 "Kanembed awodki o awaan yaa mimyob dowaken darewoob kerene ne yaa mimyob dowaken kowi burudandaneen keraneen kuu, ne karub andainban. Kanembed dana mingki o mungkan yaa mimyob dowaken kowi darewoob kerene ne yaa mimyob dowaken kowi burudandaneen keraneen kuu, ne karub andainban.
38 Kwangkon, kanembed ye at ming kankarine ne yoman monokban keraneen kuu, ne karub andainban.
39 Kanembed ye wadkeri amuknaneen kuu wadkeri aron korem korem kandaanban, ma ne dowad yaambed wadkeri ye meeni kankubunaneen o bobnaneen kuu wadkeri aron korem korem kandaneen.

40 “Kanembed kubebdaneen kuu kwangkon ne yaa kubewaneen kii.
Kwananeen kuu Godbed yedmoona manaan kowe ye kwangkon God yaa
kubenaneen kii.
41 Kwane, kanembed profesiman kuu wedme ye deme yekaadkere kubene
ambiwoom nenwene angkodmenaneen kuu profesiman ye kakman kan-
daneen kii. Kanembed God ye yorokmo karub yaa wedme ye inamen
yekaadkere ambiwoom nenwene angkodmenaneen kuu God ye yorokmo
karub ye kakman kandaneen.
42 Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, kanembed ne yoman mini
ye karub aningkoyiibbanman wedme ye kuu ne karub yekaadkeraneen
kowe yuruk ok yuunde kankonaneen kuu ye kakman kuu biknaanban
kandaneen.” andoon.

11

Yoon Baptaisman Ye Kaamobi
(Lk 7:18-23)

1 Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan wad ayoob yaa ked-
mengkandi kee daandene yimin wande, yaro dore ware kuyaambed kan-
dune Galeli ambibkin aom dewenebe kambongdan yaa weng amun daande
kedmengkandoon.
2 Kwane, komo deme Yesu Keresumbed awinoon kuu Yoon kuu wii
aombed dobere wengamboroon kowe, yembed ye kedmengkandeendan
yaa yedmoona miniwen.
3 Menekorib kaamoniwen, “Godbed Kinoona Mananeenman kuu eb dee o
karub maa yaa meedmanuub dee?” andiwen.
4 Kwanandiiwe, Yesumbed neman inande yedmendoon, “Ika wene komo
wedmenib wengambiriib kuye weng kuu Yoon yaa daanime.
5 Indob tutdan kuu wedmiib, yon arewadan kuu dodkaib, kaningki bob-
dan kuu amun kere doriib, kerendem kebengkoondan kuu wengaib, dukni-
wendan kuu ika dembiwen, kwane God ye weng amun kuu kamboknondan
yaa daandeen.
6 Kanembed ne komo kamaan kuu wedmekore koronde dowakeniibban
kerindo kuu Godbed ye yaa amun kerunaneen.” andoon.

Yoon Baptaisman Ye Inamen Amun
(Lk 7:24-35)

7 Kwane, Yoon ye weng kanminidan kuu winiiwa, Yesumbed amonombe
Yoon ye weng kadaareb yaa daandoon, “Amboon angka kuu yiib kuu komo
wedmande winiwen? Aroob wuung nuubbed kanwene mene kameen areb
ye karub wedmok winiwenoo? Dowan!
8 Kwangka kuu komo wedmok winiwen? Karub ebkad amuniibbed
inwaroonkob dee? Dowan! Karub ebkad amunmombed inware dobirimaib
kuu kingbed dibeen yambiwoombedmo.
9 Kowe, komo wedmok winiwen? Profesiman dee? Ee, anam. Ne yiib
yaa ke yedmendaan kei, Yoon kuu profesiman ye deme burudande aningko
darewoob keroon.
10 Ye yaa Godbed kwane andoone wongkiwen kuu kei.
‘Nembed ne weng kanwini ye karub yedmaniina
yedin wene eb wananeeb ye kiwaan kuu yembed ongmene nekwa-
neen.’ ande wongkiwen.
11 “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, Yoon Baptaisman kuu
darewoob, ye areb kwana kuu karub maa ma woonindo. Kumban kane

kane kuu Godbed yi korok kere oonimbon aom aningkoyiibban doriib kuu Yoon burudande aningko ari kandiwen.
12 Yoon Baptaisman doreen yaronbed mene kibikee, Godbed korok kere oonimbon yaa kuu yeremboromdanbed monmarenib korok kerenib kamandamiib kii.
13 Kwane, profesidan yi wengiib Yuudan yi amowiib kuu, Godbed korok kere ooni ye weng ye dowad dakmenabimaib kii.
14 Kowe, yiib dowaken wengambere kandibka o korondibka, Yoon kuu Elaidya areb monoon ye karub, God Ye Weng kunduk kumaom ye dowad dakmoon.
15 Kanembed kerendemiib keroka kwane wengamborok.
16 “Kibikee doriibdan kuu komarewa kereni ne kande ibnaniin? Yi kuu dana mana mana areb, animan berengkanabimbon yaa doberemberenib dana amborongaad yena yaa komkanabemoon areb,
17 ‘Nub kuu yiib dowad yurin wurumuwen kumban, yiib ma kube andenabindo,
ma nub kuu mimyob wandi ye damakob wingkuwen kumban, yiib kuu ma ameng kamindo.’ andiwen.
“Yiib kuu kwamune areb kii,
18 amborom kuu Yoon kuu menene animan amuniib ok amuniib animokban kerene kedmengkandimaan kumban, yiibbed no yedmenimaib, ‘Ye kuu awad arewayiib ibnenoon kii!’ andimaib.
19 Ma, Karub Ye Mingki menene animan amuniib ok wainiib anene kedmengkandimaan kumban, yiibbed no yedmenimaib, ‘Kedi, ye kuu animan yaamo inamen kowemberene ok arewamo kenambun anemberene kamembirimaan ye karub, angkara ye kuu tak od bidan yoom ambarakmidan yoom yi angkodmi kii.’ andimaib. Kumban God ye meeni kangdomdan kuu yi amun amun kami kuu yena yaa korokboka yi kuu yorokmo andi yeman.” andoon.

Anam Andindodan Yaa Butun Kowoon (Lk 10:13-16)

20 Kwane, Yesu kuu taun kurin kumaom God yaromkono wedmi yeman yemoon ongmenaboon kumban yi kuu ambarakmi yaa koronde God yaa amonombe winindo kowe, butun yedme kowoon,
21 “Korasindan, kaadkerime! Betsedadan kwangkon, kaadkerime! Yiib kuu Yuudan kumban yiib yaa kuu Godbed arewa kerundaneen. Yiib aombed God yaromkono wedmi yeman ongmenabaan kuu kwamune taun Taiyayiib Saidoniib aom kwane ongmenabaan karen kuu, yi kuu Yuudanban kumban unyemanbed yi ambarakmi yaa korondenib ebkad karong korob deebenib mimyob wandi dowad yikbod yi korok ari ben nongkobenib God yaa amonombiwen karen kii!
22 Kwane kowe, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, wengyundi aron arimbed Taiyadan yoom Saidondan yoom kuu dabab yirimbed kandaniib, yiib kuu dabab darewoob kandaniib.
23 “Ma Kapeenaumdan kude! Kwane yiib kuu ben Ewen ari kawananeenoo? Dowan! Yiib kuu Yuudan kumban yiib kuu ben kumbaanban yamotbon yiri kiraraneen kii! Yiib aombed God yaromkono wedmi yeman ongmenabaan kuu Sodom taun aom kwane ongmenabaan karen kuu, yi ambarakmi yaa koronde God yaa amonombiiwe Godbed yi monmarindo, kibikee wad doriib karen.
24 Kumban, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, God ye wengyundi aron ari kuu Sodomdan yi dabab kuu yirimbed kondaneen, ma yiib yaa kuu dabab darewoob arimbed.” andoon.

Yesu Yaa Wini Kuu Amun Yeman
(Lk 10:21-22)

25 Kuye aron Yesumbed God yaa yedmoon, “O Ambe, eb kuu Eweniib
okadiib ye Yariman. Ne ewaningko kankoonaan, amborom kuu ebbed keka-
mune ye inamen kuu ebbed dana areb keriwendan yaamo korokbendewen,
kumban kedmengkandi yemoon biwendaniib indengandengdaniib yaa kuu
bikderebewen.
26 Ee, Ambe, kwamune kamewen, amborom kuu eb kubi dowaken
kerewen kowe.” andoon.
27 Kwane, Yesumbed kadaareb yaa ika yedmoon, “Kaadkeri koremiib
aromkono koremiib kuu Nambembed bangkawoon. Ne kuu ye Mingki, ne
yaa kuu Nambemo yekaad, yena yikaadban ne yaa. Kwane, Nambe yaa
kuu nembedmo nekaad, yena yikaadban kowe, kwamune kane nembed ne
dowaken Nambe kaadkerok ande korokbenaan kuu kukui.
28 “Kane kane dabab darewoob awiniwen kuu ne yaa minime. Nembed
owongab yiidki kondaniin kii.
29 Ne yoman menenib ne kedmengkandi kuu kaadkerime, amborom
kuu ne kuu nangkemmo nekareb kankubunaan kii. Kwananiib kuu yiib
niindem aom kuu yiidke nangkemmo kerenib ika aromnaniib.
30 Kwane kowe, ne yaambed ne kedmengkandi awinaniib kuu yobdood-
ban, ma nembed komo deme kwamune awinime andaniin kuu kwangkon
yobdoodban.” andoon.

12

Yesu Kuu Sabat Aron Ye Yariman
(Mk 2:23-28, Lk 6:1-5)

1 Sabat aron* keruune, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom wene
baali mongkobon kuu kiwaan kebed angkara angkara kowe wenonib, ye
kedmengkandeendan kuu mungiyiib kowe, baali yob yena kuu biangke ab
daadme anande kamiwen.†
2 Kwane, Farisidan wedmekorib, Yesu yaa yedmiwen, “Wedmeewoo?
Eb kedmengkandeebdan kuu Sabat aron arimbed deme awinaib ye amob
domokbiwen.” andiwen.
3 Kwane, Yesumbed yi yaa inande yedmoon, “Dewid yoom yangkodmia
yoom mungi bobnekorib kwaniwen ye weng kuu yiib kimingkindokowoo?
4 Ye wene kurikuri ambiwoom God ye kerebiri arinambo ari nongkobi-
maib ye om boona aniwen, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridanmo
animaib ye om amob.
5 “Ma, amob weng Mosesbed wongkoon kuu yiib ma kimingkindokowoo?
God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kuu Sabat aron ari kurikuri
boyambib darewoob aom deme awinimaib kowe, Sabat aron ye amob
domokbimaib. Kumban kukuu God yaa ambarakmimban, amborom kuu
Godbed yi deme kei ande kowoon.
6 “Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, barang maa kurikuri
boyambib darewoob yaningko burudande miin darewoob anam yeman kuu
ke monoon kei.
7 Godbed dakmoone wongkoon kuu ‘Ne dowaken kuu yiibbed mimyob
keendimamime, dingkan nengke agedmo keroka baeb koni kuu ne dowak-
enban.’ ande wongkoon. Weng id kee yiibbed kandiwen karen, aniwen
kumban ambarakmindodan keyaa wengyunde butun kamindo karen.

---

* **12:1:** Sabat aron kuu Yuudan yi kurikuri aron, yiidki yeman, deme awini kuu amob. † **12:1:** Dingkimbed baali yob biangke ab daadme ani kuu yimin, Yuu yi amob kuyaom kuu. Duteronomi 23:25 kimingke. Kumban Farisidanbed amob maa ari kowiwen.

8 Karub Ye Mingki kuu Sabat aron ye Yariman kowe.” andoon.

Dingki Angkaknoon Ye Karub Ongmoon
(Mk 3:1-6, Lk 6:6-11)

9 Kuyaambed yaro dore wenene yi kurikuri ambiwoom wonoon.
10 Karub dingki biridiib dingki kongiib angkaknoon kuu kumaom dibeen. Karub yena yi meeni dowaken kuu Yesu nenwengyundi ye dowad Sabat aron ari anam ambarakmoon andi ye kiwaan onmiib kowe, yimbed Yesu yaa kaamoniwen, “Sabat aron arimbed karub ongmi kuu amob dee?” andiwen.
11 Kwane, Yesumbed inande yedmendoon, “Kwane, yiib kanembed ye sibi wene Sabat aron arimbed dem yiri kombaraneen kuu komo kamaniib, kuro nen yaro kowaniib dee, korondaniibkob kuri dobaraneen dee?
12 Meenime, God ye kiringkono arimbed kuu nimakarub kuu barang darewoob, ma sibi kuu barang embeng mana. Kwane kowe, Sabat aron arimbed karub maa yaa amun kami kuu yimin, amobban.” andoon.
13 Kwamunekore, karub kuyaa yedmenoon, “Eb dingki yire.” andoon. Andoone, yembed yiroona korem ibonmo dingki yara areb amunmo keroon.
14 Kumban Farisidan kuu kuro bunangka angkanenib Yesu aye kowi ye wengiib dakmiwen.

Godbed Kankowoon Ye Deme Karub

15 Yesu yekaadkeroonbed kowe, kumaom koronde yaro dore wonoon. Nimakarub yemoon kerenenmo yoman winiiwa bob anikadiibdan korem kuu ongmenaboon.
16 Ongmekore yi yaa weng yobdoodmo daandimaan, “Kwane, yiib wene ari karub yena yaa ye wengiib dakmenmo yaraib.” ande daandimaan.
17 Kekee kwamune profesiman Aisaiya kwane wongkoon kuu anam id keroon. Godbed yedmoone wongkoon kuu,
18 “Kekee nembed kankowaan ye deme karub,
ne mimyob dowakeniib ne kubi darewoowiib kowaan kuu kei.
Ne Kingkin kuu kan ye niindem aom kowaniina,
yembed ne wengyundi amun ye weng kankone nimakarub kumundin yaa kowene dakmaneen.
19 Ye kuu kwane wengberenmo yarene, weng baande dakmenmo yaraanban.
Ye kuu kiwaan yidbon ari baandaneene wengambaraibban.
20 Aroob imkono nikboon kuu yembed domokbaanban,
lem wik amoyidkob amareng deneen kuu kumbaanban,
kwane wene God ye wengyundi amun ye weng kuu kankoonaneene korem yaa burudande dembaneen.
21 Yaningko yaambed
ambibkin koremdanbed anam kwananeen ande meedmaniib.” kwane ande wongkoon.

Yesu Yaromkono Kuu Kuna Yaambed Kandoon?
(Mk 3:20-30, Lk 11:14-23)

22 Kwane, karub maa kuu awad arewambed ibnenoon kowe indob tut wengwaab keroon kumbed nenminiiwe, Yesumbed ongmenoona kwane amun kere weng dakme korobe wedme kamoon.
23 Kwane, nimakarub korem kuu binangkane dakmiwen, “Kekee Dewid ye Awo Godbed weng kunduk ande kowoonoo?” andiwen.
24 Kumban Farisidan kuu wengamberekorib yedmiwen, “Yii! Kukuu no awad arewa yi korok yaningko yaambed awad arewa kuu yedmaankob angkanimaib kude!” andiwen.

25 Yesu kuu yimbed meenmiib kuu yekaadkeroon kowe, yi yaa yedmoon,
“Ambibkin mimodan andokbe yeka yeka kere yikanmo nangmiwen karen,
korem kuu monmariwen karen. Kambong mimodan o ambib mimodan
kwangkon andokbe yeka yeka kere yikanmo nangmiwen karen, korem kuu
dobaraibban, yowore dowan keriwen karen.
26 “Kwane, Seten awene kuu yaro yikareb dore yenburaniib kuu andokbe
angkara angkara keri yeman. Kwananiib kuu yi ooni yaromkonoyiib do-
baraniib dee?
27 “Kwane, yiibbed yedmiwen kuu ne kuu awad arewa yi korok Belsebul‡
yaningko yaambed awad arewa yenburaan kowe, ma yiib karub kuu kane
yaningko yaambed yenburiwen? Kwana kowe, yi kuu yiib weng wengyun-
daniib kii.
28 Kumban God ye Kingkin yaningko yaambed yedme anburimain anam
id keraneen kuu Godbed korok kere ooni yeman yiib yaa monoon kii.
29 “Angkon kwamune, karub kanembed karub aromkonoman doreen
yambiwoom dawuro yiribman kuu yid be wanaanban, no ambib yariman
kuu nongbed yenbe kowekored. Kumbed yaro ambib aande yiribman yid
be wananeen.
30 “Karub kanembed ne yaa ibmo kerindo kuu ne bonman kii, karub
kanembed ne yoom ne wenori deme awinindo kuu boketawaroon kii.
31 “Kwani kowe, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, korem ambarak-
miyiiwa God yaningko monmariyiiwa kuu are nonondandaneen kuu yimin.
Kumban Kingkin Karadmo yaningko monmari kuu are nonondandaanban,
angkimbaraneen.
32 “Karub kanembed Karub Ye Mingki yaa weng arewa dakmaneen kuu
are nonondandaneen kuu yimin. Kumban kanembed Kingkin Karadmo yaa
weng arewa dakmaneen kuu are nonondandaanban, okad kiri kee doruub
yaroniiwa God mananeen yaron angkara kwangkon are nonondandaan-
ban.

Weng Kuu Inamen Wedmi Yeman

33 “At amun kab arumaneeb kuu ayob amun iraneen, at arewa kab
arumaneeb kuu ayob arewa iraneen, amborom kuu at kuu arewa dee amun
dee ye wedmi yeman kuu ye ayob yaa.
34 “Yiib kuu niindok yi meed, komarewa kere arewadan yiib kuu barang
amun ma ande dakmaniib? Dowan! Meenime, karub ye niindem aombed
ben bangkandimaankob ye mongkodkono yaambed dembimaan.
35 Karub amun kuu ye niindem aom amun amun dangoon kumbed ina-
men amunmo benmenebimaan. Ma karub arewa kuye niindem aom arewa
arewa dangoon kumbed inamen arewamo benmenebimaan.
36 “Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, nimakarub ogood weng
dakmiwen kuu, wengyundi yaron arimbed weng korem kuu komande
kwanandewen ande ye weng id kuu God yaa dakmaniib.
37 Kwane, yiibbed komo weng dakmiwen kumbed Godbed wedmene
wengyundene dabab kondaneen o dabab kondaanban.” andoon.

Yesu Doboroon Yarondan Yaa Butun Kamoon (Lk 11:29-32, 11:24-26)

38 Kwane, Farisidan yena yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yena
yoombed Yesu yaa yedmiwen, “Kedmengkandi korok ee, nub dowaken kuu
ebbed dud korokbi maa nub yaa korokbe.” andiwen.
39 Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Kukuu no arewa kamenib God
yaa angkurom korokbenib kamimaibdan kumbed ne yaa dud korokbe ande

‡ **12:27:** Seten yaningko maa Yuudanbanbed andimaib kuu Belsebul.

kaamowiib kii! Kumban ma dud korokbainban, no profesiman Yonambed dud korokboon kuu korokbaniin, kumbedmo.
40 Kedi, Yona kuu amnoom ayoobmim aronki ayoobmim okyiri oon kambari ye kabeyob aom doboroon kwamune areb kumbed, Karub Ye Mingki kwangkon amnoom ayoobmim aronki ayoobmim kwamune okad niindem yiri angkimbaraneen.
41 “Kwane, Godbed wengyundaneen yaron ari kuu Nineva taundanbed yaro menenib kibikee doriibdan kuu arewa anam kii andaniib, amborom kuu Ninevadan kuu Yona ye amonombi weng wengamberekorib, yi dobiri arewa yaa amonombiwen kowe. Kumban kibikee barang maa Yona yaningko burudande miin darewoob anam yeman kuu ke monoon kei.
42 “Ma, Godbed wengyundaneen yaron ari kuu kan kuri kaaron ye kuinbed yaro menenu kibikee doriibdan kuu arewa anam kii andanuun, amborom kuu okad yimin wandoon yaambed menenu Solomon ye weng kangdom wengambarande muneen kowe. Kumban kibikee barang maa Solomon yaningko burudande miin darewoob anam yeman kuu ke monoon kei.
43 “Ma kei. Kwane awad arewa kuu karub yaambed anburaniiwa yaro wenene bidambibkin koknoon okiibban angka yiidkimbon onmenmo yarebenambaraneenka dobarande yiminban keraneen.
44 Kwane, awad arewa yekareb yedmaneen, ‘Ii ambib koronde manaan kumaom kuu ika wene wedma.’ andaneen. Kwamune mene wedmaneene, arenib yiribman kuu nekwane ongme yirimbonmo amun keriwen kumban ma doborokban kowe,
45 ika wene awad miin arewa anam ediib ye arebban kuu benmananeena yi korem kwane kumaom dobaraniib. Kwananiiwa ari karub kuye dobiri kuu kurin arebban, miin arewa anam keraneen. Kuye kumun areb kuu no arewa kamenib kibikee doriibdan kee miin arewa anam keraniib kii.” andoon.

Yesu Ye Enaya Damana (Mk 3:31-35, Lk 8:19-21)

46 Kwane, Yesu kuu kadaareb yaa ambiwoombed weng daandeen ye niindem aom kuu ye ena yoom damana yoom kuu mene bunangka doriib. Yi dowaken kuu wengane weng daanem andiwed.
47 Kwane, karub maambed Yesu yaa yedmenoon, “Eb ena yoom damana yoom kuu bunangka doriib, eb wedmebde weng daabdandamiib kii.” andoon.
48 Kwane, Yesu inande yedmenoon, “Kane kuu ne ena? Kane kane kuu ne damana?” andekore,
49 ye dingki yire ye kedmengkandeendan kuyaa dedmondene yedmoon, “Kekei ne ena yoom damana yoom kei,
50 amborom kuu kane kanembed Nambe Ewen ari doreen ye inamen dowaken yaambed kamimaib kuu ne enaya ne aagoroka ne yangkuraya kuu kui.” andoon.

13

Kab Kiradmoon Ye Kuruwak Weng (Mk 4:1-20, Lk 8:4-15)

1 Kuye aron ari, Yesu kuu ambiwoom koronde wene ok bowan kebed angka diboroon.
2 Kwane, nimakarub yemoon menebe ye kanawanewandiiwe, ye kuu koronde oon bi motod aom awune diboroon. Kwane, kadaareb kuu ok kaat yaa menebe dobiriwen.

3 Kwane, yembed kuruwak weng yemoon daandene ma yedmoon kuu kei,
“Mongkobon yariman kuu yaro ayongmon yeeb angka yob kab kiradmande
wonoon.
4 Kwane, kab kuu kiradmenmo yaroona, yena kuu kiwaan angka kiroboon
kowe, ayari onbed wan menebe ben aniwen.
5 Yena kuu dumnad yiri okad embengmo ari kiroboon. Kwane, kab kuu
kirodmo deedereboon, amborom kuu okad kuu ambab yirimban kowe.
6 Kumban, aron yaro mene yuruuna, kab korem nuubderebe kokdere-
boon, amborom kuu yumburum kuu ambab yiri kubunebindo kowe.
7 Yena kuu okad yik kawiib yiri kiroboon kowe, kab kuu yeere demboon
kumban yik kabbed kan dabuknandoone idiib kerindo.
8 Yena kuu okad amun ari kiroboon. Kwani kowe, id diboroon kuu
yemoon, yena id 100iib, yena id 60yiib, yena id 30yiib kwamune ire wonoon.
9 “Karub kanembed kerendemiib keroka, kwane wengamborok.” andoon.

Kuruwak Weng Dakmi Ye Dowad

10 Kwane, ye kedmengkandeendanbed mene kaamoneniwen, “Koman-
dewed kuruwak wengbed yi yaa daandimaab?” andiwen.
11 Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Godbed korok kere ooni yeman
ye weng id angkara kuu yiib yaa korokbendadned yiibkaadkeri yeman,
kumban yimanban.
12 Kane kuu Godbed korok kere ooni yeman yaa yekaadkeroon kuu,
Godbed kedmengkandi yena ari konaneene yemoon keraneen. Kumban
kane kuu yekaadkerindo kuu ye yiribman korem kuu Godbed yeka baneen.
13 “Kuruwak wengbed yi yaa daandimain ye id kuu kei.
Kwane yi wedmimaib kumban korobe wedmimokban.
Kwane yi wengambirimaib kumban ongme wengambirimokban.
14 “Kwani kowe, profesi weng Aisaiyambed yedme wongkoon kuu yi yaa
anam id keroon. Wongkoon kuu Godbed yedmoon,
‘Yiib kuu wengamberembirimaib kumban, wengambere id kandimokban
kerenib,
yiib kuu wedmembirimaib kumban, id wedmimokban keraniib,
15 amborom kuu kwamune keyedan kee
yi niindem aom kamkono kerenib,
yi wengambiri korondenib,
yi indob korem imbune winiwen kowe.
Kwanaibban kuu yi indobbed wedmenib,
yi kerendembed wengamberenib,
yi niindem aombed weng id kandenib,
amonombiiwa, nembed ongmendaniin.’ kwane wongkoon.
16 “Kumban yiib indobbed wedmenib, yiib kerendembed wengambiri-
maib kowe, Godbed yiib yaa amun kerundoon.
17 Kedi, nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiibbed wengambere
wedme kamiib yaa kuu profesidaniib God ye inamen yorokmodaniib kurin
dobiriwen kumbed yi dowaken darewoob kuu kwamune monoko wedmem
ande meedmiwen, kumban yi wedmindo, kwamune wengamberem ande
kamiwen kumban yi wengambirindo.” andoon.

Kab Kiradmoon Ye Kuruwak Weng Id

18 Kwane Yesumbed ika yedmoon, “Kab kiradmoon ye kuruwak weng id
kuu wengambirime.
19 “Nimakarub yena kuu okad kiwaan angka areb, kane kanembed
Godbed korok kere ooni ye weng kuu wengamberekorib id kandindo

keroone, awad arewa yi korokbed weng amun yi niindem aom angkeen kuu awine buruwandene kanwonoon.
20 “Kwane, nimakarub yena kuu dumnad yiri okad embengmo ari areb, kane kanembed God Ye Weng wengamberekorib kirodmo kubiyiib awiniwen.
21 Kumban God Ye Weng kuu yi niindem ambab yiri kubunebindo kowe, awinenib aron doboobban dobaraniib, amborom kuu God Ye Weng yaa arud barang o yenbandi mananeen kuu kwane kirodmo kombiri angkananiib kowe.
22 “Kwane, nimakarub yena kuu okad yik kawiib ari areb, kane kanembed God Ye Weng wengambiriwen kumban, okad yiri dobiri ye meeni darewoowiib yiribman yemoon baniin kuu nekareb yimin keraniin andi ye dobiriyiib kumbed God Ye Weng dabuknandoon kowe, God Ye Weng kuu idiibban keraneen.
23 “Kumban nimakarub yena kuu okad amun ari areb, kane kanembed God Ye Weng wengamberekorib, korobe meene awine dobiriwen. Yi kuu idiib dibaraniib, yena kuu id 100iib yena kuu id 60yiib yena kuu id 30yiib kwamune areb keraniib.” andoon.

Kab Amuniib Kab Arewayiib Ye Kuruwak Weng

24 Kwane, Yesumbed kuruwak weng maa daandoon, “Godbed korok kere ooni yeman kuu kekamune. Kwane karub maa wene wiit kab amunmo arumoon.
25 Kumban amnoombed mongkob yariman awene kuu unuk dangiwen kumaom kuu ye bonmanbed wene yob animokban ye kawiib ibmo kuri arumenmo yarekore wonoon.
26 “Amaan kuu wiit kab kuu yeere amne id ire wonoone, kab arewa kwangkon ibonmo wiit kab areb kwane dembe wonoon.
27 Deme karub kuu mene yi korok yaa kaamoniwen, ‘Korok, eb kuu wiit kab amunmo mongkobon angka arumewenoo? Kunayambed kab arewa kuu menene dereboon kii?’ andiwen.
28 Yembed inande yedmoon, ‘Ei, kee bonman maambed kamoon kii.’ andoon. Kwanandoone, ye demedanbed kaamoniwen, ‘Kwanoka, awine biangke kiradmanuuwoo?’ andiwen.
29 Kwane, yi korokbed inande yedmoon, ‘Yii! Korondiiwaa! Amborom kuu kab arewa biangkaniib kumbed wiit yumburumiib kwane biangkaniib kowe.
30 Kwane, korondibka, ibmo kwane dembiiwa, wene id wandi yaron keraneen. Aron arimbed id wandidan yedmaniina, kereek arewa kudin nadme andedmenabe nongkobe amot nengkekoriwa, wiit kuu wande benwene ne animan nongkobimbon ambiwoom nongkobaniib.’ ” andoon.

Mastet Yob Kab Ye Kuruwak Weng
(Mk 4:30-32, Lk 13:18-19)

31 Kwane, Yesumbed angkon kuruwak weng maa daandoon, “Godbed korok kere ooni yeman kuu kekamune, at yaningko mastet ye yob kab karub maambed kande ye mongkobon angka kibinoon areb.
32 Kwane, mastet yob kab kuu embeng mana, kab yena arebban, kumban ma yeere kainaneen kuu at darewoob at yena mongkobon angka arumenaboon kuu korem yembed burudande wonoon. Kwane, daane darewoob keroon kowe, ayari on maa maa menebe at nondong ari kuu ami yenbenaben wananiib.” andoon.

Yiis Ye Kuruwak Weng
(Lk 13:18-21)

33 Kwane, angkon Yesumbed kuruwak weng maa daandoon, “Godbed korok kere ooni yeman kuu kekamune. Wonong maambed flawa aande oganu bred ongmandamuun kuu flawa kabayingke obo keri yeman ye aningko yiis embeng aande kabed ayoobmim ye flawa aom kowe ongmeenkob, yiisbed flawa aom kabayingke yimin yimin yaa keroon.” andoon.

Biknoon Ye Weng Kuu Kuruwak Weng Yaambed Dian Kere Daandoon

34 Yesu kuu kuruwak wengbed karuwa nimaya yaa daandimaan, kumbedmo.
35 Kwanoon kowe, profesimanbed kwane dakmoon kuu anam id keroon. Kwane yedme wongkoon kuu,
“Ne kuu kwamuneni kuruwak weng yaambed kande dakmaniin.
Kedmengkandi yena okad ongmoon yaambed mene kibikee yemyeb bikderebeen kuu,
nembed ben dian kere dakmaniin.” ande wongkoon.

Kab Amuniib Kab Arewayiib Ibmo Yeeroon Ye Weng Id

36 Kwane, Yesumbed kadaareb domondekore ambiwoom awunoon. Kwane, ye kedmengkandeendan kuu yeyiib yaa mene kaamoniwen, “Mongkob angka kab arewa ye kuruwak weng dakmewen kuye id kuu, kedmengkandebko kaadkerem.” andiwen.
37 Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Kei, karuwa kab amun arumoon kuu Karub Ye Mingki kii.
38 Mongkobon kuu okad kumundin kangkuun kei, kowe kab amun kuu God yaa anam andiiwe Godbed yi korok kere oonoondan kui. Ma, kab arewa kuu awad arewa Seten ye yoman winiwendan kui.
39 Kwani kowe, bonman kab arewa arumoon ye karub kuyaamo Seten kui. Kwane, kab wandi aron kuu keye aron yimin wandanuune, id wandidan kuu God ye engyus kui.
40 “Kwane areb, kab arewa dembe wonoon kuu biangke amot yiri nengkaneen areb kuu, keye aron yimin wandanuun yaambed kwamune keraneen kii.
41 Kwamune keraneen kuu Karub Ye Mingkimbed ye engyus yedmaneene yimbed wenebenib, okad yimin yimin wandaneen yaambed nimakarub arewa kamo doriiwiiwa ambarakmok ande kamiiwiiwa kuu korem be nedbekorib,
42 amot arewa yiri be kiraraniiwa, amengiib durud yewed ye ningkambo kabangiib kame dobaraniib.
43 Kwana kowe, God ye yorokmodan kuu yi Ambe Godbed korok kere oonimbon aombed aron areb yuraniib.
“Kanembed kerendemiib keroka, kwane wengamborok.” andoon.

Odamod Bikdereboon Ye Kuruwak Weng Ayoob

44 Kwane, Yesumbed ika yedmoon, “Godbed korok kere ooni yeman kuu, odamod okad yiri bikne angkimboroon areb. Kwane, karub maambed wedmekore, angkon ika kanbiknekore, kubi darewoob kumbed wene ari yembed komo awinoon ye yiribman korem kuu ben ari berengke od kandekore, mene odamod biknoon ye okad kuu moonoon.
45 “Ma, Godbed korok kere ooni yeman kuu, berengki karub maa wene bot manimanandeb yaningko peel ande onmenmo yaroon areb.
46 Peel od miin darewoob yeman wedmekore, wene ari ye yiribman korem ben ari berengke od kandekore, mene peel kuu moonoon.” andoon.

Oon Men Ye Kuruwak Weng

47 Kwane, Yesumbed ika yedmoon, “Godbed korok kere ooni yeman kuu
kekamune, oon men nande ok bowan angka nane oon yemoon maa maa
boon areb.
48 Kwane, oon yidwaroon kowe, oon men kuu wan yaro kubuk arimbed
kowiwen. Kowenib, yi diberenib andangkane oon amun yaa kuu ben kabed
aom kambungke arewa yaa kuu benkirarundiwen.
49 Kwamune areb, keye aron yimin wandanuuna Godbed ye engyus yaa
yedmaneena God ye yorokmodaniib arewadaniib kuu andokbenib,
50 arewadan kuu amot arewa denaneen yiri benkiraraniiwa, amengiib
durud yewed ye ningkambo kabangiib kame dobaraniib.” andoon.
51 Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa kaamondoon, “Yiib kuu
kuruwak weng korem kee kuye weng id kandiwen dee?” andoone, “Ee” ande
yedmiwen.
52 Kwani kowe, Yesumbed yi yaa yedmendoon, “Kwane kowe, Yuudan yi
amob kedmengkandidan mimo mimo kuu anam ande Godbed korok kere
ooni yeman ye kedmengkandi kandoon kuu kwamune, ambib yariman
kurin ye yiribman amuniib kibik ye yiribman amuniib areb, yambiwoom
komo yure oonoon kuu ben yaro mananeen.” andoon.

Yesu Nasaret Aom Wonoon
(Mk 6:1-6)

53 Kwane, Yesu kuu kuruwak weng kee daande dowan kerekore, kuyaa
koronde yaro wonoon.
54 Yaro dore wene ye kambong anam Nasaret aom awune yi kurikuri
ambiwoom dawuro kedmengkandoona, yi binangke karekme yikareb yed-
miwen, “Karub kee kuna yaambed meeni kangdomiib God yaromkono
wedmi yeman ongmi yaromkonoyiib kuu boon kii?
55 Ye kuu no ambib yenbi ye karub ye mingki. Kedi, ye ena yu aningko
Meri, kwane ye damana kuu Yems yoom Yosef yoom Saimon yoom Yudas
yoom kui.
56 Ye yangkuraya kwangkon korem nub yoom ibmo ke doruub kei. Kowe,
karub kee kunayambed kwamune aromkonoyiib inameniib kee boon kii?”
andekorib,
57 ye yaa kubenokban odkeneb keriwen.
Kumban Yesumbed yedmendoon, “Profesiman kuu yemoonbed ye yaa
karub amun andimaib kumban, ye kambongdan yoom ye ambanga damana
aweneyiib yoom kumbedmo ye yaa karub amun andimokban.” andoon.
58 Kwane kuyaa kuu, ye kuu God yaromkono wedmi yeman yemoonban
ambangkoon, amborom kuu yi kuu ye yaa anam andindo kowe.

14

Yoon Baptaisman Ayiwen
(Mk 6:14-29, Lk 9:7-9)

1 Kuye aron aom Galeli ambibkindan yi korok darewoob Erod Antipas* kuu Yesu komo kameen ye weng wengamberekore,
2 ye korok korok yaa yedmoon, “Yesu kuu Yoon Baptaisman bobnoon yirimbed angkon ika demboon kii! Kwanakob God yaromkono wedmi yeman ongmenabimaan.” andoon.
3-4 Kwanandoon amborom kuu anuk yiri kumbed Erod kuu ye aagorok Filip ye wonongbed yu ambi dankare domonenuune Erodbed yu kuu

* **14:1:** Erod Antipas kuu King Erod Kayabak ye mingki. Awodki oonoon ye okad kuu andokbe kaningiib kere Erod Antipasbed okad mimo oonoon.

awanoon kowe, Yoonbed Erod yaa daandimaan, “Ebbed yu awani kuu amob kii!” andimaan. Kwani kowe, Erodbed yedmoonkob ye dememan maambed Yoon awine kan wii aom kaanoona dibeen.
5 Erod kuu ayande meenoon kumban, ye kuu unoon, amborom kuu nimakarub yemoonbed Yoon kuu profesiman ande yedmimaib kowe.
6 Kwane, Erod ye wooneen ye orok yaron muneen kowe, Erodias yu mungkan koyu menenu menebiwendan yi murubia ari awuderenu ebkad wayirikne andeen kowe, Erod kuu kerengkandi darewoob keroon.
7 Kwani kowe, ye amob ongme yedmoon, “Kubbed komo meene yedmaneeb kuu kankabdaniin.” andoon.
8 Kwane, yu kuu awaan yu weng kandeen kowe, Erod yaa kwane yedmeen, “Yoon Baptaisman ye korok wande yabad ari kowe kanmene kawe.” andeen.
9 Anduuna, King Erod kuu kubiyiibban keroon kumban, amob weng ongme yedmoone yi yoom ane doriibdan wengambiriwen kowe, wonong koyu yu kaamoni yaa ee andekore ye dememan maa yedmoone,
10 Yoon ye korok kuu wii aombed wandiwen.
11 Kwane, Yoon ye korok kuu yabad animarimbed kowe kanmene wonong koyu kuyaa kondiiwa, yumbed awaan yaa kanmene kondeen.
12 Kwamuniiwa, Yoon ye id kuu ye kedmengkandeendan menenib kanwene mangkiwen. Mangkekorib wene Yesu yedmeniwen.

Yesumbed 5,000iib Animan Bangkandoon (Mk 6:30-44, Lk 9:10-17, Yn 6:1-13)

13 Kwane, Yoon ayiwen ye weng kee Yesu kuu wengamberekore, ye kedmengkandeendan be kuyaa kuu koronde parai motodbed kimyen obonmo yaa wonoon. Kwanoone, nimakarub yemoonmo wengamberekorib, taun dia dia yaambed ye yoman yonka winiwen.
14 Kwane, Yesu kuu wirine kadaareb yemoon wedmendekore, mimyob keendoon. Keendekore bob anikadiibdan kuu ongmenaboon.
15 Kwane oobne aron kubune wenuun yaambed, ye kedmengkandeendanbed mene Yesu yaa daaniwen, “Keyaa kuu obonmo kambongiibban angkon miriknandameen kii. Amun kuu daandeewo wenebenib, kambong kambong yaa wene yika animan berengkanabe anime.” andiwen.
16 Kwanandiiwe, Yesumbed inandoon, “Kwamunemban. Yiibbed animan bangkandibko anime.” andoon.
17 Kwane, yimbed inande yedmiwen, “Nub kuu om angkoyiib oon ayoob kembedmo awinuwen.” andiwen.
18 Kwanandiiwe, Yesumbed yedmoon, “Ne yaa benminime.” andoon.
19 Kwane, nimakarub korem yaa yedmendoona kereek ari dibiriwen. Om angkoyiib oon ayoob kuu benkoobe, indob kan ambid ari wedmene eso andekore, om kuu domabangkoon. Kwane, yembed ye kedmengkandeendan yaa bangkandoona, yimbed be ari karuwa nimaya danaya yaa bangkandiwen.
20 Yi korem anenib mikmoniwen. Ari animan dungkun dungkun koronde winiwen kuu ye kedmengkandeendanbed kabed kumaom benkambungke deweniiwe kabed wad ayoowiib kuu yeederebenan wonoon.
21 Karuwa nimaya danaya korem animan aniwen kuu karub 5,000iib areb.

Yesu Ok Ari Dodkan Wonoon (Mk 6:45-56, Yn 6:16-21)

22 Kwane kuyaambed, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmendoona, yidin parai motod nande bowan yara yanande winiwen. Kwane, kadaareb yaa ika winime ande yedmekore domondoon.

23 Kwane domondekore, wene aangko kaat angka yembedmo kurikuri
kerok daanoon.
Kwane, aron kubunenu mirikne wenuuna, Yesu kuu yembirimo keroone,
24 ye kedmengkandeendan kuu motodbed bid domonenib ambab ok
wedangka winiwen, kumban yi weniib ye arinambo arimbed nuub kuu yi
yaa meneene oknondok darewoob kamenu motod yaa beengkaun.
25 Kwane, amnoom awawini yaa Yesu yiyiib yaa ok arimbed dodkanmo
wonoon.
26 Kwane ok arimbed dodkanmo wene yi dia keroone, ye kuu wedmeneko-
rib uni miin darewoob kere “Awadii!” ande komkiwen.
27 Kumban Yesu kirodmo yi yaa baandoon, “Nembed kei. Yiib unaib, yiib
niindem aom aromnime.” andoon.
28 Kwane, Pitambed baande yedmoon, “Yariman, anam ebbed meneeb
keroka, ne yaayiib yedme kowebko, ok ari ewiib yaa mana.” andoon.
29 Kwanandoone, Yesumbed “Ee mene.” andoon.
Kwane, Pita motod aom koronde kuro ok arimbed dodkanmo Yesuyiib yaa
andowe wonoon.
30 Kumban Pita kwane nuuwa oknondoka wedmendekore, unene ok yiri
andowe kubune wenene baandoon, “Yariman, ne nenkoone!” andoon.
31 Kwane baandoone, Yesu kirodmo dingki yirene awinene nenkoonekore
yedmoon, “Eb anam andi kuu embengmo kii, komande karekmeeb?” an-
doon.
32 Kwane, yi kuu motod aom awuniiwa nuub kuu dowan keroon.
33 Kwani kowe, yi korem motod aom doriibdan kuu Yesu yaa bumangkane
yaningko kankoone yedmiwen, “Anam kai! Eb kuu God ye Mingki kii!”
andiwen.
34 Kwane, yi yane wene bowan yara bidambib Genesaret yaa wiriniwen.
35 Kwane, nimakarub kuyaa doriibdan kuu wedmibka, anam Yesu kii
andekorib, weng ben nongkobiiwa wenebuuna, ambibkin dia dia kuu bob
anikaddan korem kuu Yesu yaa benmenebiwen.
36 Kwane, yimbed no eekme yedmimaib, “Bob anikaddan kuu eb ebkad
dungkun arimbed angkorokanime.” andimaiwe, kane kane korem Yesu
yebkad dungkun yaa angkorokaniwen kuu wadkeriwen.

15

God Ye Amob Yaamo Wengambirime Andoon (Mk 7:1-23)

1 Kwane, Farisidaniib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib Yerusalem
aombed menenib Yesu yaa kaamoneniwen,
2 “Komandeniwed eb kedmengkandeebdan kuu nub aamkono yi
amowamob kuu awinindo kere no domangkimaib? Kedi, yi dingki kuu
ogindo kumbed animan kuu awingkonib aniib kii.” andiwen.
3 Kwane, Yesumbed inandoon, “Ma komandiwed yiib kuu God ye amob
kuu domabangkanib yiib amowamobmo oone awinimaib?
4 Kedi, Godbed yedmoon, ‘Yiib ambe ena yi weng wengambere awandime.’
andoon. Ma yedmoon kuu, ‘Kanembed ambe ena yaa amkidbaneen kuu
ayiwed bobni yeman.’ andoon.
5 “Kumban yiibbed kedmengkandimaib kuu kanembed ambe o ena yaa
yedmaneen, ‘Ne yiribman yaambed komo yiib yaa awandaniin kuu kan God
yaa munob koni yeman kowe, yiib yaa kondindeban.’ andaneen kuu yimin,
yiibbed kedmengkandimaib kuu.

6 Kumban kwanandaneen kuu ye kuu anam ambe ena yaa oone awandimban. Kwanekob, yiibka God ye amob kuu benkirarundekorib, yiib awoya yi amowamobmo awinimaib.
7 Yiib kuu aadidmidan kii! Aisaiyambed yiib dowad profesi weng yedmoon kuu korem weng id anammo keroon. God Ye Weng kwane dakmoon kuu,
8 'Keye nimakarub kee naningko wengbed kankoonimaib,
kumban yi meeni inamen ne yaa kuu ambab anam.
9 Kowe, yimbed naningko kankooni kuu yiminban,
amborom kuu yi kedmengkandi kuu karub yi inamenmo kedmengkandimaib kowe.' " kwane andoon.
10 Kwanandekore, Yesumbed kadaareb yaa baandoona ye yaa miniiwa yedmoon, "Wengambere kandime.
11 Komo komo karub ye mongkodkono aom awunaneen kuu God yaa arewa keri yemanban, kumban komo karub ye mongkodkono aombed deedaraneen kuu God yaa arewa keri yeman." andoon.
12 Kwane, ye kedmengkandeendan menenib Yesu yaa kaamoniwen, "Eb kuu ma kaadkerewenoo, Farisidanbed weng kee dakmeeb kumbed eb yaa kongebde odkeneb keriwen kii." andiwen.
13 Kwanandiiwe, yembed inandoon, "Kab korem Nambe Ewen ari doreen kumbed arumindo yaa kuu korem yumburum yirimbed biangkane kiraraneen.
14 Yi kuu domondime. Yi kuu indob tut korok korok kowe. Kudi, kwane indob tut korokbed wene indob tut karub maa nen kinban wananeen kuu yi ayoob kwane wene dem kombaraniib." andoon.
15 Kwane, Pitambed yedmoon, "Kuruwak weng kuu dakmeeb ye id kuu korokbende." andoon.
16 Kwanandoone, Yesumbed inande yedmoon, "Yiib kuu weng id kandindebankowoo?
17 Yiibkaad dee? Komo komo mongkodkono awune kawene kabeyob aom awunimaan kuu wene no ot kerimaan.
18 Kumban komo karub yi mongkodkono aombed deedirimaib kuu inamen aombed dembimaib. God yaa arewa keri yeman kuu kui,
19 amborom kuu inamen aombed dembimaan kuu, arewa ye meeniyiib kuman o kumka ayi ye inameniib nenem kami ye inameniib yid bi ye inameniib weng wiribi ye inameniib wengamborokbanabiyiib kuu kwamune nimakarub yi niindem aombed dembimaan.
20 Kwane kee dembimaan kumbed God yaa arewa keri yeman. Ma, animan karub dingki ogindombed awingke ananeen kuu God yaa arewa keri yemanban." andoon.

Yesumbed Yuudanban Yi Wonong Awandoon (Mk 7:24-30)

21 Kwane, Yesu kuu kuyaa koronde yaro dore wene ambibkin Taiyayiib Saidoniib yaa wonoon.
22 Kuyaa Keenandan wonong ambibkin kuyaombed yaro menenu, Yesu yaa baande komkeen, "Yariman, Dewid ye Awo, ne mimyob keewe. Ne dana mungkan kuu awad arewambed ibnendoona miin yiminban arewa anam kereen kii." andeen.
23 Kumban Yesu kuu ma inande daandindo kowe, ye kedmengkandeendanbed mene nangkane daaniwen, "Wonong kee yedmendebko, koronde wunuk, amborom kuu komkanmo menuun kowe." andiwen.

24 Kwani kowe, yembed yu yaa yedmoon, “Ne kuu no Israeldan sibi
bikderebiwen areb keriwen yi dowad kan yedme kowoonkob manaan.”
andoon.
25 Kwane, wonong kuu Yesu ye dia angkon menenu ye murubia ari
bumangkanu yedmeen, “Yariman, awawe.” andeen.
26 Kwananduune, Yesumbed inande yedmoon, “Dana mana ye om kuu
bene anon* yaa kiradmi kuu arewa.” andoon.
27 Kwanandoone, wonongbed inande yedmeen, “Yariman, anam kumban,
ma anon kuu kangkomanbed animan aneen ye arak dabderem yiri om
ambong ambong kuburimaan kuu animaib.” andeen.
28 Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Kub kuu anam andi darewoob ye
wonong kii! Kwani kowe, komo mene kaamowewen kuu kibireb kwanok.”
andoon. Kwane kuyaambed, wonong yu mungkan kuu amun kereen.

Yesumbed Nimakarub Yemoon Ongmenaboon

29 Kwane, Yesu kuu kuyaa koronde ok bowan Galeli kebed yaa wonoon.
Wenekore, wene kawene aangko arimbed diboroon.
30 Kuyaambed nimakarub yemoon kai yeyiib yaa menebiwen kuu yon
wanadaniib, indob tutdaniib, yona dingkia angkaknoondaniib wengwaab-
daniib bob anikad maa maadaniib yemoonmo benminiwen. Yi kwane
benmenebenib Yesu ye murubiambon ari kiribiiwa, ongmenaboon.
31 Kwane, wengwaabdan kuu weng dakmiiwa, angkaknoondan kuu
amunmo keriiwe, yon wanadan kuu yaro yarebiiwa, indob tutdan kuu
nande wonoona kereknan winiiwa kamenan winiwen. Kwane, yi korem
menebiwen kuu wedmekorib binangke Israeldan yi God kubenib yaningko
kankooniwen.

Yesumbed 4,000 Ariyiib Animan Bangkandoona Aniwen (Mk 8:1-10)

32 Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa baandoona ye yaa wini-
iwa yedmoon, “Nimakarub kumundin keyaa mimyob keendaan, amborom
kuu yi kuu neyiib yaa aronki ayoobmimiib doriiwe animaniibban keriwen
kowe. Ika winime andi kuu ne dowakenban, amborom kuu yi kuu mungimo
wananiib kuu wedya kirobaniib kowe.” andoon.
33 Kwanandoon kowe, ye kedmengkandeendanbed kaamoniwen, “Nub
kuu amboon keyaom kee kunayambed animan kuu benub kadaareb ka-
mune kee bangkandanuubkob ane yimin keraniib?” andiwen.
34 Kwane, Yesumbed kaamondoon, “Yiib kuu om kuu komoyiib awingki-
wen?” andoon. Yimbed inandiwen, “Om ediib, okyiri oon embeng yemoon-
baniib kumbedmo.” andiwen.
35 Kwane, Yesumbed kadaareb yaa yedmendoona okad yiri dibere wini-
wen.
36 Yesumbed om ediib okyiri oon embengiib be God yaa eso andekore,
domabangkane ye kedmengkandeendan yaa bangkandoona yimbed ari
nimakarub yaa kwane bangkandiwen.
37 Yi korem anenib mikmoniwen. Kwane, ye kedmengkandeendanbed
animan ane ari koronde winiwen kuu kabed aom benkambungkiiwa kabed
ediib yeedere wonoon.
38 Karuwa nimaya danaya yi korem animan aniwen kuu karub 4,000iib.
39 Yaro Yesumbed kadaareb kuu yedme kondoona wenebiiwa, ye kuu
parai motod aom awunoone bowan Galeli yara yane wene bidambib Ma-
gadan dia winiwen.

---

* **15:26:** Yuudanban kuu Yuudanbed anon andimaib, yi kongendi weng, kumban Yesu kuu kuruwak wengmo dakmoon.

16

Yesu Yaa Yi Komboon Kaamobi (Mk 8:11-13)

1 Kwane, Farisidan yoom Sedyusidan yoom Yesu yaa mene ye komboon
wedmi ye dowad kaamoniwen kuu God yaromkono yaambed dud korokbok
andiwed.
2 Yesumbed inande yedmoon, “Oobne aron kubunanuun kuu yirim kan-
abaneen kuu yimbed yedmimaib, ‘Oo kwana kowe awari kuu amiibban
keraneen.’ andimaib.
3 Kwane, amkimo yaro kangka kuu amukambidiib ambid dodmoyiib
wedme ‘Kibikee am aron kii.’ andimaib. Yiib yiibkaad ambid arimbed ko-
marewa korokbimaane kuu wedme kaadkerimaib, kumban kibikee komo
keroon kee wedme id bene kaadkerindo.
4 Kukuu no arewa kamenib God yaa angkurom korokbenib kamimaib-
dan kumbed dud korokbe ande onmimo kamiib kii! Kumban ma dud
korokbainban, no Yonambed dud korokboon kuu korokbaniin kumbedmo
kui.” andoon. Andekore, Yesu kuyaa koronde domonde yaro wonoon.

Dudi Kedmengkandi Yaa Kaadkerime (Mk 8:14-21)

5 Kwane, Yesu awene kuu bowan yara yaniwen kumban ye kedmengkan-
deendan animaniib maan yanindo nonondandiwen.
6 Kwane Yesumbed yi yaa yedmoon, “Kaadkerime. Yobdoodmo yiibka
oone dobirime, Farisidaniib Sedyusidaniib yi flawa kabayingke obo keri
yeman yaa.” andoon.
7 Kwane, weng kee yikarebmo id kuu komarewa kii ande andangke
yedmiwen, “Anam kuu animan maandindo keruwen kwande dakmeen dee
kii?” ande dakmiwen.
8 Kwane, dakmiib ye weng id kuu Yesumbed wedmendoon kowe yi yaa
kaamondoon, “Yiib komandiwed animan maandindo andi ye weng dak-
miib? Yiib anam andi kuu embengmo.
9 Yiib kuu id meenindoyoo? Meenime, om angkoyiibmo kumbed ni-
makarub 5,000 ariyiib kuu bangkanduuwe aniwen. Aniiwe, yiib kuu kabed
komoyiib animan dungkun dungkun benkambungkiwen?
10 Ma, om ediibmo kumbed nimakarub 4,000 ariyiib kuu bangkanduuwe
aniwen, kwangkon yiib kuu kabed komoyiib animan dungkun dungkun
benkambungkiwen?
11 Komarewakob yiib kuu meeninban keriwen? Ne kuu yiib ande an-
iman ye dowad dakmokban. Kumban kaadkerime, yobdoodmo yiibka
oone dobirime, Farisidaniib Sedyusidaniib yi flawa kabayingki yeman yaa.”
andoon.
12 Kwane, ye kedmengkandeendan kuu meeni kandiwen, Yesu kuu anam
flawa aom kowiwed kabayingki yeman yaa kaadkerime andindo, ye kuu
Farisidaniib Sedyusidaniib yi kedmengkandi yaa kaadkerimbed dobirime
anded dakmeen.

Pitambed Yesu Kuu God Ye Mingki Andoon (Mk 8:27-30, Lk 9:18-22)

13 Kwane, Yesu wene taun maa Saesaria Filipai dia wenene, ye ked-
mengkandeendan yaa kaamondoon, “Nimakarub kuu Karub Ye Mingki kuu
kane andimaib?” andoon.

14 Andoona, yimbed inande yedmiwen, “Yenambed yedmimaib kuu eb
kuu Yoon Baptaisman andimaib, yenambed eb kuu Elaidya andimaib, kum-
ban karub yenambed eb kuu Yeremaiya o profesiman maa ande kamiib kii.”
andiwen.
15 Kwane, Yesu kaamondoon, “Ma yiibbed kuu ne kane andiib?” andoon.
16 Andoona, Saimon Pitambed inande yedmoon, “Ee, eb kuu wad doreen
ye God ye Mingki, eb kuu yembed kinoona menewenman Keresu kui.”
andoon.
17 Kwanandoone, Yesumbed inande yedmoon, “Ee, Saimon, Yona ye
mingki, eb yaa Godbed amun kerubdoon, amborom kuu kekee karub
maambed eb yaa kwane yedmebdokban, Nambe Ewen ari doreen kumbed
korokbebdoon kowe.
18 Kwane, nembed eb yaa yedmaan kuu eb kuu Pita,* eb kuu dumnad.
Keye dumnad kwarimbed ne anam andidan ambib areb kuu ambangke
kanyenbaniin. Kwane, bobni yaromkonombed monmaraanban.
19 Nembed Ewen aom ooni yeman yaromkono kabdaniina, kwane ebbed
okad kiri kee komo yaa yii andaneeb kuu Ewen aom kwangkon yiminban
keraneen. Kwane, ebbed okad kiri kee komo yaa ee andaneeb kuu Ewen
aom kwangkon yimin keraneen.” andoon.
20 Andekore, ye kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu ande dakmaib
ye weng yedme kowoon, ye kedmengkandeendan yaa.

Yesu Ye Bobnaneen Ye Weng Dakmoon (Mk 8:31-9:1, Lk 9:22-27)

21 Kuyaron yaambed yaro ari kuu Yesumbed ye kedmengkandeendan
yaa andowe dianmo daandoon, ye kuu Yerusalem aom wananeen kumbed
Yuudan yi korok korokiib God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok
korokiib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib kumbed ye kuu awinenib
durud yewed maa maa konekoriwa, ye kuu ayaniiwa bobnaneen kumban
aron ayoobmim ari kuu nenkoonaneene ika dembaneen ande daandoon.
22 Kwanandoone, Pitambed Yesu nen angkaro ongkane daanoon, “Yari-
man, kwamune keraneen kuu Godbed kebenok ai! Kwamune kuu eb yaa
ma kwanaanban kii!” andoon.
23 Andoona, Yesumbed neman Pita yaa amonombe inande daanoon, “Eb
kuu Seten areb kerewen kii! Ne yaa kuu angkane! Eb kuu ne yaa bok-
nande kombiri yeman kereeb kii! Eb kuu God ye inameniibban, karub yi
inamenmo awinewen.” andoon.

Yesu Ye Yoman Wini Kuu Kiwaan Yobdood

24 Kwamunekore, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa daandoon,
“Kwane, karub kanembed ne yoman manandamoka, yekareb ye dowaken
ye inamen kankubune yaro ye at ming kankarinekore, ne yoman monok.
25 Karub kanembed yekareb ye wadkeri awinaneen kuu korem bobna-
neen, kumban karub kanembed ne dowad yaambed ye wadkeri domona-
neen kuu wadkeri anam kandaneen.
26 Karub kuu nimakarub korem yaa burudande dore okad kumundin kiri
kee korem yeka oonaneen kumban amaan ye kingkin kuu kumbaanban
yamotbon yiri kankoraraneen kuu amun dee? Ye kuu komombed God
yaa konekore, ye kingkin kuu kumbaanban yamotbon yiri kankorarokban
keraneen? Dowan!
27 “Kwane, Karub Ye Mingki kuu Yawodki ye nambiriyiibbed ye engyusiib
mananeen kuu nimakarub mimo mimo komo kamiwen ye kakman yi yaa
bangkandaneen.

* **16:18:** Pita yaningko ye weng id Gurik wengbed kuu dumnad.

28 Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib yena kane kane keyaa doriibdan kuu bobnaibbanbed wedmaniib kuu Karub Ye Mingkimbed korok kere oonaneen kii." andoon.

17

Yesu Yaa Nambiri Konoon
(Mk 9:2-13, Lk 9:28-36)

1 Aron benmeyiib dowan keruuna arimbed, Yesu yaro Pita yoom Yems yoom Yoon Yems ye daman yoom kwamune be aangko ambab ari daanoon, yimbirimo keriwen.

2 Kwane, yi doriiwa Yesu yaa God ye nambiri monoon, yeka mamaa keroon. Kwane, ye murubia kuu aron yuremoon areb nambiri darewoob keruune, yebkad kuu kawanmo kawurimbon anam keroon.

3 Kwane kuyaambed, Moses yoom Elaidya yoom kuu angkadere Yesu yoom dobiriiwe, Yesu yoom weng dakmenabiwen.

4 Dakmo doriiwa, Pitambed Yesu yaa yedmoon, "Yariman, kekee amun, nuwiib ke doburuub kei. Ewiib dowaken kerebka, nembed kombon ayoobmimiib banaba. Ma eb, ma Moses, ma Elaidya." andoon.

5 Pita weng mogeed dakmeen aombed wiib kawanmo kande bokne kebeneen. Ku kebeneen ye niindem aombed wengmo baande daandoon, "Kekee ne Dana, ne mimyob dowakeniib kubiyiib darewoob ye ari kowaan. Ye weng kuu wengambirime!" andoon.

6 Kwane, ye kedmengkandeendan kuu wengamberekoriwa, yi kuu uni darewoob kerenib, murubia ben okad yiri kiribe kirobiwen.

7 Kumban Yesumbed mene badmende daandoon, "Yeedirime, unaib." andoon.

8 Kwane, yi deedere korok kankoone ari wedmibka karub yenayiibban, Yesu yembedmo.

9 Kwane, kwari koronde aangko ika yiri kamenoniiwa Yesumbed wedya daandoon, "Komo wedmiwen kuu karub yena yaa wene ari ogoodmo kwamune dakmenmo yarebaib. Kwane bikniiwo wene ari ne bobnaniin yirimbed angkon ika dembaka." andoon.

10 Kwane, ye kedmengkandeendan kumbed kaamoneniwen, "Komande kwane Yuudan yi amob kedmengkandidanbed Elaidya kuu yedin mananeenkob andimaib?" andiwen.

11 Kwane, Yesumbed yi yaa inande yedmoon, "Kuu anam, Elaidya kuu yedin menene ongmi ye dowad korem nekwaneen.

12 Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, Elaidya kuu monoona dowan keroon. Monoon kumban korobe wedmenib anam Elaidya kii ande kamindo, no kwane yi meeni dowaken korem kuu ye yaa kwaniwen. Kwamune areb kuu Karub Ye Mingki yaa kangkon durud yewed konaniib." andoon.

13 Kwane, ye kedmengkandeendan kuu meenenib inamen kandiwen kuu Yesu kuu Yoon Baptaisman ye dowad ande dakmeen.

Yesu Dana Awad Arewa Ibnenooniib Ongmoon
(Mk 9:14-29, Lk 9:37-43)

14 Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom ika kawene kadaareb doriib yaa miniiwa, karub maa mene Yesu ye murubia arimbed bumangke

15 yedmoon, "Yariman, eb ne dana yaa mimyob keene. Ye kuu kot awarak ayimaun arewa anam wedmimaan kowe, aron yemoon ayene kan ok yiri korare amot yiri korare kamimaun.

16 Nembed eb kedmengkandeebdan yaa nenmanaan, kumban yi ongmenindo yiminban keriwen." andoon.
17 Kwane, Yesumbed inande yedmoon, "O nimakarub korem, yiib kuu anam andindebandan wabkaddan kii! Aron komoyiib kwane yiib yoom dobaraniin? Aron komoyiib kwane yiib karekmi wedme dobaraniin? Dana kuu nenmene." andoon.
18 Kwanandekore, Yesumbed awad arewa kuu yedme anburoona dana ye niindem aombed yeedoroon. Kwane kuyaambed amun keroon.
19 Kwane, amaan, ye kedmengkandeendan yoom Yesu yoom kwane karub yenayiibban yimbirimo keriiwe, Yesu yaa kaamoneniwen, "Komoyiibkob nubbed awad arewa kuu yedme anburinban keruwen?" andiwen.
20-21 Kwanandiiwe, Yesumbed inandoon, "Yiib kwanindo keriwen amborom kuu yiib anam andi kuu wuudmo. Kedi, nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib anam andi kuu aromne mastet yob embeng mana areb keraneen kuu aangko yaa baande yedmaniib, 'Yakuri wene.' andaniiwa kwananuun. God ye inameniib komo kamandameeb kuu yiminmo."* andoon.

Yesu Ye Bobnaneen Ye Weng Ika Dakmoon

22 Kuyaambed Yesu ye kedmengkandeendan korem Galeli angka ibmo nedbe doriiwa yembed yedmendoon, "Karub Ye Mingki kuu karub maambed ambodangene awine kan karub yena yi dingki ari kowaneen kii.
23 Kwamunenib ayaniiwe bobnaneen, kumban aron ayoobmim ari Godbed bobnoon yirimbed kankoonaneena dembaneen." andoon. Kwanandoone, ye kedmengkandeendan wengamberekoriwa, miin kubiyiibban kere anam mimyob wandiwen.

Tak Od Kowi Ye Weng

24 Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom Kapeenaum yaa wene dawuniiwe, kurikuri boyambib darewoob ye tak od bimaibdan yaro mene Pita yaa kaamoniwen, "Yiib kedmengkandi korok kuu kurikuri boyambib darewoob ye tak od kowimaanoo?" andiwen.
25 Kwane, Pitambed yedmoon, "Eyoka, kowimaanaa." andoon.
Amaan, Pita kuu ambiwoom dawuro wonoone, Yesumbed yedin Pita yaa yedmoon, "Saimon, eb komarewa meeneeb, kingbed ye tak od kuu karub kane yaambed bimaan, ye mingki yaambed dee, yena yaambed dee?" andoon.
26 Kwane, Pitambed Yesu yaa inande yedmoon, "Yi kuu karub yena yaambed bimaib." andoon.
Kwanandoone, Yesumbed Pita yaa yedmoon, "Kwana kowe, king yi dana kuu tak od kowaibban.
27 Kumban nub yi yaa kowaubban kuu nub yaa kongendaniib kuu ne dowakenban kowe, wene pating kanwene ok bowan angka kamberene oon ibduruk kandaneeb kuu mongkodkono dankone wedmaneewa, od murubkob angkimbaranuun kuu kanduneb, wene ne tak odiib ewiib kwane kowe." andoon.

18

Ewen Aom Kuu Kanembed Darewoob Keraneen?
(Mk 9:33-37, Lk 9:46-48)

* **17:20-21:** Buk Matyu kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: "Kumban awad kwamuneyiib kuu kurikuriyiib animan korondiyiib kumbed anburi yeman."

1 Kuye aron kuu kedmengkandeendanbed Yesu yaa mene kaamoniwen,
“Kanembed Ewen aom kuu aningko darewoob keraneen?” andiwen.
2 Kwanandiiwe, Yesumbed dana embeng yaa baandoona monoona, yembed nende yi murubia ari kowoone doboroon.
3 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib korobe amonombe dana kamune areb keraniib kumbed Ewen aom awunaniib. Ma kwanokban keraniib kuu awunaibban.
4 Kwani kowe, karub kanembed yeka kankubune dana mana keyareb keraneen kumbed Ewen aom aningko darewoob keraneen.
5 Karub kanembed naningko yaambed dana mana kee areb yaa kubenaneen kuu ne yaa kwane kubewaneen kii.

Dedmobeniwed Ambarakmi

6 “Kumban kanembed dana kamune kere ne yaa anam andoonman keyaa dedmobaneenkob ambarakmaneen kuu, amun kuu ibduruk kuye karub kuu awine bot darewoob kande kongkono yaa borokne kan karamok yiri kaniwed niindem ambab yiri kankubuni kumbed yimin.
7 “Okad kiri doriibdan, kaadkerime! Dedmobenako ambarakmok andi yeman yemoon dangoon. Kwane arewa kuu dembimaan, kumban kanembed kwamune arewa kame andaankob kwane dembimaan ye karub kuu durud yewed arewa ye yaa mananeen.
8 Kwane, eb yon o dingkimbed dedmonoonkob ambarakmewen keroka, wankorarunde. Kwananeeb kumbed dingki mimomo o yon mimomo kuyiib aron korem korem ye wadkeri kandaneen kuu amun. Ma kwamune yon ayoob o dingki ayoob kuyiib dobaraneeb kuu eb nen kumbaanban yamotbon yiri koraraneen kuu arewa.
9 Kwane, eb indobbed dedmonoonkob ambarakmewen keroka, biangkande korarunde. Kwananeeb kumbed indob yaramo aron korem korem ye wadkeri kandaneeb kuu amun. Maa kwamune indob ayoowiib dobaraneeb kuu eb nen kumbaanban yamotbon yiri koraraneen kuu arewa.

Sibi Biknoon Ye Kuruwak Weng (Lk 15:3-7)

10-11 “Yiib kaadkerime. Aningkoyiibban ne yaa anam andiwendan keyaa kankubunaib. Kedi, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, nimakarub keyi oonimaib yi engyus Ewen ari doriib kuu Nambe God ye kerebiri ari kwane doberembirimaib.*
12 “Yiib kuu komarewa meenaniib? Kekamune karub maa sibi 100iib kumban mimo kuu wene biknaneen kuu, ye kwane 99iib kuu aangkombon ari domondekore, wene biknoon kuu kereknanmo yaraneen dee? Kwananeenaa!
13 Kwane, nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, sibi wedmaneen kuu kubi darewoob keraneen, kwane sibi 99iib wene biknindo yaa kuu kubi embengmo.
14 Kwamune areb, yiib Ambe Ewen ari doreen kuu ye dowakenban anam andidan aningkoyiibban mimo ma bikni kuu yiminban.

Angkodmimbed Eb Yaa Ambarakmi

15 “Kwane, anam andi ye karub maambed eb yaa ambarakmoka, wene yiib ayoobmo keroka komo ambarakmoon kuu daane. Kwane, eb weng wengamboroka, amun eb awaneneb kowe ye o yu kuu eb daman kereeb kii.

---

* **18:10-11:** Buk Matyu kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Kedi, Karub Ye Mingki kuu awere bikniwendan burudande bindi ye dowad monoon.

16 Ma, ye kuu eb weng kankoraroka, angkon ika karub mimo o ayoob
ben eb yaa dabokne wene wengane. Weng korem ku dakmaneeb kuu yi
ayoowiib indob indob wedmiib weng wengambere keraniib kowe, yi kuu
eb weng ibmo kere dakme korokbi yeman.
17 Yi ayoowiib kwangkon kwane wengambirinban anam keroka weng
kanwene kurikuri ye korok korok yaa daande. Kurikuri ye korok korok yi
weng kwangkon kwane wunesadmi ye karub keraneen kuu anam andindo-
dan o tak od bidan yaa komo kwanimaab areb ye yaa kwangkon kwame.

Weng Ongmi

18 "Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiibbed okad kiri kee komo
yaa yii andaniib kuu Ewen aom kwangkon yiminban keraneen. Kwane,
yiibbed okad kiri kee komo yaa ee andaniib kuu Ewen aom kwangkon yimin
keraneen.
19 Angkon nembed yiib yaa ke yedmaan kei, yiib aombed ayoob kuu komo
yaambed weng kan mimo kerenib God yaa kaamonem andaniib kuu Nambe
Ewen ari doreen kumbed yiib dowad kwananeen.
20 Kwane, yiib ayoob o ayoobmim doberenib naningko yaambed kowenib
weng kan mimo keraniib kuu, ne kangkon yi yaa dabokne dobaraniin."
andoon.

Ambarakmi Are Nonondandi Ye Kuruwak Weng

21 Kwane, Pitambed menene Yesu yaa kaamonoon, "Yariman, nangkod-
mimbed ne yaa ambarakmaneen kuu, ye yaa are nonondande komoyiib
keraniin? Yewudmo kameni kimingke ediib keraniinoo?" andoon.
22 Kwane, Yesumbed inande yedmoon, "Eb yaa ke yedmaan kei,
yemoonmo are nonondande ediibmomban, 77iib kii.
23 Kwamunekob, Godbed korok kere ooni yeman kuu kwamune areb.
King kuu mene ye deme karubbed ye yaa dungkum keriwen kuu inewime
andi dowad baande kamoon.
24 Kwane, king kuu od andowe boon. Been ye niindem aombed karub ma-
maa nenminiwen kuu king yaa od gold darewoob yaningko talen 10,000iib†
kuyaa dungkum keroon.
25 Kumban ye korok yaa od koni kuu yiminban kowe, ye korokbed
dungkum karuwiib ye wonongiib dana meediib ye yiribman koremiib ben
ari berengkekore od kanda ye weng kowoon.
26 Kwanandoone, karub kuu kirod bumangkane okad yiri korok kankib-
inene eekme yedmoon, 'Ne yaa yodbirimban iwari meedmeewo, eb
dungkum ne yaa kuu korem ari inebda.' andoon.
27 Kwanandoona, kingbed ye yaa mimyob keenekore yedmoon, 'Ne
dungkum eb yaa kuu korondaan kii. Kowe, eb koronde wene.' andoona
wonoon.
28 "Kumban deme karub kuu wene ari yangkodmi deme karub ma-
maa wedmenoon. Yangkodmi kumbed od silvaa yaningko denari 100iib‡
dungkum keroon kowe, karub kuu kongkono yaambed awine kanyobene
yedmoon, 'Ne dungkum kuu kankawe!' andoon.
29 Kumban yangkodmi kuu kirod bumangkane eekme yedmoon, 'Ne yaa
yodbirimban iwari meedmeewo, eb dungkum ne yaa kuu ari inebda.'
andoon.
30 Kumban yangkodmi ye weng wengambere kankorarekore, yaro awine
kanwene wii aom kaanoon, kwane wii aombed dobere dungkum kuu kowe
wankarekore yeediri yeman.

† **18:24:** Kukuu 200 milien Kina areb. ‡ **18:28:** Kukuu 1,000 Kinamo areb.

31 “Kwane, king ye demedan yenambed komarewa keroon kuu wedmekoriwa, kubiyiibban miin darewoob kandekorib, wene king yaa weng korem daaniwen.
32 Kwane, kingbed ye deme karub kuu ika baandoona awunoona yedmenoon, ‘Eb kuu deme karub miin arewa anam. Ne dungkum korem eb yaa angkuun kuu kowaab koronde ande kebenaan, amborom kuu ebbed ne yaa mimyob keewe ande yedmeeb kowe kwanaan.
33 Kumban angkon komoyiibkob eb kuu kwane wene eb deme angkodmi yaa mimyob keenokban, nembed eb yaa mimyob kowaan areb kerindo kerewen?’ andoon.
34 Kowe, kwane king kuu arud wandekore yedmoone, karub kuu wii oonidanbed awine nenwene wii aombed yewed konembiriwed, wene ye dungkum korem kuu ingkane dowan keraneen.” andoon.
35 Andekore, Yesumbed ika yedmoon, “Yiib kuu yiib angkodmia yi ambarakmi yiib yaa kuu anam are nonondandaibban kuu, weng kee kwamune areb Nambe Ewen ari doreen kumbed yiib yaa kwananeen.” andoon.

19

Wonong Awanekore Domondi
(Mk 10:1-12)

1 Kwane, Yesu weng ku dakmeen korem dowan kerekore, ye Galeli angka koronde Yudea angka yaro dore wene ok Yooden yara yanoon.
2 Kuyaa nimakarub yemoon kai menebe yoman kerenen winiiwe, bob anikaddan korem ongmenaboon.
3 Kwane, Farisidan yena kuyaa menenib, Yesu yaa komboon kaamoni ye dowad miniwen. Kwane, yimbed kaamoniwen, “Kekamune kee amob dee? Karub maa ye wonong kuu idiib o idiibbanbed domondaneen kuu yimin dee?” andiwen.
4 Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Weng kee yiib ma kimingkindokowoo? God Ye Weng aombed wongkoon kuu kwane andowoon yiri kuu Ambengkan Godbed ‘karuwiib wonongiib ayoob ongmenaboon’.
5 Kwane, Godbed yedmoon, ‘Kwamunekob, karub kuu yawodkia awaana domonde ye wonong yaa daboknaneen, daboknaneena yi ayoob kuu id mimo keraniib.’ andoon.
6 Kowe, yi kuu id ayoobban, mimo. Kwana kowe, komo Godbed kandaboknoon kuu karubbed bongme dankorari kuu yiminban.” andoon.
7 Kwanandoone, yimbed kaamoniwen, “Kwani kowe, komande Mosesbed amob kee yedme kowoon? Karub kuu ye wonong yaa domondi ye kerekiib wongke kondekore, domondod wini kuu yimin.” andiwen.
8 Kwane, Yesumbed neman inandoon, “Mosesbed yiib yaa wonong domondi kuu yimin ande kowoon, amborom kuu yiib niindem aom kuu kamkono kowe. Kumban andowoon yirimbed kuu kiwaan maa, kwamuneyiibban dowan.
9 Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, karub kanembed ye wonong domondekore, wonong maa awananeen kuu nenem kamaneen. Kumban wonongbed nenem kamanuunkob domondaneen kuu yimin.” andoon.
10 Kwanandoone, kedmengkandeendanbed ye yaa yedmiwen, “Ambimban yi dobiri kuu kwamune dakmewen areb angkimboroka, amun kuu wonong awanimban korondi kuu yimin.” andiwen.
11 Yesumbed yi yaa inande yedmoon, “Godbed kane kane yaa kuye weng kondoon kuu kwamune dobaraniib. Yena kuu awine dobaraibban.
12 Kedi, karub yena kuu yi enaya yi kabeyob aombed kubuyowiibban keroon kowe, wonong awanindeban. Yena kuu karub yenambed kubuyob

biwen* kowe, kwangkon wonong awanindeban. Yena kuu wonong awani kuu yi dowakenban keriwen, korondiwen amborom kuu yi dowaken darewoob kuu Godbed korok kere ooni yeman ye inamenmo awinandamiib kowe. Kane kane kuu wonong awanimban ye weng kee dowakeniib keraniib kuu awine dobirime." andoon.

Yesumbed Dana Yaa Amun Kerundoon (Mk 10:13-16, Lk 18:15-17)

13 Kwane, dana bongbong kuu yi arianbed ben Yesu yaa miniwen, yembed dana yi ari dingki awingke amun kerunde kurikuri kamendok andiwed. Kumban kedmengkandeendanbed dana yi arian yaa be winime ande ongkande kebengkiwen.

14 Kwaniiwe, Yesumbed yedmoon, "Yiib korondiiwo, dana bongbong kuu ne yaa minime yiib kebengkaib. Godbed korok kere ooni yeman kuu dana bongbong kamune yi inamen areb keraniib kumbed awunaniib." andoon.

15 Kwane, Yesumbed dana bongbong ari dingki kowe amun kerunde kurikuri kame dowan kerekore, yaro kuyaambed wonoon.

Yiribman Yemoon Ye Kewedman Ye Weng (Mk 10:17-20, Lk 18:18-23)

16 Kwane, karub kewedman maa Yesu yaa menene kaamonoon, "Kedmengkandi korok, komarewa kereni amun deme awineni, wadkeri aron korem korem kuu kandaniin?" andoon.

17 Kwane, Yesumbed inande yedmoon, "Komandewed amun ye dowad ebbed ne yaa kaamoweeb? God yembedmo kuu amun. Eb dowaken wadkeri kanda andebka, amob weng wengambere kande." andoon.

18 Kwane, kewedmanbed kaamonoon, "Amob kunambed awinaniin?" andoon. Kwane, Yesumbed inandoon, "Kumka o kuman ayaab, nenem kamaab, yid baab, kangdod aom dudi weng dakmaab,

19 eb ambeya enaya yaa meene wengambere, kwane ebka ebmeren mimyob dowaken kowimaab areb eb dia doriibdan yaa mimyob dowaken keende." andoon.

20 Kwane, kewedman inande yedmoon, "Amob korem kee ibmo kwane oone awinaan. Kumban komo maa awinaniin?" andoon.

21 Kwane, Yesumbed inandoon, "Eb dowaken eb inamen aom demkoronmo kerande kamebka, wene eb yiribman korem kuu ben ari berengke od bekorewa, od kuu kamboknondan yaa bangkandekoreb, eb kakman kuu Ewen aombed angkimbaraneen. Kwananeeb ye yoman ari kuu ne yoman mene." andoon.

22 Kwane, kewedman kuu kuye weng wengamberekore, kubiyiibban kere koronde wonoon, amborom kuu yiribman yemooniib kowe.

Ewen Awuni Ye Weng (Mk 10:21-31, Lk 18:24-30)

23 Kwane, Yesumbed kedmengkandeendan yaa yedmoon, "Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiribman yemoon ye karub kuu yekareb kankubunekore Ewen arimbed doreen ye Godbed korok kere ooni yeman aom awuni kuu yobdood.

24 Angkon ma nembed yiib yaa ke yedmaan kei, kemo kuu nidoro dem awunaneen kuu yobdood dee? Yiribman yemoon ye karub kuu yekareb kankubunaneen kumbed Godbed ye korok kere ooni kuu kekamune ye yobdood burudande yobdood aman ari kii." andoon.

* **19:12:** Kuye aron kuu kingbed yi demedan yi kubuyob bimaib, dememo awinime andiwed.

25 Kwane, kedmengkandeendan keye weng wengamberekorib, yi kuu
binangki darewoob kerenib kaamoniwen, “Kwana kowe, kane kuu yimin
kii? Godbed bobni yaa kuu ma burudande nendaanban kii!” andiwen.
26 Kwane, Yesumbed yi yaa wedmende yedmoon, “Karub yaromkono
yaambed kuu kwanindeban, kumban God yaromkono yaambed kuu yimin.
Godbed komo kamandameen kuu kwananeen.” andoon.
27 Kwane, Pitambed inande yedmoon, “Kedi, nub kuu yiribman korem
kirarunde eb yoman munuwen. Kowe, nub yaa kuu komarewa kerunda-
neen?” andoon.
28 Kwane, Yesumbed yi yaa yedmendoon, “Nembed yiib yaa ke anam yed-
mendaan kei, Godbed okad korem kuu yeweb areb ika ongmaneene, Karub
Ye Mingkimbed king ye ooni ye dibirimbon arimbed nambiriyiib dibere
korem oonaneena, yiib wad ayoowiib ne yoman meniibdan kwangkon
korok ye ooni ye dibirimbon amunmo wad ayoowiib arimbed diberenib,
Israeldan yi amyenimbon wad ayoowiib kuu oonaniib.
29 “Kowe, karub kane kane ne yoman mini dowad, yi ambiwiib ambang
oni damaniib ena ambeyiib danayiib bidambibkiniib domondaniib kuu, yi
korem kuu Godbed yewudmo bangkandaneene kakman 100iib areb kera-
neen. Angkon Godbed yi yaa wadkeri aron korem korem yeman kondaneen.
30 Kumban yidin ari keriwendan yemoon kuu yoman keraniiwe, yoman
keriwendan yemoon kuu yidin ari keraniib.” andoon.

20

Nong Yob Demedan Ye Kuruwak Weng

1 Andekore, Yesumbed ika yedmoon, “Kedi, Godbed korok kere ooni
yeman kuu kamune, mongkobon yarimanbed amkimo kaimbed yaro dore
wene karub bako, ye nong yob deme awinime ande boon.
2 Nong yob deme aronki mimo kuu od silvaa yeman mimo yaningko
denarius* kowe, kwane bangkandaniin andekore ben mongkobon angka
yedmoona winiwen.
3 Kwane, angkon aron 9 oklok areb yaa wene wedmoonka, animan
berengkanabimbon yaa karub ogoodmo demeyiibban doriib.
4 Kwane, yembed yedmendoon, ‘Yiib kwangkon wene ne nong yob deme
awinime, od kuu yiminmo bangkandaniin yiib yaa.’ andoon kowe,
5 yi kwane demembon yaa winiwen. Kwane, angkon aronkobbed ye
kuu animan berengkanabimbon yaa ika wenene kwane yedmoone yena
winiwen. 3 oklok angkon ika kwamunemo kamoon.
6 Kamekore, angkon 5 oklok yaa ika wene wedmoonka, karub yena kuu
kwamune animan berengkanabimbon yaa doberenan yarebiib kowe, yem-
bed kaamondoon, ‘Yiib komandiwed aron doboob keyaa nadangke weniib?’
andoon.
7 Kwanandoone yimbed inande yedmeniwen, ‘Kwane doruub amborom
kuu karub kanembed nub deme awini dowad bindo.’ andiwen. Kwanandi-
iwa kwane yedmoon, ‘Yiib kwangkon kwane wene ne nong yob deme
awinime.’ andoon.
8 “Kwane aron oobneya keruuna, mongkobon yariman kuu yaro ye deme
karub korok yaa yedmenoon, ‘Baandeewo deme awiniwendan kuu menebi-
iwo od bangkande, yomanbed baandaan kumbed andowe bangkandenmo
wene yiri yidin baandaan yaa nande.’ andoon.
9 Kwane, 5 oklokbed boondan kuu menenib od denarius mimo biwen.

* **20:2:** Denarius mimo kuu 10 Kina areb kibikee.

10 Kwane kowe, karub yidin amkimombed boondan kuu kwane wedmiwen kowe od kuu arimbed banuub kii ande meeniwen. Kumban yi korem kuu od denarius mimomo korem kwane bangkandoon.
11 Kwamune biwen kowe, mongkobon yariman yaa kongene mungkubmangkab kamenib
12 yedmeniwen, ‘Keye karub kuu yi yomanbed aron dukmenmo awiniwen, ma nub kuu aron darewoob amkimombed wene oobneya deme awinuwen, angkon aron angkara aron nimin darewoob kanduwen kumban angkon od kuu yiyiib nuwiib ibmo kwane bangkandeeb kuu yiminban.’ andiwen.
13 Kumban yembed yi kuyaom kuu mimo yaa inande yedmoon, ‘Angkodmi, ne kuu eb yaa ambarakmindo. Ma, angkon eb kuu ee kibikmo od denarius mimo deme awinaniin andewenoo?
14 Kwana kowe, eb od kabdaan kuu kandekoreb wene. Ne dowaken kuu karub kane yomanbed mene deme awinoonman kwangkon kwane ibmo koni kowe kwanaan.
15 Neka nod kowe, nembed kan komarewa kereni deme awineni ane dobaraniin kuu yimin. Nembed yena yaa nodbed bangkandeni awandaan kowe ne yaa wungkaweeb dee?’ ” andoon. Andekore,
16 Yesumbed yeenbon weng daandoon, “Kwani kowe, kane kanembed yi yoman meniibdan kuu arinaniiwa, yidin ariniwen kuu yoman keraniib kii.” andoon.

Yesu Ye Bobnaneen Ye Weng Ika Dakmoon (Mk 10:32-34, Lk 18:31-33)

17 Kwane, Yesu Yerusalem ari weneen kowe, yembed kedmengkandeendan wad ayoob benwene yimbirimombed daandoon,
18 “Kedi, nub kuu Yerusalem ari wunuub kii. Karub Ye Mingki kuu karub maambed ambodange awine kandene, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib yi dingki ari kowaneen. Kwane, yimbed ayiiwo bobnok ande kowekorib,
19 Yuudanban yaa kondaniiwa, yimbed ye yaa kan damangkanenib angkurom angka nong yikyikiibbed wangkanenib kan at ming ari bakumbed daaraniiwa bobnaneen. Kumban aron ayoobmimiib ari kuu Godbed nenkoonaneene ika dembaneen.” andoon.

Yems Yoom Yoon Yoom Yi Awaan Yu Dowaken (Mk 10:35-45)

20 Yems yoom Yoon yoom yi awaan yoom winiiwa yu dowaken Yesumbed ee kwananiin andok andud mene ye murubia arimbed bumangkenu kaamonuune,
21 inande kaamondoon, “Kub dowaken kuu komo?” andoon. Kwane, yumbed yedmeen, “Ee ande weng kunduk kee ongme. Eb king kere oonaneeb kuu ne dana maa korok kere eb wiwi angka dibaraneen, maa korok kere an angka dibaraneen kui.” andeen.
22 Kwane, Yesumbed inande yedmendoon, “Yiibbed kaamobiib ye id kuu yiibkaadban. Nembed durud yewed kandi ye kiwaan ari wanandamiin kuu, yiib kwangkon kwane wananiib dee?” andoon. Andoona, yi ayoobbed yedmiwen, “Ee nub kuu yimin.” andiwen.
23 Kwane, Yesumbed yi yaa yedmendoon, “Ee, yiib kuu nembed durud yewed kandi ye kiwaan ari wanandamiin yaa yiiwiib kwane wananiib. Kumban, ne wiwi angka o an angka dibiri ye yumbon kuu nembed bangkandi yemanban, yeka Nambe God yembedmo karub kane yaa yi dowad nekwoon kuu kumbedmo.” andoon.

24 Kwane, kedmengkandeendan yena angko angkoyiib kuu wengam-
berekorib, ayi ningki yoom yaa kuu kongendiwen.
25 Kwane, Yesumbed yi korem baandoona nedbiiwa yedmendoon, “Yiib
yiibkaad, korok korok okad kiri ooniwen kuu kwamune, ‘Nembedmo yimin
ne weng yaambedmo wengambirime.’ andimaib. Kwane yi korok korokbed
yi ambibkindan kankubunaiwe korok yi dabderem aom dobirimaib.
26 “Kumban yiib kuu kwamunemban. Yiib yaa kanembed ye dowaken
kuu darewoob kerandamoka yekareb kankubunene yiib dememo awini ye
karub kerok.
27 Angkon ari kuu yiib yaa kanembed ye dowaken kuu miin darewoob
kere yedin kerandamoka, yeka kankubune yirimbed kerene, yiibkanmo yi
dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye karub kerok.
28 Kwane, Karub Ye Mingki kuu deme kondoko yenambed awinime andi
ye dowad minindo, yembed yena yi dabab yaa awandi ye dowad menene
nimakarub yemoon bi ye dowad ye wadkerimbed amoddok monoon.”
andoon.

Indob Tut Karub Ayoob Ongmenandoon
(Mk 10:46-52, Lk 18:35-43)

29 Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom Yeriko aom domondi-
iwa kadaareb nokbe kan ye yoman winiwen.
30 Karub indob tut ayoob kuu kiwaan kebed angkambed dibonib wengam-
biribka, Yesu kuu deweneen kowe, yi baande yedmiwen, “Yariman, Dewid
ye Awo, nub yaa mimyob keende awande!” andiwen.
31 Kadaareb ku deweniib kumbed ongkande daandiwen, “Komkaib, ko-
rondime.” ande kamiwen, kumban yi kuu miinmo naawon komkiwen, “Ya-
riman, Dewid ye Awo, nub yaa mimyob keende awande!” ande kamiwen.
32 Kwane, Yesu yinmonekore, yi yaa baandoon, “Yiib dowaken nembed
yiib yaa komo kerok andiwed?” ande kaamondoon.
33 Kwane, yimbed inande yedmiwen, “Yariman, nub dowaken kuu nub
indob ongmenande anduwed.” andiwen.
34 Kwanandiiwe, Yesu yi yaa mimyob keendekore, kwane yi indob yaa
angkorokandoona, kirodmo kwamune yi indob kuu amunmo kerunde
wonoon. Kwanoona, yiyiib kwane ye yoman winiwen.

21

Yesu King Areb Kere Yerusalem Aom Awunoon
(Mk 11:1-11, Lk 19:28-38, Yn 12:12-15)

1 Kwane, yi kuu Yerusalem nandok menenib aangko Olif ari kambong Bet-
feg awunandamenib, Yesumbed kedmengkandeendan ayoob yaa yedmoon,
2 “Yiib winime. Kambong kee yiib korok kowe weniib ari kumaom
aomnenib wedmaniiwa, donki kuu nong boroniwena doruun kii. Ingkodiib
kowe nong borongkiwen kuu dudmungke benminime, ne yaa.
3 Kwane, karub kanembed weng maa yiib yaa daandoka, ye yaa yed-
menime, ‘Yarimanbed ye dowaken kwane benminime andoonkob.’ andime.
Kwaniiwo, kirodmo ‘Benyuroko benwinime.’ andaneen.” andoon.
4 Kekee kwanoon kuu profesimanbed dakmoon ye weng kuu anam id
keroon. Keye weng kuu,
5 “Yerusalem aom doriibdan yaa yedmende,
‘Wedmime, yiib king ku meneen kui, nangkemmo kerene donki ingkod
ari daane diberene yiib yaa meneen kui.’ ” kwane andoon.
6 Kwane, kedmengkandeendan kuu wene yembed komo weng daandoon
kuu kumbedmo kwane awiniwen.

7 Kwane, yi kuu wene donki awaaniib ingkodiib kwane benmene Yesuyiib
yaa miniwen. Menenib yi yuruk ebkad kuu biangkane ben donki yi
angkurom ari nongkobiwen. Nongkobiiwa, Yesu kwari diboroon.
8 Diboroone, kadaareb yemoon yi kwangkon yi animari ebkad inwari-
wen kuu biangkane kiwaan yiri kudmenmo winiiwa, yenambed orom biid
awene aangke kiwaan yiri kudmenmo winiiwa kamiwen.
9 Kadaareb yena arinambo ari yidin weniibdan yoom ye yoman weniib-
dan yoom kuu komkanmo winiwen,
“Dewid ye Awo ari ke meneen keye aningko kankoonem!
Karub kee Yariman yaambed meneen kuu amun kerunok.
Karub ke meneen keye aningko miin anammo kankoonem!” ande kamiwen.
10 Kwane, Yesu kuu Yerusalem aom aomnoone, taun aom doriibdan
kumundin kuu miin kanyerekneen. Kwanuuna kaamobiwen, “Kee karub
kane kii?” ande kamiwen.
11 Kadaareb miniwendan yenambed yedmiwen, “Kekee Yesu, profesiman,
Galeli aom Nasaret yaambed monoon kui.” andiwen.

Yesumbed Kurikuri Boyambib Darewoob Yaa Wonoon (Mk 11:15-19, Lk 19:45-48)

12 Kwane, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob kuuk aom dawuro wene
berengkanabidan yenburoon. Yenburene od ingke bidan yi arakiib on arud
berengkidan yi dibiri yemaniib kuu ben amenengkoon.
13 Kwanekore, daandoon, “Kekamune, God Ye Weng kumaom wongkiwen
kuu, ‘Ne kurikuri boyambib darewoob kuu kurikuri yambib andaniib.’
kwane wongkiwen, kumban yiib kwanimaib kumbed ‘yid bimaibdan yi
ambib’ areb kereen.” andoon.
14 Kwane, ye doreen yaa kuu indob tutdaniiwa yon wanadaniiwa menebi-
iwa, kwane ongmenandoon.
15 Kwane, dana kuu komkimaib, “Kubem, Dewid ye Awo ari yaningko
kankoonem!” ande kamiwen. Kumban God dore Yuudan dore wedyiri do-
biridan yi korok darewoob darewoob yoom Yuudan yi amob kedmengkan-
didan yoom kuu Yesumbed komo kamooniib dana kwane kamiib kuyiib
korem wedmekorib, norin wandiwen.
16 Norin wandekorib, Yesu yaa kaamoniwen, “Danambed kwane dakmiib
kuu wengamberewenoo?” andiwen.
Andiiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Ee. Yiib kuu God Ye Weng kee
‘Ebbed kinewenkob dana manayiib dana darewoowiib kuu
eb aningko kankoonimaib.’
kuu ma kimingkindokowoo?” andoon.
17 Kwanandekore, kuyaa koronde yaro dore wene Yerusalem domonde
wene kambong maa Betani angka wene angkok wonoon.

Yedob At Koknoon Ye Weng (Mk 11:12-14,20-26)

18 Amkimo warewinimbed Yesu angkon ika Yerusalem aom menone
mungimo keroon.
19 Kwane, menene wedya yedob at wedmekore, yedob kuu ma wande ana
ande wene wedmoonka idiibban biidmo keroon. Kowe, kwane Yesumbed
yedmoon, “Aman ari id angkon dibaraabban kerok!” andoon. Andoona,
kirodmo kwane biidiib nuubne wene yedob at kuu koknoon.
20 Kwane, kedmengkandeendan kuu akme binangkekorib, Yesu yaa kaa-
moniwen, “Komarewakob kwane kirodmo at kuu koknoon kii?” andiwen.
21 Kwanandiiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anam
yedmendaan kei, yiib kuu anam andi kerenib karekmiyiibban kuu kwane
at yaa komo keroon kwamunemo kamaniib kuu yimin. Kwamune ari kuu

aangko yaa kwangkon kwane yedmaniib, ‘Kub kuu nenwene karamok yiri korarok.’ andaniib kuu Godbed kwananeen.
22 Kwane, yiib kuu anam andaniib kumbed kurikuri aombed God yaa komo kaamobaniib kuu baniib.” andoon.

Yesu Yaromkono Kuu Kunayambed Boon? (Mk 11:27-33, Lk 20:1-8)

23 Kwane, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob kuuk aom dawuro wene dore kedmengkandeena, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib aamkono yenayiib kumbed Yesu yaa menenib kaamobeniwen, “Eb kuu kane yaromkono yaambed kwamune kameeb? Kanembed aromkono kee kabdoonkob?” andiwen.
24 Andiiwa, Yesumbed inande yedmoon, “Neyiib yaa mimo kaamonako inandiwed kumbed ne kuu kanembed deme kine kawoonkob kwamune ambangkain kee yedma.
25 Yoon Baptaisman kuu kane ye aromkonombed kande baptais kamoon? Ewen Ari Doreenman yaambed dee, karub yaambed dee?” andoon.
Kwanandoona, yikareb yemyeb yedmiwen, “Kwane Ewen Ari Doreenman yaambed andanuub kuu angkon kaamondaneen, ‘Kwana komande ye weng yaa yiib anam andindo keriwen?’ andaneen.
26 Kumban angkon karub ye meenimbed andanuub kwangkon yiminban, amborom kuu nimakarub korem kuu Yoon Baptaisman kuu profesiman andimaib kowe unuwen.” andiwen.
27 Kwana kowe, Yesu yaa inandiwen, “Nubkaadban.” andiwen.
Kwanandiiwa, Yesu kwangkon inande yedmoon, “Ne kangkon kane ye aromkonombed kwane ambangkain kuu daandainban.” andoon.

Kewed Dana Ayoob Yi Kuruwak Weng

28 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Yiib komarewa meenaniib? Kwane karub maa kuu ye dana kewed ayoob doriib. Kowe, awodki wene wonobman yaa yedmoon, ‘Ne dana, kibikee eb wene nong yob mongkobon angka deme awine.’ andoone,
29 ‘Yii, korondaan.’ ande inandoon, kumban aman ye inamen amonombe wene nong yob mongkobon angka deme awinoon.
30 Kwane, awodki wene dana mingki ningki yaa kwangkon ayi yaa daanoon areb kwane daanoon. Daanoone, ‘Ee, ambe, kwananiin.’ andoon, kumban ye wene deme kwane awinindo korondoon.
31-32 Kowe, kewed dana ayoob kuu kunambed yambe ye weng wengambere awinoon?” andoon.
Andoone, korok korokbed inandiwen, “Ayi kui.” andiwen.
Kwane, Yesumbed yedmendoon yi yaa, “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, Yoon Baptaisman ku monoon kuu mene God ye yorokmo ye kiwaan kedmengkandok monoona, yiib kuu ye weng wengamberedandiwen anam andindo. Kumban tak od bidaniib kiwaan ari nimayiib kuu weng wengambere anam andiwen kowe, yi kuu yiib burudandenib, yidinmo Godbed korok kere oonimbon awunebiib kii. Kwaniwen kuu yiibbed wedmiwen kumban yiib amonombindo, Yoon ye weng anam andindo.” andoon.

Yesu Kuu Wunekaraniib Ye Kuruwak Weng (Mk 12:1-12, Lk 20:9-19)

33 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Kuruwak weng mamaa kee wengambirime. Kwane okad yariman maa ye mongkobon angka nong yob kab kibingkoon. Kibingkekore, kuuk wirine kanawanewandoon. Kwane, yob ondoobkene ambodmo bi yeman ye dem nirekore, angkon mongkobon kuyaa kerekne ooni ye boyambib kongam yenboon. Kwamunekore, yaro

karub yena yaa ye mongkobon kuu oonime yob yena bangkawime ande yedme weng kondekore, ambab angka wonoon.
34 "Kwane, nong yob yumu wi aron dia kere wunuuna, yariman kuu yaro dore ye demedan yaa yedmoona wene mongkobon oonidan yaa wene ye nong yob bok winiwen.
35 Kwane, mongkobon ooniwendan kumbed yaro deme karub maa kuu anbandenib, maa aye bob kowenib, maa botbed ayenib kamiwen.
36 Kwane, angkon yariman kuu yaro ye demedan yemoon yena ben kiriboona winiwen, kumban ibduruk winiwendan yaa komo kamiwen areb kwamune yenbandiwen.
37 "Kwani kowe, yarimanbed yedmoon, 'Ne dana kee, yi kuu ye yaa amun amun kamenib ye weng wengambere kwananiib.' andoona yeenbon wonoon.
38 Kumban, kwamune mongkobon ooniwendan kuu wedmekorib yikareb dakmiwen, 'Ke meneen kee, yariman ye yumbon kandi ye karub kii. Wene aye kowekorub, nubbed ye okad kee be nubka oonem.' ande kamiwen.
39 Kwanandekorib, mongkobon aombed awinene kan bunangka korarekoriwa aye kowiwen." andoon.
40 Andekore, Yesumbed korok korok yaa kaamondoon, "Kwana kowe, kwamune mongkobon yariman mananeen kuu mongkobon ooniwendan yaa komarewa kamendaneen?" andoon.
41 Andoone, korok korokbed inandiwen, "Ye kuu arewa kamiibdan benmene awine arewa kerundene yeene warekore, mongkobon kuu kandune karub yena kondaneene, yimbed oonenib nong yob wandi aron keranuun kuu wandenib, ye dowad yekayiib konimamaniib." andiwen.
42 Kwanandiiwe, Yesumbed yi yaa yedmoon, "Yiib kuu God Ye Weng Karadmo kee ma kimingkindokowoo?
'Bot kuu boyambib yenbidanbed kankorariwen kuu,
ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot keroon.*
Kukuu Yarimanbed kwane ongmoon kedi!
Nub indob ari kee wedmuwen kowe, kubi darewoob keruwen kii!'
kwane wongkoon.
43 "Kwana kowe, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, Godbed korok kere ooni yeman kuu yiib yaa koronde kandune nimakarub yena yaa kuye deme awinenib idiib keraniib yaa kondaneen.
44 Kane kane bot kee kwari kirobaniib kuu domabangkenib kuudmo keraneen, ma bot kembed kane kane yanimari kombaraneen kuu beengke monmaraneen." andoon.
45 Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Farisidan yoombed kuruweng ke dakmoon kee yikaadkeriwen kuu Yesumbed yi dowad dakmoon kowe,
46 yimbed awinenub wii aom kaanem ande kiwaan yena onmiwen. Kumban yi kuu kadaareb yaa unendiwen, amborom kuu nimakarub yemoon dakmimaib kuu ye kuu profesiman andimaib kowe awinenindo.

22

Wonong Awani Ye Orokbon Kuruwak Weng (Lk 14:15-24)

1 Kwane, Yesumbed angkon kuruwak wengiib yi yaa daandoon,

* **21:42:** Keye dongka bot kee miin anam anam. Kuyiibban kuu ambib nandanuun.

2 “Godbed korok kere ooni yeman kuu kwamune areb. King maa kumbed
ye dana wonong awani ye orok nekwoon.
3 Nekwekore, ye demedan yedmendoona wene yangkodmia anuk daan-
doon yaa yedme yedme kamenmo yariwen. Kumban yi dowakenban
korondiwen.
4 Kwane, ika ye demedan yenayiib ben yedmendoon, ‘Orok ari minime
andaandan yaa kuu minime andime. Buromakau kowiib yeekori bungeni
mengkanabeni animan amun amun nekwe dang keraan kowe, wonong
orokbon kuu minime andime.’ andoon.
5 Kumban ma wengambere winindo, wunesariwen. Kwane, wunesarenib
karub maambed koronde ye mongkobon angka wene ye deme awinoone,
maa ye od deme awinoone kamiwen.
6 Yena korondenib yaro dore demedan awingkenib ben arewa arewa
kamenib yenbandiiwe yoworiwen.
7 “Kwane, king kuu wengamberekore, arud darewoob wandekore,
ye ana nangmidan benkiraroone menenib yenbandiwendan kuu yeene
nongkobenib yi tauniib amot kowiiwe denobeen.
8 Kwamunekore, kingbed ye demedan yaa yedmendoon, ‘Wonong awani
orokbon kuu nekwaan, kumban karub nembed daandaan kuu arewadan
kowe,
9 kwane wenenib, kiwaan ari bendom bendom yaa wenenib kane kane
wedmaniib yaa kuu “Menebenib orok animan anime.” ande dakmenmo
yarime.’ andoon.
10 Kowe, kwane ye demedan kiwaan maa maa ari wenebenib, karub kane
amun arewa ogood wedmiwen kuu benminiiwe orok animan ambib kuu
diireen.
11 “Kumban king dawuro mene wedmoonka, karub maa wonong awani
ye orok ani ye ebkadiib inwarindombed dibeen.
12 Kowe, kwane kaamonenoon, ‘Angkodmi, komarewa kereneb kemaom
kee wonong awani orok ani ye ebkadiibban awunewen?’ andoon. Andoona,
karub kuu kumunmo wengiib andiyiibban kwane no diboroon.
13 Kwane, kingbed ye demedan yaa yedmoon, ‘Karub kee ye yoniib
dingkiyiib nongbed yenbime. Kwane kan bunangka kumun yiri korarime,
kumun yiri kurimbed dobere amengiib durud yewed ye ningkambo ka-
bangiib kame doborok.’ ” andoon.
14 Andekore, Yesumbed ika yedmoon, “Kedi, nimakarub yemoon yaa
minime ande baandoon kumban yemoonban kuu kinekore boon.” andoon.

Saesaa Yaa Tak Od Nongkobi
(Mk 12:13-17, Lk 20:20-26)

15 Kwane, Farisidan dangkuro nedbe dorenib inamen nekwanib Yesu
birone kobkandunande kamiwen, Yesumbed weng arewa ande andiwed.
16 Kwani kowe, yimbed yi kedmengkandiibdaniib King Erod dabokniwen-
daniib benyuriiwa miniwen, Yesu yaa. Mene yedmiwen, “Kedmengkandi
korok, nub nubkaad, eb kuu anammo dakmi ye karub, dudimokban, angkon
eb kuu God yaa dobiri amun ye kiwaan anammo kedmengkandimaab. Eb
kuu karub yaa manmo kerimokban, amborom kuu eb kuu yi yaa kane ande
ambengkaabban kowe.
17 Kwana kowe, nub yaa yedmende, ebbed meeneeb kuu tak od Saesaa yaa
kowi kuu yorokmo yeman dee arewa dee?” andiwen.
18 Kumban Yesu kuu yi bironandamiib kuu wedmendeen kowe yedmoon,
“Yiib kuu aadidmidan kii! Yiib komande ne yaa komboon kaamowiib?

19 Kwana kowe, tak od kowimaib ye od murubkob kuu kankorokbewiiwo
wedma." andoon. Andoona, od murubkob denarius mimo kanminiwen.
20 Kanminiiwa, Yesumbed kaamondoon, "Kane ye korok kuruwakiib an-
ingkoyiib?" andoon.
21 Andoona, yimbed inandiwen, "Saesaa yeman kui." andiwen.
Kwanandiiwe, Yesumbed yedmoon, "Saesaa yeman keroka Saesaa yaa
bangkanime. God yeman keroka God yaa bangkanime." andoon.
22 Kwane, yi kuu wengamberekorib binangkiwen. Binangkekorib, kwane
Yesu yaa koronde winiwen.

Sedyusidanbed Yesu Bironande Kamiwen (Mk 12:18-27, Lk 20:27-40)

23 Kuyaronki kuu Sedyusidanbed Yesu yaa kaamonenok miniwen.
Sedyusidanbed yedmimaib kuu karub bobnimaib kuu dembimokban
andimaib. Kwane menenib Yesu yaa yedmiwen,
24 "Kedmengkandi korok, kurin kuu Mosesbed nub yaa amob ande
kowoon kuu kei, kwane karub maa wonong awanekore ye danayiibban
bobnaneen kuu wonong irib kuu ye damanbed awane dana woonaneen kuu
ayi bobnoon kuye dana ande kowi yeman.
25 "Kwane, karub ayi neredkan ediib dobiriwen nub yoom. Kwane ayidin
wonong awanekore, ye danayiibban bobnoon. Kwanoona, ye damanbed
wonong irib kuu awanoon.
26 Ye daman kwangkon ayi areb ye danayiibbanbed bobnoon. Kwanoona,
ye daman mamaa ayoobmim kangkon kwamune areb keroon. Kwane, yi
korem kwanamo kamenmo wene yi ediib korem yoworiwen.
27 Wene ari wonong irib kuyiib bobneen.
28 Kwane, yi korem ediib kuu yu awaniwen kowe, bobni yirimbed dembe
yaro dobiri yaron ari kuu kane ye wonong keranuun?" andiwen.
29 Kwane, Yesumbed inande yedmoon, "Yiib meeni kuu anamban, am-
borom kuu yiib kuu God Ye Weng Karadmoyiiwa yaromkonoyiiwa kuu
yiibkaadban.
30 Kwane, nimakarub bobniwen yirimbed ika dembe yaro dobaraniib kuu
awanaibban, yi kuu no God ye engyus areb dobaraniib awanaibban.
31 Kumban ma, yiib kuu bobnekore dembi ye weng Godbed yiib yaa
dakmoon kuu ma kimingkindokowoo?
32 Weng kee, 'Ne kuu Abraham ye God, Aisek ye God, Yekob ye God kui.'
andoon. Kwanandoon yaron kuu yi kuu yoworiwen kumban yi kingkin kuu
wad doriib kowe, ye kuu korem wad doriib yi God." andoon.
33 Kwane, kadaareb yemoon kuyaa doriib kuye weng wengamberekо-
riwa, ye kedmengkandi yaa binangkiwen.

Amob Darewoob (Mk 12:28-31, Lk 10:25-27)

34 Kwane, Yesumbed Sedyusi yi mongkodkono kebendoon kuu Farisidan
wengamberekorib, menebe nedbe mimo keriwen.
35 Yuudan yi amob yekaadmo ye karubbed komboon kaamobi keyiib
kaamonoon, Yesu yaa,
36 "Kedmengkandi korok, nuwamob korem kumaom kuu amob darewoob
kuu kuna?" andoon.
37-38 Kwane, Yesumbed neman inandoon, "Amob darewoob kuu kei. 'Eb
Yariman God yaa eb mimyob kumundiniib eb kingkin kumundiniib eb
inamen kumundiniib kwane mimyob dowaken keene.'
39 Ma, amob ayoob kuu kei. 'Eb dia doriibdan kuu mimyob dowaken
keende, ebmeren kwanimaab areb.'

40 Amob koremiib profesi weng wongkiweniib kuu amob ayoob
keyaambed awiniwen kii." andoon.

Godbed Kinoona Monoonman Kuu Kane Ye Mingki?
(Mk 12:35-37, Lk 20:41-44)

41 Kwane, Farisidan kuu kuyaa nedbiwen kowe, Yesumbed yi yaa kaamon-
doon,
42 "Yiibbed meeni kuu komandaniib, Godbed kinaneena mananeenman
Keresu yaa kuu? Ye kuu kane ye yumbon kandi ye karub?" andoon.
Andoona, yimbed inandiwen, "Ye kuu Dewid yawo ari." andiwen.
43 Kwane, Yesumbed yedmendoon, "Ma angkon komanded Dewid kuu
God ye Kingkin Karadmo ibnenoonkob Keresu yaa 'Yariman' ande yed-
moon? Kukamune Dewidbed yedmoon,
44 'Yariman Godbed ne Yariman yaa yedmoon,
"Ne wiwi angkambed dibereewo,
nembed eb bondan korem kuu ben eb yondad dabderem yiri kiriba." '
ande wongkoon.
45 "Dewid, yembed Keresu yaa Yariman andoon kowe, ma komarewa
kerene Keresu kuu Dewid ye awo ari keraneen?" andoon.
46 Kwanandoona, kanembed ma inande weng ma yedminban keriwen.
Kwane kuyaambed, kanembed kaamobi yena ma kaamobem ande inamen
kowindo koronde wenebiwen.

23

Amob Kedmengkandidaniib Farisidaniib Yaa Ongkandoon
(Mk 12:38-40, Lk 20:45-47)

1 Kwane, Yesumbed kadaareb yaayiib ye kedmengkandeendan yaayiib
daandoon,
2 "Yuudan yi amob kedmengkandidaniib Farisidaniib kuu Moses ye yum-
bon kandiwen kowe, God Ye Weng yaambed kedmengkandimaib.
3 Kwana kowe, yimbed komo kedmengkandiib korem kuu kwane
wengambere ambangki yemanmo. Kumban yimbed komo komo doronib
deme ambangkimaib kuu kwane yiib kuu kumunkingkaib, amborom kuu yi
kedmengkandi kuu no wengmo daandimaib, yikareb ongme awinimokban.
4 Kwane, yi amowamob yemoon kuu nimakarub yaa bangkandimaib kuu
dabab darewoob kondi yeman, kumban dabab kondiwendan yaa dingkiod
ma yire kankoone awandimokban, korondiwen.
5 "Kwane, yi komo komo kamimaib kuu karub yi arinambo arimbed
kamiiwe yika yi aningko kankooni yeman. Kwane, yi kuu God ye amob weng
anded korok ariyiib dingki yaayiib borokimaib kuu karub yena yi anded
burudande darewoob ongmimaib. Angkon, yi kuu ebkad wuub bendom
bendom yaa yuwengkenabimaib God ye amob awina andi yeman kuu karub
yena yi ebkad wuub burudande doboob doboobmo ongmimaib.
6 Kwane, yi dowaken miin darewoob kuu orokbon yaayiib kurikuri ambi-
woomiib kuu karub aningkoyiib ye dibirimbon ari dibirimaib.
7 Kwane, yi dowaken miin darewoob kuu karub yenambed kambong
kidangkambed yi yaa kubendenib 'kedmengkandi korok' ande yedmi-
mamime andiwed.
8 "Kumban yiib kuu 'kedmengkandi korok' andimban, amborom kuu yiib
kedmengkandi korok kuu mimo, ma, yiib korem kuu ambang oni damanmo
kowe.
9 Ma, okad yiri karub maa yaa 'ambe darewoob' andaib, amborom kuu
yiib Ambe Darewoob kuu mimo, ye kuu Ewen ari doreen kumbedmo kowe.

10 Ma, yiib kuu ‘korok’ andimban, amborom kuu yiib Korok kuu mimo,
Keresu yembedmo kowe.
11 Kwane, kanembed yiib yena yiib deme awini ye karub keraneen kuu
aningko darewoob kandaneen,
12 amborom kuu kane kanembed yikareb yi aningko kankoonaniib kuu
Godbed be kubunaneen, ma kane kanembed yi aningko kankubunaniib kuu
Godbed yaningko kankoonaneen.” andoon.
13-14 Andekore, Yesumbed korok korok yaa yedmoon, “Amob ked-
mengkandidan yoom Farisidan yoom, yiib kuu aadidmidan kui! Godbed
yiib yaa arewa kerundaneen. Nimakarub Godbed korok kere ooni yeman
aom awunandamiib kuu yiibbed kebengkimaib. Yiib kwangkon awunok-
ban kere nimakarub yena kane kane kiwaan onme awunande kamiibdan
kwangkon yiibbed kebengkimaib.*
15 “Amob kedmengkandidan yoom Farisidan yoom, yiib kuu aadidmi-
dan kui! Godbed yiib yaa arewa kerundaneen. Yiib kuu miin ambab
angka wene karamok angkara angkara kere okad maa maa kere onmenib,
kwane karub kane Yuumanban kuu Yuudan yi amowamob awinok ande
kamimaib. Kwane, ye kuu Yuudan yi amowamob awinaneen kuu, yiibbed
kedmengkanaiwe yiib inamen arewa kandene burudandene kumbaanban
yamotbon ye kiwaan ari dobiri ye karub anam keraneen.
16 “Yiib kuu indob tut kere kiwaan kei ande ben kinban winimaibdan
kui! Godbed yiib yaa arewa kerundaneen. Yiibbed kekane yedmimaib,
‘Karub kanembed kurikuri boyambib darewoob yaningko yaambed amob
ongmaneen kuu amob bongmi kuu yimin. Kumban kanembed kurikuri
boyambib darewoob yu od gold yaningko yaambed amob ongmaneen kuu
amob bongmindeban keraneen.’ andimaib.
17 Yiib kuu indob tut warudkidan kii! Kunambed aningko darewoowiib?
Od gold dee, kurikuri boyambib darewoob dee? Od gold kuu kurikuri
boyambib darewoob aom nongkobaniib kumbed karadmo keraneen kowe,
kurikuri boyambib darewoob kuu aningko darewoowiib kii!
18 Kwane, yiibbed kangkon kekamune yedmimaib, ‘Karub kanembed bot
wuubimbon ari nengkiwed agedmo kere baeb God yaa koni yeman ye
aningko yaambed amob ongmaneen kuu amob bongmi kuu yimin. Kumban
kanembed bot wuubimbon kee ari nongkoboon ye munob koni ye yiribman
yaningko yaambed amob ongmaneen kuu amob bongmindeban keraneen.’
andimaib.
19 Yiib kuu indob tutdan kii! Kunambed aningko darewoowiib? Munob
koni yeman dee, bot wuubimbon dee? Munob koni yeman kuu wuubimbon
ari nongkobaniib kumbed karadmo keraneen kowe, bot wuubimbon kuu
aningko darewoowiib kii!
20 Kwana kowe, karub kanembed bot wuubimbon yaningko yaambed
amob ongmaneen kuu komo yiribman kwari dangoon korem kuu dabo-
knoon kowe aningko ayoob yaambed amob ongmaneen kii.
21 Kwane, kanembed kurikuri boyambib darewoob yaningko yaambed
amob ongmaneen kuu ambib kuye Yariman yaningko kuu daboknoon kowe
aningko ayoob yaambed amob ongmaneen kii.
22 Kwane, kanembed Ewen yaningko yaambed amob ongmaneen kuu God
ye ooni ye dibirimboniib Godiib kuyiib daboknoon kii.

* **23:13-14:** Buk Matyu kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: “Amob kedmengkandidan yoom Farisidan yoom, yiib kuu aadidmidan kui! Godbed yiib yaa arewa kerundaneen. Yiib kuu irare nima irib awandi ye kurikuri doboob karub yi murubia ari kamimaib kumban, nima irib yi od animaiwe kamboknon kerimaib. Kwana kowe, yiib kuu Godbed dabab miin darewoob kondaneen.

23 “Amob kedmengkandidan yoom Farisidan yoom, yiib kuu aadidmidan kui! Godbed yiib yaa arewa kerundaneen. Yiibbed God yaa kamaka bawanga animan ari bokni yeman mimimiib andokbe wenore angko angkoyiib kere mimo God yaa konimaib. Kukuu inamen embeng kumban yiib kuu God ye amob darewoob ke dangeen kee yangmadandiwen, wengyundi anam kondiyiib mimyob keene kakman are nonondandiyiib ma korondiyiibban weng awinimo dobiriyiib yaa yangmadandiwen kui. Inamen kuyiib awinime, andokbe wenore angko angkoyiib kere mimo God yaa konimaib kuu kuyiib daboknime.

24 Yiib kuu indob tut kere kiwaan kei ande ben kinban winimaibdan kui. Yiib kuu ambarakmi embeng kebengkimaib kumban ambarakmi darewoob kamimaib. Yiib kuu kekamune kii, yiib ok ani yeman aom kimiring kombere angkimbaraneen kuu emambed kan angka korarimaib kumban kemo darewoob kuu kwane kan yoobnimaib kii!

25 “Amob kedmengkandidan yoom Farisidan yoom, yiib kuu aadidmidan kui! Godbed yiib yaa arewa kerundaneen. Yiib kuu kabusa menekia yi angkamo ogimaib areb keriwen kowe, yiib niindem aom kuu birande yid bi ye inameniib kirim ye inameniib demboon.

26 Farisidan! Indob tutdan kui! Yiib niindem aom kuu arime. Kwananiib kuu yiib niindem aomiib yiib bunangkayiib kuu yiminmo keraneen.

27 “Amob kedmengkandidan yoom Farisidan yoom, yiib kuu aadidmidan kui! Godbed yiib yaa arewa kerundaneen. Yiib kuu bot bobkonombon areb, bunangkamo are kawan ambe amun amun ongmiwen kumban, niindem aom kuu kono konoyiib karub id deende weneeniib dangoon.

28 Kwamune areb, nimakarub kuu yiib kad angka inware dobiri wedmimaib kuu yorokmodan ande yedmimaib kumban, yiib niindem aom kuu miin arewa kamiyiib aadidmiyiib kii.

29 “Amob kedmengkandidan yoom Farisidan yoom, yiib kuu aadidmidan kui! Godbed yiib yaa arewa kerundaneen. Yiib kuu profesidan yi bot bobkonombon yenbenib God ye yorokmodan yi bobkonombon inwarimaib.

30 Kwane, yiibbed kangkon yedmimaib kuu, ‘Nub awoya dobiriwen yaron yiri anuk doburuwen karen, nub awoyambed profesidan ku yiiwe duknwen kuu nub yoom daboknuuwa yindo karen.’ andimaib kui.

31 Kowe, yiibkareb yiibmeren dakmiib kuu anam kii! Yiib kuu profesidan kuman yenbandiwendan yi awoya ari kui.

32 Kwana kowe, yiib awoya anuk yiri yi ambarakmi deme andowe awiniwen kuu awine dowan kerime!

33 “Yiib kuu niin arud niin kii! Niindok ye meed arebdan kii! Komarewa kerenib Godbed yiib ben kumbaanban yamotbon yiri kiraraneen yaa kuu kombiri wananiib?

34 Kedi, kwana kowe, ne kuu kwane God ye deme awinidan maa maa yedmaniina yiib yaa mananiib, yena kuu profesidan, yena kuu meeni kangdomdan, yena kuu God ye inamen kedmengkandidan kui. Kumban mananiib kuu yiibbed yena yenbandaniiwa duknaniib, yena kuu at ming ari nongkobaniiwa yoworaniib, yena kuu nong yikyikiibbed yiib kurikuri ambib maa maayaombed wangkaniib, yena kuu taun maaya maaya kamenmo yare yenbandenmo yarebaniiwa kirokmonaniib kamaniib kii.

35 Kwana kowe, God ye yorokmodan yi umkan kuburoon ye dowad kuu dabab darewoob yiib ari kombaraneen. Abel ye umkan kubudoroon kuyaambed mene Berekaiya ye mingki Sekaraiya yiibbed kurikuri boyambib darewoob dore dingkan nengkimaib ye bot wuubimbon dore wedkuyaa ayiwen ye umkan kuburoon, yi korem yiiwe dukniwen ye dabab kuu yiib kuu kandaniib.

36 Kwani kowe, nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, dabab ke
menebaneen kei, kibik doriibdan yi ari kombaraneen kii.

Yesu Yerusalem Yaa Mimyob Wandoon
(Lk 13:31-35)

37 “Yerusalem, o Yerusalem, kub aom doriibdanbed profesidan yenib
nongkobenib, Godbed yedmaana minimaibdan kwangkon kub aom dori-
ibdanbed kwane botbed be yaiwa duknimaib. Aron yemoon kuu ne
dowaken kuu ayam mana awaanbed be yu buraab aom kangkukanabekoru
dabunimaun kwamune areb, kub nimaya karuwa yaa be nedbe amuknande
kamimain kumban yiib kuu dowakeniibban kerimaib.

38 Kedi, Yerusalem, kub ambib kuu ambib dob keranuun.

39 Kowe, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, ne kuu ika wedmewaibban
kwane wene yiibbed yedmaniib, ‘Ye kuu Yariman yaambed monoon kowe
amun kerunok.’ andaniib yaron keraneen arimbed.” andoon.

24

Yimin Wande Wananeen Yaa Dud Kedmengkandi
(Mk 13:1-23, Lk 21:5-11)

1 Kwane, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob dia doreen kuu koronde
yaro dore weneene, ye kedmengkandeendanbed ye yaa menenib, kurikuri
boyambib darewoowiiwa, ambib dareb dareb dia dorone wenuun kuyiiwa
amun yenbenabiwen ye dowad korokbeniwen.

2 Kumban Yesumbed yi yaa neman yedmendoon, “Boyambib darewoob
darewoob korem ke doroneen kei wedmiiwoo? Nembed yiib yaa ke anam
yedmendaan kei, bot mimo ma kwane dabokne yiri angkimbere ari angkim-
bere kamaibban, korem kuu bondanbed ben yiri kiradmaniib.” andoon.

3 Kwane, amaan Yesu kuu aangko Olif ari dibeene, ye kedmengkandeen-
danbed menenib yemyeb kaamobeniwen, “Nub yaa daande, komo aron
arimbed ke dakmeeb kee kwananeen? Komo dud kedmengkaneenkob eb
ika mananeewe okad yimin wandanuun yaron manandamuun kuu wedme
nubkaadkeranuub?” andiwen.

4 Andiiwe, Yesumbed inande yedmendoon, “Kaadkerime. Karub
yenambed yiib yaa birandok mananiib kowe kebendime.

5 Karub yemoon kuu naningko yaambed areb menebe dakmenib, ‘Ne kuu
Godbed Kinoona Manaanman Keresu kei!’ andenib, nimakarub yemoon
birandaniib kii.

6 Yiib wengambaraniiwa diayiib ambab angkambed ana nangbenabiib
kii ande kamaniib kii. Kumban yiib kuu kuyaa kuu binangke unaib.
Kukuu kwane kamenan wananeen, kumban yimin wandi yaron kuu kirod
manaanban mogeed mananeen.

7 Ambibkin maa dore maa dore ana nangmaniiwa, gapman maa dore
maa dore ana nangmaniiwa kamaniib kii. Kwane, ambibkin yena kumaom
kuu animaniibban kere mungimo duknaniiwe, ambibkin yena kuu dowodki
menebaneen.

8 Kwamaneen kumban, kuu no dana odibin andowe wemoon areb kama-
neen.

9 “Kwamune keraneen ye aron aombed, yiib kuu ben karub yena yi dingki
ari nongkobaniiwa, yiib yena yaa kuu dabab kondaniiwe, yiib yena kuu
yenib nongkobaniiwe kamaniib kii. Kwane, okad yiridan korem kuu yiib
yaa arud darewoob wandaniib, amborom kuu yiib kuu ne yoman miniwen
kowe.

10 Kowe, kuyaron aom kuu nimakarub ne yoman miniwendan yemoon
kuu yi anam andi yaa kirobenib man ambodangoon man ambodangoon
kamenib man arud wandunoon man arud wandunoon kamenabaniib.
11 Kwane, kuyaom kumbed dudanabidan menebenib, ‘Ne kuu profesi-
man kei.’ andenib, nimakarub yemoon birande ben kiwaan abdon ari
nongkobaniib.
12 Amob korem kiradmi ye inamen kuu darewoob keraneen kowe, ni-
makarub yemoon kuu yi mimyob dowaken kuu koronde yurukmo kere
kubune wananeen.
13 Kumban kane kanembed kwane yi anam ande awine dobaraniiwe
wene yimin wandaneen kuu Godbed bobni yaa kuu burudande bindaneen.
14 Kwane, God ye weng amun kee okad yimin yimin yaa ben wenenib am-
bibkin koremdan yaa yikaadkeri dowad daandaniibkob yimin wandanuun.
15 “Kwana kowe, profesiman Daniel kurinbed wongkoon ye weng keyaa
kaadkere meenime. Kwane wongkoon kuu, ‘Kuman ayi awene kara miin
arewa kere korem monmari ye karub’ kuu kurikuri boyambib darewoob
karadmo aom dobaraneena yiib wedmaniib kuu,
16 Yudea angka doriibdan kuu kirokmone wene aangko angka amboon
aom winime.
17 Kanembed kwane ye ambib wid ari keroka, kombiri kawene ye am-
biwoom komo yiribman dangoon kuu ika aomne biyiibban, kwane no
amboon angka kombiri wonok.
18 Kanembed kwane ye mongkobon angka keroka, ye ika wene yuruk
ebkad nandiyiibban kwane no kombiri wonok.
19 Kuyaron ari kuu nima oyoomiib enaya dana embeng embengiib kuu
dabab darewoob kandaniib.
20 Yiibbed kurikuri kamibko, kirokmone wini aron kuu yuruk aron
arimbed keraan, o Sabat aron arimbed keraan. Kuye dowad kurikuri
kerime,
21 amborom kuu kuyaron ari kuu dabab darewoob menebaneen kuu
okad andowoon yirimbed mene kibikee ye dabab kuu burudande miin
darewoob keraneen kowe. Kwamenan wananeen kwangkon kwana areb
ibmo keraanban.
22 Kuyaron kuu Godbed dukmen kowoon, amborom kuu doboob keraneen
kuu karub ambong ma dobaraanban kowe. Kumban yembed kinoondan yi
dowad yaambed aron kuu dukmen kowoon.
23 “Kwane, kwamaneen yaron aombed karub maambed yiib yaa yed-
mendaneen, ‘Wedmime. Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu kekei.’
andaneen, o maambed yedmaneen, ‘Yangka monoon kii.’ andaneen kuu,
kuyaa anam andaib.
24 Kwanaib amborom kuu Yesu areb kere dudenabidaniib dudi ye pro-
fesidaniib angkadere mananiib kowe. Kwane mananiib kuu dud korokbi
darewoowiib yeka mamaa ye wedme binangki yeman ongmenabaniib. Yi
kuu nimakarub yemoon birandaniiwe anam andaniib kumban, yi birandi
Godbed kinoondan yaa kuu yiminban keraneen.
25 Kedi, ne yiib yaa daandaan kui, ari komo kere wananeen kuu yiibkaad-
keriwen kui.

Yesu Ika Mananeen Yaron (Mk 13:24-31)

26 “Kwana kowe, karub yenambed yiib yaa yedmaniib, ‘Keresu kuu
amboon angkambed doboroon kii.’ andaniib kuu kuyaa wene wedmaib.
Kwane, angkon ‘Ye kei, ambib niindem aom kii.’ andaniib kuu anam andaib.

27 Kwamaib amborom kuu Karub Ye Mingki mananeen kuu imak areb
yuraneen, ambid aombed angkarambed yure wene angkara keraneene
korem wedmaniib kowe.
28 Kuu kwamune kui, karub yi bob id kunaya dangoon kuu on kanakana
kangkon kuyaa menebaniib areb keraneen, on kanakana wedmaniib kuu ‘O
bob id angkeen kii.’ andaniib areb.
29 “Dabab menebaneen ye yoman kuu,
‘Aron kuu kumun kerenu,
wood kuu yuraune nambaraunban.
Mindong kuu ambid arimbed kirobaniib.
Aromkonodan ambid aom doriib kuu ben kiringmenabaneen kii!’
30 “Kwananeen ye yoman ari kuu Karub Ye Mingki mananeen ye dowad
ambid arimbed dud korokbaneena, ambibkin koremdan kuu wedmeko-
riwa, ameng kirindaniib. Ameng kirindenib, Karub Ye Mingki kuu wiib
arimbed aromkonoyiib nambiri darewoowiib mananeene wedmenaniib.
31 Ye engyus yaa yedmene kibi komki darewoowiib kamaneene, okad
yimin yimin yaa wenebenib, ye kinoondan kuu ben ambid ari daane ned-
baniib.
32 “Meenime, yedob at ye kuruwak weng id yaambed kandime. Kwane,
ye nondong kuu atbiidkad areb kere, yawaak kerimaan kuu biid yeeb
dembaane, kwani kowe andowe ire wini aron kuu dia keroon ande yi-
ibkaadkerimaib.
33 Kwamune wedmaniiwe kara kwamune kamenabaneen kuu, kwani
kowe aron kuu dia kereen kii ande yiibka meenaniib.
34 Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, nimakarub okad kiri
keyedan kee duknaibbanbed kwamune yedmaan kuu kamaneen.
35 Ambidiib okadiib kuu dowan keranuun kumban, ne weng kuu dowan
keraanban, aron korem korem angkimbaraneen.

Yesu Ika Mananeen Yaron Yaa Nekwe Meedmime (Lk 17:26-27, 12:41-46)

36 “Kwananeen yaron kuu komo aron arimbed kuu karub maa yekaadban.
God ye engyusiib God ye Mingkiyiib kangkon yikaadban, kumban Ambe God
yembedmo yekaad.
37 Kwane, Karub Ye Mingki ika mananeen yaron kuu Noa doboroon yaron
areb keranuun.
38 Kwane ok derebe yuknindo ye niindem aombed kuu nimakarub kuu
animana oka anenib awadmenib kamiiwe, Noa kuu motod aom awunoon.
39 Komo kerandameen kuu yikaadban wene urokbed derebenu yukne
mene benwuneen. Karub Ye Mingki ika mananeen yaron kuu kwamune
arebmo keraneen.
40 Kekamune, karub ayoob kuu mongkobon angka dobaraniib kuu karub
maamo nendekore karub maa domonenaneen.
41 Nima ayoob wiit yob beengke dobaraniib kuu wonong maamo nen-
dekore wonong maa domondaneen.
42 “Kwana kowe, kerekbere dobirime, amborom kuu yiib Yariman mana-
neen ye aron kuu yiibkaadban kowe.
43 Kumban kekee kaadkerime, kwamune yid bi ye karub kuu komo
aron yaambed menene ambib aande yid bandameen kuu ambib yariman
yekaadkeraneen kuu, oonene korondaana yid karubbed awune yid baan-
ban.
44 Kowe, yiib kwangkon nekwe meedmiyiibbed dobirime, amborom kuu
Karub Ye Mingki kuu yiibbed ye mananeen ande meedmiib yaron arimbed
manaanban.

45 “Kedi, karub wengamberene meeni kangdom awini ye deme karub kuu,
ye korokbed ‘Eb kuu ne demedan yaa oooneneb aron kerimamuko animaniib
odiib bangkandimame.’ andoon ye karub kuu kane?
46 Kwane, ye korokbed deme konekore wananeen kuu aman ika mene
wedmaneene no kwane awinaneen kuu kuye karub kuu amun kerunaneen.
47 Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, ye korokbed kankowa-
neena korok ye yiribman korem kuu kuye deme karubbed oonaneen.
48 “Kumban deme karub kee karub arewa keraneen kuu, yekareb yedma-
neen, ‘Ne korok wonoon kuu aron doboob keraneen.’ andekore
49 yaro deme ibonmo karub yena kuu yenbandene ok arewa ane awarak
yimaundan yi numun dabokne animan anembere ok arewayiib anembere
kame dobaraneen.
50 Kuye niindem aombed ye yariman kuu kwamune ika mananeen ye aron
meedmokban yaron arimbed dangkaraneen.
51 Kwanekore, mene aye dabab miin darewoob konekore God yaa aadid-
midan nongkobimbon yiri kan barandaneena amengiib durud yewed ye
ningkambo kabangiib kamenabe dobaraniib kii.” andoon.

25

Nima Koyu Angko Angkoyiib Yi Kuruwak Weng

1 Kwane, Yesumbed kuruwak weng kee yedmoon, “Kuyaron ari kuu
Godbed korok kere ooni yeman mananuun keyareb kei. Nima koyu
angko angkoyiib kuu angkadkok benwenenib wonong awanandameenman
wenganok winiwen.
2 Nima angko angkoyiib kumbed angkoyiib kuu korobe meenindodan,
angkoyiib yenamo kuu meeni kangdomdan.
3 Korobe meenindo ye nima kuu yi angkadkok be winiwen kumban
angkadkok dini ye amoyok yenayiib be winindo.
4 Kumban meeni kangdom ye nima kuu angkadkokiib amoyok yenayiib
be winiwen.
5 “Kwane, yi korem kuu angkadkok yuudkekoriwa, monok ande meedmo
dibonib unuk dangiwen, amborom kuu wonong awanandameen ye karub
kuu kirod minindo keroon kowe.
6 Kwane, amnomnom yaambed karub maambed yaro dore baandoon,
‘Wonong awanandameen ye karub kuu ke meneen kei! Bunangka mene
wenganime.’ andoon.
7 Kwane, nima angko angkoyiib kuu ibmo dembenib yi angkadkok nekwi-
wen.
8 “Kwane, korobe meenindo ye nima kuu wedmibka yi angkadkok kuu ku-
munderebandameen kowe, meeni kangdom ye nima yaa yedmiwen, ‘Nub
angkadkok kuu kumunderebandameen kowe, yiib amoyok kuu nuwiib ma
bangkandime.’ andiwen.
9 “Kumban meeni kangdom ye nima koyumbed inande yedmiwen, ‘Yimin-
banaa, mondaubban, amborom kuu yiiwiib nuwiib kuu amoyok yiminban
kerandameen kowe. Kwana kowe, yiibka amoyok berengkidan yaa wene
berengkekoriwa minime.’ andiwen.
10 “Andiiwa, kwane korobe meenindo ye nima koyu kuu berengkok
winiwen. Kumban, kuye niindem aombed wonong awanandameenman
kuu monoona meeni kangdom ye nima koyumbed wenganiiwe, ibmo wene
wonong orokbon ambiwoom aomniwen. Aomniiwa, ambongko nanyaa
kebenoon.

11 “Kwane, yomanbed korobe meenindo ye nima koyu kuu miniwen.
Mene ambongko yaa wangkanib baandiwen, ‘Yariman, yariman, ambongko
nandeewo awuderem.’ andiwen.
12 “Kumban yarimanbed inandoon, ‘Dowan! Nembed yiib yaa ke anam
yedmendaan kei, yiib kuu nekaadban.’ ” andoon.
13 Andekore, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa daandoon, “Kwana
kowe, kerekbere doberembirime, amborom kuu Karub Ye Mingki mana-
neen ye aron kuu yiibkaadban kowe.” andoon.

Deme Karub Ayoobmim Yi Kuruwak Weng (Lk 19:11-27)

14 Kwane, Yesu ika yedmoon, “Godbed korok kere ooni yeman kuu ka-
mune areb kii. Karub maa kuu okad maa angka wanandamene ye deme
karub yaa ‘Ne yiribman oonime.’ ande kondoon.
15 Deme karub maa yaa od murubkob aningko talen* angkoyiib
bangkanene, maa yaa talen ayoob, maa yaa talen mimo kwane
bangkandoon. Karub mimo mimo kuu yimbed komo komo deme
ambangkimaib yimbed yikaad yaambed ye dowad kwane bangkandoon.
Kwamunekore, okad maa angka wonoon.
16 “Kowe, talen angkoyiib boon ye karub kuu erebnariyiibbanbed od
benwene ambangkene od angkon ari talen angkoyiib ben daboknoon.
17 Kwane, talen ayoowiib ye karub kwamunemo kamene talen angkon ari
ayoob ben daboknoon.
18 Kumban talen mimo nonoon ye karub kuu talen kanwene okad dem
nidke kuri kowe mangke biknoon.
19 “Kwane, deme karub kee yi korok kuu aron doboob ambab wenokore
ika monoon. Menene talen ku bangkande wonoon kuu od ari komoyiib bi-
wen kuyaa darobe kimingke kaadkeranded kowe, baandoona benmenebi-
wen.
20 Kowe, talen angkoyiib bangkanoon ye karub kuu mene yedmoon,
‘Yariman. Wedme, ebbed talen angkoyiib bangkawewen kuu benwene
ambangkeni talen angkoyiib yena ari ben daboknaan kii.’ andoon.
21 “Andoona, ye yarimanbed yedmoon, ‘Korem amun anam
ambangkewen, eb kuu korondiyiibban wengambere awini ye deme karub
amun. Eb kuu yiribman yemoonban yaambed ne weng korondiyiibban
wengambere awinewen kowe, yiribman yemoon kuu eb yaa kowaan kii,
ebbed ooni yeman. Kwane, ne dobere kubimbon aom eb yoom ibonmo
kube doberem.’ andoon.
22 “Kwanandoone, angkon talen ayoob bangkanoonman kuu yaro mene
yedmoon, ‘Yariman. Wedme, ebbed talen ayoob bangkawewen kuu ben-
wene ambangkeni ari talen ari ayoowiib ben daboknaan kii.’ andoon.
23 “Andoona, ye yarimanbed yedmoon, ‘Korem amun anam
ambangkewen, eb kuu korondiyiibban wengambere awini ye deme karub
amun. Eb kuu yiribman yemoonban yaambed ne weng korondiyiibban
wengambere awinewen kowe, yiribman yemoon kuu eb yaa kowaan kii,
ebbed ooni yeman. Kwane ne dobere kubimbon aom eb yoom ibonmo kube
doberem.’ andoon.
24 “Kwane, talen mimo nonoon ye karub kuu mene yedmoon, ‘Yariman.
Eb kuu nekaad, eb kuu karub kamkono maa, mongkobon kuna yiri ebka
kibinindo kumban animan baneebmo, kwane yiribman kuna ebmanban
kumban kanwananeeb, kwananeebmo angkeen.

---

* **25:15:** Od murubkob talen mimo silvaambed ongmiwen kuu 60,000 Kina areb, kumban talen goldbed ongmiwen kuu 1,500,000 Kina areb.

25 Kwana kowe, eb yaa konob uneni, eb talen kanwene okad nidke kuri
kowe biknaan. Wedme, ebman kuu kei.' andoon.
26 "Kwanandoona, ye yarimanbed inande yedmoon, 'Eb kuu inamen miin
arewaman, eb kuu deme koronde ogoodmo dobiri ye deme karub kui! Eb
ebkaad ne kuu kamkono karub, nembed kibinindo kumban baniinmo, ne-
manban kumban kandaniinmo angkeen kuye karub kuu anam, ne keiyoo?
Dowan kii!
27 Kwamune keraan karen, amun kuu od kuu kanweneneb beng aom
kowewed bengbed od ariyiib man daboknud kanmene keewewedka.' an-
doon.
28 "Andekore, yarimanbed deme karub maa yaa yedmoon, 'Talen kuu ye
yaa nande, karub maa talen angko angkoyiib kuyaa none.
29 Kanembed ye yaa angkeen kuu ongme awinaneen kuu ari yemoon
ye yaa bangkandaneene yiminmo keraneen. Kumban kanembed ye yaa
angkeen kuu awinindo keraneen kuu ye yaa korem kuu baneene dowan
keraneen.
30 Kwane, deme karub kubuniibbanman kee bunangka nenwene kumun
yiri amengiib durud yewed ye ningkambo kabangiib kamimbon yiri ko-
rarime.' andoon.

Sibiyiib Naningkodiib Yi Kuruwak Weng

31 "Karub Ye Mingki kuu ye nambiri darewoowiib ye engyusiib kwane
binmananeen kuu, ye king ye ooni ye dibirimbon arimbed nambiriyiib
dibaraneen.
32 Ambibkin korem ye nimakarub korem kuu ye yaa ben menebaniiwe do-
raniib. Doraniiwe, yekareb andangkane yeka yeka kamaneen, sibi ooni ye
karubbed sibi kuu andokbe yeka kere naningkod kuu yeka kere kamemoon
areb keraneen kii.
33 Sibi kuu andokbe ben wiwi angka yurene, naningkod kuu ben an angka
yurene kamaneen.
34 "Kwane Kingbed nimakarub wiwi angka yuroondan yaa yedmaneen,
'Minime, yiib korem kuu Godbed amun kerundoondan kii. Menenib, yiib
Ambe God ye dana meed ye yumbon kuu kandime, yiib yumbon kui.
Yiib yumbon kuu Godbed korok kere oonimbon kii, okad ongmoon yaron
arimbed yiib dowad nekwoon kii.
35 Kandime andaan amborom kuu, ne kuu mungi bobnaana animan
kaweewa anaan, ok moom bobnaana ok kawewen, ne norod manaana
nenyaro eb ambiwoom nen awunewen,
36 ne ebkadiibban keroona ebkad naweewa angkanaan, ne anikad wan-
daana oonewewen, ne wii ambiwoom dobaraana mene wedmewok me-
newen kamenabiwen, yiib kuu.' ande daandaneen.
37 "Kwane daandaneena, yorokmodan ye wiwi angka doriib kumbed King
yaa inande yedmaniib, 'Yariman, aron kuna arimbed mungi bobneebkob
animan bangkabduwen, o ok moom bobneewa ok kabduwen?
38 Kwane, aron komo arimbed wedmuubkob norod meneebkob nen-
dawuro nub ambiwoom angkuwen? Aron kunayambed ebkadiibban
keroonkob ebkad bangkabduwen?
39 Kwane, aron komo ari bob anikad wande angkimbiriyiiwa o wii aom
dobiriyiiwa kameebkob, mene wedmebdok munuwen?' andaniib.
40 "Kwane kaamobaniiwa, Kingbed yi yaa inande yedmaneen, 'Nembed
yiib yaa ke anam yedmendaan kei, mungi bobnidaniib ok moom bob-
nidaniib noroddaniib ebkadiibbandaniib anikaddaniib wiidaniib kuu ne
damana kowe, yi yaa yiibbed komo komo ambangkiwen korem kuu yi
yaamban ne yaa kamiwen kii.' andaneen.

41 “Andekore, Kingbed ye an angka doriibdan yaa yedmendaneen, ‘Winime, yiib korem kuu Godbed arewa kerundoon kii. Keyaa koronde kumbaanban yamotbon yiri winime. Yiib yumbon kuu Godbed Seten yoom ye engyus ye yoman winiwen yoom yi dowad ongmene nekwoon.
42 Kwane, ne kuu mungi bobnaan kumban yiib kuu animan maawindo, ok moom bobnaan kumban yiib kuu ok maawiiwa anindo.
43 Kwane, ne kuu norod manaan kumban ne nen yiib ambiwoom awunindo, ne ebkadiibban keroon kuu yiib ebkad maawiiwa derenindo, ne anikad wandaan kuu yiib kuu ma oonewindo, ne wii ambiwoom dobaraan kuu yiib ma mene wedmewok minindo kere kamiwen.’ andaneen.
44 “Kwanandaneene, yi kwangkon inande yedmaniib, ‘Yariman, ku dakmeeb kuu aron kunaya arimbed wedmebduubkob mungi bobnewen, o ok moom bobnewen, o norod menewen, o ebkadiibban kerewen, o anikad wandewen, o wii aom doberewen kuu nub mene awabdokban keruwen?’ andaniib.
45 “Kwane, Yarimanbed inande yedmaneen, ‘Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib komarewa nimakarub kemaom kuu karub aningkoyiibban maa yaa awanindo kuu ne dowad kamindo keriwen kii.’ andaneen.
46 Kowe, kwane yi korem kuu koronde wene durud yewed kandimbon yiri aron korem korem doberembaraniiwe, yorokmodan kuu wadkeri aron korem korem kandaniib kii.” andoon.

26

Yesu Ayi Yeman Ana Ambokariwen (Mk 14:1-2, Lk 22:1-2)

1 Kwane, Yesu kuu ye weng korem kee daande dowan kerekore, ye kedmengkandeendan yaa yedmoon,
2 “Yiib yiibkaad, Burudandoon ye orok ani yeman kuu aron ari ayoob keruun kii. Kuye aron arimbed Karub Ye Mingki kuu awine kankondaniiwa at ming arimbed bakumbed daraniiwa bobnaneen.” andoon.
3 Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob Kaiyafas yambib kwaab aombed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi aamkono yenayiib nedbenib,
4 Yesu komarewa kerenub yemyebmo awinenenub aye kowanuub andi ye ana ambokariwen.
5 Ana ambokarenib yedmiwen, “Orok aron arimbedban, amborom kuu nimakarubbed yirinde baande nub yaa korem monmaraniib kowe.” andiwen.

Wonong Maambed Yesu Yaa Baeb Amun Ye Ok Ambeneen (Mk 14:3-9, Yn 12:1-8)

6 Kwane, Yesu awene kuu kambong Betani aom karub maa yaningko Saimon kaningki bobman ongmoon ye karub yambiwoom dibiib.
7 Arak ari dibo aniiwa, wonong maa baeb amun od darewoob ye ok botoro kawanmo aom kanmenenu, Yesu ye korok ari bunabe ambeneen.
8 Kwane, ye kedmengkandeendanbed komo kamuun kuu wedmekorib, kongendenib yedmiwen, “Komande od darewoob korarewen kii?
9 Kamune, baeb amun ye ok kee kanwene moone ari od darewoobbed kandekoreb kamboknondan yaa bangkandi yeman kumbed ai.” andiwen.
10 Kwane, yi weng kuu Yesumbed yekaadkeroon kowe yi yaa yedmendoon, “Yiib komande wonong keyaa yewed kondiwen? Yu kuu ne yaa miin amun kameen.
11 Kamboknondan kuu aron korem yiib yoom doberembaraniib, kumban ne kuu yiib yoom aron korem doberembarainban.

12 Baeb amun ye ok ne id yaa buneen ye dowad kuu, ne id kuu mangkaniib
ye nekwi dowad kwaneen.
13 Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, kwamune okad kunaya
kunaya ne weng amun kee kedmengkandaniib kuu, yumbed ne yaa komo
amun kameen ye wengiib yedmaniiwe nimakarub kuu meenaniib." an-
doon.

Yudasbed Ambodangi Weng Ongmoon
(Mk 14:10-11, Lk 22:3-6)

14 Kwane, Yesu ye kedmengkandeendan wad ayoowiib kumaombed
karub maa yaningko Yudas Iskeriot wenene God dore Yuudan dore wedyiri
dobiridan yi korok korok yaa wonoon.
15 Wenene kaamondoon, "Yiib komombed ne kawaniibkob, ne ambo-
dange Yesu kan yiib dingki ari kowaniin?" andoon. Andoona, yi kwane
silvaa od murubkob 30yiib koniwen.
16 Kuyaambed ari kuu Yudas yaro dore komarewa kereni, ambodangeni
awine kan yi dingki ari kowaniin ande kiwaan kereknoon.

Burudandoon Ye Orok Aniwen
(Mk 14:12-25, Lk 22:7-13, 1Ko 11:23-25)

17 Kwane, flawa kabayingke obo kerindo ye orok aron ibduruk ari kuu
ye kedmengkandeendanbed Yesu yaa menenib kaamoniwen, "Eb dowaken
kuu nub kuu kunayambed Burudandoon ye orok kuu nekwanuubkob ana-
neeb?" andiwen.
18 Kwanandiiwe, Yesumbed inande yedmoon, "Siti aom aomne karub maa
durunenibka ye yaa yedmenime, 'Nub kedmengkandeen korokbed yed-
moon, "Ne aron Godbed kowoon kuu dia doreen. Ne kuu eb ambiwoombed
Burudandoon orok ne kedmengkandiindan yoom dibere ananiin." andoon
kii.' andime." andoon.
19 Kwane, komo weng Yesumbed daandoon yaamo kwane kamenib Buru-
dandoon ye orok kuu nekwiwen.
20 Aron kwane mirikne wonoona, Yesu yoom ye karub wad ayoob yoom
kuu ambiwoom nedbe animan ani arakbon arimbed dibiriwen.
21 Kwane, yi dibo animan aniib ye niindem aombed yedmoon, "Nembed
yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib kuyaom kuu karub maambed ne
ambodanganeen." andoon.
22 Andoona, yi kuu miin kubiyiibban kerenib, yi mimim korem kuu ye yaa
kaamobiwen, "Yariman, anam kuu nemban dee?" ande kamiwen.
23 Kwane, Yesumbed neman inandoon, "Karub ne yoom ye yoom sup aom
meneki aom ibmo om kambere anuwen kuye karub kumbed ne ambodan-
ganeen kii.
24 Karub Ye Mingki ye dowad kuu God Ye Weng aombed komarewa kur-
inbed ye ari kwamunaneen ande wongkiwen kuu ye yaa kwane wananeen.
Kumban kanembed ye yaa ambodanganeen kuu Godbed arewa kerunaneen
kowe, anam kuu kuye karub kuu woonindo karen kumbed amun karen."
andoon.
25 Kwanandoone, Yudas ambodanganeen ye karub kumbed yedmoon,
"Kedmengkandi korok, anam kuu nemban dee?" andoon.
Andoona, Yesumbed inandoon, "Ee, ebka ku yedmeeb kui." andoon.

Yesumbed Ye Yaa Meeni Ye Orok Ani Kiwaan Korokboon
(Mk 14:22-25, Lk 22:14-20, 1Ko 11:23-25)

26 Kwamune, kwane animan aniib yaambed Yesu om* kande God yaa
eso andekore, domokbene ye kedmengkandeendan yaa bangkandene yed-
moon, “Be anime, kekee ne id kii.” andoon.
27 Angkon kabus nande God yaa eso andekore nonde yedmoon, “Ku-
maombed ok anime, yiib korem.
28 Kekee ne umkan, nimakarub yemoon yi ambarakmi are nonondandi ye
dowad onduknaneen. Ne umkan kuu Godbed ye karuwa nimaya yaa amob
weng ongmi yeman.
29 Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, ne angkon nongyob ok kee
ika anainban, kibik karimbed kee kwane wene aron maa ari Nambe ye
oonimbon aombed yiib yoom ibonmo dibere nongyob ok yeeb ananiin kii.”
andoon.
30 Kwane, yi kuu kurikuri yook wingkanekorib, yaro angkane wene
aangko Olif ari winiwen.

Pitambed Nekaadban Andaneen Ye Weng (Mk 14:27-31, Lk 22:31-34, Yn 13:31-38)

31 Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa daandoon, “Kibik am-
noom kee, ne yaa komo kamaniib kuu yiib wedmekoriwa ne yaa koronde
kirokmonaniib kii, amborom kuu kurin God Ye Weng wongkoon kuu
Godbed yedmoon kekamune,
‘Nembed sibi oonoonman ayaniine,
ye sibi kuu kirokmonaniib.’ andoon.
32 “Kumban bobnaniin yirimbed ika dembaniin ye yoman kuu nedin
Galeli angka arinambo wananiin.” andoon.
33 Kwanandoona, Pitambed inande yedmoon, “Eb yaa komo keraneen ye
dowad kuu karub korem kirokmonaniib kumban, ne kuu kwanainban.”
andoon.
34 Kwanandoone, Yesumbed inande yedmoon, “Nembed eb yaa ke anam
yedmebdaan kei, kibik amnoom ayam komkindo ye niindem aombed eb
kuu Yesu nekaadban ande dakme ayoobmimiib keraneeb.” andoon.
35 Kumban Pitambed inande yedmoon, “Eb yoom ne yoom yenbandaniiwe
yoworanuub kuu yimin, nembed eb yaa nekaadban andainban ii!” an-
doone, yi korem kuu kwanemo yedmiwen.

Yesu Getsemani Angkambed Kurikuri Keroon (Mk 14:32-42, Lk 22:39-46)

36 Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom yaro dore
mongkobon yaningko Getsemani angka weneniwe, yi yaa yedmoon, “Keyaa
dibiribko nembedmo wene yangkambed kurikuri kera.” andoon.
37 Kwane, ye yaro Pita yoom Sebedi ye meed ayoob Yems yoom Yoon yoom
benwenene miin kubiyiibban kere dabab darewoob kandoon.
38 Kwane, yembed yi yaa yedmendoon, “Ne niindem aom kuu dabab ware
miin yiminban anam keroon kowe, bobnandamaan areb. Kwani kowe, ne
yoom keyaa dobere kereknem.” andoon.
39 Kwanandekore, yaro wene angkambed okad yiri bumangkene korok
kankibine kurikuri kere yedmoon, “Nambe, komo komo kamandameeb kuu
yobdoodiibban kowe, ne yaa durud yewed ye dabab ke monoon kee ebka
kande. Kumban ne dowaken yaambedban, eb dowaken yaambed kerok.”
andoon.
40 Kwane, Yesu kuu ika menene wedmoonka ye kedmengkandeendan
ayoobmim kuu unuk dangiwen kowe, yembed Pita yaa yedmoon, “Yiib kuu
aron awa mimo kwane aromne kerekne dibaraibbankowoo?

* **26:26:** Gurik wengbed “bred” andoon.

41 Kwane, ambarakmi yaa kuu kombaraibban andi ye dowad kurikuri
kamenib kerekbirime. Inamen aom kuu dowakeniib kumban id kuu
aromnindeban keroon." andoon.
42 Kwanandekore, angkon ika wene kurikuri kere ayoob keroon. Kurikuri
kere yedmoon, "Nambe, ebbed meeneeb kuu durud yewed ye dabab ke
monoon kee kandaniin kumbedmo yimin ande meeneeb keroka, kwa-
munemo kerok, eb dowaken yaambedmo kerok." andoon.
43 Kwane, ika menene wedmoonka yi korem unukmo dangiwen, am-
borom kuu unukudbed dabab waroon kowe.
44 Kowe kwane kuyaa domonde koronde wene kurikuri ayoobmim kerok
wonoon. Wenene, anukbed kurikuri kameen kwana arebmo kurikuri
keroon.
45 Kwane dowan kerekore, mene wedmoonka yi kuu kwane unukmo
dangiwen kowe yedmoon, "Yiib kuu ika dangenib yiidkaib dee? Wedmime,
Karub Ye Mingki kuu ambodangenib awine ambarakmidan yi dingki ari
kowi yaron muneen kii!
46 Kowe, yaro deediribko wenem. Ne yaa ambodangoonman kuu ke
monoon kei." andoon.

Yesu Awineniwen
(Mk 14:43-50, Lk 22:47-53, Yn 18:1-12)

47 Yesu kuu kwane dakmeene, wad ayoob ye karub maa Yudas kumbed
mene yi doriib yaa dangkaroon. Kadaareb ye yoom meniib kuu kerewangiib
atdebokiib be miniwen. Yi kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan
yi korok korok yoom Yuudan yi aamkono aamkono yoombed yedmiiwa,
kwane miniwen.
48 Yudas kuu korok korok domondoon yaron arimbed, kadaareb yaa
ambodange akme korokbi ye dowad yedmoon, "Kane yaa mandamuk
kerunaniin kuu yiib kwane awine nenwinime." andoon.
49 Kwane miniiwe, erebnariyiibbanbed Yesu yaa wenene,
"Kedmengkandi korok, amnoom amun!" andekore mandamuk kerunoon.
50 Kwanoona, Yesumbed neman inandoon, "Angkodmi, eb komo kerande
menewen kuu kwamune awine." andoon.
Kwanandoona, kadaareb kuu Yesuyiib yaa mene darane awineniwen.
51 Kuyaambed Yesu ye angkodmi maambed yirene ye kerewang nande
karub maa God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob ye
deme karub maa narande burusare kenood dandoona komboroon.
52 Kwanoona, Yesumbed yangkodmi yaa yedmoon, "Eb kerewang kuu
ikakman kud aom kambure nowe, amborom kuu kanembed kerewanga
kumana anaya kumbed be nangbi doraniin andaneen kuu doraanban,
kerewanga kumana anaya kumbed ayaniiwe bobnaneen.
53 Nambe yaa baandaniina erebnarimban ye ana nangmi engyus platun
wad ayoowiib yedmaneena neyiib yaa angkaderenib komo andaniin yaa
kwananiib kuu yiibkaadbanoo?
54 Kumban kee kwane weneen kuu komarewa kerene kurinbed God Ye
Weng Karadmo yaa wongkiwen kuu anam kwamune kere wonod kumbed
yimin, kiwaan maayiibban." andoon.
55 Andekore, Yesumbed kadaareb yaa yedmoon, "Ne kuu bondan yi korok
dee? Komandiwed kerewangiib atdebokiib nekwane mene awinewok mini-
wen? Aron korem ne kuu wene kurikuri boyambib darewoob kuuk aom
dibere kedmengkandimain kumban, yiib kuyaambed awinewindo.
56 Kumban kee kwane weneen kuu profesidanbed kuye dowad kurin God
Ye Weng Karadmo wongkiwen kuu kwane anam id kere kwanoon kii."
andoon.

Kwane kuyaambed ye kedmengkandeendan kuu Yesu koronde kirokmone wenebiwen.

Yesu Kuu Kangdod Darewoob Yaa Nenwiniwen
(Mk 14:53-65, Lk 22:66-71, Yn 18:12-13,19-24)

57 Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom Yuudan yi aamkono yena yoom kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yaningko Kaiyafas yoom yambiwoom nedbe doriib. Kwane, Yesu awineniwendan kuu Kaiyafasyiib yaa nenwiniwen.

58 Kumban Pita kuu Yesu ye yoman diamban anukbed menene Kaiyafas yambib kuuk aom awunoon. Awunekore, ambongko oonidan doriib yaa dibere Yesu komo kerandamiib kuyaa wedma anded.

59 God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Yuudan yi korok korok yena yoom kuu kangdod Sanidirindan kowe, yi korem kuu Yesu ambarakmoon andi ye dudi weng benmenebiiwe kangdod aombed wengamberenub aye kowanuub ande kamiwen.

60 Kwane, karub yemoon dudi wengiib benmenebe dakmiwen. Kumban, yi weng kuu ibmo kerindo maa maa keriwen kowe, kangdoddan kuu Yesu yaa ukum konindeban keriwen.

Yi kwamiib aombed karub ayoob yaro dore korok korok yaa menenib

61 yedmiwen, “Karub keembed yedmoon kuu ‘Nembed God ye kurikuri boyambib darewoob kuu monmarekori angkon aron ayoobmimmo ika arume dowan keraniin kuu yimin.’ andoon kii.” andiwen.

62 Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobbed yaro dore Yesu yaa yedmoon, “Eb ma inandaabbankowoo? Kedi, weng ke benmenebiib kee eb yaamo erengangkaib kudi.” andoon.

63 Kumban Yesu kuyaa maa inandundindo, iwari kerundoon.

Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobbed Yesu yaa yedmenoon, “Wad doreen ye God yaningko yaambed eb yaa yedmaan kuu anammo inande. Eb kuu Godbed Kinoona Menewenman Keresu, God ye Mingki dee?” andoon.

64 Kwanandoona, Yesumbed inandoon, “Ee, ebkareb ku yedmeeb kui. Kumban ne yiib korem yaa ke yedmaan kei, aron aman ari kuu yiib wedmaniiwa, Karub Ye Mingki, ne kuu Aromkonomo ye God ye dingki wiwi angkambed diberekori, Ewen ari ye wiib arimbed mananiin.” andoon.

65 Kwanandoona, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobbed miin kubiyiibban kere ye ebkad birinde yedmoon, “Ye kuu God yaningko monmaroon kuiyoo! Karub komo wedmoon ye weng maa kuu wengambaranuub dee? Dowan! Kedi, yekareb God yaningko monmaroona yiib wengambiriwen.

66 Kowe, yiib kuu komarewa meeniib?” andoon.

Andoona, yimbed inandiwen, “Anam ambarakmoon kowe, aye kowi ye ukum kirobi kumbedmo yimin kii.” andiwen.

67 Kwane, yimbed mene Yesu ye kiringkono ari kamok daadmenenib yi dingki nimingke ayiwen. Yenambed yakdare

68 daaniwen, “Keresu, nub yaa God yaromkono yaambed daande yaa! Kanembed enbandoon?” ande daaniwen.

Pita Yesu Nekaadban Ande Kamoon
(Mk 14:66-72, Lk 22:54-62, Yn 18:15-18,25-27)

69 Kwane, Pita kuu korok yambib kuuk aom dibeena, deme wonong koyu maa menenu yedmeen, “Ee, eb kuu Yesu Galeliman kuyoom yarimaib kui.” andeen.

70 Kumban Pitambed yi kuyaa dibiib yi arinambo ari inande aadikmoon,
“Kub komo weng dakmeeb kuu nekaadban.” andoon.
71 Andekore, Pita koronde yaro dore kuuk ambongko yaa wonoon.
Kwane, kuyaa kwangkon wonong koyu maambed wedmenekoru, ni-
makarub ku doriib kuyaa daandeen, “Karub kee Yesu Nasaretman yoom
yarimaib kii.” andeen.
72 Anduuna, Pita ambemondene aadikme yedmoon, “Karub nekaadban
kii!” andoon.
73 Kuyaom aron dukmenmo dobirindeb kerekorib, angkon karub yena
kuyaa doriib kumbed yaro mene yedmiwen, “Anam aa, eb kuu yi yoom
mimo kui, amborom kuu nub wedmuub eb weng dakmi kuu Galelidanbed
dakmimaib areb kowe.” andiwen.
74 Kwane, Pitambed yemeren weng arewa ye woonbi weng dakmekore, yi
yaa amob weng areb kowoon, “Karub nekaadban kii.” andoon.
Kwane, erebnarimban ayam komkoon.
75 Kwamunoona, Yesu ye weng kunduk dakmoon kuyaa kuu Pitambed
ika meenoon. Yesu kwamune anukbed dakmoon kuu, “Ayam komkindo
ye niindem aombed, eb kuu ne yaa ye kuu nekaadban andimo kame
ayoobmimiib keraneeb.” andoon. Kowe kuyaambed, Pita kuu kuuk aom
koronde bunangka angkanene wene ameng darewoob kamoon.

27

Yesu Kuu Pailetiib Yaa Nenwiniwen

1 Amkimo kaimbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridaniib Yuudan
yi aamkono yenayiib, kangdoddan korem kui, yi weng dakme kan mimo
keriwen, Yesu kuu aye kowi yeman ande yedmiwen.
2 Kwane, yimbed Yesu ye dingki nong yenbekorib nenwene Yuudan yi
Gavana Romdanbed kowiwen yaningko Pailet ye dingki ari nenkowiwen.

Yudas Yeka Nong Borone Wandoon

3 Kwane, Yudas ambodangoonman kuu wedmoonka Yesu kuu aye kowi
yeman ande kowiib kowe, ye kuu komande ambarakmaanka ande meeni
darewoob keroon. Kwana kowe, wene silvaa od murubkob 30yiib kuu ika
be wene God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom
Yuudan yi aamkono aamkono yoom yaa kondoon.
4 Konde yedmoon, “Ambarakmaan, amborom kuu ambarakmindoman
kuu ambodangaan kowe.” andoon.
Kwane, yimbed inande yedmeniwen, “Kuye dabab kuu nub yaamban,
ebkamo kii.” andiwen.
5 Kwane, Yudasbed kurikuri boyambib kumaom od kirarundekore yaro
wonoon. Ye yaro wene bunangka angkane yekareb ayarimbed nong borone
wande bobnoon.
6 Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokbed od
kuu bekorib yedmiwen, “Kekee kewod kowe, od kuu ika kanwene kurikuri
boyambib darewoob ye od nongkobimbon aom kowi kuu amob.” andiwen.
7 Kowe, yimbed dakme weng mimo keriwen kuu “Od kuu kandenub
okad nunung be meneki awene ongmimaib ye okad moonekorub, nubkan-
mombandan angkambed mene bobnaniib kuu kanwene okad kuyaombed
mangkimamaniib.” andiwen.
8 Kwanakob, kibikee bid okad kukuu umkan kubudoroon ye okad andi-
maib.

9 Kowe, profesiman Yeremaiyambed kurin dakmoon ye weng kuu ari
anam id keroon. Kwane yedme wongkoon kuu, “Yi kuu ye kakman kwa-
mune Yuudanbed ande kowiwen ye silvaa od murubkob 30yiib kumbed, be
wenenib
10 okad nunung be meneki awene ongmimaib ye okad mooniwen
kii. Godbed kwanime ye weng daawoon arebmo kamiwen kui.” ande
wongkoon.

Pailet Ye Wengyundi Yesu Yaa
(Mk 15:1-15, Lk 23:1-3,18-25, Yn 18:28-19:16)

11 Kwane, nenwiniiwa Yesu kuu Pailet ye kiringkono ari doreena Pailetbed
kaamonenoon, “Eb kuu Yuudan yi King dee?” andoon.
Andoona, Yesumbed inandoon, “Ee, ebka ku yedmeeb kui.” andoon.
12 Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom
Yuudan yi aamkono aamkono yoombed kwane ambarakmoon kii andi ye
weng Pailet yaa daaniwen kumban, Yesu ye kuyaa ma inandundindo.
13 Kwane, Pailetbed Yesu yaa kaamonenoon, “Dabab weng kee eb ari
benmenebiib kee wengaawoo?” andoon.
14 Kumban Yesu ye inande ma yedmindo, weng embeng o darewoob
ku benmenebiib kuyaa ma inandindo. Kowe, Pailet kuu binangki miin
darewoob keroon.
15 Kuye aron kuu Gavanambed ma kwanimaan kuu Yuudan yi Burudan-
doon ye orok yaron arimbed nimakarub yemoon menebiwen yi dowaken
yaambed wii karub mimo nen angka kowaana yeedere yaro winimaan.
16 Kwane kamiib yaron ari kuu karub maa ambarakmi arewa aningko-
man yaningko Barabas kuu wii aom doreen.
17 Kwane, kadaareb kuu Pailet ye dia nedbe doriiwe, kaamondoon, “Yiib
dowaken kuu kuna, kane nen bunangka kowaniin? Barabas dee, Yesu ye yaa
Keresu andimaib dee?” andoon.
18 Kwanandoon amborom kuu ye yekaadkeroon, korok korokbed Yesu yaa
wungkanekoriwa ye dingki ari nenkowiwen kowe.
19 Kwane, Pailet kuu dibere wengyundandi yeman ye dibiri yeman ari
kwane dibeene, ye wonongbed weng koweneen, “Ma ambarakmindo ye
karub kuyaa kuu ma kamaab, amborom kuu ne kuu ye dowad amki kiyuum
wedmekori dabab waroona yiminban keraan kowe.” andeen.
20 Kumban God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom
Yuudan yi aamkono aamkono yoom kuu kadaareb yaa yiib kekane daanime,
Barabas kankondekoreb Yesu kuu bobnok ayi yeman andime ye weng ande
nangkandiiwe, Pailet yaa kwanandiwen.
21 Kumban Pailetbed yi yaa kaamondoon, “Karub ayoob kee, kane kuu yiib
yaa kankondaniin?” andoon. Kwanandoone, inandiwen, “Barabas kui!”
andiwen.
22 Kwanandiiwe, Pailetbed kaamondoon, “Yesu, ye yaa Keresu andimaib
kuyaa kuu komo kamaniin?” andoon. Andoone, yi koremmo inandiwen,
“Nenwene at ming arimbed ayi yeman kii!” andiwen.
23 Andiiwe, Pailetbed kaamondoon, “Komoyiibkob? Komo amob domok-
boonkob?” andoon.
Kwanandoon kumban, yimbed naawonmo komkiwen, “At ming arimbed
ayi yeman kii!” ande komkiwen.
24 Kwane, Pailet kuu wedmoonka komarewa kerene wengambere ye weng
kan amun kere ongkinban areb keruuna andowe yirinde baande kamiib
kowe, koronde ok yuunde ye dingki kuu yi kiringkono arimbed ogoon.
Ogekore yedmoon, “Karub keye umkan kubudaraneen ye dabab kuu ne yaa
manaanban, kukuu yiibka kii!” andoon.

25 Kwanandoona, nimakarub korembed inandiwen, “Kwane, ye umkan
ye dabab nub yaa menebok, nub ariyiib wene nub danaya ariyiib kwane
daboknok!” andiwen.
26 Kwanandiiwe, Pailetbed wengamberekore, Barabas kuu wii aombed
nandoona yaro yi yaa wonoon. Kumban Pailetbed ana nangmidan yaa
yedmoone, Yesu kuu nende nong yikyikiibbed anbandekoriwa nendune
bakumbed at ming ari darok nenwiniwen.

Ana Nangmidanbed Yesu Damangkaniwen
(Mk 15:16-20, Yn 19:1-16)

27 Kwane, Pailet ye ana nangmidanbed Yesu nendawuro Romdan yi boy-
ambib darewoob yaningko Pretorium aom awunenib, boyambiwoom ana
nangmidan korem yaa baandiiwe nedbiwen.
28 Kwane nedbekoriwa, Yesu ye ebkad biangkekorib ebkad doboob dodmo
king yebkad areb kumbed kan inwaruniwen.
29 Kwane, ye korok ari kuu nong yikyikiib kumbed bedme ongmekoriwa
king ye korok ari dereni yeman areb dereneniwen. Kwanekorib, yaro
bingko kande king aromkono kuru areb dingki wiwi yaa koniiwa kandoona,
yimbed ye murubia arimbed bumangkane damangkane yedmeniwen, “Yu-
udan yi king oi, eb yaa kubebduub kii!” andiwen.
30 Ye yaa kamok daadmenenib bingko awinoon kumbed kandenib korok
ari wangke aye angkon wangke aye kamiwen.
31 Kwanekoriwa, ebkad doboob kuu biangkanib yebkadbed ika ben
deebenekorib, nenyaro bakumbed at ming ari darok nenwiniwen.

Yesu Kuu Bakumbed At Ming Ari Dariwen
(Mk 15:21-32, Lk 23:32-43, Yn 19:16-24)

32 Yi kwane kiwaan yaa yaro weniib aombed karub maa siti Sairinman
yaningko Saimon duruneniwen kowe, Yesumbed at ming kanweneen kuu
Saimon yaa dedmone ebbed kanwene ande kan dangkoro keeniiwa Sai-
monbed kanwonoon.
33 Kwane menenib okad aningko Golgota yaa miniwen. (Aningko ye weng
id kuu Nangkarakbon.)
34 Kuyaambed Yesu yaa wain ok mung kookiib kankoniwen kumban, kan
anekud kaamonekore korondoon.
35 Kwane, Yesu kuu nende at ming ari kowekorib, ye dingkiyiib yoniib
kuu bakumbed dare dowan kere, kankoone kanmaniwen. Kwanekoriwa,
Yesu yebkad kuu ana nangmidanbed nekwenib, bot yaa yi aningkoyiib
wongkiwen kuu kiradme wenenib ebkad mimo karub mimombed kandimo
kamiwen.
36 Kwane, diberenib Yesu yaa ooniwen.
37 Ye korok kowoon ye at dungkun arimbed ambarakmoon andi ye weng
wongkiwen kuu “YESU KEKEI, YUUDAN YI KING.” andiwen.
38 Kuyaa kuu karub ayoob yid bidan kuu at ming ayoob ari darekoriwa,
maa kankoone Yesu ye wiwi angka kanmaniib maa kankoone Yesu ye an
angka kanmaniib kamiwen.
39 Kwane, dangkoro dewene Yesu wedmene kamiibdan kuu damangki
weng miin arewa dakmenabenib, korok waaburukme
40 yedmiwen, “Ebbed kurikuri boyambib darewoob kuu monmarekoreb
aron ayoobmimmo ika yenbeware dowan keraneeb kowe, ebkareb bobni
yaa kuu burudande wadkere yaa! Eb kuu God ye Mingki keroka, at ming
arimbed koronde kamene yaa!” ande kamiwen.
41 Kwane kamiiwa, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok
korok yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom Yuudan yi aamkono

aamkono yoom kuu angkon ibmo kwamiib areb kumbed kwangkon Yesu yaa kwane damangkaniwen.
42 Kwane yedmeniwen, “Yembed nimakarub yena yaa kuu bobni yaambed ongmendoon kumban, kibireb yeka yemeren kwani kuu yiminban kii! Ye kuu Israeldan yi King kii, ye kuu at ming arimbed kamonoko wedmekorub anam andem.
43 Ye kuu Godbed oonewimaan andoon. Kowe God kuu ye yaa dowakeniib keroka, yembed mene nen kamonoko wadkerok, amborom kuu karub keembed yedmoon, ‘Ne kuu God ye Mingki.’ andoon kowe.” andiwen.
44 Kwane yid bidan at ming arimbed dariwen kumbed korok korok ku kamiib areb kuu kwangkon kwane Yesu yaa damangkaniwen.

Yesu Bobnoon
(Mk 15:33-41, Lk 23:44-49, Yn 19:28-37)

45 Kuyaambed kwane aronkob keruune, kumunbed okad korem kuu kebenoon. Kebenoone kwane wene awas ayoobmim dowan kereen.
46 3 oklok yaa doruuna, Yesu kankoone baandoon, *“Eli, Eli, lama sabaktani?”* andoon ye weng id kuu “Ne God, ne God, komandewed ne domowewen?” andoon.
47 Kwane, kuyaa doriibdan kuu wengamberekoriwa yedmiwen, “Ye kuu Elaidya yaa baandoon.” andiwen.
48 Kwane, erebnarimban karub maa kumaom doriib kumbed kabaanmo wene ok awinimaan ye obkod kandene wain ok derewiib yiri kaanekore ayari yengbe kan ari konoon, ok anok anded.
49 Kwanoona, karub yenambed yedmiwen, “Kwane koronde domoneneewo nub wedmem, anam Elaidya kamenene awanenaneen dee?” andiwen.
50 Kwane, Yesu angkon naawon komkanekore ye kingkin Awodki ye dingki ari kowe bobnoon.
51 Kwane kuyaambed, kurikuri boyambib darewoob yambongko dem kebeni ye dabua nomkonombed ongmiwen kuu arimbed wene yiri kuu birindoon. Kwane, dowodki mene okad kiringmuuna, bot dareb dareb baangke wuneen.
52 Kwane, bot bobkonombon kwangkon baangkanan wonoona God ye karadmodan kurin dukniwen yemoon kuu ongmoone wadkeriwen.
53 Kwane, Yesu bobnoon yirimbed nenkoone wadkeroon ye yoman kuu, yi kuu yi bobkonombon yiri koronde God ye siti Yerusalem aom winiiwa nimakarub durunde durunde wedmende wedmende kamiwen.
54 Kwane, Romdan yi ana nangmi korok yoom ye ana nangmidan yoom Yesu yaa oone doriibdan yoom wedmiiwa, dowodkiyiib komo kamoon koremiib kuu wedme une binangki miin darewoob kerekoriwa, “Ii anam, karub kekee God ye Mingki kii.” andiwen.
55 Nima yemoon kwangkon kuyaa yaro wene ambab arebbed doro kerekniib. Yi kuu Galeli angkambed Yesu awanene ibmo ye yoom kwane miniwen.
56 Yi kuyaom kuu Meri Magdalen yoom Meri Yemsa Yosesa yi ena yoom Sebedi ye meed yi ena yoom kwane miniwen.

Yesu Ye Id Kan Mangkiwen
(Mk 15:42-47, Lk 23:50-56, Yn 19:38-42)

57 Kwane oobne wene miriknandamoona, karub kayabak maa Arimateaman yaningko Yosef, ye kuu anuk yiri Yesu ye karub keroon kumbed monoon.

58 Menekore, Yesu ye id kanwene mangkanded kowe, Pailetiib yaa wenene
kaamonoon. Kaamonoona, Pailetbed ye ana nangmidan yaa yedmoon,
“Wenenib ye id kan kawene Yosef yaa konime.” andoon.
59 Kwaniiwe, Yosefbed Yesu ye id kuu kande dabua doboob kawanmo yeeb
kumbed andedmoon.
60 Kwane, kanwene Yosef yeka ye mangki yeman yeeb ye aangko yaa
botdem nare berekmoon kumaom kowoon. Kwane, bot dabonmo darewoob
kumbed bot dem ambongko yaa kanboronmo wene kebene warekore ko-
ronde wonoon.
61 Bobkonombon dia kuu Meri Magdalen yoom Meri maa yoom kuu
kwane dibiib.

Ana Nangmidanbed Yesu Ye Konombon Oone Dobiriwen

62 Kwane, awari kuu Sabat aron kowe, God dore Yuudan dore wedyiri
dobiridan yi korok korok yoom Farisidan yoombed Pailetiib yaa winiwen.
63 Wene yedmiwen, “Aamkono, nub meenuub kii, anam kuu Yesu kuu
dudanabi ye karub, yembed ye wad doreen yaambed kekane dakmoon
kuu ‘Ne kuu bobnaniin kumban aron ayoobmim ari kuu ika wadkere
dembaniin.’ andoon kii.
64 Kwana kowe, weng ke kabduub kee kanduneb ana nangmidan ben
yureewo, yi kuu wene Yesu ye konombon oonime. Ooniiwo wene aron
ayoobmim kuu dowan keruka. Kwanokban keranuub kuu ye kedmengkan-
deendanbed menenib Yesu ye id yid kande kanwenenib karub yaa ee Yesu
kuu wadkere yaro wonoon ande birondaniib. Kwananiib ye birondi kuu
anuk dakmen monoon ye birandi burudande miin arewa anam keraneen.”
andiwen.
65 Kwanandiiwe, Pailetbed inandoon, “Kwana kowe, yiibbed ne ana nang-
midan yena benwene Yesu ye konombon yaa yuriiwo dobere oonime. Yid
kandaib ande yiibbed meeniwen korem kuu kwamune awinime.” andoon.
66 Kwanandoone, yimbed wene Yesu ye bobkonombon botdem am-
bongko ari kebeniwen ye bot kuu ma nandaan andi dowad karangmekorib,
bobkonombon oone dobiri ye ana nangmidaniib ben yuriiwa dobere oon-
iwen.

28

Yesu Bobnoon Yirimbed Ika Demboon
(Mk 16:1-8, Lk 24:1-11, Yn 20:1-8)

1 Kwane, Sabat aron dowan keruuna awari amkimo wiibwari arimingku
andowe aron Sande munuune, Meri Magdalen yoom Meri mamaa yoom yi
ayoob dabokne Yesu ye bobkonombon wedmok winiwen.
2 Kwane, bobkonombon kuyaambed kudmeniibban kumbed dowodki
kenambun monoon, amborom kuu God ye engyu maa Ewen arimbed
kamenene wene bot darewoob ambongko kebeniwen kuu kanboronmo
angkanekore kwari dibeen kowe.
3 Ku dibeenman kuu wedmeni kuu nambirimo, imak areb, kwane yebkad
kuu kukdangkayokmo.
4 Kwane, Yesu ye konombon oone doriib ye ana nangmidan kuu wed-
menib une binangki miin darewoob kere kiringmenabenib bobnemoon
areb keriwen.
5 Kwane, engyumbed nima yaa yedmoon, “Yiib kwane unaib. Ne kuu
nekaad, yiib kuu Yesu ande onmenmo meniib, ye at ming ari bakumbed
dariwen kwandiwed.

6 Ye kuu keyaomban, demboon kii. Yekareb dakmoon arebmo keroon kui.
Kowe yiibka menenib, ye kanmene kowiiwa angkimboroon yaa wedmime,
dowan kii!
7 Kowe, yiib kirodmo wenenib ye kedmengkandeendan yaa daandime, 'Ye
bobnoon yirimbed dembekore, yaro dore yedinmo Galeli angka weneen kii.
Kwangkambed Yesu kuu wengane wedmaniib kii.' andime. Kedi, weng kuu
ku daandaan kui." andoon.
8 Kwanandoon kowe, nima kuu uniyiib kumban kubi darewoobbed kuyaa
koronde kibindare wenenib, ye kedmengkandeendan yaa daandok winiwen.
9 Yi kwane wedya weniib yaambed Yesumbed kudmeniibban wengande
yedmoon, "Amkim amun." andoon. Andoone, yi kuu dia mene bumangkane
ye yon kong yiri awingkenib ye yaningko kankooniwen.
10 Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, "Yiib unaib. Winime, wenenib
ne damana yaa dakmibko wengambere Galeli angka winime, ne kuu
kwangkambed yi wedmewe wengawaniib kii." andoon.

Yesu Ye Bobkonombon Oone Dobiriwendan Yi Weng

11 Kwane, nima kuu mogeed wedya winiiwe, ana nangmidan Yesu ye
bobkonombon oone doriib yena kuu siti aom aomnenib, God dore Yuudan
dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib yaa wenenib, yi oone doriiwa
komarewa keroon ye weng korem kwane daandiwen.
12 Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom
Yuudan yi aamkono aamkono yoom nedbekoriwa, dakme inamen mimo
keriwen. Kwana kowe, od darewoob ana nangmidan yaa kondenib
13 yedmiwen, "Kekane dakmime, 'Nub kuu unuk danguwena Yesu ye id
kuu ye kedmengkandeendanbed mene yid kanyaro dore winiwen.' ande
dakmime.
14 Kowe kwane bobkonombon angkambed komo keroon ye wengbed
wene Gavana Pailet ye kerendem aom awunaneena wengambaraneen kuu
nubbed nangkananuuwe yiib yaa dabab manaana kandaibban." andiwen.
15 Kowe, kwane ana nangmidan kuu od kandekoriwa, komo weng daande
kondiwen kuu kwamunemo kamiwen. Kwane, dudi weng ongmiwen kee
kwane Yuudan kumaom dande yareen, mene kibikee.

Yesu Ye Weng Amun Kanwene Kedmengkandime

16 Kwane, ye kedmengkandeendan 11iib kuu Galeli angka wene aangko
maa Yesumbed kwari minime andoon ari winiwen.
17 Kwane, kuyaambed wedmenekorib ye aningko kankooniwen, kumban
karub yena kuu karekmiwen.
18 Kwane, Yesu yi dia menene daandoon, "Ewen ariyiib okad yiriyiib ye
ooni ye aromkono korem kuu ne yaamo kawoon.
19 Kwana kowe, ambibkin korem yaa wenenib, ne nimaya karuwa kerime
andi dowad ne weng kedmengkandime. Awodki God yaningkoyiib Dana
Mingki Yesu yaningkoyiib Kingkin Karadmo yaningkoyiib yaambed baptais
kerundime.
20 Kwane, nembed yiib yaa kwamime ye weng komo komo kedmengkande
kondaan ye weng korem kuu yi yaa awinime ande kedmengkandime.
Kedi, anam anam kuu ne kuu aron korem yiib kuu domondainban kwane
doberembaraniinkob, kwane wene okad miin yimin wandanuun kii." an-
doon.

Maak
Yesu Ye Weng Amun Maakbed Wongkoon

Maak Ye Buk Komo Dowad Wongkoon

Maak ye kedmengkandi kuu ye weng kimingkidan yaa Yesu Keresu kuu anam God ye Mingki, God ye aromkono awinoon andoon. Maak kuu wedmoon kuu durud yewed menebimaan kuristendan yaa. Kowe, kuristendan yi niindem aom aromni dowad wongkoon, kangdommo doberembirime anded. Wongkoon yaron kuu Romdanbed ambibkin yena yemoon yaa ana nangme burudande doriwen kumbed oonendiwen. Kumban Maak wedmoon kuu Yesu yaromkono kuu arimo, Romdan yi aromkono arebban, Seten yaromkono arebban kwangkon. Maak kuu anam andiwendan Rom aom doriib yi dowad buk kee wongkoon.

Wongkoonman

Maak yaningko anam kuu Yoon Maak. Yesumbed God ye deme awinoon yaron kuu Maak kuu kewedmanmo kowe, Yesu yoom yarindo. Kumban Yerusalem aombed kainoon kowe, Yesu ye weng wengamboroon. Pool yoom Baanabas yoom ibduruk weng amun kanyare dakmiwen kuu Maak nenwiniwen. Amaanbed Maak kuu Pita yoom Rom aombed doboroon. Pitambed ye indobbed komo wedmoon yaambed Maak kuu buk kee wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 55 areb o AD 65 areb.

Korok Weng

1. Yesu Kuu God Ye Deme Andowe Awinoon (1:1-13)
2. Yesu Kuu Galeli Angka Yarebe Kedmengkandoon (1:14—6:29)
3. Yesu Galeli Koronde Ambibkin Yena Aom Yarebe Kedmengkandoon (6:30—9:32)
4. Yesu Galeli Angka Ika Wene Kedmengkandoon (9:30-50)
5. Yesu Yudeayiib Pereayiib Yaa Yarebe Kedmengkandoon (sapta 10)
6. Yesu Burudandoon Ye Orokbon Arimingku Aom Komo Kamoon (sapta 11—15)
7. Yesu Bobnoon Yirimbed Nenkoonoon (sapta 16)

Yoon Baptaismanbed Yesu Ye Kiwaan Nekwoon
(Mt 3:1-12, Lk 3:1-18)

1 God ye Mingki Yesu Keresu ye weng amun andowoon kei.

2 Kekee kurin anuk profesiman Aisaiyambed daande wongkoon kuu Godbed yedmoon,
“Nembed ne weng yuk kanwini ye karub yedmaniine,
yedin wene eb wananeeb ye kiwaan kuu yembed ongmene nekwaneen.”
3 “Amboon angkambed baande daandaneen,
‘Yariman mananeen ye kiwaan nekwime,
ye kiwaan yorokmo ongmime.’ andimamaneen.” andoon.

4 Kwanekob, amaan arimbed Yoon kuu amboon aom wenekore, ambarakmi yaa koronde amonombenib baptais kerime ande baande daandimaan. Baptais kee, Godbed yi ambarakmi are nonondandi ye dowad.

5 Kwanoone, Yudea ambibkin ye kambong mimim koremdan yoom yi siti Yerusalemdan yoom, nimakarub yewudmo kuu yeyiib yaa winiwen. Wenenib, yi ambarakmi kuu dakmiiwe, yembed ok Yooden yirimbed baptais kerundoon.

6 Yoon kuu kemo kimimbed profesidan yi ebkad ongmimaib kumbed
derenene, ye koborom yaa kuu dingkan kad ye kobaiknongiib barimaan. Ye
kuu ediib dura in okiibmo animaan.
7 Kwane dobere baande daandimaan, “Karub maa ne yoman anuk mana-
neen kuu korok darewoob aromkonoyiib, ne arebban. Ye yonkad nong kuu
nembed yiri bumangke dudmungki deme kuu ne kuu yiminban, amborom
kuu yaningko kuu ambab ari kowe.
8 Nembed yiib yaa kuu okbed baptais kerundimain, kumban yembed yiib
yaa kuu Kingkin Karadmoyiib baptais kerundaneen.” andimaan.

Yesu Baptais Keroon
(Mt 3:13—4:11, Lk 3:21-22, 4:1-13, Yn 1:29-34)

9 Kwane kuyaronbed, Yesu kuu Galeli ambibkin ye kambong Nasaret
domonde ok Yooden yiri wonoone, Yoonbed baptais kerunoon.
10 Kwane, Yesu kuu ok yirimbed deederene wedmoone, ambid kuu
bengkeroone kuyaombed Kingkin Karadmo kuu on arud areb ye ari wan
kubudoroon.
11 Kwanoone, ambid arimbed baande dakmi wengmo meneboon, “Eb kuu
ne Dana, mimyob dowaken darewoob keebdaan, eb yaa anam kubimain.”
andoon.
12 Kwane kuyaambed erebnariyiibban Kingkin Karadmombed amboon
angka wene ande yedmoone wonoon.
13 Wenekore, ye kuu aron 40yiib kiib dingkan yi okad yaa doboroon. Ku-
yaronbed, Setenbed mene ambarakmok ande nemengkanande kamaane,
God ye engyus kuu ye yaa mene oonenimo kamiwen.

Ye Kedmengkandaneendan Ibduruk Boon
(Mt 4:18-22, Lk 5:1-11, Yn 1:35-42)

14 Yoon kuu wii aom kamoniiwe doboroon yaron kuu, Yesu kuu wene
Galeli aom God ye weng amun baande yedmimaan,
15 “Amonombi yaron kuu muneen kii! Godbed nimakarub yaa korok kere
ooni yaron kuu dia kereen kowe, ambarakmi yaa koronde amonombe weng
amun yaa anam andime!” andimaan.
16 Kwane, Yesu kuu bowan Galeli kebed yaa wene wedmoone, Saimon
yoom ye daman Endru yoom kuu oon bidan kowe bowan angka oon bi ye
men kamobiiwe,
17 Yesumbed yi yaa yedmoon, “Yiib kuu ne yoman minibko, oon bi areb
Godiib yaa nimakarub bi ye kiwaan kedmengkanda.” andoon.
18 Andoone, erebnariyiibban yi oon bi ye men kuu kuri nongkobendeko-
rib, ye yoman kedmengkandok ande winiwen.
19 Ambabban kumbed wenenib wedmoone, Sebedi ye meed Yems yoom
Yoon yoom kuu oon bi motod aombed oon bi ye men nekwe ongmiib.
20 Kwane wedmendekore, erebnariyiibban yembed yi yaa baandoone,
yi ambe yoom yi deme karub yoom kuu domondekorib ye yoman ked-
mengkandok ande winiwen.

Yesumbed Awad Yedme Anburoon
(Lk 4:31-37)

21 Kwane, Yesu yoom ye yoman winiwendan yoom wene Kapeenaum taun
yaa nandiiwe, Sabat aron keruune, Yesu kuu wene kurikuri ambiwoom
aomnekore, andowe kedmengkandoon.
22 Kwane, nimakarub kuu ye kedmengkandi yaa kuu wengambereko-
rib binangkiwen, amborom kuu God ye deme yaromkonoyiibbed ked-
mengkandi ye karub areb, Yuudan yi amob kedmengkandidan arebban
kowe komarewa kii ande meeniwen.

23 Kwane kuyaambed, karub maa awad arewambed ibnenoon kuu Yuudan yi kurikuri ambib kuyaom mene komkoon,
24 “Yesu Nasaretman, eb kuu nub yaa komo kamandewed? Eb kuu mene nub monmarandewedoo? Eb kuu nekaad, God ye Karadmo Ye Karub kui!” andoon.
25 Andoone, Yesumbed awad yaa yobdoodmo yedmenoon, “Iwari kere! Ye niindem aom kuu koronde angkadere!” andoone,
26 karub kuu awadbed kot ayimaun areb kenambunmo kanyobene kankorarekore, ye niindem aom kuu komke angkadoroon.
27 Kwanoone, nimakarub korem kuu binangki darewoob kerekorib, yikareb kaamobiwen, “Kee komarewa kii! Kedmengkandi yewewiib, aromkonoyiib kee! Yembed awad arewa yedmendaane, ye weng wengambere kwanimaib kuiyoo!” andiwen.
28 Kowe, Yesu komo kamoon ye weng kuu kirodmo Galeli ambibkin aom okad yimin yimin yaa daande yareen.

Yesumbed Yemoon Ongmenaboon (Mt 8:14-17, Lk 4:38-41)

29 Kwane, Yesu yoom Yems yoom Yoon yoom Saimon yoom Endru yoom kurikuri ambib domonde, Saimon yoom Endru yoom yi ambiwoom winiwen.
30 Saimon ye anodkan kuu anikadiib kowe, angki yeman ari angkuune, yu weng kuu Yesu yaa yedmeniwen.
31 Yedmeniiwe, ye kuu yuyiib yaa wene dingki yaambed awinendoone, anikad kuu dowan keroone, nenkoonoone aromnenu yaro doberekoru, yi yaa animan nekwe age bangkandeen.
32 Kuye aron kubune amnoom yaambed, taundan yenambed bob anikaddan koremiib awad arewambed ibnendiwendan koremiib kuu Yesu yaa benminiwen.
33 Benminiiwe taundan korem kuu ambib kuyaa mimyamo keriiwe,
34 nimakarub yemoon bob anikad maa maayiib menebiwen kuu Yesumbed God yaromkonombed ongmenaboone wadkeriwen. Angkon awad arewa yemoon yedme yenburenaboon kuu yi weng dakmi kuu kebenoon, amborom kuu ye kuu yikaad kowe.

Yesu Obonmo Angkambed Kurikuri Keroon (Lk 4:42-44)

35 Kwane warewinimbed, Yesu kuu deedere yaro ambiwoom kuu domonde wene obonmo angkambed kurikuri keroon.
36 Kwanoone, Saimon yoom yangkodmi yena yoom kuu wene ye ande onmiib.
37 Onmenmo wene ye wedmenekorib, kenambun daaniwen, “Nimakarub korem kuu eb ande onmiib kii!” andiwen.
38 Kwanandiiwe, Yesumbed yedmoon, “Nub kuu koronde kimyen wunubka, kambong dia dia yaambed God ye weng amun daanda. Kwani ye dowad kumbed ne kuu manaan kowe.” andoon.
39 Kowe, Galeli ambibkin aom dewenenib, Yuudan yi kurikuri ambiwoombed God ye weng amun daandenmo wenene, awad arewa yaa yedme yenburaane angkanimo kamiwen.

Karub Kaningki Bowiib Ongmoon (Mt 8:1-4, Lk 5:12-14)

40 Kwane, karub kaningki bowiib kuu Yesu yaa mene dangbodin yiri bumangkene eekmoon, “Eb dowaken keroka ongmewebko amun kere ne karub yaa ika dabokna.” andoon.

41 Kwanandoone, Yesu kuu mimyob darewoob keenekore, ye dingki yire
angkoronene, “Ne dowakenaa, amun kerok.” andoon.
42 Andoone kwane kuyaambed, kaningki bob kuu dowan keroone amun
keroon.
43-44 Kwanoone, Yesumbed weng yobdood yedmenoon, “Kibireb kee wene,
God dore Yuudan dore wedyiri dobiri ye karub yaamo. Eb amun kerewen
kuu korokbene. Kaningki bob aroon ye amob Mosesbed yedme kowoon kuu
kwane dingkan nengkebko agedmo keroko God yaa baeb kone eso ande.
Kwananeeb kuu eb yaa komarewa keroon kuu yi yaa anam kwanoon ye
dowad kowe, kwane. Kumban, eb yaa komarewa keroon kuu karub yena
yaa dakmaab! Ma kwamaab!” andoon.
45 Andoonkob wonoon kumban karub kuu wene ogoodmo kwane dak-
menmo wonoone, weng kuu daande yareen. Kwanoon kumbed Yesu kuu
karub murubia ari kambong aom awunindeban, amborom kuu ye yaa mene
king kerok andaib anded. Obonmo angka doreen kumban, nimakarub kuu
kuyaa kuyaambed ye yaa menebiwen.

2

Yesumbed Id Yidnoonman Ongmoon (Mt 9:1-8, Lk 5:17-26)

1 Aron yena dowan keruune, Yesu kuu ika mene Kapeenaum aom yambib
yaa nandoon kii andiiwe taundan kuu wengamberekorib,
2 yemoon nedbiwen kuu ambiwoomiib bunangkayiib kuu muubniwen.
Nedbiiwe, yembed God ye weng amun daandoon.
3 Daandeene, karub kaningiib yenayiib kuu yimbed id yidnoon ye karub
kuu nenminiwen.
4 Kumban Yesuyiib yaa kuu nen awunindeban, amborom kuu nimakarub
yemoon kowe, ye doreen ye korok arimbed wid yeman kuu bongmekorib, id
yidnoon ye karub kuu did ari angkeen kumbed nong yaambed awine awine
kankubuniwen.
5 Kwaniiwe, Yesu kuu yi anam andi yaa wedmekore, id yidnoon ye karub
yaa yedmenoon, “Ne dana, eb ambarakmi kuu are nonondandoon kii.”
andoon.
6 Andoone, Yuudan yi amob kedmengkandidan yena kuu kuyaa dibiib
kowe, wengamberekorib yikareb meendobenabiwen,
7 “Karub kee komarewa kwane dakmeen kii? Ye kuu God yaningko
monmaroon kii. Kanembed ambarakmi kuu are nonondandaneen? Godmo
kii!” ande meeniwen.
8 Kwane kuyaambed, yi niindem aom meendobiib kuu Yesu kuu yekaad-
keroon kowe, yembed yi yaa yedmendoon, “Komande yiib niindem aom
kwane meendobiib?
9 Id yidnoon ye karub yaa yobdoodban yedmi kuu kunambed? Eb am-
barakmi kuu are nonondandoon andi dee? O dembe yaro eb did kande wene
andi dee?*
10 Kumban, Karub Ye Mingki kuu God ye deme yaromkonoyiib ambarakmi
are nonondandi ye dowad okad yiri monoon kowe, yiib akme kaadkeri
yeman kuu kei.” andekore,
11 id yidnoon ye karub yaa yedmenoon, “Nembed ke yedmebdaan kei,
dembe yaro eb did kande eb ambiwoom wene.” andoon.

* **2:9:** Are nonondandoon andi ye weng kuu yobdoodban, amborom kuu are nonondandi ye weng kuu anam dee anamban dee wedmi yemanban kowe.

12 Andoone, yi korem keenombiriiwe dembe yaro ye did kandekore
wonoon. Kwanoone, yi korem kuu binangkekorib, God yaa kubene yedmi-
wen, “Nub kuu kee kwamune ma wedmimokban kii.” andiwen.

Livai Yaa Yedme Nendoon
(Mt 9:9-13, Lk 5:27-32)

13 Angkon amaan, Yesu kuu bowan kebed angka wonoon. Wonoone,
kadaareb kuu ye yaa miniiwe, yembed andowe kedmengkandoon.
14 Kwane wene wedmoone, Alfeyus ye mingki Livai kuu Saesaa ye tak od
bimaib ye ambib mana aom dibeen kowe, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Ne
yoman mene.” andoone dembe yaro ye yoman wonoon.
15 Kwane Livai yoom Yesu yoom Livai yambiwoom winiiwe, tak od bi-
maibdan yemooniib Yuudan yikanmo yi amowamob awinindodan yena
yemooniib Yesu ye kedmengkandeendaniib kuu ye yoom dibo animan aniib.
Yi korem kuu ye yoman winiwen, yi kuu yemoon keroon.
16 Dibo aniiwe, Yuu yi amob kedmengkandidan yena angkon yi kuu Farisi
kowe, yimbed wedmekorib, ye kedmengkandeendan yaa kaamondiwen,
“Komande ye kuu tak od bimaibdan yoom ambarakmidan yoom dibonib
aniib?” andiwen.
17 Kwanandiiwe wengamboroon kowe, yembed yi yaa yedmoon, “Dokta
kuu amundan yi dowadban, bob anikadiibdan yi dowad kowe, ne kee
manaan kee yorokmo doriibdan yaa amonombime andi dowadban, am-
barakmidan yaa amonombime andi dowad manaan.” andoon.

Animan Koronde God Yaa Meeni Aron
(Mt 9:14-17, Lk 5:33-39)

18 Aronki yena kuu Yoon ye kedmengkandeendan kuu aronki mimo ani-
man koronde God yaa meenimo kamimaib. Farisidan kangkon kwanimaib.
Kwanimaib kowe, karub yenambed mene Yesu yaa kaamoniwen, “Yoon ye
kedmengkandidaniib Farisi yi kedmengkandidaniib kuu animan koronde
God yaa meenimo kamiib kowe, komarewakob eb kedmengkandeebdan
kuu kwanimokban?” andiwen.
19 Kwanandiiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Wonong awanandameen-
man yangkodmia ye yoom doriib kuu komande animan koronde God yaa
meenimo kamaniib? Yiminban dowan.
20 Kumban aron kuu mananuun, aron kwane awanandameenman kuu
yi yaambed nenwananeen. Kwananeen kumbed animan koronde God yaa
meenimo kamaniib.
21 “Kuruweng kuu kei. Karub maa ebkad barad yeeb kandene ebkad kurin
biringkoon ye dem yaa yoone kaarangkoon karen, ogoone ebkad barad
nedbeene ebkad kurin kumbed biringke dem darewoowiib kere arewa
keroon karen. Kowe korem kwanimokban.
22 “Kuruweng maa kei. Karub maa wain ok yeeb kande wain ok yowo
ba kadbed kurin yeman ongmiwen aom bunoon karen, wain okbed kabay-
ingke kad biringke wain ok kuu onduknoon karen. Kwananeene, wain okiib
wain ok yowoyiib kuu arewa keraneen kowe, kwanimokban, wain ok yeeb
kuu wain ok yowo yeeb aombed bunimaib.” andoon.

Sabat Aron Ye Yariman
(Mt 12:1-14, Lk 6:1-11)

23 Sabat aron † mamaa arimbed, Yesu yoom ye kedmengkandeendan
yoom wene mongkobon kuu kiwaan kebed angkara angkara kowe wenonib,

† **2:23:** Sabat aron kuu Yuudan yi kurikuri yaron, yiidki yeman, deme awini kuu amob.

ye kedmengkandeendanbed baali yob kuu biangke ab daadme anande kamiwen. ‡
24 Kwamiiwe, Farisidanbed Yesu yaa kaamoniwen, “Komarewa kii, komande Sabat aron arimbed deme awinaib ye amob domokbiib?” andiwen.
25 Kwanandiiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Dewid yoom yangkodmia yoom kuu animaniibban mungi bobnekorib kwaniwen ye weng kuu yiib ma kimingkindokowoo?
26 Weng kei. God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob Abiataa doboroon yaron yaambed, Dewid kuu God ye kurikuri ambiwoom aomnene God ye kerebiri arinambo ari nongkobimaib ye om amob God dore Yuudan dore wedyiri dobiridanmo ani yeman kuu anoon. Anekore, yena kuu yangkodmia yaa bangkandoone aniwen.
27 “Kwane, Sabat aron kuu nimakarub yi dowad Godbed ongmoon. Wengaiwoo? Nimakarub kuu Sabat aron ye amob ye dowad ongmindo.
28 Kwani kowe, Karub Ye Mingki kuu Sabat aron kuned ye Yariman kii.” andoon.

3

1 Sabat aron mamaa, Yesu wene kurikuri ambiwoom aomne, karub dingki biridiib dingki kongiib angkaknoon kuu wedmenoon.
2 Kowe, karub yena kuu Sabat aron arimbed ongmoka wedmekorib, kangdod aom wene yedmem Sabat aron arimbed deme awinoon kowe anam ambarakmoon andi ye dowad keenombiriwen.
3 Kwane Yesumbed karub dingki arewa yaa yedmenoon, “Nimakarub yi arinambo arimbed dembe.” andoon.
4 Kwanandekore, yembed keenombiriwendan yaa kaamondoon, “Sabat aron ari amob kuu kunambed, nimakarub yaa amun kami dee, arewa kami dee, o dangkorodore nenkooni dee, aye kowi dee?” andoon, kumban yi kuu inandindo iwari keriwen.
5 Kwane, Yesu kuu yi niindem aom wabkad kara kuu yekaad kowe, norin wande miin kubiyiibban kerekore, kereknanabe karub dingki arewa yaa yedmoon, “Eb dingki yire.” andoone kwanoon. Kwanoone, ye dingki kuu kirodmo amunmo keroon.
6 Kwanoone, Farisidan kuu koronde wene King Erod dabokniwendan yaa komarewa kere Yesu ayanuub ande dakmiwen.

Kadaareb Yesu Ye Yoman Winiwen (Lk 6:17-19)

7 Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kuyaa koronde bowan Galeli angka winiiwe, kadaareb kuu ambibkin Galeli yaambed yi yoman winiwen.
8 Yembed komo kamoon ye weng kuu daande yaruune wengamberekorib, angkon Yudeadaniib Yerusalemdaniib Idumea ambibkindaniib ok Yooden yaradaniib awanewandeen Taiya taun yoom Saidon taun yoomdaniib nimakarub yemoon yeyiib yaa miniwen.
9-10 Yembed yemoon ongmenaboon kowe, bob anikaddan kuu ye yaa badmenande kadaareb aom wibdidkanmo winiwen. Kwanimaib kowe, nimingkaib andi ye dowad ye kedmengkandeendan yaa yedmoone parai motod kanminiwen.
11 Kuyaron kuu awad arewambed karub ibnendiwen kuu ye wedmenekorib, ye arinambo arimbed bumangke kirobenib komkanib “Eb kuu God ye Mingki kii!” andimaib,

‡ **2:23:** Baali yob biangke ab daadme ani kuu yimin, Yuu yi amob kuyaom kuu. Duteronomi 23:25 kimingke. Kumban Farisidanbed amob maa ari kowiwen.

12 kumban yembed yi yaa ye kuu God ye Mingki kii andaib ande weng
yobdood yedmendimaan.

Apasodan Kinoon
(Mt 10:1-4, Lk 6:14-16)

13-14 Kuye yondem ari kuu Yesu weneene ye yoman winidan kangkon
winiiwe aangko angka daanekoriwe, yembed kedmengkandandameen ye
karub wad ayoowiib kinoone nedbiiwe yi yaa yedmendoon, “Yiib kuu ne
apasodan ande kinaan kii.” andoon. Kuye dowad kuu ye yoom yarenib,
yembed yedmaneena wene ye weng amun kanwene daandenib,
15 ye aromkono kondaneene awad arewa yaa yedme yenburimo kamaniib
kui.
16 Wad ayoob kinoondan yi aningko kuu kei, Saimon yoom (yaningko
mamaa Yesumbed konoon kuu Pita),
17 Sebedi ye meed Yems yoom Yoon yoom (yi aningko mamaa Yesumbed
kondoon kuu Boaneeges, kuye id kuu arud nambad areb ye karub),
18 Endru yoom Filip yoom Baatolomyu yoom Matyu yoom Tomas yoom
Alfeyus ye mingki Yems yoom Tedeus yoom Saimon nubka oone doberem
ande nangboonman yoom
19 Yudas Iskeriot Yesu yaa ambodangoonman yoom kui.

Yesu Ye Aromkono Kuu God Yaambed Kandoon
(Mt 12:22-29, Lk 11:14-23)

20 Kwane, Yesu kuu ika wene ambiwoom aomnoone, nimakarub yemoon
angkon menebe aomne diiriwen kowe, ye yoom ye kedmengkandeendan
yoom kuu animan mengke anindeban keriwen.
21 Kwane, ye enaya damana kuu weng kee wengamberenib, “Ye kuu
warudki keroon kowe, wene nendem.” ande nendok winiwen.
22 Angkon Yuudan yi amob kedmengkandidan yena Yerusalem arimbed
miniwen kumbed yedmiwen, “Ye kuu awad arewa yi korok darewoobbed
ibnenoon kii. Awad kee yaromkonoyiib kumbed awad arewa kuu yedme
yenburaane angkanimo kamiib kii.” andiwen.
23 Kwanandiiwe, Yesumbed yi yaa kuruweng dakmoon, “Wengaiwoo?
Setenbed ye awad arewa kuu ma yedme yenburoone angkaniwenkowoo?
Dowan!
24 Ambibkin mimodan kuu andokbe yeka yeka kere yikanmo nangmaniib
kuu, dobaraibban yowore dowan keraniib.
25 Kwane ambib mimodan kuu andokbe andokbe kamenib yikanmo nang-
maniib kuu, dobaraibban yowore dowan keraniib.
26 Seten awene kwangkon andokbe andokbe kamenib yikanmo nangmi-
wen karen kuu, dobaraibban yaromkono yimin wandi aron muneen karen.
27 Anam kuu kei. Karub maambed karub aromkonoman yambiwoom no
bongme aomne ye yiribman bi kuu yiminban, karub aromkonoman kuu
oonoon kowe. Ibduruk kuu yembed karub aromkonoman kuu nong yengbe
kowekored, yambiwoom bongme aomne ye yiribman bi kumbedmo yimin.
28 “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, nimakarub yi ambarak-
miyiib God yaningko monmari wengiib korem kuu are nonondandi kuu
yimin.
29 Kumban kanembed Kingkin Karadmo yaningko monmaraneen kuu
aron korem korem are nonondandaanban.” andoon.
30 Kwane yedmoon amborom kuu yimbed ye yaa kuu awad arewayiib
andimaib kowe.

Yesu Ye Enaya Damana
(Mt 12:46-50, Lk 8:19-21)

31 Kwane, Yesu ye ena yoom ye damana yoom kuu mene bunangkambed
doberenib karub maa yedmiiwe ambiwoom wene Yesu yedmenok wonoon.
32 Kadaareb kuu ye dia diberenib awanewandiwen kowe, yimbed Yesu
yaa yedmeniwen, “Eb ena yoom damana yoom kuu eb wedmebdande
bunangka doriib kii.” andiwen.
33 Kwanandiiwe, yembed kaamonoon, “Ne enaya damana kuu kane
kane?” andoon.
34 Kwanandekore, ye dia dibere awanewandiwendan yaa kereknanmo
dewene yedmoon, “Ne enaya damana kuu kee dibiib kei.
35 Kane kanembed God ye dowaken yaambed kamimaib kuu ne enaya
damana kii.” andoon.

4

Kab Kiradmoon Ye Kuruweng
(Mt 13:1-23, Lk 8:4-15)

1 Yesu kuu angkon ika bowan angka wenekore, andowe kedmengkan-
deene, nimakarub yemoon ye yaa menebe awanewandiib kowe, yi kuu
ok kebed yaa kwane dibiriiwe, ye kuu parai motod aombed aomne dome
angkaro kebed diambed yinmonekore,
2 kuruweng yemooniib yi yaa kedmengkandene ma yedmoon kuu kei.
3 “Wengambirime! Yongbon yariman kuu ayongmon yeeb angka wene
yob kab kiradmande wonoon.
4 Kwane wene kiradmenmo wonoone, yob yena kuu kiwaan angka kiro-
boon kowe, onbed wan menebe ane dowan keriwen.
5 Kwane, yob yena kuu dumnad yiri okad embengmo ari kiroboon kowe,
kirodmo demboon, amborom kuu okad kuu ambab yirimban kowe.
6 Kab kuu demboon kumban okad kuu ambab yirimban kowe, yumburum
ambab yiri kubunebindo keroone, aron yaro mene yuruune niminbed kab
kuu koknoon.
7 Yob yena kuu okad yik kawiib ari kiroboon kowe demboon. Demboon
kumban yik kabbed dabuknandoon kowe idiib kerindo.
8 Yob yena kuu okad amun ari kiroboon kowe, dembe deederene idiib kere
wonoon. Yena kuu id 30yiib, yena kuu id 60yiib, yena kuu id 100iib keroon.”
ande kuruweng dowan kerekore,
9 yedmoon, “Kanembed kerendemiib keroka kwane wengamborok.” an-
doon.
10 Amaan, kadaareb wenebiwen ye yoman kuu ye kedmengkandeendan
wad ayoob yoom yena ye yoman yarebiibdan yoombed Yesu yaa kuruweng
ye id kandi ye dowad kaamoniwen.
11 Kaamoniiwe, yembed yedmoon, “Weng id angkara biknoon kuu yiib
yaa korokbendimain, Godbed korok kere ooni yeman. Kumban ne yaa
daboknindodan kuu kuruweng yaambedmo dakmimain
12 kowe, God Ye Weng aom wongkoon kuu yi yaa kwamune keroon kuu ke
yedmoon kei,
‘Yi kuu wedmimaib kumban akmi ye id kandindeban,
wengambirimaib kumban weng id kandindeban.
Kwamune kuu id kandaniib kuu
amonombaniiwe Godbed yi ambarakmi are nonondandaneen kui.’ ”
andoon.
13 Kwanandekore, kedmengkandeendan yaa ika yedmoon, “Kuruweng
kee id kandindoyoo? Kee id kandindo kowe, kuruweng maa maa ye idbed
kandaniib dee?
14 Id angkara kuu kei.

“Yongbon yariman kuu God ye weng amun kiradmoon areb.
15 Nimakarub yena kuu okad kamkono kiwaan areb. Yob yena kiwaan
angka kiradmoon kuu God ye weng amun wengambiriwen kumban weng
yi yaa kiradmoon kuu Setenbed mene benwinimaan.
16 Nimakarub yena kuu dumnad yiri okad darewoobban ari areb. Yob
kiradmoon kuu God ye weng amun wengambere kubiwen
17 kumban, yi kuu yumburumiibban areb kowe, aron doboobban weng
amuniib awine dobirimaib. Kuu kwamune, God ye weng amuniib yaa
yenbandi o dabab kondi ye arud barang yi yaa manaane kirodmo God ye
weng amun yaa kuu korondimaib.
18 Nimakarub yena kuu okad yik kawiib areb. Yob kiradmoon kuu God ye
weng amun wengambiriwen
19 kumban, okad kiri doruub ye meenimo dobiriyiib, yiribman yemoon
baan kowe God yaamban yiribman yaamo kubimo dobiriyiib, yiribman
maa maa bi ye inameniib kumbed God ye weng amun dabuknandoon kowe,
God ye weng amun kuu ye idiibban keriwen.
20 Nimakarub yena kuu okad amun areb. Yob kiradmoon kuu God ye
weng amun wengamberekorib, anam andaiwe God ye weng amun ye id kuu
yena 30yiib kere, yena 60yiib kere, yena 100iib ika ika keroon kwamune
kerimaan areb kii.” andoon.

Komo Bangkabdoon Kuu Awine Ambangke

21 Kwane, yembed ika yedmoon, “Lem kuu kanmene meneki wongdem
aom kowi dee, angkimbon arak dabderem aom kowi dee? Kwanimokban,
lem ye dobirimbon ari kowimaib.
22 Komo biknoon kuu dian yaa kowaneen.
23 Kanembed kerendemiib keroka kwane wengamborok.
24 “Komo wengambiriwen kuu korobe meenime. Yiibbed yena yaa
wengyundimaib kuu Godbed yiib yaa kangkon kwamendiwen kwamune
areb yiib yaa wengyundaneen, kumban korobe andangke keenombaraneen
kumbed kakman kuu ariyiib yiib yaa kondaneen.
25 Kanembed anam andi yekaad ongme meenaneen kuu Yarimanbed
yemoon bangkananeen, kumban kanembed kuuyiibban kuu yeman korem
kuu ye yaa Yarimanbed yeka baneen.” andoon.

Yob Dembi Ye Kuruweng

26 Kwane, yembed ika yedmoon, “Godbed korok kere ooni kuu kekamune
areb. Karub maa yob kab okad yiri kiradmoon.
27 Yembed amnoomiib angke awingyawiib dembe kameen kumban ko-
marewa yiim deedere kainimaan kuu yekaadban.
28 Okad yuka bangkanimaun. Ibduruk kuu korok aangke deedere
imkonoyiib kere norokiib kere idiib kerimaan.
29 Kwane, yob kuu idiib kere amne yumu keraane bimaib.” andoon.

Mastet Yob Ye Kuruweng
(Mt 13:31-32, Lk 13:18-19)

30 Angkon ika yembed yedmoon, “Godbed korok kere ooni kuu komo
kuruweng yaambed dakme kwamune areb ande kedmengkanuub?
31 Kukuu at mastet areb, ye yob kab embeng embeng, yob kab yena
arebban kumbed be wene okad yiri kibingkimaib areb.
32 Kumban mastet yob kab kuu deedere darewoob kere yongbon kab yena
arebban kowe, nondong dareb dareb keraane, ayari onbed wanmene kubun
aom dibirimaib.” andoon.

33 Yesumbed kuruweng kee areb kwamune weng yemooniib weng amun
dakmoon kuu nimakarub yi kaadkeri ye kumunkingki kuyaambed ked-
mengkandoon.
34 Ye kuu kuruwengmo ogood wengiibban yi yaa daandimaan, kumban
ye yoom ye kedmengkandeendan yoom yimbirimo keriiwe, weng id korem
kuu kedmengkandoon.

Yesumbed Nuuwa Oknondoka Kebenoon
(Mt 8:23-27, Lk 8:22-25)

35 Kuyaron oobne yaambed, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yed-
moon, "Nub kuu koronde bowan yara yanem." andoon.
36 Kwanandoone, yi kuu kadaareb domonde kwane parai motod nandeko-
riwa, yenayiib yi parai motodiib ibnekoriwa, andowe yaniwen.
37 Kwane yaniiwe, wedya kuu nuub darewoob kuwengiib wuure kan-
monoon kumbed, oknondok kuu motod aom ambungkane amburunande
kameen.
38 Yesu kuu motod yibi anukbed korok ambongkoni yemaniib kowekore
kwari unuk angkoon kowe, ye kedmengkandeendanbed kaakmenenib yed-
miwen, "Kedmengkandi korok oi. Ke ok kubunandamuub kei, eb meenin-
doyoo?" andiwen.
39 Kwanandiiwe, ye kuu dembene nuuwiib oknondokiib yaa yobdood
yedmoon, "Iwari ema kerime!" andoon. Kwanandoone, nuub kuu dowan
keroone kwane ok kuu yewenub kereen.
40 Kwane, yembed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, "Yiib kuu ko-
mande undeek keriwen? Anam andindokowoo?" andoon.
41 Kwanandoone, yi kuu binangke uni darewoob keriwen kowe, yikareb
kaamobiwen, "Kee kane kii? Nuuwiib oknondokiib kuu ye yaa wengam-
baraniibmo kowe yii!" andiwen.

5

Awad Arewayiib Ibneniwenman Ongmoon
(Mt 8:28-34, Lk 8:26-39)

1 Kwane Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom bowan Galeli yara
Gerasin ambibkin yaa yaniwen.
2 Kwane yanekoriwa, Yesu kuu parai motod aombed angkadoroone, karub
awad arewayiib ibneniwen ye karub kuu botdem bob konombon aombed
mene ye yaa durunenande monoon.
3-4 Karub kee botdem bob konombon aombed dobirimaan. Aron yemoon
karub yenambed ye dingki yaa sein nongbed yenbenekorib yeeng baradbed
ye yon ayoob dange yenbimaib, kumban nong kuu buruwadmene yeeng
barad kangkon monmare dudmungkimaan. Ye aromkono kuu karub korem
burudandoon kowe, awine yengbenindeban yiminban keriwen.
5 Aron korem awingyawiib amnoomiib kuu kwane botdem bob konom-
bon aomiib aangko ariyiib kwangkambed doberemberene komkimame bot
baradbed yemeren bungenabimaan.
6 Kwane ye kuu ambabbed Yesu wedmenekore, kabaanmo mene ye mu-
rubia arimbed dangbodin yiri bumangkoon.
7-8 Bumangkoone, Yesumbed yedmenoon, "Awad arewa, karub ye niin-
dem aom kuu angkadere." andoone, naawonmo baandoon, "Yesu, Korem
Burudandoon Arimbed Ye God ye Mingki! Ebbed ne yaa komo kaman-
dewed? God yaningko yaambed yedme kowe, ne yaa yewed darewoob kawe
monmaruwaab!" andoon.

9 Yesumbed kaamonenoon, “Ewaningko kuu kane?” andoon. Andoone, yembed inandoon, “Naningko kuu Kadaareb, nub kuu yemoon kowe.” andoon.
10 Kwanandekore, Yesu yaa ambibkin bunangka benkiradmaab ande angkon ika ika eekmoon.
11 Awon amongkob wad yemoon kuu aangko kaat ok kebed yaambed anengkanan yarebiib kowe,
12 awad arewambed Yesu yaa eekme yedmiwen, “Nub kuu awon niindem aom winime ande yedmebko wenem.” andiwen.
13 Kwanandiiwe, yembed kwanime ande weng kondoone, angkadere wene awon niindem aom aomniwen. Awon wad yemoon korem kuu 2,000iib areb aangko kaat angkambed kirokmone ok yiri kabaane bubke konok anenib dukniwen.
14 Kwaniiwe, awon yi arian kuu kabaanmo wene taundaniib okad angkadaniib yaa daandiiwe, wengamberekorib wene komarewa keroon ande ika wedmok miniwen.
15 Kwane, mene Yesuyiib yaa nandekorib wedmiiwe, awad arewa yemoonbed ibneniwen kumbed angkadiriwen ye karub kuu inwaroon kumbed inamen amunmo kuyaa dibeen kowe, yi kuu uniwen.
16 Kwane, wedmiwendanbed awad arewambed ibneniwen kumbed angkadiriwen ye karub ye wengiib awon yaa komarewa keroon ye wengiib kuu menebiwendan yaa dakmiwen.
17 Kuyaambed nimakarubbed yi ambibkin aom kuu koronde wonok ande yobdoodmo kaamoniwen, Yesu yaa.
18 Kwane, Yesu kuu parai motod aom aomnoone awad arewambed ibneniwen angkadiriwen amun keroon ye karub kuu mene Yesu yaa eekme ne yoom wenem andoon.
19 Kumban, Yesumbed yedmoon, “Yii, eb ambiyoom wene Yarimanbed eb yaa komarewa kere mimyob keebdene eb dabab arene ongmebdoon kuu wene eb ambe awene yaa daande.” andoon.
20 Kwanandoone, karub kuu koronde wene ambibkin Dekapolis aom Yesumbed ye yaa komarewa kerunoon ye weng kuu andowe daandoon. Kwane daandoone nimakarub korem kuu binangkiwen.

Wonong Koyu Anam Bobneen Yoom Anikad Ye Wonong Yoom (Mt 9:18-26, Lk 8:40-56)

21 Kwane, Yesu kuu parai motodbed ika bowan yara yane bid yaa doroona kadaareb yemoon kuu menebe ye angkara awanewandiwen.
22 Kuyaambed kurikuri ooni ye karub maa yaningko Yairus kuu kuyaa mene Yesu wedmenekore, ye yon yiri bumangkene okad yiri korok kankibine
23 Yesu yaa yobdoodmo eekme yedmenoon, “Ne dana mungkan bobnandamuun kowe, anam mene eb dingki yu yaa kowebko amun kerenu wadkeruk.” andoon.
24 Andoone, Yesu kuu ye yoom winiwen.
Winiiwe, kadaareb yemoon kuu ye yoman wene nimingke awanewandiwen.
25 Kuyaa kuu wonong maa yu kuu wood andemwuroon kuu dowan kerindeban. Weeb wad ayoowiib kwamune doruun.
26 Yu kuu doktadan yaa od kowaune ongmimaib kumban dowan kerindeban yu od dowan kereen, kumban yu durud yewed kuu darewoob kereen.
27 Kwane, Yesu ye weng wengamberekoru, nimingkaib aombed yoman yaro mene yebkad yaa ema angkoroneneen,

28 amborom kuu yumbed meeneen kuu “Yebkad yaa angkoronaniin kuu amun keraniin.” andeen.
29 Kwane kuyaambed yu wood kuu kirod dowan keroone, yukareb meeneen, “Anam, ne kuu kuye durud yewed kara kuu dowan keroon kii!” andeen.
30 Kuyaambed Yesu kuu meenoon ye ongmi yaromkonombed maa yaa amun kerunoon kowe, amonombene kadaareb aom kaamondoon, “Kanembed ne ebkad yaa angkorowoon?” andoon.
31 Kwanandoone, ye kedmengkandeendanbed yedmiwen, “Eb wedmeewoo? Nimakarub eb yaa nimingkaib kowe, komande eb kuu kanembed angkorowoon andeeb kii?” andiwen.
32 Kumban Yesu kuu kanembed kwanoon ande kereknanmo deweneboon.
33 Kwane, wonong yu yaa komo keroon kuu yukaadkereen kowe, mene ye yon yiri bumangkenu, kiringmiyiib uniyiib kumbed korem anammo daaneen.
34 Kwane, yembed yu yaa yedmendoon, “Ne dana, kub anam andimbed ongmebdoona wadkereeb kowe, durud yewediibban dore amunmo wene.” andoon.
35 Yesu kuu kwane dakmeene, karub yena kuu Yairus yambiwoombed miniwen. Mene yedmiwen, “Eb dana kuu bobneen kii. Kwani kowe, Kedmengkandi korok kuu domoneneewo, maa yaa wonok.” andiwen.
36 Kwane, Yesu kuu yi weng wengamberedandekore, Yairus yaa yedmenoon, “Eb meenaab. No anam ande meene.” andoon.
37 Kwanekore, Pita yoom Yems yoom Yems ye daman Yoon yoom yaa wenem ande, karub yena kuu dobirime andoone, dobiriiwe winiwen.
38 Kwane wene Yairus yambib yaa nandekorib, Yesu kuu wedmoone nimakarub kuu wayirindenib amengiib naawonmo yuudiyiib kamiib
39 kowe, ye kuu ambiwoom wene yi yaa yedmoon, “Kee komarewa kwane wayirindenib yuudiyiib kamiib? Wonong koyu kee bobnindo, no unuk angkeen.” andoon.
40 Kumban yi kuu ye yaa ambon baaneniwen.
Kwaniib kowe, “Bunangka angkanime.” andoone, yi korem kuu angkaniiwe, Yesu yoom awodki yoom awaan yoom ye kedmengkandeendan ayoobmim yoom kumbedmo koyu yu bob angkuun aom awuniwen.
41 Awunenib, yembed yu dingki yaambed awinendekore yedmoon, *“Talita kum.”* andoon ye weng id kuu “Dana, dembe.” andoon.
42 Kwane kuyaambed koyu kuu dembenu andowe dodkanmo dewenebeen. Kuyaambed yi kuu binangki darewoob keriwen. Yu kuu weeb wad ayoowiib.
43 Kwaniiwe, yembed weng yobdood yi yaa yedmendoon, “Karub yena yaa kuye weng kuu dakmaiwe yikaadkeraib.” andekore, “Animan maa kondibko anuk.” andoon.

6

Yesu Ye Kambongdan Kuu Ye Yaa Kubindo (Mt 13:53-58)

1 Kwane, Yesu kuu kuyaa koronde ye kedmengkandeendan be ye kainoon ye kambong yaa be wonoon.
2 Kwane, Sabat aron keruune, kurikuri ambiwoombed andowe kedmengkandoone, yemoon kuu wengamberenekorib binangkiwen.
Binangkekorib, yikareb kaamoniwen, “Karub kee, kedmengkandi kee kunambed boon? Inamen mengmeng kara kee kanembed konoonkob, God yaromkono wedmi yeman kuu ongmimaan kii!

3 Ye kuu no ambib yenbi ye karub kuda! Ye kuu Meri yu dana, Yems yoom
Yosef yoom Yudas yoom Saimon yoom yi aagorok kedi! Ye yangkura kuu nub
yoom keyaa doruuwa!" andekorib, ye yaa kongeniwen.
4 Yesumbed yi yaa yedmoon, "Profesiman kuu yemoonbed karub amun
andimaib kumban, ye kambongdaniib ye karubkimiib ye ambanga damana
aweneyiib kumbedmo ye yaa karub amun andimokban." andoon.
5 Kowe, ye kuu God yaromkono wedmi yeman kuu ye kambong kumaom
ma korokbindo. Bob anikaddan mimim kumbedmo arimo ye dingkimbed
ari kowe ongmoone amun keriwen.
6 Kwane ye kuu binangkoon, yi kuu ye yaa anam andindo kowe.

Yesumbed Wad Ayoob Yedmoone Ye Wengiib Kanwiniwen (Mt 10:1-14, Lk 9:1-5)

Kwane, Yesu kuu wene kambong kambong yaa kedmengkandenmo ya-
roon.
7 Kedmengkandeendan wad ayoob kuu yedmoone, ye yaamo keriiwe,
awad arewa yenburi yaromkonoyiib kondene ayoob ayoob nekwoon kuu
wenebe weng amun dakmi ye dowad.
8 Nekwekore, yembed kwamunime andi ye weng daandoon, "Yiribmaniib
ma be wanaib, kungkang atmo. Omiibban meniibban odiibban, kui.
9 Yonkad deebime kumban ebkad maayiib maandaib.
10 Kambong maa aomnibko, karub maambed nambiwoom miniiwo
doberem andoonka, kwane kuyaom dobirime. Doberenib kumbed wene
kambong kuyaom domondi yaron keraneen, ambib maa yaa wene do-
baraib.
11 Kambong maa aomnibko, yiib yaa kubendokban kere wengamberen-
dokban keribka, yiib yon dabderem yiri ingkud kuu wangkibko kiroboko
koronde winime. Kwananiib kuu yi inamen arewa kuu yika akmi ye
dowad." andoon.
12 Kwane daandoone, yi kuu wenebe nimakarub yaa ambarakmi yaa kuu
koronde amonombime ande kedmengkandiwen.
13 Kedmengkandenib, yimbed awad arewa yemoon yenburenib, bob
anikaddan yemoon kuu yi korok ari olif yob ambod ok amun kerundi yeman
kumbed bunabende kurikuri keriiwe, God yaromkonombed amun keriwen.

Yoon Baptaisman Ye Korok Wandiwen (Mt 14:1-12, Lk 9:7-9)

14 Yesu ye weng yirin daande wuneen kowe, King Erod kangkon wengam-
boroon. Yenambed dakmiwen, "Ye kuu Yoon Baptaisman bobnoon yirimbed
demboon kii. Kwanekob God yaromkono wedmi yeman korokbimaan."
andiwen.
15 Kwanandiwen kumban, yenambed yedmiwen, "Ye kuu Elaidya kii!"
andiwen. Kumban yenambed dakmiwen kuu "Ye kuu profesiman maa,
kurin anuk yiri doriib kwamune areb kii!" andiwen.
16 Kwane dakmimaib kowe, Erod kuu wengamberekore yedmoon, "Ye kuu
nembed Yoon ye korok wandaane bobnoon kumbed demboon kii!" andoon.
17 Anuk yiri kuu King Erod yembed kwanime andi ye weng kondoonkob,
Yoon kuu awinene nong yengbe kanwene wii aom kowiwen. Yembed
kwanoon amborom kuu ye aagorok Filip ye wonong Erodiasbed yu ambi
dankare domonenuune Erodbed yu kuu awanoon kumbed
18 Yoonbed Erod yaa yedmimaan, "Eb aagorok ye wonong awani kuu
amob! Eb aagorok bobnindo kowe." andoon.
19 Kwaniiwe, Erodiasbed Yoon yaa arud wandunekoru ayande kameen
kumban, yu kuu kwanindeban,

20 amborom kuu Yoon kuu inamen yorokmo awinene karadmo ye karub
kowe, Erod kuu unekore Erodias yu arud kuu kebende ye oonoon. Erod
kuu Yoon ye weng wengamberene ne kiwaaniibban ee ande kirinwimaan
kumban ye dowaken ye yaa wengambarande kamimaan.
21 Amaanbed, King Erod ye wooneen yaron ani orok ani yeman yaron
muneen kowe, Erodiasbed kibikee ne aron kii ande meeneen. Erod ye korok
korok darewoowiib ana nangmidan yi korok korokiib Galelidan yi korok
korokiib kuu yambiwoom animanbon kowoon yaamo keriwen.
22 Kwaniiwe, Erodias yu mungkan kuu mene awuderenu ebkad wayirikni
andi andeen. Kwaneen kuu Erod yoom ye owod mene animan aniibdan
yoom kuu kubiwen.
Kwane, King Erodbed wonong koyu kuyaa yedmendoon, “Kub dowak-
enmo, komo ne yaa kuu kaamowebko nembed kub yaa kabda.” andoon.
23 Andekore yu yaa wiim aangki areb yedme kowoon, “Komo kaamona-
neeb kuu kabdeni, nembed oonaan yambibkin kangkon andokbe angkara
kuu kub kabdaniin.” andoon.
24 Andoone, yu kuu yi domonde wene yu awaan yaa kaamondeen, “Ne kuu
komo kawok andaniin kii?” anduune, awaanbed inande yedmeen, “Yoon
Baptaisman ye korok kii.” andeen.
25 Kwananduune, kirodmo koyu kuu wengiib king yaa kanwene yedmeen,
“Ne dowaken kuu kibirebyamo Yoon Baptaisman ye korok kuu yabad
arimbed kowe kawe.” andeen.
26 Anduune, King Erod kuu ye inamen aom kuu yiminban darewoob
keroon kumban, ye wiim aangkiyiib ye yoom aniwen kuu ye weng wengam-
biriweniib kuyaambed yu weng wengamberedandi kuu yiminban keroon.
27 Kowe kwane yembed korok wi ye karub yaa daanoon, “Wene Yoon ye
korok wanmene.” andoone, wene wii aombed Yoon ye korok kuu naroon.
28 Narekore, korok kuu yabad arimbed kanmonoone kande koyu yaa
kondoone, yumbed kanwene yu awaan yaa kondeen.
29 Kwane, Yoon ye kedmengkandidan kuu weng kee wengamberekorib, ye
id kuu kanwene bobkonombon ye botdem aom kowe mangkiwen.

Yesumbed 5,000iib Animan Bangkandoon (Mt 14:13-21, Lk 9:10-17, Yn 6:1-13)

30 Apasodan kuu wenebekorib, Yesu yaa ika mene awanewandenib,
yimbed komarewa kamenib kedmengkandiwen kuu ye yaa daaniwen.
31 Kwane, nimakarub yemoon kuu mene wene kamiib kowe, yi kuu
animan anindeban. Kwani kowe, yembed yi yaa yedmoon, “Yiibbedmo
ne yaa minibko wene kuweng aweneyiibban yaambed dibere yiidkem.”
andoon.
32 Andoone, yimbedmo parai motod aombed wene obonmo yaa andowe
winiwen.
33 Kumban motod aom awuniiwe, yemoon kuu wedmendekorib yi kuu
yikaadkeriwen kowe, taundan kuu yonka kabaanmo wene Yesu awene
wanandamiib yaa yidin wene kuyaa doriib.
34 Kwane, Yesu awene kuu wene wirinekoriwa, Yesu kuu kadaareb kuu
wedmendekore, yi yaa mimyob keendoon, amborom kuu yi kuu sibi areb
kumban ooni ye karuwiibban areb. Kowe, yembed weng yemoon ked-
mengkandoon.
35 Wene oobnone, ye kedmengkandeendan mene ye yaa yedmiwen,
“Keyaa kuu obonmo kambongiibban, angkon miriknandameen kii!
36 Kowe, nimakarub kee yedmendebko, wenebenib awanewandeen
ye okad angkayiib kambong kambong yaa wenebe yikareb animan
berengkanan anime.” andiwen.

37 Kumban yembed yedmoon, “Yiibbed animan bangkandibko anime.” andoon. Kwanandoone, yimbed ye yaa yedmeniwen, “Nimakarub korem yi animan berengkanuub kuu od darewoob kii! Od kuu wood kaningkaningiib deme ye kakman areb kii! Nub kuu wene kwamune animan kuu berengkane bangkandanuubkob ananiib dee? Yiminban oi!” andiwen.
38 Kwanandiiwe, yembed kaamondoon, “Yiib kuu om komoyiib? Wene wedmime.” andoon. Kwane wene wedmekorib, yimbed yedmiwen, “Om angkoyiib okyiri oon ayoowiib kii.” andiwen.
39 Kwane, Yesumbed nimakarub yaa yedmoon, “Wadbed nekwane kereek ari dibirime.” andoon.
40 Andoone, yi kuu yikareb nekwane wad mimo kuu 100iib kere wad maa kuu 50yiib kere kwamune nekwanmo wene dibiriwen.
41 Kwaniiwe, yembed om angkoyiib oon ayoowiib kuu bene ambid ari wedmene God yaa eso andekore, omiib ooniib kuu domangkoon. Kwanekore, ye kedmengkandeendan yedmoone, nimakarub yaa benbangkandenmo yariwen.
42 Yi korem kuu ane mikmoniwen.
43 Anekoriwa, ye kedmengkandeendanbed omiib ooniib dungkun dungkun kuu ben kabed aom kambungke dewene kabed wad ayoowiib kuu ambonmo wire wonoon.
44 Nimakarub korem animan aniwen kuu karub 5,000iib.

Yesu Ok Animari Dodkanmo Wonoon (Mt 14:22-36, Yn 6:16-21)

45 Kwane kuyaambed Yesu kuu ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Motodbed Betsaida yaa yiibdin yanime.” andoone winiiwe, angkon kadaareb yaa ika winime ande yedmekore domondoon.
46 Kwane domondekore, aangko ari wene kurikuri kerok wonoon.
47 Kwane miriknoone, ye kedmengkandeendan kuu motodiib bowan wedangka domenmo weniib. Yesu kuu bid yaa yembirimo keroon.
48 Kowe, ye kedmengkandeendan kuu wedmendoone, ud yaa yobdoodmo awingke dongmenabiwen, amborom kuu nuubbed yi yaa naawonmo dedmonoon kowe. Amnoom warewini yaambed yiyiib yaa bowan animarimbed dodkanmo wonoon. Wene yi kuu burudandokandoon
49-50 kumban, yi kuu ye wedmeniiwe ok animari dodkanmo meneene, yimbed meeniwen kuu ye kuu awad manok ande unekorib komkiwen.
Kwane kuyaambed, yi yaa daandoon, “Nembed kei, yiib unaib, yiib niindem aom aromnime.” andoon.
51 Kwanekore, yiyiib yaa motod aom aomnoone nuub kuu dowan keroon. Kwanoone yi kuu binangki darewoob keriwen,
52 amborom kuu yi kuu omdini aniwen ye weng id anam kandindo, yi mimyob kuu kebeniwen kowe.

Bob Anikaddan Ongmenaboon

53 Kwane, yara yane bidambib Genesaret yaa wirine kuyaa motod nong boroniwen.
54 Kwane kuyaambed, nimakarub kuu Yesu wedme yikaadkeriwen
55 kowe, kabaanmo wene ambibkin kuyaom bob anikaddan korem yi did arimbed be kunaya winimaan yaa be minimaib.
56 Yesu kunaya winimaan, kambong aom o taun aom o ambibkin angka o kunaya winimaan kuu bob anikaddan kuu yenambed be mene kambong wedya nongkobimaib. Kwane yi kuu badmendok ande eekmimaib, yebkad doboob dungkun yaa kangkon, korem kane kanembed ye yaa badmeniwen kuu amun keriwen.

7

God Ye Amob Yaamo Wengambiri (Mt 15:1-20)

1 Farisidaniib Yuudan yi amob kedmengkandidan yenayiib Yerusalem
yaambed mene, Yesu yaa awanewande
2 wedmiiwe, ye kedmengkandeendan yena kuu yi dingki ogindo kumbed
aniib kowe, oo God yaa meenindo kumbed aniib ande meeniwen.
3 (Yuudan yoom yi Farisidan yoom yi korem kuu yi aamkono yi
amowamob awinimaib kowe, animokban yi dingki kuu kurikuri kere ogeko-
riwed.
4 Kwane, animan berengkimaibbon yaambed minimaib kuu animokban
yika ogekoriwed. Angkon, yi kuu aamkono yi amowamob yena yemoon
yaambed awinimaib, meneki awene ogi ye kara kuyiib kui.)
5 Kwani kowe, Farisidan yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan
yoombed Yesu yaa kaamoneniwen, "Komoyiibkob eb kedmengkandeebdan
kuu aamkono yi amowamob yaambed dorokban, kurikuri kere dingki
ogindombed yi animan animaib?" andiwen.
6 Kwanandiiwe, yembed inande yedmoon, "Yiib kuu aadidmidan kii!
Aisaiya kuu unyeman profesi weng wengambere dakmoon kuu yiib yaa
anammo keroon. Dakme wongkoon kuu,
'Nimakarub kee, naningko wengbed kankoonimaib,
kumban yi mimyob kara ne yaa kuu ambab.
7 Yi kedmengkandi kuu karub yi inamenmo kedmengkandimaib kowe,
yimbed naningko kankooni kuu yiminban keroon.' andoon.
8 "Yiib kuu God ye amob kuu korondiiwe wene angkanoona, karub yi
kedmengkandi yaambed awiniwen." andoon.
9 Andekore, yembed yi yaa ika yedmoon, "Yiib kuu God ye amob kuu kan
angka kowene yiibka yiib amowamob yaamo awinimaib. Kumban yiibbed
inamen keyaa kuu kiwaan amun ande meenimaib kii!
10 Mosesbed yedmoon, 'Yiib ambeya enaya yaa wengambere awandime.
Kanembed yambeya enaya yaa amkidbaneen kuu aye kowi yeman.' an-
doon.
11 Kumban yiibbed kedmengkandimaib kuu kanembed awodki yaa o
awaan yaa yedmaneen kuu, 'Nembed yiib yaa komo awandaniin kuu God
yaa munob kowi yeman ande kowaan kowe, yiib yaa kondindeban.' anda-
neen kuu
12 yiibbed ye arian awandi kuu kebenimaib amob weng andewen kowe
andimaib.
13 Yiib kwamimaib kumbed yiibbed God Ye Weng awine kankubunene
yiib amowamobmo awinimaib. Yiib kuu kwamune maa maa kamimaib kii!"
andoon.

Nimakarub Yi Mimyob

14 Andekore, kadaareb yaa yedmoon, "Minime. Yiib korem ne weng kee
wengamberenib meene weng id kandime.
15-16 Bunangka yeman maa karub ye mongkodem aom awunimaan kuu
God yaa arewa keri yemanban. Kumban, komo karub ye niindem aombed
angkadirimaan kuu God yaa arewa keri yeman."* andoon.
17 Kwane, kadaareb kuu domonde ambiwoom aomnoone, ye ked-
mengkandeendanbed ye yaa kuruweng ye id kuu kaamoneniwen.

---

* **7:15-16:** Buk Maak kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: "Kanembed kerendemiib keroka kwane wengamborok."

18 Kaamoneniiwe, angkon neman yembed yedmoon, “Yiib kuu weng
id kandindebankowoo? Bunangka yeman maa karub mongkodem aom
aomnimaan kuu ye nen God yaa arewa kerunindeban,
19 amborom kuu ye mimyob aom awunimokban, ye kabeyobmo aom aom-
nimaan, kwane ot kerimaan kowe.” andoon. Kwane Yesumbed dakmene
animan korem kuu ani yeman, amowiibban ande kowoon.
20 Kwane, ika yedmoon, “Komo karub ye mimyob aombed angkadirimaan
kumbed kuu God yaa arewa keri yeman.
21 Kwanayiibkob, karub yi mimyob yaa kwane kuyaombed meeni inamen
angkadirimaan kuu inamen miin arewayiib nenem kamiyiib yid biyiib
kumka kuman yenbandi inameniib
22 barang yemoon be amukniyiib maa yaa norin angkimberembiriyiib
dudanabiyiib nima yi weng dakmenabiyiib maa ye barang yaambed
wungkandiyiib wengamborokbanabiyiib kerengkani karayiib inameniib-
ban karayiib, kui.
23 Kwamune ye kara arewa korem kee karub mimyob aombed angkadiri-
maan kumbed God yaa arewa kerimaan kii.” andoon.

Yuudanban Ye Wonong Yu Anam Andi (Mt 15:21-28)

24 Yesu kuyaa kuu domonde wene Taiya taun ye kambong dia dia yaa
wonoon. Wene ambiwoom aomne dobarandameen kowe, ye dowakenban
karub yena yikaadkeruni kuu. Kuned ye kuyaa doboroon kuu biknindeban.
25 Kwane kuyaambed, wonong yu kuu ye weng wengamberekoru, yu
wonong dana awad arewambed ibnendoon kowe, mene Yesu yaa ye yon yiri
bumangke korok okad yiri kankubuneen.
26 Yu kuu Yuudan yi wonongban kambong Taiya diambed wooneen yu
wonong. Yumbed Yesu yaa eekmeen kuu yu dana yu niindem aom awad
arewa kankorarok andud.
27 Yesumbed yu yaa yedmoon, “Dana yi om kuu be wene yi anon yaa
ogood kiradmi kuu arewa kowe, ibduruk kuu animan kondibko dana kuu
ane mikmoniwed.” andoon.
28 Andoone, yumbed inande yedmeen, “Yariman ee. Kwanandeeb kuu
anam kumban, dana yi animan ambong ambong kuu arak arimbed dab-
derem yiri kirobaankob anonbed animaib.” andeen.[†]
29 Kwananduune, yembed yu yaa yedmendoon, “Kub kwamune inan-
dewen kuu amun kowe, ambiwoom wene. Awad arewa kub dana yaa kuu
domonde wonoon kii.” andoon.
30 Kwanandoone, yu kuu wene ambiwoom wedmuune, anam, angkimbon
arak ari angkuun, awad arewa kuu angkanoon kowe.

Karub Kerendem Kebengkane Ong Duknoon Kuu Ongmoon

31 Kwane, Yesu kuu Taiya taun dia koronde Saidon taun burudande,
bowan Galeli angkara wene Dekapolis ambibkin aom wonoon.
32 Kuyaambed, karub yenambed karub kerendem kebengkane ong du-
knoon ye karub kuu nenmenenib, yimbed ye yaa karub ari dingki kowe God
yaromkonombed ongmok ande eekmiwen.
33 Kwane, Yesumbed kadaareb aom kuu koronde nen angkaro angkambed
ye dingkiodbed karub ye kerendem aom dedmoboon. Kwanekore, yembed
kamok dare karub ye ong yaa badmenoon.
34 Badmenene, niindem inum nare ambid ari indob kankoone wedmene
yedmoon, *“Efata”* andoon ye weng id kuu “Nandok!” andoon.

---

† **7:28:** Kuruweng kemaom kuu dana kuu Yuudan areb, anon kuu Yuudanban areb.

35 Kuyaambed, karub ye kerendem kuu nandene ye ong kuu oroknoone
weng amunmo dakmoon.
36 Yesumbed yi yaa dakmaib ande amob kowoon, kumban yembed
yemoon kwane kamoon kuu yimbed ogood kwane yemoon dakmiwen.
37 Weng kee wengambiriwendan korem kuu binangki miin darewoob
keriwen. Yikareb dakmiwen, “Yembed korem kuu yiminmo ambangkoon
kii! Ye kuu kerendem kebengkoondan ongmaane wengambiri yimin ker-
imaib, angkon weng dakmindebandan kuu ongmaane dakmimaib kii!”
andiwen.

8

Yesumbed 4,000iib Animan Bangkandoon
(Mt 15:32-39)

1 Aron yemoonban dowan kere wuneene, kadaareb mamaa Yesuyiib yaa
nedbiwen. Kwane yi animaniibban kowe, Yesumbed ye kedmengkandeen-
dan yaa baande ye yaamo kere yedmoon,
2 “Ne kuu nimakarub keyaa mimyob keendaan. Yi kuu ne yoom aron
ayoobmimiib dobiriwen kowe, yi animan kuu dowan keroon.
3 Nembed yi kuu ambiyoom winime andaniin kuu yi mungimo wene
kiwaan wedya kirobaniib, amborom kuu yena kuu ambabbed miniwen
kowe.” andoon.
4 Kwanandoone, ye kedmengkandeendanbed inandiwen, “Kumban, am-
boon keyaom kee kunayambed animan kuu benub bangkandanuuwe ane
yimin keraniib?” andiwen.
5 Kwanandiiwe, Yesumbed kaamondoon, “Yiib kuu om kuu komoyiib?”
andoon. Andoone, “Ediib.” andiwen.
6 Yembed kadaareb kuu “Okad yiri dibirime.” andoon. Kwanekore, om
ediib kuu bene God yaa eso andekore, yembed domangkene, nimakarub yaa
bangkandime ande ye kedmengkandeendan yaa yedmoone kwaniwen.
7 Yi kwangkon okyiri oon embeng embeng yemoonbaniib kowe, yembed
bene God yaa eso andekore, ye kedmengkandeendan yaa yedmoone nek-
wane bangkandiwen.
8 Kwane nimakarub kuu ane mikmoniwen. Kwanekorib, ye kedmengkan-
deendanbed animan dungkun dungkun dangoon kuu kabed ediib aom
benkambungkiiwe deedere ambonmo keroon.
9 Nimakarub korem aniwen kuu 4,000iib areb. Kwane yedmendoone
wenebiiwe,
10 ye kuu ye kedmengkandeendan yoom parai motod aom aomnekorib,
Dalmanuta ambibkin yaa winiwen.

Farisidan Yi Kaamobi
(Mt 16:1-12)

11 Winiiwe, Farisidanbed mene ye komboon wedmi ye dowad Yesu yaa
kaamoneniwen kuu God yaromkono yaambed dud korokbok andiwed.
12 Kwaniiwe, ye kuu niindem aom inum darewoob nare kubiyiibban
kerekore, yedmoon, “Nimakarub korem kibikee doriib kee, komo dowad
God yaromkono wedmi yemanmo dud korokbok ande kaamobiib? Nembed
yiib yaa ke anam yedmendaan kei, dud korokbi kuu ma kondaanban.”
andoon.
13 Kwane, Farisidan awene kuu domondoone, ye kedmengkandeendan
yoom wene parai motod aom aomnekorib, yara yaniwen.

Farisidan Yoom King Erod Yoom Yi Inamen Kandaib

14 Ye kedmengkandeendan kuu animaniib ma winindo nonondandiwen,
kumban parai motod aom aomniwen kuu flawa mimoyiib.
15 Aomne winiiwe, Yesumbed yi yaa kaadkerime andi ye weng daandoon,
“Korobe kaadkerime, Farisidan yi flawa kabayingke obo keri yemaniiwa
Erod ye flawa kabayingke obo keri yemaniiwa kuu.”* andoon.
16 Andoone, yikareb andangke yedmiwen, “Kwanandoon ye amborom
kuu nub kuu flawayiibban kowe.” andiwen.
17 Kwane yika dakmiib kuu Yesu kuu yekaadkeroon kowe, yi yaa kaamon-
doon, “Yiib komande flawayiibban ande dakmiib? Yiib kuu kwane wedme
kaadkerindokowoo? Yiib mimyob kuu kebenoonkowoo?
18 Yiib kuu indowiib kumban wedmimokban dee? Kerendemiib kumban
wengambirimokban dee? Yiib kuu meenindokowoo?
19 Nembed om angkoyiib karub 5,000iib yi dowad domangkeni bangkan-
daan kuu kabed komoyiib yiibbed benib animan dungkun dungkun kuu
benkambungkiiwe daadere ambonmo keroon?” andoone, yimbed inandi-
wen, “Kabed wad ayoowiib.” andiiwe,
20 yedmoon, “Kwane, nembed nimakarub 4,000iib yi dowad om ediib
domangkeni bangkandaan kuu kabed komoyiib yiibbed benib animan
dungkun dungkun kuu benkambungkiiwe daadere ambonmo keroon?”
andoone, yimbed inandiwen, “Kabed ediib.” andiwen.
21 Kwanandiiwe, yembed yi yaa kaamondoon, “Yiib kuu kwane ma
wedme kaadkerindo keriwenkowoo?” andoon.

Indob Tut Ye Karub Ongmoon

22 Yi kuu kwane mene kambong Betsaida yaa nandiiwe, karub yenambed
indob tut ye karub kuu nenmenekorib, Yesumbed ye yaa angkoronok ande
eekmiwen.
23 Kwane, yembed indob tut ye karub kuu dingki yaambed awinenekore,
kambong bunangka nenwonoon. Nenwenene, karub ye indob yaa kamok
darunekore, ye dingki kuyaa nongkoboon. Kwanekore kaamonenoon, “Eb
kuu ma wedmeneewoo?” andoon.
24 Andoone, kankoone wedmene yedmoon, “Ne kuu nimakarub kuu
wedmendiin, kumban yi kuu at areb dodkanmo dewenebiiwe wedmiin kii.”
andoon.
25 Angkon ika Yesu ye dingki karub ye indob yaa nongkoboon. Kwanoone,
ye kuu indob nandoone korem kuu dianmo wedmoon.
26 Kwane, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Ambiwoom wenebka, kambong
aom kadaarewiib yaa ika wanaab.” andoon.

Pita Ye Anam Dakmi Yesu Yaa (Mt 16:13-16, Lk 9:18-22)

27 Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kuu kambong Saesaria Fili-
pai angkara angkara yaa winiwen. Wenonib, wedyambed yembed yi yaa
kaamondoon, “Nimakarubbed ne yaa kuu kane andimaib?” andoon.
28 Kwanandoone, yimbed yedmiwen, “Yena kuu eb kuu Yoon Baptaisman
andiiwe, yena kuu eb kuu Elaidya andiiwe, yena kuu eb kuu profesiman
mamaa andiiwe kamimaib kii.” andiwen.
29 Kwamiiwe, yembed kaamondoon, “Kumban angkon yiib kude? Yiibbed
ne yaa kuu kane andaniib?” andoon. Andoone, Pitambed yedmoon, “Eb kuu
Keresu, Godbed Kinoona Menewenman kii.” andoon.

---

* **8:15:** Farisidan yoom Erod yaa dabokniwendan yoom kuu Yesu yaa anam andindo. Kwane, yi inamen kuu Yesu ye dowakenban.

30 Yesumbed kaadkeri weng yedmendoon, “Weng kee wene karub maa
yaa daanaib.” andoon.

Yesu Ye Bobnaneen Ye Weng Dakmoon
(Mt 16:21-28, Lk 9:22-27)

31 Kwane, yembed yi yaa andowe kedmengkandoon, “Karub Ye Mingki
kuu durud yewed yemoon kandaneene, Yuudan yi aamkono yoom God dore
Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok darewoob yoom Yuudan
yi amob kedmengkandidan yoombed kan angka kaarenib aye kowaniib,
kumban aron ayoobmim dowan keranuune ika dembaneen.” andoon.

32 Weng kuu yembed dianmo bikni bikniyiibban kwane daandoon. Daan-
doone, Pitambed nen angkaro wene andowe ongkanoon.

33 Kumban, Yesu kuu amonombe ye kedmengkandeendan yena yaa
wedmendekore, yembed Pita yaa ongkane daanoon, “Eb kuu Seten areb
kerewen kii! Ne yaa kuu angkane! Eb kuu God ye inameniibban, karub yi
inamenmo awinewen.” andoon.

34 Kwanekore, yembed kadaarewiib ye kedmengkandeendaniib kuu
baandoone ye yaamo keriiwe yedmoon, “Karub kanembed ne yoman man-
andamoka, yekareb ye inamen kankubune yaro ye at ming kankarinekore,
ne yoman monok.

35 Kanembed ye wadkeri yeka awinaneen kuu korem bobnaneen, kum-
ban kanembed ye wadkeri kuu ne yaa kawene weng amun ye dowad
domonaneen kuu wadkeri anam kandaneen.

36 Karub kuu nimakarub korem yaa burudande dore okad kumundin kiri
kee korem yeka kandaneen kumban, amaan ye kingkin kuu kumbaanban
yamotbon yaa kankoraraneen kuu amun dee? Dowan!

37 Karub kuu komombed God yaa konekore, ye kingkin kuu kumbaanban
yamotbon yaa kankorarokban keraneen? Dowan!

38 Okad kumundin kiri kee ye nimakarub korem kuu ambarakmenib
God anam kuu domonene maa maa yi yoman yarebimo kamimaib kowe,
kwanimaib yaron aombed doruub kii. Kwane kumaom kuu kanembed
Karub Ye Mingki yaayiib ye wengiib yaa karak bobnaneen kuu, yembed
yambe God ye nambiriyiib God ye engyus karadmoyiib be ika mananeen
yaron kuu, karak bobnoonman yaa kuu ika yembed karak konekore ambid
ari nenwanaanban.” andoon.

9

1 Andekore, yembed yi yaa yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmen-
daan kei, yiib yena kiri doriib kee bobnaibban yaron kuu Godbed korok kere
ooni yeman aromkonoyiib mananeenkob wedmaniib.” andoon.

Yesu Yaa Nambiriyiib Konoon
(Mt 17:1-13, Lk 9:28-36)

2 Aron benmeyiib dowan keruune, Yesumbed Pita yoom Yems yoom
Yoon yoom kuu bindore aangko ambab ari daanoon. Kwari kuu obonmo.
Kuyaambed ye yaa God ye nambiri monoone, yeka mamaa keroon.

3 Kwane, yebkad kuu nambiri darewoob menengmenengmo kerekore,
kawanmo dangkorong ongmimaib yeman korem kuu burudandoon.

4 Kwarimbed wedmiiwe, Elaidya yoom Moses yoom kurin kurin dobiri-
wen kumbed angkadiriiwe Yesu yoom dakmiib

5 kowe, Pitambed Yesu yaa yedmoon, “Kedmengkandi korok ee! Nub
kuu keyaa kee munuwen kuu amun kii! Kowe, nubbed kombon ayoobmim
ebmaniib Moses yemaniib Elaidya yemaniib kwane ongmem.” andoon.

6 (Ye kuu ongme meene yedmindo, amborom kuu kedmengkandeendan
ayoobmim kee uni darewoob keriwen.)

7 Kwane, wiibbed mene dabunendeen. Kwamune wiib aombed wengmo
meneboon, “Kekee ne Dana, ye yaa ne mimyob dowaken kowaan. Ye weng
wengambirime!” andoon.
8 Kwane kuyaambed wiiwiib nambiriyiib dowan keroone kirodmo yi
kuu kereknanabiwen kumban, Mosesiib Elaidyayiib kuu wedmendindo,
Yesumo wedmeniwen.
9 Yesu yoom ye kedmengkandeendan ayoobmim yoom kuu kwane aangko
arimbed ika kubudoronib, Yesumbed yi yaa daandoon, “Komarewa wed-
miwen kuu karub yena yaa dakmaib, kwane wene Karub Ye Mingki kuu
bobnaneen yirimbed demboked.” andoon.
10 Andoone, yi kuu “Ee, yena yaa dakmaubbanaa.” andekorib, bobnaneen
yirimbed dembaneen andi ye weng id kuu komarewa kii ande yikareb
andangkiwen.
11 Kwane, yimbed ye yaa kaamoneniwen, “Komoyiibkob Yuudan yi amob
kedmengkandidanbed ‘Elaidyadin ika mananeenkob, Keresu kuu yoman
mananeen.’ andimaib?” andiwen.
12 Kwanandiiwe, Yesumbed inandoon, “Anam kuu Elaidyadin mene
ongmi ye dowad korem nekwaneenkob, kumban komoyiibkob kwane
wongkoon kuu Karub Ye Mingki kuu durud yewed darewoob konenib, ye
weng wunekaraniib?
13 Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, Elaidya kuu ika monoone
dowan keroon. Kwamune yi meeni dowaken korem kuu ye yaa kwaniwen
kowe, God Ye Weng aombed unyeman ye dowad wongkoon kuu anam id
keroon.” andoon.

Dana Awad Arewambed Ibnenoon Kuu Ongmoon (Mt 17:14-21, Lk 9:37-43)

14 Kwane, yi kuu aangko arimbed kamene wedmiiwe, kedmengkandeen-
dan yena yaa Yuudan yi amob kedmengkandidanbed wengberendiiwe,
kadaareb kuu yi angkara awanewandiwen.
15 Kwane, nimakarub korem kuu Yesu wedmenekorib, karub yeka mamaa
ande binangki ye inamenbed meeniwen kowe, ye yaa kabaanmo wene
kubenok winiwen.
16 Winiiwe, yembed ye kedmengkandeendan yaa kaamondoon, “Yiib kuu
komo dowad yi yaa wengberendiib?” andoon.
17 Andoone, karub maa kadaareb aombed inandoon, “Kedmengkandi
korok ee. Ne dana kuu eb yaa nenmanaan, ye kuu awad arewambed
ibnenoone weng dakmindeban keroon kowe.
18 Kwane, ibnene kankoraraane okad yiri kombirimaan, komberene
kamoka ongkewa ningkambo kabanga kamene id karungnimaan kowe,
nembed eb kedmengkandeebdan yaa awad arewa kuu yedme anburime
ande yi yaa kaamondaan kuu, yi kuu kwanandamiib kumban kwanindeban
keriwen.” andoon.
19 Andoone, Yesumbed inandoon, “O nimakarub korem kibikee doriib kee,
yiib kuu anam andi awinimokbanaa! Aron komoyiib yiib yoom dobaraniin?
Aron komoyiib yiib ambarakmi wedme dobaraniin? Dana kuu ne yaa
nenminime.” andoon.
20 Andoone ye yaa nenminiiwe, kwane awad arewa kuu Yesu
wedmenekore, kwane kuyaambed karub dana kuu kot ayimaun areb
kwane kankoraroon. Kwane, okad yiri kombere boronmo dewenebene
ongkewiib kamokiib kamoon.
21 Kwamoone, Yesumbed dana yawodki yaa kaamonenoon, “Aron ko-
moyiib kwamune kamembirimaan?” andoon. Andoone, yembed inandoon,
“Dana mana yaambed kwamune kii!

22 Kwane, aron yemoon amot aom kankorarene ok yiri kankorarene aye
kowande kamimaan. Kumban, eb kuu yimin keroka, nub yaa mimyob
keende awande." andoon.
23 Yesumbed ye yaa yedmoon, "Eb meeni kuu ne kuu yiminban dee?
Kanembed anam andekore, komo komo meenaneen kuu kwananeen." an-
doon.
24 Kwane kuyaambed dana yawodkimbed naawonmo baande yedmoon,
"Ne anam andaan, kumban ne yaa awawe, ne anam andi kuu darewoob
kerok kii!" andoon.
25 Kwane Yesu kuu wedmoone, nimakarub yemoon kuu kabaanmo mene
yembed kwameen yaa wedmenande meniib kuu ye dowakenban kowe,
awad arewa yaa yedme anburene yedmoon, "Eb kuu kerendem kebengkoon
weng dakmindeban ye awad, nembed eb yaa yedme kowaan kuu dana
ye niindem aom kuu angkadere, angkon ika ye niindem aom awunaab."
andoon.
26 Kwanandoone, awad arewa kuu naawon komkene kenambun kanko-
rarekore angkadoroon. Kwanoone, dana kuu bobne at dumbab areb keroon
kowe, yemoonbed yedmiwen, "Bobnoon kii!" andiwen.
27 Kumban Yesumbed ye dingki yaa awine nenkoonoone yaro doroon.
28 Kwanekore, Yesumbed wene ambiwoom aomnoone, ye kedmengkan-
deendan kwangkon aomne yemyeb ye yaa kaamoniwen, "Nub kuu komoyi-
ibkob yedme kankaarindo keruwen?" andiwen.
29 Yembed inandoon, "Kekamune ye kara kee kurikuri keraniibkob
angkadaraneen." andoon.

Yesumbed Ye Bobni Weng Ika Yedmoon

30-31 Kwane kuyaa kuu koronde wene ambibkin Galeli angkara yaa wini-
wen, amborom kuu Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa kedmengkan-
deen kowe, ye dowakenban karub yena yimbed weniib yaa yikaadkerundi
kuu. Yembed yi yaa yedmoon, "Karub Ye Mingki kuu ambodange karub
yena yi dingki ari kowaneene, yimbed ayaniiwe bobnaneen kumban, aron
ayoobmim dowan keranuune ika dembaneen." andoon.
32 Kumban yi kuu yembed weng kee dakmeen ye id kuu kandindo. Yi kuu
uniwen kowe, kuye id kuu kaamonindo.

Kane Kuu Arimbed?
(Mt 18:1-5, Lk 9:46-48)

33 Kwane, yi kuu Kapeenaum taun yaa miniwen. Mene ambiwoom
kerekorib, yembed yi yaa kaamondoon, "Yiib komo weng yaambed kiwaan
yaa kuu wengberenmo miniwen?" andoon.
34 Kumban yi kuu iwari keriwen, amborom kuu yi kuu kiwaan
wedyambed kane kuu arimbed ande wengbiriwen kowe.
35 Kwane Yesumbed diberekore, ye karub wad ayoowiib yaa baandoone
nedbiiwe yedmoon, "Kanembed ari kerandamoka, ye kuu korem yi dab-
derem yiri kerene nimakarub korem yaa kangkon awandok." andoon.
36 Andekore, dana mana nende yiyiib aom kowoone doboroon.
Doboroone, ye dingki aom nenkonekore, yi yaa yedmoon,
37 "Kanembed ne yaa mimyob dowaken kowi ye dowad dana embeng em-
beng keyaa kubendaniib kuu ne yaa kubewaniib kii. Kumban ne yaamom-
ban, yembed yedmewoona manaan ye God yaa kangkon kubenaniib kii."
andoon.

Nub Yaa Bon Kerindoman Kuu Nub Angkodmi
(Lk 9:49-50)

38 Yoonbed yedmoon, “Kedmengkandi korok ee, nub kuu karub mamaa
wedmenuub, eb aningko yaambed awad arewa yedme yenbureene nubbed
koronde ande yedmenuwen, amborom kuu ye kuu nub yoom yarindo
kowe.” andoon.
39 Kwanandoone, Yesumbed yedmoon, “Kwane kebenaib. Kanembed
naningko yaambed God yaromkono wedmi yeman dud korokbaneen kuu
kwananeen ye yoman kumbed ne yaa weng arewa ma yedmaanban,
40 amborom kuu kanembed nub yaa manmo kerindo kuu nub angkodmi
kowe.
41 Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, kanembed eb kuu Keresu
ye karub ande yekaadkerekore, naningko yaambed ok yuun kabdaneen kuu
anam kuu ye kakman kuu Godbed kowaneen.” andoon.

Dedmobeniwed Ambarakmi

42 “Kowe karub o wonong o dana aningkoyiibban ne yaa anam andiwen-
dan mim keyaa kanembed dedmonaneenkob ambarakmaneen kuu amun
kuu ibduruk kuu kuye karub kuu kongkono yaa bot darewoob yengbekore
karamok yiri korarok.
43-44 Eb dingkimbed dedmonoonkob ambarakmewen keroka nare
wankare. Dingki mimomo aron korem korem ye wadkeri kandi kumbed
yimin. Kwanindo kere eb dingki ayoowiib kuu kumbaanban yamotbon yiri
wananeeb kowe, kuu arewa kii.*
45-46 Angkon eb yonbed dedmonoonkob ambarakmewen keroka nare
wankare. Yon mimomo aron korem korem ye wadkeri kandi kumbed
yimin. Kwanindo kere yon ayoowiib kuu kumbaanban yamotbon yiri
kankaaraneen kowe, kuu arewa kii.†
47 Angkon eb indobbed dedmonoonkob ambarakmewen keroka biande.
Indob mimomo God yambibkin aom awuni kumbed yimin. Kwanindo kere
indob ayoowiib kuu kumbaanban yamotbon yiri kankaaraneen kowe, kuu
arewa kii.
48 Kuyaa kuu
‘karub bob id animaib ye eekbad duknaibban anembaraniiwiib
angkon amot kumbaanbaniib kui.’
49 “Kwani kowe, animan korem kuu karamiib boknimaib, kwamune areb
nimakarub korem kuu amot yumbu aombed dewananiib, arewa nengki ye
dowad.
50 “Karam kuu amun kumban, ye ambod dowan keraneen kuu komo kere
ika karam ambod kuu ongmaniib? Yiib niindem aom kuu karamiib areb
keroko, yewenubmo neman neman kame dobirime.” andoon.

10

Wonong Awanekore Domondi
(Mt 19:1-9)

1 Kwane, Yesu awene kuu kuyaa koronde wene Yudea ambibkin buru-
dande wene ok Yooden yara yaa winiwen. Winiiwe, kadaareb yemoon kuu
ye yaa miniiwe, ye koobdande yi yaa kedmengkandoon.
2 Kedmengkandeene, Farisidan yenambed menenib komboon kaamoni ye
dowad ande kaamoniwen, “Karubbed ye wonong awanekore domondi kuu
amob dee?” andiwen.

---

* **9:43-44:** Buk Maak kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Kuyaa kuu karub bob id animaib ye eekbad duknaibban anembaraniiwiib angkon amot kumbaanbaniib kui. † **9:45-46:** Buk Maak kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Kuyaa kuu karub bob id animaib ye eekbad duknaibban anembaraniiwiib angkon amot kumbaanbaniib kui.

3 Andiiwe, yembed inande yedmoon, “Mosesbed kuu komo amob yedme
kowoon?” andoon.
4 Andoone, yimbed yedmiwen, “Mosesbed karub yaa yedmoon kuu
domondi yeman ye kerek karubbed wongke kondekored domondi kuu
yimin andoon.” andiwen.
5 Andiiwe, Yesumbed yedmoon, “Yiib niindem aom kuu kamkono kowe,
Mosesbed amob kee yiib dowad wongkoon.
6 Kumban yimin yiri andowoon kuu Godbed ‘karuwiib wonongiib ayoob
ongmenaboon’.
7 ‘Kwamunekob, karub kuu yawodkia awaana domonde ye wonong yaa
daboknaneen,
8 daboknaneena yi ayoob kuu id mimo keraniib.’ Kwani kowe, yi kuu id
ayoobban, id mimo kui.
9 Kwanikob, Godbed yi ayoob be daboknoon kowe, yi kuu nimakarubbed
ben andokbe yeka yuka keri yemanban.” andoon.
10 Kwane, yi kuu angkon ika ambiwoom aomnekorib, ye kedmengkan-
deendanbed keye weng id kuu Yesu yaa kaamoneniwen.
11 Kaamoneniiwe, yembed yedmoon, “Kanembed ye wonong domon-
dekore wonong mamaa awananeen kuu nenem kara kowe, ibduruk
awanoon ye wonong yaa ambarakmaneen.
12 Angkon yu kangkon yu karub domonekoru karub mamaa yaa
awananuun kuu nenem kara kowe, ye yaa ambarakmanuun kii.” andoon.

Yesu Yoom Dana Yoom
(Mt 19:13-15, Lk 18:15-17)

13 Kwane, nimakarub kuu danaya Yesumbed ye dingki ari kowe amun
kerundok ande ye yaa be menebiiwe, ye kedmengkandeendanbed yi yaa be
winime ande ongkande kebengkiwen.
14 Kwamiiwe, Yesu kuu wedmendekore kongendoon kowe, yembed yi yaa
yedmendoon, “Kebendaib. Korondibko dana kuu kwane ne yaa menebime,
amborom kuu Godbed korok kere ooni aom dobiri ye yumbon kuu dana kee
areb keriwendan yiman.
15 Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib kuu dana areb kere God
ye dabderem aom dobiribko, Godbed yiib korok kerok. Kwamaibban kuu
God yambibkin aom awunaibban.” andoon.
16 Andekore, dana kuu be ye dingki aom kerekore, yi yaa amun kerun-
doon.

Kewedman Yiribman Yemoon
(Mt 19:16-30, Lk 18:18-30)

17 Kwane Yesu kuu andowe wonoone, karub maa kabaanmo wene ye
yaa dangbodin yiri bumangkene kaamonoon, “Kedmengkandi korok amun.
Komo kerenid wadkeri aron korem korem yeman kuu kandaniin?” andoon.
18 Andoone, Yesumbed yedmoon, “Komandewed ne yaa amun andeeb?
Nimakarub korem kuu amuniibban, Godmo amun.
19 Amob weng kuu ebkaad. Kumka o kuman ayaab, nenem kamaab,
yid baab, ambarakmoon ye dudi weng daandaab, karub maa yaa birande
barang baab, eb ambeya enaya yaa meene wengambere.” andoon.
20 Andoone, yembed dianmo dakmoon, “Kedmengkandi korok, korem kee
ne kewed keraan yaambed awinaan kii.” andoon.
21 Andoone, Yesu kuu ye yaa wedmenekore, mimyob dowaken keene
yedmenoon, “Eb kuu inamen maa kee awinindo. Wene, eb yiribman korem
kuu berengkekoreb, od kuu kamboknondan yaa bangkande. Kwananeeb

kuu Godbed eb kakman Ewen ari kowaneen. Bangkandekoreb, ne yoman mene." andoon.
22 Kwanandoon kumbed karub kuu kubiyiibban kere wonoon, amborom kuu ye kuu yiribman yemooniib kowe.
23 Kwane, Yesu kuu kereknanmo dewenebene ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, "Yiribman yemoondan yikareb kankubunekoriwa Godbed korok kere ooni yeman aom awuni kuu miin yobdood kii!" andoon.
24 Ye kedmengkandeendan kuu kuye weng yaa binangkiwen, kumban Yesumbed angkon ika yedmoon, "Danaya, kane kuu yekareb kankubune God ye dabderem aom doboroked Godbed ye korok kere ooni kuu miin yobdood kii!
25 Kemo kuu nidoro dem kuu awunaneen kuu yobdood dee? Yiribman yemoon ye karub kuu yekareb kankubune God ye dabderem aom doboroked Godbed ye korok kere ooni kuu kekamune ye yobdood burudande yobdood aman ari kii." andoon.
26 Andoone, ye kedmengkandeendan kuu miinmo binangkiwen kowe, "Kane kuu yimin kii! Godbed bobni yaa kuu ma burudande nendaanban kii!" andiiwe,
27 Yesumbed yi yaa wedmendekore yedmoon, "Karub yaromkono yaambed kuu kamune kuu yiminban anam, kumban God yaromkono yaambed kuu yimin. Komo komo Godbed kamandameen kuu kwananeen." andoon.
28 Andoone, Pitambed ye yaa yedmoon, "Kedi, nub kuu barang korem kuu domondekoruwed, eb yoman munuwen." andoon.
29 Andoone, Yesumbed inandoon, "Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, kane kanembed yambiwiib ye ambangayiib ye oniyayiib ye damanayiib ye enayayiib ye ambeyayiib ye danayayiib ye okadiib kuu domonde ne dowadiib ne weng amun dakmi ye dowadiib yaambed ne deme awinoon kuu,
30 kibireb kiri doruub kee yi yaa Godbed yewudmo bangkandaneene kakman 100iib keraneen. Ambiwiib ambangayiib oniyayiib damanayiib enayayiib danayayiib okadiib kui. Angkon kwane durud yewed konde yenbandi kuyiib kui. Angkon aron mamaa ari kuu wadkeri aron korem korem yeman ye yaa konaneen.
31 Kumban yidin ari keriwendan yemoon kuu yoman keraniiwe, yoman keriwendan yemoon kuu yidin ari keraniib." andoon.

Yesu Ye Bobni Ye Weng Ika Dakmoon (Mt 20:17-19, Lk 18:31-33)

32 Yi kuu Yesu yedin keroone Yerusalem ari weniib. Kwane, Yerusalem angka wanandamoon yaa ye kedmengkandeendan kuu binangkiwen, yena ye yoman weniibdan kangkon uniwen. Kwane, yembed ye karub wad ayoowiib kuu bin angkaro angkambed ye yaa komarewa keraneen ye weng kuu angkon ika daandoon,
33 "Kedi, nub kuu Yerusalem ari wenuub kii. Karub Ye Mingki kuu karub maambed ambodange awine kandene, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok darewoowiib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib yi dingki ari kowaneen. Yimbed ayiiwo bobnok ande Yuudanban yaa kondaniiwe,
34 ye yaa kuu damangkanenib kamok daadmenenib angkurom angka nong yikyikiibbed wangkanenib aye kowaniiwe bobnaneen. Kwane, aron ayoobmim dowan keranuune, ika dembaneen." andoon.

Yems Yoom Yoon Yoom Yi Kaamoni (Mt 20:20-28)

35 Kwane, Sebedi ye meed Yems yoom Yoon yoombed mene Yesu yaa
yedmiwen, “Kedmengkandi korok, nub dowaken kuu nubbed eb yaa komo
ongme ande kaamonubka kwane ongme.” andiwen.
36 Kwanandiiwe, yembed yi yaa neman kaamondoon, “Yiib dowaken kuu
nembed yiib yaa komo kamok andiwed?” andoon.
37 Andoone, yimbed inandiwen, “Ebbed korem yi korok kere nambirimo
kere kwari kuu, nub ayoob maa nende eb wiwi angka koweewo korok
keroko, angkon maa nende eb an angka koweewo korok keroko anduwed.”
andiwen.
38 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Yiibbed kaamoniib ye id kuu yiibkaad-
ban. Yiib kuu nembed durud yewed kandi ye kiwaan ari wanandamaan yaa
yiiwiib kwane wananiib dee?” andoon.
39 Andoone, yimbed yedmiwen, “Nub kuu yimin.” andiwen.
Kwanandiiwe, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Anam, yiib kuu nembed du-
rud yewed kandi ye kiwaan ari wanandamiin yaa yiiwiib kwane wananiib
kii.
40 Kumban ne wiwi angka dibiri ye yumboniib ne an angka dibiri ye
yumboniib kuu nembed kondi yemanban. Ku yeman kukuu Godbed kane
kane kine nekwoon kumbedmo.” andoon.
41 Kwanandoone, ye kedmengkandeendan yena angko angkoyiib kuu
wengamberekorib, Yems yoom Yoon yoom yaa kongendiwen.
42 Kwaniiwe, Yesumbed korem baandoone mimyamo keriiwe yedmoon,
“Yiibkaadkeriwen kuu ambibkin yena yi korem kuu korok korokiib, angkon
korok kee ‘Nembedmo korok, nembedmo yimin, ne weng yaambedmo
wengambirime.’ andimaib, yi korem. Kwane ambibkindan kee korokbed
kankubundaane korok ye dabderem aom dobirimaib.
43 Kumban yiib kuu kwamunemban. Kwani kowe, yiib yaa kanembed ye
dowaken kuu aningko darewoowiib kerandamoka, yiib dememo awini ye
karub kerok.
44 Angkon ari kuu kanembed ye dowaken kuu aningko miin darewoowiib
kere yedin kerandamoka, yiibkanmo yi dabderem yiri dobere no deme
awinembiri ye karub kerok.
45 Karub Ye Mingki kuu deme kondoko yenambed awinime andi ye dowad
minindo, yembed yena yi dabab yaa awandi ye dowad menene nimakarub
yemoon bi ye dowad ye wadkerimbed amoddok monoon.” andoon.

Baatimeus Ye Indob Nandoon
(Mt 20:29-34, Lk 18:35-43)

46 Kwane yaro, yi kuu kambong Yeriko yaa miniwen. Yesu yoom ye ked-
mengkandeendan yoom kadaareb yemoon yoom kuu kambong domonde
winiiwe indob tut ye karub Baatimeus Timeus ye mingki kuu kiwaan kebed
yaa od kawime ande eekme dibeen.
47 Kwane wengamboroonka, Yesu Nasaretman meneen kowe, andowe
komkoon, “Yesu, Dewid ye Awo ari! Ne yaa mimyob keewe awawe!” andoon.
48 Andoone, yemoon kuu ye yaa “Sssp. Komkaab. Iwari kerok!” ande
kamiwen, kumban ye kuu angkon ika naawonmo komkoon, “Dewid ye Awo
ari! Ne yaa mimyob keewe awawe!” ande kamoon.
49 Kwane Yesu kuu yinmonekore yedmoon, “Ye yaa mene andime.” an-
doon. Kowe, yimbed karub kee yaa yedmiwen, “Arudne, dembe yaro dore
mene. Ye kuu eb yaa mene andoon kowe.” andiwen.
50 Kwanandiiwe, ye yuruk ebkad kuu kan angka bian korarekore, korong-
berenande yaro dore Yesuyiib yaa monoon.

51 Monoone, Yesumbed ye yaa kaamonenoon, “Eb dowaken kuu nembed
komo keruwok andewed?” andoon. Andoone yedmoon, “Kedmengkandi
korok ee! Ne dowaken kuu wedmandid.” andoon.
52 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Wene, eb anam andimbed ongmebdoon
kii.” andoon. Kwanandoone kwane kuyaambed, ye indob kuu amun
keroone, Yesu awene yoom kwane kiwaankamo winiwen.

11

Kubi Darewoowiib Yerusalem Aom Awuniwen
(Mt 21:1-9, Lk 19:28-38, Yn 12:12-15)

1 Kwane, Yerusalem yaa nandok wenenib aangko Olif ye kambong Bet-
fegiib Betaniyiib dia miniiwe, Yesumbed ye kedmengkandeendan ayoob yaa
2 yedmoon, “Wene kambong kuyaa awune wedmaniiwe, donki ingkod
kuyaa boroniwen kuu karub maa ma kwari dibere yarindo, kowe dud-
berekorib keyaa kanminime.*
3 Kwaniiwo, karub maa yiib yaa ‘Komande kwamuniib?’ ande kaamon-
doka, ye yaa yedmenime, ‘Yarimanbed yedmoonkob kowe aron doboobban
angkon ika keyaa kanmananuub.’ andime.” andoon.
4 Kwane daandoone, yi kuu wene wedmiiwe donki ingkod kuu kiwaan ari
ambib ambongko kiwaan yaa boroniwen. Kwane yimbed nong dudbiriiwe,
5 karub yena kuyaa doriib kumbed kaamondiwen, “Yiib kuu komandiwed
donki ingkod kuu dudmungkaib?” andiwen.
6 Kwanandiiwe, Yesumbed yedmendoon areb yimbed kwane yedmendi-
iwe, karubbed “Ee, yimin kanwinime.” andiiwe kanwiniwen.
7 Kwane, donki ingkod kuu kanmene Yesuyiib yaa kerekorib, yi ebkad
doboob kuu ben donki ingkod ye angkurom ari nongkobiiwe, ye kuu yaro
kwari diboroon.
8 Nimakarub yemoon yi ebkad doboob kuu kiwaan ari kudmiiwe angkon
yena kuu dura dia orom biid awene wadme biwen kuu be mene kudmenmo
winiwen, kuu ye yaa kubi ye dowad.
9 Yidin weniibdaniib yoman weniibdaniib kuu komkiyiib kamiwen,
“Karub ke meneen keye aningko kankoonem.
Karub kee Yariman yaambed meneen kuu amun kerunok.
10 Nub awo Dewid ye ooni ye yumbon kumbed ika kanmanandamoon kuu
amun kerunok!
Karub ke meneen keye aningko miin anammo kankoonem!” ande kamiwen.
11 Kwane, Yesu kuu Yerusalem yaa nandekore, God ye kurikuri boyambib
darewoob yaa wonoon. Wene yiribmana karuwa korem yaa kereknanmo
deweneboon kumban aron dowan kereen kowe, ye kedmengkandeendan
wad ayoowiib yoom Betani angka winiwen.

Yesumbed Inamen Arewadan Yenburoon
(Mt 21:12-22, Lk 19:45-48, Yn 2:13-16)

12 Aron mimo keruune, yi kuu Betani yaa kuu domonde wenonib, Yesu kuu
mungiyiib keroon.
13 Mungiyiib kowe, ambab angkambed dore wedmoonka yedob at kuu
biidiib kowe, yembed idiib manok ande wedmok wonoon. Wene dia dore
wedmoonka idiibban biidmo, amborom kuu ayob ire wini aronban kowe.
14 Kwane, yembed at yaa yedmoon, “Eb yob kuu karub maa wan anaanban
kerok.” andoon. Kwanandoone, ye kedmengkandeendan kuu wengambiri-
wen.

* **11:2:** God Ye Weng kuu Yuudan yi king kuu donki arimbed Yerusalem aom aomnaneen. Sekaraiya 9:9

15 Kowe wene Yerusalem yaa nandekorib, Yesu kuu kurikuri boyambib
darewoob kuuk aom wene awunekore, yembed kuyaom berengkimaibdan
kuu andowe yenburoon. Yembed od ingke bidan yi arakiib on arud kab
kabed aombed be mene berengkimaibdan yi dibiri yemaniib kuu ben
amenengkoon.
16 Kwane, yembed kurikuri boyambib darewoob kuuk aombed yedmoon,
“Yiib yiribman bewene kurikuri boyambib darewoob kuuk aombed nare
angkanaib, amob!” ande kowe yi korem kwamune meniib yaa daande
kebengkoon.
17 Kwane, yembed yi yaa kedmengkande yedmoon, “God Ye Weng yaa
anam wongkoon kuu ‘Ne kurikuri boyambib darewoob kuu ambibkin ko-
remdan yi kurikuri ambib andaniib.’ ande wongkoon. Kumban yiibbed
kwaniwen kumbed ‘yid bimaibdan yi ambib’ areb kereen.” andoon.
18 Kadaareb kuu ye kedmengkandi yaa wengamberekorib binangke ye
yoman wanandamiib kowe, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi
korok korok darewoowiib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib kuu kuye
weng wengamberekorib, ye yaa unene aye kowem andi ye kiwaan onmi-
wen.
19 Kwane oobnone, Yesu awene kuu taun aom kuu koronde bunangka
winiwen.

Anam Andi Yaromkono
(Mt 21:19-22)

20 Amkimombed kwane wenonib wedmiiwe, yedob at kuu yumburum
yirimbed wene biid ari kuu korem koknoon.
21 Kowe, Pita kuu Yesumbed komo yedmoon kuu meenekore, Yesu yaa
yedmoon, “Kedmengkandi korok ee, wedme! Ebbed yedob at yaa butun
kamenewen kuu koknoon kii!” andoon.
22 Andoone, Yesumbed inandoon, “God yaambed anam andime.
23 Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, kanembed ye niindem aom
kuu karekmiyiibban inamen mimo kere, komo andaneen kuu kwananeen
andi ye meenimbed aangko keyaa ‘Ub kuu nenwene karamok yiri korarok.’
ande yedmaneen kuu Godbed kwamune kamaneen.
24 Kwanakob, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, komo kandande
kurikuri kere kaamonaneeb kuu, anam kandaniin ande meene kwananeeb
kumbed Godbed kabdaneen.
25-26 Kwane kurikuri kerebka, karub maa yaa kongenewen kuu ika
meenebka, yambarakmi eb yaa kuu are nonondande ande. Kwananeeb
kumbed eb Ambe Ewen ari doreen kumbed eb ambarakmi kuu are nonon-
dandaneen.”† andoon.

Yesu Kuu Kane Yaromkonoyiib?
(Mt 21:23-27, Lk 20:1-8)

27 Kwane, yi kuu angkon ika Yerusalem aom menenib, Yesu kuu kurikuri
boyambib darewoob kuuk aom dodkanmo weneena, God dore Yuudan
dore wedyiri dobiridan yi korok korok darewoob yoom Yuudan yi amob
kedmengkandidan yoom aamkono aamkono yoom kuu yeyiib yaa miniwen.
28 Menenib, yimbed ye yaa kaamoneniwen, “Eb kuu kane
yaromkonombed kwamune kameeb? Angkon deme kee kanembed kine
kabdoonkob kwamune kameeb?” andiwen.

† **11:25-26:** Buk Maak kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: “Ebbed are nonondan-
daabban kuu eb Ambe Ewen ari doreen kuu eb ambarakmi are nonondandaanban.”

29 Kwanandiiwe, Yesumbed inandoon, “Neyiib yaa mimo kaamonako
inandiwed kumbed ne kuu kanembed deme kine kawoonkob kwamune
ambangkain kee yedma.
30 Yoon ye baptais kerundimaan yaromkono kuu God yaambed dee, karub
yaambed dee? Yedmewime!” andoon.
31 Kwanandoone, yi kuu yikareb kuyaom andangkenib yedmiwen, “Am-
bid Ari ye God yaambed andanuub kuu yembed nub yaa kaamondaneen,
‘Yiib kuu ye yaa komande meenenindo keriwen?’
32 Kumban angkon karub yaambed andanuub kuu yiminban.” andiwen,
amborom kuu nimakarub korem kuu Yoon kuu profesiman anam God
yaromkonoyiib ande dakmimaib kowe uniwen, korok korok kuu.
33 Kwana kowe, yimbed Yesu yaa inandiwen, “Nubkaadban.” andiwen.
Kwanandiiwe, Yesumbed yedmoon, “Ne kangkon kane ye aromkonombed
kwane ambangkain kuu daandainban.” andoon.

12

Yesu Kuu Wunekaraniib Ye Kuruweng (Mt 21:33-46, Lk 20:9-19)

1 Kwane, Yesumbed Yuudan yi korok korok miniwen yaa kuruweng
daandoon, “Karub maa ye mongkobon angka nong yob kab kibingkoon.
Kwanekore, kuuk wirine awanewandene, yob ondoobkene ambodmo bi
yeman ye dem dumnad aombed nidkekore, angkon mongkobon kuyaa
kerekne ooni ye boyambib kongam yengboon. Kwanekore, karub yena
yoom weng ongmiwen. Yi kuu mongkobon yaa oonene yob yemoon
kuu benberengkenib yob yena kuu mongkobon yariman yaa bangkandi-
mamime andi ye weng ongmiwen. Kwanekorib, mongkobon yariman kuu
yangkodmia ambab doriib yaa wonoon.
2 Kwane, yob kuu yumune wi yaron keruune, yembed ye deme karub
yedmenoone, wene mongkobon oonidaniib yaa yob yena bande wonoon,
weng kwamune ongmiwen kowe.
3 Kwane, yiyiib yaa wonoon kumban, yimbed awinene ayekorib, domo-
neniiwe yowiibban dingkirud ika monoon.
4 Kwane, mongkobon yarimanbed angkon deme karub maa yedmenoone,
yiyiib yaa wonoon. Wonoone, korok ari aye ingmenib karak koniiwe ika
monoon.
5 Angkon ika deme karub maa yedmenoone wonoon. Ku wonoon kuu
aye kowiwen. Kwaniiwe, ye deme karub yemoon yena yedmoone mimim
wenebiwen. Wenebiiwe, oonidanbed yena kuu yenbandenib, yena kuu
bobmo yengkadmiwen.
6 Kwaniiwe, yariman ye mimyob keenoon ye dana mingki kuu karub
yeenbon yedmaneena wananeen ye karub kumbedmo. Kwani kowe, yari-
manbed yedmoon, ‘Ye kuu ne dana kowe, yi kuu ye yaa amun amun kamene
ye weng wengambere kwananiib.’ andoona yeenbon wonoon.
7 Kumban mongkobon oonidanbed wedmenekorib yedmiwen, ‘Ke me-
neen kei, yariman ye yumbon kandi ye karub kowe, wenem. Wene aye
kowekorub, nubbed ye yumboniib okad keyiib kee bem.’ andiwen.
8 Kwanandekorib, yimbed awinene aye kowekorib, ye bob kuu
mongkobon bunangka kankorariwen.” andoon.
9 Andekore, Yesumbed Yuudan yi korok korok yaa kaamondoon, “Kwani
kowe, mongkobon ye yariman kuu komo keraneen? Ye kuu mene
mongkobon oonidan kuu yengkadmekore, nong yob kab ye mongkobon kuu
karub yena yaa konde weng maa ongmaneen.

10 Yiib kuu God Ye Weng Karadmo kee ma kimingkiwenoo?
‘Boyambib yenbimaibdanbed bot kankaariwen kuu
ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot keroon.’* andoon.
11 ‘Kee Yarimanbed kwanoon kedi!
Nub indob ari kee wedmuwen kumbed binangkuwen kowe, ye yaa
kubem!’ ” andoon.
12 Yembed Yuudan yi korok korok yi inamen arewa yaambed kuruweng
ke dakmoon kee yikaadkeriwen kowe, yimbed awinenem ande kiwaan
yena onmiwen. Kumban yi kuu kadaareb yaa unendiwen kowe, ye kuu
domonenekorib winiwen.

Tak Od Kowi Ye Kaamoni
(Mt 22:15-22, Lk 20:20-26)

13 Amaan, Yuudan yi korok korokbed Farisidaniib King Erod ye inamen
yaa dabokneniwendaniib yaa yedmiiwe Yesuyiib yaa wene kobkandem
ande winiwen.
14 Kwane, yi kuu mene yeyiib yaa kerekorib yedmiwen, “Kedmengkandi
korok ee, nubkaad eb kuu anammo dakmi ye karub, dudimokban. Eb kuu
karub yaa manmo kerimokban, amborom kuu eb kuu yi yaa kane ande
ambengkaabban kowe. Angkon eb kuu God yaa dobiri amun ye kiwaan
anammo kedmengkandimaab. Kwani kowe, Saesaa† yaa tak od kowi kuu
amowiib dee?
15 Tak od kuu kowanuub dee kowaubban dee?” andiwen.
Kumban Yesu kuu yi nemengkandi kara kuu yekaadkeroon kowe, yembed
yi yaa kaamondoon, “Yiib komande ne yaa komboon kaamowiib? Od
murubkob kuu ne yaa kanminibko wedma.” andoon.
16 Andoone, yimbed ye yaa kanwiniiwe, yembed yi yaa kaamondoon,
“Kane ye korok kuruwakiib aningkoyiib?” andoone, yimbed inandiwen,
“Saesaa yeman kui.” andiwen.
17 Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Saesaa yeman keroka Saesaa yaa
bangkanime. God yeman keroka God yaa bangkanime.” andoon. Andoone,
yi kuu ye yaa binangkiwen.

Bobne Dembaneen Yaa Kaamoni
(Mt 22:23-33, Lk 20:27-40)

18 Kwane, Sedyusidanbed karub bobnimaib kuu dembimokban andimaib
kowe, Yesu yaa kaamonenok miniwen.
19 Menenib yimbed yedmiwen, “Kedmengkandi korok, kurin kuu Moses-
bed nub dowad amob wongkoon kuu karub bobne ye wonong domonde
wananeen kumban danayiibban kowe, ye damanbed wonong irib kuu
awanekore, dana wanabaneen kuu ye aagorok bobnoon ye dana ande kowi
yeman.
20 “Kwane, ayi neredkan ediib, ibduruk kuu ayidin wonong awanekore,
danayiibban kumban bobnoon.
21 Kwanoone, angkon ye ningkimbed irib kuu awanoon, kumban ye
kangkon danayiib wanabindo kumbed bobnoon. Angkon, ye ningki maa
ayoobmim kangkon kwamune areb keroon.
22 Kwane, yi korem ediib kuu danayiibbanbed dukniwen. Kwane wonong
irib kuu yeenbon arimbed yu kuu bobneen.
23 Yi korem ediib kuu yu yaa awaniwen kowe, bobni yirimbed dembe yaro
dobiri yaron ari kuu kane ye wonong keranuun?” andiwen.

---

* **12:10:** Keye dongka bot kee miin anam anam. Kuyiibban keraneen kuu ambib nandanuun.
† **12:14:** Saesaa kuu Romdanbed nangmenib korok keriwen ye ambibkin koremdan yi king darewoob.

24 Kwanandiiwe, Yesumbed inandoon, “Yiib meeni kuu anamban, amborom kuu yiib kuu God Ye Weng Karadmoyiiwa yaromkonoyiiwa kuu yiibkaadban kowe.
25 Kwane, nimakarub bobniwen yirimbed dembaniib kuu awanaibban, God ye engyus yi dobiri areb keraniib.
26 Ma kei, bobnekore dembi ye weng kuu yiib kuu Moses ye buk wongkoon kuu ma kimingkindokowoo? Amanayod aombed amot denene Godbed Moses yaa kwamune daanoon kuu ‘Ne kuu Abraham ye God, angkon Aisek ye God, angkon Yekob ye God!’ andoon.
27 Kwanandoon yaron kuu yi kuu dukniwen kumban yi kingkin kuu wad doriib kowe, ye kuu wad doriibdan korem yi God. Kwani kowe, yiib meeni kuu miin anamban kii!” andoon.

Amob Darewoob
(Mt 22:34-40, Lk 10:25-27)

28 Kwane, Yuudan yi amob kedmengkandi ye karub mamaambed yaro monoone anuk yedme ari yedme kameniwen kuu wengamboroon. Kwane meenoon kuu Yesumbed yi yaa kuu yiminmo inandoon kowe, yembed Yesu yaa kaamobi ma kaamonenoon, “Nub amob korem kumaom kuu, amob darewoob kuu kuna?” andoon.
29 Andoone, Yesumbed inandoon, “Amob darewoob kuu kei. Israeldan, wengambirime, nub Yariman nub God, ye kuu mimo.
30 Eb Yariman God yaa eb mimyob kumundiniib eb kingkin kumundiniib eb inamen kumundiniib eb aromkono kumundiniib mimyob dowaken keene.
31 Angkon maa kuu kei. Eb dia dia doriibdan kuu mimyob dowaken keende, ebmeren kwanimaab areb. Amob yena kuu yirimo.” andoon.
32 Andoone, karubbed Yesu yaa inandoon, “Yiminaa. Kedmengkandi korok, eb kuu anam dakmewen, God kuu mimo, god yenayiibban, yembedmo.
33 Ye yaa kuu yiib mimyob koremiib yiib inamen meeni koremiib yiib aromkono koremiib mimyob dowaken keenime andoon. Angkon, yiib dia dia doriibdan yaa mimyob dowaken keendime, yiibmeren kwanimaib areb andoon. Amob ayoob kee miin anam, dingkan nengke agedmo keroone baeb God yaa koniyiib, animan andokbe yena kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan ani dowad God yaa bangkandiyiib kuu yirimo.” andoon.
34 Kwane, Yesu kuu wedmoone, karub kuu inamen amunmo inandoon kowe, yembed ye yaa yedmoon, “Eb kuu Godbed korok kere oonimbon dia arimbed doreeb kii.” andoon. Kwane kuyaambed nare ari kuu karub ma kanembed ye yaa kaamoneni kuu yiminban, uniwen kowe.

Keresu Godbed Kinoona Monoonman Kuu Kane Ye Dana?
(Mt 22:41-46, Lk 20:41-44)

35 Yesu kuu kwane kurikuri boyambib darewoob kuuk aombed kedmengkandoon yaron aombed kaamondoon, “Komandiwed Yuudan yi amob kedmengkandidanbed ‘Keresu Godbed Kinoona Monoonman yaa kuu no Dewid ye Awo ari.’ andimaib?
36 Kedi, Dewid kuu Kingkin Karadmombed daanoonkob dianmo dakmoon,
‘Yariman Godbed ne Yariman yaa yedmenoon,
“Ne wiwi angkambed dibereewo,
kwane nembed eb bondan kuu ben eb yondad dabderem yiri kiriba.” ’
andoon.
37 “Dewid, yembed Keresu yaa Yariman andimaan kowe, komo kere ye awo ari keraneen?” andoon. Andoone, kadaareb yemoon kuu kubiyiib ye weng wengambiriwen.

Yuudan Yi Amob Kedmengkandidan Yaa Ongkandoon
(Mt 23:1-7, Lk 20:45-47)

38 Kwane, Yesumbed kedmengkandene yedmoon, “Kaadkerime, Yuudan yi amob kedmengkandidan yaa. Yi kuu ebkad manimanandeb doboobmo inwarekorib, animan berengkimbon aom dewenebaiwe yenambed nub yaa kubendime ande kamimaib.
39 Kwane angkon, yi kuu kurikuri ambiwoom o orokbon yaa kuu aningko darewoobdan yi dibirimbon arimbed diberem ande kamimaib. Kwamimaib kuu yi kubi yeman.
40 Kumban, yi kuu birandidan kowe, nima irib awandi ye meeni areb karub yi murubia ari kurikuri doboob kamimaib kumban, yi kuu nima irib yi od animaiwe kamboknon kerimaib. Kwamimaibdan kuu dabab miin arewa Godbed kondaneen.” andoon.

Wonong Irib Yu Koni Kara
(Lk 21:1-4)

41 Kwane, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob ye od be mene nongkobimaibbon kiwaan angkara diboroon. Kwane, kadaareb kuu od nongkobimbon kuyaom nongkobiiwe keendomboroon. Keendomboroone, yiribman yemoondan kuu mene od darewoob nongkobiib.
42 Kumban wonong irib kamboknon kuu menenu od murubkob ayoob od embeng mana koween.
43 Kwane, ye kedmengkandeendan kuu minime andoone, mimyamo keriiwe yembed yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, irib kamboknon kee od koween kuu karub korem yena od nongkobiwen kuu burudandeen,
44 amborom kuu karub yena yi yiribman yemoon yaambed kuu barang mimo o ayoob areb kowiwen, yiribman yemoon kwane dangoon kuu kowindo. Kumban yu kuu kamboknon kuned kumundin ari moone ane dobaranuun yemaniib korem kwane koween.” andoon.

13

Yimin Wande Wananeen Yaa Dud Kedmengkandi
(Mt 24:1-25, Lk 21:5-11)

1 Kwane, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob domonde weneene, ye kedmengkandeen ye karub mamaambed yedmoon, “Kedmengkandi korok ee! Kurikuri ambib darewoob ye bot darewoowiib kee wedme! Yenbenmo daaniwen kee miin amun kii!” andoon.
2 Andoone, Yesumbed inandoon, “Eb kuu wedmeewoo? Ambib darewoob ke yengbenabiwen kei, bot mimo ma kwane dabokne yiri angkimbere ari angkimbere kamaibban, korem kuu bondanbed ben yiri kiradmaniib.” andoon.
3 Kwane, Yesu kuu taun domone aangko Olif ari daane dibone bid yara kurikuri boyambib darewoob yaa wedmoone, Pita yoom Yems yoom Yoon yoom Endru yoombed yemyeb kaamoniwen,
4 “Nub yaa yedmende, aron komo arimbed weng kee kwamune dakmewen kee dembe wananeen? Kwane, komo komo dud kedmengkandaneenkob, anam kwane wanandameen kui andanuub?” andiwen.
5 Kwanandiiwe, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Kaadkerime. Karub yenambed yiib yaa nemengkandok mananiib kowe kebendime.
6 Karub yemoon kuu mene naningko yaambed areb dakmenib ‘Ne kuu Keresu kei!’ andenib, nimakarub yemoon kuu nemengkandaniib kii.

7 Kwane, yiib kuu wengambiriiwoo diayiib ambab angkayiib ana nangbenabiib kii andaniib kuu yiib unaib. Kwane kamenabaneen kumban, yimin wandi aron keraunban.

8 Ambibkin mamaa dore mamaa dore ana nangbenabiyiib, angkon gapman mamaa dore mamaa dore ana nangbenabiyiib kamaniib. Kwane, ambibkin yena kuu dowodkiyiib keraneen, angkon ambibkin yena kumaom kuu animaniibban mungimbed duknaniib. Kwamaneen kuu dana andowe woonimaib ye odibin areb kamaneen.

9 "Yiib kuu yiibmeren oone kangkadme dobirime. Yiib kuu yenambed awingkandekorib, wengyundimbon aom be wene wengyundenib, kurikuri ambiwoombed nong yikyikiibbed yiib angkurom angka wangkanenib kamaniib kii. Yiib kuu ne dowad oonidaniib korok darewoowiib yi arinambo ari dobere ne weng amun dakmaniib.

10 Kumban, ibduruk kuu ne weng amun kuu ambibkin korem yaa kedmengkandaniibkob, yimin wandi aron keranuun.

11 Kwane, kunayambed yiib kuu awinendekorib, wengyundimbon aom benwene yi arinambo ari kowibka, komo andanuub kee ande meenaib. Kuyaron arimbed yiib inamen aombed komo kondaneen kuu kwane dakmime. Kuu yiibbed dakmaibban, Kingkin Karadmombed kowe.

12 "Ambangambed ningkia ambodanganiiwa yeene nongkobaniib, ningkiambed ambanga yaa kangkon. Awodkia kangkon yi dana meed yaa ambodanganiiwa yeene nongkobaniib. Kwane, dana meed kuu arian yaa manmo kerekorib, yena yi dingki ari nongkobaniiwe yaniiwe duknaniib.

13 Nimakarub korem kuu yiib yaa arud wandembaraniib, amborom kuu yiib kuu ne yoman miniwen kowe. Kumban kane kanembed kwane yi anam ande awine dobaraniiwe wene yimin wandaneen kuu Godbed bobni yaa kuu burudande bindaneen.

14 "Kwane, yiib kuu weng kee ongme kimingke weng id kandime. 'Kuman ayi awene kara miin arewa kere korem monmari ye karub', ye kuu kurikuri boyambib darewoob aom doboroko wedmibka, Yudea aom doriibdan kuu koronde kirokmone aangko angka amboon aom winime.

15 Kwane, karub kanembed yambib wid angka keroka ika kawene yambiwoom yiribman maandekorika andaan, no amboon angka kombiri wonok.

16 Kwane, kanembed mongkobon aom doreen keroka ika ambiyoom wene yuruk ebkad kandekorika andaan, no kombiri wonok.

17 Kuyaron ari kuu nima oyoomiib enaya dana embeng embengiib kuu dabab darewoob kandaniib.

18 Yiibbed kurikuri keribko, kwamune kamaneen kuu yuruk aron arimbed kwanokban kerok,

19 amborom kuu kuyaron ari kuu dabab darewoob yemoon menebaneen kuu Godbed yimin yiri okad ongmoon kumbed mene kibikee ye dabab korem kuu burudande miin darewoob keraneen kowe. Kuyareb keraneen kuu ika ma kwanaanban.

20 "Aron kee Godbed dukmen kowoon, amborom kuu doboob keraneen kuu karub maa kwari doborokban kere korem duknaniib kowe. Kumban, yembed kingkoon ye nimakaruwiibkob aron kuu dukmen kowoon.

21 "Kwane, karub maa yiib yaa yedmaneen, 'Wedmime. Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu kekei.' andaneen o maambed yedmaneen, 'Wedmime, ye kuu yakui.' andaneen kuu kuyaa meenaib.

22 Kwane, Yesu areb kere dudenabidaniib dudi ye profesidaniib kuu mene dudiib yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib kamenib, Godbed kingkoon ye karuwa nimaya yaa kuu nemengkandok mananiib kii. Yi kuu

nimakarub yemoon nemengkandaniib kumban, yi nemengkandi Godbed kingkoon ye karuwa nimaya yaa kuu yiminban keraneen.
23 "Kwani kowe, yiibmeren oone kaadkerime. Ne kuu weng korem daandaankob kuyaron kuu mananuun kowe, yiibkaadkeriwen.

Yesu Ika Mananeen Yaron
(Mt 24:26-35)

24 "Dabab menebaneen ye yoman kuu
'Aron kuu kumun kerenu,
wood kuu yuraune nambaraunban.
25 Mindong kuu ambid arimbed kirobaniib.
Aromkonodan ambid ari doriib kuu ben kiringmenabaneen kii.'
26 "Kuyaron arimbed nimakarub kuu wedmaniiwe, Karub Ye Mingki kuu wiib arimbed aromkono darewoowiib nambiri darewoowiib mananeene wedmenaniib.
27 Kwane, yembed ye engyus yedmaneene, mene yembed kingkoon ye nimakarub bid yimin yimin yaa okad dungkun dungkun korem yaa kuu bok wananiib.
28 "Meenime, yedob at ye kuruwak weng id yaambed kandime. Kwane, ye nondong kuu atbiidkad areb kere, yawaak kerimaan kuu biid yeeb dembaane, kwani kowe andowe ire wini aron kuu dia keroon ande yi-ibkaadkerimaib.
29 Kwamune wedmaniiwe kara kwamune kamenabaneen kuu, kwani kowe aron kuu dia kereen kii ande yiibka meenaniib.
30 Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, nimakarub okad kiri keyedan kee duknaibbanbed kwamune yedmaan kuu kamaneen.
31 Ambidiib okadiib kuu dowan keranuun kumban, ne weng kuu dowan keraanban, aron korem korem angkimbaraneen.

Kwananeen Yaron Karub Maa Yekaadban
(Lk 12:35-40)

32 "Kwananeen yaron kuu komo aron arimbed kuu karub maa yekaadban. God ye engyusiib God ye Mingkiyiib kangkon yikaadban, kumban Ambe God yembedmo yekaad.
33 Kwani kowe, korobe kaadkerenib nekwime. Kwane mananeen yaron kuu yiibkaadban kowe.
34 "Kukuu karub maa owod wonoon areb. Kwane, yambib kuu ye deme karub yaa 'Nambib oonime.' andekore, yena kuu deme yeka yeka bangkandoon. Kwanekore, wene ambongko yaa oonoon ye karub kuu 'Kerekniyiib dobere.' andoon.
35 Kwani kowe, yiib kuu korem kereknembirime, amborom kuu yiibkaadban ambib yariman ika mananeen yaron kuu oobne yaambed o amnomnom angkambed o ayam baandaneen yaron yaambed o aron yaro mananuun yaambed keraneen kowe.
36 Kwane kuyaambed, kudmeniibban mene yiib kuu unuk danganiiwe wedmaneen kuu miin arewa.
37 Nembed yiib yaa ke yedmaan kei, yiib yaayiib korem yaayiib, 'Kerekne dobirime.' ande yedmaan." andoon.

14

Yesu Kuu Wonong Maambed Baeb Ok Buneen
(Mt 26:1-9, Lk 22:1-6, Yn 12:1-8)

1 Kwane, Yuudan yi Burudandoon ye orokiib Kabayingke obo kerindo ye flawa ye orokiib ani yaron kuu ari ayoobmo keruune, God dore Yuudan dore

wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom kuu Yesu yaa nemengkane yemyeb awinenub aye kowem andi ye kiwaan onmiwen.
2 Kumban yimbed yedmiwen, “Orok aron arimbedban, amborom kuu nimakarubbed yirinde baande nub yaa korem monmaraniib kowe.” andiwen.
3 Kwane, Yesu kuu Betani yaa Saimon maa kaningkibob dowan keroonman yambiwoom dibo animan aniiwe, wonong maa kuu baeb ok amun od darewoob yeman botoro kawanmo aom naad ambodmo ongmiwen kumbed kanmuneen. Kanmenenu botoro munid ari kuu dookbekoru, baeb amun yeman kuu ye korok ari buneen.
4 Kwanuune, karub yena kumaom dibiib kumbed yu yaa kongende yikareb neman yedmenoon yedmenoon kamiwen kuu, “Komo kamuunka, baeb amun yeman kee? Od darewoob korarewen kii!
5 Baeb ok kee weeb mimo deme ye odbed mooni yeman, angkon od kuu kande kamboknondan yaa bangkandi yeman kumbedaa!” andekorib yu yaa norin wande ongkandiwen.
6 Kumban Yesumbed yi yaa yedmoon, “Korondime. Yiib komande yu yaa yewed kondiwen? Yu kuu ne yaa miin amun kameen.
7 Kamboknondan kuu aron korem yiib yoom doberembaraniib kowe, aron komoyiib awandandamiib kuu yiib dowakenmo awandaniib, kumban ne kuu yiib yoom aron korem dobarainban.
8 Kowe, wonong kee yu meenimbed kwaneen kuu, yumbed ne bobnindo yaronbed ne id yaa baeb amun buneen kuu wene ari ne mangkaniib yaa ye dowad nekween.
9 Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, okad kuna kunaya weng amun kedmengkandaniib kuu, wonongbed ke kameen kee yedmaniiwe, nimakarub kuu meenaniib.” andoon.

Yudasbed Yesu Yaa Manmo Keroon (Mt 26:14-16, Lk 22:3-6)

10 Kwane, kedmengkandeendan wad ayoob aom karub maa Yudas Iskeriotbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yaa wene Yesu ye ambodangi dowad wonoon.
11 Yi kuu kwane wengambere kubekorib, ye yaa od kabdanuub ande yedme kowiwen. Kwaniiwe, “Ye kuu ne aron keruko awinene nenkonda.” ande meenoon.

Yesumbed Ye Yaa Meeni Ye Orok Ani Kerekmen (Mt 26:17-30, Lk 22:7-20, 1Ko 11:23-25)

12 Kwane, flawa kabayingke obo kerindo ye orok aron ibduruk ari kuu sibi mana yeene nengkanabe animaib yaron kereen. Kwani kowe, Yesu ye kedmengkandeendanbed ye yaa kaamoneniwen, “Eb dowaken kuu nub kuu wene kunayambed Burudandoon ye animan ongme nekwanuubkob ananeeb?” andiwen.
13 Kwanandiiwe, yembed ye kedmengkandeendan ayoob yaa daandoon, “Wene siti aom aomne wedmaniiwe, karub kuu ok yuundi yemaniibbed durundaneen kuu kwane ye yoman winime.
14 Wene ambiwoom awunoka, ambib ye yariman kuyaa yedmenime, ‘Kedmengkandi korokbed kaamonoon kuu ne yoom ne kedmengkandiindan yoom diberenub Burudandoon ye orok ananuub ye wadnari kuu kuna?’ andime.
15 Kwananiib kuu yembed daane arimbed wadnari darewoob kuu korokbendaneen. Kuyaom kuu dibere ani yeman arak awene kundukmo dangoon kowe, kuyaombed nub ani yeman kuu nekwe ongmime.” ande daandoone winiwen.

16 Kwane wene taun aom awune wedmibka, Yesumbed daandoon areb
kwamune kowe yimbed Burudandoon ye orok nekwiwen.
17 Oobnon yaambed, Yesu kuu ye kedmengkandeendan wad ayoob yoom
mene ambib yaa nandiwen.
18 Kwane, yi kuu ane dibonib, yembed yedmoon, “Nembed yiib yaa ke
anam yedmendaan kei, yiib kuyaom kuu karub maambed ne ambodanga-
neen, ye kuu ne yoom dibo anuub kui.” andoon.
19 Kwanandoone, miin kubiyiibban kerekorib, yi korem kuu ye yaa mene
“Anam kuu nemban dee?” ande kamiwen.
20 Kwamiiwe, yembed inandoon, “Kuu yiib wad ayoowiib mim kuyaom, ye
kuu nangkodmi areb ne yoom meneki wongdem aombed om kuu sup aom
kamonekore ananeen kui.
21 Kedi, Karub Ye Mingki ye dowad God Ye Weng aombed komarewa
kurinbed ye ari kwamunaneen ande wongkiwen kuu ye yaa kwane wana-
neen. Kumban, kanembed ye yaa ambodanganeen kuu Godbed arewa
kerunaneen kowe, anam kuu kuye karub kuu woonindo karen kuu kumbed
amun karen.” andoon.
22 Kwane anonib, Yesumbed om* kande God yaa eso andekore, domok-
bene ye kedmengkandeendan yaa bangkandene yedmoon, “Kandime, ke-
kee ne id kii.” andoon.
23 Angkon kabus nande God yaa eso andekore, yi yaa nondoone, ane kone
ane kone yi korem kuu aniwen.
24 Kwane, yembed yi yaa yedmoon, “Kekee ne umkan, nimakarub yemoon
yi dowad onduknaneen. Ne umkan kuu Godbed ye karuwa nimaya yaa
amob weng ongmi yeman.
25 Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, ne angkon ika nong yob ok
anainban kwane wene kuyaron keranuunkob, God ye oonimbon aombed
ananiin.” andoon.
26 Kwane, yi kuu kurikuri yook wingkanekorib, yaro angkane wene
aangko Olif angka winiwen.

Pita Yaa Ari Kwamaneeb Kii Ande Daanoon
(Mt 26:31-35, Lk 22:31-34, Yn 13:31-38)

27 Wenekorib, Yesumbed yi yaa yedmendoon, “Yiib korem kuu kirokmo-
naniib, amborom kuu kurin God Ye Weng kwane wongkoon kuu Godbed
yedmoon kekamune,
‘Nembed sibi oonoonman ayaniine,
ye sibi kuu kirokmonaniib.’ andoon.
28 “Kumban, bobnaniin yirimbed ika dembaniin ye yoman kuu nedin
Galeli angka arinambo wananiin.” andoon.
29 Andoone, Pitambed yedmoon, “Korem kuu kirokmonaniib kumban ne
kuu kwanainban.” andoon.
30 Kwanandoone, Yesumbed inandoon, “Nembed eb yaa ke anam yedmeb-
daan kei, kibik amnoom ayam komkane ayoob keraanban kuu eb kuu Yesu
nekaadban ande dakme ayoobmimiib keraneeb.” andoon.
31 Kumban, Pitambed aromkonomo inandoon, “Eb yoom ne yoom yenban-
daniiwe duknanuub kuu yimin, nembed eb yaa nekaadban andainbanii.”
andoone, yi korem kuu kwanemo yedmiwen.

Yesu Getsemani Angkambed Kurikuri Keroon
(Mt 26:36-46, Lk 22:39-46)

* **14:22:** Gurik wengbed “bred” andoon.

32 Kwane wene Getsemani andimaib yaa nandekorib, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Keyaa dibiribko, ne kuu wene kurikuri kera.” andoon.
33 Kwanandekore, yembed Pita yoom Yems yoom Yoon yoom kuu be wonoon. Kwane, ye niindem aom kuu miin kubiyiibban kere dabab darewoob kerunoon.
34 Kowe, yembed yi yaa yedmoon, “Ne niindem aom kuu dabab ware yiminban miin anam keroon kowe, bobnandamaan areb. Kwani kowe, keyaa dobere kereknime.” andoon.
35 Kwanandekore, yaro wene angkambed okad yiri bumangkene korok kankibine kurikuri kere yedmoon, “Kiwaan wedmebka, aron kee ne yaa kuu burudanduk.
36 Ambe,† Ambe, komo kamandameeb kuu yobdoodiibban kowe, ne yaa durud yewed ye dabab ke monoon kee ebka kande. Kumban, ne dowaken yaambedban, eb dowaken yaambed kerok.” andoon.
37 Kwane, Yesu kuu ika menene wedmoonka ye kedmengkandeendan ayoobmim kuu unuk dangiwen kowe, yembed Pita yaa yedmoon, “Saimon, eb kuu angkewenoo? Eb kuu aron awa mimo kwane aromne kerekne dibaraabbankowoo?
38 Kwane, ambarakmi yaa kuu kombaraibban andi ye dowad kurikuri kamenib kerekbirime. Inamen aom kuu dowakeniib kumban id kuu aromnindeban keroon.” andoon.
39 Angkon amaniib wene anuk kurikuri keroon areb kwane keroon.
40 Kwanekore, ika mene wedmoone, yi kuu unuk dangiwen, amborom kuu unukudbed dabab waroon kowe. Yi kuu “Anam ambarakmuwen.” ande meenekorib, inandindo keriwen.
41 Kwane, Yesu angkon ika wene ayoobmim yeenbon kurikuri kerekore, mene wedmoone dangiwen kowe, yembed yi yaa yedmoon, “Yiib kuu ika dangenib yiidkaib dee? Yimin kui! Wedmime, Karub Ye Mingki kuu ambodangenib awine ambarakmidan yi dingki ari kowi yaron muneen kii!
42 Kowe, yaro deediribko wenem. Ne yaa ambodangoonman kuu ke monoon kei.” andoon.

Yesu Awineniwen
(Mt 26:47-56, Lk 22:47-53, Yn 18:1-12)

43 Yembed kwane dakmeene, wad ayoob ye karub maa Yudas yoom kadaareb yoom kuu kerewangiib atdebokiib kumbed Yesu aweneyiib yaa mene angkadiriwen. Yi kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok darewoob yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom Yuudan yi aamkono aamkono yoombed yedmiwenkob, miniwen.
44 Yudas kuu korok korok domondekore, kadaareb yaa ambodange akme korokbi ye dowad yedmoon, “Kane yaa mandamuk kerunaniin kuu awine nenwinime.” andoon.
45 Kwane, menenib Yudasbed erebnariyiibban kumbed Yesu yaa mene “Kedmengkandi korok ee.” ande yedmekore, mandamuk kerunoon.
46 Kwanoone, karub miniwen kumbed Yesu wii aom kowi ye dowad awineniwen.
47 Kwane, ye kedmengkandeen ye karub maambed ye kerewang ye kobaiknong yaambed awine biandekore, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob ye deme karub ye kenood dankaroon.
48 Awineniiwe, Yesumbed yedmoon, “Ne kuu bondan yi korok dee? Komandiwed kerewangiib atdebokiib kwane awinewok miniwen?

† **14:36:** Kukuu Aram wengbed *Abba* ande wongkoon.

49 Aron korem ne kuu yiwiib yaa mene kurikuri boyambib darewoob
ye kuuk aom kedmengkandembirimain kumban, yiib kuu kuyaambed aw-
inewindo. Kowe God Ye Weng Karadmo ye weng id kuu anam keroonkob
kii." andoon.
50 Andoone, ye yoman winiwendan korem kuu kirokmone kabaanmo
wenebiwen.
51 Kewedman mamaa Yesu ye yoman wonoon kuu ebkad doboob
kawanmo derene doreen. Ye kwangkon Yesu ye yoman wonoone awineni-
wen kumban, ebkad yaamo awiniwen kowe,
52 moradmoone ebkad kuu biandiiwe, ebkadiibban otkadmo kombiri
wonoon.

Kangdod Sanidirin Wengyundi
(Mt 26:57-68, Lk 22:66-71, Yn 18:12-13,19-24)

53 Yimbed Yesu nen God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok
darewoob yaa winiwen. Kwani kowe, God dore Yuudan dore wedyiri
dobiridan yi korokdan korem yoom Yuudan yi aamkono korok korok korem
yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan korem yoom menebe nedbiwen.
54 Kwane, Pita kuu Yesu ye yoman diamban anukbed menene God dore
Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yambib kuuk aom
awunoon. Kuyaambed korok ye ambib ye ambongko oonidan yena doriib
kowe, yiyiib wene amot dia dibere yuruk dorokaan.
55-56 Korok korok nedbiwen kuu kangdod Sanidirindan andimaib. Kwane,
yi kuu Yesu ye ambarakmi miin arewa weng wengamberem ande dibiib,
amborom kuu aye kowi ye ukum kowandamiib kowe. Karub yemoon mene
dudanabe kwane ambarakmoon kii andi ye weng dakmiwen kumban, weng
maa maa keriwen. Karub kuu yi weng ayoob ibmo kerindo kowe, aye ukum
kowindeban keriwen.
57 Kwane, karub yenambed yaro mene dudi weng kee dakmiwen,
58 "Nubbed wengamburuwen kuu yembed yedmoon, 'Nembed kurikuri
boyambib darewoob karubbed yenbiwen kee monmarekori, aron ayoob-
mimmo karubbed yenbindo ye kurikuri boyambib darewoob yenbaniin.'
andoon." andiwen,
59 kumban yi weng dakmiwen kuu karub yenambed dakmiwen arebban.
60 Kwani kowe, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok
darewoobbed yaro yi arinambo arimbed dembene Yesu yaa kaamonoon,
"Eb kuu inandaabbankowoo? Karub kee kwane dakmiib kuu wengam-
berewenoo?" andoon,
61 kumban Yesu kuu iwarimo kere inandindo.
Kwane, angkon ika Yesu yaa kaamonoon, "Eb kuu Godbed Kinoona Me-
newenman Keresu, God ye Mingki dee?" andoon.
62 Andoone, Yesumbed inandoon, "Ne kukui. Angkon Karub Ye Mingki ne
kuu yiib wedmaniiwe God ye wiwi angkambed diberekori, wiib arimbed
mananiin." andoon.
63 Kwanandoone, korok darewoob kuu God yaningko monmari ye weng
wengambaraan ande meenoon kowe yeka ye ebkad birindekore, korok
korok yaa kaamondoon, "Karub maa ye weng maa wengambaranuub dee?
Dowan!
64 God yaningko monmaroone wengamburuwen kii! Kwani kowe, yiib
meeni kuu komo?" andoon. Andoone, korok korok korembed yedmiwen,
"Anam ambarakmoon kowe, aye kowi ye ukum kirobi kumbedmo yimin
kii!" andiwen.
65 Kwane, yenambed ye yaa kamok daadmenenib ebkad baradbed ye
indob kebengkanekorib yi dingki nimingke ayenib kaamoneniwen, "God

yaromkono yaambed dakme, kanembed kii, ande yaa!" ande kamiwen. Kwane, wii oonidanbed nenwene yakdariwen.

Pitambed Yesu Nekaadban Andimo Kamoon
(Mt 26:69-75, Lk 22:54-62, Yn 18:15-18,25-27)

66 Kwane, Pita kuu ambib kuuk aom doreene, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob ye deme wonong koyu mamaa kuu kuyaa muneen.

67 Menenu wedmuune, Pita kuu amot dia dibere yuruk dorokaan kowe, angkon ika ongme wedmenekoru yedmeen, "Eb kuu Yesu Nasaretman yoom dobiriwen kii!" andeen.

68 Kumban yembed inandoon, "Ne nekaadban, kub weng kuu weng idiibban." andekore, kuuk ambongko yaa wonoon.

69 Kwane, yumbed kuyaa doboroone wedmekoru, mene kuyaa doriibdan yaa yedmeen, "Karub kee Yesu ye karub kii!" andeen.

70 Anduune, yembed angkon yedmoon, "Nemban kii!" andoon.

Kumban aron doboobban keruune, kuyaa doriibdanbed yedmeniwen, "Anam, eb kuu Yesu ye karub, amborom kuu eb kuu Galeliman kowe." andiwen.

71 Kwanandiiwe, yembed yemeren weng arewa ye woonbi weng dakmekore, yi yaa amob weng areb yedme kowoon, "Karub yiibbed kee daaniib kuu ne nekaadban kii!" andoon.

72 Andoone, erebnariyiibban ayam kabang ayoob andi kamoon. Kwanoone, Pita kuu Yesumbed ye yaa kwane dakmoon kuu "Eb kuu ne yaa ye kuu nekaadban andimo kame ayoobmimiib keraneebkob ayam kabang kuu ayoob keraneen." ande yedmoon kuu ika meenekore, kubiyiibban darewoob kere ameng kamoon.

15

Pailet Ye Wengyundi Yesu Yaa
(Mt 27:11-26, Lk 23:1-3,18-25, Yn 18:28-19:16)

1 Amkimo kaimbed, kangdod Sanidirindan korem, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok kumbed Yuudan yi aamkono korok korokiib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib kuu weng mimo keriwen. Kwane, Yesu kuu yengbekorib nenwene Yuudan yi korok Rom ye karub yaningko Pailet ye dingki ari kowiwen.

2 Kwane, Pailetbed ye yaa kaamonenoon, "Eb kuu Yuudan yi king dee?" andoon. Andoone, Yesumbed inandoon, "Ee, ebka ku yedmeeb kui." andoon.

3 Kwanandoone, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokbed Yesu kuu kwane ambarakmoon kii andi ye weng yemoon Pailet yaa daaniwen

4 kowe, Pailetbed angkon ika Yesu yaa kaamonoon, "Eb kuu inandaneeb dee? Yi weng yemoon kuu wengamberewenoo?" andoon

5 kumban, Yesu kuu inandokban keroone, Pailet kuu binangkoon.

6 Kuyaron doriib kumaom kuu Burudandoon ye orok ane dowan kerekorib, Yuudan yaa ooni ye korok darewoob Romdan nenkowiwen kumbed Yuudan yi dowaken weng wengamberekore, wii aom doriib ye karub mimo nen bunangka kowimaan.

7 Anuk yiri kuu karub maa yaningko Barabas yoom karub yena yoom kuu gapman yaa bon kere nangmene karub maa ogoodmo aye kowiwen kowe, ye kuu wii aom doreen.

8 Kwane, kadaareb kuu Pailetiib yaa menenib karub wii aom ma nen
bunangka kowi ye dowad nedbe mene ye yaa kaamoniwen.
9-10 Kumban, ye kuu yekaadkeroon kuu God dore Yuudan dore wedyiri
dobiridan yi korok korok kuu Yesu yaa wungkanekorib, Pailet ye dingki ari
nenkowiwen kowe, kadaareb yaa kaamondoon, “Yiib dowaken kuu karub
nen bunangka kowaniin kuu Yuudan yi kingoo?” andoon.
11 Kumban God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokbed
kadaareb yaa kwananuub kuu amun kii andi ye weng yedmendiiwe,
kadaarebbed yedmiwen kuu “Yesumban, Barabas kii.” andiwen.
12 Kwani kowe, Pailetbed yi yaa kaamondoon, “Yiibbed ye yaa Yuudan yi
king andimaib kowe, ye yaa kuu komo kamaniin?” andoon.
13 Andoone, yimbed komkiwen, “Ye kuu aye at ming arimbed kinime!”
andiwen.
14 Andiiwe, Pailetbed kaamondoon, “Komandiwed kii! Komo ambarak-
moon kee?” andoon kumban, yimbed naawonmo komkiwen, “Ye kuu aye
at ming arimbed kinime!” andiwen.
15 Kwanandiiwe, Pailet ne yaa kubewime dowad kuu yi dowaken
yaambed wengamberekore, Barabas nen bunangka kowekore, Yesu kuu
ana nangmidan yaa nenkonde yedmoon, “Nong yikyikiibbed ye angkurom
angka wangkanibko bakumbed at ming ari darime.” andoon.

Ana Nangmidanbed Yesu Damangkaniwen
(Mt 27:27-31, Yn 19:1-16)

16 Kwane, ana nangmidanbed Yesu nenwene king ye boyambib darewoob
yaningko Pretorium aom aomnekorib, Pretorium aom ana nangmidan
korem yaa baandiiwe nedbiwen.
17 Nedbekorib, ebkad doboob minodminodiib king yebkad areb kande
Yesu yaa deebenib, nong yikbed korok ari dereni yeman ongmekorib ye yaa
dereneniwen.
18 Kwane, “Eb kuu Yuudan yi king oi, eb yaa kubebduub kii!” ande
yedmenib,
19 ye korok ari bingkombed ika ika ayenib, kamok daadmenenib,
bumangke dingki ari kankoone korok okad yiri badmendenib ye yaa
damangkanenib kamiwen.
20 Kwane kame dowan kerekorib, ebkad doboob minodminodiib kuu
biandekorib, Yesu yebkadbed ika dereneniwen. Kwane, bakumbed at ming
ari dari dowad nenwiniwen.

Yesu Kuu Bakumbed At Ming Ari Dariwen
(Mt 27:32-44, Lk 23:32-43, Yn 19:16-24)

21 Siti Sairinman maa yaningko Saimon, Aleksandee yoom Rufus yoom yi
awodki kuu kambong maa yaambed mene ana nangmidan kee burudan-
dandamoone, yimbed ye kuu awinekorib, yedmeniibkob Yesu ye at ming
kuu yembed kankarine wonoon.
22 Kwane, ana nangmidanbed Yesuyiib at ming karinoon ye karuwiib kuu
be Golgota yaa benwiniwen. Golgota ye weng id kuu Nangkarakbon.
23 Benwiniiwa, wain ok yewed kebeni yeman ye muramurayiib yuun-
dekorib, Yesu yaa anok ande kamiwen, kumban korondoon anindo.
24 Kwane, Yesu kuu nende at ming ari kowekorib, ye dingkiyiib yoniib kuu
bakumbed at ming yaa darekorib, kankoone maniwen. Kwane, Yesu yebkad
kuu ana nangmidanbed nekwenib, bot yaa aningkoyiib kuu kirare ebkad
mimo karub mimombed kandimo kamiwen.
25 Bakumbed dariwen yaron kuu amkimo 9 oklok.

26 Kumbed, at ming ari yembed kwane ambarakmoon ye kerekiib kwane
wongkiwen kuu "YUUDAN YI KING" ande wongkiwen.
27-28 Angkon, yimbed Yesu ye wiwi angkayiib ye an angkayiib kuu yid
be yenbandimaib ye karub ayoob kuu at ming yaa bakumbed darekorib,
bendariwen.*
29 Kwane, yena kuu burudandande wenonib, Yesu yaa yi korok waabu-
rukme damangkani weng daaniwen kuu "Kedi, eb kuu kurikuri boyambib
darewoob monmarekoreb, aron ayoobmimmo kurikuri boyambib dare-
woob yeeb arumaneeb kowe,
30 at ming arimbed kameneyaa, ebkareb bobni yaa kuu burudande wad-
kereyaa!" ande kameniwen.
31 Kwamune dakmenabiwen areb kuu God dore Yuudan dore wedyiri
dobiridan yi korok korok yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom
kangkon yikareb Yesu yaa damangkani weng arewa dakmiwen, "Yembed
nimakarub kuu bobni yaambed ongmendoon kumban yekareb kwani kuu
yiminban kii!
32 Ye kuu Keresu kere Yuudan yi King keroon kowe, at ming arimbed
kamonok. Kwananeene wedmanuub kuu nub kuu ye yaa anam andanuub."
andiwen. Ayoob at ming arimbed dariiwe doriibdan kwangkon ye yaa
damangkani weng arewa dakmiwen.

Yesu Kuu Bobnoon
(Mt 27:45-56, Lk 23:44-49, Yn 19:28-37)

33 Kwane aronkob keruune, kumunbed okad korem kuu kebenoon.
Kebenoone kwane wene awas ayoobmim dowan kereen.
34 Kwane, Yesumbed naawon komkoon, *"Eloi, Eloi, lama sabaktani?"* an-
doon ye weng id kuu "Ne God, ne God, komandewed ne domowewen?"
andoon.
35 Kwanandoone, ye dia dobiriwendan kuu wengamberekorib yedmiwen,
"Wengaiwo, Elaidya yaa baandoon kii!" andiwen.
36 Kwane, karub maambed kabaanmo wene ok awinimaan ye obkod
kande ok wain derewiib kuu kankubune bingko ari yengbekore, Yesu yaa
kanwene ok konako anok anded. Kwane ok anoone, yembed yedmoon, "Ye
domonenekorub, wedmem. Elaidyambed mene ye nenkamonok mananeen
dee?" andoon.
37 Kwane, Yesu kuu inum yeenbon nare kabang darewoob andekore
bobnoon.
38 Kwane, kurikuri boyambib darewoob yambongkodem yaa kebeni ye
dabua nomkonombed ongmiwen kuu arimbed wene yiri kuu birindoon.
39 Kwane, Romdan yi ana nangmi korok kuu Yesu ye murubia ari doberene
wengamboroone yembed komarewa kabang andene bobnoon kuu wed-
moon kowe yedmoon, "Ii anam, karub kekee God ye Mingki kii!" andoon.
40 Nima yena kwangkon kuyaa yaro wene ambab arebbed doro kerekniib.
Yi kumaom kuu Meri Yems embeng yoom Yoses yoom yi awaan yoom Meri
Magdalen yoom Salome yoom kui.
41 Galeli angka Yesu awene yoom doriib yaronbed Yesu awene yaa nima
keembed animan awene bangkandimaib. Nima yemoon yena yoom Yesu
yoom Yerusalem aom miniwendan kwangkon kuyaa doriib.

Yesu Ye Id Kuu Mangkiwen
(Mt 27:57-61, Lk 23:50-56, Yn 19:38-42)

---

* **15:27-28:** Buk Maak yenamo kurin kurin wongkiwen kuu weng keyiib: Kwani kowe, God Ye Weng Karadmo kuu anam id keroon kuu "Ye kuu amob domangkidaniib yaa kumaom nenkowiwen."

42-43 Yosef Arimateaman ye kuu kangdod Sanidirin aom kuu ye kuu aningkoyiib, angkon ye kuu Godbed korok kere ooni yaron mananuun ande meedmi ye karub. Kwane, Sabat ye nekwi aron kereen kowe, oobnone ye kanangkod Pailetiib yaa wene Yesu ye bob mangki dowad kaamonoon.

44 Kwane, Pailet kuu Yesu kirod bobnoon ye weng wengamberekore binangkoon kowe, ana nangmidan Yesu nenwiniwen yi korok yaa mene andoone monoone kaamonoon.

45 Kaamonoone, “Ee bobnoon kii.” andoone Pailetbed Yosef yaa yedmoon, “Ee, yimin, ye bob kuu kande.” andoon.

46 Kwanandoone, Yosefbed dabua doboob kawanmo moonekore, Yesu ye bob kande dabuambed bedmenekore, dumnad aom aangko kaat angka anuk niriwen ye bobkonombon dem kumaom kanwene kowoon. Kankowekore, bot dabonmo darewoob kumbed bot dem ambongko yaa kanboronmo wene kebenoon.

47 Kwane, Meri Magdalen yoom Yoses yawaan Meri yoom kuu mangkiwen kuyaa wedmiwen.

16

Bobnoon Yirimbed Demboon
(Mt 28:1-10, Lk 24:1-11, Yn 20:1-8)

1-2 Kwane, Sabat aron dowan keruune, awari amkimo aron yaro menuun yaambed Meri Magdalen yoom Yems yawaan Meri yoom Salome yoom kuu bobkonombon botdem yaa wene Yesu ye bob id yaa baeb amun yeman mooniwen kuu ambenem ande winiwen. Wenonib, wedyambed

3 yikareb kaamobiwen, “Kanembed bobkonombon botdem yambongko kebeniwen ye bot kuu mondare kan angkara kowaneen kee?” andiwen.

4 Kumban, yi indob kankoone wedmiwen kuu botdem ambongko kebeniwen ye bot kuu miin darewoob kumban kanboronmo angkanoon.

5 Kwane, bobkonombon botdem aom aomnekorib, wedmiwen kuu kewed areb ebkad doboob kawanmo inwaroon kumbed wiwi angka dibeen kowe, kwane wedmekorib, binangke uniwen.

6 Kwaniiwe, yembed yi yaa yedmoon, “Binangke unaib. Yiib kuu Yesu Nasaretman at ming arimbed dariwen kui ande wedmok miniwen, kumban ye kuu demboon kii! Kemaomban. Wedmime, ye bob id kanwene kowiwen kuyaa kuu. Dowan!

7 Kwani kowe, wene Pita yoom Yesu ye kedmengkandeendan yena yoom yaa yedmibko, ‘Galeli yaa winime, yedin kuyaa weneen kowe. Ye weng kunduk anuk yedme kowoon kwamune kowe, yiib kuu kuyaambed wedmenaniib kii.’ andime.” andoon.

8 Kwane, nima kuu binangki darewoowiib kiringmiyiib bobkonombon ye botdem aombed bunangka wene kirokmone winiwen. Kwane, wene karub maa yaa daandindo, amborom kuu uni darewoob keriwen kowe.*

9 Yesu kuu Sande amkimo kaimbed demboon. Dembekore, ibduruk kuu wene Meri Magdalen yaa angkanoon. Kurin kuu yu kuu awad arewa ediib ibnendiwen kowe, yembed yedme yenburoon.

10 Kwane, angkanoone, yumbed wenenu ye yoom dobiriwendan kuu yuudiyiib amengiib kamiib yaa wene daandeen.

11 “Yesu kuu wad doreene wedmenaan kii!” ande daandeen kumban, yi kuu yu weng kuu anamban ande meeniwen.

* **16:8:** Buk Maak kurin kurin wongkiwen yemoon kuu ves 9bed wene ves 20iibban.

12 Kwanoon ye yoman kuu karub ayoob dura kiwaan ari winiiwe, Yesu
kuu yi yaa angkanoon, kumban ye kuu karub mamaa ande meeniwen.
13 Kwane, yi ayoobmim dakmekorib, Yesu kuu domondoone yi kuu wene
kedmengkandeendan yena yaa komo keroon kuu daandiwen, kumban yi
weng kwangkon anamban ande meeniwen.
14 Amaan, Yesu ye kedmengkandeendan 11iib kuu animan aniiwe, Yesu
kuu yi yaa angkanekore ongkandoon, amborom kuu yi anam andi kuu
embengmo kowe yenambed yi yaa mene “Yesu demboone wedmuwen kii!”
ande yedmiwen, kumban yi mimyob kuu kamkono kere wengamberedandi-
wen kowe.
15 Kwane, yembed yi yaa yedmoon, “Okad yimin yimin yaa wene ne weng
amun nimakarub korem yaa daandime.
16 Kanembed anam andekore baptais kerundaneen kuu, nembed bobni
yaa kuu burudande nenwananiin. Kumban kanembed anam andaanban
kuu ukum konaniin.
17 Ne weng wedme anam andi yeman kuu anam andiwendanbed dud
korokbaniib kuu kei. Ne aromkono yaambed awad arewa yaa yedme
yenburaniiwe angkanimo kamaniib. Angkon weng yeeb dakmaniib.
18 Angkon niin arud niin kuu yi dingkimbed kandenib bobni ok anenib ka-
maniib kumban bobnaibban amunmo dobaraniib. Angkon bob anikaddan
yaa kuu yi dingkimbed yi ari nongkobe kurikuri keraniiwe wadkeraniib,
kui.” andoon.
19 Yariman Yesu kuu kwamune daande dowan keroone, ye kuu Ewen ari
nen daanoone God ye wiwi angkambed dibeen.
20 Kwane, ye kedmengkandeendan kuu okad yemoon kuna kuna
yaa wenebe Yesu ye weng amun dakmenmo yarebiiwe, Yariman
yaromkonombed awande ye dud kedmengkandi ongmenaboon kowe,
ye weng amun kuu weng anam ande korokbendoon.

Luk
Yesu Ye Weng Amun Lukbed Wongkoon

Luk Ye Buk Komo Dowad Wongkoon

Lukbed Rom ye karub maa aningkoman Tiofilus yaa wongkoon. Tiofilus yaningko ye weng id kuu “God yaa mimyob dowaken keenoonman”. Kowe kuye weng id angkara kuu Lukbed anam andiwendan korem yaa wongkoon. Tiofilus kuu Yesumbed okad ari yaroon yaa wedmindo kowe, Lukbed kuu kwamune kei andi ye weng yenayiib ambobanoon. Luk ye dowaken kuu Tiofilus kuu Yesu ye weng kumundin, Ye woonindombed wene Ewen ari daanoon ye weng kui, kaadkerok anded. Kwane, Luk korokboon kuu Yesu kuu Yuudan yi dowadmomban nimakarub korem yi dowad biddok monoon.

Wongkoonman

Luk kuu Yuu karubban, ye kuu Gurikman. Kwane, ye kuu dokta. Ye kuu Pool ye angkodmi maa (Kolosedan 4:14). Aron yena Pool yoom weng amun kanyare dakmiwen (Kwamiwen 16:10bed ari). Luk kuu Yesumbed komo komo kamenaboon kuu wedmindo kumban, indobbed wedmeniwendan yemoon yi weng boon kumbed wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 60 areb.

Korok Weng

1. Andowi Weng Ibduruk (1:1-4)
2. Yesu Monoon Ye Weng (1:5—2:52)
3. Yesu God Ye Deme Awini Ye Kiwaan Ongmoon Ye Weng (3:1—4:13)
4. Yesu Galeli Angka Yarebe Kedmengkandoon (4:14—9:9)
5. Yesu Galeli Koronde Ambibkin Yena Aom Yarebe Kedmengkandoon (9:10-50)
6. Yesu Wene Yudea Aom Yarebe Kedmengkandoon (9:51—13:21)
7. Yesu Wene Perea Angka Yarebe Kedmengkandoon (13:22—19:27)
8. Yeenbon Aronki, Ye Bobniyiib Dembooniib Ye Weng (19:28—24:53)

Andowe Wongki Ye Weng
(Kw 1:1)

1 Tiofilus, karub amun yeman.
Nub aombed komo komo anam id keroon ye weng kuu karub yemoonbed kwamune andowe wongkande kamiwen.
2 Kwane, kane kane yi indob arimbed komo keroonkob wedmekorib, weng kee kwane daandaiwe wengambirimaub kuu weng kuu mimo, ibmo.
3 Kwane, andowoon yirimbed mene kibikee, komo keroon kuu nembed weng kee ongme andangkaan kowe, nembed meenaan kuu kei. Amun kuu weng kee bene nekdane ongmekori, eb yaa wongkaan kuu kei.
4 Kwamune ke wongkaan kee ebkaadkere anam andi darewoob keri yeman.

Yoon Baptaisman Woonanuun Ye Weng

5 Erodbed Yudeadan yi king kere doboroon yaron kumaom kuu, God dore Yuudan dore wedyiri dobiri ye karub maa doreen, yaningko kuu Sekaraiya. Ye kuu Eeron ye awo ari Abidyaman, ye wonong Elisabet kwangkon God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi ambokab Eeron amaan ari ye awo.
6 Yi ayoob kuu God ye yorokmodan, God ye amob korem yaamo wengambere kwanimaib.

7 Kumban Elisabet kuu kurong kowe, danayiibban kere yi ayoob kuu
kiomniwen.
8 Aron maa, ye yoom ye karubkim yoom kuu God ye nengki deme God ye
kurikuri boyambib darewoob kuuk aom awiniwen kowe,
9 bot yaa aningkoyiib korokbi dowad kuu kirare Sekaraiya nendiiwa, ye
kuu wene kurikuri ambiwoom baeb amun yeman nengkande aomnoon.
10 Kuyaron kuu nimakarub yemoon kuu bunangka nedbe kurikuri ka-
menib, God yaningko kankoonenib kamiib.
11 Kamiiwe, engyu kuu Sekaraiya yaa angkane kurikuri boyambib dare-
woob aom God yaa baeb amun yeman nengke nongkobimaibbon ye wiwi
angkambed doboroon.
12 Kwanoone, wedme binangke uni darewoob keroon.
13 Kumban engyumbed ye yaa yedmoon, “Sekaraiya, unaab. Eb kurikuri
kuu God kuu wengamboroon. Eb wonong Elisabet kuu dana mingki woo-
nanuun. Kwanuko yaningko kuu Yoon ande kowe.
14 Ye dowad kuu kubi darewoob keraneeb. Angkon ye wooni aron ari kuu
nimakarub yemoon kuu kubaniib,
15 amborom kuu ye kuu God ye murubia arimbed karub amun kere
aningko darewoob keraneen. Kwane, ye kuu ok wainiib ok arewayiib an-
imokban ye karub kerene ye wooni aron yaambed Kingkin Karadmombed
ye yaa ibnenaneen, domonenaanban.
16 “Kwane, ye kuu Israeldan yaa awande daandaneene yemoon kuu yi
Yariman God yaa ika amonombe wananiib.
17 Kwane, ye kuu yedin Yariman yaa wananeen, ye kuu Elaidya ye inamen
aromkonoyiib kamimaan areb dobaraneen. Ye kuu awodkia yaa amonom-
bime ande daandaneene yi danayiib yaa wene amunmo dobaraniib. Ma, ye
kuu God Ye Weng wengamberedandidan yaa amonombime ande daanda-
neene God ye inamen yorokmo awinaniib. Kwananeen kumbed Yariman
ye dowad wengambiridan kuu nekwaneen.” andoon.
18 Kwanandoona, Sekaraiyambed engyu yaa kaamonoon, “Ne yoom ne
wonong yoom kuu kiomnuwen kowe, komarewa kere eb weng kuu anam
andaniin?” andoon.
19 Kwane, engyumbed inande yedmoon, “Ne kuu Gabriel. Ne kuu God
ye kerebiri ari dobirimain. Godbed yedmewoona weng amun kee eb yaa
kanmanaan.
20 Godbed komo aron kinoon arimbed weng kee anam id keraneen,
kumban eb kuu anam andokban kowe, dakmindeban kereeb kii, wene weng
kee kwananeen.” andoon.
21 Kwane, bunangka doriibdan kuu Sekaraiya yaa meedmenib dakmiwen,
“Komarewa kere aron doboob kurikuri boyambib darewoob aom kwane
doboroon kii?” ande kamiwen.
22 Kwane kamiiwe, Sekaraiya kuu angkadoroon kumban yi yaa dakmin-
deban kerene dingkimo kedmengkoon kowe, “Anam kuu Godbed ye yaa
kurikuri boyambib darewoob aom wane korokbenoon kii!” ande dakmi-
wen.
23 Kwane, ye deme kurikuri boyambib darewoob aom awini yaron kuu
dowan keruune, ye kuu ambiwoom ika wonoon.
24 Kwane amaanbed, ye wonong Elisabet kuu oyoomiib kereen. Oyoomiib
kerenu, yu kuu ambiwoommo wood angkoyiib dobureen.
25 Kwane, yumbed yedmeen, “Nimakarubbed ne yaa karak kawiwen
kumban, Yarimanbed mimyob keewe awawekore, ne yaa kurong ye karak
kuu kankaaroon.” andeen.

Yesu Woonanuun Ye Weng

26 Kwane, yu kuu wood benmeyiib kuu oyoomiib dobureen kumaom kuu
Godbed engyu Gabriel yaa yedmoona, kambong Nasaret Galeli ambibkin
aom wenene,
27 karub maa yoom dobirindo ye wonong koyu Meri yaa dakmok wonoon.
Yu kuu king Dewid amaan ari ye awo Yosef yaa awani ye dowad boriwen.
28 Kwane, engyu kuu yuyiib yaa mene yedmoon, “Kube. Kub yaa kuu
Godbed oone amun darewoob kerubdoon kowe.” andoon.
29 Kwanandoona, yu kuu meeni darewoob kere komarewa kwanandoon
kii ande meeneen.
30 Kwani kowe, engyumbed yu yaa yedmoon, “Meri, unaab. Kub yaa
meene wedmekore amun kerubdoon.
31 Kub kuu oyoomiib kerekoreb dana mingki woonaneeb. Yaningko kuu
Yesu ande kowaneeb.
32 Ye kuu aningko miin darewoob keraneene ye yaa Ambab Ari Ye God
Ye Mingki andimamaniib. Kwane, ye awo anuk yiri king Dewid ye ooni
yumbon kuu Yariman Godbed ye yaa konaneene,
33 yembed Israeldan yi korok keraneen kuu yimin wandindeban.” an-
doon.
34 Andoone, Merimbed neman kaamoneen, “Komarewa keraneen, ne kuu
karub maa yoom dobirindo kowe?” andeen.
35 Anduune, engyumbed inande yedmoon, “Kingkin Karadmombed kub
yaa menene Ambab Ari Ye God yaromkonombed ongmaneen. Kwani kowe,
dana karadmo woonaneeb kuu God Ye Mingki andimamaniib kii.
36 Wengambere. Kub karubkim Elisabet kuu kiomneen yaambed dana
woonanuun. Kurin kuu yu kuu kurong kumban, kibikee yu kuu oyoomiib
kere doruun kuu wood benmeyiib dobureen.
37 Godbed komo komo kamandameen kuu no kwananeen kii.” andoon.
38 Kwanandoone, Merimbed inande yedmeen, “Ne kei. Ne kuu Yariman
ye dabderem aom doriin. Komo yedmewen kuu kwane kerok.” andeen.
Anduune, engyu kuu domonde wonoon.

Merimbed Elisabet Yaa Wengandok Wuneen

39 Kwane, Meri kuu yaro Elisabet yu kambong Yudea koodbon ambibkin
aom kirod wene nandekoru,
40 Sekaraiya yambiwoom wene Elisabet yaa baandeen.
41 Baanduune, wengambereen kuu Elisabet yu dana yu kabeyob aombed
kube yodkanmoone Kingkin Karadmoyiib Elisabet yaa ibnendoone,
42 yumbed naawon baande yedmeen, “Kub kuu Godbed amun darewoob
kerubdoon, nima yena arebban. Kub dana woonaneeb kwangkon Godbed
amun darewoob kerunoon.
43 Kub kuu ne Yariman ye ena kowe, ne yaa menewen kuu amun kii!
44 Kubbed baande yedmeweewe wengambaraan kuu ne dana kabeyob
aombed kubi ye dowad yodkanmoon.
45 Yarimanbed kub yaa komo keraneen andi ye weng yaa anam andewen
kowe amun kerubdoon kii!” andeen.

Meri Kube Yedmeen
(1Sa 2:1-10)

46-47 Kwane, Merimbed yedmeen,
“Ne niindem aombed kube Yariman yaningko kankoonaan,
ye kuu ne Bobni Yaa Burudande Nendi Ye God kowe.
48 Kubaan amborom kuu ne kuu ye dabderem aom doriina wedme meenoon
kowe.

Kibireb ari kuu nimakarub korem ne yaa kuu Godbed amun kerundoon kii
andimamaniib,
49 amborom kuu Aromkono ye Godbed miin darewoob ye barang ne yaa
kawoon kowe.
Yaningko kuu karadmo kii.
50 Kane kane God ye dabderem aom doriib kuu yembed mimyob keendem-
birimaan.
51 God yaromkono darewoob yaambed kamimaan kuu kei.
Kanembed nub kuu yimin ande dakmimaibdan kuu be boketawerene,
52 king darewoob yi ooni ye dibirimbon arimbed kawene kankubunene,
ye dabderem aom doriibdan kuu be ari nongkobene,
53 mungimo doriibdan kuu yiribman amun bangkandene,
yiribman yemoondan kuu ne yaa dingkirudmo angkanime andimo
kamene kamimaan.
54-55 Yembed ye demedan Israel ye karuwa nimaya yaa awandene,
ye weng kunduk nub awoya yaa yedme kowoon areb kuu mimyob
keendimaan,
Abrahambed mene ye awoya ari yi korem yaa mimyob keendimaan kii."
andeen.
56 Andekoru, Meri kuu Elisabet yoom dobiriwen. Dobiriiwe, wood ayoob-
mim dowan keruune, yu kuu yu ambiyoom ika wuneen.

Yoon Baptaisman Kuu Wooneen

57 Kwane, Elisabet yu dana wooni aron munuune, karub dana wooneen.
58 Yarimanbed yu yaa mimyob keendoone danayiib kereen kuu yu
karubkim yoom yu dia doriibdan yoom kuu wengamberekorib, yu yoom
kubiwen.
59 Kwane, ye wooneen yaron kuu aron kaning kaning dowan keruune,
karub dana ye kad wande akme kubi ye dowad menebenib yawodki
Sekaraiya yaningko ande kowandamiib,
60 kumban yawaanbed yedmeen, "Yii! Yaningko kuu Yoon ande kowi
yeman kii." andeen.
61 Kwananduune, yimbed inande yedmiwen, "Yiib karubkim kumaom
kuu aningko keyiibban." andiwen.
62 Andekorib, awodki yaa yaningko kane kowaneeb ande dingkimo ked-
mengkiiwe,
63 wongki yeman kawime ande dingkimo kedmengkoone koniiwe, "Yan-
ingko kuu Yoon." ande wongkoone binangkiwen.
64 Kwane erebnariyiibban, ye ong kuu oroknoone God yaa kubi ye wengiib
dakmenaboon.
65 Kwane, dia doriibdan kuu meeni darewoob keriiwe, komo keroon ye
weng kuu Yudea koodbon ambibkin aom daande yareen.
66 Kwane, nimakarub korem kuu wengambere binangke meeni darewoob
kere yikareb kaamobiwen, "Dana kee, komarewa keraneen kii?" ande
kamiwen, amborom kuu God yaromkonoyiib dana yaa konoon kowe.

Sekaraiya God Yaa Kuboon

67 Kwane, dana yawodki Sekaraiya kuu Kingkin Karadmombed ib-
nenoone, God yaromkono yaambed komarewa keraneen ye weng kuu
yedmoon,
68 "Yariman, Israeldan yi God, ye yaa kubem,
amborom kuu yembed ye karuwa nimaya yaa mene oonene bobni
yaambed biddoon kowe.

69 Godbed ye dabderem aom dobiri ye karub Dewid ye awoya ari aombed
nendekore, karub kuu Godbed nub yaa bobni yaa kuu burudande
bindi ye karub kondoon.
70 Yembed ye weng kunduk kurin kurin yedmoone ye profesidan karadmo
kumbed wongkiwen kui.
71 Bondan yi aromkono yaambed nub kuu burudande bindaneen.
72 Nub awoya anuk yiri kuu mimyob keendemboroon.
Kwane, amob weng yi yaa ongmoon kuu nonondandaanban.
73 Godbed nub awo Abraham yaa amob weng ongmoon kui.
74-75 Yembed bondan yi aromkono yaambed nub kuu burudande bene
oonaneene,
ye kerebiri arimbed inamen karadmoyiib inamen yorokmoyiib aron
korem doberenub,
uniyiibban kurikuri kere yaningko kankoonimamanuub, kui.
76 Ne dana, eb yaa kuu Ambab Ari Ye Profesiman andimamaniib,
amborom kuu ebdin wene Yariman wananeen ye kiwaan nimakarub
yaa ongmene nekwaneeb kowe.
77 Kwanekoreb, God ye karuwa nimaya yaa amonombiwed Godbed yi
ambarakmi are nonondandene bobni yaa kuu burudande bindi ye
kiwaan kedmengkandaneeb.
78 Nub God kuu mimyob keendembiri ye God kowe,
karub mananeen kuu aron ye nambiri areb,
yaro yeedere Ewen arimbed nub yaa mananeen.
79 Bobni kurumbon yiri doriibdaniib kumun yiri doriibdaniib yaa mene
yurekore,
nangkem yewenubmo ye inamen kedmengkandaneen." andoon.
80 Kwane, dana kuu kaine ye niindem aomiib ye inameniib kuu yiminmo
keroon. Kwane, ye kuu amiibban ye amboon angka doboroone, wene
Israeldan yi murubia arimbed andowe kedmengkandi yaron kuu muneen.

2

Yesu Wooneen

1 Kuyaron arimbed Saesaa Agustusbed weng kowoon, "Nimakarub korem
Romdanbed ooneen yambibkin korem aom kuu aningko bi yeman." an-
doon.
2 Kwirinius kuu Siria ambibkin aom korok kere oonoon yaron yaambed
aningko kee ibduruk boon.
3 Kwani kowe, nimakarub korem kuu yi kambong kambong yaa aningko
bi ye dowad wenebiwen.
4 Kwane, Yosef kangkon kambong Nasaret Galeli ambibkin aom domonde
Yudea ambibkin kuri Dewid ye taun Betlehem yaa wonoon, amborom kuu
Dewid awene kuu yi mimo kowe.
5 Ye kuu Meri yoom aningko kondok winiwen. Yu kuu ye yaa awani yeman
boriwen kumban yu kuu oyoomiib kereen.
6 Kwane kuyaa doriib kumbed, dana wooni aron kereen kowe,
7 yumbed karub dana wonob wooneen. Kwane, ebkad baradbed
bedmenekoru, dingkan animan bangkandimbon aombed koween, am-
borom kuu ambib korem aom kuu diiriwen kowe, dingkan ambiwoombed
dobiriwen.

Sibi Oonidan Yoom Engyus Yoom

8 Kuyaa kuu sibi oonidan yena kuu dia dura angka amnoom doronib yi sibi
yaa ooniwen.
9 Kuyaombed Yariman ye engyu kuu yi yaa angkadoroone, Yariman
ye nambiri kuu yi yaa yure awanewandoone, yi kuu uniwon karakwon
keriwen.
10 Kumban engyumbed yedmendoon, “Yiib unaib. Ne kuu yiib yaa kubi
darewoob ye weng amun kanmeniin, nimakarub korem yaa daandi yeman.
11 Kibikee Dewid ye taun aom kuu yiib Bobni Yaa Burudande Bindi Ye
Karub wooneen, ye kuu Yariman Keresu.
12 Kekee yiib yaa dud korokbi yeman. Yiib kuu wedmaniiwe, dana
kuu ebkad baradbed bedmiwen kumbed dingkan animan bangkandimbon
aombed angkimbaraneen kii.” andoon.
13 Kwane kuyaambed, engyus yemoon wad darewoob kuu ambid arimbed
mene ibduruk monoon yaa dabokneniiwe God yaningko kankoone yedmi-
wen,
14 “Ewen ari ye God yaningko kankoonem.
Kwane God ye dowaken kerundoondan okad yiri doriib yaa
dobiri yewenubmo bangkandok.” andiwen.
15 Kwane, engyus kuu domonde Ewen aom ika daaniiwe, sibi oonidan
kuu yikareb man yedmenoon yedmenoon kamiwen, “Nub kuu Betlehem
yaa komarewa keroon kuu Yarimanbed nub yaa daandoon kowe wene
wedmem.” andiwen.
16 Kwanandekorib, yi kuu kirod wene Meri yoom Yosef yoom wedmiiwe,
dana kuu dingkan animan bangkandimbon aombed angkeen.
17 Kwane yi kuu dana wedmenekorib, engyumbed yi yaa daandoon kuu
kwane dakmenmo winiwen.
18 Dakmiiwe, kane kane weng kee wengambiriwen kuu binangkiwen.
19 Kumban Meri kuu yu niindem aombed anam andekoru, komo keroon
yaa kuu kube meenmembureen.
20 Kwane, sibi oonidan kuu ika wenenib komo wengamberenib wedmi-
wen kuu God yaa kubiyiib eso andiyiib kamiwen, amborom kuu komo
keroon kuu engyumbed yedmendoon arebmo keroon kowe.

Yesu Kurikuri Boyambib Darewoob Yaambed God Yaa Koniwen

21 Ye wooneen yaron kuu aron kaning kaning dowan keruune, ye kuu kad
wandiiwe, yaningko kuu Yesu andiwen, ye woonindo yaronbed engyumbed
aningko kuu konoon kowe.
22 Kwane, Mosesbed kedmengkandoon kwamune dana wooneen ye
dowad God yaa minindeban yaron dowan keruune, Yosef yoom Meri yoom
kuu Yesu nenwene Yerusalem yaa Yariman yaa konande winiwen,
23 amborom kuu Yariman ye amob yaa wongkoon kuu karub dana wonob
kuu Yariman yaa koni yeman andoon kowe.
24 Kwane, Meri yoom Yosef yoom kuu Yariman ye amob wongkoon kuu
on arud ayoob kuu yeeneb ne yaa nengkebko agedmo keroka baeb kawe
andoon kowe, kwanande winiwen.
25 Kuyaron kuu karub maa yaningko Simeon kuu Yerusalem aom doreen.
Ye kuu yorokmo ye karub, God yaamo wengambiri ye karub. Ye kuu Godbed
Israeldan yaa awandaneen yaron meedmo doreen. Kwane, ye kuu Kingkin
Karadmombed ibnenoon.
26 Kurin kuu Kingkin Karadmombed ye yaa yedmenoon, “Bobnaabbanbed
Yarimanbed Kinoona Mananeen ye Karub kuu wedmaneeb.” andoon.
27 Kwane, Kingkin Karadmombed Simeon kuu kurikuri boyambib dare-
woob kuuk aom nenwonoon. Kwanoone, dana yarian kuu Yuudan yi amob

yaa yedmoon kwamune ongmem ande dana Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob yaa nenwiniwen.
28 Kwane, Simeonbed dana kuu nende ye dingki ari kowekore, God yaa eso ande yedmoon,
29 “O Yariman, ebbed weng kunduk ne yaa yedme kowewen kuu anam id keroon kowe,
eb dabderem aom doriinman, ne yaa komo aron arimbed kubiyiib bobnaniin kuu yimin.
30 Kuu yimin amborom kuu Bobni Yaa Kuu Burudande Bindi Ye Karub ebbed kondewen kuu ne indobbed wedmaan kowe.
31 Kwane, ambibkin koremdan yi indob arimbed ongmewen kowe,
32 ye kuu nambiri Yuudanban yi nimakarub wedmi yeman.
Ye kuu eb nimaya karuwa Israeldan yi aningko darewoob keri yeman.” andoon.
33 Kwanandoone, Yesu yambeya enaya kuu binangkiwen.
34 Kwane, Simeonbed yi yaa amun kerundekore, Meri yaa yedmoon, “Dana kee, yembed Israeldan yemoon kuu andokbaneene, yena kirobaniib yena ari daananiib kamaniib kii. Ye kuu Godbed wedme kaadkeri yeman korokboon kumban, yemoon kuu ye yaa bon keraniib kowe,
35 nimakarub yemoon komo komo kamande bikderebiwen kuu dian keraneen. Kwane, barang yena dembe wananeen kumbed kub mimyob yaa kubiyiibban keraneeb.” andoon.
36 Kwane kuyaa kuu wonong maa yu aningko Ana, yu kuu profesi weng wengambere dakmimaun. Yu kuu Fanuel ye mungkan, yu amaningko kuu Aser. Yu kuu kiomneen. Kurin kuu yu kuu karub awanekoru weeb ediib kerenu,
37 yu karub bobnoone, yumbedmo dobere wene weeb 84yiib kereen. Yu kuu kurikuri boyambib darewoob kuu domondimokban, animan korondekoru amnoomiib awingyawiib kurikuri kamenu God yaningko kankoonembirimaun.
38 Simeon yoom Yosef awene yoom doriib yaron aombed, yu kuu yiyiib yaa menenu God yaa eso andeen. Kwanekoru, yumbed Yerusalem aom Godbed amodde wankare ben yeedorok ande meedme doriibdan korem yaa dana Yesu ye weng dakmeen.

Nasaret Yaa Ika Winiwen

39 Kwane, Yosef yoom Meri yoom kuu Yariman ye amob yaa dakmoon areb kwane ambangke dowan kerekorib, angkon ika yi kambong Nasaret yaa Galeli ambibkin aom winiwen.
40 Kwaniiwe, dana kuu kaine aromkonoyiib inamen amunmoyiib keroone, Godbed amun kerundi karayiib kwane ibnenoon.

Kewedman Yesu

41 Kwane, weeb mimo mimo korem kuu yawodkia awaana kuu Yerusalem yaa Yuudan yi Burudandoon orok ani dowad winimaib.
42 Kwane, ye kuu weeb wad ayoowiib keroone, anuk kwanimaib kwamune Yuudan yi Burudandoon orok ani dowad winiwen.
43 Kwane, orok aron kuu dowan keruune, yarian kuu ika kambong yaa winiiwe, Yesu kuu Yerusalem aom doboroon, kumban yarian kuu yikaadkerindo.
44 Yimbed meeniwen kuu karub yena yi yoom weniib yaa kuyaom manok andiwen kowe, aron mimo no weniib, onmindo. Aron mimo dowan keruune, kwane ye ande yi angkodmiayiib yi karubkimiib yaa onmiwen.

45 Kumban ye kuu wedmenindo kerekorib, angkon ika Yerusalem yaa
onmenmo winiwen.
46 Kwane, aron ayoobmim dowan keruune, kurikuri boyambib darewoob
kuuk aom deawune wedmibka, ye kuu Yuudan yi amob kedmengkandi-
dan yoom dibonib yimbed ye yaa kaamobiiwe inandekore yembed yi yaa
kaamobeene inandiiwa kamiib.
47 Yi korem kuu yembed weng id yiminmo inandimaan kowe binangki-
wen.
48 Kwane, yarian kuu ye wedmenekorib binangkiwen. Kwanekorib,
awaanbed ye yaa yedmeen, “Ne dana, eb kuu komande nub yaa kwamune
kerewen? Ambe yoom ne yoom kuu eb ande meeni darewoob keruwen
kowe, nub kuu eb ande onmuub kii.” andeen.
49 Kwananduune, Yesumbed kaamondoon, “Yiib komande ne ande on-
miib? Yiibkaadkerindokowoo, ne kuu ne Ambe yambiwoom kee?” andoon.
50 Kumban yi kuu yembed daandeen ye weng id kuu kandindo.
51 Kwane, Yesu kuu Nasaret yaa wenenib arian yi wengmo wengambirimo
kamoon. Kwane, yawaan kuu komarewa kamoon kuu yu niindem aom
kubenu meenmembureen.
52 Yesu kuu inamen amuniib ye idiib kwane kainoon. Nimakarub yi indob
ariyiib God ye indob ariyiib kuu yiminmo doboroone ye yaa kubeniwen.

3

Yoon Baptaismanbed Kiwaan Ongmoon
(Mt 3:1-12, Mk 1:1-8)

1 Kwane, Romdan yi korok Saesaa Taiberiusbed oonoon kuu weeb 15iib
keroon kuyaombed, Pontius Pailet kuu Yudea ambibkin aom oonoone, Erod
Antipas kuu Galeli ambibkin aom oonoone, ye aagorok Filip kuu Iturea
ambibkiniib Trakonaitis ambibkiniib aom oonoone, Laisanias kuu Abilin
ambibkin aom oonoon.
2 Kwane kuyaron aombed, Anas yoom Kaiyafas yoombed God dore Yuu-
dan dore wedyiri dobiridan yi korok keriiwe, amiibban ye amboon aombed
God ye weng kuu Sekaraiya ye mingki Yoon yaa daanoon.
3 Kwani kowe, ye kuu wene ok Yooden yu ambibkin aom angkuun ku-
maom kuu dewenebene, “Ambarakmi yaa koronde amonombe baptais kere
dobirime.” ande daandimaan.
4 Kwane, profesiman Aisaiyambed wongkoon kuu anam id keroon, Yoon
yaa. Kwane wongkoon kuu,
“Karub maa amboon angkambed baande daandaneen kii,
‘Yariman mananeen ye kiwaan nekwime,
ye kiwaan yorokmo kerime.
5 Kwane, okad kankubune wuneen yiri korem kuu daubenib,
aangko koremiib koodbon koremiib kuu nire dabonmo ongmaniib.
Kiwaan unitawiib kuu ongme yorokmo kerenib,
kiwaan ari boknandiyiib kuu dabonmo amunmo ongmaniib.
6 Nimakarub korem Godbed bobni yaa kuu burudande bindi ye kiwaan kuu
wedmaniib.’ ” ande wongkoon.
7 Kwane, Yoonbed kadaareb menebe baptais kerandamiib yaa yedmoon,
“Yiib kuu niin arud niin kii! Kanembed daandeenkob God ye norin mana-
neen yaa kuu kirokmone wanandamiib?
8 Yiibka anam nub ambarakmi yaa kuu koronduwen ande amun amunmo
kamime. Abraham kuu nub ambe andaib, amborom kuu nembed yiib yaa
ke yedmaan kei, bot keembed Abraham ye dana Godbed ongmi kuu yimin
kowe.

9 Kapak kuu kundukmo at ambokab yaa angkuun kowe, at korem kee id
amuniibban keraneen kuu nare ben amotbon aom kirararaneen." andoon.
10 Andoone, kadaarebbed Yoon yaa kaamoneniwen, "Kwani kowe, komo
keranuub?" andiwen.
11 Kwanandiiwe, yembed yi yaa yedmoon, "Kanembed ebkad doboob
ayoob keroka, maa kuu ebkadiibban ye karub yaa nonok, animan iniyiib
kangkon kwamune kerime." andoon.
12 Andoone, tak od bimaibdan kangkon baptais kerande mene ye yaa
kaamoniwen, "Kedmengkandi korok, komo keranuub?" andiwen.
13 Andiiwe, Yoonbed yi yaa yedmoon, "Nimakarub yaa od kuu yiib
meeniyiib arimbed yedme baib, korok korokbed komo andiwen kuu
kuyaamo bime." andoon.
14 Andoone, ana nangmidanbed ye yaa kaamoneniwen, "Nub kangkon
komo keranuub?" andiwen. Andiiwe, yembed yedmendoon, "Karub maa
yaa ambarakmoon ye dudi weng dakmaib. Aniin kowe od kawe ande
kamimbed od baib. Yiib deme ye kakman odbed kandimaib kuu yimin
andimamime." andoon.
15 Kwane, nimakarub korem kuu Godbed kinaneene mananeenman
Keresu monok ande meedmiib yaambed kowe, yimbed meeniwen kuu Yoon
kuu Keresu manok andiwen.
16 Kwaniiwe, Yoonbed yi yaa inandoon, "Ne kuu yiib yaa okbed bap-
tais kerundimain, kumban karub maa mananeen kuu korok darewoob
aromkonoyiib ne arebban. Ye yonkad nong kuu nembed dudmungki kuu
yiminban, amborom kuu yaningko kuu ambab ari kowe. Ye kuu Kingkin
Karadmoyiib amoyiibbed yiib yaa baptais kerundaneen.
17 Ye mananeen kuu andokbi dowad mene yob nekwane kad kuu kirarun-
dekore id amunmo bene ye animan nongkobimbon ambiwoom nongkobene
kad kuu bene kumbaanban yamotbon yiri kiradmaneen." andoon.
18 Andekore, kwane yembed yi yaa weng amun kedmengkandene weng
yenayiib daandene ongkandoon.
19 Kumban Yoonbed korok darewoob Erod yaa butun kamoon, amborom
kuu Erod kuu ye aagorok ye wonong Erodias awanene ambarakmi yemoon
yenayiib kamoon kowe.
20 Kwanoone, Erodbed ambarakmi maa kamoon ambarakmi yena ari
nongkoboon kuu Yoon kuu nende wii aom kowoon.

Yesu Kuu Yoonbed Baptais Kerunoon
(Mt 3:13-17, Mk 1:9-11, Yn 1:29-34)

21 Nimakarub korem kuu Yoonbed baptais kamendoon yaron kuu Yesu
kangkon yembed baptais kerunoone, ye kuu kurikuri kameene ambid kuu
bengkeroone,
22 Kingkin Karadmo kuu on arud areb ye ari wan kubudoroon. Kwanoone,
ambid arimbed wengmo meneboon, "Eb kuu ne Dana, mimyob dowaken
darewoob keebdaan, eb yaa anam kubimain." andoon.

Yesu Ye Awoya Yiri
(Mt 1:1-17)

23 Kwane, Yesu kuu weeb 30yiib kerekore, God ye deme kuu andowe
ambangkoon. Nimakarubbed meeniwen kuu ye kuu Yosef ye dana mingki
manok andiwen.
Yosef kuu Heli ye dana mingki,
24 Heli kuu Matat ye dana mingki,
Matat kuu Livai ye dana mingki,
Livai kuu Melki ye dana mingki,

Melki kuu Yannai ye dana mingki,
Yannai kuu Yosef ye dana mingki,
25 Yosef kuu Matatias ye dana mingki,
Matatias kuu Amos ye dana mingki,
Amos kuu Nahum ye dana mingki,
Nahum kuu Esli ye dana mingki,
Esli kuu Nagai ye dana mingki,
26 Nagai kuu Maat ye dana mingki,
Maat kuu Matatias ye dana mingki,
Matatias kuu Semein ye dana mingki,
Semein kuu Yosek ye dana mingki,
Yosek kuu Yoda ye dana mingki,
27 Yoda kuu Yoanan ye dana mingki,
Yoanan kuu Resa ye dana mingki,
Resa kuu Serubabel ye dana mingki,
Serubabel kuu Sealtiel ye dana mingki,
Sealtiel kuu Neri ye dana mingki,
28 Neri kuu Melki ye dana mingki,
Melki kuu Adi ye dana mingki,
Adi kuu Kosam ye dana mingki,
Kosam kuu Elmadam ye dana mingki,
Elmadam kuu Er ye dana mingki,
29 Er kuu Yosua ye dana mingki,
Yosua kuu Eliesee ye dana mingki,
Eliesee kuu Yorim ye dana mingki,
Yorim kuu Matat ye dana mingki,
Matat kuu Livai ye dana mingki,
30 Livai kuu Simeon ye dana mingki,
Simeon kuu Yuda ye dana mingki,
Yuda kuu Yosef ye dana mingki,
Yosef kuu Yonam ye dana mingki,
Yonam kuu Eliakim ye dana mingki,
31 Eliakim kuu Melea ye dana mingki,
Melea kuu Mena ye dana mingki,
Mena kuu Matata ye dana mingki,
Matata kuu Netan ye dana mingki,
Netan kuu Dewid ye dana mingki,
32 Dewid kuu Yesi kuu ye dana mingki,
Yesi kuu Obed ye dana mingki,
Obed kuu Boas ye dana mingki,
Boas kuu Salmon ye dana mingki,
Salmon kuu Nason ye dana mingki,
33 Nason kuu Aminadab ye dana mingki,
Aminadab kuu Rem ye dana mingki,
Rem kuu Hesron ye dana mingki,
Hesron kuu Peres ye dana mingki,
Peres kuu Yuda ye dana mingki,
34 Yuda kuu Yekob ye dana mingki,
Yekob kuu Aisek ye dana mingki,
Aisek kuu Abraham ye dana mingki,
Abraham kuu Tera ye dana mingki,
Tera kuu Nahoo ye dana mingki,
35 Nahoo kuu Serug ye dana mingki,

Serug kuu Reu ye dana mingki,
Reu kuu Peleg ye dana mingki,
Peleg kuu Eber ye dana mingki,
Eber kuu Sela ye dana mingki,
36 Sela kuu Kainan ye dana mingki,
Kainan kuu Arfaksad ye dana mingki,
Arfaksad kuu Sem ye dana mingki,
Sem kuu Noa ye dana mingki,
Noa kuu Lamek ye dana mingki,
37 Lamek kuu Metusela ye dana mingki,
Metusela kuu Enok ye dana mingki,
Enok kuu Yared ye dana mingki,
Yared kuu Mahalalel ye dana mingki,
Mahalalel kuu Kenan ye dana mingki,
38 Kenan kuu Enos ye dana mingki,
Enos kuu Set ye dana mingki,
Set kuu Adam ye dana mingki,
Adam kuu God ye dana mingki, kui.

4

Yesu Kuu Setenbed Ambarakmok Ande Kamoon
(Mt 4:1-11, Mk 1:12-13)

1 Kwane, Yesu kuu Kingkin Karadmombed ibnenoone ok Yooden angkambed monoon. Monoone, Kingkin Karadmombed nendore amboon angka nen dewonoon.

2 Kuyaambed, Yesu kuu aron 40yiib animaniib animban mungimo doboroon. Kuyaron kuu Setenbed ambarakmok ande biranande kamoon.

3 Setenbed Yesu yaa yedmoon, “Eb kuu God ye Mingki keroka, bot kee yedmebko om keroko ane.” andoon.

4 Andoone, Yesumbed inandoon, “God Ye Weng yaambed wongkoon kuu ‘Nimakarub kuu animaniibmo ane dobaraibban.’ ” andoon.

5 Kwanoone, Setenbed aangko ambab arimbed nenwene kirodmo ok yimin kayimin wande wonoon yambibkin koremiiwa gapman koremiiwa yaa korokbenekore,

6-7 yembed ye yaa yedmenoon, “Korem kee yi yumboniib, yi aromkonoyiib, yi nambiriyiib korem ne yaa kawoon kowe, kane konandamaniin kuu kwane ye yaa konaniin. Kwani kowe, ne yaa bumangkane naningko kankoonaneeb kuu korem kee kabdaniina ebman keraneeb kii.” andoon.

8 Andoone, Yesumbed inandoon, “God Ye Weng yaambed wongkoon kuu ‘Yiib Yariman God yaamo bumangkane yaningkomo kankoonenib, ye yaamo wengambere kwamembirime.’ ande wongkoon.” andoon.

9 Kwanoone, Setenbed ye kuu nendore Yerusalem yaa kurikuri boyambib darewoob aminim dungkun angka wene dobere ye yaa yedmoon, “Eb kuu God ye Mingki keroka, karimbed kuri korongbere,

10 amborom kuu God Ye Weng yaambed wongkoon kuu,
‘Godbed ye engyus yedmaneena,
yimbed eb yaa ongme oonebdaniib.
11 Kwane yi dingkimbed eb awine kankoonaniiwa,
eb yon kuu bot arimbed wowaanban.’ kwane wongkoon.” andoon.

12 Kumban Yesumbed inandoon, “God Ye Weng yaa yedmoon kuu, ‘Yiib Yariman God yaa komboon kaamobaib.’ ande dakmoon kii.” andoon.

13 Kwane, Seten kuu birani kiwaan korem kame dowan kerekore, koronde
wene doboroone wene ye aron keraneen yaa meedme doboroon.

Yesu Kuu Nasaret Aombed Kan Angka Kariwen

14 Yesu kuu Kingkin Karadmo yaromkonombed Galeli yaa wonoone, am-
bibkin kuyaom kuu komo kamoon ye weng kuu daande yareen.
15 Kwane, yi kurikuri ambiwoombed yembed kemengkandimaane yi
korem kuu ye yaa kubiwen.
16 Kwane, Yesu kuu ye kainoon ye kambong Nasaret yaa wonoone, Sabat
aron keruune, ye koobdande kurikuri ambiwoom awunoon. Kwane, yaro
kimingkande demboon kowe,
17 profesiman Aisaiyambed wongkoon ye buk bedmiwen kuu ye yaa koni-
wen. Koniiwe, dudmungkene kwane wongkoon kuu onmene wedmekore
kimingkoon kuu,
18 “Yariman ye Kingkin kuu ne yaa doreen,
amborom kuu kamboknondan yaa weng amun kedmengkandi ye deme
dowad kuu
yembed ne korok ari amob ok bune kinoon kowe.
Godbed yedmoona manaan kuu
bonmanbed karuwa nimaya yembed boon yaa kuu be yeedere wana-
neen ye wengiib
indob tutdan kuu ongmaneene ika wedmaniib ye wengiib be meneni,
dabab wayiroondan yaa kuu ben yeedereni,
19 Yarimanbed amun kerundaneen kuye dakmi ye dowad manaan.” an-
doon.
20 Kwane, Yesu kuu buk kuu bedme kebenekore, yi yaa ika konde yiri
diboroon. Kwanoone, yi korem kurikuri ambiwoom kuu ye yaa nengmone
keenombiriwen.
21 Kwaniiwe, yembed yi yaa daandoon, “God Ye Weng Karadmo kibirebya
wengambiriib kukuu anam kere wonoon kii.” andoon.
22 Kwanandoone, nimakarub korem kuu kubenib, weng amun yeman
dakmoon yaa binangkenib yedmiwen, “Kee Yosef ye danamo kii.” andiwen.
23 Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Nekaad, yiib kuu ne yaa ongkandi
weng yedmaniib, ‘Eb kuu dokta kowe, ebmeren ongme.’ andaniib areb,
ne yaa. ‘Kambong Kapeenaum yaambed kwane kamewen kuu wengam-
buruwen kowe, eb kambong keyaom kangkon kwane kame.’ ande ne yaa
yedmewaniib.
24 “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, profesidan kuu yi kam-
bongdan aom kuu dowakenban kerundimaib.
25 Ke yedmaan kee anam kii, Elaidya doboroon yaron yaambed Israel
aom kuu am yongkonboone, weeb ayoobmim burudande kaningiib wedya
keroone, ambibkin kuyaom korem kuu animaniibban keroon kuu nima irib
yemoon Israel aom dobiriwen.
26 Kumban Godbed yedmoona Elaidya kuu Yuudan yi nima irib ku doriib
kuyaa ma winindo. Ye kuu Godbed yedmoona, ambibkin maa Saidon,
kambong maa Sarefaddan yi wonong irib maa yaamo wonoon.
27 Ma, profesiman maa Elaisa, Israel aom doboroon yaron kuu Yuudan
yemoon kuu kad yaa kaningki bowiib dobiriwen. Kumban yi korem kuu
ma ongmenabindo, Siria ambibkin ye karub Naemenmo ongmoone amun
keroon.” andoon.
28 Kwanandoone, nimakarub korem kurikuri ambiwoom kuu kuye weng
wengamberekorib, norin darewoob keriwen.

29 Kwanekorib, Yesu yaa dedmone wene ande kamenib, aangko angka
taun kwarimbed nenwene aangko arimbed aangkodem yiri korarande
kamiwen.
30 Kumban ye kuu kadaareb yi niindem aombed koronde wonoon.

Yesumbed Awad Arewa Yedme Anburoon
(Mk 1:21-28)

31 Kwane, Yesu kuu Galeli ambibkin aom taun mamaa Kapeenaum yiri
wenene Sabat aron arimbed yembed nimakarub yaa kedmengkandoon.
32 Kedmengkandoone, yi kuu binangkiwen, amborom kuu ye kuu deme
konoon ye karubbed dakmeen kowe.
33 Kwane, kurikuri ambib kuyaom kuu karub maa awad arewambed
ibnenooniib kowe yembed naawonmo komkoon.
34 "Woyoi! Yesu Nasaretman, eb kuu nub yaa komo kamandewed? Eb kuu
mene nub monmarandewedoo? Eb kuu nekaad, God ye Karadmo Karub
kii!" andoon.
35 Kwanandoone, Yesumbed yobdoodmo yedmoon, "Iwari kere! Ye ni-
indem aom kuu koronde angkadere!" andoon. Kwanoone, nimakarub
yi indob ari awad arewambed karub kuu kankoraroone komboroone
angkadoroon kumban karub kuu ma ayindo.
36 Kwanoone, nimakarub korem kuu wedmekorib, binangkenib neman
yedmenoon yedmenoon kame yedmiwen, "Kee komarewa kii! Deme
konooniib aromkonoyiib kowe, awad arewa yaa yedmimaane angkadiri-
maib kii!" andiwen.
37 Kwane, ye weng kuu kambong korem ambibkin aom daande yareen.

Yesumbed Yemoon Ongmenaboon
(Mt 8:14-17, Mk 1:29-34)

38 Kwane, Yesu kuu kurikuri ambiwoom koronde Saimon yambiwoom
wonoon. Kwane, Saimon ye anodkan kuu anikad darewoob angkuun kowe,
yembed mene ongmendok ande ye yaa yedmiwen.
39 Kwane, yu diambed mene doberene anikad yaa yedmoone, kirodmo
anikad kuu dowan keroone yaro yi yaa animan nekween.
40 Kwane aron kubuneen yaambed, bob anikaddan yemoon kuu ye yaa be
menebaiwe, ye dingkimbed yi yaa kowe ongmimo kamoon.
41 Kwanaane, karub yi niindem aombed awad arewa kuu angkaderenib
komkimaib, "Eb kuu God ye Mingki kii!" andimaib, kumban Yesumbed
awad arewa yaa dakmaib andi ye weng yobdood yedmimaan, amborom
kuu yi yikaad ye kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu kowe.
42 Amkimo kaimbed Yesu kuu obonmo angka wonoon. Kwane, nimakarub
kuu ye ande onmenmo mene wedmenekorib, domonde wanaan kwane
doborok ande kamiwen.
43 Kumban yembed yedmoon, "Ne kuu taun yena yaa kangkon Godbed
korok kere ooni ye weng amun kedmengkanda, amborom kuu kuye dowad
kumbed yedmoona manaan kowe." andoon.
44 Andekore, Yudea kurikuri ambiwoombed kwane kedmengkandenmo
dewonoon.

5

Ye Kedmengkandaneendan Ibduruk Boon
(Mt 4:18-22, Mk 1:14-20, Yn 1:35-42)

1 Aron mamaa, Yesu kuu bowan Galeli kebed angkambed doreene, ni-
makarub yemoon kuu ye yaa mene awanewande God ye weng wengam-
berenib yeyiib yaa nimingkiwen.

2 Kwaniiwe, Yesu kuu wedmoone ok kebed yaambed parai motod ayoob
kuu dangeen. Motod kuu oon bidanbed nongkobekorib oon bi ye men ogaib.
3 Kowe, Yesu kuu Saimon ye parai motod aom aomnekore yedmoone,
yembed mondaroone angka angkanuune, kuyaombed diberene nimakarub
bid yaa doriibdan yaa kedmengkandoon.
4 Kwane kedmengkande dowan kerekore, Saimon yaa yedmoon, “Parai
motod kee nanwene ok ambab yirimbed oon bi ye men kuu kamone oon be.”
andoon.
5 Kwanandoone, Saimonbed inandoon, “Yariman, amnoom doboob kuu
yiidkiyiibban kamberemburuwen kumban ooniib maandindo, kumban
ebbed yedmeeb kowe, kwananiin.” andoon.
6 Kwane, oon bidan kuu Yesumbed yedmoon areb kwamune kerenib oon
yemoon biwen. Kwane oon bi ye meniib birindok andiwen.
7-10 Kowe yi amborongaad Sebedi ye meed Yems yoom Yoon yoom kuu
parai motod mamaa aom doriib yaa baandiiwe mene yiyiib oon kuu
benkambungkiiwe yi motod ayoob kuu oon ye dabab darewoobbed ambu-
runok andeen.
Kwanoone, Saimon awene yoom ye amborongaad yoom oon yemoon
kuu wedmekorib binangkiwen. Kwane, Saimon kuu wedmekore Yesu
yaa bumangkene yedmoon, “Yariman, ne yaa kuu koronde wene, ne kuu
ambarakmi ye karub kowe.” andoon. Kwanandoone, Yesumbed Saimon
yaa yedmoon, “Eb unaab, kibikbed ari kuu nimakarub bi ye karub keraneeb
kowe.” andoon.
11 Kwane, yi motod awene kuu be mene bid yaa nongkobendekorib, yi
yiribman korem kuu kiribende ye yoman winiwen.

Kaningki Bowiib Ye Karub
(Mt 8:1-4, Mk 1:40-45)

12 Yesu kuu kwane taun mamaa aom doreene, karub maa ye kuu kaningki
bowiib kumbed mene Yesu wedmenekore, bumangke ye kiringkonombed
okad yiri badmendekore ye yaa eekmoon, “Yariman, eb dowaken keroka,
ongmewebko amun kere ne karub yaa ika dabokna.” andoon.
13 Kwanandoone, Yesu ye dingki yire karub kuyaa angkoronenekore yed-
moon, “Ee, ne dowaken keraan. Amun kerok.” andoone, kwane kuyaambed
kaningki bob kuu dowan keroon.
14 Kwanoone, Yesumbed ye yaa weng yobdood yedmenoon, “Wene karub
maa yaa dakmaab. God dore Yuudan dore wedyiri dobiri ye karub yaamo
korokbenekoreb, kaningki bob aroon ye amob Mosesbed yedme kowoon
kuu kwamune dingkan aye nengke baeb kone. Kwananeeb kuu eb yaa
komarewa keroon kuu yi yaa anam kwanoon ye dowad kowe, kwane.”
andoone wonoon.
15 Kuned Yesu ye weng kuu kunaya kunaya kuu daande yaruune kadaareb
yemoon kuu ye yaa wengamborok menenib yi bob anikad kuu ongmenabok
ande miniwen.
16 Kuyaron kuu Yesu kuu wene obon angkambed kurikuri kerok wini-
maan.

Yesumbed Id Yidnoon Ye Karub Ongmoon
(Mt 9:1-8, Mk 2:1-12)

17 Aron mamaa, Yesu kuu nimakarub yaa kedmengkandeene Farisidan
yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom kuu Galeli ambibkin aom
taun koremiib Yudeayiib Yerusalemiib aombed miniwen kowe, yiyiib kuyaa
dibiib. Yariman yaromkonombed konoon kowe, nimakarub bob anikaddan
kuu ongmenaboon.

18 Kuyaambed karub yenambed id yidnoon ye karub kuu did arimbed
kanmenenib Yesu doreen yiri kowande kamiwen.
19 Kumban kadaareb nimingkaib kowe yiminban keroone, ambib aminim
angka daanenib wid yeman* kuu bongmiwen. Kwanekorib id yidnoon ye
karub kuu did ari angkimboroone nong yaambed awine awine kankawene
Yesu doreen ye arinambo arimo kowiwen.
20 Kwaniiwe, Yesu kuu yi anam andi kara kuu wedmendekore yedmoon,
“Angkodmi, eb ambarakmi kuu are nonondandoon.” andoon.
21 Kwanoone, Farisidaniib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib kuu
yikareb meendobiwen, “Karub kee komande God yaningko monmaroon
kii? Ambarakmi kuu karub kanembed are nonondandaanban, Godmo kii.”
andiwen.
22 Kwanandiiwe, yimbed komarewa meeniwen kuu Yesu kuu yekaad-
keroon kowe, yembed yi yaa kaamondoon, “Yiib komande yiib niindem aom
kwane meendobiib?
23 Kunambed yobdoodban? Eb ambarakmi kuu are nonondandoon kii
andi dee, o dembe yaro wene andi dee?
24 Kumban Karub Ye Mingki kuu okad kiri kee ambarakmi yaa are nonon-
dandi ye deme konoon kuu yiibkaadkeri yeman kuu kei.” andekore, yembed
id yidnoon ye karub yaa yedmoon, “Nembed eb yaa ke yedmebdaan kei,
dembe yaro eb did kandekoreb eb ambiwoom wene.” andoon.
25 Kwanandoone, karub kuu kadaareb yi indob arimbed dembe yaro dore
ye did kandekore God yaa kubenenmo wonoon.
26 Kwanoone, nimakarub kuu binangkekorib, God yaa kubeniwen.
Kwane, yi korem kuu yaningko kankoone yedmiwen, “Kibikee yeka mamaa
keroone wedmuwen kii.” andiwen.

Yesumbed Livai Yaa Yedme Nendoon (Mt 9:9-13, Mk 2:13-17)

27 Kwanekore, Yesu kuu wene wedmoone, tak od bi ye karub maa
yaningko Livai kuu dibere tak od bimaib ye kombon aom dibeen kowe,
Yesumbed ye yaa yedmoon, “Ne yoman mene.” andoon.
28 Andoone, Livai kuu ye barang kirarundekore ye yoman wonoon.
29 Kwane, Livai yambiwoombed orok darewoob nekwoone ye yoom Yesu
yoom tak od bimaibdan yemoon yoom karub yena yemoon yoom nedbenib
animan aniwen.
30 Kumban Farisidan yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan Farisidan
yaa dabokniwen yoombed kuyaa wedme kongendekorib, Yesu ye ked-
mengkandeendan yaa yedmiwen, “Yiib komande tak od bimaibdan yoom,
ambarakmidan yena yoom dibonib aniib?” andiwen.
31 Kwane Yesumbed inande yedmoon, “Dokta kuu amunmo doriibdan yi
dowadban, bob anikaddan yi dowad kowe,
32 ne manaan kuu yorokmodan kuu amonombime andi dowadban, am-
barakmidan kuu amonombime andi dowad manaan.” andoon.

Animan Koronde God Yaa Meeni Aron (Mt 9:14-17, Mk 2:18-22)

33 Kwane, yimbed Yesu yaa yedmiwen, “Yoon ye kedmengkandidan kuu
animan koronde God yaa meenimo kamimaib, Farisidan kwangkon kwani-
maib. Kumban eb kedmengkandeebdan kuu aron korem animan animaib.”
andiwen.

* **5:19:** Yi wid yeman kuu okad dodmombed kokne dene ongmiwen.

34 Kwanandiiwe, Yesumbed yi yaa inande yedmoon, “Wonong awanandameen ye karub yangkodmia ye yoom doriib kuu animan koronde God yaa meenimo kamaniiwoo? Dowan!
35 Kumban amaan, awanandameen ye karub yi yaambed nenwananeen kwarimbed, animan koronde God yaa meenimo kamaniib.” andoon.

36 Andekore kuruweng maa dakmoon, “Karub kanembed ebkad yeeb yaambed barad birinde kandene ebkad kurin biringkoon yaa yone karangkoon karen, ebkad barad yeeb kuu biringkoone ebkad kuriniib yeewiib kuu amunban keroon karen. Kwani kowe, korem kwanimokban!

37 “Ma, karub maa wain ok yeweb kandune wain ok yowo ba kadbed kurin ongmiwen aom bunoon karen, wain ok kabayingke kad biringke wain ok kuu onduknoone wain ok yowo korem arewa keroon karen. Kwani kowe, kwamimokban.
38 Nimakarub kuu wain ok yeeb kuu no wain ok yowo yeeb aombed bunimaib.
39 Kwane, karub kanembed wain ok kurin anekore wain ok yeeb kuu dowaken keraanban, amborom kuu yembed yedmaneen, ‘Wain ok kurin kee amun kii.’ andaneen.” andoon.

6

Sabat Aron Ye Yariman
(Mt 12:1-14, Mk 2:23-28)

1 Sabat aron maa arimbed, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kuu wene baali mongkobon kuu kiwaan kebed angkara angkara kowe wenonib, ye kedmengkandeendanbed baali yob kuu biangke ab daadmekorib, yob kuu be aniwen.
2 Ane kamiiwe, Farisidanbed kaamondiwen, “Komande Sabat aron arimbed deme awinaib ye amob domokbiib?” andiwen.

3 Kwanandiiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Dewid yoom yangkodmia yoom mungi bobnekorib kwaniwen ye weng kuu ma kimingkindokowoo?
4 Yembed God ye kurikuri ambiwoom aomnekore God ye kerebiri arinambo ari nongkobimaib ye om amob God dore Yuudan dore wedyiri dobiridanmo ani yeman kuu anoon. Anekore, yena kuu yangkodmia yaa bangkandoone aniwen.” andoon.
5 Andekore Yesumbed yi yaa ika yedmoon, “Karub Ye Mingki kuu aron Sabat ye Yariman.” andoon.

6 Kwane, Sabat aron mamaa keruune, Yesu kuu wene kurikuri ambiwoom aomne kedmengkandoone, karub maa dingki wiwi angka angkaknoon kangkon kuyaom dibeen.
7 Farisidan yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom kuu Yesu yaa Sabat aron arimbed ongmoka wedmekorub anam ambarakmoon kowe kangdod yaa nenwenem ande ongme keenombiriwen.

8 Kumban Yesu kuu yi inamen komarewa meendobiib kuu yekaadkeroon kowe, dingki angkaknoon ye karub yaa yedmoon, “Dembe yaro nimakarub yi arinambo ari dobere.” andoone kwanoon.
9 Kwanoone, Yesumbed yi yaa kaamondoon, “Sabat aron ari kuu kunambed amob, amun kami dee, o arewa kami dee? Dangkorodore nenkooni dee, o aye monmari dee?” andoon.
10 Kwane, yembed yi korem yaa kerekanmo dewenebekore, dingki angkaknoon ye karub yaa yedmenoon, “Eb dingki yire.” andoon. Kwanandoone, kwane dingki yiroone amun keroon.

11 Kumban Farisidan yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom kuu
norin wandekorib, Yesu yaa komo kerunanuub kee ande man yedmenoon
yedmenoon kamiwen.

Ye Apasodan Wad Ayoob Kinoon
(Mt 10:1-4, Mk 3:16-19, 6:8-11)

12 Kwane kamiib kuyaron aombed, Yesu kuu aangko angka wene amnoom
mimo God yaa kurikuri kamemboroon.
13 Kwane amkimo keruune, yembed ye kedmengkandeendan yaa baan-
doone, ye yaamo keriiwe wad ayoob kinekore boon. Kwanekore, yi kuu
apasodan ande aningko kondoon.
14 Yi kuu Saimon (yaningko mamaa Yesumbed konoon kuu Pita) yoom ye
aagorok Endru yoom Yems yoom Yoon yoom Filip yoom Baatolomyu yoom
15 Matyu yoom Tomas yoom Yems Alfeyus ye mingki yoom Saimon nubka
oone doberem ande nangboonman yoom
16 Yudas Yems ye mingki yoom Yudas Iskeriot ambodangoon ye karub
yoom kui.

Yesu Ye Kedmengkandiyiib Ongkandiyiib
(Mt 5:1-12)

17 Kwane, yi yoom ibmo aangko arimbed yiri kawene ye kuu dabonmo
arimbed doboroon. Kadaareb ye yoman winimaib kuu kuyaa doriiwe
nimakarub yemoon kuu Yudea ambibkiniib Yerusalemiib karamok kebed
yaa taun Taiyayiib Saidoniib yaambed menebiwen.
18 Yi korem kuu mene Yesumbed kedmengkandeen yaa wengamberenub
bob anikad ongmendok andiwed miniwen. Yembed awad arewambed
ibnendiwen kuu ongmenaboon.
19 Yiminban kere weneendan korem kuu ye yaa badmenande kami-
wen, amborom kuu aromkono kuu ye yaambed menebene yi korem ong-
menabeen kowe.
20 Kwane, ye kedmengkandeendan yaa wedmendene yedmoon,
“Kamboknondan, yiib kuu Godbed amun kerundoon,
amborom kuu Godbed korok kere ooni ye yumbon kuu yiibman kowe.
21 Kibik mungimo doriibdan, yiib kuu Godbed amun kerundoon,
amborom kuu yiminmo keraniib kowe.
Kibik ameng kamiibdan, yiib kuu Godbed amun kerundoon,
amborom kuu ambon kamaniib kowe.
22 Karub Ye Mingki kuu kankubuni ye dowad
karub yenambed yiib yaa arud wandenib,
yiib yaa yi angkurom korokbendenib damangkanenib,
yiib yaa arewadan andaniib kuu,
Godbed yiib yaa amun kerundaneen.
23 “Kuyaron ari kuu kubi darewoob kere andenabime, amborom kuu yiib
kakman darewoob kuu Ewen aombed kandaniib kowe. Meenime, arewa
kerundidan yi awoyambed profesidan yaa kuu yewed kondimaib kwamune
areb yiib yaa kwananiib kowe.
24 Kumban yiribman yemoondan, yiib kuu Godbed arewa kerundaneen,
amborom kuu yiib kuu yewenubmo dobiri kandiwen kowe.
25 Animan yiminmo doriibdan, yiib kuu Godbed arewa kerundaneen,
amborom kuu yiib kuu mungimo keraniib kowe.
Kibik ambon kamendiibdan, yiib kuu Godbed arewa kerundaneen,
amborom kuu yiib kubiyiibban kere ameng kamaniib kowe.
26 Karub yenambed yiib yaa yiib kuu karub amun ande dakmaniib kuu
Godbed arewa kerundaneen,

amborom kuu yi awoya anuk yirimbed dudi god yi profesidan yaa yi kuu kwamune karub amun ande dakmimaib kowe.

Bondan Yaa Mimyob Dowaken Keendime (Mt 5:43-48)

27 “Ne weng wengambiriibdan yaa ke yedmendaan kei, yiib bondan yaa mimyob dowaken keendime. Yiib yaa arud wandimaibdan yaa kuu amun amun kamendime.
28 Yiib yaa weng arewa ye woonbi weng dakmiibdan yaa amun kerundok ande yedmime. Yiib yaa yewed kondimaibdan yaa kurikuri kerundime.
29 Kanembed eb angkatom yaa yakdaroka, angkarayiib konebko yakdarok. Kanembed eb yuruk ebkad kandoka, eb ebkad korok ari kandi kuu kebenenaab, konebko kwane nandok.
30 Kanembed eb yaa mene kawe ande kaamobdoka, kone. Eb yiribman kanwonoka, kaamone ika kawe andaab.
31 Eb dowaken yaambed karubbed eb yaa komo kamimaib kuu yi yaa kwane kame.
32 “Ma, yiib yaa mimyob dowaken keendiwen yaamo yiibbed mimyob dowaken keendaniib kuu Godbed kakman yiib yaa kondaneen dee? Dowan! Kudi, ambarakmidan kangkon kanembed yi yaa mimyob dowaken keendimaib kuu neman kangkon kwanimaib.
33 Yiib yaa amun amun kamiibdan yaamo yiibbed amun amun kamendaniib kuu, Godbed kakman yiib yaa kondaneen dee? Dowan! Kudi, ambarakmidan kuu kwanimaib.
34 Karub yena yaa od araben bangkandekorib angkon ika nub yaa bangkandaniib ande meedmaniib kuu, Godbed kakman yiib yaa kondaneen dee? Dowan! Kudi, ambarakmidan kuu ambarakmidan yena yaa kondekorib komoyiib kondiwen kuu angkon nub yaa ika bangkandaniib ande meedmimaib.
35 “Kwanimaib kumban yiib kuu bondan yaa mimyob dowaken keendenib amun amun kamenib yi yaa yiib yiribman araben bangkandime. Kwanekorib angkon ika kandi ye inamen kowaib. Kwananiib kumbed kakman darewoob kandaniib. Kwane, yiib kuu Korem Burudandoon Arimbed ye God ye dana keraniib, amborom kuu God kuu eso andimokban ambarakmidan yaa amun amun kamimaan kowe.
36 Yiib Ambembed mimyob keendimaan areb kwane korem yaa mimyob keendime.

Yena Yaa Wengyundi (Mt 7:1-5)

37 “Karub yena yaa wengyundandaab. Wengyundaabban kuu eb yaa wengyundabdaanban. Yena yaa nima arewa karub arewa andaab. Kwane andaabban kuu eb yaa kangkon karub arewa andaanban. Yena yi ambarakmi yaa are nonondandaneeb kuu eb ambarakmi yaa kangkon are nonondandaneen.
38 Yena yaa bangkandebko Godbed eb yaa bangkabdok. Nimakarub yaa awandaneeb kuu Godbed eb yaa yewudmo bangkabdene eb men aom yewudmo onduknaneen. Kedi, ebbed yena yaa kumunkingkimaab ye at kumbed kandene eb yaa inande kumun kinaneen.” andoon.
39 Andekore kuruwak weng dakmoon, “Indob tut ye karubbed ye amborongki indob tut kuu nenwananeenoo? Yii! Yiminban. Yi ayoob kuu dem yiri kirobaniib.
40 Ma, kedmengkandeenman kuu yirimo, ye kedmengkani korok kuu ari. Kumban kanembed kaadkere andoon kuu ye kedmengkani korok areb keraneen.

41 “Ma, komandewed eb angkodmi ye indob yaamo at mon embeng kuu
wedme meene doreeb, kumban eb indob aom at kuruk darewoob kuu
meenimokban?
42 Kedi, eb indob aom kuu at kuruk darewoob kwane angkeen kuu eb wed-
menokban kowe, komandewed eb angkodmi yaa yedmenaneeb, ‘Angkodmi,
korondeewo nembed at mon eb indob aom kuu kankorara.’ andaneeb? Eb
kuu aadidmi ye karub, ibduruk kuu eb indob aomdin at kuruk kuu kankaare
dian wedmekorewed, eb angkodmi ye indob aom at mon kuu kankaaraneeb
kuu yimin.” andoon.

At Ye Yob Ye Kuruweng
(Mt 7:15-20)

43 “At amun kuu yob arewa iraanban, at arewa kangkon yob amun
iraanban.
44 At mimim kuu ye yob yaambed wedme kaadkerimaib. Nimakarub kuu
yiriwad yaambed yedob kuu bimokban, yikiib nong yaambed munid kuu
bimokban.
45 “Karub amun kuu ye niindem aom amun amun dangoon kumbed ina-
men amunmo benmenebimaan. Ma karub arewa kuye niindem aom arewa
arewa dangoon kumbed inamen arewamo benmenebimaan. Karub kuu
ye niindem aombed ben bangkandimaankob ye mongkodkono yaambed
dembimaan.

Dobiri Ayoob
(Mt 7:24-27)

46 “Yiib ne yaa ‘Yariman Yariman’ ande kamimaib kumban, komoyiibkob
nembed yedmimain yaa kuu yiibbed kwanimokban?
47-48 Kanembed mene ne weng yaa wengamberene awine kandaneen kuu
karubbed ambib yengbimaan areb. Ye kuu okad kamkono arimbed dem am-
bab yiri nidkanabekore daroon kowe, urok derebeen kumban kiringmindo,
amborom kuu ambib kuu okad kamkono arimbed yengbe ongmoon kowe.
49 Kumban kanembed ne weng wengamberekore wunekarimaan kuu
karub yambib kuu okad animarimo no dedmobekore yengboon areb. Yeng-
boone, urok derebenu ambib kuu kirodmo nandenu kuweng darewoowiib
korem monmareen.” andoon.

7

Romdan Yi Ana Nangmi Ye Korok Ye Anam Andi
(Mt 8:5-13)

1 Yesu kuu kwane nimakarub yaa daande dowan kerekore, Kapeenaum
yaa wonoon.
2 Kuyaom kuu Romdan yi ana nangmi korok maa doboroon. Ye kuu ye
deme karub maa ye yaa mimyob dowaken keenimaan. Ye deme karub kee
anikad kerunoone bobnandameen kowe,
3 ana nangmi ye korok kuu Yesu ye weng wengamboroon kumbed, Yuu yi
aamkono yena yaa yedmoone Yesuyiib yaa winiwen. Ye dowaken kuu wene
Yesu yaa yedmibko mene ye deme karub ongmenok anded.
4 Kwane, aamkono kuu wene Yesu yaa eekmenib yedmiwen, “Ana nangmi
korok ye meeni kuu ebbed awanene,
5 amborom kuu yembed nub Yuudan yaa mimyob dowaken keendi-
mamene nub kurikuri ambib yengboon kowe.” andiwen.
6 Kwanandiiwe, Yesu kuu yi yoom winiwen.
Wene dia doriiwe ana nangmi korokbed angkodmia yena yedmoone
wene Yesu yaa yedmeniwen, “Nub korokbed yedmoon, ‘Yariman, eb kuu

nambiwoom manaab. Ebbed nambiwoom mini kuu yiminban, amborom kuu ewaningko kuu ari, ne kuu yirimo kowe.

7-8 Kwanikob nekareb eb yaa minindo keraan. Ne kangkon ne korokbed deme kawiwen yi dabderem aombed doriin, kwane angkon ana nangmidan ne dabderem aom doriib. Karub mimo yaa wene andimain kuu winimaan, mamaa kangkon mene andaine minimaan. Ne deme karub yaa kangkon kwane andaine kwanimaan. Kumban wengbed yedmaneeb kuu ne deme karub kuu wadkeraneen.' andoon." andiwen.

9 Kwanandiiwe, Yesu kuu kwane wengamberekore ye anam andi wedme binangkoon. Kwanekore, amonombene kadaareb ye yoman weniib yaa yedmoon, "Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, kekee anam andi darewoob kii! Israeldan kuu kekamune areb ne ma wedmindo." andoon.

10 Kwane, karub mene Yesu yaa yedmeniwendan kuu ika ambiwoom wene wedmiiwe, ana nangmi korok ye deme karub anikad kerunoon kuu wadkeroon.

Wonong Irib Yu Mingki Ongmoon

11 Kwanekore, Yesu kuu taun yaningko Naen yaa wonoone, ye kedmengkandeendan yoom kadaareb yoom kuu ye yoman winiwen.

12 Kwane, ye kuu mene taun ambongko yaambed dorone wedmoone taundan yemoon yoom wonong irib yu yoom kuu yu mingki ye bob mangkok kanweniib. Ye kuu wonong irib yu dana mimo yembedmo.

13 Kwane, Yesu kuu wedmendekore yu yaa mimyob keendene yedmoon, "Ameng kamaab." andekore,

14 yaro wene bob did yaa angkoronenoone kanweniibdan kuu yinmoniiwe yedmoon, "Kewedman, nembed eb yaa ke yedmaan kei, yaro dembe!" andoon.

15 Kwanandoone, karub kuu dembe yaro dibere andowe dakmoone ika awaan yaa kondoon.

16 Kwanoone, nimakarub kuu wedmekorib binangki darewoob kere God yaa kubenib yedmiwen, "Profesiman darewoob kuu nub yaa monoon kii! Godbed ye nimakarub yaa awandoon kii!" andiwen.

17 Kwane, Yesumbed komo kamoon ye weng kee Yudea ambibkin aomiib ambibkin dia dia kuyaomiib kwane daande yareen.

Yesu Yoom Yoon Baptaisman Yoom (Mt 11:1-19)

18 Yoon ye kedmengkandeendanbed Yesu kuu komarewa kamoonkob wedmiwen kuu kwane Yoon yaa daaniwen. Kwane, yembed ye kedmengkandeendan ayoob yaa baande

19 yedmoon, "Yariman Yesu yaa wene kaamonime, 'Godbed Kinoona Mananeenman kuu eb dee o karub maa yaa meedmanuub dee?' andime." andoon.

20 Kwanandoone, karub ayoob kuu mene Yesu yaa yedmiwen, "Yoon Baptaismanbed 'Wene eb yaa kaamonime "Godbed Kinoona Mananeenman kuu eb dee o karub maa yaa meedmanuub dee?" andime.' andoonkob, eb yaa menuub." andiwen.

21 Kuyaron aom kuu Yesumbed bob anikaddaniib bob bobdaniib awad arewambed ibnendoondaniib indob tutdaniib kuu yemoon ongmenaboon.

22 Kwane, yembed Yoon ye kedmengkandeendan yaa yedmendoon, "Ika wene komo wedmenib wengambiriwen kuu kwane Yoon yaa daanime. Indob tutdan kuu wedmiib, yon arewadan kuu dodkaib, kaningki bobdan kuu amun kere doriib, kerendem kebengkoondan kuu wengaib, dukniwendan

kuu ika dembiwen, kwane God ye weng amun kuu kamboknondan yaa daandeen.
23 Karub kanembed ne yaa karekmi kerindo kuu Godbed amun kerunoon." andoon.
24 Kwane, Yoon ye kedmengkandeendan kuu winiiwe, Yesumbed kadaareb yaa Yoon ye weng andowe dakmoon, "Amboon angka kuu yiib kuu komo wedmande winiwen? Aroob wuung nuubbed kanwene mene kameen areb ye karub wedmok winiwenoo? Dowan!
25 Kwangka kuu komo wedmok winiwen? Karub ebkad amun inwaroonkob dee? Dowan! Karub ebkad amun debenib od darewoob ye barang berengkimaib kuu king yambiwoommo dobirimaib.
26 Kowe, komo wedmok winiwen? Profesiman dee? Ee, anam. Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, Yoon kuu profesiman ye deme burudande aningko darewoob keroon.
27 Kekee Yoon ye dowad wongkoon,
'Nembed ne weng yuk kanmini ye karub yedmaniina,
yedin wene eb wananeeb ye kiwaan kuu yembed ongmene nekwaneen.' ande kwane wongkoon.
28 Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, Yoon kuu darewoob, ye areb kwana kuu karub maa ma woonindo. Kumban kane kane kuu Godbed yi korok kere ooni yeman aom aningkoyiibban doriib kuu Yoon burudande aningko ari kandiwen." andoon.
29 Kwane, nimakarub koremiib tak od bimaibdaniib kwangkon Yesu ye weng wengamberekorib, God ye inamen kuu yorokmo andiwen, amborom kuu yi kuu Yoonbed baptais kerundoondan kowe.
30 Kumban Farisidaniib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib kuu God ye weng amun kuu wengamberedandiwen, amborom kuu Yoon kuu yi kuu ma baptais kerundindo kowe.
31 Kwane, Yesumbed yedmoon, "Nimakarub kibik doriib kee komo areb andaniin? Yi kuu kane areb?
32 Yi kuu dana areb, yimbed animan berengkimbon aombed diberenib, dana yena yaa baande yedmimaib,
'Nub kuu yurin wurumuwen,
kumban yiib kuu kube andenabindo.
Nub kuu mimyob wandi ye damakob wingkuwen,
kumban yiib kuu ameng kamindo.' andimaib.
33 "Meenime, Yoon Baptaisman kuu mene animan amuniib wain okiib anindo kumbed yiibbed yedmimaib, 'Ye kuu awad arewayiib ibnenoon kii!' andimaib.
34 Kwane, Karub Ye Mingki mene animan amuniib wain okiib animaan. Kwanaane, yiibbed yedmimaib, 'Kedi, ye kuu animan yaamo inamen kowemberene ok arewamo kenambun anemberene kamimaan ye karub, angkara ye kuu tak od bimaibdaniib ambarakmidaniib yi angkodmi kii!' andimaib.
35 Kumban God ye meeni kangdom awinimaibdan komo komo kamimaib kuu meeni kangdom ande korokbi yeman." andoon.

Wonong Maa Yesu Yaa Mimyob Keeneen

36 Kwane, Farisi karub maambed Yesu yaa yambiwoom wene animan anem ande kaamonenoone, ye yoom wene arak yaa anande dibiriwen.
37 Kwane, ambarakmi wonong maa taun kuyaom doruun kuu Yesu kuu Farisiman yambiwoom animan aniib ye weng kuu yu kaadkereen kowe, yumbed baeb amun yeman botoro kawanmoyiib kanmuneen.

38 Kanmenenu, Yesu ye yondad yaa bumangke ameng kamenu yu inok
kuu ye yondad yaa kirobeen. Kiroboona, yu awungbed inok arekoru, ye yon
ayoob yaa mandamuk keene baeb amun yeman yon ayoob yaa bunabeen.
39 Kwanuune, Farisiman kuu kwane wedmekore yekareb yedmoon,
“Anam kuu ye kuu profesiman karen kuu wonongbed ye yaa badmenuun
kuu ambarakmi wonong kowe ye kaadkeroon karen kii.” andoon.
40 Yekareb kwanandoone, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Saimon, ne kuu
eb yaa weng maa yedmandamiin.” andoone, yembed inande yedmoon,
“Kedmengkandi korok, yedme.” andoon.
41 Kwanandoone, Yesumbed yedmenoon, “Karub ayoob yi kuu od oonoon
ye karub yaa dungkum dangoon. Karub maa ye dungkum kuu od silvaa
500iib, karub maa ye dungkum kuu od silvaa 50iib.*
42 Kwane, karub kuu odiibban keroone ika od oonoon ye karub yaa
konindeban keriwen kowe, yembed yi yaa yedmoon, ‘Od ine waib.’ andoon.
Kwani kowe, yi ayoob kuyaa kuu kanembed od ooni ye karub yaa kubi
darewoob keraneen?” andoon.
43 Kwanandoone Saimonbed inandoon, “Mokuro, dungkum darewoob
ye karub kui.” andoone, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Eb kuu yiminmo
yedmewen.” andoon.
44 Kwanekore, Yesu kuu amonombene wonong yaa wedmendekore Sai-
mon yaa yedmoon, “Eb kuu wonong kee wedmendeewoo? Eb ambiwoom
manaan kumban, eb kuu yon ogi yeman ok ma kowindo, kumban yumbed
yu inokbed ne yon yaa ogekoru yu awungbed areen.
45 Eb kuu ne yaa kubeweneb mandamuk keewindo, kumban awudaraana
wonong kee mene kwane ne yon yaa mandamuk yemoon kereen.
46 Eb kuu ne yaa kubeweneb ne korok ari olif ambod bunindo, kumban
yumbed baeb amun yeman ne yon ari buneen.
47 Kwamunekob, ne eb yaa ke yedmaan kei, yu ambarakmi yemoon
kuu are nonondandoon kowe, yu mimyob dowaken kuu darewoob kereen
kii. Kumban kane kane yaa karub maambed are nonondandi embengmo
keroon kuu ye mimyob dowaken kangkon embengmo keroon.” andoon.
48 Kwanekore, Yesumbed yu yaa yedmoon, “Kub ambarakmi kuu are
nonondandoon kii.” andoon.
49 Kwanandoone, dibo aniibdan kuu yikareb andowe yedmenoon yed-
menoon kamiwen, “Karub kee kane? Komarewa ambarakmi are nonondan-
daneen?” andiwen.
50 Kwane, Yesumbed wonong yaa yedmoon, “Kub anam andimbed bobni
yaa kuu burudande nenkoonoon kowe, yewenubmo wene.” andoon.

8

Yesu Ye Yoman Winiwen Ye Nima Yena

1 Kwanekore, Yesu kuu tauniib kambong kambongiib yaa dewenene
Godbed korok kere ooni ye weng amun kedmengkandoon. Ye kedmengkan-
deendan wad ayoob kangkon ye yoom yarebiwen.
2 Kwane, nima yena bob anikad ongmenaboondaniib awad arewambed
ibnendiiwe ongmenaboondaniib kuu yi yoom yarebiwen. Maa kuu Meri
Magdalen andimaib, awad arewa ediib kuu yu niindem aombed angkadiri-
wen.
3 Nima yena kuu Erod ye deme karub Kusa ye wonong Yoana yoom Susana
yoom nima yena awene yoom kangkon yi yoom yarebiwen. Ku yarebiwen

* **7:41:** Od silvaa 500iib kuu 5,000 Kina areb, od silvaa 50iib kuu 500 Kina areb.

kuu nima yikareb yi odbed Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom yaa awandiibkob yarebiwen.

Kab Kiradmoon Ye Kuruweng
(Mt 13:1-23, Mk 4:1-20)

4 Kwane, kadaareb taun maa maa yaambed Yesuyiib yaa menebiiwe kuruweng kee daandoon,

5 “Yongbon ye karub maa ayongmon yeeb angka wene yob kab kiradmande wonoon. Kwane, wene kiradmenmo wonoon kuu yob yena kuu kiwaan angka kiradmoon kowe, karubbed dewenebenib dodkiiwe ayari onbed wanmene ane dowan keriwen.

6 Yob yena kuu dumnad yiri okad embengmo ari kiroboon kowe, demboon kumban okiibban kowe kokdereboon.

7 Yob yena kuu okad yik kawiib yiri kiroboon kowe, demboon kumban yik kabbed dabuknandoon.

8 Yob yena kuu okad amun ari kiroboon kowe, dembe iroon kuu kab mimim kuu 100iib 100iib kamoon.” andoon. Kwane kuruweng kuu dakme dowan kerekore, nimakarub yaa baande yedmoon, “Kanembed kerendemiib keroka kwane wengamborok.” andoon.

9 Kwanandoone, ye kedmengkandeendanbed kaamoneniwen, “Kuruweng ye weng id kuu komarewa?” andiwen.

10 Andiiwe, yembed yedmoon, “Godbed korok kere ooni ye inamen biknimbon kuu yiibkaadkeri yemanmo. Kumban nimakarub yena yaa kuu kuruwak weng yaambed dakmiin kowe,
wedmaniib kumban akme ye id kandaibban,
kwane wengambaraniib kumban id kandaibban.

11 “Kuruwak ye weng id kuu kei. Yob kab kuu God ye weng kui.

12 Nimakarub yena kuu okad kiwaan angka areb. Yi kuu wengambiriwen, kumban Setenbed mene yi niindem aom weng amun kuu kanwonoon. Kowe, anam andindo, bobni yaa kuu burudande bindaanban kui.

13 Yena kuu dumnad yiri okad embengmo ari areb. Yob kiroboon kuu kane kanembed weng kuu wengambiriwen kuu kubiyiib anam andiwen. Kumban anam andi ye yumburum kuu ambab yiri kubunimokban kowe, anam andi yi komboon kaamobi yaron manaune kombiri winimaib.

14 Okad yik kawiib ari kiroboon ye id kuu God ye weng wengambiriwen, kumban okad kiri ye meenembiriyiib ye yiribman yemoon ye inameniib ye kubi inameniib kumbed dabuknandaane, God ye weng kuu kainimokban kere idiibban kerimaan.

15 Kumban yob okad amun ari kiroboon ye id kuu kane kanembed yi niindem aom kuu inamen amuniib wengambiri ye inameniib doriib, kui. Yi kuu God ye weng wengamberekorib, awinimo kamaiwe, yob amunmo irimaan.

Nambiri Ye Kuruweng

16 “Nimakarub kuu lem kuu yure kandene meneki wongdem aom o angki ye arak dabderem aom kowimokban. Kuned lem kuu kande lem ye dobirimbon ari kowimaib. Kwananiib kuu kane kane mene awudaraniib kuu dianmo wedmaniib.

17 Inamen o komo komo kamiwen bikdereboon korem kuu dian keraneen. Biknoon yeman korem kuu kaadkeraniib.

18 “Kwanikob, komarewa wengambiriwen kuu korobe meenime. Kanembed kuyiib kuu Godbed yemoon konaneen. Kumban karub kanembed kuyiibban kuu komo ye yaa embengmo kandaan ande meenoon kwangkon Godbed yekareb kandaneen.” andoon.

Yesu Ye Enaya Damana
(Mt 12:46-50, Mk 3:31-35)

19 Kwane, Yesu ye ena yoom damana yoom kuu mene wedmenande
kamiwen, kumban kadaareb nimingkaib kowe wedmenindeban keriwen.
20 Kwaniiwe, karub maambed ye yaa yedmoon, “Eb enaya damana kuu eb
wedmebdem ande mene bunangka doriib kii.” andoon.
21 Kwanandoone, Yesumbed inandoon, “Ma kuu kei. Ne enaya damana
kuu God ye weng wengamberekorib awinimo kamimaibdan kui.” andoon.

Yesumbed Nuuwa Oknondoka Kebenoon
(Mt 8:23-27, Mk 4:35-41)

22 Aron mamaa, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Nub
kuu bowan ok yara yanem.” andoone, parai motod aom awunekorib, ok
yara yanande kamiwen.
23 Kwane yaniiwe, Yesu kuu unuk angkoon. Kwanoone, nuub darewoob
kuu ok animarimbed wuure monoone motod kuu oknondokbed ambu-
runande kameen. Kwane yi kuu ok arud aom awuniwen.
24 Kwani kowe, ye kedmengkandeenbed wene ye yaa kaakmenenib yed-
miwen, “Korok ee! Nub kuu ok kubunandamuub kii!” andiwen. Kwanandi-
iwe, dembene nuuwiib oknondokiib yaa yobdoodmo yedmoone, okiib nu-
uwiib kuu yewenub kereen.
25 Kwanuune, yembed yedmoon, “Yiib anam andi kuu kuna?” andoon. An-
doone, yi kuu binangke uniyiib kumbed yikareb neman kaamonenoon kaa-
monenoon kame yedmiwen, “Nuuwiib oknondokiib kuu ye weng wengam-
baraniibmo kowe, karub kee kane kii?” andiwen.

Awad Arewambed Ibneniwen Ye Karub Ongmoon
(Mt 8:28-34, Mk 5:1-20)

26 Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kuu Galeli ambibkin
yaambed wene bowan yara Gerasin ambibkin yaa yaniwen.
27 Kwane, Yesu kuu parai motod aombed bid yaa yaro doroone, taun ye
karub maa awad arewambed ibnenoon ye karub kuu ye yaa monoon. Aron
doboob kuu ebkadiib derenimokban kere ye kuu ambiwoom dobirimokban,
botdem bob konombon aombed dobirimaan.
28-29 Aron yemoon kuu awad arewayiib kwane ibnenoon kowe, ambi-
wanbed awinenekorib dingkia yona kuu seinbed yengbe oonimaib kumban,
sein kuu buruwadmane awad arewambed nendore amboon angka nenwin-
imaan.
Kwane, Yesu wedmenekore kabangangkene ye yon yiri bumangkene okad
yiri korok kankibinoone, Yesumbed awad arewa yaa “Karub ye niindem
aom kuu angkadere.” ande yedmendoone, karub kuu naawon komkoon,
“Yesu, Korem Burudandoon Arimbed Ye God Ye Mingki, eb kuu ne yaa komo
kamandewed? Eb kuu ne yaa yewed kawe monmaruwaab.” andoon.
30 Kwanandoone, Yesumbed ye yaa kaamonenoon, “Eb aningko kuu
kane?” andoon. Andoone, yembed inandoon, “Naningko kuu Kadaareb.”
andoon, amborom kuu awad arewa yemoon ye niindem aom awuniwen
kowe.
31 Kwanandoone, awad arewambed ika ika eekme yedmiwen, “Nub yaa
dem kongdem yiri wene dobirime andaab.” andiwen.
32 Awon yemoon kuu aangko kaad angkambed anengkanan yarebiib.
Kowe, awad arewa kuu Yesumbed awon niindem aom wene awunime
andoko awunem ande eekmiiwe, kwanime andoone kwaniwen.
33 Kwane, awad arewa kuu karub ye niindem aombed angkaderenib awon
yi niindem aom aomniwen. Kwaniiwe, awon kuu aangko kaat angkambed
kirokmone wene bowan ok yiri bubke konok ane dukniwen.

34 Kwaniiwe, awon yarian kuu wedmekorib, kabaanmo wene taun aomiib
kambong angkayiib yaa komarewa keroon kuu daandiwen.
35 Daandiiwe, nimakarub kuu wene komarewa keroon ande wedmok
winiwen. Kwane, mene Yesuyiib yaa wedmiiwe karub kuu awad arewa
kuu angkaniwen kowe, inwarekore inamen amunmo kumbed Yesu ye dia
dibeene, nimakarub kuu wedmenekorib uniwen.
36 Kane kane Yesumbed karub yaa komarewa kamoonkob wedmiwen kuu
nimakarub menebiwen yaa daandiwen.
37 Kwane, Gerasindan korem wonok ande kamiwen, amborom kuu yi
kuu uni darewoob keriwen kowe, Yesu kuu parai motod aom wanande
aomnoon.
38 Aomnoone, awad arewa angkaniwen ye karub kuu ye yoom wenem
ande eekmoon. Kumban Yesumbed ye yaa yedmoon,
39 “Ambiyoom ika wene. Godbed eb yaa komarewa keroon kuu daande.”
andoon. Kwanandoone, karub kuu wene taun aom korem yaa Yesumbed ye
yaa komarewa keroon kuu daandoon.

Wonong Koyu Bobneen Yoom Anikad Wonong Yoom (Mt 9:18-26, Mk 5:21-43)

40 Kwane, Yesu kuu ika Galeli yaa wonoone, kadaareb kuu ye ande
meedmiibbed kowe ye yaa kubeniwen.
41 Kwane, kurikuri ooni karub yaningko Yairus kuu mene Yesu ye yon yiri
bumangkene yambiwoom monok ande eekmoon,
42 amborom kuu ye dana mungkan mimo kuu bobnandamuun kowe. Yu
kuu weeb wad ayoowiibmo. Yesu kuu Yairus yambib yaa wene wedya
weneen yaambed nimakarub kuu ye yaa nimingke awanewandiwen.
43 Kuyaom kuu, wonong maa yu kuu wood andemwuroon kuu dowan
kerindeban kwane wene weeb wad ayoob kereen. Kumban karub kanem-
bed ongmindeban kowe,
44 Yesu ye yoman anukbed yaro menenu, yebkad doboob dungkun yaa
angkoronenuune kuyaambed kwane yu wood kuu dowan kereen.
45 Kwanuune, Yesumbed yedmoon, “Kanembed ne yaa angkorowoon?”
andoon. Kwanandoone, nimakarubbed yedmiwen, “Nub kuu ma badmeb-
dindo.” andiiwe, Pitambed yedmoon, “Korok, nimakarub kee nimingkaib
kumbed eb yaa dedmone dedmone kamiib kii.” andoon.
46 Kumban Yesumbed yedmoon, “Ne nekaad, ne ongmi yaromkonombed
maa yaa amun kerunoon kowe, karub maambed angkorowoonkob.” an-
doon.
47 Andoone, wonong kuu aadikmindeban kowe, kiringmiyiib kumbed
kadaareb yi arinambo arimbed ye yon yiri bumangkenu komo dowad
angkoronuunkob kwane yu yaa kirodmo dowan keroon kuu dakmeen.
48 Kwanuune, yembed yu yaa yedmoon, “Ne dana, kub anam andimbed
ongmebdoona wadkereeb kowe, yewenubmo wene.” andoon.
49 Ye kuu kwane doro dakmeene, karub maa kuu kurikuri ooni ye karub
Yairus yambiwoombed monoon. Menene yedmoon, “Eb dana kuu bobneen
kowe, kedmengkandi korok yaa kwane daanembaraab.” andoon.
50 Kwanandoone, Yesu kuu wengamboroon kowe, yembed Yairus yaa
yedmoon, “Unaab, no anam ande, yu kuu ongmaneena wadkeranuun.”
andoon.
51 Kwane wene Yairus yambiwoom aomniwen kuu karub yemoon
awunindo, Pita yoom Yoon yoom Yems yoom dana yu awodkia awaana
yoommo ben awunoon.

52 Awune wedmoone, nimakarub kuu yuudi ameng kamenabiib kowe,
yembed yi yaa yedmoon, “Ameng kamaib, dana kuu bobnindo, no unuk
angkeen.” andoon.
53 Kwanandoone, nimakarubbed ye yaa ambon kameniwen, amborom
kuu yi yikaad, dana kuu bobneen kowe.
54 Kumban yembed dana yu dingki yaa awindekore yedmoon, “Ne dana,
dembe.” andoon.
55 Kwanandoone, yu kingkin kuu ika mene ubderenoone erebnariyiibban
dembe yaro doruun. Kwanuune, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Animan maa
kondibko anuk.” andoon.
56 Kwanoone, dana yu arian kuu wedmekorib, binangkiwen. Kumban
yembed yi yaa yedmendoon, “Komarewa keroonkob wedmiwen kuu karub
yena yaa dakmaib.” andoon.

9

Wad Ayoob Yesu Ye Wengiib Kanwiniwen (Mt 10:1-15, Mk 3:16-19, 6:8-11)

1 Kwane, Yesumbed ye karub wad ayoob yaa baandoone mimyamo
keriiwe, aromkonoyiib awad arewa benkiradmene bob anikaddan ong-
menabiyiib kwane kondoon.
2 Kondekore, yedmoon, “Wenebime. Godbed korok kere ooni ye weng
kedmengkandime. Bob anikaddan ongmenabime.
3 Winibka barang yenayiib be wanaib, yonamadiibban meniibban omiib-
ban odiibban ebkad maayiibban.
4 Ambib kunayaom wene aomnibka, kwane kuyaom dobirime. Kwane
doberenib wene kambong kuyaom kuu domonde wini yaron keruk, ambib
maa yaa angkok wanaib.
5 Nimakarubbed yiib yaa kubendokban keribka, yiib yondad aom in-
gkud kuu wangkibko kiroboko kambong kuyaom kuu koronde winime,
kwananiib kuu yi inamen arewa yaa yika akmi ye dowad.” andoon.
6 Kowe, yi kuu wene kambong kambong yaa nimakarub kunaya kunaya
dange yariib kuu weng amun kedmengkandenib bob anikaddan kuu ong-
menabiwen.
7 Kwamiiwe, king Erod kuu komo keroon ye weng wengamberekore kere-
bkarab kamoon, amborom kuu yenambed Yoon Baptaisman kuu bobnoon
yirimbed demboon kii ande dakmiiwe,
8 yenambed kuu Elaidyambed demboon kii andiiwe, angkon yenambed
kuu profesiman maa unyeman yiri bobnoon kumbed ika demboon kii
andiiwe kamiwen kowe.
9 Kumban Erodbed yedmoon, “Yoon Baptaisman kuu nembed ye korok
wandaan. Kuned kwane wengambaraan kowe, karub kuu kane?” ande
wedmenande kamoon.

Yesumbed 5,000iib Animan Bangkandoon (Mt 14:13-21, Mk 6:30-44, Yn 6:1-13)

10 Kwane, apasodan wad ayoob kuu ika menenib, yimbed komarewa
ambangkiwen kuu kwane Yesu yaa daaniwen. Kwane, yi kuu Yesumbed
bindore taun maa Betsaida yaa yimbedmo winiwen.
11 Kumban kadaareb kuu yikaadkeriwen kowe, ye yoman winiwen.
Kwane winiiwe, yembed yi yaa kubendekore, Godbed korok kere ooni ye
weng daandene kane kane ongmendok ande meeniwendan kuu ongmenan-
doon.

12 Oobnon yaambed, Yesu ye karub wad ayoob kuu Yesuyiib yaa menenib
yedmiwen, “Keyaa kee obon kowe, kadaareb kee yedmebko, wenenib kam-
bong dia diayiib, okad angka angkayiib yaa animaniib dangimboniib kuu
onmime.” andiwen.
13 Kwanandiiwe yembed inandoon, “Yiibbed yi animan bangkandibko
anime.” andoon. Andoone, yimbed inandiwen, “Nub kuu om angkoyiib
oon ayoowiibmo kowe, kadaareb yeman kuu wene berengkekoruwed dee?”
andiwen.
14 (Kadaareb korem kuyaa kuu karub 5,000iib areb.)
Kwanandiwen kumban yembed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon,
“Yedmendibko nekwane wadbed dibirimo dibirimo kame 50yiib areb ker-
ime.” andoon.
15 Kowe, yedmoon areb ye kedmengkandeendanbed kwamune nekwiiwe
nimakarub kuu yiri dibere winiwen.
16 Kwaniiwe, Yesumbed om angkoyiib oon ayoowiib kuu bene ambid ari
wedme God yaa eso andekore, yembed domangkekore ye kedmengkan-
deendan yaa bangkandoone nimakarub yaa bangkandiwen.
17 Kwaniiwe, yi korem kuu ane yimin keriiwe, ye kedmengkandeen-
danbed kabed wad ayoob benib animan ambong ambong kuu be kabed aom
dewene kambungkiiwe ambonmo wire wonoon.

Yesu Kuu Godbed Kinoona Monoonman (Mt 16:13-16, 16:21-28, Mk 8:27—9:1)

18 Aron mamaa, Yesu kuu yembirimo kurikuri kameene, ye kedmengkan-
deendan kuu yeyiib yaa miniiwe, yembed yi yaa kaamondoon, “Kadaareb
kuu ne yaa kuu kane andimaib?” andoon.
19 Kwanandoone, yimbed inandiwen, “Yenambed kuu Yoon Baptaisman
andiiwe, yenambed kuu Elaidya andiiwe, angkon yenambed kuu profesi-
man maa kurin yiri bobnoon kumbed ika demboon kii andiiwe kamiwen
kii.” andiwen.
20 Kwanandiiwe, Yesumbed yi yaa kaamondoon, “Angkon yiib kude, ne
yaa kuu kane andimaib?” andoon. Kwanandoone, Pitambed inandoon, “Eb
kuu Godbed Kinoona Menewenman Keresu kii.” andoon.
21 Andoone, Yesumbed karub yena yaa dakmaib ande weng yobdood
kondoon.
22 Kwanekore yembed yedmoon, “Karub Ye Mingki kuu durud yewed
yemoon kandeene, aamkono aamkonoyiib God dore Yuudan dore wedyiri
dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi amob kedmengkandidaniibbed
kanangka kaarenib aye kowaniib, kumban aron ayoobmim arimbed ika
dembene wadkeraneen.” andoon.
23 Kwane dakmene yi korem menebiwen yaa yedmoon, “Kanembed ne
yoman manandamoka yekareb ye inamen kuu kankubune aron korem
yeman yekareb bobni dowad ye at ming kankarine ne yoman monok.
24 Kanembed ye wadkeri yeka awinaneen kuu korem bobnaneen, kum-
ban kanembed ne dowad yaambed ye wadkeri domonaneen kuu wadkeri
anam kandaneen.
25 Karub kuu nimakarub korem yaa burudande dore okad kumundin kiri
kee korem yeka kande korok keraneen, kumban amaan ye kingkin kuu
kumbaanban yamotbon yaa kankororaraneen kuu amun dee?
26 Kanembed neyiib ne wengiib yaa karak bobnaneen kuu ye yaa karak
konaneen, Karub Ye Mingki kuu kwane ye nambiriyiib Yambe God ye
nambiriyiib engyus karadmoyiib mananiib yaambed karak konaneen.
27 “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib yena kiri doriib kee
duknaibbanbed Godbed korok kere ooni aron kuu wedmaniib.” andoon.

Yesu Yaa Nambiriyiib Konoon
(Mt 17:1-8, Mk 9:2-13)

28 Yesumbed kwane dakmoone, aron kaning kaningiib areb dowan keruune, yembed Pita yoom Yoon yoom Yems yoom kuu bindore aangko angka daane kurikuri kerok wonoon.
29 Kwane wene kurikuri kamene, ye murubia kuu yeka mamaa keroone, ye ebkad yaa kuu imak ye nambiri areb kawure kawanmo dangkorong keroon.
30 Kwane kuyaambed, karub ayoob Moses yoom Elaidya yoom kuu
31 angkadere Ewen aom ye nambiriyiib miniiwe, Yesu yoom Yerusalem aombed ye bobnaneen ye weng dakmiwen.
32 Kowe Pita yoom ye angkodmia yoom kuu unukudmo keroon, kumban kerekne wedmiiwe nambiri aombed karub ayoob kuu Yesu yoom doriib.
33 Kwane, karub kuu Yesu domonenande kamiiwe, Pitambed yedmoon, “Korok ee, nub kuu keyaa doruub kee amun kii. Kowe nubbed kombon ayoobmim ongmenabem, ebmaniib, Moses yemaniib, Elaidya yemaniib kui.” andoon. (Pita kuu komo dakmeen ye weng id kuu yekaadban.)
34 Pita kuu kwane dakmeene, wiibbed mene kebendeen. Kwanoone, Pita awene kuu uniwen.
35 Kwaniiwe, wiib aombed wengmo dakmoone menebene yedmoon, “Kekee ne Dana, ye kuu nembed kinaan kowe ye weng kuu wengambirime.” andoon.
36 Kwane dakme dowan keroone, wedmiwen kuu Yesu yembedmo keroon. Kwanoone, komo keroonkob wedmiwen kuu kuyaron ari yimbedmo yikaadkeriwen, karub yena yaa dakmindo.

Dana Awad Arewayiib Kuu Ongmoon
(Mt 17:14-18, Mk 9:14-29)

37 Kuye awari kumbed, Yesu awene kuu aangko angkambed kaminiiwe, kadaareb kuu ye yaa miniwen.
38 Kwane, karub maa kadaareb aombed baande yedmoon, “Kedmengkandi korok, ne eb yaa eekmaan kuu ne dana yaa wedmene, amborom kuu mimo yembedmo kowe.
39 Awad arewambed mene ibnenaane, kot ayimaun areb kabangangkene komberene kamokiib ongkewiib kamimaan. Awad arewa kuu kwane kamembirimaan, domonimokban kerene monmarande kamimaan.
40 Nembed eb kedmengkandeebdan yaa awad arewa kuu kankaarime andaan kumban, kwanindeban keriwen.” andoon.
41 Kwanandoone, Yesumbed yedmoon, “O nimakarub korem, yiib kuu anam andindebandan wabkaddan kii. Aron komoyiib yiib yoom dobereni, yiib karekmi kara wedmaniin? Eb dana kuu keyaa nenmene.” andoon.
42 Andoone, kwane karub dana kuu nenmeneene awad arewambed kot ayimaun areb kwane kankoraroone okad yiri komboroon. Kumban Yesumbed awad arewa yaa yedme anburekore dana kuu ika awodki yaa konoon.
43 Kwanoone, yi korem kuu God yaromkono wedmekorib binangkiwen.

Yesumbed Ye Bobnaneen Ye Weng Ika Daandoon

Kwane, nimakarub korem kuu Yesumbed ongmoon yaa kee komarewa kii ande meendobiiwe, yembed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon,
44 “Korobe wengambirime, nembed yiib yaa ke yedmandamiin kei. Karub Ye Mingki kuu karub maambed ye yaa ambodangene karub yena yi dingki ari kowaneen.” andoon.
45 Kumban yi kuu weng id kandindo. Weng id kuu yi yaa biknoon kowe, yi kuu uniyiib keriwen kowe ye yaa kaamonenindo.

Kanembed Ari Keraneen?
(Mt 18:1-5, Mk 9:33-37)

46 Kwane, ye kedmengkandeendan kuu yikareb kanembed ari ande
andowe wengbiriwen.
47 Kwane, Yesu kuu yi inamen kuu yekaadkeroon kowe, dana nende ye
angkara kowoone doboroone,
48 yembed yi yaa yedmoon, “Kanembed naningko yaambed dana mana
keyaa kubenaneen kuu ne yaa kubewaneen kii. Kumban ne yaamomban,
yembed yedmewoona manaan ye God yaa kubenaneen kii. Kowe yiib
kuyaom kuu kanembed karub yi indob arimbed yiri keroon kuu ye kuu God
ye indob arimbed ari keroon kii.” andoon.
49 Kwanandoone, Yoonbed yedmoon, “Korok ee, nubbed karub maa
wedmuuwe eb aningko yaambed awad arewa kuu benkiradmeene kebe-
nenande kamuwen, amborom kuu ye kuu nub yoom yarimokban kowe.”
andoon.
50 Kwanandoone, Yesumbed yedmoon, “Kebenenaib. Kanembed yiib yaa
manmo kerindo kuu yiib angkodmi.” andoon.

Samariadan Yena Yesu Yaa Dowakenban Keriwen

51 Kwane, Yesu kuu Ewen ari nen daani yaron dia keruun kowe, Yerusalem
yaa wana andi ye meeni darewoob keroon.
52 Kowe ye yuk kanwinidan yedmoone, yidin weng kanwiniwen. Kwane
wene wedya kuu Samaria kambong maa yaa wenenib ye dowad nekwem
andiwed,
53 kumban nimakarub kuyaom kuu ye yaa kubenindo keriwen, amborom
kuu ye kuu Yerusalem yaa weneen kowe.
54 Kwane, ye kedmengkandeendan Yems yoom Yoon yoom kuu wedmeko-
rib kaamoniwen, “Yariman, eb dowaken kuu nubbed amot yaa baandanu-
uwe ambid arimbed kamenene yi denendaneenoo?” andiwen.
55 Kumban Yesumbed yi yaa amonombene ongkandoone*
56 kambong mamaa yaa winiwen.

Yesu Ye Yoman Wini Kuu Dabawiib
(Mt 8:18-22)

57 Kwane, kiwaan yaa wenonib, karub maambed ye yaa yedmoon, “Kuna
yaa wananeeb kuu ne kuu eb yomanmo yarebaniin.” andoon.
58 Andoone, Yesumbed inandoon, “Ba oot kuu yi demiib, ayari on kangkon
yi amiyiib, kumban Karub Ye Mingki kuu ye yiidkimboniibban.” andoon.
59 Kwanandekore yembed karub maa yaa yedmoon, “Ne yoman mene.”
andoon. Kumban karub kumbed ye yaa inandoon, “Yariman, ee andebko
ibduruk kuu domowewo wene nambe mangkekorid, eb yoman mana.”
andoon.
60 Andoone, Yesumbed ye yaa yedmenoon, “Korondebko dukniwendan
kuu yikareb yi bob kuu yika mangkanabime, kumban eb kuu koronde wene
Godbed korok kere ooni ye weng dakme.” andoon.
61 Angkon karub mamaambed yedmoon, “Yariman, ne kuu eb yoman
yarebaniin, kumban ibduruk kuu wene ne arian awene yaa daandekorika.”
andoon.
62 Andoone Yesumbed inandoon, “Karub kanembed ne karub kere ne
deme awinoon kumban ne karub keroon ye yoman anuk yiri kerekne ika

* **9:55:** Buk Luk kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keeyiib: ongkande yedmoon, “Yiib inamen ongme yiibkaadban. Karub Ye Mingki karub monmari dowad minindo, bobni yaa kuu burudande bindi dowad monoon.” andoone,

meendobaneen kuu Godbed korok kere ooni yeman ye deme awini kuu korem yiminban." andoon.

10

Karub 72yiib Yesu Ye Wengiib Kanwiniwen

1 Kwanekore, Yariman Yesumbed karub 72yiib benekore, yembed yarebande meenoon ye taun aomiib kambong kambongiib yaa ayoob ayoob yidin wini yeman boon.

2 Kwane, yembed yi yaa yedmendoon, "Nimakarub bi yeman kuu yemoon, kumban demedan kuu mimimmo. Kowe nimakarub bi ye Yariman yaa kurikuri kerime, ye deme karub yemoon wenebenib nimakarub bi ye dowad.

3 Winime. Yiib kuu sibi mana areb dura anon arudiib aom areb nembed yedmaane winiib kii.

4 Od paosiibban, meniibban, yonkad maayiibban winime. Kwane wene wedyambed yinmone karub maa yaa ogood weng daanaib.

5 "Wene ambiwoom aomnibka, ambibdan yaa yewenub kerundok andime.

6 Yewenub ye karuwiib kuyaa doboroka, yiib yewenub kerunde andi kuu ye yaa angkimborok. Ma, ye kuu kwanayiibban keraneen kuu yewenub kerunde andi kuu angkon ika yiib yaa mananeen.

7 Kwane ambib kuyaom doberenib, animaniib okiib komo kondibka kwane ane dobirime, amborom kuu deme kuu kakmaniib kowe. Ma, koronde ambib maa yaa dobere, koronde ambib maa yaa dobere kamaib.

8 "Kwane wene taun aom aomnibko yiib yaa amun amun kame kubendenib animan komo kondibka, kwane anime.

9 Kwane, bob anikaddan kuyaom kuu ongmendenib yedmendime, 'Godbed korok kere ooni yeman kuu yiib dia kii.' andime.

10 Kumban wene taun aom aomnibko yiib yaa amun amun kame kubendokban keribka, wene yi kiwaan arimbed yedmime,

11 'Nub yondad dabderem aom ingkud kuu angkon ika yiib yaa wangkuub kii, kumban Godbed korok kere ooni yeman kuu yiib dia kereen kii.' andime.

12 Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, wengyundi aron keranuun kuu taun kuyaom ye nimakarub kuu Sodom arebban dabab miin arewa kandaniib.

Yesumbed Anam Andindodan Yaa Ongkandoon (Mt 11:21-27)

13 "Korasindan, kaadkerime! Betsaidadan, kwangkon, kaadkerime! Yiib kuu Yuudan kumban yiib yaa kuu Godbed arewa kerundaneen. Yiib aombed God yaromkono wedmi yeman ongmenabaan kuu kwamune taun Taiyayiib Saidoniib aom kwane ongmenabaan karen kuu, yi kuu Yuudanban kumban unyemanbed yi ambarakmi yaa korondenib ebkad karong korob deebenib mimyob wandi dowad yikbod yi korok ari ben nongkobenib God yaa amonombiwen karen kii!

14 Kumban wengyundi aron arimbed Taiyadan yoom Saidondan yoom kuu dabab embeng kandaniib, yiib kuu dabab miin darewoob kandaniib.

15 "Ma Kapeenaumdan kude! Kwane yiib kuu ben Ewen ari kawananeenoo? Dowan! Yiib kuu Yuudan kumban yiib kuu ben kumbaanban yamotbon yiri kiraraneen kii!" andoon.

16 Andekore, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, "Yiib kuu ne karub kowe, kanembed yiib weng yaa wengambaraneen kuu ne weng yaa wengambaraneen. Kanembed yiib weng yaa wengamberedandaneen

kuu ne weng yaa wengamberedandaneen. Kwananeen kuu yembed yedmoona manaan ye God ye weng yaa kangkon wengamberedandunaneen kii." andoone, karub 72yiib wenebiwen.

Karub 72yiib Ika Miniwen

17 Kwane, karub 72yiib kuu kubiyiib ika mene yedmiwen, "Yariman, eb aningko yaambed nubbed awad arewa kuu nub weng yaa wengambiriwen." andiwen.
18 Kwanandiiwe, Yesumbed yedmoon, "Nembed wedmaane Seten kuu Ewen arimbed imak areb kubudoroon kii.
19 Nembed yiib yaa aromkono kondaan kuu niiniib kakiib yi animari dorene bonman ye aromkono kuu burudandaniib kowe, komombed yiib kuu yaanban.
20 Kuned awad arewa kuu nub weng wengambiriwen ande kubaib, kumban yiib aningko kuu Ewen ari wongkoon kuyaambed kubime." andoon.
21 Kuyaron arimbed Yesu kuu Kingkin Karadmo yaromkonombed kubimo kerekore yedmoon, "O Ambe, eb kuu Eweniib okadiib ye Yariman. Ne ewaningko kankoonaan, amborom kuu ebbed kekamune ye inamen kuu ebbed dana areb keriwendan yaamo korokbendewen, kumban kedmengkandi yemoon biwendaniib indengandengdaniib yaa kuu bikderebewen. Ee, Ambe, kwamune kamewen, amborom kuu eb kubi dowaken kerewen kowe." andoon.
22 Andekore, yi yaa yedmendoon, "Kaadkeri koremiib aromkono koremiib kuu Nambembed bangkawoon. Ne kuu ye Mingki, ne yaa kuu Nambemo yekaad, ne kuu yena kuu yikaadban. Kwamune Nambe yaa kuu nembedmo nekaad, yena yikaadban. Kwamune kane kane yaa kuu nembed ne dowaken Nambe kaadkerok ande korokbendaniin kuu yikaadkeraniib kui." andoon.
23 Kwanandekore, amonombe ye kedmengkandeendan yaa yemyeb yedmoon, "Godbed yiib yaa amun kerundoon kowe, komo keroon kuu yiib indobbed wedmiib kii!
24 Nembed yiib yaa ke yedmaan kei, profesidan yemooniib king yemooniib kuu yiibbed wedmiwen kwamune wedmenib wengambarandamiib kumban kwanindo." andoon.

Samariaman Amun Ye Kuruweng (Mt 22:34-40, Mk 12:28-31)

25 Aron mamaa arimbed, amob kedmengkandi ye karubbed dembene Yesu yaa kobkandunande yedmoon, "Kedmengkandi korok, komo kerenidned wadkeri aron korem korem yeman kuu kandaniin?" andoon.
26 Andoone, Yesumbed inande kaamonoon, "God Ye Weng wongkoon yaambed amob kuu kuna? Kimingke kaadkerewen kuu daawe." andoon.
27 Kwanandoone, karubbed inandoon, "Eb Yariman God yaa eb mimyob kumundiniib eb kingkin kumundiniib eb aromkono kumundiniib eb inamen kumundiniib kwane mimyob dowaken keene. Ma kuu ebmeren mimyob dowaken kowimaab kwane eb dia dia doriibdan kuu mimyob dowaken keende." andoon.
28 Kwanandoone, Yesumbed ye yaa inandoon, "Eb kuu yiminmo inandewen. Kowe kwamaneeb kumbed wadkeri aron korem yeman kandaneeb." andoon.
29 Kumban karub kuu ye inamen kuu yiminmo andime ande Yesu yaa kaamonoon, "Kane kane yaa kuu ne dia doriibdan andaniin?" andoon.
30 Kwane, Yesumbed kuruwengbed inande yedmoon, "Karub maa Yerusalem arimbed Yeriko yaa weneene, ye kuu yid bidanbed awineniwen. Awinenekorib, ebkad biringkenib aye kowiiwe bobne wandoone, winiwen.

31 Kwanoone, God dore Yuudan dore wedyiri dobiri ye karub kuu kiwaan kumbed monoon. Kwane wene karub kuu wedmenekore kiwaan angkarambed wene burudandoon.
32 Kwanoone, amaan kurikuri boyambib darewoob awandi karub maa kuu monoon. Kwane wene karub kuu wedmenekore, kiwaan angkarambed wene burudandoon.
33 “Kumban Samariaman kuu kwane kiwaan kumbed mene karub angkeen yaa monoon. Kwane, karub kuu wedmenekore mimyob keenoon.
34 Kwane, ye yaa wenene aye kad wadmenabiwen yaa kuu olif ambodiib ok wainiib bunabene ebkad baradbed ongmenoon. Kwanekore, karub kuu nende ye donki ari kowekore, nenwene araben dobiri ye ambiwoom kowekore oone keenomboroon.
35 Kuye awari kumbed od silvaa yeman ayoob* bene ambiwoom oonoon ye karub yaa bangkanekore yedmoon, ‘Ye yaa oone. Ye dowad eb od komoyiib kiradmaneeb kuu mananiin yaambed kwamune kabdaniin kii.’ ” andoon.
36 Andekore, Yesumbed amob kedmengkandi ye karub yaa kaamonoon, “Ebbed meeneeb kuu karub ayoobmim keyaa kee, yid ye karubbed ayiwen ye karub yaa kuu kane kuu ye dia doreen ye karub keroon?” andoon.
37 Andoone, amob kedmengkandi ye karubbed inandoon, “Ye yaa mimyob keene awanenoon ye karub kui.” andoon. Kwanandoone, Yesumbed ye yaa yedmenoon, “Wene kwamunoon areb kame.” andoon.

Maata Yoom Meri Yoom
38 Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kuu wenonib, kambong mamaa aom aomniwen. Aomniiwe, wonong maa yaningko Maatambed yu ambiwoom yi yoom dobiri yeman be awuneen.
39 Maata kuu yu daman yaningko kuu Meri. Meri kuu Yesu ye yon yiri dibonu yembed dakmeen yaa wengaun.
40 Kumban Maata kuu animan deme awini yeman yaambed yumbedmo kowe Meri yaa kongendeen. Kowe, wenenu Yesu yaa yedmeen, “Yariman, eb dowaken kuu domowanuunkob nembedmo deme ambangkaniin dee? Yedmendebko ne yaa awawuk!” andeen.
41 Kwananduune, Yarimanbed inandoon, “Maata, Maata, kub kuu meeni yemoon yaambed meeneneb dowakeniibban kerewen kii.
42 Kumban inamen mim kumbedmo anam anam. Meri kuu inamen yiminmo meeneen kowe, yu yaa kuu maambed kandaanban.” andoon.

11

Yesumbed Kurikuri Kara Kedmengkandoon
(Mt 6:5-13, 7:7-11)
1 Aron mamaa, Yesu kuu yembedmo kurikuri kamoon. Kwane, kurikuri kere dowan keroone, ye kedmengkandeen ye karub maambed ye yaa yedmoon, “Yariman, kurikuri kara kuu nub yaa kedmengkande, Yoonbed ye kedmengkandeendan yaa kedmengkandoon kwamune kui.” andoon.
2 Andoone, yembed yi yaa yedmendoon, “Kwane kurikuri keribka, kamune yedmime,
‘Ambe, ewaningko kuu karadmo ande kankoonuub.
Ebbed korok kere ooni yeman kuu munuk.
3 Aron mimim anembaranuub ye animan kuu bangkandembere.
4 Nub ambarakmi komo kamuwen kuu are nonondande,

* **10:35:** Denarius ayoob, 20 Kina areb.

amborom kuu kane kanembed nub yaa komo ambarakmiwen kuu are
nonondanduwen kowe.
Kwane, nub ben ambarakmaniib dee andi ye kiwaan ari nongkobaab.'
andime." andoon.

5-6 Kwanandekore, yembed yi yaa yedmoon, "Kuruwak weng kei. Karub
maa yangkodmiyiib yaa amnoombed wene ye yaa yedmaneen, 'Angkodmi,
nangkodmi maa ne owod monoone animan ananuuwiibban kowe, om
ayoobmim dungkum kere benbangkawe.' andaneen.
7 Kumban ye angkodmi ambiwoom doroon kumbed inandaneen, 'Ne yaa
kwamaab. Ambongko kuu kebenekori karangmaan, kere ne dana awene
kuu neyiib yaa dangiwen kowe, dembeni om kuu man kabdainban kii.'
andaneen.
8 "Ne yiib yaa yedmaan kuu, ye kuu yangkodmi kuned dembeni man kona
andaanban, kumban yangkodmi monoon kuu arudkonoyiib ika kaamoboon
kowe, dembene yemoon benbangkananeen.
9 "Kowe, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, God yaa kawe ande
kaamone. Kaamonaneeb kuu kabdaneen. Onme. Onmaneeb kuu Godbed
korokbebdaneene wedmaneeb. Ambongko yaa wangke. Wangkaneeb kuu
Godbed eb yaa nandaneen.
10 Karub korem kanembed kaamonaneen kuu kandaneen, kanembed
onmaneen kuu wedmaneen, kanembed ambongko yaa wangkaneen kuu ye
yaa nandaneen.
11 "Ambeya, danambed okyiri oon kawe ande kaamobdaneen kuu ko-
mombed konaneeb? Niin arud niinbed konaneeb dee?
12 O, danambed on wini ande kaamobdaneen kuu kakbed konaneeb dee?
13 Kwane, yiib kuu arewadan kumban, yiib dana yaa munob bangkandi
amun kuu benbangkandi kuu yiibkaad kowe, yiib Ambe Ewen ari doreen
kuu yiib inamen burudandene, kane kanembed ye yaa kaamonaniib kuu ye
Kingkin Karadmo kondaneen." andoon.

Yesu Ye Aromkono Kuu God Yaambed (Mt 12:22-29, 12:43-45, Mk 3:20-30)

14 Aron mamaa, Yesumbed weng waab ye karub yaa awad arewa kankora-
roon. Kwane, awad arewa kuu angkanoone, weng waab ye karub kuu weng
dakmoone, kadaareb kuu binangkiwen.
15 Kumban yenambed yedmiwen, "Ye kuu awad arewa yi korok darewoob
yaromkono yaambed awad arewa karub yi niindem aom kuu benkirad-
meen kii." andiwen.
16 Kwane, karub yena kuu Yesu ye komboon wedmi ye dowad, "God
yaambed dud korokboko wedmem." ande kaamoneniwen.
17 Kumban Yesu kuu yimbed komo meeniwen kuu yekaadkeroon kowe,
yembed yi yaa yedmoon, "Ambibkin mimodan andokbe yeka yeka kere
yikanmo nangmiwen karen, korem kuu monmariwen karen. Kwane, ambib
mimodan andokbe yeka yeka kere yikanmo nangmiwen karen, korem kuu
dobaraibban, yowore dowan keriwen karen.
18 Kowe Seten awene andokbe yikanmo nangbaniib kuu yembed oonoon
ye yumbon kuu komo kere aromkonoyiib dobaraneen? Yiibbed yedmimaib
kuu ne kuu awad arewa yi korok Belsebul* yaromkonombed awad arewa
kuu ben kiradmimain andimaib kowe, kwane kaamonaan kui.

* **11:18:** Seten yaningko maa Yuudanbanbed yedmimaib kuu Belsebul andimaib.

19 Kumban ne kuu Belsebul yaromkono yaambed awad arewa benkiradmimain karen kuu, angkon yiib karub kuu kane yaromkonombed benkiradmimaib? Kwamune kowe, yiib karubbed yiib yaa kuu anam ambarakmiib kii andaniib.
20 Kuned ne kuu God yaromkono anam yaambed awad arewa kuu ben kiradmiin kowe, Godbed korok kere oonimbon kuu yiib yaa muneen kii!
21 "Kwane, karub aromkonoman yambib yaa arud barang yemoon be oone dobaraneen kuu ye yiribman kuu yiminmo danganeen.
22 Kumban karub aromkono darewoob ye karubbed menene nangbe burudandaneen kuu mene arud barang yemoon yambib yaa ooni yeman nongkobooniib odamodiib kuu be wenekore ye angkodmia yaa bangkandaneen.
23 "Karub kanembed ne yaa ibmo kerindo kuu manmo keroon. Kanembed ne yoom wenori deme awinindo kuu boketawaroon kii." andoon.

Awad Arewa Angkanoon Ye Karub (Mt 12:43-45)

24 "Kwane, awad arewa karub niindem aombed anburaniib kuu bidambibkin koknoon okiibban angka yiidkimbon onmenmo yarembaraneenka, dobarande yiminban kere dowakeniibban keraneen kowe yekareb yedmaneen, 'Nambib domonde manaan yaa ika wana.' andaneen.
25 Kwane ika mene wedmaneene karub niindem aom kuu arenib nekwane yirimbonmo amun keriwen kowe,
26 kwane wene awad arewa ediib miin arewa anam ye arebbaniib benmananeen. Kwane yi korem kuu karub ye niindem kuyaom dobaraniib. Kwananiiwe, karub kuu anuk doboroon arebban, miin arewa anam keraneen." andoon.

Kane Kane Kuu Amun Kerundoon?

27 Yesu kuu kwane kuye weng dakmeene, wonong maa kadaareb aombed ye yaa baande yedmeen, "Eb ena kuu Godbed amun kerundoon amborom kuu eb woonenu muk koween kowe." andeen.
28 Kumban yembed yu yaa yedmoon, "Yii, maa, anam kuu kei. Kane kanembed God ye weng wengamberekorib anam andenib awiniwen kuu Godbed amun kerundoon kii." andoon.

Dud Wedmandiweddan Ongkandoon (Mt 12:39-42)

29 Kwane, nimakarub yena yemoon kuu kadaareb yaa kwane dabokniiwe, Yesumbed yedmoon, "Kibik doriibdan ye nimaya karuwa kuu ambarakmidan. Yi kuu dud korokbok ande kaamonimaib, kumban yi yaa kuu dud korokbaanban, Yona yaa kwanoon areb korokbaneen, kumbedmo.
30 Yona yaa kwanoon kuu Ninevadan yaa dud korokboon. Kwamune areb kuu Karub Ye Mingki kangkon kibik doriibdan yaa korokbaneen.
31 "Kwane Godbed wengyundaneen yaron ari kuu, ambab kuri ye kuinbed menenu 'Kibik doriibdan kuu arewa anam kii.' andanuun, amborom kuu yu kuu miin ambab kurimbed menenu Solomon ye kedmengkandi amun wengambarande muneen kowe. Kumban karub maa Solomon yaningko burudande miin darewoob yeman kuu ke monoon kei!
32 "Kwane, Godbed wengyundaneen yaron ari kuu, Ninevadanbed menenib 'Kibik doriibdan kuu arewa anam kii.' andaniib, amborom kuu yi kuu Yonambed amonombime ande kedmengkandoon yaambed amonombiwen kowe. Kumban karub maa Yona yaningko burudande miin darewoob yeman kuu ke monoon kei!" andoon.

Nambiri Kuu Komo Yeman?
(Mt 6:22-23)

33 “Nimakarub korem kuu lem yurekore kanwene biknimbon aom o meneki wongdem aom kowimokban. Kwani kuu koronde ye dobirimbon ari kowaane, kane kane awudirimaib kuu nambiri kuu wedmimaib.
34 “Yiib indob kuu yiib id kumundin ye nambiri kii. Yiib indob amun keraneen kuu yiib id kumundin kuu nambirimo keraneen. Kumban indob arewa keraneen kuu yiib id kumundin kuu kumunmo keraneen.
35 “Kowe kaadkerime! Kumunmo keraib.
36 Yiib id kumundin kuu nambirimo kere ma mirikniyiibban keraneen kuu yiib yaa kuu dianmo nambaraneen, nambiri darewoob areb yiib yaa nambaraneen.” andoon.

Yesumbed Butun Kamoon

37 Kwane, Yesu kuu dakme dowan keroone, Farisimanbed ye yoom animan anem ande yedmoon kowe, ye kuu wenene arak dia yaa diboroon.
38 Kumban, Farisiman kuu wedmoone, Yesu kuu Yuudan yi amowamob yaambed dingki ogindombed animan anandameen kowe binangkoon.
39 Kwanoone, Yariman Yesumbed ye yaa yedmoon, “Farisidan, yiib kuu kabusiib meneki wongdemiib kuu bunangkamo ogimaib areb. Kowe yiib niindem aom kuu nubka barang yemoon bem andi ye inameniib ambarakmi inameniib kumbed demboon kui.
40 Yiib kuu inameniibbandan kii! Bunangka ongmoon ye God kuu kwane niindem aom ongmoon kowe, yiib niindem aom kuu yekaad kii.
41 Kowe yiib kabus aomiib meneki aomiib komo dangoon kuu kamboknondan yaa bangkandime. Kwananiib kuu yiib kuu korem karadmo keraniib kii.
42 “Farisidan, yiib kuu kaadkerime, amborom kuu yiib mongkobon angkambed animan ari bokni yeman mimimiib andokbe wenore angko angkoyiib kere mimo God yaa konimaib kumban, yiib kuu wengyundi amun kamimokban kerenib God ye mimyob dowaken kuu yena yaa kondimokban kowe. Korem kee kwamaniib kumbed yimin keraniib.
43 “Farisidan, kaadkerime, amborom kuu yiib kuu kurikuri ambiwoom kuu karub aningkoman ye dibirimbon amun arimbed dibiriyiib animan berengkimbon aombed yenambed yiib yaa kubendiyiib kuu yiib kubi darewoob yeman, yena kuu yirimo.
44 “Yiib kaadkerime, amborom kuu yiib kuu bob konombon areb kumban nimakarub kuu yikaadban kumbed, animari dodkanmo dewenebimaib kowe.” andoon.
45 Kwanandoone, Yuudan yi amob kedmengkandi ye karub maambed yedmoon, “Kedmengkandi korok ee, weng kee dakmeeb kee nub yaa kwangkon damangkandewen kii.” andoon.
46 Kwane Yesumbed inandoon, “Amob kedmengkandidan, yiib kaadkerime, amborom kuu yiibbed nimakarub yaa amob yobdood yemoon ongmimaib kumban, yiib kuu yi yaa awandimokban.
47 “Yiib kaadkerime, amborom kuu yiib ambeyambed profesidan kuu kurin yiiwe dukniiwe yi bob konombon kuu yiibbed manimanandeb ongmiwen kowe.
48 Kwane, yiib ambeyambed komarewa kamiwen kuu yiibka anam amun ande korokbiib kui. Yimbed ambarakmiwen kuu yiibbed ibmo keriwen.
49 “Kwamunekob, God yeka ye meeni kangdom yaambed yedmoon, ‘Nembed profesidaniib apasodaniib yedmaniine yi yaa wananiib. Kwananiib kumban, yena kuu yaniiwe duknaniib, angkon yena kuu yaniiwe durud yewed kandaniib.’ andoon.

50 “Kwamunekob yiib kibik doriibdan kee dabab darewoob kandaniib.
Yimin andowoon yirimbed mene kibikee, profesidan kuu yiiwe dukniwen
kowe, yi dabab kumbed yiib kuu kandaniib.
51 Ibduruk kuu Abel ayiwen. Yeenbon kuu Sekaraiya kuu dingkan
nengkimaib ye bot wuubimbon dore kurikuri boyambib darewoob dore
wedyirimbed ayiwen kui. Eyokee, ne yiib yaa yedmaan kuu, kuye dowad
kumbed kibik doriibdan yaa kuu dabab kondaneen.
52 “Amob kedmengkandidan, kaadkerime, amborom kuu yiibbed God yaa
kaadkeri ye kiwaan kuu kanbikniwen kii, yiib kangkon kiwaan kee ari
winindo kerenib nimakarub yena yi kiwaan wini kuu kebendiwen kii!”
andoon.
53 Kwanekore, Yesu kuu domonde wanandamoone, Yuudan yi amob
kedmengkandidaniib Farisidaniibbed manmo kerekorib, Yesu yaa kaamobi
yobdood yemoon kaamobiwen,
54 amborom kuu Yesu kuu weng arewa maa yedmoko awinenem ande
kamiwen kowe.

12

Yesumbed Kaadkeri Weng Ongkandoon (Mt 10:26-33)

1 Kwane, kadaareb yemoon kuu nimingkenib dorenoon dorenoon kami-
wen. Kwamiiwe, Yesumbed ibduruk kuu ye kedmengkandeen yaa daande
yedmoon, “Kaadkerime, Farisidan yi flawa kabayingke obo keri yeman yaa.
Kukuu aadidmi kui.
2 “Komo komo bikdereboon kuu korokbaneen, komo komo kanbiknoon
kuu kaadkeraniib.
3 Amnoombed dakmewen kuu awingyabbed karub yenambed dak-
maniib. Ambiwoombed koraaweng dakmewen kuu kambong kidan-
gkambed komkaniib.
4 “Nangkodmia, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, karub yaa un-
endaib, id kuu ayaniib kumban, aman ari kuu ma kamaibban kowe.
5 Kumban kane ye yaa unaniib ye karub kuu nembed korokbenda. God,
ye yaamo unime. Yembed yiib yeenekore ben kumbaanban amotbon yiri
kiradmi kuu yimin kowe. Eyokee, nembed yiib yaa yedmaan kuu, ye
yaambed unime.
6 “On berekmad angkoyiib kuu od murubkob ayoobmo berengkimaib.
Kumban God kuu yi kuu nonondandaanban.
7 Anam, yiib korok ari awung kuu Godbed kimingkoon kowe unembaraib.
Godbed yiib yaa mimyob dowaken darewoob kowoon, on berekmad yaa
arebban kowe.

Yesu Yaa Karak Bobnaib

8 “Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, kanembed nimakarub yi ari-
nambo arimbed doberene, ne kuu Yesu yaa anam andaan andaneen kuu,
nembed God ye engyus yi arinambo arimbed ye kuu ne karub andaniin.
9 Kumban kanembed nimakarub yi arinambo arimbed dobere, ne kuu
Yesu yaa wunekaraan andaneen kuu, nembed God ye engyus yi arinambo
arimbed ye kuu wunekaraan andaniin.
10 “Kanembed Karub Ye Mingki yaa weng arewa dakmaneen kuu are
nonondandaneen kuu yimin. Kumban kanembed Kingkin Karadmo yaa
yaningko monmaraneen kuu are nonondandaanban.

11 “Kwane, eb kuu karubbed kangdod dowad awine kurikuri ambiwoom
o korok korokiib yaa o oonidaniib yaa nenwinibka, uneneb komo inande
yedmaniin kee ande kamaab,
12 amborom kuu kuyaron ari kuu Kingkin Karadmombed kwane dakme
ande kedmengkabdaneen kowe.” andoon.

Kirim Kara Ye Kuruweng

13 Kwanoone, karub maa kadaareb aombed Yesu yaa yedmoon, “Ked-
mengkandi korok ee, nub ambe bobnoon kowe, ne aagorok yedmenebko ye
yiribman dangoon kuu nekwane neman kuu bangkawok.” andoon.
14 Kwanandoone, Yesumbed yedmoon, “Ne kuu kanembed yedmoonkob
yiib wengyundi yeman keraan?” andoon.
15 Andekore, yembed kadaareb yaa yedmoon, “Yiribman yemoon bi ye
inamen kuu yiibmeren oone kangkadme dobirime, karub ye wadkeri kuu
ye yiribman oonoon yaambed kumun kinimban.” andoon.
16 Kwanekore, kuruweng kee dakmoon, “Barang yemoon ye karub maa ye
okad yiri kuu animan amun amun yemooniib demboon.
17 Kowe yekareb meenoon, ‘Ne mongkobon angka animan kee komo
keraniin? Animan kee ben nongkobaniin ye yumboniibban kowe.’ andoon.
18 Andekore yekareb yedmoon, ‘Nekaad, animan nongkobi ye ambib kuu
bongmekori, darewoob aruma. Kwanekori animan koremiib yiribman
yenayiib kuu kuyaombed ben nongkoba.
19 Kwanekori nekareb yedmaniin, “Kuned kii animan ambiwoom weeb
yemoon yeman animan nongkobaan kowe, dibere yiidkeni animan aneni
ok aneni kubeni kwamunemo dobaraniin kuu yimin kii.” ’ andoon.
20 “Kumban Godbed kuye karub yaa yedmenoon, ‘Inameniibbanman!
Kibik amnoom kee bobnaneeb kowe, eb barang ebkareb ye dowadmo
nekwewen kuu kanembed baneen?’ ” andoon.
21 Andekore, kadaareb yaa kedmengkandoon, “Kanembed yekareb ye
dowadmo barang yemoon kere, God yaa an keraneen kuu kekamune ker-
aneen.” andoon.

Meenembaraib (Mt 6:25-34)

22 Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Kwamune
kowe, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, yiib wadkeri ye dowad animan
awene yaa meenembaraib. Yiib id ye dowad yaa kwangkon, ebkad awene
yaa meenembaraib.
23 Wadkeri yaa ambangki ye deme kuu yemoon, animanmomban. Angkon
id yaa ooni ye deme kuu ebkadmomban.
24 “Meenime, ayari on kuu kab kibingkenib yob kuu waane be animan am-
biwoom nongkobimokban, kuned yi kuu Godbed animan bangkandimaan.
Kumban Godbed meenimaan kuu yiib kuu barang darewoob, on kuu barang
embeng.
25 Kanembed kwamune meenmembaraneen kuu kwane aron awa mimo
kande ye wadkeri yaa daboknaneen dee? Dowan!
26 Yiib kuu barang embeng mana kee kwane ongmindeban kowe, ko-
mandiwed barang yena korem yaa meenmembirimaib?
27 “Nong wuung amuniib bore weneen kuu wedmime. Yi ebkad kuu
yikareb ma ongmimokban. Kumban ne yiib yaa yedmaan kuu, kumkam
manimanandeb ye king Solomon kuu nong wuung amun yeman kamune
areb inwarindo.
28 Godbed nong wuung kuu manimanandewiib ongmimaan, kumban yi
kuu barang embeng kowe, kibikmo yeedere awari dene dowan kerimaan.

Kumban yiib kuu barang darewoob God yaa kowe, yiib yaa Godbed ongme oonembirimaan kii. Yiib anam andi kuu embengmo kowe, darewoob kerime!
29 "Kwane, yiib meeni kuu animaniib okiib ani yeman kuyaamo meenembaraib.
30 Okad kiri ye nimakarub korem kuu yiribman kee kereknanmo yarebimaib, kumban yiib ari komarewa kere dobaraniib ye yiribman dowad kuu yiib Ambe God yedin yekaadkeroon.
31 Kwane, Godbed korok kere ooni ye inamen yaa kereknime. Kwananiib kuu yiribman kee yiib yaa bangkandaneen.

Ewen Ari Odamod Nongkobime

32 "Ne danaya, yiib unaib, yiib Ambe ye dowaken kuu yembed korok kere oonimbon kuu yiib yaa kondandameen kowe.
33 Yiib barang kuu nekwane kamboknondan yaa bangkandimamime. Kwananiib kuu dowan keraanban ye od paos kandenib, dowan keraanban ye odamod Ewen aom nongkobaniib. Kuyaom kuu yid ye karub kuu yid baanban, bebed kangkon monmaraibban.
34 Yiib mimyob kuu yiib odamod kunaya dangoon yaa keraneen.

Kereknembirime
(Mk 13:32-37)

35 "Deme awini dowad nekwime! Yiib lem kuu yuremborok.
36 Demedanbed lem nekwenib yi korok yaa wonong awani orokbon yaambed monok ande meedmimaib kwamune kerime. Kwananiib kuu yi korokbed mene ambongko yaa wowaneen kuu ye deme karub kuu kirod ambongko nandaniib.
37 "Ye mananeen yaron kuu kwananiib kuu amun yeman. Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, kwane keraneen kuu ye kuu demedan ye ebkad inwarekore, yedmendaneene mene arak dia dibaraniiwe, yembed animan nekwe bangkandaneen.
38 Demedan kuu yi korok monok ande amnomnom o warewenembiri yaa mananeen ande nekwekorib, meedmaniiwe mene wedmendaneen kuu kubi darewoob keraniib.
39 "Kumban kekee meenime, ambib yariman kuu yid ye karub mananeen ye aron yekaadkeraneenbed kuu korondaane yid ye karubbed ye ambiwoom aomnaanban.
40 Kwamune areb kowe, yiib kangkon nekwiyiib dobirime, amborom kuu Karub Ye Mingki mananeen yaron kuu yiibkaadban kowe." andoon.

Deme Karub Amun Kuu Kane?
(Mt 24:36-51)

41 Andoone, Pitambed kaamonoon, "Yariman, kuruweng dakmewen kuu nub yaamo dee nimakarub korem yaa dee?" andoon.
42 Kwanandoone, Yarimanbed inandoon, "Karub wengamberene meeni kangdom awini ye deme karub kuu, ye korokbed 'Eb kuu ne demedan yaa ooneneb aron kerimamuko animaniib odiib bangkandimame.' andoon ye karub kuu kane?
43 Kwane, ye korokbed deme konekore wananeen kuu aman ika mene wedmaneene no kwane awinaneen kuu kuye karub kuu amun kerunaneen.
44 Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, korokbed kankowaneena korok ye yiribman korem kuu kuye deme karubbed oonaneen.
45 "Kumban deme karub kuu inamen arewayiib keraneen kuu, yekareb yedmaneen, 'Ne korok wonoon kuu aron doboob keraneen.' andekore,

deme karuwiib deme nimayiib kuu yenbandene animaniib awarak ok aniyiib kamaneen.
46 Kuye niindem aombed ye yariman kuu kwamune ika mananeen ye
aron meedmokban yaron arimbed dangkaraneen. Kwanekore, mene aye
dabab miin darewoob konekore anam andindodan nongkobimbon yiri kan
barandaneen.
47 “Ma kuu kei. Deme karub kuu ye korokbed komo andoon kuu yekaad
kumban, kwane ambangke nekwokban keraneen kuu ayene wangke
yemoon keraneen.
48 Kumban yekaadbanbed dabab kandi ye barang yaa kamoon kuu ayene
yemoonban wangkaneen. Nimakarub kane yaa yemoon bangkandaneen
kuu deme yemoon ikakman awine kawime andaneen. Nimakarub kane
yaa ne barang yemoon kee ongme oonime andaneen kuu deme yemoon
ikakman awine kawime andaneen.” andoon.

Yesumbed Andokbe Yeka Yeka Keraneen (Mt 10:34-36)

49 Yesu kuu kwane dakmoon, “Ne kuu okad yiri doriibdan yaa manaan kuu
amot nengkemoon areb kanmanaan kumban, ne dowaken kuu amot kuu
yedin deneen kii.
50 Kumban, ne niindem aom kuu miin kubiyiibban kereni dabab kan-
daniin aron kuu dowan kerudned.
51 “Yiibbed meeniib kuu ne kuu mene okad kumundin kiri kee yewenub
kondok manaan dee? Dowan! Ne kuu okad kumundin kiri kee andokbe
yeka yeka keri ye dowad manaan.
52 Kibikbed ari kuu awodki awaan meedma yi angkoyiib kuu andokbe
yeka yeka keraniib, ayoobmimbed ayoob yaa bon keraniiwe, ayoobbed
ayoobmim yaa bon keraniiwe kamaniib kii.
53 Yikareb andokbe, awodki yoom dana mingki yoom neman neman bon
keraniiwe, awaan yoom yu mungkan yoom neman neman bon keraniiwe,
wonong yoom yu ambi ye awaan yoom neman neman bon keraniiwe
kamaniib.” andoon.

Kamenanweneen Yaa Meene Kaadkerime

54 Kwanandekore, kadaareb yaa yedmoon, “Kwane wedmaiwe
kangkambed wiib kuu dewenebaane, kirodmo yedmimaib, ‘Am
manandamuun kii.’ andaiwe kwanimaun.
55 Angkon kurimbed nuub wuure kanmanaane yedmimaib ‘Nimin keran-
damuun kii.’ andaiwe kwanimaun.
56 “Aadidmidan! Wiiwa ama komarewa kerimaan kuu yiibkaad kumban,
komoyiibkob kibikee kamenan weneen yaa meene kaadkerimokban keri-
wen?

Dabab Ongmime

57 “Yiminmo kami kuu komoyiibkob yiibkareb meene andangkindeban
keriwen?
58 “Kwane, karub maambed eb kuu nen wengyundimbon aom nenwe-
neene ye yoom weniib keroka, kirod wedya weniib kumbed ongmime.
Kwanokban keraneeb kuu wengyundi ye karubbed nende wii ye korok yaa
konaneene, yembed nende wii aom kowaneen.
59 Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, eb kuu kirod dembaabban, kwane
dobereneb od murubkob yeenbon kuu kowaneeb kumbed yimin.” andoon.

13

Ambarakmi Yaa Koronde Amonombime

1 Kuyaron ari kuu karub yena kuu Yesuyiib yaa kuyaa doriib. Kwane,
yimbed Yesu yaa daaniwen kuu Galelidan yena kuu kurikuri kamiiwe,
Pailetbed yedmoone ye ana nangmidanbed yiiwe dukniwen kowe, yi
umkaniib God yaa baeb amun koni ye dingkan be miniwen yi umkaniib
dabokniwen.
2 Kwanandiiwe Yesumbed yedmoon, “Yiibbed meeniib kuu yi kuu Galeli-
dan yena arebban ambarakmi miin arewadankob yi yaa kwanoon dee?
3 Dowan, yi kuu kwamunemban! Yiib kangkon yiib ambarakmi kuu
koronde God yaa amonombokban keraniib kuu kwamune monmaroon areb
keraneen kii!
4 “Angkon Yerusalem aom kuu karub 18iib Sailoom angka boyambib
kongam yengbiiwe nande dubundune dukniwen kuu yiibbed meeniib kuu
Yerusalemdan yena arebban yi kuu ambarakmi miin arewadankob yi yaa
kwanoon dee?
5 Dowan, yi kuu kwamunemban! Kumban yiib kangkon yiib ambarakmi
yaa koronde God yaa amonombokban keraniib kuu monmaraneen kii!”
andoon.

Yowiibban Ye At Ye Kuruweng

6 Kwanekore, yembed kuruweng kee daandoon, “Karub maa ye
mongkobon angka yedob at anukbed kibinoona kainoon. Kowe yowiib
manok ande wene wedmoon kumban yowiibban.
7 Kowe yembed mongkobon oonoon ye karub yaa yedmoon, ‘At kee weeb
ayoobmimiib keraan kuu yowiib manok ande mene wedmaanka dowan
yowiibban. Kowe nare kankaare! Komande dobaraneenkob okad kuu
ambodiibban keranuun?’ andoon.
8 Kwanandoone, oonoon ye karubbed yedmoon, ‘Korok ee, mokoronde-
bko, weeb mimo doboroko okad nidkanmo dewenebekori, kaine idiib kerok
yeman bangkana.
9 Mok weeb mamaa arimbed idiib keraneen manok. Kukuu amunaa. Ma
kwanokban keroka, nare kankaare!’ ” andoon.

Sabat Aron Ari Wonong Ongmoon

10 Sabat aron arimbed, Yesu kuu Yuudan yi kurikuri ambib mamaa
aombed kedmengkandoon.
11 Kuyaom kuu wonong maa awad arewayiib ibnendoone yu
angkuromkono kuu nikboon kowe yaro yorokmo dobirindeban, weeb
18iib kereen.
12 Kwane, Yesu kuu wedmendekore, yu yaa mene ande baande yedmoon,
“Wonong, kub yaa yiminban keroon kuu Godbed kankoraroon kii!” andoon.
13 Kwanandekore, ye dingki wonong ari kowoone kirodmo amun keroone,
yaro dorenu God yaa kubeneen.
14 Kwanoone, kurikuri oonoon ye karubbed Yesu yaa kongenoon, am-
borom kuu Sabat aron arimbed ongmoon kowe, yembed nimakarub yaa
yedmoon, “Aron kungiib kuu deme aron kowe, kuyaombed kuu mene ongmi
yeman, kurikuri aron arimbedban.” andoon.
15 Andoone, Yarimanbed ye yaa inandoon, “Yiib kuu aadidmidan kii! Yiib
korem kuu kurikuri aron arimbed yiib deme ye dingkan kuu borobkiwen
yaambed dudmungkekorib be wene ok bangkandimaib kii!
16 Abraham ye awoya ari ye wonong kee, yu kuu Setenbed yengbendoon
kuu weeb 18iib kereen kowe, anam kuu Sabat aron arimbed yu yiminban
keroon yaa ongmi kuu ambarakmimban, yimin kii!” andoon.

17 Yesumbed kwane yedmoon kowe, dedmone daaniib yeman kuu yereniwen, kumban nimakarub kuu Yesumbed amun amun kamoon yaa kuu kubiwen.

God Ye Oonimbon Ye Kuruweng Ayoob (Mt 13:31-32, Mk 4:30-32)

18 Kwane Yesumbed kaamonoon, “Godbed korok kere oonimbon kuu komo areb? Komo yareb ande dakmaniin?

19 Godbed korok kere ooni yeman kuu at mastet ye yob embeng mana areb, karub maambed kanwene ye mongkobon angka kibinoon. Kwane dembene at keroone, ayari onbed ye nondong nondong aom kuu ami yenbenabiwen kwamune areb.” andoon.

20 Kwanandekore ika yedmoon, “Godbed korok kere ooni yeman kuu komo areb andaniin?

21 Wonong mamaambed kabed ayoobmim ye flawa aom yiis embengiib kowekoru, ongmeene flawa korem kuu kabayingkoon areb kii.” andoon.

Ambongko Embeng Mana

22 Kwane, Yesu kuu Yerusalem yaa wenone taun aomiib kambong kambongiib yaa kedmengkandenmo wonoon.

23 Kwanoone, karub maambed Yesu yaa kaamonenoon, “Yariman, nimakarub mimimmo kuu Godbed bobni yaa kuu burudande bindaneen dee?” andoon.

Kwanandoone, Yesumbed yi yaa kuruwak weng kee yedmoon,

24 “Ambongko embeng mana daandoon kuu aromnenib awunime! Ne yiib yaa yedmaan kuu nimakarub yemoon kuu kuyaom awunande kamaniib, kumban awunindeban keraneen.

25 Kwane, ambib yarimanbed yaro ambongko kebenaneen kuu, yiib kuu bunangka doberenib ambongko yaa wangkenib eekme yedmaniib, ‘Yariman, nub yaa ambongko daandebko awuderem.’ andaniib kumban, yembed inandaneen, ‘Yiib kuu nekaadban, kunayambed miniwen kuu nekaadban.’ andaneen.

26 “Kwanandaneene, yiibbed yedmaniib, ‘Eb yoom nub yoom dibere animaniib okiib anuwen, angkon nub taun kiwaan arimbed kedmengkandewen kuda.’ andaniib.

27 Kumban yembed inande yedmendaneen, ‘Yiib kuu nekaadban, kunayambed miniwen kuu nekaadban. Angkane winime! Yiib kuu ambarakmidan kowe!’ andaneen.

28 “Yiib kuu ben bunangka kiradmaneen kumbed Abraham yoom Aisek yoom Yekob yoom profesidan korem yoom kuu God ye oonimbon aom doriib kuu yiib kuu wedmendekorib, amengiib durud yewed ye ningkambo kabangiib kamaniib kii.

29 Nimakarub kuu kangkayiib kaomiib kariyiib kuriyiib kwane menebaniib, kwane yi kuu God ye oonimbon aom orok yaa ibmo dibaraniib.

30 Anam, kane kanembed yoman keriwen kuu yidin arinaniib, angkon yidin ariniwendan kuu yoman keraniib.” andoon.

Yesu Yerusalem Yaa Mimyob Kowoon (Mt 23:37-39)

31 Kuyaron arimbed Farisidan kuu mene Yesu yaa yedmiwen, “Keyaa kee koronde kimyen yaa wene, Erodbed eene kowandameen kowe.” andiwen.

32 Kwanandiiwe Yesumbed inandoon, “Wene kobkobman Erod kuu yedmenime, ‘Kibikiib awariyiib awad arewa ben kiradmeni nimakarub yi niindem aom ongmendaniin. Kwane aron ayoobmim ari kuu ne deme kuu dowan keraneen.’ kowe ye yaa kwanandime.

33 Kuned kibikiib awariyiib awariyayiib kuu ne kiwaan weniin ari kowe
kwane wana, amborom kuu anam kuu profesidan yaiwe duknimaibbon
kuu Yerusalem aom kii!
34 “Yerusalem, Yerusalem, kub aom doriibdanbed profesidan yeenib
nongkobenib, Godbed yedmaana minimaibdan kwangkon kub aom dori-
ibdanbed kwane botbed be yaiwa duknimaib. Aron yemoon kuu ne
dowaken kuu ayam mana awaanbed be yu buraab aom kangkukanabekoru
dabunimaun kwamune areb, kub karuwa nimaya yaa be nedbe amuknande
kamimain kumban yiib kuu dowakeniibban kerimaib.
35 “Kedi, Yerusalem, kub ambib kuu ambib dob keranuun. Nembed yiib
yaa ke yedmendaan kei, ne kuu ika wedmewaibban kwane wene yiibbed
yedmaniib, ‘Ye kuu Yariman yaambed monoon kowe amun kerunok.’ an-
daniib yaron keraneen arimbed.” andoon.

14

Bobob Yingkanabi Ye Karub Ongmoon

1 Sabat aron mamaambed, Yesu kuu wene Farisi yi korok darewoob maa
ye ambiwoom animan ani yeman wonoon. Wonoone, nimakarub kuu ye
yaa korobe keenombiriwen.
2 Kwane, karub maa bobob yingkanabiyiib kuu Yesu ye arinambo ari
diboroon.
3 Kwane, Yesumbed Farisidaniib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib
yaa kaamondoon, “Sabat aron arimbed ongmi kuu amob dee amobban
dee?” andoon.
4 Kumban yi kuu ma inandindo. Kowe yembed karub kuu nende
ongmenekore wene andoone wonoon.
5 Kwane, Yesumbed yi yaa kaamondoon, “Yiib dana o buromakau areb
kurikuri aron arimbed dem yiri kombaraneen kuu, kirodmo wene kan ari
kowaniib dee kwanaibban dee?” andoon.
6 Kumban yi kuu wengiibban keriwen.

Ebbedmo Yimin Andaab

7 Kwane Yesu kuu wedmoonka, owoddan animan animbon yaa miniwen
kuu wedme andangkenib aningkoyiibdan yi dibirimbon amun arimbed
wene dibiriwen, kowe yembed kuruweng kee dakmoon,
8 “Kwane karub maambed wonong awani ye orokbon yaa mene ande
baandoko wenebka, dibirimbon amun yeman arimbed dibaraab, amborom
kuu mok orok yarimanbed eb aningko burudandoon ye karub maa baan-
doona mananeen kowe.
9 Kwane, amun yeman arimbed dibaraneeb kuu orok yarimanbed mene
‘Ebbed dibeeb kuu kan karub keyaa kone.’ andaneen kowe, kwananeene
eb kuu yidbobnekoreb koronde kubuniibbandan yi dibirimbon yiri wene
dibaraneeb.
10 “Kwani kowe, ewiib baandoka, wene kubuniibbandan yi dibirimbon
arimbed dibere. Kwananeeb kuu orok yarimanbed menene eb yaa yedma-
neen, ‘Angkodmi, eb kuu irin daane amunbon karimbed dibere.’ andaneen.
Kwananeene, yena ku menebiwen kuu eb kuu karub amun andaniib.
11 “Karuwa nimaya kanembed yeka ye aningkomo ari kowaneen kuu
Godbed kankubunaneen. Kumban karuwa nimaya kanembed yekareb
kankubunaneen kuu Godbed aningko ariyiib kerunaneen.” andoon.

Eb Kuu Kakman Kabdaneen

12 Kwane, Yesumbed ye nenmonoon ye karub yaa yedmoon, “Aronkob
animan o oobneya animan ani yeman baandebka, eb angkodmiayiib

aagorokayiib karubkimiib barang yemoondan eb dia doriiwiib kumbedmo baandaab. Kwananeeb kuu man kwanewen ye kakman orokbon baandaniib kowe.
13 “Kumban eb orokbon baandebka, kamboknondaniib yon aandemdaniib dingki aandemdaniib indob tutdaniib kwamunembed baande.
14 Kwananeeb kumbed eb yaa amun kerubdaneen, amborom kuu yi kuu nemaniib kakman kabdaibban, kuned anam andiwendan dukniwen yirimbed dembaniib yaron yaambed kakman kuu Godbed kabdaneen kowe.” andoon.

Orokbon Darewoob Ye Kuruweng (Mt 22:1-14)

15 Kwanandoone, karub maa arak yaa dibeen kuu Yesu ye weng kee wengamboroon kowe, yembed Yesu yaa yedmoon, “Karuwa nimaya kanembed God ye oonimbon aombed orok ananiib kuu amun kerundaneen.” andoon.
16 Andoone, Yesumbed ye yaa kuruwengiib inande yedmoon, “Karub maambed orok darewoob nekwekore nimakarub yemoon baandoon.
17 Kwane orok ani aron keruune, ye deme karub yaa yedmoone, weng yuk kanwene daandoon, ‘Minime, barang korem kuu nekwoon kowe.’ andoon.
18 “Kumban yi korem kuu yikareb nub kuu deme kwana kwanayiib kowe manaubban andi ye weng daandiwen. Karub ibduruk wenganoon kumbed yedmoon kuu, ‘Ne kuu mongkobon moonaan kowe wedmok wanandamaan kowe, korok yaa sori ande.’ andoon.
19 Andoone, karub maambed yedmoon, ‘Kibireb kee buromakau angko angkoyiib berengkaan kowe, wene yi komboon darobe wedmok wanandamaan kowe, korok yaa sori ande.’ andoon.
20 Kwane, karub mamaa kangkon yedmoon, ‘Wonong yeeb awanaan kowe manainban.’ andoon.
21 “Kwanandiiwe, deme karub weng yuk kanwonoon kuu ika wene weng kuu kwane daanoon. Kwanoone, orok yariman kuu norin wandekore, ye deme karub yaa yedmoon, ‘Kirod, taun kiwaan darewoowiib kiwaan embengiib ari wene kamboknondaniib yon aandemdaniib dingki aandemdaniib indob tutdaniib kwane bemene.’ andoon.
22 Andoone, kwane wenene kamekore, ye deme karubbed menene yedmoon, ‘Korok ee, ebbed yedmewen kuu kwanaan, kumban ambiwoom kuu diirindo.’ andoon.
23 “Kwanandoone, ye korokbed yedmenoon, ‘Taun bunangka wene kiwaan darewoowiib dura kiwaaniib yaa wene kane kane kuyaa doriib kuu awingkane bemene. Kwanebko nambib kuu aom diiruk.
24 Ne eb yaa yedmaan kuu, karub ibduruk baandaane korondiwendan kuu ne yoom dibere ma anaubban kii!’ ” andoon.

Korobe Meenekorewa Yesu Ye Yoman Wene

25 Kadaareb kuu Yesu ye yoman winiiwe, yembed amonombe yi yaa yedmoon,
26 “Kanembed yambeya enaya ye wononga danaya yambanga oniya ye wadkeriya yaa mimyob kankubunindo keraneen kuu ne kedmengkandi ye karub kerindeban.
27 Kwane nimaya karuwa kanembed yekareb bobni ye dowad ye at ming kankarine ne yoman monokban kuu ne kedmengkandi ye karub kerindeban.
28 “Kuu kwamune kui. Yiib yaa karub maa ye dowaken kuu kerekni ye boyambib kongam yengbandamaneen keraneen kuu diberene barang korem kuu od komoyiibbed berengkaniin ande meenmekored. Kwane

ambangke dowan keraneen ye od kuu yimin dee yiminban dee kuyaa wedmekored.
29 Kumban, deme kuu andowe ambangkaneen kuned ambangke dowan kerindeban keraneen kuu nimakarub korem kuu wedmaniib kuu ye yaa ambon baanenib
30 yedmaniib, ‘Karub kee andowe yengboon kumban dowan kerindeban kii!’ andaniib.
31 “O, king mamaambed mamaa yaa nangbandamaneen kuu, ibduruk kuu diberene meenme dang kerekored. Kwane ye ana nangmidan kuu 10 tauseniibmo keraneene king mamaa kuu 20 tauseniib keraneen kuyaa kuu nangbe burudandaniin dee ande meenmekored.
32 Kwane nangbe burudandindeban keraneen kuu meenekore, karub yena yedmaneene kirodmo wene king arudiib meneen yaa komo kabdaneenkob yewenubmo dobaranuub andi ye weng kaamonenaniib.
33 “Kwamune areb kuu, yiib yiribman korem kuu korondaibban keraneen kuu ne kedmengkandi ye karub kerindeban kii!”

Yiib Anam Andi Kerekmen Kuu Domonaib

34 “Karam kuu amun kumban, ye ambod dowan keraneen kuu, komarewa kere karam ambod ika ongmaniib?
35 Kwane ambodiibban keraneen kuu kankorari yeman.
“Kanembed kerendemiib keroka kwane wengamborok!” andoon.

15

Sibi Biknoon Ye Kuruweng (Mt 18:10-14)

1 Kwane, tak od bidan yemooniib Yuudan yikanmo yi amowamob awinindodaniib kuu mene Yesu yaa awanewande ye weng wengambarande kamiwen.
2 Kwaniiwe, Farisidaniib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib kuu ye yaa dowakeniibban kerenib yedmiwen, “Karub kee ambarakmidan kuu kubendeene yi yoom animan aniib kii!” andiwen.
3 Kwanandiiwe, Yesumbed kuruweng kee yi yaa dakmoon,
4 “Kwane, yiib yaa karub maa ye kuu sibi 100iib kumban mim kuu biknaneen. Kwananeen kuu yena 99iib kuu domondekore wene biknoon kuu onmaneen. Kwane onme wedmenekored.
5 Kwane wedmenaneen kuu, ye kuu kubene kwane kande ye kandom ari kowekore,
6 ambiyoom wananeen. Kwanekore, yangkodmiayiib yambib dia dobiriibdaniib yaa baande mimyamo kere yedmaneen, ‘Yiib yoom ne yoom kubem, sibi biknoon kuu wedmaan kowe!’ andaneen.
7 “Kwamune areb kuu, ne yiib yaa yedmaan kuu, ambarakmi ye karub mimo ye ambarakmi yaa koronde God yaa amonombaneen kuu Ewen aom kubi darewoob keraniib. Yi kubi kuu God ye weng wengambere awinimaibdan 99iib amunmo doriib ye Ewen aom ye kubi kuu burudandaneen.

Od Murubkob Bikneen Ye Kuruweng

8 “O, wonong mamaa yu od murubkob silvaa kuu angko angkoyiib, kumban mimo kombere biknanuun kuu amot yure kande ambiwoom are yarenu kereknanuun. Kwane korobe kereknenu wedmekorud.
9 Kwane wedmanuun kuu yu angkodmiayiib yu ambib dia dobiriibdaniib yaa baande mimyamo kere yedmanuun, ‘Yiib yoom ne yoom kubem, murubkob mimo bikneen kuu wedmaan kowe!’ andanuun.

10 “Kwamune areb kuu, ne yiib yaa yedmaan kuu, ambarakmi ye karub
mimo ye ambarakmi yaa koronde God yaa amonombaneen kuu engyus kuu
kubaniib kii.” andoon.

Dana Biknoon Ika Monoon Ye Kuruweng

11 Kwane, Yesumbed kuruwengiib dakmoon, “Karub maa, ye kuu karub
dana ayoob.
12 Kwane ningkimbed awodki yaa yedmoon, ‘Ambe, eb bobnaneewe eb
barang andokbe wenore neman keraneen kuu benbangkawe.’ andoon.
Kwanandoone, awodkimbed barang kuu nekwane ayi kere ningki kere
keroon.
13 “Kwanoone, aron yemoonban dowan keroone, ningki kuu ye barang
korem kuu nekwane benekore, ambibkin ambab angka wonoon. Kwane
wene kuyaambed doberene, ye oda baranga korem kuu ogood arewa kwane
nare kande yaroone kiradme dowan keroon.
14 Kwane, ye od kuu kiradme dowan keroone, ambibkin kuyaom kuu
amiibban kere okad koknene animaniibban keroon. Kwanoone, ye kuu
odiib animaniib ande kirinwoon.
15 “Kowe wene ambibkinman maa yaa wonoone, awon animan
bangkandi deme konoone, awoniib yaa wonoon.
16 Kumban karub kanembed ye yaa animan ma konimokban kowe,
awonbed aniib ye animan kuu anikin keremboroon.
17 “Aron maa, inamen nandekore yekareb yedmoon, ‘Nambe ye demedan
kuu animan yemoon, kumban ne kuu keyaa doroni mungimbed bobnan-
damiin kii.
18 Kwana kowe, keyaa kee koronde ika nambeyiib yaa wana. Weneni ye
yaa yedma, “Ambe, ne kuu God yaa ambarakmeni, eb yaa arewa keraan.
19 Kwane ne kuu karub amunban kowe, ne yaa ne dana andaab. Kowe, ee
andebka eb deme ye karub areb kera.” ande yedmena.’ ande meenoon.
20 “Kwanekore, dana kuu koronde awodkiyiib yaa ika wonoon. Wonoone,
awodki kuu ambabbed wedmenoon. Wedmene mimyob keenekore,
kabaanmo wene nenkangkune mandamuk keenoon.
21 Kwanoone, mingkimbed yedmoon, ‘Ambe, ne kuu God yaa ambarak-
meni, eb yaa arewa keraan kii. Kwane, ne kuu karub amunban kowe, ne
yaa ne dana andaab.’ andoon.
22 “Kumban awodkimbed ye deme karub yaa yedmoon, ‘Kirod ebkad
amun yeman kanmene derenenenib, dingki kandingiib yonkadiib bemene
dingki yaa derene yon yaa derene kerime.
23 Ma, wene nub buromakau mana kowiib ayekorib kanminime. Kwani-
iwa, orok ongmekorub kube anem.
24 Ne dana kuu bobnemoon keroon kumban, kibikee ika monoon! Ye
kuu biknoon kumban, ika wedmenuwen kii!’ andoone, kubi darewoowiib
kwane andowe orok nekwiwen.
25 “Kwane ayi kuu mongkobon angkambed mene dia kere kuweng
wengamboroon kuu wangkanabi andenabiyiib kamiib.
26 Kowe yembed deme karub maa baandoone monoone kaamonenoon,
‘Kuu komo yeman kamiib?’ andoon.
27 “Andoone, deme karubbed ye yaa yedmoon, ‘Eb daman kuu monoon
kowe, eb ambembed buromakau mana kowiib ayoonkob kamiib, amborom
kuu eb daman kuu amunmo yaro monoon kowe!’ andoon.
28 “Kwanandoone, ayi kuu norin wandoon kowe animanbon aom
awunindo. Kowe awodkimbed dangkaro awunok ande nangkanoon.

29 “Kumban ayimbed awodki yaa yedmoon, ‘Ne kuu weeb yemoon kakmaniibban ye deme eb yaa ambangkembirimain. Eb weng kuu ma wabkad kere wengamberedandindo. Kumban eb kuu ne yaa naningkod mana maa kwaneewe nangkodmia yoom orok anindo.
30 Kumban eb dana mamaa kuu kiwaan ari ye kara yaambed odmo kiradme dowan kerene kwane monoonkob, buromakau mana kowiib kuu ye dowad ayewen kedi!’ andoon.
31 “Kwanandoone, awodkimbed ye yaa yedmoon, ‘Ne dana, eb kuu aron korem ne yoommo doburuwen. Ne barang korem kuu ebman kii.
32 Kuned nub kuu orok ongmenub kubi yeman, amborom kuu eb daman kuu bobnemoon keroon kumban ika monoon, ye kuu biknoon kumban wedmenuwen kowe.’ ” andoon.

16

Yiribmana Oda Yaa Ongme Meenime

1 Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa kuruwengiib yedmoon, “Karub mamaa, ye kuu yiribman yemoon ye karub. Kwane, ye yiribman ooni ye deme karub nendoon. Kumban yiribman yemoon ye karub kuu amaanbed kaadkeroon kuu ye yiribman ooni ye deme karub kuu ye korok ye yiribmaniib odiib ben kiradmoon.
2 Kowe yembed ye yiribman oonoon ye karub kuu baandoone awunoone ye yaa yedmenoon, ‘Ne kuu eb yaa weng arewa wengambaraan kowe, ne od kuu kande komarewa kamewen ye weng kuu ne yaa daawe, amborom kuu eb kuu ne deme yaa kuu dankaraan kowe.’ andoon.
3 “Kwanandoone, deme oonoon ye karub kuu yekareb meenoon, ‘Komo keraniin? Ne korokbed ne deme kuu dankaroon kowe. Nidki deme kuu naromkonoyiibban. Angkon eekmi kuu karak bobne yerenaan kii.
4 Nekaad! Inamen maa awina, kwane awine dowan keraniin kuu nimakarub yi ambiwoombed nen amun amun kamewaniib.’ ande meenoon.
5 “Kowe deme oonoon ye karubbed nimakarub korem kane kane korok yaa dungkum keriwen kuu baandoon. Kwane karub ibduruk monoon yaa kaamonenoon, ‘Ne korok yaa kuu od komoyiib dungkum kerewen?’ andoon.
6 Andoone karubbed inande yedmoon, ‘Olif ambod ok kuu galon 800iib kui.’ andoon. Andoone, deme oonoon ye karubbed ye yaa yedmoon, ‘Kirod, eb dungkum wongkoon ye kerek kande dibere 400iib ande wongke.’ andoon.
7 Kwane karub mamaa monoone kaamonenoon, ‘Eb kuu od komoyiib dungkum kerewen?’ andoon. Andoone karubbed inandoon, ‘Wiit yob kabed darewoob darewoob 1,000iib kui.’ andoon. Kwanandoone, deme oonoon ye karubbed yedmoon, ‘Eb dungkum wongkoon ye kerek kande 800iib ande wongke.’ andoon.
8 “Kwanoone, ye korokbed aadidmi ye karub yaa kubenoon, amborom kuu inamen bangbangiib kwane ambangkoon kowe. Eyokee, okad yiri ye nimakarub kuu yikanmo yaa inamen bangbang darewoob keriwen, anam andiwendan arebban.
9 “Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, okad yiri ye yiribmanbed nimakarub noroddan yaa angkodmendime. Kwane, kuye yiribman kuu dowan keraneene, yiib yaa kuu dowan keraanban ye ambibkin aombed kubendaniib.
10 “Kane kanembed yiribman yemoonban yaa ongme oonaniib kuu yiribman yemoon yaa kangkon ongme oonaniib. Kane kanembed yiribman yemoonban yaa birande arewa kerundaniib kuu yiribman yemoon yaa kangkon birande arewa kerundaniib.

11 Kwani kowe, yiib kuu okad yiri ye yiribman yaambed ongme oonaibban
keraneen kuu Godbed yiribman anam kuu yiib yaa ooni dowad kondaneen
dee?
12 Kwane, karub maa ye yiribman yaa ongme oonaibban keraneen kuu
Godbed yiribman kuu yiib yaa ma bangkandaneene yiibman keraneen dee?
13 "Deme karub maa kuu yariman maa ye deme kumundin awine yariman
maa ye deme kumundin awine kamindeban. No ma koronde kongenekore,
korondene maamo kube kone amun amunmo kamaneen. Yiib kuu God
kuu yiib yariman kerene angkon od kuu yiib yariman kerene kamindeban."
andoon.
14 Kwanandoone, Farisidan kuu kwane wengamberekorib Yesu yaa am-
bon baaneniwen, amborom kuu yi kuu od yaamo meeniwen kowe.
15 Kwaniiwe, Yesumbed yi yaa yedmoon, "Yiib kuu karub yi arinambo
ari kuu yiibbedmo amun areb kamimaib. Kumban yiib niindem aom
komarewa kuu God kuu yekaadkeroon. Nimakarubbed yiribman amun
yeman andiwen kuu God yaambed kuu miin arewa keroon.

God Ye Amob Kuu Amonombaibban

16 "God ye amob weng Mosesbed wongkooniib profesidanbed God Ye
Weng wongkiweniib kuu baande daandimo kamiiwe kwane Yoon Baptais-
man kuu monoon. Kwane, Yoon monoon yaambed Godbed korok kere ooni
yeman ye weng amun kuu baande daandimaib. Kwanikob, nimakarub ko-
rem Godbed korok kere ooni yeman aom awunandamiib kuu aromkonoyiib
awunimaib.
17 "Kwane, God ye amob weng yaambed kuu wongki ambong embeng
mana kuned ma biknindeban. Okadiib ambidiib dowan keri kuu yobdoo-
dban, kumban God Ye Weng kuu kwamunemban, dowan kerindeban.

Dankare Yeeb Awani

18 "Karub kanembed ye wonong dankarekore, wonong maa awananeen
kuu nenem kara kowe ambarakmaneen. Kwane, karub kanembed danka-
roon ye wonong awananeen kuu nenem kara kowe ambarakmaneen."
andoon.

Yiribman Yemoon Ye Karub Yoom Lasares Yoom

19 Kwanandekore, Yesumbed kuruwengiib yedmoon, "Karub maa ye
kuu ebkad amun amunmo deebene aron korem kuu yiribman yemooniib
doberembirimaan.
20 Kuyaa kuu karub maa ambokda yaningko kuu Lasares. Ye id korem yaa
kuu bobob yidwaroon. Ye kuu yiribman yemoon ye karub ye ambib kuuk
ambongko yaambed eekme angkemberembirimaan.
21 Ye dowaken kuu yiribman yemoon ye karub ye arak arimbed animan
ambong ambong kiroboko be ananded. Kwanaane, anonbed mene ye bob
oka kana kuu arangkimaib.
22 Amaanbed Lasares kuu bobnoone, engyusbed Abrahamiib yaa nen-
wene ye dingki aom kowiwen. Kwane, yiribman yemoon ye karub kangkon
bobnoone mangkiwen.
23 "Kumban ye kuu amotbon yiri wenene durud yewediib doberem-
boroon. Kwane, wedmoone Lasares kuu ambab arimbed Abraham ye
dingki aombed doreen.
24 Kowe yembed baandoon, 'Ambe Abraham, ne yaa mimyob keewe!
Lasares yedmenebko ye dingkiod kuu ok aom kamonekore ne ong ari
deroko yurukmo kerok, amborom kuu ne kuu amotbon aom durud yewed
kandaan kowe.' andoon.

25 “Kumban Abrahambed yedmoon, ‘Ne dana, anuk yiri doberewen kuu
meeneewo? Ku doberewen kuu eb yaa kuu barang amun amunmo kumban
Lasares yaa kuu barang arewa arewamo ye yaa meneboon. Kowe kibikee
Lasares kuu keyaa oonaane amunmo doboroone, eb kuu durud yewed
kandeeb kii.
26 Kwane, nub dore eb dore wedyiri kuu dem darewoowiib. Kowe
karub maa keyaambed ewiib yaa minindeban. Kwane neman kwangkon
kuyaambed koronde keyaa minindeban.’ andoon.
27 “Andoone, yiribman yemoon ye karubbed yedmoon, ‘Kwani kowe,
anam kuu Lasares kuu yedmebko nambe ye ambiyoom okad yiri wonok!
28 Ne damana kuu angkoyiib kowe, Lasaresbed kwane wene ongkande
daandoko, “Kaadkerime. Durud yewedbon yiri keri manaib.” andok.’
andoon.
29 “Kumban Abrahambed inandoon, ‘Yi kuu Moses ye amowiib profesi-
danbed wongkiweniib kuu yi yaa angkeen kowe kimingkime. Kwane
kuyaambed kaadkerime!’ andoon.
30 “Andoone, yiribman yemoon ye karubbed yedmoon, ‘Yii, ambe Abra-
ham! Karub maa bobnoon yirimbed yi yaa wene daandaneen kumbed yi
ambarakmi yaa kuu koronde amonombaniib.’ andoon.
31 “Kumban Abrahambed ye yaa yedmoon, ‘Eb damana kuu Moses yoom
profesidan yoom yi weng wengamborokban keraniib kuu, bobnoon yir-
imbed dembaneen ye karub ye weng kangkon wengambaraibban kii.’ ”
andoon.

17

Ambarakmiyiib Are Nonondandiyiib Ye Weng

1 Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa kuruweng kee yedmoon, “Ded-
mobenako ambarakmok andi yeman kuu yemoon dangoon. Kwamune
arewa kuu dembimaan kumban kanembed kwamune arewa kame an-
daankob kwane dembimaan ye karub kuu durud yewed arewa ye yaa
mananeen.
2 Ne yaa anam andoon ye karub maa keyaa kanembed dedmobaneenkob
ambarakmaneen kuu amun kuu mogeed dedmobindo yaron arimbed karub
kuu awine bot darewoob kande kongkono yaa borone kan karamok yiri
kaniwed kumbed yimin.
3 Kwani kowe, yiibmeren oone kangkadme dobirime.
“Yiib angkodmimbed ambarakmoka, ‘Eb kuu ambarakmewen kii.’ ande
yedmenime. Kwaniiwo, yekareb mimyob kowekore ambarakmi yaa koron-
doka, are nonondandunime.
4 Kwane, yiib angkodmimbed aron mimo arimbed yiib yaa ambarakme
ediib kerekore, mimim kuyaom kuu ‘Sori, anam ambarakmaan kowe are
nonondande.’ andimo kame ediib keroka are nonondandunime.” andoon.
5 Kwanandoone, ye apasodanbed Yariman yaa yedmiwen, “Nub anam
andi kara kuu yenayiib bendabokne!” andiwen.
6 Kwanandiiwe, Yarimanbed yedmoon, “Yiib anam andi kara kuu at
mastet yob kab ye embeng areb keroka, kwane at keyaa yedmenaniib,
‘Ebkareb nidke biande kanwene karamok yiri kibine.’ andaniib kuu, at kuu
yiib weng wengambere kwananeen.

Deme Karub Amun Keri

7 “Kwane, yiib kuu yiib deme karub maa mongkob deme arumi o sibi
yaa ooni kerekore, demembon yaambed mene daadaraneen kuu ‘Aomdere
dibere ebdin ane.’ ande yedmenaniiwoo?

8 Kwanaibban, yiibbed yiib deme karub yaa yedmenaniib, ‘Okambe inwarene naniman kuu ongmekorewa, kawe. Kwaneewo, ne kuu animaniib okiib ane dowan keraka, eb kuu ane.’ andaniib.
9 Kwane, deme karub kuu ye korok ye weng wengambere kwananeen kuu korokbed ye yaa eso andaneen dee? Yii, dowan.
10 “Kwamune areb kuu yiib kangkon. Godbed komo komo ambangkime ande yedmendoon kuu ambangke dowan keribka yiibka yedmime, ‘Nub kuu deme karub yirimodan kowe, nub kuu ye weng wengambere kwanuwen kumbedmo kii.’ andime.” andoon.

Eso Andime

11 Yesu kuu Yerusalem yaa wenone Galeli dore Samaria dore dewonoon.
12 Kwane, wenene kambong maa aom awunandamoone, karub angko angko kaningki bobowiibdan kuu mene duruneniwen, kumban yi kuu ye dia minindo, amborom kuu yi kuu bobowiib kowe.
13 Kuned yimbed ye yaa baandiwen, “Korok ee! Yesu! Nub yaa mimyob keende!” andiwen.
14 Kwanandiiwe, Yesu kuu wedmendekore yedmendoon, “Wenenib yiibkareb God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yaa korokbendime.” andoon. Andoone, karub angko angkoyiib kuu winiiwe wedyambed ongmoon.
15 Kwane, karub maambed wedmoone ye yaa kuu ongmoon kowe, ika Yesuyiib yaa wenene yembed naawonmo God ye aningko kankoonimo kamenmo wonoon.
16 Kwane wene Yesu ye yon yiri bumangkene ye yaa eso andoon. (Karub kuu Samariaman, Yuumanban kui.)
17 Kwanandoone, Yesumbed nimakarub kuyaa doriib yaa kaamondoon, “Karub angko angkoyiib kuu ongmoon, kowe karub yena 9iib kude?
18 Nubkanmomban Samaria ye karub kee yembedmokob, ika mene God yaa eso andok monoon dee?” andoon.
19 Kwanandekore, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Dembeneb yaro wene, eb kuu anam andewen kumbed ongmoon kii.” andoon.

God Ye Oonimbon Kuu Kuna?

20 Aron mamaa, Farisidan yenambed Yesu yaa kaamoniwen, “Godbed korok kere ooni yeman kuu aron komo arimbed mananuun?” andiwen.
Kwanandiiwe, Yesumbed inandoon, “Godbed korok kere ooni yeman mini ye kiwaan kuu yiib indobbed wedmaibban.
21 Karub kuu yedmaibban, ‘Wedmime, kuu kei!’ o ‘Yakui!’ andaibban. Godbed korok kere ooni yeman kuu yiiwiib kuyaom monoon kii.” andoon.

Yesu Ika Mananeen Yaron (Mt 24:36-39)

22 Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Aron ari mananuun kuu, yiibbed Karub Ye Mingki yaron keruko wedmem ande meenaniib, kumban kwane kamaniib kuyaron arimbed yiib kuu wedmaibban.
23 Nimakarubbed yiib yaa yedmaniib, ‘Wedmime, ye kuu yakui!’ o ‘Ye kuu kei!’ ande kamaniib. Kumban yi weng wengamberekoriwa kuyaa wanaib.
24 Yi yoman wanaib, amborom kuu Karub Ye Mingki ika mananeen ye aron kuu imak areb yuraneen, ambid aombed angkarambed yuraneen kuu wene angkara keraneen.
25 Kumban ibduruk kuu, Karub Ye Mingki kuu durud yewed yemoon kandaneene kibik doriibdan ye nimakarubbed kanangka kaaraniib.
26 “Kwane, Karub Ye Mingki ika mananeen yaron kuu Noa doboroon yaron areb keranuun.

27 Noa doboroon yaron kuu, nimakarub kuu animana oka anenib, nima awadmenib kamiiwe, wene Noa kuu motod aom awunoon. Kuned kwane kwamiiwe urok derebenu nimakarub korem kuu yeen.
28 "Lot doboroon yaron kangkon ibmo kii. Kuye nimakarub kuu animaniib ok arewa anengkenabiyiib, mooniyiib, berengkiyiib, kibingkiyiib, ambib arumenabiyiib kamiwen.
29 Yi kuu kwane kamiiwe, Lot kuu Sodom domonde wonoon. Kwanoone, amoyiib bot sulfaayiib kuu ambid arimbed kirobene nimakarub korem kuu yeene dowan keroon.
30 Kwanoon areb kuu Karub Ye Mingki mananeen yaron kuu kudmeniibban kwananeen kii.
31 "Kuyaron ari keraneen kuu, karub kuu aminim angkambed keroka, ambiwoom daumdo nub yiribman bekoruwa andaib. Karub kuu mongkobon angkambed keroka, ika ambiyoom wanaib.
32 Meenime, Lot ye wonong yaa kuu komo keroon?
33 "Kanembed ye wadkeri yaa yeka awinaneen kuu wadkeri anam yaa kandaanban, kumban karuwa nimaya kanembed ye wadkeri yaa yeka awinaanban kuu wadkeri anam kandaneen.
34 Kwane, ne yiib yaa yedmaan kuu kuye amnoom ari kuu karub ayoob angkimbon mimo arimbed danganiib kuu karub maamo nendekore karub maa kuu domonenaneen.
35-36 Kwane, nima ayoob kuu wiit yob beengke dobaraniib kuu maamo nendekore maa kuu domondaneen."* andoon.
37 Kwanandoone, ye kedmengkandeendanbed Yesu yaa kaamoneniwen, "Yariman, kwane keraneen kuu kunayambed?" andiwen. Kwanandiiwe, yembed inandoon, "Karub yi bob id kunaya dangoon kuu on kanakana kangkon kuyaa menebaniib areb keraneen, korem wedmaniib." andoon.

18

Godbed Ye Karuwa Nimaya Yaa Inandaneen

1 Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa kedmengkandako aron korem kurikuriyiib kamimamime korondaib ye dowad kuu kuruweng kee dakmoon,
2 "Kwane, taun mamaa aom wengyundi ye karub mamaa doboroon. Ye kuu God yaa meenimokban kere, nimakarub yi weng yaa meenimokban keroon.
3 Kwane, taun kuyaom kuu wonong irib mamaa, yu kuu wengyundi ye karub yaa menebemberenu yedmimaun, 'Karub maa ne yaa bon keroon kuu wengyunde weng anam kawe!' andimaun.
4 "Kumban, wengyundi ye karub kuu yu yaa awandi kuu ye dowakenban keroon. Kwane, aron doboob kerekore, yekareb meenoon, 'Ne kuu God yaa meenimokban. Kwane ne kuu nimakarub yi weng yaa meenimokban.
5 Kumban wonong irib kee ne yaa korem eekmuunmo kowe, wedmendeni yu yaa anam weng kuu konda. Kwanainban kuu kwane eekmembaranuune ne kuu yiminban keraniin kii.' andekore kwanoon." andoon.
6 Andekore, Yarimanbed yedmoon, "Wengambirime, wengyundi ye karub arewambed yedmoon kuu.
7 "Meenime, Godbed kinoon ye nimakarub kuu amnoomiib awingyawiib ye yaa wengyundi dowad amengiib baandembirimaib kuu Godbed inande

* **17:35-36:** Buk Luk kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: "Kwane, karub ayoob kuu mongkobon angka dobaraniib kuu maamo nendekore maa kuu domonenaneen."

weng anamiib wengyundaneen dee? Ee, kwananeen. Kwane, amaanbed amaanbed andimaan dee?
8 Nembed yiib yaa yedmendaan kuu, dowan, God kuu ye nimakarub yaa kirodmo awandimaan!
"Kuned Karub Ye Mingki okad yiri ika menene wedmaneen kuu, ye yaa anam ande meeniwendan kuu dobaraniiwoo?" andoon.

God Yaa Yiminmo Keri

9 Kwane, karub yena kuu yimbedmo yorokmodan ande meenimaib kowe, karub korem yena yaa kuu kubuniibbandan ande meenimaib. Kwane, Yesumbed kuruweng kee yi yaa daandoon,
10 "Aron mamaa Farisiman yoom tak od bi ye karub yoom, yi ayoob ibmo wene kurikuri boyambib darewoob yaa kurikuri kerande winiwen.
11 "Wene Farisiman kuu yembedmo angkambed doberene kurikuri kere yedmoon, 'God, ne kuu eb yaa eso andaan, amborom kuu ne kuu ambarakmidan arebban kowe. Ne kuu yid bi ye karubban, arewa kami ye karubban, nenem kami ye karubban, tak od bi ye karub kwamune keyaa doboroon arebban kui.
12 Ne kuu arimingku mimim kumaom kuu aron ayoob arimbed animan animokban koronde eb yaa kurikuri kereni, komo kandimain kuu andokbe angko angkoyiib wenore anded mimo kuu eb yaa kabdimain kii!' andoon.
13 "Andoone, tak od bi ye karub kuu angkambed doboroon. Kwane, yidbobne ye murubia kankoonindo kumbed ye abadkono yaa wowekore kurikuri kere yedmoon, 'God, ne yaa mimyob keewe, ne kuu ambarakmi ye karub kowe.' andoon.
14 "Ne yiib yaa yedmaan kuu, karub kee ambiwoom wonoon kuu God yaa yiminmo keroon, kumban Farisiman kuu God yaa kuu yiminmo kerindo. Kanembed yekareb yaningko ari kowaneen kuu Godbed kankubunaneen, kumban kanembed yekareb kankubunaneen kuu Godbed aningkoyiib kerunaneen." andoon.

Kanembed God Ye Oonimbon Aom Awunaneen?
(Mt 19:13-15, Mk 10:13-16)

15 Kwane, nimakarub yenambed yi dana mana mana kuu Yesumbed amun kerundok ande yeyiib yaa be menebiwen. Kwaniiwe, ye kedmengkandeendanbed wedmendekorib, yimbed nimakarub yaa kwamaib andiwen.
16 Kumban Yesumbed dana kuu baande ye yaamo kerekore, ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, "Korondibko, dana embeng embeng kuu ne yaa menebime. Yi yaa kebendaib, amborom kuu Godbed korok kere ooni yeman aom kuu karub kane kanembed dana keyareb keraneen kuu yiman kii.
17 Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, Godbed korok kere ooni yeman aom awunandamiibdan kuu dana areb keraibban kuu awunaibban kii!" andoon.

Yiribman Yemoon Ye Karub Ye Kaamoni
(Mt 19:16-22, Mk 10:17-20)

18 Kwane, Yuudan yi korok maambed Yesu yaa kaamonoon, "Kedmengkandi korok amun ee, komo kerenid wadkeri aron korem korem yeman kandaniin?" andoon.
19 Kwanandoone, Yesumbed ye yaa inandoon, "Komandewed ne yaa amun andeeb? Karub kanembed amuniibban, Godmo amun.
20 Amob kuu ebkaad. Nenem kamaab, kumka kuman ayaab, yid baab, ambarakmoon ande dudi weng dakmaab, eb ambeya enaya yaa meene wengambere." andoon.

21 Kumban korokbed inande yedmoon, “Ne kewed keraan yaambed amob
korem kee awinaan.” andoon.
22 Kwane, Yesu kuu wengamberekore korok yaa yedmenoon, “Kumban
inamen mimo kuyiib kwananeeb kumbed. Wene, eb yiribman korem kuu
berengkekoreb, od kuu kamboknondan yaa bangkande. Kwananeeb kuu
Godbed eb kakman kuu Ewen ari kowaneen. Kwanekoreb, ne yoman
mene.” andoon.
23 Kumban karub kuu weng kee wengamberekore, miin kubiyiibban
keroon, amborom kuu ye kuu yiribman yemoon kai ye karub kowe.

Kane Kane Kuu Godbed Baneen?
(Mt 19:23-30, Mk 10:21-31)

24 Kwane, Yesumbed karub kuu wedmenekore yedmoon, “Yiribman
yemoondan kuu yikareb kankubunekoriwa Godbed korok kere ooni yeman
aom awuni kuu miin yobdood kii!
25 Kemo kuu nidoro dem aom awunaneen kuu yobdood dee? Yiribman
yemoon ye karub kuu yekareb kankubunene Godbed korok kere ooni ye-
man aom awuni kuu kekamune ye yobdood kuu burudande miin yobdood
keroon kii.” andoon.
26 Kwane, nimakarub kuu wengamberekorib kaamoniwen, “Kane kuu
yimin kii? Godbed bobni yaa kuu ma burudande nendaanban kii!” andi-
wen.
27 Kwanandiiwe, Yesumbed inandoon, “Karub yaromkono yaambed kuu
kamune kuu yiminban anam, kumban God yaromkono yaambed kuu
yimin.” andoon.
28 Kwanandoone, Pitambed yedmoon, “Wedme, nub yiribman korem
kiribendekorub, eb yoman munuwen kii!” andoon.
29 Andoone, Yesumbed inandoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmen-
daan kei, kane kanembed yi ambiwa wononga damana ambeya enaya
danaya domonde Godbed korok kere ooni yeman ye dowad yaambed ne
deme awiniwen kuu
30 kiri doriib kee Godbed yewudmo yi yaa bangkandaneen. Kwane, bob-
naniib kuu Godbed wadkeri aron korem korem yeman bangkandaneen.”
andoon.

Yesu Kuu Bobnaneen Yirimbed Ika Dembaneen Ye Weng
(Mt 20:17-19, Mk 10:32-34)

31 Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan wad ayoob bin dangkaro
angkambed daandoon, “Wengambirime. Nub kuu Yerusalem yaa wunuub
kii. Godbed ye profesidan yaa daandoonkob Karub Ye Mingki ye dowad
wongkiwen kuu kwananeen kii!
32 Kwane, ye kuu awinenib Yuudanban yaa kondaniiwe, yimbed ye yaa
damangkanenib amkidbenib kamok daadmenenib
33 nong yikyikiibbed wangkenib aye kowaniiwe bobnaneen. Kumban,
aron ayoobmim ari kuu bobnaneen yirimbed ika dembaneen.” andoon.
34 Kwanandoon kumban, ye kedmengkandeendan kuu weng id kandindo.
Yi kuu yiminban, amborom kuu weng id yi yaa kuu biknoon kowe.

Indob Tut Ye Karub Ongmenoon
(Mt 20:29-34, Mk 10:46-52)

35 Kwane, Yesu kuu mene Yeriko siti dia nandoon. Kuyaa kuu indob tut ye
karub maa kiwaan kebed ari dibone od kawime ande eekmeen.
36 Kwane, kadaareb kuu kiwaan yaa miniiwe, ye kuu wengamberekore
kaamondoon, “Kuu komo keroonkob?” andoon.

37 Kwanandoone, yimbed yedmeniwen, “Yesu Nasaretman kuu meneen
kii.” andiwen.
38 Kwanandiiwe, indob tut ye karubbed baandoon, “Yesu, Dewid ye Awo
ari, ne yaa mimyob keewe!” andoon.
39 Kwanandoone, nimakarub yidin kiwaan ari weniibdan kumbed indob
tut ye karub yaa “Komkaab, iwari kere!” ande kamiwen, kumban yembed
naawonmo komke komke kamoon, “Yesu, Dewid ye Awo ari, ne yaa mimyob
keewe!” andoon.
40 Kwane, Yesu kuu yinmonekore yedmoon, “Ye kuu nenminime.” andoon.
Kwanandoone, dia monoone, Yesumbed kaamonenoon,
41 “Eb dowaken kuu nembed eb yaa komo keruwok andewed?” andoon.
Andoone, yembed inande yedmoon, “Yariman, ne dowaken kuu wedman-
did.” andoon.
42 Kwane, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Kwane wedme! Eb kuu ongmoon
kii, amborom kuu eb kuu anam andeeb kowe.” andoon.
43 Kwane kuyaambed, karub kuu kereknoon. Kwanekore, Yesu ye yoman
wenene God yaningko yaa kube kankoonoon. Kwanoone, nimakarub ko-
rem kuu wedmekorib, yi kangkon God yaningko yaa kube kankooniwen.

19

Sakius Anam Andoon

1 Kwane, Yesu kuu Yeriko siti aom aomdere wonoon. Kwane, dangkoro
deweneen.
2 Yeriko aom kuu karub maa yaningko Sakius. Ye kuu yiribman
yemooniib, kwane tak od bidan yi korok.
3 Ye dowaken kuu Yesu kuu wedmenande kamoon, kumban ye kuu
dukmen kowe, kadaareb yi korok ari kuu burudande wedmindeban.
4 Kwanoone, yembed yekaad, Yesu kuu kuyaa mene yaadaraneen an-
dekore, yedin kabaanmo wene at yaningko sikamoo arimbed daane Yesu
wedmenande daanoon.
5 Kwane, Yesu kuu wene kuyaa nandekore, kankoone wedmoone Sakius
kuu at ari kowe, Yesumbed yedmenoon, “Sakius, kirod kamene! Kibikee ne
kuu eb ambiwoom dobaraniin kowe.” andoon.
6 Kwanandoone, Sakius kirod kamenene Yesu yaa kubenoon.
7 Kwanoone, nimakarub kuu wedmekorib kongeniwen, “Wedmime,
karub kane arebkob Yesu yoom dobiriib. Sakius kuu ambarakmi ye karub
kuda!” ande kamiwen.
8 Kumban Sakiusbed Yariman yaa yedmoon, “Yariman, wedme. Ne
yiribman kuu andokbe angkara kuu kamboknondan yaa bangkandaniin.
Kwane, nembed karub kane yaa biranaan kuu ye yaa birani ye kakman
nongkobe kaningiib inendaniin.” andoon.
9 Kwanandoone, Yesumbed yedmoon, “Kibikee, anam andoonkob Godbed
bobni yaa kuu burudande nendoon kii, amborom kuu karub kee Abraham
areb anam andoon kowe.
10 “Kwane, Karub Ye Mingki kuu mene bikderebe winiwendan kuu onme
wedmene bobni yaa kuu burudande bindi dowad monoon.” andoon.

Demedan Od Ooniwen Ye Kuruweng
(Mt 25:14-30)

11 Yesu kuu Yerusalem dia doroon kowe, nimakarub yenambed meeniwen
kuu Godbed korok kere ooni yeman kuu kirod kerandamuun manok andi-
wen.
Kwane, Yesu kuu yekaadkeroon, nimakarub kuu kwane meeniwen kowe,
yembed kuruweng kee yi yaa dakmoon,

12 “Korok darewoob kuu ye ambibkindan korem yi king kerandamoon
kowe, wenene ambibkin yemoon oonoon ye king darewoobbed ne yaa
kinok ande wonoon. ‘Kwanekori, ika mene ne nimakarub yaa oona.’ ande
meenoon.
13 Kowe, yembed ye deme karub angko angkoyiib yaa baandoone,
mimyamo keriwen. Kwaniiwe, yembed mimim kuu od murubkob aningko
mina* mimim bangkandekore yedmendoon, ‘Od kee bewene ari deme
ambangkibko ika mana.’ andoon. Andekore wonoon.
14 “Kumban ye ambibkindan yena kuu ye yaa dowakenban keruniwen
kowe, yimbed karub yena yedmiiwe ye yoman wene king darewoob yaa
yedmiwen, ‘ “Karub kee nub korok keri kuu nub dowakenban.” ande
yedmiib kii.’ andiwen.
15 Kumban king darewoob kinoona, karub kuu ye ambibkindan yi king
keroon.
“Kwanekore, ika monoon kuu yembed yedmoon, ‘Karub kane kane ne od
be wenebiwen kuu baandibko menebime. Ne dowaken kuu ambangkiwen
kuu ari komoyiib biwen kuyaa kaadkerandamiin.’ andoon.
16 “Kwanandoone, deme karub ibduruk kuu mene yedmoon, ‘Korok ee, ne
kuu od mina mimo kawewen kuu ambangkeni ari od mina angko angkoyiib
baan kii!’ andoon.
17 “Kwanandoone, kingbed ye deme karub yaa yedmoon, ‘Yimin kerewen,
eb kuu ne deme karub amun kii, amborom kuu eb kuu barang embengiib
ongme ambangkewen kowe, siti angko angkoyiib ebbed oone.’ andoon.
18 “Kwanandoone, deme karub mamaambed mene yedmoon, ‘Korok ee,
eb od mina mimo kawewen kuu ambangkeni ari od mina angkoyiib baan
kii!’ andoon.
19 “Kwanandoone, kingbed yedmoon, ‘Eb kuu siti angkoyiib oone.’ an-
doon.
20 “Kwane, deme karub maa kuu mene yedmoon, ‘Korok ee, eb od mina
kuu kei. Ebkad baradbed bedmekori kankowe biknaan.
21 Ne kuu eb yaa unaan, amborom kuu eb kuu yobdood ye karub kowe.
Ebka ari ma ambangkindo ye od bimaab, kwane ebka kibinindo ye animan
be wenorimaab kowe.’ andoon.
22 “Kwanandoone, kingbed ye deme karub yaa inande yedmoon, ‘Eb kuu
deme karub arewa! Ebka eb weng dakmewen kumbed kwane wengyunda.
Ebbed yedmeeb kuu ne kuu yobdood ye karub. Kwane yedmeeb kuu neka
ari ma ambangkindo ye od beni, neka kibinindo ye animan wenorimainoo?
23 Anam kwana karen kuu ne od kuu kanwene od beng aom kowewedka.
Kwane, ne ika manaan kuu ne od kuu ariyiib kan dabokniwedned.’ andoon.
24 “Andekore, kingbed demedan yena yaa yedmoon, ‘Karub keyaa od mina
kee nan angkaro deme karub maa ambangkene od mina angko angkoyiib
boon ye karub yaa nonime!’ andoon.
25 “Kumban yimbed yedmiwen, ‘Korok ee, karub kee ye kuu od mina
angko angkoyiib keroon kii!’ andiwen.
26 “Kwanandiiwe, kingbed yedmoon, ‘Kanembed ye yaa angkeen kuu
ongme awinaneen kuu ari yemoon ye yaa bangkananeen. Kumban kanem-
bed ye yaa angkeen kuu awinindo keroon kuu ye yaa korem kuu beene
dowan keraneen.
27 Karub kane kane ne yaa king keraan ande bon keriwendan kuu kuna?
Keyaa be mene ne arinambo arimbed yenib nongkobime.’ ” andoon.

* **19:13:** Mina mimo kuu 1,000 Kina areb.

Kubi Darewoowiib Yerusalem Aom Awuniwen (Mt 21:1-9, Mk 11:1-11, Yn 12:12-15)

28 Yesu kuu kwane dakme dowan kerekore, yedin wene Yerusalem yaa
nandok wonoon.
29 Kwane, Yesu kuu mene aangko Olif dia kambong Betfegiib Betaniyiib
yaa nandoon.
Kwanekore, ye kedmengkandeendan ayoob yaa yedmoon,
30 "Wene kambong kuyaa awune wedmaniiwe, donki ingkod kuu kuyaa
boroniwen kii. Donki kwari kuu karub maa, ma kwari dibere yarebindo.
Wedme dudberekorib, keyaa kanminime.
31 Karub kanembed yiib yaa 'Komo dowad dudbarandiwed?' andoka
yedmenime, 'Yarimanbed ye deme yaa kankowanded.' andime." andoon.
32 Kwanandoone, ye kedmengkandeendan ayoob kuu kambong aom winiwen. Kwane, wene wedmiwen kuu donki kuu Yesumbed dakmoon arebmo.
33 Kowe, kwane nong kuu dudmungkaiwe, kangkodanbed yi yaa kaamondiwen, "Yiib kuu komandiwed donki kuu kwane dudmungkaib?" andiwen.
34 Kwanandiiwe, yimbed inandiwen, "Yarimanbed ye deme yaa
kankowanded." andiwen.
35 Kwane, Yesuyiib yaa kanminiiwe, ye kedmengkandeendan yi yuruk
ebkad kuu biangke ben donki ye angkurom ari nongkobekorib, Yesu kuu
kwari nenkowiiwe diboroon.
36 Kwane, Yesu kuu Yerusalem yaa wene doroone, nimakarub kuu yi
yuruk ebkad kuu biangke ben kiwaan yiri ye arinambo ari kudmenmo
winiwen.
37 Kwane, wene ye kuu mene aangko Olif kankoonimbon dia menene
aangko dabon yiri Yerusalem nandi ye kiwaan wanandamoon. Kwane,
kadaareb ye yoman winimaibdan kuu God yaa kube baande kankooniwen,
amborom kuu God yaromkono wedmi yeman yemoon ongmenaboon kuu
wedmiwen kowe.
38 Kwane, kubenenib yedmiwen,
"King kee Yariman yaambed ke meneen kee amun kerunok!
Ewen ari kuu yewenubmo kere God yaa kuu nambirimo kerundok!" ande
kamiwen.
39 Kwane, Farisidan yenambed nimakarub wedangkambed Yesu yaa yedmiwen, "Kedmengkandi korok! Eb kedmengkandeebdan kuu yedmende
kwane dakmaib!" andiwen.
40 Kumban Yesumbed inandoon, "Iwari keraniib kuu botbed ne yaa kubi
weng komkaniib." andoon.

Yesu Kuu Yerusalem Yu Dowad Ameng Kamoon

41 Kwane, Yesu kuu Yerusalem dia menene, siti kuu wedmekore yu dowad
ameng kamoon.
42 Kwane, yembed Yerusalem yaa yedmoon, "Kub dore God dore yewenub
yeman kub yaa kibik meneen kumban, kubkaadkerindo kowe kub yaa
biknoon.
43 Aron kuu mananuun kwane kub bondanbed kub kuuk dungkun ari
damkamenmo daani yeman ongmenib, kub yaa dewene awanewandenib,
yiriyiib ariyiib kebed angkayiib kwane awinebdaniib.
44 Kwane, yimbed kub yoom kub nimakarub yoom dana yoom kub kuuk
aom kuu okad yiri benkiradme monmaraniib. Ku yenbewen ye bot kuu korem benkiradmenib ma korondaiwe mamaa yaa dabokne angkimbaraanban. Korem kamaneen kee amborom kuu Godbed kub yaa monoon yaron
kuu kub wedmewen kumban kubkaadban kerewen kowe." andoon.

Yesu Kurikuri Boyambib Darewoob Yaa Wonoon
(Mt 21:12-16, Mk 11:15-19)

45 Kwanandekore, kurikuri boyambib darewoob yaa wonoon. Kwane,
yembed karuwa nimaya barang kuyaom berengkanabiib kuu andowe ben
kiradmoon.
46 Kwanekore yedmoon, “God Ye Weng yaa wongkoon kuu, ‘Ne kurikuri
boyambib darewoob kuu kurikuri yambib keranuun.’ kumban yiibbed ‘yid
bimaibdan yi ambib’ areb keriwen kii!” andoon.
47 Kwane, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob yaambed aron korem
kedmengkandemboroon. Kumban God dore Yuudan dore wedyiri dobiri-
dan yi korok korokiib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib korok korok
yenayiibbed Yesu ayande kamiwen.
48 Kuned yembed dakmeene wengambiriibdan kuu ye yaa dowaken
keruniwen kowe, ongme wengaomiib doriib. Kwani kowe, korok korok kuu
ayanuub andi ye kiwaan wedmindo.

20

Korok Korokbed Yesu Yaa Kaamoneniwen
(Mt 21:23-27, Mk 11:27-33)

1 Aron mamaa, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob kuyaambed
dorone nimakarub yaa kedmengkandene God ye weng amun yi yaa
daandoon. Kwanoone, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi ko-
rok korokiib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib Yuudan yi aamkono
aamkonoyiib kuu mene ye yaa dakmande miniwen.
2 Kwane, yimbed yedmiwen, “Nub yaa yedmende. Eb kuu kane
yaromkono yaambed kwamune kameeb? Kanembed aromkono kee kab-
doonkob?” andiwen.
3 Kwanandiiwe, Yesumbed inandoon, “Angkon nembed yiib yaa kaamon-
dandamaan kowe yedmewiiwa.
4 Yoonbed nimakarub yaa baptais kerundoon kuu, Ewen ari doreen ye
God yaromkono yaambed dee o karub yaambed dee?” andoon.
5 Kwanandoone, yikareb yedmenoon yedmenoon kame andangkenib yed-
miwen, “Kwane inandanuub, ‘Yoonbed baptais kamoon kuu God yaambed.’
andanuub kuu yembed yedmaneen, ‘Komoyiibkob Yoon ye weng yaa anam
andindo keriwen?’ andaneen.
6 Kumban nubbed ‘Karub yaambed.’ andanuub kuu nimakarubbed
botbed nub yaa yaniib, amborom kuu Yoon kuu profesiman ande meeni-
maib kowe.” andiwen.
7 Kwana kowe, Yesu yaa inande yedmiwen, “Nubkaadban.” andiwen.
8 Kwanandiiwe, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Ne kangkon kane ye
aromkonombed kwane ambangkain kuu daandainban.” andoon.

Yesu Kuu Wunekaraniib Ye Kuruweng
(Mt 21:33-46, Mk 12:1-12)

9 Kwane, Yesumbed kuruweng kee nimakarub yaa dakmoon, “Karub maa
ye mongkobon angka nong yob kab kibingkoon. Kwanekore, mongkob
oonidan yaa yob yena kuu neyiib bangkawimamime andi ye weng ong-
mekore, aron doboob wonoon.
10 “Amaanbed, nong yob kuu yowiib kere wi aron kereen kowe, karub
kuu ye deme karub yedmoone, wene mongkob ooniwendan yaa ye man
bok wonoon. Kumban deme karub kuu ayekorib domoneniiwe dingkirud
wonoon.
11 “Kwane, deme karub mamaa yedmoone wonoon. Kwangkon yimbed
aye ingme karak konenib domoneniiwe dingkirud wonoon.

12 “Kwanoone, deme karub maa ayoobmim andi yaa yedmoone wonoon.
Wonoone, mongkob ooniwendanbed aye monmarenib nen angka korariwen.
13 “Kwaniiwe, nong yob yarimanbed yedmoon, ‘Kwani kowe, kibikee
komo keraniin? Ne dana ne mimyob keenaan ye karub yedmako wonok.
Mok kwananiin kumbed wengamberenaniib manok kii!’ andoon.
14 “Kumban, mongkob ooniwendan kuu karub kuu wedmenekorib,
yikareb yedmenoon yedmenoon kamiwen, ‘Kekee yariman ye mingki. Nong
yob mongkobon kee ye man keraneen kowe, aye kowanuub kuu nubmanmo
keranuub kii!’ andiwen.
15 Kwanandekorib, ye kuu mongkobon aombed kan angka korarekorib
aye kowiwen.
“Kwani kowe, nong yob yariman kuu komo keraneen?
16 Yembed mene mongkob ooniwendan kuu yengkadmaneen kii!
Kwanekore, nong yob mongkobon kuu kande mongkobon oonimaibdan
yena yaa kondaneen.” andoon.
Kwanandoone, nimakarub kuu Yesu ye weng kee wengamberekorib yedmiwen, “Yii! Kekamune kee ma kwanaan.” andiwen.
17 Kumban Yesumbed yi yaa keendomberene kaamondoon, “Kwani kowe,
God Ye Weng wongkoon kee,
‘Boyambib yengbimaibdanbed bot kankaariwen kuu
ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot keroon kii.’* andoon
kuye weng id kuu kuna?
18 Kanembed bot kwari kombaraneen kuu ayene moradme kurubkurub
keraneen. Kwane, bot kumbed kane ari kombaraneen kuu beengkaneen.”
andoon.
19 Kwanandoone, Yuudan yi amob kedmengkandidaniib God dore Yuudan dore wedyiri dobiridaniib kuu Yesumbed kuruweng kee dakmoon kuu
wengamberenib yikaadkeriwen, kuruweng weng id kee yi inamen arewa
yaa daandeen kowe, yi dowaken kuu kirodmo awinenem ande kamiwen.
Kumban yi kuu nimakarub yaa unendiwen kowe kwanindo.

Tak Od Kowi Ye Kaamoni
(Mt 22:15-22, Mk 12:13-17)

20 Kowe, kwane wene aron ari keruko awinenem ande meedmiwen.
Kwane, yimbed darobidan yena yedmiiwe, yi kuu karub amun areb aadidme miniwen. Yi dowaken kuu Yesu kuu weng arewa maa dakmaneen
kuu awinenekorub nenwene Gavana Pailet ye dingki ari konem andiwed.
21 Kwani kowe, Yesu yaa kaamoneniwen, “Kedmengkandi korok ee,
nubkaad, eb kuu anammo kedmengkandeneb dakmeeb. Eb kuu nimakarub
yaa kane ande ambengkaabban, angkon eb kuu God yaa dobiri amun ye
kiwaan anammo kedmengkandimaab.
22 Kowe, tak od Saesaa yaa kowi kuu yorokmo yeman dee arewa dee?”
andiwen.
23 Kumban yi nemengkandi inamen kuu Yesu kuu yekaadkeroon kowe,
yembed yi yaa yedmoon,
24 “Od murubkob kuu ne yaa korokbime. Od murubkob yaa kekane ye
korok kuruwakiib aningkoyiib?” andoon.
Kwanandoone, yimbed yedmiwen, “Saesaa yeman kui.” andiwen.
25 Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Kwani kowe, Saesaa yeman keroka
Saesaa yaa bangkanime. God yeman keroka God yaa bangkanime.” andoon.

* **20:17:** Buk Yook 118:22 Aminim kowi ye bot kee miin anam anam. Kuyiibban keraneen kuu ambib nandanuun.

26 Kwanandoone, karub kuu yembed inandoon yaa kuu binangkiwen
kowe, yi kuu wengiib ma inandindo. Kwane, yi kuu nimakarub yi arinambo
arimbed komo kere kaamobi yobdood ye yaa konindeban keriwen.

Sedyusidanbed Yesu Yaa Biranande Kamiwen
(Mt 22:23-33, Mk 12:18-27)

27 Sedyusidanbed meenimaib kuu nimakarub dukniwen yirimbed kuu ika
dembimokban andimaib. Kowe yimbed Yesuyiib yaa mene kaamoniwen,
28 “Kedmengkandi korok, kurin kuu Mosesbed nub dowad amob
wongkoon kuu, karub maa bobne ye wonong kuu danayiibbanbed
domonde wananeen kuu, wonong irib kuu ye damanbed awanekore dana
wanabaneen kuu ye aagorok bobnoon ye dana ande kowi yeman.
29 “Aron mamaa, ayi neredkan ediib. Kowe ayidin awanoon kumban,
danayiibbanbed bobnoon.
30 Kwanoone, ningkimbed wonong irib kuu awanoon kumban bobnoon.
31 Bobnoone, mamaambed awanoon kumban yangkon bobnoon. Kwane,
neredkan yena yiri kangkon kwamune keriwen. Yi korem kuu danayiib-
banbed dukniwen.
32 Kwane, wonong kuu yeenbon arimbed bobneen.
33 Kumban yi korem ediib kuu awaniwen kowe, bobni yirimbed dem-
baniib yaron ari kuu wonong kuu kane ye wonong keranuun?” andiwen.
34 Kwanandiiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Okad yiri ye nimakarub
kuu awadmimaib.
35 Kumban kane kane Godbed yimin andene bobni yirimbed benmana-
neene ika dembaniib kuu awanaibban.
36 Ku wadkere dobaraniib kuu God ye engyus areb keraniib, bobnaibban.
Yi kuu God ye dana meed, amborom kuu dukniwen yirimbed benmana-
neene dembaniib kowe.
37 “Meenime, Mosesbed dianmo korokboon kuu dukniwendan kuu ika
dembi yeman, amborom kuu amanayod aombed amot denoon ye weng
wongke yedmoon kuu ‘Yariman kuu Abraham ye God, Aisek ye God, Yekob
ye God.’ andoon kowe.
38 Kwanandoon yaron kuu yi kuu dukniwen kumban yi kingkin kuu wad
doriib kowe, ye kuu wad doriib yi God, amborom kuu yembed wedmoon
kuu God ye nimaya karuwa korem wad doriib kowe.” andoon.
39 Kwanandoone, Yuudan yi amob kedmengkandidan yenambed yedmi-
wen, “Kedmengkandi korok, ebbed inandewen kuu amun kii.” andiwen.
40 Kwane, karub kanembed kanangkod kere kaamoni mamaa ma kaamo-
nenindo.

Godbed Kinoona Monoonman Kuu Kane Ye Dana?
(Mt 22:41-23:7, Mk 12:35-40)

41 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Komandiwed Godbed kinaneena mana-
neenman Keresu kuu no Dewid ye Awo ari andimaib?
42 Buk Yook aom Dewid, yembed anukbed yedme wongkoon,
‘Yariman Godbed ne Yariman yaa yedmoon,
“Ne dingki wiwi angka dibereewo,
43 nembed eb bondan kuu beni
eb yonbed animari dori yeman ongma.” ’ andoon.
44 “Dewidbed Keresu yaa kuu ‘Yariman’ andoon kowe, komarewa kere ye
awo ari keraneen?” andoon.

Yesumbed Korok Korok Yaa Ongkandoon

45 Kwane, nimakarub kuu kwane wengaiwe, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon,
46 “Kaadkerime, Yuudan yi amob kedmengkandidan yaa. Yi kuu ebkad manimanandeb doboobmo inwarekorib, animan berengkimbon aom dewenebaiwe yenambed nub yaa kubendime ande kamimaib. Kwane, kurikuri ambiwoom o orokbon yaa kuu yi kuu aningko darewoobdan yi dibirimbon arimbed diberem ande kamimaib. Kwanimaib kuu yi kubi yeman.
47 Kumban, yi kuu birandidan kowe, nima irib awandi ye meeni areb karub yi murubia ari kurikuri doboob kamimaib kumban, yi kuu nima irib yi od animaiwe kamboknon kerimaib. Kwamunimaibdan kuu dabab miin arewa Godbed kondaneen.” andoon.

21

Wonong Irib Yu Koni Kara (Mk 12:41-44)

1 Kwane, Yesu kuu wedmoone, karub yena yiribman yemoondan kuu kurikuri boyambib darewoob ye od nongkobimbon aom od be mene nongkobiwen.
2 Kwane, wedmoone, wonong irib kamboknon kuu murubkob embeng embeng ayoob be mene od nongkobimbon aom nongkobeen.
3 Kwanuune, yembed yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, wonong irib kamboknon kee murubkob embeng embeng ayoobmo nongkobeen kumban, yu kuu yiribman yemoondan od nongkobiwen kuu burudandeen.
4 Yiribman yemoondan kee yi yiribman yemoon yaambed kuu barang mimo o ayoob areb kowiwen, yiribman yemoon kwane dangoon kuu kowindo. Kumban yu kuu kamboknon kuned kumundin ari moone ane dobaranuun yemaniib korem kwane koween.” andoon.

Yimin Wande Wananeen Yaa Dud Kedmengkandi (Mt 24:1-25, Mk 13:1-23)

5 Kwane, Yesu ye kedmengkandeendan yenambed kurikuri boyambib darewoob yaa bot manimanandewiib God yaa munob bangkaniwen ye yiribmanbed inwarundiweniib ye dowad yaa dakmiwen.
Kumban Yesumbed yedmoon,
6 “Aron keranuun kuu ambiwiib yiribman koremiib kee wedmiib kuu aron ari mananeen kuu bot mimo ma kwane dabokne yiri angkimbere ari angkimbere kamaibban, korem kuu bondanbed ben yiri kiradmaniib!” andoon.
7 Kwanandoone, ye kedmengkandeendan yenambed ye yaa kaamoneniwen, “Kedmengkandi korok ee, aron komo arimbed kwamenan wananeen? Kwane, komo komo dud korokbendaneenkob anam kwane wanandameen kui andanuub?” andiwen.
8 Kwaniiwe, Yesumbed yedmoon, “Kaadkerime! Yenambed yiib yaa birandande mananiib kowe. Karub yemoon kuu naningko yaambed areb kowenib mene yedmaniib, ‘Ne kuu Keresu, aron anam kuu muneen kii!’ andaniib. Kuned yi yoman wanaib.
9 Kwane, gapman maa dore gapman maa dore ana nangmiyiib gapman yaa nangme yika korok keriyiib kamiiwo wengambiribka unaib. Ibduruk kuu kudin kwamenan wananeenkob, yomanbed kirodban yeenbon aron mananuun.” andoon.
10 Andekore, yembed yi yaa yedmoon, “Ambibkin maambed maa yaa nangbaniib. King maambed king maa yaa nangbaniib.

11 Kwamaniiwe, dowodki darewoowiib mungimbed dukniyiib bob
anikadiib okad yena yaa kamenan wananeen. Kwane, okad yena
yaa nimakarub kuu uni yemaniib Ewen arimbed dud kedmengkandi
darewoowiib kuu menebaneen.

Yesu Yaromkonoyiib Aromne Dobirime (Mt 10:16-22, Mk 13:9-13)

12 "Kumban barang kee kwamenabindo yaron kuu karubbed yiib aw-
ingkandekorib be wene yenbande arewa kamaniib. Kwane, yimbed yi
kurikuri ambiwoombed wengyundande be wene wii aom kamobaniib. Yiib
kuu wengyundi dowad kingiib gapmaniib yi arinambo ari be mananiib.
Yimbed yiib yaa kwamendaniib, amborom kuu yiib kuu ne yoman miniwen
kowe.
13 "Kuned kwamaneen yaron kuu yiib kuu ne weng dakmaniib.
14 Kwane, kangdod aom kuu komo yedmanuub kii ande meenaib.
15 Nembed inamen kangdom kondeni kwane kwane dakmime ande ka-
maniin kowe, yiib bondanbed yiib wengiiwa inameniiwa yaa kuu buru-
dandindeban.
16 "Kumban, yiib ariana aagoroka oniya damana karubkima angkodmia
kwangkon yiib yaa ambodanganiib. Yimbed yiib yena kuu yengkadmaniib.
17 Nimakarub korem kuu yiib yaa arud darewoob wandembaraniib, am-
borom kuu yiib kuu ne yoman miniwen kowe.
18 "Kuned barang kee yiib yaa anam ma yaanban.
19 Kwamenabaneen kuu yiib kuu meeni anam yaambed aromne
dobereniwed wadkeri aron korem korem yeman kandaniib." andoon.

Yerusalem Kuu Monmaraniib

20 Kwane, Yesumbed yedmoon, "Kwane, yiib wedmaniiwe, ana nangmi-
dan kuu Yerusalem yaa awanewandaniib kuu yiibkaadkeraniib, 'Kwani
kowe, Yerusalem kuu monmarandamiib kii.' ande meenaniib.
21 Kuyaron ari keruka, nimakarub Yudea ambibkin aom doriibdan kuu
kirokmone aangko ari winime. Yerusalem aom doriibdan kuu angkanime.
Yi kuu siti dia doriib keroka, kuyaom awunaib!
22 "Kwanandaan amborom kuu keye dabab aron kuu ukum darewoob God
Ye Weng yaa wongkoon kuu anam keraneen.
23 Kuyaron keranuun kuu nima oyoomiib o dana muk yaayiib kuu dabab
darewoob kandaniib! Ambibkin kee korem aom kuu dabab darewoob man-
aneen, kwane kuye nimakarub kuyaa kuu arud barang yemoon menebaneen.
24 Kwane, yena kuu kerewangbed yengkadmenib yena kuu wiidan areb
ambibkin mamaa yaa be wananiib. Yerusalem kuu Yuudanbanbed mon-
maraniiwe, kwane wene yi aron kuu burudandanuunkob.

Yesu Ika Mananeen Yaa Nekwiyiib Kerime

25 "Dud korokbi yeman kuu aron yaayiib wood yaayiib mindong yaayiib
kamaneen. Okad yiri kuu ambibkin maa maadan kuu karamok ye kuweng
kamenabiyiib oknondok beengkanabiyiib yaa kerebkarab kere unaniib.
26 Nimakarub kuu korem uni darewoob kere bobne wandaniib. Yi kuu
no kerebkarab kamenib okad kumundin kee komo kerandamuun kee ande
kamaniib, amborom kuu mindong ambid aom dangoon kuu kiringmena-
baniib kowe.
27 "Kuyaron kuu, nimakarub kuu wedmaniiwe Karub Ye Mingki kuu wiib
aombed aromkonoyiib nambiri darewoowiib mananeen.

28 “Kwane, barang korem kee kwamenaboka unaib. Yaro dembe kubiyi-
ibbed yiib korok kankoonime, amborom kuu Godbed yiib benwini yaron
kuu dia keranuun kowe.” andoon.
29 Kwane, Yesumbed kuruweng kee dakmoon, “Yedob ayiib at yenayiib kee
wedmime.
30 Kwane, biid yeeb dembimaan kuu yiibka meenimaib, ‘Kwani kowe ire
wanandamoon kii.’ andimaib.
31 Kwamune areb kuu, wedmaniiwe barang kee kwamenan wananeen
kuu yiibka meenaniib, ‘Kwani kowe Godbed korok kere ooni yeman kuu
manandamuun kii.’ andaniib.
32 Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, nimakarub okad kiri
keyedan kee duknaibbanbed kwamune yedmaan kuu kamaneen.
33 Ambidiib okadiib kuu dowan keranuun kumban, ne weng kuu dowan
keraanban, aron korem korem angkimbaraneen.
34 “Kereknembere oonime! Kwanaibban kuu orokbona awarak ok aniya
yaa kamemberenib, okad yiri ye barang yaa meenmembaraniiwe, yiib kuu
nekwindo aron arimbed kudmeniibban kuyaron keranuun kii,
35 amborom kuu okad yiri nimakarub korem yaa kwamunemo mananuun
kowe.
36 Kwani kowe, aron korem kuu kereknembirime. Kwane kurikuriyiib
kamime, barang kee kwamenabaneen kuu yiib yaa manaanban ye dowad.
Kwane, kurikuriyiib kamime, yiib kuu yiminmo Karub Ye Mingki ye ari-
nambo ari dobaraniib ye dowad.” andoon.
37 Kwane, awingyab kuu Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob yaambed
kedmengkandoon. Kwane amnoom kuu siti aom kuu koronde wene aangko
Olif arimbed doboroon.
38 Kwane, amkimo kuu nimakarub korem kuu dembekorib wene kurikuri
boyambib darewoob yaambed ye weng yaa wengambirimo kamiwen.

22

Ambodangi Ye Kiwaan Yudasbed Onmoon
(Mt 26:1-5, Mk 14:1-2)

1 Kwane, Yuudan yi flawa kabayingke obo kerindo ye orokbon yaningko
Burudandoon ye aron kuu dia kereen.
2 Kowe, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib
Yuudan yi amob kedmengkandidaniib kuu karuwa nimaya yaa unendiwen
kowe, aye kowem andi ye kiwaan yemyeb nuubnaan kamiwen.
3 Kwane, Yesu ye kedmengkandeendan wad ayoowiib karub maa yan-
ingko kuu Yudas Iskeriot. Kwane Setenbed Yudas ye niindem aom ib-
nenoone,
4 wene God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib
kurikuri boyambib darewoob yaa oonimaib ye ana nangmidan yi korok
korokiib yaa wonoone, yembed Yesu ambodange nende yi yaa kondi ye
kiwaan onme dakmiwen.
5 Kwane, yi kuu kubi darewoob kerekorib, od kabdanuub ande yedme
kowiwen.
6 Kwaniiwe, Yudas kuu ee andekore, domonde wenene “Yesu kuu yembir-
imo kadaarewiibban kere, ne aron amun ari keruko awineni nende konda.”
ande meedmoon.

Burudandoon Orok Nekwiwen
(Mt 26:17-25, Mk 14:12-21)

7 Kwane, flawa kabayingke obo kerindo ye orok aron ibduruk ari kereen.
Kuyaron kuu Yuudan yi Burudandoon orok ye sibi mana aye nengke ani-
maib.
8 Kowe, Yesumbed Pita yoom Yoon yoom yaa yedmoon, “Wene Burudan-
doon animan nekwibko anem.” andoon.
9 Kwanandoone, yimbed kaamoneniwen, “Eb dowaken kuu kunayambed
nekwime andewed?” andiwen.
10 Kwanandiiwe, yembed yedmoon, “Wene siti aom aomne wedmaniiwe,
karub kuu ok yuundi yemaniibbed durundaneen kuu kwane ye yoman
winibko wene ambiwoom aomnok.
11 Kwanoko, ambiwoom aomnoon ye yariman kuyaa yedmenime, ‘Ked-
mengkandi korokbed kaamonoon kuu ne yoom ne kedmengkandiindan
yoom diberenub Burudandoon ye orok ananuub ye wadnari kuu kuna?’
andime.
12 Kwananiib kuu yembed daane arimbed wadnari darewoob kuu ko-
rokbendaneen. Kuyaom kuu dibere ani yeman arak awene kundukmo
dangoon kowe, kuyaombed Burudandoon animan kuu nekwe ongmime.”
andoon.
13 Kwanandoone, Pita yoom Yoon yoom kuu winiwen. Winiwen kuu
Yesumbed dakmoon areb kwamunemo keroon. Kowe, yimbed Burudan-
doon orok kuu nekwiwen.

Yesu Yaa Meendobi Ye Animan Ani Ye Kiwaan (Mt 26:26-30, Mk 14:22-25, 1Ko 11:23-25)

14 Kwane ani aron keruune, Yesu yoom ye apasodan yoom kuu menenib
arak dia dibiriwen.
15 Kwane dibonib, yembed yi yaa daandoon, “Ne dowaken darewoob
kuu Burudandoon orok yiib yoom ke anuub kee kwanekorid durud yewed
kandain andid.
16 Kedi, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, ne kuu angkon ika aman Bu-
rudandoon orok mamaa anainban kwane wene God ye oonimbon aombed
orok kuu id anam keraneene wedmekoruwed.” andoon.
17 Kwane, yembed kabus nandene God yaa kuye dowad eso andekore
daandoon, “Kabus kee nandekorib, yiib korem anekore nonoko anekore
nonoko kamime.
18 Kedi, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, ne angkon ika nong yob
ambod ok kee ika anainban kwane wene God ye oonimbon mananuunkob.”
andoon.
19 Kwanandekore, yembed om* kande kuye dowad eso andekore, doma-
bangke ye kedmengkandeendan yaa bangkandene yedmoon, “Kekee ne id,
nembed yiib dowad dookbi yeman ande kondaan kii. Kwamune kami-
mamime, ne yaa meeni ye dowad.” andoon.
20 Kwane orok aniiwe, kwamune areb Yesumbed kabus nande yedmoon,
“Kabus keye ok kee Godbed amob weng yeeb ongmoon. Amob weng yeeb
kee ne umkanbed yiib dowad onduknaneen kumbed ongmaneen.” andoon.

Kanembed Yesu Yaa Ambodanganeen? (Mt 26:21-24, Mk 14:18-21, Yn 13:21-30)

21 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Yiib kuyaa karub mim kuu ne dowad
ambodanganeen kii. Ye kuu arak keyaa neyiib yaa kei.
22 Karub Ye Mingki kuu Godbed komarewa yedme kowoon yaambed
ambangkaneen. Kumban kanembed Karub Ye Mingki nende aye kowi
yeman yaa kondaneen kuu dabab darewoob kandaneen.” andoon.

* **22:19:** Gurik wengbed “bred” andoon.

23 Kwanandoone, ye kedmengkandeendan kuu yikareb eb dee ne dee
kame kaamobiwen, “Nub keyaa kee kanembed kwamune kamaneenka?”
ande kamiwen.

Yiibka Kankubune Yena Yi Deme Karub Areb Kerime
(Mt 20:25-28, Mk 10:42-45)

24 Kwane, ye kedmengkandeendan kuu yikareb kanembed ari ande
andowe wengbiriwen.

25 Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Yuudanban yi king kuu yi ni-
makarub yaa yedmimaib, ‘Nubbedmo korok, nubbedmo yimin, nub weng
yaambedmo wengambirime.’ andimaib. Angkon, karub kanembed korok
keriwen kuu kerengkan wengiib ‘Nub kuu nimakarub yi awandidan kii.’
ande yedmimaib.

26 Kumban yiib kuu kwamune areb keraib. Yiib kuyaom kanembed ari
keroka, dana areb kerok. Kwane, korok keroka, yena yi deme awinimo ye
karub areb kerok.

27 Kane kuu ari, arak yaa dibeen ye karub dee o animan nekwi ye karub
dee? Arak yaa dibeen kumbed ari kui. Kumban ne yiib yaa kemaom manaan
kuu animan nekwi ye karub areb kereni manaan, yirimo kui.

28 “Yiib kuu ne yaa dabab meneboon kuu yiibbed awawiiwe dobaraan.

29 Nambembed aromkonoyiib oonimboniib bangkawoon kowe, yiib
kangkon nembed kwamune areb bangkandaan.

30 Kwananiin kuu yiib kuu ne oonimbon aom ne arak yaambed animaniib
okiib ananiib, kwane yiib kuu king yi ooni ye dibirimbon arimbed diberenib
amyenimbon wad ayoob Israeldan yaa wengyundaniib kii.” andoon.

Yi Anam Andi Yaa Setenbed Komboon Kaamondaneen
(Mt 26:31-35, Mk 14:27-31, Yn 13:31-38)

31 Kwane Yesumbed Pita yaa yedmenoon, “Saimon, Saimon, Setenbed yiib
korem yiib anam andi komboon kaamobi dowad God yaa yimin dee ande
kaamonoone ee andoon.

32 Kwanoone, ne kuu eb dowad kurikuri keraan kuu eb anam andi
kara yaa korondaab andid. Angkon ika ne yaa amonombaneeb kuu eb
angkodmia yaa yi anam andi aromni dowad awande.” andoon.

33 Kumban Pitambed Yesu yaa yedmoon, “Yariman, ne kuu nekwaan
kowe, eb wii aom kamonaniib kuu ne yoom wananuub. Ne kuu kwane eb
ene kowaniib kuu ne kangkon ne yoom duknanuub kii!” andoon.

34 Kumban Yesumbed yedmoon, “Pita, nembed ke yedmebdaan kei, kibik
amnoom ayam komkaanbanbed eb kuu Yesu nekaadban ande dakme ay-
oobmimiib keraneeb kii!” andoon.

Dabab Mananeen Yaron Kuu Nekwime

35 Kwanekore, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Anuk
yiri kuu nembed od paosiibban meniibban yonkadiibban winime andaane
winiwen kuu barangiibbedned andiwenoo?” andoon.

Kwanandoone, yimbed yedmiwen, “Yii, yiminmo kii.” andiwen.

36 Kwane, yembed yi yaa yedmoon, “Kumban kibikee yiib kuu od paosiib
o meniib keraniib kuu ben yarime. Kwane, kerewangiibban keroka, yiib
yuruk ebkad kuu biande kande moonime.

37 Kwane, God Ye Weng yaambed wongkoon kuu, ‘Ye kuu amob dookbidan
areb dabab koniwen.’ kwane wongkoon. Keye weng kuu ne yaa anam id
keraneen. Kukuu kibireb kwanandamoon kii.” andoon.

38 Kwanandoone, ye kedmengkandeendanbed yedmiwen, “Yariman, ke
kerewang ayoob kei!” andiwen. Kwanandiiwe, yembed yi yaa yedmoon,
“Kuu yimin kui.” andoon.

Yesu Aangko Olif Arimbed Kurikuri Keroon
(Mt 26:36-46, Mk 14:32-42)

39 Kwane, Yesu kuu ye koobdande siti domonde wene aangko Olif ari
daanoon. Kwane, ye kedmengkandeendan kangkon yi yoom winiwen.
40 Kwane, yembed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Ambarakmi
yaa kuu kombaraib ye dowad kurikuri kerime.” andoon.
41 Kwanekore, yi kuu domonde wene ambabban angkambed yiri bu-
mangkene kurikuri kere yedmoon,
42 “Ambe, kekee eb dowaken keroka, ne yaa durud yewed ye dabab ke
monoon kee ebka kande. Kumban ne dowaken yaambedban, eb dowaken
yaambed kerok.” andoon.
43 Kwanandoone, engyu kuu Ewen arimbed kubuderene ye yaa awanene
aromkono konoon.
44 Kwane, Yesu ye niindem aom kuu miin yiminban keroon kowe, kwane
aromkonomo kurikuri kamemboroon. Kwane, kamene nimin ok kuu
umkan areb okad yiri kiroboon.
45 Kwane, kurikuri kame dowan kerekore, ye kedmengkandeendaniib yaa
wonoon. Yi kuu mimyob wandoonkob aromkonoyiibban keriwen kowe
unuk dangiwen.
46 Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Yiib komande unuk dangiwen?
Dembenib, ambarakmi yaa kombaraib andi ye dowad kurikuri kerime.”
andoon.

Yesu Awineniwen
(Mt 26:47-56, Mk 14:43-50, Yn 18:1-12)

47 Yesu kuu kwane dakmeene, kadaareb kuu yaro miniwen. Ye ked-
mengkandeendan wad ayoob ye karub maa Yudasbed kadaareb kuu ben
kinban monoon. Kwane, Yesu yaa mandamuk keeni ye dowad dia monoon,
48 kumban Yesumbed ye yaa kaamonoon, “Yudas, eb kuu Karub Ye Mingki
yaa mandamuk keenaneeb kumbed ambodanganeewoo?” andoon.
49 Kwane, ye kedmengkandeendan kuu komo kerandameen kuu yikaad-
kerekorib, Yesu yaa yedmeniwen, “Yariman, nub kuu kerewang keembed
yanuuwoo?” andiwen.
50 Kwanandiiwe, karub maa kuu ye kerewang kandene God dore Yuudan
dore wedyiri dobiridan yi korok ye deme karub maa ye kenood wiwi angka
kuu nare dankaroon.
51 Kwanoone, Yesumbed yedmoon, “Kwamaib!” andekore, yembed deme
karub ye kenood yaa badmenekore ongmoon.
52 Awinenok miniwendan kumaom kuu God dore Yuudan dore wedyiri
dobiridan yi korok korokiib ana nangmidan kurikuri boyambib darewoob
oonimaib yi korok korokiib Yuu yi aamkono korok korokiib kwane mini-
wen.
Kowe Yesumbed yi yaa yedmoon, “Ne kuu bondan yi korok dee? Yiib
komande kerewangiib atdebokiib keyaa be miniwen?
53 Ne kuu yiib yoom aron korem kurikuri boyambib darewoob kuuk aom
dobirimain kumban, yiib kuu kuyaambed awinewindo. Kumban kibireb
kee yiib aron kowe, kumun aronbed korok keruun kii.” andoon.

Pitambed Yesu Nekaadban Andimo Kamoon
(Mt 26:69-75, Mk 14:66-72, Yn 18:15-18,25-27)

54 Kwane, yimbed Yesu awinenekorib, nenwene God dore Yuudan dore
wedyiri dobiridan yi korok darewoob yambiyoom nenwiniwen. Kwaniiwe,
Pita kuu yi yoman diamban anukbed wonoon.

55 Kwane, nenminiwendan yena kuu korok ye ambib kuuk aom amot nengkiiwe denoone mimyamo dibiriwen. Kwane, Pita kuu menene yiyiib yaa diboroon.

56 Kwanoone, deme wonongbed wedmuune, Pita kuu nambirimbon yaa dibeen kowe, yumbed diambed ye murubia wedmenekoru yedmeen, "Karub kee ye kangkon yeyiib kii!" andeen.

57 Kumban Pitambed yedmoon, "Wonong ai! Ye kuu nekaadban!" andoon.

58 Kwane, aron doboobban kere karub maambed Pita wedmenekore yedmoon, "Eb kangkon eb yoom kii!" andoon.

Kumban Pitambed yedmoon, "Karuwai! neyiibban ee!" andoon.

59 Kwane, awa mimo areb kere karub maambed yedmoon, "Anam, karub kee ye yoom, amborom kuu ye kuu Galeliman kii!" andoon.

60 Kumban Pitambed yedmoon, "Karuwai! Ebbed ku dakmeeb kuu nekaadban kii!" andoon. Kwane erebnarokban, Pita kuu kwane dakmeene ayam kuu komkoon.

61 Kwane, Yariman Yesu kuu amonombene Pita yaa wedmenoon. Kwanoone, Pita kuu Yarimanbed anuk kwane daanoon kuu "Kibik amnoom ayam komkaanban kuu eb kuu ne yaa nekaadban andimo kame ayoobmim keraneeb kii!" ande yedmoon kuu ika meenoon.

62 Kwane meenekore, Pita kuu ye mimyob wandone wene bunangkambed ameng darewoob kamoon.

Nen Ooniwendanbed Yesu Yaa Damangkaniwen (Mt 26:67-68, Mk 14:65, Yn 18:22-23)

63 Kwane, karubbed Yesu yaa nen ooniwen kuu kekamune damangkanenib anbandiwen.

64 Kwane, ye indob kuu kebengkiwen kowe, yi yaa kuu wedmendindeban keroon. Kwane, karub maambed ayoone yedmiwen, "God ye aromkono yaambed yedme, kanembed enbandoon?" ande kamiwen.

65 Kwane, yimbed Yesu yaa damangkani weng miin arewa yena daaniwen.

Yesu Kuu Korok Korok Yi Arinambo Ari (Mt 26:57-66, Mk 14:53-65, Yn 18:12-13,19-24)

66 Kwane ware amkimo keruune, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi amob kedmengkandidan yi korok korokiib Yuudan yi wengyundi korok korok kui, yi kuu mimyamo keriwen. Kwane, andiibkob Yesu kuu oonidanbed yi arinambo ari nenminiwen.

67 Kwane, korok korokbed yedmiwen, "Eb kuu Godbed Kinoona Menewenman Keresu keroka, ne kuu kui ande yedmende!" andiwen.

Kwanandiiwe, Yesumbed yi yaa yedmoon, "Nembed yiib yaa kwanandaniin kuu, yiib kuu ne weng yaa anam andaibban.

68 Kwane, nembed yiib yaa kaamondaniin kuu, yiib kuu ne yaa inandaibban.

69 Kumban kibikbed ari kuu, Karub Ye Mingki, ne kuu Aromkono Darewoob ye God ye dingki wiwi angkambed dibaraniin." andoon.

70 Kwanandoone, yi korembed ye yaa kaamoneniwen, "Kwani kowe, eb kuu God ye Mingkiyoo?" andiwen.

Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, "Eyokee, yiib kuu yimin yedmiwen, ne kuu kui." andoon.

71 Kwane, yimbed yedmiwen, "Nub kuu nimakarub yenambed ambarakmoon ye weng yedmaniibkob ye dabab weng kuu wengyundanuub dee? Dowan! Yeka yedmoone wengamburuwen kowe ye dabab weng kuu konem!" andiwen.

23

Gavana Pailet Ye Kaamoni Yesu Yaa (Mt 27:11-14, Mk 15:1-15, Yn 18:28—19:16)

1 Kwane, nedbiwendan kuu dembenib, Yesu nendore Pailetiib yaa winiwen.
2 Kwane, yimbed Yesu ye dabab weng kuu Pailet yaa daaniwen, “Karub ke awinenuwen kei, yembed nub nimakarub kuu kiwaan abdon ari ben wanandameen. Kwane, Saesaa yaa tak od kowimban ande yedmene yekareb ye kuu Keresu, king maa andimaan.” andiwen.

3 Kwanandiiwe, Pailetbed Yesu yaa kaamonoon, “Eb kuu Yuudan yi king dee?” andoon.

Andoone, Yesumbed inandoon, “Ebka ku yedmeeb kui.” andoon.

4 Kwane, Pailetbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib nimakarub menebiweniib yaa yedmoon, “Karub keye ambarakmi kuu ne ma wedmindo.” andoon.
5 Kumban yimbed angkon ika ika dakmiwen, “Kuned yembed Yudea ambibkin kumundin aom kuu nimakarub yaa nubka ooni ye weng dakmenaboone ye kedmengkandi yaambed yirinde baande kamiwen. Galeli yaambed andowe mene keyaa kei!” andiwen.

Yesu Kuu Erod Yaa Nenwiniwen

6 Kwane, Pailet kuu wengamberekore kaamondoon, “Ye kuu Galeliman dee?” andoona,
7 “Ee” andiiwe, “Anam, ye kuu Erod ye aromkono dabderem yirimbed dobiri yeman.” ande meenoon. Kuyaron kuu Erod kuu Yerusalem aom doreen kowe, Pailetbed yedmoon, “Yesu kuu ye yaa nenwinime.” andoone, nenwiniwen.
8 Kwane, Erod kuu Yesu wedmenekore, kubi darewoob keroon, amborom kuu aron doboob kuu Yesu wenganande kamembirimaan kowe. Erod kuu Yesu komo kamoon kuu wengamboroon kowe, ye dowaken kuu Yesumbed God yaromkono wedmi yeman ambangkoko wedma ande kamoon.
9 Kwane, Erodbed Yesu yaa kaamobi yemoon kamoon, kumban Yesu kuu wengiib ma inandindo.
10 Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib kuu kuyaa doberenib, arud darewoowiib anam ambarakmoon kii andi ye weng korok yaa dakmenabiwen.
11 Kwane, Erod yoom ye ana nangmidan yoombed Yesu yaa damangkanenib ambon baaneniwen. Kwanekorib, yimbed ebkad manimanandeb doboob derenenekorib, “Ika Pailet yaa nenwinime.” ande yedmiiwe, nenwiniwen.
12 Anuk kuu Pailet yoom Erod yoom kuu bon kerimaib, kumban kuyaron ari kuu angkodmi keriwen.

Yesu Kuu Bobnok Andiwed

13 Kwane, Pailetbed nimakaruwiib God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi korok korok yenayiib kuu baandoone mimyamo keriwen.
14 Kwaniiwe, yembed yi yaa yedmoon, “Yiibbed karub kee ne yaa nenmenenib yedmiib kuu ‘Karub kee nimakarub yaa oneki weng dakmene “Gapman yaa nangme nubka oonem.” ande yedmimaan.’ andiib. Kumban anuk kuu yiib kiringkono arimbed kaamonenaan kuu yiibbed dakmiwen ye ambarakmi kuu ne ma wedmindo.

15 Kwane, Erod kangkon ye ambarakmi ma wedmindo kowe, angkon ika
yedmoona nub yaa ke nenminiwen kei. Wedmime, ye kuu aye kowi dowad
ma ambarakmindo!
16-17 Kowe, ukum maa konekori, domonenaniine wananeen kii." andoon.*
18 Kumban nimakarub korem ibmo komkiwen, "Ye kuu aye kowi yeman
kui! Barabas kuu domonenebko wonok!" andiwen.
19 (Barabas kuu wii aom kamoniwen, amborom kuu yembed Yerusalem
aombed gapman yaa bon kere nangmene karub maa aye kowoon kowe.)
20 Pailet ye dowaken kuu Yesu domonenako wonok ande meenoon kowe,
yembed yi yaa ika yedmendoon,
21 kumban yimbed ika komkenabiwen, "Ye kuu aye at ming arimbed
kinime! Aye at ming arimbed kinime!" ande kamiwen.
22 Kwane, ayoobmim andi Pailetbed yi yaa yedmoon, "Komoyiibkob? Ye
ambarakmi kuu komo kamoonkob? Ne kuu aye kowi yeman ye id kuu ma
wedmindo. Kowe, nembed ye kuu ukum maa konekori domonenaniine
wananeen kii." andoon.
23 Kumban yimbed kwane ika naawonmo komkiwen, "Yesu kuu aye at
ming ari kowi yeman!" ande kamiwen. Kwani kowe, yi wengbed maa ye
weng maa ye weng burudande yi komkimo keroon.
24 Kowe, Pailet kuu ye inamen kuu korondene, "Kwane ambangka." ande
yedmoon.
25 Kwanandekore, yi dowaken keriwen ye karub arewa, ye kuu nen
bunangka kowoon kumban, ana nangmidan yaa yedmoon, "Yesu kuu yi
dowaken yaambed ukum konime." andoon.

Yesu Kuu At Ming Arimbed Aye Kowiwen
(Mt 27:32-44, Mk 15:21-32, Yn 19:16-24)

26 Kwanoone, ana nangmidanbed Yesu kuu nenwiniwen. Kuyaron ari
kuu siti Sairinman yaningko Saimon kuu Yerusalem aom aomnene me-
neen. Kwane, ana nangmidanbed awinenekorib, Yesu ye at ming kankarine
wonok ande dedmobeniiwe, kankarinene Yesu ye yoman doroone winiwen.
27 Nimakarub yemoon kuu Yesu ye yoman weniib. Nima yena kuu
mimyob kowekorib, yuudanenib ameng kamiwen.
28 Kumban Yesumbed amonombe yi yaa yedmoon, "Yerusalem nima, ne
dowad ameng kamaib, yiibka yiib dowadiib yiib danaya yi dowadiib yaa
ameng kamime,
29 amborom kuu dabab darewoob ye aron mananuune nimakarubbed
yedmaniib, 'Kabeyob aom wanabindo ye nima kuu amun kerundoon! Dana
muk anindo ye nima kuu amun kerundoon!' andaniib kowe.
30 Kwane, nimakarubbed aangko aangko yaa yedmaniib, 'Nub ari
kombere dabundime!' andaniib.
31 At awoyeeb areb ne yaa kwane kamiib kowe, at kok areb yiib yaa kuu
komo kamaniib?" andoon.
32 Kuyaa kuu amob dookbidan ayoob kangkon Yesu yoom be winiwen,
yenib nongkobi dowad.
33 Kwane, Yesu yoom amob dookbidan ayoob yoom kuu benwene duknim-
bon yaningko Nangkarak ari winiwen. Kwarimbed ana nangmidanbed Yesu
kuu at ming yaa bakumbed darekorib kankoone maniwen. Kwane, amob
dookbidan ayoob kangkon yi at ming yaa dariwen. Mamaa kuu Yesu ye
angkara wiwi angka maniib, angkon mamaa kuu an angka maniib keriwen.

* **23:16-17:** Buk Luk kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Yuudan yi Burudandoon ye orok yaron ari kuu korok kuu Yuudan yi dowaken weng wengamberekore, wii aom doriib ye karub mimo nen bunangka kowimaan.

34 Kwaniiwe, Yesumbed yedmoon, “Ambe, yimbed kwamiib yaa are
nonondandunde, yimbed kwamiib kuu yikaadban kowe.” andoon. Kwane,
yebkad kuu ana nangmidanbed nekwenib, bot yaa yi aningkoyiib wongki-
wen kuu kirare ebkad mimo karub mimombed kandimo kamiwen.
35 Nimakarub kuyaa doro kerenib, korok korokbed damangkane yedmi-
wen, “Ye kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu keroka, karub yena
kuu bobni yaambed ongmendimaan kowe, dabab keyaa yekareb yemeren
awanenokaa!” andiwen.
36 Kwane, ana nangmidan kangkon ye yaa menenib, wain ok kankoone
37 damangkane yedmiwen, “Eb kuu Yuudan yi king keroka, ebkareb
ebmeren bobni yaa kuu awanene yoo!” andiwen.
38 Yesu ye at ming ari kuu kerekiib “KEKEE YUUDAN YI KING” ande wongki-
wen.
39 Kwane, amob dookbi ye karub maambed Yesu yaa baande
damangkanoon, “Eb kuu Keresumbankowoo? Ebkareb ebmeren
awaneneyaa! Kwane, nuwiib bobni yaa kuu awandeyaa!” andoon.
40 Kumban amob dookbi ye karub maambed yedmoon, “Kwamaab! Eb
kuu God yaa unindokowoo? Ye dabab kandoon areb kwamune eb kangkon
kandewen kui.
41 Anam, nub kuu ambarakmuwen kowe, nubbed bobni kuu yimin. Kum-
ban karub kee ye kuu ma ambarakmindo kii!” andoon.
42 Kwanandekore, Yesu yaa yedmoon, “Yesu, eb oonimbon aom menebka
ne nonondanduwaab.” andoon.
43 Kwanandoona, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Nembed ke anam yed-
mebdaan kei, kibikee eb kuu ne yoom amunbon aombed dobaranuub kii!”
andoon.

Yesu Bobnoon
(Mt 27:45-56, Mk 15:33-41, Yn 19:28-37)

44 Kwane aronkob keruune, kumunbed okad korem kuu kebenoon.
Kebenoone kwane wene awas ayoobmim dowan kereen.
45 Kwaneen kuu aron yurindo. Kwane, kurikuri boyambib darewoob
niindem aom ye ambongko dem yaa kebeniwen ye dabua nomkono kuu
biringkane ayoob keroon.
46 Kwanoone, Yesu kuu naawonmo komkoon, “Ambe, ne wadkeri kuu eb
yaa kabdaan.” ande inum yeenbon narekore bobnoon.
47 Kwanoone, Romdan yi ana nangmi korok kuu kuyaa doreen kumbed
komarewa kamoon kuu wedmekore, God yaningko kankoonene yedmoon,
“Anam kuu karub kee yorokmo ye karub kii!” andoon.
48 Kwane, nimakarub yemoon kuu komarewa kamaneen kuu wedmi
dowad kuyaa nedbe keenombiriwen. Kwane, komarewa kamoon kuu
wedmekorib, mimyob wande abadkono yaa wangkanabe ika ambiwoom
winiwen.
49 Kwane, Yesu yangkodmia korem kangkon kuyaa doriib. Yena kuu nima
Galeli yaambed ye yoman miniwendan. Yi korem kuu ambab areb dobere
komarewa kamoon yaa keenombiriwen.

Yesu Ye Id Kuu Mangkiwen
(Mt 27:57-61, Mk 15:42-47, Yn 19:38-42)

50-51 Yuudan yi taun Arimateaman maa yaningko Yosef kangkon kuyaa
doreen. Ye kuu yorokmo ye karub amun. Ye kuu Godbed korok kere ooni
yaron munuk ande meedmeen ye karub. Ye kuu Yuudan yi korok korok
wengyundidan Sanidirin aom kuu ye aningkoyiib, kumban ye kuu korok
korok yenambed Yesu ayem ande dakmiwen kuu ye ee andindo.

52 Kwane, ye kuu wene Pailet yaa kaamonoone ee andoone, Yesu ye bob id
kandande wonoon.
53 Kowe, Yosef kuu Yesu ye bob id at ming arimbed kan kubuderene dabua
doboob kawanmombed bedmenoon. Kwanekore, Yesu ye bob id kuu kan-
wene dumnaddem baangke nidke ongmiwen aom kowoon. Bobkonombon
dem kee karub bob maa kuyaom kowindo.
54 Aron kee Sabat ye nekwanabi aron. Aron kubunandamuun kowe, Sabat
aron kuu andowandamuun.
55 Kwane, nima Galeli yaambed Yesu yoom miniwendan kuu Yosef ye
yoman winiwen. Kwane dem kuu wedmenib, Yesu ye bob id kumaom
komarewa kowoone angkimboroon kuu wedmiwen.
56 Kwanekorib, nima kuu ambiyoom winiwen. Wenekorib, baeb amun
yemaniib bob id yaa ambeni yeman ye muramurayiib nekwiwen. Kwane,
Sabat aron ari kuu Moses ye amob yaa yedme kowoon kwamune dibere
yiidkiwen.

24

Bobnoon Yirimbed Ika Demboon
(Mt 28:1-10, Mk 16:1-8, Yn 20:1-8)

1 Kwane, Sande ari amkimo kaimbed, nima kuu baeb amun yeman
nekwiwen kuu benib dumnaddem bobkonombon yaa winiwen.
2 Wene wedmiiwe, dumnaddem bobkonombon ambongko kebeniwen ye
bot kuu kan boronmo angkanoon.
3 Kumban kuyaom awuniwen kuu Yariman Yesu ye bob id kuu wedmindo.
4 Kowe, yi kuu kwane komarewa keroon kii ande kerebkarab kamiiwe,
kwane kuyaambed karub ayoob yi ebkad yaa nambirimo kumbed mene yi
angkara dobiriwen.
5 Kwaniiwe, nima kuu uni darewoowiib kumbed bumangkenib korok kan
kubune okad yiri badmendiwen.
Kumban karubbed yi yaa yedmiwen, “Yiib kuu komandiwed wad doreen
ye karub yaa kuu bobkonombon aombed ande onmiib?
6 Ye kuu keyaomban, demboon kii! Ye kuu yiib yoom Galeli yaambed komo
yedmendoon kuu meenime. Kwane yedmoon kuu
7 ‘Karub Ye Mingki kuu ambarakmidan yi dingki ari kowaniiwe, at ming
arimbed aye kowaniiwe bobnaneen, kumban aron ayoobmim arimbed ika
dembaneen.’ andoon kui.” andiwen.
8 Kwanandiiwe, yi kuu Yesumbed anuk yi yaa kwane daandoon ye weng
kuu meeniwen.
9 Kwane, bobkonombon yirimbed ika miniwen kuu kedmengkandeendan
11iib yoom yena kuyaa doriib korem yoom yaa weng korem daandiwen.
10 Nima winiwen kuu Meri Magdalen yoom, Yoana yoom, Yems yawaan
Meri yoom, nima yena yoombed ye apasodan keyaa kwamune daandiwen.
11 Kumban yi kuu nima yi weng kuu anamban andiwen, amborom kuu
nima yi weng yi yaa daandiwen kuu idiibban areb ande meeniwen kowe.
12 Kumban Pita kuu yaro kabaanmo wene bobkonombon yiri wonoon.
Wene ambongko yaambed awunbe dumnaddem bobkonombon aom wed-
moon kuu ye id yaa bedmiwen ye ebkadmo angkeen. Kwane, ika wenene
komarewa keroon kee ande kerebkarab kamenmo wonoon.

Kambong Emayus Kiwaan Ari

13 Kwane kuyaron arimbed, Yesu ye kedmengkandeendan ayoob kuu
Yerusalem yaambed kambong Emayus kiwaan ari winiwen. Yonka wini kuu
awas ayoob yeman.

14 Kwane wedya kuu, yi kuu komarewa keroon kuu yikareb neman daanoon daanoon kamiwen.
15-17 Kwane, yikareb kubiyiibban dakmenib andangkaiwe, Yesu kuu yekareb kwane angkadere yi diambed ye yoom kwane winiwen. Kumban Yesu kuu yikaadkeruni kuu Godbed kebendoon kowe, ye kuu karub maa ande meeniwen.
Kwane, Yesumbed yi yaa kaamondoon, “Yiib kuu ibmo wenonib komo dowad andangkiwen?” andoon.
Kwanandoone, yi kuu yinmone dobiriiwe,
18 yi ayoob ye karub maa yaningko Kileopas kumbed kaamonenoon, “Eb kuu Yerusalem yaa owod weneeb manok kuu kuyaom komarewa keroon kuu ebkaadbankowoo?” andoon.
19 Kwanandoone, Yesumbed yi yaa kaamondoon, “Komarewa keroonkob?” andoon.
Kwanandoone, yimbed inandiwen, “Yesu Nasaretman kui. Ye kuu profesiman, ye kuu God ye aromkono yaambed kami yemooniib wengiib ongmenaboon. Nimakarub kuu ye kuu karub amun yeman andimaib.
20-21 Nubbed meenuwen kuu yembed Israeldan kuu yi ambarakmi yaa biddaneen ye karub kii. Kumban ye kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib nub korok korok yenayiibbed wengyundanenib aye kowi yeman ande yedmiwen. Kwane, yimbed Romdan yi dingki ari kowiiwe, ye kuu at ming yaa bakumbed dariiwe bobnoon. Kedi. Bobnoon yaambed mene kibikee aron ayoobmim kereen.
22 “Ma, nub nima yenambed nub yaa binangki weng yena daandiwen. Kibik amkimo bobkonombon aom winiwen,
23 kumban ye bob id kuu wedmindo. Kuned engyus wane wedmendiiwe yimbed nima yaa yedmendiwen kuu ‘Ye kuu wadkeroon kii.’ andiiwe, nimambed yi weng kuu nub yaa kanmene daandiwen.
24 Kwane, nub angkodmia yena kangkon wene konombon yiri wedmiwen kuu nimambed dakmiwen areb keroon kowe, ye kuu wedmenindo.” andiwen.
25 Kwanandiiwe, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Yiib kuu ongme meenimokbandan kere profesidanbed dakmiwen yaa kuu anam andindodan areb keriwen.
26 Yimbed yedmiwen kuu ‘Godbed kinaneena mananeenman Keresu kuu kwamune durud yewed kandekored ye nambiri aom aomnaneen.’ andiwen.” andoon.
27 Kwanekore, Yesumbed ye dowad Moses ye wengiib profesidan yi wengiib ibduruk kedmengkandekore, God Ye Weng Karadmo kumundin yaambed kedmengkandoon.
28 Kwane, yi kuu mene kambong Emayus dia nandiwen. Kwanekorib, Yesu kuu Emayus burudande wanande kamemoon areb kamoon.
29 Kumban yi ayoobbed ye yaa nangkane yedmiwen, “Aron kubuneen miriknandamuun kowe, nub yoom doberekoruwa.” andiwen. Kwanandiiwe, ye kuu yi yoom dobiri yeman wonoon.
30 Kwane, ye kuu yi yoom arak yaa diberenib, om kande eso andekore, domangkane yi yaa bangkandoon.
31 Kwanoone, yi inamen kuu nandoone, ye kuu Yesu kii ande kaadkere meeneniwen. Kwaniiwe, yi indob arimbed ye kuu angkanoon.
32 Kwanoone, yikareb man yedmenoon yedmenoon kamiwen, “Kwane, Yesumbed kiwaan ari yarene nub yaa God Ye Weng Karadmo yaambed daandoon kuu, amot areb komberene nub niindem aom denemoon areb keroon kii.” andiwen.

33 Kwane kuyaambed, yaro dore ika wene Yerusalem nandekorib, kedmengkandeendan 11iib yoom karub yena yoom nedbiwen yaa winiwen.
34 Winiiwe, nedbiwendanbed yedmiwen, “Yariman kuu anam bobnoon yirimbed demboon kii! Yekareb Saimon yaa korokbenoon.” andiwen.
35 Kwanandiiwe, karub ayoobbed kiwaan wedyambed komarewa keroon kuu daandiwen. Kwane, yembed om domangkekore bangkandoone, yi inamen nandoone ye kuu Yesu ande kaadkere meeniwen ye weng kangkon dakmiwen.

Yesumbed Ye Kedmengkandeendan Yaa Angkadoroon

36 Kwane, karub ayoob kuu kwane dakmiiwe, Yesu kuu yekareb mimyamo keriwen aom dangkaro doberene yedmoon, “Yiib yaa yewenub kerok.” andoon.
37 Kwanoone, yi kuu unenib binangkiwen, amborom kuu yimbed meeniwen kuu ye kingkin wedmenuwen manok andiwen.
38 Kumban yembed yi yaa yedmoon, “Yiib komande uniwen? Ku wedmiwen yaa kuu komande kerebkarab kamiib?
39 Ne dingkia yona yaa wedmime. Nembed kei! Badmewe wedmime. Kingkin kuu yoma konoyayiibban, ne kee wedmewiib arebban.” andoon.
40 Yesu kuu kwane dakmekore, ye dingkia yona yaa kuburu kuu korokbendoon.
41 Ye kedmengkandeendan kuu binangkiyiib kubiyiib kumbed kerebkarab kamekorib, anam ande meenindo keriwen kowe, Yesumbed yi yaa kaamondoon, “Yiib kuu keyaa kee animaniiwoo?” andoon.
42 Kwanandoone, yimbed oon arab kamiwen kuu barad baan koniwen.
43 Koniiwe, yi indob arimbed oon kuu anoon.
44 Kwane, yembed yi yaa yedmoon, “Anuk kuu ne kuu yiib yoom doburuwen kuu kekee dakmaan, Moses ye amob wengiib profesidan yi wengiib kurikuri yokiib yaa weng korem ne dowad wongkiwen kuu anam id keraneen.” andoon.
45 Kwane, yembed yi inamen nandoone God Ye Weng Karadmo ye weng id kuu meeniwen.
46 Kowe, yembed yi yaa daandoon, “Kwane wongkiwen kuu Godbed Kinaneena Mananeenman Keresu kuu durud yewed konenib aye kowaniiwe bobnaneen, kumban aron ayoobmim arimbed ika dembaneen.
47 Kwane, ambarakmi yaa koronde God yaa amonombiwed are nonondandi ye weng kuu ye aningko yaambed ambibkin koremdan yaa kedmengkandaniib. Kwane, Yerusalem yaambed andowe kedmengkandaniib.
48 “Kowe, komarewa kamoon kuu yiib kuu wedmiwendan kui.
49 Nambembed yedme kowoon kuu nembed yiib yaa bangkandaniin kowe, Yerusalem aom dobaraniiwe, Ewen aom yaromkono kondaneenkob.” andoon.

Yesu Ewen Ari Nen Daanoon

50 Kwane, yembed bindore wene Betani diambed ye dingki kankoone yi yaa amun kerundoon.
51 Kwane, amun kerundeene, Yesu kuu Ewen ari nen daanoon.
52 Kwane, yi kuu ye aningko kankoonekorib kubi darewoowiib Yerusalem yaa ika miniwen.
53 Kwanekorib, yi kuu kwane doberenib kurikuri boyambib darewoob yaambed God yaa kubenimo kamiwen.

Yoon
Yesu Ye Weng Amun Yoonbed Wongkoon

Yoon Ye Buk Komo Dowad Wongkoon

Yoon ye buk andowoon yiri kuu Keresu kuu kane kuu ambobandoon. Yoon ye dowaken kuu ye buk kimingkaibdan kuu Yesu kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu, Ye kuu God ye Mingki kii ande anam andibka Ye yaambed wadkeri kandime anded (20:31). Kwane, Yesu komo komo kamenaboon kuye id kuu Yoonbed korokboon. Kwane, Yuudan yi korok korok yedmimaib kuu Yesu ye yoman winiwendan kuu arewa andimaib kowe, Yoonbed inande Yuudan yi inamen kuu arewa ande korokboon.

Wongkoonman

Yoon kuu Yesu ye kedmengkandeendan wad ayoob kuyaom kuu ye kuu maa. Kowe, ye indobbed komo keroon wedmenaboon kuu wongkoon. Yoon kuu “Yesumbed ye mimyob dowaken keenembirimaan ye karub” (13:23, 19:26, 20:2, 21:7,20,24). Wongkoon ye weeb kuu AD 87 areb.

Korok Weng

1. Yesu Kuu Kane Andi Ye Weng (1:1-18)
2. Yesu Kuu God Ye Deme Andowe Awinoon (1:19-51)
3. Yesu Kidangkambon God Ye Deme Awinoon (sapta 2—11)
4. Yesu Burudandoon Ye Orokbon Arimingku Aom Komo Kamoon (sapta 12—19)
5. Yesu Bobnoon Yirimbed Nenkoonoon (20:1-29)
6. Buk Kee Komo Dowad Wongkoon Ye Weng Kowoon (20:30-31)
7. Yesu Galeli Angkambed Angkadoroona Ye Karub Ediib Wedmeniwen (sapta 21)

Weng Kuu Karub Keroon

1 Yimin andowoon yiri kuu Weng doreen, kwane Weng kuu God yoom ibmo dobiriwen, kwane Weng kuu God.
2 Andowoon yiri kuu ye kuu God yoom ibmo dobiriwen.
3 Kumkam korem kuu Weng ye yaambed kowene ongmenaboon, yeyiibbanbed kuu ma ongmindo kui.
4 Weng kuu wadkeri ye ambokab, kwane kuye wadkeri kuu nimakarub korem yi nambiri.
5 Kumun aom kuu nambiri yuroon, kumban kumunbed nambiri kuu kebenenindeban keroon.
6 Karub maa God yaambed kowoona monoon kuu, yaningko kuu Yoon.
7 Ye kuu kuye nambiri ye dowad Godbed yedmenoona wengamboroon kuu daandok monoon. Kwanikob ye komo daandoon yaambed nimakarub korem anam andiwed yimin.
8 Yoon ye kumbed ye kuu nambirimban. Ye kuu nambiri ye weng daandi ye dowadmo monoon.
9 Nambiri anam kee nimakarub korem yaa nambiri kondimaan kuu okad kiri monoon kii!
10 Kwane, ye kuu okad kiri menene doboroon. Okad kiri kuu ye yaambed ongmoon kumban, okad kiridanbed ye kuu kuiyoo ande kaadkerune baamonindo.
11 Ye kuu yekanmo yaa monoon, kumban yi kuu wedmendandiwen.

12 Kuned kane kanembed ye weng wengambere awinenib ye yaa anam
andiwen kuu, yembed yi kuu God ye dana meed keri ye dowad kingkoon.
13 Yi kuu God ye dana meed keriwen kuu ayowa ayowa dobere dobere
miniwen yaambedban o ambimban yi dowaken yaambedban o karub ye
dowaken yaambedban, kukuu God yaambed kui.
14 Weng kee karub kerekore nub aom doboroon. Ye aromkono nambiri
kuu wedmuwen, God ye Mingki mimo ye aromkono nambiri kui, ye kuu
Ambe God yaambed monoon. Ye kuu kabamoon kondoon ye mimyob
dowakeniib anam anamiibbed ibnenoon.
15 Yoonbed ye dowad daande baandoon, “Ne yoman mananeen ye
karub kuu darewoob arimbed, ne arebban, amborom kuu yedin anukbed
doboroon kowe ande daandimain kuye karub kukei.” andoon.
16 Ye kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib anam anamiibbed ib-
nenoon yaambed nub yaa amun kerundi yemoon kondimaan.
17 Kedi, amob kuu Moses yaambed kowe kondoon, kumban kabamoon
kondoon ye mimyob dowakeniib anam anamiib kuu Yesu Keresu yaambed
kowe kondoon.
18 Kane kane mim kuu God ma wedmenindo, kumban ye Dana Mingki
mimo, ye kuu God kumbed ye yoom Ambe God yoom kuu ibmo kowe, ye
kuu God kuu komarewa nub yaa korokbendoon kui.

Yesu Ye Dowad Yoonbed Dakmoon

19 Ke Yoon ye weng kei. Yuudan yi korok korok Yerusalem aom doriib
kumbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yenayiib kurikuri awan-
didan yenayiib ben Yooniib yaa kiribiiwa menenib kaamoniwen, “Eb kuu
kane?” andiwen.
20 Kwanandiiwa, Yoonbed nindorokiibbed yi yaa ongme inandoon, “Ne
kuu Godbed kinaneena mananeenman Keresumban.” andoon.
21 Kwanandoona, yimbed ika kaamoneniwen, “Kwani kowe, ma eb kuu
kane? Eb kuu Elaidyayoo?” andiwen. Kwanandiiwa, Yoonbed yedmoon,
“Ne kuu kuimban.” andoona kaamoneniwen, “Kwani kowe, eb kuu profesi-
man ande meedmuub kuiyoo?” andiiwa, Yoonbed inandoon, “Yii.” andoon.
22 Kwane, yimbed yedmiwen, “Kwani kowe, eb kuu kane kui? Ebmeren ye
dowad inande kondebko, wene karub nub ben kiribiiwa munuwendan kuu
ika wene yedmendem.” andiwen.
23 Kwane, Yoonbed profesiman Aisaiya ye weng keyiib kwane yedmen-
doon, “Ne kuu karub amboon angkambed baande daandimain, ‘Kwane,
Yariman ye dowad kiwaan kuu yorokmo ongmime.’ andimain.” andoon.
24 Kwanandoona, Farisidan yena ben kiribiiwa miniwen kumbed
25 Yoon yaa kaamoniwen, “Kwani kowe, ebka dakmeeb kuu eb kuu
Godbed kinaneena mananeenman Keresumban, eb kuu Elaidyamban, eb
kuu profesiman ande meedmuubban. Kowe, komande nimakarub kuu
baptais kamendeeb?” andiwen.
26 Kwane, Yoonbed inande yedmendoon, “Ne kuu okbed baptais ka-
mendiin, kumban karub mimo yiib aom doreen kuu yiib yiibkaadban.
27 Ye kuu ne yoman mananeenman kui. Nembed ye yonkad nong dud-
mungki kuu ne yiminban, ye kuu aningko ambab ariyiib kowe.” andoon.
28 Kee kwane wonoon kuu ok Yooden kebed yarambed kambong Betani
dia Yoonbed baptais kamendimaan kuyaa kwanoon.

Yesu Kuu God Ye Sibi Mana

29 Kuye awarimbed Yesu kuu Yooniib yaa meneena wedmenekore yed-
moon, “Kee God ye Sibi Mana, okad ye nimakarub korem yi ambarakmi
araneenman kii!

30 Nembed kamune yedmaan kui, ‘Ne yoman mananeen ye karub kuu darewoob arimbed, ne arebban, amborom kuu yedin anukbed doboroon kowe.’ andaan kuye karub kukei.
31 Ne kangkon ye kuu ne nekaadban kumban, nembed okiib baptais kerundimain kuye dowad kuu Israeldan yaa ye nen korokbenaneen.” andoon.
32 Kwanandekore, Yoonbed weng kekane yedmendoon, “Kingkin Karadmo kuu wedmaane ambid aombed on arud areb kumbed kamene ye ari doreen.
33 Ye kuu ne nekaadban kumban okiib baptais kerune ande yedmewoon ye Godbed ne yaa yedmoon, ‘Karub kane kuu Kingkin Karadmombed kamene ye ari dibaraneen kuu Kingkin Karadmoyiib baptais kerunaneen.’ andoon, ne yaa.
34 Kwamunemo wedmaan kowe, dakmiin kuu karub kee God ye Mingki kii.” andoon.

Yesu Ye Kedmengkandaneendan Ibduruk Boon (Mt 4:18-22, Mk 1:14-20, Lk 5:1-11)

35 Kwane kuye awarimbed, Yoon kuu ye kedmengkandeendan ayoob yoom angkon kuyaa doriiwa,
36 Yesu kuu meneen. Meneene, Yoonbed wedmenekore yedmoon, “Kedi, yakuu God ye Sibi Mana meneen kii!” andoon.
37 Kee kwane Yoonbed yedmoona ye kedmengkandeendan ayoob kuu kwane Yesu ye yoman winiwen.
38 Kwaniiwe, Yesu amonombe anuk yi ayoob ku meniib yaa wedmendene kaamondoon, “Yiib kuu komarewa?” andoon.
Andoona, yimbed inandiwen, “Rebai.” (weng id kuu kedmengkandi korok) “Eb kuu kunayambed dobirimaab?” andiwen.
39 Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Yiibka mene wedmime.” andoon. Kwane, yi kuu wene yembed dobirimaan kuu wedmiwen. Kwane, aron kuu 4 oklok areb yaa doreen kowe, kuye aronki kuu ye yoom dobiriwen.
40 Yesu ye yoman wonoon karub mim maa kuyaa kuu Saimon Pita ye aagorok Endru kui.
41 Endrumbed ibduruk awinoon kuu ye aagorok Saimon kerekanmo wene yedmenoon, “Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu wedmenuwen kii.” andoon. (Keresu Hibru wengbed kuu “Mesaiya” kui.)
42 Kwanandekore, nen Yesuyiib yaa wonoona Yesumbed Saimon yaa wedmene yedmoon, “Eb kuu Yoon ye mingki Saimon. Kumban eb kuu Sefas yedmimamaniib kii.” andoon. (Aningko kuye weng id kuu Pita.)

Filip Yoom Natenio Yoom Yaa Baandoon

43 Kwane kuye awari, Yesu kuu Galeli angka wanandamene meenoon. Kwane, Filip wedmenekore yedmenoon, “Eb ne yoman mene.” andoon.
44 Filip yoom Endru yoom Pita yoom kuu kambong mimodan, kambong Betsaidadan kui.
45 Kwane, Filipbed Natenio wedmenekore yedmoon, “Mosesbed ye amob weng aombed wongkoon ye karub, profesidanbed ye dowad kwangkon wongkiwen kuu wedmenuwen. Kukuu Yesu Nasaretman, Yosef ye mingki kui.” andoon.
46 Kwanandoona, Nateniombed kaamonoon, “Nasaret kuyaombed kwamune ye karub ma mananeenoo?” andoon. Kwane, Filipbed inande yedmoon, “Mene wedme.” andoon.
47 Kwane, Natenio meneena Yesumbed wedmene yedmoon, “Karub kee Israelman anam kii. Ye yaa kuu dudiyiibban.” andoon.

48 Kwanandoona, Nateniombed kaamonoon, “Komarewa kere ne kuu
ebkaadkerewen?” andoon.
Andoona, Yesumbed man inande yedmoon, “Filipbed eb yaa baandindo
kumbed eb kuu yedob at kubun yiri doreeb kuu wedmebdaan.” andoon.
49 Kwanandoona, Nateniombed yedme nare yedmoon, “Kedmengkandi
korok, eb kuu God ye Mingki, kwane eb kuu Israeldan yi King kii!” andoon.
50 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Eb kuu yedob at kubun aom doreewa
wedmebdaan andaan kumbed eb ne yaa anam andeewoo? Kedi, ke kwanan-
daan kee burudande yeka mamaa yeman yena kwane korokbebdaniina
wedmaneeb.” andoon.
51 Kwanandekore, yi yaa yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anammo yed-
mendaan kei, yiib kuu wedmaniiwa ambid arimbed ambongko maa nanda-
neena engyus kuu Karub Ye Mingki ari kubune daane kamaniib.” andoon.

2

Yesumbed Ok Kuu Amonombe Wain Ok Ongmoon

1 Aron ayoobmim arimbed kambong Kena Galeli angka wonong orok
derebi andowiwen kowe, Yesu ye awaan kuu kuyaa wuneen.
2 Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kwangkon yiyiib
wonong orokbon kuyaa minime ande dowok keendiiwe miniwen.
3 Kwane, wain ok kuu orokdanbed yoobkane dowan keriwen kowe, Yesu
ye awaanbed ye yaa yedmeneen, “Yi wain ok kuu dowan.” andeen.
4 Kumban Yesumbed inande yedmoon, “Ena, neyiib nen kumaom
daboknewaab, amborom kuu ne aron kuu mokabik minindo kowe.” an-
doon.
5 Kwane, awaanbed demedan yaa yedmeen, “Yembed komo dakmoka,
kuyaamo kwane awinime.” andeen.
6 Ok yeman botbed ongmiwen kumbed Yuudan yi amowamob yaambed
oganabi yeman benmeyiib dia dangoon. Ok kuyaom yuungkimaib kuu
mimo aom kuu 20 o 30 galon areb kuyaa.
7 Kwane, Yesumbed demedan yaa yedmendoon, “Ok kuyaom bunabime.”
andoon. Kwane, yimbed bunabiiwe daamene yaro badbadmo keroon.
8 Kwanekore, yembed yedmoon, “Ok bunabiwen kuu yena kuu orok
yariman yaa konime.” andoon. Kwane, demedanbed ok yuundenib wene
orok yariman yaa koniwen.
9 Kumban ok kuu amonombe wain ok keroon. Kwane, orok yariman
ane wedmoon kumban, wain ok kee kunayambed monoon kuu yekaadban,
demedan yimbedmo yi yikaadkeriwen. Kwane, orok yarimanbed wonong
awanandameen ye karub yaa baandekore
10 yedmenoon, “Orokbon yaa kuu wain ok amun kudin bangkandaiwe
ane dowan kere awarak yaane yomanbed od embeng ye wain ok ambod
amunban bangkandimaib. Kumban eb kuu ambod amun yeman ye wain
ok kuu kibirebmombed bangkandeeb kii.” andoon.
11 Kee Yesumbed ibduruk yeka mamaa ye dud kami ongmoon kuu kam-
bong Kena Galeli angkambed. Kwane, ye aromkono nambiri korokboona,
ye kedmengkandeendan kuu wedmekoriwa ye yaa anam ande meeniwen.
12 Kuye yoman kuu Yesu yoom ye awaan yoom Yesu ye damana yoom
ye kedmengkandeendan yoom kambong Kapeenaum yiri wene kuyaa kuu
aron yemoonban dobiriwen.

Yesumbed Kurikuri Boyambib Darewoob Aroon
(Mt 21:12-22, Mk 11:12-19, Lk 19:45-48)

13 Yuudan yi Burudandoon ye orok aron dia kere wenuun kowe, Yesu kuu
Yerusalem aom wonoon.
14 Kwane, kurikuri boyambib darewoob kuuk aom wedmoonka, karub
yena kuu buromakauyiib sibiyiib on arudiib berengkanabiiwe kwane
karub yena kuu arak yaa dibonib od ingke baib.
15 Kowe, Yesumbed nong wurud kandene karub buromakauyiib sibiyiib
berengkaib korem kuu yenburoona angkanebiiwa, od murubkob kuu ben
boketawere kwane od ingke baibdan yi arak kuu ben amonombenaboon.
16 Kwane, on arud berengkaibdan yaa yedmoon, “Keyaom kee
angkanime! Komoyiibkob ne Ambe ye ambiwoom kuu berengkimbon
keriwen?” andoon.
17 Kwane, ye kedmengkandeendan kuu God Ye Weng aom kurin kwane
wongkoon, “Ne mimyob darewoob kuu eb kurikuri yumbon ye dowadbed
ne kuu amot areb denobewoon.” ande wongkoon kuu meeniwen.
18 Kwane, Yuudan yi korok korokbed Yesu yaa yobdoodmo kaamoneni-
wen, “God ye aromkono wedmi yeman komarewa ongme korokbaneebkob,
anam ebbed kee kwane ambangkeeb kuu yimin andanuub?” andiwen.
19 Kwane, Yesumbed yi yaa inande yedmoon, “Kurikuri boyambib dare-
woob kee monmaraniib kuu aron ayoobmim aombed ika yenbaniin.” an-
doon.
20 Kwane, Yuudanbed inandiwen, “Kurikuri boyambib darewoob kee
weeb 46iibbed yenbiwen, kumban ebbed yedmeeb kuu aron ayoobmim-
mombed yenbaniin andeewoo?” andiwen.
21 Kumban kurikuri boyambib darewoob Yesumbed meene dakmeen kuu
yeka ye id ande dakmeen.
22 Kowe, Yesu bobnoon yiri ika demboon kuye yomanbed, Yesu ye ked-
mengkandeendan kuu Yesumbed kwane dakmoon kuu monkone meeneko-
riwa, God Ye Weng Karadmoyiib Yesu komo yedmooniib kuu anam ande
meeniwen.
23 Yuudan yi Burudandoon ye orok aron aombed, Yesu kuu Yerusalem
aom dorene yeka mamaa ye dud kami ongmenaboone nimakarub wed-
mekoriwa ye yaa anam andiwen.
24 Kumban Yesu kuu nimakarub yi inamen korem kuu yekaadkeroon
kowe, yi yaa daboknindo.
25 Nimakarub yi kerekmen kuu karub maambed yedmenod kaadkerim-
ban, amborom kuu Yesu kuu nimakarub yi inamen meendobenabi korem
yi niindem aom kuu yekaadkeroon kowe.

3

Nikodemus Yaa Kedmengkanoon

1 Yuuman maa yaningko Nikodemus, ye kuu Farisiman kerene Yuudan
korem ooni yi kaunsolman keroon.
2 Ye kuu amnoombed Yesuyiib yaa mene yedmoon, “Kedmengkandi ko-
rok ee, nub nubkaadkeruwen kuu eb kuu kedmengkandi korok Godbed
nenkowoona menewen kui. Amborom kuu yeka mamaa ye dud kami kuu
Godiib eb yaa doreenkob kwamune kuu ongmimaab.” andoon.
3 Kwane, Yesumbed neman inande yedmoon, “Nembed ke anammo yed-
mebdaan kei, God ye oonimbon aom kuu angkon ika woonaneeb kumbed
wedmaneeb.” andoon.
4 Kwanandoone, Nikodemus neman kaamonoon, “Karub kaine aamnoon
kuu komarewa kere angkon woonaneen? Kowe komo kere ika awaan yu
kabeyob aom kuu awunekore ika kuu woonaneenka? Yiminbanii!” andoon.

5 Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Nembed ke anammo yedmebdaan
kei, karub mim kanembed God ye oonimbon aom kuu aomnaanban, kum-
ban okiib Kingkiniib yaambed woonaneen kumbedmo.
6 Nimakarub kuu okaddanbed woonimaib. Kwane kowe kingkin kuu
Kingkin Karadmo yaambed woonimaan.
7 Kowe, ika wooni ye weng kee dakmiin keyaa binangkimban.
8 Nuub kuu ye dowakenmo kunaya awuune wanandameen kuu kwane
kuyaa winimaan. Kwane kuna weneen o kunayambed monoon kuu baa-
monindeban. Kowe nimakarub korem Kingkin Karadmo yaambed woon-
iwen kuu kwamune.” andoon.
9 Kwanandoone, Nikodemusbed neman kaamonoon, “Kee komarewa
kwananeen?” andoon.
10 Kwane, Yesumbed man inandunoon, “Eb kuu Israeldan yi
kedmengkandi korok darewoob kumbed akee, komande kaadkerindo
kerewen?
11 Nembed ke anammo yedmebdaan kei, nub kuu komo nubkaadker-
iwen kumbed dakmimaub. Kwane nuwiib wedmimaub kumbed dakme
korokbimaub. Kumban yiib kuu nubbed komo dakme korokbimaub kuu ma
wengambere awine kandimokban.
12 Ne kuu okad kiri ye dobiri yaambed koweni dakmaan kumban, eb kuu
ne yaa anam anduwokban. Kwani kowe, Ewen ari ye dobiri ye kerekmen
yaambed dakmaniin kuu komarewa anam kiyi anduwaneeb? Dowan!
13 Karub mim kanembed Ewen aom kuu ma winindo kumban, karub mim
yembedmo Ewen aombed monoon kuu Karub Ye Mingki yembedmo kui.
14 “Mosesbed amiibban ye amboon angka niin kuu at arimbed
kankoonoon areb kuu, Karub Ye Mingki yaa kwangkon kwananiib.
15 Kuyaa kuu kane kanembed ye yaa anam andaniib kuu wadkeri aron
korem korem kandaniib.
16 Kwamune, God kuu okad nimakarub yaa ye mimyob dowaken dare-
woob keendoon kumbed ye Mingki mimo kondoon. Kowe, kane kanembed
ye yaa anam andaniib kuu bobnaibban, wadkeri aron korem korem kan-
daniib.
17 Kwane, God kuu ye Mingki okad nimakarub yaa kowoona monoon kuu
ye yaambed bobni yaa burudande bindi ye dowad monoon, wengyunde
dabab kondi dowad minindo.
18 “Kane kane ye yaa anam andaniib kuu yi yaa wengyunde dabab
kondaanban, kumban kane kanembed God ye Mingki mimo yaa anam
andaibban kuu yi yaa wengyunde dabab konde dowan keroon kii.
19 Wengyundi ye weng kuu kamune kii, Nambiri kuu okad yiri monoon,
kumban nimakarub kuu nambiri korondenib kumunbed yi dowaken dare-
woob keriwen, amborom kuu yi kuu arewamo kamimaib kowe.
20 Karub korem kanembed arewa kamimaib kuu nambiri yaa kuu arud
wandembirimaib kowe, nambiri yaa kuu manaibban keriwen, amborom
kuu komo ambangkiwen kuu ben dian yuraan andiwed kowe uniwen.
21 Kumban kane kanembed anam anam yaambed awine dobirimaib kuu
nambiri aom aomdaraniib. Kwane, komo kamiwen kuu God yaambed
kwaniwen kuu dianbonmo keraneen.” andoon.

Yoon Baptaismanbed Yesu Ye Dowad Dakmoon

22 Keye yoman, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kuu siti
domonde Yudea ye kambong kambong yaa winiwen. Kwane kuyaambed
aron yena yi yoom doberene kuyaambed nimakarub baptais kerimaan.

23 Kuyaron kuu Yoon kuu kambong Salim dia Aenon yaambed nimakarub
yemoon baptais dowad womoniyiibban menebiiwa baptais kamenandeen,
amborom kuu kuyaa kuu ok yemoon kowe.
24 Kwanoon kuu Yoon kuu wii aom kankamonindo yaron yaambed.
25 Kwane, Yoon ye kedmengkandeendan dore Yuuman maa dore okambe
yimin kere kurikuri kami ye amowamob yaambed wengbiriwen.
26 Kwane, Yoon yaa menenib yedmiwen, “Kedmengkandi korok ee,
Yooden yara wim yaa menene ewiib yaa doboroon ye karub, ebbed ye
dowad dakme korokbendewen kui, ye kuu baptais kameena nimakarub
korem kuu ye yaa wenebiib kii.” andiwen.
27 Kwane kuyaa kuu Yoonbed inandoon, “Karub kuu Ewen arimbed komo
konoon kumbedmo awine kandaneen.
28 Nembed yedmaan, ‘Ne kuu Godbed kinoona monoonman Keresumban,
kumban ne kuu ye dowad nedin Godbed nenkowoonkob manaan.’ andaan
kuu yiib yiibkaadkeriwen kui.
29 Wonong boriwen kuu karub kane yaa boreniwen kuu kuye wonong.
Ye awani ye angkodmi awanimbon kuyaa wonoon kuu boriwenman yaa
wengambarande meenme dibirimaan. Kowe ye wengiib wengambirimaan
kuu kubi darewoob kerimaan. Ne kubi kuu kwamune areb, yiminmo
keroon.
30 Yesu kuu darewoob ari keraneene, ne kuu embeng yiri keraniin.”
andoon, Yoonbed.
31 Arimbed monoonman kuu ye kuu arimbed korem kuu burudadmoon.
Ma okad kirimbed monoonman kuu okad kiriman kowe, ye dakmi kuu
okad kiridanbed dakmimaib kwanemo. Ewen arimbed monoonman kuu
yembedmo korem burudandoon arimbed.
32 Yembed wedmooniib wengamboroonniib kuu dakme korokbendoon
kumban, nimakarub korem kuu wengamberedandiwen ma awine
kandindo.
33 Kowe kane kanembed arimbed monoonman ye weng wengambere
awine kandiwen kuu “God kuu anammo kii.” andiwen.
34 Kane kuu Godbed nenkowoona monoon kuu God ye weng dakmimaan,
amborom kuu God kuu ye Kingkin yiminmo konoon kowe.
35 Awodki kuu Dana Mingki yaa mimyob dowaken keenoon kowe,
kumkam korem kuu ye dingki ari wuroon.
36 Kane kanembed Dana Mingki yaa anam andiwen kuu wadkeri aron ko-
rem yeman kuu kandiwen, kumban kane kanembed Dana Mingki ye weng
wengambere awine kandindo kuu wadkeri kuu wedmaibban, amborom
kuu God ye norin arud darewoob kuu yi ari kowaneene angkimbaraneen.

4

Yesu Yoom Samaria Wonong Yoom

1 Yariman Yesu kuu Yoon burudande kedmengkandeendan yemoon
yemooniib bene baptais kamoon kuu Farisidanbed wengambiriwen.
2 Anam kukuu baptais kamendiib kuu ye kedmengkandeendanbed
kamiib, Yesu yembedban.
3 Kwane, wengambiriwen kuu yekaadkerekore Yudea domonde ika yook-
men Galeli angka wonoon.
4 Kuned Yudea dore Galeli dore wedya kuu ambibkin Samaria kowe,
Samaria nandoon.
5 Kowe, ye kuu mene Samaria aom taun maa Saikaa andimaib yaa
monoon. Kuye dia okad kuu Yekobbed ye dana Yosef yaa konoone,

6 kuyaa kuu Yekob ye okdobon angkuun. Kwane, kiwaan meniib kumbed
Yesu kuu yonka ambab monoon kowe, aromkono dowan kerene aronkob
arimbed okdobon kuyaa dibeen.
7-8 Ye kedmengkandeendan kuu taun aom animan berengkok wini-
wen. Winiwena, Samaria wonong kuu ok yuundok muneen. Menuune,
Yesumbed yedmendoon, “Ubbed ok maa yuun kawaneewa ananiinoo?”
andoon.
9 Kumban Yuudaniib Samariadaniib kuu ma dabokne wimokban kowe,
Samaria wonongbed Yesu yaa inandeen, “Ma eb kuu Yuuman, ne kuu
Samaria wonong kowe, komo dowad ‘Ne yaa ok maa yuun kawaneewa
ananiinoo?’ ande kaamowewen?” andeen.
10 Anduune, Yesumbed inandundoon, “Ub kuu Godbed komo munob kon-
dooniib ne kuu kaneyiib kuu ubkaadkerewen karen, ub kuu kaamoweewa
wadkeri ok kabdaana anewen karen.” andoon.
11 Kwane, wonongbed man inandeen, “Korok aa, ma ok kuu kongdem yiri
kereene eb kuu yuungki yeman ma maandindo. Kwani kuu wadkeri ok kee
kunayambed yuundaneeb?
12 Nub awo aman yiri Yekob kuu ye okdobon kee yeyiib animamoone,
ye meediib ye sibi kawiib buromakauyiib kuu kuyaambed animaiwe, nub
awoya yaa kondoonaa! Ebbed ye burudande ebbed darewoob kerandewe-
doo?” andeen.
13 Kwananduune, Yesumbed inandoon, “Ok kekeembed ananiib kuu ika
ok moom keraniib,
14 kumban kane kuu nembed ok konaniin kumbed ananeen kuu ika
ok moom ma keraanban. Anamaa, nembed ok kee konaniin kuyiib kuu
kirubdem kere yingke kamenene wadkeri aron korem yeman keraneen.”
andoon.
15 Kwane, wonongbed yedmeneen, “Korok ee, ok kuu neyiib maaweewa,
ok moomiib kerimban kereni, okdobon keyaa mene yuungkanabembiri kuu
koronda.” andeen.
16 Kwananduuna, Yesumbed yedmendoon, “Wene ub karub yedmenebko,
ye yoom ikakman minime.” andoon.
17 Kwane, yumbed man inandeen, “Ne kuu ne ambiyiibban.” andeen.
Kwane, Yesumbed yedmendoon, “Ubbed ne ambiyiibban ande yedmeeb
kuu yorokmo weng.
18 Kumban anam kuu ubbed anukbed karub awanmewen kuu angkoyiib
kerewen kii, kwane kibireb kuu ub karub yoom dibeeb kuu ub ambimban,
awanindo kii. Ke yedmeeb kee anamaa.” andoon.
19 Kwanandoone, wonongbed yedmeen, “Korok ee, nembed meene wed-
maan kuu eb kuu profesiman kii.
20 Nub awoya yiri kuu aangko karimbed God yaningko kankoonimaib.
Kumban yiib Yuudan kuu Yerusalem aombed yaningko kankoonime andi-
maib.” andeen.
21 Kwane Yesumbed yedmoon, “Wonong ee, ne weng kee awine. Ni-
makarub kuu aangko kwarimbedban Yerusalem aombedban kuu Ambe
God yaningko kankoonaniib kuye aron kuu mananuun kii.
22 Yiib Samariadan kuu yiib koronbed no God yaningko kankoonimaib.
Ma, nub Yuudan kuu kane yaa yaningko kankoonimaub kuu nub nubkaad,
amborom kuu bobni yaa kuu burudande bindi ye weng kuu Yuudan
yaambed kowe.
23 Kumban aron kuu menuun kukuu kibireb kee muneen kii, Ambe God
yaningko kankoonimaibdan anam kuu kingkiniib anammoyiib yaambed

yaningko kankoonaniib, amborom kuu nimakarub kwamunemo kuu ye dowaken kowe.
24 God kuu kingkin ye kerekmen angka doreen kowe, yaningko kankoonidan kuu kingkiniib anammoyiib yaambed yaningko kankoonime." andoon.
25 Kwane wonongbed inandeen, "Nekaadkeraan kuu Godbed Kinaneena Mananeenman, Keresu kui, ye kuu mananeen. Yembed menene inameniiwa meeniyiiwa korem kuu nub yaa ambobande kedmengkandaneen." andeen. (Keresu Hibru wengbed kuu "Mesaiya" kui.)
26 Kwananduune, Yesumbed nadwarene yedmoon, "Ubbed kuu dakmeeb ye karubka ne kei, ne andewed kii." andoon.
27 Kwane, kuyaambed Yesu ye kedmengkandeendan kuu ika mene wedmibka, Yesu kuu wonong yoom dakmiib kowe, yi kuu binangki darewoob keriwen, kumban "Eb kuu komo dowaken kerewenka?" o "Komande yu yoom dakmibka?" ande kamindo.
28 Kwane, wonong kuu yu ok yuundi yeman kuri keende ika taun aom wenenu nimakarub yaa dakmeen,
29 "Mene wedmime, karub kee nembed komo kamaan korem kuu daawoon. Kowe kee Godbed Kinoona Monoonman Keresu keraneen dee kii?" andeen.
30 Kwane, yi kuu taun aombed angkadere Yesuyiib yaa andowe winiwen.
31 Kwane kuye aronbed ye kedmengkandeendanbed yedmiwen, "Kedmengkandi korok ee, animan kee ma ane." andiwen.
32 Kumban Yesumbed yedmendoon, "Ne kangkon ne animaniiwa kuu yiib koron yeman kumbed ne kuu animain." andoon.
33 Kwane, ye kedmengkandeendan kuu yika neman kaamonenoon kaamonenoon kamiwen, "Komarewa karub maa animan kuu kanmene konoonkowoo?" andiwen.
34 Kwane, Yesumbed yedmoon, "Ne animan kuu ne nenkowoona manaan ye God ye dowaken kui, ye deme awine dowan kera.
35 Yiib kuu wood kaningiib dowan keranuun kuu yumu wandi aron kuu kamune ma yedmimaiwoo? Ee, kui. Kwani kowe nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, yiib indob nandenib wedmime, Godbed nimakarub yi niindem aom nekwoon kowe idiib keroon areb yumunoon kowe wandi aron kereen kii.
36 Kedi, kibireb kwangkon yumu wandi ye karub kwangkon ye kakman kuu kandimaan. Kwane kibireb kwangkon, ye kuu wadkeri aron korem ye dowad kab wandimaan. Kwani kowe, kibingkoonmaniib yumu wandi ye karuwiib kuu ibmo kubaniib.
37 Keye weng kee, karub maambed kab kibingkoone karub maambed yumu wandoon kuu anamaa.
38 Yiib arumindo kuyaa kuu nembed 'Wene kab wandime,' ande yedmaan. Kowe karub yena yi yobdood deme ye id kuu yiibbed wande biwen kui." andoon.
39 Kwane, wonongbed "Komo kamaan korem kuu dakmewoon." ande yedmeen kumbed Samariadan taun keyaom doriib yemoon kuu Yesu yaa anam andiwen.
40 Kwane yi ku miniwen kumbed Yesu yaa nangkane yedmeniwen, "Eb kuu nub yoom doberem." ande kamiib kowe, Yesu kuu aron ayoob yi yoom doboroon.
41 Kwane, ye weng ku dakmoon kumbed angkon nimakarub yena yemooniib anam andiwen.

42 Kwane wonong kuyaa yedmendiwen, “Ubbed dakmewen kumbedmo
nub anam andokban, amborom kuu nubka nubkarewiib wengamberenub
kwane kaadkeruwen kuu, anam kuu ye kuu okaddan Bobni Yaa Burudande
Bindi Ye Karub kii.” andiwen.

Yesumbed King Ye Korok Maa Ye Mingki Ongmoon

43 Aron ayoob dowan keruuna, Yesu kuu Galeli angka wonoon.
44 Anuk kuu Yesu yekareb korokboon kuu, profesidan kuu yika ye am-
bibkindanbed yi kuu wedmendandimaib.
45 Kwane, Galeli aom mene awudoroon kuu Galelidanbed kubeniwen,
amborom kuu Yuudan yi Burudandoon ye orokbon Yerusalem aom yiyiib
winiwen kumbed Yesumbed komo ambangkoon korem kuu wedme yikaad-
keriwen kowe.
46 Kowe angkon ika yookmen mimo kambong Kena Galeli angka wonoon.
Anuk kuu kuyaambed ok amonombe wain ok ongmoon. Kwane, king ye
korok maa kuu kuyaa doboroona ye dana mingki kuu taun Kapeenaum aom
anikad angkeen.
47 Kwane dana kuu bobnandamoon kowe, karub kee wengamboroonka
Yesu kuu Yudea angkambed Galeli aom monoon kowe, ye kuu Yesuyiib yaa
wonoon. Wenene, yiri wunubko ebbed ne dana ongme ande nangkanoon.
48 Kwane, Yesumbed yedmenoon, “Yiib kuu yeka mamaa ye dud kamiyiib
yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib kuu wedmekoriwed kumbed
yiib kuu anam andandiwedoo?” andoon.
49 Kumban king ye korokbed yedmoon, “Korok, ne dana bobnindo keye
aron keembed wenemaa.” andoon.
50 Kwane Yesumbed inandoon, “Eb dana kuu amun kere wadkeraneen
kowe meenimban, wene.” andoon.

Kwane karub kee Yesu ye weng wengambere awine kande wonoon.

51 Kwane, karub kuu kiwaan yaa weneena, ye demedanbed weng kan-
mene kiwaan wedyambed durunene dana wadnoon ye weng kuu ye yaa
yedmeniwen.
52 Kwanandiiwa kaamonendoon, “Aron komo yaambed kuu kwanoon?”
andoona, yedmeniwen, “Kinon aron kuu 1 oklok yaambed anikad dowan
keroon.” andiwen.
53 Kwane, awodki kuu meenoon, “Aron kuu kuyaambed, Yesu kuu ‘Eb
dana kuu wadkeraneen.’ ande yedmewoon kiyo.” andoon. Kwanoon
kumbed ye yoom ye nimadana yoom korem yambiwoom doriibdan kuu
anam andiwen.
54 Kowe, Yesu kuu Yudea domonde Galeli ambibkin aom monoon kuu
kami yeka mamaa ye dud kuu ayoob ongmenaboon.

5

Okwumbon Diambon Id Yidnoon Ye Karub Ongmoon

1 Kuye yoman kuu Yesu kuu Yuudan yi Burudandoon ye orok dowad
Yerusalem ari wonoon.
2 Yerusalem aom siti kuuk ye sibi ambongko dia kuu okwumbon angkuun.
Yaningko Hibru wengbed kuu Betsata andimaib. Kuyaa kuu bot dongka
emekdem angkoyiib dowadbed dare kanawanewandiwen.

3-4 Yumbon keyaa kee indob tutiib wana kerewononiib id yidnooniib kuu karub yemoon dangembirimaib.*
5 Karub maa kuu weeb 38iib id yidnoon kuu kuyaa angkeen.
6 Kwane, Yesumbed menene karub kee wedmenekore, karub maa yaambed wengamboroon kuu karub kee kamune aron doboob id yidnoon kowe, Yesumbed kaamonoon, “Eb dowaken amun kera ande meenewenoo?” andoon.
7 Kwane, id yidnoonmanbed inandoon, “Korok, ne kuu karub maa kanembed okwumbon buudmimaan kuyaom kuu awawe nen kamoni ye karuwiibban. Kwane, ne kuu kumaom aomnande kaimain kumban, karub maambed yedin kuyaom aomnimaan.” andoon.
8 Kwane, Yesumbed yedmenoon, “Yaro yeedere. Eb keta nande wene.” andoone,
9 kwane kirodmo amunmo keroona, ye keta nande wonoon.
Kee kwanooniib kuu Sabat aron arimbed.
10 Weneene, Yuudan yi korok korokbed ye yaa yedmeniwen, “Amobbed yedmoon kuu Sabat aron ari kuu eb keta nan wanaabban.” andiwen.
11 Kwanandiiwe, neman inandundoon, “Ne ongmewoon ye karubbed ‘Eb keta nande wene.’ ande yedmewoon.” andoon.
12 Kowe ye yaa kaamoneniwen, “Karub kuu keta nande wene andoon kuu kane yee?” andiwen.
13 Karub kanembed ye ongmoon kuu ye koron, amborom kuu Yesu kuu karub yemoon nimingkaib aom andokbe aomnoon kowe.
14 Kwane, amaanbed kurikuri boyambib darewoob yaa Yesumbed karub kuu wedmenekore yedmenoon, “Meenme, eb kuu angkon ika amun kerewen kowe. Ambarakmi yaa deerewande. Arewa yaa korondaabban kuu dabab darewoob eb anuk yiri ye dabab arebban kandaneeb.” andoon.
15 Kwane, karub kumbed Yesu domonene Yuudan yi korok korok yaa wenene Yesumbed ne ongmewoon ande daandoon.

Yesu Yoom God Yoom Kuu Ibmo

16 Kwane, Yesumbed kwanoon kuu Sabat arimbed kowe, Yuudan yi korok korokbed Yesu yaa manmo keriwen.
17 Kumban Yesumbed yi yaa yedmendoon, “Ne Ambe kuu aron korem kwamune ambangkimaan mene kibikee kowe, ne kangkon kwamunemo ambangkimain.” andoon.
18 Yesu kuu Sabat ye amob domabangkimaan kuye dowadiib God kuu ye Awodki andimaan kowe God kuu ye yoom ibmo ande korokbimaan kuye dowadiib kumbed Yuudan yi korok korokbed aye kowi ye inamen darewoob keriwen.
19 Kwane, Yesumbed inandundoon, “Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, Mingki kuu yeka ye kabamoonmo kuu awinaanban. Kwane, Awodkimbed komo awinimaan kumbedmo wedmene kwane ambangkimaan. Awodkimbed komo ambangkimaan kuu Dana Mingki kwangkon ibmo kere ambangkimaan,
20 amborom kuu Awodkimbed Dana Mingki yaa mimyob dowaken keenimaan kowe, yembed komo awinimaan korem kuu korokbenimaan. Ee, kwane yiib kuu binangkaniib kii, ye yaa kami darewoob darewoob kamunemban yena arimbed Dana Mingki yaa korokbenaneen kowe.

* **5:3-4:** Buk Yoon kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Yi kuu ok buudmi dowad meedmimaib. Aron yabyeb mimo mimombed Yariman ye engyumbed okwumbon yiri buudmimaan. Kwane, kanembed ibduruk okwumbon aom aomnimaan kuu komo arewa keroon kuu wadkere amun kerimaan.

21 Awodkimbed bobni yiri kankoone wadkeri kondimaan kowe, ye Mingki
kwangkon kamunemo kane kane yaa wadkeri kondande dowaken keroon
kuyaa kondimaan.
22 Awodki kuu wengyunde dabab ma kondimokban, wengyundi deme
korem kuu kande Dana Mingki ari kowoon.
23 Kwanoon ye dowad kuu nimakarub korem kuu Awodki yaningko
kankoonimaib areb kwane, Dana Mingki yaningko kwangkon kankoonime
anded. Dana Mingki kuu Awodkimbed nenkowoona monoon kowe, kane
kanembed Dana Mingki yaningko kankoonokban kuu Awodki yaningko
kwangkon kankoonokban keriwen.

Dukni Ye Kiwaaniib Wadkeri Ye Kiwaaniib

24 “Kwani kowe, nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, karub
kanembed ne weng wengambere Godbed ne nenkowoona manaan yaa
anam andoon kuu, wadkeri aron korem kuu kandoon kii. Kowe ye kuu
dabab kandaanban, kwane bobni yaa domone wadkeri yaa yanoon.
25 Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, aron menuun kuu
kibireb kee muneen. Aron kuu kei, kane kane ambarakme kingkin ye
kerekmen yaambed bobnemoon areb keriwendan kuu God ye Mingki ye
weng wengambere awine kandaniib kuu wadkere doraniib.
26 Awodki ye kuu yeka wadkeri ye ambokab kowe, ye Dana Mingki yaa
konoone kamunemo keroon.
27 Kwane, ye yaa kuu wengyunde dabab kondi ye aromkonoyiib konoon,
amborom kuu ye kuu Karub Ye Mingki kowe.
28 “Weng keyaa binangkanabaib. Aron menuun kuu dukniwendan
kwangkon ye weng wengamberenib,
29 yi bobkonombon yirimbed ika dembaniib. Kwane, amun amun kami-
wendan kuu wadkeri kandi ye dowad dembaniib, kumban arewa kamiwen-
dan kuu bene dabab kondaneen ye dowad dembaniib.
30 Neka ne kabamoonmo kuu awinainban. God ye weng wengambirimain
kumbed wengyundimain. Ne wengyundi kuu yorokmo, amborom kuu neka
ne kubi dowadban kwanimain, yedme kowoona manaan ye God ye kubi
dowad kwanimain.

Yesu Kuu God Ye Mingki Kwane Dakmiibdan

31 “Neka nemeren ne dowad daandaniin kumbedmo kuu yiminban kera-
neen.
32 Kumban karub maambed ne dowad yaa daandimaan, ye kuu God kui.
Ne nekaad, ye weng ne dowad dakmeen kuu yiminmo yee.
33 “Yoon, ye yaa kuu yiibbed weng yuk benbidan yedmendiibkob winiiwe,
kwane weng anam kuye dowad kuu daandoon.
34 Nimakarub yi weng ne dowad kuu ne weng yimin keri yemanban,
kumban Yoon ye weng dakmaan kuu yiib ne yaa anam andibka bobni yaa
burudande bindok andid.
35 Yoon kuu lem areb, namberene deneen. Ye weng kuu nambiri areb
kumbed yiib kuu aron dukmen nambiri kuyaa dowaken kerenib kubiwen.
36 “Kumban ne dowad daandoon yeman maambed Yoonbed ne dowad
daandoon burudande darewoob arimbed kukei. Ne Ambembed deme
kawoona awinaan kuu yembed nenkowoona manaan ye korokbendi yeman
kui.
37 Ne Ambe yembed ne nenkowoona manaan kuu ye kangkon ne dowad
daandoon. Kumban yiib kuu ye weng yuudiib ye murubiayiib kuu ma
wedmimokban kerenib,

38 ye weng kuu wengambere kande yiib mimyob aom amuknimokban
keriwen, amborom kuu Ambembed ne nenkowoona manaan kuyaa kuu
yiibbed anam andenindo kii.
39 Yiib kuu God Ye Weng Karadmo kuu kimingke andangkembirimaib
kumbed wadkeri aron korem yeman kandanuub manok ande kamimaib.
Kedi, God Ye Weng Karadmo kee dakmeen kuu ne dowad dakmeen,
40 kumban yiib kuu mene wadkeri kandi dowad kuu ne yaa wunekariwen.
41 "Ne kuu karubbed kubewe amun andewime ande meenimokban,
42 kumban yiib meeni kuu nekaad. Ne nekaad kuu God ye mimyob
dowakeniib yiib niindem aom ma angkokban keriwen.
43 Ne kuu Ambe yaromkonombed manaan, kumban yiib kuu ne yaa anam
ande awinindo. Kwane, yiib kuu karub mamaambed yeka yaromkonombed
mananeen kuu ye yaa wengambere amun ande awinenaniib kii.
44 Yiib kuu karub yiib amborongaad yaambed neman karub amun ande
kubenoon kubenoon kamimaib. Kumban yiib kuu yembedmo ye God
ye dowaken yaambed doburubko nub yaa karub amun ande kubendok
andimokban. Kwaniyiib kowe, komarewa kere ne yaa anam anduwaniib?
45 "Kwani kowe, nembed Ambe ye arinambo ari yiib wengyundandaniin
ande meenaib. Yiibka mene anam andiwen kuu Moses kuu nub awandi ye
karub kuyaa kowiwen kowe, Mosesbed yiib yaa kuu wengyundandaneen
kii.
46 Yiib kuu Moses yaa anam anduniwen karen, ne yaa kangkon anam
andiwen karen, amborom kuu Moses ye kuu ne dowad wongkoon kowe.
47 Kumban yiib kuu yembed wongkoon ande anam andunindo kowe,
komarewa angkon ne weng kee dakmiin keyaa kee wengambere anam
andaniib? Dowan." andoon.

6

Yesumbed 5,000iib Animan Bangkandoon
(Mt 14:13-21, Mk 6:30-44, Lk 9:10-17)

1 Kee kwanoon kuye yoman, Yesu kuu ok bowan Galeli yara yanoon. (Kuu
ok bowan Taiberias andimaib.)
2 Kwane, kadaareb yemoon Yesu ye yoman winiwen, amborom kuu wed-
meniiwa yeka mamaa ye dud kamimbed bob anikad korere ongmenaboona
amun keriwen kowe.
3 Kwane, Yesu kuu wene aangko kawene aangko kebed yaa ye ked-
mengkandeendan yoom dibiriwen.
4 Yuudan yi Burudandoon ye orok kuye aron kuu dia dore wenuun.
5 Kwane, Yesu kankoone wedmoon kuu kadaareb yemoon kuu yeyiib
yaa menebiib kowe, Filip yaa kaamonenoon, "Animan kuu nimakarub keyi
dowad kuu kee kunayambed berengkanuub?" andoon.
6 Yesu kuu yemeren ye meeni aom komo kerandameen kuu yekaad-
keroon, kumban Filip ye komboon kaamoneni dowadmo kwanandoon.
7 Kwane Filipbed inandunoon, "Wood kaning kaningiib ye deme kakman
kandaneeb kumbed karub mimim yi korem yi animan berengkaneeb kuu yi
korem kuu embengmo ben ananiib." andoon.
8 Kumban ye kedmengkandeenman maa Saimon Pita ye aagorok En-
drumbed kankoone dakmoon,
9 "Kei dana kee baali ye om angkoyiib okyiri oon embeng ayoowiib ben-
monoon kumban, nimakarub korem kee nekwanuub kuu yimin keraanban
kii." andoon.

10 Kwane Yesumbed yedmoon, “Nimakarub kuu awinandibko dibirime.”
andoon. Kereekbonmo kowe nimakarub korem kuu kwari dibiriwen.
Karubmo kimingki kuu 5,000iib areb.
11 Kwane, Yesumbed om kandene God yaa eso andekore nimakarub
diberiib yaa yi dowaken ane iib keraniib yaambed bangkandenmo yaroon.
Kwane areb kuu okyiri oon kwangkon kwamune keroon.
12 Kwane, yi korem kuu anenib mikmone yimin keriwen kowe, Yesumbed
ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Animan korondiwen ye dungkun
dungkun kuu anwaubban kowe, ben wenorime.” andoon.
13 Kwane, om angkoyiib ane korondiwen ye dungkun dungkun biwen
kuu ben kabed darewoob wad ayoowiib aom kambiriiwe ambonmo wire-
wonoon.
14 Kwane, nimakarub kuu kami yeka mamaa dud kuu Yesumbed ong-
moona wedmekorib yedmiwen, “Profesiman darewoob kuu okad yiri man-
aneen andimaib kuu anam kuu ye keiyo.” andiwen.
15 Kwane, nimakarub yi dowaken kuu Yesu kuu nende king kowem ande
meeniwen kuu ye yekaadkeroon kowe, Yesu kuu yekirimo koronde aangko
angka wonoon.

Yesu Ok Ari Dodkanmo Wonoon (Mt 14:22-33, Mk 6:45-56)

16 Mirikne wonoone ye kedmengkandeendan kuu bowan yiri winiwen.
17 Kwane, yi kuu wene ud motod aom aomnekoriwa, bowan kuu andowe
yane ika Kapeenaum yaa yane weniib kumban, Yesu kuu yiyiib yaa mene
durunde daboknindo kwane miriknoon.
18 Kwane, nuub darewoob wuruwoone ok ari kuu oknondok kameen.
19 Kwane, ye kedmengkandeendan kuu ud domenmo weniib ye ambab
kuu kilomita benmeyiib areb kere wedmibka, Yesu kuu ok ari dodkanmo
meneen kowe, uni miin darewoob keriwen.
20 Kumban Yesumbed yi yaa yedmoon, “Unaib, nembed kei.” andoon.
21 Kwane, dowakeniib kerenib Yesu nendenib motod aom kamoniib
kumbed erebnarimban kwane motod kuu yimbed domenmo weniib kuye
okbon yaa yaro wirineen.
22 Kwane kuye awarimbed, kadaareb ok yara kuyaa doriibdan kuu meene
kaadkeriwen kuu motod mimo dobureen kumbed ye kedmengkandeendan
yimbirimo Yesuyiibban motod aom kuu awune winiwen.
23 Kwane, Taiberiasdan kuu yi motod yenambed yaro Yariman Yesumbed
animan be God yaa eso ande bangkandoona aniwen ye yumbon yaa wiribi-
wen.
24 Kwane, yikaadkeriwen kuu Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom
kuu kuyaamban keroona yi kuu motod aom aomne Yesu ande Kapeenaum
yaa yane onmenmo winiwen.

Yesu Kuu Wadkeri Ye Om

25 Kwane ok bowan yarambed wedmenekoriwa kaamoneniwen, “Ked-
mengkandi korok, eb kuu keyaa kee aron komo arimbed menewen?” andi-
wen.
26 Kwane, Yesumbed yi yaa inandunde yedmoon, “Nembed yiib yaa ke
anammo yedmendaan kei, yiib kuu nembed yeka mamaa ye dud kami
ongmenabaan wedmiwen kwande ne ande onmenmo yarokban. Yiib kuu
animan anene yimin keroona korondiwen kwandiwed kei.
27 Kwani kowe, arewa kere deendaneen ye animan ye dowadbed deme
awinaib. Kumban arewa kere deendaanban ye animan ye dowadbed deme
awinime. Kukuu wadkeri aron korem ye animan Karub Ye Mingkimbed

kondaneen kui. Kedi, Ambe Godbed ye yaa kuu dowakeniib kowene kine kowoonman kui." andoon.
28 Kwane, yimbed kaamoniwen, "Komo komo deme God ye dowaken yaambed ambangkanuub?" andiwen.
29 Kwane Yesumbed inandundoon, "God ye dowaken ambangki yiib yaa kuu, yembed yedme kowoona monoonman yaa anam andime anded." andoon.
30 Kwane yimbed inandiwen, "Komo kami yeka mamaa ye dud kuu ongmaneebkob wedmekorub, nub kuu eb yaa anam andanuub? Kwani kowe komo kamaneeb?
31 Nub awoya aman yiri kuu amiibban ye amboon angkambed om mena kuu aniwen. God Ye Weng Karadmombed kwane 'Ewen arimbed yi yaa Mosesbed om animan bangkandoona aniwen.' ande wongkoon." andiwen.
32 Kwanandiiwe, Yesumbed yedmendoon, "Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, Ewen arimbed om animan kuu yiib yaa bangkandoon kuu Mosesbedban. Kukuu ne Ambe Godbed Ewen arimbed om animan anam yiib yaa bangkandimaan,
33 amborom kuu God ye om animan anam kuu Ewen arimbed kamenene okaddan yaa wadkeri kondi ye karub kui." andoon.
34 Kwanandoone yimbed yedmeniwen, "Yariman, kwani kowe om animan kee kwane nub yaa bangkandembere." andiwen.
35 Kwane Yesumbed yi yaa yedmoon, "Ne kuu wadkeri ye om animan. Kane kanembed ne yaa mananeen kuu ma mungi bobnaanban. Kane kanembed ne yaa anam andaneen kuu ma ok moom bobnaanban.
36 Kuned yiib yaa anukbed yedmendaan kuu kamune ika yedmendaniin kei, yiib kuu ne kee wedmewiib kumban anam andewaibban.
37 Nimakarub korem kane kane kuu ne Ambembed bangkawoon kuu ne yaa mananiib. Kowe kanembed ne yaa monoon kuu dankarenainban.
38 "Ne kee Ewen arimbed kee kamanaan kuu neka ne dowaken ambangki dowad minindo. Ne nenkowoona manaan ye God ye dowaken yaambed ambangkok manaan.
39 Yembed ne nenkowoona manaan ye God ye dowaken kuu kei, yembed ne yaa ben kawoondan kuu mimo ma bikne nombaraanban, kwane wene aron yeenbon keraneene yi korem ben yeedere wadkeri kondaniin.
40 Amborom kuu ne Ambe ye dowaken kuu nimakarub korem kanembed ne yaa wedmewe anam andaniib kuu wadkeri aron korem yeman kandaniib kowe. Kwane aron yeenbon yaambed yi kuu benkoobaniin." andoon.
41 Ne kuu Ewen arimbed kamonoon ye om animan kui ande Yesumbed yedmoon kuye dowadbed Yuudan kuu ye yaa andowe kankowe daani yeman keriwen.
42 Kwane yimbed yedmiwen, "Akee Yosef ye mingki Yesu kuiyoo? Ma, ye awodkia awaana kuu nub nubkaad kuda. Komarewakob ne kuu Ewen arimbed kamanaan ande yedmoon ee?" andiwen.
43 Kwane Yesumbed inandoon, "Yiibkanmo kuyaom kankowe daani yeman keraib.
44 Karub kanembed ye dowakenmo ne yaa mini kuu yiminban, Ambembed ye inamen konaneene ne yaa mananeen kumbedmo. Kwane aron yeenbon arimbed ye kuu nen yeedere wadkeri konaniin.
45 Profesidanbed wongkiwen kuu, 'Yi korem kuu Godbed kedmengkandaneen.' ande wongkiwen kui. Karub kanembed Ambe ye weng wengamberene ye kedmengki awine kandaneen kuu ne yaa mananeen.
46 Karub mimo kanembed Ambe kuu ma wedmenindo, kumban karub mimo Ambe God yaambed monoonman yembedmo Ambe kuu wedmenoon.

47 “Kowe nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, karub kanembed
anam andoon kuu aron korem ye wadkeri kandoon kii.
48 Ne kuu wadkeri ye om animan kii.
49 Yiib awoya aman yiri kuu amiibban ye amboon angka om mena aniwen
kumban yi kuu dukniwen.
50 Kumban kekei Ewen arimbed kamonoon ye om animan kuu karub
kanembed kee ananeen kuu bobnaanban.
51 Ne kuu wad doreen ye om animan Ewen arimbed kamonoon kui. Kane
kuu keye om ananeen kuu aron korem dobaraneen. Om kee ne id kui.
Kukuu okaddan korem yaa wadkeri dowad kondaniin.” andoon.
52 Kwane, Yuudan yikanmo kuyaom wengberenabiwen, “Karub kee ko-
marewa kere ye komkad kuu kondaneenkob nub kuu ananuub?” ande
kamiwen.
53 Kwane, Yesumbed yi yaa yedmendoon, “Nembed yiib yaa ke anammo
yedmendaan kei, yiib kuu Karub Ye Mingki ye idiib umkaniib anaibban
keraniib kuu wadkeraibban.
54 Kowe, karub kanembed ne idiib umkaniib ananeen kuu aron korem
ye wadkeri kandaneen, kwane aron yeenbon arimbed ye kuu nen yeedere
wadkeri konaniin.
55 Amborom kuu ne id kuu animan anam, ne umkan kuu ok anam kui.
56 Karub kanembed ne idiib umkaniib ananeen kuu ye kuu ne aom
doreena ne kuu ye aom doriin kii.
57 Kwane, ne Ambe wad doreenmanbed ne nenkonoona manaan kowe, ne
kuu wad doriin. Kwani kowe, kanembed ne idiib umkaniib yaambed ane
dobaraneen kuu wad doraneen.
58 Keye om kee Ewen arimbed kamonoon kui. Yiib awoya aman yiri kuu
om mena aniwen kumban dukniwen. Kumban kanembed om keyaambed
ananeen kuu bobnaanban, aron korem korem wad dobaraneen.” andoon.
59 Yesumbed kee kwane kedmengkande dakmoon kuu kurikuri ambib
embeng Kapeenaum aombed dakmoon.

Yemoon Kuu Yesu Domonene Wenebiwen

60 Kwane dakmoone wengambiriwen kuu ye kedmengkandeendan
yemoonbed yedmiwen, “Keye kedmengki kuu yobdoodii. Kanembed kuyaa
kuu awine kandaneen?” andiwen.
61 Kwane, Yesu kuu yi mungkubmangkab kuu yekaadkeroon kowe kaa-
mondoon, “Weng kee yiib yaa kaarundoonoo?
62 Ma, yiib kuu Karub Ye Mingki kuu kamonoon yaa ika kuyaa kawana-
neene wedmaniib kuu komarewa meenaniib?
63 Wadkeri kuu God ye Kingkinbed kondimaan, karub yi aromkono kuu
ma ambangkindeban. Yiib yaa ne idiib umkaniib anime ande dakmaan
kuye weng kuu kingkin kerekmen yeman, angkon wadkeri kandi yeman
kui.
64 Kumban yiib yena kuu anam andindo.” andoon. Kwanandoon am-
borom kuu andowiwen yirimbed Yesu kuu kane kanembed anam andaib-
baniiwa kanembed ambodanganeeniiwa kuu yekaadkeroon kowe.
65 Kwane ika yedmoon, “Kuye dowad kuu yiib yaa kwamune daandaan
kei, ne yaa mini kuu karub ye dowakenmo kuu yiminban, Ambembed yimin
dowakeniib konaneen kumbed yimin.” andoon.
66 Kwane, keye aron yaambed ye kedmengkandeendan yemoon kuu ye
yoman wini kuu koronde amonombe wenebiwen.
67 Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan wad ayoob yaa kaamonen-
doon, “Yiib kwangkon koronde wanaibbankowoo?” andoon.

68 Kwane, Pitambed inandoon, “Yariman, eb kuu wadkeri aron korem
kondi ye wengiib kowe, nub kuu koronde kane yaa wananuub?
69 Eb kuu God ye Karadmoman ande kaadkere anam anduwen.” andoon.
70 Kwane, Yesumbed inandoon, “Yiib wad ayoowiib kuu nembed kingkaan
kumban, yiib korem mimo kuyaa kuu awad arewa kii!” andoon.
71 Ye kuu Saimon Iskeriot ye dana mingki Yudas ande dakmeen. Yudas kuu
kedmengkandeendan wad ayoowiib kuyaa mim mamaa yembed amaan
Yesu ambodanganeenman kui.

7

Kombon Aom Dobiri Ye Orokbon Yaa Wonoon

1 Keye yoman, Yudea aom yarebi kuu korondoon, amborom kuu Yuudan
yi korok korokbed ye kuu aye kowem ande kamiib kowe, kuye dowadbed
Yesu kuu Galeli angka yareboon.
2 Kwane, Yuudan Kombon Aom Dobiri ye orokbon kuye aron kuu dia
kerewenuun kowe,
3 Yesu ye damanambed ye yaa yedmeniwen, “Eb kuu kemaom kee ko-
ronde Yudea aom wenebko eb yoman weniibdan kuu dud kami yeka mamaa
ebbed ongmenabaneeb kuu wedmenabime.
4 Kane kuu kidangka dobiri ye karub kerande dowaken kerimaan kuu
yemyeb biknende ambangkimokban. Dud kami yeka mamaa kwane am-
bangkaab keroka okaddan korem yaa kuu ebka korokbende.” andiwen.
5 Kwanandiwen amborom kuu Yesu ye damana kumbed ye yaa anam
andunindo kowe.
6 Kwanikob Yesu kuu yi yaa yedmendoon, “Ne aron minindo, mogeed,
kumban yiib yaa kuu aron korem kuu yiminmo.
7 Okad kiridan kuu yiib yaa arud wandembirindeban kumban, ne yaa kuu
arud wandembirimaib, amborom kuu yi arewa kami kara yaa korokbende
dakmiin kowe.
8 Yiib kuu orokbon kuyaa winime. Ne aron kuu minindo kowe, ne kuu
orokbon kuyaa kuu wanainban.” andoon.
9 Kee kwane yedmekore koronde Galeli angka kwane doboroon.
10 Kwane, Yesu ye damanambed orokbon yaa winiwen ye yoman kuu,
Yesu kuu yemyebbed orokbon yaa wonoon.
11 Yuudan yi korok korokbed orokbon kuyaa kuu Yesu andenib onme
kereknonib, “Karub ye kuu kunaya kee?” ande kaamobiwen.
12 Kwane, kadaareb yemoon ku mene nedbiwen kwaom kumbed yika
man yi angkodmia yaa koraawengbed yedmenoon yedmenoon kamenabiib.
Nimakarub yenambed kuu “Ye kuu karub amunaa.” andaiwa, kwane ni-
makarub yenambed kuu “Ye kuu nimakarub birande abdon benweneenaa.”
andaiwa kamiwen.
13 Kumban karub mim kanembed yaro dore nimakarub yemoon ku nedbi-
wen kuyaom kuu ma mongkod daande ye dowad ma dakmindo, amborom
kuu yi kuu yi korok korok yaa unendiwen kowe.

Orokbon Yaa Kedmengkandoon

14 Orokbon yaron wedya doriwen kumbed Yesumbed mene kurikuri
boyambib darewoob ye kuuk aom aomdere andowe kedmengkandoon.
15 Kedmengkandeena, Yuudan yi korok korok kuu binangkanabenib dak-
miwen, “Karub kuu siku ma winindo kumbed ye kaadkeri kuu komarewa
kaadkeroon kii?” andiwen.

16 Kwanandiiwe, Yesumbed man inandundoon, “Nembed kee
kedmengkandiin kuu ne yaambedban. Ne nenkowoona manaanman
kuyaambed menebeen.
17 Karub kane kuu dowaken kerene Godbed ye dowaken keroon yaa am-
bangkaneen kuu, nembed kee kedmengkandiin kuu God yaambed monoon
dee, neka ne meeni dakmiin dee kuu yekareb andangke yekaadkeraneen.
18 Karub kanembed yeka ye aromkonombed dakmaneen kuu yeka ye
aningko kankooni yeman. Kumban karub kanembed ye nenkowoona
monoonman kuye aningko kankooni dowad ambangkaneen kuu anam
anam ye karub, kowe ye yaa kuu dudanabiyiibban.
19 Mosesbed yiib yaa amob kondoonoo? Eeyoo? Kumban yiib mim kuyaa
kane kane kuu amob kuu awine kandindo. Komande ne kuu ayubko bobnok
andiwed?” andoon.
20 Kwanandoone, kadaarebbed inanduniwen, “Eb kuu kanembed an-
dameen kii? Awad arewa kuu eb niindem aom doreenii!” andiwen.
21 Kwane Yesumbed man inandoon, “Ne kuu dud kami yeka mamaa mimo
ongmaana yiib korem kuu binangkiwen.
22 Mosesbed kuu yiib karub dana yi kad wanabime andi ye weng kon-
doon. (Kumban anam kuu Mosesbedban, yiib awoya unyeman yirimbed
andowiwen kii.) Kwani kowe, yiib kuu yiib karub dana yi kad kuu Sabat
aron arimbed wanabimaib kii.
23 Moses ye amob domokbaub andi ye dowad kuu karub dana kad kuu
Sabat aron arimbed wanabimaib. Kwani kowe, komande yiib kuu nembed
Sabat arimbed karub ongmaana korem amun keroon kuye dowadbed ne
yaa norin wanduwiwen?
24 Kwani kowe, bunangkamo wedmenib wengyundaib. Kwane yorokmo
wengyundi ye kerekmen yaambed wengyundime.” andoon.

Yesu Kuu Godbed Kinoona Monoonman Dee Ande Kamiwen

25 Kwane, Yerusalemdan yenambed kekane yedmiwen, “Karub kuu korok
korokbed ayem ande kamiib kuu keiyoo?
26 Kedi, ye kuu kadaareb yi arinambo ari dakmeen kumban, korok
korokbed kuu ye yaa weng ma inande yedmenindo. Kowe, Yesu kuu
Godbed Kinoona Monoonman Keresu kui ande meedmuub ye karub kuu
yikaadkeriwen dee?
27 Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu mananeen kuu, ye kambong
kuu kane kuu karub korem kuu koron keraniib kumban, karub keye kam-
bong kuu nubkaadkeruwen.” andiwen.
28 Kwane, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob ye kuuk aom ked-
mengkandeen yaambed inande baande yedmoon, “Ne kuu yiibkaadkeri-
wenoo? Ne kambong kangkon yiibkaadkeriwenoo? Ne kiri manaan kuu ne
kabamoon minindo, kuned ne nenkowoona manaanman kuu anam. Ye kuu
yiibkaadban,
29 kumban ye kuu nekaad, amborom kuu ne kuu ye yaambed manaan,
yembed nenkowoona manaan kii.” andoon.
30 Kwane, yi kuu Yesu awinenande kamiib kumban, yiminban keriwen,
amborom kuu ye awineni ye aron kerindo kowe.
31 Kuned nimakarub yemoon kuu ye yaa anam andiwen. Kwane yimbed
yedmiwen, “Godbed kinaneena mananeenman Keresu kuu ye kuu Yesu
kee burudande yeka mamaa ye dud kami yemoon yemoon kamaneen dee?
Kowe Yesu kuu Keresu dee?” andiwen.
32 Kadaareb kuu Yesu ye dowad kwamune koraaweng dakmenabiiwa
Farisidan wengamberekoriwa, kurikuri boyambib darewoob ye ooni ye ana
nangmidan ben nongkobiiwe mene Yesu awinenok miniwen.

33 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Ne kuu yiib yoom aron doboobban
dobaraniin. Kwanekori, ne nenkowoona manaanman kuyaa yeyiib yaa
wananiin.
34 Yiib kuu ne ande kereknaniib kumban, yiib kuu ne wedmewaibban.
Angkon nembed wananiin kuyaa kuu yiib kuu winindeban keraniib.” an-
doon.
35 Kwane Yuudan yi korok korok kuu yikanmo dakmenabe yedmiwen,
“Nubbed wenenub ye wedmenaubban yaa kuu kunaya wanandamoned kii?
Nub karub buyokbayok kere Gurik yi kambong kambong yaa dobiriweniib
yaa wene Gurikdan yaa kedmengkandanded dee?
36 Yembed kwane yedmoon kuu nub kuu ye ande kereknanuub kuu
wedmenaubban, kwane ye wananeen kuyaa kuu winindeban keranuub
kwanandoon kuye id kuu komo?” andiwen.
37 Kwane, orokbon ye aronki yeenbon kuu darewoob arimbed kowe,
kuyaron kuu Yesu yaro dorene naawon baande yedmoon, “Kane kanembed
ok moom bobniwen kuu ne yaa mene ok anime.
38 Kwane, kane kanembed ne yaa anam andaniib kuu God Ye Weng
Karadmo aom wongkiwen areb kuu yi mimyob aombed wadkeri ok kuu
iringkobanuun.” andoon.
39 Kee kwane yedmoon kuu Kingkin Karadmo anded. Kane kanembed ye
yaa anam andiwen kuu kandaniib. Kuye aron yaa kuu Kingkin Karadmo
kuu kondindo, amborom kuu Yesu kuu bobne yeedere nambiri ye yumbon
yaa winindo kowe.
40 Kwane, yembed dakmeen kuu wengamberekorib, karub yenambed
yedmiwen, “Kwana kowe, anam kuu profesiman darewoob kiyoo!” andi-
wen.
41 Kwane karub yenambed yedmiwen, “Godbed Kinoona Monoonman
Keresu kuu ye kei.” andiwen. Kwane karub yenambed yedmiwen, “Godbed
kinaneena mananeenman Keresu kuu Galeli angkambed mananeenoo?
Dowan!
42 God Ye Weng Karadmombed kwane ande wongkoon kuu Godbed ki-
naneena mananeenman Keresu kuu Dewid ye awo awoya aman ari kui.
Kwane, Dewidbed doboroon ye kambong Betlehem yaambed woonanuun
kui. Kowe, ye kuyoo? Dowan kii!” andiwen.
43 Kowe, nimakarub korem kuu mene nedbiwen kuyaom kuu Yesu ye
dowadbed wengbere andokbiwen.
44 Karub yena kuu Yesu awinenandamiib kumban, ye yaa karub mim ma
awinenindo.

Yuudan Yi Korok Korok Yi Anam Andinban

45 Kwane, kurikuri boyambib darewoob ooni ye ana nangmidan kuu God
dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Farisidaniib yaa
ika winiiwe korok korokbed kaamonendiwen, “Komoyiibkob Yesu kuu nen
monokban keriib kee?” andiwen.
46 Kwane, ana nangmidanbed inandundiwen, “Karub ma kanembed yem-
bed dakmeen kamune ye kiwaan kuu dakmimokban.” andiiwe,
47 Farisidanbed yedmiwen, “Kwani kowe, yembed yiib kangkon birande
ben ereknewandundoon manoka?
48 Yiib kuu ma yiibkaadkeriiwa korok korok o Farisiman mimo awene ma
Yesu yaa anam andoonoo? Dowan!
49 Kadaareb kee Moses ye amob kuu ma yikaadkerindo keriiwe, God ye
butun kuu yi ari kowoon kii.” andiwen.
50 Kwane, Farisiman maa Nikodemus kuu aron maa anuk Yesuyiib yaa
wonoon kumbed, ye amborongaad yaa yedmoon,

51 “Kwani kowe, nub amobbed yedmoon kuu karub komo kamoon ye
weng kuu yeka dakmaneene kaadkerekoruwed dabab koni kuu yimin.”
andoon.
52 Kwane yimbed inandiwen, “Kwani kowe, eb kwangkon Galelimanoo?
God Ye Weng aom kuu ongme andangke kaadkere ebka wedme. Profesiman
kuu Galeli angkambed ma mananeen andindo.” andiwen.*
53 Kwane karub korem kuu yi ambiwoom wenebiwen.

8

Nenem Kameen Ye Wonong

1 Kumban Yesu kuu aangko Olif angka wonoon.
2 Kwane amkimo kaimbed Yesu kuu ika kurikuri boyambib darewoob
ye kuuk aom monoone, nimakarub korembed ye kuu kanawanewandiiwe,
dibere andowe yi yaa kedmengkandoon.
3 Kwane, Farisidan yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoombed
wonong nenembon yirimbed awinende nenminiwen. Kwane, nenmene
nimakarub kuu nedbiwen kuyi arinambo ari domondiiwa doburuuna,
4 kwane Yesu yaa yedmeniwen, “Kedmengkandi korok ee, wonong kee
nenembon yirimbed awinenduwen.
5 Kowe Moses ye amobbed kwanime andoon kuu wonong kee botbed
barambere weene kowi yeman. Kowe yu dowad kuu eb komo andunda-
neeb?” andiwen.
6 Yi kaamoni kumbed ye kuu kebenenub, kwane kuyaambed nenwene
kangdod kerunem ande meeniwen.
Kumban Yesu kuu ambokibine, dingkiodbed okad yiri wongkanaana,
7 ye yaa kwane kaamobenibmo kamiiwa, yaro korok kankoone yi yaa
yedmendoon, “Yiib mim kane ye kuu ambarakmiyiibban kuu yedin bot
kande yu yaa korare wok.” andekore,
8 ye kuu ika okad yiri ambokibine wongkaan.
9 Kwane, yi kuu ye weng wengambiriweniib kuu karub aamkonodandin
wenebiiwe, kwane kobkandidan yi korem kuu mimo mimo wenebe dowan
kere, kuri kuu Yesu yoom wonong kuyoommo domondiwen.
10 Kowe Yesu kuu yaro dore wonong kuyaa kaamondoon, “Karub korem
kuu kuna? Ub yaa dabab ma kabdindoyoo?” andoona,
11 yumbed inanduneen, “Yariman, dowan.” andeen.
Anduune, Yesumbed yedmendoon, “Kwani kowe, nangkon ub yaa dabab
kabdainban. Kumban wene, ub ambarakmi dobiri kara kuu deerewande.”
andoon.

Yesu Kuu Okaddan Korem Yi Nambiri

12 Kwane, Yesumbed nedbiwendan yaa ika dakmoon, “Ne kuu okaddan
ye nambiri kii. Kowe kanembed ne yoman mananeen kuu kumun aom
wanaanban kuned wadkeri ye nambiri kandaneen.” andoon.
13 Kwane Farisidanbed Yesu yaa yedmiwen, “Ebbed ebka ebmeren dak-
meeb kowe, kangdod aom anam kerindeban.” andiwen.
14 Kwane, Yesumbed neman inandundoon, “Neka nemeren dakmaniin
kwangkon kangdod aom anam keraneen, amborom kuu ne kuu ku-
nayambed manaaniiwa angkon kunaya wananiiniiwa kuu nekaad kowe.
Yiib kuned kuu ne kunayambed manaaniiwa kunaya wananiiniiwa kuye
inamen kuned kuu yiibkaadban.

* **7:52:** Buk Yoon yemoon kurin kurin wongkiwen kuu 7:53bed wene 8:11 kuyiibban.

15 Yiib kuu karub yi inamen yaambedmo wengyundimaib. Kumban ne
kuu karub kane yaa ma wengyundokban.
16 Kumban nembed wengyundaniin kuu weng yorokmo ongmaniin, am-
borom kuu ne kuu ne kirimomban, ne kuu ne nenkowoona manaanman
Nambe yaa doriin kowe.
17 Yiibka yiib amob aombed yedmoon kuu karub ayoobbed dakmi kuu
kangdod aom anam keraneen andoon.
18 Ne kuu neka nemeren dakmiina, Ambembed ne nenkowoona manaan-
man kwangkon ye kuu ne kerekmen dowad kuu dakmeen." andoon.
19 Kwanandoone, yimbed kaamoneniwen, "Eb ambe kuu kuna?" andi-
wen.
Kwane, Yesumbed inande yedmoon, "Yiib kuu ne yoom ne Ambe yoom
kuu yiib koron. Kwane kuu ne kuu yiibkaadkeraniib kuu Ambe kwangkon
yiibkaadkeraniib." andoon.
20 Kee kwane kedmengkande dakmoon kuu kurikuri boyambib darewoob
ye kuuk aom God yaa kubi ye od benmene bangkanimaib ye yumbon
yaambed dobere dakmoon. Kumban karub mim kanembed ye awinenindo,
amborom kuu ye awineni yaron kuu minindo kowe.
21 Kwane, Yesumbed yi yaa angkon yedmoon, "Wananiin kowe yiib kuu ne
ande kereknaniib kumban, yiib kuu ambarakmimaib kumbed duknaniib.
Kwane, nembed wananiin yaa kuu yiib manaibban." andoon.
22 Kwanandoon kowe, Yuudan yi korok korokbed yedmiwen, "Yembed
yedmoon kuu yembed wananeen kuyaa kuu nub kuu wanaubban kuye
meeni id kuu, yeka yemeren aye kowandameenkob dee?" andiwen.
23 Kumban Yesumbed inandundoon, "Yiib kuu kiridan, ne kuu arimbed
manaan. Yiib kuu okad kirikeedan. Ma, ne kuu okad kirikee ye karubban.
24 Yiib kuu ambarakmimaib kumbed duknaniib kuu kwanandaan kii.
Kedi, ne kuu kane andimain yaa anam andokban keraniib kuu, anamaa, yiib
kuu ambarakmimaib kumbed duknaniib." andoon.
25 Kwane yimbed kaamoniwen, "Eb kuu kane?" andiwen.
Kwane Yesumbed inandundoon, "Ne kane kuu, anukbed kuu dakmenmo
meniin kui.
26 Ne kuu yiib yaa wengyundi yemooniib kumban ne nenkowoona man-
aanman, ye kuu anam kii. Ye yaambed wengambaraan kumbedmo kwane
okad kiridan yaa dakmimain." andoon.
27 Yesu ye Ambe ye dowad andene dakmeen kuu yikaadkerunindo.
28 Kwanikob Yesumbed yedmoon, "Yiibbed Karub Ye Mingki at ming ari
kankoonaniib kuyaambed, ne kuu kane andimain kuu yiibkaadkeraniib.
Kwananeene angkon ari yiibkaadkeraniib kuu ne ambangki korem kuu ne
kabamoonmomban, Ambembed komo kedmengkawoon kumbedmo dak-
mimain kui.
29 Kwane ne nenkowoona manaanman kuu ne domowindo, neyiib yaa
doreen, amborom kuu nembed ambangkimain kuu yembed kubi dowak-
eniib keroon yaambed awinaan kowe." andoon.
30 Yesu kuu kwane dakmeene nimakarub yemoon kuu ye yaa anam
andiwen.

Abraham Ye Awoya Ari Kuu Kane?

31 Kwane, Yesumbed Yuudan ye yaa anam andiwen yaa yedmoon, "Yiib
kane kane ne kedmengkandi wengambere awine kandiib kuu yiib kuu ne
kedmengkandiindan anam kii.
32 Kwane, yiib kuu anam anam yaa yiibkaadkeraniiwe anam anam
yaambed Godbed yiib dudbaraneen kii." andoon.

33 Kwane yimbed inandiwen, “Nub kuu Abraham ye awoya kei. Kowe, nub
kuu karub mamaa ye dabderem yiri dobere ye dememo awinembiri yaa ma
yerengkindo. Kowe komande nub yaa kuu Godbed nub dudbaraneen ande
yedmewen?” andiwen.
34 Kwane, Yesumbed inandundoon, “Nembed yiib yaa ke anammo yed-
mendaan kei, karub korem kanembed ambarakmoon kuu ambarakmimbed
ye yenboone, ye kuu ambarakmi ye dabderem yiri dobere ambarakmi ye
dememo awinembiri ye karub keroon.
35 Kedi, dabderem yiri dobere dememo awinembiri ye karub kuu ye
kuu ye yariman ye dana arebban kowe, ye yariman ye nimadana yaa kuu
ye yumboniibban, kumban yariman ye dana kuu dowan kerindeban ye
yumboniib.
36 Kwani kowe, Dana Mingkimbed yiib dudbaraneen kuu, anamaa, am-
barakmi ye yenbi yiib yaa kuu korem dowan keraneen.
37 Yiib kuu Abraham ye awoya ari kuu nekaadkeraan kumban, yiib kuu ne
kedmengkandi awine kandindo kowe, yiib kuu ne yaa aye kowi ye inamen
kowiwen.
38 Ne Ambembed ye kerebiri arimbed komo wedmaan kuu yiib yaa ku
dakmendiin kui. Kwane, yiib ambembed komo yedmendoon kuu yiib
kamune ambangkimaib kui.” andoon.
39 Kwane yimbed inandiwen, “Abraham kuu nub ambe kii!” andiwen.
Kwanandiiwe Yesumbed yedmendoon, “Yiib kuu Abraham ye awoya ari
keriwen karen, yembed ambangkoonkin kwane kamimaib karen.
40 Ne kuu anam anam kuu God yaambed wengambaraan kuu yiib yaa
dakmaan, kumban yiib kuu ne yaa aye kowi ye inamen darewoowiib
kowiwen. Abraham kuu kamune ma ambangkindo.
41 Yiib kuu yiib awodkimbed awinoonkinmo kwane kamimaib.” andoon.
Kwane, Yuudan inandiwen, “Nub kuu nenem danambanaa! God yem-
bedmo kuu nub Ambe kii!” andiwen.

Seten Ye Meed Kuu Kane?

42 Kwane, Yesumbed yi yaa inandundoon, “God kuu yiib Ambe kuu anam
keraneen kuu yiib kuu ne yaa mimyob dowaken keewaniib, amborom kuu
ne kuu God yaambed manaan kowe. Ne kuu ne kabamoon minindo. Ne kuu
yembed nenkowoonkob manaan.
43 Yiib kuu komoyiibkob, ne dakmi ye id kuu ongme kaadkeruwindo? Yiib
kwane keriwen amborom kuu yiib kuu ne weng dakmi kuu wengambere
awinindeban keriwen kowe.
44 Kwani kowe yiib kuu yiib ambe Seten ye meed kii, kwane yiib ambe
kuye dowaken yaamo awine kanwenemberem ande kamimaib kii. Ye kuu
andowoon yirimbed kumka kuman yenbandi ye karub. Ye kuu anam anam
yaa awinindeban, amborom kuu ye niindem aom kuu anamiibban kowe.
Kwane dudanabi kuu ye weng anam, amborom kuu ye kuu dudanabi ye
karub, kwane ye kuu dudanabi korem kuye awodki kowe.
45 Kuned nembed anam anam kuu yedmendaan kumbed yiib kuu ne yaa
anam andewimokban.
46 Yiib kuyaa kuu kanembed ne kuu ma ambarakmewen ande korokben-
daneen? Dowan! Kwane, nembed anam anam kuu dakmimain kowe,
komande ne yaa anam andewimokban?
47 Kane ye kuu God ye karub keroon kuu God ye weng wengambirimaan.
Kwani kowe, yiib kuu wengambere awine kandimokban ye id kuu, yiib kuu
God ye karuwa nimayamban kowe.” andoon.

Yesu Yeka Koromone Inandoon

48 Kwanandoone, Yuudanbed damangkane inandiwen, “Kwani kowe,
nubbed ke yedmuub kei, eb kuu Samariaman, eb kuu awad arewayiib
ibnebdoon kii! Anamoo?” andiwen.
49 Kwane Yesumbed inandundoon, “Ne kuu awad arewambed ma ib-
newindo. Ne kuu ne Ambe ye aningko kankoonaan kumban, yiib kuu ne
aningko kan kubuniwen.
50 Ne kuu neka nambiri kandi dowad onmokban. God yembed ne yaa
nambiri kawi ye kiwaan onmimaan. Yembedmo wengyundandimaan.
51 Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, karub kanembed ne
kedmengkandi yaa awine kandaneen kuu bobnaanban.” andoon.
52 Kwanandoone, Yuudanbed yedmiwen, “Kedi, kwamune dakmewen
kowe anammo nub nubkaadkeruwen kuu eb kuu awad arewayiib ibneb-
doon kii! Nub awo Abraham kuu bobnoon kuda. Kwane profesidan
kwangkon kwaniwen kuda. Kumban ebbed kuu karub kanembed ne ked-
mengkandi yaa awine kandaneen kuu bobnaanban andeewoo?
53 Ebbed nub awo Abraham burudande darewoob kerewenoo? Ye yoom
profesidan yoom dukniwen. Kowe, ebbed meeneeb kuu eb kane?” andiwen.
54 Kwane Yesumbed inandundoon, “Neka nemeren nambiri kowaniin kuu
idiibban keraneen. Kumban ne Ambe kui, yiibbed nub God ande yedmiib
kumbed naningko kankoonoon.
55 Ye kuu yiib koron kumban ye kuu ne nekaad. Kwane God kuu ne
nekaadban andaniin kuu yiibbed dudanabimaib kwamune keraniin. Kum-
ban ye kuu ne nekaadkereni, ye wengmo wengambere awine kandimain.
56 Yiib awo Abraham kuu ne mini aron wedmoon kuu kubi darewoob
keroon. Kee wedmoon kuu ye kuu dowakeniib keroon.” andoon.
57 Kwane, Yuudanbed Yesu yaa yedmeniwen, “Eb weeb kuu 50 ari ma
daanindo kumbed Abraham kuu wedmenaan andeeb deeka?” andiwen.
58 Kwanandiiwe Yesumbed inandoon, “Nembed yiib yaa ke anammo
yedmendaan kei, Abraham kuu woonindombed ne kuu dobaraan.” andoon.
59 Kwanandoon kowe, yi kuu Yesu ayande bot yiri ben barambarandami-
iwe, Yesu kuu yaro bikne wenene kurikuri boyambib darewoob ye kuuk
aombed domonde wonoon.

9

Indob Tutnoonman Kuu Ongmoon

1 Kwane, Yesu wenone karub wooneen yaambed indob tutnoon kuu
wedmenoon.
2 Kwane, Yesu ye kedmengkandeendanbed kaamoniwen, “Kedmengkandi
korok, karub kee wooneen yaambed indob tutnoon kuu arian yi ambarak-
mimbed dee, karub yeka ye ambarakmimbed dee?” andiwen.
3 Kwane Yesumbed inandoon, “Indob tutnoon kuu karub kuye ambarak-
mimbedban, arian yi ambarakmimbedban. Kee kwanoon kuu ye wadkeri
yaa God ye aromkono korokbi dowad keroon.
4 Aronbed namberemoon areb, denekmen aroniib angkuun kumbed ne
nenkowoona manaan ye God ye deme kuu ambangkem. Kwane amaan
miriknemoon areb denekmen aroniibban keraneen kowe, nimakarub kuu
deme kuu awinindeban keraniib.
5 Ne kuu okad kiri dobaraan ye aron kuyaom kuu ne kuu okaddan yi
nambiri kui.” andoon.
6 Yesumbed kee kwane yedmoon ye yoman kuu okad yiri kamok darene,
ongkeb kumbed birin ongme kandene karub kuye indob yaa kowekore

7 yedmenoon, “Wene, Sailoom ok wumbon yiri ambe are.” andoon.
(Sailoom ye weng id kuu “Yedme kowoona wonoon.”) Kwane karub kuu
wene amboone indob kuu nandoona kerekanmo ambiwoom wonoon.
8 Wonoone, yambib dia dobirimaibdan yoom ye dibere eekmimaan wed-
menimaibdan yoom kuu wedmenenib dakmiwen, “Karub kuu eekmimaan
kukuiyoo?” andiwen.
9 Kwane yenambed “Ye kuiyaa.” andiiwe, yenambed kuu “Ye murubia
areb kumban karub mamaa.” andiiwe kamiwen.
Karub indob tut amun keroon kumbed yedmoon, “Ne kuu ne kei.” andoon.
10 Kwane yimbed yedmiwen, “Komo keroonkob eb indob kuu nandoon?”
andiwen.
11 Kwane yembed inandundoon, “Karub kuu Yesu ande yedmimaib
kumbed birin ongmene ne indob yaa kowekore, ne yaa yedmoon, ‘Wene
Sailoom ok wumbon yiri ambe.’ andoon kowe, wene ambaankob ne indob
kuu nandoone ne kee kereknain.” andoon.
12 Kwane yimbed karub kuyaa kaamoniwen, “Karub kuu ye kuu kuna?”
andiiwe, “Ne kaadban.” ande inandundoon.

Farisidanbed Ongmoon Ye Dowad Yunbiwen

13 Kwane, indob tut ye karub kuu yimbed Farisidaniib yaa nenwiniwen.
14 Yesumbed birin ongmene indob tut karub yaa kowene ongmoone amun
keroon kuye aron kuu Sabat aron arimbed.
15 Kwanakob Farisidan kangkon ye yaa ye indob ongmoon ye dowad
kaamoneniiwe, karub kumbed inandundoon, “Yembed birin kandene ne
indob yaa kowoone wene okambaan kumbed ne kuu kereknain.” andoon.
16 Kwanandoone, Farisidan yenambed yedmiwen, “Karub kuu Sabat
aron ye amowamob kuu awinindo kowe, ye kuu God yaambed minindo.”
andiiwe, yenambed yedmiwen, “Ambarakmi ye karub kuu komarewa yeka
mamaa ye dud kami ongmenabaneen? Dowan!” andiwen. Kwane, yikanmo
kumaom kuu andokbiwen.
17 Kwane, karub kuyaa ika kaamoneniwen, “Ye kuu eb indob ongmoon
kowe, ye dowad komo andaneeb?” andiwen.
Kwane, karub kumbed man inandundoon, “Ye kuu profesiman.” andoon.
18 Kumban Yuudan yi korok korok kuu karub kuu anuk kuu ye indob kuu
tut keroon ande ma anam andunindo. Kowe karub kuye ambe ena weng yuk
yedme keendiiwa miniwen.
19 Kwane, korok korokbed kaamondiwen, “Karub kee yiib dana mingki
kuiyoo? Yiibbed kwane yedmimaib kuu wooneen yaambed indob tut
keroon ye karub kukeiyoo? Komo keroonkob ye kuu wedme kereknoon?”
andiwen.
20 Kwane ambe enambed inandiwen, “Nub nubkaad karub kee nub dana
kii. Kowe ye kuu wooneen kuu indob tut kwane wooneen.
21 Kumban komarewa kere ye indob kuu nandoon kuu nub koron. Kanem-
bed ye indob kuu nandoon kangkon nub koron. Kowe yeka ye yaambed
kaamonenime, ye kuu amnoon kowe yeka ye dowad dakmi kuu yimin.”
andiwen.
22 Karub kuye ambe ena kuu kwane yedmiwen amborom kuu Yuudan
yi korok korok yaa unendiwen kowe. Yuudan yi korok korokbed weng
mimo keriwen kuu kane kanembed Godbed Kinoona Monoonman kuu
Yesu kui ande yedmaneen kuye karub kuu kurikuri ambiwoom wini kuu
dankoraraniib.
23 Kwanikob ye ambe ena kuu “Amnoon kowe ye yaa kaamonenime.”
ande yedmiwen.

24 Kwane, korok korokbed karub indob tut wooneen kuyaa angkon
ika baandiiwe monoone yedmeniwen, “God ye arinambo arimbed weng
anammo dakme. Nubkaad kuu ku dakmeeb ye karub kuu ambarakmi karub
kui.” andiwen.
25 Kwane, karub kumbed inandundoon, “Ye kuu ambarakmi karub deeyo
kuu ne nekaadban kumban, nembed nekaadkeraan kuu ne kuu indob tut
kumban kibik kee ne kuu kerekne wedmiin.” andoon.
26 Kwane yimbed ye yaa kaamoneniwen, “Ye kuu eb yaa kuu komo
kamebdoon? Kwane eb indob kuu komo kere nandoon?” andiwen.
27 Kwane yembed inandundoon, “Anuk yaa yedmendaan kumban yiib
kuu wengambirindo. Komo dowad yiib kuu angkon ika wengamberem
andiwed? Kwani kowe, yiib kwangkon ye kedmengkandeendan kerandiwe-
doo?” andoon.
28 Kwane, yimbed ye yaa arandarune nongdomatom ande yedmiwen, “Eb
kuned kuu karub kuye kedmengkandeenman kui. Ma, nub kuu Moses ye
kedmengkandi awinidan kuda.
29 Nubbed nubkaad kuu Moses yaa kuu Godbed dakmoon kumban, karub
keyiib kee ye kuu kunayambed monoon kuu ma nubkaadkerindo.” andi-
wen.
30 Kwane, karub kumbed inandundoon, “Ai, binangkaan amborom kuu ye
kuu kunayambed monoon kuu yiib yiibkaadban kumban, ne indob tut kuu
yembed nandoon.
31 Nub nubkaad kui, God kuu ambarakmidan yaa kuu wengam-
berendimokban. Kumban God ye kerekmen ye kiwaan ari doriibdan
kwane Godbed dowakeniib keroon yaa awinimaib kuu Godbed
wengamberendimaan.
32 Karub woonimaib yaambed indob tut kuu karub mim kanembed ma
nandoona kerekne wedmoon ande ma yedmindo.
33 Kwani kowe, karub kee God yaambed minindo karen kuu kekamune
kuu ma ongmaanban karen.” andoon.
34 Kuye kerekmen kuu yimbed inandiwen, “Eb kuu ambarakmi ye niin-
dem aombed wooneen. Kamune kumbed ebbed nub yaa kedmengkandan-
dewedoo?” andiwen. Andenib kurikuri ambib embeng aombed dankorari-
wen.

Kingkin Ye Kerekmen Ye Indob Tut

35 Kwane, Yesu wengamboroonka karub kuu dankorariwen kowe, ye kuu
wene durunene wedmenekore kaamonenoon, “Eb kuu Karub Ye Mingki yaa
kuu anam andewenoo?” andoon.
36 Kwane, karub kumbed kaamonenoon, “Ye kuu kane? Yedmewebko ye
yaa anam anda.” andoon.
37 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Karub ye kuyiib kuu kibireb wedmeneeb.
Anamaa, yembed eb yaa ke daabdeen kei.” andoon.
38 Kwane, karub kumbed Yesu yaa yedmenoon, “Yariman, ne eb yaa anam
andaan.” andekore, ye yaa bumangke ye aningko kankoonoon.
39 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Wengyundi dowadbed ne kuu okad yiri
manaan. Kwanako indob tut kuu wedmiiwo, yena wedmiib kuu tut kere-
wonoko.” andoon.
40 Kwane, Farisidan yena kuu kee kwane Yesu wengambereniwen kowe
kaamoneniwen, “Komarewa kii? Nub kwangkon indob tutnuwenkowoo?”
andiwen.
41 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Yiib kuu indob tutniwen karen kuu
ambarakmi ye dabab yiib yaa daboknindo karen. Kumban yiib kuu yimin
kereknaub andiib kowe, yiib ambarakmi ye dabab kuu angkeen.” andoon.

10

Sibi Ooni Ye Yariman Ye Ooni Kerekmen

1 “Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, karub kanembed sibi
kuu bot kuuk wiriniwen ye ambongkombed aomdorokban keraneen kerene
kiwaan yenambed aomdaraneen kuu yid bi ye karub kii.
2 Karub ambongkombed aomdirimaan kuu sibi yi ooni ye karub kui.
3 Kowe, ye dowadbed ambongko oonimaan ye karub kuu ambongko
nandimaan. Kwane, sibi kuu yi ooni ye karub ye weng yuud kumbed
wengambaraniib kuu yeyiib yaa winimaib. Kwane, yi aningkombed baande
ben angkanimaan.
4 Kwane, ye sibi baande ben angkadirimaan kuu yembed yi kuu arine
ben winimaan. Ye weng yuud kuu yi yikaad kowe, wengambere ye yoman
winimaib.
5 Kumban yi kuu norod karub ye yoman kuu wanaibban, yi kuu koronde
kirokmone wenebaniib, amborom kuu norod karub ye weng yuud kuu
wengambere kaadkerunaibban kowe.” andoon.
6 Yesumbed kuruwak wengbed dakmoon kumban nimakarub yoom korok
korok yoom kuu yi yaa komo daandeen kuu kaadkerunindo.
7 Kwani kowe, Yesumbed ika yedmendoon, “Nembed yiib yaa ke anammo
yedmendaan kei, ne kuu sibi yi ambongko.
8 Korem kane kane yidin miniwen kuu yid benabidan kowe, sibi kuu yi
weng wengambere awine kandindo.
9 Ne kuu ambongko kowe, kane kanembed ne yaambed awudaraniib kuu,
yi kuu bobni yaa burudande bindaneen. Kwane, yi kuu awune angkane
yeedaraniiwe animbon amun yaa benwananiine animamaniib.
10 Yid karub minimaan kuu yid biyiib yenbandiyiib monmariyiib ye
dowadbed minimaan. Kumban ne manaan kuyiib kuu yi kuu wadkeri
kumundinmo kandime andi ye dowadbed manaan.
11 “Ne kuu sibi ooni yariman amun. Sibi ooni yariman amun kuu sibi yi
dowadbed ye wadkeri kondaneen.
12 Araben mene ooni karub kuu sibi yariman arebban. Ye kuu od
dowadmo deme awinimaan kowe, dura anon wedmaana manaana, sibi
domonde kombiri winimaan. Kwanaana dura anonbed yenbandaane yena
kuu ben buyokbayok kerimaib.
13 Karub kuu araben dememan kowe, ye kuu sibi yaa meenimokban,
kombere winimaan.
14-15 “Ne kuu sibi ooni yariman amun. Ambe kuu ne nekaad angkon ne
kuu Ambe ye yekaad kamune areb kuu, ne sibi kuu nekaad, angkon ne kuu
yi yikaad. Kowe, ne sibi dowadbed ne wadkeri kondaniin.
16 Ne kuu sibi yena kuuk kemaomban, kwangkon yi kuu ben kuuk ke-
maom ben awudaraniin. Kwane, yi korem kuu sibi ooni yariman mimo
keraniib, sibi yi kuu dabokne mimo keraniib. Kwane, ne weng yuud yaa kuu
yi korem wengambaraniib.
17 “Ne Ambembed ne yaa mimyob dowaken keewoon, amborom kuu neka
ne wadkeri yiri kankowaniin, ika kande kankooni dowadbed.
18 Karub maambed ne yaa ne wadkeri kandi kuu yiminban, kumban
neka ne inamen ongmekorid yiri kankowaniin. Ne kuu yimin kwani
ye aromkonoyiib kui, kandune yiri kowiyiib ye aromkonoyiiwa, ika
kankooniyiib ye aromkonoyiiwa kui. Kwane, wadkeri yiri kan kowekore ika
kande kankoone andi ye weng kuu Ambembed ne yaa kawoon.” andoon.
19 Weng kee wengambiriweniib kuu Yuudan kuu ika wengbere andokbi-
wen.

20 Kwane, yi yemoonbed yedmiwen, “Ye kuu awad arewambed ibnenoona
korem warudki keroon kowe, ye weng kuu wengamberenaubban.” andi-
wen.
21 Kumban yi yenambed yedmiwen, “Awad arewambed ibnenoonman
kuu kamune dakmaanban. Kwane, awad arewambed ibnenoonman kuu
indob tut nandaneenoo? Dowan!” andiwen.

Yesu Yoom Ambe God Yoom Kuu Mimo

22 Yuruk yaron kuyaa kuu, Yerusalem aom kuu Kurikuri Boyambib Dare-
woob God Yaa Kowiwen ye orokbon aron kereen.
23 Kowe, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob ye kuuk aom Solomon ye
bot dongka emekdembon yiri yareena,
24 Yuudan Yesuyiib yaa mene nedbe kanawanewandenib kaamoneniwen,
“Eb kuu kane ande meedmuub wene aron doboob kereen kii! Eb kuu
Godbed Kinoona Menewenman Keresu keroka, ongme idmo yedmende.”
andiwen.
25 Kwanandiiwe, Yesumbed man inandoon, “Ne kuu kane kuu yiib yaa
yedmendaan. Kumban yiib kuu ma anam andindo. God yaromkono wedmi
yeman nembed ne Ambe yaambed ongmimain kuu ne dowad dakmeen kii.
26 Kumban yiib anam andokban amborom kuu yiib kuu ne sibimban
kowe.
27 Ne sibi kuu ne nekaad. Kwane, ne sibi kuu ne weng yuud wengam-
berenib yi kuu ne yoman minimaib.
28 Yi kuu nembed wadkeri aron korem kondaniina, kwane yi kuu ma
bobnaibban. Kane karub maambed ne dingki aom kuu burudande ma
baanban.
29 Ne Ambe yembed yi ne yaa ben bangkawoon kuu, korem yaa kuu
yembedmo miin darewoob arimbed. Kanembed yi kuu ma ne Ambe ye
dingki aom kuu burudande ma baanban.
30 Ne yoom Ambe yoom kuu mimo.” andoon.
31 Kwane, Yuudanbed ika bot benib Yesu ayande kamiwen.
32 Kwane, Yesumbed yi yaa yedmendoon, “Ne kuu kamenabi amun
amun yemoon Ambe yaambed yiib yaa kedmengkandaan. Mimo kuna ye
dowadbed botbed ne kuu nandiwed?” andoon.
33 Kwanandoona, Yuudanbed man inandiwen, “Kamenabi amun amun
ye dowadban. Eb kuu karub kabamoon kumbed ne kuu God ande kameeb
kumbed God yaningko monmarewen kowe andamuub kii.” andiwen.
34 Kwane, Yesumbed yi yaa inandundoon, “Yiibka God Ye Amob Weng
kande oonimaib kumaombed Godbed yedmoon kuu ‘Nembed yedmaan,
“Yiib kuu goddan.” ’ ande wongkoon kui.
35 Yi kuu goddan ande yedmendoon kuu Godbed ye weng ande kowoon.
God Ye Weng Karadmo kee domokbindeban kowe,
36 ‘Ne kuu God ye Dana Mingki.’ ande yedmaan kuu komande yiib kuu ne
yaa ‘God yaningko monmarewen.’ ande yedmiib? Ne kuu Ambembed yeka
ye dowad nenkine kowekore okad yiri nenkowoona manaan.
37 Kowe, ne Ambe ye dowaken yaambed ambangkaka kumbed ne yaa
anam andime. Kwanainban kuu anam andaib.
38 Ne yaa kuu anam andewokban keroka, nembed ye dowaken yaambed
ongmimain kuye kamenabi amun amun kuu meenme anam andime.
Kwananiib kumbed Ambe ne niindem aom doreena, ne kuu Ambe ye
niindem aom doriin kuu kaadkerenib kuye inamen kandaniib.” andoon.
39 Kwanandoone, ye kuu yimbed ika awinenande kamiwen, kumban ye
kuu yi yaambed mondokbe wonoon.

40 Kwane, Yesu kuu ok Yooden yara ikakman wene Yoonbed aron ibduruk yiri anuk nimakarub baptais kamendoon yebon yaa yane wonoon. Kuyaombed doboroon
41 kwane nimakarub yemoon ye yaa menebiwen. Kwane yimbed dakmiwen, “God yaromkono wedmi ye dud mamaa kamune kuu Yoon kuu ma kamune ma ongmenabindo. Kumban karub keye dowad Yoonbed dakmoon ye weng korem kuu anam id keroon.” andiwen.
42 Kwane, yumbon kuyaa kuu nimakarub yemoonbed Yesu yaa anam andiwen.

11

Lasares Bobnoon

1-2 Karub maa yaningko Lasares kuu anikad yiminban keroon. Ye oniya kuu Meri yoom Maata yoom. Yi kuu kambong Betanidan. Meri kee Yesu ye yon ari baeb amun ye ok bunenenu yu awung doboobbed anmeen kui.
3 Kwane, ye oniyambed Yesu yaa weng kowiwen, “Yariman, ebbed mimyob dowaken keenimaab ye karub kuu anikad yiminban keroon kii.” andiwen.
4 Yesu kekee kwane wengamberekore yedmoon, “Anikad kee bobni yemanban. Yii, kwanoon kuu God ye nambiri kankooni dowad kumbed God ye Mingki kuu kuyaambed nambiri kandaneen.” andoon.
5 Maata yoom Meri yoom Lasares yoom kuu Yesumbed yi yaa kuu mimyob dowaken keendembirimaan.
6 Kuned Yesu kuu Lasares kuu anikad yiminban keroon ye weng wengamboroon kuu, ye kuu doreen kuyaa aron ayoowiib ika doboroon.
7 Kwane, yembed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Kwane, ikakman Yudea aom wenem.” andoon.
8 Kwanandoone yedmeniwen, “Kedmengkandi korok, amun kumban, aron dukmen mana anuk yirimbed Yuudan yi korok korokbed botbed andamiiwa menewen kii! Kowe komande kuyaom ikakman wanandameeb?” andiwen.
9 Kwane, Yesumbed inandundoon, “Awingyab kuu awas wad ayoowiib, eeyoo? Karub kanembed awingyabbed winimaan kuu boknande kombirimokban, amborom kuu aron okad ye nambirimbed ye kuu wedme winimaan kowe.
10 Kuned amnoombed wananeen kuu ee nambiriyiibban kowe boknande kombaraneen.” andoon.
11 Kee kwane dakmekore angkon ari yedmendoon, “Nub angkodmi Lasares kuu unuk angkoon, kumban ye kuu kaakmenako dembok ande kuyaa wanandamiin.” andoon.
12 Kwanandoone, ye kedmengkandeendanbed inandiwen, “Yariman, ye angkoon keraneen kuu ye kuu amun keraneen.” andiwen.
13 Ye kedmengkandeendanbed meeniwen kuu unuk angki ande meeniwen kumban, Yesu kuu Lasares ye bobni ye kerekmen dowad dakmeen.
14 Kwani kowe, dianmo yedmendoon, “Lasares kuu bobnoon kii.
15 Kuyaa winindo kuu ne kubaan, amborom kuu komo wedmaniib kuu yiib anam andi darewoob keri yeman kowe, yeyiib yaa wenem.” andoon.
16 Kwane, Tomas yaningko maa kuu Didimus andimaib kumbed Yesu ye kedmengkandeendan amborongaad yaa yedmendoon, “Nub kangkon nub yoom wenenub ye yoom ibmo duknem.” andoon.

Yesu Kuu Lasares Ye Oniya Yaa Awandok Wonoon

17 Yesu monoonkin wedmoonka Lasares kuu aron kaningiib kuu
bobkonombon yiri mangkiwen.
18 Yerusalem yaambed Betani yaa kuu ambabban, yonka wini kuu awa
mimo areb.
19 Yuudan yemoon kuu Maata yoom Meri yoom yi daman Lasares bob-
noon kuye dowad awandem ande menebiwen.
20 Kwane, Maata kuu wengamburuunka Yesu kuu meneen kowe, yu
kuu wene wedya ye durunenok wuneen, kumban Meri kuu ambiwoom
dobureen.
21 Kwane, Maata kuu yeyiib yaa wenekoru yedmeen, “Yariman, ewiib
doberewen karen, ne daman kuu bobnindo karen.
22 Kumban ne nekaad, kibireb kwangkon komo God yaa kaamonaneeb
kuu eb yaa kabdaneen.” andeen.
23 Kwane, Yesumbed yu yaa yedmendoon, “Ub daman kuu bobnoon yiri
kuu ika dembaneen.” andoon.
24 Kwanandoone, Maatambed inanduneen, “Ne nekaadaa, ye kuu aron
yimin wandaneen yaambed dukniwen yiri ika dembi yaron kuu ye kangkon
ika dembaneen.” andeen.
25 Kwane, Yesumbed yu yaa yedmendoon, “Ne kuu bobne ika dembi ye
ambokab, angkon ne kuu wadkeri ye ambokab. Kane kanembed ne yaa
anam andaniib kuu duknaniib kumban dobaraniib.
26 Kwane, kane kanembed ne yaa anam ande dobaraniib kuu yi kingkin
kuu duknaibban. Keyaa kee ub kuu anam andeewoo?” andoon.
27 Kwanandoone, Maatambed ye yaa inandune yedmeen, “Ee, Yariman,
anam andaan kuu eb kuu Godbed Kinoona Menewenman Keresu, God ye
Mingki, eb kuu okad kiri menewen kui.” andeen.
28 Kwanandekoru, ika wene yu daman Meri nen angkanenu wengande
yedmeen, “Kedmengkandi Korok kuu keyaa monoon kii. Ub ande baandoon
kii.” andeen.
29 Kee kwane wengamberekoru, kirodmo yaro dore Yesuyiib yaa wuneen.
30 Yesu kuu kambong aom wene awunindo, ye kuu Maatambed durune-
neen kuyaa kuri kwane doreen.
31 Kwane, Yuudan yemoon Meri awandi dowad miniwen wedmendiwen
kuu yu kuu kirodmo yeedere yaro angkane wuneen kowe, yimbed meeni-
wen kuu bobkonombon yaa ameng kamok wenuun ande yu yoman yiyiib
winiwen.
32 Kwane, Meri wene Yesumbed doreen yaa nande Yesu wedmeneenkin
bumangke korok kankibinenu ye yaa yedmeen, “Yariman, ewiib doberewen
karen, ne daman kuu bobnindo karen.” andeen.
33 Yesu Meri wedmendoonka yuudi ameng kamuuna kwane Yuudan
yu yoom meniib kwangkon yuudi ameng kamiib kowe, ye niindem aom
mimyob dabab kandoon.
34 Kwane, yi yaa kaamondoon, “Bob kuu kunaya mangkiwen?” andoon.
Kowe, yimbed man inanduniwen, “Yariman, ke mene wedme.” andiwen.
35 Kwane, Yesu kuu yuudi inok woon.
36 Kwanoone, Yuudanbed yikanmo yedmiwen, “Kedi, Lasares yaa
mimyob dowaken darewoob keenoon.” andiwen.
37 Kumban yi kuyaom yenambed yedmiwen, “Yembed indob tut karub
nandoona kereknoon. Kowe, ye kuu Lasares bobnindo yaronbed monoon
karen ongmenoona wad doreen karen. Anam deeka?” andiwen.

Yesumbed Lasares Bobnoon Yiri Nen Demboon

38 Kwane, Yesu ye niindem aom ika mimyob dabab kandekore, bobkonombon yaa wonoon. Ye bobkonombon kuu botdem, kuye ambongkodem kuu botbed kebeniwen.
39 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Bot kan angka angkanime.” andoon.
Kwanandoone, Maatambed yedmeen, “Yariman, ye kuu aron kaningiibbed mangkuwen kowe, aniib arewa kamaneen.” andeen.
40 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Anam andaneeb kuu God ye aromkono nambiriyiib wedmaneeb andaan, eeyoo?” andoon.
41 Kwane yimbed bot kan angkaniiwe, Yesumbed indob kankoone yedmoon, “Ambe, eb kuu ne wengaweeb kowe eso andaan.
42 Ne nekaad, eb kuu wengamberewimaab kumban, nimakarub dooberiib keyi dowadbed kwamune andaan kuu, ne kuu ebbed nenkoweewa manaan kuu yimbed anam andime andid.” andoon.
43 Kee kwane yedmekore, naawonmo baande yedmoon, “Lasares, eb yaro angkadere.” andoon.
44 Kwanandoone, Lasares kuu ye yona dingkia mangkanabi ye ebkadiib murubia dabuni ye ebkadiibbed bedme yenbiwen kumbed yaro mene angkadoroon. Kwane, Yesumbed yedmoon, “Mangkanabi ye ebkad dudmungkanibko wonok.” andoon.

Yuudan Yi Korok Korokbed Yesu Yaa Nuubnaan Kamiwen

45 Kwane, Yuudan Meriyiib yaa miniwen kumbed Yesumbed komo ambangkoon kuu wedmiwen kowe, yemoon ye yaa anam andiwen.
46 Kumban yena kuu ika wene Yesumbed komo ambangkoon kuu Farisidan yaa yedmendiwen.
47 Kwane, Farisidaniib God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok mene nedbe Sanidirin kangdod keriwen. Kwane nedbekoriwa yedmiwen, “Ye yaa ma kamuwen dee? Dowan! Karub kee yeka mamaa ye dud kami yemoon ongmenaboon kii!
48 Kee kamune korondanuuwa ambangkembaraneen kuu, nimakarub korem kuu ye yaa anam andaniiwa Romdanbed menenib nub kurikuri boyambib darewoowiib nub ambibkindaniib monmaraniib kii.” andiwen.
49 Kwanandiiwe, yi kuyaom kuu karub maa yaningko Kaiyafas, ye kuu kuye weeb yaa God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob keroon kumbed yedmoon, “Yiib kuu inamen mim maa yiib koron.
50 Nub ambibkindan korem monmari kuu yiminban kowe, amun kuu karub mimombed nimakarub yi dowad bobnaneen kumbed yimin.” andoon.
51 Weng kee yedmoon kuu ye inamenmo meene yedmindo, ye kuu kuye weeb yaa God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob keroon kumbed Yesu kuu Yuudan yi dowad bobnaneen ye profesi weng kee kande yedmoon.
52 Kee Yuudanmomban, God ye dana meed ambibkin korem yaa buyokbayok keriwen kuyiib ben wenore ben dabokne mimo keranded.
53 Kowe kuye aron yaambed ari kuu Yesu kuu korok korokbed nuubnaan kamiwen.
54 Kwani kowe, Yesu kuu Yuudan kuyaom kuu dian yarebindo. Ye kuu koronde wene amboon dia kambong yaningko Efraim aombed ye kedmengkandeendan yoom dobiriwen.
55 Kwane, Yuudan yi Burudandoon ye orokbon yaron dia keruune, God ye indob ari Yuudan yi ambarakmi arodned orok kandi dowad, nimakarub yemoon kuu kambong mimim kuyaombed Yerusalem ari menebiwen.

56 Kwane, yi kuu Yesu ande kereknenib kurikuri boyambib darewoob ye
kuuk aom nedbenib yikanmo neman “Komo meenewen? Yesu kuu orokbon
yaa mananeen dee korondoon dee?” ande kaamonenoon kaamonenoon
kamiwen.
57 Kumban God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom
Farisidan yoombed karub yena yaa Yesu kuu wedmenibka mene nub yaa
yedmendime ye weng kondiwen, awineni dowad.

12

Yesu Ari Baeb Amun Ye Ok Buneen
(Mt 26:6-13, Mk 14:3-9)

1 Kwane, Yesu kuu Yuudan yi Burudandoon ye orok yaron kerindo,
aron benmeyiib dangeen kumbed kambong Betani yaa wonoon. Lasares
bobnoon yirimbed nenkoonoon ye ambiwoom wonoon kui.
2 Oobnon yaa animan kuu yimbed Yesu yaa kubiwen ye orok nekwiwen.
Kwane, animan kuu Maatambed konduune, arakbon yaa Yesu yoom dibiib
kuu Lasares kuyaa diboroon.
3 Kwane, Meri kuu od darewoob ye baeb amun ye ok aningko naad botoro
mimombed kumundinmo kanmene Yesu ye yon ari bunekoru yu awungbed
anmeen. Kwane, baeb amun yeman kuu ambiwoom kuu derenkoroon.
4 Kumban Yesu ye kedmengkandeenman yembed amaan Yesu yaa ambo-
danganeen ye karub Yudas Iskeriot kumbed yedmoon,
5 “Komoyiibkob baeb amun kee moone od kande kamboknondan yaa
bangkandokbanka? Kuye od kuu weeb mimo ye deme ye kakman areb kii.”
andoon.
6 Kee kwane yedmoon kuu kamboknondan yaa meenende yedmokban.
Yened kuu yid ye karub kowe, Yesu awene yi od yowo ooni ye deme
nenkowiwen kumbed yeka yemyeb od yid bimaan. Kwamune ye inamen
kumbed kwanandoon.
7 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Yu yaa koronde. Kwaneen kuu ne bob-
naniine mangkaniib yaron ye dowad kui, kekee yumbed awinuk.
8 Kamboknondan kuu aron korem yiib yoom doberembaraniib, kumban
ne kuu yiib yoom aron korem doberembarainban.” andoon.
9 Kwane, Yuudan kadaareb yemoon kuu wengambiribka Yesu kuu Betani
kuyaa doreen kowe Yesuyiib yaa miniwen. Kuu Yesu ye dowadmomban,
Lasares Yesumbed nenkoone wadkeri konoon kuye karub kuyiib wed-
menok miniwen.
10 Kwani kowe, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok
kuu Lasares aye kowi ye inameniib kangkon nekwiwen,
11 amborom kuu Lasares yaa kwanoona wedmiwen kumbed Yuudan
yemoon kuu korok korok yaa dabokniwen kuu korondenib Yesu yaa anam
andenib ye yaa doriwen kowe.

Yesu King Areb Kere Yerusalem Aom Awunoon
(Mt 21:1-9, Mk 11:1-11, Lk 19:28-38)

12 Kuye awarimbed, kadaareb yemoon Yuudan yi Burudandoon ye orok
ani dowad menebiwen kuu wengambiribka, Yesu kuu Yerusalem ye kiwaan
ari wedya meneen kowe,
13 yuum biida orom biida kwamune awene benib Yesu durunenande
komkanmo winiwen,
“Karub ke meneen keye aningko kankoonem.
Karub kee Yariman yaambed meneen kuu amun kerunok,
Yuudan yi King kukui!” ande kamiwen.

14 Kwane, Yesu kuu donki ingkod wedmekore kwari diboroon. Kukuu God
Ye Weng aombed ande wongkoon kuu,
15 “Yerusalemdan, unaib,
wedmime, yiib king ku meneen kii,
donki ingkod ari dibo meneen kii.” ande wongkoon.
16 Kwanoone, ye kedmengkandeendan kuu ibduruk wedmiwen kuu ye
inamen kaadkerunindo. Kumban Yesu nenkoone nambiri konoon kumbed
yi meeniwen kuu weng kee wongkoon kuu ye dowadbed wongkoone ye yaa
kwamunemo kamiwen kuu kuiyoo andiwen.
17 Kwane, kadaareb Yesuyiib yaa doriiwa yembed Lasares bobkonombon
aombed angkeen yaa baande bobnoon yirimbed nen yaro wadkeri konoon
wedmiwen ye nimakarub kuu, Yesu ye weng kee dakmenmo yariwen.
18 Kowe, nimakarub yemoon kuu God yaromkono korokbi yeman kee
Yesumbed korokboon ye weng kee wengambiriwenkob yi kuu Yerusalem
bunangka durunenande winiwen.
19 Kwani kowe, Farisidanbed yika neman yedmoon yedmoon kamiwen,
“Wedmiiwoo? Nub ye kebenande kamuwen kuu korem kwaninban keroon.
Kedi, kakumundin kuu ye yoman winiwen kii!” andiwen.

Yesu Kuu Bobnaniin Ye Weng Daandoon

20 Yerusalem ari orokbon menebe God yaningko kankoonok miniwen kuu
karub yena kuyaom kuu Gurikdaniib.
21 Kwane, yi kuu Galeli ye kambong Betsaida ye karub Filipiib yaa
menenib yedmeniwen, “Aamkono yee, nub dowaken kuu Yesu wedman-
damuub.” andiwen.
22 Kwane, Filipbed wene Endru yedmenoona kwane yi ayoob kuu wene
Yesu yedmeniwen.
23 Kwanandiiwe, Yesumbed inandundoon, “Karub Ye Mingki nambiri
kandi yaron kuu muneen kii.
24 Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, wiit yob mimo kuu
kwane yob mimo angkimbaraneen kuned, okad yiri kombere bobnaneen
kumbed yeedere amne id yemoon keraneen.
25 Karub kanembed ye okad yiri doreen ye wadkeri dowadmo kube
meenaneen kuu ye wadkeri kuu kombere biknaneen, kumban karub
kanembed okad kiri ye kiwaan yaa bon keraneen kuu ye wadkeri kuu
biknaanban, amonombe wadkeri anam keraneen.
26 Karub kanembed ne deme awinandamoka ne yoman monok. Kwane,
ne kunaya dobaraniin kuu ne dememan neyiib dobaraneen. Kwane, karub
kanembed ne deme awinaneen kuu ne Ambembed ye aningko kuu dare-
woob ari kankowaneen.
27 “Kibireb kee ne mimyob kuu dabab keroon. Kowe, ne kuu kee ko-
marewa yedmaniin? ‘Ambe, keye aron kuu ne yaa manaun, ne yaa nen
burudande.’ andaniin dee? Yii, ne manaan kuu kwane keye aron ye
dowadmo manaan.
28 Ambe, komo kamandameeb kumbed ewaningko yaa nambiriyiib
kerok.” andoon.
Andoona, Ewen aombed weng yedmoon, “Nembed kuyaa nambiri kon-
aan, angkon ikakman ari konaniin.” andoon.
29 Kwane, kadaareb kuu doriib kuyaa weng wengambiriwen kuu,
yenambed kuu nambad andiiwe yenambed yedmiwen kuu God ye en-
gyumbed Yesu yaa daanoon andiiwe kamiwen.
30 Kwane, Yesumbed neman yi yaa yedmendoon, “Weng yuud kuu ne
dowadban, kee yiib dowad dakmoon.

31 Kibik aron kee okad kiri wengyundi yaron kii. Kwane, okad kiri
oonoonman kuu Godbed kan bunangka kororaneen.
32 Kumban, ne kuu okad kirimbed nenkoonaniib kuu nimakarub korem
kuu ben wenoraniin." andoon.
33 Kee kwane yedmoon kuu bobnaneen ye kiwaan ye dowad dedmone
korokboon.
34 Kwane, kadaareb ku nedbiwen kumbed inanduniwen, "God ye amob
aombed nub wengamburuwen kuu Godbed kinaneena mananeenman
Keresu kuu aron korem dobaraneen kowe, komarewa kere ebbed 'Karub Ye
Mingki kuu nenkoonaniib.' ande yedmebka? Karub Ye Mingki kuu kane?"
andiwen.
35 Kwane, Yesumbed yi yaa yedmendoon, "Nambiri kuu yiiwiib aom kuu
aron doboobban angkimbaraneen. Kwane, kumunbed mene dabundan-
dameen kowe, nambiriyiib kembed yarime. Karub kanembed kumun aom
winimaan kuu yembed kunaya weneen kuu yekaadban kowe.
36 Nambiri kuu yiib yoom yeyiib doreen kumbed ye yaa anam andime.
Kwananiib kuu yiib kuu nambiri ye nimakarub keraniib." andoon.
Kwanandekore, yiyiib yaa koronde wene biknoon.

Yesu Yaa Yenamo Anam Andiwen

37 Yeka mamaa ye dud kami korem kee yi kerebiri arimbed ongmenaboon
kumban, yi kuu ye yaa ma anam andindo.
38 Kwamune keriwen kuu profesiman Aisaiya ye weng maa yi yaa anam
id keroon, ke yedmoon kei,
"Yariman, weng yedmenduwen kuu kanembed wengambere awinoon?
Dowan!
Angkon, eb aromkono korokbendewen kuu kanembed wedme anam an-
doon? Dowan!" andoon.
39 Yi anam andindeban keriwen keye dowad kee, Aisaiya ye profesi weng
maa yi dowad kekamune yedmoon,
40 "Godbed yi indob kebendene,
yi niindem aom ongmoone kamkono keroon.
Kwanindo kuu yi indobbed wedmenib,
yi niindem aom kaadkerenib amonombaniiwe,
Godbed yi ongmenaba ande ongmaneen." andoon.
41 Aisaiyambed kwanandoon amborom kuu Yesu ye nambiri kuu
wedmene ye dowad dakmoon kowe.
42 Kuned kuyaron kuu Yuudan yi korok korok kuyaom kuu yemoon
kuu Yesu yaa anam andiwen. Kumban "Nub dianmo dakmanuub kuu
Farisidanbed kurikuri ambiwoom nub dankirarenib nub ika mini keben-
daniib." ande uniwen kowe, Yesu yaa anam andiwen ye weng dianmo
dakmindo.
43 Amborom kuu yi yaa karubbed kubendime ye meeni kuu arimo, yi yaa
Godbed kubende ye meeni kuu yirimo kowe.
44 Kwane, Yesumbed baande yedmoon, "Karub kanembed ne anam an-
doon kuu ne yaamomban, yembed ne nenkowoona manaan ye yaayiib
anam andoon.
45 Karub kanembed ne wedmewoon kuu ne nenkowoona manaan ye
karub kwangkon wedmenoon.
46 Ne kuu okad kiri kee nambiri areb kere manaan kowe, karub kanembed
ne yaa anam andoon kuu ye kuu kumun aom dobaraan andid.
47 "Ma, karub kanembed ne weng kuu wengamberekore awine amukdere-
bindo kuu, ne kuu ye yaa wengyundokban, amborom kuu okad yiridan yaa

wengyundi dowad minindo, bobni yaa burudande bindi dowad manaan kowe.
48 Kumban wengyundaneenman ku doreen kui, karub kanembed ne wunekarene ne weng wengamberedandaneen kuu, ne weng dakmaan kumbed aron yeenbon arimbed ye yaa wengyunde dabab konaneen.
49 Amborom kuu ne kuu neka ne aromkonombed dakmokban, Ambembed ne nenkowoona manaan kumbed 'Weng kee dakme, kwamune areb daande.' ande yedmewaane dakmimain.
50 Ne nekaad, yembed kwane kame andi ye weng ye yoman wini kuu wadkeri aron korem kandi ye kiwaan. Kowe, nembed komo dakmimain kuu Ambembed kwane dakme ande yedmewoon kumbedmo." andoon.

13

Yesumbed Ye Kedmengkandeendan Yi Yon Oganandoon

1 Yuudan yi Burudandoon ye orok yaron diamo kereen kowe, Yesu kuu okad kiri kee koronde Ambeyiib yaa wini yaron kuu muneen yekaadkeroon. Ye karuwa nimaya okad kiri doriib yaa mimyob dowaken keendimaan kuu kwane wene bobnoon yaron yimin, ma korondaanban.
2 Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom oobnon amnoom yaa animan aniib. Kuye anuk kuu, awad arewambed Yesu ambodangi ye inamen kuu Saimon ye mingki Yudas Iskeriot ye niindem aom konoon.
3 Ambe Godbed kumkam korem kuu Yesu ye aromkono dabderem yiri nongkobooniib, ye kuu God yaambed monooniib, ye kuu ikakman Godiib yaa wananeeniib kuu Yesu yekaadkeroon.
4 Kowe, kwane animan aniib yaambed, Yesu kuu yaro dore animari dereni ebkad biande kowekore, dawero kande koborom yaa boronoon.
5 Boronekore, meneki kobukmo aom ok bunekore, ye kedmengkandeendan yi yon andowe ogandene dawerombed anmenandimo kamoon.
6 Kwane kamenmene Saimon Pitayiib yaa monoona kaamonenoon, "Yariman, ebbed ne yon kuu ogawandewedoo?" andoona,
7 Yesumbed inandunoon, "Nembed ke awinaan kee eb kuu inamen kaadkerindo, kumban amanbed eb ebkaadkeraneeb." andoon.
8 Kwane, Pitambed yedmoon, "Ebbed ne yon ogawi kuu ma kwanuwaabban kii!" andoon.
Kwane Yesumbed inandunoon, "Ogabdokban keraniin kuu ne karub keraabban, ne yaa doombaraneeb." andoona,
9 Pitambed inandunoon, "Kwani kowe, Yariman, ne yonmomban, ne dingkiyiib korokiib korem ambewe!" andoon.
10 Kwane, Yesumbed inandunoon, "Karub kanembed kumundin okamboon kuu ye id kumundin kuu koroomiibban, yonka monoon kumbed ye yonmo okambi yeman. Yiib korem kuu koroomiibban kumban karub mimo kumbedmo." andoon.
11 Kwanandoon amborom kuu kanembed ye ambodanganeen kuu ye yekaadkeroon kowe, karub mimo kuu koroomiibban kerindo ye weng ande yedmoon.
12 Ye kuu yi yon oganabe dowan keroonkin, ye bunangka ebkad nan derenekore, ye dibirimbon yiri ika wene diboroon. Kwane, yi yaa kaamondoon, "Yiib kuu nembed yiib dowad komo ambangkaan kuu id kande kaadkeriwen dee?
13 Yiibbed ne yaa 'Kedmengkandi Korok' o 'Yariman' andimaib. Kuu anam, ne kuu kwamune kukui.

14 Ne kuu yiib Yariman kere Kemengkandi Korok kumbed kibirebya yiib yon ogandaan kowe, yiib kwangkon yiibka kankubune yiib yon neman oganoon oganoon kwamime.
15 Nembed kee korokbendaan kuu, yiibbed kwane ambangkime ye dowadbed kumunkine korokbendaan.
16 Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, deme karubbed ye yariman yaa kuu darewoob arimban, kwane angkon weng yuk kanwini ye karubbed ye nenkowoon ye korok yaa kuu darewoob arimban.
17 Kibireb kee inamen kee yiibkaadkeriwen kowe, kee awine kwamune ambangkaniib kuu yiib yaa amun kerundaneen.

Ye Ambodanganeen Ye Weng Kuu Yesumbed Daandoon

18 “Ne kuu yiib korem yaa weng kee yedmendokban. Kane kane kuu nembed kingkaan kuu nekaad. Kumban, kwamune yedmaan kuu God Ye Weng Karadmo mim kuyaom yedmoon kuu anam id keri yeman. Weng yedme wongkoon kuu, ‘Ne yoom animan ibmo animaub ye karub kuu amonombe ne yaa manmo keroon.’ andoon.
19 Kee kwanindo kumbed ke yedmaan kei, amborom kuu kwananeen kumbed yiib kuu ne kuu ne kane kuu anam andaniib.
20 Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, kane kanembed nembed nenkowaniina mananeen ye karub yaa kubene nendaniib kuu ne kangkon kubewe nendaniib. Kwane, kane kanembed ne yaa kubewe nendaniib kuu nenkowoona manaanman yaa kangkon kubene nendaniib.” andoon.
21 Kwanandekore, ye kingkin aom dabab kandoon kowe dianmo yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, yiib mim kuyaa kumbed ne ambodanganeen kii.” andoon.
22 Ye kedmengkandeendan kuu man kerenomboroon kerenomboroon kamiwen. Kanembed kwanandameen kuu yikaadkerindo kowe, wutewate kamiwen.
23 Yesumbed ye kedmengkandeenman maa yaa mimyob dowaken keenembirimaan ye karub kuu Yesu ye dia yone dibeen.
24 Kwane, Saimon Pitambed keye karub keyaa dingki ok dome yedmenoon, “Kane anded dakmeen kuu ye yaa kaamone.” andoone,
25 ika wene Yesu yaa yone kaamonenoon, “Karub kuu kane kii?” andoon.
26 Kwane, Yesumbed inandoon, “Karub kuyaa om dibinekori kan konaniin kuu kukui.” andekore, om barad kuu dibinekore kande Yudas Iskeriot Saimon ye mingki yaa konoon.
27 Kwane, Yudas kuu om kandoon kuu ye niindem aom Seten aomnoon.
Kwane, Yesumbed ye yaa yedmenoon, “Komo ambangkandameeb kuu kirod kwane.” andoon.
28 Animan aniib kuyaa kuu Yesumbed Yudas yaa komo yedmenoon kuu yi mim kuyaa kuu ongme kaadkerindo.
29 Yudas, ye kuu od yowo oonoon ye karub kowe, yenambed meeniwen kuu Yesumbed ye yaa yedmenoon kuu orok animan berengke o kamboknondan yaa konde andoon manok ande kamiwen.
30 Kwane, Yudas kuu om kandoonkin, ye kuu bunangka angkane wonoon. Kukuu amnoombed.

Pitambed Aadikmaneen Dowad Yesumbed Yedmoon (Mt 26:31-35, Mk 14:27-31, Lk 22:31-34)

31 Kwane Yudas wonoon ye yomanbed, Yesumbed yedmendoon, “Kibirebya kee, Karub Ye Mingki kuu nambiriyiib kandaneene ye yaambed God kangkon nambiriyiib kandaneen.

32 God kuu ye yaambed nambiriyiib kandaneen kuu yeka ye yaambed
ye Mingki yaa nambiriyiib konaneen, erebnarokban kumbed nambiriyiib
konaneen kii.
33 “Ne danaya, yiib yoom kuu aron dukmenmo dobaranuub. Yiib kuu ne
ande onmenabaniib kowe, Yuudan yaa yedmendaan kwane yiib kibireb ke
yedmendandamaan kei, nembed wananiin yaa kuu yiib kuu minindeban
keraniib kii.
34 “Kwanime ye weng yeeb kee yiib yaa kondandamaan kii, yiib kuu
neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamime. Yiib yaa nembed
mimyob dowaken keendaankin, yiib kwangkon neman mimyob dowaken
keenoon keenoon kamime.
35 Yiib kuu mimyob dowaken keenoon keenoon kamaniib kumbed ni-
makarub yena kuu wedme yikaadkeraniib kuu anam yiib kuu Yesu ye
kedmengkandeendan andendaniib kii.” andoon.
36 Kwane, Saimon Pitambed Yesu yaa kaamonenoon, “Yariman, eb kuu
kunaya wanandameeb?” andoon.
Kwane, Yesumbed inandunoon, “Kunaya wananiin kuu kibireb kee yiib
manaibban, kumban amanbed yiib kuu ne yoman mananiib.” andoon.
37 Kwane, Pitambed kaamonoon, “Yariman, komoyiibkob kibireb kembed
eb yoman manainban? Ne kuu eb dowad bobnaniin ande nekwaan.”
andoon.
38 Kwane, Yesumbed inandoon, “Eb kuu ne dowad bobnaniin andewen
kuu anam nekwewen dee? Nembed ke anammo yedmebdaan kei, ayam
kuu komkaanbanbed eb kuu Yesu nekaadban ande dakme ayoobmimiib
keraneeb kii!” andoon.

14

Yesu Kuu Ambe Godiib Yaa Wini Ye Kiwaan

1 Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Yiib kuu
niindem aom korondaiwe yiib mimyob dabab keraib. Godbed anam nub
oonaneen ande dobirime. Ne yaa kangkon kwanime.
2 Ne Ambe yambiwoom kuu wadnarimbon yemoon. Kwamunemban
karen yiib yaa kee kwane daandindo karen. Kedi, ne kuu kuyaom yiib
dowad yumbon nekwandok wananiin.
3 Kwane, ne kuu wene yiib dowad yumbon nekwandeni dowan keraniin
kuu, ne ika meneni yiib kwangkon neyiib yaa dobaraniib ye dowad yiib be
wananiin.
4 Kuyaa wananiin ye kiwaan wuneen kuu yiibkaadkeriwen.” andoon.
5 Kwane, Tomasbed Yesu yaa yedmoon, “Yariman, nub kuu ebbed kunaya
wananeeb kuu nub koron kowe, komarewa kere kiwaan kee nubkaadker-
anuub?” andoon.
6 Kwane, Yesumbed inandoon, “Nembedmo kuu kiwaaniib anamiib wad-
keriyiib. Ambe yaa wananiib kuu ne yaambed dore dangkoro wananiib,
kumbedmo.
7 Ne kuu yiib korobe yiibkaadkeraniib kuu ne Ambe kangkon yiib korobe
kaadkerunaniib. Kibireb ari kuu ye kuu wedmenenib yiibkaadkeruniwen.”
andoon.
8 Kwane, Filipbed yedmoon, “Yariman, Ambe kuu nub yaa korokbende.
Kwananeeb kumbed nub yaa kuu yimin keraneen kii.” andoon.
9 Kwanandoone, Yesumbed inandoon, “Filip, ne kuu yiib yoom aron
doboob dobaraan kumban, ne kuu eb koronoo? Karub kane kane ne
wedmewiwen kuu Ambe kuu wedmeniwen kii. Kowe, eb komande ‘Ambe
kuu nub yaa korokbende.’ andewen?

10 Ne kuu Ambe ye niindem aom doriina, Ambe kuu ne niindem aom
doreen kii. Kuyaa kuu eb anam andindoyoo? Weng yiib yaa yedmimain
kuu neka ne meenimbedmomban, kukuu Ambe ne niindem aom doreen
kumbed ye deme awinimaan.
11 Ne kuu Ambe ye niindem aom doriina, Ambe kuu ne niindem aom
doreen ye weng yedmaan yaa anam andime. Kumban kuyaa kuu yiib
anam andi yiminban keriibkob God ye aromkono wedmi yeman maa maa
kedmengkandaan yiibbed wedmiwen kumbed anam andime.
12 Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, karub kanembed ne yaa
anam andiyiib keroon kuu, nembed ambangkain kukwane kuu yembed aw-
inaneen. Ne kuu Ambeyiib yaa wanandamiin kowe, anam andoonman kuu
kekwanemomban kami arimbed darewoowiib kwangkon ambangkaneen.
13 Kwane, yiib kuu naningko yaambed komo kaamowaniib kuu
kwananiin. Kukuu Ambe ye Mingki nembed ye yaa nambiri koni yeman
kui.
14 Yiib kuu kumkam korem dowad naningko yaambed kaamowaniib kuu
kwane ambangkaniin.

Yesumbed Kingkin Karadmo Kondaneen

15 “Ne yaa mimyob dowaken keewaniib kuu kwamime andi ye weng
yedme kowaan kuu wengambere awinaniib.
16 Kwane, nembed Ambe kaamonaniina yembed yiib yaa Awandi ye
Karub maa kondaneene yiib yoom aron korem dobaraneen.
17 Kukuu anam anam korokbi ye Kingkin. Okad yiridan kuu ye wed-
menokban kere kaadkerunokban kowe, yi mimyob aom nenkowindeban
keriwen. Kumban yiib kuu yiibkaadkeruniwen, amborom kuu ye kuu yiib
yoom doreen kuned yiib niindem aom dobaraneen.
18 Ne kuu wananiin kumban, yiib kuu yiib kirimo anenab areb
domondainban. Ne kuu yiib yaa angkon ika mananiin.
19 Aron doboobbanbed okad yiridan kuu wedmewaibban keraniib kum-
ban, yiib kuu ne wedmewaniib. Kwane, ne kuu wadkere doraan kowe, yiib
kwangkon dobaraniib.
20 Kuyaron kuu yiibkaadkeraniib kuu ne kuu Ambe ye niindem aom
doriina yiib kuu ne niindem aom doriiwa kwane ne kuu yiib niindem aom
doriin.
21 Kane kanembed nembed kwamime ye weng kuu wengambere aw-
ine kandaniib kuu, yi kuu ne yaa mimyob dowaken keewimaib. Kane
kanembed ne yaa mimyob dowakenbed kawaniib kuu, ne Ambembed yi
yaa mimyob dowaken keendaneene, ne kangkon yi yaa mimyob dowaken
keendeni ne kane kuu yi yaa korokbendaniin.” andoon.
22 Kwane, Yudas Iskeriotban, Yudas maambed yedmoon, “Yariman, ko-
moyiibkob ebkareb nub yaamo korokbendandameeb kumban okad yiridan
yaa korokbendaabban?” andoon.
23 Kwane, Yesumbed inandoon, “Kane kanembed mimyob dowaken kee-
waniib kuu ne kedmengkandi kuu awine kandaniib. Kwane, ne Ambembed
mimyob dowaken kondaneene, ne Ambe yoom ne yoom menenub yi yoom
doberembaranuub.
24 Kane kanembed ne yaa mimyob dowaken kawokban keraniib kuu, ne
kedmengkandi kuu awine kandaibban. Weng kee wengambiriib kee neka
nemanban, kukuu Ambe yembed ne nenkowoona manaan kumbed.
25 “Weng kee ne kuu yiib yoom doburuwen kuyaambed yiib yaa dakmen-
daan kui.

26 Kumban Ambembed naningko yaambed Awandi ye Karub kondaneen
kuu Kingkin Karadmo kii. Yembed yiib yaa kumkam korem kedmengkan-
dene nembed yiib yaa komo komo dakmendaan korem kuu monkone
korokbendaneene meenme yiibkaadkeraniib.
27 Yewenubmo dobiri kuu yiib yaa kowaan, ne yewenubmo ye inamen yiib
yaa kowaan kii. Okad kiridanbed kondimaib arebban kowaan. Kowe, yiib
niindem aom dabawiib kere meeni darewoob keraib, kwane unaib.
28 "Yiib kuu anuk wengamberewiiwa kekane yedmaan, 'Ne kuu wananiin,
kumban angkon yiiwiib yaa ika mananiin.' andaan. Yiib kuu ne yaa
mimyob dowaken keewimaib keraniib kuu, Ambe yaa wananiin ye weng
yaa kubaniib, amborom kuu Ambe kuu darewoob arimbed ne arebban
kowe.
29 Kee kwane winindombed ne kuu kibireb kee yiib yaa yedmendaan kei.
Kowe nembed kwananiin andaan kuu yiib kuu wedme anam andi dowad.
30 Ne kuu yiib yoom aron doboob kekamune dakmaubban, amborom kuu
okad kiri oonoonman kuu meneen kowe. Ye kuu ne yaa kukwane kekwane
kamindeban,
31 kumban nembed Ambe yaa mimyob dowaken keeneni yembed kwame
ande yedmoon korem anammo awinaan kuu, okad yiridan yaa korokben-
dako yikaadkerime andid." andoon.
Kwanandekore, ika yedmoon, "Minibko, keyaa koronde wenem." andoon.

15

Nong Ambokawiib Ye Nondongiib Ye Kuruweng

1 Kwanekore, ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, "Ne kuu nong am-
bokab anam, kwane ne Ambe kuu yongbon yariman kii.
2 Yembed ne yaa nondong idiib kowimokban kuu nanme ben kiranmi-
maan. Kwane, nondong yena korem id irimaan kuu id yemoonmo irok ande
kidaye arimaan.
3 Yiib kuu nembed komo weng daandaan kumbed yiib kuu aroon.
4 Kwane, yiib kuu ne niindem aom yone doberembirime. Kwananiib kuu
ne kuu yiib niindem aom yone doberembaraniin. Nondong kuu yekamo kuu
id iraanban, nong ambokab yaa yone dobaraneen kumbed idiib iraneen.
Kwane kuu yiib kwangkon ne yaa yone doberembaraniib kumbed idiib
keraniib, yone dobaraibban kuu id iraibban.
5 "Ne kuu nong ambokab, yiib kuu nondong. Karub kanembed ye kuu
ne niindem aom yone doberembaraneena ye niindem aom yone doberem-
baraniin kuu ye kuu id yemoon iraneen. Kumban neyiibban kuu yiib kuu
ma ambangkaibban.
6 Kane kanembed ne yaa yone dabokne dorokban kuu nondong kanko-
raraiwe koknimaan areb. Keye nondong kuu ben wenore amot yiri ki-
raraiwa denimaan.
7 Kwane, yiib kuu ne niindem aom yone doberembaraniiwe ne weng
kuu yiib niindem aom angkimbaraneen kuu, komo komo dowakeniib kere
kaamonaniib kuu kandaniib.
8 Yiib kuu id yemoon iraniib kumbed yiib kuu ne yoman minidan ande
korokbaniib. Kee kwananiib kumbed ne Ambe yaa kuu nambiri konaniib.
9 "Ne Ambembed ne yaa mimyob dowaken keewoon areb ne kwangkon
yiib yaa mimyob dowaken keendaan. Kowe, ne mimyob dowaken aombed
yone doberembirime.

10 Ne kuu ne Ambembed kwane kame andoon ye weng kuu wengambere
awine kandeni, ye mimyob dowaken aombed yone doberembaraan. Kwa-
mune areb kuu yiib kuu nembed kwamime ye weng awine kandaniib kuu,
yiib kuu ne mimyob dowaken aombed yone doberembaraniib kii.
11 Weng keyiib kee yiib yaa daandaan kuu, ne kubi kuu yiib niindem aom
angkimboroko yiib kubi kuu yiminmo kerok andid.
12 “Kwamime andi ye weng nembed yedme kowaan kukei. Nembed yiib
yaa mimyob dowaken kondaan areb neman mimyob dowaken keenoon
keenoon kamime.
13 Mimyob dowaken korem burudandoon kukei, karub maambed ye
angkodmia yi dowad bobnaneen.
14 Yiib kuu nembed kwamime andaan kuu awine kandaniib kuu ne
angkodmia keraniib kii.
15 Kibireb kee yiib kuu dabderem yiri dobere no deme awinembiridan
andundainban, amborom kuu demedan kuu yi yarimanbed komo komo
ambangkimaan kuu yi yikaadban kowe. Kumban kibireb kee yiib kuu
nangkodmia andundaniin, amborom kuu Ambe yaambed komo komo
wengambaraan korem kuu yiib yaa daandaane wengambiriwen kowe.
16 Yiibbed ne kuu kine nendindo, nembed yiib kuu kingkekori wene
dowan keraanban ye id irime andaan. Kwamaniib kuu naningko yaambed
komo komo kaamonaniib kuu Ambembed kondaneen.
17 Kwane, nembed kee kwamime ye weng yedme kowaan kukei. Neman
neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamime.” andoon.

Kedmengkandeendan Yaa Ongki Weng

18 Kwane, Yesumbed ika yedmoon, “Okad kiridanbed yiib yaa arud wan-
dembiribka, meenime, ibdurukbed ne yaa arud wandembiriwen kowe.
19 Yiib kuu okad yiridan yi karub keriwen karen, okad yiridan kuu yiib
yaa yiman ande mimyob dowaken keendimaib karen. Kumban yiib kuu
okad yiridan yimanban, yiib kuu yi yaambed neman keri dowad bindaan.
Kwanakob okad yiridanbed yiib yaa kuu arud wandembirimaib.
20 Nembed komo weng yiib yaa dakmendaan kuu ika meenime. Weng
kukei, ‘Dabderem yiri dobere no deme awinembiridan kuu yi yariman yaa
ma burudandindo, yi korem kuu yirimo.’ andaan. Kwane, okad yiridan
kuu ne yaa durud yewed kowiwen kowe, yiib yaa kwangkon durud yewed
kondaniib. Yi kuu ne kedmengkandi kuu awine kandiwen karen, yiib
kedmengkandi kwangkon awine kandaniib karen.
21 Kumban yiib kuu naningko yaambed ambangkaniib kowe, kekamune
korem kuu yiib yaa kwamendaniib, amborom kuu yi kuu ne nenkowoona
manaan ye God kuu yikaadban kowe.
22 “Ne kuu yi yaa kekamune mene dakmendindo karen, ambarakmi ye
dabab kuu yi kandindo karen. Kumban kibikee nub koronkob ambarak-
muwen andaibban, yikaad kumbed ambarakmiwen.
23 Kane kanembed ne yaa arud wandembirimaib kuu ne Ambe yaa
kwangkon arud wandembirimaib.
24 Yi aom nembed komo komo ambangkaan kuu karub maa kwamune
ma awinindo. Ne kuu kekwane ambangkindo karen ambarakmi ye dabab
kuu yi kandindo karen. Kumban yimbed God ye aromkono korokbi yeman
ongmenabaan kee wedmiwen kuned, ne yoom ne Ambe yoom yaa kuu arud
wandembiriwen.
25 Kowe, yi amob aombed wongkoon kuu anam id keroon. Wongkoon kei,
‘Yi kuu ne yaa ogoodmombed arud wandembiriwen.’ andoon.

26 Awandi ye Karub kuu nembed yiib yaa nenkowaniin. Ye kuu anam
anam korokbi ye Kingkin, Ambe yaambed wenebimaan kui. Ye mananeen
kuu ne dowad dakme korokbendaneen.
27 Kwane, yiib kwangkon karub yena yaa ne dowad dakme korokbendime,
amborom kuu nembed andowe kedmengkandaan yaronbed ari kuu yiib
yoom kowe.

16

1 "Yiib yaa dakmendaan keyiib kei, yiib anam andi yaa kimyen wene
korondaib ye dowadbed.
2 Yimbed yiib kuu kurikuri kerekmen yaa kuu daanme ben bunangka
nongkobaniib kii. Kwane, anam kuu, karub yenambed yiib kuu mene
yaniiwa bobnaniiwa yimbed nub kuu God ye deme awinuwen ande meene
kamaniib yaron kuu menuun kii.
3 Yi kuu Ambe yi koron kere ne kangkon yi koron kowe, kee kwamune
kamaniib kii.
4 Kumban keye weng kee yiib yaa dakmendaan kowe, kuye aron man-
anuun kuu yiib kuu nembed ongkandi kuu daandoon ande meenaniib.
Ibduruk andowuwen yiri kuu weng keyiib kee ne kuu yiib yedmendindo,
amborom kuu ne kuu yiib yoom doriin kowe.

Kingkin Karadmo Ye Deme

5 "Kumban kibireb kee ne kuu ikakman ne nenkowoona manaanmaniib
yaa wananiin kuned, yiib kanembed mim kuu ne yaa 'Kunaya wananeeb?'
ande ma kaamowokban.
6 Weng kee kibireb yiib yaa dakmaan kumbed kubiyiibban ye mimyob yiib
niindem aom demboon.
7 Kumban ne kuu anam yiib yedmendaan kei, yiib amun keri dowadbed
ne kuu wananiin. Ne wananiin kumbed Awandi ye Kingkin kuu nenkowani-
inkob yiib yaa mananeen. Ne wanainban kuu ye kuu yiib yaa manaanban.
8 Mananeen kuu ambemondaneen, ambarakmiwen andi ye dowadiib
yorokmo inamen awinindo andi ye dowadiib yi yaa wengyunde dabab
kondaneen andi ye dowadiib kui.
9 Yi kuu ne yaa anam andindo kowe, ambarakmi ye dowad ambemonda-
neen.
10 Ne kuu yorokmoman kowe Ambeyiib yaa wananiine yi kuu wed-
mewindeban keraniib kowe, yorokmo inamen awinindo ye dowad ambe-
mondaneen.
11 Okad kiri oonoonman kuu Godbed ye yaa wengyundene ambarak-
moonman andoon kowe, yi yaa wengyunde dabab kondaneen andi ye
dowad ambemondaneen.
12 Ne kuu yiib yaa weng yemoon dakmandamaan kumban, kibireb kee
yiib niindem aom kuu miin kubiyiibban kowe yiibbed wengambere awine
kandi kuu yiminban.
13 Kumban anam anam korokbi ye Kingkin mananeen kuu yiib ben
kinban wenene anam anam korem kuu korokbendaneen. Kwane, ye kuu
yeka ye inamen yaambed dakmaanban, ye kuu komo wengambaraneen
kumbedmo dakmaneen, aman ari komarewa keraneen kuu yiib yaa dak-
maneen.
14 Ye kuu neman yaambed kandene yiib yaa korokbimamaneen kumbed
ne yaa nambiri kawaneen.
15 Kumkam korem ne Ambe yeman keroon kuu neman. Kwanikob kek-
wane yedmaan, Kingkin kuu neman yaambed kandene yiib yaa korokbima-
maneen." andoon.

Kedmengkandeendan Yi Kubiyiibban Kuu Ikakman Kubi Monoon

16 Kwanandekore ika yedmoon, “Yiib kuu aron dukmenmo arimbed ne
wedmewaibban, kwane aron dukmenmo amanbed yiib kuu ne wedme-
waniib.” andoon.
17 Kwanandoone, kedmengkandeendan yenambed yika yikanmo yaa kaa-
moniwen, “Yembed ‘Yiib kuu aron dukmenmo arimbed ne wedmewaib-
ban, kwane aron dukmenmo amanbed yiib kuu ne wedmewaniib.’ ande
yedmoon kuye id kuu kuna? Yembed kangkon ‘Amborom kuu Ambe yaa
wananiin.’ ande yedmoon kuye id kuu kuna kii?” andiwen.
18 Kwane, yi kuu yika yikanmo yaa kaamoniwen, “Yembed ‘aron duk-
menmo’ ande yedmoon kuye id kuu kuna? Yembed dakmeen ye weng id
kuu nub koronii!” ande kamiwen.
19 Yi kuu Yesu yaa kaamonandamiib kuu yekaadkeroon kowe yedmen-
doon, “ ‘Yiib kuu aron dukmenmo arimbed ne wedmewaibban, kwane aron
dukmenmo amanbed yiib kuu ne wedmewaniib.’ ande yedmaan kuye
dowadbed yiibka yiibkanmo yaa ‘Kuye weng id kuu kuna?’ ande kamiiwoo?
20 Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, yiib kuu amengiib
yuudanabiyiib kamaniiwe okad yiridan kuu kubenabaniiwa kamaniib kii.
Yiib kuu miin kubiyiibban ye dabawiib keraniib kumban, yiib kubiyiibban
kuu amonombe kubi dowaken keraneen.
21 Meenime. Wonong kuu dana woonande kamimaun kuu wooni aron
keraune yewed darewoob kandimaun. Kumban dana woonanuunbed kuu
yu yewed kuu nonondandimaun, amborom kuu yu dana wooneen kowe
kubiyiib kereen.
22 Kwamune areb kuu kibireb kee yiib kuu kubiyiibban doriib, kumban
yiib kuu angkon ika wedmendaniina kubi dowakeniib keraniib. Kuye kubi
dowaken kuu karub kanembed ma de kanwanaanban.
23 Kuye aron mananuun kuu ne yaa ma kaamowaibban. Nembed yiib yaa
ke anammo yedmendaan kei, naningko yaambed komo komo kaamonaniib
kuu ne Ambembed kondaneen.
24 Yiib kuu anukbed mene kibireb kee naningko yaambed komo komo
dowad ma kaamonindo. Yiib kuu kaamonaniib kumbed kandaniib.
Kumbed yiib kubi kuu yiminmo keraneen.
25 “Ne kumunkingki kowe dakmi ye wengbed dakmendiin. Kumban aron
ku menuun kuu kamune ye wengbed dakmainban, ne Ambe ye kerekmen
kuu dianbonmo dakmendaniin.
26-27 Yiib kuu ne kuu ye yaambed manaan kuu anam andekoriwa ne
yaa mimyob dowaken keewimaib kowe, Ambe, yeka kuu yiib yaa mimyob
dowaken keendimaan. Kwani kowe, aron ku mananuun kuu naningko
yaambed Ambe yaa kaamonaniib, nembed ye yaa yiib dowad kaamonain-
ban.
28 Ambe yaambed meneni okad yiri kemaom manaan. Kwane, okad kee
domonde Ambeyiib yaa ika wananiin.” andoon.
29 Kwanandoone, ye kedmengkandeendanbed yedmeniwen, “Eb kuu
kibireb kee dianbonmo dakmendeeb, kwane eb kuu kumunkingki ye
wengbed dakmokban.
30 Kibireb kee nubbed wedmuub kuu meeni korem kuu eb ebkaadmo.
Kwane, karub kane eb yaa kaamobdindo yaron kuu ebbed inandi kuu yimin.
Kowe keyiib kembed korokboona anam anduub kuu eb kuu God yaambed
menewen ande meenuub.” andiwen.
31 Kwane, Yesumbed inandundoon, “Kibireb kembedmo yiib kuu anam
andiib kiyoo?
32 Aron menuun kuu kibireb kee muneen kuu, yiib korem kuu buyok-
bayok kere wenebe yiib mimim yiiwambiwoom dobere wananiib kii. Yiib

kuu ne kirimo domowaniib kii. Kumban ne Ambe kuu ne yoom kowe, ne kuu ne kirimomban.
33 “Nembed weng kee dakmenabaan kee ne yaambed yiib niindem aom yewenubmo kerok andid. Okad kiri dobiri kuu dabab kandi yeman. Kumban yiib niindem aom aromnime, okad kiri kee nembed burudandaan kowe.” andoon.

17

Yesumbed Yeka Ye Dowad Kurikuri Keroon

1 Yesu kee kwane dowan keroonkin, ye ambid ari wedmene kurikuri kere yedmoon, “Ambe, aron kuu muneen. Eb Dana Mingki yaa nambiri kone. Kwanebko eb Dana Mingkimbed eb yaa kangkon nambiri kabdok.
2 Amborom kuu ebbed nimakarub korem yi korok keri ye aromkono konewen kowe, eb karuwa nimaya konewen korem kuyaa kuu eb Dana Mingkimbed wadkeri aron korem kondaneen.
3 Wadkeri aron korem kukei, God mimo anam eb yaayiib, ebbed nenkoweewa monoonman Yesu Keresu yaayiib yikaadkerundi.
4 Deme ebbed kankawewen kuu ambangke dowan keraan kowe, okad kari kee nambiri kabdaan.
5 Ambe, okad ongmindo yaronbed nambiri awinaan kumbed eb kerebiri arimbed kibireb kee nambiri kawe.

Yesumbed Ye Kedmengkandeendan Yi Dowad Kurikuri Keroon

6 “Okad kiridan aombed kane kane ben ne yaa bangkawewen kuu nembed eb kuu yi yaa korokbendaan. Yi kuu ebka ebman, ebbed ne yaa bangkaweewe eweng wengambere awine kandiwen.
7 Kumkam korem ebbed ne yaa bangkawewen kuu yi yikaadkeriwen kuu eb yaambed menebeen,
8 amborom kuu ebbed weng ne yaa kawewen kuu nimakarub keyaa kondaane awine kandiwen kowe. Yi kuu anammo yikaadkeriwen kuu ne kuu eb yaambed manaan. Kwane, ebbed ne nenkowewen kuyaa anam andiwen.
9 Yi dowad nembed kibireb kurikuri kerundaan. Nembed kurikuri keraan kuu okad kiridan yi dowadban, ebbed ne yaa ben bangkawewendan yi dowad, amborom kuu yi kuu ebman kowe.
10 Nembed neman korem kuu ebman, kwane ebbed ebman korem kuu neman. Kwane, nambiri kuu yi yaambed ne yaa meneboon.
11 “Kibikbed ari kuu ne kuu okad yiri dobarainban, kumban yi kuu okad yiri dobaraniib. Kwane, ne kuu eb yaa mananiin. Ambe Karadmo, ewaningko ye aromkono kumbed yi yaa dorondare. Kwanebko, eb yoom ne yoom nub mimo areb kuu yi kwangkon mimo kerok. Ewaningko kee ebbed kawewen.
12 Ne yi yoom doburuwen kuu ewaningko kawewen kuye aromkonombed dorondaraan. Yi korem kuu ma biknokban, God Ye Weng Karadmo yaa yedmoon kuu anam id keri dowad karub mimo monmari kiwaan ari nenkowoon ye karub kumbedmo.
13 “Kibirebya ne kuu ewiib yaa manandamiin kii. Kumban weng keyiib kee ne kuu okad yiri doriin yaron kembed dakmiin kuu, kwanako yi niindem aom kuu ne kubimbed derendarok dowad dakmiin.
14 Eb weng kuu nembed yi yaa kondaane, okad yiridanbed yi yaa arud wandembiriwen, amborom kuu yi kuu okad kiridanban ne areb kowe.
15 Ne kaamobdi kuu ebbed yi kuu okad kari kee ben angkanimban. Kukuu miin arewaman yaa dorondare yi kuu awande.

16 Ne kuu okad kirimanban areb anam yi kangkon okad kiridanban.
17 Eweng kuu anam anam kii. Kuyaa kumbed ebbed yi kuu ben are
karadkonomo kerunde.
18 Ebbed ne nenkoweewa okad yiri manaan kwamune areb, nembed yi
kwangkon ben okad yiri nongkobaana weniib kii.
19 Yi dowadbed ne kuu neka are karadmo kere eb inamenmo awinaan.
Kwanaan kumbed yi kwangkon anammo are karadkonomo kere eb ina-
menmo awinidan kerok andid.

Yesumbed Anam Andidan Korem Yi Dowad Kurikuri Kerundoon

20 "Ne kedmengkandaandanmo kurikuri kerundokban. Yi weng yaambed
kane kane ne yaa anam andaniibdaniib yi dowad kangkon kurikuri keru-
daan.
21 Ambe, nembed kurikuri keraan kuu eb kuu ne niindem aom doreewa
ne kuu eb niindem aom doriin kwane areb kuu yi kwangkon mimo kerime
andid. Yi kwangkon nub niindem aom dobiribko okad yiridan kuu ne kuu
ebbed nenkoweebkob manaan ande anam andime.
22 Ebbed nambiri kawewen kuu ne yaa anam andiwendan yaa kondaan,
eb yoom ne yoom mimo kwane yi kwangkon mimo keri dowad.
23 Ne kuu yi niindem aom doriina eb kuu ne niindem aom doreeb kui.
Kwamune kumbed yi kuu mimo kai kerok. Kwanibko, okad yiridanbed
wedmekoriwa, ebbed ne nenkoweneb ebbed ne yaa mimyob dowaken
keewimaab areb eb karuwa nimaya keyaa kwamunemo keendimaab kuu
okad yiridanbed yikaadkerime.
24 "Ambe, ne dowaken kuu ne yaa ben bangkawewendan kuu nembed
dobaraniin ye yumbon kuyaa kuu yiyiib doberenib ne nambiri wedmaniib
kii. Nambiri kee ebbed kawewen, amborom kuu okadiib ambidiib ong-
menabindombed eb kuu ne yaa mimyob dowaken keewewen kowe.
25 Ambe Yorokmo, okad kiridan kuu eb kuu yi koron, kumban eb kuu
ne nekaad. Kwane, ne karuwa nimaya kee yikaadkeriwen, ne kuu ebbed
nenkoweebkob manaan.
26 Nembed eb kane kuu yi yaa korokbendaan. Kee kwane kamembaraniin
kumbed eb mimyob dowaken ne yaa keewewen kuu yi niindem aom
angkimboroko, ne kangkon yi niindem aom dobara." andoon.

18

Yesu Awineniwen
(Mt 26:47-56, Mk 14:43-50, Lk 22:47-53)

1 Yesu kuu kurikuri kere dowan keroonkin, yembed ye kedmengkan-
deendaniib benwenene dabon Kidron yiri kubune yara daaniwen. Kuyaa
kuu at olif ye mongkoboniib kowe, ye yoom ye kedmengkandeendan yoom
kuyaom wene aomniwen.
2 Ambodangoonman Yudas kuu mongkobon kuu ye yekaad, amborom
kuu aron yemoon Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kuu
kuyaambed durunimaib kowe.
3 Kwane, yembed wonoone God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi
korok korok yoom Farisidan yoombed ben nongkobiiwe, Yudas kuu Rom
ana nangmidan yenayiib kurikuri boyambib darewoob ye ooni ye ana
nangmidan yenayiib kwane ben kinban mongkobon angka monoon. Yi kuu
angkadkokiib lemiib kumaniib benminiwen.
4 Yesu kuu ye yaa komo komo kere wanandameen kuu yekaadkeroon
kowe, yaro wenene yi yaa kaamondoon, "Yiib kuu kane ande kereknanmo
yariib?" andoon.

5 Kwane, yimbed “Yesu Nasaretman anduwed.” ande inanduniwen.
Ambodangoonman Yudas kuu yi aom kuyaom kuu yeyiib doreen.
Kwanandiiwe, Yesumbed yedmoon, “Ne kei.” andoona,
6 yi kuu ikakman irinambene okad yiri kirobiwen.
7 Kwane, Yesumbed ikakman kaamondoon, “Yiib kuu kane ande kereknaib?” andoon.
Kwane, yimbed “Yesu Nasaretman anduwed.” ande inanduniwen.
8 Kwanandiiwe, Yesumbed yedmoon, “ ‘Ne kei.’ ande yedmaan. Yiib kuu ne ande kereknanmo meniib keroonka, yiibbed yena ne yoom doriib kee domondibko winime.” andoon.
9 Kee kwane yedmoon kuu anukbed yedmoon, “Ebbed bangkawewendan kuu ma biknaanban.” andoon kuu anam id keroon.
10 Kwane, Saimon Pita kuu ye kerewangiib kowe, yembed nandune God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob ye dememan ye kenood wiwi angka nare daandoon. Kuye karub yaningko kuu Malkus.
11 Kwane, Yesumbed Pita yaa yedmenoon, “Eb kerewang nande yu kud aom kowe. Ebbed meeneeb durud yewed ye dabab kee ne Ambembed kawoon kuu awinainban manok andewedoo?” andoon.
12 Kwane, Rom ana nangmidan yoom yi korok yoom kurikuri boyambib darewoob ye ooni ye ana nangmidan yoombed Yesu awinene nongangke yenbeniwen.

Yesu Kuu Anasiib Yaa Nenwiniwen
(Mt 26:57)

13 Kwane, ibduruk kuu Yesu kuu Anasiib yaa nenwiniwen. Anas kuu Kaiyafas ye wonong yu ambe. Kaiyafas kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob kuye weeb yaa kinoonman.
14 Yembed Yuudan yaa anukbed yedmoon, “Karub mimombed nimakarub korem yi dowad bobnaneen kuu amun.” andoon kuu ye kumbed yedmoon.

Pitambed Yesu Nekaadban Andoon
(Mt 26:69-71, Mk 14:66-68, Lk 22:54-57)

15 Kwane, Saimon Pita yoom kedmengkandeenman maa yoom kuu Yesu nenwiniweniib ye yondem kerenden winiwen. Kedmengkandeenman kee God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobbed yekaadkerunoon kowe, ye kuu korok keye ambib ye kuuk aom Yesu ye yoman yeyiib wonoon,
16 kumban Pita kuu korokbed yekaadban kowe bunangkamo yinmone kuuk ambongko diambed doboroon. Kwane, kedmengkandeenman aomnoon ye karub kuu ikakman mene ambongko ooni ye deme wonong koyu yaa daandekore Pita nende kuuk aom aomnoon.
17 Kwane, wonong koyumbed Pita yaa, “Eb kuu karub keye kedmengkandeenman dee?” ande kaamonuune, Pitambed inandundoon, “Yii, neyiibban.” andoon.
18 Kuye amnoom kuu yurukiib kowe, demedan yena yoom kurikuri boyambib darewoob ye ooni ye ana nangmidan yenambed amot nengkekoriwe kuyaa dobere kanawanewande dorokanabiib. Pita kwangkon kuyaa dorone yeyiib yuruk dorokaan.

Anasbed Yesu Kaamoboon
(Mt 26:57-68, Mk 14:53-65, Lk 22:66-71)

19 Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobbed Yesu yaa ye kedmengkandeendaniib ye kedmengkandiyiib ye kerekmen yaa kaamoboon.

20 Kwane, Yesumbed inandune yedmoon, “Ne kuu nimakarub korem yaa
kuu dianbonmo dakmendimain. Kwane, Yuudan nedbimaib ambib embeng
embeng aomiib Yuudan korem nedbimaib kurikuri boyambib darewoob
yaayiib kedmengkandimain, ma bikne dakmindo.
21 Kowe komande ne yaa kaamoniib? Kedi, karub ne dakmaane wengam-
biriwen kuu yikaad kowe, yi yaambed kaamondime.” andoon.
22 Kwanandoone, kurikuri boyambib darewoob ye ooni ana nangmi ye
karub kuu Yesu ye dia doreen kumbed Yesu ye angkatom yakdarekore
yedmoon, “God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yaa
kuu weng kwamune dakmimaibkowoo?” andoon.
23 Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Nembed weng abdon dakmaan
keroka, abdon kuna kuu yedme. Kumban nembed komo dakmaan kuu
anam keroonka, komande ne kuu neeb?” andoon.
24 Kwane, Anasbed yedmoonkob Yesu nong yenbiweniib kumbed God
dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob Kaiyafas yaa
nenwiniwen.

Pitambed Angkon Ika Yesu Kuu Nekaadban Andoon (Mt 26:71-75, Mk 14:69-72, Lk 22:58-62)

25 Kwane, Pita kuu kuyaa yeka yuruk dorokane doreena, yenambed ye yaa
kaamoniwen, “Eb kuu karub yakuye kedmengkandeenman dee?” andiiwe,
Pitambed bironde yedmoon, “Yii, neyiibban.” andoon.
26 Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob ye
dememan maa kuu kuyaa doreen. Karub kee karub Pitambed kenood daan-
doon kuye karubkim kumbed aromne dakmoon, “Eb kuu at olif mongkobon
aom kuu ewiib wedmebdaan kii.” andoon.
27 Kwane, Pita angkon kwane anamban kii ande bironoona erebnarim-
banbed ayam komkoon.

Yesu Pailet Ye Arinambo Ari Nenwiniwen (Mt 27:11-18, Mk 15:1-15, Lk 23:1-3,18-25)

28 Kwane, Yesu kuu Kaiyafas yambiwoom kuu koronde Yuudan yi Gavana
Romdanbed kowiwen ye karub ye boyambib kwaab yaningko Pretorium
yaa nenwiniwen. Kuyaron kuu amkimo kai kowe, Yuudan yi korok ko-
rok ye ambiwoom aomnindo bunangkambed dobiriwen, amborom kuu
aomnaniib kuu Yuudanban daboknaib ye amowamob domokbaniib kowe
Yuudan yi Burudandoon ye orok anindeban keraniib.
29 Kowe Pailetbed mene angkaderene yi yaa kaamondoon, “Karub keyaa
kee komo dabab weng koniwen?” andoon.
30 Kwanandoone, yimbed inanduniwen, “Ye kuu amob domokboon ye
karubban karen, ye kuu nenmene eb yaa kabdindo karen.” andiwen.
31 Kwane, Pailetbed yedmoon, “Yiibka nenwene yiiwamob yaambed
wengyundime.” andoon.
Kwanandoone, yimbed inanduniwen, “Kumban nubka nubbed karub
mim aye kowi ye dabab koni kuu yiminban.” andiwen.
32 Keyiib kee kwanodned Yesumbed komo ye yaa kamuneene ye bobni ye
kerekmen bobni ye kiwaan dakmoon kwamune id kere wonodned yimin.
33 Kwane, Pailetbed ye ambiwoom aomne Yesu baandoona wonoona
kaamonenoon, “Eb kuu Yuudan yi king dee?” andoon.
34 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Kee eb kaamoni dee, o karub yenambed
ne dowad ma yedmebdiwen dee?” andoon.
35 Kwane, Pailetbed inandoon, “Ne kuu Yuumanoo? Dowan! Ebka eb
ambibkindan yoom yi korok korok yoombed neyiib yaa kuu nenminiwen.
Kowe eb kuu komo ambarakmi kamewen?” andoon.

36 Kwanandoone, Yesumbed inande yedmoon, “Nembed korok kere oonimbon kuu okad kiri yemanban. Okad kiri yeman keroon karen Yuudanbed ne awine nenminiwen kebeni dowad ne demedanbed nangbiwen karen. Kumban ne oonimbon kuu ambibkin kimyen mamaa yaambed.” andoon.

37 Kwane Pailetbed yedmoon, “Kowe, eb kuu king kii!” andoon.

Kwane, Yesumbed inandoon, “Ebbed ne kuu king andeeb kuu anam yedmeeb kii. Anam kuu kuye dowadbed ne kuu wooneen kii. Kwane, anam anam ye weng dakme korokbendi dowad okad kiri manaan. Nimakarub korem anam anam ye kerekmen angka doriib kuu ne yaa wengamberewaniib.” andoon.

38 Kwanandoone, Pailetbed kaamonoon, “Anam anam kuu kuna?” andekore, Yuudan yaa angkon angkane wene yedmendoon, “Ne kuu ambarakmi yaambed dabab koni yeman karub keyaa ma wedmokban.

39 Yiib koobdande kwanimaib kuu Yuudan yi Burudandoon orokbon yaron arimbed daawaiwe wii karub mimo bunangka obon keri dowad yiib dingki ari nenkowimain. Kwane, yiib dowaken kuu ‘Yuudan yi king’ nenkondaniinoo?” andoon.

40 Kwane, yimbed baande komkane inandiwen, “Yii, yembanii! Barabas nub yaa nenkondeyaa!” andiwen. Barabas kuu anukbed gapman yaa bon keroon kowe wii aom nenkaaniwen.

19

Yesu Ayi Dowad Nenkowiiwa Wonoon
(Mt 27:27-31, Mk 15:16-20)

1 Kwane, Yesu kuu nong yikyikiibbed angkurom angka ayi dowad Pailetbed yedmoona nenwene kwane ayiwen.

2 Kwane, ana nangmidanbed nong yikyikiibbed korok ari dereni yeman bedmekoriwa, Yesu ye korok ari derene kowiwen. Kwane, ebkad doboob minodminodiib kuu kanmene ye yaa kan inwarunekoriwa,

3 ye dia mene “Yuudan yi king, amkim amun eb yaa!” ande ye murubia ari yakdanme ayimo kame ika ika yemoon kameniwen.

4 Kwane, Pailetbed ikakman angkadere Yuudan yaa yedmoon, “Kedi, karub ke nen angkuro manaan kei, ye yaa dabab koni ye ambarakmi ye id kuu ne ma wedmindo.” andoon.

5 Kowe, Yesu kuu nong yikyik bedmiwen ye korok ari derene ebkad doboob minodminodiib derenoon kumbed mene angkadoroon kuu Pailetbed yi yaa yedmendoon, “Karub kuu kekei!” andoon.

6 Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom yi ana nangmidan kurikuri boyambib darewoob oonimaib yoom Yesu wedmenekoriwa, erebnarimban komkane yedmiwen, “Ye kuu aye at ming arimbed kinime! Ye kuu aye at ming arimbed kinime!” ande kamiwen.

Kumban Pailetbed yi yaa inandundoon, “Yiibka nenwene at ming arimbed kinime. Ne kuu dabab koni ye ambarakmi ye id kuu ma wedmindo kowe.” andoon.

7 Kwanandoone, Yuudanbed aromkonomo nangkane yedmiwen, “Ye kuu God ye Mingki andoon kowe, nub amobbed yedmoon kuu ye kuu aye bob kowi yeman.” andiwen.

8 Pailet kuu kee kwane wengamberekore ye uni kuu ari keroon.

9 Kwanekore boyambib kwaab aom ika aomne Yesu yaa kaamonoon, “Eb kuu kunayambed menewen?” andoon. Kumban Yesu kuu ma inandunindo.

10 Kwane, Pailetbed ye yaa yedmoon, “Eb kuu dakmewokban kereewoo? Eb koronduwed wini ye kerekmeniib eb at ming arimbed ayuwed bobniyiib kuye aromkono kuu ne yaambed angkeen kuu ebkaadbanoo?” andoon.

11 Kwane, Yesumbed inandoon, “Eb aromkono kandewen ne yaa kuu ari
doreen ye God yaambed kii. God yaambedban karen ne yaa ma kamaab-
ban karen. Kwanekob, karub kanembed ne nende eb yaa kabdoon kuu
ambarakmi darewoob kamoon, eb arebban.” andoon.
12 Kuyaambed ari kuu Pailet ye dowaken Yesu korondenod wini yeman
kamoon kumban, Yuudanbed komkane dakmiwen, “Eb kuu karub kee
domonene korondaneewa wananeen kuu, eb kuu Saesaa yangkodmimban.
Karub kanembed yeka ‘King keraan kii.’ andaneen kuu, Saesaa yaa bon
keroon.” andiwen.
13 Pailet kuu weng kee kwane wengamberekore, Yesu nenmene
angkaderekore, Bot Kudmiwenbon kwarimbed wengyundi ye dibirimbon
ari wene diboroon. (Bot Kudmiwenbon kuu Hibru wengbed kuu Gabata
andimaib.)
14 Kuye aron kuu Yuudan yi Burudandoon ye orok nekwenabi ye aron.
Kukuu aronkob yaa kereen. Kwane, Pailetbed Yuudan yaa yedmendoon,
“Yiib king kuu kei.” andoon.
15 Kumban yimbed komkane yedmiwen, “Nenwene! Nenwene! Aye at
ming arimbed kine!” andiwen.
Kwanandiiwe, Pailetbed kaamonendoon, “Yiib dowaken kuu yiib king aye
at ming arimbed kinaniinoo?” andoon.
Kwane God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok dareb darebbed
inande yedmiwen, “Nub king kuu yenayiibban, Saesaamo.” andiwen.
16 Kwane, Pailet kuu yi weng wengamberekore, yeenbon arimbed at ming
arimbed aye kowi dowad ana nangmidan yaa nenkondoon.

Yesu At Ming Arimbed Dare Kanmaniwen (Mt 27:32-44, Mk 15:21-32, Lk 23:32-43)

Kowe, Romdan yi ana nangmidanbed Yesu nenwenib
17 at ming kankoniiwe, yeka Nangkarakbon yaa kankarine wonoon.
(Nangkarakbon kuu Hibru wengbed kuu Golgota andimaib.)
18 Kwane, kwari kumbed ye kuu at ming arimbed bakumbed dare
kankoone maniwen. Kwane, karub ayoob kuu ben at ming ayoob arimbed
bakumbed darekorib Yesu ye angkara angkara benkoobe dariwen.
19 Pailetbed kerek yaa korok weng kwamune wongkoon, “YESU
NASARETMAN, YUUDAN YI KING”. Kerek kee kondoone at ming dungkun
ari deriwen.
20 Weng kee Hibru wengbed Romdan yi weng Latinbed Gurik wengbed
wongkanaboon. Kwane, weng kee Yuudan yemoon kimingkiwen, amborom
kuu Yesu aye at ming arimbed kiniwen yaambed siti aom kuu ambabban
kowe.
21 Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokbed
Pailet yaa yedmiwen, “ ‘Yuudan Yi King’ ande wongkaab. ‘ “Ne kuu Yuudan
Yi King.” ande yedmoon.’ kwane wongke.” andiwen.
22 Kwanandiiwe, Pailetbed inandoon, “Komo nembed wongkaan kuu
angkimbaraneen, kuyaa kuu inamen maa kandainban.” andoon.
23 Kwane, Romdan yi ana nangmidanbed Yesu at ming arimbed dare
kanmanekoriwa, Yesu ye ebkad nandenib andokbe wenore kaningiib kere
nekwiwen, yi kaningiib kowe. Ebkad mamaa kuu kad yaa yoni yebkad kuu
nandiwen. Kuye ebkad kuu barad manayiib ma kan dabokne karangkindo
mimo kumbed kongkono yaambed wene konomed yaa wene emkong yaa
yiminbed karangkiwen.
24 Kwane, yika neman yedmoon yedmoon kamiwen, “Nub kuu ebkad
kee birindaub. Bot ari nuwaningko wongke kirarem, kane yaningko wed-
manuub kuu yeka ebkad kandaneen.” andiwen. Kwaniwen kuu God Ye

Weng Karadmo ke wongkoon kei, “Yika nebkad kuu bene andokbe wenore yi mimim benib, bot aningkoyiib kirarekorib aningko wedmiwenman nebkad maa kandoon.” ande wongkoon kuu anam id keroon. Kwanikob, ana nangmidan kuu kwamunemo kamiwen.

25 Yesu ye at ming dia kuu ye awaan yoom ye awaan yu yangkura yoom Klopas ye amban Meri yoom Meri Magdalen yoom kui.

26 Kwane, Yesu wedmoonka awaan yoom ye kedmengkaneenman yembed mimyob dowaken keenimaan yoom kuu dia doriib kowe, Yesumbed ye awaan yaa yedmoon, “Ena yee, ye kuu ub dana mingki ande kowaan.” andekore,

27 ye kedmengkaneenman yaa yedmoon, “Yu kuu eb ena ande kowaan.” andoon. Kwane, kuye aronbed ari kuu kedmengkaneenman kembed yambiwoom nen oonoon.

Yesu Bobnoon
(Mt 27:45-50, Mk 15:33-41, Lk 23:44-49)

28 Kuye yoman kuu Yesu yekaadkeroon kuu komo komo korem kuu ambangke dowan keroon. Kwane, God Ye Weng Karadmombed komo wongkoon kuu anam id keri dowad Yesumbed yedmoon, “Ok moom bobnaan.” andoon.

29 Kwane, wain ok dereb kereen kuu dia angkeen kowe, ok awinimaan ye obkod kande kuyaom kaane kande isop nondong ari kowe Yesu ye mongkodkono yaa kankooniwen.

30 Kwane, Yesu kuu ok anoonkin yedmoon, “Kuned kuu korem awine dowan keraan kii.” andoon. Kwane, korok wan yiri kubune ye kingkin Awodki ye dingki ari kowe bobnoon.

31 Kuye aron kuu Sabat aron nekwanabi aron, angkon aron awari kuu Sabat aroniib Yuudan yi Burudandoon ye orokbon aroniib kowe, kuye aron ari karub at ming arimbed kinambiri kuu Yuudan yi korok korok yi dowakenban. Kwanikob, yi kuu karub at ming arimbed kinambiriwen yi yon kuu ana nangmidanbed domangkibko duknibko yi bob kuu ben kubudirime andi dowad wene Pailet yaa kaamoniiwe ee andoon.

32 Kwani kowe, ana nangmidanbed wene karub ayoob Yesu yoom ibmo at ming arimbed bakumbed dare benkoobe dariweniib yaa wenenib, karub maa ye yon kuu domangkekorib, karub maa ye yon kuu domangkiwen.

33 Kwane, mene Yesuyiib yaa mene wedmibka, ye kuu bobnoon kowe ye yon domabangkindo keriwen.

34 Kumban kwani keri koronde ana nangmi ye karub mimombed kanadbed Yesu ye id kebed yaa monbenoone kirodmo umkaniib okiib menebenaboon.

35 Kee kwanoona wedmoon ye karubbed yedme korokboon. Yembed komo yedme korokboon kuu anammo. Ye yekaad anammo dakmeen. Yembed yedme korokbendoon kuu yiib kwangkon anam andime dowad.

36 Kwamune kamiwen kuu God Ye Weng Karadmo aombed wongkoon kuu “Ye kono kuu ma domabangkaanban.” andoon ye wengiiwa,

37 God Ye Weng Karadmo maa, “Yi kuu kanadbed kariwen ye karub kuyaa keenombaraniib.” ande wongkoon ye weng kuu anam id keroon.

Yesu Ye Id Kuu Mangkiwen
(Mt 27:57-61, Mk 15:42-47, Lk 23:50-56)

38 Kuye yoman kuu Arimateaman Yosefbed Yesu ye id kanwene mangki dowad Pailet yaa kaamonoona ee andoon. Yosef kuu yemyeb Yesu ye yoman wini ye karub, amborom kuu Yuudan yi korok korok yaa unendoon kowe. Kwane, ee andoon kowe, Yosefbed mene Yesu ye bob kuu kanwonoon.

39 Anuk yirimbed Yesuyiib yaa amnoombed durune wonoon ye karub
Nikodemus kuu baeb amun yeman meeryiib aloyiib dabokniwen ye dabab
35 kilos areb kumbed kan Yosef yaa dabokne wonoon.
40 Karub ayoob kembed Yesu ye bob id kuu kandenib, Yuudanbed yi bob
mangkimaib kwane areb kuu baeb amun yemaniib ebkad kawanmoyiibbed
bedmiwen.
41 Yesu at ming arimbed dare kan maniwen ye yumbon kuyaa kuu
mongkoboniib. Mongkobon kuyaom kuu bobkonombon yewewiib, kuyaom
kuu bob ma mangkindo.
42 Kuye aron kuu Yuudan yi Sabat aron nekwenabi yaron kumban Sabat
aron dia kereen, angkon bobkonombon kuu dia kowe, yimbed Yesu ye bob
kuyaom kowiwen.

20

Bobkonombon Aom Yesu Dowan
(Mt 28:1-8, Mk 16:1-8, Lk 24:1-11)

1 Amkimo kaimbed arimingku ye aronki ibduruk nambirindombed
Meri Magdalenbed wene bobkonombon yaa wedmuunka, ambongkodem
kebenoon ye bot darewoob kuu kan angkara kowoon.
2 Kwane, Meri kabaanmo wene Saimon Pita yoom kedmengkandeenman
maa Yesumbed mimyob dowaken keenimaan ye karub yoom kuyiib yaa
wene yedmeen, “Karubbed nub Yariman kuu bobkonombon aom kuu kan
angkaniwen kii! Kowe kunaya kowiwen kuu nubkaadbanii!” andeen.
3 Kowe Pita yoom kedmengkandeenman maa keyoom bobkonombon yaa
andowe wene wedmok winiwen.
4 Karub ayoob kibindariwen kumban, karub maambed kirod kirod
kabaanmene Pita kuu deburudandoon. Kwane, bobkonombon yaa yedinmo
wonoon.
5 Kwane, yembed ambokibine aom wedme wedmoonka ebkad kawanmo
kumbedmo angkeen. Kwane, ye kuyaom aomnindo.
6 Kumban ye yoman meneen ye karub Saimon Pitambed de niindem aom
aomne wedmoonka ebkad kawanmoyiib
7 Yesu ye korok ari bedmiwen ye ebkadiib kumbedmo dangeen. Korok ari
ye ebkad kuu yekarebmo bedmoon, bob andedmi ye ebkad kawanmo yaa
ma daboknindo.
8 Kwane, kedmengkandeenman maa bobkonombon yaa ibduruk wonoon
kee ye kangkon aomne wedmekore anam andoon.
9 Kumban yi ayoob kee yi kuu God Ye Weng Karadmo aombed Yesu
kuu bobni yirimbed dembaneen ande wongkoon kuu meene ongme kaad-
kerindo.
10 Kwanikob, yi kuu ikakman yi ambiwoom winiwen.
11 Kumban Meri kuu bobkonombon bunangka doberenu ameng kamuun.
Kwane inok waun kumbed ambokibine bobkonombon dem aom kereknenu
12 engyus ayoob ebkad kawanmo inwariwen wedmendeen. Yi kuu Yesu
kowiwen ari dibenib, mamaa kuu korok kerekmen arimbed diboroone,
mamaa kuu koborom yon kerekmen anukbed diboroone keriwen.
13 Kwane, yu yaa kaamondiwen, “Angkodmi, komandewed ameng
kameeb?” andiiwe, yumbed yedmeen, “Ne Yariman kuu kanwiniwen.
Kwane, yimbed kunaya kanwene kowiwen kuu ne nekaadban.” andeen.
14 Meri kee kwane yedmuunkin, yu amonombe wedmuune Yesu kuu
kuyaa doreen kumban yu yukaadkerunindo.

15 Kwane, Yesumbed kaamondoon, “Wonong ee, komandewed ameng
kameeb? Ub kuu kane ande kereknaab?” andoon.
Merimbed meeneen kuu ye kuu kuye yongbon oonoonman andeen kowe,
ye yaa yumbed yedmeen, “Korok, ebbed ye id kuu kanwene kowewen
keraneen kuu yedmewebka wene kanda.” andeen.
16 Kwane, Yesumbed yu yaa yedmoon, “Meri.” andoona, yu amonombe
Yesu ye kerekmen kerenu Hibru wengbed yedmeen, *“Raboni yee!”* andeen.
(Raboni ye weng id kuu “Kedmengkandi korok”.)
17 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Ne yaa awinewaab, komoyiibkob ne
kuu Ambeyiib yaa ikakman winindo kowe. Kumban nangkodmiayiib yaa
weneneb ne kuu ikakman ne Ambe, angkon yiib Ambe, ne God, angkon yiib
Godiib yaa wanaan kii andi ye weng yi yaa daande.” andoon.
18 Kwane, Meri Magdalenbed kedmengkandeendaniib yaa weng yuk kan-
wene yedmendeen, “Yariman wedmenaan kii!” andenu yembed yu yaa
komo komo kee dakmoon kuu yi yaa dakmendeen.

Yesumbed Ye Kedmengkandeendaniib Yaa Angkadoroon

19 Sande ye amnoom arimbed, kedmengkandeendan kuu mimyamo ned-
biwen. Yuudan yi korok korok yaa uniwen kowe, ambongko karangmiwen.
Kwane, Yesu kuu mene yi kidangkambed dangkuro dobere yedmoon, “Iwari
yewenub kuu yiib yaa angkimborok.” andoon.
20 Kee kwane yedmoonkin, ye dingkiyiib ye id kebed yaayiib korokben-
doon. Kwane, kedmengkandeendan Yariman wedmeniwen kuu kubi miin
darewoob keriwen.
21 Kwane, Yesumbed ikakman yedmoon, “Iwari yewenub kuu yiib yaa
angkimborok. Ambembed ne nenkowoona manaan kwamune areb, kibireb
nembed yiib ben nongkobako winime.” andoon.
22 Kee kwane andekore, inum yi yaa narene yedmendoon, “Kingkin
Karadmo yiib niindem aom nendime.
23 Yiibbed nimakarub yena yi ambarakmi are nonondandaniib kuu yi am-
barakmi kuu Godbed are nonondandaneen, kumban yiibbed yi ambarakmi
are nonondandaibban kuu Godbed yi ambarakmi kuu are nonondandaan-
ban.” andoon.

Yesu Tomas Yoom Kedmengkandeendan Yena Yoomiib Yaa Angkadoroon

24 Kedmengkandeendan wad ayoowiib mim Tomas, yaningko maa
Didimus andimaib, kedmengkandeendan nedbiwen kuu yeyiibban, Yesu yi
yaa monoon kuu.
25 Kowe, kedmengkandeendan yena kembed Tomas yaa yedmeniwen,
“Yariman wedmenuwen kii.” andiwen.
Kumban yembed yi yaa yedmoon, “Nekareb ye dingki yaa baku dariwen
ye dem yumbon wedmeni kuyaom ne dingkiod kuyaom kamoneni, ye id
kebed yaa dingki kamonaniin kumbed anam andaniin, kwanainban kuu
anam andainban.” andoon.
26 Kwane ari ye Sande arimbed, Tomas yoom Yesu ye kedmengkandeen-
dan yena yoom kuu ambiwoom ikakman nedbiwen. Ambongko korem
karangmiwen kumban Yesu kuu yi kuyaom kuu yeyiib mene dangkuro
doberekore yedmoon, “Iwari yewenub kuu yiib yaa angkimborok.” andoon.
27 Kwanandekore, Tomas yaa yedmenoon, “Ne dingki kee wedme, eb
dingkiod keyaom kowe. Kwane, eb dingki yire ne id kebed yaa kaane
wedme. Eb karekmi kuu korondeneb anam ande.” andoon.
28 Kwane, Tomasbed Yesu yaa yedmenoon, “Ne Yariman, ne God!” andoon.

29 Kwane, Yesumbed yedmenoon, “Eb kuu wedmewekoreb ne yaa anam andeewoo? Kane kane akmewindo kumban anam andiwen kuu amun kerundoon.” andoon.

Buk Kee Yesu Yaa Anam Andime Dowad Wongkoon

30 Yesumbed ye kedmengkandeendan yi kerebiri arimbed yeka mamaa ye dud kami korokbenaboon yemoon yena kuu buk keyaom kee ma wongkanabindo.
31 Kumban keyiib kee wongkanaboon kuu yiib kuu Yesu kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu, ye kuu God ye Mingki kii ande anam andime dowad. Kwane, yiib kuu ye yaa anam andaniib kuu, ye yaambed wadkeri kandaniib.

21

Yesumbed Ye Kedmengkandeendan Ediib Yaa Angkadoroon

1 Kuye yoman kuu Yesu kuu bowan Galeli angkambed ye kedmengkandeendan yaa angkadere dangkuro durundoon. Kwamune kere wonoon kei.
2 Saimon Pita yoom Tomas yaningko maa Didimus andimaib yoom Galeli ye kambong Kenaman Natenio yoom Sebedi ye meed ayoob yoom kedmengkandeendan ayoob yena yoom ibmo doriib.
3 Kwane, Saimon Pitambed yi yaa yedmendoon, “Ne kuu okyiri oon bad wanandamiin.” andoone yimbed yedmiwen, “Nub kwangkon nuwiib eb yoom wananuuwa.” andiwen. Kowe, yi wenenib oon bi motod aom aomne wene amnoom doboob oon bi ye men kamobiwen, kumban oon ma maandindo keriwen.
4 Awari amkimo kaimbed Yesu kuu wim ari doboroon, kumban ye kedmengkandeendan kuu Yesu ye komboon kuu yikaadkerunindo.
5 Kwane, yembed yi yaa kaamondoon, “Ee angkodmia, yiib kuu oon ma maandindo dee?” andoone “Yii, dowanaa.” ande inandiwen.
6 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Yiib oon bi ye men nande motod wiwi angkambed kamonime. Kwananiib kumbed oon kuu maandaniib.” andoon. Kowe, yi kuu kwaniwen. Kuyiib kuu oon yemoonbed awuniiwa awingkoon kowe, yi kuu oon bi ye men ika motod aom kamoni kuu yiminban keriwen.
7 Kwane, kedmengkandeenman Yesumbed mimyob dowaken keenimaan ye karubbed Pita yaa yedmoon, “Ii Yariman kiyi.” andoona, Pita kuu kee kwane wengamberekore ye bunangka ebkad deme dowadbed biankowoon kuu kan derene ok yiri bumboroon.
8 Kwane, Yesu ye kedmengkandeendan yena kuu motod aombed oon bi ye men aom oon yemoon aomniwen kuu binge Pita ye yoman bid yaa kanwiniwen, amborom kuu bid yaa kuu ambabban 90 mitas areb kowe.
9 Kwane wirine wim ari kuro dodkenib wedmiiwa amoyidkobbed deneen. Kwane, amot ari kuu oon deneen. Kuyaa kuu omiib.
10 Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Oon kibireb biwen kuyiib yena benminime.” andoon.
11 Kowe Saimon Pitambed motod aom aomne wene oon bi ye men kuu binge bid yaa nanmonoon. Oon bi ye men kuu oon dareb darebmo diiriwen kuu 153yiib kumban oon bi ye men kuu ma birindindo.
12 Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Mene animan anime.” andoon. Ye kedmengkandeendan kuu yi yikaadkeriwen kuu Yariman kowe, “Eb kuu kane?” ande ma kaamobindo.
13 Yesumbed menene om bendune bangkandekore oon kwangkon kwane ben bangkandoon.

14 Yesu kuu bobnoon yirimbed nen demboon yaronbed mene kwaniwen
yaron kee ye kedmengkandeendan yaa kuu angkaderebeen kuu ayoob-
mimiib kereen.

Yesumbed Ye Karuwa Nimaya Awande Aromkono Konde Andoon Pita Yaa

15 Kwane, yi kuu animan ane dowan keriiwe, Yesumbed Saimon Pita yaa
kaamonoon, “Saimon, Yoon ye mingki, mimyob dowaken keewimaab kuu yi
mimyob dowaken keewi keyaa burudandoonoo?” andoon.

Andoone, Pitambed yedmoon, “Ee, Yariman, ebkaad kuda, mimyob
dowaken keebdimainaa.” andoon.

Andoone, Yesumbed yedmoon, “Ne karuwa nimaya kuu sibi mana areb
kowe, awande aromkono konde.” andoon.

16 Angkon Yesumbed ika kaamonoon, “Saimon, Yoon ye mingki, mimyob
dowaken keewimaawoo?” andoon.

Andoone, Pitambed yedmoon, “Ee, Yariman, ebkaad kuda, mimyob
dowaken keebdimainaa.” andoon.

Andoone, Yesumbed yedmoon, “Ne karuwa nimaya kuu sibi oonoonman
areb oone.” andoon.

17 Kwane Yesumbed ayoobmim kaamonoon, “Saimon, Yoon ye mingki,
mimyob dowaken keewimaawoo?” andoon.

Pita kuu kubiyiibban keroon, amborom kuu Yesumbed “Mimyob
dowaken keewimaawoo?” ande kaamobene ayoobmim keroon kowe.
Kwane, Pitambed yedmoon, “Yariman, komo komo korem eb ebkaadmo.
Eb ebkaad ne kuu eb yaa mimyob dowaken keebdimain kii.” andoon.

Kwanandoone, Yesumbed yedmoon, “Ne karuwa nimaya awande
aromkono konde.

18 Nembed eb yaa ke anammo yedmebdaan kei, eb kewed yaronbed
ebkad kuu ebka deebekore eb dowaken kunaya wanande meenimaab kuu
kuyaa kwane yarebimaab. Kumban eb kiomnaneeb kuu aniib dowad karub
maambed eb nendaneena eb dingki yiraneewe ebkad deebebdekore eb
dowakenban kuyaa wini ye yumbon kuu kuyaa eb nenwananeen.” andoon.

19 Pita kuu kamune ayaniiwe bobnaneen kumbed God yaa nambiri kona-
neen kuye dowadbed Yesumbed keyiib yedme korokboon. Kwanandekore,
Yesumbed Pita yaa yedmoon, “Ne yoman mene!” andoon.

20 Kwane, Pita kuu amonombe anuk wedmoonka Yesumbed mimyob
dowaken keenimaan ye karub kuu yi yoman meneen. (Anukbed keye karub
kee orok aniwen yaambed Yesu yaa yonekore ari kuu ye yaa kaamonoon,
“Yariman, eb yaa kanembed ambodanganeen?” andoon.)

21 Kwane, keye karub Pitambed wedmenekore Yesu yaa kaamonoon,
“Yariman, ye yaa komo keraneen?” andoon.

22 Kwanandoone, Yesumbed inandunoon, “Ye dobaraneenkob ikakman
mananiin kuu ne dowaken keraniin kuu eb meenembiri yemanban. Eb kuu
ne yoman mene!” andoon.

23 Kee kwane yedmoon kumbed yikanmo kuyaom kedmengkandeendan
yaa nuub weng kan yariwen kee, kedmengkandeenman keyiib kee bob-
naanban ande kamiwen. Kumban Yesumbed kuu bobnaanban kii ande
ma yedmindo, yembed kamunemo yedmoon, “Ye dobaraneenkob ikakman
mananiin kuu ne dowaken keraniin kuu eb meenembiri yemanban.” an-
doon.

24 Kedmengkandeenman kee kamenabi keyiib kee yedme korokbendeni
wongkaan kuu ne kei. Nub nubkaad yedme korokbendi ye weng kee
anammo.

25 Yesumbed kamenabi yemoon yenayiib kwangkon ongmenaboon. Kami
mimim korem kuu buk aom wongkanabiwen karen, mok nembed meen-
dobaan kuu buk miin yemoon kowe okad yiri buk nongkobimbon kuu
yiminban keroon manok karen.

Kwamiwen
Apasodanbed Kwamiwen Ye Buk

Kwamiwen Buk Komo Dowad Wongkoon

Weng keye dowad kuu kekamune: 1. Apasodan yoom anam andiwendan yena yoom komo kamenabiwen kumbed Yesu ye weng derendaroon ye weng anammo wongkoon. 2. Kuristendan yaa yenambed dudi weng yemoon dakmenabiwen kowe, buk kembed koromone dakme wongkoon, Yuudaniib (4:8-12) Yuudanbaniib (25:8-11) yaa inandi dowad. 3. Kuristendan yaa yobdoodiib durud yewediib menebimaan kowe, komarewa dobaranuub ande korokboon. 4. Kuristendan kuu yenambed durud yewed konde yenbandimaib kumban, Yesu kuu ye bondan korem yaa burudande doraneen ande wongkoon.

Wongkoonman

Kwamiwen ye buk kuu Lukbed wongkoon. Luk kuu Yesumbed komo komo kamenaboon kuu wedmindo kumban, indobbed wedmeniwendan yemoon yi weng boon kumbed wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 63 areb.

Korok Weng

1. Yesu Ye Weng Kuu Yudea Kere Galeli Kere Samaria Aom Derendaroon (sapta 1—8)
2. Pool Yesu Yaa Anam Andoon (9:1-31)
3. Yesu Ye Weng Kuu Fonisia Kere Saipurus Kere Antiok Aom Derendaroon (9:32—12:25)
4. Yesu Ye Weng Kuu Firigia Kere Galasia Aom Derendaroon (13:1—15:35)
5. Yesu Ye Weng Kuu Gurikdan Yi Okad Aom Derendaroon (15:36—21:16)
6. Yesu Ye Weng Kuu Romdan Yi Okad Aom Derendaroon (21:17—28:31)

Yesu Kuu Ewen Ari Nen Daanoon

1 Tiofilus, ne buk ibduruk wongkekori kebdaan kuyaom kuu, Yesu ye andowe kedmengkandoonbed

2 wene ye nen Ewen ari daanoon kuye weng wongkaan. Kwamune kuyaambed ye kuu Ewen ari nen daanindo yaambed, apasodan yembed kinoon kuu be Kingkin Karadmo yaambed kedmengkandoon.

3 Ye durud yewed kande bobnoone mangkiiwe yeedoroon yoman ari kuu, aron 40yiib yi yoom dobere korokbendoon kuu ye anam bobnoon kumban ika yeedere wadkeroon. Kwamune dore korobe akmiiwa ika demboon kuu anam kii andiwen. Kwane, Godbed korok kere ooni yeman kuu Yesumbed dakmenaboon, yi yaa.

4 Kuye niindem aom kumbed yi yoom ye yoom nedbe animan aniib yaambed, Yesumbed kwanime andi ye weng yedmendoon, “Yiib korem kuu Yerusalem aom doberenib, ne Ambe ye munob bangkandi yeman yaa meedmime. Ye weng kunduk yiib yaa kurin daandaan kui.

5 Yoonbed okiib baptais kerundoon kumban, aron yemoonban arimbed Kingkin Karadmoyiib yiib kuu Godbed baptais kerundaneen.” andoon.

6 Kwane, yi korem nedbiwen yaambed Yesu yaa kaamoniwen, “Yariman. Israel ambibkin kuu nubkareb kibirebya kondaneebkob, nub Israeldan yoom God yoommo oonanuub dee?” andiwen.

7 Kwanandiiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Aron kuu yeka Ambe yembedmo kowoon. Komo aron kwananeen kuu yiibbed yiibkaadkeri yemanban.

8 Kwane, Kingkin Karadmo mene yiib niindem aom yaa doberene
aromkono kondaneene, ne weng amun kanwene daandaniib. Yiib indobbed
ne dowad wedmiwen kuu Yerusalem aombed wene Yudea ambibkin korem
aombed wene Samaria kere kumbed wene okad yimin yimin yaa daan-
daniib." andoon.
9 Kwane dakme dowan keroona, yi kerebiri yi indob ari yaambed ambid
ari Yesu kuu nen daanoone wiib wedangka dewenuune wedmenindeban
keriwen.
10 Kwane, yi korem kuu dobere Yesu daaneen kuyaa yi indob korem
ambid ari nengmoniwen. Nengmone doriiwe, karub ayoob ebkad kawanmo
inwariwen kumbed yi dia angkane dangkoro doberenib yedmendiwen,
11 "Galelidan. Yiib kuu komande yiib indob kuu ye ku weneen yaamo
kwane doberenib kereniib? Yiib Yesu wedmiiwa ye Ewen ari wonoon kuu,
angkon ika kwane Ewen arimbed aman kwane ika mananeen." andiwen.

Mataiyas Kuu Yudas Ye Yumbon Nendiwen

12 Sabat aron* kereen kowe, anam andidan kee aangko Olif ari kuu
koronde ikakman Yerusalem aommo winiwen.
13 Ambib yiriyiib ariyiib yimbed araben doriib kumbed mene ambiwoom
ari daaniwen. Yi korem nedbiwen kumaom kuu Pita yoom Yoon yoom
Yems yoom Endru yoom Filip yoom Tomas yoom Baatolomyu yoom Matyu
yoom Alfeyus ye mingki Yems yoom Saimon nubka oone doberem ande
nangboonman yoom Yems ye mingki Yudas yoom kui.
14 Yi yoom Meri Yesu ye awaan yoom ye damana yoom nima yena yoom,
yi korem mene nedbenib kurikuri kerembirimaib.
15 Anam andiwendan korem nedbiwen kuu 120yiib kwaombed, Pita yaro
dorene
16 yedmoon, "Ee angkodmia. Kingkin Karadmombed Dewid yaa mene God
Ye Weng Karadmo konoona dakme wongkoone anam id keroon kuu, Yudas
kuu Yesu awineni ye dowad ambodangoon.
17 Ye kuu God ye deme awinuwen kemaom kuu yeyiib ibmo awinoon."
andoon.
18 (Anuk yiri kuu Yudas ambodangoon ye kewod kandoon kuu, yongbon
okad moone kuyaa kombere omkabdin mane kabeyob domokbe ot wande
bunangka komboroon.
19 Kwanoon kuu Yerusalemdan korem kuu yikaadkeriwen kowe, okad
kuu yi wengbed aningko yeeb Akeldama ande kowiwen, ye weng id kuu
umkan kubudoroon ye okad.)
20 Kwane, Pitambed ika yedmoon, "Buk Yook aombed wongkoon kuu,
'Ye dobiri ye yumbon kuu obonmo angkimborok,
ye yumbon kuu ma nendaib.'
ande kwane wongkoon, angkon mamaa kuu,
'Ye korok keri ye yumbon kuu
karub maambed kandok.'
ande kwane wongkoon.
21-22 Kwani kowe, anam kuu karub maa nendanuub, karub kuu Yoon Bap-
taismaniib baptais kamimaan yaronbed mene ari Yesu nub yoom dobere
mene ye nen daanoon yaronbed kuyaom kuu, nub yoom doboroon kumbed
maa nendanuub. Kwananuub kumbed wedmuuwe Yesu anam bobnoon
kumban ika yeedoroon ye weng kuu yeyiib dakmaneen." andoon.
23 Andoona, karub ayoob Yosef kuu yaningko maa kuu Baasabas angkon
yaningko maa kuu Yustus yoom Mataiyas yoom anam andiwendanbed be

* **1:12:** Sabat aron kuu Yuudan yi kurikuri yaron, yiidki yeman kowe, ambab wini kuu amob.

24-25 kurikuri kere yedmiwen, “Yariman. Karub mimim korem yi inamen
kuu ebkaad kowe, karub ayoob kee buwen keyaa kuu mim nenkowewen
kuu nub yaa korokbende. Yudasbed yumbon koronde yembed komo
kamoon ye kakman yaa wonoon kowe, kane kuu apaso deme kandaneen?”
andiwen.
26 Kwane, bot yaa aningkoyiib korokbi dowad kirare Mataiyas nendiwen
kowe, Mataiyasbed yumbon kandekore, apasodan 11iib yaa daboknoon.

2

Kingkin Karadmo Monoon

1 Pentikos* yaron keruune, anam andiwendan korem mene mimyamo
nedbiwen.
2 Kwane yi korem ambiwoom dibiiwe, kudmeniibban kumbed nuub
darewoob ye kuweng areb kuu ambid arimbed kamene ambib kumundin
aom yukne daanoon.
3 Kwanoone, yi wedmiiwa amot yumbu areb andokbe mimim kere yi
korem ari denobe dangoon.
4 Kwane, Kingkin Karadmombed korem ibnendene, aromkono konde
weng maa maa bangkandenaboon kuu kwane dakmenabiwen.
5 Yuudanbed yi God ye weng wengambiriwendan kuu ambibkin korem
yaambed menebe Yerusalem aom Pentikos ye orok ye dowad araben doriib.
6 Dakmenabi ye kuweng wengamberekoriwa, karub yemoon kerebkarab
kamenmo menenib wengambiriwen, amborom kuu weng maa maa yi
wengbed dakmenaib kowe wengambiriwen.
7-8 Binangki miin darewiib kowe, kaamobiwen, “Ai, kee komarewa kamiib
kee? Karub kee Galelidanmo kii! Komarewa nub weng anammo kee
dakmiibkob kwane wengamburuub kee?
9 “Nub kuu Paatiadaniib Midiadaniib Ilamdaniib Mesopotemiadaniib
Yudeadaniib Kapadosiadaniib Pontusdaniib Esiadaniib
10 Firigiadaniib Pamfiliadaniib Idyipdaniib Libiadan Sairin taun dia
angkarayiib Rom ye Yuudaniib Rom ye Yuu keriwendaniib
11 Kuritdaniib Arabdaniib kui. Kwene nub wengamburuuwa, God ye
kami yeka mamaa ye weng nub wengbed dakmiiwa wengamburuwen kii!”
andiwen.
12 “Keye id kee komarewa?” andimame binangke kerebkarab kamiwen.
13 Kumban karub yenambed anam andiwendan yaa ambon kamende
yedmiwen, “Wain ok darewoob ane awarakiib yoonkob dakmiib.” ande
daandiwen.

Pitambed Kadaareb Yaa Dakmoon

14 Kwanandiiwe, apasodan 11 yoom Pita yoom yaro dembeniwa, Pita-
mbed kadaareb yaa kankoone daandoon, “Ee ne ambibkindaniiwa yena
Yerusalem aom doriibdaniiwa yee. Yiib ongme wengambiribko dakma.
15 Kibireb kee amkimo aron kuu mogeed yaro dibuun kowe, karub kee yi
wain ok ane awarak yindo.
16 Dowan! Kukei, profesiman Yoelbed daande wongkoon kuu, Godbed
yedmoon,
17 ‘Aron yeenbon kere wananuun yaron kumbed,
ne Kingkin Karadmo nimakarub korem yaa kowaniina mananeen.
Yiib kewediib koyuyiib kuu ne profesi weng dakmenabaniib.

* **2:1:** Pentikos kuu Yuudan yi Burudandoon yaronbed wene aron 50yiib dowan keruune, Yuudan yob ibduruk wandiiwe God yaa eso andiiwe kami ye orok.

Kwane yiib kewed kuu ne weng yuk wane wedmenabaniib.
Yiib aamkono kuu ne weng yuk kiyuum wedmenabaniib.
18 Kuyaron keranuun kuu ne deme karuwa nimaya yaa
angkon ne Kingkin Karadmo kondaniina ne profesi weng dakmenabaniib.
19 Ambid ari kuu yeka mamaa ye wedme binangki yeman kedmengkandaniin.
Okad yiri kwangkon dud korokbenabaniin,
umkaniib amoyiib amarengiib kui.
20 Aron kuu kumbaneene kumun keranuun.
Wood kuu umkan areb keranuun.
Kwananeen kuye yoman kuu aningko arimbed darewoowiib nambiri darewoowiib Yariman mini yaron keraneen.
21 Kwananeena, nimakarub korem kane kane Yariman yaa anam ande baandaniib kuu
bobni yaa kuu burudande bindaneen.' ande wongkoon.
22 "Israel karuwa nimaya kee wengambirime. Yesu Nasaretmanbed God yaromkono wedmi yemaniib yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib dud korokbiyiib kamenaboon kuu Godbed yiib yaa korokbendoon, yiib wedme anam andi yeman. Yiib wedme yiibkaadkeriwen kui.
23 Yesu kee God ye inamen dowaken unyemanbed ongmoon yaambed yiib yaa kondoone, yiib yoom miin arewadan yoombed aye at ming ari bakumbed daare kankoone maniiwe bobnoon.
24 Kumban Godbed ye bobni durud yewed wankende bobnoon yiri kuu nenkoonoone demboon, amborom kuu bobnimbed ye awineni kuu yiminban kowe.
25 Kee Dewidbed ye dowad kwane daandoon,
'Yarimandin ne yoman winimo kamuub wedmaan.
Ne kuu ma une kiringmainban,
amborom kuu Godbed ne yaa ibnoon kowe.
26 Kwani kowe, ne niindem aom kuu kubiyiib kere
kwangkon kubi weng dakmimameni
God ye weng kunduk meedme doriin,
27 amborom kuu God, ebbed ne kingkin kuu bobkonombon yiri domowaabban,
angkon eb Karadkonoman bobkonombon yiri domonaawa deendaanban kowe.
28 Ebbed wadkeri kiwaan kuu korokbeweewa nekaadkeraan,
angkon eb kerebiri ari dobaraniin kuu,
kubi darewoob kawaneeb.' andoon.
29 "Angkodmia, weng kangdommo awinaan kuu nub awo Dewid bobnoona mangkiwen, kumbedmo. Kuye aron yaambed mene kibik aron kee ye bobkonombon kuu kangkeen yayaa kui.
30 Ye kuu profesiman kowe, God Ye Weng kundukbed amob ongmoon kuu 'ye yobbed ye ooni ye yumbon ari kuu ye awo aman arimbed kandaneen' kuu yekaadkeroon.
31 Ye kuu aman ari wedme yedmoon ye id kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu anam bobnekore ika dembaneen kowe, dakmoon ye id kuu Yesu ye id kuu kuri domonoona deendindo.
32 "Kowe, Yesu kekei Godbed nenkoone wadkeri konoon kowe, nub kuu anam nub indowiib wedmuuwe kwanoon.
33 Kwanoone, Yesu kuu Yambe Godbed yaningko kankoone ye dingki wiwi angka nenkowene, God ye weng kunduk kumbed Kingkin Karadmo

konoon. Konoone, Yesumbed nub yaa kangkon keendoone ibnendoone kwane dakmuuwe, yiib kuu wedme wengambiriib kui.
34 Dewid kuu Ewen ari daanindo, kumban kee Yesu ye dowad dakmoon,
‘Yariman Godbed ne Yariman yaa yedmoon,
“Ne dingki wiwi yaa dibereewa,
35 eb bondan kumbed
eb yon yiidki yeman ongmaniin.” ’ andoon.
36 “Kwanikob Israeldan korem, yiib kuu yiibkaadkerime. Yesu kee yiibbed aye at ming ari dingki dare maniwen kuu, Godbed ongme kowoone ye kuu Yariman angkon Godbed Kinoona Monoonman Keresu keroon.” andoon.
37 Nimakarub weng kee wengambiriwen kuu yi mimyob aomiib wande wonoon kowe, Pita yoom apasodan yena yoom yaa yedmiwen, “Angkodmia, nub komo kamanuub?” andiiwe
38 Pitambed inande yedmoon, “Yiib mimim korem ambarakmi yaambed amonombe Yesu Keresu yaa anam andibko, yiib ambarakmi are nonondandoko yaningko yaambed baptais kerime. Kwanibko, Kingkin Karadmo kuu Godbed yiib yaa munob kondaneen.
39 Weng kunduk kee yiib yoom yiib danaya yoom nimakarub yena ambab dobere weniib yoom yi dowad kui. Kane kane nub Yariman Godbed baandaneendaniib yi dowad kui.” andoon.
40 Andekore, weng yemoon ongkande nangkande dakmoon, “Yiibka amonombe miin arewadan kibikee doriib kee yi kami ye kakman yaa korondime.” ande daandoon.
41 Wengambere anam ande awine kandiwendan kuu baptais kerundiwen, kuu 3,000iib areb mene anam andiwendan yaa dabokniwen, aron kuyaa kuu.

Anam Andidan Yi Dobiri

42 Anam ande dabokniwendan kuu apasodan yi kedmengkandi wengambere doberenib, kurikuri kere doberenib, mene dabokne yonendenib, Yesu yaa meeni ye orok animaib.
43 Apasodanbed yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib yeka mamaa ye dud kamiyiib korokbendimaib kuu yi korem wedmekoriwa, binangke God yaningko kankooniwen.
44 Anam andidan korem nedbimaib, angkon yi yiribman korem kuu ibmo neman konoona awinoon awinoon kame dobiriwen.
45 Kwane yi yiribman yena kuu berengkanekorib, od kuu kane yiribmaniibban keroon kuu numbere kondimaib.
46 Yi korem kuu menenib, kurikuri boyambib darewoob kuuk aombed aron korem kuu mene nedbenib, kubi dowakeniibbed animan numbere yi ambiwoom nedbe anenib,
47 God yaningko kankoonenib kubiwen. Kwane, nimakarub korem kuu anam andiwendan yaa kubi dowaken keriwen. Aron korem kuu Yarimanbed nimakarub yewewiib bobni yaa kuu burudande bindene yi yaa daboknaane, yemoon kerimo kamiwen.

3

Pitambed Menengkun Karub Yon Arewa Ongmoon

1 Aron mamaa, oobneya ye kurikuri yaron keruune, Pita yoom Yoon yoom kurikuri boyambib darewoob kuuk aom kurikuri kerok weniib.
2 Karub maa awaan yu kabeyob aombed yon arewa keroon kuu, ye karubkimbed did arimbed karine mene kurikuri boyambib darewoob kuuk ambongkombon yaningko Kerengkandimbon dia kowiiwe, aomne

angkadere kamiibdan yaa menengkun kamok diboroon. Aron korem kwamimaan.
3 Kwane, Pita yoom Yoon yoom aomdiriiwa, wedmendekore od maawime ande kaamonoon.
4 Pita yoom Yoon yoom kuu ye yaamo kerenombereniiwa, kwane Pitambed yedmoon, “Nub yaa wedmende.” andoone,
5 kwane yembed kerenomberene, yiribman maawandamiib manok ande meenoon.
6 Ande meeneene, Pitambed yedmoon, “Ne od goldiib od silvaayiib korem dowan, kumban nembed ma awinaan kuu kabda. Nasaretman Yesu Keresu yaromkono yaambed, dodke!” andoon.
7 Andekore, ye wiwi yaambed awine nenkoonoona, kirodmo ye yon aromne wenekore,
8 kwane korongbere yaro dembe yi daboknekore, kwane God yaningko kankoonene korongberenanmo yarene, kurikuri boyambib darewoob kuuk aom kuu yeyiib kwaom aomnoon.
9 Kwane God yaningko kankoonene yaroon kuu, karub aomniwen yi korem wedmene
10 yikaadkeriwen kuu ke menengkun karub kee Kerengkandimbon ambongkombon yaa diberembirimaan kumbed kowe, yi korem kuu ye yaa kami mamaa kuu komarewa keroon ande binangkanabiwen.

Pitambed Menebiwendan Yaa Dakmoon

11 Menengkun karub kuu Pita yoom Yoon yoom ibne awinendoona, Solomon ye bot doboob doboob yorokmo dariwen yaa doriib yaa kuu karub korem wedmene binangkenib kibindare menebiwen.
12 Kwane Pitambed wedmende yedmendoon, “Israel karuwa, yiib komande kwanuwen yaa binangkiwen? Komande nub yaamo nengmoniwen? Karub kee ongmuwen kuu nub aromkonomombed dee? O nubbed God yaa wengamberembirimaub kumbed dee? Dowan!
13 “Abraham yoom Aisek yoom Yekob yoom nub ambeya yoom yi God kumbed ye deme karub Yesu yaa nambiri darewoob konoone yaningko darewoob keroon. Yiibbed aye kowi ye dowad Pailet yaa nenkoniwen kumban, Pailetbed yedmoon, ‘Ye ambarakmindo kowe korondako wonok.’ andoon. Kwanandoon kumban Pailet ye arinambo ari wanenib,
14-15 yiibbed yengkadmi ye karub kuu nub yaa konde ande yedmiiwa kondoona, Yesu kuu ayime ande waniiwe yimbed ayiwen.
“Ye kuu Karadkono Yorokmo Ye Karub kumban, yiibbed waniwen. Ye kuu wadkeri korem ongmoon ye karub kumban, yiibbed aye kowiwen. Kwaniwen kumban, bobnoon yiri kuu Godbed nenkoonoone ika demboon. Kee kwanoon kuu nuwiib nub indobbed wedmuwen.
16 “Karub kee yiibkaad kee wedmiib kee yembed Yesu yaa anam andoone, Yesumbed ongme aromkono konoon kowe, kee korem amun keroon.
17 “Ee angkodmia! Ne nekaad, yiib yoom yiib korok korok yoom kuu angkuna koronkob Yesu yaa kwaniwen.
18 Kwaniwen kuu Godbed ye profesidan yaa yedmoone yi korem daandiwen kuu kei, Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu durud yewed kandaneen. Weng kee anam id keroon, Yesu yaa.
19 “Kwani kowe, amonombe God yaa minime. Kwananiib kuu Godbed yiib ambarakmi kuu arene, aromkono yiib yaa kondene,
20 yiib dowad Godbed Kinoona Monoonman Keresu, Yesu kui, ye kuu yedmaneenkob ika mananeen.

21 Yesu kuu Ewen ari dobaraneene dobiriyiiwa okadiiwa inuminumiiwa komo komo arewa keroon kuu korem Godbed ongmenabaneen yaron keraneen. Godbed ye weng kunduk yedmoonkob ye karadmo ye profesidan daandiwen kowe kwananeen kii.
22 "Angkon kwananeen amborom kuu Mosesbed yedmoon, 'Profesiman maa ne areb yiibka yiib karub aombed nenkoonaneene yaro dakmaneen kuu ye weng korem kuu wengambirime.
23 Karub kane kane ye weng wengamberedandaniib kuu ye karubkimiib yaa kuu nare koraraneene ika minindeban keraneen.' andoon.
24 "Kwamune kui! Profesiman Samuel yaronbed mene kibikee, profesidan korem kuu aron keyaa Yesu yaa komo keroon kuu kwananeen ye weng dakmiwen.
25 Yiib kuu profesidan yi yumbon kandenib, Godbed ye weng kunduk ongmene yiib awoya yiri yaa kondoon kuu yiib kangkon kandiwen. Godbed Abraham yaa yedme kowoon kuu 'Eb yob yaambed ambibkin koremdan okad yimin yimin yaa kuu amun kerundaniin.' andoon.
26 Weng kee yiibbed kandiwen kowe, God ye deme karub Yesu kuu Godbed kinoona yiib yaadin monoon. Ye kuu yiib mimim ambarakmi inamen yaa bene amonombendekore amun kerundok monoon." andoon, Pitambed.

4

Pita Yoom Yoon Yoom Korok Dareb Dareb Yaa Dakmiwen

1 Pita yoom Yoon yoom kuu nimakarub yaa dakmiiwa, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yenayiib ana nangmidan kurikuri boyambib darewoob oonidan yi korokiib Sedyusidan yenayiib kuu yiyiib yaa miniwen.
2 Apasodan Pita yoom Yoon yoom kumbed kane kanembed Yesu yaa anam andaniib kuu bobni yirimbed benkoobaneena dembaniib ande nimakarub yaa kedmengkandiib kuu korok korok yi dowakenban darewoob keriwen.
3 Kwanekoriwa, be wene kangdod kerem andiwed kumban, miriknandameen kowe, Pita yoom Yoon yoom kuu be wii aom kambiriwen.
4 Kumban nimakarub kuu Pita ye weng wengambiriwen kuu yemoon mene anam andiwen. Yi kuu anam andiwendan yena dabokne karubmo kimingki kuu 5,000iib areb keriwen.
5 Kuye awari kuu nimakarub yi korok korokiib kurikuri aamkono aamkonoyiib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib Yerusalem aombed kangdod ambiwoom mene nedbiwen.
6 Yi kuu nedbiwen kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yaningko Anas yoom ye anodki Kaiyafas yoom Yoon yoom Aleksandee yoom angkon yena yoom nedbiwen kui.
7 Yi yedmiibkob karub maambed wene Pita yoom Yoon yoom be yi arinambo ari be monoona kaamobendiwen, "Yiib kuu kane yaromkonombed kee kwane awiniwen?" andiwen.
8 Kwane, Pita Kingkin Karadmoyiib ibnenoon kumbed inande dakmoon, "Nub aamkono.
9 Karub yon arewa nub mimyob keene ongmuuwa amun keroon ye weng ye dowad yiib kibikee wengambere wengyundandiwedoo?
10 Kwani kowe, yiib yoom Israeldan korem yoom wengambirime. Yesu Keresu Nasaretman yiibbed aye at ming yaa bakumbed dare maniiwa bobnoon kuu Godbed nenkoonoone wadkeroon. Kowe, Yesu ye aromkonombed karub kee ongmoonkob korem amun kerekore yiib arinambo ari dembe mene doboroon.
11 "Yesu kuu kekei.
'Ambib yengbimaibdan, yiibbed bot kankaariwen kuu,

ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot keroon.' kwane
wongkoon.
12 "Okad yimin yimin yaambed, Yesu yembedmo nimakarub bobni
yaa kuu burudande bindi ye karub keroon, Godbed nimakarub yaa ma
kondindo." andoon.
13 Andoone, korok korok kuu Pita yoom Yoon yoom yaa sikuyiib-
ban kambongmo doriibdan kumban korok dareb dareb yaa uniyiib-
ban aromkonomo doriib kuu wedme binangkekoriwa, angkon wedme
meenibka yi kuu Yesu yangkodmia kii.
14 Kumban karub amun keroon kuu Pita yoom Yoon yoomiib yaa
doboroon kuu wedmiwen kowe, yi weng ma inande daandindeban keriwen.
15 Kwane, yi yedmendiiwa Pitayiib Yooniib amun keroon ye karuwiib
kuu bunangka be winiiwa, korok dareb dareb yikareb yimeren andangke
kaamondiwen,
16 "Karub ayoob kee komo kamendanuub? Yimbed God yaromkono
wedmi yeman darewoob kuu ongmiwen kuu nimakarub korem Yerusalem
aom kuu yikaadmo keriwen kowe, nub kuu aadikmindeban.
17 Kumban, kee kebeni ye dowad kuu 'Karub kuye aningko kee ye weng
aromkono kuu ika dakmaib, korondime.' ande yedmanuub." andiwen.
18 Kwane, ika yedmiibkob benminiiwa yedmendiwen, "Yiib ikakman Yesu
yaningko yaambed ma dakmaib o ye weng kedmengkandaib." andiwen.
19 Kwanandiiwe, Pita yoom Yoon yoombed man inande yedmiwen, "Yi-
ibkareb wengyunde darobe wedmime. God ye dowaken kuu kunambed?
Yiib wengbed wengambere awine kandanuub dee, God Ye Weng yaambed
wengambere awine kandanuub dee?
20 Ke dakmuub kei. Nubbed komo akme wengamburuwen kuu nubka
amukni kuu yiminban." andiwen.
21 Kwanandiwen kumban korok korok kuu yi yaa kakman komo kamendi
kuu kerebkarab yiminban keriwen, amborom kuu komo kwanoon kuye
dowadbed nimakarub korem kuu God yaningko kankooniwen kowe, une
korondime andi ye weng yenayiib kumbedmo daandekoriwa korondiiwa
winiwen.
22 Karub yaa God yaromkono wedmi yeman kere ongmoona amun keroon
kuu ye weeb kuu 40yiib areb.

Anam Andidan Yi Kurikuri

23 Domondiiwa, Pita yoom Yoon yoom koronde anam andiwendan doriib
yaa ika wenenib, korok korokbed komo yedmiwen kuu kwane yi yaa
dakmiwen.
24 Kee kwane wengamberekoriwa, yi korem God yaa kurikuri keriwen.
Kwane yedmiwen, "Ambengkan God, ebbed ambidiib ok yiriyiib okad
ariyiib kumkam korem kwaomiib ongmenabewen.
25 Ebbed Kingkin Karadmo yaa weng kee konoone nub awo aman yiri
Dewid eb deme karub yaa konoone dakmoon,
'Komande ambibkin ambibkindan kuu norin wande
idiib kerindeban ye inamen nekwe nuubnaan kamiib?
26 Okad yiri ye king king korem menebe ibonmo dabokne inamen nekwe
manmo keriwen,
Yariman yoom yembed Kinoonman yoom yaa nangbandiwed.' kwane
wongkoon.
27 "Anam dakmoon amborom kuu King Erod yoom Pontius Pailet yoom
ambibkin maa maadan yoom Israeldan yoom yi korem kuu taun kemaom
nedbenib manmo kere ebbed kinoon karadmo dememan Yesu yaa bon
keriwen.

28 Yimbed komo ambangkiwen kuu eb inamen ongmeweniib aromkonoyiib yaambedmo kwane awiniwen.
29 "Yariman, nub kuu eb demedan. Yimbed binangke une korondime ande kamiib kee nub yaa yedmiwen kuu ebbed meenme. Kwaniwen kowe, eb aromkono nub yaa kondebko arudkonomo eweng dakmem!
30 Eb karadmo dememan Yesu yaromkonombed bob anikad ongmiyiib dud korokbiyiib yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib kuu ongmenabe." andiwen.
31 Kurikuri kere dowan keriib ye yoman kuu yimbed dibiib aom kuu kiringmeen. Kwane yi korem kuu Kingkin Karadmombed mene ibnendoone God ye weng amun kuu arudkonomo dakmimaib.

Anam Andidanbed Od Numbiriwen

32 Kuyaron kuu anam andidan korem yi kuu mimyob mimo inamen mimo keriwen. Yi yiribman korem kuu ibmo neman konoon konoon kamiwen. Ma yeka yeka kamindo.
33 Yariman Yesu anam bobnekore ika demboon ye weng kuu apasodanbed aromkono darewoowiib dakmimaib. Angkon Godbed amun kerundaane yi korem yiminmo dobirimaib.
34 Dabokne doriib kuu kamboknondaniibban, amborom kuu aron maa maa yaa kanembed ambib maayiib okad maayiib kuu berengke od kandimaan kuu
35 numbiri ye dowad benmene apasodan yaa kondaiwa, kane odiibban keroon kuyaa numbiriwen kowe.
36 Kuye niindem aom kuu angkon karub maa yaningko Yosef, ye amyenimbon kuu Livai, ye kambong kuu Saipurus aom, kukuu apasodanbed ye yaa Baanabas ande yedmimaib, amborom kuu yena yaa kube ongkandimaan kowe.
37 Ye kwangkon okad maayiib kowe, berengkekore od benmene yi yaa bangkandoon.

5

Ananaiyas Yoom Safaira Yoom

1 Kwanoon kumban, karub maa Ananaiyas yoom ye wonong Safaira yoom kangkon yi okad maa inari kuu moone od kande
2 od yena kuu nubka amuknem ande ee ande kwanekoriwa, od yena kuu yembed kanwene apasodan yaa od kumundin kei ande kondoon.
3 Kondoona, Pitambed Ananaiyas yaa yedmoon, "Eb komande Seten ye inamenbed eb niindem aom kumundin ibnebdoonkob okad od yena ebka amuknekoreb kwane Kingkin Karadmo yaa bironewen?
4 Okad moonindo anukbed kuu eb okad, kumbedmo. Kwane, moonewen kuu eb od kowe, eb dowakenmo od kuu komo kamaneeb kuu yimin. Kumban komande bironi ye inamen meenewen? Eb kuu karub yaa bironande kamokban, God yaa bironande kameeb kii!" andoon.
5 Ananaiyas kuu kee wengamberekore bobnoone ye id okad yiri komboroon. Kwanoon kuyaa kuu wengambiriwendan korem kuu uni darewoob keriwen.
6 Bobnoon kowe, ye id kuu kewed menenib andedme kanwene mangkiwen.
7 Kwane, awas ayoobmim arimbed ye wonong kwangkon komo keroon kuu yu koron kowe muneene,

8 Pitambed kaamondoon, “Od kuu kub karubbed kanmonoon. Kukuu yiib
okad mooniwen ye od koremoo?” andoona, neman inande yedmeen, “Ee,
kuu kei.” andeen.
9 Anduune, Pitambed yu yaa yedmendoon, “Komande weng mimo ongme
ee ande Kingkin Karadmo yaa kobkandunandamiib? Wedme! Kewed am-
bongko yaa meniib kuu kub karub ye id kanwene mangkekorib meniibdan
kii. Kub kangkon kibireb kanwananiib kii!” andoone,
10 Pita ye arinambo ari kwane bobnenu yu id okad yiri kombureen. Kowe,
kewed kuu aomdere mene wedmibka bobneen kowe, kwane kanwene yu
ambi ye angkara kwane mangkiwen.
11 Kwane, anam andiwendan korem kuu kwamunoon kumbed uni dare-
woob keriwen. Kwane, kane kanembed kwanoon kuu wengambiriwen kuu
yi kwangkon uni darewoob keriwen.

Yemoon Ongmenabiwen

12 Apasodanbed yeka mamaa ye dud kami yemoon korokbendenib yeka
mamaa ye wedme binangki yeman yemoon ongmenabimaib, nimakarub
doriib yaa. Anam andiwendan korem kuu mene Solomon ye bot doboob
doboob dariwen yiri mene ibmo nedbimaib.
13 Nimakarub korem kuu anam andiwendan yaa yi kuu amun meenimaib
kumban, anam andindodan kuu anam andiwendan yaa kwamune dabok-
nande ma meenindo.
14 Kwamune kamiib kowe, nimakarub yemoon menenib Yariman Yesu
yaa anam andenib mene daboknimo kamiwen.
15 Apasodan komo kamiwen kuu nimakarub yemoon wedmiwen kowe,
bob anikaddan yemoon kuu did arimbed be mene taun aom kiwaan kebed
yaa nongkobiiwa dangiwen, amborom kuu kwanibko Pita dewananeen kuu
ye kuru yi animari doroko amun kerundi ye dowad andiwed kowe.
16 Kwane, Yerusalem dia ye kambong kambongdan yemoon kuu bob
anikaddaniib awad arewambed ibnendiwen ye nimakaruwiib kuu ben-
menebiiwe, apasodanbed korem ongmenabiwen.

Yobdood Meneboon

17 God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yoom ye
awene yoom kuu Sedyusidan. Kwane, yi kuu apasodan komo kamiib kuu
wedme wungkandiwen
18 kowe, apasodan kuu be wii aom kambiriwen.
19 Kumban kuye amnoombed, Yariman ye engyumbed wii ambongko
nande yi kuu ben angkaderekore,
20 yedmendoon, “Wenenib kurikuri boyambib darewoob kuuk aom
doberenib, wadkeri yeeb ye weng kee daandime.” andekore domonde
wonoon.
21 Kwane yedmendoon areb kwane ware amkimo keroona, wene kurikuri
boyambib darewoob kuuk wedaombed nimakarub yaa andowe ked-
mengkandiwen.
Kwaniwen kuned God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok dare-
woob awene yi koron kowe, Yuudan yi aamkono korok korok yaa minime
ande baandenib korem kuu Sanidirin kangdod ambiwoom nedbenib, “Yesu
ye apasodan wii aom be minime.” ande yedmendiiwe, wii oonidan kuu
winiwen.
22 Kumban wene wii ambongko yaa dore wedmibka, kwaom kuu yi kuu
dowan. Kowe, ika mene yedmiwen,

23 “Wene wedmuwen kuu ambongko kuu ongme kebeniwen kwane ana
nangmidaniib doriib kumban wii ambongko dande aom wedmuwen kuu
karub kee wedmindo.” andiwen.
24 Andiiwe, kurikuri boyambib darewoob oonidan yi korok yoom God
dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom kuu wengam-
berekoriwa, kwanoon kuu komo keraneen kuyaa kerebkarab kamiiwan.
25 Kwane doriib kuyaa kuu, karub maambed mene yedmoon, “Kedi, karub
yiibbed wii aom kamobiwen kuu kibireb kee kurikuri boyambib darewoob
kuuk aombed nimakarub yaa kedmengkande doriib kii!” andoon.
26 Kwanandoone, kurikuri boyambib darewoob ye oonidan yi korok yoom
ye ana nangmidan yoom wene apasodan be miniwen. Yi kuu wengambere
doriibdan kuu botbed nub yaniib ande uniwen kowe ema iwarimbed ben-
winiwen.
27 Apasodan kuu Sanidirindan yi arinambo ari benwiniwen, God dore
Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobbed kaamobendi ye
dowad.
28 Kowe, yedmendoon, “Nubbed yiib yaa butun darewoob konduwen.
Yesu ye weng kedmengkandi kuu amob! Kumban yiib Yerusalem aom
kedmengkandiyiib kuu karub kuye umkan kubudoroon ye dowad kuu
yiibbed nub yaa kuu diida karaka kondandamiib kii!” andoon.
29 Kwanandoone, Pita yoom apasodan yena yoombed neman yedmiwen,
“Anam kuu God ye wengbed wengambaranuub kumbed yimin. Karub yi
wengbed wengambaranuub kuu yiminban.
30 “Yiibbed Yesu aye at ming ari bakumbed dare maniiwe bobnoon kuu
nub awoya yi Godbed bobnoon yiri kuu nenkoone wadkeri ika konoon kui.
31 Kuu God ye dingki wiwi angka nenkowoon kuu Korok kinekore, Israel-
dan yi dowad Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub kinoon. Kwari kowoon
kuu yi ambarakmi yaa amonombibka be menene are nonondandi ye dowad.
32 “Kwanoon kuu nub indowiib wedmekorub dakmuwen, Kingkin
Karadmo kangkon wedme dakmoon. Kingkin Karadmo kuu Godbed ye
weng wengambere awinidan yaa kondoon.” andiwen.
33 Yi kuu kee kwane wengamberekoriwa, arud darewoob wandenib yeene
bob nongkobuuwo duknime ande meeniwen.
34 Kumban Farisiman maa yaningko Gamaleo yaro Sanidirin yi nu-
mun dabokni yaambed dakmok demboon. Ye kuu Yuudan yi amob ked-
mengkandi korok maa, yaningko kuu nimakarub korem kankooniwen
kowe, wengamborok doriib. Doriiwe, yembed yedmoon, “Karub kee araben
bunangka be winime.” andoone, wii oonidanbed kwaniiwe,
35 Sanidirindan yaa yedmendoon, “Israeldan, yiibbed karub keyaa kee
komo kamandamiib kuu ongme meene andangkime!
36 “Kurin anuk Teudas kuu ne kuu karub maa ande yirin kamoona karub
400iib areb ye yoman winiwen, kumban yenambed ayiiwe ye yoman wini-
wendan kuu kirokmone wenebiiwe kuye yirin kuu dowan keroon.
37 “Kuye yoman kuu Yudas Galelimanbed kurin anuk nimakarub kimingki
yaron yaambed karub yena ye yoman winiiwe nubka oonem ande kamoon,
kumban kangkon ari kuu yenambed ayiiwe ye yoman winiwendan kuu
kirokmone wenebiiwe dowan keroon.
38 “Kwani kowe, karub kibikee awinenduub yi dowad ne ongkandi kuu
kei. Domondime. Dukni kuu korondime. Yi kuu karub yi inamen meenimo
meene awinaniib kuu wene ari kuu kombaraneen.
39 Kumban kee God ye inamen meene awinaniib kuu karub kee komo kere
yiibbed kebenindeban. Yiibbed kebenandamiib kuu God yaa bon keraniib.”
andoon.

40 Ye weng kuu dakmoon kumbed yi norin kuu kan kubunoon kowe,
yedmiiwe yenambed apasodan be miniiwe, nong yikyikiibbed yi angkurom
angka yenbandekoriwa yedmiwen, “Angkon ika Yesu ye weng ma dak-
maib!” ande domondiiwa winiwen.
41 Kwane apasodan kuu Sanidirindan domonde kubenmo winiwen, am-
borom kuu Yesu ye weng amun ye dowad durud yewed kuu kandiwen.
Kuyaa kuu Godbed kinoona Yesu ye inamen yaa yooniwen kowe karub
amun ande meenoon.
42 Dabab kandiwen kumban aron korem kuu yi korem mene kurikuri
boyambib darewoob kuuk aomiib yi ambib mimim aomiib nedbenib weng
amun kuu kedmengkandemberenib, Yesu kuu Godbed kinoone mene nub
ambarakmi yaambed bindi ye karub keroon ande dakmenabiwen.

6

Karub Ediib Biwen Ye Weng

1 Nimakarub yemoon anam ande mene dabokniiwe yemoon kere wuneen
kuyaron kuu, Yuudan ambibkin yena yaa doriib kumbed Yesu yaa anam
andiwen kuu dowakeniibban keriwen. Yi kuu Yuudan yena yi ambibkin
Yudea aom doberenib Yesu yaa anam andiwen yaa kubi dowakeniibban
keriwen, amborom kuu Yuudan ambibkin yena yaa doriib yi iribdan yaa
kuu odiiwa animaniiwa ma kondindo kowe.
2 Kwane, apasodan wad ayoowiibbed weng kee wengamberekorib, anam
andiwendan korem yaa baandiiwe nedbiiwa yedmiwen, “Nub kuu animan
nekwi numbiri yaambed God ye weng dakmi yaa kuu korondanuub kuu
yiminban.
3 Kwani kowe, yiib keyaombed karub ediib, yi kuu yenambed karub amun
andimaib kui, yi kuu yiibbed baniib kuu yimin. Kane kuu Kingkin Karadmo
ibnendooniib meeni kangdommoyiib bime. Yi kuu animan bangkandi ye
deme kee kankondem.
4 Kwane, nub kuu kurikuriyiib God ye weng dakmi ye demeyiib aw-
inanuub.” andiwen.
5 Kwane, weng kee ongmiwen kuu yi korem dabokne doriib kuu dowaken
keriwen kowe, Stiwin anam andi darewoowiib Kingkin Karadmoyiib ib-
nenoon ye karub yoom Filip yoom Porokorus yoom Nikanoo yoom Ti-
mon yoom Paamenas yoom Nikolas Antiokman Yuu keroonman yoom kuu
kwane biwen.
6 Bekoriwa, mene apasodan yi arinambo ari yuriiwe, karub ediib kuyi ari
dingki kowe kurikuri kerundiwen.
7 Kwane, God ye weng kuu daande wonoone, nimakarub yena Yerusalem
aom kuu anam andenib mene dabokniiwe yemoon kere daaneen.
Kwangkon God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yemoonbed Yesu
ye weng kuyaa yi wengambere anam ande awine kandiwen.

Stiwin Awineniwen

8 Kwane, Stiwin God ye kabamoon koni ye mimyob dowakeniib God
yaromkonoyiib ibnenoon ye karub kumbed nimakarub yemoon aom yeka
mamaa ye wedme binangki yeman darewoob darewoowiib dud darewoob
darewoowiib ongmenaboon.
9 Kumban siti Sairin ye Yuudan yoom siti Aleksandria ye Yuudan yoom
kumbed yena yi dabderem yiri doberembere dememo awini domondiwen-
dan yoom ambibkin Esia ye Yuudan yena yoom ambibkin Silisia ye Yuudan
yena yoom kumbed Stiwin yaa mene wengbiriwen.
10 Kumban Stiwin kuu Kingkin Karadmombed ibnenoon angkon ye kuu
meeni kangdomiib kowe, ye yaa dore irin karunindeban.

11 Kwani kowe, yimbed yemyeb wene karub yena yaa kwane dakmime
ande yedmendiwen, “Stiwin kuu God yoom Moses yoom yaa amkidbi weng
dakmoone nub kuu wengamburuwen.” andiwen.
12 Kwane, weng dembuun kowe, nimakarub yemooniib aamkono
aamkonoyiib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib kumbed Stiwin
awinene nen kangdod korok dareb darewiib yaa nenwiniwen.
13 Kwane, weng dudi kobkob kamenib yedmiwen, “Karub kee nub karad-
kono kurikuri boyambib darewoowiib Moses ye amowiib yaa kuu manmo
dore angkaan weng anamban ande dakmimaan kii!
14 Dakmoone, nubbed wengamberenuuwa kuu Yesu Nasaretmanbed
kurikuri boyambib darewoob kee monmare Mosesbed amowamob nub yaa
kondoon kuu awine amonombaneene yeeb keraniib.” andiwen.
15 Kwane, korem kumaom dibiib kuu yi indob korem kuu Stiwin yaa
korare wedmiwen kuu ye murubia kuu God ye engyus yi murubia areb
nambiriyiib keroon.

7

Kangdod Sanidirindan Yaa Stiwinbed Weng Daandoon

1 God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobbed Stiwin
yaa kaamonoon, “Dabab weng kee anam dee?” ande kaamonoon.
2 Kaamonoone, Stiwinbed neman inandunde dakmoon, “Angkodmia, am-
beya, ne yaa wengambirime. Nub awo Abraham kuu Mesopotemia aom
kwane doreen kukuu yembed Haran yaa winindo yaron kuu ye yaa Nambiri
ye God wane angkadoroon.
3 Kwane Godbed yedmoon, ‘Eb karubkimiib eb ambibkiniib kuu domonde
nembed ambibkin korokbebdaniin kuyaa wene.’ andoon.
4 Kowe Kaldiadan yi ambibkin domonde ye kuu wene Haran yaa
doboroon. Kwane kuyaambed yawodki bobnoona Godbed ye kuu ambibkin
yiibbed kibireb kee doriib keyaa nenkowoona monoon.
5 “Abraham kuu yeka ye dowadmo kuu Godbed okad dungkun mana maa
yariman kere andindo. Abraham kuu ye danayiibban kumban God ye weng
kunduk kuu ye yoom ye awoya ye yoman ari kumbed ambibkin kumaom
doboroon kuu kande nekwaniib ande kowoon.
6 “Godbed kwamune daanoon, ‘Eb awoya ari kuu yi ambibkin domonde
ambibkin maa aom noroddan keraniiwa, yi yaa arewa kamendaniiwa
kwane ambibkindan anam yi dabderem yirimo dobere deme awinembiri-
dan keraniib. Kwane dobaraniib kuu weeb 400iib dobaraniib.
7 Kumban ambibkin maadanbed dabab kee kondaniib kuu ukum ye dabab
yi yaa kondaniin. Kwane ambibkin kuyaombed angkadere mananiib kuu
keyaambed kurikuri kere ne aningko kankoonaniib.’ andoon.
8 “Kwane Godbed wekono kad wanabi ye amob Abraham yaa konoon.
Konoone, amaan Abraham ye dana mingki Aisek wooneen. Wooneen
kuu aron kaning kaningiib dowan keruuna, amowiib kowe wekono kad
nariwen. Kwane amaan Aisekbed ye dana mingki Yekob yaa kad wandi
ye amob kwanoon. Yekob kuu ye karub dana meed wad ayoowiib yaa
kad wandi ye amob kwanoon. Yi kuu nub amyenimbon wad ayoowiib yi
ambokab keriwen.
9 “Yosef ye ayia kuu ye yaa wungkaniwen kowe, yena yi dabderem yirimo
dobere deme awinembiri ye karub keri dowad Idyipdan yaa mooniwen,
kumban Godiib ye yaa dorene
10 ye dabab korem yaa kuu nenkoone burudandoon. Kwane Godbed do-
biri amuniib wengyunde inamen amuniib konoone Idyip yi king Ferombed

Yosef yaa kubene Idyip ambibkin koremiib yambib darewoob aomiib yi ooni ye korok kowoon.

11 “Kwanoon ye yoman kuu Idyip ambibkiniib Keenan ambibkiniib kuu animaniibban kere wonoon kowe, yemoon kuu mungi ye yewed darewoob kandiwen. Nub awoya kuu kwangkon animaniibban.

12 Kwane Yekob wengamboroonka Idyip aom kuu animaniib kowe, ye meed yedmoona ibduruk winiwen.

13 Idyip yiri ika winiwen kuu Yosefbed ye kuu kane kuu ayia yaa korokbendoon. Kwane King Fero kwangkon Yosef yarian kuu yekaadkeroon.

14 “Kwane Yosefbed awodki Yekob yoom yarian korem 75iib yoom yaa weng kowoona,

15 yi korem Idyip yiri winiwen. Kwane Yekob yoom nub awoya yoom kuu kurimbed dukniwen.

16 Yi bob kuu okad Sekem yaa be mene Abrahambed Hamo ye mingki yaambed moonoon ye botdem bobkonobon aom nongkobiwen.

17 “God ye weng kunduk Abraham yaa yedmenoon kuu kwananeen yaron kuu dia keroone, nub nimakarub Idyip aom dobiriwen kuu yemoon yemoon darewoob keriwen.

18 Kwane, Idyip yi king maa Yosef ye koronmanbed yaro king keroon.

19 Kwane, yembed nub karuwayayiib nub ambeyayayiib kuu birande durud yewediib arewa kamendoon. Kwane amob ande kowoon kuu ‘Dana yeeb woonimaib kuu ben bunangka kiranmibko duknime.’ andoon.

20 “Kuye aron kuyaambed Moses kuu wooneen. Ye kuu yeka mamaa manimanandeb areb. Ye kuu awodki yambiwoom kuu wood ayoobmimiib oonekorib,

21 king ye amob angkeen kowe, ye kuu kanwene bunangka kowe domondiiwe, Fero ye mungkanbed mene wedme nendenu yumbed yu dana kere oone bangkanimaun.

22 Moses kuu Idyipdan yi meeni bangbang yaambed siku keroon. Kwane, ye kuu inamen mengmeng ye karub keroon.

23 “Ye weeb 40yiib kerekore, ye karubkim Israeldaniib yaa ogood wene wedma ande meenoon.

24 Kwane, ye mene wedmoonka, Idyip karubbed Israel karub maa yaa aye arewa kameneene, Israel karub yaa kebengkane dankare dore Idyip karub anbande aye kowoona bobnoon.

25 Kwane, Mosesbed meenoon kuu Israeldan ben yeediri dowad Godbed ye yaambed kowe awinoon ande meenaniib andoon kumban, yi kuu ma wedme ma kwanandindo.

26 “Kwane, Moses awari mene wedmoonka Israel karub ayoob nangmiib kowe, mene ‘Korondime yoo, yiibkanmo komande man ayoon man ayoon kamibko?’ ande wengangkandamoon

27 kumban, karub maa amborongki yaa arewa kameneen kumbed Moses kuu dedmone korare yedmoon, ‘Eb kuu kanembed korok kankowoonkob nub yaa wengyundandandewed?

28 Ebbed kinon Idyip karub ayeewa bobnoon kwane ne kangkon nandewed dee?’ andoon.

29 “Andoone, Moses wengamberekore, ambibkin Midian angka kombiri wonoon. Kwane kangkambed owodman kere doberene karub dana ayoob wanaboon.

30 “Ari wene weeb 40yiib dowan keruuna, God ye engyumbed amboon amiibban aom aangko Sainai diambed amanayod amot yumbuyiib aombed Moses yaa wane angkadoroona wedmoon.

31 Kuu kwanoon kuu binangkene diambed wene wedmandamoone
kuyaombed Yariman ye weng meneboon,
32 ‘Ne kuu eb awoya Abraham yoom Aisek yoom Yekob yoom yi God kii.’
andoon. Moses kuu unimbed kiringmene kuyaa wedmindo.
33 “Yarimanbed ye yaa yedmoon, ‘Ebbed kuu doreeb kuye yumbon kuu
yeka mamaa nembed kinaan kowe, eb yonkad kuu biangke.
34 Idyipdanbed ne karuwa nimaya yaa dedmobende kwanime keanime
kamiib ye dowad yi durud yewed kuu wedme yi wareki wengambaraan
kowe, yi kuu burudadme bok kamanaan. Kowe, nembed eb yedmako
kibireb ika nenkowako Idyip aom wini dowad.’ andoon.
35 “Moses kee, Israeldanbed eb kuu kanembed korok kowoonkob nub
wengyundandameeb ande wedmendandiwen kui. Kumban Godbed Moses
kuu mene korok kere dabab yaambed ben angkadiri dowad kowoona
wonoon kui. Kukuu Godbed yedmoonkob God ye engyumbed amanayod
aombed wane angkadere yedmoone wedmenoon kui.
36 “Kwane, Idyip kumaombed Israeldan be angkadoroone weeb 40yiib
amboon amiibban yaa awerendobenanmo yariwen. Kwane, Idyip aomiib
karamok yaningko Dodmo yaayiib amboon amiibban aomiib, yeka mamaa
ye wedme binangki yemaniib dud korokbiyiib ongmenaboon kui.
37 “Moses kee, yembed Israeldan yaa yedmoon, ‘Godbed karub maa ne
areb profesiman kowaneena mananeen kuu yiibka yiib karub aombed
mananeen.’ andoon.
38 “Moses kuu nub awoya yoom amboon amiibban aom dobiriiwe, ye kuu
aangko Sainai arimbed God ye engyu yoom dakmiiwe, ye kuu wengambere
wadkeri kondi ye weng Godbed konoone nub yaa kondoon.
39 “Kumban nub awoya kuu ye weng wengambiri kuu koronde wunekare
wedmendandekorib, yi meeni niindem aom kuu ika Idyip yiri wenem
andiwen.
40 Kwane, yimbed Eeron yaa yedmiwen, ‘Moses kee, ye kuu nub Idyip
aombed benmonoon kumban ye yaa komo keroon kuu nub koron kii! Kowe
god yi kuruwak ongmende. Yi kuu nub arinambo ari kinban wananiib ye
god keraniib kii.’ andiwen.
41 “Kuye aron kumbed yi kuu god ye akme meeni yeman buromakau mana
ye kuruwak areb ongmiwen. Kwane dingkan yeene nengkiiwe agedmo
keroone baeb kuu god keyaa ongmiwen yaa kondene yi dingkimbed ongmi-
wen yaa kubi ye dowad kuu yi korem nedbenib kube kanmene derebiwen.
42 “Kowe Godbed yi yaa angkurom korokbekore, ukum kuu ambid ari
mindong yaambed kurikuri keri ye inamen kondoone kwanimaib. Yi kuu
kwamune kii, profesidan kwane dakme wongkiwen kuu,
‘Yiib amboon aom weeb 40yiib kuyaom dobiriwen kuu
dingkan benmene yeenib aniib amun kawi yemaniib agedmo keroone
baeb koni yemaniib nengkimaib kuu,
Israeldan ee, yiibbed ne dowad kamindo.
43 ‘God Molek ye parai kombon kurikuri yemaniib
yiib mindong god Refan ye kuruwakiib
kuruwak god yiibbed kurikuri dowad ongmenabiweniib
kuu yi yaa yiibbed kurikuri kamembiriwen.
Kwani kowe, ukum kuu nembed yiib kuu benwene ambibkin Babilon
burudande yiib domondaniina,
owoddan kere kuyaa dobaraniib.’ kwane wongkoon.
44 “Nub awoya amboon amiibban aom dobiriwen kuu Godbed komo
korokboone wedmiwen ye parai komboniib dobiriwen. Kuye parai kombon

kuu Godbed Moses yaa korokbene ambengkanoone wedmoon ye kumun kumun kuyaambed ongmiwen.
45 “Nub awoya yiri parai kombon kee kandiwen. Amaanbed Yosuambed korok kere nub awoya ben kinban wonoona Godbed okad kondene bondan kuu yenbure benkiraroon kuu parai kombon kee kwane kanwiniwen. Kuye aronbed mene Dewid doboroon yaron kuu angkimboroon.
46 “Kwane, Godbed Dewid ye inamen amun kuu wedmoon kowe, ye yaa kuboon. Angkon Dewid ye dowaken kuu Yekob ye God dobiri ye yumbon yenbi kowe, God yaa kaamonoon,
47 kumban God ye dowad ambib kee Solomonbed yenboon.
48 “Kumban Korem Burudandoon Arimbed Ye God kuu karub dingkimbed ambib arumiwen aombed dobirimokban. Kwane, profesiman maa kuu kwane dakme wongkoon kuu,
49 Yarimanbed yedmoon, ‘Ewen ari kuu ne oone dibirimbon.
Okad yimin yimin ari kuu ne yon dori ye yumbon.
Kowe, komo ambib ne dowad arumewandiwed?
Ne dowaken kuu yiidki yeman dee?
Meenime.
50 Eweniib okad yimin yiminiib kumkam korem kee nembed ongmenabaan kii!’ andoon.
51 “Yiib kuu wabkaddan kii! Yiib awoya arebmo, yiib kwangkon Kingkin Karadmo ye weng wunekare wedmendandimaib. Yiibbed God yaa yiib mimyob kebengke yiib kerendem kebengke kamimaib.
52 Yiib awoya kuu profesidan korem yenbandiwen kii! God ye Yorokmoman mananeen ye weng dakmidan kwangkon kuu yiib awoyambed yenbandiiwe dukniwen. Yiib kwangkon God ye Yorokmoman kee ambodange ayiwen.
53 God ye amob kuu God ye engyusbed yiib yaa kondiiwe yiibbed awiniwen kumban, yiib kuu ma wengambere awinindo kii!” andoon.

Stiwin Botbed Ayiwen

54 Kwanandoona, wengamberekorib ningkambo kabang kamene arud darewoob wandiwen.
55 Kumban Stiwin Kingkin Karadmombed ibnenoon kumbed ambid ari wedmene God ye nambiriyiib wedme angkon Yesu kuu God ye dingki wiwi angka doreen wedmekore,
56 kwane yedmoon, “Wedmime. Ewen ari wedmiina Karub Ye Mingki kuu God ye dingki wiwi angka doreen kui.” andoon.
57 Kwanandoon kuyaambed yi kerendem kebengkenib ered kabang kamenib yi korem ye yaa kan ari komberenib
58 awinene irindore taun aombed kan angkaderenib andowe bot barambere ayiwen. Kwane kwaniwen yi indowiib wedmiwendanbed kewedman maa yaningko Sool yaa yi yuruk ebkad nongkobiiwe oone dobere kerendoboroon.
59 Kwane, Stiwin kuu kwane bot barambere ayiiwe kurikuri kere yedmoon, “Yariman Yesu, ne kingkin kuu ebka kande!” andekore,
60 kwane yiri kombere dangbo darene naawon baande yedmoon, “Yariman! Yi ambarakmi kee kuu are nonondandunde!” ande kwane bobnoon.

8

1 Stiwin ayiwen kuu Sool kuu yeyiib doberene ee yimin andoon.

Soolbed Anam Andidan Yenbandoon

Kuye aron kuu Yerusalem aom anam andidan korem yaa yenbandi darewoob keroon. Kwane yi korem kuu kirokmone andokbe buyokbayok kere, wenebe Yudea ambibkin kere Samaria ambibkin kere kwaom dobere winiwen kumbed, apasodan wad ayoob yimbedmo Yerusalem aom doriib.

2 Kwane, Stiwin ye bob kuu God yaa mene anam andiwendanbed mangkiwen, kwane anam yuudane mimyob kowe ameng kamiwen.

3 Kwane, Soolbed wene anam andiwendan korem andowe yenbandoon kuu, yi ambib maa maayaom awune nimakarub irindore bunangka benkiradme benwene wii aom kamobimaan.

Filip Samaria Aom

4 Kwamune kowe, nimakarub kuu buyokbayok kere wenebiwen kuu kuyaa kwane God ye weng amun kuu dakmenabiwen.

5 Filip kuu siti Samaria aom wonoon. Wenekore, “Yesu kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu kii” ande daandene,

6 yeka mamaa ye dudiib ongmenabeen. Kwane, nimakarub kuu menebiwen kuu wedmekorib, ye weng yaa ongme wengamberem ande kamiwen.

7 Kwane, yembed awad arewa kuu yenburenaboone nimakarub yemoon aombed kabangiib kame kirokmone wenebiwen. Angkon id yidnoondaniib yon arewadaniib kwangkon ongmenaboona yaro dodkanmo yarebiwen.

8 Kwane siti kumaom kuu kubimbed dareb keriwen.

Saimon Yowangkimman

9 Aron maa anukbed mene Filip monoon yaron kuu karub yaningko Saimon kuu yowangkim demeyiib awinoon. Kwane, Samariadan korem yaa birandoone anam ande binangkiwen. Ye kuu nekob ande yaningkomo darewoob kankoonoon.

10 Kwane karub kee ye kuu god mamaa yaromkono darewoowiib yaningko Aromkono Kai kii ande nimakarub yemoon korok dareb darewiib kambongdaniib yi inamen ye yaa yirin kowiwen.

11 Yembed kubkub yaambed yowangkim kami maa maa ongmimaana, wedme binangkimaib kumbed yi kuu ye yoman winiwen.

12 Kumban Filip kuu Godbed korok kere ooni ye weng amun daande Yesu yaningko yaambed dakmoone, karuwiib nimayiib kuu God yaa anam ande baptais kamiwen.

13 Kwane, Saimon kwangkon anam andoone Filipbed baptais kerunoone ye yoman yaraane dud dareb darewiib God yaromkono wedmi yeman dareb darewiib ongmimaan kuu wedme binangkimaan.

14 Kwane, Yerusalem aom kuu apasodan wengambiribka, Samariadan kuu weng amun kuu wengambere anam andiwen kowe, Pita yoom Yoon yoom yaa yedmendiiwa winiwen.

15 Yi kuu mene Samaria nande anam andi yeebdan yaa Kingkin Karadmoyiib ibnendok ande kurikuri kerundiwen,

16 amborom kuu Yariman Yesu yaningko yaambed baptais kerundiwen kumban, Kingkin Karadmo kuu yi yaa minindo kowe.

17 Kwane, Pita yoom Yoon yoombed yi dingki yi ari kowe kurikuri keriiwe, Kingkin Karadmo kuu yi yaa ibnendoon.

18 Kwane, apasodan keembed dingki kowe Kingkin Karadmo kondiwen kumbed, Saimon kuu wedmekore odbed moonande kamene

19 kaamondoon, “Kuye ambangki yaromkono kuu neyiib kawibko, ne kangkon dingki nimakarub korem yaa kowaniin kuu Kingkin Karadmo kuu ibnendok mananeen kuu yimin.” andoon.

20 Kwanandoona, Pitambed yedmoon, “Eb yoom eb od yoom kuu ben
monmare dowan kerok, amborom kuu Godbed nimakarub yaa munob
kondi yeman kuu odbed moonandameeb kowe.
21 Kwani kowe, God ye deme kemaom kee ewiibban, amborom kuu eb
inamen God yaa kuu minikmanakiib kowe.
22 Kwamunekob, amonombe! Eb inamen arewa minikmanak yaa kuu
amonombe God yaa kurikuri keraneeb kumbed mok God kuu eb inamen
aom meeni arewa kuu are nonondandaneen manok.
23 Ne kwamune wedmaan kuu eb kuu wungkanabi darewoob mung kook
areb wandewen kowe, ambarakmimbed eb yaa oonoon.” andoon.

24 Kwanandoone, Saimonbed yi ayoob yaa inande yedmoon, “Ne dowad
yiibbed Yariman yaa kurikuri keriiwo, ne yaa kwamune dakmewen areb ma
kwanaanban kerok.” andoon.
25 Kwane, Pita yoom Yoon yoombed Yesu komo kamoone wedmiwen ye
weng amun kuu Samariadan kuyaa doriib yaa dakmendekorib, Samari-
adan yi kambong yemoon yaa weng amun kuu dakmenmo yarenib, ika
Yerusalem aom winiwen.

Filip Yoom Itiopiaman Yoom

26 Kwane, God ye engyumbed Filip yaa yedmenoon, “Amboon amiibban
ye kiwaan Yerusalem dore wene Gasa yaa wuneen kwanuk wene.” ande
yedmenoona wonoon.
27 Kwane wene kiwaan ari wedmoona, Itiopiadan yi kuin Kandas yu korok
maa weneen. Ye kuu korok darewoob, kuin yu od korem oonoon ye karub
kumbed wene Yerusalem aom kurikuri keroon kowe,
28 seriot aombed dibere ika ambiyoom dewenone profesiman Aisaiya ye
buk kimingkanmo weneen.

29 Kwane, Kingkin Karadmombed Filip yaa yedmenoon, “Eb wene seriot
dia dobere.” andoon.
30 Kwane, Filip kuu kabaanmo wene karub seriot aom dibeen kuu
wengamberenoone Aisaiya ye buk kuu kimingkaan kowe, Filipbed kaa-
monoon, “Eb kuu kimingkaab kuye id kuu kaadkereeb dee?” andoon.

31 Andoone, Itiopiamanbed inande yedmoon, “Komarewa nekareb kuu
nekaadkeraniin? Karub maambed kedmengkawaneen kumbed nekaad-
keraniin. Neyiib yaa mene diberebko wenem.” andoone kwanoon.
32 Kuin yu korok kuu God Ye Weng Karadmo ye buk daande kimingkanmo
weneen kuu,

‘Ye kuu sibi mana nenwene ayimaib areb nenwiniwen.
Sibi kimi wande kamaiwa kabang kamimokban kerimaan areb,
ye kuu mongkod daande ma kabang kamindo.
33 Ye kuu kankubune diida karaka konenib
ye yaa wengyun anam dakme kowindo.
Ye kuu aye kowiwen kowe, awoyayiibban keroon.’ kwane wongkoon.

34 Kimingkekore, korokbed Filip yaa kaamonoon, “Weng kee yembed
wongkoon kuu yekareb yaa ande dakmeen dee, karub maa yaa ande dak-
meen dee? Ne yaa daawe.” andoon.

35 Kwanandoone, weng kuu kimingkooniib God Ye Weng Karadmo
yenayiib kuu Filipbed korokbe kimingke weng amun kuu Yesu anded dak-
meen.

36-37 Yi kwane dakmenmo wene kiwaan wedyambed ok dia miniiwe,
korokbed yedmoon, “Ok kei. Ne baptais keraniin kuu yiminoo?” andoon.*
38 Andekore, seriot awinoon ye karub yaa yedmoona seriot ye hoos nong
bingoone yinmonoona kwane Filip yoom Itiopiaman yoom yi ayoob wene
ok yirimbed Filipbed baptais kerunoon.
39 Kwane, ok yirimbed yeedere yaro miniiwe, Filip kuu Yariman ye Kingk-
inbed nenwonoon. Kwane, Itiopiaman kuu ika ma wedmenindo kumban ye
kuu ambibkin angka kubenmo wonoon.
40 Kwane Filip kuu Asotus yaambed angkadere nande wene kambong
kambong aom weng amun dakmenmo wene Saesaria ari nandoon.

9

Sool Amonombe Anam Andoon
(Kw 22:3-16, 26:9-18)

1-2 Kuyaron kuu Sool kuu Yariman Yesu ye kedmengkandeendan yaa aye
kowi ye weng dakmenmo yaroon kowe, God dore Yuudan dore wedyiri
dobiridan yi korok darewoob yaambed kerek kandoon. Ye dowaken kuu
Damaskus taun aom wenene Yuudan yi kurikuri ambib korok korok yaa
keendene, Yesu ye kiwaan weniib ye karuwa nimaya kuu awingke be mene
wii Yerusalem aom kambaranded.
3 Kwane, mene kiwaan wedya Damaskus dia doroona, kudmeniibban
ambid arimbed nambiri darewoob menene ye yaa yure nambere kan
awanewandoon.
4 Kwanoone, okad yiri kombere wengamboroona, “Sool, Sool! Eb ko-
mande ne nenbandeneb dabab durud yewed kawewen?” andoon.
5 Kwanandoona, Soolbed kaamonoon, “Yariman, eb kuu kane?” andoona
inandoon, “Ne kuu Yesu, ne kei. Ebbed nenbandeneb durud yewed dabab
kawewen kui.
6 Kowe, eb kuu kibireb kee yaro yere siti aom wenebko eb kuu komo
kamaneeb kuu karub maambed daabdaneen.” andoon.
7 Kwamune, Sool yoom weniibdan kuu binangkekorib, une kwane dobere
kuweng kuu wengambiriwen kumban weng ma kandindo, karuwiib ma
wedmenindo.
8 Kwane, Sool okad yirimbed deederene ye indob dudbere wedman-
damoonka, yiminban wedmindeban kowe, Damaskus aom dingki yaambed
awine nenwiniwen.
9 Kwane, ye kuu aron ayoobmimiib kuu indob tut keroona, kurikuri
kamimo dowad okiib animaniib kuu ma anindo keroon.
10 Kwane, Damaskus aom kuu kedmengkandeen ye karub Ananaiyas yaa
Yarimanbed wane angkadere “Ananaiyas.” ande baandoona, “Ee, Yariman.
Ne kei.” ande inandoon.
11 Kwane, Yarimanbed yedmenoon, “Wene kiwaan aningko Yorokmo ari
Yudas yambiwoom wene. Kuyaa kuu Taasus karub yaningko Sool kuu
kurikuri kameen kowe, yeyiib yaa wedmok wene.
12 Ye kuu kwane wane wedmoone, karub yaningko Ananaiyasbed dingki
kowene kurikuri kamoone, ye indob arewa keroon kuu amun keroon.”
andoon.
13 Kwanandoone, Ananaiyasbed inande yedmoon, “Weng yuk yemoon
menebuuna wengain kuu ebbed kinewendan kuu yembed Yerusalem aom
yenbandoon.

* **8:36-37:** Buk Kwamiwen yenamo kurin kurin wongkiwen kuu weng keyiib: Andoone, Filipbed yedmoon, “Eb inamen koremiib anam andebko kwanok.” andoona korokbed inandoon, “Yesu Keresu kuu God ye Mingki anam andaan kii.” andoon.

14 Kwane ke monoon kee God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi
korok korok yaambed kwane andi ye kerekiib koniibkob kanmonoon kuu
nimakarub korem ewaningko kankoonimaib kuu awingkandi ye dowad
monoon." andoon.
15 Kumban Yarimanbed Ananaiyas yaa yedmoon, "Wene! Karub kee nem-
bed ne deme awini ye dowad nendaane ambibkin yena yi nimakaruwiib yi
kingiib Israeldaniib yi arinambo ari ne weng kanwene daandaneen.
16 Ne dowad durud yewed dabab kandaneen kuu nekareb korokbe-
naniin." andoon.
17 Kwanandoone, Ananaiyas kuu wene ambib kuyaom aomnekore, ye
dingki Sool ari kowenene yedmoon, "Angkodmi Sool, Yariman Yesumbed
ne yaa yedmoonkob manaan. Ye kuu kiwaan ari keyaa meneeb yaambed
angkadoroona wedmenewen kui. Kwani kowe, ne kee manaan kuu eb
ika wedme kerekne kwane Kingkin Karadmoyiib ibnebdok andi dowad
manaan." andoon.
18 Kwane, erebnarokban kumbed Sool ye indob aombed oon buruk areb
kiroboona, ikakman kereknekore yaro baptais keroon.
19 Kwane, animan anekore ye ika aromkono keroon.

Sool Damaskus Aom Yesu Ye Weng Dakmoon

Kwane, Sool kuu aron yena kedmengkandeendan yoom dobiriwen.
20 Kwane, Sool kuu andowe "Yesu kuu God ye Mingki kii" ande Yuudan yi
kurikuri ambiwoombed dakmoon.
21 Kwane, nimakarub korem kane kane mene wengambiriwen kuu bi-
nangkenib yedmiwen, "Karub kee Yerusalem aom Yesu yaa anam andiwen-
dan yenbande benwene wii aom kambirimaan kii! Ye kuu mene yi awingke
benwene God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib yaa
bangkandi ye dowad monoon kii!" andiwen.
22 Kwane, Damaskus aom kuu Sool kuu God ye weng dakmi yaa
kuu aromkono darewoob kere wonoon kowe, God Ye Weng wongkiwen
yaambed kimingke Yuudan yaa ongme korokbende yedmene Yesu kuu
anam Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu andimaane, yi kuu ye yaa
inandindeban keriwen.
23 Kumban aron yemoon dowan keruuna, Yuudan yemoon nedbenib
buunbunge Sool ayi yeman kamiwen.
24 Kwane, yi kuu taun bot kuuk yambongko korem kuu amnoomiib
aronkiyiib kuu woob kowe kereknaib. Kumban Sool kuu yedmeniiwa
yekaadkeroon kowe,
25 amnoom keruune ye yoman weniibdanbed ye nen siti bot kuuk
dem maa yaa wenenib kabed aombed nenkamone bunangka kowiiwa
kawonoon.

Sool Yerusalem Aom Wonoon

26 Kwane, Sool kuu Yerusalem aom wenekore, kedmengkandeendan yaa
dabokne yonendandamoon kumban, ye kuu Yesumbed kedmengkaneen ye
karub anamban ande meeniwen kowe ye yaa uniwen.
27 Kumban Baanabasbed Sool nenwene apasodan yaa wengandekore,
Sool yaa kiwaan wedya Yarimanbed angkadere wengane dakmoona wed-
menoon ye weng kuu yi yaa daandene, Damaskus ari Yesu ye weng nem-
berengiib dakmimaan ye weng kwangkon yi yaa daandoon.
28 Kwane kuyaambed Sool kuu yi yoom doboroon. Kwane, Yerusalem aom
dian ari deweneboon kuu Yesu ye weng kuu nemberengiib dakmimaan.

29 Kwane, Sool yoom Yuudan ambibkin yena yaa doriib kumbed araben
menebiwen yoom kuu weng andangki weng dakmenabiiwa, ye yaa weng-
bere ayande kamiwen.
30 Kwaniiwa, Sool yangkodmia yenambed yikaadkerekoriwa, nenwene
Saesaria yirimbed nen ye kambong Taasus yaa kowiiwa wonoon.
31 Kwane kuyaambed ari kuu, anam andiwendan korem Yudea am-
bibkin aomiib Galeli ambibkin aomiib Samaria ambibkin aomiib doriib
kuu yewenubmo dobiriwen. Kwane, Kingkin Karadmombed awandene
weng amuniib kube ongkandoona, Yariman yaamo une bumangki kiwaan
yaambed dobiriwen kowe, yemoon kuu anam andenib yi yoom dabokni-
wen.

Pitambed Aeneas Ongmoon

32 Kwane, Pita kuu kambong kambong dewenebene kambong Lida nande
Godbed karadmo kerundoondan kumaom doriib yaa owod wonoon.
33 Kumaombed karub maa yaningko Aeneas kuu weeb kaning kaningiib
id yidnoon kowe, angki yeman arimo angkeen. Kwane, Pitambed wene
wedmenekore,
34 ye yaa yedmenoon, “Aeneas. Yesu Keresumbed eb id kibireb ongmoka
amun kerok. Yaro eb keta bedme kande.” andoona, erebnarokban kumbed
Aeneas yaro yeedoroon.
35 Kwanoone, nimakarub korem Lida aomiib okad dabonmo Saron aomiib
kuu ye wedmenekorib, amonombenib Yariman yaa anam andiwen.

Tabita Bobneen Yirimbed Ika Dembeen

36 Yopa taun aom kuu kedmengkandeen ye wonong yaningko Tabita (kuu
Gurik yi wengbed Dookas andimaib, ye id kuu diiya). Yu kuu amunmo
kamenu kamboknondan yaa awandimaun.
37 Pita kuu Lida yaa wonoon yaron kuu yu anikad kere bobnuune ok
ambende kankawene ari ambib wadnari aom kowiwen.
38 Yopa kuu ambabban Lida dia kowe, kedmengkandeendan wengam-
biribka Pita kuu Lida aom doreen. Kwani kowe, karub ayoob yaa weng
kowiiwa, wene Pita yaa nangkanenib, “Kirod meneewo wenem.” andiwen.
39 Kwane, Pita kuu yi yoom wene Yopa nandiiwe, Pita kuu nen yiriyiib
ariyiib ambib wadnari ari nen kawiniwen. Kwane, iribdanbed ameng
kamenabenib, Pita yaa ebkad Tabitambed wad doruun yaambed karangke
bangkandeen kuu korokbeniwen.
40 Kwane, Pitambed nimakarub korem kuu yedmoona bunangka angkani-
iwe, ye kuu dangbo yiri bumangkene kurikuri kerekore, wonong bob kuyaa
amonombe yedmoon, “Tabita, yaro yeedere.” andoona, kwane yu indob
nande kereknenu Pita yaa kerendomberenu yaro dibureen.
41 Kwane, Pitambed awine nenkoonoona yaro doburuune, anam andi-
wendaniib iribdaniib yaa baandoona miniiwa, yi yaa wad nenkondoon.
42 Kwane, yirin weng kee Yopa aom korem kuu daande yareen. Kwane,
nimakarub yemoon mene Yariman yaa anam andiwen.
43 Kwane, Pita kuu aron yemoon Yopa aom doboroon kuu dingkan kad
danabimaan ye karub yaningko Saimon yoom dobiriwen.

10

Godbed Koonelius Baandoon

1 Romman maa yaningko Koonelius kuu Saesaria taun aom doreen. Ye
kuu Romdan yi ana nangmidan 600iib andokbe wenore Itali Platun ande
kowiwen kuyaom doreen. Kwane, ye kuu ana nangmidan 100iib yi korok.

2 Ye yoom ye wonong yoom ye dana meed yoom ye ambiwoom doriibdan yoom kuu yi korem kuu God ye amob awine dorenib God yaa une bumangkimaib. Kwane, Yuudan yi kamboknondan yaa kuu yungkuruniyiibban dowakenmo yiribmaniiwa odiiwa bangkandene God yaa kurikuri kerembirimaan.
3 Aron maa aronkob angkara yaambed, God ye engyumbed ye yaa wane angkadere “Koonelius” ande baandoona, korobe wedmenekore,
4 engyu yaa unimbed kaamonoon, “Yariman ee. Komarewa?” andoon.

Andoona, engyumbed inande yedmoon, “Eb kurikuriyiiwa eb kamboknondan yaa yiribman munob bangkandiyiiwa kuu Godbed wedmekore, kubebde inandoon kowe,
5 kibireb kee karub yedmebko wene Yopa taun aom Saimon yaningko maa kuu Pita yedmibko ika nenminime.
6 Ye kuu dingkan kad danabimaan ye karub yaningko Saimon yambiwoom karamok kebed dia doreen.” andoon.
7 Kwane, engyu ye yaa dakmeen kuu wonoon. Wonoona, Kooneliusbed ye deme karub ayoob yoom ye ana nangmi karub ye dabderem aom dore awani ye karub kerene kangkon God yaa meenimo doreen yoom baandoona miniwen.
8 Miniiwa, ye yaa komo keroon kuu kwane yi yaa daandekore yedmendoona Yopa yaa winiwen.

Pita Wane Wedmoon (Kw 11:5-14)

9 Kuye awari aronkob areb kuyaa kuu, yi wene taun dia dore winiiwe, Pita kuu kawene ambib aminim dabonmo ari kurikuri kerande kawonoon.
10 Kwane, ye kuu mungiyiib keroon kumban animan kuu mogeed nekwaib. Kwane, ye kuu wane wedmoone,
11 ambid nandoone kuyaombed dabuni yeman kenbas areb bendom kaningiib bingiwen kumbed okad yiri kankamuneen.
12 Kwane kumaom kuu dingkan yemooniib yi yemooniib ayari on yemooniib doriib.
13 Kwane wedmoone wengmo baande yedmoon, “Pita, yeedere yaro mayen ane.” andoona,
14 Pitambed inande yedmoon, “Yariman, anainban! Amowamobbed anaib andoon ye animan arewa o animokban ye dingkan kuu mayen anindo.” andoon.
15 Andoona, wengmo ika baande yedmoon, “Godbed komo komo yaa yimin andoon kuu ebbed arewa andaab.” andoon.
16 Kee kwane kame ayoobmimiib keroona erebnarimban kumbed ambid ari ika kan kawonoon.
17 Pita kuu kwane wedmoon kuye id kuu meendobenaane, Kooneliusbed karub yedmoone yuk miniwen kuu Saimon ye ambib onme wedmekorib ye kuuk ambongko yaa yinmone doriib.
18 Kwane, baande kaamoniwen, “Saimon Pita andimaib kuu kemaom doreenoo?” andiwen.
19 Kwane, Pita kuu wane wedmoon kuyaa kwane meenme dibeene, Kingkin Karadmombed yedmenoon, “Saimon. Karub ayoobmimiib kuu eb ande onmiib kii.
20 Kwane miniib kowe, eb yeedere wene yiri kawene wedmende. Eb kuu yi yoom wini kuu korondande kerebkarab kamaab, amborom kuu yi kuu nembed yedmaankob miniwen kowe.” andoon.

21 Andoona, Pita kawene wedmoonka karub kowe, yi yaa yedmoon,
“Yiibbed karub kereknanmo meniib kuu ne kei. Yiib kuu komo dowad
miniwen?” andoon.
22 Andoona, karub kumbed inande yedmiwen, “Nub kuu Romdan yi ana
nangmi korok Koonelius yaambed menuub. Ye kuu yorokmoman, ye kuu
God yaningko kankoonimaan ye karub. Ye yaa Yuudan korembed karub
amun andimaib. Kwane, engyu karadmombed kwane yedmoon kuu eb
yaa wene yambiwoom nenmenibko ebbed weng komo daananeeb kuu
wengambaraneen.” andiwen.
23 Kwane, Pitambed karub kuu kubende ambiwoom be aomne angkod-
mendoon.

Pita Koonelius Yambiwoom Wonoon

Kwane kuye awari kuu, Pita yoom angkodmi yena yoom karub ayoobmim
yoom winiwen.
24 Kwane aron maa kumbed wene Saesaria aom aomniwen. Kwane,
Koonelius kuu kibik mananiib ande meenoon kowe, yarianiib yangkodmi
amuniib weng yuk keendoona mene yambiwoom nedbiwen.
25 Kwaniiwa, Pita ambiwoom aomdarandamoona, Koonelius kuu mene
wedmekore God ye karub kii ande meenene ye arinambo ari bumangke
korok kan kibinoone,
26 Pitambed nenkoone yedmoon, “Yeedere dembone, ne kangkon
karubmo.” andoon.
27 Kwane, dakmenmo aomdiriiwa, Pitambed wedmoonka nimakarub
yemoon nedbiwen kowe,
28 yi yaa yedmoon, “Yiib korem kuu yiibkaadkeriwen, Yuudan yoom
ambibkin yenadan yoom dabokni kuu amob, nub amob aom kui. Kum-
ban Godbed ne yaa korokbe yedmoon kuu ‘Karub maa yaa kuu God yaa
daboknindeban o Ye yaa winindeban dakmaab.’ andoon.
29 Kwani kowe, ebbed weng yuk kowe baandeewa no manaan, ne kere-
bkarab kame yiminban andindo. Kumban komo dowad yuk keewewen?”
andoon.
30 Andoona, Kooneliusbed yedmoon, “Aronkob angkara yaambed aron
kaningiib dowan kereen anuk kuu, nambiwoom kurikuri kamiina karub
maa ebkad kawanmo nambiriyiib inwaroon kumbed kudmeniibban dan-
gkoro doboroon.
31 Kwane, yedmewoon, ‘Koonelius, eb kurikuriyiib kamboknondan yaa
dowakenmo yiribman munob kondiyiib kuu Godbed wengambere wed-
moon.
32 Kowe, Yopa aom Saimon yaningko maa Pita kuu yuk kowe. Ye kuu
Saimon dingkan kad danabimaan ye karub yambiwoom doreen, karamok
kebed dia.’ andoonkob,
33 erebnarimban weng yuk kowaankob, meneeb kowe amun kereeb
kii. Kowe, nub korem kee nedbuwen kuu God ye kerebiri ari mununwen
kowe, Yarimanbed eb yaa komo weng kabdoon kuu yedmendebko nub kuu
wengamberem.” andoon.
34 Kwane Pitambed yedmoon, “Kibireb nekaadkeraan kuu anam, God kuu
ambibkin mimodan yaamo dowaken kerunde amun amun kamimokban,
35 kumban ambibkin korem aom kane kanembed Yariman ye weng
wengamberenib yikareb kankubune God ye dabderem aom doberenib
amun amun kamaniib kuu kube bindaneene God ye nimaya karuwa
keraniib.

36 “Israeldan yaa God Ye Weng kowoon kuu yiib yiibkaadkeriwen. Weng
kukuu korem yi Yariman Yesu Keresu yaningko yaambed yewenub ye weng
amun kondoon.
37 Yoon Baptaismanbed baptais kerime ye weng kuu dakmoon yaron
ari kuu Galeli angkambed wene Yudea aom kuu komo keroon kuu yiib
yiibkaadkeriwen kui.
38 Kukuu Yesu Nasaretman kuu Godbed kine ye aromkono konoona,
Kingkin Karadmombed ibnenoona, wene amun amun kamimaane
Setenbed kebendoondan korem ongmenaboon, amborom kuu Godiib
awanenoon kowe.
39 Yesumbed Yerusalem aomiib Yuudan yi ambibkin aomiib komo
kamoon kuu nubka nub indowiib wedmuwen kui. Yimbed ye ayenib at
ming ari bakumbed dare maniwen bobnoon,
40 kumban aron ayoobmim ari kuu Godbed Yesu bobnoon yirimbed
nenkoonoona demboona, Godbed korokbendoona wedmenuwen kui.
41 Ye bobne yeedoroon kuu nimakarub korembed wedmenindo, nub
Godbed kurin kinoondan kumbed nub indobbed wedmenuwen. Ye bobne
yeedoroon ye yoman kuu nuwiib doberenub anenwanub kamuwen, kui.
42 “Kwane, Yesumbed nub yaa yedme kowoon kuu, ‘Wene ne weng amun
dakmenib, “Ye kuu Godbed kine kowoona, dukniweniib wad doriiwiib kuu
yembedmo wengyundandaneen.” ande dakmime.’ andoon.
43 Kwane, profesidan korem kurin dobiriwen kumbed weng kee dakmi-
wen kuu ye yaa anam andaniib kuu yiib ambarakmenabi yaa kuu yembed
are nonondandundaneen.” andoon.
44 Kee kwane Pitambed dakmeena, nimakarub korem wengaib yaa kuu
Kingkin Karadmo yi yaa monoone,
45-46 weng maa maa weng yikaadbanbed dakmenib God yaningko kankoo-
nenib kamiib. Kowe, Yuudan Yesu yaa anam andiwen kumbed Pita
yoom miniwen kuu wedmekoriwa binangkiwen, amborom kuu Yuudanban
yaayiib Godbed Kingkin Karadmo munob kondoone ibnendoon kowe.
Kwane Pitambed yedmoon,
47 “Kingkin Karadmo kee nub kanduwen areb kuu yi kwangkon kandiwen
kowe, okbed baptais kerundi kuu karub kanembed ma kebendaneen?”
andoon.
48 Kwani kowe, Yesu Keresu yaningko yaambed baptais kerundime ande
Pitambed weng kondoone kwaniwen. Kwane, Pita kuu kaamoneniiwa aron
yena yi yoom doboroon.

11

Pitambed Komo Kamoon Kuu Daandoon

1 Kwane, Yuudanban kangkon God ye weng wengambere anam andiwen
kuye weng kuu apasodan yoom anam andidan yena yoom Yudea korem
aom doriib kuu wengambiriwen.
2 Kowe, Pita kuu ika Yerusalem ari yaro wonoona, Yuudan anam andiwen
yenambed ye yaa wengberenib
3 yedmiwen, “Eb kuu wenene karub kad wadmindo yambiwoom wene yi
yoom animan ane doberewen kii.” andiwen.
4 Kwane, Pitambed korem komo keroon ye weng id kuu yi yaa korobe
kedmengkande yedmoon,
5 “Ne kuu Yopa taun aom kurikuri kamoni wane wedmaane, kenbas areb
darewoob bendom kaningiib bingiwen kumbed ambid aombed kankamene
neyiib yaa muneen.

6 Kwane, aom wedmaan kuu dingkan amongkowiib dingkan kiiwiib yiyiib
ayari oniib kuu kwane wedmaan.
7 Kwane, wengambaraane wengmo baandoon, ‘Pita! Eb dembe, dingkan
kuu mayen ane.’ andoon.
8 Andoona, nembed inande yedmaan, ‘Yariman, anainban!
Amowamobbed anaib andoon ye animan arewa o animokban ye dingkan
kuu ne mongkodkono ma awunindo.’ andaan.
9 Kwane, angkon wengmo baande yedmoon, ‘Godbed komo komo yaa
yimin andoon kuu ebbed arewa andaab.’ andoon.
10 Kuu kwane kame ayoobmimiib kere ika kan ambid ari daanoon.
11 “Kwane kuyaambed, karub ayoobmimiib Saesaria yaambed ne yaa yuk
meniib kuu mene nembed ambib doriin kuyaa yinmone doriib.
12 Kwane, Kingkin Karadmombed yedmewoon, ‘Eb kuu kerebkarab ka-
maab, yi yoom wene.’ andoon kowe, kwane angkodmi benmeyiib yi yoom
wunuwen. Kwane wene Koonelius yambiwoom aomnuwen.
13 Aomnuuwe, yembed nub yaa daandoon kuu uniya engyu kuu yam-
biwoom angkadere ye yaa yedmenoon, ‘Yopa angka yuk kowebko Saimon
yaningko maa Pita ande nenminime.
14 Kwane, yembed weng kuu kanmananeen kuu eb yoom eb ambiwoom
doriibdan korem yoom kuu wengambere anam andaniib kuu Godbed yiib
bobni yaa kuu burudande bindaneen.’ andoon kowe Kooneliusbed daa-
woon.
15 “Kwane, ne andowe dakmaana, andowoon yiri nub yaa Kingkin
Karadmo monoon kwane yi yaa kwangkon monoon.
16 Kwanoona, nembed ika meenaan Yarimanbed yedmoon kuu, ‘Yoonbed
kuu okiib baptais kerundimaan, kumban yiib kuu Godbed Kingkin Karad-
moyiib baptais kerundaneen.’ andoon.
17 Kwane, yi kuu Yariman Yesu Keresu yaa anam andiiwe, Godbed yi yaa
Kingkin Karadmoyiib kondoon kuu ibmo nub yaa kondoon areb kowe, God
yaa kwamaab ande yedmaniin dee? Dowan!” andoon.
18 Kwane, Yuudan anam andiwen kuu weng kee wengamberekorib, yi
bokwangki korondenib kwane God yaa kubekoriwa yedmiwen, “Kwane
kowe, amonombe wadkeri aron korem korem kandi ye kiwaan Godbed
ongmoon kuu Yuudanban kwangkon yiman ande kowoon kii.” andiwen.

Anam Andiwendan Antiok Aom

19 Stiwin ayiiwe anam andiwendan kuyaambed kirokmone buyokbayok
keriwendan kuu wene ambibkin Fonisia kere dudbi darewoob Saipurus
kere Antiok taun aom kere kuu Yuudan yaamo Yesu ye weng amun dakmi-
wen.
20 Kumban Saipurusdan yena yoom Sairindan yena yoom anam andiwen
kumbed Antiok aom wene Yuudanban yaa Yariman Yesu ye weng amun
dakmenabiwen.
21 Yi kuu Godbed yaromkonoyiib kondoon kowe, nimakarub miin yemoon
mene wengamberekorib, amonombe Yariman yaa anam andiwen.
22 Yirin weng kee wene Yerusalem aombed anam andiwendan yi keren-
dem aom aomnoona wengamberekorib, Baanabas nen Antiok yaa kowiiwa
wonoon.
23-24 Baanabas kuu karub amun, ye kuu God ye Kingkin Karadmo
ibenooniib anam andi darewoowiib, kui. Kowe, wene Antiok nandekore,
wedmoon kuu anam, nimakarub kibireb anam andiwen yaa kuu Godbed
amun kerundoon kowe, kubiyiibbed yi yaa andemendoon kuu niindem aom
kangdommo kere God yaamo meenimo dobirime kwane ande dakmoon.

Kwane, weng amuniib dakmenaboone, nimakarub yemoon bin Yariman ye kiwaan yiri benmonoon.

25 Kwanekore, Baanabas kuu Taasus yaa Sool ande onmen wonoon.

26 Kwane, wedmenekore, Antiok yaa nenmonoon. Kwane, weeb mimo kuu Baanabas yoom Sool yoom kuu anam andidan yemooniib nedbe kedmengkandimaib. Kwane kuye aron Antiok yaambed, Yesu ye kedmengkandeendan yaa kuu kuristen* ande dakmimaib.

27 Kuye aron kuyaambed, profesidan yena Yerusalem arimbed Antiok yaa miniwen.

28 Yi aom kuu karub maa yaningko kuu Agabus kuu Kingkin Karadmombed yedmenoona dakmoon, “Romdanbed ooniwen ye ambibkin korem aom kuu am manaanban kerene animaniibban mungimo dobaraniib.” ande dakmoon. (Kee anam ku kwanoon kuyaron kuu Klaudiusbed Saesaa keroon yaron.)

29 Kwane, anam andiwendan keyaa doriib kumbed wengamberekorib, anam andiwendan Yudea aom doriib awandi ye dowad, yi yaa komo yimin aingkiwen kwane nongkobiwen.

30 Kwane, Baanabas yoom Sool yoom yaa od kondiiwa yimbed wene anam andidan yi korok korok Yudea aom doriib yaa kondiwen.

12

Pita Wii Aom Engyumbed Nen Angkanoon

1 Keye aron yaa kuu King Erodbed yedmoone ye demedanbed wene anam andiwendan yena awingke benminiwen, amborom kuu yenbande durud yewed kondi ye inameniib meenoon kowe.

2 Yembed yedmoona Yoon ye ayi Yems kuu kerewangbed aye kowiwen.

3 Kee kwanoona, Yuudan yi korok korok kuu amun kerewen kii ande kubiwen. Kubiiwe wedmekore, flawa kabayingkindo ye orok ye aron ediib kumaom kumbed, Pita kwangkon awinenekore, ayande buronoon.

4 Kwane, Pita kuu awinene wii wadnari embeng aom kaanoon. Erodbed ana nangmidan 16iib bene kaningiib wenore nekwe kamoon, aronkiyiib amkiyiib Pita ooni ye dowad kui. Erod ye dowaken kuu Pita kuu Yuudan yi Burudandoon orok dowan kerod, nenmene nimakarub yemoon kidangkambed wengyundaniin ande meenoon.

5 Kowe, Pita kuu kwane wii aom doboroon, kumban anam andiwendan korem kuu kwane ye dowad God yaa kangdommo kurikuri keriwen.

6 Awari kuu Erodbed Pita nenmene wengyundananeenyo kuye amki kuu Pita kuu ana nangmidan ayoobbed ye ooniwen yi angkara angkara kere yi dingki yaambed sein ayoobbed ye dingki yaa yenbenekoriwe unuk angkoon. Kwane, ana nangmidan ayoob yena kuu ambongko yaa ooniwen.

7 Kwane, kudmeniibban kumbed engyu maa angkadoroone, wadnari aom kuu nambiri yuroon. Kwane, Pita yaa awinene kaakmene yedmoon, “Kirod yeedere.” andoona, yeedoroona Pita ye dingki emkong yaa yenbeniwen ye sein kuu kwane doomboroon.

8 Kwane, engyumbed ye yaa yedmoon, “Eb kobaiknong yuwe, eb yonkad deebe.” andoona, kwane Pita yaro deeboon. Deeboona, engyumbed yedmoon, “Yuruk ebkad deebe, ne yoman mene.” andoon.

9 Andoona, Pita kuu engyu ye yoman doroona wii wadnari aombed yaro angkaniwen. Kwane, Pitambed meenoon kuu wane angkanaan manok

* **11:26:** Kuristen ye weng id kuu Keresu ye yoman winiwendan.

ande meenoon kowe, engyumbed komo kameen kuu wurukban ande meenoon.
10 Kwane, wene ana nangmidan nedbe oone doriib ma burudande ma burudande kamekorib, kwane wene wii kuuk yeeng ambongko yaa doriiwe, kwane ambongko kuu yekarebmo nandoona wii bunangka winiwen. Kwane, wii domonde kiwaan maa ari wenenib kuyaambed engyu kuu Pita domone wonoon.
11 Domone wonoone, Pitambed wedmekore yeka yedmoon, “O anam kuu Yarimanbed yedmoonkob ye engyumbed mene ne nenyeedoroon. Kwanoon kuu Erod yoom Yuudan yi korok korok yoom yi meeni kwananuub kiyoo ande meeniwen kuye dowad kawoon meene yedmewe nenyeedoroon.” andoon.
12 Ye yaa komo keroon kuu kaadkerekore, Yoon Maak ye awaan Meri yu ambiwoom wonoon. Kuyaom kuu nimakarub yemoon mene nedbenib kurikuri kamiib.
13 Kowe, Pita mene ambib kuuk ambongko yaa wowoone, deme wonong koyu yaningko Rodambed mene
14 wengamburuunka, Pita ye weng yuud. Kowe, yu kuu kubi darewoob kereen kumban ambongko kuu nandindo, ika kabaanmo wene nimakarub nedbiwen yaa yedmeen, “Pita kuu ambongko yaa doreen kii!” anduunka,
15 yimbed yedmiwen, “Kub kuu warudki kii!” andiwen. Kumban yumbed “Anam Pita ye weng wengambaraan!” ande ika ika kameen kowe, yedmiwen, “Kuu ye ooni ye engyu.” andiwen.
16 Kwamiib kumbed Pita kuu kwane ambongko yaa dobere wangkaan kowe, yi wene ambongko nande wedmibka, anam Pita kowe, yi binangkiwen.
17 Kwaniiwe, Pitambed yi yaa dingki wumondenekore, ye yaa komo keroon Yarimanbed wii aom nenyeedoroon kuu dakmekore yedmoon, “Yems yoom angkodmi yena yoom kuu kwangkon yedmendime.” andekore, Pita kuu yumbon kimyen yaa wonoon.
18 Kwane amkimo keroona, ana nangmidanbed yikamo kumaom Pita yaa komo keroon ande yirinde baandeyiib kamiwen.
19 Kwane, Erodbed yedmoona yenambed Pita kuu ongme onmibka, wedmenokban keriwen. Kwane, Erodbed Pita ooniwendan yaa kaamondoone inandindeban keriwen kowe, Erodbed yedmoone yi kuu yiiwe dukniwen.

Erod Agripa Bobnoon

Kwanekore, Erod kuu Yudea ambibkin domonde Saesaria taun yiri wenekore, aron yena doboroon.
20 Kuyaron kuu Erod kuu Taiya tauniib Saidon tauniib yi nimakarub yaa norin darewoob keendemboroon.
Kwane meene doboroon kumban, yi kuu king Erod yaambed angkumone dore yi animan kuu bimaib kowe, yi korem mene nedbe meeni mimo kerekorib, wene Erod ye yiribman korem oonoon ye karub yaningko Blastus yaa winiwen. Wenenib kaamoniiwe, “Wengbiri korondubko nub awandaneeb dee?” dakmibko, “Ee, yiib awanda.” andoon. Andoona, kingiib yaa kuu Blastus yoom wenenib yewenubmo doberem ande kamiwen.
21 Aron kuu dakmande kiniwen ari kuu, Erod kuu ye king ebkad inwarekore, king ye oone dibiri yeman ari diberene, nimakarub kuu mene nedbiwen yaa weng konde dakmoon.
22 Kwane, nimakarub kuu derebiwen kumbed yirinde baande yedmiwen, “Kee god ye weng kii, kuu karub ye wengbanii!” ande kamiwen.

23 Kwane, erebnarimban kumbed, Yariman ye engyu maambed ayoona
komboroona ye id kuu eekbadbed aniiwe bobnoon, amborom kuu Erod kuu
God yaningko ma kankoonindo kowe.
24 God ye weng kuu derendare darewoob kere wonoon.
25 Kwane, Baanabas yoom Sool yoom kuu Yerusalem aom God ye deme
dowan kerekorib, Yoon Maak nendenib ika Antiok aom winiwen.

13

Baanabas Yoom Sool Yoom Kingke Ben Nongkobiiwe Winiwen

1 Anam andiwendan Antiok aom doriib kuu profesidaniib kedmengkan-
didaniib kui. Yi aombed kuu Baanabas yoom Saimon yaningko maa
Kadbinmo yoom Lusius Sairinman yoom Manaen (Erod Antipasiib ibmo
kainiwenman) yoom Sool yoom kui.
2 Kwane, yi kuu animan korondekoriwa, kurikurimo kamiiwa, Kingkin
Karadmombed yi yaa yedmoon, “Baanabas yoom Sool yoom kuu ne deme
awini dowad kingkime.” andoon.
3 Kwanandoona, yi ika animan koronde kurikuri kamekorib, Baanabas
yoom Sool yoom ari kuu yi dingki nongkobekoriwa kurikuri kerunde be
nongkobiiwe winiwen.

Dudbi Saipurus Yaa Winiwen

4 Kwane, yi ayoob kuu Kingkin Karadmombed ben nongkoboona karamok
anuk yiri wene Selusia taun nandekorib, parai motodbed Saipurus dudbi
yaa yaniwen.
5 Kwane wene Salamis taun aom aomne wene Yuudan yi kurikuri ambib
maa maa kuyaom God ye weng dakmenmo yariwen. Yoon Maak, ye
kwangkon ye yoom winiwen, yi deme yaa awandimaan.
6 Kwane, dudbi kumundin kuyaom kuu yarekoriwa, Pafos taun aom
aomdiriwen.
Kwane kuyaa kuu Yuu ye karub yowangkimiiwa dudi god yi weng
wengambere dakmiyiiwa awinoonman yaningko Baa-Yesu wedmeniwen.
7 Ye kuu dudbidan yi korok Seegius Paulus yeyiib doreen. Kwane, korok
kuu inamen indengandengman kowe, Baanabas yoom Sool yoom yaa min-
ime ye weng yuk keendoon, amborom kuu God ye weng wengambaranded
kowe.
8 Miniiwe, dakme doriiwe yowangkimman (Gurik wengbed yaningko kuu
Elaimas) kumbed, yi ayoob yaa bon kerundekore korok yaa God ye weng
wunekarem ande kamoon.
9 Kwane, Sool yaningko maa Pool kumbed Kingkin Karadmombed ib-
nenoonkob, Elaimas yaamo kerenomberene yedmoon,
10 “Eb kuu Seten ye mingki kere, inamen yorokmo korem ye bonman
kii! Kwane, eb kuu dudanabi mimim koremiib birandi mimim koremiib ye
karub. Eb kuu God ye anam andi ye kiwaan kuu monmarandamimaab kuu
deerewandaneewoo?
11 Kowe, kibirebya kee, Yariman ye aromkonombed eb kuu indob tutna-
neena aron yenayiib awingyab ye nambiri kuu wedmaabban.” andoon.
Kwane, erebnariyiibban wiiwiibbed kande kebenuune kumun keroone
awerendobene karubbed ma nen kinban wonok ande onmoon.
12 Kwane, korok kuu wedmekore, binangke Yariman ye kedmengkandi
weng yaa anam andoon.

Antiok Taun Pisidia Aom Winiwen

13 Pool yoom ye yoom winiwendan yoom kwane Pafos domonde parai
motodbed wene Peega taun Pamfilia aom winiwen. Kwane, kuyaambed
Yoon Maak kuu yi domonde Yerusalem aom ika wonoon.
14 Kwane, yi kuu Peega domonde Antiok taun Pisidia aom winiwen.
Kwane, Sabat aron ari kuu Yuudan yi kurikuri ambiwoom aomne wene
dibiriiwe,
15 kwane Moses ye amowiib Yuu profesidan yi wengiib God Ye Weng
aombed kimingkiwen. Kwane kurikuri ooniwendanbed yedmiwen, yi yaa,
“Angkodmia, yiib kuu ma ongkandi amun ye wengiib keroka, dakmime.”
andiwen.
16 Kwane, Pool yaro dorene dingki kankoone yedmoon, “Israeldaniiwa
ambibkin yenadan God yaa une bumangkimaiwiiwa, ne weng yaa wengam-
birime.
17 Kurin kurin kuu Israeldan yi Godbed nub awoya yiri kuu kingkekore,
Idyip aom dobiriwen kuu yembed amun kerundoona muubniwen. Muub-
niiwe, Godbed yaromkono darewoobbed Idyip aombed bin yaro monoon.
18 Kwane, weeb 40yiib amboon aom dewenebiwen kuu wabkad keriwen
kumban, amun amunmo kamenaboon, yi yaa.
19 Kwane, ambibkin ediib kuu yembed yeene monmarekore, ye karuwa
nimaya yaa okad bangkandoone yi okad kereen.
20 Kukwane wonoon ye weeb kuu weeb 450yiib.
“Kuye yoman kuu Godbed wengyundandi wengambiridan kingkoona,
yimbed Yuudan oonendimaib. Oonendimaib kwane yimin ari kuu profes-
iman Samuel kuu doboroon.
21 Kwane, kuye aron yaambed Yuudanbed kingiib kerok andiib kowe,
Godbed Kis ye mingki Sool kuu amyenimbon Benjamin yaambed kondoona,
weeb 40yiib yembed korok kere oonoon.
22 Kumban Godbed Sool kuu dankarekore, Dewid kondoona, yembed king
keroon.
“Kwane, Godbed Dewid ye dowad dakmoon, ‘Yesi ye mingki Dewid kuu
wedmaan kuu nembed dowaken ye karub keroon, amborom kuu ye kuu
nembed komo komo kame ande yedmimain kuu kwanimaan kowe.’ an-
doon.
23 God ye weng kunduk yedmoon kwane Dewid ye awoya ari yaambed,
Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub Yesu kuu Godbed Israeldan yaa
kondoon.
24 “Yesu ye deme andowindo yaron kuu Yoon Baptaismanbed Israeldan
yaa yi ambarakmi yaa, ‘Deerewande korondime, mene baptais kerime.’
ande dakmoon.
25 Kwane, Yoon kuu God ye weng dakmi dowan kere weneen yaambed
yedmoon, ‘Yiibbed meeniib kuu ne kuu kane? Yiibbed meenme meedmiib
ye karub kuu nemban oo! Ye kuu ne yoman mananeen kui. Nembed ye
yonkad nong dudmungki deme kuu yiminban, amborom kuu yaningko kuu
ambab ari kowe.’ andoon.
26 “Angkodmia, Abraham yawo awo aridan kui! Ambibkin yenadan God
yaa une bumangkimaib kui! Godbed nimakarub baneen ye weng kuu nub
yaa monoon kii.
27 Yerusalemdaniiwa yi korok korokiiwa kuu Sabat korem ari God
Ye Weng kimingkenib dakmembirimaib kumban, Godbed Kinoona
Monoonman Yesu kuu wedmene yikaadkerindo kerekorib, wunekariwen.
Wunekariwen kowe, ye yaa komo keraneen God Ye Weng kumaom
unyemanbed wongkoon kuu anam id keroon.

28 Ye kuu ma ambarakmindo kumban, Pailet yaa nenkone ye kuu aye kowi
yeman andiiwe aye kowoon.
29 Komo God Ye Wengbed komo dakmoon kuu ye yaa kwane kame dowan
kerekoriwa, at ming ari kuu biande mangkiwen.
30 “Kwane bobnoon kumban Godbed nenkoone wadkeri konoona dem-
boon.
31 Kwane, ye yoom anuk kuu Galelimbed wene Yerusalem ari yarebi-
wendan yaa kuu yembed aron yemoon kuu angkadaraana wedmenimo
kamiwen. Kwane, yimbed anam yi kerebiri indowiib wedmeniwen kowe,
ye weng kanwene dakmimaib, nub weng mimodan yaa.
32 “Nub kuu Godbed nub awoya anuk yaa weng kunduk kondoon kuye
weng kibireb kee dakmuub.
33 Nub kuu yi awoya ari kowe, weng kunduk kee kondoon kuu Yesu
nenkoonoona ika demboon kumbed nub dowad anam id keroon. Kwane,
Yook ayoob aombed yedmoon kuu,
‘Eb kuu ne Dana,
kibikee eb Ambe keraan kii.’ kwane wongkoon kui.
34 “Ye kuu bobnoon yirimbed Godbed nenkoonoon kowe ma deendaan-
ban. Kukuu ye weng kuu God Ye Weng aombed yembed dakmoon,
‘Dewid yaa karadmo ye weng kunduk anam nongkobaan
kwane kabdaniin.’ kwane wongkoon kui.
35 Angkon Dewidbed kwananeen ande yedmoon, God yaa,
‘Eb kuu eb Karadkonoman korondaawa,
bobkonombon dem aom deendaanban.’ kwane wongkoon kui.
36 Kedi, Dewid kuu God ye deme awine dowan kerekore, ye bobnoon kuu
kanwene ye awoyayiib mangkiwen yaa kanwene mangkiwen kowe, ye id
kuu deendoon.
37 Kumban Godbed Yesu bobnoon yirimbed nenkoonoon kuu ma
deendindo.
38 “Angkodmia! Kwani kowe, ne dowaken kuu yiib yiibkaadkerime.
Yesu yaambed ambarakmi yaa kuu are nonondandaneen kuye weng kee
dakmuub kei.
39 Kowe, Moses ye amobbed ambarakmi yaambed yiib ben obon
kerundindeban, kumban yiib kuu Yesu yaa anam andaniib kuu yembed
ambarakmi yaambed ben obon kerundaneen.
40 Ongme meenime! Profesidanbed weng kee daandiwen kuu yiib yaa
anam id keraib!
41 ‘Damangkanidan! Yiib wedmibka meenime kumban duknime,
amborom kuu yiib doriib yaron yaa kuu kami mamaa ongmaniin,
kumban anam andaibban kowe.
Kuye weng kuu karub maambed yiib yaa yedmendaneen kwangkon
anam andaibban keraniib.’ kwane wongkoon kui.” andoon.
42 Kwane, Pool yoom Baanabas yoom kurikuri ambiwoom yere wanan-
damiiwe yedmiwen, “Sabat maa ari kuu mene weng kee ika daandime.”
andiwen.
43 Kwane, kurikuri dowan kere, nimakarub yemoon Yuudaniib Yuu
keriwendaniib kuu Pool yoom Baanabas yoom yaa winiiwa, ongkande
daandiwen, “God ye mimyob dowaken kabamoon kondoon aombed kwane
dobirime.” andiwen.

Poolbed Yuudanban Yaa Weng Amun Kanwonoon

44 Kwane, Sabat aron maa kuu taundan kumundin areb kuu kwane
menebe wengamborok miniwen.

45 Kwane, nimakarub ku nedbiwen kuu yemoon kowe, Yuudanbed
dowakeniibban kerenib wungkandi darewoob kerekorib, Poolbed ongki
weng ku dakmeen yaa noriniib wengberenib amkidbiwen.
46 Kwane, Pool yoom Baanabas yoom arudkonomo inandunde yedmiwen,
“Kiwaan amun kuu God ye weng yiib yaadin dakmuwen kui. Kumban yiib
kuu wedmendandenib kwane wadkeri aron korem korem kuu korondiwen
kowe, Yuudanban yaa wenuub.
47 Yarimanbed nub yaa kwanime ande yedmendoon kuu,
‘Yuudanban yi dowad,
eb ongmaanka nambiri kerewen.
Kwanaan kuu eb yaambed okad yimin yimindan yaa kuu
bobni yaa kuu burudande bindaniin.’ kwane wongkoon kui.” andoon.
48 Kwane, Yuudanban kuu kwane wengamberekoriwa, kubenib Yariman
ye weng kankooniwen. Kwane kane kane Godbed wadkeri aron korem
korem kandi ye dowad kinoon kuu anam andiwen.
49 Kwane, God ye weng kuu ambibkin kemaom kuu derendaroon.
50 Kumban Yuudanbed wene God yaa kurikuri kerimaib ye nima an-
ingkoyiiwiib taun aom doriib ye karub aningkoyiiwiib yaa kwane daandi-
wen, “Pool yoom Baanabas yoom kuu arewadan kowe, yi yaa manmo
kerem.” ande kamiiwe, kwane kamekorib, taun kuyaom kuu ben angka
kirariiwa winiwen.
51 Kwaniiwa, taundan yi inamen arewa wedmi yeman kuu yi indob ari
Pool yoom Baanabas yoombed yi yon dabderem yiri ingkud wangkiiwa
kiroboona, kwane taun maa Ikonium aom winiwen.
52 Kwane, anam andiwendan taun aom doriib kuu kubi dowakeniib
dobaraiwe Kingkin Karadmombed yi yaa ibnendimaan.

14

Ikonium Aom Winiwen

1 Kwane, Ikonium yaa kwangkon Pool yoom Baanabas yoom kuu yi koob-
dande Yuudan yi kurikuri ambiwoom winiwen. Wenekorib, kuyaombed
weng manimanandeb karadkonomo dakmiiwa, Yuudaniib Yuudanbaniib
nimakarub yemoonbed mene anam andiwen.
2 Kumban Yuudan kane kane anam andindodan kumbed Yuudanban
yena kuu ben yi inamen arewa yaa yondiiwe, Pool awene yaa dowakeniib-
ban keriwen.
3 Kwane, Pool yoom Baanabas yoom kumbed aron doboob doberenib
Yariman ye mimyob dowaken kabamoon konoon ye weng kuu arudkonoyi-
ibbed dakmenabiwen. Kwane, Yariman yaromkono yi yaa kondoone, dud
korokbiyiib yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib ongmenabiwen.
Kwamune keroon kuu ye weng kuu anam anam korokbi yeman.
4 Kumban nimakarub korem siti kumaom kuu andokbiwen, yena kuu
Yuudan ye kerekmen angka winiiwe, yena kuu apasodan yi kerekmen
angka keriiwe kamiwen.
5 Kwane, Yuudanban yenayiib Yuudan yenayiib yi korok korok yoom
kumbed apasodan kuu arewa kamende botbed yenbandande kamiwen.
6 Kumban yikaadkerekoriwa, kirokmone wene Laikoniadan yi siti Lais-
tara yoom Deebe yoom bidambib aom winiwen.
7 Kwane kuyaa kuu God ye weng amun kuu dakmenabiwen.

Laistara Yoom Deebe Yoom Aom Winiwen

8 Laistara aom kuu karub maa wooneen yaron yaambed yon yidnoon
kowe, ma dodkanmo yarimokban.

9 Ye kuu Poolbed ku dakmeen kuyaamo wengaan.
Kwane, Poolbed wedmenoonka, ye anam andi yaambed Godbed ye ongmaneen kuu yimin kowe,
10 baande yedmoon, “Eb dembe yaro dore!” andoon. Kwanandoona, kuyaambed karub kuu korongbere yaro dodkanmo yaroon.
11 Kwane, nimakarub yemoon kuu Poolbed kwanoon kuu wedmekoriwa, yi weng Laikonia wengbed baande dakmiwen, “God yena kuu karub nub areb kerenib, nuwiib yaa ke meniib kei!” andiwen.
12 Kwane, yimbed Baanabas ye aningko kuu Gurikdan yi god yi korok Seus andiib, Pool ye aningko kuu Gurikdan yi god maa Heemes andiwen, amborom kuu ye kuu dakmi ye korok kowe.
13 Kwane, Seus ye kurikuri boyambib darewoob taun bunangka angkeen ye kurikuri korokbed buromakau ambiyiib at wuung nong wuungiib kuu taun kuuk ambongko yaa be monoon, amborom kuu ye yoom kadaareb yoom yi dowaken kuu nengke baeb amun kondekorib Pool yoom Baanabas yoom yaa kurikuri kamandamiib kowe.
14 Kumban apasodan ayoob Pool yoom Baanabas yoom kuu weng kee wengamberekoriwa, miin kubiyiibban kere yi ebkad biringkenenib kirodmo wene nimakarub kuu nedbiwen kidangka awune komkiwen,
15 “Yiib komande kwane kamiib? Nub kangkon karub, yiib areb nub mimo kei! Nub kuu God ye weng amun kanmenuub kii! Kee kwane dakmubko yiib minikmanak arewa yaa kuu korondekorib, Wad Doreen ye God yaa amonombime. Yembed ambidiib okadiib karamokiib kumkam koremiib kuu ongmenaboon kui.
16 Kurin anuk kuu nimakarub korem kuu Godbed domondoona yika yi kiwaan onme dobiriwen.
17 Kumban ye kuu miin korem domondoona yiibka dobirindo. Yembed yiib yaa amun kerundene mongkobon animaniib amiib kondimaan. Kwane, animan yemoonbed kondene kwane yiib niindem aom kubiyiib kondimaan. Kukuu God doreen yiib akmi yeman kui.” andiwen.
18 Weng kee kwamune dakmiwen kumban, kadaareb yi dowaken darewoob kuu dingkan nengke baeb amun kondenib kurikuri kamandamiiwe, yedme yedme kamiibkob korondiwen.
19 Kwane, kuyaambed Yuudan yena Antiok yaayiib Ikonium yaayiib miniwen kumbed kadaareb kuu ben yi kerekmen yaa yondekorib, Pool kuu botbed barambere ayiwen. Kwane, yimbed meeniib kuu bobnoon ande awine irinde kanwene taun bunangka korariwen.
20 Kumban anam andiwendanbed menekoriwa nedbe kanawane durunniwa, ye ika yaro dore taun aom wonoon. Kuye awarimbed Pool yoom Baanabas yoom Deebe yaa winiwen.

Ika Antiok Taun Siria Aom Winiwen

21 Deebe taun kuyaom kuu yimbed weng amun dakmiiwa nimakarub yemoon menenib anam andenib yi yaa dabokniwen. Kwane, yi kuyaambed domonde wene Laistara dore Ikonium dore Antiok yaa ika winiwen.
22 Ika winiwen ye dowad kuu anam andiwendan taun keyaom doriib yaa ambobandenib anam andi kuu kwane awine dobirime ande ongkandiwen, “Yobdood yemoon kuu burudandekoruwed, Godbed korok kere oonimbon aom kuu aomnanuub.” andiwen.
23 Kwane, anam andiwendan ku nedbiwen korem kumaom kuu Pool yoom Baanabas yoombed karub mimim biiwe, yi ooni korok korok keriwen. Kwane, animan koronde kamenib kurikuri kamenib anam andiwendan kuyi Yariman ye dingki ari nongkobiwen.

24 Kwane, yi kuu kuyaa domonde Pisidia ambibkin yaadin wene kumbed
dore Pamfilia ambibkin aom winiwen.
25 Kwane, yi kuu Peega taun aom weng amun dakmekoriwa kumbed
Atalia taun yiri winiwen.
26 Atalia yaambed parai motodbed ika Antiok yaa yaniwen. Kuyaa
kumbed anuk kuu yenambed Godbed oonok ande kurikuri kamiwendan
yaa ika miniwen. God ye mimyob dowaken kabamoon kondoon yaambed
God ye deme awine winiwen, kumbed kwane ika miniwen kuu yi deme
dowan keriwen kowe.
27 Kuu mene nandiwen yaron ari kuu anam andiwendan yaa baandiiwe
nedbiiwe, Godbed yi yaambed komo kamooniib Yuudanban yi dowad anam
andi ye ambongko nandooniib korem kuu dakmiwen.
28 Kwane kuyaa kuu anam andiwendan yoom aron doboob dobiriwen.

15

Korok Korok Yerusalem Aom Nedbiwen

1 Kwane, karub yena Yudea angkambed Antiok aom winiwen kumbed
kuristen angkodmia yena yaa kedmengkandimaib kuu “Kwamune Moses
ye amobbed yedmoon kuu kad wandaniib kumbed Godbed bobni yaa kuu
burudande bindaneen.” andimaib.
2 Kuye dowad kumbed Pool yoom Baanabas yoom kuu yi kwane dakmiib
kuyoom wengbiri darewoob kamiwen.

Kwane, anam andiwendanbed anam andidan yenayiib Pool yoom Baanabas yoom bekoriwa, Yerusalem ari wene apasodan yoom kurikuri oonidan yoom weng kee yi numun dakmime andi dowad be nongkobiwen.

3 Kwane be nongkobiiwa, wene Fonisia kere Samaria dore winiwen kuu
Godbed Yuudanban ben God yaa anam andi ye kiwaan yiri nongkoboon ye
weng kumundin dakmiwen. Dakmiiwe, anam andiwendan kuyaom doriib
kuu kubi darewoob keriwen.
4 Kwane, Yerusalem aom miniiwe, anam andiwendaniib apasodaniib
kurikuri oonidaniibbed angkodmendiiwe, God yaromkono yaambed am-
bangkiwen ye weng korem kuu ambobandiwen.
5 Kwane keroone, Farisidan yena kuu aman Yesu yaa anam andiwen
kumbed yaro yedmiwen, “Yuudanban kuu Moses ye amob korem kuu awine
kandenib, yi kad wanabaniib kumbed yimin.” andiwen.
6 Kowe, weng keye dowad kuu apasodaniib kurikuri oonidaniib mene
nedbenib ongme andangke dakmiwen.
7 Weng kee dakme wene aron doboob keroona, Pitambed yaro doberene
dakmoon, “Nangkodmia. Ne anuk yiri kuu nubkanmo kemaom kembed
Godbed kinoona, weng amun kuu dakmaana, Yuudanban kuu anam andi-
wen.
8 Kwani kowe, yi niindem aom kuu Godbed wedmekore, ye Kingkin
Karadmo kuu yi yaa kondoon. Kukuu God ye korokbi yeman, nub yaa ne
karuwa nimaya ande kondoon areb, yi yaa kwangkon ne karuwa nimaya
ande kondoon.
9 Kowe, ye kuu nub dore yi dore ma yorokme ma andokbande ma
meenindo, amborom kuu yi anam andimbed yi niindem aom kuu are
ongmoon kowe.
10 “Moses ye amob awini ye dabab kuu nuwiiwa nub awoya yiriyiiwa
kuu awinindeban kowe, komande yi yaa kondandiwed, komande God ye
komboon kaamonenandiwed?

11 Yii! Yiminbanaa! Nub kuu nub Yariman Yesu Keresu ye kabamoon
kondoon ye mimyob dowaken yaambed Godbed bobni yaa kuu burudande
bindoon kwane areb yi kwangkon kwaniwen." andoon.
12 Kwane, yi korem nedbiwen kuu iwari keriiwe, Pool yoom Baanabas
yoom kuu Godbed dudiib yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib yi
yaambed kowoone Yuudanban yaa ambangkiwen kuu dakmiwen.
13 Yi dakme dowan keriiwe, Yemsbed dakmoon, "Angkodmia. Ne yaa
wengambirime.
14 Saimonbed dakmoon kuu Godbed ye inamen ibduruk korokbendoon
kuu Yuudanban yaambed yena yeka boon. Profesidanbed weng yena
wongkiwen kuu kwamune ibmo keroon.
15 Kwane wongkiwen kuu Godbed yedmoon,
16 'Kwane keraneen ye yoman kuu nembed ika meneni,
Dewid ye oonimbon kuu kombon nande wenuun areb keroon kowe,
angkon ika ongmeni ambangkaniin.
17 Kwananiin kuu Yuudanban yi karuwa nimaya nembed kinaan kuu
yi korem Yariman ande onmaniiwe baniin.' andoon.
Ye kuu kwananeen kuu
18 unyemanbed korokboona kaadkeriwen.
19 "Kwani kowe, nembed meenaan kuu Yuudanban God yaa menebiib kuu
nubbed dabab darewoob kondanuub kuu amunban.
20 Kowe, yi dowad kerekbed wongkenub kwendanuub kuu, animan dudi
god yaa kondimaib kuu anaib, nenem kamaib, dingkan inum kebenaiwa
bobnimaan kuu anaib, umkan anaib kui.
21 Moses ye amob kuu unyemanbed Sabat aron korem kwane nub kurikuri
ambiwoombed taun korem aombed kimingkaiwa wengambirimaub kowe."
andoon.

Yuudanban Anam Andiwen Yaa Kerek Keendiwen

22 Kwane, apasodaniib kurikuri oonidaniib anam andiwendan koremiib
weng mimo keriwen. Kerenib, yi karub yena kuyaombed kingkenib, ben
nongkobiiwa Pool yoom Baanabas yoom Antiok yaa winiwen. Karub ayoob
kingkiwen kuu Yudas (aningko maa Baasabas andimaib) yoom Sailas yoom
kuu anam andiwendan kumaom kuu yi kuu aningkoyiib.
23 Kwane, kerek kee keendiwen kei:
Nub kuu apasodan yoom kurikuri oonidan yoom kui. Yiib angkodmi
kui.
Yuudanban Antiok aomiib Siria aomiib Silisia aomiib anam andiwen-
dan yaa, yiib yaa nub amun amun weng keenduub kii.
24 Nub wengamburuwen kuu karub yena nub kerekmenbed yiib yaa
winiwen kuu nuwiib kwanime ande ee andindombed yi weng yena
dakmiwen kumbed yiib inamen ben kerebkarab buyokbayok keriwen.
25 Kwani kowe, nub korem kuu inamen mimo kee ee andenub nub
angkodmia anam Pool yoom Baanabas yoom yaa karub yenayiib ben
wooruuwa yiiwiib yaa meniib kui.
26 Nub angkodmi anam kee nub Yariman Yesu Keresu ye dowad kuu yi
wadkeri yaa kuu yobdood meneboon kumban kombiri winindo.
27 Kwani kowe, Yudas yoom Sailas yoom kee anam kerek kee nubbed
kowuub kii ande weng mongkodkonombed yedmi dowad kowuuwa meniib
kii.
28 Kingkin Karadmoyiib nuwiibbed kuu dabab darewoob kondaubban
kerenub, amob kee kwane yiib awini ye dowadbed yiib yaa konduub kii.

29 Yiib kuu animan dudi god yaa kondimaib kuu anaib, umkan kuu anaib, inum kebenaiwa bobnimaan ye dingkan kuu anaib, nenem kamaib kui. Nub weng keyiib kee wengambere awine kandaniib kuu amun yaambed dobaraniib kii.

Yiib yoo.

kwane wongkiwen kui.

30 Kwane weng yuk winidan kuu Antiok yiri dore winiwen. Kwane kuyaambed anam andiwendan korem be nedbenib kerek kuu yi yaa kondiwen.

31 Kwane, nimakarub korem kimingkiwen kuu kubiyiib keriwen, amborom kuu weng amuniib ongkandoon kowe.

32 Yudas yoom Sailas yoom kuu yi kuu profesidan kowe, kuristen angkodmia yaa weng yemoon ongkandenib aromkono arudkonoyiib kondiwen.

33-34 Kwane, yi kuu aron doboob areb kuyaa dobiriiwa, angkodmia anam andiwendanbed nangkem yewenuwiib amun kerundiiwa, korok korok ibduruk yedmiiwa miniwen yaa ika winiwen.*

35 Kumban Pool yoom Baanabas yoom kuu Antiok aom doberenib, yi yoom karub yemoon yena yoom Yariman ye weng dakmenabe kedmengkandimaib.

Yesu Ye Weng Ika Kanwene Dakmenmo Yariwen

36 Kwane, aman Poolbed Baanabas yaa yedmoon, “Nub ikakman wenenub, taun anuk Yariman ye weng dakmuwen aom kuu komarewa awiniwen kuu wedmem.” andoon.

37 Kwanandoone, Baanabas ye dowaken kuu Yoon Maakiib yi yoom wenem ande meenoon,

38 kumban Poolbed meenoon kuu inamen amunban, amborom kuu yi yoom deme kuu ibmo awine dowan kerindo, ye kuu Pamfilia yaambed domonde ika wonoona yimbedmo yariwen kowe.

39 Kwane kuyaambed, naawon wengbere andokbe Baanabas kuu Maak nende Saipurus yaa parai motodbed yanoone,

40 Pool kuu Sailas nendoone anam andiwendanbed “Yariman ye kabamoon kondoon ye mimyob dowakenbed awandoko kee kwanime.” andiiwe, winiwen.

41 Wenenib, Siria ambibkin dore Silisia ambibkin kere kudore anam andiwendan yaa ongkande aromkono arudkonoyiib konde winiwen.

16

Timoti Mene Pool Yoom Sailas Yoom Yaa Daboknoona Winiwen

1 Pool kuu Deebe yaa wenekore Laistara yaa wonoon. Kuyaa kuu anam andoonman Timoti kuu doreen. Ye awaan kuu Yuu wonong kumbed Yesu yaa anam andeen, kumban yawodki kuu Gurik karub.

2 Anam andiwendan Laistarayiib Ikoniumiib aom doriib kumbed Timoti kuu karub amun andiwen.

3 Kwane, Poolbed Timoti kuu nenwanande meenoon kowe, Poolbed Timoti ye kad wandoon, amborom kuu Yuudan kuyaa doriib kuu yikaad awodki kuu Gurikman kowe.

4 Kwane, wene taun maa kere taun maa kere yariwen aom kuu apasodan yoom kurikuri oonidan yoombed Yerusalem aombed weng ongmiwen ye weng kuu kwane wengambere awine kandime ande nimakarub kuu ongkandiwen.

---

* **15:33-34:** Buk Kwamiwen kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Kumban Sailas kuyaa doboroon.

5 Kowe, anam andiwendan kuu aromkono arudkonoyiib kandenib yi anam andi kuu darewoob keriiwe, aron mimo mimo aombed yena mene anam andenib daboknimo kamiwen.

Masedonia Ambibkin Yaa Winiwen

6 Pool yoom ye yoom yariibdan yoom Firigia ambibkin kere Galasia ambibkin dore kudore winiwen. Kingkin Karadmombed Esia ambibkin aom kuu weng amun ma dakmaib ande yedmoona winindo.

7 Kwane, yi wene Maisia ambibkin dia kere Bitinia ambibkin aom aomnande meeniwen, kumban Yesu ye Kingkinbed kuyaom kuu kebendoona aomnindo.

8 Kowe, Maisia kuu burudande Troas taun yiri winiwen.

9 Amnoombed Pool wane wedmoona Masedonia karub dorone ye yaa naawon nangkaneen, “Masedonia angka mene nub awande.” andoon.

10 Kwane, Pool wane wedme dowan keroone, “Nub kuu Masedonia wenem.” ande erebnarimban nekwuwen, amborom kuu nubkaadkeruwen kuu God ye dowaken kuu ye weng amun kuu yi yaa dakmime ande meenoon kowe.

Filipai Angka Winiwen

11 Nub kuu parai motodbed Troas taun kuu domonde Samotres dudbi yaa yanuwen. Kuye awari kuu Neapolis taun yaa yanuwen.

12 Kwane, nub kuu yonka wene Romdanbed ooniwen ye siti yaningko Filipai aom wunuwen. Siti kuu aningkombon, yu distrik aom Masedonia aom kuu. Kuyaom kuu aron yenamo doburuwen.

13 Sabat aron ari kuu kurikuri yumbon kuu ok dia angkeen ande meenuwen kowe, siti kuuk ambongko burudande ok yaa wedmok wunuwen. Kwane, nima kuyaa nedbiwen kowe, nub yoom kuyaa diberenub yi yoom dakmuwen.

14 Ku dibiib kuyaa kuu Taiyatira wonong yaningko Lidia. Yu deme kuu ebkad dabua minodminodiib berengkimaun ye wonong. Yu kuu God yaa kurikuri kamimaun. Kwane, Yarimanbed yu inamen nandoona God ye weng Poolbed ku dakmeen kuu ongme wengamberene anam andeen.

15 Yu yoom yu ambiwoom doriibdan korem kuu baptais keriwen. Kwane, yumbed nub yaa yedmeen, “Ne Yariman yaa anam andaan kuu anam yiibbed andiib keroka, ne ambiwoombed mene dobirime.” ande nangkanduune “Ee” anduwen.

Pool Yoom Sailas Yoom Wii Aom Benkambiriwen

16 Wonong maa, yu kuu dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye wonong koyu awad arewayiib ibnendoonkob, aman ari komo keraneen kuu dakmimaun. Nimakarub yemoon yi dowaken kuu komo keraneen kuu yikaadkerandiwed kowe, yu kangkodan kuu od yemoon bimaib.

Kwane, aron maa, nub kuu kurikurimbon wunuuwe, yu mene durundeen.

17 Kwane, Pool yoom nub yoom nub yoman kerendenmo yare baandimaun, “Karub kee Korem Burudandoon Arimbed Ye God ye demedan kui! Yimbed Godbed bobni yaa kuu burudande bindi ye kiwaan ye weng kee dakmiib kii!” andimaun.

18 Aron yemoon kuu kwamunemo kameen kowe, Poolbed odkeneb wande amonombe awad arewa yaa yedmoon, “Yesu yaningko yaambed yedmaan, wonong kee domonde angkane wene!” andoone, awad arewa kuu yu domonde wonoon.

19 Kwane, kangkodan wedmekorib yikaadkeriwen kuu, yi dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye wonong kuyaambed od bimaib ye kiwaan

kuu dowan keroon kowe, Pool yoom Sailas yoom kuu awingkekorib, animan berengkimbon angka korok korokiib yaa irindore benwiniwen.

20 Benmene Romdan korok korok yi arinambo arimbed yedmiwen, “Karub kee yi kuu Yuudan kumbed yi kuu mene nub siti aom weng arewa dakmiibkob sitidan yemoon kuu yirinde baande wengbiriwen kii!

21 Yi amob kee awine kandime ande kedmengkandiib kee nub Romdan kuu awine kandaubban, amob kii.” andiwen.

22 Kwanandiiwe, kadaareb yi kwangkon Pool yoom Sailas yoom yaa norin wande manmo keriwen.

Kwane, korok korokbed yedmiwen, “Yi ayoob yi ebkad binge wande biangkandoka, nong yikyikiibbed yenbandime.” andiiwa,

23 yi demedanbed yemoon wangkane yenbande durud yewed kondiwen. Kondiiwa, korok korokbed ben wii kambirimaan ye karub yaa konekorib, “Ongme keendombere.” ande yedmiiwe, ben wii aom kamboroon.

24 Kwane yedmiwen kowe, wii kidangka aombed kebendekore, yi yon kuu at ayoob demiib yon dange yerengkandi yeman kumaom kumbed yerengkandoon.

25 Kwane, amnomnom keruune, Pool yoom Sailas yoom kuu God yaningko kankooni yook wingkanib kurikuriyiib kamiib. Kwane kamiiwe, wii aom doriibdan yena kuu wengaib.

26 Kwane kudmeniibban kumbed, wii ambib arumiwen kumundin kuu dowodki darewoobbed kiringmene ambongko dande wiidan korem yaa sein yenbenabiwen kuu biangke kiroboon.

27 Kwane, wii kambiri ye karub kuu yaro dore wedmoonka wii ambongko kuu daananwonoon kowe, yembed meenoon kuu wii karub kuu kirokmone winiwen ande kerewang biande yemeren kaarande kamoon.

28 Kaarande kamoone, Poolbed baande yedmoon, “Ebka ebmeren ayaab! Nub korem kuu kei.” andoon.

29 Kwane, wii kambiri ye karubbed “Nambiri kawe!” ande baandene kandekore, kirodmo wene Pool yoom Sailas yoom yi yon yiri unene kiringmene bumangkoon.

30 Kwane, yi bin angkanene kaamondoon, “Kayabakaa! Ne kuu komo keraniine, Godbed bobni yaa kuu burudande nendaneen?” andoon.

31 Andoone, yimbed inande yedmiwen, “Yariman Yesu yaambed anam ande, eb yoom eb nimadana yoom. Kwananiib kumbed Godbed bobni yaa kuu burudande bindaneen kii.” andiwen.

32 Kwane kuyaambed, ye yoom yambiwoom doriibdan yoom yaa Yariman ye weng dakmiwen.

33 Dakmiiwe, kuye aron amnoom kumbed, Pool yoom Sailas yoom kuu wii kambiri karubbed benwene yiwen yaa ok ambenandoon. Kwane, ye yoom ye nimadana korem kuu baptais keriwen.

34 Kwane yambiwoom benwene animan kondoone aniwen. Kwane, yi kubi darewoob keriwen, amborom kuu ye yoom ye nimadana yoom korem kuu kibireb kee God yaa anam andiwen kowe.

35 Kwane, awari amkimombed siti korok korokbed yedmiwen, “Wii ambongko nande yi ayoob ben bunangka domondibko winime.” andiiwe, purusidanbed wii yaa winiwen.

36 Kwane, wii kambiri ye karubbed Pool yoom Sailas yoom yaa yedmoon, “Korok korok yi weng kowiib kuu yiib ayoob kuu wii aom koronde yaro winime andiwen.” andoon. Andekore, yi yaa nangkem yewenub amun kerundene winime andoon.

37 Kumban Poolbed purusidan yaa yedmoon, “Yi kuu nub be wene wengyundimbon be winindo kumbed karub yemoon yi arinambo arimbed

nong yikyikiibbed nub yenbandekorib, ben wii aom kamobiwen. Kumban nub aningko kuu Rom aom angkeen kowe, kwane kamiwen nub yaa kuu Romdan yi amob domokbiwen. Kwamune kowe, komande yemyeb ben domondibko winime ande kamiib? Yii! Yiminban! Korok korok yikareb mene yikareb bin dangkoro domondaniib kumbed yimin." andoon.

38 Kwanandoone, purusidan kuu ika wene korok korok yaa "Yi ayoob kuu Romdan kii!" ande daandiiwe, binangke uniwen.

39 Kowe, yikareb wene wengande, "Ee anam ambarakmende arewa kamenduwen kii." ande wii bunangkambed benwenekorib, "Siti domonde wananiib kuu yiminoo?" ande kaamondenib domondiiwa winiwen.

40 Kwane, Pool yoom Sailas yoom wii aombed kuyaro winiwen kuu Lidia yu ambiwoom winiwen. Kwane, anam andiwendan wengandenib amun ongkande weng dakmenib, kuyaambed domonde winiwen.

17

Tesalonaika Aom Winiwen

1 Yi kuu Amfipolis taun kere Apolonia taun kuyaom dore kumbed burudande Tesalonaika taun aom winiwen. Kumaom kuu Yuudan yi kurikuri ambib doruun.

2 Kwane, Pool ye koobdande kurikuri ambiwoom wonoon. Sabat aron ayoobmimiib kumaom kuu God Ye Weng Karadmo yaambed ongme ambobandoon.

3 Yembed kedmengkandoon kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu durud yewed kandene bobnoon, kumban bobnoon yirimbed demboon kuu God Ye Weng yaambed korokbenaboon. Komo keroon kuu kiwaan maayiibban, God Ye Weng yaambed korokboon. Kwane yedmoon, "Kekee Yesu kii. Ye kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu kui." andoon.

4 Yuudan yenayiib Gurikdan God yaa kurikuri kamimaib yemooniib nima yemoon aningkoyiib kuu wengamberekoriwa, Pool yoom Sailas yoom yaa dabokniwen.

5 Kumban Yuudan daboknindo kuu wungkandiwen kowe, yi kuu kiwaan ari wabkaddan yena ben dabok dabok kamenib, siti aom kowe kabuka kaanga kamen yarem andiwed. Kwane, Yason yambiwoom aidmo mene Pool yoom Sailas yoom kuu kadaareb yi dingki ari ben nongkobem ande onmenmo miniwen.

6 Onmenmo miniwen kumban, yi wedmendokban kere, Yason yoom kuristen angkodmi yena yoommo awingkande ben irindore siti korok korokiib yaa benwenenib komke yedmiwen, "Karub yena yi kuu okad yimin yimin kuyaa dabab be bangkandiwen kuu keyaa miniwen kii!

7 Miniiwe, Yasonbed kubende bin yambiwoom wonoon. Kwane, yi kuu Saesaa ye amob korem yaa korondenib, king maa yaningko Yesu yaambed dakmiwen." andiwen.

8 Kwane, kadaareb ku nedbiweniib siti korok korokiib kuu wengamberekoriwa, arud wande yirinde baande kamiwen.

9 Kwane, korok korokbed Yason awene yaa yedmiiwa, od kowiiwa angkon ika dakmaibned ande kowekoriwa domonde winiwen.

Berea Aom Winiwen

10 Kwane, amnoom keruune, anam andiwendanbed Pool yoom Sailas yoom ben domondiiwe Berea taun yaa winiwen. Yi wene aomnekoriwa, wene Yuudan yi kurikuri ambiwoom winiwen.

11 Nimakarub kuyaa doriib kuu Tesalonaikadan arebban inamen amundan kowe, yi kuu Poolbed weng ku dakmoon kuu dowaken nindorokiibbed wengamberenib, God Ye Weng Karadmo yaambed andangke dakmiwen.

12 Kowe, Yuudan yemooniib Gurik nima yi aningkoyiibdan yenayiib Gurik karub yemooniib anam andiwen.

13 Kumban Yuudan Tesalonaika aom doriib kuu wengambiribka, Pool kuu God ye weng Berea aom dakmeen kowe, yeyiib yakuyaa winiwen. Wenekoriwa, kadaareb yaa birandiiwe, arud wande yirinde baande kamiwen.

14 Kwane, Pool kuu anam andiwendanbed kirodmo nende karamok kebed angka nenwiniwen, kumban Sailas yoom Timoti yoom kuu Berea aom dobiriwen.

15 Kwane, Pool yoom karub ye nenweniib yoom kuu wene Atens siti aom nandiwen. Kwane, Sailas yoom Timoti yoom yi kirod mene ye yaa dabokni dowad weng kowoone ye domonenib ika winiwen.

Atens Aom Doboroon

16 Kwane, Pool kuu Sailas yoom Timoti yoom meedme dorone siti kuyaom wedmoon kuu botbed god maa maa yi kuruwak kuu yemoon ongmenabiwen kowe, miin anam kubiyiibban keroon.

17 Kwane, Pool kuu Yuudaniib Gurikdan yena God yaa kurikuri kerimaiwiib kuu Yuudan yi kurikuri ambiwoom ambobandenaboon. Kwane, angkon animan berengkimbon aombed nimakarub kane kane minimaib yaa ambobandenaboon.

18 Kwane, Epikurien inamen kedmengkandidan yoom Stoik inamen kedmengkandidan yoombed Pool yaa andowe wengbereniwen. Kwane yenambed kaamobiwen, “Karub kee onbed at yob kuu been been kamimaun areb kee kameen kee komo dakmandameen kii!” andiwen. Kumban yenambed yedmiwen, “Kwane ambibkin maa yi god ye weng kee dakmeen.” andiwen. Kee kwane dakmiwen, amborom kuu Pool kuu Yesu ye weng amuniib bobniwendan kuu ika dembaniib andi ye weng dakmeen kowe.

19 Kwane, Pool kuu nen siti korok korok nedbimaib yaningko Areopagus yaa nenwiniwen. Nenwiniiwe kaamoneniwen, “Ebbed kedmengkandi yeeb kuu kondewen kee nuwiib dakmebka nub wengambaranuub dee?

20 Weng kee yeeb norodiib kuu nub kerendem aom aomdoroon kowe, id kuu kaadkeranduwed.” andiwen.

21 (Atens ambiwaniib ambibkin maa maadan kuyaa doriiwiib yi korem kuu ogoodmo menebenib inamen yeeb maa maa kuu andangke dakmenabimaib, aron korem.)

22 Kwane, siti korok korok yi arinambo arimbed Pool yaro dembe dore dakmoon, “Atensdan, nembed wedmaan kuu yiib kuu god yemoon yaa kurikuri kerimaib.

23 Kwane, ne kuu siti kemaom yare wedmaan kuu yiib god maa maa yi kuruwak ongme wedmaan. Kwane wedmendaan kuu yumbon maa yaa aningko kamune wongkiwen, ‘Nubkaadban ye god.’ andiwen. Kukuu yiibbed yiib koron ye God yaa kurikuri kerimaib ye weng kuu nembed yiib yaa ke dakmiin kei.

24 “God yembed okad koremiib kumkam koremiib ongmenaboon kuu okad koremiib Eweniib ye Yariman kui. Ye kuu karubbed ambib arumimaib aombed dobirimokban.

25 Yembed nimakarub korem yaa kuu wadkeriyiib inumiib kumkam koremiib kuu kondoon. Kowe, yiminmo doboroon, nub aromkonombed ye yaa awanenindeban.

26 “Karub mimo ongmoon yaambed ambibkin korem kere nimakarub korem okad yimin yimin yaa derendande yukne winiwen. Kwane, yumbon kunaya dobaraniiwiib aron kuyaambed wenenib kuyaa nandaniiwiib korem kuu aron kingkan wonoon.

27 Kwanoon ye dowad kuu nimakarub yikareb kumun aombed dingki yire awinande kamemoon areb God yaa kerekne onmene wedmenok anded, amborom kuu God kuu nub yaa ambab dorokban kowe.
28 Ye yaambed, nub kuu doronub dewenebuub. Kwane, yiib karub maambed yedmoon, 'Nub kuu ye dana meed.' andoon.
29 "Kwane kowe, nub kuu ye dana meed keroka, nub ye yaa duburukda kamenaub. God ye kuu dingkimbed kuruwak goldiib silvaayiib boyiibbed ongmenabimaib kwanemban.
30 Kurin anuk kuu God kuu dudanabi god kee ongmenabimaib yaa kuu wedmimaan kumban ukum kondimokban. Kumban kibikee yembed baande yedmimaan kuu 'Korondime, amonombime.' andimaan,
31 amborom kuu nimakarub korem yorokmo wengyundaneen yaron kinekore, wengyundi korok kinoon kowe. Nimakarub korem yi dowad kwanoon yaa wedme anam andi yeman kuu Godbed korok kee bobnoon yirimbed nenkoonoone ika wadkere demboon kui." andoon.
32 Kwane, bobniwen yirimbed kuu ika dembaniib andi ye weng kuu yi wengamberekorib, ningkirud kameniwen. Kumban yenambed yedmiwen, "Nub dowaken weng kuu aron maa ika dakmebko wengamberem." andiwen.
33 Kwane, Pool kuu korok korok kuyaambed domonde wonoon.
34 Nimakarub yena kuu anam andekorib, Pool ye yoman winiwen. Yi kuyaom kuu Areopagus yi korok maa Dionisius yoom wonong maa Damaris yoom nimakarub yena yoom kui.

18

Korin Aom Wonoon

1 Kwane, aman Pool kuu Atens domonde Korin yaa wonoon.
2 Kuyaambed Pool kuu Yuuman Akwila durunenoon, ye kuu Pontus ambibkin aombed wooneen. Ye kuu ye wonong Prisila yoom Itali aom dobiriwen kumbed miniwen, amborom kuu Saesaa Klaudiusbed Yuudan korem Rom siti aom kuu wenebime ande weng kondoon kowe. Kwane Pool kuu yiyiib yaa wenekore,
3 yi yoom parai kombon deme awine doboroon, amborom kuu deme kee ye kwangkon yekaad kowe.
4 Sabat aron ari kuu Pool kuu wene Yuudan yi kurikuri ambiwoombed Yuudan yoom Gurikdan yoom mene nedbimaiwa nangkandande ambobandimaan.
5 Kwane, Masedonia yaambed Sailas yoom Timoti yoom miniiwa, Pool kuu kuyaambed God ye weng dakmi ye dememo awinoon. Kwane, Yesu kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu ande Yuudan yaa daandimaan.
6 Kumban yi kuu ye yaa norin wande manmo kerenib wengamborokbanabiwen kowe, Poolbed yaro kwaniwen ye dowad ye ebkad yaa ingkud yobene yi yaa dakmoon, "Yiibkamo kii! Weng kee wunekariwen kowe, ne deme yiib yaa kuu dowan. Kibikbed nare ari kuu yiib kanembed wene biknaneen kuye dabab kuu yiibka kandaniib kii. Kibikee ne kuu Yuudanban yaa wananiin." andoon.
7 Kwane kurikuri ambib domonde, ambib angkara kuyaa kuu God yaa kurikuri kerimaan ye karub Taitius Yustus yambiwoom wonoon.
8 Kwane, Yuudan yi kurikuri korok yaningko Kurispus yoom ye nimadana yoom Korindan yemoon yoom anam andiwen kowe, yi korem kuu baptais keriwen.

9 Amnoom mamaa, Pool kuu wane wedmoone, Yarimanbed daanoon,
“Weng kuu une yemyeb kere biknaab. Kwane dakmembere,
10 ne kuu eb yoom kowe. Kwane, karub kanembed ma enbande aibban,
amborom kuu siti kuyaom kuu ne karuwa nimaya yemooniib doriib kowe.”
andoon.
11 Kwanandoon kowe, Pool kuu nimakarub yaa God ye weng ked-
mengkandenmo doboroon kuu weeb mimo kere weeb maa kuu angkaramo
keroon.
12 Kuye aron yaa kuu Galio kuu Romdanbed Akaiya ambibkindan yi
korok nenkowiiwe doboroon. Doboroon yaron kuu Yuudan dabokne mimo
kerekoriwa, Pool kuu awine kangdod aom nenwiniwen.
13 Nenwenekoriwa, korok yaa yedmiwen, “Karub kee God yaa kurikuri
kami kiwaan maa wenem ande nimakarub yaa nangkandoon kowe, nub
amob domokboon kii.” andiwen.
14 Kwanandiiwe, Pool kuu mabik dakmandamoone, Galiombed Yuudan
yaa yedmoon, “Yiib kuu yid boon ye wengiib o aye kowoon ye wengiib o
ambarakmi maa kwamune areb ye wengiib kuu karub kee nenmananiib
kuu yiib weng wengambaraniin.
15 Kumban yiib weng kanminiwen kuu yiib wengiib aningkoyiib yiibka
yiib amowiib ye wengbiri dowad kowe, yiibka dakmenib ongmime. Kwa-
mune yaa kuu ne wengyundainban kowe.” andoon.
16 Andekore, purusidan yaa yedmoone kangdod dimbon aom kuu yen-
buriiwe angkaniwen.
17 Kwane, Yuudan kuu yi kurikuri korok Sostenes kuu awinenekoriwa,
kangdoddan yi arinambo arimbed anbandiwen kumban, Galio kuu ku
kamiib kuyaa ma meenindo, ye naknod kerundoon.

Pool Kuu Ika Antiok Yaa Wonoon

18 Kwane, Pool kuu Korin aom kuu anam andiwendan yoom aron yemoon
doboroon.
Kwane, Siria yaa ika wanandamoon kowe, Prisila yoom Akwila yoom ye
yoom kuu Sensurea taun yaa winiwen. Kwane kuyaa kuu God yaa amob
anuk ongmene aron kinoon kuu muneen kowe, ye awung doon. Kwane
parai motodbed Siria yaa andowe winiwen.
19 Kwane, wene wedya kuu Efesus taun yaa nandiwen kowe, Prisila yoom
Akwila yoom kuu kuyaa dobiriiwe, Pool kuu yi domonde Yuudan yi kurikuri
ambiwoom wonoon. Wenene kuyaombed Yuudan yaa ambobandoon.
20 Kwane, yi dowaken kuu nub yoom doberebko dakmem andiiwe, Pool
kuu yedmoon, “Yiminban.
21 Kumban God ye dowaken keraneen kuu angkon ika yiiwiib yaa man-
aniin.” andekore domonde wonoon.
Kwane Efesus domonde parai motodbed yane
22 Saesaria taun yaa monoon. Kwane wene Yerusalem aom anam andi-
wendan yaa wengandoon. Wengandekore, Antiok yaa wonoon.

Poolbed Yesu Ye Weng Kanwene Yaroone Ayoobmim Keroon

23 Kwane kuyaa kuu, aron yena doberekore, domonde wene Galasia
ambibkin dore Firigia ambibkin dore kuyaom kuu, anam andiwendan yaa
ongkandene aromkono arudkonoyiib konde wonoon.

Apolos Kuu Yesu Ye Weng Korem Kandekore Daandimaan

24 Kuye aron kuyaa kuu Yuu karub maa yaningko Apolos kuu Aleksandria
taun ye karub kuu Efesus yaa wonoon. Ye kuu kaadkeri yemooniib God Ye
Weng Karadmo yekaad ye karub kui.

25 Ye kuu Yariman Yesu ye ambobi kiwaan kuu ye kaadkeroon kowe, ye kuu aiken darewoowiibbed Yesu ye weng kuu abdoniibban ambobandimaan, kumban Kingkin Karadmo ye baptais kami ye kiwaan kuu yekaadban, baptais Yoonbed ongmoonmo yekaad.

26 Kwane, ye kuu Yuudan Efesus aom doriib yi kurikuri ambiwoom aomnekore, Yesu ye weng arudkonombed dakmoon. Dakmeene, Prisila yoom Akwila yoom wengamberenibka, nub ambiwoom wene dakmem andiiwe ee andoone, ongme ambodmo God ye kiwaan kuu kedmengkaniwen.

27 Kwane, Apolos kuu Akaiya ambibkin wanande kamoon kowe, anam andiwendanbed weng amuniib ongkanenekoriwa, angkodmenime ye kerekiib wongkiwen. Kwane, ye kuu wonoon kumbed God ye mimyob dowaken kabamoon kondoondan yaa kuu awandi darewoob keroon.

28 Kwane kidangkambonbed ye yoom Yuudan yoom wengbereniwa, kwane God Ye Weng Karadmo yaambed yi kuu burudandene, anam, Yesu kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu korokbendoon.

19

Pool Efesus Aom Wonoon

1 Kwane, Apolos kuu Korin aom doreene, Pool kuu kiwaan aomkimbed Efesus yaa wonoon. Kuyaa kuu anam andiwendan yena wedmendekore,

2 yi yaa kaamondoon, “Yiib anam andiwen kuu Kingkin Karadmo kuu maandiwen dee?” andoon. Andoone, neman inandiwen, “Yii, nub kuu Kingkin Karadmo ye weng kuu ma wengambirindo.” andiwen.

3 Kwanandiiwe, Poolbed kaamondoon, “Kwani kowe, yiib kuu kane ye baptaisbed keriwen?” andoona, neman inande yedmiwen, “Yoon ye baptaisbed keruwen kii.” andiwen.

4 Kwane, Poolbed yedmoon, “Yoon ye baptais kuu amonombi yeman. Kwane yedmimaan, ‘Ye kuu ne yoman mananeen yaa anam andime.’ andimaan kuu Yesu anded daandimaan.” andoon.

5 Weng kee wengamberekorib, yi korem Yesu yaningko yaambed baptais keriwen.

6 Kwane, Pool ye dingki yi ari kowe kurikuri keroone, Kingkin Karadmo kuu yi yaa ibnendoone, weng maa maa dakmenabiib profesi weng dakmiib kamiwen.

7 Karub yi korem kumaom kuu wad ayoowiib areb kuyaa.

8 Kwane, Pool kuu wood ayoobmimiib kuyaa doboroon kuu, Yuudan yi kurikuri ambiwoom aomnene Godbed korok kere ooni yeman ye weng kuu arudkonoyiib ongme ambobandimo kamoon.

9 Kumban nimakarub yena kuu yi mimyob kebende anam andi ye weng kuu wengamberedandekoriwa, nimakarub yemoon yi arinambo arimbed Yesu ye weng yaa amkidbiwen. Kwane, Pool kuu yi domondene anam andiwendanmo benwenene Tiranus ye siku ambiwoombed ben nedbene aron korem kuu kuyaombed ambobandimaane andangke dakmenabimaib.

10 Kuu kwane kamiwen kuu weeb ayoowiib keriwen. Kwamiwen kumbed Yuudaniib Yuudanbaniib Esia ambibkin kumundin kumaom doriib kuu God ye weng wengambiriwen.

11 Kwane kuyaron kuu, Godbed yaromkono wedmi yeman dareb dareb Pool yaambed kowene ambangkanaboon.

12 Kwane, dingkod ebkad baradiiwa ebkad animari koroom kebeni ye ebkadiiwa Poolbed derenimaan kuu, be wene anikadiibdan yaa kowaiwa amun kerimo kamimaane awad arewayiibdan yaa kowaiwa kwangkon awad kuu domonde winimaib.

13 Kumban, Yuudan yena awad arewa yenburidan anam andindo kumbed
wenenib Yesu yaningko yaambed karub yena awad arewayiib kuu ben
kiradmenmo yaroniwa kamune yedmimaib, “Poolbed dakmimaan ye karub
Yesu ye aningko yaambed angkadere.” andimo kamiib.
14 God dore Yuudan dore wedyiri dobiri ye karub maa yaningko Skeva ye
dana meed ediib kangkon kwane kamiib.
15 Kumban awad arewa maa yaa kwamune ande yedmiiwe inande yed-
moon, “Yesu kuu nekaad, Pool komo kamoon kuu wengambaraan, kumban
yiib kuu kaneya?” andoon.
16 Kwane, karub awad arewayiib ibnenoon kumbed yaro yi animari ko-
rongberene yi ebkad biringkene naawonmo yenbandoon kowe, ambiwoom
kuu otkadmo koronde umkaniib bare kirokmone winiwen.
17 Kwane, Efesus aom Yuudaniib Yuudanbaniib kuyaom doriib kuu weng
kee wengamberekoriwa, binangke unenib Yariman Yesu yaa aningko dare-
woowiib koniwen.
18 Kwane, nimakarub yemoon anam andiwen kuu mene kidangkam-
bonbed yi ambarakmi arewa kuu anam kamuwen ande dakmiwen.
19 Kwane, nimakarub yena komon kabkowiib warukomowiib awine
kandiwen kuu yi warukomob bukiib kumkam koremiib benmene kidan-
gkambonbed nengkiwen. Buk korem nengkiwen kuye od kuu 50,000 od
silvaayiib* areb.
20 Kwaniweniib kumbed God ye weng kuu aromkonomo darewoob deren-
dande wonoon.
21 Kee kwanoon ye yoman kuu Pool kuu Masedonia kere Akaiya dore
kumbed Yerusalem aom kudore wanande meenoon. Kwane yedmoon, “Ne
kuyaomdin wenekori, kumbed Rom yaa wene wedmok wananiin.” andoon.
22 Kowe ye awaneni karub ayoob Timoti yoom Erastus yoom ben nongko-
boona Masedonia yaa winiwen. Kwane ari kuu ye kuu Esia ambibkin aom
aron yenamo doboroon.

Efesus Aom Pool Yaa Arud Wandiwen

23 Kuye aron Efesus aom kuu, Yariman ye kiwaan ye weng yaa dabab
darewoob kanmonoon.
24 Karub maa yaningko Demetirius, ye kuu silvaambed dudi god yaningko
Aatemis yu kuruwak ongmenabimaane taundan kuu berengkaiwe, kwane
kuruwak ongmidan kuu od darewoob bimaib.
25 Kowe, kwamune ye deme mimodaniib deme maa maa yi yaa awandi-
maibdaniib korem yaa baandoona, nedbiiwa dakmoon, “Nangkodmia, nub
deme yaambed od kuu yimin kandimaub kii.
26 Kowe wedmiiwo, Pool kukuu Efesusdan yemooniib Esia ambibkindan
yemoon kaiyiib ye wengbed ben kimyen wonoon. Kwamune dakmimaan,
‘Dingkimbed ongmenabimaib yi god kuu godban kii, aromkonoyiibban oo!’
andimaan.
27 Kaadkerime, kwane dakmenabaneen kuu nub deme kee komberene an-
ingkoyiibban keraneen kii! God darewoob Aatemis yaa kuu Esia ambibkin-
daniib okad yimin yimindaniib yu yaa kurikuri kerimaib kumban, kwane
dakmenabaneen kuu yu kurikuri boyambiwiib yu yiriniib korondaniiwe
kombere dowan keraneen kii!” andoon.
28 Kwane, karub korem ku nedbiwen kuu arud wande yirinde baande
kamenib komkenabiwen, “Efesusdan yi God Aatemis kuu miin darewoob
kii!” ande kamiwen.

* **19:19:** 500,000 Kina areb.

29 Kwane, kirodmo siti kumundin kumaom kuu norin wande komkane yirinde baande kamiwen. Kwane, Masedonia karub ayoob Pool yoom yariibdan yaningko Gaiyus yoom Aristaakus yoom kuu kakumundinbed awingkanib kirodmo benwene iningkuk ambib darewoob aom aomniwen.
30 Kwaniiwe, Pool yekareb karub yemoon yi kidangkambon wanandamoon kumban, anam andiwendanbed kebeneniwen.
31 Kwane, Pool ye angkodmi Esia yi ambibkin korok korok yenambed kangkon kuyaa wanaab andi ye weng yuk kowe nangkaniwen.
32 Kwane, nimakarub kuu mene nedbiwen kuu kerebkarab kamiiwe, yena kuu weng maa maayiib yirinde baande kamiiwe, yena yemoon miniwen kuu komo dowad mene nedbiwen kuu yi koron kamiwen.
33 Kwane, Yuudanbed Aleksandee nenkowiiwe, kadaareb yi arinambo ari wonoone, karub yenambed ye yaa kwane keane kamiwen. Kwane, yembed iwari ema kerime ande dingki wumondoon, komo keroon kuu inandandamoon kowe.
34 Kumban, yi wedmibka ye kuu Yuuman kowe, ibmo baande yedmimamiwen, “Efesusdan yi God Aatemis kuu miin darewoob kii!” ande kame 2 awas areb keriwen.
35 Kwaniiwe, siti korokbed yaro dembe yi baandi kebendekore yedmoon, “Efesusdan, Aatemis kuu yirin kamuun ye god. Yu kurikuri boyambiwiib yu kuruwak ye amob bot ambid arimbed komboroonniib oonuwen kuu okad kumundindan yikaadkeriwen kuda.
36 Korem yikaadmo keriiwe, karub kanembed kuu ma anamban andaanban. Kowe, iwari kerime, inameniibban areb kamaib.
37 “Karub kee yiibbed benminiwen kee yi kuu nub kurikuri ambiwoom ye barang ma yid bindo. Kwane yi kuu nub god Aatemis yaa ma amkidbindo kii.
38 Kwane, Demetirius yoom ye deme mimodan yoom kuu karub yenambed dabab kondiwen kuu kangdodiiwa kangdod wengangkidaniiwa yaa winime. Dabab kondiwendan kuu kuyaa benwinime.
39 “Kumban yiib dowaken weng yenayiib ongmande meenaniib kuu korok korok yaa kanwinibko, yimbed dakmi aron kinibko, wengbon aom nedbenib ongmime.
40 Nub kuu kwanindo kowe, yirinde baande monmari ye dowad kuu korok korokbed nub ben kangdod yaa wananiib areb. Kwananiib kuu nub kuu inandindeban, amborom kuu komo kamuwen kuu idiibban kowe.
41 Kwani kowe, wenebime.” andoone, koronde wenebiwen.

20

Poolbed Masedonia Kere Akaiya Kudore Wonoon

1 Kuu yirinde baande kame dowan keriwen ye yoman kuu, Poolbed anam andiwendan yaa baandoona nedbiiwe, ongkandi weng amun dakmoon. Dakme dowan kerekore, yi yaa yiib kiyo ande kwane kuyaa domonde Masedonia yaa andowe wonoon.
2 Kwane, kuye ambibkin dore wene God ye weng yemooniib dakmene nimakarub yaa ongkandenmo dewenekore kwane wene Guris yaa wonoon.
3 Kwane, ye kuu wood ayoobmimiib kuyaa doboroon.
Kwane Siria yaa wanande nekwane yanandame wedmoonka, Yuudanbed ye ayi yeman ande nuubnaan kamiib. Nuubnaan kamiib kowe, ye kuu ika wene Masedonia aom dore kumbed wanande meenoon.
4 Ye yoom weniibdan kuu Bereaman Pirus ye mingki Sopatee yoom Tesalonaikadan Aristaakus yoom Sekundus yoom Deebedan Gaiyus yoom Timoti yoom, Esiadan Taikaikus yoom Trofimus yoom kui.

5 Yi kuu yidin wene nub ande Troas yaa meedmonib doriib.

6 Kwane, kabayingke obo kerindo ye flawa ye orok kuye yoman kuu parai
motodbed Filipai domondenub karamok andowe yanuwen. Kwane aron
angkoyiib dowan keroone, Troas yaa wirinekoruwa, yidin winiwen yaa
durunde wenganduuwe, nub korem aron ediib kuyaa doburuwen.

Poolbed Troas Aombed Dakmoon

7 Kwane Sande oobnon keruune, nub kuu Yesu yaa meeni ye animan
ani dowad nedbuwen. Kwane kuyaambed, Pool kuu nedbiwendan yaa
dakmoon. Kwane, awari wanandameen kowe, dakmeena amnomnom
kereen.
8 Ambib yiriyiib ariyiib ayoobmim arimbed nedbuwen kuu lem
yemooniib denobeenan.

9 Kwane, karub kewedman kuye aningko Eutikus kuu ambib yiriyiib
ariyiib ayoobmim ari ye windo yaambed diboone Poolbed weng dakmeen
kuu wengaome unuk aningkudmo keroon. Aningkudmo kerene unuk
angkene adwande okad yiri kombere ayoone wene awine nenkoone wed-
mibka bobnoon.
10 Kwane, Poolbed kawene Eutikus kuu nen kangkunene yedmoon, “Bi-
nangkaib, ye kuu wadkeroon kowe.” andoone,
11-12 kewedman kuu kubi darewoowiibbed nenwiniwen. Kwane, Pool kuu
ika ari kawene God yaa eso andene om dookbe bangkandoone, nedbiwen-
dan yoom anuwen. Anuuwe, dakmeena, wene ware aroniib yeedureena,
domonde wonoon.

Poolbed Miletus Yaa Wonoon

13 Kwane, nub kuu nubdin parai motodbed Asos taun yaa yiri dewunuuwe
Pool kuu yonka kuyaa wonoon, weng ongmuwen kowe.
14 Kwane kuyaambed, wengandene motod aom aomnoone nende
Maitilen taun yaa wunuwen.
15 Angke awari kuu parai motodbed Kios dudbi yaa yane nanduwen. Kuye
awari kuu Samos dudbi yaa munuwen. Kuye awari kuu Miletus taun yaa
mene nanduwen.

Pool Yoom Efesusdan Yi Kurikuri Korok Korok Yoom Dakmiwen

16 Pool kuu Efesus taun burudandoon, amborom kuu kirod wene Pen-
tikos yaron kerindombed Yerusalem aom nandanded kowe, Esia ambibkin
aombed aron doboob korari kuu ye dowakenban keroon.
17 Kwane kowe, Miletus yaambed Poolbed anam andiwendan yi kurikuri
korok korok Efesus aom doriib yaa weng kowoon, mene wengani dowad.
18 Kwane, mene nandiiwe Poolbed daandoon, “Ne ibduruk Esia ambibkin
aom manaan yaron yaambed yiib yoom komarewa dobaraan kuu yiibbed
wedmiwen.
19 Ne kuu Yariman ye deme awinaan kuu nekareb kankubuneni inok wani
awinaan. Yuudanbed nuubnaan kamenib ne nande kamiwen kuu dabab
darewoob kankawiwen kumban, Yariman ye deme kuu amunmo awinaan.
20 Komo komo weng kuu yiib yaa awandi yeman kuu kedmengkandima-
maan, neka ma awine amuknindo. Ne kuu kidangkambonbediiwa ambib
maa maa aombediiwa dakmeni kedmengkandimamaan. Korem kee yiib
yiibkaadkeriwen kui.
21 Ne kuu Yuudaniib Yuudanbaniib yaa yedmendimamaan kuu yi
ambarakmi korondibka God yaa amonombibko, Yariman Yesu Keresu
yaambed anam andime ye weng ande dakmenabaan kui.

22 “Kwane kibireb kee, Yerusalem aom wanaan amborom kuu Kingkin
Karadmombed weng kee yedme kowoon kowe. Ne yaa kuyaa komo kera-
neen kuu nekaadban kumban,
23 siti korem aom yarebaan kuu Kingkin Karadmombed dabab ne yaa
menebaneene wii aom kaanewaniib kuu korokbewaana wedmimain.
24 Kumban ne id yaa komo keraneen kuu ne meenimokban. Kwane
Yariman Yesu ye deme kee kawoon kumbedmo kuu amunmo awine dowan
kera andi ye dowadmo meenimain. Deme kawoon kuu God yeka ye
kabamoonmo ye mimyob dowaken kondoon ye weng amun daandi kui.
25 “Ne nekaad kedi, ne kuu Godbed korok kere ooni yeman ye weng
kuu yiib yaa kuu dakmenmo yaraane wengambiriwen kuu angkon ma
wedmewaibban.
26-27 Ne kuu God ye inamen weng korem kuu daandembirimain, ma
amuknindo kowe, ne yiib yaa yedmaan kuu nimakarub kane biknaneen
kuye dowad kuu ye dabab kandainban.
28 “Kwane, yiibka yiibmeren oonenib, nimakarub yena Kingkin Karad-
mombed yiib ooni kurumbon aom nongkoboon kwangkon oonendime.
Kwane, Godbed ye Mingki ye umkanbed anam andiwendan ogawanandoon
ye karuwa nimaya kuu ongme oonendime.
29 Kwane kaadkerime, amborom kuu ne wananiin ye yoman kuu dura
anon arewambed sibi yenib animaib areb, yiiwiib kuyaom aomderenib
yenbandaniib kowe.
30 Angkon yiib yoom dabokniwen kumaom kuu yika yaro dembenib anam
andiwendan yena kuu birande dudanabi weng daande ben angkananiib kii.
31 Kowe kereknembere oonime! Meenime, weeb ayoobmimiib kuu
womoniyiibban amnoomiib awingyawiib ne inok wandeni yiib korem kuu
kaadkerime ye wengiib ongkandimamaan kui.
32 “Kwani kowe, kibireb kee yiib kuu beni God ye kabamoonmo ye mimyob
dowaken ye dingki ari nongkobaan kii. Kwamune dobaraniib kuu Godbed
yiib inamen aromnene Ewen arimbed yumbon bangkandaneen, kinoondan
korem yi yumbon kui.
33 “Ne kuu yiib silvaa o gold o ebkad ma kawime ande meenendindo.
34 Yiib yiibkaadkeriwen kui, ne yoom karub ne yaa awawe yariib yoom
kuu neka ne dingkimbed deme awinaan kuyaambed yiminmo be dobu-
ruwen.
35 Korem komo kamaan kuyaambed kuu korokbendaan kuu nub aromne
deme awinanuub kumbed aromkonoyiibbandan kuu awandanuub, am-
borom kuu Yariman Yesumbed yedmoon, ‘Kondi ye inamen darewoob
kere kandi ye inamen kuu embengmo kwamunanuub kumbed amun kuu
angkimbaraneen.’ andoon kuu nub nonondandindo kowe.” andoon.
36 Kee kwane dakme dowan kerekore, Pool ye kuu yiri bumangkane yi
yoom kurikuri keroon.
37 Kwane, yi korem eb yoo ande ameng kamenib awinene neman man-
damuk konoon konoon kamiwen.
38 Yi kuu mimyob darewoob kowiwen, amborom kuu ye kuu angkon ma
wedmewaibban andoon kowe. Kwane yi kuu ye yoom wene motod yaa
domonenok winiwen.

21

Pool Yerusalem Aom Wonoon

1 Kwane mimyob keende yiib yoo andenub yi domonde wunuwen. Kwane,
motodbed karamok yane wene Kos dudbi yaa munuwen. Kwane awari

kuu Rodes dudbi yaa mene nanduwen. Nandekoruwa, Patara taun yaa wunuwen.
2 Kwane kuyaambed wedmubka motod maa Fonisia yaa wanandamuun
kowe, kuyaom aomnekoruwa domonde wunuwen.
3 Kwane wene wedmuuwe, Saipurus dudbi kuu dia keroon kumbed kuri
kere nare Siria ambibkin yaa kangka yanuwen. Kwane, nub kuu mene Taiya
siti yaa wirinuwen.
Kwane, motod aom barang ben nongkobandamiib kowe, motod domon-
denub,
4 anam andiwendan yena wedmendekorub, yi yoom aron ediib dobu-
ruwen. Kwane, yi kuu Kingkin Karadmo ye aromkonombed Pool yaa
Yerusalem aom wanaab andi ye weng dakmiwen.
5 Kwane dakmiwen kumban, wini aron keruune, nub yoom anam andi-
wendan yoom yi nimadana yoom kuu siti angkane wene kubuk angkambed
nub bumangke kurikuri keruwen.
6 Kurikuri kerekoruwa, yiib yoo ande domondenub motod aom aomne
wunuuwe, yi kuu ambiyoom winiwen.
7 Kwane, nub kuu Taiya domonde motodbed kwane wene Tolemeis taun
nanduwen. Nandekoruwa, anam andiwendan yaa wengande kubende aron
mimo kuu kuyaa doburuwen.
8 Kwane awari kuu Saesaria yaa munuwen kuu God ye weng kanyare
dakmi ye karub Filip ye ambiwoombed doburuwen. Ye kuu awandi dowad
karub ediib kingkiwen kuu ye kuu maa.
9 Kwane, ye meed nima kaningiib kuu awanmindo, yi kuu profesi weng
wengambere dakmimaib.
10 Kwane aron yena keruune, profesiman ye aningko Agabus kuu Yudea
arimbed monoon.
11 Nuwiib yaa monoon kuu mene Pool ye kobaiknong kande yeka yemeren
ye yona dingkia yerengkane kekamune dakmoon, “Kingkin Karadmombed
yedmoon kuu, ‘Kobaiknong keye yariman kuu Yuudan Yerusalem aom
doriib kumbed, kamune nen yerengkanenib ye kuu kande Yuudanban yi
dingki ari kowaniib.’ ” andoon.
12 Kee kwane wengamburuwen kuu karub yena kuyaa doriib yoom nub
yoom kumbed Yerusalem ari wanaab ande nangkanande kamuwen.
13 Kumban Poolbed man inande yedmoon, “Yiib komande ameng kami-
ibkob ne niindem aom kubiyiibban keraan? Ne kuu Yerusalem arimbed Ya-
riman Yesu ye dowadbed nong yerengkaniib kuu yimin, naniiwa bobnaniin
kwangkon yimin.” andoon.
14 Kwanandoon kowe, korondenub yedmuwen, “Yariman ye dowaken
keroka kwanok.” anduwen.
15 Kwanoon kuye yoman kuu nub kuu kwane Yerusalem ari wunuwen.
16 Kwane, anam andiwendan Saesaria aom doriib, yi kwangkon nub yoom
wene Yerusalem aom aomnuuwe, yimbed nub kuu Menason ye ambiwoom
dobiri ye dowad benwiniwen. Ye kuu Saipurusman, ye kuu ibduruk anam
andiwen yaron kuu ye kwangkon anam andoon.

Pool Yoom Kuristen Korok Korok Yoom Dakmiwen

17 Kwane, nub mene Yerusalem aom aomduruwen kuu anam andiwen-
danbed nub wengande anam kubendiwen.
18 Kwane awarimbed Pool yoom nub yoom wene Yems wedmenok
wunuuwe, kuyaa kuu kuristen korok korok kwangkon nedbiwen.
19 Kwane, Poolbed kubende dingki bekore, Godbed ye yaambed kowene
Yuudanban yaa awinoon ye weng korem kuu dakmoon.

20 Wengambere dowan kerekorib, God yaningko kankooniwen. Kwane,
yimbed yedmeniwen, “Angkodmi, wedme. Yuudan tausen yemooniib kuu
anam andiwen. Kwane, Yuudan yi amob kuu nindorokiibbed awiniwen,
korondindo.
21 Kwane, karub yenambed yi yaa birondiwen kuu Yuudan ambibkin yena
aom dobiriwen yaa kuu ebbed kedmengkandeeb kuu Moses ye amowiib
kad wadmi ye amowiib Yuu yi amowamowiib korondime andi ye wengbed
dakmenabewen.
22 Kwane, anam, eb kuu menewen kuu kirod wengambaraniib kowe,
komo kamanuub kii!
23 “Kwani kowe, nubbed komo yedmebdanuub kuyaombed kwane am-
bangke. Amob ongmiwendan kaningiib kukui.
24 Kowe, yi niindem aom aari ye dowad kuu karub keyiib dabokneneb, yi
dowad nongkobi yeman God yaa kuu berengke. Kwananeeb kuu yi awung
daniiwe, yi niindem aom aari ye amob dowan keraneen. Kee kwamunaneeb
kumbed nimakarub korem kuu anam, eb kuu Yuudan yi amob awine doreeb
wedmenib dudi weng kee wengambiriwen kuu anamban kiyo andaniib.
25 “Kumban Yuudanban anam andiwen yi dowad kuu kwanime ye weng
ande kowuwen kuu animan dudi god yaa kondimaib kuu anaib, umkan kuu
anaib, inum kebenaiwa bobnimaan ye dingkan kuu anaib, nenem kamaib
kui.” andiwen.
26 Kwane, awari keroona, Poolbed karub kaningiib kuu benwonoone, yi
yoom Pool yoom kuu kurikuri amowamob ye dowad okambiwen. Okambi-
iwe, Poolbed kurikuri boyambib darewoob wenene korok korok yaa daan-
dene kinoon kuu aron ediib kurikuri amowamob okambe yimin kerekorib
dingkan nengkane God yaa koni yaron kinoon.

Kurikuri Boyambib Darewoob Yaambed Pool Awineniwen

27 Kwane aron ediib dowan kerandamuun yaambed, Yuudan yena Esia
yaambed miniwen kumbed, Pool kuu wedmibka kurikuri boyambib dare-
woob yaa doreen. Kowe, karub kuu nedbiwen kuyaom awinenenib oneki
weng komkiwen,
28 “Israeldan oo! Mene awandime yoo! Karub kee okad yimin yimin
kumaom dewenene, nuwiiwa Moses ye amowiiwa kurikuri boyambib dare-
woob keyiiwa yaa bon kerime ande kedmengkandimaan kii! Gurikdan ben
nub kurikurimbon aom aomnoon kowe, nub kurikuri boyambib darewoob
keyaa amdokbendoon kuu keiyoo!” ande kamiwen.
29 (Kee kwamune dakmiwen amborom kuu Efesusman Trofimus kuu
Pool yoom siti aom yariwen kowe, kurikuri boyambib darewoob yaa nen
aomnoon ande meeniwen.)
30 Sitidan korem kuu norin wandenib, kuna kunaya doriib yaambed
kibindare menenib, Pool kuu awineniwen kwane awine irindore kurikuri
boyambib darewoob kuuk bunangka angkaniiwe, kurikuri boyambib kuuk
ambongko kebengkiwen.
31 Kwane, karub kuu nedbiwen kumbed Pool kuu aye bob kowandami-
iwe, Rom ana nangmidan yi korok wengamboroon kuu Yerusalemdan
kumundin yirinde baande kamiib.
32 Kwane, kirodmo ye korok korok yena be ana nangmidan yena be
kadaareb yaa kabaanmo be wonoon. Kwane, Pool anbandiwendan kuu
wedmibka Rom ana nangmidaniib yi korokiib meniib kowe anbandi kuu
korondiwen.
33 Kwane, ana nangmi korokbed Pool awine yedmoone sein ayoobbed yen-
beniwen. Kwane kaamondoon, “Karub kee kane, ye kuu komo kamoon?”
andoon.

34 Kwane, yi kuu nimingkaib kuyaombed yena kuu weng maa yedmaiwe yena kuu angkon weng maa dakmaiwe kamiwen. Kwane kuyaom kuu yirinde baande kamiib kowe, ana nangmi korok kuu ongme weng anam kuu kandindeban. Kwana kowe, yembed yedmoona ana nangmidanbed yi ambiwoom nenwiniwen.
35 Kwane yi ambib ye kuum dia keroone, karub korem kuu arud darewoob wande ingmiib kowe, ana nangmidanbed nenkarine winiwen.
36 Kwane yi kuu yoman menonib, "Ye kuu aye kowi yeman kii!" ande komkenabiwen.

Poolbed Karub Nedbiwen Yaa Dakmoon
(Kw 9:1-22, 26:9-18)

37 Kwane ana nangmidanbed yi ambiwoom nen aomnandamiiwa, Poolbed korok yaa kaamonoon, "Ne kuu weng maa yedmebdaniin kuu yimin dee?" andoon. Andoone, korokbed man yedmoon, "Eb kuu Gurik wengbed dakmimaab dee?
38 Kwana kowe, Idyipman aron maa anuk karub 4,000iib be gapman yaa bon kerekore amboon angka be wonoon kuu ebban kuyoo?" andoon.
39 Andoona, Poolbed inande yedmoon, "Ne kuu Yuuman, Silisia ambibkin ye aningkoyiib ye siti Taasus aombed wooneen. Ee andebko, nimakarub keyaa daanda." andoon.
40 Kwanandoona, ana nangmi korokbed ee andoona, Pool yaro dorene kadaareb yaa dingki wumondeene, iwari keriiwe, yi yaa Yuudan yi wengbed dakmoon.

22

1 Kwane, yi yaa dakmoon, "Ne karuwa, ne aamkono, ne ambarakmindo ye weng kee wengambirime." andoon.
2 Kwane, yi wengambiriwen kuu yi wengbed yi yaa dakmoon kowe, yi korem kuu miin iwari keriwen.
Kwane, Poolbed yedmoon,
3 "Ne kuu Yuuman, Taasus siti Silisia ambibkin aombed ne kuu wooneen, kumban ne kuu Yerusalem aombed kainaan. Kwane, ne kuu nub awoya yi amob korem kuu Gamaleombed ongme kedmengkawoona nekaadkeraan. Kwane, God ye amob naawonmo awinaan, yiib kwamune areb kibikee.
4 Keye Yesu ye kiwaan winiwendan kuu nembed yenbandaana dukniwen, nimakarub yena kuu ben wii aom kambaraan.
5 "Kwamune kamaan kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok yoom kurikuri aamkono korem yoom kuu yikaad. Kwane, nangkon yi yaambed kerek kandekori, Yuudan yi korok korok Damaskus aom doriib keendok wanaan. Wene Yesu ye kiwaan winiwendan ika be wii aom kambereni durud yewed kondi dowad wanaan.
6 "Kwane aronkob areb kuu Damaskus dia doraan. Kwane kudmeniibban kumbed nambiri darewoob ambid arimbed yurene ne yaa kanawanewandoon.
7 Kwanoona, ne kuu okad yiri kombereni wengambaraana baande yedmoon, 'Sool, Sool! Eb komande ne nenbandeneb dabab durud yewed kawewen?' andoon.
8 "Kwanandoona, kaamonaan, 'Yariman, eb kuu kane?' andaana man inandoon, 'Ne kuu Yesu Nasaretman, ebbed ne nenbandeneb dabab durud yewed kawewen kui.' andoon.
9 Kwane, ne yaa awawe winiwendan kuu nambiri wedmenib kuweng wengambiriwen kumban weng ma kandindo karub kuu ma wedmenindo.

10 “Kwane, yedmaan, ‘Yariman, ne kuu komo kamaniin?’ andaana, Yarimanbed yedmoon, ‘Yeedere yaro dore Damaskus aom wene. Kuyaombed komo deme Godbed kinoona awinaneeb ye weng kuu yedmebdaniiwa wengambaraneeb.’ andoon.
11 Kwane nambiri darewoob kumbed ne indob kuu tutnoon kowe, ne yaa awawi karubbed dingki yaambed awine nende Damaskus aom nenwiniwen.
12 “Karub maa ye aningko Ananaiyas, ye kuu Yuu yi amob ongme awinoone, Yuudan kuyaa doriib kuyaom aningkoman amun keroon kumbed mene wedmewok monoon.
13 Menekore, ne angkara doberene yedmoon, ‘Angkodmi Sool, eb angkon ika wedme kerekne.’ andoona, kwane kuyaambed ne kuu kwane kereknani ye yaa wedmenaan.
14 “Kwane yedmewoon, ‘Nub awoya yi Godbed eb kinoon kuu ye inamen yaa awine anded kui, kwane ye Karadkonoman Yesu kuu wedmene, ye yaambed ye weng wengamberewen kui.
15 Eb kuu komo wedmeweniib komo wengamberewenіib kuu Yesu ye dowad nimakarub yaa dakmenmo yaraneeb.
16 Kowe eb komande erebnare dibeeb? Eb yaro dembe, kwane eb baptais kere ye aningko yaambed kurikuri kerebko eb ambarakmi kuu arok.’ andoon.
17 “Kwane, ne ika Yerusalem aom wene kurikuri boyambib darewoob yaambed kurikuri kamoni wane wedmaana,
18 Yarimanbed yedmewoon, ‘Eb kuu ne dowad dakmaneeb kuu nimakarub kuu wengamberedandaniib kowe, kirod Yerusalem keyaom kee domonde koronde wene.’ andoon.
19 “Kwanandoona nembed inandaan, ‘Yariman, yi kuu ne komo kamaan kuu yikaad kii. Anuk yiri kuu nembed weneni kurikuri ambib maa maa aombed eb yaa anam andiwendan kuu awingkani wii aom kambereni yenbandimo kamaan kui.
20 Kwane, anuk kuu eb weng kanwene dakmi ye karub Stiwin kuu aye kowiwen kuu amun ande meenekori, anbandiibdan yi ebkad kuu nembed oonaan.’ andaan.
21 “Kowe Yarimanbed yedmoon, ‘Wene, eb kuu nenkowaniina Yuudanbaniib yaa ambab wananeeb.’ andoon,” kwamune andoon Poolbed.

Ana Nangmi Korok Yoom Pool Yoom

22 Kwane Yuudanbaniib yaa wini ye weng dakmeen kumbed ombedande yi korem yirinde baandenib yedmiwen, “Karub kee aye kowi yeman kii! Ye dobaraneen kuu yiminban oi!” ande kamiwen.
23 Kwane, yi kuu arud darewoob wandiwen kumbed kabang kamenib, yi yuruk ebkad ben awanewandenib ingkud ben imya kiranmenib kamiwen.
24 Kowe, ana nangmi korokbed weng kondoona ana nangmidanbed Pool kuu nong yikyikiibbed ayibko komarewa Yuudan kee kabang arewa kamenaib ye dowad kuu kaamonubko yedmoko wengambere kaadkerem ande kumbed yi ambiwoom nenwiniwen.
25 Kwane, Pool kuu nen dingki angkara angkarayiib yuwiiwa doboroone ayandamiiwe Romdan yi ana nangmidan 100iib yi korok maa yaa yedmoon, “Karub ye aningko Romdan aom angkeen kuu kangdod aom ukum kondindo kumbed nongbed ayaniib kuu yimin dee?” andoon.
26 Kwanandoona, ana nangmi korok kuu kee wengamberekore, ana nangmidan korem yi korokiib yaa wene yedmenoon, “Eb kuu karub kee komo kerunaneeb, ye kuu ye aningko kuu Rom aom angkeen kowe.” andoon.

27 Andoona, korok darewoobbed Pool yaa wene kaamonoon, “Eb kuu
yedmewe, eb aningko kuu Rom aom angkeen dee?” andoone “Ee anam.”
ande man inandoon.
28 Kwanandoona, korokbed yedmoon, “Ne aningko Rom aom kuu od
darewoowiib kowaankob kumbed kumaom kuu angkeen.” andoon. An-
doona, Poolbed yedmoon, “Nambe yaningko kuu Rom aom angkeen kowe,
ne wooneen yaambed naningko kuu Rom aom kowiwen.” ande inandoon.
29 Kwane, karub yena anbande kaamobenandamiib kuu unimbed ko-
rondiiwe, ana nangmi ye korok kuu unoon, amborom kuu Pool ye aningko
kuu Rom ambibkin aom angkeen kumban seinbed yenboon kowe.

Pool Sanidirin Yi Arinambo Ari Nenmonoon

30 Kwane, awarimbed ana nangmi korokbed ye dowaken kuu komo
dowadbed Yuudan kuu Pool yaa dabab koniib kuu kaadkeranded kowe,
Pool kuu nen wii bunangka kowekore, God dore Yuudan dore wedyiri
dobiridan yi korok korokiib korok korok yena kangdod darewoob Sanidirin
aom doriiwiib baandoona nedbiiwa, Pool kuu nenmene yi arinambo ari
kowoona doboroon.

23

1 Kwane, Pool kuu Sanidirindan yaa wedmendene yedmoon, “Ne karuwa!
Wedmaan, andowaan ye aronbed mene kibikee, Godbed komo kawoon kuu
amunmo awinaan.” andoon.
2 Kwanandoona, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok
darewoob Ananaiyasbed karub Pool ye dia doriib kuyaa yedmoon, “Ye
mongkodkono yaa wowime.” andoon.
3 Andoona, Poolbed yedmoon, “Eb kuned kuu Godbed wowebdaneen kii.
Eb kuu aadidmi ye karub kui. Ebbed Moses ye amob yaambed koweneb ne
kangdod keruwewen kumban, ebbed ne yaa wowime ande weng kondeeb
kuned kuu kuye amob dookbewen kii.” andoon.
4 Kwane, karub Pool ye dia doriib kumbed yedmeniwen, “Eb kuu God dore
Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yaa amkidbeeb kii!”
andiwen.
5 Kwane, Poolbed inandoon, “Ne karuwa, nembed meenaan kuu ye kuu
God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobban manok
andaan, amborom kuu God Ye Wengbed yedmoon kuu ‘Yiib korok yaa weng
arewa dakmaib.’ ” andoon.
6 Andekore wedmoonka, Sanidirindan kumaom kuu Sedyusidaniib
Farisidaniib kowe, yi yaa baandene yedmoon, “Ne karuwa, ne kuu Farisi-
man, angkon Farisiman ye mingki kii! Nimakarub dukniwen yiri kuu
ika wadkere dembaniib andi ye inamen awinaan kumbed kangdod aom
nenminiwen.” andoon.
7 Kwanandoona wengambiriwen kuu Farisidaniib Sedyusidaniib an-
dokbe wengbiriwen.
8 (Sedyusidanbed yedmimaib kuu nimakarub dukniwen yiri kuu ika
dembaibban, angkon engyusiib okad yiri ye awadiib kuu kwana kuu dowan
andimaib, kumban Farisidan kuu barang ayoobmim kuu anam kuyiib ande
dakmimaib.)
9 Kwane yirinde baande kami kuu darewoob kereene, Farisidan yena
kuyaom Yuudan yi amob kedmengkandidan yenambed dore koromone
dakmiwen, “Karub kee ambarakmi kuu nubbed ma wedmindo. Mokuro,
kingkin maambed o engyumbed ye yaa daanoon dee?” andiwen.
10 Kwane, wengbiri miin darewoob keriwen kowe, ana nangmi korokbed
meenoon kuu “Pool kuu aye worobe kurubkurub keraniib kii.” ande unoon

kowe, ana nangmidan yaa yedmoon, “Wene, Pool kuu yi yaambed nendenib nub ambiwoom nenwinime.” andoona wene nenwiniwen.
11 Kwane kuye amnoom kuu Pool yaa Yarimanbed mene doberene yedmenoon, “Eb kuu arudne! Ne dowad weng Yerusalem keyaom dakmewen kwane kuu Rom aom kwangkon dakmaneeb.” andoon.

Pool Ayem Ande Nuubnaan Kamiwen

12-13 Kwane awari kuu Yuudan yena 40yiib burudande ariyiib kuu mene nedbenib, okiib animaniib ani kuu korondaniib kwane Pool kuu aye bob kowiwedned ande kuye amobbed ongmiwen.
14 Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib aamkonoyiib yaa wenenib yedmiwen, “Nub kuu animan kuu anaubban amob ongmuwen kuu Pool kuu aye bob kowuwedned.
15 Yiibbed Romdan yi ana nangmi korok yaa yenkandi weng kamune yedmime, ‘Nub dowaken kuu Pool ye dowad kuu kangdod aombed weng yena wengambarandamuub kowe, ika nenminibko karub yenambed dakmibko wengamberem.’ andime. Kwane, Pool kuu nenmananiib kuyaambed nubbed kiwaan arimbed aye kowanuub.” andiwen.
16 Kumban weng kee Pool ye mongkobbed wengamberekore, wene ana nangmidan yi ambiwoom wene Pool yaa daanoon.
17 Kwane, Poolbed Romdan yi ana nangmidan 100iib yi korok maa yaa baande yedmoon, “Kewedman kee eb korokiib yaa nenwenebko weng ma yedmenok.” andoon.
18 Kwanandoona, kewedman kuu ana nangmidan korem yi korokiib yaa nenwonoon. Nenwenene yedmoon, “Poolbed ne yaa weng kowoona wanaana, ‘Kewedman kee nen korokiib yaa wene ye kuu wengiib yedmandameen.’ andoonkob nenmanaan.” andoon.
19 Kwane, ana nangmi korokbed kewedman kuu dingki yaambed awine nenwene yi kirimo yaambed kaamonoon, “Ne yaa kuu komo weng daawandameeb?” andoon.
20 Kwane, kewedmanbed dakmoon, “Yuudan yi korok korok kuu weng kande ee andiwen kuu awari kuu eb yaa mene yenkande ‘Pool kuu Sanidirin aom nenmenebko, weng yena angkon ongme dakmibko wengamberem.’ ande mananiib kowe,
21 ee ande Pool kuu nenwanaab, amborom kuu karub 40yiib burudande arimbed kuu wedya biknaniiwe, Pool nenwananeeb kuu wedyambed ayi yeman andiwen kowe. Kwane yi kuu okiib animaniib korondenib Pool aye kowiwedned andi ye amob ongmiwen. Kwane, yi kuu nekwe dowan kerekoriwa, ebbed komo weng yedmaneeb kuyaamo meedme doriib.” andoon.
22 Kwane, ana nangmi korokbed kewedman yaa yedmenoon, “Eb kuu wene karub yena yaa weng kee ne yaa daawewen ande yedmendaab.” andekore, kewedman kuu domonenoona wonoon.

Pool Kuu Saesaria Yiri Nenwiniwen

23 Kwane, ana nangmi korok darewoobbed ye korok ayoob baandoona miniiwa yi yaa yedmoon, “Ana nangmi karub 200iib hoos karub 70yiib, ana nangmi karub maradiib kuu 200iib kwane nekwiiwo kibik amnoom 9 oklok kuu Saesaria yaa Pool nenwinime.
24 Pool kuu hoos maa kankonibko kwarimbed diboroko, hoos yenayiib Gavana Feliksiib yaa nenwinime.” andoon.
25 Kwane, ana nangmi korokbed kerek kuu kamune wongkoon,
26 Ne Klaudius Laisias.
Nub korok amun, Gavana Feliks, nembed eb yaa amun amun keebdaan.

27 Karub kee nenkowaana nenminiib kee Yuudanbed aye kowandamiiwe, nembed ne ana nangmidaniib be weneni awine burudankare nendaan, amborom kuu ye aningko kuu Rom aom angkeen nekaadkeraan kowe.
28 Kwane, komo dowadbed ye kuu burone ayandamiib kaadkerande yi korok korok Sanidiriniib yaa nenwanaan.
29 Kumban yi amob yaambed wengbiriwen kumbed kangdod nenwiniwen. Kwane, kuye dabab koni dowadbed ye ayiwed bobni ye kiwaaniib wii kankaani ye kiwaaniib kuu ma wedmindo.
30 Kwane ye ayem andi nuubnaan kami kuu karub maambed yedmewoona kaadkerekorid, kumbed kirodmo ye kuu nenduni eb yaa kowaankob monoon. Kwane yedmaankob, ye yaa kangdod aombed dabab konandamiibdan kuu, yika yomanbed yi weng kuu eb yaa kanmananiib.
Kwane wongkoon kui.
31 Kwane, ana nangmi korokbed weng kondoon kuu amnoombed kwane ambangkiwen. Kwane, Pool kuu nenwene Antipatris taun kuyaa doriwen.
32 Kwane, awarimbed yonka weniibdaniib kuu yi ambiyoom ika winiiwa, hoos karubmo Pool yoom kwane winiwen.
33 Kwane, yimbed nenwene Saesaria yaa nandekoriwa, kerek Gavana yaa konenib Pool kwangkon ye dingki yaa domoneniwen.
34 Kwane, Gavanambed kerek kuu kimingkanekore Pool yaa kaamonenoon, “Eb kuu porovins kunaman?” andoona “Silisia” ande inandoon.
35 Kwane wengamberekore, yedmoon, “Eb yaa dabab kee kabdandamiibdan mananiib kumbed eb kangdod kee wengambaraniin.” andoon. Kwanandekore, ana nangmidan yena yaa yedmoonkob Pool nenwene wadnari maa Gavana yambib kwaab manimanandeb Erodbed yenboon aom oone dobiriwen.

24

Pool Ye Dabab Weng Kuu Feliksbed Wengamboroon

1 Aron angkoyiib dowan keruune, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob Ananaiyas yoom aamkono yena yoom kangdod wengangki ye karub Teetulus yoom Saesaria yiri winiwen. Kwane, yi weng dabab Pool yaa kuu kanmene Gavana Feliks yaa koniwen.
2-3 Kwane, Pool yaa baandoone monoone, Teetulusbed weng dabab dowad kuu kamune dakmoon, “Ee, miin amunman Feliks. Ebbed korok kerewen kumbed nub yaa nangkema iwari yewenub ongmewen kumbed aron doboob keroon. Kwane, eb meeni kangdombed ambibkin keyaom kee komo komo arewa keroon, kiwaan o amob o kwamune kui, kuu ongmenabewen. Nub kuu nub niindem aom koremiib kubi dowaken amun amun kuu eb yaa kabduwen.
4 Kwane, eb yaa aron doboob awinembaranuub kuu ne dowakenban kowe, eb yaa nangkabduub kuu nub yaa mimyob keendeneb, nub weng dukmen kee wengambere.
5 “Kedi, karub kee ambibkin korem aom kuu yembed Yuudan yaa dabab yemoon benmeneboon kowe, yi korem kuu yirinde baande kamenib monmanme ingmimaib. Kwane, ye kuu Nasarindan* yi korok.

* **24:5:** Yuudan yi korok korokbed Yesu Nasaretman ye yoman winiwendan yaa kuu Nasarindan ande yedmimaib.

6-7 Kwane, ye kuu kurikuri boyambib darewoob ye karadkono mon-
marande kamoon kowe awinenuwen.†
8 Kowe, ye yaa dabab kee benmene konuwen kuu ebka id anam kuu
wedme kaadkeraneeb.” andoon.
9 Kwane, Yuudan korem menebiwen kuu weng kuu dakmeen kuu anam
kii ande kamiwen.
10 Kwamiiwa, Feliksbed Pool yaa dingki ok domene yedmoone, Poolbed
dakmoon, “Ne nekaad, eb kuu ambibkin kemaom kee weeb yena eb kangdod
kerundimaab kowe, ne kuu kubiyiib neka ne dowad koromone inande eb
yaa dakmaan.
11 “Ne kuu aron kibirebbed anuk kuu benme benmeyiibmo kumbed
Yerusalem aom kurikuri keri dowad wanaan. Kee ebka darobe wedmene.
Kukuu yobdoodban.
12 Weng dabab kawandamiibdan kee kurikuri boyambib darewoob yaa
kuu ma wedmewiiwa, karub yena yoom ma wengbirindo, kwane siti aom o
kurikuri ambib maa maa yaa kadaareb ma be nedbe yarebindo.
13 Kwane, yi kuu eb yaa yi dabab weng kee anam kwanoon ande eb yaa
weng id ma korobe kabdindeban.
14 “Ne kuu anam ke yedmebdaan kei, anam ne kuu nub awoya yi God yaa
Yesu ye kiwaan arimbed kurikuri kerimain. Kumban kiwaan kee yimbed
dudi ande yedmimaib. Kumban, ne kuu Moses ye amob weng koremiib
unyemanbed profesi weng dakme wongkiweniib anam ande awinaan.
15 Kwane, nimakarub amundaniib arewadaniib dukniwen yirimbed ko-
rem ika dembaniib ande karub keembed God kuu kwananeen ande meeni-
wen kuyaa kuu nangkon kwananeen ande meenaan.
16 Kwana kowe, ne kuu karub yi arinambo ariyiib God ye arinambo ariyiib
kuu ne meeni dobiri inamen kiwaan korem kuu ma ambarakmain ande
kamimain.
17 “Kwane, ne kuu weeb yena Yerusalem aom koronde wanaan kowe,
ne karub yena kamboknondan yaa bangkandi yemaniib God yaa bangkani
yemaniib be bangkandok wanaan.
18 Kwane, amob okambi kameni kwanaan kumbed kurikuri boyambib
darewoob kuuk aom kwane wanaane wedmewiwen. Kwane kuyaom kuu
nembedmo wanaan, kadaarewiibban. Kwane kuyaom kangkon ne kuu
karub yenayiib ma yirinde baande kamindo.
19 “Kumban Esia ambibkin yaambed Yuudan yena miniwen kumbed
dabab kee kanminiwen kowe, kangdod aombed dabab kawandamiib kuu yi
kuu benminiiwa yimbed eb arinambo arimbed dakmaniib kumbed yimin.
20 O ke miniwendan kee kangdod Sanidirin aombed komo ambarakmaane
wedmiwen kuu daandime.
21 Kumban nembed ma kamaan kuu yi arinambo arimbed baandaan,
‘Bobniwen yirimbed ika wadkere dembaniib andi ye inamen awinaan kuye
dowadbed kibikee yiib arinambo ari kangdod aom dobaraan.’ andaan.”
andoon.
22 Feliks kuu Yesu ye kiwaan weng kuu wengambere yimin keroon.
Kwane, yi yaa yedmoon, “Weng keyiib kee ana nangmi korok darewoob
Laisias mananeen kumbed weng keye dabab dowad kuu wengyundaniin.”
andekore kangdod kebenoon.

† **24:6-7:** Buk Kwamiwen kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Nub dowaken kuu nubka nub amob yaambed wengyundandamuub kumban, Laisiasbed naawonmo nenwenekore ewiib yaa winime andoon.

23 Kwane, Feliksbed Romdan yi ana nangmi korok maa yaa yedmoon,
“Pool kee yiibbed oonenime, kumban komo ye yaa dowan kuu ye angkod-
miambed mene wedmene awane konaniib kuu yimin.” andoon.
24 Kwane, Feliks kuu aron yena kere ye wonong Durusila yu kuu Yuu
wonong kuyoom menene Pool yaa baandoone, mene Yesu Keresu ye weng
dakmoona yi wengambiriwen.
25 Kwane, Poolbed dakmene yorokmo dobiri ye wengiib ebmeren ongme
kangkadme dobiri ye wengiib Godbed wengyundi aron mananuun ye
wengiib dakmoon. Dakmoone, Feliks kuu uniyiib kerene Pool yaa yedmoon,
“Yimin, yimin. Eb kuu wene. Aron maambed aroniib keraneen kuu angkon
ika ma baandako ma mene dakme.” andoone Pool domoneniiwa wonoon.
26 Kwane, Feliksbed aron maa maa Pool kuu baandaana manaana dak-
menabimaib, amborom kuu Feliks ye dowaken kuu Poolbed yemyeb od
kawoko wii aom nen angka kowanded kowe, kumban Pool kuu kwanindo.
27 Kwane, weeb ayoowiib dowan keroone, Feliks kuu domonde wonoone,
ye yumbon kuu Pookius Festusbed kandoon. Kumban, Feliks kuu Yuudan
yaa kubewime anded kowe, Pool kuu nen angka kowindo.

25

Pool Kuu Festus Ye Arinambo Ari Wonoon

1 Festus kuu Yudea ambibkin kumaom monoone, aron ayoobmimiib
dowan keruune, Saesaria aombed Yerusalem yaa wonoon.
2 Kwane kuyaambed, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok
korok yoom Yuudan yi korok korok yena yoombed Festus yaa wenenib, Pool
yaa dabab koni ye weng kuu koniwen.
3 Yi kuu Pool kiwaan yaambed woob kowenib ayi yeman weng ongmi-
wen kowe, Festus yaa naawonmo nangkanande dakmiwen, “Eb kuu nub
dowaken yaambed ambangke, nub weng wengambere. Pool kuu Yerusalem
ari nenmene kowebko ye dabab dowad kuu keyaambed wengambereni
yeman.” andiwen.
4 Kumban Festusbed inande yedmoon, “Pool kuu Saesaria yiri nen ooni-
wen. Kwane, ne kuu aron doboobban arimbed ikakman kuyaa wananiin
kowe,
5 karub ye kuu ambarakmiyiib keroka, yiib korok korok yena ne yoom
wene kuyaa kangdod aombed ye yaa dabab kuu konime.” andoon.
6 Kwane, yi yoom kuyaom doboroon kuu aron kaning kaningiib o angko
angkoyiib areb kerekore, Saesaria yiri ika wonoon. Kuye awari kuu Festus
ye kangdod nandene diberene Pool nenminime andoona, nenminiwen.
7 Kwane, Pool nenmene kowiiwa doboroone, Yuudan Yerusalem arimbed
miniwen kumbed ye awanewandenib dabab darewoob yemooniib ye yaa
benmenebiwen. Benminiwen kumban, kuu anam ambarakmoon andi
dowad id ma korokbindo.
8 Kwanandiiwe, Pool yekareb koromone inande dakmoon, “Ne kuu Yu-
udan yi amowiib kurikuri boyambib darewoob yaayiib Romdan yi korok
Saesaayiib yaa kuu ne ma ambarakmindo.” andoon.
9 Kumban Festus ye dowaken kuu Yuudan yi dowaken yaambed awinako
ne yaa amun andewime ye dowadiib kowe, Pool yaa kaamonenoon, “Eb yaa
dabab bangkabdiwen kee Yerusalem arimbed nembed wengyundaniin kuu
eb dowakeniib dee?” andoon.
10 Andoona, Poolbed inandoon, “Ne kuu Saesaa ye kangdod aom do-
baraan. Dabab kekee kangdod kee yeman. Ne kuu Yuudan yaa kuu ma
abdon kamendindo. Kwamune kuu ebka ongme ebkaadkerewen kui.

11 Kumban aye kowi ye ukum ye ambarakmi kuu nembed kwane kamaan
keraneen kuu koromone aye kowi ye ukum ne burudanda ande kamainban.
Kumban dabab kee Yuudan keembed benminiwen kuu anamban keraneen
kuu ne kuu yi dingki ari kowi yemanban. Kwani kowe, ne kangdod kuu
Saesaambed wengamberewok!" andoon.
12 Kwane, Festusbed kwane wengamboroone ye weng andangkidan yoom
yikareb andangke dakmiiwe, Festusbed yedmoon, "Ebka yedmeeb kuu
Saesaambed eb kangdod kuu wengamborok andeeb kowe, Saesaa yaa
nenkowaan kii." andoon.

Pool Ye Weng Festusbed King Agripa Yaa Daanoon

13 Kwane, aron yemoonban keruune, king Agripa yoom Beenis yoom kuu
Saesaria taun aom Festus yaa kubenok miniwen.
14 Aron yemoon kuyaa dobarandamiib kowe, Festusbed king Agripa yaa
Pool ye dabab ye kiwaan komarewa kuu ambobanoon, "Karub kee Feliksbed
nen wii aom kamonoon.
15 Ne Yerusalem ari wanaan kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan
yi korok korokiib korok korok yenayiibbed ne yaa yedmewiwen, 'Ye dabab
kuu eb yaa kabduub kowe, ukum kone.' andiwen.
16 Kumban nembed yi yaa yedmendaan kuu Romdan yi amob kumaom
kuu dabab kankoni dowad karub kuu ye bondan yoom kangdod aom
awuniiwe yi weng wengamberekore inande koromone dakmindo kumbed
ukum koni kuu yiminban.
17 "Kumban keyaa miniwen kuu ne yi yaa ma kombemkayok kamindo.
Kwane, kuye awari kuu kangdod nandekori yedmaane, karub kuu nenmini-
iwe, kangdod kuu wengamberenaan.
18 Nembed meenaan kuu ambarakmi miin arewa kamoon kumbed dabab
wengiib kanminiwen kumban, dakmiiwa wengambaraan kuu ambarakmi
abdon dareb yemanban.
19 Kukuu yika yi kurikuri dowadiib, karub Yesu bobnoon kuu wadkere
doreen ande Poolbed dakmeen kuye dowadiibbed wengbiriwen kumbed
kangdod keriwen.
20 "Kowe, ne kuu dabab keye dowad kuu inamen kwanaki ande ye weng
ma kondindo. Kowe, Pool yaa kaamonenaan, 'Eb kangdod kerubdi dowad
kuu Yerusalem arimbed wengambaraniin kuu yimin dee?' andaan.
21 Kumban Poolbed yeka yedmoon, 'Saesaambed ne kangdod kuu
wengamborok.' andoon kowe, ye kuu weng kondaana awinene oone-
naniiwe, kwane wene nembed Saesaa nenkonaniin kuu yimin keraneen."
andoon.
22 Kwanandoona, Agripambed Festus yaa yedmoon, "Karub kee ye weng
wengamberenandamiin." andoon. Kwane, Festusbed inande yedmoon,
"Kwani kowe, awarimbed wengamberene." andoon.
23 Kwane awarimbed, king Agripa yoom Beenis yoom miniiwe, karub
yenambed yidin mene kibi wurumenib "King meneen yoo!" ande baandi-
iwe, king yoom Beenis yoombed ana nangmidan yi korok dareb darewiib
siti korok dareb darewiib mene nedbiwen. Nedbenib, king yaa dakmi ye
wadnari darewoob aom aomniwen. Kwane, Festusbed yedmoone Pool kuu
nenminiwen.
24 Kwane, Festusbed dakmoon, "King Agripa yoom karub kane kane
korem kee nuwiib yaa nedbiwen yoom. Karub kee wedmime! Ye kuu
Yuudanbed Yerusalem aomiib kemaomiib ye yaa yi weng dabab kanmene
konenib, okad kiri kee dobiri yiminban bobnaneen kuu yimin ande baandi-
wen kui.

25 Kumban nembed ye wedmenaan kuu abdon ambarakmi dareb ye
bobni andi yeman kuu ma kwanindo. Kumban yekareb yedmoon kuu ‘Sae-
saambed ne kangdod kuu wengamborok.’ andoon kowe, nembed yedme
kowaan kuu ‘Saesaayiib yaa nenkowaniin.’ andaan.
26 “Kumban kibireb kee nub yariman Saesaa yaa kuu komo weng wongke
keenaniin? King Agripa, eb yoom korok korok nedbiwen yoom kuu yiib
arinambo arimbed nenmanako, ye weng wengamberekoruwe darobenub
nenkowi ye dowad kuu wongkaniin,
27 amborom kuu dabab wengiibbanbed nenkowaniin kuu yiminban
kowe.” andoon.

26

Poolbed Yeka Koromone Inande Dakmoon, King Agripa Yaa

1 Kwane, king Agripambed Pool yaa yedmoon, “Eb kuu eb dowad dakma-
neeb kuu yimin.” andoon.
Kwane, Pool kuu ye dingki kankoonene yeka ye dowad koromone inande
dakmoon,
2 “King Agripa, kibik aron kee ne mene dobereni, Yuudanbed ne yaa
dabab kawiwen ye weng korem kuye dowadbed neka koromone inande
dakmandamaan eb arinambo arimbed kuu amun ande meenaan,
3 amborom kuu eb kuu Yuudan yi dobiri kiwaan amowamowiib yi weng-
berenabiyiib kuu ebkaadmo kerewen kowe. Kwanikob, ne eb yaa nangkab-
dande kamaan kuu yodbirimban iwarimbed ne yaa wengamberewe.
4 “Ne kuu dana yaambed ne ambibkin aomiib Yerusalem aomiib ko-
marewa dobaraan kuu Yuudan korem kuu yikaadkeriwen.
5 Yi yoom kuu aron doboob dobaraan kowe, ne kuu yi korem kuu
yikaadmo keriwen. Kwane, ne kuu amob yemoon ye Farisi keraan. Kwane
kerekori, amowamob korem awine dobaraan. Kwamune kuu yikaad, kum-
ban ee andaniib dee?
6 “Kibireb kuu Godbed nub awoya yaa weng kunduk kurin yedme kowoon
kuu meedmiinkob ne kuu kangdod aom nenminiwen.
7 Keye weng kunduk kee nub nimakarub amyenimbon wad ayoowiibbed
amnoomiib awingyawiib kurikuri kamembirimamenib id anam keri yaron
yaa meedmiib. Kwanekob ne kangkon keye weng kunduk kee meedmiin
kumbed Yuudan kuu ne yaa dabab kanminiwen.
8 Godbed nimakarub dukniwen yiri kuu ika baneenkob wadkere dem-
baniib ye weng yaa kuu yiib kuu yiminban andiib dee?
9 “Anuk yiri kuu ne kwangkon kiwaan yemoonbed Yesu Nasaretman yaa
bon keraan.
10 Kowe, kekaneyiib kee Yerusalem aom kuu kwane kamaan. Kwane,
God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok dareb dareb yaambed
weng aromkono kandeni, kwane God ye yorokmodan yemoon ben wii
aom kamobeni, yena kuu yengkadmi dowad be minimaib kuu duknime
andimain.
11 Kwane, aron yemoon kuu wene kurikuri ambib maa maa aom ben
ukum kerundimameni, Yesu yaa amkidbime ande dedmobendimain. Arud
darewoob wande inamen mimo kee kereni, ambibkin maa maa yi siti aom
kangkon weneni, anam andiwendan kuu yenbandimo kamaan.
12 Kwane, aron maa kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi
korok dareb dareb yaambed kwame andi ye weng kandekori, Damaskus ari
wanaan.
13 “King ee, kee wengambere. Kwane, aronkob areb kuyaambed kiwaan
ari weniine, nambiri darewoobbed aron yu nambiri burudandoon kumbed

ambid arimbed yurene, ne yoom karub ne yaa awawiweniib yoom yaa kan awanewandoon.
14 Kwanoone, nub korem okad yiri kirobuwen. Kwane, ne wengambaraana Yuudan yi wengbed yedmoon, ‘Sool, Sool, eb komande ne nenbandeneb dabab durud yewed kawimaab? Eb kuu kameeb kuu buromakaumbed ye yariman yaa yon kiranmande kamoon kumban ye at yidkang yaa wowimaan areb kameeb kii.’ andoon.

15 “Kwanandoona, nembed kaamonaan, ‘Yariman, eb kuu kane?’ andaane, Yarimanbed inandoon, ‘Ne kuu Yesu, ebbed nenbandeneb dabab kawimaab kui.
16 Kwane, yeedere yaro dore. Nembed ewiib yaa kee manaane wedmewen ye dowad kuu, eb kinaankob ne deme awineneb, nembed komo kamaan wedmewen ye wengiib nembed korokbebdaniin ye wengiib benwene dakmaneeb kui.
17 Kwane, eb nimakarub yi arud barangiib Yuudanban yi arud barangiib keebdandamiib kuu eb nenkowaniin. Kwane, nembed eb kuu yi yaa wene andaniine weneneb,
18 kwane wene ebbed yi indob nandeneb, kumun aom doriibdan kuu ebbed nambiriyiib yaa benweneneb, Seten ye aromkono aom doriibdan kuu ebbed God yaa benwananeeb kii. Kwananeeb kuu Godbed yi ambarakmi kuu are nonondandaneene yi kwangkon ne yaa anam andiwendan Godbed yorokmo ongmene yi yumbon kondoon kuu yi kwangkon kandaniib ye dowad kui.’ andoon.

19 “King Agripa yee. Kwanandoon kowe, ne kuu God yaambed wane kee wedmenaan kuu wengamberedandainban.
20 Kowe, ne kuu kee dakmimain kuu ‘Yiib ambarakmi abdon yaa kuu koronde God yaa amonombe menenib, anam andiwen korokbi ye dowad inamen amunmo awinime.’ andimain. Ibduruk kuu Damaskus aomdan yaa kumbed wene Yerusalemdan yaa kumbed wene Yudeadan yaa kumbed wene Yuudanban yaa kwane daandimain kui.
21 Kwanikob, kwanimain kowe Yuudanbed kurikuri boyambib darewoob kuuk aombed burowe awinewekoriwa neene kowande kamiwen.
22 “Kumban ibduruk daandaan ye aronbed mene kibikee, Godbed awawimaankob mene nimakarub aningko darewoowiib embengiib yiib korem yiib arinambo ari kee weng amun kanmene dobaraan. Ne weng kee profesidan yoom Moses yoombed kwananeen ande dakmimaib kuu ibmo keroon, nembed burudande arimbed ma dakmokban.
23 Weng kuu kei, Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu durud yewed kandene bobnekore, yedin bobni yirimbed ika demboon. Demboon kumbed nambiri ye wadkeri kuu Yuudaniib Yuudanbaniib yaa daandoon.” andoon.

24 Kwane kuyaambed Festusbed Pool ye weng ombedandene emendene yedmoon, “Warudki weng ai! Pool, eb kaadkeri darewoob kumbed nen warudki kerubdoon kii!” andoon.

25 Kwanandoona, Poolbed inande yedmoon, “Amunmoman Festus. Ne kuu warudkimbanaa. Ne kuu weng anam weng id amuniib dakmiin.
26 King Agripa kuu barang korem kee dakmiin kee ye kuu ma koroniibban kowe, ne kuu ye yaa arudkonomombed dakmiin. Yesumbed komo kamoon kuu nimakaruwiibban angkambed kamindo kowe, king Agripa kuu korem wengambere ye kaadkeroon, weng maa ma biknindo.

27 “King Agripa, eb kuu profesidan yi weng kurin dakmiwen kuu anam andewen dee? Nembed nekaad kuu kee anam andewen kii.” andoon.

28 Kwanandoona, king Agripambed Pool yaa kaamonoon, “Kwane kowe, nangkawebko aron dukmen mana kuyaombed ne kuu kuristen keraninoo?” andoon.

29 Kwane, Poolbed inande yedmoon, “God yaa kurikuri keraan kuu aron dukmeniib o aron doboowiib kumbed eb yoom nimakarub korem kee nedbenib wengaib yoom kuu anam andenib nembed kekanaankin kerime andid, kumban sein kee kwamuneyiibban kerok.” andoon.

30 Kwanandoona, king yedin yaro demboone, kwane Gavana yoom Beenis yoom kane kane yi yoom dibiib yoom dembiwen.

31 Dembiiwa, king yoom yi yoom kuu wadnari koronde wenenib, man dakmoon dakmoon kamiwen, “Karub kee wii aomni yemanban o bobni yemanban.” andiwen.

32 Kwane, king Agripambed yedmoon, “Karub kee Saesaambed ne kangdod wengamberewok ande yedmindo karen, domoneniwed wini yeman karen.” andoon.

27

Pool Kuu Rom Yaa Andowe Nenwonoon

1 Kwane, Pool kuu Rom yaa nenwini dowad korok korokbed yedmiwen, “Itali yaa Pool yangkodmia yoom wananiib kuu yimin.” andiwen. Andekoriwa, Pool yoom wiidan yena yoom kuu andokbe ben Romdan yi ana nangmi korok maa yaningko Yulius ye dingki ari nongkobiwen. Ye aningko kuu Saesaa ye platun aom angkeen.

2 Masedonia ye siti Tesalonaikaman Aristaakus kuu nub yoom wonoon.

Kwane, nub kuu Adramitium taun ye parai motod aom awunekoruwa, Esia ambibkin ye taun karamok kebed angka dange weniib yaa andowe yanuwen.

3 Kwane, awari kuu Saidon siti yaa wirinuwen. Wirinuuwe, Yulius kuu Pool yaa mimyob keenoon kowe, ye yaa komo dowan kuu angkodmi yenambed awani dowad domonenoona wonoon.

4 Wenekore, ika monoone, Saidon domonde karamok yikim angkambed wunuwen, kumban nuub kuu nub wenuub ye arinambo arimbed menene dedmonoon kowe, kande Saipurus dudbi kuye kerekmen anukbed kaokne dewunuwen.

5 Kwane, dudbi domonde Silisia ambibkin kere Pamfilia ambibkin kere kuyi karamok dore yanenub, Laisia ambibkin ye taun Maira yaa wirinuwen.

6 Kwane kuyaambed ana nangmi korokbed Aleksandriadan yi parai motod wedmoonka, Itali yaa wanandamuun kowe, nub kuu kumaom ben kamboroon.

7 Kwane, parai motodbed yanuwen kuu aron yemoon yobdoodiibbed emamo wene Kinidus taun yaa munuwen. Kwane, nuub darewoob kumbed dedmonoon kowe, kaom wini koronde kuri wunuwen. Kwani kowe, kande Kurit dudbi kaokne Salmone taun yaa wunuwen.

8 Kwane, karamok kebedkamo yobdoodiibbed emamo kaom wenenub, Lasea taun burudandenub taun dia yaningko Okbon Amun kuyaa wirinuwen.

9 Emamo wunuwen kowe, Yuudan yi Ambarakmi Arem ye Orok yaron burudanduwen. Kwani kowe, nuub darewoowiib oknondok darewoowiib am darewoowiib yaron keroon. Kwane, karamok arimbed wini kuu miin yobdood bobnikin.

Kowe, Poolbed ongkandoon,

10 “Karuwee, nub kiwaan kee wanandamuub kee wedmaan kuu dabab
yobdood darewoob manandamoon kowe, barangiib motodiib nub kangkon
nub yena kuu nuwiib duknanuub areb kii.” andoon.
11 Kumban ana nangmi korok kuu Poolbed ke dakmeen kee wunedande,
motod awinoonman yoom motod yu yariman yoom yimbed komo
ongkandiwen yaamo wengamboroon.
12 Kwane, motod wirinimbon kee yuruk aron ye motod wirini yemanban
andimaib kowe, motod aom doriibdan yemoonbed yedmiwen, “Burudande
wene Finiks taun yaa nandem. Yuruk aron kowe, kuyaambed wirine
kuyaambed doberem.” andiwen. Finiks ye motod wirinimbon Kurit dudbi
aom kee amun yeman. Motod wirinimbon awuni kiwaan kuu kari dore
kaom dore wedya, ma kuu kuri dore kaom dore wedya kowe, oknondokbed
motod monmarindeban.

Karamok Arimbed Nuub Darewoob Monoon

13 Kwane, yiri kiri ye nuub kuu emamo wuruwaan. Kwane, karub
yimbed meeniwen kwane ambangkaneen andiwen kowe, ok yiri kaaniwed
angkanod dobiri yeman kuu kan motod aom kowiiwa, emamo karamok
kebedkamo wunuwen.
14 Kwane, wene ambab winindo kumbed nuub darewoob kari kere
kangka kere wedyambed dudbi angkarambed monoon.
15 Kwane, nuub kuu parai motod yaa naawonmo dedmonoon kowe,
ninanabubka yiminban kere koronduuwa, nuubbed yeka awuune kan-
wonoon.
16 Kwane, dudbi embeng yaningko Kauda kaatmo kaokne wunuwen
kumban parai motod ye ud dingki oknokdokbed monmarandameen kowe,
miin yobdoodiibbed bamdaane nan motod animari kowenub yengbuwen.
17 Yengbuuwa, motod demedanbed motod kuu domangkaun ande
nongbed awanewande yerengkiwen. Kwane, uni dareb keriwen,
amborom kuu motod kuu nuubbed Siritis ye kubuk kamkonomban yaa
kanwananuune daane kereknanuune oknondokbed wowe domokbe
yanuun ande meeniwen kowe, paraiyiib nongiib be yiri nongkobekore
nuubbed naawon dedmobi yaambed ok dedmone ema wini yeman
karamok yiri kaaniwen.
18 Kwane, awarimbed nuub kuu aromkono darewoob kai keroon kowe,
motod owongab keri dowad berengki ye yiribman kuu ben ok yiri kiranmi-
wen.
19 Kwane, aron ayoobmim ari kuu motod nongiib motod aom awini
barang yenayiib kuu motod demedan yikareb ben kiradmiwen.
20 Kwane, aron yemoon kuu aroniib mindongiib kuu wiibbed kebendeen
kowe ma wedmindo, amborom kuu nuub darewoob kuu awuunoon kowe,
nub kuu wadkeranuub andi ye meeni kuu dowan kerekoruwa, nub korem
kuu duknanuub anduwen.
21 Kwane, nimakarub kuu animaniib ma anindo kuu aron doboob
keroone, Poolbed yaro dore yedmoon, “Yiib kuu ne weng wengambiriwen
kumbed Kurit yaambed yanindo karen kuu kee kamune keraanban kere
kwane yiib barangiib yiib kuu biknaibban karen.
22 “Kumban nembed yedmaan kuu yiib korem kuu nub wadkeri bikna-
neen ande unaib. Arudkono kerime, amborom kuu nub korem kuu ma
bobnaubban kowe. Kumban motod kuned kuu domokbe monmaranuun kii.
23 “Kinon amnoom kuu ye deme awinaan ye God, ne Yariman kui, ye
engyumbed mene ne angkara doberene

24 yedmewoon, ‘Pool, eb unaab. Eb kuu Saesaa ye arinambo ari dobereneb
eb kangdod dakmaneeb. Kedi, Godbed mimyob keebdekore, nimakarub
korem eb yoom weniib kuu oonaneene wadkeraniib.’ andoon.
25 Nembed anam andaan kuu Godbed daawoon arebmo keraneen kowe,
yiib korem kuu aromne arudnime.
26 Kumban nub kuu nuubbed kanawane dudbi maa yaa kanwananuune
motod kuu daane kereknanuun.” andoon.

Motod Domokbe Monmareen

27 Kwane, Adriatik karamok animari nuubbed dedmone kanawane ya-
reen kuu aron 14iib keruune, kuye amnomnom yaa kuu motod demedan
kuu bid dia doruwen ande meeniwen.
28 Kwane, yimbed dabab barang nong yaa boronekorib, bid ye ambab ok
yiri kuu kumun kamiwen. Kwane, ibduruk keriwen kuu 40 mitasiib. Kwane
angkon mamaa kumun keriwen kuu ye ambab yiri kuu 30yiib keroon.
29 Kwane, motod kuu wene dumnad yaa wowe monmaranuun ande
uniwen kowe, ok dedmone ema wini yeman kaningiib yibi anuk kuu ben
kambiriwen. Kwane, ware nambiri kondok ande kurikuri keriwen.
30 Kwane, motod demedan kuu ambo ari ok dedmone ema wini yeman
yena kankamoni kuranbed ud dingki kuu ok yiri kankaane kirokmone
wanande kamiwen.
31 Kwani kowe, Poolbed wedmendekore ana nangmidan yoom yi korok
yoom yaa yedmendoon, “Motod demedan kee wananiib kuu yiib kuu wad-
keri kiwaaniibban keraniib kii. Kowe yi kuu nub yoom dobirime.” andoon.
32 Kwanandoon kowe, ana nangmidanbed wene ud dingki nong kuu
nanmiiwa kanwuneen.
33 Kwane, awariwinimbed Poolbed yedmoon, “Aron 14iib kuu yiib kuu
unimbed kerekniyiib animaniib ma anindo kowe,
34 kibireb kee animan kuu anime. Ke yedmendaan kei, kwananiib
kumbed yiib kuu aromnenib wadkeraniib kii. Kwane, yiib korem mimim
yaa kuu barang maambed ma yaanban.” andoon.
35 Kee kwane dakme dowan kere, om kande yi arinambo arimbed God yaa
eso andekore dookbe anoon.
36 Kwanoona, yi korem kuu arudkono kere animan kuu aniwen.
37 Nub korem motod aom aomnuwen kuu 276iib.
38 Kwane, yi korem kuu animan ane mikmone yimin kerekoriwa, wiit
yob yowo korem kuu ben ok yiri kambiriiwa, motod kuu owongab kere
kanawaneen.
39 Kwane, aron yuruune namboroone okad wedmiwen kumban, okad
kane yikaadban keriwen. Kwane, kubukiib bid kebediib kuu wedmiwen
kowe, “Motodbed bid kebed yaa wene kubuk ari daane kereknem.” ande
yedmiwen.
40 Kowe, ok dedmone ema wini yeman yi nong kuu nanmekoriwa, ka-
mundi awinoon ye nong kuu dudberenib, kamundi awinenib, ambo ari
parai kuu dudbere kankooniiwe, nuubbed awuune kanwonoona, bid yaa
wunuwen.
41 Kumban wedya kuu kubuk okad ari daane koneen maa kuu kwane mo-
tod ambo kuu angkanenu kwane kaborokminban muubneen. Kwanekoru,
motod yibi anuk kuu oknondokbed wowe baangkuune kurubkurub kereen.
42 Kowe, ana nangmidanbed wii karub korem kuu ok ambe bid dore
kirokmone wanaib ande weng ongmekorib, yengkadmande kamiwen.
43 Kumban ana nangmi korokbed Pool kuu ayimban ande kebendoon.
Kwanekore yedmoon, “Kane kane ok ambaniib yimin kudin okambe bid
yaa yanime.

44 Kwane, yena kuu motod baangkeen ye at barad barad kumbed benib ambenabe bid yaa yanime." andoon. Kwane, yi korem kuu bid yaa yaro doriwen.

28

Malta Yaa Okambe Doriwen

1 Kwane, okambe yaro bid dore wedmuwen kuu dudbi yaningko Malta.

2 Kwane, amiib muneene yuruk darewoowiib kanduwen. Kwane, dudbidan kuu nub yaa angkodmende amoyiib nengkenib nub yaa kubende miin amun amun kamendiwen.

3 Kwane, Pool kuu atok aangke ben nengkanaboone, niindok kuu amoyiibdem yaambed kirod yarone Pool ye dingki yaa domoneen.

4 Kwanoona, ambiwan kuu Pool ye dingki yaa niin wedmekoriwa, yi angkodmia yaa yika man yedmenoon man yedmenoon kamiwen kuu "Ye kuu kuman yenbandi karub kii, amborom kuu karamok kuu bobni yeman kumbed ambe doroon kumban, ye ambarakmi dowad kumbed bobni yeman maambed ye yaa monoon kowe." andiwen.

5 Kumban Pool ye dingki yaa niin kuu yoborowane amot aom dan koraroona denoona durud yewed ma kandindo.

6 Kee kwanoon ye yoman kuu Pool ye dingki yingkaneena kombere bobnaneen ande meeniwen kumban, aron doboob kerenombiribka ma kwanokban kowe, yikareb yedmiwen kuu "Ye kuu god maa monoon kii!" andiwen.

7 Dudbidan yi korok yaningko kuu Publius. Ye okad kuu nub doburuwen dia kowe, yembed ben ambiyoom wonoone, ye ambiwoombed aron ayoobmimiib doburuuwe, nub yaa amunmo angkodmenandoon.

8 Publius ye awodki kuu ot arewa umkaniib anikadiib keroon kowe, durud yewed kande angkeen. Kowe Pool wene wedmenekore kurikuri kerene ye dingki ye ari kowoona, amun keroon.

9 Kee kwanoona wedmekorib, dudbidan bob anikadiib yena korem kuu Pool yaa benmenebiiwa ongmenandoon.

Rom Yaa Winiwen

10-11 Kwane, yi kuu kiwaan yemoonbed nub aningko kankooniwen. Kwane, wood ayoobmim dowan keroona, nub kuu motodbed wanandamuuwa, nub yaa komo barang dowan keroon kuu kwane nekwe bangkandiwen, nub yaa. Kwane, Aleksandriadan yi parai motod maa yuruk aron kumaom kuu dudbi okbon yiri kuyaa doruun kumbed wunuwen. Motod kuye aningko kuu God Ayoob Dabak kui.

12 Kwane, nub kuu wene Sirakyus siti aom wirine aomdere aron ayoobmimiib doburuwen.

13 Kwane kuyaambed kuu motodbed wene Regium siti aom nanduwen. Kuye awari kuu nuub kurimbed awuune monoon kowe, aron ayoobmombed Puteoli taun yaa wunuwen.

14 Kwane, anam andiwendan yena durunduuwe, yimbed nub yaa yedmiwen, "Nub ambib Rom angka wenem. Nuwiib yaa aron ediib areb dobirime." andiiwe, ee andekorub yi yoom Rom yaa andowe wunuwen.

15 Kwane, anam andiwendan Rom aom doriib kuu nub kuu munuwen ye weng wengamberekoriwa, yena kuu mene Apioforom taun yaa wengandok miniiwe, yena kuu Tretabeenon taun yaa wengandok miniwen. Kwane, Poolbed yi kuu wedmendekore, kubi darewoowiib kande God yaa eso andoon.

16 Kwane, Rom aom nanduuwe, Rom korok korok kuu Pool nen wii aom
kamonindo, ana nangmi karub maa ye dingki ari kowenib domondiiwe,
Poolbed araben ambib kandoone, ana nangmi karubbed oonoone kuyaa
dobiriwen.

Pool Kuu Rom Aombed God Ye Weng Dakmoon

17 Kwane, aron ayoobmimiib dowan kereen ye yomanbed, Poolbed Yu-
udan yi korok korok yaa baandoon. Kwane, nedbiiwa Poolbed yi yaa
dakmoon, "Ne angkodmia. Ne kuu nub karub yi yaa ma abdon kamendindo,
nub awoya yiri yi amowamob yaa kwangkon ma abdon kame ma ambarak-
mindo kumban ne kuu Yerusalem aombed awinewiwen. Kwanekob, ne kuu
nen Romdan yaa kowiwen.

18 Kwane, Romdanbed ne yaa kaamobewe kaadkeriwen kuu ne bobni
dowad ye ambarakmi kuu ma wedmindo kowe, nen angka kowe do-
mowande meeniwen.

19 "Kumban Yuudanbed ee andindo kere ne kuu weng dabab ika kawiwen
kumbed dedmonoonkob Saesaa yaa angkon weng kee yembed wengam-
borok andaan. Kee ne karubkim yaa kuu ne ma wengbereni yi kangdod kuu
ma kanmanaka ande meenindo.

20 Kwanikob, weng keye dowad kumbed yiib wengandande baandaankob
nedbiwen. Kowe kee, Godbed Kinaneena Mananeenman yaa Yuudanbed
monok ande meedmiib kuye dowad kuu ne kuu sein keembed yenbewi-
wen." andoon.

21 Kwane, man inande yedmiwen, "Yudea aombed kuu kerek ma keendi-
iwa nub kuu ma kandindo. Angkon nub angkodmia yena kuyaa doriib
kumbed eb dowad yirin weng arewayiib ma kanminindo.

22 Kumban eweng kuu wengambere kaadkerandamuub, amborom kuu
nimakarub kunaya kunaya menebiwen kumbed eb yoom ibmo Yesu yaa
anam andiwendan yaa dowakenban keri ye weng kamiib kowe." andiwen.

23 Kwane, yi korem kuu aron maa kinekoriwa, kuye aron keroona, Pool
doreen yaa kuu yemoon menenib nedbiwen. Kwane, Poolbed amkimombed
wene amnoom kuu Godbed korok kere ooni ye weng ambobande ked-
mengkandoon. Kwane, Mosesbed God Ye Weng wongkoon yaayiib profesi-
danbed kurin wongkiwen yaayiib kuyaambed daandene Yesu yaa anam
andime ande nangkandande dakmoon.

24 Dakmoone, yena kuu wengambere anam andiiwe, yena kuu wengam-
biriwen kumban anam andindo keriwen.

25 Kwane, Yuudan kuu yikareb wengberenib andowe wenebiiwe, Poolbed
yeenbon weng kee kekane yedmoon, "Kingkin Karadmombed yiib awoya
yiri yi dowad weng kowoona, profesiman Aisaiyambed wongkoon kuu
anam kii. Kwamune dakmoon,

26 'Nimakarub keyaa wene kekamune dakme,
"Yiib kuu wengamberembirimaib kumban, wengambere id kandimokban
kerenib,
yiib kuu wedmembirimaib kumban, id wedmimokban keraniib." ande.

27 Kwane keraniib amborom kuu yi mimyob kebengkenib,
yi kerendem kebengkenib,
yi indob kangkon kebengkiwen kowe.
Kwanaibban kuu yi indobbed wedmenib,
yi kerendembed wengamberenib,
yi mimyob aombed weng id kandenib,
amonombiiwa, nembed ongmendaniin.' ande wongkoon.

28-29 "Kwanikob, ne dowaken kuu yiib yiibkaadkerime andid. Kwane kee
wengambirime. Godbed bobni yaa kuu burudande bindi kiwaan ongmoon

kuu Yuudanban yaa kwangkon kondoon kii! Yi kuu wengambaraniib kii!”
andoone, wenebiwen.*
30 Kwane, weeb ayoob kuu Pool kuu od nongkobe dobirimaib ye am-
biwoombed od nongkobe doboroon. Doboroon yaron kumaom kuu ni-
makarub yemoonbed mene wedmenimaiwa, korem yaa angkodmendoon.
31 Kwane, ye kuu arudkono ye aromkonoyiibbed Godbed korok kere ooni
ye weng daandene Yariman Yesu Keresu ye weng kedmengkandimaan,
karub maambed kebenindo.

* **28:28-29:** Buk Kwamiwen kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Kwane, Yuudan kuu wengbiri darewoowiib wenebiwen.

Romdan
Poolbed Romdan Yaa Kerek Keendoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Poolbed kerek keye dowad wongkoon kuu kekamune: 1. Yiiwiib yaa owod mananiin andi ye wengiib angkon kaom wene Yesu ye weng wengambirindodan Speen angka doriib weng amun kan yaraniin andi ye wengiib wongkoon, Romdan yi kaadkeri dowad. 2. Romdan kuu apasoyiibban kowe, Yesu ye kedmengkandi kumundin ongme kedmengkandako awine kandime anded. 3. Yuudan yoom Yuudanban yoom dabokne dobere Yesu ye inamen kuu komarewa awinaniib ande korokboon. Wongkoon yumbon kuu Korin yaa o Sensurea yaa areb. Pool ye dowaken kuu Rom yaa wanandameen kumban, Korindan yoom Masedoniadan yoom yi kubiyiib od kondi yeman kuu yembed anam andiwendan Yudea aom dore kamboknon keriwen yaa kanwananeen kowe, Rom yaa kirod wanainban ande kerek kee wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 57 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-7)
2. Rom Yaa Wanandameen Ye Weng (1:8-15)
3. Wongkoon Ye Weng Id: Godbed Ben Yorokmo Kerundi (1:16-17)
4. Nimakarub Korem Kuu Yorokmomban Ambarakmidanmo (1:18—3:20)
5. Komarewa Kere Anam Andiwendan Kuu Yorokmo Kerundoon (3:21—5:21)
6. Komarewa Kere Ambarakmi Yaa Koronde Yorokmo Keraniib (sapta 6—8)
7. Yuudan Korem Kuu Yesu Yaa Anam Andindo Kowe Ari Kuu Yi Yaa Komo Keraneen? (sapta 9—11)
8. Anam Andiwendan Yorokmo Kere Dobiri (12:1—15:13)
9. Yeenbon Weng (15:14—16:27)

1 Ne kuu Pool, Yesu Keresu ye dabderem yiri dobereni ye deme awini ye karub. Baandoone apaso keraane God ye weng amun kanyare daandi dowad kinoon.

2 Kuye weng amun ye dowad kuu unyeman anukbed Yesu okad yiri minindombed Godbed weng kunduk ongmekore ye profesidan yaambed Ye Weng Karadmo ye buk aom wongkoon.

3 Weng Karadmo wongkoon kee ye Mingki ye dowad. Nimakarub yi kerekmen yaambed ye kuu king Dewid ye ambokab yaambed monoon.

4 Kwane, ye kuu bobnoon yirimbed nen demboon yaambed karadmo ye Kingkinbed aromkonoyiib korokboon kuu ye kuu God ye Mingki, kukuu nub Yariman Yesu Keresu kui.

5 Ye yaambed yaningko kankooni dowad nub kuu kabamoonmo apaso deme kine kondoon. Kwanoon kuu Yuudanban ambibkin mimimdan korem anam andime anded. Angkon yi anam andi yaambed ye weng wengambere awine kandime anded.

6 Kwane, Godbed Yesu Keresu ye karuwa nimaya kerime ande baande kinoondan kwamune areb kuu yiib kwangkon baande kinoon kowe, ibonmo keriwen.

7 Godbed mimyob dowaken keende ye karadmo ye karuwa nimaya kerime ande kinoondan Rom aom doriib, yiib yaa kerek kee keendaan.

Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu nuwambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaambed yiib yaa bangkandime.

Rom Yaa Wini Kuu Pool Ye Dowaken Darewoob

8 Ne ibduruk kuu Yesu Keresu yaambed God yaa yiib dowad eso andimain, amborom kuu yiib anam andiwen ye weng kuu nimakarub korem ambibkin korem yaambed wengambere yikaadkeriwen.

9 Kowe, ye Mingki ye weng dakmi ye deme yaa kuu neka ne inamen korembed awinaan ye God, yembed wedme yekaadkeroon, ne kuu aron korem yiib dowad meene

10 kurikuri kamembirimain. Kwane, anukbed mene kibikee aron doboob kuu ne kuu yiiwiib yaa minindo, kumban korondindo, ne kuu kwangkon kurikuri kamimain kuu Godbed dowakeniib kerokaned kiwaan nandoko ne kuu yiib yaa mana andid.

11 Ne kuu yiiwiib yaa mene durunda ande meenmi dowaken darewoob angkeen kuu, God ye deme ambangki ye aromkono Kingkin Karadmombed munob bangkandimaan kuu yiib yaa ma kondako aromkono kerime andid.

12 Ku kekamune kedi, yiib yoom ne yoom kuu nub anam andi yaambed neman kube ongkanoon neman kube ongkanoon kamanuub andid.

13 Angkodmia, ne inamen yaa kuu yiib nonoon dobaraniib kuu ne dowakenban. Ne kuu yiiwiib yaa meneni durunda ande aron yemoon meenmoni nekwain kumban, yiiwiib yaa mini ye kiwaan kuu kebenoon, anukbed mene kibikee. Yiiwiib yaa mana andaan kuu, yiib kuyaom yena kuu anam andi yaa ben meneni yiib yena kuu Kingkin Karadmo ye kiwaan yaa kaini dowad awande konda andid. Yuudanban yena yaa awande ambangkaan kwane, yiib yaa ambangka andid.

14 Ne kuu Gurikdan yi inamen yoman weniibdaniib dura kereekiibbandaniib, meeni kangdomdaniib ongme meendobimokbandaniib korem yaa kuu weng amun daandi ye dungkumiib angkeen.

15 Ne kuu nekwane nindorokiib kere doriin kuu weng amun kee yiib Rom aom doriibdan yaa dakma ande meenaan.

16 Kedi, ne kuu Yesu ye weng amun yaa ma karak kerindo, amborom kuu weng amun kee God ye aromkonoyiib angkeen, kane kane anam andibka bobni yaa burudande bindi dowad kowe. Yuudan yaadin korokbendekore yoman Yuudanban yaa korokboon.

17 Kwane, weng amun aombed Godbed ongmoon ye yorokmo dobiri kuu dianmo korokboon. Kuye yorokmo dobiri kuu anam andi yaambed kii, andowoonbed wene yeenbon. Kuu God Ye Weng aom yedmoon kwamune, “Yorokmoman kuu anam andi yaambed dobaraneen.” andoon.

God Ye Arud Nimakarub Yaa

18 Godiibban ande dobere miin arewa kamimaib kumbed weng anam anam kebenimaibdan kuyaa kuu, God ye arud norin kuu Ewen arimbed ben dian kure korokbe weneen,

19 amborom kuu God ye kuu kane kuu korokboon, yembed kwane dianmo korokboone yikaadkeriwen kumban wengamberedandiwen kowe.

20 Kwane, Godbed kumkam korem ongmenaboonbed mene kibikee, ye akmimokban ye komboon ayoob kee, ye dowan kerindeban ye aromkonoyiib ye kuu God andi ye kombooniib kuu dianmo korokboone wedmiwen, amborom kuu komo komo ongmenaboon kumbed wedme ye kuu God ande yikaadkeriwen kowe, nimakarub korem kuu duburuk kere yika God yaa koromone inandaibban kii.

21 God keyiib kee yikaadkeriwen kumban, yi kuu ye kuu God ande yaningko kankoone ye yaa eso andimokban, yi meeni kuu dowan kerene yi niindem aom kuu kumunmo keroon.
22 Yika yedmimaib, nub kuu meeni kangdomdan andimaib kumban, anam kuu yi kuu inameniibbandan kerenib,
23 bobnindeban ye God ye nambiri yaa koronde duknidaniib ayari oniib dingkaniib yiyiib yi kuruwak kuyaambed kurikuri kerunde kuyaa nambiri kondimaib.
24 Kwana kowe, nimakarub kuu Godbed bendune yi id ye ambarakmi dowaken yaambed nenem ye inamen aom nongkoboon, karakiib arewa kai ongmenabi ye inamenbed nimayiib karuwiib yi id ben neman konoon konoon kami dowad.
25 Godbed ongmoon ye weng anam kuu korondekoriwa, dudanabi yaambed wengambere awine kandenib, Godbed ongmenaboon ye kumkam kuyaambed kurikuri kerunde yi deme awiniwen, God yaambedban. Kumban God yaningko kuu aron korem kankooni yeman kii. Anam kwanok.
26 Kuye inamen arewa kwamiwen kowe, Godbed karak kai ye nenem dowaken yaa bendune nongkobendoon. Wonong yoom yu karub yoom yi id ibmo dabokne dobiri kuu koronde nima yikanmo yi id neman neman konoon konoon kamimaib.
27 Kwane, kwamune areb kuu karub kwangkon yi nima yoom yi id dabokniwen kuu koronde yi niindem aommo dene karub yikanmo yaa yi id neman konoon konoon kaimaib. Kukuu karak kai ye nenem inamen kowe, yi id aombed yi ambarakmi dowad dabab Godbed ongmoon kuu kandiwen.
28 Kwane, yimbed meeniwen kuu God yaa kaadkeruni kuu wunekarem andiwen kowe, yembed yikareb moranmi ye inamen yaa ben nongkoboon, komo komo inamen kuu awine kandi yemanban kuu awine kandiwen.
29 Yi kuu miin arewa kamiyiib inamen miin arewayiib yiribman yemoon ba andi ye inameniib yena moranmi ye inameniib korem kuu yi niindem aom demboon. Yi kuu wungkandi ye inameniib kumka kuman ye inameniib wengberenabiyiib birandiyiib arud wande yemyeb yenbandi ye inameniib kuu yi niindem aom demboon. Yi kuu kobkob daanubdaanab kamidan,
30 yi kuu wengamborokbanabidan, yi kuu God yaa arud wandembiridan kii. Yi kuu damangkandidan, yi kuu nembedmo yimin andidan, yi kuu kerengkandan kii. Yi kuu ambarakmi ye inamen yeeb onme ongmimaibdan. Yi kuu yi ambe ena yi weng yaa wengamberedandimamenib,
31 inameniibban kerenib, yimbed weng ongmiwen kuu domabangkimamenib, mimyob dowakeniibban kerenib, yena yi ambarakmi yaa mimyob keende kakman arimokban keriwen.
32 Yi kuu God ye yorokmo amob aombed yedmoon karub kaneya yi kwamune dobaraniib kuu Godbed dukni dowad kinaneen andoon yikaadkeriwen kumban, yi kuu keye inamen abdon kee awine kande doriib. Kuyaambedmomban, kane kanembed yi kangkon kwamune kamiib wedmendimaib kuu kube angkodmendenib karub amun andimaib.

2

God Ye Wengyundi Kuu Yorokmo

1 Kwanikob, yena yaa ogoodmo wengyunde arewadan andimaibdan, yiib kuu yiibka God yaa koromone inandaibban, amborom kuu yiib kuu yena yaa ambarakmiib kii ande wengyundimaib kumban yiib kwangkon ibmo ambarakmimaib kowe, yiibka yiibmeren arewadan ande korokbimaib kii.
2 Nub nubkaadaa, kane kane kekamuneyiib awine kandimaibdan kuu Godbed yi yaa wengyundi kuu weng anammo yaambed.

3 Kwane, yiib kuu karubmo God arebban kumbed yi yaa arewadan
ande wengyundimaib kumban yiib kwangkon ibmo ambarakmimaib kowe,
yiib kuu God ye wengyundi yaa kuu kirokmonanuub ande meenimaiwoo?
Dowan!
4 Ogoodmo wengyundimaibdan, yiib yaa kuu God ye awandi ben yiib
amonombime andi yeman kuu yiib ongme kaadkerindo kumbed, dembe
yiminmo keroon ye awandiyiib kirod wengyundainban andi ye inameniib
yodbirimban iwarimbed dobiriyiib Godbed awinoon kuyaa kuu nongdo-
matom andimaiwoo?
5 Kumban yiib niindem aom kamkono kere amonombindeban keriwen
kumbed, Godbed arud kondi ye dabab kuu yiibka yiibmeren nongkobe
weniib. Kwane, God ye arud kondi yaron arimbed ye yorokmo wengyundi
kuu dianmo keraneene yiib kuu keye dabab kandaniib.
6 Kwane, nimakarub korem yaa kuu Godbed yimbed komo awine am-
bangkiwen yaamo kakman kuu bangkandaneen.
7 Nimakarub yena yi kuu nambiriyiib aningko amun darewoowiib wad-
keri aron korem yemaniib bi dowad yinmone korondiyiibban amun amun
kamimaib kuu, Godbed yi yaa wadkeri aron korem kondaneen.
8 Kumban kaneya yi kuu kirim kamemberenib anam anam yaa
wunekarenib inamen miin abdon yoman winimaib kuu, God ye norin
arud kuu yi ari onduknaneen.
9 Kane kane yi kuu abdon kiwaan yaa kwane kamembaraniib kuu, yi
korem kuu dabawiib mimyob wande yiminban keriyiib baniib, ibduruk kuu
Yuudan bangkande kuye yoman kuu Yuudanban yaa bangkandaneen.
10 Kumban kane kane yi kuu amun kiwaan yaa kwane kamembaraniib
kuu, yi korem kuu nambiriyiib aningko amun darewoowiib yewenub do-
biriyiib baniib, ibduruk kuu Yuudan bangkande kuye yoman kuu Yuudan-
ban yaa bangkandaneen.
11 Amborom kuu God ye wengyundi kuu ambibkin mimodan yaamo
dowaken kerunde yorokmo kamimokban kowe.
12 Yuudan yi amob kandindodan ambarakmaniib kuu, Godbed Yuudan yi
amowiibban kumbed wengyundaneene korem duknaniib. Kwane, Yuudan
yi amob kandiwendan ambarakmaniib kuu, amobbed yi yaa wengyunda-
neen.
13 Kedi, amob no wengambiriwendan kuu God ye kerekmen yaambed
yorokmo kerindo, amob wengambere awine kandiwendan kuu God ye
kerekmen yaambed yorokmodan kii ande daandaneen.
14 Yuudanban kuu Yuudan yi amob ma kandindo kumban, God ye amob
ye kerekmen yaambed yikareb dobirimaib kuu yika yi amob ongmiwen.
15 Amborom kuu korokbiwen kuu amob ye kerekmen kuu yi niindem aom
angkeen kowe. Yi meeni dobiri inamen kiwaanbed kangkon kuu anam kui
ande korokboon. Kwane, yi inamen aombed aron yena ambarakmiwen
andene aron yena koromone inandimaan.
16 Kwananiib yaron kuu Godbed Yesu Keresu yaambed nimakarub ben
bikniwen ye meeni inamen kuyaa wengyundaneen yaron arimbed. God ye
weng amun nembed awinaan kumbed kwamune daandimaan kii.

Eb Kuu Yuuman Keroka Amob Awineewoo?

17 Kwane, eb kude? Ebbed ne kuu Yuuman andimaab, eb kuu yi
amob yaambed angkumone doreneb, God yaambed yone dobaraan ande
kerengkan kereneb,
18 eb kuu amobbed kedmengkabdoon kumbed God ye inamen dowaken
kuu ebkaadkere yenambed inamen amun awiniib kuu amun andeneb,

19 indob tutdan ben kangkadme kinban wini ye karub kereni, kumun aom
doriibdan yaa nambiri keraan ande meeneneb,
20 kedmengkandi anam anam kuu Yuudan yi amob aommo kumbed eb
kuu awarakukdan yaa ongkande yorokmo ongmi ye karub kereneb, dana
monob areb inamen embengdan yaa kedmengkandi ye karub kerewen.
Anamoo?
21 Kwanikob, eb kuu nimakarub yena yaa kedmengkandimaab kumban,
ebka ebmeren kedmengkanimokbanoo? Eb kuu yid baib ande ongkandi-
maab kumban, ebka kuu yid bimaawoo?
22 Eb kuu nenem kamaib ande ongkandimaab kumban, eb kuu ebka
kwane nenem kamimaawoo? Eb kuu kuruwak god yaa komyeng baeb areb
kerewen kumban, kuruwak god yi kurikuri ambib kuyaom kuu ebka yid
bimaawoo?
23 Eb kuu Yuudan yi amob dowad kerengkan weng dakmimaab kumban,
kuye amob domabangkimaab kumbed God yaningko monmarimaawoo?
24 God Ye Weng aombed yedmoon, “Yiibbed kwanimaib kumbed Yuu-
danban kuu God yaningko monmarimaib kii.” andoon kuu kwamunemo
keroon.
25 Kad wanabi kuu Yuudan yi amob awine kandaneeb kuu ye kakman
idiib, kumban amob domabangkaneeb kuu kad wandindodan areb kere
God yaa angkurom korokbenaneeb.
26 Kwane areb kuu Yuudanban yi kuu kad wandindo kumban, yi kuu Yu-
udan yi amob ye kerekmen yaambed dobaraniib kuu, yenambed yi kuu kad
wanabidan areb kere God ye dowakeniib dobaraniib ande yedmaniiwoo?
Anamaa.
27 Eb kuu Yuudan yi amob wongkiweniib kad wandiyiib kumban amob
domabangkimaab kowe, karub kane ye kuu id yaa kad wandindo kumban
ye kuu amob ye kerekmen yaambed doreen kuu, eb yaa wengyunde karub
arewa andaneen.
28 Karub kane ye kuu God ye karuwa nimaya yi dobiri areb kumban kad
angkamo dobaraneen kuu God ye karubban. Kwane, kad wandi ye inamen
kuu kad angkamomban, id ye dowadban.
29 Kwamunemban, karub kane kuu ye niindem aombed amonombaneen
kuu God ye karub keraneen. Kwane, kad wandi ye inamen kuu niin-
dem aom amonombi yeman, Kingkin Karadmo yaambed, wongkiwen ye
amob yaambedban. Nimakarub kwamenabidan kuu Godbed yi aningko
benkoobaneen, karubbedban.

3

God Yeka Ye Weng Yaa Korondimokban Awinembirimaan

1 Kwani kowe, Yuudan kuu ambibkin yenadan burudande yumbon
arimbed kandiwen dee? Kedi, kad wadmi kuu id amuniiwoo?
2 Anam kai! Kiwaan korem yaambed id darewoowiib kii! Meeni ibduruk
kuu Yuudan kuu Godbed ooni dowad ye weng kondoon.
3 Kumban Yuudan yena kuu anam andindo kowe, komarewa
meenanuub? Yi anam andiyiibban keriwen kumbed God yeka ye weng
yaa ma korondimokban no awinembiri ye inamen kebenaniiwoo?
4 Dowan kii! Wedmem, God ye kuu anammo, nimakarub korem kuu
dudanabidan. God Ye Weng aombed kamune yedme wongkoon,
“Eweng kuu yorokmo ande korokbendaneene,
yenambed eb wengyundaniib kuu ebbed burudande doraneeb kii.”
andoon.

5 Kwane kowe, nub ambarakmi kumbed God ye yorokmo kiwaan kan dian
kuroon kumban, nimakarub yi inamen yaambed “God kuu nub yaa ye norin
arud kanmonoon kuu inamen yorokmomban.” ande yedmanuub dee?
6 Dowan kii! God kuu yorokmomban karen kuu, yembed okad yiridan
korem wengyundindeban karen.
7 Karub maa kane kamune yedmaneen, “Ne aadikmenabi inamen abdon
kumbed God kuu anam anammo yaambed doreen kuu dian korokbaneene
ye nambiri kuu ika darewoob keraneen kowe, komande Godbed ne am-
barakmi dowad wengyunde dabab kawaneen?” andaneen. Weng are-
wayee!
8 Karub yenambed wengamborokbande yedmimaib, “Pool awenembed
yedmimaib, ‘Arewa kamem, kwananuub kumbed amun amun dembi-
maan.’ ” andimaib. Kwamune andanuuwoo? Dowan! Kwane andimaibdan
kuu Godbed wengyunde dabab kondaneen kuu yimin kii.

Mim Kane Kuu Yorokmomban

9 Kwanekob, nub Yuudan kuu burudande doruwenoo? Dowan kii! Nub
ongme korokbuwen kuu Yuudaniib Yuudanbaniib kuu ibmo ambarakmi ye
dabderem aom doriib.
10 Kekane God Ye Weng aombed yedme wongkoon,
“Mim kane ma yorokmoyiibban, korem dowan kai.
11 Mim kane ma kaadkerindo,
mim kane God yaa ma onmokban.
12 Nimakarub korem kuu God yaa wengamberedandiwen,
yi korem kuu ambodiibban,
karub yena yaa ma awandokban,
korem dowan kai.”
13 “Yi weng dakmenabi kuu bobwum baeb areb,
yi ongbed birandimo kamimaib.”
“Yi weng mongkodkono mandakadbed dembimaan kuu niindok arud am-
bod areb.”
14 “Yi mongkodkono kuu amkidbi wengiib yewed kondi ye wengiib
dembimaan.”
15 “Yi kuu kirodmo yena yenbandaiwe umkan kubudirimaan,
16 yi kuu monmare dabab darewoob kondimaib,
17 yewenubmo dobiri ye kiwaan kuu yi koron kii.”
18 “Yi kuu God yaa unimokban.” ande wongkoon.
19 Kedi, nub kuu nubkaad, Yuudan yi amobbed komo dakmoon kuu kane
kane amob ye dabderem aom doriibdan yaa dakmoon. Kwamune keroon
kumbed nimakarub yi windi kuu kebengkaneene okad yiridan korem kuu
komande kwamune kamiwen ye id kuu God yaa korobe dakmenabaniib.
20 Amborom kuu mim kane kuu yembed Yuudan yi amob kongamki
yaambed kuu Godbed ma ye kuu yorokmoman ande yedmaanban, kedi,
amob yaambed nub ambarakmi korokbendaane wedmimaub kowe.

Yorokmo Keri Kuu Anam Andi Yaambed

21 Kumban yorokmo keri ye kiwaan Godbed ongmoon kuu kibikee korok-
boon. Kukuu Moses ye amob awini yaambedban, kumban keye kiwaan ye
dowad Moses ye amob wengiib profesidaniibbed dakme korokbiwen.
22 Yorokmo keri ye kiwaan Godbed ongmoon kee, kane kane Yesu Keresu
yaa anam andaniib kuu kuyaambed yi korem kandaniib. Nimakarub korem
kuu yeka mamaamban, korem kuu ibmo keriwen,
23 amborom kuu nimakarub korem kuu ambarakmenib, God ye nambiri
ari daane nandindeban kowe.

24 Kumban Yesu Keresumbed biddoon yaambed God ye mimyob dowaken
kabamoonmo kondoon kumbed nimakarub kuu ben yorokmo keri ye ki-
waan ari nongkobimaan.
25 Yesu ye umkan yaambed ye kuu ambarakmi are nonondandi yeman
kuu Godbed dianmo korokboon. Kukuu anam andi yaambed kandi yeman.
Godbed ke kwanoon kuu ye inamen yorokmo korokbi yeman, amborom
kuu Yesu minindo yaron anukbed ambarakmiwen kuu ye kuu yodbirindo
wedmendandoon, wengyunde dabab kondindo kowe.
26 Ke kwanoon kuu kibik keye aron kembed ye inamen yorokmo kuu
kekane korokboon kowe, God kuu yorokmo doberemberene Yesu yaa anam
andiwendan ben ambarakmi are yorokmo kerundoonman keroon.
27 Kwani keroonka, nub kuu komo yaambed kerengkanuub? Dowan!
Keye dowad kuu komo? Nubbed Moses ye amob kuu awine kan-
duwenkowoo? Yii, nub anam anduwen kuned kii.
28 Kedi, nubbed kedmengkandimaub kuu, karub kane anam andaneen
kuu Godbed yorokmo kerunaneen kumbedmo, Moses ye amob awine kandi
yaambedban.
29 God kuu Yuudanmo yi Godoo? Ye kuu Yuudanban kangkon yi Godoo?
Eyoka, Yuudanban kangkon yi God kuda,
30 amborom kuu God kuu mimo, ye kuu Yuudan kad wanabiwen yi
anam andiwen kumbed yorokmo kerundene Yuudanban kad wanabindo yi
kangkon yi ibmo anam andiwen kumbed yorokmo kerundi ye God kowe.
31 Kwani kowe, anam andi kee awine kanduwen kumbed Moses ye amob
kuu idiibban keroon dee? Dowan kii! Kekwanimban kedi, keyiib kuu anam
anduwendan nub kuu amob kuu awine kankoonuwen kii.

4

Abraham Kuu Ye Anam Andimbed Yorokmo Kerunoon

1 Nub awo amaan yiri Abraham, ye kuu yorokmo keruni dowad weng id
kandoon kuu komo ande yedmanuub?
2 Kedi, Abraham kuu komo ambangkoon kumbed Godbed yorokmo
kerunoon karen, kuye dowad kerengkan dakmi kuu yimin keroon karen,
kumban God ye arinambo arimbedban.
3 God Ye Weng Karadmo aombed kuu komo ande wongkoon? Kekamune
yedmoon, “Abraham kuu God yaa anam andoone, Godbed ye kuu nendune
yorokmo ande kine kowoon.” andoon.
4 Kwane, karub od deme ambangkimaan kuye dowad kuu, ye deme
awinoon ye kakman kuu korokbed munob koni yemanban, kukuu od deme
yeman.
5 Kumban karub kane ye kuu arewadan ongmene yorokmo kerundi ye
God yaa anam andekore God ye deme awineni yorokmo kera andokban
keroon kuu, ye anam andi kuu Godbed wedme yorokmo ande kine kowoon.
6 Karub ma ye komo ambangkoonbedban anam andoon kumbed Godbed
yorokmo ande kine kowoon ye karub kuu amun kerunoon. Kuye karub ye
dowad Dewidbed kangkon ibmo kwane yedmoon,
7 “Kane kane yi amob domabangki kuu are nonondandene,
yi ambarakmi kuu mangkoon kuu amun kerundoon.
8 Kane kane yi ambarakmi kuu Yarimanbed buk aom wongkimokban kuu
amun kerundoon.” andoon.
9 Amun kerundi keyiib kee kad wandiwendan yimanmo dee, kad wandin-
dodan kangkon yiman dee? Dakmuwen kuu Abraham ye anam andi kuu
Godbed wedme yorokmo ande kine kowoon.

10 Abraham yaa kekamune demboon kuu komo yaron, ye kad wandoon yaron dee, wandindo yaron dee? Kad wandoon yaronban kad wandindo yaron yaambed Godbed yorokmo ande kine kowoon kii!

11 Kwane, amaanbed Abraham kuu anam andoone Godbed ye kuu yorokmo ande kine kowoon ande korokbi yeman kad wandi kuu God yaambed kandoon. Kukuu kad wandindo aron aombed kandoon. Kwana kowe, ye kuu kad wandindodan kane kane yi kuu anam andiwendan yi awodki keroon. Kwane keroon kumbed Godbed yi kuu yorokmo ande kingke nongkoboon.

12 Kad wandiwendan kane kane yi kangkon yi anam andi yaambed nub awo Abraham kad wandindo aron anam andoon kuye yoman dodkanmo winiib kuu Abraham kangkon yi awodki keroon.

13 Abraham yoom ye yob yoom okad yimin yimin yaa yembed yariman keraneen ye weng kunduk kandiwen kuu Moses ye amob yaambedban, anam andoon kumbed yorokmo kerunoon yaambed kandiwen.

14 Kedi, Moses ye amob yaambed awine doriibdan kuu okad kumundin kandaniib kuu, anam andi kuu idiibban kwane weng kunduk kuu dawangmo dowan keraneen,

15 amborom kuu Moses ye amob kuu ambarakmi dian korokbimaan kowe God ye norin arud kanminimaan. Kumban kunaya amowiibban keroon kuu kwane amob domabangkiyiibban keroon.

16 Kwani kowe, anam andi yaambed weng kunduk kuu kandimaub. Kekamune kumbed weng kunduk kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambed kondimaane Abraham ye yob korem yiman anam keraneen. Kukuu Moses ye amob awine dobiridan yimanmomban, kukuu Abraham ye anam andi areb keriwendan kangkon yiman. Yi yoom nub yoom, ye kuu nub korem nuwambe.

17 Kwamune areb kuu God Ye Weng aombed yedme wongkoon, “Eb kuu ongmebdaane ambibkin yemoondan yi ambe kerewen.” andoon. Abrahambed anam andoon ye God ye indob ari kuu Abraham kuu nuwambe. Kuye God kuu dukniwendan nen dembe wadkeri kondimaan. Komo komo kuyiib ma angkimbirindo yeman kuu Godbed kwanok andaana kuyiib kerimaan kii.

18 Abraham kuu weng kunduk anam id keri ye kiwaan ma wedmindo kuned anam ande meedme doboroon kowe, ye kuu ambibkin yemoon ye awodki keroon. Godbed ye yaa anuk yedmoon, “Eb awoya ari kuu kekamune areb keraniib.” andoon kuu ibonmo keroon ye yaa.

19 Ye weeb kuu 100 yaa keroon kowe ye kuu bobnemoon areb keroon kuu yekaadkeroon, kwane Sera kangkon kiomneen dana wooni yiminban kumban, ye anam andoon kuu wuudnindo.

20 Ye kuu God ye weng kunduk dowad anam andoon kuu ye yaa doombere winindo, kuyaa kuu kirokkarok kamindo. Ye anam andi kuu aromnene God yaa nambiri konoon.

21 Kwane, yembed kangdommo meenoon kuu God kuu ye weng kunduk yedme kowoon kuyaa kuu kwane ambangkaneen, aromkono yiminmo kowe.

22 Kekwanekob keyiib kee ye yaa kuu Godbed yorokmo ande kine kowoon.

23 “Ye yaa kuu yorokmo ande kine kowoon.” andi ye weng wongkoon kuu yekirimo ye dowadmomban,

24 kangkon nub dowadiib. Nub kane kane nub Yariman Yesu bobnoon yirimbed nen dembe wadkeri konoon ye God yaa anam andanuubdan kuyaa kuu, Godbed yorokmo ande kingke nongkobaneen.

25 Yesu kuu nub ambarakmi dowadbed bobni yaa konekore, nub yaa
yorokmo kerundi dowadbed ye kuu bobni yirimbed angkon nen dembe
wadkeri konoon.

5

Yorokmo Kerundi Ye Idiib Irimaan

1 Kwane kowe, nub kuu anam andi yaambed bendune yorokmo kerun-
doon kowe, nub kuu nub Yariman Yesu Keresu yaambed God yaa
yewenuwiib keruwen.
2 Yesu ye kuyaambed nub kuu anam anduwen kumbed kabamoon kon-
doon ye mimyob dowaken kee kandi ye ambongko nandekorub, kwane
kibikee kuyaombed awine doruub. Kwane, nub kuu God ye nambirimbon
aom awunanuub ande arudkonoyiib kubuub kii.
3 Kwane kumbedmomban, durud yewed ye dabab kande doruub ye
dowad kubuub kii, amborom kuu nubkaad durud yewed ye id irimaan kuu
kangdommo doberembiri,
4 kwane kangdommo doberembiri ye id irimaan kuu komboon kaamo-
boone yorokmo dobiri, kwane komboon kaamoboone yorokmo dobiri ye id
irimaan kuu niindem aom Godbed anam kwananeen ande meedmi kowe.
5 Kwane, niindem aom Godbed anam kwananeen ande meedmi ye ina-
men kuu nub yaa odkenewiib kondimokban, amborom kuu Godbed nub yaa
kondoon ye Kingkin Karadmo yaambed nub niindem aom kuu ye mimyob
dowaken onduknoon kowe.
6 Kedi, nub kuu nubka aromkonoyiibban aron kuu Godbed aron kowoon
yaa yimin kereen yaambed, Keresu kuu God yaa angkurom korokbenuwen-
dan nub dowad bobnoon.
7 Yorokmoman ye dowad bobni kuu yobdood kai kowe, nimakarub kwan-
imokban, nimakarub mimimmo. Kwane, anam kerandameen kuu karub
maambed ye niindem aom arudne karub amun keye dowad bobnaniin
andaneen, nimakarub mimim kuu.
8 Kumban God yeka ye mimyob dowaken nub yaa keendaan ande korok-
boon kuu kei, nub kuu kwane ambarakme doruubkob, Godbed Kinoona
Monoonman Keresumbed nub dowad kuu bobnoon.
9 Ye bobnoon kuye umkan kumbed nub kuu Godbed ben yorokmo kerun-
doon. Kwanoon kumbed inamen arimbed yeman kuu Yesu yaambed God ye
norin arud kuu nub ben burudandaneen kii!
10 Kwane, nub kuu God ye bondan kuye aron kuyaa kuu, ye Mingki bob-
noon yaambed nub kuu God yaa kunum keruwen kowe, inamen arimbed
yeman kuu ye wadkeri yaambed nub kuu bobni yaa burudande bindaneen
kii.
11 Kuu kumbedmomban, nub kangkon nub Yariman Yesu Keresu
yaambed God yaa kubi darewoob keruwen. Yesu yaambed God yaa kunum
keri kuu kanduwen kii.

Adam Yoom Keresu Yoom

12 Kwana kowe, kuu kwamune kei, karub mimo yaambed okad korem
aom ambarakmi aomdoroon. Kwane ambarakmi yaambed bobni monoon.
Kwanoon kowe, bobni kuu nimakarub korem yaa derendaroon, amborom
kuu yi korem ambarakmiwen kowe.
13 Kedi, ambarakmi kuu yedin okad kemaom kee awudoroonkob
amaanbed Godbed amob kuu Moses yaa konoon kumban, amob minindo
yaron kuu nimakarub kuu kuye amob domabangki ye kerekmen yaambed
doriib kuu God kuu wedmendandoon, kuye dowad dabab kondindo.

14 Kwanoon kumban, Adam doboroonbed mene mene Moses doboroon
yaa kuu nimakarub korem ambarakmimaib kowe duknimaib. Adam kuu
God ye kwane andi ye weng domabangkoon kumban, kwamune kamin-
dodan yi kangkon ambarakmiwen kumbed dukniwen. Adam kuu amaan
mananeenman areb keroon, komo kamoon ye id iroon kuu nimakarub
korem yaa derendaroon kowe.
15 Kumban God ye munob kondi yeman kuu Adam ye ambarakmi areb-
ban, kimyen. Kedi, karub mimo ye ambarakmi yaambed yemoon dukni-
wen kumban, inamen arimbed yeman kuu Godbed kabamoon kondoon
ye mimyob dowakeniib karub mimo ye kabamoon kondoon ye mimyob
dowaken yaambed ye munob koni yemaniib kuu yemoon yaa derendaroon,
kuye karub kuu Yesu Keresu kii.
16 Kumban God ye munob kondi yeman kuu karub mimo ye ambarakmi
ye id iroon arebban. Kedi, mimo ambarakmoon kuye yoman kuu Godbed
wengyunde dabab konoon, kumban yemoonmo ambarakmenabiwen kuye
yoman kuu God ye munob kondi yeman kuu mene yemoon ben yorokmo
kerundoon.
17 Kwane, karub mimo yembed ambarakmoon kumbed kuyaron ari
kuu bobnimbed nimakarub korem oonoon. Kumban inamen arimbed
yeman kuu Godbed yewudmo kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib
yorokmo kerundi munob kondooniib biwendan kuu karub mimo yaambed
wad doberenib ye yoom oonendaniib, kuye karub kuu Yesu Keresu kii.
18 Kwana kowe, karub mimombed mimo ambarakmoon kuye id iroon
kuu, nimakarub korem yaa wengyunde dabab kondi. Kwamune areb
kuu karub mimombed mimo yorokmo ambangkoon kuye id iroon kuu,
nimakarub korem yaa wadkeri kondi ye yorokmo kerundi.
19 Kedi, karub mimo God ye weng wengamberedandoon kumbed ni-
makarub yemoon kuu ben ambarakmidan kerundoon. Kowe kwamune
areb kuu karub mimo God ye weng wengambere awine kandoon kumbed
nimakarub yemoon kuu ben yorokmo kerundaneen kii.
20 Amob kuu Godbed Moses yaa konoon kuu nimakarub wabkad kere yi
ambarakmi kuu yemoon keri yeman. Kumban ambarakmi kuu yemoon
keroon kuu, God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu darewoob
kere kuyaa burudande arimbed keroon.
21 Kwanoon kumbed ambarakmi kuu bobni yaambed oonoon kwamune
areb kuu, Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu yorokmo
dobiri yaambed oonaneen, nub Yariman Yesu Keresu yaambed wadkeri
aron korem yeman kondi dowad.

6

Keresu Dowad Wad Doberem

1 Kwani kowe, komo yedmanuub? Nub kuu kwane ambarakmembaranu-
ubkob kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keendembiri kuu kwane
kaine darewoob kerembaraneenoo?
2 Dowan kii! Ambarakmi yaa nub kuu bobnemoon areb keruwen kowe,
komarewa kere kuye kerekmen yaambed dobaranuub? Dowan!
3 Kuned, yiiwa nuwa nub korem kuu Yesu Keresu yaa anam anduwen
kumbed baptais keruwen kuu Yesumbed bobnoon kwane nub kangkon
ibmo daboknuwen kuu yiibkaadkerindokowoo?
4 Kwani kowe, nub baptais keruwen kuu ye yoom mangkemoon
areb keruwen. Kwamune kumbed Keresu kuu ye Awodki ye nambiri
yaromkonombed bobnoon yiri nen demboon kwamune areb, nub kangkon
kuyaambed wadkeri yeeb ye kerekmen yaambed doberem.

5 Kedi, nub kuu yembed bobnoon kwamune areb ibmo daboknuwen
kowe, anam kuu nub kangkon ye kuu nen demboon kwamune areb ibmo
daboknuwen.
6 Kowe, nubkaadkeruwen kurin ye kad dowaken kuu Yesu at ming ari
bobnoon kumbed kuyiib bobnoon. Kwanoon kuyiib kuu ambarakmimbed
kamime ye inamen kuu kan angka korari yeman, kukuu ambarakmi ye
dabderem aom dobaraib andi yeman.
7 Amborom kuu karub kane ye kuu bobnoon kuu ambarakmi ye
aromkonombed ye awinoon kuu dudbere obonmo keroon.
8 Kwane, nub kuu Keresu yoom ibmo bobnuwen kowe, nub anam an-
duwen kuu nub kuu ye yoom dobaranuub.
9 Amborom kuu nubkaad Yesu kuu bobnoon yirimbed nen demboon
kuu ikakman ye kuu ma bobnaanban, kwane, bobnimbed ye yaa yariman
keraanban kowe.
10 Ye kuu bobnoon kuu ambarakmi yaa mimo bobnoon, aron korem
dowad, kumban ye wad doreen kuu God yaa nambiri koni dowadbed
doreen.
11 Kwamune areb kuu yiib kuu yedmime, “Ambarakmi yaa bobnemoon
areb kerenub Yesu Keresu yaambed God yaa nambiri koni dowadbed
doberem.” ande meenime.
12 Kwane kowe, yiib id kuu dukni yeman kowe, korondaiwe yiib id kuu
ambarakmimbed oonendaana arewa ye inamen dowaken yaa wengambere
awinaib.
13 Kwane, yiib yona dingkia awene kuu inamen arewa ambangki yeman
kere ambarakmi yaa konaib. Yiib kuu bobni ye kerekmen angka ben
angkane wadkeri ye kerekmen yaa nongkoboon kowe, yiibka yiibmeren
God yaa konenib, yiib yona dingkia awene kuu ben inamen yorokmo
ambangki yeman kere ye yaa konime.
14 Kekamune keraniib kumbed ambarakmi kuu yiib yaa yariman keraan-
ban, amborom kuu yiib kuu Moses ye amob ye dabderem aomban, yiib
kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken ye dabderem aombed
doriib kowe.

Inamen Yorokmo Awinime

15 Kowe komarewa? Nub kuu Moses ye amob ye dabderem aomban, God
ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken ye dabderem aombed doruub
kowe nub ambarakmi kuu are nonondandaneen kowe, ambarakmem an-
danuuwoo? Dowan kii!
16 Yiib kuu karub kane ye dabderem yiri dobere no deme awinem-
biridan kere ye wengmo wengambere awini dowad yiibka konaniib kuu,
ye wengmo wengambere awinimaib kumbed ye kuu yiib korok kera-
neene ye dabderem yiri dobere no deme awinembiridan keraniib kuu
yiibkaadkerindokowoo? Yiib kuu ambarakmi ye dabderem yiri dobere am-
barakmi ye dememo awinembiridan keraniib kuyiib kuu nenwene bobni
ari nongkobaneen. Kwane, yiib kuu God ye weng wengambere awini
ye dabderem yiri dobere no deme awinembiridan keraniib kuyiib kuu
nenwene yorokmo kerundi ari nongkobaneen.
17 Kurin anuk kuu yiib kuu ambarakmi ye dabderem yiri dobere am-
barakmi ye deme awinembiridan keriwen kumban, kuyaa korondenib yiib
inamen koremiibbed yiib oonime andoon ye kedmengkandi ye kerekmen
yaambed wengambere awinimaib kowe, God yaa eso andaan.
18 Kwane, yiib kuu ambarakmi yaa ben obonmo kerundoone, inamen
yorokmo ye dabderem yiri dobere inamen yorokmo ye dememo awinem-
biridan keriwen.

19 Keye weng wongkaan kee nimakarub yi dobiri kerekmen yaambed
kuruwak weng wongkaan, amborom kuu yiib kuu yiib id ye kerekmen
yaambed yiibka inamen kande kaadkeri kuu wuudnoon kowe. Kurin anuk
kuu yiib kuu yiib yona dingkia awene kuu nenem kami ye dabderem yiri
dobere kuye dememo awinembiri yeman kerenib, ambarakmiyiib dare-
woob kere weneen ye inamen arewayiib yaa kondimaib. Kwamune areb
kuu kibikee yiib yona dingkia awene kuu inamen yorokmo ye dabderem yiri
dobere kuye dememo awinembiridan kerime, karadmo keri dowad.
20 Yiib kuu anukbed ambarakmi ye dabderem yiri dobere kuye dememo
awinembiridan keriwen kuu, inamen yorokmo kuu yiib yaa ma oonindo.
21 Yiib kuu inamen keyiib kee kurin anuk ambangkiwen kumban, kibikee
kuyaa karak bobniwen kuu yiib yaa kakman komo kandiwen? Keye inamen
ye id irimaan kuu bobni kii!
22 Kumban kibikee yiib kuu ambarakmi yaambed dudbere ben obonmo
kerundoone God ye deme no awinembiridan keriwen kowe, karadmo keri-
wen. Kwane, kuye id irimaan kuu wadkeri aron korem.
23 Kedi, ambarakmi ye deme ye kakman kuu bobni, kumban God ye
munob kondi yeman kuu wadkeri aron korem, nub Yariman Yesu Keresu
yaambed.

7

Awani Kerekmen Yaambed Kuruweng

1 Ne kuristen angkodmia, ne kuu Moses ye amob yikaaddan yaa dak-
miin kowe, weng ke yedmandamiin kee yiibkaadkeriwen manok an-
daan. Amobbed kuu karub yaa oonimaan kuu wad dobirimaan ye aron
yaambedmo.
2 Kuruweng kuu kekamune. Wonong yu karub awaneen kuu wad dobiri-
maan kuu amobbed komo kwame andoon kuu yu kuu yinmone korondiyi-
ibban wengambere awine kandimo kaimaun. Kumban karub bobnimaan
kuu yu kuu obonmo, amobbed ye dowad yu kuu ma awindimokban.
3 Kwana kowe, karub kuu bobnindo wad doreen kumbed wonong kuu
wene karub mamaa awananuun kuu, yu kuu nenem kami wonong kereen
andaniib. Kumban wonong yu karub bobnoonbed kuu awani amobbed
yu kuu ma awinendindo kowe, obonmo kereen kowe, wene karub mamaa
awananuun kuu nenem wonong andaibban.
4 Kwane kowe, ne kuristen angkodmia, yiib kuu Keresu ye id bobnoon
kumbed yiiwiib Moses ye amob yaa kuu bobniwen. Kwane, yiib kuu karub
mim kuyeman ye dowad kerime anded, kuyiib kuu bobnoon yirimbed
nenkoonoon kuyiib kuye karub ye dowad. Kwane, yiib yoom ne yoom God
yaa kuu idiib kowe irime anded.
5 Kedi, kurin kuu nub kuu id ye dowakenbed kinban yarimaan. Kukuu
nub wabkadbed Moses ye amob yaambed ambarakmi ye dowakenbed
demboon. Kuyiib kumbed nub id aom ambangkoon, kowe bobni dowad id
irenabuwen.
6 Kumban kibikee, kurin anuk komo nub yaa yerengkoon kuyiib kuyaa
kuu bobnuwen kowe, nub kuu Moses ye amob yaa kuu ben dudbere
domondoon. Kukuu kiwaan yeweb God ye Kingkin ye kerekmenbed nub
kuu ambangke awinime andi dowad kwanoon, kurin ye kiwaan amob
wongkiwen yaambed ambangke awinime andi dowadban.

Ambarakmiyiib Amowiib

7 Kwani kowe, komo ande yedmanuub? Moses ye amob kuu ambarakmi
andanuuwoo? Dowan kii! Anam kuu ambarakmi ye deme kuu amobbed

korokbimaan kumbed ambarakmi kuu wedme nekaadkerimain. Kwane, amob kuyaom kuu “Yena yi yiribman yaa dowaken keraib.” ande yedmindo karen, kuye inamen arewa ongme nekaadkerindo karen.

8 Kumban ambarakmimbed keye amob yaambed ne kuu denekmen awinewoon kuu yena yi yiribman yaa dowaken keri ye inamen maa maa korem ben bangkawoon. Amborom kuu amob ye kerekmen angkara keroon karen, ambarakmi kuu ambangkindeban karen.

9 Anuk yiri kuu ne kuu Moses ye amob ye kerekmen angkarambed wad dobaraan, kumban Moses ye amob weng neyiib yaa monoon kuu, ambarakmi kuu yaro dore wadkere ne niindem aom demboone

10 kingkin kerekmen yaa kuu bobnaan. Wedmaan kuu Moses ye amob weng kee wadkeri kondi dowad monok andi yeman kumban, anam kuu bobni kanmonoon.

11 Amborom kuu ambarakmimbed Moses ye amob weng yaambed denekmen wedmewekore, birowoon. Kowe Moses ye amob weng yaambed ambarakmimbed ne kuu neene bob kowoon.

12 Kowe, Moses ye amob yeka yekanmo kuu karadmo, angkon Godbed kwamime andi ye weng kuu karadmo, kuu yorokmo, angkon amun kai.

13 Kwani kowe, barang amun yeman kee, ne neene bob kowi yeman keroon dee? Dowan kii! Kuned kuu ambarakmimbed kuu barang amun yeman keyaambed bobni kanmonoon. Kwanoon kuu “O anam kuu ambarakmi kuu inamen arewa kii!” ande wedmi yeman. Kowe, Godbed kwamime andi ye weng yaambed “Ambarakmi kuu uniwon karakwon kai.” ande wedmi yeman kerok anded.

Amun Kamiyiib Inamen Arewayiib

14 Nub kuu nubkaad, Moses ye amob kuu kingkin ye kerekmen yaambed andowoon. Kumban ne kuu id ye dowaken yaambed doriin, ne kuu ambarakmi ye dabderem yiri dobereni ambarakmi ye deme awinembiri ye karub keraan.

15 Kedi, komo komo ambarakmimain kuu komarewa kii? Nekaadban ii. Nembed amun amun kwama ande ne dowaken kerimain kuu, ne kwamune kamimokban, ambarakmimbed kebenewoon kowe. Ma, nembed miin dowakenban kuu kwamune kamain ande meenimain kuu kuyaa kamimain.

16 Nembed dowakenban yaa kamaan kuu kembed korokboon kuu ee yimin andaan kuu Moses ye amob kuu amunmo.

17 Kwani kowe, inamen arewa kuyiib awine kandi kuu ne mim nembed kamimokban, kumban kuyiib kuu ambarakmi ne aom doreen kumbed kamimaan kii.

18 Ne nekaad, amun kuu ne aom kuu ma dorokban, ne id ye aromkono kuyaom kui. Ne kuu amun kami ye inamen dowakeniib kumban, ne kuu kwamune kaminban.

19 Kedi, nembed komo kamimain kuu dowakeniib keraan ye amun kamimban, yii, dowakenban keraan ye miin arewa kami kumbed kamembirimain.

20 Kwane, ne dowakenban kuu kwamune kamain ande meenimain kuu kuyaa kamimain kuu, nembedban ambarakmi ne niindem aom doreen kumbed ambangkimaan kii.

21 Kwane, akmaan kuu dobiri kiwaan kee, amun kami ambangkandamiin kuu inamen arewa kuu ne yaa ibmo doreen.

22 Amborom kuu ne niindem aom kuu amob God yaambed monoon kuyaa kuu kubaan,

23 kumban ne wedmiina ne ida dingkia yona kuyaom kuu amob arewambed awine ambangkimaan. Kuye amob arewa kumbed ne inamen aom

kuu yimin kii andimain ye amob yaa burudandande nangbimaan. Kukuu ne ida dingkia yona ben ambarakmimbed awine ambangkimaan ye amob ye wii aom kaanimaan.

24 Ne kuu miin kubiyiibbanman anam kii! Kanembed id kembed bobni yaa ne nenweneen kee burudande obon kawaneen?

25 Godbed kuda. Kowe God yaa eso andaan kii, nub Yariman Yesu Keresu yaambed!

Kwani kowe, kibikee neka ne inamen aom kuu God ye amob ye dabderem yiri dobere ye deme awinembiri ye karub kereni, ne id ye dowaken aom kuu ambarakmi ye dabderem yiri dobere ye deme awinembiri ye karub keraan.

8

Kingkin Karadmo Aombed Wad Dobiri

1 Kwani kowe, yiib kuu kibikee Yesu Keresu yaambed doriib kuu wengyundi ye dabab ma kandaibban.

2 Amborom kuu Yesu Keresu yaambed aron korem ye wadkeri kondi ye Kingkin ye amobbed ambarakmiyiib bobniyiibbed nub oonendi yaa kuu yiib ben obon kerundoon kowe.

3 Kwane, id ye dowakenbed Moses ye amob kuu kankubunoone wuud kere ambangkindeban keroon kumban, Godbed ambangke yimin keroon. Godbed ye Dana nenkowoone ambarakmidan areb kere nub ambarakmi are nub biddi dowad bobnoon kowe, id ye dowaken ye ambarakmi yaa kuu wengyunde dabab konoon.

4 Kwanoked nub kuu yorokmo kerunde God ye amob kumundinmo ye kerekmen yaambed yiminmo kerundok, id ye dowaken yaambedban Kingkin ye kerekmen yaambed doruubdan kumbed.

5 Kedi, kane kane yi kuu id ye dowaken ye kerekmen yaambed doriib kuu, yi inamen korem kuu kuye dowaken yaa angkeen. Kumban kane kane yi kuu Kingkin ye kerekmen yaambed doriib kuu, yi inamen korem kuu Kingkin ye dowaken yaa angkeen.

6 Kwane, id ye dowaken ye inamen kuu bobni kondi yeman, kumban Kingkinbed kangkadmeen ye inamen kuu aron korem ye wadkeriyiib yewenubmo dobiriyiib bangkandi yeman.

7 Amborom kuu id ye dowaken ye inamen kuu God yaa bon keroon kowe, God ye amob ye dabderem yiri dobirimokban, kwanindeban kii.

8 Karub kane kane yi kuu id ye dowaken yaambed doriib kuu God yaa kubi dowaken konindeban.

9 Kumban yiib kuyiib kuu id ye dowaken yaambed dorokban, kuyiib kuu Kingkin ye dowaken yaambed doriib, God ye Kingkinbed yiib aom doreen kowe. Kumban, kane ye kuu Keresu ye Kingkiniib ye aom dorokban kuu ye kuu Keresu yemanban.

10 Kwane, Keresu yiib aom doreen kuu anam keraneen kuu, yiib id kuu ambarakmi dowadbed bobnoon kuned, yiib kingkin kuu yorokmo keri dowadbed wad doriib.

11 Kwane, Yesu bobnoon yirimbed nen demboonman ye Kingkin kuu yiib niindem aom doreen kuu anam keraneen kuu, yiib id kuu duknaniib kowe, Godbed ye Kingkin yiib niindem aom doreen kumbed yiib id kuyaa kuu wadkeri konaneen.

12 Kuyiib kowe, angkodmia, nub kuu dungkumiib, kumban dungkum kuu id ye dowaken ye kerekmen yaambed dobiri yemanban.

13 Amborom kuu yiib kuu id ye dowaken ye kerekmen yaambed dobaraniib kuu yiib bobnaniib kowe. Kumban yiib kuu Kingkin Karadmo

yaambed id ye dowaken ye abdon kami kuu aye bob kowimamaniib kuu yiib kuu wad dobaraniib.
14 Amborom kuu kane kane God ye Kingkinbed kinbaana doriib kuu God ye meed kii.
15 Yiibbed Kingkin Karadmo kuu nendiwen kuu yiib ben yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye karub ongme unimbed oonendi dowadban, kukuu yiib kuu God ye meed keri dowad Kingkin Karadmo kuu nendiwen. Kwanikob nub kuu God yaa “Ambe,* Ambe” ande baandimaub, Kingkin Karadmo yaambed.
16 Kingkin Karadmo yekareb mene nub kingkin yaa inekored nub kuu God ye dana meed kii ande yedmimaan.
17 Nub kuu ye meed keruwen kowe, ye dana ye yumbon ongmoon kuu nub yaa kondoon, Keresu ye yumbon ibmo. Kumban Keresumbed durud yewed kandoon kwamune nuwiib kandanuub kumbed, ye nambiri aom kuu nuwiib nekwanuub.

Nambiri Amaan Ari

18 Kibireb durud yewed kanduub kuu barang embeng, kukuu nambiri nub aom amaan ari ben korokbendandameen kuyaa kuu kumun kinindeban ande meenaan.
19 Ongmenaboon ye kumkam korem kumbed Godbed ye dana meed ben korokbok ande nindorokiibbed meedme doriib.
20 Kwane, ongmenaboon ye kumkam korem kuu yi anam id keri ye kiwaan ma wedmindo, kuu yika yi dowakenbedban, God ye dowaken kwanok andoon yaambed kwaniwen. Godbed weng ongmoone kwamunaneen andiwen kuu,
21 yi deende weniib yaa kuu Godbed nen obon kerundekore, God ye dana meed yi obonmo dobiri nambiriyiib kuyaom kuu ben nongkobaneen.
22 Nub nubkaadkeruwen ongmenaboon ye kumkam korem kuu dana wooni ye yewed areb wareki kame wonwonberiib kuu andowoon yirimbed mene kibikee kuu kwane kamiib.
23 Kwane, yimbedmomban nub kane kane Godbed amaan munobmo bangkandi yeman ibduruk kondoon ye Kingkin kanduwen kwangkon nub niindem aombed wareki kamuub. Kwanuub kuu nub kuu ben ye dana meed kerok nindorokiibbed ande meedmuub, nub id amonombe yeeb ongmendok andi kui.
24 Amborom kuu kwananeen ande meedmuwen kumbed Godbed nub kuu bobni yaa ben burudande bindoon kowe. Kumban karub kane ye kuu Godbed kwananeen ande meedmoon kumbed wedme kandoon kuu, ye kuu awine kandoon kowe kukuu Godbed kwananeen andi yemanban kii. Kanembed awine kandoon yeman ye dowad Godbed kwananeen ande meedmaneen? Dowan!
25 Kumban nub kuu mogeed awine kandindo yeman ye dowad Godbed kwananeen ande meedmanuub kuu yodbirimban emamombed meedmuub kii.
26 Kwamune areb kuu Kingkin Karadmo kuu nub aromkonoyiibban yaa kuu yembed awandimaan. Komo dowadbed kurikuri keranuub kuu nub koron, kumban Kingkin Karadmombed yeka nub dabab kandaib andi dowad aningko wengbed dakme dorinban kukui andinban kumbed warekane God yaa komkimaan.
27 Kwane, nub niindem aom onme andangkimaan ye karub, ye kuu Kingkin Karadmo ye inamen meeni kuu yekaad, amborom kuu Kingkin

* **8:15:** Kukuu Aram wengbed *Abba* ande wongkoon.

Karadmombed God ye karadmodan yi dabab kandaib andi dowad God ye inamen dowaken yaambed God yaa komkimaan.

God Yaambed Kumkam Korem Yaa Burudanduwen

28 Kwane, nub nubkaad kumkam korem yaambed kuu Godbed amun amun kerundi dowad ambangkimaan, kane kane God yaa mimyob dowaken keeniwendan yaa. Kukuu ye inamen dowaken ye kerekmen yaambed baandoondan yaa kui.

29 Komoyiibkob, Godbed kurin yirimbed kinoondan nub kuu yembed ye Mingki areb keri dowad ben andokbe wuroon. Kwanoon kumbed ye Mingki kuu damana yemoon yi ambang kerok anded.

30 Kwane, ben andokbe wuroondan kuu ye kangkon yi yaa baandoon. Kwane, yembed baandoondan kuu ye kangkon ben ye arinambo arimbed yorokmo kerundoon. Kwane, yembed yorokmo kerundoondan kuu ye kangkon yi yaa nambiri kondoon.

31 Kwane kowe, keyaa keyiib kee nub kuu komombed inande yedmanuub? God kuu nub kerekmen yaa doreen kowe, kanembed nub yaa manmo kere burudande doraneen? Dowan.

32 God kuu ye Mingki anam kuu yeka ma awine amuknindo, aye kowidan yi dingki ari nenkowoon, nub korem bobni yaa burudande bindi dowad. Kwanikob, kuye God kuu Yesu nub yaa kondoon kumbed ari kuu, nub ye kerekmen dobiri dowad kangkon kumkam korem munobmo kondaneenoo? Anamaa, kwananeenaa.

33 Kanembed dabab weng Godbed kinoondan ari kanmananeen? Dowan, God kuu yi yaa ye arinambo arimbed yorokmo kerundi ye karub kowe.

34 Kanembed wengyundi ye dabab Godbed kinoondan yaa kondaneen? Dowan, Yesu Keresu kuu ye kuu bobnoon kumbed ari kuu, ye kuu bobnoon yirimbed nenkoonoone wadkeroon ye karub, ye kuu God ye wiwi angka dorene nub dabab kandaib andi dowad God yaa dakmimaan.

35 Kanembed Keresu ye mimyob dowaken yaa kuu nub bendune andokbaneen? Dababbed dee, yobdoodbed dee, yenbande durud kondimbed dee, mungimbed dee, yiribmaniibbanbed dee, arud ye barangbed dee, aye kowidanbed dee? Dowan kii!

36 Nub kuu God Ye Weng aombed wongkoon keyareb kei,
“God, eb dowadbed nub kuu bobni ye arud aom aron korem kirimonimaub, nub kuu sibi yenbandimaib aom winimaib areb kamendimaib.” andoon.

37 Kumban, kumkam korem kuyaa kuu nub yaa mimyob dowaken keendimaan ye karub yaambed nub kuu korem burudande arimo doruwen.

38 Kedi, ne kuu inamen ongme kangdommo awinaan kuu, bobnimbed o wadkerimbed o engyusbed o awad arewa arewadanbed o kibik yemanbed o amaan ari yemanbed o

39 ambab ari yemanbed o ambab yiri yemanbed o kumkam ongmenaboon ye barang maambed kuu God ye mimyob dowaken nub Yariman Yesu Keresu aom angkeen yaa kuu nub ma ben andokbaanban.

9

God Ye Kini

1 Ne kuu dudainban, Kingkin Karadmombed ne inamen meeni ye kiwaan yaa baamone yedmewoone, Keresu yaambed anam ke yedmaan kei.

2 Ne kuu kubiyiibban darewoowiib kirod womoninban ye durudiib ne niindem aom kandaan.

3-4 Nangkodmia, kubiyiibban keraan amborom kuu ne weng mimodan, Israeldan kui, yi yemoon kuu amonombindo. Meenaan kuu amun kuu

Godbed ne yaa ambemonewe ne Yesu ye kerekmen yaa doriin kuu burudankare domowaneen kumbed yi amonombaniib manok ande meendobaan. Kedi, yi kuu bendune God ye dana meed kerundi ye yumbon kuu yiman, kwane God ye nambiri kuu yiman, kwane Abraham awene yoom amob weng ongmenaboon kuu yiman, kwane amob angko angkoyiib angkon yenayiib kondoon kuu yiman, kwane kurikuri boyambib darewoob ye kurikuri kerekmen kuu yiman, kwane weng kunduk kuu yiman kii.

5 Kwane awo awoya Abraham awene kuu yikanmo, kwane karub ye kerekmen yaambed Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu yikanmo kii. Ye kuu korem burudande arimbed ye God, aron korem korembed yaningko kankoonem! Anam kwanok.

6 Kumban yi kuu Yesu yaa anam andindo kuu God ye weng kuu komboroon andi yemanban. Kedi, kingkin ye kerekmen yaambed Israeldan keriwendan kuu karub ye kerekmen yaambed Israel ye awo awoya ari yaambedmomban.

7 Kwane, karub ye kerekmen yaambed Abraham ye awo ayowa ari kuu yi koremban yenamo kuu kingkin ye kerekmen yaambed Abraham ye dana meed keriwen. Anam kuu kei, God Ye Weng aombed yedme wongkoon, “Aisek ye yobbed kuned kuu eb ayowa ebman keraneen kii.” andoon.

8 Weng angkara kuu kei. Dian angka karubbed dana wanabiib kumbed yi kuu God ye dana meed keroon kii andengkokban, weng kunduk yaambed dana wanabiib kumbed ye dana meed keroon kii andengkandeen.

9 Kowe, weng kunduk kekamune ande wongkoon kei, “Aron kinoon kuyaa ne ikakman mananiin kuu Sera karub dana kuu nendanuun.” andoon.

10 Kumbedmomban, Rebeka yu meed kuu karub dana ayoob dabak yi awodki kuu mimo, nub awo Aisek kui.

11-12 Kuned yi woonindombed God yeka ye inamenmombed kwanok dowad dana mimo kine yu yaa yedmendoon, “Ayi kuu ningki ye kubun yiri ye deme awini ye karub keraneen.” andoon. Kwanandoon yaron kuu dana ayoob kuu amun o arewa ma kamindo kowe, Godbed dana mimo kinoon kuu yekareb baandoon yaambed, yi komo ambangkiwen yaambedban.

13 God Ye Weng aombed yedme wongkoon kuu kekamune keroon kei, “Yekob kuu mimyob dowaken keendaan kumban Isau kuu odkeneb darewoob kere akmendandaan.” andoon.

14 Ningki Yekob yoom ayi Isau yoom yi dowad Godbed kwanandoon kowe, nub kuu komo andanuub, “God ye inamen kuu yorokmomban.” andanuuwoo? Dowan kii!

15 Kedi, Moses yaa kekamune yedmenoon,

“Ne mimyob keende kakman are nonondandi kuu kane ye yaa keendaan
kuyaa kumbedmo,
kwane ne mimyob keendi kuu kane ye yaa keendaan kuyaa
kumbedmo.” andoon.

16 Kwani kowe, Godbed nimakarub kini kuu karub ye inamen awine kandi yaambed o karub ye kami yaambed angkumonimban, God yeka ye mimyob keende kakman are nonondandi yaambed kii.

17 Kedi, God Ye Weng Karadmo aombed king Fero yaa kekamune yedme wongkoon, “Nembed nen ari kowaan ye dowad kuu kei, eb yaambed ne aromkono ben korokbi dowadiib, ne aningko kuu ben okad yimin yimin korem yaa ben dakmi dowad kii.” andoon.

18 Kwanikob, God kuu kane yaa mimyob keende kakman are nonondandi kuu dowakeniib kerunaneen kuyaamo kwananeen, kwane kane ye niindem aom kuu kamkono kerok andi kuu dowakeniib kerunaneen kuyaamo kwananeen.

19 Yiib kuyaom kuu karub maambed ne yaa yedmewaneen, “Karub kuu
God ye meeni dowaken ongmoon kuyaa kuu ma wune kankorarindeban
kowe, komande God kuu nub yaa kuu ambarakmiwen kii ande kadwondi-
maan?” andaneen.
20 Kumban eb kuu kanekob God ye weng bidkone inande dakmaneeb?
Yiminbanoo! Eb kuu Godbed ongme kowoon kumbed ye yaa yedmaneeb,
“Komande kekamune ongmewewen kee?” andaneeb kuu yiminoo? Dowan.
21 Meneki awene okad nunungbed ongmi ye karub kuu ye dowaken
yaambed okad nunung kumundin mimo agoon kumbed yena kuu orokbon
darewoob aronki arimo dini yeman, yena kuu iriwamub be nongkobe be
kiranmi yeman ongmenabaneen kuu yimin kuda.
22 Ma, Godbed ye arud darewoob ambarakmidan yaayiib ye
aromkonoyiib korokbandameen kumban, arud darewoob kerundoondan
monmari dowad nekwoon kuyaa kuu yodbirimban ema darewoobbed
meedme doreen kii.
23 Ma, kwanoon kuu ye nambiri ye amun amun yemoon kuu mimyob
keende kakman are nonondandidan yaa kaadkerime ande korokbi dowad
kii. Yi kuu nambiri kandi dowad kurinbed nekwoon ye karuwa nimaya.
24 Kukuu nub kii, yembed baande kinoondan, Yuudan yaambedmomban
ambibkin koremdan yaambed kwangkon baande kinoon kui.
25 God Ye Weng buk Hosea aombed kekamune yedme wongkoon,
“Ne karuwa nimaya andindodan, Yuudanban kui, yi kuu nembed ne karuwa
nimaya ande baandaniin,
kwane ne mimyob dowaken keendindo ye wonong kuu nembed ne mimyob
dowaken keendaan ye wonong ande baandaniin.”
26 “Kwane, ‘Yiib kuu ne karuwa nimayamban.’ ande yedmoon ye yumbon
arimbed
yi kuu ‘Wad doreen ye God ye dana meed.’ ande yedmaneen.”
27 Aisaiyambed Israeldan yi dowad baande yedmoon,
“Israeldan kuu miin yemoon kere karamok kebed yaa kubuk mimim be
kimingki areb keraniib kumban,
yi koremban mimimmo kuu bobni yaa burudande bindaneen.
28 Amborom kuu Yarimanbed okad yimin yimin korem yaa wene
yi ambarakmi yaa kirodmo wengyundi ye dabab konde yenbande
dowan keraneen kowe.” andoon.
29 Aisaiyambed anukbed Israeldan yi dowad yedmoon kekamune,
“Aromkonomo Ye Yarimanbed nub yenbandi yaa korondindo karen,
Sodomiib Gomorayiib areb keruwen karen.” andoon.

Komande Israeldan Anam Andindo?

30 Kowe, nub kuu komo andanuub? Ke andanuub kei. Yuudanban kuu
nubka nub aromkonombed God yaa yorokmo doberem andindo kumban,
yi anam andimbed God ye kerekmen yaa ben yorokmo kerundoon.
31 Kumban Yuudan kuu nubka nub aromkonombed amowiib awine
yorokmo doberem andiwen kumban, yorokmo kerindo.
32 Komoyiibkob? Kuyaa kuu yi kuu amob awine yorokmo doberem
andiwen kuu yi anam andi yaambedban ambangki yaambed kowe. Yi kuu
Yesu yaa anam andindo kowe, yi dowad kiwaan yiri boknandi bot keroon ye
karub Yesu kuyaambed yi kuu boknandiwen.
33 God Ye Weng aombed kekamune yedme wongkoon,
“Kedi, Saiyon aom kuu bot areb karub nenkowaan kumbed nimakarub yi
boknandimbon keroon.
Kukuu dumnad areb kumbed manmo kerimaib.

Kwane, kane kane kuu kuye karub yaa anam andaniib kuu yi anam andi kuu idiibmo keraneen." andoon.

10

1 Angkodmia, Yuudan yi dowad ne niindem aom dowaken anamiib God yaa kurikuriyiib kuu anam andibka bobni yaa burudande bindok andid.
2 Yi dowad ke dakme korokbaan kei, yi kuu nindorok darewoobbed God yaa doriib kii, kumban God yaa kaadkeri ye kerekmen yaambedban.
3 Kwane, yi kuu God yaambed ben yorokmo kerundi kuu yi koron kumbed, yika yikareb yorokmo inamen ongme kowem ande onmiwen. Kowe, yi kuu yika kankubune God ye yorokmo kerundi ye dabderem yiri dobirindo keriwen.
4 Kwane, yorokmo keri dowad Moses ye amob awine yimin dowan keri ye karub kuu Yesu Keresu kowe, anam andiwendan korem kuu yorokmo kerundoon.

Bobni Yaa Burudande Bindi

5 Mosesbed amob yaambed yorokmo dobirime andi ye kiwaan kuu kamune andangke yedmoon, "Karub kuu amob ye inamen kee awine ambangkaneen kuu keyaambed dobaraneen." andoon.
6 Kumban anam andi yaambed yorokmo keriwendan kuu kwamune yedmimaib, "Eb niindem aombed kekamune dakmaab, 'Keresu nub bindok ande nen yiri kamini dowad Ewen ari daananiin.' andaab.
7 O kekamune dakmaab, 'Keresu nub bindok ande dukne dangkoro dobirimbon yirimbed ari nen kamini dowad kuyaa kawananiin.' andaab." kwane andimaib.
8 Kumban komo andanuub? God Ye Weng ke dakmem kei, "God ye weng kuu ambabban yiib dia. Kuye weng dakmaniib kuu yimin, kuye weng yaa meenaniib kuu yimin." andem. Kukuu anam andi ye weng nubbed kanyare daandimaub. Weng kuu kei.
9 Ebka eb mongkodkono daande kamune yedmaneeb, "Yesu kuu Yariman kii." ande eb niindem aombed anam Godbed bobnoon yirimbed nenkoonoon andaneeb kuu, eb kuu bobni yaa burudande nendaneen.
10 Kedi, yiib niindem aom kumbed anam andiiwe yorokmo kerundoon, kwane yiib mongkodkono kumbed "Yesu kuu Yariman kii." ande yedmiiwe bobni yaa burudande bindoon kii.
11 God Ye Weng Karadmo aombed kekamune yedme wongkoon, "Kane kane ye yaa anam andaniib kuu karak bobnaibban, bobni yaa burudande bindaneen kowe." andoon.
12 Kedi, Yuudan o Yuudanban ma kimyen keraanban, yi ayoob kuu yi Yariman kuu mimo, ye kuu nimakarub korem yi Yariman, kwane ye kuu kane kane yi kuu ye yaa baandimaibdan korem kuu yiminmo amun kerundimaan.
13 Amborom kuu God Ye Weng aombed kekamune yedme wongkoon, "Kane kanembed Yariman yaningko yaa baandaniib kuu yi korem kuu bobni yaa burudande bindaneen." andoon.
14 Kwane, komarewa kere yi kane kane God yaa anam andindo kumbed ye yaa baandaniib? Dowan, anam andaniib kumbed ye yaa baandaniib. Kwane, komarewa kere God ye weng ma wengambirindo kumbed ye yaa anam andaniib? Dowan, wengambaraniib kumbed anam andaniib. Kwane, komarewa kere karub maambed yiyiib yaa wene God ye weng daandindo kumbed God ye weng wengambaraniib? Dowan, karub maambed wene daandaneen kumbed wengambaraniib.

15 Kwane, komarewa kere yi yaa God ye weng kanwene daandaniib,
kukuu yena ben nongkoboone yiyiib yaa winiwen kumbed kii. God Ye
Weng aombed yedme wongkoon kwamunemo, “Kane kane weng amun
kanminiwen kuu amun yeman kii!” andoon.
16 Kumban Yuudan yi koremban yenamo weng amun awine kandiwen.
Kedi, Aisaiyambed kekamune yedmoon, “Yariman, kanembed nub weng
kuu ma awine kandoon? Dowan!” andoon.
17 Kwani kowe, anam andi kuu weng wengambiri yaambed minimaan.
Kwane, wengambiri kuu Yesu ye weng kanwene daandi yaambed mini-
maan.
18 Kumban nembed kaamonaan kuu, “Yuudan keyiib kee wengam-
birindoyoo?” andaan. Anam kuu wengambiriwen kuda. God Ye Weng
aombed kekamune yedme wongkoon,
“Godbed komo kamenaboon ye weng kanyariiwe okad korem yaa wene-
boon,
kuye weng kuu okad yimin yimin yaa derenkoroon.” andoon.
19 Nembed ikakman angkon kaamonaan, “Yuudan kuu weng kee id
kandindoyoo?” andaan. Weng ibduruk kee, Godbed Yuudan yaa yedmoon,
Moses yaambed,
“Nembed yiib kuu ongmendaniina, ambibkin mimo kerindodan ne yaa
anam andaniib kumbed
yiib kuu yi yaa wungkandaniib,
yiib kuu ongmendaniina, kaadkere kandindo ye ambibkindan yemoon ne
yaa anam andaniib kumbed
yiib kuu yi yaa norin wandaniib kii.” andoon.
20 Weng maa kee, Godbed Aisaiya yaa weng kee konoone arudkonomo
yedmoon,
“Ne ande onme kereknokbandan kumbed wedmewiwen,
ne ande kaamonindodan kuyaa kuu mene angkadaraan kii.” andoon.
21 Weng maa kee, Godbed Yuudan yi dowad kekamune yedmoon,
“Amkimo kaimbed mene miriknoon kuu neyiib yaa minime ande dingki
yiraan,
wabkad kere bot korok keriwendan yaa.” andoon.

11

Yuudan Yemoonban Kinoon

1 Kwane, nembed kaamonaan. Ye kinoondan, Yuudan kui, yi kuu Godbed
wunekarundoonoo? Dowan kii! Kedi, neka ne kuu Israelman, ne awo kuu
Abraham yaambed doraan, kwane ne amyenimbon kuu Benjamin kui.
2 God kuu yembed andowoon yirimbed yekaadkerundoon ye karuwa
nimaya kuu ma wunekarundindo. God Ye Weng Karadmo aombed Elaidya
ye dowad yedme wongkoon kuu yiibkaad kuda. Elaidyambed Israeldan yaa
ambemendok ande God yaa kekamune yedmoon,
3 “Yariman, yi kumbed eb profesidan yeene nongkobenib eb yaa munob
kabdi yeman kabdimaib ye bot wuubimbon kuu monmariwen kii. Eb yaa
anam andiwendan kuyaom kuu ne kirimo nembedmo wad doriin kumban,
ne kangkon neem ande kamiib kii.” andoon.
4 Kumban Godbed komo inande yedmenoon? Kekamune yedmoon, “Ne
kuu karub 7,000iib kuruwak god yaningko Baal yaa bumangkindo kuu neka
ne dowad kuu amukmo ben nongkobaan.” andoon.
5 Kwane areb kuu kibik keye aron aom kuu Yuudan yemoonban kuu God
ye kabamoon kondoon ye mimyob dowakenbed ben kinoon.

6 Kukuu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambed kowe, yika
komo komo ambangki yaambedban. Yika komo komo ambangki yaambed
kinoon karen, ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu idiibban
karen.
7 Komo keroon kuu kei. Israeldanbed yorokmo kerundi ye kiwaan yaa
nindorokiibbed onmembere kerekniwen kuu akmindo keriwen, kumban
Godbed kinoondan kuu kandiwen. Kwane, Israeldan yena kuu yi niindem
aom kuu kamkono kerundoon.
8 Kukuu Yuudan yi dowad God Ye Weng aombed wongkoon kekamune,
“Godbed yi yaa meenindeban keri ye kingkin kondene,
kerekne id kandindeban ye indowiib
wengambere id kandindeban ye kerendemiib bangkandoon, mene
kibikei.” andoon.
9 Kwane, Dewidbed yedmoon,
“Yi animbon kuu kawaadnong areb warab areb kerok,
kukuu yi boknandimbon kere ukum kondi yeman kerok.
10 Yi indob kwangkon kumun keroko wedme kereknokban kerime,
kwane dabab kandiwen kumbed yi angkurom kuu ben nikboon aron
korem kii.” andoon.
11 Ne ikakman kaamonaan. Yuudan boknandiwen kuu no kombiri yeman
ikakman dembaibbanoo? Dowan, ikakman dembaniib kii! Kuned, yi kuu
ambarakmiwen kumbed bobni yaa burudande bindi yeman kuu Yuudan-
ban yaa monoon, kukuu Yuudanban yi komo kandiwen yaa Yuudanbed
wungkande amonombe anam andi ye dowad.
12 Kwane, Yuudan ambarakmiwen kumbed okad yiridan yi dowad amun
kerundi miin dareb dareb nekwoon. Kukuu Yuudan Yesu yaa anam andindo
kowe yi awiniwen yeman kuu yi yaa kanbiknoon kumbed Yuudanban yi
dowad amun kerundi miin dareb dareb nekwoon. Kumban kinoon ye
Yuudan korem kuu anam andaniib kuu, amun kerundi yi yaa menebaneen
kuu darewoob arimbed keraneen, Yuudanban yiman arebban.
13 Kumban, ne kuu Yuudanban yiib yaa daandiin. Ne kuu Yuudanban yi
dowad apaso doriin kowe, ne yaambed Godbed Yuudanban kuyaom komo
ambangkoon ye weng kuu Yuudan yaa dakmenmo yaraan.
14 Kwanaan kuu Yuudan yi yena kuu wengambere wungkandekoriwe
anam andibka Godbed yi kuu bobni yaa burudande bindok andid.
15 Kedi, Yuudan kuu Yesu yaa wunekaruniwen kumbed Yesu ye weng
kuu okad yiridan yaa wenebe God yaa kunum keri yeman kandiwen kowe,
Yuudan kuu ye yaa anam andaniib kuu bobni yaa ben nongkobe wadkeri
kondi yeman kandaniib, kumbedmo.
16 Kwane, wiit ibduruk wande flawa ongme God yaa munob koni ye-
man konimaib ye barad kuu karadmo keraneen kuu, flawa kumundinmo
kangkon kuu karadmo kii. Kwane, at yumburum kuu karadmo keraneen
kuu, kuye at nondong kangkon kuu karadmo kii.
17 Kuruwak weng kei. Mongkobon aombed oonoon ye olif at ye nondong
yena kuu ben doomberekore, yiib Yuudanban, yiib kuu dura ye olif at ye
nondong, yiib kuu ben mongkobon at kad wande yoboone mongkobon
at ye nondong kuyoom doriib kumbed yiib kuu kibikee mongkobon at ye
yumburum yaambed ambod ane kaine doriib.
18 Kowe, mongkobon at ye nondong ben doomboroon kuyaa
kerengkandaib. Kerengkan keribka weng keyaa meenime. Yiibbed
yumburum yiri kuu dukmonindo, yumburumbed yiib kuu dukmonendoon
kii.

19 Kumban yiib kuu kamune yedmaniiwoo, “Mongkobon at ye nondong
kuu ben doomboroon kumbed nub kuu ben at kad wande yoboon kui.”
andaniiwoo?
20 Keyiib kee anam kumban, yi anam andindo kumbed ben doomboroon
kii, yiib anam andiwen kumbed kuye yumbon kerundoon yiib yaa. Kowe,
kerengkanbed kame dobaraib, unimbed kame dobirime.
21 Amborom kuu Godbed keye at ye nondong anam yi ambarakmi yaa
mimyob kowindo kowe, yiib ambarakmi yaa kangkon mimyob kowaanban.
22 Kwani kowe, God ye awandiyiib ye kamkonombed dobiriyiib kuyaa
ongme meenime. Kombiriwendan yaa kuu kamkonomo kerundoon, kum-
ban yiib yaa kuu awandi ye inamen kondoon. Kedi, yiib kuu ye awandi ye
inamen aombed doberembaraniib kumbed yiib yaa kwananeen. Kumban,
yiib kuu kwanaibban keraniib kuu yiib kangkon ben daadmaneen kii.
23 Kwane, Yuudan kuu anam andiyiibban kuye kiwaan doriib yaa koronde
anam andaniib kuu, Godbed yi ben ikakman at kad wande yobendaneen,
amborom kuu Godbed ben ikakman at kad wande yobendi kuu yimin kowe.
24 Yiib kuu Yuudanban yi dobiri arewa yaambed benmene Yuudan yaa
Godbed amun kerundoon yaa bendaboknoon kumban, ye meeni darewoob
kuu Yuudan anam andaniib kuu kirodmo yi yaa amun kerundoon yaa
ikakman bendaboknaneen kuda!

God Ye Mimyob Keende Kakman Are Nonondandi

25 Angkodmia, araben Yuudan kamkono ongmendoon kuye weng bi-
knoon kuyaa yiib koron keri kuu ne dowakenban. Kowe yiib kuu kerengkan
keraib andi dowad yiib yaa yedmandamaan ye weng kuu kei. Yuudan yena
yi niindem aom kamkono ongmendoon kuu Yuudanban kinoon korem God
yaa miniwedned.
26 Kwananeen kuu Yuudan korem kuu anam andaniiwe bobni yaa buru-
dande bindaneen. God Ye Weng aombed yedme wongkoon kwamunemo,
“Ben burudande obon kerundi ye karub kuu Saiyon angkambed mananeen,
ye kuu Godiibban ande dobiri ye inamen kuu Yekob ye awoya yi
niindem aom angkeen kuu are dowan keraneen.
27 Yi inamen arewa are korari ye weng kuu yi yoom ne yoom amob ong-
manuub,
yi ambarakmi are dowan keraniin yaron arimbed.” andoon.
28 God ye weng amun ye kerekmen yaambed Yuudan kuu yiib dowad God
yaa bondan keriwen. Kumban Godbed kini ye kerekmen yaambed yi kuu
Abraham awene yi dowad mimyob dowaken kerundoon.
29 Amborom kuu God ye munob kondi yemaniib yembed baande kiniyiib
kuu ma andokbe domokbaanban kowe.
30 Anuk yiri kuu yiib kuu God yaa wabkad keriwendan. Kumban kibikee
Yuudan wabkad keriwen kumbed yiib kuu God ye mimyob keende kakman
are nonondandi kuu kandiwen.
31 Kwamune areb kuu kibikee Yuudan yi kangkon God yaa wabkad keri-
wendan kumban, yiib yaa Godbed mimyob keende kakman are nonondan-
doon kumbed, yi kuu God ye mimyob keende kakman are nonondandi kuu
kandaniib kii.
32 Amborom kuu Godbed nimakarub korem kuu wabkad inamen dab-
derem yiri ben nongkoboon, yi korem yaa mimyob keende kakman are
nonondandi dowadbed.

God Yaningko Kankooni

33 God ye meeni kangdomiib ye kaadkeriyiib ye amun amun yemoon kuu
darewoob arimo kii!

Ye wengyundi kuu karubbed ma andangkindeban,
kwane ye meeni ye kiwaan kuu karubbed ma onme wedmindeban kii!
34 “Kanembed Yariman ye inamen kabaki kuu yekaadkeroon?
O kanembed Yariman yaa ongkandi ye karub keroon?”
35 “Kanembed God yaa kumkam maa konoon kumbed,
inewe andi kuu yimin keroon?”
36 Kedi, kumkam korem kuu yembed ongmenaboon, kukuu ye yaambed wonekmoon, kukuu ye aningko kankoonaniib kii.
Ye yaa nambiri kerok, aron korem korem! Anam kwanok.

12

Yiib Inamen Koremiib Yesu Ye Yoman Winime

1 Kwani kowe, angkodmia, nangkande yedmaan kuu, Godbed yiib yaa mimyob keende kakman are nonondandoon kowe, munob koni yeman God yaa konemoon areb yiib ida yona dingkia kuu God yaa bangkanibko yembed korok kere oonok, yiib wad doriib kumaombed. Kwane, yiib kuu karadmo keraniiwe Godbed kubi dowaken kerundaneen. Kukuu kwamunembed kurikuri dowad God ye deme yaa kowe ambangke yimin keri yeman.

2 Okad yiri ye inamen yaa daboknenwaib, korondibko Godbed yiib inamen meeni kuu yeweb ongmene ben yeka mamaa kerundok. Ke kwamune kerundaneen kumbed andangke wedme God ye meeni dowaken kuu amunmo yorokmo ande yedmaniib. Kedi, God ye meeni dowaken kuu amun amuniib kubi yemaniib demkoronmoyiib kui.

3 Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keewoon yaambed yiib korem yaa ke yedmaan kei. Godbed yiib yaa inamen kondoon kuyaamo dobirime, kuyaa burudande nubbedmo ari yimin ande kankoonaib. Godbed yiib yaa kondoon anam andi ye dabab wari ye kerekmen yaambed inamen yorokmoyiibbed yiibka yiibmeren yaa darobe andangke meenime.

4 Karub kuu ye id mimo kumban kurub barad yemoon. Kwane kurub barad yemoon kuu deme maa maa awine kandimaib kwamune areb kuu,

5 nub kuu yemoon kumban Keresu yaambed ye id mimo keruwen, kwane nub kuu neman neman ibonmo keruwen.

6 Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken nub yaa keendoon ye kerekmen yaambed nub kuu munobmo bangkandoon ye deme ambangki ye aromkono maa maa awingkaub. Kane yaa profesi deme munob konoon kuu, ye anam andi ye dabab wari ye kerekmen yaambed kwane profesi weng dakmok.

7 Kane yaa dikon deme munob konoon kuu kwane ambangkok. Kane yaa kedmengkandi deme munob konoon kuu kwane kedmengkandok.

8 Kane yaa kuu yena yaa kube ongkandi deme munob konoon kuu kwane kube ongkandok. Kane yaa kuu yena yaa komo dowan keroon awandi deme munob konoon kuu embeng embengban koowad koowadmo kwane awandok. Kane yaa kuu korok kere ooni deme munob konoon kuu ma korondiyiibban kwane oonok. Kane yaa kuu mimyob keende kakman are nonondandi deme munob konoon kuu kubi dowakeniibbed kwane kamok.

Mimyob Dowaken Keendi

9 Yiib mimyob dowaken keendi kuu ma aadikmiyiibban kerok. Arewa kami ye barang yaa kuu miin dowakeniibban kerime, kwane amun kami ye barang yaa kuu amuknime.

10 Ambang oni daman areb ye mimyob dowakenbed marin marin
keenoon keenoon kamime. Yiibka yiibmeren oonimaib kuu burudande
aningko kankoonoon aningko kankoonoon kamime.
11 Yariman Yesu ye deme nindorokiibbed ambangkimaib kuyaa kuu ma
korondaib, yiib inamen korembed no kwane ambangkime.
12 Yiib kuu Godbed kwananeen ande meedmi yaambed kubime. Du-
rud yewed meneboon kuyaa kuu yodbirimban emambed doberembirime.
Kurikuri kamimaib kuyaa kuu ma korondaib, no kwane kamembirime.
13 God ye karuwa nimaya kane kane yi animana yiribmana komo komo
dowan keroondan kuyaa yiib kumkam kwanayiib kuu numbirime. Kane
kane minibka angkodmendimamime.
14 Yiib yaa durud yewed konde yenbandidan yaa amun kerundime. Yi yaa
weng arewambed ambemonde arewa kerundaib, kwane amun kerundime.
15 Kane kane kubibka yiiwiib kubime. Kane kane bob yuudi ameng
kamibka yiiwiib yuudi ameng kamime.
16 Yena yoom kuu ibonmo aungaungbed dobirime. Kerengkan keraib,
aningkoyiibbandan yaa daboknem ande dowakeniib kerime. Nembedmo
meeni kangdomman keraan andaab.
17 Karub maambed eb yaa arewa kamebdoka, nemaniib inande arewa
kamenaab. Nimakarub korembed eb kuu amun ambangkeeb kii ande
kadwobdaniib ye kiwaanbed ongme awine kwane ambangke.
18 Eb dobiri yaambed nimakarub korem yoom yewenubmo dobiriyiib
kuu yimin keroonka, kwame kuyaambed angkumone yi yoom yewenubmo
dobere.
19 Angkodmia, angkon neman bon kingkaib, korondibko Godbed kuye bon
kuu ambangkok. Amborom kuu God Ye Weng aombed kekamune yedme
wongkoon, “Yarimanbed yedmoon, ‘Arudbed bon kuu neman inendaniin,
nembed kakman kondaniin kii.’ ” andoon.
20 Kuned kuu God Ye Weng aombed kekamune yedme wongkoon,
“Eb bonman kuu mungi keroka, animan konebko anok.
Kwane, ok moom bobnoka ok konebko anok.
Kwananeeb kuu amoyidkob ye korok ari nongkobaneeb.”* andoon kowe,
yiib kuu kwamime.
21 Ke korondaiwa kwamunaan kuu arewambed dorondare dabunaan
andid, kumban arewa kuu amun kamimbed dorondare dabune.

13

Korok Korok Yi Weng Awinimo

1 Nimakarub korem kuu gapman korok korok yaamo wengambere am-
bangkime, amborom kuu korok korok deme ye aromkono kuu karub
maambed awinindo, Godbed ongmoon kumbedmo. Korok korok deme ye
aromkono kuu God ye dowakenbed ongmoon.
2 Kwana kowe, kane kuu korok korok deme ye aromkono yaa wunekiran-
maneen kuu Godbed ongmoon yaa wunekiranmaneen kii. Kwane kama-
neendan kuu yika yimeren wengyundi ye dabab kanmananiib kii.
3 Kedi, korok korok kuu amun awinimaibdan yaamban, abdon kamimaib-
dan yaa ambarakmi ye dabab kondi yaa unime ande yedmimaib. Korok yaa
uni korem kuu korondandamiiwoo? Kwani kowe, amun amunmo kamime.
Kwananiib kuu yembed yiib dowad nimakarub amun andaneen.

* **12:20:** “amoyidkob ye korok ari nongkobi” ye weng id angkara kuu karak kondi.

4 Amborom kuu ye kuu God ye dememan yiib yaa amun amun kamendi
dowad deme awinoon kowe. Kumban yiib kuu abdon kamaniib kaned kuu
ye yaa unime, amborom kuu yembed dabab kondi ye aromkono awinoon
kuu anam kowe. Ye kuu God ye dememan, kwane Godbed ye arud konoona
ambarakmidan yaa ukum kondimaan.
5 Ke kwamunekob, korok korok yi weng kuu wengambere awine kandime,
kumbedmo yimin. Ukum menebandameen dee andimomban, yiib niindem
aom kuu amunmo angkimborok andi yeman.
6 Kuye inamen kumbed yiib kuu tak od kuu kowimaib, amborom kuu
korok korok kuu God ye demedan, kwane yi kuu aron womoniyiibban
oonimaib.
7 Yiib kuu karub korem kane kane yaa dungkum kamiwen kuu in-
gkandime. Tak od kowi yaron keroonka, tak od kuu kowime. Gapman fii
kowi yaron keroonka, gapman fii kowime. Yedin kan kiringkono kowi yaron
keroonka, kwane kowime. Aningko kankooni yaron keroonka, kwane
kowime.

Nub Yariman Yesu Ye Kerekmen Yaambed Dobirime

8 Yiib kuu mimyob dowaken neman keendoon keendoon kamime. Kukuu
yiib dungkum areb, God yaa ine kowi yeman. Kuye dungkum kuu angkim-
baraneen, dowan keraanban. Kedi, kanembed yena yaa mimyob dowaken
keendimaan kumbed Moses ye amob kuu anam id keroon.
9 Keye amob kee, “Nenem kamaib, kumka kuman ayaib, yid baib, yena
yi yiribman nembed kanda ande kamaib.” kuyiib amob yena koremiib
kuu bendabokne korem arimbed dabune yedmoon ye amob kukei, “Ebka
ebmeren mimyob dowaken kowimaab areb, eb dia doriibdan yaa mimyob
dowaken keende.”
10 Mimyob keendimaan ye karub kuu ye dia doriibdan yaa abdon kamen-
daanban. Kowe, mimyob dowaken keendi kuu Moses ye amob korem yi
anam id keri yeman.
11 Kibikee aron kuu yiibkaadkeriwen kowe keyiib kee kamime, yiib unuk
dangemoon areb kere amun amun kamindeban yirimbed yaro dembe
amun amun kamime andi yaron kereen kii. Amborom kuu yiiwa nuwa
bobni yaa burudande bindi yaron kuu nub ibduruk anam anduwen areb-
ban, kuye aron kuu dia doreen kowe.
12 Kumun amnoom kuu dowan kere wenuun, awawini kerandamuun kii.
Kowe, nub kuu amnoom kumun ye kami kuu ben yangmad kerenub, kwane
aronki ye ana nangmi ye yiribman ben deebem.
13 Nub dobiri kuu aronkimbed kabangme dobirimaib areb kerem. Ok
arewa ano animan duudkab kiom anengkanao kamaib, ok arewa ane
awarak bobnembaraib, nenem kamaib, anon dowomkim yaa doberemoon
areb ye inamen kamaib, wengbaraib, wungkandaib kui.
14 Kumban Yariman Yesu Keresumbed kan derenime. Kwane, id ye
dowaken kuu ma awine kamaib, kuyaa meeni maa ongmaib.

14

Anam Andi Wuuddaniib Anam Andi Kangdomdaniib

1 Anam andi wuudman kuu yiib kumaom nen daboknime, kumban yem-
bed komo komo meenoon yaa wengbiri ye dowadban.
2 Karub maa ye anam andi yaambed animan korem nembed ani kuu yimin
andimaan, kumban anam andi wuudman kuu dingkan yom kuu dudi god
yaa ani mengkandiwen kowe anainban andimaan.

3 Animan korem animaibdan kuu dudi god yaa ani mengkandi ye yom animokbandan benkubunaib. Kwane, dudi god yaa ani mengkandi ye yom animokbandan kuu animan korem animaibdan yaa ambarakmiib kii ande meenaib, amborom kuu kwane animaibdan yaa kuu Godbed ne karuwa nimaya andoon kowe.

4 Yiib kanekob karub maa ye dememan yaa kuu wengyundandamiib? Kuye karub kuu yeka yarimanbed yiminmo doberewen o yiminban komberewen andi yeman. Kwane, ye kuu yiminmo dobaraneen, amborom kuu Yariman Yesumbed yiminmo ongmaneene kwane dobaraneen kowe.

5 Karub maambed meenimaan kuu aron maa maa kuu aron yena yaa burudande God yaa kurikuri darewoob keri yeman andimaan. Kwane, karub maambed meenimaan kuu aron korem kuu ibonmo andimaan. Kuye karub mimim kuu yika yi meeni inamen aombed yika yi meeni yaa kangdom kerime.

6 Aron maa kuu God yaa kurikuri dowad aron yena yaa burudandoon ande meenimaan ye karub kuu Yariman Yesu yaningko kankooni dowad kwanimaan. Kwane, dingkan yom animameen ye karub kuu Yariman Yesu yaningko kankooni dowad kwanimaan, amborom kuu God yaa eso ande animameen kowe. Kwane, dingkan yom animokban ye karub kuu Yariman Yesu yaningko kankooni dowad anokban kere ye yaa eso andimaan.

7 Kedi, nub kumaom kuu karub mim kuu yeka ye dowadmo ma dobaraanban. Kwane, nub kumaom kuu karub mim kuu yeka ye dowadmo ma bobnaanban.

8 Kowe, wad dobaranuub kuu Yariman Yesu yaningko kankooni dowad dobaranuub. Kwane, duknanuub kuu Yariman Yesu yaningko kankooni dowad duknanuub. Kwanikob, wad dobaranuub o bobnanuub kuu nub kuu Yariman Yesu ye karuwa nimaya keruwen.

9 Kuye dowadbed Yesu Keresu kuu bobnekore ikakman wadkeroon kowe, ye kuu dukniwendaniib wad doriibdaniib yi kangkoman keroon.

10 Kumban komande ogoodmo eb kuristen angkodmi yaa ambarakmeeb ande meeneeb? Komande ogoodmo eb kuristen angkodmi kankubuneeb? Kedi, nub korem kuu God ye wengyundimbon ari dobaranuub kii.

11 God Ye Weng aombed kekamune yedme wongkoon,

“Yarimanbed yedmoon, ‘Nembed doriin kuu anam keroon kwamune areb
kuu,
nimakarub korem kuu mene ne arinambo arimbed bumangkenib,
eb kuu God kii ande yedmewaniib.’ ” andoon.

12 Kwani kowe, nub korem mimim kuu yeka yeka nubbed komo awine kande ambangkuwen kuu God yaa dakmanuub kii.

13 Kwani kowe, ogoodmo wengyundanoon wengyundanoon kamuub kuyaa kwane koronde deerewandem. Kwane, yiib kuristen angkodmia yi anam andi kiwaan yaa boknandimbon o kiwaan kebeni yeman ongmene kowaub ande inamen andangke ongmime.

14 Ne kuu Yariman Yesu yaambed kaadkere inamen ongme kangdommo awinaan kuu kei. Animan korem ani kuu yimin, animan maa kuu Godiib yaa wini ye kiwaan kebeni yemanban. Kumban kanembed kuu animanban Godiib yaa wini ye kiwaan kebeni yeman andoka, korondibko yembedmo kwane kamok, amborom kuu ye yaa kuu amob kowe.

15 Kwane, yiib animan ananiib kumbed yiib kuristen angkodmi wedmekore ananiin kuu God yaa ambarakmaniin ande kubiyiibban keraneen kuu, yiib kuu mimyob dowaken yaambed kamokban keraniib. Yesu Keresumbed ye dowad bobnoon ye kuristen angkodmi kee yiib komo animaib yaambed yi anam andi kuu nen monmaraib.

16 Kwanikob, yiibbed Keresu yaambed okad yiri ye amowamob yaa
obonmo kerenib doriib kumbed yiib kuristen angkodmia benkubunaib,
benkubunaniib kuu anam andindodanbed yiib kuu inamen arewadan an-
daniib.
17 Kedi, God ye oonimbon kuu animan ani o ok ani keye kerekmen
yaambedban. Kukei, Kingkin Karadmo ye aromkono yaambed yorokmo
dobiriyiib yewenubmo dobiriyiib kubiyiib kui.
18 Amborom kuu keye kiwaan yaambed kane kane Keresu ye deme
awine kande ambangkaniib kuu, yi dowad Godbed kubaneene nimakarub
yenambed yi kuu amun kii andendaniib kowe.
19 Kwani kowe, kiwaan korem yaambed yena yoom yewenubmo dobiri
ye kiwaan ongmem. Kwane, kiwaan korem yaambed yiib anam andi
darewoob keri dowad marin marin ambib areb yenbenmo daanemoon areb
kerem.
20 Animan yaa wengbiri dowadbed Godbed yi anam andi ongmoon kuu
monmaraib. Animan korem ani kuu yimin, animan maa maa kuu Godiib
yaa wini ye kiwaan ma kebenaanban, kumban karub kanembed animan
maa ananeen kumbed ye kuristen angkodmi maa wedme boknande kom-
baraneen kuu arewa, animan aneen ye karub ye ambarakmi yeman.
21 Kwani kowe, yiib kuristen angkodmi wedme boknande kombiri yeman,
dingkan yom ani o wain ok ani o komo komo kwamune wedme boknande
kombiri yeman maa maa korem kuyaa kuu korondime, inamen kee amun,
inamen maa arebban.
22 Kowe, komo inamen kuyaa kuu yiibbed inamen amun ande meene
anam andiiwe Godbed ee yimin andoon kumban kuristendan yenambed
awinaubban inamen arewa andimaib kuu, yiibka God ye arinambo
arimbed kuye inamen kuu ben amuknime. Karub kanembed God yaa
meenene inamen amun ande karekmiyiibban kerekore kuye inamen aw-
inoon kumbed ambarakmaan ma andindo kuu Godbed amun kerunoon.
23 Kumban karub kanembed ye karekmi yaambed animan ananeen kuu
ukum koni yeman keraneen, amborom kuu yembed animan aneen kuu ye
anam andi yaambedban kowe. Kwane, inamen korem anam andi yaambed
minindo kuu ambarakmi yeman.

15

Yena Yaa Amun Amun Kamime

1 Nub kane kane anam andi yaa kangdommo doruub kuu anam andi wu-
uddan yaa koromone awandem, nubka nubmeren kubi dowad ambangki ye
inamenmo awinaub.
2 Nub korem kuu nub dia doriibdan yaa amun amun kamende yi anam
andi darewoob keri dowadbed kube awandem.
3 Amborom kuu Keresu kuu yeka yemeren kubi dowad ambangkindo
kowe. Kuyaa kuu yembed God yaa God Ye Weng aombed kekamune yedme
wongkoon, “Damangkandi weng yimbed eb yaa damangkabdiwen kuu ne
yaa monoon kii.” andoon.
4 God Ye Weng Karadmo aombed anukbed wongkanabiwen ye weng ko-
rem kuu nub yaa kedmengkandi dowadbed wongkiwen. Kowe, kuye weng
yaambed ma korondiyiibban kangdommo dobiriyiib God Ye Weng yaambed
kube ongkandiyiib awine kandanuub kumbed Godbed kwananeen ande
meedme dobaranuub.
5 Kwane, yiib kuu Yesu Keresu ye yoman weniib kuu, ma korondiyiibban
kangdommo dobiriyiib kube ongkandiyiib bangkandimaan ye Godbed yiib
yaa yiibkanmo aungaung mimo kere dobiri ye inamen kondok.

6 Kuye inamen awine kandaniib kumbed yiib kuu inamen mimo
mongkodkono mimo kere daboknenib, nub Yariman Yesu Keresu ye Ambe
God yaa nambiri konime anduwed.
7 Kwani kowe, Keresumbed yiib bendabokne nimakarub amun andoon
kwamune areb kuu, yiibka yiibmeren marin marin kandabokne karub
amun andenoon kandabokne karub amun andenoon kamime. Kwananiib
kuu God yaa nambiri konaniib kii.
8 Yesu Keresu kangkon ke kamonoon kii, ye kuu Yuudan yi deme karub
keroon, God ye anam anam dowadbed. Keyiib kee Abraham awene yaa
weng kunduk ongmenaboon kuu anam id kere korokbi dowad Yesumbed
kwanoon.
9 Kwanoon kuu Yuudanban kuu Godbed yi yaa mimyob keende kak-
man are nonondandoon kumbed God yaa nambiri konime anded. Kuye
dowad Dewidbed God Ye Weng aom kekamune yedme wongkoon, Keresu
ye dowad,
"Kwani kowe, Yuudanban kumaom kuu nembed ewaningko kankoonaniin,
kwane eb yaa kurikuri yook wingkaniin." andoon.
10 Angkon ye weng aombed kekamune yedme wongkoon,
"Yuudanban kubime, God ye karuwa nimaya Yuudan yoom." andoon.
11 Angkon ye weng aombed kekamune yedme wongkoon,
"Yuudanban yiib korem, Yariman yaningko kankoonime,
kwane ambibkin koremdan, yaningko kankoonime." andoon.
12 Angkon ye weng aombed Aisaiyambed kekamune yedme wongkoon,
"Yesi* Ye Ambokab Keresu kuu bare dembaneen kii.
Ye mim kumbed daane wene ambibkin korem kuu oonaneen kii.
Yuudanban kuu yembed kwananeen ande meedmaniib." andoon.
13 Kowe, yiib kuu God yaamo angkumone doriib kuu, yembed kwananeen
ande meedmimaib ye Godbed yiib yaa kubiyiib yewenubmo dobiriyiib
bangkandoko yiminmo kerok. Kwananiib kumbed Kingkin Karadmo
yaromkono yaambed Godbed kwananeen ande meedmibka yiminmo kerok
anded.

Poolbed God Ye Deme Awinoon Ye Kerekmen

14 Nangkodmia, inamen ongme kangdommo awinaan kuu kei, yiib aom
kuu amun amunbed yukne derenkoroone, kwane yiib kuu kaadkeri yim-
inmo kerenib, kwane yiib kuu marin kedmengkanoon kedmengkanoon
kami yiminmo keriwen kii.
15 Kumban nembed keye kerek kemaombed yiib yaa arudkonomo
wongkani keendaan. Kuye weng yaa ika monkone yedmendi dowad
kwanaan. Amborom kuu Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken
yaambed deme kawoon kuu,
16 Yuudanban yi dowad Yesu Keresu ye deme awinaan kumbed God dore
nimakarub dore wedyiri dobiridan areb God ye weng baande daandimain
kowe. Kwanimain kumbed Yuudanban kuu Kingkin Karadmombed ben
karadmo kerundoko God yaa koni yeman areb keribko konako ne karuwa
nimaya andok andid.
17 Kwane kowe, ne kuu God ye deme awinaan kumbed Yesu Keresu
yaambed kerengkan kamaan.
18 Ne yaambed Keresu komo ambangkoon kumbedmo dakmimain. Ne
komo dakmaaniib komo ambangkaaniib kuyaambed Yuudanban ben God
yaa wengambere awini kiwaan ari nongkobaan.

* **15:12:** Yesi kuu King Dewid yambe.

19 Kwanaan kuu dud korokbiyiib yeka mamaa ye wedme binangki ye-
maniib Kingkin Karadmo yaromkono yaambed kui. Kowe Yerusalembed
wene Ilirikum kuyaom kuu Keresu ye weng amun kumundinmo kanyare
daandaan.
20 Ne dowaken darewoob kerembirimain kuu kunayambed Keresu kuu
kaadban koron doriib kuyaa kuu, ye weng amun kanwene daanda ande
meendobembirimain kii. Kukuu karub yenambed ma andowe daandindo
yaa nembed ibduruk andowe daanda andi dowad.
21 Inamen ke God Ye Weng aombed yedme wongkoon kei,
“Ye weng daandindodan kuu wedmaniib,
kwane wengambirindodan kuu kaadkeraniib.” andoon.
22 Kuye inamen awinaan kumbed aron yemoon kuu kebenewoone yiib
yaa monokban keraan kii.

Rom Yaa Owod Wini Ye Meeni Nekwoon

23 Kumban, kibikee ambibkin ambibkin keyaom yimin yimin yaa deme
awinekori, kwane yiiwiib yaa mene wedma ande weeb yemoonbed
dowaken darewoob keraan.
24 Kowe, ne inamen kowaan kuu Speen ambibkin yaa dewananiin
kumbed yiiwiib yaa meneni durundaniin manok andid. Kwananiin
kumbed aron yemoonban yiib yoom kube doberekori, yiib kuu ne Speen yaa
weniin kiwaan dowad kuu awawaniiwa wananiin ande meenaan.
25 Kumban kibikee ne kuu Yerusalem yaa deweniin, God ye karadmodan
kuyaa doriib yi awandi dowad.
26 Amborom kuu Masedoniayiib Akaiyayiib kuyaom doriib ye anam
andiwendanbed dowakeniib kerenib, God ye karadmodan Yerusalem aom
doriib kumaom yiribmaniibban keriwendan yi dowad od benib yi yaa
bangkande ande ne dingki ari nongkobiwen.
27 Ke yi inamen dowakenbed kwaniwen. Kwane, anam kuu kuye od
kuu dungkum inendi yeman, amborom kuu Yuudanbed biwen ye kingkin
kerekmen ye amun kerundi yaambed Yuudanban kuyaa numbiriwen kowe,
ikakman Godbed amun kerundoone Yuudanbanbed biwen ye okad kiri ye
yiribman yaambed Yuudan kuyaa numbiri ye dungkum angkeen kii.
28 Kwanikob, od korem kuu Yerusalem yaa benwene bangkandaniine
numbaraniiwe yimin kii ande wedmendaniin kumbed Speen yaa deweneni
kumbed yiib kuu durundaniin.
29 Ne nekaadkeraan, ne yiiwiib yaa mananiin kuu Keresumbed dowak-
eniib kere amun kerundoon kumundinmo yaambed mananiin kii.
30 Angkodmia, nangkande yedmaan kuu, nub Yariman Yesu Keresuyiib
Kingkin Karadmo ye mimyob dowakeniib kuyaambed God yaa ne dowad
ne yoom dabokne ibonmo yobdoodmo kurikuri kamime andid.
31 Kwanibko, Yudea aom doriib ye anam andindodanbed ne neem ande
meendobiib yaa kuu Godbed kebene oonewoko, Yerusalem aom deme
awinaniin kuyaa kuu God ye karadmodanbed ee yimin andime andid.
32 Kwamune keraneen kumbed God ye dowaken yaambed yiwiib yaa
mene durundaniin kuu, kubiyiib mananiine yiiwa neya kuu unuk angke
yaro nindorokiib kowe yaremoon areb dobaranuub.
33 Kowe, yewenubmo dobiri kondi ye God kuu yiib korem yoom ibmo
doborok. Anam kwanok.

16

Nimakarub Mimim Yaa Kubendi Weng

1 Nub kuristen otaak Foebe kuu kei, nembed yu kuu yiib yaa nen korokbendi dowad wongkaan, yu kuu wonong amun, anam andiwendan Sensurea siti aom doriib yi dowad dikon deme awineen.

2 Nembed yiib ke yedmendaan kei, yu kuu Yariman Yesu yaningko yaambed kubende nendime, God ye karadmodan yi inamen yi kerekmen yaambed. Kwane, yu yaa komo dowan keroon kuu yiibbed awandime, amborom kuu yu kuu nimakarub yemoon yaa awandi darewoob kondeen kowe, ne yaa kangkon.

3 Ne yoom deme ibonmo awinuwendan Prisila yoom Akwila yoom yaa Yesu Keresu yaningko yaambed kubendime.

4 Yi kuu ne nen kukbiri dowadbed arud darewoob bobnikin dungkun ari dobiriwen. Kowe, kuye dowad kuu yi yaa eso andundaan, kuned nembedmomban Yuudanban anam andiwen yi korem kwangkon eso andundiwen.

5 Anam andiwendan Prisila yoom Akwila yoom yi ambiwoom mene nedbimaibdan yaa kangkon kubendime.

Ne angkodmi mimyob dowaken keenaanman Epenetus yaa kubenime. Ye kuu Esia ambibkin aombed ibduruk Keresu yaa anam andoon.

6 Meri yaa kubendime. Yu kuu yiib awandi dowad deme yobdood awineen.

7 Anduronikus yoom Yunia yoom yaa kubendime. Yi kuu Yuudan anuk ne yoom ibonmo wii aom doburuwen. Yi kuu apasodan kumaom kuu kadwongkandimbon. Kwane, yi kuu yidin Keresu yaa anam andiwen, ne kuu yi yomanbed anam andaan.

8 Ne angkodmi Keresu yaambed mimyob dowaken keenaanman Ampiliatus yaa kubenime.

9 Keresu yaambed nub yoom ibonmo deme awinuwenman Urubanus yoom ne angkodmi mimyob dowaken keenaanman Stakis yoom yaa kubendime.

10 Keresu yaambed komboon darobe karub amun andoonman Apeles yaa kubenime. Aristobulus ye nimadana yoom yaa kubendime.

11 Ne Yuuman Herodion yaa kubenime. Narusisus ye nimadana yoom Yariman Yesu yaa anam andiwen kuyaa kubendime.

12 Yariman Yesu yaambed deme yobdood awinimaib ye nima Turaifena yoom Turaifosa yoom yaa kubendime. Wonong maa Yariman Yesu yaambed deme yobdood anam awineen, mimyob dowaken keendaan ye wonong Peesis yaa kubendime.

13 Yariman Yesumbed kinoonman Rufus yoom ye ena yoom yaa kubendime. Yu kangkon ne ena areb kereen.

14 Asinkuritus yoom Flegon yoom Heemes yoom Patorobas yoom Heemas yoom yi yoom doriib ye kuristen angkodmia yoom yaa kubendime.

15 Filologus yoom Yunia yoom Nereus yoom ye oni yoom Olimpas yoom yi yoom doriib ye karadmo kerundoondan korem yoom yaa kubendime.

16 Yiib kuu marin marin karadmo kiwaanbed mandamuk konoon mandamuk konoon kame kubendime. Anam andiwendan kambong maa maa aom doriib korem kuu yiib yaa kubendi weng keendiwen.

Yeenbon Weng

17 Angkodmia, nangkande yedmaan kuu kei, kane kane yi kuu wengbere yiib ben andokbenib anam andi kiwaan kebeni yeman nongkobimaibdan yaa kuu kaadkerunde wangdandundime. Yi kedmengkandi kuu nubbed yiib yaa kedmengkanduuwe awine kandiwen ye inamen arebban, kuye inamen yaa bon keri yeman. Kowe, yi yaa daboknaib, yeka yeka kerime.

18 Kedi, nimakarub kwamunedan kuu nub Yariman Keresu ye deme
awinindo, yika yi id ye dowaken yaambedmo awine kande kwane am-
bangkimaib. Yi kuu ok wengiib dudi ye benkoobi ye wengiib kumbed yi
inamen arewa yaa koron keriwendan yaa nemengkandimaib.
19 Yiibbed Yesu ye weng amun wengambere kande kuye kiwaan arimo
doriib kuu kuristendan korem wengambiriwen. Kowe, nembed kubi dare-
woob arimbed keraan. Kumban, ne dowaken kuu yiib kuu amun amun ye
inamen ye dowad meeni kangdom kerenib, arewa arewa ye inamen yaa
wangdande nonoon areb kerime.
20 Yewenubmo dobiri kondi ye Godbed aron dukmenmo arimbed Seten
kuu yiib yon dabderem yirimbed monmaraneen.
Nub Yariman Yesu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu yiib
yaa kondok.
21 Ne yoom deme ibonmo awinuwenman Timoti kuu yiib yaa kubendi
weng keendoon. Kwane, ne Yuudan angkodmia Lusius yoom Yason yoom
Sosipatee yoom kwangkon yiib yaa kubendi weng keendiwen.
22 Kerek kee Pool ye dowad wongkaanman Teetius nembed Yariman Yesu
yaambed yiib yaa kubendi weng keendaan.
23-24 Pool ne yoom anam andiwendan ke doriib keyoom angkodmendoon-
man Gaiyus kuu yiib yaa kubendi weng keendoon. Keye siti ye od ye ooni
ye korok Erastus yoom nub kuristen angkodmi Kwaatus yoom kuu yiib yaa
kubendi weng keendiwen.*
25 God kuu Yesu Keresu ye weng daandiyiib ne kedmengkandiyiib
yaambed yiib ben kangdommo ongmendi ye God. Yembed unyemanbed
mene kibikee kan biknoon ye weng kumban kibikee kan dian korokboon
yaambed yiib ben kangdommo ongmendoon.
26 Aron korem korem ye Godbed kwanime ande yedme kowoon kumbed
profesidan God Ye Weng Karadmo wongkiwen yaambed ambibkin korem-
dan yaa ye weng kuu kan dian korokboon, ye yaa anam ande ye weng awine
kandime anded.
27 God, yembedmo meeni kangdom ye God kui, ye yaa kuu Yesu Keresu
yaambed nambiri aron korem korem yeman kerok kii! Anam kwanok.

* **16:23-24:** Kurin ye buk Rom yenamo keye wengiib kei: Nub Yariman Yesu Keresu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu yiib korem yaa kondok. Anam kwanok.

1 Korindan
Kerek Mimo Poolbed Korindan Yaa Wongke Keendoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Pool wengamboroon kuu anam andiwendan Korin aom doriib kuu id ye dowaken yaambed arewa kamiib kowe, Efesus yaambed yi yaa wongkoon. Korin aom kuu nenem inamen yemooniib kowe, Gurik wengbed "korin kami" ye weng id angkara kuu "nenem kami" keroon. Poolbed anukbed yi yaa daande wongkoon kumbed kerebkarab keriwen kowe kerek kee wongkoon, ongme ambobandi dowad. Kwane, Korindan yenambed Pool yaa kaamobi yenayiib wongkiwen kowe, inande kerek kee wongkoon. Kwane, yi kombiriwen kuyaa aromne awandi dowad wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 55 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-3)
2. Korindan Yi Dowad Eso Andi Ye Weng (1:4-9)
3. Anam Andiwendan Yika Andokbe Yeka Yeka Keriwen Kuyaa Ambobandoon (1:10—4:21)
4. Anam Andiwendan Ambarakmi Yena Aom Kombiriwen Kuyaa Ambobandoon (sapta 5—6)
5. Awani Kerekmen Yaa Ambobandoon (sapta 7)
6. Neka Nedin Andi Ye Inamenban Yena Yaa Awandi Ye Inamen Awinime Ande Ambobandoon (8:1—11:1)
7. Nedbe God Yaningko Kankooni Kerekmen Yaa Ambobandoon (11:2—14:40)
8. Dukniwenbed Dembi Yaa Ambobandoon (sapta 15)
9. Yeenbon Weng (sapta 16)

1 Pool, ne kuu God ye dowaken yaambed Yesu Keresumbed baande kinoona ye apaso keraan yoom nub kuristen angkodmi Sostenes yoom.

2 God yaa anam andiwendan Korin aom doriib, yiib kuu Yesu Keresumbed karadmo kerundoondan, yiib kuu ambarakmi yaa daboknaib yiibka kere dobirime ande baandoon. Yiib yaa kerek kee keenduwen. Yiib yoom kane kane kuna kuna yaa doriib kuu nub Yariman Yesu Keresu yaa baandimaibdan yoom ye yaa dabokne doriib, ye kuu nub yoom nub Yariman.

3 Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu nuwambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaambed yiib yaa bangkandime.

God Yaa Eso Andoon

4 Ne kuu aron korem yiib dowad ne God yaa eso andimain, amborom kuu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu Yesu Keresu aombed yiib yaa kondoon kowe.

5 Kedi, ye aombed kiwaan korem yaambed yiib weng Yesu ye dowad dakmi korem aomiib yiib God yaa kaadkeri korem aomiib kuu, inamen yemoon yiminmo keriwen,

6 amborom kuu nubbed Keresu ye dowad yiib yaa dakme korokbenduwen kuu yiib dobiri aom kuu kangkon ibmo keroon kowe.

7 Kwani kowe, yiib kuu nub Yariman Yesu Keresu nenmene dianmo korokbok ande nindorokiibbed meedme doriib kuu, yiib kuu God ye deme

ambangki ye aromkono Kingkin Karadmombed munob bangkandimaan kuu maa nombirindo korem yiminmo keriwen.
8 Yembed aromkono kerundaneene kwane wene yimin wandi aron keraneen, nub Yariman Yesu Keresu ye aron ari keranuun kuu yiib yaa ambarakmiwen ande kadwondaanban ye dowad.
9 Ye kuu weng awinimo ma korondiyiibban ye God, ye Mingki nub Yariman Yesu Keresu yoom ibmo dabokne dobirime yiib yaa ande baandoon ye God.

Anam Andiwendan Aombed Andokbi Kuu Arewa

10 Angkodmia, nembed nub Yariman Yesu Keresu yaningko yaambed nangkande yedmaan kuu, yiib korem kuu weng mimo kerime. Kwananiib kumbed yiiwaom kuu andokbiyiibban kerenib no dabokne meeni inamen ibmo keraniib.
11 Nangkodmia, Kaloe yu ambiwoom yena ku doriib kumbed ne yaa yedmewiwen kuu, yiib kuyaom kuu wengberenabiib kii andiwen.
12 Kowe ne meeni kuu kei, yiib kuyaa mimbed yedmimaan kuu, “Ne kuu Pool ye yoman wanaan.” andaane, maa kuu “Apolos ye yoman wanaan.” andaane, maa kuu “Pita ye yoman wanaan.” andaane, angkon maa kuu “Keresu ye yoman wanaan.” andaane ande kamiib kii.
13 Keresu kuu andokboonkob dee? Poolbed yiib dowad at ming arimbed bobnoonkob dee? Yiib kuu Pool yaningko yaambed baptais kerundoonkob dee?
14 Eso andaan, nembed yiib yaa kwane ma baptais kerundindo kowe, kumban Kurispus yoom Gaiyus yoom kumbedmo.
15 Kowe, karub maa kanembed ne kuu eb aningko yaambed baptais keruwewen andaanban, ne yaa.
16 Ee anam, nembed angkon Stefanas yambiwoom doriibdan kwangkon baptais kerundaan, kwanaanbed ari kuu kane yaa ma baptais kerunaan kuu nonondandaan.
17 Keresumbed ne nenkowoone manaan kuu baptais kamendi yemanban, weng amun daandi dowad nenkowoon. Weng amun daandaan kuu karub ye meeni kangdom ye weng yaambedban. Karub yi meeni kangdom yaromkono yaambed dakmaan karen, Keresu ye at ming ari bobnoon kumbed ye aromkono kuu dowan keroon karen.

Keresu Kuu God Ye Meeni Kangdomiib Yaromkonoyiib

18 At ming arimbed bobnoonman ye weng kuu, kane kane duknandamiibdan yaambed kuu idiibban areb, kumban nub bobni yaa burudande binde weneendan yaambed kuu kuye weng kuu God yaromkono.
19 Amborom kuu Godbed kekane ande wongkoon,
“Nembed meeni kangdomdan yi meeni kangdom kuu monmaraniin,
kwane kaadkeri arimbed kandiwendan yi kaadkeri inamen kuu ben angka
kiraraniina yiminban keraniib.” andoon.
20 God ye arinambo arimbed meeni kangdomman o kaadkeri arimbed kandoonman o weng yariman kuu kuna? Dowan kii. God kuu okad yiridan yi meeni kangdom kan yiri kowoone yi meeni kuu warudki areb keroon dee? Anamaa.
21 Kedi, God ye meeni kangdom aom kuu okad yiridan kuu yi meeni kangdom yaambed ye yaa yikaadkerunindo. Kowe, weng amun daandoone anam andiwendan kuu bobni yaa burudande bindi ye weng kuu okad yiridanbed weng inameniibban ande meeniwen kumbed Godbed kuboon.
22 Yuudan kuu dud kami yeka mamaa nub yaa korokbendime ande erekne kaamonaiwe, Gurikdan kuu meeni kangdom ande kereknimaib.

23 Kumban nub kuu Yuudan o Gurikdan yi dowaken yaambedban God
ye dowaken yaambed Keresu at ming arimbed ayiiwe bobnoon ye weng
daandimaub. Kuye weng kuu Yuudanbed kuu yiminban andimaiwe yi
dowad komborok andi yeman areb keroon. Kwane, kuye weng kuu Gurik-
danbed kuu weng inameniibban andimaib.
24 Kumban Yuudan o Gurikdan kane kane Godbed baandoondan yi dowad
kuu, Keresu kuu God yaromkono, kwane ye kuu God ye meeni kangdom.
25 Amborom kuu God ye meeni kuu yenambed inameniibban andimaib
kuu nimakarub yi meeni kangdom yaa kuu burudande arimbed keroon.
Kwane, God ye aromkono kuu yenambed aromkonoyiibban dowan andi-
maib kuu nimakarub yi aromkono yaa kuu burudande arimbed keroon.
26 Angkodmia, yiib komarewa doriibkob baandoon kuyaa kuu meenime.
Karub ye dobiri kerekmen yaambed kuu yiib kuu meeni kangdomiib keri-
wendan kuu yemoonban, kwane yiib kuu korok darewoob keriwendan kuu
yemoonban, kwane yiib kuu king ye karubkim keriwendan kuu yemoon-
ban.
27 Kumban Godbed okad kiri ye inameniibban ye barang kingkoone anam
andiwen kuu okad kirimo ye meeni kangdomdan yaa karak kondi dowad.
Kwane, Godbed okad kiri ye aromkonoyiibban ye nimakarub kingkoone
anam andiwen kuu okad kirimo ye aromkonodan yaa karak kondi dowad.
28 Yembed okad kiri aningkoyiibbandan yoom akmendandiwendan yoom
karubban andiwendan yoom kuu kingkoone anam andiwen kuu okad
kirimo ari keriwendan benkubuni dowad.
29 Godbed kwanoon kuu karub kanembed God ye arinambo ari kuu ma
yimin ande kerengkan kamaanban.
30 Kedi, yiib kuu Yesu Keresu ye karuwa nimaya yi ambokab kuu God kii.
Yesu kuu nub dowad God ye meeni kangdom keroon, nub yorokmo kerundi
ye karub, nub karadmo kerundi ye karub, nub biddi ye karub kui.
31 Kwanekob, “Kanembed kerengkan weng dakmandameen keroka kuu
Yariman yaambed kerengkan kamok.” ande wongkoon kuu kwamune ande
meenem.

2

Anam Andi Kuu God Yaromkono Yaambed Angkumonoon

1 Angkodmia, ne kuu yiib yaa mene God ye weng yedme korokbi dowad
dakmaan kuu, weng idiib o meeni kangdom arimbediib daandindo.
2 Amborom kuu ne yiib yaa dobaraan kuu inamen yena kankubunaan,
Yesu Keresu ye wengiib ye kuu at ming arimbed aye kiniwen ye wengiib
dakmi dowadmo awinaan kowe.
3 Kwane, ne kuu aromkonoyiibban kere uniyiib kiringmiyiibbed yiib yaa
manaan.
4 Ne wengiib God ye weng wengambere awinime ande daandaan ye
wengiib kuu, karub yi meeni kangdom ye wengbedban o wadi wengbedban.
Kukuu Kingkin Karadmo yaromkonombed yiib yaa kedmengkandoona dak-
maan.
5 Kowe, yiib anam andi kuu karub ye meeni kangdom yaambed angku-
monindo, God yaromkono yaambed angkumonoon.

Kingkin Karadmo Yaambed Meeni Kangdom

6 Kumban, nub kuu kingkin yaambed kainiwendan yaa meeni kangdom
weng daandimaub. Kumban kuye weng kuu okad kiri kibik ye meeni
kangdom ye wengban o kibik okad kiri korok kere ooniwendan yi wengban.
Kuye korok korok kuu dowan keraniib.

7 Nubbed dakmuub kuu God ye meeni kangdom biknoon kuu kan dianmo
korokbi yeman. Aron kerindo yaron yiri kuu Godbed nub kuu nambiri
kandi dowad meeni ongmoon kee kinekore kan biknoon kuu mene kibikei.
8 Kuye weng kuu okad kiri korok kere ooni ye karub kanembed ma id
kandindo, amborom kuu id kandiwen karen Yariman nambiriyiib kuu at
ming ari aye kinindo karen.
9 Kuned kuu God Ye Weng aombed kekamune yedme wongkoon,
“God yaa mimyob dowaken keeniwendan yi dowad yembed nekwandoon
ye inamen kuu,
kane kanembed indobbed ma wedmindo,
kerendembed ma wengambirindo,
yika yi inamenbed ma meenindo kui.” andoon.
10 Kumban kuye inamen Godbed nekwandoon kuu yembed ye Kingkin
yaambed nub yaa korokbendoon, amborom kuu Kingkinbed inamen korem
andangkimaan, God ye inamen niindem yiri kangkon.
11 Kedi, karub maa ye inamen aom kuu karub maa kanembed yekaad-
kerunaanban, karub ye kingkin ye yaa doreen kumbedmo. Kuyareb kuu,
karub kanembed God ye inamen yaa kaadkerunaanban, God ye Kingkinmo.
12 Nub kuu okad yiri ye kingkin kandindo, God yaambed monoon ye
Kingkin kanduwen, Godbed nub yaa komo komo munobmo bangkandoon
kuu nubkaadkeri dowad.
13 Kwanikob, kuye weng kuu dakmuub kii, karub yi meeni kangdom
yaambed meneboon ye wengban, Kingkin Karadmombed kedmengkan-
doon ye weng, kingkin ye kerekmen wengbed kingkin ye kerekmen anam
anamiib kuu kwane ambemonduub.
14 Kumban okad yirimo ye karub kuu God ye Kingkin yaambed inamen
menebeen kuu anam andaanban, amborom kuu kuye inamen kuu kingkin
kerekmen yaambed kaadkeri yeman kowe, kuyaa kuu kaadkerindeban
kerene kuu inameniibban andaneen.
15 Kumban God ye Kingkiniib ye karubbed inamen korem kuu wengyun-
dandaneen, kumban kuye karub kuu karub maambed ongme wengyun-
dane kaadkeraanban.
16 God Ye Weng aombed kekamune yedme wongkoon,
“Yariman ye inamen yaa kuu kanembed yekaadkeraneenkob
Yariman yaa kedmengkananeen?” andoon.
Kumban nub kuu Keresu ye meeni inameniib kanduwen.

3

Karub Maa Maa Yi Yoman Wanaib Yesu Ye Yomanmo Winime

1 Angkodmia, ne kuu Kingkin Karadmo kerekmen yaambed kainiwendan
yaa areb yiib yaa daandindeban, okad yiridan areb daandimain, yiib kuu
Keresu yaambed no dana mana areb keriwendan kumbed kwane daandi-
main.
2 Yiib kuu animan kamkonomban muk ambodbed kondemoon areb
kedmengkandaan, amborom kuu yiib kuu kuye kedmengkandi kamkono
dowad ma nekwindo kowe. Anamaa, kibik kangkon yiib kuu mokaid ma
nekwindo.
3 Kedi, yiib kuu okad kiridanmo. Kwane, yiib yaa kuu wungkanoon
wungkanooniib wengbiriyiib kwane angkeen kowe, anam kuu yiib kuu
okad kiridanmoyoo? Yiib kuu karub ye inamen yaamo awine doriiwoo?
Anamaa.

4 Kwane, karub maa kuu “Pool ye yoman wanaan.” andaane, maa kuu
“Apolos ye yoman wanaan.” andaane kamimaib. Yiib kuu okad yiri ye
inamenmo awini ye karuwa nimayakowoo?
5 Komarewa kii! Apolos kuu kanekob? Angkon Pool kuu kane? Nub kuu
deme karubmo, nub yaambed yiib kuu Yesu ye weng wengambere anam
andiwen kumbedmo. Nub ayoob kuu Yarimanbed mimim kuu deme yeka
yeka bangkandoon kumbed awinuwen kui.
6 Nembed yob kuu kibingkaane Apolos kuu yob yaa ok bunaboon, kumban
Godbed ongmoone demboon.
7 Kowe, ibmo kane kibingkoon o ok bunaboon kuu aningkomanban, yob
ongmimaane dembimaan ye God, yembedmo aningkoyiib.
8 Kwane, kibingkimaan ye karub yoom ok bunabimaan ye karub yoom
kuu ibmo, Godbed yi mimim yi deme komarewa ambangkiwen kuu kwa-
munemo kakman bangkandaneen.
9 Kowe, nub kuu God ye demedanmo, yiib kuu Godbed kibingkoon ye
mongkobon kere Godbed yenboon ye ambib.

God Ye Deme Ongme Awinime

10 Kabamoon kondoon ye deme ye aromkono Godbed ne yaa kawoon
ye kerekmen yaambed, ne kuu ambib arumi yekaad ye karub areb ambib
dodkono manemoon areb yiib yaa ibduruk kedmengkandaan. Kwanaane,
karub maambed kwari yenbeen. Kumban yeka yeka komarewa yenben-
abiib kuu kaadkeriyiibbed.
11 Karub maa kanembed dodkono manoon yiri kuu mamaa kanmene
manaanban, manoon kuu Yesu Keresu kui.
12 Karub kanembed dodkono karimbed bot goldbed o bot silvaambed o od
darewoob ye botbed o atbed o kereekbed o aroob konokabbed yenbaneen
kuu,
13 ye deme kuu dianmo korokbaneen, amborom kuu Keresu yaron
arimbed ye deme kuu kanmene nambiri ari korokbaneen kowe. Kwane,
amotbed nimakarub mimim yi deme amun komarewa kuu nengke kom-
boon darobe korokbaneen.
14 Kowe, karubbed komarewa yenboon kuu amotbed denanuune kwane
dobaranuunbed kuu ye kakman kandaneen.
15 Kumban ye deme kuu dene kubunanuunbed kuu kakman kandaan-
ban, ne yaa angkeen ande meenoon kuu dowan keraneen kumban,
Godbed karubmo bindaneen. Kuye karub kuu yiribmaniib ambiwoom
doreen kumbed ambib denaune amot yumbu aombed dingkirud kombiri
angkanemoon areb keraneen.
16 Yiib yiibkaadbankowoo, yiib korem kuu God ye kurikuri boyambib
darewoob kowe, God ye Kingkin kuu kuyaom doreen kii!
17 Karub kanembed God ye kurikuri boyambib darewoob monmaraneen
kuu, Godbed monmarunaneen, amborom kuu God ye kurikuri boyambib
darewoob kuu karadmo kowe. Kwane, kuye kurikuri boyambib darewoob
kuu yiib kui.
18 Yiibkareb yiibmeren biranaib. Yiib kuyaa kanembed ye kuu okad kiri ye
dobiri kerekmen yaambed ye kuu meeni kangdom ye karub ande meenoka,
wabkaddanbed ye yaa inameniibbanman andi dowad God ye inameniib
kerok. Kwananeen kumbed God ye kedmengkandi kaadkerene God ye
meeni kangdomman keraneen.
19 Kedi, God ye indob arimbed okad kiri ye meeni kangdom kuu inameni-
ibban yeman. God ye dowad ye weng aombed kwane dakme wongkoon,

“Yembed okad kiri ye meeni kangdomdan yi inamen bangbang yaa kuu komboon kaamobe wedmendimaan.” andoon.
20 Kwane angkon God Ye Weng aombed dakme wongkoon kuu, “Yariman yekaadkeroon okad kiri ye meeni kangdomdan yi meeni kuu idiibban.” andoon.
21-22 Kedi, kumkam korem kuu yiibman, Pool o Apolos o Pita o okad yimin yimin yiri o wadkeri o bobni o kibik o amaan, kumkam korem kee yiibman. Kwani kowe, karub dowad kerengkan kamaib.
23 Kwane, yiib kuu Keresu yeman keriiwe Keresu kuu God yeman keroon.

4

Yesu Keresu Ye Demedan

1 Kwane, nimakarubbed nub yaa kwamune meene wedmime, nub kuu Keresu ye demedan kere God ye weng biknoon yaa oone dakmidan andime.
2 Kwane ari kuu, Godbed komo komo deme bangkandoon kuyaa awiniwendan kuu ma korondiyiibban kangdommo awine dobirime anded.
3 Yiibbed o okad kiri ye kangdod aombed wengyundi dowad andangkawaniib kuu ne meeni embeng mana keraan. Anamaa, nekareb nemeren kuu wengyundi dowad andangkimokban.
4 Ne inamen awini ye kiwaan kuu yorokmo, ma aadikmiyiibban, kumban kwamune keraan kuu God ye indob arimbed ambarakmiyiibban keri yemanban. Anam kuu wengyundawi ye karub kuu Yariman Yesu kii.
5 Kwani kowe, aron kinoon arimban kumbed wengyundaib, korondibko Yariman monoka. Yembed kumun aom komo bikdereboon kuu nambiri yaa benmenene, nimakarub yi inamen ye id yi niindem aom kuu be dian keraneen. Kuyaron ari keranuun kuu nimakarub mimim komo komo kamiwen kumbed Godbed yi aningko benkoobaneen.
6 Angkodmia, ne yoom Apolos yoom yaa dakmaan kuu kumun kinenid dakme yiib yaa korokbendaan kumbed yiib kuu “Komo wongkoon kuu burudande ari ye meeniyiib keraib.” kuye weng id kuu nubbed komo kamuwen yaambed kandime anduwed. Kwane kandaniib kuu yiib kuu karub mimo yaamo yimin ande kerengkan kamekorib maa kuu yiminban andaibban.
7 Kedi, yiib kuu kanembed ongmendoonkob nimakarub yena arebban yeka mamaa keriwen? Yiib yaa komo barang angkeen kuu Godbed yiib yaa bangkandindo kumbed? Yiib kumkam korem kuu Godbed bangkandoone biwen kowe, komande yiib kuu nubkareb buwen ande kerengkan kamiib?
8 Yiib korem kuu yiminmo keriwenkowoo? Yiib korem kuu yiribman yewudmo keriwenkowoo? Nub yaa domondenib yiib korem yiibkareb kuu king keriwenkowoo? Nembed meenaan kuu yiibkareb kuu anam king keriwen, amborom kuu yiib kwaniwen karen nub kangkon yiib yoom ibmo king keruwen karen.
9 Nembed meenaan kuu apasodan nub kuu ana nangme dorindodan kuu ana nangme doriwendanbed be nong yendare be wene damangkandi dowad kambong kambong kidangkambed dewanaiwe aningkoyiibbandan yirimo ye yumbon kondemoon areb keruwen. Kwane, nub kuu ambarakmidan kuu kakerebiri ari nongkobiiwe Romdan yi iningkuk kamiwed wedmi yeman arud dingkanbed o karubbed yeene nongkobemoon areb keruwen. Kwane, nub kuu ongmenaboon ye kumkam korem yi kerebiri arimbed karak konde wedmi yeman keruwen, engyusiib nimakaruwiib yi kerebiri arimbed kui.

10 Nub yaa kuu Keresu ye dowad yenambed yiib kuu inameniibbandan
andimaib, kumban Korindan, yiib kuu Keresu yaa meeni kangdom keri-
wenkowoo? Nub kuu yena yi indob arimbed wuud keruwen kumban yiib
kuu aromkonomo doriibkowoo? Nub kuu yena yi indob arimbed aningkoyi-
ibbandan keruwen kumban yiib kuu aningkoyiibdan keriwenkowoo?
11 Anukbed mene kibirebya kee nub kuu mungiyiib ok moomiib bob-
nenub, ebkad korobmo deebuuwe, yenambed yenbandiiwe durud yewed
kandenub, dobiri ye yumboniibban keruwen.
12 Nubka nub dingkimbed deme yobdood awinimaub. Kwane, nub yaa
butun kamendimaib kuu, ikakman amun kerundimaub. Kwane, nub kuu
durud konde yenbandimaib kuu, kwane ma korondiyiibban kangdommo
dobirimaub.
13 Kwane, nub yaa wengamborokbanabimaib kuu amunmo inandimaub.
Anukbed mene kibikee okad yiri kee ambod arewa areb kerauwe nongdo-
matom ande wunekarundimaib.
14 Nembed yiib yaa ke wongkaan kei, yiib karak kondi yemanban, ne dana
anam yaa mimyob dowaken keendaan areb kumbed yiib yaa kaadkeri weng
ongkande daandandid.
15 Kedi, yiib kuu Keresu yaambed oonidan 10,000iib areb keriwen kuned,
yiib ambeya kuu yemoonban, amborom kuu Yesu Keresu aombed ye weng
amun yaambed ne kuu yiib ambe anam areb keraan kowe.
16 Kwani kowe, nembed yiib yaa nangkande yedmaan kuu, ne koob
kandime.
17 Keye dowad kumbed ne mimyob keenaan ye dana Timoti, Yariman Yesu
yaambed ma korondiyiibban anam ande kangdommo dobiri ye karub kui,
ye kuu yiib yaa kibireb nenkowaniine mananeen kii. Yembed Yesu Keresu
yaambed ne dobiri kerekmen kuu yiib yaa monkone daandaneen. Kuye
dobiri kerekmen kuu anam andiwendan kunaya kunaya doriib korem yaa
kedmengkandimain kuu ibmo.
18 Kumban yiib yena kuu Pool kuu nub yaa manaanban andekorib nubka
nubbedmo yimin ande kerengkan kamiib kii.
19 Kumban Yariman Yesu ye dowaken keraneenbed kuu aron doboobban
arimbed yiib yaa mananiin. Kwane, nekareb kerengkan kamiibdan ko-
marewa dakmiib kuu wengamberende andangkekori, kwane ari kuu komo
yaromkono yaambed kwamiib kuu wedme komboon darobaniin kii.
20 Amborom kuu God ye oonimbon aom kuu wengmo dakmi yemanban,
aromkono kande kwami yeman.
21 Yiib dowaken kuu kuna? Ne yiib yaa mananiin kuu, at debokbed dee
o mimyob dowaken keende ingmiyiibban nangkemmo kami ye inameniib
dee?

5

Anam Andoonman Nenem Kamimaan Kuu Dankorarime

1 Anam kuu yenambed daawiiwe wengambaraan kuu, yiib kuyaom kuu
nenem kami ye inamen angkeen, kumban nenem kami ye inamen yeka
mamaa, anam andindodan kuu ma kwamimokban ye inamen arewa kei,
karub maa kuu ye awodki ye wonong animari yoom doriib.
2 Kwane, kuyaa kuu yiibbed kerengkan keriwen kii! Yiib kuu mimyob
darewoob kowekorib yiib kumaombed ke kamoonman kee kan angka ko-
raraibbankowoo?
3 Ne kuu wuruk kuu yiib yoom dorokban kumban, kingkin yaambed kuu
yiib yoom doruub. Kwane, ne kuu kuyaambed doberemoon areb kereni ke
kamoonman keyaa wengyundaan.

4 Kwane, nub Yariman Yesu Keresu yaambed mimyamo nedbibko ne
kangkon kingkin yaambed yiib yoom kerako nub Yariman Yesu yaromkono
monoka,
5 karub kee kande Seten yaa konime. Kwanibko ye id ye dowaken kuu
monmaroko durud yewed kandene amonomboko Yariman yaron arimbed
ye kingkin kuu Godbed bobni yaa burudande nendok.
6 Yiib kerengkan kuu amunban. Yiis embengbed flawa dungkun aom
kowaiwe flawa kumundinmo yaa wenebe derendarimaan kuu ambarakmi
ye kuru kowe yiibkaadbankowoo?
7 Yiib kuu yiis kurin kuu kankoraribko yiib kuu flawa kumundin yiisiib-
ban areb ongmendok. Anamaa, yiib kuu kwamune arebmo, amborom kuu
nub Sibi Mana, Burudandoon orokbon yeman, Keresu kuu aye kowiwen
kumbed nub niindem aom aroon kowe.
8 Kwani kowe, nub orokbon kuu yiis kuriniibban flawa anammombed
awinem. Kuye yiis kurin kuu arud wande yemyeb yenbandi ye inameniib
inamen miin arewayiib yeman, kumban flawa anammo kuu ma aadikmiyi-
ibban ye inamen yorokmoyiib anam anamiib yeman.
9 Nembed yiib yaa ne kerek wongke keendaan kuu karub nenem kamidan
yaa daboknendaib.
10 Kumban kwanandaan ye id kuu okad kiridan kanembed nenem kami-
maib o yiribman be amuknimaib o birande yiribman bimaib o dudi god
yaa bumangkimaib kuyaa kuu domonendime andi ye idban. Keye anam
andindo kere ambarakmidan okad korem yaa diiriwen kowe, yi yaa domo-
nendaniib kuu yiib kuu no okad kiri ye kerekmen yaa domonendaniib
kumbed kii.
11 Kumban yiib yaa ke wongkaan kei, karub kanembed yekareb ne kuu
kuristen andaneen kumban aadikme nenem kamimaan o yiribman be
amuknimaan o dudi god yaa bumangkimaan o wengamborokbanabimaan
o ok arewa animaan o birande yiribman bimaan kuyaa kuu daboknaib.
Kuye karub yoom kuu ma ibmo dibere anaib.
12 Kwane, anam andindo bunangkadan yaa wengyundandi kuu ne de-
mekob kwane wengyundandaniin dee? Dowan. Yiib kuu kane kane anam
andiwendanbed ambarakmibka wengyundandime.
13 Anam andindo bunangkadan kuu Godbed wengyundandaneen. Kum-
ban yiib kuu “Yiib kumaom kanembed ambarakmenabe doboroka danko-
rarime.”

6

Anam Andiwendan Yiibkanmo Yaa Okad Yiridan Yi Kangdod Kerundaib

1 Yiib kuyaa karub kanembed maa yaa wengberene kangdod nen-
wanandameen kuu, God ye karadmodan yi arinambo arimbed nenwene
wengyundi ye inamen yaa kuu koronde God yaa wunekariwendan yi ari-
nambo arimbed nenwene wengyundaneen kuu inamen amun dee?
2 God ye karadmodanbed okad kiridan wengyundandaniib kuu yiibkaad-
bankowoo? Yiibbed okad kiridan wengyundandaniib kowe, kangdod weng
embeng embeng kuyaa wengyundi ye aromkono kuu yiib yaa angkeen
kuda.
3 Nubbed engyusiib okad kiri ye awadiib kuu wengyundandanuub kuu
yiibkaadbankowoo? Kwananuub kowe, okad kiri doruub yaron aombed
wengbiri o komo komo kangdod kerundi yeman kuyaa yiminmo wengyun-
dandanuub kuda.
4 Kwani kowe, yiib kuyaa maambed maa yaa okad kiri dobiri dowad
wengberene kangdod nenwanandamoka, yiibbed anam andoonman maa

nendibko wengyundi korok kerok. Anam andoonman aningkoyiibban kangkon yimin kuda.

5 Ku yedmaan kuu yiib karak kondi yeman. Yiib kuyaom kuu karub maa kanembed meeni kangdomiib kere anam andiwendan aom ma wengyundandindeban kuu anam kerandameenoo?

6 Kumban, anam kuu anam andiwendan yenambed yena kuu kangdod benwinimaib, anamaa, anam andindodan yi arinambo ari wengyundandimaib.

7 Yiibkareb kuyaom neman nen kangdod wonoon neman nen kangdod wonoon kamimaib kuye id angkara kuu, Setenbed yiib korem nangme burudande dorende dowan keroon kii. Kwanimaib ye inamen arewa yaa kuu korondibko yenambed yiib yaa kwane ambarakmime. Korondibko yenambed yiib yaa kwane birande yid bime.

8 Kuned yiibkareb dudenib ambarakmendimaib, yiib kuristen angkodmia kuyaa kii.

9 Arewa kamenabidan kuu God ye oonimbon aom yiyiib yumbon kandaibban kuu yiibkaadbankowoo? Yenambed yiib yaa birandaib ande nekwe meenime, keye weng keyaa. Nenem kamidan o dudi god bumangkidan o karub yikanmo awanoon awanoon kamidan

10 o yid bidan o yiribman yemoon be amuknidan o ok arewa anidan o wengamborokbanabidan o birande yiribman bidan kuu God ye oonimbon aom kuu yiyiib yumbon kandaibban.

11 Kwane areb kuu anuk kuu yiib yena kuu kwamunedan. Kumban yiib kuu ogoon. Yiib kuu karadmo kerundoon. Yiib kuu Yariman Yesu Keresu yaningko yaambed nub God ye Kingkinbed yorokmo kerundoon.

Yiib Idbed Amunmo Kamimaib Kuyaambed God Yaningko Kankoonime

12 Ne yaambed kuu inamen korem kuu amowiibban kumban, inamen koremban yenamo kuu dobiri amuniib kondi yeman. Ne yaambed kuu inamen korem kuu amowiibban kumban, korondaine inamen maambed ne yaa korok keruwaanban.

13 Animan kuu kabeyob yeman, angkon kabeyob kuu animan yeman. Kumban Godbed yi ayoob kuu monmaraneen. Nub id kuu nenem kami yemanban, Yariman Yesu ye deme awini yeman, angkon Yariman Yesu kuu nub id yaa awande ooni yeman.

14 Godbed Yariman Yesu kuu bobnoon yirimbed nenkoonoon. Kowe, nub id kangkon yembed yaromkonombed benkoobaneen kii.

15 Yiib id kuu Keresu yeka ye yaa daboknoon kuu yiibkaadbankowoo? Kwani kowe, Keresu yaa daboknoondan kuu biande kiwaan ari wonong yaa ben daboknaniin dee? Yii, yiminban kii!

16 Kanembed ye kuu kiwaan ari wonong yoom dobaraneen kuu yu yoom id mimo keraniib kuu yiibkaadbankowoo? Kedi, God Ye Weng aombed kekamune wongkoon, “Yi ayoob kuu id mimo keraniib.” andoon.

17 Kumban kanembed yekareb Yariman Yesu yaambed daboknaneen kumbed kingkin yaambed mimo keraniib.

18 Nenem kami yaa daboknaib, kirokmonime. Karub kanembed ambarakmi yena kamimaan kuu ye id bunangkamo, kumban karub kanembed ye kuu nenem ye ambarakmi yaambed ambarakmoon kuu yekareb ye id yaa ambarakmimaan.

19 Yiib kuu Kingkin Karadmo kuu God yaambed kandiiwe yiib niindem aom doboroone yiib id kuu ye karadmo dobirimbon keroon kuu yiibkaadbankowoo? Yiib kuu yiibkareb yemanban,

20 yiib kuu moonoon yeman. Kwani kowe, yiib idbed komo komo ambangkimaib kuyaambed God yaningko kankoonime.

7

Awani Ye Kerekmen

1 Yiibbed weng wongke keewiwen kuu kibireb ke inandaan kei. Karub kuu awanaanban kuu amun.
2 Kumban, nenem inamen yemoon dangoon kowe, karub mimim kuu yi wonongiibmo kerime, kwane wonong mimim kangkon yi karuwiibmo kerime.
3 Karub kuu ye wonong yaa kuu anammo awane dabokne dobiri ye kerekmenbed kamok. Kwamune areb kuu ye wonong kangkon ye yaa kwane kamuk.
4 Wonong yu id kuu yukareb yumbedmomban, yu karub kangkon yeman. Kwamune areb kuu karub ye id kuu yekareb yembedmomban, ye wonong kangkon yuman.
5 Ayoob dabokni ye kerekmen yaa kuu korondaan andaib. Kumban weng mimo keraniib kumbed aron dukmenmo kurikuri kami dowad korondaniib kuu yimin. Kuye aron dowan keruka ika daboknime. Daboknaibban keraneen kuu yikareb kangkadmi embengmo yiminban keraniiwe Setenbed yi ayoob birandaneen.
6 Nembed ke yedmendaan kee kwamiwed yimin andimban, no kedmengkain.
7 Kuned kuu ne dowaken kuu nimakarub korem kuu ne awanindo ye aromkono Godbed kawoon areb kwane awinime andid. Kumban anam kuu nimakarub mimim kuu Godbed ye deme mimim ye aromkono munob bangkandoon, mim kuu munob keamune kone angkon maa kuu yeka maa kone kamoon.
8 Kumban awadmindodaniib iribdaniib yaa kuu ke yedmaan kei, amun kuu yi kuu awadmiyiibban ne areb kwane dobirime.
9 Kumban yikareb kangkadmikinban keroka awadmime, amborom kuu awananiib kumbed yimin, niindem aommo denembirimban kowe.
10 Awadmiwendan, yiib yaa nembed amob weng (ne yaambedban Yariman yaambed) ke yedmaan kei, wonong kuu yu karub yaa kuu domonenaun.
11 Kumban yu kuu domonenuka, yu kuu awaniyiibban kwane doburuk, o koronduka angkon ikakman yu karuwiib yaa wene kunum kere dabokne doburuk. Kwane, karub kuu ye wonong kuu dankaranokban.
12 Yiib yena kuu (nembed Yarimanbedban) ke yedmaan kei, kuristen angkodmi maa ye wonong kuu anam andindo kumbed yu dowaken kuu ye yoom doberem ande meenuka, yu kuu dankaranokban.
13 Kwane, anam andeen ye wonong yu karub kuu anam andindo kumbed ye dowaken kuu yu yoom doberem ande meenoka, ye kuu dankaraun.
14 Amborom kuu ambi anam andindo kuu yu anam andi yaambed God ye dia nen muneen kowe. Kwane, amban anam andindo kuu ambi ye anam andi yaambed God ye dia nen monoon. Kwanokban kuu yi dana kuu God ye dia keraibban, kumban kuyiib kumbed God ye dia keraniib.
15 Ma, anam andindoman kuu ye wonong anam andeen yaa domobde wana andoka yiib korondibko kwane kamok. Anam andoonman o wonong kuu kuyaambed amowiibban, domondi kuu yimin. Godbed nub baande kinoon kuu yewenubmo yaambed dobiri ye dowad.

16 Anam andeen ye wonong, kub yaambed kub karub kuu kukne kukne
dobaraneen kumbed anam andaneen dee anam andaanban dee kubkaad-
kerewenoo? Anam andoon ye karub, eb yaambed eb wonong kuu kukne
kukne dobaranuun kumbed anam andanuun dee anam andaunban dee
ebkaadkerewenoo?

Godbed Yiib Yaa Baandoon Yaambed Dobirime

17 Yiib mimim kuu okad yiri dobiri dowad yumbon Yariman Yesumbed
nekwane bangkandoone Godbed baandoon yaambed dobirime. Amob
weng kekee anam andiwendan korem yaa kondaan kii.
18 Kane kane kuu kad wandiwendan kumbed baandoone anam andiwen
kuu, kad wandi dobiri kerekmen korare kad wandindo dobiri kerekmen
awine kandaib. Kane kane kuu kad wandindodan kumbed baandoone
anam andiwen kuu, kad wandindo dobiri kerekmen korare kad wandi
dobiri kerekmen awine kandaib.
19 Kad wandi dobiri kerekmen yaambed dobaraneeb kuu God ye in-
dob arimbed kuu ma meeni yemanban, kad wandindo dobiri kerekmen
yaambed dobaraneeb kangkon God ye indob arimbed kuu ma meeni ye-
manban. Godbed kwanime andi ye weng awini kumbedmo meeni dare-
woob yeman.
20 Yiib mimim kuu komo yaambed doriibkob Godbed baandoona anam
andiwen kuu, kwane kuyaambed dobirime.
21 Yiib yena kuu yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembir-
imaibkob baandoonoo? Kuyaa meeni darewoob keraib. Kumban yiib
kuu derekmana dudbere yiibka oone obonmo keri yaroniib keruka kwane
kamime.
22 Kedi, kane ye kuu karub maa ye dabderem yiri dobere no deme aw-
inembirimaankob Yarimanbed baandoon kuu, Yariman ye indob arimbed
obonmo ye karub keroon. Kuyareb kuu, kane ye kuu obonmo doboroonkob
Yarimanbed baandoon kuu, Yariman ye dabderem yiri dobere no deme
awinembirimaan ye karub keroon.
23 Yiib kuu Keresu ye umkanbed moonoon kowe, yiibka moone yena yi
dabderem yiri dobere no deme awinembiridan keraib.
24 Angkodmia, yiib mimim kuu komo yaambed doriibkob Godbed baan-
doona anam andiwen kuu, kwane kuyaambed God yaambed yonene dobir-
ime.

Awadmindodaniib Iribdaniib Yi Dowad Dakmoon

25 Ma, awadmindodan yaa kuu, Yarimanbed ne yaa yi dowad kwane
ande andindo. Kumban ne kuu Yariman ye mimyob keende kakman are
nonondandi yaambed ma aadikmiyiibban yiminmo keraan kowe, ne meeni
kuu kei.
26 Kibikee yobdood darewoob nub korem yaa meneboon kowe, nembed
meenaan kuu yiib kuu awadmiwen o awadmindo doriib kuu kwane dobir-
ime.
27 Yiib kuu awadmiwenoo? Kwanoka dankarande kamaib. Yiib kuu
awanindoyoo? Kwanoka awanande onmaib.
28 Kumban eb kuu awananeeb kuu ambarakmimban. Kwane, wonong
koyumbed awananuun kuu ambarakmimban. Kumban kane kane awad-
maniib kuu keyaa kee dabab yemoon wedmaniib, awadmindodan arebban.
Dabab aom dobiri kuu yobdood kowe, dabab yemoon kee korondime andid.
29 Angkodmia, nembed meenaan kuu kei, aron kuu dukmen kereen.
Kowe, kibikbed ari kuu kane kane awadmiwen kuu awadmi ye kerekmen
yaa meeni darewoob keraib, awadmindodan areb kerime,

30 kane kane kuu yuudi ameng kamiib kuu kebene kwanindodan areb
kerime, kane kane kuu kubiib kuu kebene kwanindodan areb kerime, kane
kane yi kuu yiribman berengkimaib kuu yi yiribman yaa kuu arabenmo
awinidan areb kerime,
31 kane kane kuu okad yiri ye yiribman awinimaib kumbed ambangkem-
birimaib kuu kuyaamo kerekne meenaib. Amborom kuu okad kiri kibire-
bya wedmuub yeman kuu dowan kerandameen.
32 Ne dowaken kuu yiib kuu komo komo kuyaa meenmembiri kuu ko-
rondime andid. Awanindo ye karub kuu Yariman ye inamen meeni yaa
komarewa kere ye deme ambangkaniine Yarimanbed kubewaneen ande
meenimaan.
33 Kumban awanoon ye karub kuu okad yiri ye dobiri yaa komarewa kere
deme ambangkaniine ne wonong kubewanuun ande meenimaan kowe,
34 ye inamen ayoob keroon, Yariman yaayiib ye wonong yaayiib kui.
Awanindo ye wonong o wonong irib kuu Yariman ye inamen meeni yaa
komarewa kere ye deme ambangkaniin ande meenimaun. Kukuu yu idiib
kingkiniib karadmo keri yeman. Kumban awaneen ye wonong kuu okad
yiri ye dobiri yaa komarewa kere ambangkaniine ne karub kubewaneen
ande meenimaun.
35 Nembed ke dakmiin kee yiib amun keri yeman, yiib yaa kwane kamaib
andimban. Kukuu yiib kuu kiwaan anam yaambed doberenib inamen
ma andokbiyiibban kumbed idiib meeniyiib kumundin Keresu yaa kone
dobirime andid.
36 Karub kanembed ye wonong boriwen yaa korobe anam yaambed
kamokban keraneene, yu kuu weeb doboob areb kerembaranuune ye kuu
awani ye inameniib keroka, ye dowaken yaambed kwane ambangkok. Yu
awananeen kuu ye ambarakmi yemanban. Yi ayoob kuu awanime.
37 Kumban karub kane ye kuu yekareb inamen mimo kerene yenambed
ye yaa dedmoni yaa kebenene meeni inamen kumundin yaa kangkadmene,
koyu kuu awanainban ande inamen ongmoon kuu, karub kee ye kangkon
amun kamoon.
38 Kwani kowe, kane ye kuu koyu awananeen kuu yimin. Kumban kanem-
bed yu awanaanban kuu karub yena burudande yiminmo ambangkaneen,
amborom kuu yobdood darewoob meneboon kowe.
39 Wonong kuu yu karub doreenbed kuu yu karub yaamo dabokne dobir-
imaun, yu karub domoneni kuu amob. Kumban yu karub bobnaneen kuu
obonmo kerenu yu dowaken yaambed karub maa awananuun kuu yimin,
kumban karub kuu Yariman yaa anam andoonman kumbed.
40 Ne meeni kuu kei, yu kuu ika awanaunban kuu yu kuu kubanuun.
Kwane, nangkon God ye Kingkiniibkob dakmaan ande meenaan.

8

Anam Andi Wuud Keriwendan Yaa Kuu Dedmonibka Boknande Kombaraib

1 Yenambed onabaya aye kuruwak god yaa kurikuri kame ebman kee
ande eso andenib ari berengkiwed yom ani ye dowad dakmandamaan.
Nubkaad, nub korem kuu kaadkeri yaambed doruub. Kaadkeri yaambed
kerengkan inamen menebimaan kumban, mimyob dowaken yaambed yena
yi niindem aom aromni ye inamen menebimaan.
2 Karub kane ye kuu “Nembed inamen keyaa kee kumundin nekaad kuda.”
ande meenaneen kuu anam kuu korobe yekaadban, ye kuu kumundin
yekaadban.

3 Kumban kane kanembed God yaa mimyob dowaken keenaniib kuu yi
kuu Godbed yekaad kerundaneen.
4 Kwani kowe, yenambed onabaya aye kuruwak god yaa kurikuri kame
ebman kee ande eso andenib ari berengkiwed yom ani ye weng kuu kei.
Nubkaadkeruwen kuruwak god kuu okad kumundin kirikee yi kuu anam-
ban. Kwane, god yenayiibban, God kuu mimo nub kangkon nubkaad.
5 Kedi, nimakarub yenambed nub god kuu Ewen ari doriib andaiwe
yenambed nub god kuu okad kiri doriib andimaib. Anam kuu “nub god”
kwane andimaib ye god kuu yemoon, angkon “nub yariman” kwane andi-
maib ye yariman kuu yemoon.
6 Kuned nub yaa kuu kwamunemban, God kuu mimo, nimakarub korem
yi Ambe kui. Yembed kumkam korem ongmenaboone demboon. Kwane, ye
dowadbed nub doruub kii. Kwane, Yariman kuu mimo, Yesu Keresu kui. Ye
yaambed kumkam korem meneboon. Kwane, ye yaambed nub doruub kii.
7 Kumban anam andiwendan koremban yenamo kuu kee yikaad. Yena
kuu anuk yirimbed kuruwak god yi inamen yaambed yebniwen kowe, kuye
yom ananiib kuu kuruwak god yeman andaniib kumbed yi kuu God ye dia
kerem andi ye inamen kuu monmarimaan, yi inamen kuu wuud keroon
kowe.
8 Kumban animanbed God yaa nub ben dia keraanban, o God yaa nub ben
ambab keraanban. Kuye animan anokban keranuub kuu arewa keraubban.
Ananuub kangkon yimin kerundaanban.
9 Kumban, yiibbed okad kiri ye amowamob yaa obonmo keriwen kumbed
komarewa dobaraniib kuyaa kaadkerime. Yiib kuu amowamob yaa
obonmo keriwen kumbed dowakenmo kame doriib kuu anam andi wuud
keriwendan kuu wedmaniiwe yiib kami kuu yi yaa dedmonaiwe boknande
kombaraib.
10 Kedi, kuruwak god kuu meeni yemanban ande ebkaadkerewenman,
eb kuu kuruwak god ye kurikuri boyambib aom yom aneeb kumbed,
anam andi wuudman maa ye kuu wedmebdaneen kuu yeka aromnene
ananeenoo? Kumban ye anam andi yaambedban kuruwak god yaningko
kankoone anem ande eb yomanmo menene ananeen kii.
11 Kwani kowe, anam andi wuud keroonman, ye dowad Keresu bobnoon
kuned, eb kaadkeri kumbed ye monmarunaneen kii.
12 Kwane, eb kuristen angkodmia yaa keye kiwaan yaambed ambarak-
mendeneb yi anam andi wuud monmaraneeb kuu, Keresu yaa ambarakme-
naneeb kii.
13 Kwani kowe, nembed animan komo aniinkob ne kuristen angkodmi
kuu ambarakmi aom komboroon keraneen kuu angkon ika kuye animan
anainban. Anainban kumbed ye kuu dedmonenaine kombaraanban.

9

Apasodan Yi Yimin Andi

1 Ne kuu obonmo dobiri ye karubban dee? Ne kuu apasomban dee?
Ne kuu nub Yariman Yesu wedmenindokob dee? Ne deme Yariman yaa
ambangkaan ye id kuu yiibban dee?
2 Ne kuu yenambed apasomban andimaib kuned, yiib yiibkaad ne kuu
apaso kuda. Anamaa! Kedi, ne yiib yaa weng amun kedmengkandaan
kumbed yiib anam andiwen kowe, ne kuu apaso ande wedmi yeman kuu
yiib kui.
3 Kane kanembed ne yaa wengyundawande dibiibdan yaa neka ne dowad
koromone inande dakmi ye weng kuu kei.

4 Apasodan nub kuu weng amun dakmuuwe wengambiriib ye nimakarub
kumbed yi yaa Yarimanbed yedmendoon apasodan yaa animana oka
numbirime ande yedme kowoon dee? Anamaa.
5 Dewene weng amun dakmi dowad anam andiwen ye nima nubbed
awadmuwen kuu ben wananuub kuu yimin ande Yarimanbed yedme
kowoon dee? Anamaa. Apasodan yena yoom Yariman Yesu ye damana
yoom Pita yoom kwanimaib kuda.
6 Kumban, ne yoom Baanabas yoom yaamo Yarimanbed dewene weng
amun dakmibka yiibka ane dobiri ye kerekmen kuu ambangkime ande
yedme kowoon dee? Dowan, kwane daandindo nub yaa. Nub dowaken
yaambed nubka ane dobiri ye kerekmen ambangkuwen.
7 Ana nangmidan kuu yikareb yi od yaambed ane dobirimaib dee? Dowan,
yi gapman ye od yaambed. Kane kanembed nong yob kab kibingkekorib
yi yob kuu anokban kerimaib? Dowan, kuyaambed kwane animaib kuda.
Kane kanembed naningkod kuu bangkandekorib muk ambod kuu anokban
kerimaib? Dowan, kwane animaiwa.
8 Ke dakmiin kee nimakarub yi meeni yaambed kwane yedmaan dee?
Dowan, Godbed Yuudan yaa yedme kowoon ye amob yaambed dakmeen
kuu ibmo.
9 Moses ye amob aombed wongkoon kuu, “Eb kuu oksen kanmeneewa
wiit yob animari dore ab andokbi dowad beengkane yaraneen kuu ye
mongkodkono kebenaab, wiit ananeen kuu yimin.” andoon. God kuu oksen
kuye dowad meenoon dee?
10 Dowan, anam kuu demedan nub dowad weng ku yedme wongkoon kui.
Eyokee, nub dowad wongkoon, amborom kuu yongbon nidke nekwanabi
ye karub yoom id beengke ab andokbe idmo bi ye karub yoom kuu yi deme
awinimaib kuu animan kuu nuwiib numbaraniib ande meenimaib kowe.
11 Kwani kowe, nub kuu kingkin ye kerekmen yobbed yiib aom kibinuwen
kowe, yiib okad yiri ye yiribman yaambed nub yaa numbirime andanuub
kuu yiminban deeko? Dowan, yimin kuda.
12 Yarimanbed yiib yaa yedmendoon kuu yena yi yaa angkumone
awandime ande yedme kowoon kowe, nub kuu weng kee burudande yedme
kowoon ye weng darewoob arimbed kanduwenoo? Anamaa.

Kumban nub kuu yiib yaa weng kee awinime, nub yaa angkumone
awandime andindo. Inamen maa keruwenkob, komo komo nub yaa
menebimaan kuu yimin andimaub, barang maa o inamen maa kuu weng
amun derendari ma kebenokban kerok anduwed.
13 Yiibkaadbankob dee, kane kane kurikuri boyambib darewoob aom
ambangkimaibdan kuu, yi animan kuu God yaa bangkani yeman kurikuri
boyambib darewoob aom nongkobimaib yaambed bimaib. Kwane, dingkan
nengkimaib ye bot wuubimbon ye deme awinimaibdan kuu, yi animan kuu
bot wuubimbon arimbed nengkimaib ye dingkan yaambed bimaib kii.
14 Kwamune areb kuu, Yarimanbed kwamime andi ye weng yedmoon kuu,
kane kane Yesu ye weng amun dakmidan keribka yi ane dobiri kerekmen
kuu Yesu ye weng amun dakmimaib kuyaambed bime ande yedme kowoon.

15 Kumban ne kuu Yariman ande yedme kowoon ye weng yaambed ben
ane dobere ambangkokban. Kwane, nembed ke wongkaan kee amaan
ari yiibbed ne dowad keamune ambangkaniib yaa kui andidban. Anam
kuu Yesu ye weng amun dakmaana yiibbed ne ma awawindo ye weng
keye dowad ke kerengkan keraan kei, ne kuu bobnaina karub maambed
kankoraraanban dowan.
16 Kuned, ne kuu kwane Yesu ye weng amun dakmimain yaron aombed
kerengkan kamimokban, amborom kuu Godbed weng amun dakmi ye deme

ne yaa kawoon kowe. Ne kuu Yesu ye weng amun dakmokban keraniin kuu arewa keruwaneen kii!
17 Nindorokiibbed weng amun dakmaniin kuu ye kakman kandaniin. Kwane, nindorokiibbanbed weng amun dakmaniin kuu Godbed deme kawoonkob dakmaniin kumbedmo, kakman kandainban.
18 Ne kakman kuu komarewa? Kekamune kembedmo, Yesu ye weng amun dakmi yaa kuu wengambiriibdan yaa yedme ne yaa numbirime andimban. Kwananiin kuu apasodan yaa numbirime andi ye amob Yarimanbed yedme kowoon ye weng awinainban, ne dowad no ogood angkimbaraneen.

19 Kedi, ne kuu obonmo dobiri ye karub, karub maa ye dabderem yiri dobere ye deme awinembiri yeman kerindo. Kumban ne kuu neka kankubune nimakarub korem yi dabderem yiri dobere yi dememo awini ye karub keraan, yemoon kuu anam andime, ma biknimban andid.
20 Yuudaniib yaa winimain kuu Yuuman areb kerimain, yi anam andime andid. Kane kane Yuudan yi amob ye dabderem aombed doriibdaniib yaa winimain kuu nangkon amob ye dabderem aombed doberemoon areb kerimain, yi anam andime andid. (Kumban, anam kuu ne kuu Yuudan yi amob ye dabderem aombed dorokban.)
21 Kane kane Yuudan yi amob awinindodaniib yaa winimain kuu Yuudan yi amob awinindodan areb kerimain, yi anam andime andid. (Kumban, anam kuu ne kuu God ye amob yaa obonmo kerindo, Keresu ye amob ye dabderem aombed dobirimain.)
22 Anam andi wuuddaniib yaa winimain kuu anam andi wuuddan areb kerimain, yi anam andime andid. Nimakarub mimim korem yi dobiri mimim korem areb kerimain kumbed, kiwaan korem yaambed yi yena anam andime andid kii.
23 Nembed korem ke kamaan kee Yesu ye weng amun derendari dowad, kwane weng amun yaambed amun kerundi kuyaom kuu neyiib kera andid.

24 Yiibkaadbankob dee, kabaanidan korem kabaanderimaib kumban, trofi kuu karub mimo kandimaan. Kowe, kiwaan onme wedmibka kabaane trofi kandime.
25 Karub korem iningkuk yaambed burudandande kamimaib kuu iningkuk kedmengkandi yaamo dobirimaib. Kwamimaib kuu aron dukmenmo angkimbaraneen ye trofi kandi ye dowad, kumban nubbed kwanimaub kuu aron korem angkimbaraneen ye trofi kandi ye dowad.
26 Kwani kowe, ne kuu karub maa meeniyiibbanbed kabaanemoon areb kabaanainban, ne kuu nangbi yaa kuu dingki ogood kuyaa kiradmi ye karub areb kerainban.
27 Ne kuu korondaine ne id kuu yebne aromni dowad wowimaiwe, ongmaine ne inamen ye dabderem yiri dobere kuye dememo awinembiri yeman kerimaan. Kowe, weng amun dakmenabe dowan kerako, ne yaa Godbed arewa kamewen kowe trofi kuu kabdainban andaan andid.

10

Yuudan Kurin Komo Kamiwen Yaa Kuu Meene Kaadkerime

1 Angkodmia, nub awoya yiri korem kuu Godbed ongme kowoon ye wiib ye dabderem yirimbed wene yi korem kwane karamok aombed yaniwen yaa kuu meenime, kuyaa yiib nonoon keri kuu ne dowakenban.
2 Yi korem kuu wiib aomiib karamok aomiib kumbed baptais keremoon areb kerekorib Moses ye yoman winiwen.
3 Yi korem kingkin ye kerekmen ye animan mim kuu ibonmo aniwen.

4 Kwane, yi korem kingkin ye kerekmen ye ok mim kuu ibonmo aniwen,
amborom kuu yi kuu kingkin ye kerekmen ye bot yi yoom dabokne wonoon
yaambed ok kuu aniwen kowe. Bot kuu Keresu kui.
5 Kwanoon kuned, God kuu yi yemoon yaa kubindo kowe, amboon
angkambed dukne ogood kuyaa mungdin dange yariwen.
6 Yi yaambed ke kamenaboon kee kuru kingkoon, nub meeni yeman,
inamen arewa yaambed yimbed kwaniwen areb keraib anded, nub yaa.
7 Kowe, yiib kuu yenambed kwaniwen kwane kuruwak god yaa bu-
mangkidan keraib. Kuye dowad God Ye Weng aombed kwane wongkoon
kuu, "Nimakarub kuu dibo animana oka anengkenabonib dembenib anden-
abiwen." andoon. Kukuu God yaningko kankooni dowadban kwaniwen.
8 Nub kuu yenambed kwaniwen kwane nenem kamaub. Kwaniwen kuu
aron mimo aombed 23,000iib kuu dukniwen.
9 Nub kuu yenambed kwaniwen kwane Yariman yaa komboon darobaub.
Kwaniwen kuu niinbed yiiwe dukniwen.
10 Nub kuu yenambed kwaniwen kwane God yaa mungkubmangkab
kamaub. Kwaniwen kuu monmari ye engyumbed yenbandoone dukniwen.
11 Yi yaambed ke kamenaboon kee kuru kingkoon, kuye weng wongkoon
kuu nub kaadkeri dowad. Amob minindo yaroniib amobbed oonoon ya-
roniib aron maa maayiib anam id keri yeman ku monoone wedmuwen kui.
12 Kwani kowe, eb kuu kangdom doriin ande meenebka, ebka ambarakmi
yaambed kombarain ii ande korobe kaadkere!
13 Ambarakmok ande birandi ye inamen mimim korem eb yaa menebi-
maan kuu eb yaamomban nimakarub korem yaa menebimaan. Kwane,
God kuu ye weng yaa ma korondiyiibban ye God kowe, ye kuu domobdaane
kuye inamenbed birabdaane ari ambarakmaabban, no oonebde doreen kui.
Kumban kuye inamenbed birabdande kamaneen kuu, Godbed eb angkane
andi ye kiwaan ongmebdaneen. Kwananeen kowe eb kuu kangdommo
doberembaraneeb.

Yariman Yaambedmo Angkumone Dobirime

14 Kwani kowe, angkodmia, kuruwak god yaa bongwandaib.
15 Yiib kuu inameniibdan kumbed yiib yaa dakmaan kowe, nembed komo
ke dakmandamiin kee yiibka darobime.
16 Yesu yaa meeni ye orok arimbed God yaa eso ande ani ye kabus kuu
Keresu ye umkan onduknoon ye inamen kan dabokni yeman kui dee?
Anamaa. Kwane, Yesu yaa meeni ye orok arimbed kande ani ye om* kuu
Keresu ye id yena yi dowad bobnoon ye inamen kan dabokni yeman kui dee?
Anamaa.
17 Kedi, om kuu mimo kowe nub kane kane kuu yemoon kumban id mimo,
amborom kuu nub korem kuu om mimo kuyaambed animaub kowe.
18 Israel ye nimakarub yaa meenime. God dore Yuudan dore wedyiri
dobiridan kuu bot wuubimbon arimbed dingkan nengke baeb God yaa
konimaibdan andimaib kowe, bot wuubimbon arimbed God yaa koni ye
inamen kan daboknimaib kui dee? Anamaa.
19 Kwanandaan kumban, kuruwak god yaa nengke baeb koni ye dingkan
kuu meeni yemanban, kuruwak god kangkon meeni yemanban dowan.
20 Kumban anam kuu kuruwak god kuu awad arewa kowe, kuruwak
god yi yoman winiwendanbed yi kuruwak god yaa dingkan nengke baeb
kondimaib kuu anam kuu God yaamban awad arewa yaa kondimaib kui.
Kwane, yiib kuu kuye dingkan yi yom aniib kumbed awad arewa yi inamen
yaa kan dabokni kuu ne dowakenban.

* **10:16:** Gurik wengbed "bred" andoon.

21 Yiib kuu Yariman ye kabus yaa nande awad arewa ye kabus yaa nande
kami kuu yiminban, yiib kuu kwane ayoob Yariman ye arakbon yaa kere
awad arewa ye arakbon yaa kere kamindeban.
22 Arakbon ayoob kwamubko Yarimanbed wungkande norin wandok
ande kamenuub dee? Inamen arewa yee. Nuwaromkono kuu darewoob,
ye aromkono arebban dee? Dowan kii!

Anam Andiwendan Yi Obonmo Dobiri

23 Yenambed “Inamen korem kuu amobban.” ande yedmimaib kumban,
anam kuu inamen yenamo kuu nub awandi yeman. Yenambed “Inamen ko-
rem kuu amobban.” ande yedmimaib kumban, anam kuu inamen yenamo
kuu nub niindem aom aromni yeman.
24 Kedi, eb kuu eb dobiri ye dowadmo awabdi ye kiwaan onmaab, yena yi
dobiri dowad awandi ye kiwaaniib onme.
25 Berengkimbon yaa dingkan yom korem berengkimaib kuu ani ye-
manmo. Kuyaa kuu inamen ayoob kereneb kuruwak god yaa koniwen dee
ande kaamobaab.
26 Amborom kuu God Ye Weng aombed kwane yedme wongkoon, “Okad
yimin yimin yaa kuu Yariman yeman, kuye kumkam korem kangkon.”
andoon kowe.
27 Kwane, anam andindoman maambed animan ani yeman baandoko eb
dowaken wene anandamebka, eb ani yeman ari komo nongkoboon kuu
kuyaa inamen ayoob kere kaamobaab, kwane ane.
28 Kumban karub maambed “Animan kee kuruwak god yaa nengke baeb
koniwen kii.” ande yedmebdoka, anaab, koronde. Karub ku yedmebdoon
ye dowadiib inamen meeni ye kiwaan ye dowadiib kowe anaab.
29 Kumban eb inamen meeni ye kiwaan ye dowadban, anam kuu yed-
mebdoonman ye inamen meeni ye kiwaan ye dowad kowe anaab, komboon
kaamobdoon kowe. Kedi, komande animan ani dowad ne obonmo dobiri
kuu karub maa ye inamen meeni ye kiwaan yaambed wengyundaneen?
Dowan, ye dememban kuda.
30 Ne kuu God yaa eso ande animan animain kowe, komande kuyaambed
ne yaa kuu wengamborokbanabimaib? Arewaya.
31 Kwane kowe, yiib kuu animan ani o ok ani o komo komo kamibka, God
ye nambiri dowad korem kwane kamime.
32 Yiib kuu yena yaa ma dedmonaiwe boknande kombaraib, Yuudan o
Gurikdan o God yaa anam andiwendan yaa kui.
33 Nembed kamimain areb kamime. Ne kuu kiwaan korem yaambed
nimakarub korem yaa angkodmendimain. Ne kuu nembedmo amun kera
andi ye dowadban, yemoon kuu amun kerime andid. Kwanako anam
andime andid.

11

1 Ne koob kandime, nembed Keresu ye koob kandaan kwamune kerime.

Anam Yaambed God Yaningko Kankoonime

2 Yiib kuu nembed komo komo kamenabaan korem meenenib nembed
kedmengkandi yiib yaa kondaan arebmo awinimaib kowe, ne yiiwaningko
benkoobaan kii.
3 Kumban ne dowaken kuu yiib kuu meenime andid, karub korem yi korok
kuu Keresu, kwane nima yi korok kuu yi karub, kwane Keresu ye korok kuu
God kui.
4 Karub maa kanembed ye korok ari dabunekore kurikuri keri o profesi
weng dakmaneen kuu ye korok Yesu yaa karak konaneen.

5 Wonong maa kanembed yu korok ari dabunindombed kurikuri keri
o profesi weng dakmanuun kuu yu korok, yu karub kui, ye yaa karak
konanuun. Kukuu yu awung kuu deemoon areb keranuun kowe.
6 Wonong kuu yu korok ari dabunokban keruka, yu awung korem kuu
nare dowan kerime. Kwane, wonong yu awung nari o deene aari kuu
karakiib kowe, yu korok ari kuu no dabunuk.
7 Karub kuu ye korok ari kuu dabuniyiibban, amborom kuu ye kuu God ye
kuru, ye kuu God ye nambiri ye kuruyiib kowe. Kumban wonong kuu karub
ye nambiri ye kuruyiib.
8 Kedi, karub kuu wonong yaambed ongmindo, wonong kuu karub
yaambed ongmoon.
9 Amborom kuu karub kuu wonong yu dowad ongmindo, wonong kuu
karub ye dowad ongmoon kowe.
10 Keye dowad kembed, engyus yi kangkon yi dowad kuyiib kuu wonong
yu korok ari kuu yu karub kuu yu korok ande korokbi yeman dabunuk.
11 Komoyiibkob, nub dobiri Yariman yaambed kuu wonong kuu karub yaa
yukareb obonmo dobiri yemanban, karub kangkon wonong yaa yekareb
obonmo dobiri yemanban.
12 Kedi, wonong kuu karub yaambed ongmoon kwamune areb kuu, karub
kangkon wonong yaambed dorimaan. Kumban, karuwa nimaya komo
komo korem kuu God yaambed menebimaan.
13 Yiibkareb meene andangkime. Wonong kuu korok ari dabunindombed
God yaa kurikuri kami kuu yimin dee?
14 Kumkam korem kee areyareen kumbed yiib yaa kedmengkandiib kuu
karub kuu awung doboob keraneen kuu ye yaa karak yeman dee? Anamaa.
15 Kwane, kuyaambed wonong kuu awung doboob keranuun kuu yu
kerengkandi yeman dee? Anamaa. Awung doboob kondoon kuu yu korok
dabuni yeman kuda.
16 Karub o wonong maa kanembed weng kee dakmiin keyaa yiminban
andaneen kuu, nub kuu kara yenayiib ambangkindo, God yaa anam andi-
wendan yi kangkon kwane.

Yariman Yesu Yaa Meene Orok Ani
(Mt 26:26-28, Mk 14:22-24, Lk 22:17-20)

17 Yiibbed nedbe kurikuri kamimaib kuu yiib arewa kamenabi kuu
yemoon keroon, yiib amun kamenabi arebban kowe, kedmengkandi ke
dakmandamiin kee yiib yaa kubendindo kii.
18 Ibduruk arimbed, ne wengambaraan kuu yiib kuu kurikuri dowad
nedbimaib kuyaom kuu yiibkareb andokbiwen. Kekwanoon kuu anam
areb ande meenaan.
19 Kedi, anam kuu yiib kuyaom andokbe yeka yeka keriwen kuu, kane
kane kuu Godbed anam andundoondan ande korokbi yeman.
20 Kwane, yiib kuu nedbe Yariman yaa meene orok animaib kuu Yariman
ye dowadban,
21 amborom kuu orok animaib kuu yena kuu yena yaa meedmiyiibban
kumbed kirodmo kwane anaiwe, yena kuu orok ye animan kenambunmo
animaib kumbed yena kuu animaniibban mungimo keraiwe, yena kuu orok
ye wain ok kenambunmo animaib kumbed awarak yaune kamimaib kowe.
22 Komarewa kii! Yiib kuu animan ane ok ane kamaniib yambiwiib-
bankob dee? O, yiibbed God yaa anam andiwendan yaa nongdomatomdan
andenib kamboknondan yaa karak kandime andiwed dee? Yiib yaa kuu
komo weng yedmendaniin? Kwamune yaambed yiib yaa kubendaniin dee?
Korem yiminban kii!

23 Kedi, ne kuu Yariman yaambed kandaan kuu yiib yaa kangkon kondaan. Weng kondaan kuu kei. Yariman Yesu kuu bidwanduniwen kuyaron amnoom aombed om* kande
24 God yaa eso andekore domangke yedmoon, “Kekee ne id, yiib wadkeri kandi dowad dookbaniin kii. Kwamune kamimamime, ne yaa meeni ye dowad.” andoon.
25 Kwane, oma animan yenaya kuu aniwen. Ane dowan keriiwe, kwanoon areb kuu yembed kabus nande yedmoon, “Kabus keye ok kee amob weng yeeb ne umkan yaambed ongmaan kii. Komo aron arimbed kekamune anande kamibka ne yaa meeni ye dowad kamimamime.” andoon.
26 Kedi, komo aron arimbed om keyiib ok keyiib animamibka Yariman bobnoon ande korokbimamibko kwane wene ye monok.
27 Kwani kowe, kanembed ye kuu yorokmo dobiri ye kiwaan arimbedban kerene Yariman ye omiib okiib ananeen kuu, Yariman ye idiib umkaniib yaa ambarakmaneen kii.
28 Kowe, yiib mimim kuu yekareb andangkekored yomanbed omiib okiib kuu ani.
29 Amborom kuu kanembed Yariman ye id kerekmen yaa korobe yekaadkerindombed omiib okiib ananeen kuu, yekareb yemeren ukum kandi dowad ananeen.
30 Yiib kuyaom kuu yemoon kwane animaibkob, kwane wuud kere bob anikadiib kerenib, yiib yena kuu dukniwen.
31 Kumban nub inamen arewa korarem andi dowad nubkareb nubmeren andangke wengyundanuub kuu, nub kuu Yarimanbed andangke wengyunde dabab kondaanban.
32 Kumban nub kuu Yarimanbed andangke wengyundimaan kuu nub ambarakmi yaa korondime ande dabab kondimaan. Kwanimaan kuu nub kuu ben okad yiridan yoom dabokne dabab ibmo kondainban anded.
33 Kwane kowe, nangkodmia, kwane mimyamo nedbe Yariman ye orok anande kamibka korem nedbiiwa.
34 Kwane, kanembed mungiyiib keroka yambiwoombed anok. Yiib kwanimamaniib kumbed mimyamo nedbimamaniib kuu Godbed yiib yaa wengyundaanban.
Kwane, ne mananiin kumbed weng yena ari kuu ben nekdane ongmaniin.

12

Yariman Ye Deme Yaromkono Munob Bangkandi Yeman

1 Angkodmia, yiib kuu kingkin kerekmen yaambed Yariman ye deme yaromkono munob bangkandi yeman yaa nonoon keri kuu ne dowakenban.
2 Yiibkaadkeriwen, yiib kuu God yaa anam andindo kuruwak god yi yoman winiwen yaron yaa kuu, yiib inamen kuu yenambed ben kimyen winiiwa dakmindeban ye kuruwak god yi yoman weniib.
3 Kwane kowe, nembed yiib yaa ke yedmaan kei. Kanembed ye kuu God ye Kingkiniibbed dakmeen ye karub kuu “Yesu butun kerune.” ande ma kwanandaanban. Kwane, angkon kanembed “Yesu kuu Yariman.” ande ma kwanandaanban, no Kingkin Karadmombed ibnenaneena kwane dakmaneen kumbedmo.
4 Yariman ye deme yaromkono munob bangkandi yeman yena dangoon kumban, bangkandimaan ye Kingkin kuu mimo.
5 Yariman ye awandi deme yena dangoon kumban, bangkandimaan ye Yariman kuu mimo.

* **11:23:** Gurik wengbed “bred” andoon.

6 Yariman ye dowad ambangkanabi yena dangoon kumban, nimakarub yi
mimim yaambed korem ambangkanabimaan ye God kuu mimo.
7 Nimakarub mimim yaa kuu Kingkinbed ibnendaana kwane ambangki-
maib ande korokbi yeman bangkandimaan, yi korem kumaom awanenoon
awanenoon kami dowad.
8 Kedi, karub mim kuu Kingkin kumbed meeni kangdom ye weng konaane
dakmaane, kwane maa kuu Kingkin mimo kumbed kaadkeri inamen weng
konaane dakmaane,
9 kwane maa kuu Kingkin mimo kumbed anam andi arimbed konaane
kwane anam andaane, kwane maa kuu Kingkin mimo kumbed bob anikad
ongmenabi konaane kwane ongmenabaane,
10 kwane maa kuu God yaromkono wedmi yeman ongmi yaromkono kon-
aane kwane ongmaane, kwane maa kuu profesi ye weng konaane kwane
dakmaane, kwane maa kuu weng meneboon kuu kane ye kingkin yaambed
meneboon ande andangke dakmi ye deme konaane kwane andangke dak-
maane, kwane maa kuu weng mamaa dakmi yaromkono konaane kwane
dakmaane, kwane maa kuu weng mamaambed dakmi ye karub ye weng
amenengki yaromkono konaane kwane amenengkaane kamimaib.
11 Korem keyiib kee Kingkin mimo kuye ambangki yaambed, yi korem
mimim yaa kuu yembed meenoon yaambed bangkandimaan.

Nub Korok Kuu Mimo

12 Id kuu mimo yaambed yemoon dangoon. Kuyaa dange yemoon keroon
kuned, yi kuu id mimo kerimaib. Kowe, Keresu ye id kuu ibmo.
13 Kedi, nub kuu id mimo aom Kingkin mimo yaambed baptais keruwen.
Yuudan keruwen o Yuudanban keruwen, o yena yi dabderem yiri dobere
yi dememo ambangkembirimaub o nubka oone obonmo kere doruub, nub
korem nub niindem aom kuu Kingkin mimo kondoon.
14 Kedi, id kuu mimo yaambed ongmindo, yemoon yaambed ongmoon.
15 Kwane, yonbed yedmaneen, “Ne kuu dingkimban kowe, ne kuu id
yaamban.” andaneen kuu id yaa kwane andokbe yeka keraanban, yon kuu
id yaambed kumbedmo.
16 Kwane, kenoodbed yedmaneen, “Ne kuu indobban kowe, ne kuu id
yaamban.” andaneen kuu id yaa kwane andokbe yeka keraanban, kenood
kuu id yaambed kumbedmo.
17 Kwane, id kumundin kuu indobmo keraneenbed kuu wengambiri
yeman kuu kuna? Kwane, id kumundin kuu kenoodmo keraneenbed kuu
baeb kumungki yeman kuu kuna?
18 Kuned anam kuu Godbed id yaa kuu yeka yeka nekwe ongme nongko-
boon. Yi korem mimim kuu ye dowaken yaambed kwane ongme nongko-
boon.
19 Yi korem kuu barang mimo keraniib kuu id kuu kunaya keraneen?
20 Kwane kowe, id kumaom kuu yemoon dangoon kumban id mimo.
21 Kowe, indobbed dingki yaa, “Awawaab, koronde wene.” ande yed-
mindeban. Kwane, korokbed yon yaa, “Awawaab, koronde wene.” ande
yedmindeban.
22 Ma keroonkob, id yaa dangoon yeman yaa kuu wuud keroon andimaib
kuu kuyiib kumbed yimin, kuyiibban keraneen kuu id kuu yiminban.
23 Kwane, id yaa yena dangoon yeman yaa kuu yirimo ande meenimaub
kuu darewoob arimbed inwarimaub. Kwane, id yaa yena dangoon dian
wedmimokban yeman kuu darewoob arimbed kebenimaub.
24 Kumban, id yaa yena dangoon dian wedmi yeman kuu inware keben-
imokban.

Kumban Godbed yekareb id kuu ben mimyamo dabokne wonoon kuu, id yaa yena kuu yiri keriwen kumbed aningko darewoob arimbed kondoon.
25 Kwanoon kowe, id aom kuu yeka yekayiibban yi korem kuu ibmo kerundoon. Kwane kowe, id yaa mimim korem kuu neman neman awandi ye inamen konoon konoon ibmo kerime.
26 Kwane, id yaa mamaambed durud yewed kandaneen kuu, korem kwane durud yewed ibmo kandaniib. Kwane, id yaa mamaa yaningko darewoob arimbed kandaneen kuu, korem kwane kubaniib.
27 Kwane kowe, yiib kuu Keresu ye id kui. Kowe yiib mimim kuu kuyaa ben daboknoondan.
28 Kwane, anam andiwendan yi numun kumaom kuu ibduruk kuu Godbed apasodan kingkekore, kwane ayob ande profesidan kingkene, kwane ayoobmim ande kedmengkandidan kingkoon. Kwane ari kuu God yaromkono wedmi yeman ongmenabidan kingkene, kwane bob anikad God yaromkonombed ongmenabidan kingkene, kwane yena yaa awandidan kingkene, kwane korok demedan kingkene, kwane weng maa maa dakmenabidan kingkoon.
29 Korem kuu apasodanmoyoo? Korem kuu profesidanmoyoo? Korem kuu kedmengkandidanmoyoo? Korem kuu God yaromkono wedmi yeman ongmenabidanmoyoo?
30 Korem kuu bob anikad God yaromkonombed ongmenabidanmoyoo? Korem kuu weng maa maa dakmenabidanmoyoo? Korem kuu weng maambed dakmenabidan yi weng amenengkidanmoyoo? Dowan.
31 Yariman ye deme yaromkono munob bangkandi yeman darewoob arimbed kuyaa kuu nindorokiibbed dowakeniib kerime.
Kwane kowe, kibireb kee nembed kiwaan yena korem yaambed burudandoon ye kiwaan ke korokbendandamaan kei.

13

Mimyob Dowaken Keendi

1 Ne kuu nimakarub yi weng maa maayiib engyus yi wengiib dakmaniin kumban, mimyob dowaken keendiyiibban kumbed dakmaniin kuu, ogood wangkanabi ye kuweng areb keraniin.
2 Kwane, ne kuu Godbed profesiman ande kinoona biknoon ye weng id anam koremiib biknoon ye kaadkeri koremiib nekaadkereni, aangko yaa yedmaniine no angkananuun ye anam andi kandaniin kumban, mimyob dowaken keendiyiibban kumbed kwananiin kuu, ne yaa kuu idiibban dowan keraneen.
3 Kwane, ne kuu nembed oonaan ye yiribman korem kamboknondan yaa bangkandeni, ne anam andi kuu korondainban andaniine yenambed ne id kuu amotbed nengkaniiwe bobnaniin kumban, mimyob dowaken keendiyiibban kumbed kwananiin kuu, ne kuu amun kami ye kakman Ewen ari kuu ma kowainban.
4 Mimyob dowaken keendi kuu yodbirimban iwarimbed dobiri yeman, mimyob dowaken keendi kuu yena yaa awandi yeman. Kukuu wungkandi yemanban, kerengkan kami yemanban, nembedmo yimin andi yemanban.
5 Kukuu kena karunga kami yemanban, kirim yemanban, kirodmo norin wandi yemanban, ambarakmoon andi ye wengyuniib ma angkimbiri yemanban.
6 Mimyob dowaken keendi kuu yorokmomban ye inamen yaa kubeni yemanban, kukuu anam anam yaa kubendi yeman.

7 Kukuu yobdood menebimaan yaa kangdommo doberembiri yeman,
anam ande meenendembiri yeman, ari kwananeen ande meedmembiri
yeman, koronde kimyen winiyiibban kangdommo doberembiri yeman.
8 Mimyob dowaken keendi kuu yimin wandaanban. Kumban profesi
weng dakmi yaromkono kuu dowan keraneen, weng maa maa dakmenabi
yaromkono kangkon dowan keraneen, kaadkeri kandi yaromkono kangkon
dowan keraneen.
9 Kedi, kaadkeri koremban yenamo kandenub biknoon ye weng kangkon
koremban yenamo profesi wengbed dakmimaub.
10 Kumban korem awini ye karub Keresu mananeen kuu, koremban
yenamo awini yeman maa maa korem kuu wenebe bikderebaneen.
11 Kwane, ne dana mana yaa kuu dana areb dakmimain, kwane dana
ye inamen areb meenimain, kwane dana ye meeni ongmi areb meene
ongmimain. Kwane, kaine amnaan kuu dana ye dobiri kerekmen kuu
yoman anuk nare keendaan.
12 Kedi, kibikee God yaa wedmuub kee wiib yonendoona ok kuruwak
yaa wedmemoon areb korobe wedmimokban. Kumban amaanbed nub
kuu murubia deere deere wedmanuub kii. Kwane, kibikee koremban
yenamo nekaad, kumban God kuu ne yaa kumundin yekaadkeroon areb
kuu amaanbed ne kangkon kumundin nekaadkeraniin.
13 Kwane kowe, kibikee ayoobmim keyiib dangoon kuu anam andiyiib
ari Godbed kwananeen ande meedmiyiib mimyob dowaken keendiyiib.
Kumban keyaombed darewoob anam kuu mimyob dowaken keendi kui.

14

Profesi Weng Dakmiyiib Weng Maa Maa Dakmiyiib

1 Mimyob dowaken darewoob ye nimaya karuwa anammo kerime.
Ma, kingkin kerekmen yaambed Yariman ye deme yaromkono munob
bangkandi yeman yaa dowakeniib kere nindorokiibbed kondok ande meen-
ime. Anam kuu profesi weng dakmi yaa kuu meeni darewoob kerime.
2 Kedi, karub kane kuu Godbed weng maambed dakmi yaromkono ko-
naneene kwane dakmaneen kuu, nimakarub yaa dakmaanban God yaamo
dakmaneen. Anam kii, ye weng id kuu karub maa kuu kandunindeban,
kukuu ye weng ye kingkiniibbed dakmimaan kuu yena korem yaa kuu
biknimaan.
3 Kumban kane kanembed profesi weng dakmimaib kuu, nimakarub yi
niindem aom aromni ye dowadiib kube ongkandi ye dowadiib mimyob
wandi kankubuni ye dowadiib kui.
4 Kane ye kuu God yaromkono ibnenaneene weng maambed dakmaneen
kuu, yekareb yemeren ye niindem aom aromni dowad kumbedmo. Kum-
ban, kane ye kuu God yaromkono ibnenaneene profesi weng dakmaneen
kuu anam andiwendan korem yi niindem aom aromni dowad.
5 Anam kuu ne dowaken yiib korem mimim kuu God yaromkono ibnen-
doka weng maambed dakmime ande meenaan kumban, ne dowaken dare-
woob arimbed kuu yiib kuu God yaromkono ibnendoka profesi weng dak-
mime ande meeni darewoob keraan. Kane ye kuu profesi weng dakmimaan
kuu ye kuu aningko darewoowiib, weng maambed dakmimaan ye karub
arebban. Kumban weng maambed dakmimaan ye karub kuu yekareb weng
id kuu nengkidme kedmengkandaneen kumbed yimin. Kwananeen kuu
anam andiwendan yi niindem aom kuu aromnaneen.
6 Kwane kowe, angkodmia, ne kuu yiib yaa mananiine God yaromkono
ibnewaneene weng maambed dakmaniin kuu, yiib yaa amun kerundaniin

dee? Kan korokbi ye wengiib o kaadkerundi ye wengiib o profesi ye wengiib o kedmengkandiyiib kanmananiin kumbed yimin keraneen.

7 Kuned, wadkeriyiibban no kuweng wangkanabi yeman, yurin o haap kuu kuweng amun kondokban keraniib kuu nimakarub kuu komarewa kere id kandaniib? Kwane wangkiwed kuweng amun kamiwed id kandaniib.

8 Angkon, ana nangmi ye kibi kuu dianmo baandokban keraneen kuu, kanembed ana nangmi dowad nekwaneen? Dowan.

9 Kwamune areb kuu yiib kangkon, yiibkareb mongkod daande weng id kandindeban ye wengbed dakmaniib kuu, karub maa kuu komarewa kere yiib weng id kandaneen? Dowan. Weng idiib dakmiwed id kandaniib. Weng id kandindeban ye wengbed dakmaniib kuu, aya nonga yaa dakmemoon areb keraniib.

10 Anam kuu okad kumundin keyaom kee weng maa maa yemoon dangoon, yi mimim kuyaom kuu ye idiibmo.

11 Kwana kowe, karub maambed dakmeen ye weng id kandokban keraniin kuu, ne kuu ye yaa owodman areb kerunaniine ye kangkon ne yaa kuu owodman areb keruwaneen.

12 Kwamune areb kuu yiib kangkon kwanimaib. Yiib kuu kingkin kerekmen yaambed Yariman ye deme yaromkono munob bangkandi yeman yaa dowakeniib kere nindorokiibbed kawok ande kamimaib. Yiib kwanimaib kowe, munob bangkandi yeman kuyaom kuu komo komo kuu anam andiwendan yi niindem aom aromni yeman keroka kuyaambed meeni darewoob kere kwane ambangkime.

13 Keye dowad kee, kane kuu God yaromkono ibnenoko weng maambed dakmoka, ari kuu ye kuu God yaromkono ibnewoko weng dakmaan ye id kedmengkanda ande kurikuri kamok.

14 Kedi, ne kuu God yaromkono ibnewaneene weng maambed kurikuri kamaniin kuu, ne inamenbedban ne kingkiniib kumbedmo kurikuri kamaniin, amborom kuu ne inamen aom kuu id kandimokban kowe.

15 Kowe, komo keraniin? Weng maambed ne kingkiniib kurikuri keraniin kumban, ne wengbed ne inameniib kangkon kurikuri keraniin. Weng maambed ne kingkiniib yook wingkaniin kumban, ne wengbed ne inameniib kangkon yook wingkaniin.

16 Kwane, eb kuu weng maambed eb kingkiniib God yaningko kankoone eso andaneeb kuu, ibnendindo no kurikuri kamiibdan kumaom kuu karub maa ye kuu komarewa kere id kande anam kwanok andaneen? Dowan.

17 Eb eso andi kuu yiminmo kumban, id kandindodan yi niindem aom kuu ma aromnimokban.

18 Ne kuu God yaa eso andaan, God yaromkono ibnewaane weng maambed dakmimain kuu yemoonmo keraan, yiib korem arebban.

19 Kumban kurikuri ambiwoom kuu, weng dukmen mana weng angkoyiib areb dakmaniine id kandaniib kuu inamen darewoob arimbed, weng maambed weng doboob doboob dakmaniine id kandaibban ye inamen arebban.

20 Angkodmia, dana yi inamen areb kuu korondime. Arewa yaa bongwanaib, kuyaa kuu dana embeng areb kere nonoon areb kerime. Kumban yiib inamen aom kuu amnime.

21 Yariman God ye amob aombed wongkoon kuu yembed ke yedmoon kei.

“Weng maa maa ye nimakaruwiib oworan yi wengiib yaambed
nembed nimakarub keyaa daandaniin.

Kwananiin kuned, yi kuu ne weng wengambaraibban.” andoon.

22 Kwane kowe, God yaromkono ibnenoko weng maambed dakmoka
kukuu dud korokbi yeman, anam andiwendan yi dowadban anam andin-
dodan yi dowad. Kumban God yaromkono ibnenoko profesi weng dakmoka
kukuu anam andindodan yi dowadban anam andiwendan yi dowad.
23 Kwane kowe, anam andiwendan korem mimyamo nedbenib yi yemoon
kuu God yaromkono ibnendaneena weng maambed dakmaniib kuu, ib-
nendindo no kurikuri kamiibdan o anam andindo kumbed awudiriibdan
kuu yi kuu wengamberekorib yiib kuu warudkidan andaniiwoo? Anamaa.
24 Kumban, anam andindoman maa o ibnenindo no kurikuri kameenman
maa kuu ye kuu awudaraneena yiib kuu God yaromkono ibnendaneena
profesi weng dakmaniiwe wengambaraneen kuu, ye kuu weng korem
kuyaambed eb kuu ambarakmi ye karub kii ande ye mimyob yaa wowa-
neen. Kwananeen kuu weng korem ku wengamboroon kumbed ye yaa
wengyundaneene,
25 ye mimyob aom bikdereboon kuu ben dianmo keraneen. Kowe, ye
kuu yiri bumangke God yaningko kankoone yedmaneen, “God kuu yiib yaa
anam doreen kii!” andaneen.

Nekdane Ongme God Yaningko Kankooni

26 Kwane kowe, angkodmia, komo andanuub? Kwane, mimyamo menebe
nedbibka, yiib korem mimim kuu maa kuu yook yeman keroko, maa kuu
kedmengkandi yeman keroko, maa kuu Godbed korokbenoon ye wengiib
keroko, maa kuu God yaromkono ibnenoona weng maambed dakmi ye
wengiib keroko, maa kuu weng maambed dakmi ye weng ye id ked-
mengkandi ye wengiib keroko kamime. Korem ke ambangkaniib kei, anam
andiwendan yi niindem aom aromni dowad kumbed kwane ambangkime.
27 Kane ye kuu God yaromkono ibnenaneena weng maambed dakmaneen
kuu yimin, nimakarub ayoob o ayoobmim kangkon yimin, kumban ariyiib-
ban. Kwananeen kuu karub maambed yi weng id kuu kedmengkandaneen
kumbed yimin keraneen.
28 Weng maambed dakmi ye weng id kedmengkandi ye karuwiibban
keroka, weng maambed dakmandameen ye karub kuu iwari kere yekareb
God yaamo dakmok.
29 Kwane, profesidan ayoob o ayoobmimbed dakmaniib kumbed yimin
keraneen. Kwane dakmibka yena kuu korobe wengambere daangkerekorib
komo dakmiib kuu ongme andangkime.
30 Kwane, profesiman maa dibiib kuyaa kuu Godbed korokbeni weng
monoka, ibduruk dakmeenman kuu iwari keroka yaro dakmok.
31 Kedi, profesidan korem kuu mimim dakmaniib kumbed nimakarub
korem kedmengkandene kube ongkandaneen.
32 Profesi weng dakmi ye kiwaan kuu profesidanbed oonimaib, kukuu
yena yaa yi weng kebengkandi yemanban,
33 amborom kuu God kuu yirinde baande kamime andi ye Godban,
yewenubmo dobirime andi ye God kowe.
Godbed karadmo kerundoone kambong korem aom nedbe kurikuri kami-
maibdan yi koobdande kwamimaib kwamune areb kuu,
34 kurikuri ambiwoom kuu nima kuu iwari kerimamime. Amborom kuu
nimambed kurikuri ambiwoombed dakmi kuu amob, karub yi dabderem
yiri dobirime andoon, Moses ye amob aombed.
35 Kwane, yi dowaken weng maa dowad kaamonande kamibka, ambi-
woombed yi karub yaa kaamondime. Amborom kuu wonongbed dak-
manuun kuu karakiib kowe.

36 Korindan, God ye weng kuu yiib yaambed andowe ongmoonkob dee? O
God ye weng kuu yiibbedmo kandiwen dee? Dowan!
37 Kanembed ye kuu profesiman o Kingkin ye deme yaromkono munob
kawoonman ande meenoka, nembed yiib yaa ke wongkaan kee anam kedi
Yariman ye amob kii ande kaadkerok andid.
38 Kumban ye kuu keyiib kee akmendandaneen kuu, ye yaa kangkon
akmendandunaneen.
39 Kwane kowe, nangkodmia, profesi weng dakmi ye deme yaa kuu
nindorokiibbed dowakeniib kerime. Kwane, God yaromkono ibnenoona
weng maambed dakmi yaa kuu kebenaib.
40 Kumban kurikuri ambiwoom kuu kamenabi korem kuu konomdangmo
nekdane inamen ongmi ye yumbon yirimbed kerime.

15

Yesu Bobnoon Yirimbed Demboon Kuyaa Kangdommo Kerime

1 Angkodmia, nembed Yesu ye weng amun yiib yaa dakmaane wengam-
bere kande awinenib kangdommo doriib. Kowe kibireb kee ne dowaken
kuu kuye weng ye dowad yiib yaa monkona andid.
2 Weng amun yiib yaa daandaan kumbed kamkonomo awine doberem-
baraniib kuu, weng amun keyaambed yiib kuu bobni yaa burudande bin-
daneen. Kumban weng amun awinokban keraniib kuu yiib anam andi kuu
idiibban keraneen.
3 Kedi, korem burudandoon ye inamen kukui ande yedmewoone kandaan
kuu yiib yaa kangkon kondaan kuu kei, God Ye Weng Karadmo ye id kwa-
mune arebmo kuu Keresu kuu nub ambarakmi are kirari dowad bobnoona,
4 mangkiiwa, aronki ayoobmimiib dowan keroone demboon, God Ye
Weng Karadmo ye id kwamune arebmo.
5 Kwane, Pita yaa angkaderekore, ye karub wad ayoowiib yaa
angkadoroon.
6 Kwane kuye yoman kuu, nimakarub 500iib burudande arimbed yaa
kwangkon aron mimo kuyaambed angkadoroon. Kuye angkadoroondan
yemoon kuu wad doriib kumban yena kuu dukniwen.
7 Kwanoone, ye kuu Yems yaa angkaderekore ye apasodan korem yaa
angkadoroon.
8 Kwane, yeenbon kuu ne yaa kangkon angkadoroon. Ne kuu awaraken
dana woonemoon areb kwanoon,
9 amborom kuu naningko kuu yirimo, apasodan yena arebban kowe.
Kwane, nembed God yaa anam andiwendan yenbandaan kowe, naningko
apasodan kumaom kowi kuu yiminban ande meenaan.
10 Kumban, Godbed ye mimyob dowaken kabamoon keewoon kumbed
ne kekamune doriin. Kwane, ye mimyob dowaken kabamoon keewoon
kuu ne yaa idiibban kerindo, idiib keroon. Kowe, ne kuu apasodan yena
burudande yobdood kai ambangkaan, kumban neka naromkonombedban,
God ye mimyob dowaken kabamoon keendi ne niindem aom angkeen
kumbed kwane ambangkaan.
11 Kumban weng amun kuu nembed kanyare dakmaan o apasodan
yenambed kanyare dakmiwen kuu ibmo, keye weng kee yi yoom ne
yoombed kwane daandimaub, kwane keye weng keyaa yiibbed kwane
anam andiwen.

Dukniwendan Ben Dembaneen

12 Keresu bobnoon yirimbed nen demboon ande daanduwen kowe, yiib
yena komarewa kere dukniwendan kuu ben dembaanban ande dakmiib?

13 Kumban bobni yiri ben dembimokban karen, Keresu kangkon nen dembindo keroon karen.
14 Kwane, Keresu kuu nen dembindo karen, nub ye weng kan yare dakmuub kuu idiibban keroone yiib anam andi kwangkon idiibban keroon karen.
15 Kumbedmomban, Keresu kuu nen dembindo karen, ari kuu God ye dowad dudi weng dakmuwen karen, amborom kuu Keresu bobnoon yirimbed Godbed nen demboon kii ande korokbenduwen kowe. Kumban dukniwendan kuu ben dembaanban kuu anam keroon karen, Keresu kuu nen dembindo karen.
16 Amborom kuu dukniwendan kuu ben dembaanban kuu anam keroon karen, Keresu ye kangkon nen dembindo kuu anam keroon karen.
17 Kwane, Keresu kuu nen dembindo karen, yiib anam andi kuu idiibban keroone yiib kuu korondindo ambarakmi ye niindem aom doriiwe
18 kane kane yi kuu Keresu ye niindem aombed dukniwendan kwangkon korem bikne dowan keriwen karen.
19 Kwane, nub kuu Ewen ari dobaraubban ande okad kiri dobiri ye dowadmo Keresu kuu anam nub yaa awandaneen ande meenanuub kuu, nub kuu ambokda yoo andi yeman keranuub, yena korem arebban.

20 Kumban, anam kuu Keresu kuu bobnoon yirimbed nen demboon kii. Ye kuu dukniwendan korem yi dowad yedin nen demboon.
21 Kedi, karub mimo yaambed bobni kuu kanmonoon kowe, dukniwendan ben dembi kangkon karub maa yaambed kanmonoon.
22 Kedi, Adam yaambed nimakarub korem dukni yeman keriwen kwamune areb kuu, Keresu yaambed nimakarub korem wadkeri kandi yeman keraniib.
23 Kumban Godbed yi dowad aron kingkoon arimbedmo kwamaneen. Keresu yedin nen demboon kumbed Keresu ika mananeen yaron arimbed ye nimaya karuwa ben dembaneen.
24 Kwananeena yimin wandaneen. Kuye aron arimbed Keresumbed ooniwendaniib korok korokiib aromkonodaniib korem yi aromkono monmarekore ye oonimbon kuu Ambe God ye dingki ari kowaneen.
25 Kedi, Yesu kuu no kwane oonaneene wene Godbed ye bondan korem kuyiib kuu Yesu ye dabderem yiri ben nongkobaneen.
26 Kwane, bonman yeenbon monmaraneen kuu bobni.
27 Amborom kuu God Ye Weng aombed yedmoon kuu kei, “Yembed komo komo korem kuu ben ye dabderem yiri nongkoboon.” andoon. Kowe, “komo komo korem kuu ben ye dabderem yiri nongkoboon.” ande yedmoon kuu God yeyiibban, amborom kuu yembed komo komo korem kuu Keresu ye dabderem yiri nongkoboon kowe.
28 Kwane, keyiib kee yembed ambangke dowan keraneen kuu, Mingki ye dabderem yiri komo komo korem nongkoboon ye God kumbed Mingki kuu nen ye dabderem yiri kowaneen kowe, God kuu komo komo korem ooni ye God keraneen.

29 Kwane kowe, dukniwendan ben dembaanban kuu anam keraneen kuu, kane kane yi kuu dukniwendan yi dowad baptais keriwendan kuu komo kamaniib? Dukniwendan ben dembaanban keraneen kuu komande yena kuu dukniwendan yi dowad baptais keriwen?
30 Ma, nub kude? Dukniwendan ben dembaanban kuu anam keraneen kuu, komandenuwed nubka aron korem aom kuu arudbon aom dewinimaub?

31 Angkodmia, dukniwendan kuu ben dembaneen kowe, bobni ye arud
kuu aron mimim korem kirimonimain kii! Nub Yariman Yesu Keresu
yaambed yiib dowad kerengkan kamimain kumbed kwanandaan kui.
32 Efesus aombed karub yena arud ye dingkan areb kerenib ne yoom
nangbuwen kuu, okad kiri dobiri ye dowadmo keraneen kuu id ma angkim-
baraanban. Dukniwendan kuu ben dembimokban keroka,
"Awari duknanuub kowe,
animana oka kuyaamo meene anem."
ande kamem.
33 Korondaiwe kuye weng dakmimaibdanbed yiib ben kimyen wanaib,
anam kuu weng kei, "Angkodmia arewa kuu yiib inamen amun amun ben
nengkidme arewa kerundimaib."
34 Kowe, yiib inamen aom angkemoon areb kuu dembime, ambarakmi
yaa korondime. Kwanandaan amborom kuu yiib yena kuu God yaa nonoon
keriwen kowe, yiib kuu karak kandi yeman.

Ben Dembaneen Kuu Kingkinmomban Id Yeka Mamaayiib Dembanuub

35 Kumban karub maambed kekane yedmaneen, "Komarewa kere dukni-
wendan kuu ben dembaneen? Yi id kuu komarewa areb kandaniib?"
andaneen.
36 Kukuu weng inameniibban ai! Yiib komo kibingkimaib kuu bobnaane,
kumbed wad dembimaib kui.
37 Yiib kuu kab kibingkimaib kuu idbedban yi id yob kab kumbed kibingki-
maib, yakom kwamune o kab yena yobbed kui.
38 Yi id komo areb kerandameen kuu yeka Godbed kwane nekwimaan,
ayob kane kuu kwane kuye id arebmo id kowimaan.
39 Id mimim kuu yeka yeka, ibmomban. Nimakarub yi id kuu yika maa,
dingkan yi id kuu yika maa, ayari on yi id kuu yika maa, okyiri oon yi id kuu
yika mamaa.
40 Kwamune areb kuu Ewen aom ye id kuu yika, okad yiri ye id kuu yika.
Kumban Ewen aom ye id kuyi manimanandeb kuu yika, okad yiri ye id kuyi
manimanandeb kuu yika.
41 Aron yu manimanandeb kuu mamaa, wood yu manimanandeb
kwangkon mamaa, mindong yi manimanandeb kwangkon mamaa, kwane
mindong mimim yi manimanandeb kuu yeka yeka keriwen.
42 Kowe, dukniwendan ben dembaneen kuu kwana arebmo keraniib.
Kibikee yi id kuu bobnaneen yeman ye id kumban, okad yiri kibingkemoon
areb mangkaniib kuu ma bobnaanban yeman dembaneen.
43 Kibikee yi id kuu deende arewa keri yeman ye id kumban, okad yiri
mangkaniib kuu manimanandeb yeman dembaneen. Kibikee yi id kuu
wuud keri yeman ye id kumban, okad yiri mangkaniib kuu aromkonomo
yeman dembaneen.
44 Kibikee yi id kuu okad yiri yeman ye id kumban, okad yiri mangkaniib
kuu kingkin ye kerekmen yeman dembaneen.
Okad yiri ye id kuyiib kowe, kingkin ye kerekmen yeman ye id kangkon
kuyiib.
45 God Ye Weng aombed kekamune wongkoon, "Ibduruk ongmoonman
Adam kuu inum konoone wad doboroon." andoon. Kumban Adam Yeenbon
kuu Wadkeri Koni ye Kingkin keroon.
46 Kumban kingkin ye kerekmen yeman kuu ibduruk minindo, okad yiri
yeman kumbed ibduruk monoone amaanbed kingkin ye kerekmen yeman
kuu monoon.

47 Karub ibduruk ongmoonman Adam kuu okadbed aandune ongmoon.
Kwane, Adam ayoob andi kuu Ewen arimbed monoon.
48 Okadbed aandune ongmoonman kwamune areb kuu okad yiridan ko-
rem yi kangkon, yi id kuu ye id arebmo. Kwane, Ewen arimbed monoonman
kwamune areb kuu Ewen ari wananiibdan korem yi kangkon, yi id kuu ye
id arebmo keraneen.
49 Okadbed aandune ongmoonman ye kuru areb kanduwen kwamune
areb kuu, nub kuu Ewen arimbed monoonman ye kuru areb kandanuub.
50 Angkodmia, yiib yaa ke yedmendaan kei. Okad yiri ye idiib kuu God
ye oonimbon aom dobiri kuu yiminban. Kwane, bobnaneen yeman kuu
bobnindeban yeman ye yumbon kandi kangkon yiminban.
51 Wengambirime. Biknimbon kuu nembed ke yedmandamaan kei. Nub
kuristendan korem kuu bobnaubban nub yenamo, kumban nub korem kuu
ben amonombaneen.
52 Kwananeen kuu imak yuremoon areb, indob imbune waremoon areb,
kirodmo keraneen. Kibi yeenbon baandaneena kwananeen. Kedi, kibi
baandaneena, dukniwendan kuu ben dembe amonombaneena bobninde-
ban yeman keraniiwe, nub kangkon kwane ben amonombaneen kii.
53 Amborom kuu bobnaneen yeman kuu no amonombe bobnindeban
yeman keraneene, kwane deendaneen yeman kuu no amonombe deendin-
deban yeman keraneen kowe.
54 Bobnaneen yeman kuu no amonombe bobnindeban yeman keraneene,
kwane deendaneen yeman kuu no amonombe deendindeban yeman ker-
aneen yaron arimbed, God Ye Weng aombed wongkoon kuu “Bobni kuu
dowan, Godbed korem burudande doroon kii!” andoon kuu anam id
keraneen.
55 “Bobnimbed nub yaa burudande doroon kuu dowan kii!
Bobnimbed yewed kondi yaromkono kangkon dowan kii!”
56 Bobnimbed yewed kondi yaromkono kuu ambarakmi yaambed
monoon. Kwane, ambarakmimbed burudande dori yaromkono kuu God ye
amob domabangki kuyaambed monoon.
57 Godbed nub Yariman Yesu Keresu yaambed bobni yaa burudande
doroon, nub dowad. Kowe, God yaa kube eso andem!
58 Kwana kowe, mimyob dowaken keendimain ye angkodmia, kang-
dommo doberembirime. Korondaiwe, komombed ben mangdobaan andid.
Aron mimim korem Yariman ye deme yaa yiib inamen kumundinmoyiib
awinimamime. Amborom kuu yiib yiibkaad kui Yariman ye deme am-
bangkimaib kuu idiibban keri yemanban, idiib kerimaan kowe.

16

Kubiyiib Od Kondi Ye Kerekmen

1 God ye nimakarub yi dowad kubiyiib od kondi ye kerekmen kuu Galasia
aom anam andiwendan yaa nembed daandaan kwamune areb kamime. Yi
yaa kwanandaan kuu kei.
2 Arimingku korem ye aron ibduruk ari kuu yiib mimim kuu od komoyiib
awudirimaun kuu kuyaambed andokbe ben nongkobime. Kwananiib kuu
ne mananiin kuu od benmene nongkobi ye kerekmeniib keraubban.
3 Kwane wene ne mananiin kuu yiibbed karub keyiib kee yimin kii ande
kingkibko, yi dowad kaadkeri weng ye kerekiib wongkako, yiibbed kubiyiib
od kondi yeman yi dingki ari kowenib Yerusalem yaa ben yurime.
4 Kwane, meendobaniine ne yoom wini kuu yimin keraneenbed kuu, ne
yaa daboknaniiwe wananuub.

Pool Ye Wini Dowad Korindan Yaa Kaamondoon

5 Kwane, ne kuu Masedonia ambibkin aom wananiin kowe, kuyaomdin
wenekori, yiiwiib yaa mananiin.
6 Mok yiib yoom aron dukmen areb dobaraniin dee amaron ye wood ay-
oobmimiib kuu dobaraniin dee. Kwanako, yiib kunaya domonde wananiin
yaa kuu yiiwiib awawime andid.
7 Yiib yaa araben wedmende burudandi ye owod kuu ne dowakenban,
Yariman ye dowaken keraneen kuu aron yenayiib yiib yoom doberem ande
meenaan.
8 Kumban ne kuu Efesus aombed doriin. Kwane dobaraniine wene
Pentikos yaron keranuun,
9 amborom kuu idiib deme ambangki ye ambongko kuu ne yaa nandoon
kowe. Kwane kuyaa kuu yemoon yenambed ne yaa manmo keriwen kowe.
10 Kwane, Timoti kuu yiib yaa monoka, ongme angkodmene keenombir-
ime, yiib yoom kowe ye kuu ma uniyiibbanbed doborok. Amborom kuu
ye kuu Yariman ye deme ambangkan yareen, nembed ambangkain areb
kwane.
11 Karub maa kanembed Timoti ye weng kuu ma wunekaraan andid.
Yiib kuu kubimbed domonenibko yewenubmoyiib kwane yaro neyiib yaa
ika monok. Ne kuu kuristen angkodmia yena yoom kere monok ande
meedmiin.
12 Kwane, nub angkodmi maa Apolos kuu, nembed naawonmo nangkane
yedmenaan kuu angkodmia yiiwiib yaa miniwendan yoom winime andaan
kumban dowakeniibban keroon. Kumban aroniib keraneen kuu wananeen.
13 Ongme kerekime, anam andi yaa kangdommo dobirime, eeri ye ni-
makarub kerime, yiib niindem aom aromnime.
14 Komo komo kamibka mimyob dowakenbed ambangkime.
15 Yiibkaadkeriwen, yiib ambibkin Akaiya aom Stefanas yoom yambi-
woom doriibdan yoom kuu yidin anam andiwen. Kwane, yi kuu yikareb
Godbed karadmo kerundoondan awandi ye deme awini yaamo doriib.
Angkodmia, nembed yiib yaa ke nangkande yedmandamaan kei.
16 Yiibka kankubune kwamunedan yi dabderem yiri dobirime, kane kane
Yesu ye demedan yaa daboknenib anammo ambangkimaibdan yi dabderem
yiri kangkon kwane dobirime.
17 Kwane, Stefanas yoom Footunatus yoom Akaikus yoom neyiib yaa
miniwenkob kubaan, amborom kuu yiib kuu ne yoom dobirindo kumban
yi kuu yiib yaambed miniwen kowe.
18 Yi miniwen kumbed ne yaa kubi kawiwen, yiib yaa kangkon. Kwa-
munedan yi aningko kuu arimbed kankoonime.

Kubi Weng Yeenbon

19 Esia ambibkin aom kambong kambong aom nedbe kurikuri kamimaib-
danbed yiib yaa kubendi weng keendiib kii. Akwila yoom Prisila yoombed
kubendi weng yi mimyob yaambed yiib yaa keendiib, Yariman yaningko
yaambed. Kwane yi ambiwoombed nedbe kurikuri kamimaibdan kangkon
kubendi weng keendiib.
20 Kuristen angkodmia korem keyaambed kubendi weng yiib yaa keendiib
kii. Yiib kuu marin marin karadmo kiwaanbed mandamuk konoon man-
damuk konoon kame kubendime.
21 Ne kerek wongkoonmanbedban, Pool nembed kubi weng kee ne
dingkimbed yiib yaa wongke keendaan.
22 Karub kanembed Yariman yaa mimyob dowaken keendokban keroka
ye ari butun kerok.

O Yariman, mene!
23 Yariman Yesu ye mimyob dowaken kabamoon kondoon kuu yiib yaa kerok.
24 Yesu Keresu yaningko yaambed yiib korem yaa kuu ne mimyob kowaan. Anam kwanok.

2 Korindan
Kerek Ayoob Poolbed Korindan Yaa Wongke Keendoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Poolbed ibduruk wongkoonbed ari kuu dudidanbed Korin aom menenib Pool kuu apasomban ye kuu yiib yaa birandimaan ande kamiwen. Kowe Poolbed wengamboroonka kwane kamiib dowad kerek kee wongkoon, yi dudi weng inande koromoni dowad. Kwane, anam andiwendan Korin aom doriib kuu yi kubiyiib od kondi yeman nekwaib kuyaa kuu nekwe dowan kerime ande wongkoon. Wongkoon kuu Masedonia yaambed, wongkoon ye weeb kuu AD 55 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-2)
2. God Kuu Nub Mimyob Wandi Kankubuni Ye God (1:3-11)
3. Pool Korindan Yoom Komarewa Dobere God Ye Deme Awinoon Kuyaa Ambobandoon (1:12—7:16)
4. Korindanbed Yi Kubiyiib Anam Andiwendan Yena Yaa Od Kondi Dowad Kube Ongkandoon (sapta 8—9)
5. Pool Kuu Apaso Keroon Kuu Anammo Ande Korokboon (sapta 10—12)
6. Yeenbon Weng (sapta 13)

1 Pool, ne kuu God ye dowaken yaambed Yesu Keresumbed kinoona ye apaso keraan yoom nub kuristen angkodmi Timoti yoom.

God yaa anam andiwendan Korin aom doriib, yiib yaa kerek kee keenduub, karadmo kerundoondan korem ambibkin Akaiya aom doriib yaa kangkon.

2 Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu nuwambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaambed yiib yaa bangkandime.

God Yaa Eso Andoon

3 Nub Yariman Yesu Keresu ye Ambe God yaa kubem, yembedmo mimyob keende kakman are nonondandi ye Ambe, mimyob wandi maa maa korem kankubuni ye God kui.

4 Ye kuu dabab maa maa nub yaa menebimaan kumbed mimyob wandimaub korem kuu kankubunimaan. Kowe, kane kane dabab kandaniib kuu Godbed nub mimyob wandi kuu kankubunoon kumbed yi mimyob wandi yiminmo kankubunanuub kii.

5 Kwane, Keresu ye durud yewed kuu nub wadkeri dobiri aom yemoonmo meneboon kwamune areb kuu, Keresu yaambed nubbed yena yi mimyob wandi yiminmo kankubunimaub.

6 Kumban, nub kuu yenambed dabab kondaniib kuu yiib mimyob wandiwen kankubuniyiiwa yiib kuu bobni yaa burudande bindiyiiwa yi dowad kui. Kwane, nub kuu yenambed nub mimyob wanduwen kuu kankubunaniib kuu yiib mimyob wandiwen kankubuni ye dowad kui. Kwane kuyaambed kuu yiib kuu nub durud yewed kanduwen kuu ibmo kwamunemo kandiwen yaa kuu yodbirimban emambed doberembaraniib kii.

7 Kwane, nub kuu yiib anam andi kuu no kwane awine doberembaraniib ande meenuub kuu kangdommo ande meenuub kii, amborom kuu nub

nubkaadkeruwen yiib kuu nub durud yewed kanduwen kuu ibonmo kwamunemo kandiwen kwamune areb kuu yiib kuu nub mimyob wanduuwe kankubunoon kuu ibonmo kwamunemo keriwen kowe.

8 Angkodmia, nub kuu Esia ambibkin angkambed durud yewed kanduwen kuu yiiwiib kaadkerime anduwed. Yiib koron keri kuu nub dowakenban. Nub dabab ku kanduwen kuu miin darewoob arewa anam, nub kangdommo dobiri ye aromkono korem kuu dowan keroone, nuwiib dukni yeman yaa doroon.

9 Anamaa, nub niindem aombed meenuwen kuu nub dukni yaron keruun kii anduwen. Kumban ku kwanoon kuu nubka nub inameniib o nub aromkonoyiib yaambedban dukniwendan ben dembi ye God yaambed angkumone doburuwen kii.

10 Yembed nub kuu no dukni yeman ye dabab yaambed benkooboon, benkoobindo karen duknuwen karen. Kwane, yembed kuye dabab yaambed benkoobaneen. Yembed dukni yeman ye dabab yaambed nub benkoobimamaneen kuyaa kuu anam kwananeen ande meedme doruub.

11 Kwane, yiib kangkon nub yaa meenende awandiwen kuu kurikurimbed kamendiwen. Kwanikob, nimakarub yemoon kurikuri kamiiwe Godbed wengambere ee yimin andekore nub yaa munobmo awandoon kowe, nimakarub yemoon kuu nub dowad God yaa kube eso andaniib kii.

Pool Ye Meeni Kan Kiwaan Maa Kowoon Ye Weng Id

12 Kwane, nubbed kerengkande dakmuub kuu kei, nub komo kamuwen ye kiwaan korokbendoon kuu, okad kiri doburuweniib yiib yoom doburuweniib kuu inamen karadmoyiib aadidmiyiibban ye inameniib God yaambed meneboon kumbed ambangke doburuwen, anamaa, yiib yoom doburuwen kuu kwamunemo kuda. Kwanuwen kuu okad kiri ye meeni kangdom ye kerekmen yaambedban, Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken ye kerekmen yaambed kui.

13-14 Kedi, nub kuu yiib yaa wongkaub kuu yiib kimingkane id kande kaadkeri yemanmo. Kwane, kibikee yiib kuu kimingkane weng id yenamo kande kaadkeriwen. Kowe, nembed kwananeen ande meenaan kuu weng id korem kande kaadkerekoriwa, Yariman Yesu yaron arimbed yiib anam andi dowad kerengkande dakmanuub kwamune areb kuu nub dowad kerengkande dakmaniib kii.

15 Kwane, kuye weng kuu kangdommo awinaan kowe, ne ibduruk meenaan kuu kwane nekwane meeneni yiib wedmenda ye inamen yaa kowaan, kwanako Godbed yiib yaa amun kerunde ayoob kerok andid.

16 Ne dowaken kowaan kuu Masedonia ambibkin yaa dewananiin kuu kwane mene aom yiiwiib dore wedmende wengandekori wananiin ande meenaan. Kwanekori, angkon ika Masedonia yaambed yiiwiib yaa mananiin kuu, yiibbed ne dowad nekwiwed ne nende Yudea angka wini yeman kii.

17 Kumban kibikee yiiwiib yaa minindo kowe, kuye meeni kowaan kuu ogoodmo inamen maa maa keraan kumbed kowaan dee? Okad yiri ye kerekmen yaambed kowaan kumbed weng id ayoob kere ee ee yii yii ande keraan dee? Dowan!

18 Kumban, God kuu ye weng yaa ma korondiyiibban ye God kwamune areb kuu, nub weng yiib yaa kuu weng id ayoobban.

19 Amborom kuu ne yoom Sailas yoom Timoti yoombed yiib kumaom yare ye weng daande amonombime ande baande dakmuwen ye karub, God ye Mingki Yesu Keresu, ye kuu weng id ayoob ye karubban, yembed no ee ande dakmimaan kowe.

20 Kwane, Godbed weng kunduk yemoon dakme kowoon yaa korem kuu, Keresu yaambed eemo keroon. Kwane, ye yaambed nubbed anam kwanok andimaub kuu God yaa nambiri koni yeman kii.
21 Kedi, nuwiib yiiwiib ongmendoone Keresu aombed kangdommo doruub ye karub kuu God kii. Yembed nub kinoone yeka ye nimaya karuwa keruuwe,
22 ne nimaya karuwa andi dowad nub animari ye dingki yuudiib kowene, Kingkin Karadmo nub niindem aom kondoon. Kukuu wonong mukod kowimaib areb, komo komo nub dowad menebaneen kuu dungkud kondoon.
23 Ne kuu God yaa baande yedmaan kuu yembed ne dowad weng anammo dakmoon andok andaan, ne angkon ika Korin yaa monokban keraan kuye id kuu, yiib yaa dabab kondainban andid.
24 Nub kuu kwane yiib anam andi yaa yiib kuu ben kwanime kekanime kami dowad oonendokban, yiib kubime andi dowad yiib yoom ambangkimaub, amborom kuu anam andi yaambed yiib kuu kangdommo dobaraniib kowe.

2

1 Kwana kowe, inamen kowaan kuu angkon ika yiib yaa meneni kamkonomo ongkande kubiyiibban kerundainban andaan.
2 Kedi, yiibbed ne kubewimaib kowe, yiib yaa kamkonomo ongkandaniina mimyob wandaniib kuu, karub kanembed ne kubewaneen? Dowan.
3 Kwane, anukbed kerek maa kuyaom kwane wongkaan ye dowad kuu kubewimaibdan yi kuu ambarakme doriib kumbed mene wedmekori miin kubiyiibban kerainban andid. Yiib korem ye dowad kangdommo meenaan kuu, yiib kuu ne weng awine kandaniiwa kwane kubaniina ibonmo kubaniib kii.
4 Amborom kuu mimyob wandime andi dowadban, ne mimyob dowaken darewoob yiib yaa keendimain ye ambab kumunkingke kaadkerime andi dowad, ne kuu miin kubiyiibbaniib mimyob wandiyiib inok wiyiib kumbed yiib yaa anukbed kerek wongkaan.

Ambarakmi Are Nonondandi

5 Kumban, yiib kuyaa kuu karub maambed ambarakmoonkob mimyob wandiwen kuu, ne yaa mimyob wandi keruwoon kumbedmomban, yiib korem yaa mimyob wandi kerundoon. Kumban yiib yaa mimyob wandi darewoob kerundoon andainban, embeng areb kuyaa.
6 Ambarakmoon kuye dowad kuu yiib yemoonbed dabab koniiwe kandoon kowe, kuu yimin, yenambed ari kone daboknaib.
7 Kowe, kibikee yiib kuu ye ambarakmi are nonondandenib ye mimyob wandi kuu kankubunime. Kwananiib kuu ye mimyob wandi kuu miin darewoob kere korem yiminban keraanban.
8 Kwani kowe, nembed nangkande yedmaan kuu kei, yiib mimyob dowaken ye yaa angkeen kuu ika ongme korokbenime.
9 Anukbed kerek wongkaan kuye id kuu yiib yaa komboon kaamobako kangdommo doberenib ne ongki weng korem awine kande kwane ambangkibko wedme kaadkera andid.
10 Kwane, yiib kuu kane kane yi ambarakmi kuu are nonondandaniib kuu, ne kwangkon are nonondandaniin. Nembed are nonondandi yeman kuu wedmaniin kuu kwane are nonondandaniin. Kukuu yiib dowad Keresu ye murubia arimbed are nonondandaniin kii.
11 Kwanadned Seten kuu kebenuwed nub yaa yaro mene burudandokban keraan andid, ye inamen yembed ku meene ambangkimaan kuu nubkaadkerunuwen kowe.

Nub Kuu Yesumbed Ongmoon Ye Amob Yeeb Ye Demedan

12 Ne kuu Troas siti yaa wene Yesu Keresu ye weng amun kanyare
daandaan kuu, Yariman yaambed ambongko kuu ne yaa nandoon kumbed
yemoon anam andiiwe kedmengkandaan kumban,
13 ne inamen aom kan kuru danginban, amborom kuu Troas aombed ne
kuristen angkodmi Taitus ma wedmenindo kowe. Kwani kowe, Troasdan
yaa yiibyoo ande domonde wene Masedonia ambibkin yaa wanaan kii.
14 Kumban nembed God yaa eso andaan, yembed Keresu yaambed korem
burudande doroon kumbed nub kubimo ben kinban yaraane, nub yaambed
baeb amun areb Keresu yaa kuu kaadkere yimin yimin yaa derendare
weneen kii.
15 Kedi, nub kuu Godbed bobni yaa burudande bindaneendaniib mon-
maraneendaniib kuyaom ye weng kanyare dakmuub kuu, Yesu Kere-
sumbed nengkane God yaa baeb amun konemoon areb keruwen.
16 Kukuu monmaraneene duknaniibdan yaa dukni ye baeb kuwi yeman,
kumban bindaneene wad dobaraniibdan yaa wadkeri ye baeb kuwi yeman
kii. Yesu ye weng amun kanyare dakmi ye deme kuu kanembed yeka yimin
kere awinaneen? Dowan!
17 Amborom kuu od embeng yeman bekore wene ari kankoone od dare-
woobbed kowe berengki ye inamen areb kuu, karub yena yemoonbed
God ye weng yaambed od bem ande kanyare dakmimaib kowe. Kum-
ban nub kuu kwamunemban, nub kuu Godbed ben nongkoboondan areb
Keresu yaambed God ye arinambo arimbed ma aadikmiyiibban kumbed
nimakarub yaa dakmimaub kii.

3

1 Yiib yaa kuu ika andowe yedmuub nub kuu yiminmo anduub dee, o
yenambed kwanimaib areb kuu yiib nub yaa kaadkerindokob yenambed
nub dowad karub amun andi ye kerek yiib yaa kondanuub dee, o karub yena
nub yaa kaadkerindokob yiibbed nub dowad karub amun andi ye kerek yi
yaa kondaniib dee? Dowan.
2 Karub amun andi ye kerek nub niindem aom ku wongkuwen kuu yiibka
yiib kui, nimakarub korem wedme kimingke kaadkeriwen kui.
3 Dianmo korokboon kuu yiib kuu Keresu ye kerek yembed wongkaane
nubbed ye deme awinuwen kuyaambed ongmoon. Kumban kerekad-
umbedban wad doreen ye God ye Kingkiniibbed wongkoon, bot dabkonom-
bonmo arimbedban, nimakarub yi niindem aombed wongkoon kui.
4 God ye Kingkiniibbed yiib niindem aom doreen kuye inamen dakmuub
kuu Keresu yaambed God ye arinambo arimbed arudkonombonmo awin-
uub kii.
5 Nubka yiminmo ma andaubban, barang maa yaa nubka yimin kerindo,
nub yiminmo kerundi kuu God yaambedmo.
6 Yembed nub yaa yiminmo kerundoone amob weng yeweb ye deme
awinuub. Kuye amob weng yeweb kuu dingkimbed wongki yemanban,
Kingkinbed wongki yeman, amborom kuu dingkimbed Yuudan yi dowad
wongkoon ye amob kuu no bobni kanmini yeman, kumban Kingkinbed
wongkoon ye amob kuu wadkeri kanmini yeman kii.

Amob Yeweb Yeka Kwane Nambirimo

7 Bot dabkonombonmo arimbed wongkoon ye amob kuu Israeldan yaa
monoon kuu nambiriyiib monoone Moses ye murubia ari kuu nambiriyiib
keroone Moses kuu ika yiyiib yiri kawonoone, ye yaa nambiri angkeen kuu
embeng kere weneen kumban, yi kuu ye yaa nengmone kerenombirinban

keriwen, nambiriyiib kowe. Kuye amob komo komo ambangkoon kumbed bobni kanmonoon kowe,
8 Kingkin Karadmombed komo komo ambangkaneen kuu nambiri darewoob ariyiib, eeyoo? Anamaa.
9 Kedi, Yuudan yi amobbed komo komo ambangkimaan kuyaambed nimakarub yaa wengyunde dabab kondimaan kuye amob kuu nambiriyiib monoon kumban, Kingkinbed komo komo ambangkimaan kuyaambed nimakarub yaa yorokmo kerundimaan kuye Kingkin kuu nambiri darewoob ariyiib kii!
10 Kwane, kurin anukbed nambiriyiib monoon yeman kuu kibikee nambiri darewoob arimbed yeman yaa kuu nambiriyiibban areb keroon.
11 Kwane, dowan kere weneen ye amob kuu nambiriyiib monoon kumban, embeng kere wininban doberembaraneen yeman ye nambiri kuu darewoob arimbed kii.
12 Kwana kowe, kukwamune kumbed Godbed anam kwananeen ande meedmuub kowe, arudkonomo doruub.
13 Moses kuu ye dowakenban ye murubia arimbed nambiri kuu embeng kere weneen kuyaa Israeldanbed wedmaib anded kowe, ebkad baradbed kan yenbe kebenoon. Kumban nub kuu kwamunemban.
14 Israeldan yi inamen meeni kuu kebenoon, amborom kuu anukbed mene kibikee kurin Moses ye amob weng kimingkimaib kuu kuye ebkad baradbed kebenimaane id awine kandimokban kowe. Kuye kebeni yeman kuu bongmindo, amborom kuu Keresu yaambedmo bongmaneen kowe.
15 Kwane, anukbed mene kibikee Moses ye weng kimingkimaib kuu kebeni yemanbed yi inamen kebendimaan kowe yiminban.
16 Kumban kane kanembed amonombe Yariman Yesu yaa wananiib kuu kebeni yeman kuu Godbed bongmaneen.
17 Kukei, Yariman andaan ye id kuu Kingkin Karadmo, kwane Yariman ye Kingkinbed kunayambed dobaraneen kuu kuyaa doriibdan kuu obonmo dobaraniib.
18 Kwane, nub murubia ari ma kebengki yemaniibban kerenub, Yariman ye nambiri kuu kwane dianmo wedmenimaubdan, nub korem kuu ben amonombe ye areb ongmene yeka mamaa kerunde weneen. Kukuu nambiri darewoob kere weneeniib, Yariman yaambed. Ye kuu Kingkin Karadmo kui.

4

Weng Amun Kanyare Daandi Ye Kerekmen

1 Kwana kowe, Godbed mimyob keende kakman are nonondandi ye kerekmen yaambed keye deme awinuwen kowe mimyob wandiyiibban doruub.
2 Kuned kuu, nub kuu yemyeb ye demeyiib karak bobni ye demeyiib yaa kuu angkurom korokbenduwen. Kukuu nub kuu birandi ye inameniib God ye weng kan nengkire angkarambed kedmengkandi ye inameniib awinimokban kui. Ma kere, nub kuu God ye weng kuu anammo ande wedangkambed dianmo korokbendimaub kumbed, God ye indob arimbed nimakarub yi niindem aombed nub dowad karub amun ande meenimaib.
3 Kowe, weng amun kedmengkanduub kuu dianbonmo kerindo keraneen kuu, monmaraneene duknaniibdan kuu yi yaamo kwane keraneen.
4 Kwane kuu awad arewa kibikee okad kiri dorone oonoonman kumbed anam andindodan yi meeni inamen kebengkoon. Kwanoonkob yi kuu God yoom miin ibmo ye karub Yesu Keresu ye weng amun nambiriyiib yuroon kuu wedminban.

5 Nub kuu nubka nuweng kanyare dakmindo, Yesu Keresu kuu Yariman
ande yare dakmimaub. Kwane, nub kuu Yesu ye dowad yiib demedan
keruwen ande dakmimaub.
6 Kedi, “Nambiri kuu yuroko kumun yiri kuu namborok.” ande yedmoon
ye God, yembed ye nambiri ongmene nub niindem aom kowe yuroon,
yuroko Keresu ye murubia yaambed God ye nambiri kaadkerime anded.

Nub Kuu Ambarakmidan Kumban God Ye Karadmo Yeman Nub Niindem Aom Angkeen

7 Nub kuu okad nunungbed ongmimaib ye ok yuundi yemaniib kuyaom
bot gold aweneyiib areb, korem burudandoon ye aromkono God yaambed
monoon kuu okad yiri yeman nub id ye niindem aom angkeen kumbed,
aromkono kuu nub yaambedban God yaambed ande korokboon.
8 Nub kuu dabab dabab kuu menebene kanawanewandimaan, kumban
dabab dabab kuu kwamune yeene beengkanabe ben yiri yurimokban.
Kwane, nub kuu dabab menebimaan dowad komo kamanuub kii ande
meenimaub, kumban kwane meene miin kubiyiibban kerimokban.
9 Kwane, nub kuu yenambed durud konde yenbandimaib, kumban God
kuu nub yaa ma domondimokban. Kwane, nub kuu yenambed yeene ben
yiri nongkobimaib, kumban monmarimokban.
10 Yesu Keresu bobnoon kuu nubbed kan nub niindem aom kowe karine
yarebuub. Kwanubko, kwane Yesu Keresu ye wadkeri dobiri kuu nub id
yaambed korokboko okad kiridan wedmenime anduwed.
11 Nub wad doruubdan, nub kuu Yesu ye dowad yena yi dingki dem aom
yuriiwe yeene nongkobimaib, bobnaneen ye id aom doruub kuyaambed
Yesu ye wadkeri dobiri kuu korokbime anded.
12 Kwana kowe, bobni ye barang kuu nub kumaom meneboon kumbed
wadkeri kuu yiib kumaom monoon.
13 God Ye Weng aombed kekamune wongkoon, “Anam andaan kowe,
kwamunemo dakmaan.” andoon. Kuye anam andi ye kerekmen yaambed
nub kangkon ibmo anam anduwen kowe kwamunemo dakmuub.
14 Amborom kuu Yariman Yesu bobnoon yiri kuu nenkoonoon ye God,
yembed nub kangkon benkoobe Yesuyiib yaa nongkobe ye kerebiri arimbed
yiiwa nuwa korokbaneene dobaranuub kuu nubkaadkeruwen kowe.
15 Keyiib korem kee yiib dowadmo, God ye kabamoon kondoon ye mimyob
dowaken kuu wenene nimakarub yenayiib ari yemoon yemoonmo benmo
wonoko eso miin darewoob andibko God kuu nambiri darewoowiib kerok
anded.
16 Kwana kowe, nub niindem aombed kuu yiminban korondanuub andi ye
inameniibban doruub. Nub karub id angka kuu monmare weneen kumban,
nub niindem aom wadkeri kuu Godbed aron mimim yeweb ongmimaan.
17 Kwane, kirod mene dowan keraneen ye dabab embeng embeng nub
yaa menebimaan kuu, dowan kerindeban ye nambiri kandi ye kiwaan nub
dowad ongme weneen. Kuye nambiri kuu dabab ye arewa kerundi ye
kumunkingki arebban, miin amun darewoob anam arimbed kii!
18 Kowe, nub indob korem kuu benkirare kereknaub kuu, yiribman okad
kirimbed wedmuub ye yiribman yaamban, wedmindeban ye inamen Ewen
arimbed monoon yaa kereknaub. Amborom kuu wedmimaub ye yiribman
kuu arabenmo angkimbaraneen kumban, wedmindeban ye inamen kuu
dowan kerindeban aron korem korem angkimbaraneen kowe.

5

Nub Ewen Ari Dobiri Yeman

1 Nub id kuu okad kiri ye kombon areb kowe, yenambed kuye kombon
monmaraniib kuu karub yi dingkimbedban Godbed aron korem korem
ye ambib yenbenabekore Ewen arimbed nub dowad nongkoboon kuu
nubkaadkeruwen.
2 Kumban nub id kuu kibik no okad yiri ye kombon kemaom doberemoon
areb doruub kowe, Ewen ye ambib kande inwarem ande wareki kamuub,
3 amborom kuu kuye ebkad inwaranuub kumbed nub kuu kad dobmo
dobaraubban kowe.
4 Kedi, nub kuu kuye okad kiri ye komboniib doruub kuu, warekaune
dabawiib doruub, amborom kuu kad dobmo dobiri kuu nub dowakenban,
nub dowaken kuu Ewen ye ambib inwarunduked yimin. Kowe, okad kiri ye
bobni yeman kuu amonombe wadkeri aron korem yeman keraneen.
5 Kuye dowadmo nub kuu Godbed ongmenaboon. Kwane, yembed
Kingkin Karadmo nub niindem aom kondoon, kukuu wonong mukod kow-
imaib areb, komo komo nub dowad menebaneen kuu dungkud kondoon.
6 Kwana kowe, nub kuu kangdommo meenembere kaadkeruwen kuu,
nub kuu okad kiri ye id ke doruub kei, Yariman yambib kuu ambabbed
doruub.
7 Kedi, nub kuu nub indobbed wedmuub yaambedban anam andi
yaambed doruub.
8 Ke yedmaan kei, nub kuu kangdommo meenembere doberenub, nub id
domonde Yariman yambiwoom doberem ande dowakeniib keruwen.
9 Kowe, nub meeni dedmoni darewoob awinuwen kuu okad kiri ye idiib
doruub o keyaa domonde Godiib yaa wunuub kuu ye yaa kubi konem
anduwed.
10 Amborom kuu nub korem kuu Keresu ye wengyundimbon yaa do-
baranuub kumbed, nub mimim kuu okad kirimbed idiib doburuwen yaron
aombed amun o arewa komo komo ambangkuwen kuye kakman kuu ibmo
banuub kii.

Yesu Yaambed God Yaa Kunum Keruwen

11 Kwane, nub kuu Yariman God yaa anam ande uneni kuu nubkaad-
keruwen kowe, nimakarub yaa ye weng daande nangkandande kamuub kii.
Nub anam komarewa kuu God yekaad. Kwane, nub anam komarewa kuu
yiib niindem aom dianmo wedmiwen, anam deeko?
12 Nub kuu yiib yaa nub kuu yiminmo ande kamokban, kumban nub
komo ambangkaub kumbed nub dowad kubiyiib kere kerengkan kamime
anduwed. Kwananiib kumbed yiib kuu karub yi niindem aom wedmimok-
ban bunangkamo ye yiribman yaa kerengkan kamiibdan yaa inandaniib kii.
13 Kedi, nub kuu yenambed warudkidan andaniib kuu God ye dowad
kwamune ambangkaub kumbed kii. Kwane, nub kuu yenambed inamen
amundan andaniib kuu yiib dowad kwamune ambangkaub kumbed kii.
14 Kukei, Keresu ye mimyob dowaken kumbed dedmonaane kwamune
ambangkimaub, amborom kuu karub mimombed nimakarub korem yi
dowad bobnoon kowe, nimakarub korem kuu dukni yeman.
15 Kwane, Yesu nimakarub korem yi dowad bobnoon, wad doriibdan kuu
yika yi dowad dobaraib, yi dowad kuu bobnoone Godbed nenkoonoonman
ye dowad yaambed dobirime anded.
16 Kwana kowe, kibikbed ari kuu nub kuu okad kiri ye kerekmen yaambed
nimakarub yaa wedmende inamen kowimban. Kurin anuk kuu kuye kerek-
men yaambed Keresu yaa wedmene inamen kowimaub kumban, kibikee
kuye meeni ye kiwaan yaa kuu koronduwen.

17 Kwana kowe, kane kanembed Keresu yaa anam ande dabokniwen kuu
yi kuu yeweb ongmenaboon. Kurin yiri yeman kuu dowan, yeweb yeman yi
yaa angkeen kii!
18 Kwamune kee korem kuu God yaambed meneboon. Yembed Keresu
yaambed nub kuu ben kunum kerundekore, ben kunum kerundi ye deme
nub yaa kondoon.
19 Kuye deme kukei, Godbed nimakarub yi ambarakmi kuu kakman kondi
dowad kimingkainban andekore, Keresu yaambed okad kiridan ben kunum
kerundoon kumbed, kuye weng kuu kanyare dakmime ande nub dingki
dem aom kowoon.
20 Kwana kowe, nub kuu Keresu ye weng amun kan okad yena yaa
wenebidan, Godbed nub yaambed okad kiridan yaa amonombe anam
andime andemoon areb keruwen. Kowe, naawonmo nangkande yedmuub
kuu, God yaa minibko kunum kerundok.
21 Godbed ma ambarakmiyiibbanman ongmoonkob nub dowad am-
barakmi yeman keroon kumbed, ye yaambed nub kuu God ye yorokmodan
keranuub.

6

1 Kwane, nub kuu Yesu yoom deme ibonmodan kowe, yiib yaa ke
nangkande yedmuub kei. God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken
kuu yiib kuu anammo awinime, idiibban keraan anduwed.
2 Amborom kuu Godbed Ye Weng aombed yedmoon,
“Nembed ne kubi dowakeniib aron kinaan arimbed yiib kurikuri weng
wengambere kwanaan,
bobni yaa burudande bindi yaron arimbed yiib awandaan kui.” an-
doon.
Kedi, Pool, nembed yiib ke yedmendaan kei, kibireb kee Godbed ye kubi
dowakeniib kinoon yaron kii, kibikee bobni yaa burudande bindi yaron kii.

Pool Deme Dabawiib Arewa Aom Awunoon

3 Yesu ye deme awinuub kuyaa kuu yenambed daanubdaanab kame deme
arewa andaib andi dowad kumbed nub kuu yena yi murubia ari boknandi
yeman ma kowokban.
4-5 Kwane, kiwaan korem yaambed yiib yaa nubka nub kuu God ye
demedan ande korokbenduub kukei, dabawa yobdooda mimyob wande
yiminban keri yemana nub yaa meneboon kuyiib, atdebokbed nub yen-
bandiwen kuyiib wii aom nub benkamobiwen kuyiib nuwiib yaa mene
arud wande yirinde baande kamiwen kuyiib deme yobdood ambangkuwen
kuyiib unuk angkindeban keruwen kuyiib mungimo doburuwen kuyiib yaa
kuu aron doboob yinmoniyiibban kangdommo doberemburuwen kii.
6 Kwane, nub kangkon doburuwen kuu karadmo inameniib kaadkeriyiib
yodbirimban iwarimbed dobiriyiib awandiyiib Kingkin Karadmo yaambed
dobiriyiib ma aadikmiyiibban ye mimyob dowaken keendiyiib
7 anam anam ye weng daandiyiib God ye aromkono korokbiyiib kingkin
kerekmen yaambed God ye yorokmo ye kuman wiwi angka yemaniib an
angka yemaniib kuyiib doberemburuwen kui.
8 Kwane, nub kuu yenambed karub amun ande benkoobaiwa yenambed
karub arewa ande benkubunimaib kumbed doruub. Kwane, nub dowad
yenambed dudanabidan andaiwa yenambed yorokmodan andimaib
kumbed doruub. Kwane, nub kuu ma aadikmiyiibban doruub kumban
yenambed nub dowad aadikmidan andimaib.
9 Kwane, nub kuu yenambed aningkoyiibbandan andaiwa yenambed
aningkodan andimaib. Kwane, nub kuu yenambed yowori yeman andiwen

kumban wad doruub. Kwane, nub kuu atdebokbed yenbandiwen kumban yenbande nongkobindo.

10 Kwane, nub yaa kuu yenambed kubiyiibban mimyob wandi kerundiwen kumban kubimo doruub. Kwane, nub kuu kamboknon keruwen kumban kedmengkanduwen kumbed yena yemoon yi anam andiwenkob yi anam andi yaa kuu yiribman yemoon keremoon areb keriwen. Nub kuu dingkirud keruwen kumban kumkam korem kuu nubman.

11 O Korindan, nub kuu yiib yaa kwane dianbonmo dakmuwen, nub mimyob ambongko kuu kwane yiib yaa anam nanduwen kii.

12 Nub kubi dowaken kuu yiib yaa keendimaub ma korondokban kumban, neman yiibbed kubi dowaken nub yaa kebeniwen.

13 Ne danaya areb kereni daandaan kii, neman konoon neman konoon ibmo keremoon areb, yiib mimyob ambongko kangkon nub yaa nandime.

Anam Andindodan Yaa Dabokne Ibmo Keraib

14 Yiib kuu anam andindodan yoom ibmo kere dabokne awinaib, deme korok keriyiib awaniyiib kwamune awene kuyiib ye dowad. Kedi, inamen yorokmo yoom inamen arewa yoom kuu ibmo dabokne ambangkaniiwoo? Dowan. Kwane, awingyab kuu kumun yaa dabokne yonenanuunoo? Dowan!

15 Kwane, Keresu yoom Seten yoom kuu ee inamen mimo kerem andaniiwoo? Dowan! Kwane, anam andiwendan yi inamen yoom anam andindodan yi inamen yoom kuyaom kuu inamen maa kuu ibmo keroonoo? Dowan!

16 Kwane, God ye kurikuri boyambib darewoobdan yoom dudi god yoom amob weng ongmiwenoo? Dowan! Kedi, wad doreen ye God ye kurikuri boyambib darewoob kuu nub kei. Kuye dowad Godbed Ye Weng aombed yedmoon,

“Ne kuu yi yoom dobereni yi yoom ibonmo dewenebaniin.
Kwane, ne kuu yi God keraniine, yi kuu ne karuwa nimaya keraniib.” andoon.

17 Andekore, yi yaa ika yedmoon, “Kwana kowe, yiib kuu yi numun kumaom doriib kuu koronde yaro mene yiibka kerime.
Ne yaa arewa keri yeman ma angkoronaib.
Kwane ma angkoronaibban kuu yiib yaa kuu amun ande kubende baniin.

18 Ne kuu kwamuneni yiib Ambe keraniina,
yiib kuu ne nima dana karub dana keraniib.” andoon, Aromkono Korem ye Yarimanbed.

7

1 Mimyob dowaken keendaandan, yiiwa nuwa kuu kuye weng kunduk buwen kowe, nub idiib kingkiniib yaa arewa kerundoka nub kuu God yaa arewa keri yeman korem kuyaa koronde inamen karadmo awinem. Kwanenub wene nub karadmo dobiri kuu demkoronmo kerem, God yaa une yaningko kankooni dowad.

Korindan Kuu God Ye Weng Awine Doriib

2 Nub yaa yiib mimyob ambongko nandime. Nub kuu karub maa yaa ma ambarakmindo, nub kuu karub maa nen amonombe kiwaan arewa ari kowindo, nub kuu karub ma nemengkane yod bindo.

3 Ke dakmiin kei, yiib ambarakmiwen kumbed wengyunde dabab konda andi dowadban. Ne kwane anukbed daandaan kui, nub kubiyiib mimyob dowakeniib yiib dowad nub niindem aom angkeen kuu miin darewoob

anam kowe, nub yiib yoom kwane dobaranuub o yoworanuub kuu yimin kui.
4 Yiib dowad miin kangdommo meenaan kuu God ye weng awine doriib kii. Yiib dowad kerengkan weng yemoon dakmenabaan kii. Yiib dowad ne niindem aom aromne kubi darewoob keraan. Dabab yemoon nub yaa meneboon kumban, ne kubi kuu yiminmo keroon kii.
5 Kedi, anukbed Masedonia ambibkin aom aomnuwen kuu, yiidkindeban keruwen, amborom kuu dabab maa maa kumbed kumene kemene kumbed nub kanawanewandoona nub niindem aom uniyiib doburuwen kowe.
6 Kumban God kuu dababbed benkubunoondan yi mimyob wandi kankubuni ye karub kowe, Taitus monoon kumbed Godbed nub mimyob wandi kankubunoon.
7 Ye monoon kumbedmomban, yiibbed ye mimyob wandi kankubuniwen kumbed, Godbed nub yaa kangkon awande kubiyiib kerundoon. Yiib ne yaa wedme wenganem andi ye wengiib ne yaa komo keroon yaa yiib mimyob darewoob wandiwen ye wengiib awawi ye inamen darewoob anam keriwen ye wengiib kuu Taitusbed nub yaa daandoon kowe, ne kubi kan arimbed daane darewoob keroon.
8 Kedi, kerek anukbed yiib yaa wongke keendaan kumbed yiib mimyob darewoob kowiwen kumban, yobdoodmo wongkaan ye inamen ongmaan kuu amonombindo. Anam kuu kerek keendaan kuye yoman kuu ambarakmaan andaan, amborom kuu yiib kuu kerek kimingke aron dukmenmo mimyob kowiwen kowe.
9 Kumban kibikee kubimo keraan, yiib mimyob kowiwen andi dowadban, yiib mimyob kowiwen kumbed amonombe yiib ambarakmi kuu kirariwen andi dowad kubaan. Amborom kuu yiib mimyob kowiwen kuu God ye inamen ongmoon ye kerekmen yaambed kowe, yiib yaa yobdoodmo dakmuwen kuu yiib yaa ma morarindo.
10 God ye inamen dowaken ye kerekmen yaambed mimyob kowi kuu ambarakmi yaa koronde amonombekore bobni yaa burudande bindi kiwaan ari wini yeman. Kukuu amonombaan kuu arewa, ibduruk dobaraan areb kera andi yemanban. Kumban okad kiri ye kerekmen yaambed mimyob kowi kuu bobni yeman.
11 Kedi, yiib kuu God ye inamen dowaken ye kerekmen yaambed mimyob kowiwen kumbed inamen amun yemoon demboon. Yiib niindem aom ke demboon kei, nindorokiibbed nub ambarakmindo ande koromoniwen kuyiib ambarakmoonman yaa kongeniwen kuyiib ambarakmoon kwande uniwen kuyiib Pooliibbedned andiwen kuyiib ambarakmoonman kirodmo anammo wengyunde dabab koniwen kuyiib kui. Yiib kuu kiwaan korem yaambed kuyaa kuu nuwiibban yembedmo ambarakmoon ande korokbendiwen.
12 Ne kwamune kerek ku wongke keendaan kuye id kuu ambarakmoonman ye dowadban o kwamune kane yaa ambarakmoon ye karub ye dowadban, kukuu yiib kuu God ye murubia arimbed nindorokiibbed nub dowad God ye weng awinimaib kuu wedmime andid.
13 Kwanakob nub mimyob wandi kuu kankubunoona kubuwen.
Kumban kumbedmomban, Taitus kuu yiibbed mimyob keene awaneniiwe ye niindem aom aromne kubi darewoob keroon kumbed, wedmekorub kubi darewoob arimbed keruwen.
14 Ne anukbed yiib dowad ye yaa kerengkan kamaan. Kwane, yiib kuu ne kerengkan weng ibmo kerenib ye yaa awaneniwen kumbed yiib ne yaa karak ma kawindo. Nub yiib dowad weng dakmuwen korem kuu anammo keroon kwamune areb kuu, nub kerengkan weng yiib dowad kwane Taitus yaa dakmuwen kangkon anammo ande korokbenoon.

15 Kwane, yiib korem kuu wengambirimo kerenib une kiringmiyiibbed ye
nen angkodmeniwen kuu yembed ika meenoon kumbed, ye kubi dowaken
yiib yaa kuu arimbed darewoob keroon kii.
16 Yiib kuu weng ke keendaan keyaamo awine dobaraniib andi dowad
kangdommo meenaan kowe kubaan kii.

8

Yiib Kubi Dowaken Yaambed Munobmo Konime

1 Angkodmia, nub dowaken kuu Godbed ye mimyob dowaken yaambed
od munob kondi ye inamen maa kabamoon kondoon anam andiwendan
Masedonia ambibkin aom kambong kambong aom doriib yaa kuu yiib
kaadkerime anduwed.
2 Dabab miin arewa yi yaa menebe komboon kaamobendoon kum-
ban, kuyaombed kubi darewoob yiminmo kerenib yi kamboknon doriib
kuyaambed yi kubiyiib od kondi kuu yaro dembe darebmo yiminmo keroon.
3 Kedi, nembed yiib yaa ande korokbandamaan kuu kei, yi komoyiib
biwen kuu yi meeni yimin yaambed kube bangkandiwen. Kumban kumbed-
momban angkon ariyiib bangkandiwen kii. Kukuu yi meeni kumbedmo
4 nub yaa naawonmo kaamobiwen, God ye karadmodan Yudea aom
doriib yaa awandi yeman nub yoom bangkandanuub kuu yimin dee ande
kamiwen.
5 Kumban yi kuu nubbed yi kwananiib ande meenuwen areb kwanindo,
ibduruk kuu Yariman ye dingki ari yika konekorib nub dingki ari yika
kondiwen. Kukuu God ye dowaken yaambed kwaniwen.
6 Kwaniwen kowe, nub kuu Taitus yaa nangkane yedmuwen, yiiwiib yaa
wene Godbed ye mimyob dowaken yaambed yiib yaa kabamoon kondoon
keye deme kee ambangke dowan kerime ande anduwed, amborom kuu ye
kuu od munob kondi ye deme kee andowe yiib yaa oonoon kowe.
7 Yiib kuu komo komo deme awinimaib kuu yiminmo awinimaib, anam
andi kuyiib weng dakmi kuyiib inamen kaadkeri kuyiib kuu nubbed ked-
mengkanduuwe yiib mimyob dowakeniib kere keendi yaambed nindoroki-
ibbedmo awinimaib. Kwana kowe, Godbed ye mimyob dowaken yaambed
kabamoon kondoon kumbed, yiib kuu kubiyiib od kondi keye inamen
meeniwen kee anammo awinime.
8 Kumban nembed kwamune amob kowako yiib kuu kuyaambed kwane
kondime andimban, yena yi nindorokiibbed awandi kuye kumunkingki
yaambed yiib mimyob dowaken kuu anam dee ande komboon kaamoban-
did.
9 Amborom kuu nub Yariman Yesu Keresu ye mimyob dowaken
kabamoon kondoon kuu yiibkaad, kiwaan korem yaambed ye kuu yiminmo
kumban yiib dowad yeka kankubune kubuniibban keroon kowe, ye
kubuniibban keroon yaambed yiib kuu yiminmo kerime anded.
10 Kubiyiib od kondi keye dowad nembed yiib yaa ongkandi weng ong-
maan kuu kei, ma kamaib, kekamune awinime. Weeb kinon dowan keruun
aombed yiibdin dowakeniib kere kubiyiib od kondi yeman andowe wenori-
wen kowe,
11 kibikbed wenore dowan kerime. Kwananiib kuu yiib nindorokiibbed
andowe awandi kuu yiib yaa angkeen kumbed awande dowan keri kuu
ibmo keraneen.
12 Kedi, kubiyiib od kondi yeman kuu nindorokiibbed kami ye inamen
kuyiib keraneen kuu komo komo dangoon yaambed kondi kuu yimin an-
daneen, kukuu komo awinindo yaambed kondime andimban.

13 Yiib kubiyiib od kondi yeman kondaniib kumbed yena kuu owongab
kerundekorib yiibbedmo dabab kandaniib kuu nub dowakenban, nub
dowaken kuu yiya yiiwa ibmo kerime anduwed.
14 Kukuu kekamune, kibikee yiib yaa kuu kumkam yiminmo kowe, yi
yaa komo dowan keroon kuu yiibbed awandiib kii. Kowe, amaanbed yi
yaa kumkam yiminmo keraniib kuu yiib yaa dowan keraneen kuu yimbed
awandaniib kii. Kee kwananeen kuu yiiwa yiya ibmo keraniib.
15 Kukuu om mena dowad God Ye Weng aombed wongkoon kekamune,
“Kanembed yemoonmo boon kuu kwane miin yemoonmomban, angkon
kanembed embengmo boon kuu kwane miin embeng mana yiminban
kerindo.” andoon.

Karub Yena Korin Yaa Ben Yuriiwa Winiwen

16 Ne kuu God yaa eso andaan, amborom kuu yembed kawoone yiib yaa
mimyob kowaan areb kuu Taitus ye yaa kangkon konoone yiib yaa kwanoon
kowe.
17 Taitus kuu Korin yaa wananeeb kuu yiminoo ande kaamonenuwen yaa
kuu ee yimin andoon. Kumban kumbedmomban, yiiwiib yaa meneen kuu
yedin dowakeniib kere wana ande meene miin nindorokiibbed meneen kii.
18 Taitusmomban, nub kuu kuristen angkodmi maayiib nen kowuuwa
meneen. Karub keye dowad kuna kuna nedbe kurikuri kerimaibdan korem
kuu Yesu ye weng amun ye deme amunmo awinoon kowe, ye kuu karub
amun andimaib.
19 Ari angkon ye kuu kuna kuna nedbe kurikuri kerimaibdanbed Pool
awene kubiyiib od kondi yeman kanweniib kuu eb yoom ande kiniwen.
Kuyeman oone kanwene kondanuub kuu Yariman yaningkomo kankoo-
nenub nub nindorokiibbed awandi korokbi dowad.
20 Nub dowaken kuu kubi darewoob kondi yeman kee nubbed oonuub ye
dowad karub yenambed daanubdaanab kamaib anduwed.
21 Amborom kuu nub kuu deme kee yorokmo oone awinem anduub,
Yariman ye indob arimbed, angkon nimakarub yi indob arimbed kwamune.
22 Kwane, nub kuristen angkodmi maa nende yi ayoob yoom ben
nongkobuuwa meniib. Wedmuwen kuu ye kuu kiwaan korem yaambed
ma korondiyiibban nindorokiibbed kami ye karub. Kwane, kibikee ye
nindorokiibbed kami kuu arimbed darewoob keroon, amborom kuu yiib
komo kamandamiib yaa kuu yiminmo kwananiib ande miin kangdommo
meenoon kowe.
23 Kumban Taitus ye kuu nangkodmi anam, ye kuu yiib dowad ne yoom
ibmo deme awinuwenman. Ma, kuristen angkodmi ayoob kee yi kuu
nedbe kurikuri kamiibdanbed ben yuriiwa meniib kii, angkon yimbed komo
kamiwen kumbed yenambed Keresu yaningko kankooniwen.
24 Kwana kowe, karub ayoobmim ku meniib kuyaa amun amun
kamendenib, yiib mimyob dowakeniib nubbed yiib dowad kerengkan
keruwen ye id kuyiib korokbendime, nedbe kurikuri kamimaibdan maa
maa yi arinambo arimbed.

9

1 Yiibbed kubiyiib od kondi yeman God ye karadmo kerundoondan Yudea
aom doriib yaa nekwiib kuu dowakeniib kamiib kowe, nembed kwane
nekwime ande wongkainban.
2 Amborom kuu yiib nindorokiibbed awandi kuu nekaadkeraan kowe,
Masedoniadan yaa kerengkan kamaan kuu, yiib Akaiya aom doriib kuu

weeb anuk dowan keruun kuyaombed kubiyiib od kondi ye inamen nekwiwen. Kowe, yiib nindorokiibbed nekwiwen kumbed Masedoniadan kwangkon awandem ande kankiriwandiwen.

3 Kumban kuristen angkodmia ben kiribaana ku meniib kuu yiib dowad kerengkan keruwen kuu idiibban keraan andid. Kuu ben kiribaana meniib kuu yiib nekwe dowan kerime andid. Yiib kuu kwamune kubiyiib od kondi yeman nekwe dowan keraniib andaan kuu kwanime andid.

4 Kedi, nub yiib dowad nekwaniib ande kangdommo dakmenabuwen kowe, Masedoniadan yena kuu yiiwiib yaa mene wedmaniiwe yiib nekwindo keraniib kuu nub karak bobnanuuwe, yiib kangkon karak bobnaniib kii.

5 Kwanakob, nembed meenaan kuu anam kuu kuristen angkodmi ayoobmim yaa nangkande yedmaane yidin yaro yiiwiib yaa owod miniwed yiibbed kubiyiib od kondi yeman darewoob kondanuub ande weng ongmiwen kuu kuyaambed kwane nekwe dowan keriwed, ne manain. Kwananiib kuu yiib kubiyiib od kondi yeman kuu karub maambed yiib yaa dedmone dedmone kamendi yaambedban, yiib kubi dowaken yaambedmo keraneen.

Embengban Darebbed Munobmo Konime

6 Kekee meenime. Karub kanembed animan kab yemoonban bengkere arumaneen kuu animan id yemoonbanmo wandaneen. Ma, karub kanembed animan kab yemoon bengkere arumaneen kuu animan id yemoonmo wandaneen.

7 Kwamune areb kuu, karub o nima yi mimim kuu komarewambed nekwe God yaa konandameen kuu, yeka ye niindem aombed komo meenoon kuu kumbed kwane konok. Kumban kubiyiibban o dowakeniibban kumbed konaab, kwane yenambed dedmoniwen kumbed konaab, amborom kuu karub kanembed ye niindem aom kubiyiibbed munobmo konaneen kuyaa kuu God ye mimyob kubi dowaken keenaneen kowe.

8 Kwane, Godbed amun kerundi mimim korem yiib yaa yiminmo bangkandi kuu yimin kowe, kiwaan korem yaambed aron korem arimbed yiib kuu yiminmo doberenib kami amun amun korem kuu yiminmo awinaniib kii.

9 God Ye Weng aombed wongkoon kuu yiib yaa kwamune keroon. Wongkoon kuu kei,

“Godbed ye munobmo koni yeman wenebe bangkandoon, kamboknondan yaa,
ye yorokmo kamenabi kuu aron korem korem angkimbaraneen.” andoon.

10 Kedi, animan kab arumidan yaa animan kab ben bangkandene om animan kondi ye God, yembed kangkon yiib yorokmo kamenabi dowad animan kab bangkandaneena yemoonmo keraniiwe, id yemoonmo bangkandaneena wandaniib kii.

11 Yiib kuu kiwaan korem yaambed yiminmo kerundaneen kowe, kubiyiib od kondi yaron korem arimbed yiib kuu darebmo konimamaniib kii. Kukuu nub yaambed yiib kubiyiib od kondi darewoob kumbed yenambed God yaa eso andaniib.

12 Amun kami kee yiib ambangkaib kuu God ye nimaya karuwa yaa komo dowan keroon yaa awandaniib. Kumban kumbedmomban, yaro dembe God yaa eso andi yemoon keraneen kii.

13 Ku kamiib kumbed yiib anam andi kuu yiminmo korokboon kowe, nimakarub yemoon kuu God yaningko kankoonaniib, yiibbed Keresu ye weng amun kuu anam ande yedmiwen kumbed kuye weng yaamo wengambere awine kandiwen kuu yi wedmiwen ye dowad kuyiib, ma kuu yiib kubi

darewoob kondi yeman yi yoom yena korem yaa numbiriwen ye dowad kuyiib kui.

14 Kwane, yi kuu yiib dowad kurikuri kere yi mimyowiib kumundin kwane yiib yaa mananeen, amborom kuu yiib yaa Godbed ye mimyob dowaken darebmo kabamoon kondoon kumbed yiibbed kubiyiib od kondiwen kowe.

15 Kowe, nub kwamune God yaa eso andem, amborom kuu ye munobmo kondoon yeman ye darewoowiib doboowiib ambab ariyiib kuu weng dakminban kowe.

10

Pool Yeka Ye Dowad Koromone Inandoon

1 Pool ne kei, ne dowad yenambed Pool yiib yoom kiring ine dakmiwen kuu nangkemmo emamo dakmoon kumban, yiib domonde kimyen wonoon kuu arudkonomo dakmimaan kui ande dakmiib kumban, ne kuu yiib yiibkaad kuda. Kwanandimaibkob, yiib yaa Keresu ye nangkemiib iwariyiib yaambed nangkande yedmaan kuu kei.

2 Yiib kuyaom kuu yenambed meeniwen kuu Pool awene kuu kwamune okad yiri ye dobiri kerekmen yaambed doriib andiwen kowe, nembed meenaan kuu yiiwiib yaa meneni arudkonomo kere yi yaa yobdoodmo daandaniin andaan. Kumban kwamune kuu ne dowakenban kowe, yiib yaa kaamondaka yi yaa ongkandibka arudkonoyiibban yobdoodiibban mana andid.

3 Kwanandaan amborom kuu nub kuu okad yiri doruub kumban, nub ana nangmuub kuu okad yiridan yi ana nangmi arebban kowe.

4 Nubbed ana nangmi ye kumana anaya kuu kimyen yeka mamaa, okad yiridan yi kumana anaya arebban. Kuu mamaa kii, nub kumana anaya kuu God yaromkono darewiib kii. Kuye kumana anaya kumbed kingkin ye kerekmen yaambed bondan yi aromne angkumonimbon ben monmare dobmo kerundimaub. Monmarimaub kuu okad kiri ye meeni kangdomiib

5 nubka yimin nubka doberem andi ye inameniib kumbed God ye kaadkeri kankubunande kamiib korem kuu monmarimaub kui. Kwane, nub kuu meeni inamen korem kankubune Keresu ye dabderem yiri nongkobimaub, ana nangme burudande doroondan ben king ye dabderem yiri nongkobemoon areb kui.

6 Kwane, nub kuu karub kanembed kwane weng amun wengambere kankoraroko no dabab konem ande nekwuwen, kumban ibduruk kuu nub dowaken yiib kuu weng amun wengambere awine kandiwed.

7 Yiib kuu no bunangka ye dobiri wedmiib kii. Kowe, karub kanembed yeka kangdommo meene ye kuu Keresu ye karub keroon yekaadkeroon kuu, nub kuu ye areb Keresu ye karub ibmo keruwen kuyaa ika meene anduwed. Kuu anamaa.

8 Kedi, yiib benkubuni dowadban yiib inamen ben aromni dowad Yarimanbed nub yaa aromkono kondoon kuyaa kuu kerengkan weng ariyiib dakmaniin kuu karak kandainban.

9 Yiibbed meenaniib Poolbed ye kerek yaambed unime andoon andaniib kuu ne dowakenban, ne wongki ye id kuu kwamunemban.

10 Kedi, nimakarub yenambed dakmimaib kuu “Pool ye kerek kuu weng id darewoowiib arudkonoyiib wongkanaboon kumban, ye kuu kwane nub yoom dobirimaan kuu emamo arudkonoyiibban, ye weng dakmi kwangkon ambodiibban dowan.” andimaib.

11 Kwamune dakmiibdan kuu kee kaadkeriwedka, nub kuu yiiwiib yaa dorokban kerenub kerek wongkuwen kuye aromkonoyiib, yiiwiib yaa mene

doberenub kwane kamenabuwen kuye aromkonoyiib kuu ibmo, kwane kibikbed ari kwangkon ibmo kii.

12 Nubka yimin andimaibdan kuyaa kuu kowenub kumunkingkaubban. Kedi, yimbed yikareb yimeren kowe kumunkingkenib ee nub yimin andimaib. Kwane, yikareb yimeren kan kowe wedmenib ee yimin kii andimaib. Kukuu meeni kangdomban kuda.

13 Kowe, nub kuu Godbed deme kondoon kuyaambedmo kerengkan weng dakmanuub, kuyaa burudande kerengkan weng ariyiib kumbed dakmaubban. Deme Godbed nub yaa kondoon kuu yiib dowadiib kowe, nub yiib dowad kerengkan weng dakmi kuu yimin.

14 Kedi, Keresu ye weng amuniib yare daanduwen kuu nubdin yiiwiib yaa mene daanduwen kowe, nub yiib dowad kerengkan weng dakmi kuu yimin. Kowe nub kuu God ye deme kondoon kuyaa burudande kerengkan weng ariyiib dakmindo. Nub yiiwiib yaa mene weng amun dakmindo karen, yiib dowad kerengkan weng dakmi kuu nub deme kuyaa burudanduwen karen.

15 Kowe, nub kangkon karub yena yi deme dowad kerengkan weng dakmindo kowe, God ye deme nub yaa kondoon kuyaa burudandindo. Ma, kwananeen ande meenuwen kuu yiib anam andi kuu kaine darewoob kerod, yiib kuyaombed nub kuu deme darewoob kere awinem ande meenuwen.

16 Kwananeen kuu, nubbed weng amun kan yiib dia yiri wene kedmengkandanuub. Amborom kuu nub kuu karub maambed weng amun kanwene daandoon ye okad aombed komo kamoon kuyaa kerengkan weng dakmanuub kuu nub dowakenban kowe.

17 Kumban God Ye Weng aombed wongkoon kuu kekamune, “Karub kanembed kerengkan weng dakmandameen kuu Yariman ye dowad kerengkan weng dakmok.” andoon.

18 Kedi, karub kanembed yeka ye dowad ne kuu yimin andaneen kumbed Yarimanbed ee kuye karub kuu yimin andi yemanban, kukuu Yarimanbed karub andangke yiminmo wedmaneen kumbed ee kuye karub kuu yimin andaneen.

11

Pool Yoom Dudi Ye Apasodan Yoom

1 Ne meeni kuu yiib ne yaa emambed iwari kerime. Yiib kuu ne yaa odkeneb areb keriwenkowoo? Kwanibko ne kuu aron embengmo warudki weng areb dakma. Kumban yiib kuu ne yaa kwamunemo keriwen.

2 Yiib kuu wonong koyu areb boraan kuye karub kuu mimo, Keresu kui. Kwanaan kuu yiib kuu wonong koyu ma ambarakmindo kumbed ambi yaa koniwed awanemoon areb kerime andid. Ne kuu yiib yaa dudi god o dudi ye inamen yaa wanaib ande koren areb kamaan kii. Keye inamen kee awinaan kuu God yaambed monoon.

3 Kumban ne kuu unaan kii. Iv kuu niinbed kobkob kame birondoon kwamune areb kuu, mok yiib kuu yiib aadikmiyiibban anammo karadmo idiib meeniyiib kumundin Keresu yaa koni yaambed karub maambed ben abdon yiri nongkobaneen dee ande unaan kii.

4 Kedi, karub yenambed Yesu ye weng kanmunuwen andimaib kumban, anam kuu weng kuu id mamaa nubbed dakmuwen arebban kanminimaib, o Kingkin Karadmomban kingkin maambed menene yiib yaa ibnende dakmimaib, o yenambed weng amun kanmunuwen andimaib kumban anam kuu weng kuu id mamaa yiib ibduruk biwen ye wengban kanminimaib kuu, yiib kuu kubiyiibbed ee dakmime ande yedmimaib kii. Komarewa kii?

5 Kumban nembed meenaan kuu yika dakmimaib nub kuu apasodan
aningko dareb darewiib kii andimaibdan ku meniib kuu, neyiib yiyiib kan
daboknaniin kuu yiminban, yi kuu ma anamban yirimbed.
6 Ne kuu weng dakmi yaa kuu ma kedmengkawiiwa kaadkerindo kum-
ban, God ye weng kuu wedme korobe kaadkeraan. Kowe, nub kuu ked-
mengkande daande kamuuwe, yiib kuu yidbonmombed yiibkaadmo keri-
wen.
7 Ma, ne kuu yiiwiib yaa meneni God ye weng amun kan dakmenabaan
kuu yiib yaa od maawime ande ma kwanandindo, od bi yemanban andaan.
Kwanaan kumbed neka kankubuneni yiib benkoobaan kii. Kowe nembed
ambarakmaanoo? Dowan.
8 Kwane, kambong maa maa aombed nedbe kurikuri kamimaibdan ku-
biyiibbed od bangkawe awawimaib kumban, yiib ne yaa ma kwamunindo.
Kwanaan kuu yiib awandi yeman. Kowe, nembed yi yaa yid baanoo?
Dowan.
9 Kwane, ne yiib yaa dobaraan kuu ne yaa komo komo dowan kumbed yiib
yaa maawime ande ma kwanandindo, amborom kuu kuristen angkodmia
Masedonia aom doriib kumbed menenib, ne yaa komo komo dowan keroon
kuyaa yiminmo awawiwen. Yiib yaambed ne angkumone dobiri kuu
kiwaan korem yaambed korondaan, angkon ari kuu kwananiin.
10 Keresu ye anam anam kuu ne niindem aom angkeen kuu anammo
keroon kwamune areb kuu, yiib ambibkindan, Akaiyadan kui, yi kuyaom
karub maa kanembed kerengkan weng ke dakmiin kee kebenewaanban kii.
11 Komoyiibkob? Yiib yaa mimyob dowaken keendokban kumbed
kerengkan kami kuu womonainbanoo? Dowan kii. Yiib yaa mimyob
dowaken keendaan kuu God yekaad, kuda.
12 Yiib dowad komo komo kamenabaan kuu womonainban no kwa-
maniin. Kwamimain kumbed dudanabidan kembed Pool yoom nub ibmo
ande kerengkan kame yiib yaa dedmone ee andime ande kamiibdan kuu yi
weng kuu idiibban ande korokbandid.
13 Amborom kuu kwamenabidan kuu dudi ye apasodan, yi kuu birandi-
maib ye demedan, yi kuu nub kuu Keresu ye apasodan andimaib kumban
dudanabiwen.
14 Kukuu binangki yemanban aa! Seten kuu yekareb amonombe nambiri
ye engyu God yaambed menemoon areb dudanabe yarebimaan kuda.
15 Kowe, Seten ye demedan kwangkon amonombenib nub kuu inamen
yorokmo ye demedan andaniib kuu binangki yemanban. Kumban yi komo
komo kamiwen kumbed dabab anammo kandaniiwe ben kumbaanban
yamotbon yiri kiraraneen.

Apaso Deme Awinoon Kumbed Durud Yewed Kandoon Ye Weng

16 Ne ikakman yedmaan, korondibka yenambed Pool kuu warudki ande
ma meenaib. Kumban yiib ne yaa kwamune meenmiibkowoo? Kwamune
meenibka, warudki ye karub areb nendime andaka, kwanibko, ne kan yaro
ne kangkon yimin ande kerengkan weng yenayiib dakma.
17 Kemaom kee kowene ne kangkon yimin ande kame dakmiin kuu
Yarimanbed dakmi arebban no kwane warudkimbed dakmemoon areb.
18 Nimakarub yemoonbed okad yiri ye kerekmen yaambed kerengkan
kamiib kowe, ne kangkon kwane kamaniin.
19 Yiib yiibkareb aromne yena korem yaa burudande meeni kangdom
keriwenkowoo? Yiib kuu kwane meeniib kumbed yiibka yiibmeren bi-
randiib kowe, warudki ye karub maa yaa kubimbed wengambaraniib kuu
yimin.

20 Kumban anam kuu, karub kanembed yiib ben ye dabderem yiri nongkobi ye karub, o yiib birande od bi ye karub, o yiib yaa yeka ye dowadmo keanime kwanime andi ye karub, o yeka yiib kankubune yiib korok keri ye karub, o yiib murubia yakdari ye karub kuu menebaniib kuu, yiib kuu ee yimin andimamaniib kii.

21 Kumban nub kuu aromne kwana ye deme yiib yaa ambangkinban kowe, karak bobnaanoo?

Yiibbed ne yaa dedmoniiwe warudki weng areb ke dakmandamaan kei. Karub kanembed yaro dore kerengkan kamaneen kuu ne kangkon kwane kerengkan wengiib kamaniin kii.

22 Yi kuu Hibrudanoo? Ne kangkon Hibruman. Yi kuu Israeldanoo? Ne kangkon Israelman. Yi kuu Abraham ye awoya ariyoo? Nangkon Abraham yawo ari.

23 (Warudki yaambed ke dakmandamaan kei.) Yi kuu Keresu ye demedanoo? Nembed Keresu ye deme arimbed awini ye karub andaan. Ne kuu deme darewoobmo awinaan, yi arebban. Ne kuu nen wii aom kambere yemoon keriwen, yi arebban. Ne kuu nong yikyikiibbed nenbande yemoon keriwen, kimingkinban kii. Ne kuu bobnok ande nenbande yemoon keriwen, bobne yeedere bobne yeedere kamaan kii.

24 Yuudan yi ukum kuu bangkawe nong warukbed wangkane 39iib kwane wangkane niwen kuu angkoyiib keraan.

25 Ne kuu atdebokbed niwen, ayoobmim keraan. Aron maa ne kuu bobnok ande botbed nenbandiwen. Motod aombed okbed motod monmareen kuu ayoobmim keraan. Motod okbed aandeen kuu karamok wedangkambed ambenmo yarembaraan kuu amnoom mimo aronki mimo keraan.

26 Ne kuu ma yiidkiyiibban bid bid domabangkane dewenebaan. Ne kuu ok awaan arudiib kuu yanimain. Ne kuu yid karub yi arudbon aom winimain. Ne kuu ne ambibkindan yi arudbon aom weneni kwane ambibkin yenadan yi arudbon aom winimain. Ne kuu taun angkambed arudbon aom weneni kwane dura angkambed arudbon aom weneni kwane karamok angkambed arudbon aom winimain. Ne kuu dudi ye kuristen angkodmia yi arudbon aom winimain kii.

27 Ne kuu deme yobdood awineni nimin darewoob andeni amnoom yemoon unuk angkinban kerimain. Ne kuu mungimo bobneni ok moommo kandeni aron yemoon animaniibban dobirimain. Ne kuu yurukmo kandeni ebkadiibban dobirimain.

28 Ku kande meniin ye angkara kuu kambong kambong aombed nedbe kurikuri kerimaibdan korem kuyaa ne meeni aron korem angkeen kowe dabab areb kandaan.

29 Kanembed wuud keraneen kuu ne kuu ye areb ibmo keraniin. Kane kuu nen kinban wananiiwe ambarakmaneen kuu mimyob keeneni ambarakmi yaa korondi kuu ne kangkon yiminban andaniin.

30 Kowe, ne kuu kerengkan kamaniin kuu kunayambed ne wuud keraan ye korokbi ye weng kerengkan kamaniin.

31 Yariman Yesu ye Ambe God, aron korem yaningko kankoonaniib ye God, ye yekaad ne weng dakmandamaan kee dudi wengban.

32 Ne kuu Damaskus aom dobaraana king Aretas ye gavana siti oonoon kumbed Pool awinenenib wii aom kaanime andoone siti kuuk ambongko korem yaa kerekniwen.

33 Kumban ne kuu siti kuuk ari wedyambed ambongko embeng aandiwen kumbed kabed darewoob aom kowiiwa dibaraana nongbed boroke kowiiwa kawene ambukiri dore kombiri wanaan kowe, yi kuu kwane awinewindo keriwen.

12

Pool Kuu Godbed Wane Korokbenoon

1 Weng kee naningko kuu arimbed kowi yemanban kuned, korondainban
ika kerengkan kamandamiin. Yarimanbed ne yaa wane korokbewene komo
komo biknoon kuu wedme ande korokbewoon ye weng dakmandamiin.
2 Kowe, ne nekaad kuristen karub maa weeb 14iib anukbed Godbed
nen ambibkin Ewen ambab ari daanoon. Karub kuu idiib nen daanoon o
kingkinmo kuu nekaadban, Godmo yekaad.
3-4 Ne nekaad karub kee ambibkin miin amunbon nen daanoon. Kumban
karub kuu idiib nen daanoon o kingkinmo kuu nekaadban, Godmo yekaad.
Kwane kuyaambed ye wengamboroon kuu dakme id korokbinban yeman,
kukuu Godbed “Amob, weng kuyaambed dakmaab.” ande kowoon yeman.
5 Kowe, karub keye dowad kerengkan kamaniin, kumban ne dowad
kerengkan kamainban, komo komo yaambed ne wuud keraan korokbi ye
weng kerengkan kamaniin kuu kumbedmo.
6 Kumban dowakeniib kereni kerengkan kamaniin kuu ne kuu inameni-
ibban ye karub areb kerainban, amborom kuu no anam yaambed dak-
maniin kowe. Kumban kwanainban andaan. Kukuu yenambed naningko
kan arimbed kowenib meedmewaib, komo kamenabaan kuyiib komo dak-
menabaan kuyiib kumbedmo anammo meedmewime andid.
7 Kumban weng id miin darewoob kee wane korokbewoon kowe, ne yaa
kuu ebka ewaningko kankoonaab ande durud yewed kandembiri yeman
kawoon, kukuu yikbed kad yaa kaare angkimberemoon areb, kukuu Seten
ye weng kanyari ye karubbed menene nemoon areb keroon kui.
8 Kwanoona, ne kuu Yariman yaa naawonmo kaamonenaan kuu keye
dabab kee ebbed kankorare ande kamaan kuu ayoobmimiib keraan.
9 Kumban yembed yedmewoon, “Ne mimyob dowaken kabamoon keeb-
daan kuu yiminmo, kumbedmo meenaneeb kuu yimin, amborom kuu
naromkono kuu wuud keri yaambed yiminmo demkoronmo keri yeman
kowe.” andoon. Kwana kowe, wuud keraan ye dowad kubi darewoob
arimbed kereni kerengkan kamaniin. Kwanaka Keresu yaromkono ne
niindem aom angkimborok andid.
10 Kowe kuyaambed wuud keri yemaniib wengamborokbanabi wengiib
yobdood menebiyiib durud yewed konde yenbandiyiib dabab menebiyiib
kuyaa Keresu ye dowad kubimo kerimain. Kedi, kunayambed wuud keri-
main kuu kuyaambed God yaromkonoyiib kerimain kii.

Pool Ye Meeni Darewoob Korindan Yaa

11 Ne kuu warudkimbed doberemoon areb kamiin kumban, yiib kumbed
kwane kamok ande kamiib kowe kwane kamiin kii. Kumban anam kuu yiib
kumbed ne dowad karub amun ande korokbewiwed. Amborom kuu ne kuu
kubuniibban kumban, yika dakmimaib nub kuu apasodan aningko dareb
darewiib kii andimaibdan kuyaa kuu naningko kuu yirimban kowe.
12 Apaso ye deme anam awinoon andi ye kerekmenbed kuu dud ked-
mengkandiyiib yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib God yaromkono
wedmi yeman ongmenabiyiib kuu, yiib yaa kangdommo doberembere
kwane ongmenabaan kii.
13 Yiib kuu kambong yena nedbe kurikuri kamimaibdan yaa kuu ibmo,
yiiwaningko kuu yirimban. Kumban ne kuu yiib yaa barang mimo kwane
ambangkindo, kuu yiib yaa od maawime ande ma kaamonindo. Kwanaan
kuyaa kuu ne ambarakmi ande yiibbed meeniwenoo? Kwanandibka are
nonondanduwime yaa!

14 Kibikee ne yiiwiib yaa mananiin ande nekwaan. Meneni yiib yoom
dobaraniin kuu menebi ayoobmimiib keraniin. Kumban mananiin kangkon
od maawime andainban, amborom kuu yiib kumkam bangkawi kuu ne
dowakenban, yiibbed yiibka yiib id ben bangkawi kumbedmo kuu ne
dowaken. Kukuu kekamune, dana meedbed yi od arian yi dowad ben
nongkobe nekwe bangkandi yemanban, kukuu arianbed yi od dana meed
yi dowad ben nongkobe nekwe bangkandi yeman.
15 Kowe, ne kuu kwane kubiyiibbed nembed komo awinaan korem kuu
yiib dowad yaambed deme awine awandi kuu yimin, ne idiib kumundin
kwane yiib yaa kondaniin kwangkon yimin, yiib awandi dowad. Ne kuu yiib
yaa mimyob dowaken keendi kuu darewoob arimbed keendaan kowe, komo
dowad yiib kuu ne yaa mimyob dowaken keewi kuu kankubune embengmo
yirimbed keriwen? Amunbanaa!
16 Anam kuu ne kuu yiib yaa dabab ma bangkandindo yiibkaadaa. Kuned,
ne kuu kobkob kami ye karub kumbed yiib yaa nemengkande birandeni
Godiib yaa baankowoo? Dowan kii!
17 Ma, ne kuu yiiwiib yaa karub ben yuraane miniwen kumbed yiib yaa
birande yiib od biwenkowoo? Dowan.
18 Nembed Taitus yaa nangkaneni yedmaankob kumbed yiiwiib yaa
monoon. Monoon kuu nub kuristen angkodmi maayiib nen kowaan ye
karub yoom miniwen. Taitus kuu yiib yaa birande yiib od boonkowoo?
Dowan. Ne yoom ye yoom nub ambangkiyiib inameniib kuu ibmo, eeyoo?
Anamaa.
19 Kwane, yiibbed meeniwen kuu nub kuu yiib murubia arimbed dore
nubka nub dowad angkumonuwenoo? Kuned anam kuu nub kuu Keresu
yaambed God ye murubia arimbed weng kee dakmuwen. Mimyob dowaken
keenduwendan, komo komo kamenabuwen korem kuu yiib aromni ye
dowadmo.
20 Kedi, ne unaan kuu kei, ne yiiwiib yaa meneni wedmaniina yiib dobiri
kuu ne dowaken yaamban keraneen. Angkon neman wedmaniiwa ne mene
komarewa yiib yoom dobaraniin kuu yiib dowaken yaamban keraneen. Ne
unaan kuu kei, yiib kuu wengberenabiyiib wungkandiyiib norin wandiyiib
kirim kamiyiib wengamborokbanabiyiib kobkob daanubdaanab kamiyiib
nembedmo nedin andiyiib wabkad kamiyiib keriwen kowe, mene wedmeni
dabab koni ye inameniib keraniin ande meenaan.
21 Kowe, ne kuu unaan, ne kuu yiib ambe areb kowe, ambarakmimaib
keraniib kuu Godbed ne nen kankubunaneene miin kubiyiibban keraniin.
Amborom kuu yiib yena kuu anukbed nenem ye inameniib yorokmom-
ban koroomiib ye inameniib anon dowomkim yaa doberemoon areb ye
inameniib ambarakmenabiwen yaa kuu ma ika amonombindo kowe ande
unaan.

13

Kaadkeri Weng Daandoon

1 Anuk yiiwiib yaa menebe ayoob keraan, kibikee ayoobmim manan-
damaan kii. God Ye Weng aombed yedmoon, “Komo komo yaa andangke
anam andi yeman kuu, nimakarub ayoob o ayoobmim kumbed yi indobbed
komo wedmiwen kumbed dakmaniiwe yi weng kuu ibmo keraneen kumbed
kuu yimin.” andoon.
2-3 Kowe, anuk menebe ayoob keraan aombed yiib yena anukbed am-
barakmiwendan kuyiib yena korem kuyiib yi dowad yiib yaa ongkandaan.
Kuye ongkandi weng kuu yiib domonde doriin kumbed ke ika yedman-
damaan kei. Yiib ne yaa kuu, “Keresu kuu eb yaambed dakmeen kuyaa id

korokbende, nub yaa." ande kamiib kowe, yiiwiib yaa ika mananiin kuu ambarakmidan korem yaa dabab kondaniin, kumbedmo. Keresumbed yiib kumaom ambangkimaan kuu wuudban yaromkono yaambed kui.

4 Kedi, anam kuu ye kuu at ming arimbed aye kiniwen kuu ye wuud yaambed kuned, ye yeedere yaro doroon kuu God yaromkonombed. Kowe, kwamune areb kuu nub kuu ye dowadbed wuud kere doruub kuned, ye yoom dobaranuub kuu God yaromkonombed yiib awandi dowad dobaranuub.

5 Yiibkareb yiibmeren andangkime, anam kuu yiib kuu anam andiwen dee ande komboon kaamobime. Komboon kaamobi dowad kuu kombiriwenoo? Yiib kuu kombirindo keraniib kuu angkon Yesu Keresu kuu yiib niindem aom doreen kuu yiibkaadbankowoo?

6 Ne kangdommo meenaan kuu nub kuu komboon kaamobi dowad kombirindo kuu yiib andangke wedmaniib andaan.

7 Kowe, God yaa kurikuri kamuub kuu yiib kuu ma ambarakmaib anduwed. Kukuu nub kuu kombirindo ande korokbi yemanban, yenambed nub dowad ee kombiriwen manok ande kamibka yiib kuu amunmo kamenabime anduwed.

8 Kedi, anam anam yaa ma kebenaubban, anam anam derendari dowadmo ambangkanuub.

9 Kwane, nub kuu wuud keruuwe yiib kuu aromkonoyiib keraniib kuu kubanuub kii. Kwane, nub kurikuri kamuub kuu yiib kuu yiminmo kerundok anduwed.

10 Kuye dowad kuu yiib yoom dobirindo kumbed kerek kee yiib yaa wongke keendaan. Yiib kuu yiminmo keraniiwe mananiin kuu Godbed yiib ooni dowad aromkono kawoon kumbed kamkonombed dabab kondok manainban. Kuye aromkono kuu yiib meeni dobiri aromne amunmo kerundi dowad, yiib monmare benkubuni dowadban.

Kubendi Weng Yeenbon

11 Angkodmia, yeenbon weng kuu kei. Kubime. Demkoronmo kerundoka kwamunemo doberembirime. Ne ongkandi weng awine kandime. Inamen mimo kerime. Yewenubmo dobirime. Kwamibka, mimyob dowaken keendiyiib yewenubmo kerundiyiib ye God kuu yiib yoom doborok.

12 Yiib kuu marin marin karadmo kiwaanbed mandamuk konoon mandamuk konoon kame kubendime. Karadmodan korem kuu kubendi weng yiib yaa keendiib kii.

13 Yariman Yesu Keresu kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib God ye mimyob dowakeniib Kingkin Karadmo ye mene dabokne yonendiyiib kuu yiib korem yaa bangkandok.

Galasiadan
Poolbed Galasiadan Yaa Kerek Keendoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Kambong kambong Galasia aom kuu dudi kedmengkandidan yenambed menebiwen. Kedmengkandiwen kuu Yuudan yi amowamob korem awinenib Yuudan areb kad wandaniib kumbed God yindob arimbed yimin keraniib andiwen. Kumban Poolbed kuu yiminban dowan, Yesu yaamo angkumone dobaraniib kumbedmo yimin ande korokboon, kerek keyaombed. Wongkoon ye weeb kuu AD 53 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-5)
2. Yesu Ye Weng Amun Kuu Mimo, Kan Angkara Kere Kan Angkara Keri Yemanban (1:6-10)
3. Weng Amun Poolbed Kanyare Daandimaan Kuu Anammo Ande Korokboon (1:11—2:21)
4. Anam Andiwendan Kuu Yuudan Yi Amob Yaambed Dudbere Obonmo Kere Yi Anam Andi Yaambed Doriib Ande Korokboon (sapta 3—4)
5. Dudbere Obonmo Kere Anam Andi Yaambed Dobiri Kuu Komo Areb Ande Korokboon (5:1—6:10)
6. Yeenbon Weng (6:11-18)

1 Ne kuu Pool, Yesu Keresu yoom ye bobnoon yiri nen demboon ye
Ambe God yoombed kinoona apaso keraan. Kukuu karubbedban o karub
yaambedban.
2 Anam andiwendan Galasia aom doriib, yiib yaa kuu ne yoom kuristen
angkodmia yiyiib doruub korem yoombed kerek kee keenduub.
3 Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib
kuu nuwambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaambed yiib yaa
bangkandime.
4 Keresu kuu nub ambarakmi dowad yeka ye wadkeri kondene bobnoon.
Kwanoon kuyiib kibikee miin arewa dobiri yaron yaa nub kumaom doruub
kuu ben burudande bindaniin manok anded. Ye kuu nuwambe God ye
dowaken yaambed kwanoon.
5 Kowe, God yaa kuu nambiriyiib kerok, aron korem korem! Anam
kwanok.

Weng Amun Kuu Mim Kembedmo

6 Keresu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambed yiib yaa
baandoon ye God yaa kuu yiib kuu kirodmo kirokmonekoriwa, weng maa
yaa wenebiwen kuu ne binangkaan kii!
7 Kumban anam kuu weng amun kuu mimo, maayiibban kii. Kuned karub
yenambed yiib kuu benib kerebkarab aom kiradmiib kii. Kwane, Yesu ye
weng amun kuu kan amonombe yeka mamaa kerandamiib kii.
8 Kumban nubbed o engyumbed yiib yaa weng amun ke dakmuwen
kanamban kimyen keraneen kuu, nubbed o engyumbedka ye kuyiib kuu
Godbed kumbaanban yamotbon yiri korari yeman kinok!
9 Nubbed anuk yedmuwen kwane kibireb ikakman nembed yedmaan kei,
karub kanembed God ye weng amun yiib kandiwen kekeimban kimyen
mamaa dakmoka, karub ye kuyiib kuu Godbed kumbaanban yamotbon yiri
korari yeman kinok!

10 Keyiib ku dakmaan kui karubbed yimin amun kameen kii anduwime
andid dee, o Godbed yimin amun kameen kii anduwok andid dee? Ne kuu
karubbed kubewime andid dee? Dowan! Ne kuu karubbed kubewime ande
kamaan karen, ne kuu Keresu ye dememanban karen.

Pool Kuu Apaso Keri Dowad Godbed Kinoon, Karubbedban

11 Angkodmia, yiibkaadkerime ande yedmaan kei, weng amun nembed
dakmimain kuu karub yaambed andowindo kii.
12 Ne kuu karub yaambed kandindo, o karub yenambed
kedmengkawindo. Yesu yekareb ne yaa ben dian kure korokbe
kedmengkawoon.
13 Kedi, yiib kuu anukbed ne dobiri kerekmen Yuudan yi amowamob
awini ye dowad yaambed kuu wengambere yiibkaadkeriwen kui. Ne ko-
marewa kameni Yesu yaambed God yaa anam andiwendan kuu yobdoodmo
yenbandeni, monmanmande kamaan yiibkaadkeriwen kui.
14 Nembedmo kuu Yuu karub ne yoom weeb ibmodan yemoon yaa kuu
Yuudan yi kurikuri amowamob kuu nembedmo arimbed kaadkere awineni,
ne awo awoya yi kedmengki amowamob kuyaa kuu mengmeng awinimo
keraan.
15 Kumban ne wooneen yaronbed ne kinekore ye kabamoon kondoon ye
mimyob dowaken yaambed ne yaa baandoon ye God kuu kubi dowakeniib
kere
16 ne yaa ye Mingki nen dian kure korokbewoon, ye weng kuu ambibkin
maa maadan yaa kanyare daande andi dowad. Kwanoona, ne kuu karub
maa yaa wene komo kamaniin ande kaamonok winindo.
17 Kwane, ne kuu Yerusalem ari weneni ibduruk keriwen ye apasodan yaa
wedmok winindo, kumban ne kuu erebnarimban ambibkin Arabia angka
wenekori, amaanbed siti Damaskus yaa ikakman manaan.
18 Kwane, weeb ayoobmim dowan keruuna, ne kuu Yerusalem ari wene
Pita yoom dibere dakmenabi dowad durunenok wanaan. Kwane, aron 15iib
ye yoom dobaraan.
19 Kuyaron kuu apasodan yenayiib ma wedmendindo, Yariman Yesu ye
daman Yems kumbedmo wedmenaan.
20 Anamaa, ne kuu God ye arinambo arimbed yedmaan kuu, yiib yaa ke
wongkaan kee dudimban anammo.
21 Amaanbed ne kuu ambibkin Siriayiib Silisiayiib yaa wanaan.
22 Kuyaron kuu Yesu Keresu yaa anam andiwendan ambibkin Yudea aom
doriib kuu ne ma wedmewindo.
23 Yi kuu ne dowad wengmo wengambiriwen, “Karub anuk nub yenbande
durud yewed kondekore anam andi ye weng monmarande kamoon kuu
kibikee kuye weng kanyare daandimaan kii.” yenambed ande dakmiiwe
wengambiriwen.
24 Kwane, yi kuu ne dowadbed God yaningko kankooniwen.

2

Pool Kuu Apasodanbed Ee Andiwen

1 Weeb 14iib ye amaanbed ne ikakman Yerusalem ari wanaan, Baanabas
yoom Taitus kangkon ye yoom ben wanaan.
2 Komo ye dowadbed kwari wanaan kuu Godbed korokbewoonkob.
Kwane, Yuudanban yaa dakmimain ye weng amun kuu yimin dee ande
kaamondi dowad kuristendan yi korok korok aningkodan yaa daandaan.
Kumban korok korok yimbed yikirimo yaa daandaan, amborom kuu keye
deme awinaan kuu idiibban andaniib dee ande unaan kowe.

3 Taitus ne yoom monoon kuu Gurikman, kuned kad wandindo. Kumban,
yi kuu Yuudan yi amob awine ye kad wandime ande dedmonindo.
4 Kad wandime andi ye weng kee demboon kuu aadidmidanbed kuristen
angkodmia irariwen kumbed Yesu Keresu yaambed Yuudan yi amob yaa
dudboroon ye dobiri awinuwen kuyaa darobi dowad yemyeb awuderenib,
nub benkubudere Yuudan yi amob ye dabderem aom nongkobem ande
kamiwen.
5 Kumban nub kuu yi yaa aron mimo ma kondindo, God ye weng amun
kuu anam kowe yiib yaa angkimborok andi dowadbed.
6 Kwane, kuristen aningkoyiibdan, aningkoyiib o aningkoyiibban kuyaa
kuu ne ma meenimokban, kedi, God kuu karub bunangkamo wedmene
amun andimokban, kwane keye korok korok kembed ne weng yaa inamen
yeeb ma kan dabokne kawindo.
7 Kwane, Godbed Pita kuu Yuudan yaa God ye weng amun daandi deme
konoon areb, ne kuu Yuudanban yaa daandi deme kawoon kuu korok
korokbed wedmiwen.
8 Amborom kuu Godbed Pita yaa aromkono konoona Yuudan yaa
apaso deme awinoon kumbed yimin ambangkoon kuu, kwamune ne yaa
aromkono kawoona Yuudanban yaa apaso deme awinaan kumbed yimin
ambangkaan kowe.
9 Yems yoom Pita yoom Yoon yoom kuu korok dareb dareb andimaib,
yi kuu Godbed komarewa aromkono keewoone ye deme ambangkaan kuu
wedmiwen kowe, yimbed yiiwa nuwa deme mimodan kii ande yedmiiwe
dingki bekoruwa weng mimo keruwen. Nub yaa yedmiwen, “Yiib kuu
Yuudanban yaa wene dakmiiwo nub kuu Yuudan yaa wene dakmuuwo
kamem.” andiwen.
10 Weng mimomo yimbed nub yaa yedmiwen kuu, “Kuristen angkodmi
kamboknondan yaa meenme awandiwen kwamune areb meenme
awandime, korondaib.” andiwen. Kuyaa kuu ne dowaken darewoob
kere kwamune awine doriin.

Poolbed Pita Yaa Yobdood Weng Daanoon

11 Kumban, Pita kuu Antiok aom monoona, nembed ye yaa yobdood weng
dedmone daanaan, amborom kuu abdon weneen kuu dianmo kereen kowe.
12 Ibduruk monoon kuu Yuudanban yoom animan ane doriib. Kumban
Yemsbed karub yena ben nongkoboona miniwen kuu Pita kuu Yuudanban
yoom animan ibmo animaib kuyaom kuu yeka koronde andokboon, am-
borom kuu Yuudan yi amob awine kad wanabem andidan* yaa unendoon
kowe.
13 Yuudan kuristen angkodmi keriwendan yenayiib Pita ye aadidmi
wedme dabokniwen. Kwani kowe, yi aadidmi kumbed Baanabas kangkon
ibmo keroone inamen arewa kuyaa nenwiniwen.
14 Kumban, yi kuu weng amun ye kiwaan yaa awine kande ibmo wonok-
ban wedmaanka, yi korem yi arinambo nembed Pita yaa yedmenaan, “Eb
kuu Yuuman kumban, eb dobiri doreeb kuu Yuudanban areb kerewen.
Kumbed komande Yuudanban kuu Yuudan yi amowamob awinime ande
dedmobendeeb?
15 “Nub kuu Yuudanban kumbed ambarakmimaib ye karubban, nub kuu
Yuudan kumbed Kuristen keruwen kowe,
16 nub nubkaadkeruwen kukei, kane kane kuu God ye kerebiri arimbed
yimin keraneen kuu Moses ye amob awine kandimbedban, Yesu Keresu
yaa anam andimbed. Kwane kowe, nub Yuudan kwangkon Yesu Keresu

* **2:12:** Yuudan yi amob maa kuu Yuudanban yaa daboknaib andoon kowe, Pita kwanoon.

yaa anam anduwen kumbed anam andi yaambed yimin keranuub, kukuu Moses ye amob awine kanduwen kumbedban, amborom kuu amob awine kandi yaambed karub maa kuu ma yimin keraanban kowe.

17 "Kumban, nub kuu Keresumbed ongmoone yimin kerekorub ye kiwaan ari wunuuwe nubka Yuudan yi amob korem awinokban kumbed, Yuudanbed wedme nub yaa ambarakmidan ande yedmaniib kuu kuye id kuu Keresumbed ambarakmime andimaan dee? Dowan kii!

18 Kedi, Yuudan yi amob awine kandi ye inamen kan moraraan kuu angkon ika awinaniin kuu ne kuu kuye amob domangki ye karub keraan ande korokbaniin.

19 Amborom kuu Yuudan yi amob yaambed yiminban keraan ande kuye amob awine kandi ye inamen yaa bobnemoon areb keraan kumbed komo ambangkain kuu God ye dowadmo awinimain kowe.

20 Ne kuu Yesu yoom at ming arimbed ayiiwe bobnoon kwamune areb bobnemoon areb keraan kowe, ne kuu neka dorokban, Keresumbed ne niindem aom dobere nen kinban winimaan. Ne okad kiri wad doriin kuu God ye Mingki ne yaa mimyob dowaken keewe ne dowad bobnoonman yaa anam andi yaambed doriin.

21 Ne kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaa kuu wangdandunindo, amborom kuu yorokmo keri kuu Moses ye amob yaambed kandimaib karen Keresu bobnoon kuu idiibban karen kii!" andaan.

3

Anam Andi Dee Yuudan Yi Amob Awini Dee

1 Galasiadan, inameniibbandan, yiib kuu kanembed birandoon? Yesu Keresu kuu at ming arimbed ayiiwe bobnoon kuu yiiwindob arimbed korobe dakme ambengkandoone wengambere kaadkeriwen kii.

2 Weng mimo keyiib kuu ne yedmewibka nekaadkera, kane yaambed? Yiib kuu God ye Kingkin kandiwen kuu, Moses ye amob yiibbed awiniwen yaambed dee, o weng amun wengambere anam andiwen yaambed dee?

3 Yiib kuu inameniibbandan anamoo? Yiib kuu God ye Kingkin yaromkonombed andowe ambangkiwen kumban, kibikee yiibka yiiwaromkonombed yimin keri dowad awine dankorarandamiiwoo?

4 Yiib kuu Yesu yaa anam andiwen kumbed durud yewed darewoob kandiwen kuu dawangmo kandiwen dee? Anamoo, durud yewed kuu dawangmo kandiwenoo? Dowan kii!

5 Godbed ye Kingkin kondene yiib aom God yaromkono wedmi yeman ambangkimaan kuu, yiibbed Moses ye amob awine kandiwen kumbed dee, o weng amun wengambere anam andiwen kumbed dee?

6 Abraham kuyaa meenime, ye kuu God yaa anam andoone Godbed ye kuu yorokmoman andunoon.

7 Keyiib kee kaadkerime, kane kanembed God yaa anam andiwen kuu Abraham ye dana meed kii.

8 Profesi weng God Ye Weng Karadmo aom kuu Godbed Yuudanban yi anam andi yaambed ye arinambo arimbed yimin keri ye kiwaan ongmaneen kowe, weng amun kuu arinambo Abraham yaa daanoon, "Ambibkin koremdan kuu eb yaambed amun kerundaneen." andoon.

9 Kowe, kane kane God yaa anam andiwen kuu anam andoonman Abraham yoom amun kerundoon.

10 Kane kane Moses ye amob yaambed awine angkumone doriibdan korem kuu arewa kerundi ye dabab aombed doriib, amborom kuu kekamune God Ye Weng aombed wongkoon, "Kane kane amob buk aom wongkoon ye

weng mimim korem awine kande doberembaraibban kuu arewa kerundi ye dabab kandaneen." andoon kowe.
11 God Ye Weng aombed wongkoon kuu, "Yorokmodan kuu anam andi yaambed dobaraniib." andoon kowe, dianmo korokboon karub maa Moses ye amob awini yaambed God ye kerebiri ari kuu ma yimin kere yorokmo kerindo.
12 Yuudan yi amob kuu anam andi yaambed angkumonindo, ambangki yaambed angkumonoon. Kedi, God Ye Weng aombed wongkoon kuu "Karub kanembed amob korem awine kande ambangkaneen kuu kuyaamo dobaraneen." andoon.
13 God Ye Weng aombed wongkoon kuu, "Karub kane ayarimbed kankooniwen kuu arewa kerundi ye dabab kandoon." andoon kowe, Keresumbed nub dowad arewa kerundi ye dabab kandoon kumbed Moses ye amobbed arewa kerundi ye dabab yaa nub kuu biddoon.
14 Yembed nub biddoon kuu ye yaambed Abraham yaa konoon ye amun kerundi kuu Yuudanban yaa monok ande, anam andi yaambed nub kuu weng kunduk kondoon ye Kingkin Karadmo kandime anded.

Moses Ye Amowiib Weng Kundukiib

15 Angkodmia, nimakarub yi dobiri kerekmen yaambed kuruweng yedmaan kuu kei. Karubbed amob weng kuu wiim aangke ongmaniib kuu karub maambed domokbaanban o weng yena kan ari daboknaanban. Weng ke dakmaan kee kwamunemo.
16 Kedi, weng kunduk kuu Abraham yoom ye yob yoom yaa yedmendoon. God Ye Weng dakmoon kuu "yob yemoon yoom" andindo, "eb yob yoom" andoon. Kukuu karub mimo anded, Keresu kui.
17 Nembed dakmaan ye id kuu kei, weng kunduk Godbed yedmoon keye aronbed wene amob weng Moses yaa kondoon kuu weeb 430yiib, kumban amob kembed amob Abraham yaa Godbed ongmoon kuu kankorare weng kunduk idiibban keri yemanban.
18 Kedi, weng kunduk ye yumbon kandi kuu Moses ye amob yaambed karen, kukuu weng kunduk yaambedban karen, kumban Godbed weng kunduk yaambed weng kunduk ye yumbon ye weng munobmo konoon Abraham yaa.
19 Kwani kowe, Moses ye amob keyiib kuu komo dowadbed kondoon? Kuu ambarakmi kuu ben dian korokbi dowad kondoon. Kondoked wene weng kunduk Abraham yaa konoon ye Yob monoon yaron yaa kereen. Amob kuu Godbed engyu yaa kondoone, yimbed God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub Moses yaa koniiwe, yembed awinoon kumbed amob kuu andowe ambangkoon.
20 Kumban wedyiri dobiridan kuu karub maa dore karub maa dore wedyiri dobirimaib, karub ayoob weng ongmi yeman, kumban God kuu mimo, yembedmo weng kunduk ongmoon.
21 Kwani kowe, Moses ye amobbed God ye weng kunduk yaa manmo keroon dee? Yii, dowan kii! Kuye amob Yuudan yaa kondoon kuu wadkeri kondi yeman keroon karen, yorokmo kerundi kuu kuye amob yaambed monoon karen.
22 Kumban God Ye Weng Karadmo yedmoon kuu okad kiridan korem kuu ambarakmi ye wii aom ben kambungkoon. Kwanandoon kumbed weng kunduk kuu Yesu Keresu yaa anam andi yaambed kondi yeman kowe, kane kane anam andaniib kuu yi yaa weng kunduk kee kondaneen.
23 Yesu Keresu yaa anam andi kee minindombed anuk kuu nub kuu Moses ye amobbed wiidan areb awingkandoon. Kwanoonbed wene anam andi kee dian korokboon.

24 Kwanikob, Moses ye amobbed nub oonendoon kumbed mene Keresu
mini yaron keroon. Kowe nub anam andi yaambed Godbed nub kuu
yorokmo kerundimaan.
25 Kibikee nub yaa amobbed oonendi ye kiwaan kuu dowan keroon, keyiib
kee anam andi ye aronbed muneen kii.

God Ye Meed Keriwen

26 Yesu Keresu yaa anam andi yaambed yiib korem kuu God ye meed
keriwen,
27 amborom kuu yiib kane kane baptais kerunde ye yaa iniwen kuu Keresu
arebmo keriwen kowe.
28 Keyaa keyiib kee Godbed kuu ma andokbindo, Yuudan o Yuudanban,
yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridan o yikareb oone
doriibdan, karub o wonong, yiib korem kane kane Yesu Keresu yaa iniwen
kuu korem mimodan.
29 Kwane, yiib kuu Keresu ye karuwa nimaya keraniib kuu, yiib kuu
Abraham ye yob kerenib, weng kunduk ye yumbon kandaniib kii.

4

1 Ne kuu kuruwak weng kamune kowe yedma, dana mingki kuu awod-
kimbed weng kunduk ongmoon kowe, dana kuu awodki ye yiribman korem
kuu baneen. Kumban ye kuu dana kowe, awodki ye dabderem yiri dobere
no deme awinembiri ye karub areb ye kuu yekareb oone doborokban.
2 Ye kuu awodkimbed kinoone araben ooni ye karubbed oonaankob wene
awodkimbed aron kowoon yaa kerimaun.
3 Kee kwamune areb kuu nub kuu dana yaron kuu okad yiri dobiri ye
amowamobbed yerengke ye dabderem yiri ben nongkoboone doburuwen.
4 Kumban wene aron kowoon yaa kuu mene nanduuna, Godbed ye Mingki
nenkowoona monoon. Ye kuu okad wonongbed woonuuna Moses ye amob
dabderem yirimbed doboroon.
5 Kwanoon kuu Moses ye amob dabderem yiri doriibdan kuu bidde ben
God ye dawangi dana meed kerime dowad.
6 Yiib kuu God ye meed keriwen kowe, Godbed ye Mingki ye Kingkin
Karadmo kuu nub niindem aom kondoon. Keye Kingkin kembed nub
niindem aombed God yaa “Ambe,* Ambe.” ande baandimaan.
7 Kwane kowe, yiib kuu ye meed, yena yi dabderem yiri dobere no deme
awinembiridanban. Yiib kuu ye meed keriwen kowe, ye dana ye yumbon
ongmoon kuu yiib yaa kondoon kii.

Pool Ye Meeni Weng Galasiadan Yaa

8 Yiib kuu anuk God yaa yiibkaadkerunindo kuu, yiib kuu dudi god yi
dabderem yiri dobere yi dememo awinembirimaib.
9 Kumban kibikee yiib kuu God yaa yiibkaadkeriwen. Kumban anam kuu
God kuu yiib yaa yekaadkerundoon. Kowe, komarewa yiib kuu amonombe
okad yiri dobiri ye amowamob yaa ika wanandamiib kee? Kuye amowamob
kuu inamen amuniibban, awandi yemanban kii. Yiib dowaken kuu ikak-
man amowamobbed awine yerengkoon ye dabderem yirimbed doberem
andiwedoo?
10 Kedi, yiib kuu anukbed okad yiri dobiri ye amowamob awine dobiriwen
areb Yuudan yi Sabat aroniib Yuudan yi orok maa maa aroniib kwamenabi
ye amowamob kuyaa kongamkanambere awine doriib kii.

* **4:6:** Kukuu Aram wengbed *Abba* ande wongkoon.

11 Yiib kwane kamiib kowe, ne aromkonoyiib ne aroniib yiib yaa konde
awandaan kuu idiibban ambangkaan manok ande meenaan kumbed yiib
dowad unaan.
12 Angkodmia, yiib yaa aromkonomo nangkande yedmaan kei, ne areb
kere Yuudan yi amowamob korondime, amborom kuu ne kuu Yuudanban
yiib areb keraan kowe. Yiib kuu ne yaa ma ambarakmindo.
13 Yiibkareb kaadkeriwen kui, ne kuu bob anikadiib keraan kumbed yiib
kambong aom dobere yiib yaa weng amun ibduruk daandaan.
14 Ne bob anikad keraan kumbed yiib kuu meeni darewoob kere dabab
kandiwen kumban, yiib kuu damangkawe wunekaruwindo. Anam kuu
yiibbed ne kuu God ye engyu areb o ne kuu Yesu Keresu ye areb ne kuu
nende kubewiwen.
15 Kowe, komarewa kere yiib kubi dowaken korem wene biknoon? Ne yaa
mimyob darewoob keewiwen kowe, ne awawi dowad yiib indob angkane
bangkawe awawi ye kiwaan wedmiwen karen, indob angkane bangkawi-
wen karen. Yiib kwamune ye mimyob darewoob ne yaa kuu wedmaan kii.
16 Kumban anam weng dakmaan kumbed kibikee yiib kuu ne yaa bon
keriwenoo?
17 Weng amun kan amonombandamiibdan kuu inamen yobdoodmo kere
yiib ben yi kerekmen yaa kerem andiwed, kumban kukuu ben abdon ye
kiwaan wini ye dowad. Yi dowaken kuu yiib ben andokbe nub yaa bon
kerenib inamen yobdoodmo kere yi yaa daboknime andiwed.
18 Yobdoodmo kere inamen awini kuu amun kumban, inamen amun
kumbed yimin kii. Kwane, aron koremiibbedned, ne yiib yoom dobiri ye
aronmomban.
19 Ne danayayee, dana wooni ye odibin yewed areb ika keraan kumbed
wene Keresu kuu yiib niindem aom ongmok.
20 Ne dowaken darewoob kuu kibikee yiiwiib yaa meneni ongkandi weng
kee koronde kubi wengmo dakmandamiin kii, amborom kuu yiib dowad
meenmi nindorokiib kerebkarab kamiin kowe.

Hagaa Yoom Sera Yoom Yi Kuruweng

21 Yiib kane kane Moses ye amob ye dabderem aom dobarandamiibdan,
yedmewime, kuye amobbed yedmoon kuu yiib ma wengambiriwenoo?
22 Kuu kekamune yedmoon, Abraham kuu ye meed karub ayoob, mim
kuu dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye wonongbed, maa kuu
obonmo wonongbed.
23 Ye mingki maa kuu dabderem yiri dobere no deme awinembiri
ye wonongbed wooneen kuu yeka mamaamban woonimaub kwanemo
wooneen. Kumban ye mingki obonmo wonongbed wooneen kuu God ye
weng kunduk yaambed.
24 Nima ayoob keyiib kee wiim aangke amob weng ongmenaboon ayoob
dowad korokboon. Amob weng maa kuu aangko Sainai arimbed ongmoon,
kuye amob weng kumbed amowamob ye dabderem yiri dobere no deme
awinembiri dana wanabimaun. Kukuu Hagaa kui.
25 Kedi, Hagaa kee aangko Sainai ambibkin Arabia aombed angkuun
kerekmen dowad kineen. Kuu Yerusalem kibikee angkuun ye siti kuu yu
areb kereen, amborom kuu yu kuu yu danayiib kuu amowamob ye dab-
derem yiri dobere no deme awinembiri ye kerekmen angkambed doruun,
Yuudan yi amowamob ye dabderem yiri doruun kowe.
26 Kumban Ewen ari ye Yerusalem kuu obonmo wonong areb, yu kuu nub
ena areb kii, Yuudan yi amowamob yaa obonmo keruwen kowe.
27 Kedi, God Ye Weng aom yedmoon kuu,
“Nima kurong, dana woonimokban ye nima,

yiib kuu kubime.
Dana wooni ye odibin yewed maandimokban ye nima,
kube komkime.
Amborom kuu domondoon ye wonong kuu dana yemooniib,
ambiyiib ye wonong arebban." andoon.

28 Angkodmia, yiib kuu Aisek areb weng kunduk Abraham yaa konoon ye dana meed kuda.
29 Kuye aron yaa kuu dana woonimaib kwamune wooneen ye dana Ismaelbed God ye weng kundukbed wooneen ye dana Aisek yaa anbande durud yewed konoon. Kwana areb kuu kibik kwangkon kwamune ibmo keroon, Yuudan yi amob awinidanbed nub kuyaa obonmo keruwendan yaa bon keriwen kui.
30 Kumban God Ye Weng Karadmo aom kuu komandoon? Yedmoon kuu, "Dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye wonong yoom yu dana yoom kuu ben kirarime, amborom kuu dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye wonong yu dana kuu obonmo wonong yu mingki yoom ibmo kere ambe ye yumbon kandaanban." andoon.
31 Angkodmia, kuu kwamune kowe, nub kuu dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye wonong yu dana meedban kowe, Yuudan yi amob ye dabderem yiri dorokban. Nub kuu obonmo wonong yu dana meed kowe, Yuudan yi amob yaa obonmo keruwen kii.

5

Ben Dudbere Obon Kondoon Ye Dobiri Kerekmen

1 Nub kuu Keresumbed ben dudbere obon kondoon ye dobiri dowadbed yembed ben dudbere obon kondoon kii. Kowe, kangdommo dobirime. Yuudan yi amobbed awine yerengkoon ye dabderem yiri ika wene dobaraib.
2 Wengambirime! Pool, nembed ke yedmendaan kei. Yiib kuu "Kad wanabime." ande "Ee kwamendime." andaniib kuu Keresumbed yiib dowad komo ambangkoon kuu yiib yaa idiibban keraneen.
3 Angkon ika aromkono yedmaan, karub mim kanembed ee andaneenkob kad wandaniib kuu ye kuu Moses ye amob korem yaa wengambere awinembiri ye karub keraneen.
4 Yiib kane kane Moses ye amob awine kanduwen kumbed God yaa yiminmo keranuub ande kamiibdan kuu, yiibka Keresu yaa kuu korem andokbiwen kii, yiib kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken aomban bunangkadan keriwen kii.
5 Kumban anam andi yaambed nub kuu Kingkin Karadmombed awandimaane Godbed nub ben yorokmo kerundi yaron kuyaa ande meedmuub kuu nindorokiibbed meedmuub kii.
6 Kedi, Yesu Keresu yoom daboknuwen kumbed kad wanabi ye inamen o kad wanabindo ye inamen kuu ma meendobaibban yeman. Meendobi yeman kee anam andimbed mimyob dowaken keendi yaambed ambangki.
7 Yiib kuu trofi kandi ye inameniib amunmo kibindaremoon areb keriwen kumban, kane kanembed yiib wini ye kiwaan kebengkande yiibbed anam weng wengambere awine kandi kuu kebengkiwen?
8 Ke nangkande dedmonoon kee yiib baande kinoon ye God yaambed yiib yaa kee kwanindo.
9 Kaadkerime, yiib kuu Yuudan yi amob dungkun mana mana awinaniib kuu yiis embengmo kidaom kowimaib kumbed flawa kumundin kabayingkimaan areb kowe kwanaib.

10 Kumban ne kuu Yariman yaambed arudkono kangdom kandaan kuu,
yiib kuu nembed ke yedmaan keyaa ibmo awinaniib kowe, kimyen wanaib-
ban. Karub kanembed yiib ben buyokbayok kameen kuu ye kuu an-
ingkoman o aningkoyiibban, ye yaa kiwaan mimo angkeen, ye kuu dabab
kandaneen kii.
11 Angkodmia, nembed kad wanabime ande kamimokban kowe, Yuudan
yi amob awinime andimaibdanbed nenbande durud yewed kawimo kamiib
kii. Yi yaa ibmo kereni Yuudan yi amob awinem andaniin kuu Yesu at ming
arimbed bobnoon kumbed anam andi yaambed doberem andi ye weng yaa
kongene weng arewa andaibban.
12 Yiib yaa kerebkarab kerundiwendan kuu nembed meenaan kuu kad-
momban yikareb kubuyowiib banabe wanabe ben kirarime ande meenun-
daan kii.
13 Angkodmia, yiib kuu Yuudan yi amob yaa yerengkimban obon kerime
dowad baandoon. Kumban yiib obon keriwen andi ye iranmimbed id ye
dowaken yaambed dobaraib. Anam kuu, neman mimyob dowaken keenoon
neman mimyob dowaken keenoon kamiib kumbed awandime.
14 Kedi, Yuudan yi amob korem kuu mim kembed korem darewoob
arimbed dabunoon kuu kei, “Ebka ebmeren yaa mimyob dowaken kow-
imaab areb kuu, eb dia doriibdan yaa kwangkon kwane mimyob dowak-
enbed keende.” andoon.
15 Ma, yiib kuu dingkan areb kere neman domonene neman ayenane
kamiib kuu korondime. Korondaibban kuu yiibkareb yiibmeren mon-
maraniib kii.

Kingkin Karadmombed Ben Kinban Wonoko Dobirime

16 Nembed yedmaan kuu kei, Kingkin Karadmombed ben kinban wonoko
dobirime. Kwananiib kumbed id ye dowaken kuu ma awine kande do-
baraibban.
17 Amborom kuu id ye dowaken kuu yeka, Kingkin Karadmo ye dowaken
kuu yeka. Id ye dowaken yoom Kingkin Karadmo yoom kuu bon keriwen.
Kowe, yiib kuu yiib dowaken yaambed kamimokban.
18 Kumban yiib kuu Kingkin Karadmombed ben kinban wananeen kuu
yiib kuu Yuudan yi amob ye dabderem yiri dobaraibban.
19 Id ye dowaken ye ambarakmi kuu nimakarub korem yikaad kuda,
nenem ye inameniib yorokmomban koroomiib ye inameniib anon dowom-
kim yaa doberemoon areb ye inameniib
20 dudi god yaningko kankooniyiib yowangkima bommirima ye ina-
meniib arud wandembirimo dobiriyiib wengbiriyiib wungkandiyiib norin
darewoob wandiyiib kirim ye inameniib manmo keri ye inameniib yeka
yeka keri ye inameniib
21 koren kami ye inameniib ok arewa ane awarak bobnembiriyiib disko
andenabiyiib kwamune ye inameniib kui. Anuk ongkande yedmaan areb
ikakman aromkonomo dakmaan, kekamune karuwa nimaya kuu yumbon
God ye oonimbon aom kuu kandaibban, kumban nub kuu kanduwen.
22 Kumban God ye Kingkin ye yob irimaan kuu, mimyob dowaken
keendiyiib kubi ye inameniib yewenub dobiriyiib yodbirimban iwarimbed
dobiriyiib awandiyiib amun amun kamiyiib korondiyiibban kwane aw-
inembiriyiib
23 ingmiyiibban nangkemmo dobiriyiib yimeren kangkadmiyiib kui. Keye
inamen keyaa amob maambed ma burudandindo.
24 Kane kane Yesu ye nimaya karuwa keriwendanbed id ye dowaken kuye
meeni darewoowiib ambarakmi yaa kubi dowakeniib kuu at ming arimbed
aye mangkemoon areb keriwen.

25 Nub kuu Kingkin Karadmo yaambed doruub kowe, ye dowaken
yaambed awine doberem.
26 Kwane, nub kuu kerengkan keraub, nub kuu nubkanmo yena yaa
deerewanabaub, nub kuu nubkanmo yena yaa wungkandaub.

6

Korem Yaa Amun Amun Kamendime

1 Angkodmia, wedmibka karub maa ambarakmeen keroka, yiib kane kane
yiib anam andi kuu kwane kaine amnoondan kuu nangkemiibbed ye kuu
ongmime. Kumban yiibka yiibmeren kangkadme kaadkerime. Kwanaib-
ban kuu ye ambarakmimbed yiib yaa dedmonaneen.
2 Dabab kandibka, neman awanenoon neman awanenoon kamime. Kee
kwamune kamaniib kumbed Yesu ye amob ye kerekmen yaambed do-
baraniib.
3 Aningkoyiibbanmanbed “Ne kuu arimbed kwana ye karub kii.” ande
kamaneen kuu yeka yemeren birananeen.
4 Ebka eb dobiri kuu komboon darobe kangkadme wedme. Amun keroon
kaned yeka yemeren kerengkanok. Kumban, karub maambed ambangkoon
yaambed kankowe kumun ingkande kameeb kumbed kerengkanaab.
5 Kedi, karub korem kuu yeka ye deme kuu arumoon arumoon kamime,
ogoodmo dobaraib.
6 Kane kane weng amun ye kedmengki kuu baone doriib kuu yi ked-
mengkandi korok yaa kuu yiribman amun korem numbirime.
7 God yaa kuu karub mim kanembed ma damangkanaanban, amborom
kuu karub kuu komo ambangkaneen kuu kuye idmo wandaneen kowe,
inamen maa kere yiibka yiibmeren bironaib.
8 Karub kane ye id dowaken yaambed ambarakmi kab kibingkaneen kuu
kuye dowaken yaambed monmari ye id wandaneen. Kumban, karub kane
ye kuu Kingkin Karadmo ye dowaken yaambed kab kibingkaneen kuu kuye
Kingkin yaambed wadkeri aron korem ye id wandaneen.
9 Kwane, amun amun ambangki yaa kuu nub odkeneb wande korondaub,
amborom kuu nub kuu yinmone korondaubban keranuub kuu aron anam
kinoon mananuun arimbed wadkeri aron korem ye id wandanuub kowe.
10 Kwani kowe, aron denekmen angkimboroka nimakarub korem yaa kuu
amun amun ambangkandem. Keyiib anam andiwendan yaa kwangkon
amun amun dowaken miin ariyiibbed ambangkandem, yi kuu nub oniya
ambanga damana areb kowe.

Yeenbon Weng

11 Kedi, neka ne dingkimbed kerek kee wongkaan kuu darewoob dare-
woob ongmaan kuu yiib wedmime.
12 Niindem aomban bunangka ye dowadmo nub yaa kerengkandime ande
kamiibdan yi kuu yiib yaa kad wanabime ande dedmonbendiib kii. Yi kuyiib
kuu Keresu ye at ming ye dowadbed yi yaa durud yewed kondaib andi
dowad kumbedmo kekamune kamiib.
13 Yi kane kane kad wanabiwen kuu yi kane mim kuyaa kuu Yuudan yi
amob yaa awinindo. Kuned yi dowaken kuu yiib kad wanabibko bunangka
deme dowad kerengkan kerandiwed.
14 Kumban, kerengkan weng ma kamain, nub Yariman Yesu Keresu ye
at ming ye dowad kumbedmo yimin. Ye at ming kuyaambed okad yiri ye
inamen korem kuu ne yaa at ming arimbed aye mangkemoon areb keroone,
ne kangkon kuyaa at ming arimbed aye mangkemoon areb keraan.

15 Kad wanabi ye inamen o kad wanabindo ye inamen kuu ma meendobaibban yeman, kumban meendobi darewoob yeman kuu Godbed nimakarub yi wadkeri yeweb ongmi ye dowadbedmo.
16 Kane kane yiib kuu inamen keyiib kee awine kande doriib kuu yewenub dobiriyiib mimyob keende kakman are nonondandiyiib kuu yiib korem yaa bangkandok. Kukuu, God ye nimaya karuwa anam kui.
17 Yeenbon kebeni weng kuu kei. Karub mimombed ne yaa dabab ma kawaib, amborom kuu ne id yaa nenbandiwen ye kuburu ke dangoon kembed korokboon kuu Yesu kuu ne Yariman kowe.
18 Angkodmia, nub Yariman Yesu Keresu ye mimyob dowaken kabamoon kondoon kuu kwamune yiib kingkin yaayiib ibmo awandok. Anam kwanok.

Efesusdan
Poolbed Efesusdan Yaa Kerek Keendoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Poolbed kerek kee Efesusdan yi anam andi kuu kainok ande wongkoon, ambarakmi dowadban. Kowe, God ye amun kerundi yemoon kedmengkandande wongkoon. Kwane, ye kangkon nub anam andi yaambed komarewa kere dobaranuub ande korokboon. Efesus kuu siti darewoob kadwandimbon. Pool yoom Sailas yoom kuu Yesu ye weng amun kanyare daandiwen kuu Efesus aom nande weng amun dakmiwen. Amaanbed Pool kuu weeb ayoobmimiib kuyaom doboroon. Kwane, ari kuu Pool kuu ibduruk Rom aombed wii aom doboroon kuu kerek kee wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 60 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Ye Weng Ibduruk (1:1-2)
2. Keresu Yaambed Yumbon Kanduwen Kuu Komarewa Ande Korokboon (1:3-14)
3. God Yaa Kaadkeriyiib Yaromkonoyiib Kerundok Ande Kurikuri Kamoon (1:15-23)
4. Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Kerekmen (2:1-10)
5. Anam Andiwendan Yuudan O Yuudanban Kuu Ibmo Keriwen (2:11-22)
6. God Ye Meeni Kangdomiib Yesu Ye Mimyob Dowakeniib (sapta 3)
7. God Ye Inamen Dowaken Kan Kowe Awini Ye Kiwaan (4:1—6:20)
8. Yeenbon Weng (6:21-24)

1 Ne kuu Pool, God ye dowaken yaambed Yesu Keresumbed kinoona ye apaso keraan.

God ye karadmodan Efesus aom doriib, yiib kuu ma korondiyiibban Yesu Keresu ye weng yaamo anam ande doberembirimaibdan, yiib yaa kerek kee keendaan.

2 Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu nuwambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaambed yiib yaa bangkandime.

Kingkin Ye Kerekmen Yaa Amun Kerundi

3 Nub Yariman Yesu Keresu ye Ambe God yaa kubem, amborom kuu nub kuu Keresu yaa ben daboknoon kowe Godbed Ewen aom oonoon yeman kingkin ye kerekmen ye amun kerundi korem kuu nub yaa bangkandoon.

4 Yimin yiri okad ongmenabindombed nub kuu yembed Keresu yaambed kinoon, ye indob ari kuu karadmo keruwed ambarakmiyiib kii ande dedmone daandiyiibban ye dowad. Ye mimyob dowaken keendoon kumbed

5 yimin andowoon yirimbed nub kuu kinoon, Yesu Keresu yaambed ye bangkandi dana kerundi dowad. Kukuu ye kubi dowakeniib meeni inamen dowakeniib yaambed kwanoon kii.

6 God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kee nambiriyiib kowe, ye yaa kube kankoonem! Kamune kondoon kuu ye mimyob dowaken keenoonman yaa ben daboknoon kumbed yiminmo kondoon nub yaa.

7 Ye yaa ben daboknoon kumbed nub kuu ye umkanbed biddoon kuu ambarakmi yaa are nonondandi yeman. Kukuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken miin darewoob ye kerekmen yaambed kui.

8 God yeka ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken darewoob kumundinmo kuu, inamen kangdommo koremiib kaadkeri koremiib nub yaa kondoon.
9 Kwane kanbiknoon ye inamen kuu ye kubi dowaken ye kerekmen yaambed nub yaa korokbendoon. Inamen kee Keresu yaambed anam id keroon kuu
10 aron anam nanduune kwanoon. Kuye dowad kuu kumkam korem okad yiriyiib Ewen ariyiib korem kuu Keresu yembed korok kerok anded.

11 Godbed korem ambangkimaan kuu yeka ye meeni inamen ongmimaan yaambedmo kamimaan kowe, kangkon yimin andowoon yirimbed Keresu yoom dabokni dowad nub kinoon kuu
12 nubdin Keresu ande meedmuubdan kuu ye nambiri yaa kube kankoonime anded.
13 Kwane, yiib kangkon yiib bobni yaa burudande bindi ye weng amun anammo wengamberenib anam andiiwe, Keresu yaa ben daboknene ne karuwa nimaya andi dowad ye kumuniib deroon. Kuye kumun kuu yembed yedme kowoon ye Kingkin Karadmo kui.
14 Kingkin Karadmo nub yaa kondoon kuu wonong mukod kowimaib areb, komo komo nub dowad Ewen arimbed nongkoboone dangoon yeman kuu dungkud kondoon, kamune dangoon kowe anam andime yeman kui. God ye karuwa nimaya yaa kondoon kumbed ari wene korem biddaneen kui. Kowe, ye nambiri yaa kuu kube kankoonem!

Pool Ye Kurikuri

15 Godbed kwamoon kowe, yiib kuu Yariman Yesu yaa anam andenib God ye karadmodan korem yaa mimyob dowaken keendimaib kuu wengamberekori,
16 yiib dowad God yaa eso andi kuu korondimokban, kurikuri kameni meenendimain kii.
17 Nub Yariman Yesu Keresu ye God, Ambe nambiriyiib kui, ye yaa kaamobimain kuu, yembed meeni kangdomiib komo biknoon kuu kan korokbendiyiib ye Kingkin kuu yiib yaa kondoko God kuu yiibkaadkeri darewoob arimbed kerime andid.

18 Ne angkon kurikuri keraan kuu yiib mimyob ambongko nandoko yembed komo ande meedmime ande baandoon kuu yiibkaadkerime andid. Kukuu amun kerundi yemoon kai nambiriyiib God ye karadmodan yi dowad Ewen arimbed nongkobooniib,
19 ye yaa anam anduwendan kuu korem burudandoon ye aromkono miin darewoob arimbed Godbed nub yaa kondooniib kui. Kuye aromkono kuu yembed deme ambangkoon ye aromkono darewoob
20 kumbed Keresu kuu bobnoon yirimbed nen demboone wadkeroone ye dingki wiwi angka Ewen ari nenkowoone dibeen kwamune areb kui.
21 Ku dibeen kuu ooniwendaniib korok korokiib aromkonodaniib yarimandaniib deme aningkoyiibdaniib korem kuu yirimbed, yembedmo kuu ari, kibik yaronmomban mananeen yaron ari kangkon.
22 Kwane, Godbed kumkam korem kuu ye yon dabderem yiri ben nongkobene korem yaa korok kere ooni ye dowad nenkowoon, anam andiwendan yi korok keri dowad.
23 Kuye anam andiwendan kuu Yesu ye id areb kui, yi kuu Yesu yaa yiminmo keri yeman, ye kangkon kumkama kiwaana korem kuu ye yaambed yiminmo keri yeman.

2

Keresu Yaambed Wadkeri Kondoon

1 Kumban yiib kuu anukbed yiib wabkad inameniib ambarakmiyiib
kumbed yiib kingkin kuu bobnoon.
2 Kuyaron kuu yiib kuu okad kiri ye inamen arewa yaayiib ambid wedya
ye oonimbon ye korok Seteniib ye yoman wenenib dobirimaib. Kuye awad
arewambed kibikee wabkaddan yaa yi korok keroon kui.
3 Anuk kuu nub korem kuu yi yoom ibmo doburuwen, nub kuu id ye
dowaken ye moom yaambed mikmone doberemberenub kuye inameniib
meeni dowakeniib ye yoman winimaub. Kuyaron kuu nub kuu okad
kiridanmo kowe, nimakarub yena areb God ye norin aom wunuwen kii.
4 Kumban mimyob keende kakman yemoon are nonondandi ye God kuu,
ye mimyob dowaken miin darewoob kumbed
5 nub ambarakmi yaambed nub kingkin kuu bobnoon kumban yembed
nub yaa wadkeri kondoone Keresu yoom doruub kii. Yiib kuu God ye
kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambed bobni yaa kuu buru-
dande bindoon kii.
6 Kwane, Godbed nub kuu Keresu yoom ibmo benkoobene Yesu Keresu yaa
Ewen ye oonimbon aom ben daboknoone diburuwen.
7 Godbed kwanoon kumbed kibikbed wene amaan ari kuu ye kabamoon
kondoon ye mimyob dowaken korem burudandoon yembed awinoon kuu
korokbendaneen. Kuye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kumbed
Yesu Keresu yaa nub ben daboknoon kowe, nub yaa amun amun kamena-
boon.
8 Amborom kuu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambed
yiib kuu bobni yaa burudande bindoon kowe. Kee anam andi yaambed kui,
yiibkarebban, Godbed munob kondoon kii.
9 Kuu yiib ambangki yaa kumbedban kowe, karub maa kanembed
kerengkan keraanban.
10 Kedi, Godbed nub kuu amunmo ongmenaboon, nub kuu Yesu Keresu
yaa ben daboknoon kumbed amun amun kami dowad ongmenaboon kii.
Amun amun kami kee nubbed ambangkime andi dowad anuk yirimbed
nekwoon.

Keresu Yaambed Mimo Keruwen

11 Kwanikob, meenime, Yuudan yi kuu yikareb “Nub kuu kad wanabiwen-
dan.” andimaib. Kwane, yiib wooniwen kuu Yuudanban kumbed yiib yaa
Yuudanbed “Yiib kuu kad wanabindodan.” andimaib.* Kumban kad wadmi
kuu no id yaa karub dingkimbed wadmimaib, Godbedban.
12 Meenime, anuk yiri kuu yiib kuu Keresu yaa daboknindo, Israeldan
kerindeban, weng kunduk ye amob weng Abraham ye dowad ongmena-
boon yaa kuu owoddan keriwen, yiib kuu Godbed nub dowad kwananeen
ande meedmiyiibban, Godiibban okad kiri doriib kii.
13 Kumban Yesu Keresu ye umkan yaambed yiib kane kane ambab
angkambed doriib kuu Keresu yaa ben dabokne God ye dia monoon.
14-15 Amborom kuu yembedmo kuu nub yaa yewenub kondi ye karub,
Moses ye amob wengiib amowamob ongmiweniib kuu yembed mene at
ming arimbed bobnoon kumbed nare wankaroon kowe, wedyiri wirine
nare andokbe yeka yeka ayoob keroon kuu yembed ben mimo kerene

* **2:11:** Kukuu Yuudan yi kerengkan weng, “Nub kuu God ye amob ongmenabooniib kowe nub kuu God ye karuwa nimaya kumban Yuudanban kuu God yikaadban.” andimaib.

neman kongenoon neman kongenoon kami ye kuuk wiriniwen kuu monmaroon. Kwamune kamoon ye inamen kuu ye yaambed karub ayoob areb keriwen kuu koronde karub yeeb mimo kere yewenubmo kerime ande ongmene,
16 keye karub yeeb ye id mimo yaambed karub ayoob areb kee God yaa kunum kerime andene, neman arud wandoon neman arud wandoon kamimaib kuu at ming arimbed dowan keroon.
17 Yembed mene yiib ambab doriibdaniib dia doriibdaniib yaa yewenub weng kedmengkandoon,
18 amborom kuu nuwa yiiwa ibmo Kingkin mimo yaambed Ambe God yaa wini ye kiwaan yembed ongmoon kowe.
19 Kwanekob, yiib kuu ambibkin maadanban, yiib kuu owoddanban, kumban yiib kuu God ye karuwa nimaya kere dabokne God ye ambibkindan kerenib, ye dana meed keriwen.
20 Kwane, God ye karuwa nimaya kuu ambib areb ongmoon. Yi dodkono kuu apasodaniib profesidaniib kui. Yi ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot kuu Yesu Keresu, yembedmo.
21 Ye yaambed ambib id kumundin kuu yenbenabe mimo kere Yariman ye kurikuri boyambib karadmo kere daane weneen.
22 Kwane, yiib kangkon Yesu yaambed ambib areb yenbenabe weneen, God ye dobirimbon kere weniib, ye Kingkin yaambed kui.

3

Pool Ye Deme Yuudanban Yi Dowad

1 Keye dowad kembed Pool, ne kuu Yesu Keresu ye weng amun Yuudanban yiib yaa kan yare daandaan kumbed korok korokbed wii aom nen kaaniiwe doriin.
2 Kedi, yiib wengambiriwen, yiib yaa God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kedmengkandi ye deme kawoon.
3 Kuye God ye inamen ongmoon kuu biknoon kumban Godbed kan dian kere korokbewoon. Kukuu anukbed yiib yaa dukmenmo ke wongke kedmengkandaan kei.
4 Kwane keyaom kimingkaniib kumbed God ye inamen biknoon kuu Keresumbed korokboon ye weng kuu ne inamen nandoone nekaadkeraan kuu yiib kangkon kwane yiibkaadkeraniib.
5 Kuye inamen biknoon kuu anuk yiri doriibdan yaa korokbindo kumban, kibikee God ye Kingkinbed ye apasodan karadmoyiib profesidan karadmoyiib yaa korokboon.
6 Inamen biknoon kukei, Yesu ye weng amun yaambed Yuudanban kuu Yuudan yoom dabokne yi korem kuu Ewen ari ye yumbon kandenib id mimo kere Yesu Keresu ye weng kunduk kuu ibonmo awinaniib kii.
7 Ne kuu kuye weng kedmengkandi ye deme Godbed munobmo kawoon kumbed ye aromkono yaambed Yesu ye weng amun keye deme karub keraan.
8 God ye karadmodan kane kane yiri keriwen kuu ne arebban, yi kuu ari ne kuu yirimo. Kumban deme munobmo kawoon kuu, Yuudanban yaa Keresu ye amun amun yemoon nimakarub yi inamen korem burudandoon ye weng daandi yemaniib,
9 kuye inamen Godbed komarewa awine ambangkaneen ye weng kuu nimakarub korem yaa dianmo korokbi yemaniib bangkawoon kii. Kuye inamen kuu kumkam korem ongmenaboon ye God kurin anukbed meene ongmekore biknoonbed mene kibikee.

10 Kuye dowad kuu God yeka ye inamen kangdom maa maa yemoon kuu
anam andiwendan yaambed Ewen ari ye korok korokiib deme aromkono
bangkandoondaniib yaa kuu korokbendaneene yikaadkeraniib.
11 Kukuu aron korem korem ye inamen Godbed kowoon ye kerekmen
yaambed nub Yariman Yesu Keresumbed awinoone anam id keroon kui.
12 Yesu yaayiib ye yaa anam andiyiib kumbed God yaa kuu arudkonoyiib
kangdommo wananuub kuu yimin.
13 Kwanikob, nembed yiib yaa yedmaan kuu, yiib dowad durud yewed
kandaan kuyaa meenme dowakeniibban kere korondaib, amborom kuu
kuye durud yewed kuu yiib nambiri kandi yeman kowe.

Efesusdan Yi Dowad Kurikuri Kerundoon

14 Kuye inamen Godbed ongmoon ye dowad kumbed Ambe ye arinambo
ari bumangkaan.
15 Ye aningko kuu ye dana meed korem okad yiriyiib Ewen ariyiib kuu
kandiwen.
16 Nembed kurikuri keraan kuu, ye amun kerundi nambiriyiib ye kerek-
men yaambed yiib niindem aom aromkono kondok andid, ye Kingkin
yaambed.
17 Kwanoka yiib anam andi yaambed Keresumbed yiib niindem aom
doborok. Kwane kurikuri keraan kuu, yiib kuu mimyob dowaken keendi
ye yumburum kumbed niindem yiri kubunebene kangdommo keroka,
18 God ye karadmodan korem yena yoom ibmo aromkono yiib inamen
aom kandenib Keresumbed ye mimyob dowaken darewoowiib doboowiib
ambab ariyiib aman yiriyiib kuu yiibkaadkerime andid.
19 Kwane, kaadkeri yaa burudandoon ye mimyob dowaken kee kaadker-
ime andid. Kuyaa kaadkeraniib kuu God ye inamen kuu yiib niindem aom
dembe yiminmo keraneen.
20 Kwane, nub kaamobiyiib meeniyiib yaa korem burudande aman ari
kumunkingkinban ye ambangki ye God, ye aromkono nub niindem aom
ambangkimaan ye kerekmen yaambed,
21 ye yaa anam andiwendaniib Yesu Keresuyiib yaambed nambiri kuu
awoya awoya yiri yaroniib awoya awoya ari yaroniib aron korem korem
kondok! Anam kwanok.

4

Keresu Yaambed Id Mimo Keri

1 Yariman ye dowad wii ye karub keraan kowe, nembed yiib yaa
nangkande yedmaan kuu, Godbed ye dowaken yaambed dobirime ande
baandoone kandiwen kuyaambed kwane dobirime.
2 Kukuu yiibka kankubune yena yi dabderem aom doberenib nangkemmo
yodbirimban iwarimbed neman mimyob dowaken keenoon keenoon
kamime.
3 Kukuu kiwaan korem yaambed ambangkibka yewenub kere ibmo do-
biri kumbed mimo kere doberem andi ye inamen Kingkin Karadmombed
kondimaan kuu awine kande dobirime.
4 Yiib baandoon kuu anam kwananeen ande meedmi ye inamen mimo ye
dowad baandoon. Kwamune areb kuu kingkin kerekmen yaambed nub kuu
id mimo keruwen, angkon kwane Kingkin mimo,
5 Yariman mimo, anam andi mimo, baptais mimo,
6 nimakarub korem yi Ambe God mimo, kii. Ye kuu nub korem ye Yariman,
ye kuu nub korem yaambed ambangkimaan, ye kuu nub korem ye niindem
aom doreen kii.

7 Kumban nub mimim kuu ye deme awini ye aromkono kuu Keresumbed
kwane nekwe munobmo bangkandoon.
8 Kwanekob, Godbed ye weng aombed kekane yedmoon,
“Yembed ari daanoon kuu
nangme awinendiwendan kuu yembed kinban wonoone ye yomanmo
winiiwe,
munob bangkandi yeman kuu karub yena yaa bangkandoon.” ande
wongkoon.
9 “Yembed ari daanoon.” andi ye weng id kuu komo? Ye id kuu ye kangkon
arimbed okad niindem yiri kubunoon kumbed kii.
10 Kubunoonman yembedmo ambid ari daanene Ewen ari daanene korem
ongmenaboon kuu burudandoon kowe, ye indob kuu yimin yimin yaa
derendaroon.
11 Yeka yembed nekwane yena kuu apasodan kere yena kuu profesidan
kere yena kuu God yaa anam andime ande yare daandidan kere yena kuu
anam andiwendan awande oone God ye weng kedmengkandidan keroon.
12 Kuye dowad kuu God ye karuwa nimaya ben nekwane yena yaa awandi
ye deme awini yeman. Kwaniwed, anam andidan Keresu ye id nub kuu
arume daane
13 nub korem kuu anam andiyiib God ye Mingki ye kaadkeriyiib kuu meeni
mimo kere kaine amne kangdommo kerenub Keresu ye inamen korem kuu
yiminmo kandi yeman.
14 Kwananuub kuu nub kuu dana areb inamen embeng mana keraub-
ban, yi kuu oknondokbed kanwene mene kamimaun areb kowe kwane
keraubban. Kwane, nuubbed wuure owongab ye kumkam ben keyaa
kere kuyaa kere kamemoon areb, inamen embeng mana keriwendan kuu
yenambed kedmengkandi maa maa yaa ben wenenib yi kanekewiyiib ne-
mengkandiyiib kumbed ben abdon yiri winimaib kumban, nub anam andi
kuu kaine amnaneenbed kuu kwane kamaubban.
15 Kwane, mimyob dowaken keendi yaambed weng anammo dakme
dobaranuub kuu kiwaan korem yaambed nub korok Keresu, yembedmo, ye
aombed kaine daananuub. Ye kuu korok,
16 nub kuu ye id areb kowe, ye yaambed dabokne mimyamo kere, id
kumundin kuu kono yaa mekmeed ingkimaan areb kwane ingkanan wene
awingkaane mimyob dowakenbed kaine daanaane, nub mimim kuu deme
yeka yeka ambangkimaub kui.

Nambiri Ye Dana Kere Dobirime

17 Kowe, Yariman ye kerebiri arimbed nembed yedmaan kuu, okad yiri-
dan yi inamen idiibban kuyaambed dobirimaib areb dobaraib.
18 Yi kaadkeri kuu kumunbed kebenoone Godbed kondoon ye wadkeri
kuyaa daboknindo, amborom kuu yi niindem aom kuu kamkono keroon
kumbed nonoon keriwen kowe.
19 Yi kuu kamkono keroon kowe, yika amonombe id ye dowaken yaamo
doriib, inamen arewa korem awinem andi dowad. Yi kuu karakiibban, no
inamen arewa ariyiib kande awinem ande doriib kii.
20 Kumban, yiib Yesu Keresu yaa miniwen kuu kwamune ye kiwaan yaa
kaadkerande minindo.
21 Anamaa, yiib kuu Yesu ye weng kedmengkandoone wengambiriwen
kuu anam anam Yesu yaa angkeen andi ye kerekmen yaambed kii.
22 Yiib kurin dobiriwen yaa ye dowad yiib yaa kedmengkandoon kuu,
yiib id ye dowaken birandi yemanbed yiib inamen meeni korem kuu ben
amonombe abdon kerimaan kuu, ebkad areb korem biandibko,
23 Godbed yiib inamen meeni kuu yeweb ongmoko,

24 yorokmo anam kere karadmo kere God areb keri ye inamen yembed
ongmoon kuu, ebkad areb kwane derenime.
25 Kwanikob, yiib mimim kuu dudi kara kankaare yiib dia doriibdan yaa
kuu anambed daanoon daanoon kamime, amborom kuu nub korem kuu id
mimo yaa daboknuwendan kowe.
26 Yiib norin wandibka ambarakmaib. Norin kuu kwane angkimberem-
baraane aron kubunaun.
27 Kwane, yiib ambarakmi kumbed Seten aomdiri ye ambongko nandaib.
28 Karub kanembed yid bi ye karub keroon keroka, yid bi yaa kuu koron-
dekore deme ambangkok. Yekareb ye dingkimbed deme ambangkaneen
kumbed kamboknondan yaa kuu awandaneen.
29 Yiib mongkodkono aombed weng arewayiib dembaane dakmaib.
Kwane, yena yaa dowan kuyaa awandi ye kerekmen yaambed wengambiri-
dan yi inamen aromni dowad dakmimamime.
30 Kwane, yiib arewa kami kumbed God ye Kingkin Karadmo yaa dabab
konaib. Ye kuu Godbed yiib ben ambarakmi yaa burudande obonmo
kerundi yaron arimbed yiib bindaneen andi dowad kumuniib deremoon
areb yiib yaa kondoon kui.
31 Wungkandiyiib arud darewoowiib noriniib nangbenabiyiib wengam-
borokbanabiyiib inamen arewa mimimiib korem kuu ben kiradmime.
32 Neman amun kamoon amun kamoon kamenib neman mimyob
keenoon mimyob keenoon kamime. Godbed yiib kuu Keresu yaa ben
daboknoon kumbed yiib ambarakmi are nonondandoon kowe, kwamune
areb neman are nonondandoon are nonondandoon kamime.

5

1 Yiib kuu God ye mimyob dowaken keendoon dana kowe, yembed kami-
maan areb ye koob kandime.
2 Kwane, Keresumbed nub yaa mimyob dowaken keendekore dingkan aye
nengke baeb amun God yaa konoone kubemoon areb yekareb yembed nub
dowad bobnoon kowe, kwamune areb mimyob dowaken keende dobirime.
3 Kumban yiib kuyaom kuu nenem kamiyiib anon dowomkim yaa dober-
emoon areb ye inameniib barang yemoon bi ye inameniib kuu ma kamaib,
amborom kuu yiib God ye karadmodanbed kwananiib kuu yiminban kowe.
4 Kwane, karak bobni ye kamiyiib inameniibban ye wengiib nima wengiib
kamaib, kukuu kuristendan yimanban. Kuned God yaambed eso andime.
5 Kedi, keye weng kee anamaa, yiribman yemoon bi ye inamen kuu God
kankubune yiribman kankooni ye inamen kowe, kwamunedaniib nenem
kamidaniib anon dowomkim yaa doberemoon areb kamidaniib kuu, Keresu
yoom God yoom yi oonimbon aom kuu kwamimaibdan korem kuu yi
yumboniibban.
6 Yiib kuu korondaiwe, karub yenambed idiibban ye weng yaambed
birandaib, amborom kuu God yaa wunesaridan kuu kwamenabimaib
kumbed ye arud darewoob kuu yi yaa minimaan kowe.
7 Kwanikob, yi yoom daboknaib.
8 Kedi, anuk kuu yiib kuu kumun aom dobiriwen kumban, kibikee yiib kuu
Yariman yaambed nambiriyiib keriwen kowe, nambiri ye dana areb kwane
dobirime,
9 amborom kuu nambiri ye yob irimaan kuu amun amuniib yorokmoyiib
anamiib korem kui.
10 Kwane, Yariman kubimaan ye inamen kuu onme awinime.
11 Kwane, idiib kerimokban ye deme kumun aom kuu yiiwiib kuyaom ma
dabokne ambangkaib. Kumban nambiri yaa korokbendime.

12 Kedi, wunesaridanbed biknimbon aombed komo ambangkimaib yaa
dian dakmi kuu karak bobni yeman.
13 Kuned komo komo ambangkimaib kuu nambiri yaa korokbaniib kuu
dian keraneen,
14 amborom kuu nambiri kuu ben dian keri yeman kowe. Kwanekob, ke
kwamune yedmoon kei,
“O unukudbob, dembe,
bobnewen yiri kuu dembebko,
Keresumbed eb niindem aom nambiri yurok.” andoon.
15 Kwanekob, yiib dobiri yaa kuu korobe kaadkerime, meeni kangdom
kerindodan areb keraib, meeni kangdomdan areb kerenib,
16 derekmana aron korem kembed ongmendime, amborom kuu kibikee
aron arewa yaambed doruub kowe.
17 Kwani kowe, inameniibbandan areb keraib, Yariman ye meeni
dowaken kaadkerime.
18 Ok arewa anibka awarak yaun, kumbed monmari inamen arewa yaa
nenwananeen kowe. Korondibko, Kingkinbed ibendok.
19 Kwane, Buk Yook ye wengiib kurikuri yook ye wengiib kumbed neman
daanoon daanoon kamenib, Yariman yaa yook wingkanabe yiib niindem
aombed kubi yurin ongmenib,
20 aron korem Yariman Yesu Keresu yaningko yaambed Ambe God yaa
kumkam korem ye dowad eso andime.
21 Keresu yaningko kankoonimaib kumbed yiibkareb neman kankubune
yena yi dabderem aom doboroon neman kankubune yena yi dabderem aom
doboroon kamime.

Nima Awadmiwendan Yoom Yi Karuwa Yoom

22 Nima awadmiwendan, yiib kuu kankubune Yariman ye dabderem aom
dobirimaib areb, kankubune yiib karub yi dabderem aom kwane dobirime,
23 amborom kuu Keresu kuu anam andiwendan yi korok areb, karub kuu
ye wonong yaa kuu yembed korok kowe. Keresu kuu anam andiwendan yi
Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub, kwane yi kuu ye id areb.
24 Kwane, anam andiwendan kuu kankubune Keresu ye dabderem aom
dobirimaib areb, nima kangkon kiwaan korem yaambed kankubune yi
karub yi dabderem aom dobirime.
25 Karub awadmiwendan, yiib kangkon yiib nima yaa mimyob dowaken
keendime. Keresu areb kerime. Ye kuu anam andiwendan yaa mimyob
dowaken keendekore, yi dowad bobnoon.
26 Kuye dowad kuu ye weng yaambed okbed ogende arene karadmo
kerime ande ongmendi yemaniib,
27 kwane demkoronmo kere karadmo kere ambarakmiyiib kii ande ded-
mone daandiyiibban kerime andoon kumbed nambiriyiib keriwendan ben
ye kerebiri ari yekareb mini yemaniib kui.
28 Kwamune areb kumbed karub kuu yi id yaa mimyob dowaken kow-
imaib kwane yi nima yaa mimyob dowaken keendime. Karub kanembed ye
wonong yaa mimyob dowaken keendimaan kuu yekareb yemeren mimyob
dowaken kowimaan kii.
29 Kedi, karub maa ye id kuu yekareb yemeren ma arud wandimokban,
yeka yemeren bangkanemberene oonimaan. Kukuu Keresumbed ye anam
andiwendan yaa kwanimaan kwamune,
30 amborom kuu nub kuu ye id yaa daboknuwendan kowe.

31 God Ye Weng aom kuu, “Keye dowadbed karub kuu awodki awaan
domonde ye wonong yaa daboknaneen, daboknaneena yi ayoob kuu id
mimo keraniib.” ande wongkoon.
32 Biknoon keye weng id kuu inamen darewoob, kukuu Keresu yoom ye
anam andiwendan yoom yaa ande dakmiin.
33 Kwani kowe, yiib mimim kuu yiib nima yaa mimyob dowaken
keendime, yiibkareb yiib yaa mimyob dowaken kowimaib kwamune. Nima
kangkon yi karub yaa karub amun andime.

6

Dana Meed Yoom Arian Yoom

1 Dana, Yariman yaambed ambe ena yi wengiib wengambere awinime.
Kwananiib kumbed yimin.
2 God Ye Weng aom kuu, “Ambe ena yi weng wengambere awandime.”
ande wongkoon. Kekee amob weng ibduruk weng kundukiib kii. Weng
kunduk kuu kei,
3 “Kwananiib kumbed yiib yaa kuu yiminmo keraneene okad ari kuu aron
doboob kube dobaraniib.” ande wongkoon.
4 Ambeya, yiib dana yaa kuu norin wengbed daandaiwe arud wandaib,
koronde benmene Yariman ye weng yaambed dobiri amun korokbenib
kedmengkandime.

Dabderem Yiri Dobere No Deme Awinembiridan Yoom Korok Korok Yoom

5 Yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridan, yiib kangkodan
okad yiri doriib yi weng yaa kuu Keresu ye weng wengambirimaib areb
kwane uniyiibbed ne kangkoman kuu amun andiyiib aadidmiyiibban ye
inameniib kwane yi weng wengamberendime.
6 Kangkodan yi indob ari kumbedmo amun ambangkubko nub yaa
kerengkandime ande meenaib, Keresu ye dabderem yiri dobere no deme
awinembirimaib areb kere God ye dowaken yaambed yiib kuu dowakeniib
kere deme kuu aron korem amunmo ambangkime.
7 Karub yi deme awini arebban, Yariman ye deme awini areb kere yiib
inamen korembed ambangkime,
8 amborom kuu yiibkaad karub maa ye dabderem yiri dobere no deme
awinembiri ye karub o yekareb oonoonman kuu komo komo amun kamoon
kuu Yarimanbed kakman konaneen kowe.
9 Kangkodan, yiib kangkon yiib dabderem yiri dobere no deme awinem-
biridan yaa kuu kwamune arebmo kerundime. Yanuub andi ye weng yi
yaa daandaib, yiib kuu yiibkaad, yiib yoom yi yoom ibmo yiib Yariman kuu
Ewen ari doreen kowe. Kwane, ye kuu ogoodmo yena yaamo benkoone yena
yaa kankubunimokban, anammo wengyundimaan.

Ana Nangmi Ye Yiribman Godbed Bangkandoon

10 Weng yeenbon kuu kei, Yariman yaa ben dabokne aromnenib
yaromkono darewoob aombed dobirime.
11 Ana nangmi ye yiribman Godbed bangkandoon kuu korem ben dee-
bime. Kwananiib kumbed Seten ye birandi yaa kuu aromne kangdommo
dobaraniib.
12 Nubbed ke nangbaub kee nimakarub yaamban, aromkonodan arewa
yaayiib kumun ye okad kiri ye aromkonodan yaayiib awad arewa ambid
aom doriibdaniib yaa nangbaub.
13 Kwani kowe, ana nangmi ye yiribman Godbed bangkandoon kuu
korem ben deebime. Kwananiib kumbed arewa aron mananuun ari kuu

kirokmonaibban, kangdommo dobaraniib. Yiib kuu kwane ambangke dowan kerekorib kangdommo dobaraniib kii.
14 Kangdommo dobirime, anam anam ye kobaiknongbed koborom yaa awanewande barenib, yorokmo ye yirimiib deebenib,
15 yon yiri kuu yonkad areb yewenub ye weng amun yaambed nekwe dobiri yeman kuu deebenib kwamune dobirime.
16 Korem keyaa dabokni yeman kuu anam andi ye kombembed bime, kuyiib kumbed arewaman ye ana amot yumbuyiib menebaneen kuu korem kumungkaniib.
17 Godbed bindaneen andi ye topi deebenib Kingkin ye kerewang kuu bime. Kuye kerewang kuu God ye weng kii.
18 Kwane, derekmana aron korem ari kuu Kingkin yaambed kurikuri maa maa koremiib kame yedmime. Kee yiib inamen aom kowenib kerekberenmo doberenib, God ye karadmodan korem yi dowad kurikuri kamendembirime.
19 Kwane, ne yaayiib kurikuri keribko, aron kunayambed ne mongkod daande dakmaniin kuu weng bangkawoko anuk biknoon ye weng amun kuu uniyiibban dianmo dakma.
20 Kuye weng ye dowad ne kuu korok ye weng daandi ye karub areb keraan kumbed ne dingki ayoob yaa kuu seinbed yerengkiwen. Kee kwanaked yimin kowe, kurikuri kamibko uniyiibban dakma.

Kubendi Weng

21 Kuristen angkodmi anam Yariman ye deme yaa ma korondindo no awini ye karub Taikaikus, yembed ne kuu komarewa doroni komo komo kamiin ye weng korem kuu daandaneene yiiwiib yiibkaadkeraniib.
22 Keye dowad kembed ye kuu yiib yaa nenkowaane monoon kuu, nubbed komarewa doruub kuyaa kuu yiibkaadkerenib, kwane yembed yiib yaa kubiyiibbed ongkandi yeman.
23 Kuristen angkodmia yaa yewenub keroko mimyob dowaken anam andiyiib kuu Ambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoombed bangkandime.
24 Nub Yariman Yesu Keresu yaa mimyob dowaken kowimaib ma korondiyiibbandan kuu kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yi korem yaa kwanemo angkimborok.

Filipaidan
Poolbed Filipaidan Yaa Kerek Wongke Keendoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Pool kuu ibduruk awinenenib kangdod dowad Rom yaa nen winiiwe doreena, Filipaidanbed ye yaa komo dowan keroon yaa awaneniwen kowe, kerek kee yi yaa eso ande wongkoon. Kwane, wongkoon kuu: 1. Ye yobdood aron aom doreen kaadkerime andi ye wengiib, 2. Komo komo menebaneen kuu kangdommo doberembirime andi ye wengiib, 3. Yesu areb kerenib inamen mimo kerime andi ye wengiib, 4. Timoti yoom Epafrodaitus yoom yi kuu karub amun andi ye wengiib, 5. Dudi kedmengkandidan menebiib kuu wunekarime andi ye wengiib kui. Filipai kuu siti darewoob kadwandimbon, Masedonia aom kuu. Wongkoon ye weeb kuu AD 61 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Ye Weng Ibduruk (1:1-2)
2. Filipaidan Yi Dowad Kurikuriyiib Eso Andoon (1:3-11)
3. Pool Komarewa Doreen Ye Weng (1:12-26)
4. Kekamune Dobirime Ande Ongkandi Weng (1:27—2:18)
5. Pool Yoom Dabokne Weng Amun Ye Deme Awinimaibdan Ayoob Yi Dowad Daandoon (2:19-30)
6. Abdon Unitab Kedmengkandidan Yaa Kaadkerime Andi Ye Weng (3:1—4:1)
7. Ongkandi Wengiib Eso Andi Wengiib Yeenbon Kubendi Wengiib (4:2-23)

1 Nub kuu Pool yoom Timoti yoom, Yesu Keresu ye demedan kui.
Yesu Keresu yaa dabokniwen kumbed karadmo keriwendan Filipai aom doriib, yiib yaa kerek kee keenduub, anam andiwendan yaa oonidaniib anam andiwendan awandidaniib yaa kangkon.

2 Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu nuwambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaambed yiib yaa bangkandime.

Yi Kurikuri Anam Andiwendan Yi Dowad

3 Yiib dowadiib meenmendimain ye aron mimim kuu ne God yaa eso andimain.
4 Yiib korem ye dowad ne kurikuri kerimain korem aom kuu kubiyiibbed kurikuri kerundimain,
5 amborom kuu yiib kuu ibduruk weng amun wengambere awine kandiwen yaronbed mene kibikee yiib kuu weng amun ye dowad dabokne awandimaib kowe.
6 Ne kuu keyiib kembed arudkonoyiib keraan kuu God yembed deme amun yiib niindem aom andowe ambangkoon kuu, ambangkembaraneene wene Yesu Keresu mananeen yaron keraneen arimbed ambangke dowan keraneen.
7 Yiib korem kuu ne mimyob aom ben amukderebaan kowe, yiib dowad kamune meenaan kuu inamen yorokmo kii. Amborom kuu ne kuu wii aom kaaniiwe doriin o weng amun ye dowad koromone inande dakmiyiib anammo korokbendiyiib doriin kuu, yiib korem kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken ne yoom ibmo kanduwen.

8 God kuu ne yaa kereweenkob dakmaan kowe anammombed yiib yaa
daandaan, ne kuu Yesu Keresu ye mimyob aombed yiib yaa mimyob kowaan
kii.
9 Kwane, nembed kurikuri kerundaan kukei. Yiib mimyob dowaken
keendi kuu kaadkeriyiib wengyundi ye inameniib kuyiib yemoon kere
wonok.
10 Kuyiib kumbed kiwaan amunmo kai kuu kuna kuu wedme kaadkerenib
inamen karadmoyiib kerenib ambarakmiyiib kii ande dedmone daandiyiib-
ban keribko wene Keresu yaron kerok andid.
11 Kwane kuyiib kumbed yorokmo dobiri ye yob Yesu Keresu yaambed
monoon kuu yiib niindem aom ire wene yewudmo kerok. Kwamune
keraniib kuu God yaa nambiriyiib kubiyiib kerunaniib.

Pool Kuu Dabab Kandoon Kumbed Yesu Ye Weng Amun Derendaroon

12 Angkodmia, kibireb kee ne dowaken yiibkaadkerime andid, komo ne
yaa keroon kuu anam kuu awandoone weng amun derendaroon.
13 Ne yaa keyiib kee kwanoon kumbed ne kuu Yesu Keresu ye dowad
wii aom nen kaaniwen kuu, Saesaa ye ana nangmidan ye oonimaibdan
koremiib yena koremiib wedme yikaadkeriwen.
14 Ne wii aom nen kaaniwen kumbed angkodmia yemoon kuu Yariman
yaambed arudkono darewoob kere wenenib, uniyiibban God ye weng
dakmenabiib kii.
15 Anam kuu karub yena Yesu ye weng dakmiib kuu yi wungkandiyiibbed,
Pool burudande korok kerem ande weng amun dakmiwen. Kumban yena
kuu inamen amun yaambed Yesu ye weng dakmiib.
16 Kuye inamen amun yaambed dakmiibdan kuu ne kuu weng amun
koromone inande dakmi dowad keyaa nenkowoon yikaadkeriwen kowe,
mimyob dowakenbed kwane dakmiib.
17 Kuye inamen arewa yaambed dakmiibdan kuu yimbedmo yidin dudi
ye inamenbed dakmiib, inamen yorokmombedban. Yi meeni kuu Pool kuu
wii aom doreen kumbed Yesu ye weng kwamune dakmubko yenambed arud
wande ye yaa dabab konime andiwed.
18 Kumban inamen arewa yaambed o inamen amun yaambed weng amun
dakmi kuu meeni darewoob yemanban. Meeni darewoob kukei, kiwaan
korembed Keresu ye weng dakmenabi. Kwamune kamiib kowe ne kubiin.

Yesu Ye Dowad Dobiri

Ee, ne kuu kwane kubembaraniin,
19 amborom kuu nekaadkeraan yiib kurikuriyiib Yesu Keresu ye Kingkin
ye awawiyiib kuyaambed ne yaa kwanoon kumbed wii aom doriin ye dabab
keyaa dudberewaneen kowe.
20 Ne kuu dowaken darewoowiib meenmoni kereniin kuu dakmaniin
kuu ma karak bobnainban. Kukuu meenmoni kereniin kuu aron koremiib
angkon kibirebyayiib arudkono yimin kereni, wad dobaraniin kumbed o
bobnaniin kumbed komo kamaniin yaambed Keresu yaningko kankoo-
naniin kii.
21 Amborom kuu ne meeni kuu wad dobiri kuu Yesu yaa nambiri koni
yeman, bobni kuu kiri dobiri burudandi yeman kowe.
22 Kumban ne kuu okad kiri kwane dobaraniin kuu idiib iri ye deme
awinaniin. Kowe ne dowaken darewoob kuu kuna, bobni dee, wad dobiri
dee? Nekaadbanoo!
23 Ne kuu inamen ayoob kembed andokboon. Keyaa domonde Keresuyiib
yaa wanande meenaan kuu inamen amun kai, inamen maa arebban,
24 kumban inamen anam kuu yiib dowad okad kiri wad doriin.

25 Kuyaa ne mimyob nanduwoon kowe, kwane dobaraniin ande nekaadkeraan. Ne kwane yiib korem yoom dobere wananuub kuu, yiib anam andi yaa kubiyiib inamen amun darewoob keriyiib dukmone awandi ye dowadbed.
26 Kwane, yiiwiib yaa ne angkon mananiin kumbed yiib Yesu Keresu yaa kubi kuu darewoob keraniib ne dowad.
27 Ma, Yesu Keresu ye weng amun ye kerekmen yaambed yiibka oone dobirime. Kwananiib kuu, yiib yaa kuu meneni wedmendaniin o manainban no dobereni wengambaraniin kuu, nekaadkeraniin yiib inamen mimombed kangdommo doberembere meeni mimombed weng amun ye anam andi ye dowad bamdaane ambangkenib,
28 yiib yaa bon keriwendan yaa ma uniyiibban doberembaraniib kii. Yiibbed kwananiib kuu yi kuu monmaraneen kumban yiib kuu bobni yaa burudande bindaneen ye wedme korokbi yeman keraniib. Kuye dowad kuu Godbed kwananeen kii.
29 Amborom kuu Keresu ye dowad yiib yaa kondoon kuu ye yaa anam andi ye inamenmomban, ye dowad yenbandi ye durud yewed kandi ye inamen kangkon yiib yaa kondoon kowe.
30 Komoyiibkob, yiib kuu nembed kande bamdaanaane wedmewiwen kwane kuye kerekmen ibmo kuyaa yiib kwangkon bamdaaniib kowe. Kwane kibireb kee yiib wengambiriwen kuu ne kuyaa dowan kerindo, kwane bamdaane doriin.

2

Yesu Yekareb Kankubunoon Areb Kuye Kumun Ingkime

1 Kwane, yiib kuu Yesu yaa iniwen kumbed yiib niindem aom kuu aromnenib, ye mimyob dowaken yaambed yiib mimyob wandi kankubune kubenib, Kingkin Karadmo yaa mene dabokne yonendenib, mimyob keendiyiib keriwen kowe,
2 inamen ibmo kerime, mimyob konoon konoon mimo kerime, kingkin ye kerekmen yaambed mimo kerime, meeni mimo kerime, kui. Kwananiib kuu ne kubi dowaken yiminmo keraneen.
3 Komo komo ambangkandamiib kuu kirim ye inamen yaambed keraib o inameniibban ye kerengkan yaambed keraib. Kumban yiibka kankubune yirimbed kerenib, yena yi aningko benkoobime.
4 Yiib mimim korem kuu yeka ebka eb dowaken yaamo awinembaraab. Karub yena yi dowaken kerekmen yaayiib awine kandunde.
5 Yiib meeni inamen kuu Yesu Keresu ye meeni inamen areb kerime. Ye meeni inamen kuu kei.
6 Ye kuu, God komarewa kuu, ye kuu ibmo,
kumban kuye aromkono kuyaamo kwane awine doberembara andindo.
7 Kwane, yeka ye yumbon kan angka kowene,
karub kere karub maa ye dabderem yiri dobere deme awinidan areb ibonmo keroon.
8 Karub kerene yekareb kankubune yiri kerene,
God yaamo wengambere awine kande wene bobnoon.
Kwane wene at ming arimbed bobnoon kii!
9 Kwana kowe, Godbed Keresu kuu yumbon korem burudandoon ye yumbon arimbed nendune kowene,
aningko korem burudandoon ye aningko darewoob arimbed konoon.
10 Kwanoon kumbed ambid aridaniib okad yiridaniib dukniwendaniib kuu yi korem kuu Yesu yaningko ye dowad bumangkenib,

11 yi korem kuu Yesu Keresu kuu Yariman andaniib.
Kwananiib kumbed Ambe God yaa nambiri konaniib.

God Ye Nambirimbed Mindong Areb Yurime

12 Nangkodmia, kukuu kwamune kowe, ne yiib yoom dobaraan kuye aron kuu yiib kuu God yaa wengambere awine doberembiriwen, kumban kibikee ne yiib yoom dorokban kumban kuye inamen darewoob arimbed kere wengambere awine doriib kii. Kowe, kwamune ambangke wene Godbed burudande bindi ye inamen ibmo kere uniyiib kiringmiyiibbed kwane awine ambangkembirime.
13 Yiib kwanimaib amborom kuu Godbed yiib aom ambangkimaan, ye inamen amun ye kerekmen yaambed kinenib ambangkime andi ye dowad kowe.
14 Komo komo ambangkandamiib kuu mungkubmangkawiibban wengbiriyiibban kumbed ambangkime.
15-16 Kwana kumbed yiib kuu okad kiri unitab inamen miin arewadan kuyaom dobaraniib kuu, ambarakmiyiib kii ande dedmone daandiyiibban karadmo kere God ye meed ambarakmiyiibban kere dobaraniib. Kwamenib wadkeri weng yi yaa kondaniib kumbed mindong ambid ari yuudkanaan areb kwane yuraniib. Yiib kwananiib kuu Keresu ye aron arimbed kerengkanbed yedmaniin, “Kwamune keriwen kowe nembed God ye deme ambangkaan kuu idiibban kerindo, idiib keroon kii.” andaniin.
17 Yiib anam andi kumbed God yaa munob koni yeman areb konimaib kuu kuye animari kuu durud yewed kandaan kumbed ne wadkeri kuu ok amun God yaa koni dowad ondukne wenemoon keraan kumban, kuyaa kuu dowakeniib kereni yiib korem ye kubi kuu ne yoom kubaan kii.
18 Kowe, yiibka kwangkon kuyaa kubenib ne kubi kuu yiib yoom kubime.

Timoti Yoom Epafrodaitus Yoom

19 Yariman Yesu ye dowaken keraneen kuu, nembed Timoti kuu kibirebya yiiwiib yaa nenkowaniin. Kwananiin kumbed yiib weng kuu keewaneene wengambereni kubaniin.
20 Nembed meenimain areb ye kuu ibmo, yiib dobiri anammo awandi ye karub kuu yembedmo, nembed karub maa kuye dowad ma wedmenindo.
21 Amborom kuu kuristen angkodmia korem yena kuu yeka yeka yi dobiri yaamo meendobimaib, Yesu Keresu ye meeni dowaken ye deme yaamban kowe.
22 Kumban Timoti kuu ne yoom kuu dana mingkimbed awodki yaa awanenimaan areb ibonmo Yesu ye weng amun ye deme ambangkimaub kumbed korokboone yiibkaadkeriwen ye kuu karub amun.
23 Kwani kowe, ne dowaken kuu yimbed dudberewaniib o komo keruwaniiwe wedmaniin kuu erebnarimban Timoti kuu yiiwiib yaa nenkowaniin andid.
24 Ne kuu Yariman yaambed keyiib kembed arudkonoyiib keraan kuu aron dukmen arimbed yiiwiib yaa nekayiib mananiin.
25 Kumban Epafrodaitus yiiwiib yaa ikakman nenkowaniin ande meenaan. Ye kuu ne kuristen angkodmi, ne yoom deme ibmo ambangkuwenman, ibmo Yesu ye ana nangmuwenman, yiibbed yiib wengiib nenkowiiwe ne dobiri dowad awawok monoonman, ye kuu nembed meenaan kuu yiiwiib yaa ikakman nenkowaniin kumbedmo yimin.
26 Amborom kuu ye kuu yiib yaa mimyob inamen darewoob keendekore, anikad keroon yiib wengambiriwen kuyaa meeni darewoob kere kubiyiibban keroon kowe.

27 Anamaa, ye anikad kerunoon kuu bobnok andoon. Kumban Godbed ye
yaa mimyob keenoone amun keroon. Godbed kwanoon kuu ye yaamom-
ban, ne kuu Epafrodaitus bobnok andoon yaa meendobi darewoob keraan
kowe ne yaa kwangkon mimyob keewoon, kubiyiibban ye mimyob yenayiib
ne kandain ye dowadbed.
28 Kwanikob, ne dowaken ariyiib keraan kuu ye kuu nenkowako yiiwiib
yaa monok andid. Kwani kowe, ye wedmenaniib kuu yiib kubaniiwe ne
meendobembiri kuu kankubunaneen.
29 Yariman yaningko yaambed kubi darewoowiibbed ye kuu kubenime.
Karub Epafrodaitus areb kwamunedan kuu yiib wedmaniib kuu yi aningko
kankoonime.
30 Amborom kuu yiibbed yiib awawi ne yaa kawi yiminban kumbed
Epafrodaitus yeka ye wadkeri kawe awawoon kuu Yesu ye deme dowadbed
ye bobnok andoon kowe.

3

Yorokmo Dobiri Anam

1 Nangkodmia, meeni maa kuu kei. Yariman yaambed kubembirime.
Weng keyiib kee yiib yaa ikakman wongke keendaan kuu yobdoodbanaa,
kukuu yiib yaa kombaraib ande koromone awandi dowad.
2 Anon arewa arebdan yaa yiibkaadkerundime. Yi kuu miin arewa
kamimaibdan, yi kuu id yaa yom nadme monmadmidan kui!
3 Yimbedban, nub kei nub kembed kad wanabi ye inamen ye weng id
anam kanduwen. Inamen ye weng id anam kee, God ye Kingkin yaambed
God yaningko kankoonenub, Yesu Keresu yaa nambiri konimaub, nub
kangkon karubbed komo kamimaib yaa ma kangdom kerindo kii.
4 Karubbed komo kamimaib yaa kangdom keraniin kuu yimin, ye idiib
kowe, kumban ne kuu kwanindo. Kanembed “Karubbed komo kamimaib
yaa kangdom keraniin, ye idiib kowe.” andoka kuyaa meene. Kedi, ye yaa
burudande id yemoon keraan. Id yemoon kuu kei,
5 ne kuu wooneenbed wene aron kaning kaningiib arimbed ne kad
wandoon, angkon ne kuu Israeldan ye karub, angkon ne kuu Benjamin ye
amyenimbonman, angkon ne awoya anuk yiri kuu Hibrudanmo, angkon
Yuudan yi amob awini ye kerekmenbed kuu ne kuu Farisiman kere kuye
amob awinimo keraan,
6 angkon Yuudan yi amob naawonmo awini ye kerekmenbed kuu ne
kuu Yesu yaa anam andiwendan yenbande durud yewed kondaan, angkon
Yuudan yi amob yaambed yorokmo dobiri ye kerekmenbed awinimo ker-
aan kowe ne yaa kuu karub maambed ambarakmiyiib kii ande dedmone
daandimokban, kukuu ne kei, kurin kuu.
7 Kumban, kekee kwana awene areb anuk komo komo naningko dare-
woob keri yeman korem kuu, kibikee Yesu Keresu ye dowad amonombe
benkiranme bikni yeman andaan.
8 Keyiib kembedmomban, nembed komo komo yaambed awinaan ko-
rem kuu ben kiranme bikni yeman ande meenaan, amborom kuu kuye
kumkam kuu yirimo, ne Yariman Yesu Keresu kaadkeruni kuu korem yaa
burudandoon arimombed kowe. Ye dowadbed ne kumkam korem kuu
kan bikderebe dowan keroon. Kumkam kuyaa kuu morokmorok andaan
kumbed Keresu ye karub kere amun amun kandeni,
9 ye ibmo kereni, yorokmo kerundi kuu nembed Yuudan yi amob awin-
imbed kerain andeni, yorokmo kerundi kuu God yaambed Keresu yaa anam
andimbed kera andid.

10 Ne dowaken kuu Keresuyiib ye bobnoon yiri ika demboon ye
aromkonoyiib ye durud yewed kandoon kuyaa dabokne yonendiyiib yaa
kaadkerandid. Ye bobnoon kwane ne kwangkon kwamune kerandid.
11 Kuye dowad kuu ne kuu bobni yaambed nenkoone wadkeri kawaneen
andid.

Korondiyiibban Dedmone Wini

12 Kumban ne kuu kuye inamen korem kuu bindo, mogeed, kwamune
areb kuu ne yaa kuu demkoronmo yiminmo ongmindo, mogeed. Kuned
Yesu Keresumbed ne awine ye areb keruni ye inamen kuu nembed aw-
inande dedmone weniin.
13 Angkodmia, kuye inamen korem awinindo, mogeed andaan. Kumban
mimo kumbedmo ambangkain kuu, anuk yiri komo komo keroon kuu
nonondandekori, aman ari yeman yaa kuu naawonmo koromone ninabiin
kuu,
14 Godbed Yesu Keresu yaambed ne yaa Ewen ari wini ye kiwaan daane
baande yedmoon kowe, kabaanderi ye karub areb wadkeri aron korem ye
trofi kandi dowad dedmoneni kabaaniin.
15 Kwane, kingkin kerekmen yaambed nub kainuwendan korem kuu
daandaan kuye inamen yaambed awine doberembirime. Kumban yiib yena
kuu yiib inamen kuu kimyen keraneen kuu, Godbed yiib yaa ongme ben
dianmo keraneen.
16 Kuned, Yesu ye kiwaan wene kaadkere dowan keruwen kuyaambed
kwane awine doberem.
17 Angkodmia, nimakarub yena yi yoom daboknenib ne kumun yaambed
ine dodkanmo minime. Kwane, dobiri amun yiib yaa kedmengkanduwen
kuye kerekmen yaambed doriibdan kuu wedme yi areb kerime.
18 Kumban yemoon yi dobiri kerekmen kumbed Keresu ye at ming
arimbed bobnoon ye inamen yaa bondan areb kere doriib kii. Keyiib kee
aron yemoon anukbed yiib yaa daandaan kumban, kibikee inok wani yiib
yaa ikakman yedmaan kii.
19 Yi kuu Godbed monmari ye kiwaan kinoon yaa weniib. Yi id ye dowaken
kuu yi god keriwen. Yi kerengkan inamen kuu yi yidbobni yeman. Yi kuu
okad yiri ye inamen kuyaamo meenimaib.
20 Kumban nub aningko kuu Ewen aombed angkeen. Kwane, nub kuu
kuyaambed menene Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub yaa kuu dowaken
darewoowiibbed meedmuub kii, kuu Yariman Yesu Keresu.
21 Ye kuu korem be ye dabderem yiri nongkobi ye aromkonombed kuu,
nub id okad yiri yeman kuu nengkidme ye id nambiriyiib areb ongmenda-
neen.

4

1 Kwani kowe, ne mimyob keendaan ye angkodmia, yiib kuu Yariman keye
kiwaan yaambed kangdommo doberembirime. Yiib yaa kuu ne mimyob
angkeen. Yiib kuu ne kubi yeman, yiib kuu nembed deme awinaan ye
kakman areb keriwen kii.

Andemendi Weng

2 Euwodia yoom Sintike yoom nembed ke andemende yedmendaan kei,
yiib kuu Yariman ye nima kowe inamen mimo kerime.
3 Ee, ne angkodmi, anam deme ibonmo awinewenman, eb yaa ke yed-
mebdaan kei, kwane ibmo God ye weng amun ye deme yobdood ninabe
ambangkuwen ye nima ayoob keyiib Klemeniib deme ibmo awinuwendan
korem yenayiib yaa awande. Yi aningko kuu wadkeri aron korem ye buk
aom angkeen.

4 Yiib kuu Yariman yaa kubembirime. Ne angkon ikakman yedmaan,
kubembirime!
5 Yiib ingmiyiibban nangkemmo dobiribko nimakarub korem kuyaa wed-
mime. Yariman kuu dia doreen kowe.
6 Komo komo yaa kuu ma nindorok kere meenmembaraib. Kumban
meeni korem ye dowadbed kurikuri kere eso andiyiib God yaa kaamonime.
7 Kwananiib kuu, nimakarub yi inamen kaadkeri korem burudandoon ye
yewenub Godbed bangkandimaan kuu, Yesu Keresu yaambed yiib niindem
aomiib inamen aomiib kuu oone awandaneen.
8 Angkodmia, yeenbon weng kei, yiib inamen aom kuu inamen yim-
inmo keyiib kankooni ye inamen keyiib kembed ben nongkobime, inamen
anammoyiib korem burudandoon arimo ye inameniib inamen yorokmoyiib
inamen karadmoyiib kubi dowaken kerundi ye inameniib meeni amun andi
ye inameniib kuu meendobe awine kandime.
9 Komo kedmengkandaane yiibkaadkeriwen o komo ne yaambed biwen
o komo ne yaambed wengambiriwen o komo nembed kamaan kuu wedmi-
wen kuu kuyiib kumbed awine kande ambangkembirime. Kwananiib kuu
yewenub kondi ye God kuu yiib yaa dobaraneen kii.

Eso Yi Munob Kondiwen Dowad

10 Ne kuu Yariman yaambed kubi darewoob keraan, amborom kuu yiib
kuu aron doboob anuk kuu no dobiriwen kumban, kibireb inamen yeweb
keende ne awawi dowad ongmiwen. Anam kuu yiib kuu ne yaa meenimaib
kumban, ne awawi kiwaan ma wedmindo.
11 Keye weng yedmaan kuu komo ne yaa dowan kuu awawime andi
dowadban, amborom kuu komo yobdood menebaneen o menebaanbanka
yimin ande dobiri kuu nekaadkeraan kowe.
12 Barangiibban ye dobiri nekaad, yiribman yemoon ye dobiri kangkon
nekaad. Yiminmo ani ye dobiri o mungimo ye dobiri, o yiribman yemoon
ye dobiri o barangiibban ye dobiri, kwamune areb kuu kiwaan korem
yaambed animan o yiribman o komo komo yaa ma meenimokban yiminmo
doriin andi ye kiwaan kuu nekaadkeraan.
13 Kukuu ne kuu aromkono kawimaan ye Yariman Yesu yaambed inamen
korem yiminmo kere ambangkimain kii.
14 Kwamune kuned, ne dabab kande doriin aom kuu yiibbed awawimaib
kuu amun.
15 Filipaidan, yiibka yiibkaadkeriwen kuu, ambibkin Masedonia
domonde angkaneni mene ibduruk aronbed God ye weng kanyare
daandaan kuu, koniyiib kandiyiib kerekmen yaa kuu anam andiwendan
yena kuu ne yaa ma awawindo, yiibbedmo ne yaa awawiwen.
16 Kedi, Tesalonaika aom dobaraan kuu, komo ne yaa kuu dowan kuu
yiibbed ika ika awawe ben bangkawiwen.
17 Kumban ke daandaan kee nembed munob bangkawime andi ye dowad-
ban, kukuu Ewen arimbed yiib kakman angkeen yaa kuu iniyiib ari
nongkobok andi dowad kui.
18 Kwane, yiibbed ne yaa munob bangkawiwen ye yiribman kuu Epafro-
daitusbed be monoon kowe, ne kuu yiribman korem baan kumbed yiminmo
kerekori ariyiib baan. Yiibbed bangkawiwen kuu baeb amun yeman ye
munob koni yeman areb, God yaa konibka yimin ande kubi yeman kii.
19 Kwana kowe, komo yiib yaa dowan kuu ne Godbed bangkandaneen,
Yesu Keresu yoom dabokniwen kumbed God ye amun kerundi nambiriyiib
ye kerekmen yaambed bangkandaneen kii.
20 Nub Ambe God yaa kuu nambiri konok, aron korem korem. Anam
kwanok.

Yeenbon Weng

21 Yesu Keresu ye karadmodan yaa kubendi weng kerundime. Angkodmia
yi ne yoom doruub kumbed kubendi weng yiib yaa keendiib kii.
22 Karadmodan korem kuu kubendi weng yiib yaa keendiib kii, karad-
modan Saesaa ye boyambib kwaab aom doriib kwangkon yi inamen ko-
remiib kubendi weng yiib yaa keendiib kii.
23 Kowe, kwane Yariman Yesu Keresu ye mimyob dowaken kabamoon
kondoon kuu kwamune yiib kingkin yaayiib ibmo awandok.

Kolosedan
Poolbed Kolosedan Yaa Kerek Wongke Keendoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Dudi kedmengkandi kuu Kolose aom meneboon kowe, Pool kuu kerek kee Rom yaambed wongkoon. Dudi kedmengkandi kuu: 1. Awinaab, anaab, dedmonaab andi ye amowamowiib, 2. Engyus kuu ari Yesu arebban ande kedmengkandiyiib, 3. Biknoon ye weng kanduwen andiyiib, 4. Okad yiri ye meeni kangdomiib kui. Kowe, Poolbed weng anammo Kolosedan yaa kedmengkande wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 60 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-2)
2. Kolosedan Yi Dowad Eso Ande Kurikuri Kami Ye Weng (1:3-14)
3. Keresu Kuu Korem Burudande Arimbed Anam (1:15-23)
4. Pool Anam Andiwendan Yi Dowad Deme Awinoon Ye Weng (1:24—2:7)
5. Nub Kuu Okad Yiri Ye Amowamob Yaa Kuu Keresumbed Dudboroone Obonmo Keruwen Ye Weng (2:8-23)
6. Karadmo Dobiri Kerekmen (3:1—4:6)
7. Yeenbon Kubendi Weng (4:7-18)

1 Pool, ne kuu God ye dowaken yaambed Yesu Keresumbed kinoona ye
apaso keraan nub kuristen angkodmi Timoti yoom.
2 Ma korondiyiibban Keresu yaa anam andimo doberembirimaib karad-
modan Kolose aom doriib, yiib yaa kerek kee keenduub.
Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu
nuwambe God yaambed yiib yaa bangkandok.

Yi Kurikuri Anam Andiwendan Yi Dowad

3 Nub kuu yiib dowad nub Yariman Yesu Keresu ye Ambe God yaa kurikuri
kerembirimaub kuu ye yaa eso andimaub,
4 amborom kuu Yesu Keresu yaa yiib anam andiyiib God ye karadmodan
korem yaa yiib mimyob dowaken keendiyiib wengamburuwen kowe.
5 Anam anam ye weng, weng amun kui, kuu yiib yaa ibduruk monoon
kuu Godbed Ewen arimbed komarewa kamaneen anam andidan yi dowad
kuu yiib wengambiriwen. Kowe, yiib anam andiyiib mimyob dowakeniib
kuu kuye weng yaambed demboon. Kuye weng kunduk kuu, yiib kuu anam
kandanuub ande meedmiib kii.
6 Okad yimin yimin korem kuyaom kuu weng amun kee monoon areb kuu
kwane yiib yaa monoon kii. Kwane, weng amun kee yiib kumaom kuu idiib
irimaan, kwane kawiib yeederebene kainderebimaan. Okad yimin yimin
korem kuyaom kuu kwamunemo kamimaan. Kukuu yiib kuu weng amun
kee aron ibduruk arimbed wengamberenib, Godbed kabamoon kondoon ye
mimyob dowaken ye weng id anam korem yiibkaadkeriwen. Kaadkeriwen
kumbed mene ari kuu yiib kuyaom kwamune areb kamimaan kui.
7 Yiib kuu nub deme mimo ye karub mimyob dowaken keenimaubman
Epafras yaambed yiibkaadkeriwen. Ye kuu ma korondiyiibban kumbed
Keresu ye deme awinimaan nub dowad.
8 Kwane, ye kuu yiib mimyob dowaken Kingkin Karadmo yaambed
keendimaib kuu nub yaa daandoon.
9 Kwamune ye dowadbed ibduruk yiib dowad wengamburuwen kumbed
mene ari kuu yiib dowad womoniyiibban kurikuri kamimaub. God yaa
kaamonimaub kuu kingkin ye kerekmen ye meeni kangdomiib kaadkeriyiib

korem yaambed ye dowaken yaa yiibkaadkeri kuu yiib inamen aom dembok anduwed.
10 Kwanikob, Yariman Yesu yaningko kankooni ye kerekmen yaambed dobirime andi ye dowad kwane kurikuri kamuub. Yiib kuu kwane dobaraniib kuu yiib yaa kubi darewoob kamendaneen. Kuye aningko kankooni kiwaan yena kuu, deme amunmo korem awinaniib kumbed yowiib iriyiib, God yaa kaadkeri yaambed kaine amniyiib,
11-12 anam andi yaa erekmab anam ande doberembiri darewoowiib, yodbirimban iwarimbed doberembiri darewoowiib, kwamune bime andi ye dowad God ye aromkono nambiriyiib, ye kerekmen yaambed aromkono korembed aromniyiib, Ambe God yaa kubimo eso andiyiib, kui. Kuye God kuu nambirimo ye oonimbon aom ye karadmodan yi yumbon kuu yiiwiib ibmo dobiri dowad yiib yaa yiminmo kerundoon.
13 Ye kuu kumunmo ye oonimbon yirimbed nub ben yaro ye mimyob dowaken keenoon ye Mingki ye oonimbon aom yuroon.
14 Kuye Mingki kuyaambed nub kuu biddoon, kukuu nub ambarakmi kuu are nonondandoon kui.

Yesu Keresu Kuu Kane?

15 Yesu kuu wedmenindeban ye God ye kuru korokboon, ye kuu wonob dana mingki areb, ongmenaboon ye kumkam korem kuu yirimo, yembedmo kuu ari.
16 Amborom kuu ye yaambed kumkam korem kuu ongmenaboon kowe. Kumkam korem, Ewen ariyiib okad yiriyiib, wedmuuwiib wedmokbaniib, korok korok yi ooni yaromkono o aromkono maa maa ye yumbon o yarian yi yumbon o korok korok deme ye aromkono ye yumbon kwamune awene kui, korem kuu ye yaambed ye dowad ongmenaboon.
17 Ye kuu yedin doboroonkob kumkam korem kuu ye yomanbed kwane dembe wonoon. Yi kuu ye yaambed yiminmo doriib.
18 Kwane, anam andiwendan kuu ye id areb, ye kuu yi korok kui. Ye kuu bobnoon yirimbed ibduruk dembekore wonob dana keroon, kowe kumkam korem yaa yembedmo kuu ari.
19 Amborom kuu God ye kubi dowaken keroon kuu ye meeni koremiib inamen koremiib dowaken koremiib aromkono koremiib Yesu ye niindem aom angkeen kowe.
20 Kwane, Yesu yaambed God kuu yeka ye yaa kunum keri ye kiwaan ongmoon, okad yiriyiib Ewen ariyiib korem ongmenaboon yi dowad. Kiwaan ongmoon kuu bon dowan keri yeman, ye umkan at ming arimbed onduknoon yaambed ongmoon.
21 Anukbed yiib kuu God yaa ambabbed doberenib God ye bondan keriwen, amborom kuu yiib meeniyiib kamiyiib kuu arewamo kowe.
22 Kumban kibikee yiib kuu God yaa kunum keriwen, Keresu ye id bobnoon yaambed. Kwanoon kuu yiib kuu karadmo ongmendoka ye murubia arimbed demkoronmoyiib yiib yaa ambarakmiwen kii ande dedmone daandiyiibbaniib dobirime anded.
23 Kumban yiib anam andi kumbed doberembaraniib kuu kwamunemo keraniib kumbedmo. Yiib anam andi kuu yumburum ambab yiri kawenebe awingkanabemoon areb keriiwe, weng amun aombed Godbed kwananeen ande meedmi kuyaambed ben kimyen winindo kumbed kui. Kuye weng amun kuu yiib wengambiriwen, kwane weng amun kee okad yimin yimin yaa doriibdan yaa daandiwen, kwane weng amun keye deme karub keraan, ne Pool.

Pool Ye Deme Anam Andiwendan Yi Dowad

24 Kwane, ne kuu yiib anam andiwen ye dowad yaambed durud yewediib kandaan kowe kubaan. Kwane, yimin kerindo ye durud yewed kuu ne id yaa yimin kere weneen, Keresu ye durud yewed ye kerekmen yaambed. Kukuu anam andiwendan yi dowad, yi kuu Keresu ye id kui.
25 Godbed deme kawoone anam andiwendan yi dememan keraan kuu, yiib yaa God ye weng yiminmo korokbendok anded.
26 Weng kee kurin kurin yirimbed yemyeb kanbiknoona angkimboroona awoya yi awoya ma wedmindo kumbed mene ari kumban, kibikee God ye karadmodan yaa korokbendoon.
27 Id darewoob ye weng nambiriyiib anukbed biknoon kee nub yaa monoon kuu, Godbed meeni ongmekore ambibkin koremdan kuyaom korokbendoon kuu Keresu kuu yiib niindem aom doreen. Ye yaambed God ye nambiri aom dobaranuub andi ye meedmi yeman.
28 Kwane, nub kuu Keresu ye dowad dakme korokbendimaub. Nub kuu meeni kangdom korembed nimakarub korem yaa ongkandenub kedmengkandimaub, nimakarub korem kuu Keresu yaambed demkoronmo keribka God ye kerebiri ari benmene bangkanem andi ye dowad.
29 Kuye dowad ye aromkono korem kawoon kumbed bamdaane ambangkimain. Kuye aromkono kuu ne yaambed deme darewoob ambangkimaan.

2

1 Ne dowaken yiibkaadkerime andid, yiiwiib Laodiseadaniib ne ma wengawindodaniib yiib korem ye dowad ninabe naawonmo ambangkimain.
2 Ne kee kwamako, yiib niindem aom aromne kubiyiib doberenib, kwane mimyob dowaken yaambed kan mimo kerime. Kwananiib kuu God ye weng kanbiknoon kuyaa kaadkeri kumundinmo kere karekmiyiibban kere amun kerundi darewoob arimbed kandaniib. Kuye weng kanbiknoon kuu Keresu ye kui.
3 Ye aommo kuu meeni kangdom koremiib kaadkeri koremiib ye amun kerundi darewoob arimbed kuu bikdereboon.
4 Kee kwane yedmaan kuu yenambed mene weng amun areb kumban id angkara kuu arewa kumbed ma nemengkande birandaib andi ye dowad.
5 Amborom kuu wuruk kuu ne kuu yiiwiib yaa dorokban kumban, ne mimyob aom kuu yiib yoom doriin kowe. Kwane, yiib konomdangmo nekdane dobiriyiib Keresu yaa anam andi kangdommoyiib wedme kubaan kii.

Yesu Keresu Yaamo Kwane Doberembiri

6 Kwani kowe, yiib kuu Yesu Keresu nende yiib Yariman keriwen kwamune areb kuu, ye kiwaan yaambed winime.
7 Ye niindem aombed yiib kuu yumburum kaare kaine amnenib, yiib yaa komarewa kedmengkanduwen areb kuu yiib anam andi kuu aromnibka, yiib niindem aom kuu kube eso andiyiib muubne derendarok.
8 Kudi wedmime, yenambed okad kiri yi meendobi aombed meneboon ye wengiib dudi idiibban ye wengiib yaambed yiib ben ye dabderem yiri nongkobaib andid. Kuye weng kuu karub ye amowamowiib kingkin yi aningko kankooni ye amowamowiib yaambed menebimaan, Keresu yaambedban.
9 Kedi, Yesu Keresu kuu God ye meeni koremiib inamen koremiib dowaken koremiib aromkono koremiib doreen, kwane okad yiri doboroon kwamunemo.

10 Kwane, Keresu yaambed ye meeni koremiib inamen koremiib dowaken
koremiib aromkono koremiib kuu yiib yaa bangkandoon. Ye kuu aromkono
maa maa korem awinidaniib korok maa maa koremiib yi korok kui.
11-12 Yiib anam andiwen yaambed Yesu bobnoon yirimbed nen dem-
boon ye God ye aromkono yaa yiib kuu baptais keriwen kuu, Yesu yoom
mangkene ye yoom ben dembemoon areb keriwen. Kwaniwen kumbed
kad wanabemoon areb Yesu yaningko yaambed yiib id ye dowaken kuu
wankoraroon. Kukuu karubbedban Keresumbed kwanoon.
13-14 Kwane, anukbed yiib ambarakmi kuyiib yiib id ye dowakenbed
yiib oonoon kuyiib yaambed yiib kuu duknemoon areb dobiriwen. Ku-
yaron kuu Godbed Keresu kwamune areb yiib kuu ongmoone wadkeriwen.
Godbed ambarakmi ye kakman kondi ye weng wongkooniib Moses yoom
amob ongmooniib kuu nub yaa manmo keroon. Kumban kuye weng kuu
Godbed benwene at ming arimbed bakumbed kaare kinoon kumbed, nub
ambarakmi korem kuu are nonondandoon.
15 Kwane, Godbed aromkono maa maa korem awinidaniib korok maa
maa koremiib bongme yi aromkono kankorarekore, Yesu komo kamoon
yaambed nangbe burudandoon korokbi dowad yi kuu wedangkambed ben
yi aromkono dowan kii ande damangkanden yaroon.
16 Kwana kowe, yiib komo ok o animan animaib o kurikurimbon o Sabat
aron arimbed komo kamimaib kuye dowadbed yiib kwane korondaiwe
karub yenambed yiib benwene wengyundandaib.
17 Keyeman kee kuruwakmo, amaan ari kwane menebaneen andi ye
kumunkingki yeman. Kumban anam anam yeman kuu Keresu yaambedmo.
18 Karub kane kuu yekareb kankubuni ye dudi inameniib engyus yaa
kurikuri keriyiib yaa kube kamimaan kumbed, yiib kuu yiib trofi kandaib
andi dowad yiib ben abdon wanandameen kuu kebenime. Kuye karub kuu
komo wedmoon kuye dowad weng miin doboob kerengkan dakmimaan.
Kwane, ye kuu Kingkin Karadmo ye kerekmen yaa dorokban kowe, yeka ye
inamenbed inamen ogoodmo maa maa bangkande kerengkan kere doreen.
19 Ye kuu Korok Yesu yaa wini ye kiwaan kuu nonondandoon. Nub
Korok kee ye id kuu nub kuristendan kui, ye yaambed id kumundinmo
kuu ingkanabooniib mekmeediibbed koromone ingkananmo wonoon kuu,
Godbed ye dowaken komarewa kere kainok ande meenimaankob kaine
winimaan.
20 Yiib kuu Keresu ibmo keriwenkob okad yiri dobiri ye amowamowiib
yaa duknemoon areb keriwen kowe, komande okad yiridan areb kuye
amowamob ye dabderem yiri dobirimaib? Amowamob kuu kei.
21 Kee awinaib, kee mokwaraib, kee dedmonaib, kui.
22 Keye amowamob awene kee ben awingkaniib kuu ma idiib keraanban,
amborom kuu kuye amowamob kuu nimakarub yi kwanime ye wengiib
nimakarub yi kedmengkandiyiib yaambed demboon kowe.
23 Kuye amowamob kuyaa wedmaniib kuu meeni kangdom areb ande
meenaniib, yika yi inamenbed kurikuri amowiib yika dabderem yiri
kankubuni ye dudi inameniib id yaa kamkonomo keri ye inameniib kowe.
Kumban kuye amowamob kuu aromkonoyiibban kowe id ye dowaken yaa
ma kebenindeban.

3

Karadmo Yaambed Dobiri Ye Kerekmen

1 Yiib kuu Keresu yoom ibmo ben demboondan kowe, inamen arimo
awine kande doberembirime, Keresumbed God ye wiwi angkambed dibeen
ye inamen kui.

2 Yiib meeni korem kuu bene kandunib inamen ari yaamo kiribenib
meendobime, okad yiri ye inamen yaamban.
3 Amborom kuu yiib kuu kwane dukniwena yiib wadkeri kuu Yesu Keresu
yaa daboknenib ibmo bikniwen, Godiib aom bikne angkeen kowe.
4 Yiib wadkeri anam kuu Yesu Keresu kowe, aron kwane ye kuu
mene angkadaraneen ari kuu yiib kwangkon ye yoom ibmo nambiriyiib
angkadaraniib.
5 Kwana kowe, yiib id ye dowaken ye inamen korem kuu ben kirarundime,
nenem kami ye inameniib anon dowomkim yaa doberemoon areb ye ina-
meniib nenem kami ye moomiib meeni dowaken miin arewayiib yiribman
yemoon bi ye inameniib kui. Yiribman yemoon bi ye inamen kuu God
kankubune yiribman kankooni ye inamen.
6 Kuye inamen korem kuu meneboon kowe, God ye norin arewa wandi
yaron kuu mananuun kii.
7 Kuye inamen korem kuu yiib kuu anuk yiri awine kande dobiriwen,
anam andindo yaron kui.
8 Kumban kibikee keye inamen awene kuu yiib niindem aom ben ki-
rarundime, noriniib arud naawoniib inamen miin arewayiib wengam-
borokbanabiyiib weng komyengiib kui.
9 Kwane, yiib kuu neman dudanoon dudanoon kamaib, amborom kuu
yiib kuu anuk yiri dobiri ye kerekmeniib kuye kamiyiib yaa kuu koronde
kirarundekorib,
10 dobiri yeweb awine kandiwen kowe. Kuye dobiri yeweb kuu kuye
dobiri kiwaan ongmoon ye God areb kere ye yaa kaadkeri yeman.
11 Kuye dobiri kerekmen yaambed andokbe yeka yekayiibban, Gurikdan
kuu yika Yuudan kuu yika kuyiibban, kad wandiwendan o kad wandin-
dodan kuyiibban, ambibkin maadan kuu dobiri arewa andi yemanban o
ambibkin maadan kuu inamen miin arewa andi yemanban, yena yi dab-
derem yiri dobere no deme awinembiridan o yika oone obonmo doriibdan
kuyiibban kui. Kedi, Keresu kuu meeni darewoob arimbed, kwane ye kuu
ye karuwa nimaya korem yi niindem aom doreen.
12 Kwana kowe, yiib kuu Godbed kingkane yeka ye dowad ben yuroondan,
yiib kuu yembed mimyob dowaken darewoob keendoon kowe, mimyob
keendiyiib awandiyiib yiibka kankubune yena kuu arimo andiyiib ing-
miyiibban nangkemmo dobiriyiib yodbirimban emamombed meedme do-
biriyiib kuu yiibka inware dobirime.
13 Kwane, yiibka kwamune awiniiwo nub kwangkon awinuuwo kaminok
andime. Kwane, neman komo ambarakmewen korondaan kii ande nonon-
dandoko neman komo ambarakmoon kwangkon kwane nonondandoko
kamenabime. Yarimanbed yiib ambarakmi yaa kuu are nonondandoon
kwamune areb kuu, yena yi ambarakmi yaa are nonondandime.
14 Kuye inamen amun awinibka ari kuu mimyob dowaken keendime.
Kwananiib kumbed yiib kuu dabokne mimo anammo keraniib.
15 Kwane, korondiiwo Keresu ye yewenubmo kumbed yiib niindem
aom dawuro oonendok, amborom kuu yiib kuu id mimo keriwen kowe
yewenubmo dobiri dowad yiib yaa baande kinoon. Kwane, eso ande
dobirime.
16 Meeni kangdom korem yaambed neman kedmengkane ongkanoon
kedmengkane ongkanoon kamibko, yiib niindem aom kubi dowakeniib
kumbed God Ye Weng ye yookiib God yaningko kankooni yookiib kurikuri
yookiib wingkanabime. Kwamibko, Keresu ye weng amun kumbed yiib
niindem aom yiminmo muubnok.

17 Kwane, weng dakmi yaambed o ambangki yaambed, komo komo awine kamandamiib korem kuu, Yariman Yesu yaambed Ambe God yaa eso andenib Yesu yaningko yaambed kwane ambangkime.

Kuristendan Yi Dobiri Kiwaan

18 Nima awadmiwendan, yiib kuu yiib karub yi dabderem aom dobirime, kukuu Yariman ye dowaken yaambed inamen amunmo kowe.

19 Karub awadmiwendan, yiib kuu yiib nima yaa mimyob dowaken keendime, yi yaa kena karunga kamaib.

20 Dana, yiib ena ambe yi weng korem wengambere awinime, amborom kuu kwamaniib kumbed Yariman kuu kubaneen kowe.

21 Awodkia, yiib kuu yiib dana yaa deekni weng daandaib, kwane daandaniib kuu yi kubi dowaken kuu biknaneen.

22 Yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridan, yiib kuu okad yiri yiib kangkodan yi weng korem wengambere awinime. Korok yi indob ari kumbedmo amun ambangkubko nub yaa kerengkandime ande meenaib, inameniib ambangkiyiib mimo keri ye inameniib Yariman yaa uniyiib kumbed yi deme awinime.

23 Komo kamiib kuu yiib inamen koremiib kwane ambangkime. Nimakarub yi dowadban Yariman ye dowad ambangkemoon areb kwane ambangkime,

24 amborom kuu yiib yiibkaad kwane ambangkaniib kuu Yarimanbed kakman kondaneen, Ewen ari yiib dowad kowi yeman. Kedi, Keresu kuu yiib Yariman keroone ye deme ambangkimaib kii.

25 Kumban, karub kanembed ambarakmaneen kuu kuye dowad kakman kuu Godbed konaneen, kedi, karub kane kuu yaningko darewoowiib o embengiib kuu God kuu ma meenimokban kowe.

4

1 Kangkodan, yiib dabderem yiri dobere no deme awinembiridan yaa kuu yorokmo inameniib ibmo keri ye inameniib yaambed kamime, amborom kuu yiib yiibkaad yiib Kangkoman Ewen ari doreen kowe.

Ari Ongki Weng Yenayiib Dakmoon

2 Yiib kuu kurikuri keri ye inamen darewoob kere kwane kame doberembirime, kerekberenmo dobiriyiib eso andiyiib kii.

3 Kwane, nub dowad kwangkon kurikuriyiib kamendime, kwane Godbed ye weng amun ye dowad nub yaa kiwaan nandok. Ye weng amun kuu God ye inamen biknoon kuu Keresumbed korokboon ye weng kuu nubbed kan ari kedmengkandenmo yari yeman. Kuye dowadbed ne kuu nende sein nongbed yenbiwenkob dibiin.

4 God ye weng amun daandi kee kwanaked yimin kowe, yiib kuu kurikuri kamibko dianbonmo dakma.

5 Aron denekmen angkimboroka ma korondiyiibban kumbed yiibbed inamen kangdommo ye kerekmen yaambed bunangka doriibdan yaa kamime.

6 Yiib weng dakmi kuu korem kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib, amunmo karam ambod areb kerok. Kwananiib kuu nimakarub mimim korem yaa komarewa inandi yiibkaadkeraniib.

Yeenbon Weng

7 Taikaikusbed ne weng korem kuu yiib yaa kanmene dakmaneen kii. Ye kuu mimyob dowaken keenimaub ye kuristen angkodmi, ye kuu ma korondiyiibban God ye deme awini ye karub, ye yoom ibmo Yariman yaambed deme awinuwenman kui.

8 Ye kuu nenkowaana yiiwiib yaa ku monoon kui, menene nub yaa
komarewa keroon ye weng dakmi dowadiiwa, angkon yiib niindem aom
kuu aromne kubi dowakeniib kondi dowadiiwa, kumbedmo.
9 Ye kuu Onesimus yoom ku meniib kui. Onesimus kuu mimyob dowaken
keenimaubman, ye kuu nub kuristen angkodmi ma korondiyiibbanman, ye
kuu Koloseman, yiib mimo yiibkanmo kui. Yi ayoobbed keyaambed komo
komo keroon ye weng korem kuu yiib yaa daandaniib kii.
10 Ibmo wii awunuwen ye karub maa yaningko Aristaakusbed kubendi
weng yiib yaa keendoon. Baanabas ye mongkob Maak ye kwangkon kwane
keendoon. Yiib kuu ye yaa komarewa awanenime ye weng kuu kandiwen
kowe, yiiwiib yaa monoka kubenime.
11 Yesu yaningko maa Yustus ye kwangkon kubendi weng yiib yaa keen-
doon. Keye karub ayoobmim kee Yuudan, God ye oonimbon ye deme awini-
maubdan kumaom kuu, Yuudan yenayiibban. Anam kuu karub ayoobmim
kee ne mimyob wandi kankubune kubi dowakeniib kawiwen kii.
12 Epafras, ye kwangkon Koloseman, yiib mimo yiibkanmo, kwane ye
kuu Yesu Keresu ye dememan, ye kuu kubendi weng yiib yaa keendoon.
Ye kuu yiib dowad naawonmo kurikuri kamembirimaan, kingkin kerek-
men yaambed amnekorib ma karekmiyiibban kerekorib God ye inamen
dowaken korem yaambed kangdommo doberembirime anded.
13 Nembed ye dowad weng anam ke dakme korokbaan kei, yiib dowad
deme yobdood awinembirimaan, kwane Laodisea aom doriibdaniib Hier-
apolis aom doriibdaniib yi dowad kwangkon.
14 Nub mimyob dowaken keenimaubman dokta Luk yoom Demas
yoombed kubendi weng yiib yaa keendiwen.
15 Ne kubendi weng kuu anam andiwendan Laodisea aom doriib yaa
kondime. Kwane Nimfa yoom anam andiwendan yu ambiwoom nedbimaib
yaa kwangkon kondime.
16 Kerek kee kandenib kanwene yiib kurikuri ambiwoombed kim-
ingkaniib ye yondem kuu, anam andiwendan Laodisea aom doriib yaa
kondime, yi kurikuri ambiwoombed kimingki dowad. Ne kerek yi yaa
wongkaan kwangkon yi yaambed kanmene yiib kurikuri ambiwoombed
kimingkime.
17 Aakipus yaa yedmenime, “Yarimanbed eb yaa deme kabdoona awine
kandewen kuu awine dowan kere, kuyaa korondaab.” andime.
18 Pool, neka ne dingkimbed kubendi weng kee wongkaan kii. Ne kuu
nende sein nongbed yenbiwenkob dibiin kuu monkone meenime. God ye
kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu yiib yaa kerok.

1 Tesalonaikadan
Kerek Mimo Tesalonaikadan Yaa Wongkoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Pool kuu Tesalonaika nande weng amun daandoone Yuudan yena arud wandeniiwe, kombiri wene Berea kere Atens kere Korin aom nandoon (Kwamiwen 17-18 wedmime). Nandekore kerek kee Tesalonaikadan yaa wongkoon. Tesalonaikadan yoom aron dukmenmo doboroon kowe, wongkoon kuu: 1. Kibireb yeweb anam andiwendan yi niindem aom aromni ye wengiib, 2. God ye inamen yaambed meenme dobiri ye kiwaan ye wengiib, 3. Keresu ika minindo kumbed anam andiwendan duknaniib kuu komarewa keraniib ye wengiib kui. Tesalonaika kuu gapman korok korok yi siti, porovins Masedonia aom. Kerek korem Poolbed wongkoon yaa kuu kee ibduruk wongkoon yeman. Wongkoon ye weeb kuu AD 51 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1)
2. Tesalonaikadan Yi Dowad Eso Andi Ye Weng (1:2-10)
3. Pool Yoom Sailas Yoom Tesalonaika Aombed Apaso Deme Awiniwen Yaa Koromonendi Weng (sapta 2—3)
4. Godbed Kubendi Ye Kiwaan Ari Dobiri Ye Weng (4:1—5:22)
5. Yeenbon Weng (5:23-28)

1 Pool yoom Sailas yoom Timoti yoom.

Ambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaa anam andiwendan Tesalonaika aom doriib, yiib yaa wongkuub kii.

Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu yiib yaa bangkandok.

God Yaa Eso Andiwen

2 Nub kuu yiib korem ye dowad aron korem God yaa eso andenub, yiib aningkoyiib kowe kurikuri kerimaub.

3 Yiib anam andi yaambed God ye deme ambangkimaiwiib, yiib mimyob dowaken yaambed deme yobdood awinimaiwiib, Yariman Yesu Keresu kuu kwananeen ande meedmiib yaambed kangdommo doberembirimaiwiib, kuu nub Ambe God ye arinambo arimbed meene dakmimaub.

4 Godbed mimyob dowaken keendoon ye angkodmia, yiib kuu yembed bindoon kuu nubkaadkeruwen,

5 amborom kuu nubbed weng amun yiib yaa daanduwen kuu wengmomban, aromkonoyiib Kingkin Karadmoyiib niindem aom ma karekmiyiibban kangdommo anam anduweniib daanduwen kowe. Nub kuu yiib dowadbed yiib yoom komarewa doburuwen kuu yiibkaadkeriwen kui.

6 Yiibbed nub yaayiib Yariman yaayiib kumun ingkiwen. Kwane, durud yewed yemoon yiib yaa meneboon kumban, Kingkin Karadmombed kubi kondoon kumbed yiib kuu weng amun angkodmende awiniwen.

7 Kwanekob, Masedonia ambibkindaniib Akaiya ambibkindaniib, yi korem kuu yiib anam andi areb kwane kamem ande kamiib kii.

8 Yariman ye weng kuu yiib yaambed demboon, Masedoniadaniib Akaiyadaniib yaamomban. Kowe, yiibbed God yaa anam andiwen kuu kunaya kunaya kuu yikaadkeriwen.

Kwanekob, nub kuu kuyaa kuu yi yaa weng ma dakmaubban,

9 amborom kuu yiibbed nub yaa komarewa angkodmendiwen kuu
yikareb nub yaa dakmiwen kowe. Kwane dakmiwen kuu yiibbed dudi ku-
ruwak god yaa korondenib, wad doreen ye God anam yaa anam andekorib,
ye deme awinenib
10 God ye Mingki Ewen arimbed mananeen ande meedmiib. Kukuu
Yesu, Godbed bobnoon yirimbed nenkoonoonman kui. Ye kuu God ye arud
darewoob mananeen yaa kuu, nub be burudande bindaneen.

2

Tesalonaika Aom Poolbed Deme Ambangkoon

1 Angkodmia, yiib yiibkaad, nubbed yiib yaa owod munuwen kuu idiib
keroon.
2 Anuk kuu Filipai aombed durud yewed nub yaa kondenib damangkandi-
wen. Kumban yiibkaad kui, yiib yaa munuuwe, yena kuu nub yaa manmo
anam keriwen kuned, Godbed awandoone ye weng amun yiib yaa arud-
konoyiib dakmuwen.
3 Nubbed yiib yaa amonombime ande dakmimaub kuu, ambarakmi
yaambedban o inamen arewa yaambedban o yiib yaa birandi ye dowadban.
4 Kumban, Godbed “Ee, ne weng amun awine dakmime.” ande yed-
moonkob kwamunemo dakmimaub. Nub kuu karubbed kubime andi ye
dowad kamokban, Godbed kubok andi ye dowad kamuub, yembed nub
mimyob yaa darobe wedmimaan kowe.
5 Yiibkaadkeriwen kuu nub kuu yiib yaa mene yiiwaningko kankoone
birande barang maondime andi ye weng be minindo. Angkon, inamen
amuniib dakmi kuranbed yiib yaa barang yemoon bi ye dowad minindo.
God kuu nubbed komo kamuwen kuu yekaad.
6 Nub kuu yiibbed o karub yenambed kubendime anduwedban.
7 Nub kuu Keresu ye apasodan kowe, komo nub yaa dowan kuu yiib yaa
kaamondanuuwe yiibbed awande kondaniib kuu yimin. Kumban nub kuu
kwanindo, no yiib yaa amukmo oonenduwen, dana mana mana awaanbed
oonimaun areb.
8 Nub kuu yiib yaa mimyob dowaken darewoob keenduwen kowe, nub
kubi darewoob yaambed yiib yaa God ye weng amun kedmengkandenub,
angkon anam dabokne dabokne kamuwen, amborom kuu yiib kuu nub
mimyob dowaken darewoob keendidan keriwen kowe.
9 Angkodmia, anamaa, yiibkaadkeriwen kuu aron doboob yobdood am-
bangkuwen. Nub dobiri dowad amnoomiib awingyawiib od deme am-
bangkuwen kuu, yiib yaa ma kondime andi ye wengiibban kumbed yiib yaa
God ye weng amun dakmenub yiib yoom doburuwen.
10 Yiib anam andiwendan kumaom doburuwen kuu, nub kuu karad-
moyiib yorokmoyiib ambarakmiyiibban doburuwen kuu yiib yoom God
yoom wedmiwen.
11 Yiibkaadkeriwen, nubbed yiib yaa kedmengkanduwen kuu awod-
kimbed ye dana meed yaa kedmengkandemoon areb kedmengkanduwen.
12 Kube ongkandiyiib kangkudere amukniyiib kame Godbed kubaneen ye
kiwaan yaambed kamime ande dakmenabuwen. Ye kuu “Ne oonimbon aom
minime, ne nambiri kandime.” ande yiib yaa baandimaan ye God kii.
13 Kwane, nub kuu God yaa eso andimo kamemburuwen, amborom kuu
yiib kuu God ye weng nub yaambed wengambere kandiwen kuu, karub ye
wengban, anam kuu God ye weng andiwen kowe. Anam, kukuu God ye
weng kii. Kukuu yiib anam andiwendan yiib niindem aom kuu inamen
amun ambangkandimaan kui.

14 Angkodmia, Yudea aom God ye nimakarub Yesu yaa anam andiwendan
yaa komo keroon areb kwane kuu yiib yaa keroon. Yuudanbed anam
andiwendan kuyaa doriib kuu yenbandenib durud yewed kondiwen areb
kwane yiib ambibkindanbed yiib yaa kwaniwen.
15-16 Yuudan keembed Yariman Yesuyiib profesidaniib yenbande
nongkobenib, nuwiib yenbande yenburiwen. Nubbed Yuudanban yaa
dakmimaub kuu Godbed bobni yaa burudande bindaneen ye dowad
dakmimaub. Kwane kumbed Yuudan kee kebengkandamiib kumbed
nimakarub korem yaa manmo keriiwe, Godbed yi yaa dowakeniibban
keroon. Kwamune kumbed yi ambarakmi kuu darewoob kere demboone
God kuu norin wande yoon.

Pool Kuu Tesalonaikadan Wedmendande Kamoon

17 Angkodmia, nub kuu yiib yoom doburuwen kumbed nub kuu yiiwiib
yaambed aron dukmenmo awingke benwiniwen. Nub benwiniwen kum-
ban, nub meeni inamen kuu yiib yaa angkimboroon. Kwane, nub meeni
miin darewoob kumbed yiib wedmendande kamemburuwen,
18 amborom kuu nub dowaken kuu yiiwiib yaa menem ande kamuwen
kowe. Pool ne kuu kwane kamembaraan kumban Setenbed nub kebenen-
doon.
19 Yiib dowad yaambed nub kuu Yesu kwananeen andi darewoob kerenub
kubi darewoob kerekoruwe, Yariman Yesu mananeen yaron ari kuu ye
kerebiri arimbed nambiri kandanuub.
20 Anamaa, yiib kuu nub nambiri nub kubi kui.

3

Timoti Kuu Yi Wedmok Wonoon

1 Nub kuu yiib yaa mimyob keendemburuwenkob nub niindem aom kuu
yiminban keroon kowe, nub ayoobmo Atens aom doberem ande meenuwen
2 kowe, nubbed Timoti, nub angkodmi, God ye deme karub Keresu ye
weng amun dakmimaan ye karub kuu, yedmenuuwe ku monoon kuu yiib
anam andi yaa kube ongkandene aromkono kondanded.
3 Yiib yaa kwanoon ye dowad kuu dabab menebaneen kuu kombaraib
anded. Yiibkaadkeriwen kuu yiiwiib nuwiib yaa dabab menebaneen.
4 Anam kuu nub kuu yiib yoom doburuwen kuu yiiwa nuwa kuu yen-
bande durud yewed kondaniib ande daanduwen. Kukuu anam kwanoon
kuu yiibkaadkeriwen.
5 Kwamunoon kumbed aron doboobban ari kuu ne niindem aom kuu yim-
inban keroon kowe, Timoti kuu yedmaane mene yiib anam andi kara yaa
wedmok monoon. Nembed unaan kuu Setenbed yiiwiib yaa menene yiib
anam andi kankubunaneene nub deme yiib dowad kuu idiibban keraneen
ande meenaan.

Timoti Ye Ongkandi Weng Amun

6 Kumban Timoti kuu kibireb kee, yiiwiib yaambed mene yiib anam andi
kara amuniib mimyob dowaken kara amuniib ye weng nuwiib yaa kanmene
daandoon. Nub yaa kangkon yedmendoon kuu nuwiib yiiwiib ibmo dobu-
ruwen yaron yaa kuu, yiib kuu amun doburuwen ande meenimaib. Kwane,
nubbed yiib wedmendem ande meenendimaub, kwane man yiibbed nub
yaa kangkon kwanimaib ande daandoon.
7 Kwane kowe, angkodmia, nub kuu yenbandi ye dabab meneboon
kumban nub kuu kubuwen, amborom kuu yiib kuu yiib anam andi kuu
awiniwen kowe.

8 Yiib kuu Yariman yaa aromkonomo doriib kowe, nub kuu anammo
wadkeremoon areb keruwen.
9 Nub kuu yiib dowad God yaa eso darewoob andimaub, amborom
kuu nub kuu yiib dowadbed God ye indob arimbed kubi miin darewoob
keruwen kowe.
10 Amnoomiib awingyawiib nub kuu yiib dowad yobdoodmo kurikuri
kamimaub kuu, yiib ika wedmendenub yiib anam andi dowad komo komo
yiibkaadkerindo kuu kedmengkandem anduwed.
11 Kwane kowe, nub Ambe God yoom Yariman Yesu yoombed kiwaan
ongmendibko, yiwiib yaa menem.
12 Yarimanbed yiib yaa mimyob dowaken ariyiib dabokne ongmendoko,
yiib kuyaomiiwa nimakarub yena korem yaayiiwa derendarok. Nubbed
yiib yaa mimyob dowaken keendimaub areb yiib yaa kwamunemo kerok.
13 Kwane yembed yiib niindem aom kuu aromkono kondok, Yariman
Yesumbed ye karadmodan benmananeen yaron ari kuu, karadmo dobiri
ye dowad nub Ambe God ye murubia ari arewayiib ande dedmoniyiibban
kondok.

4

Godbed Yiib Yaa Kubendaneen Ye Kiwaan Ari Dobirime

1 Weng yeenbon kei, angkodmia, Godbed yiib yaa kubendaneen ye ki-
waan ari dobirime ye weng kuu kedmengkanduwen. Anamaa, yiib kuu
kwamunemo doriib. Kibikee Yariman Yesu yaningko yaambed nangkande
yedmuub kuu inamen kee darewoob keroka kwane kamembirime,
2 amborom kuu Yariman Yesu yaromkono yaambed komo kamime ande
kedmengkanduwen kuu yiibkaadkeriwen kowe.
3 God ye dowaken kuu yiibka ye yaa konime anded. Kowe, ye dowaken
kuu nenem kamaib anded.
4 Ye dowaken kuu yiib mimim yiib id ye inamen yaa kuu yiibka ongme
oone dobirime, karadmo amunmo dobiri ye kiwaan yaambed oone dobir-
ime anded.
5 Kwane, God yaa anam andindodanbed yi niindem aom nenem inamen
meenimaib kwane kamaib.
6 Kuye inamen yedmuub kuu yiib kuristen angkodmi maa yaa ambarak-
maib, angkon ye yaa bironaib. God ye dowaken kukui. Karub kanembed
kwane ambarakmaneen kuu Yarimanbed ukum konaneen kowe. Yiib kuu
anukbed yedmenduwen kui.
7 Godbed nub yaa baandoon kuu ambarakmi ye dowadban, karadmo
dobirime anded.
8 Kwane kowe, karub kanembed kuye weng wunekaraneen kuu, karub
yaamban, ye Kingkin Karadmo yiib yaa kondoon ye God yaa wunekaraneen
kii.
9 Kuristen angkodmia yaa mimyob dowaken keenoon mimyob dowaken
keenoon kamime andi ye dowad kerek wongke keendaubban, amborom
kuu Godbed kedmengkandoone yiibkaadkeriwen kowe.
10 Anamaa, yiib kuristen angkodmia korem Masedonia ambibkin aom
doriib kuu yiibbed mimyob dowaken keendimaib. Kuned nub dowaken kee
andemenduub kuu kuye inamen kuu darewoob kerok.
11 Kwane, nubbed anuk kwane daanduwen areb kuu, iwari dobiri ye
inameniib keane kwane kamiyiibban ye inameniib yiib dingkimbed deme
ambangki ye inameniib awinime.

12 Kwamune kamaniib kumbed kane kane anam andindodan kuu wedmendekorib, nimaya karuwa amun andaniiwe yiib kuu karub yena yaambed angkumone dobaraibban.

Anam Andiwendan Dukniwen Yaa Komo Keraneen?

13 Angkodmia, yiib kuu dukniwendan yaa komo keraneen kuu yiibkaadban areb keri kuu nub dowakenban. Nimakarub yenambed bobni yiri kuu ika dembaubban ande dakmenib kwane mimyob wandemberenib yuudimaib areb kwane keraib anduwed.

14 Nub anam anduub kuu Yesu kuu bobnekore ika demboon. Kowe nubbed anam anduub kuu kane kanembed Yesu yaa anam ande dukniwendan kuu Godbed Yesu yoom bindaneen.

15 Nubbed kibirebya Yariman ye weng yembed dakmoon kuu ke dakmuub kei. Kane kane wad doruub kuu Yesu mananeen yaron ari kuu nubdin dukniwendan yi yoman be wanaanban.

16 Kedi, Yariman yekareb Ewen arimbed mananeen kuu naawonmo baandiyiib engyus yi korok darewoob ye baandiyiib God ye kibi baandiyiib kamananeene, Keresu yaa anam ande dukniwendan kuu dembaniiwe yidin baneen.

17 Kwananeene, yiiwa nuwa wad doruubdan kuu be daananeene wiib aom wedyambed Yariman awene mimyamo keranuub. Kwane, nub kuu Yariman yoom aron korem dobaranuub.

18 Kwane kowe, weng kee man kube ongkane man kube ongkane kamime.

5

Yesu Mananeen Yaron

1 Angkodmia, nub kuu aron komo arimbed kwananeen kuu wongke keendaubban,

2 amborom kuu yiibkaadkeriwen kui, yid ye karub amnoombed menemoon areb kuu, Yariman kangkon yi koron yaron arimbed mananeen.

3 Nimakarub kuu yewenub amun doruub kii andaniib yaron ari kuu kudmeniibban monmari aron keranuun. Kukuu wonong oyoomiibbed kudmeniibban odibin wimaan yaron areb keranuun kowe, yi kuu kirokmonaibban.

4 Kumban, yiib kuu kumun aom dorokban kowe, kuyaron kuu yid ye karub minimaan areb keraneen kuu yiib binangki yemanban.

5 Yiib korem kuu nambiriyiib awingyawiib ye dana meed, nub kuu amnoom kumun ye dana meedban.

6 Kwane kowe, nub kuu yena unuk dangiwen areb keraub. Kuned nubkareb keenombere kangkadmem.

7 Kedi, kane kane unuk angkimaib kuu amnoombed dangimaib, kane kane awarak ok animaib kuu amnoombed animaib.

8 Kumban nub kuu awingyabdan kowe, nubkareb kangkadmem, kwane anam andiyiib mimyob dowaken keendiyiib kuu yirim areb derenem, kwane amaan ari nub kuu Godbed bobni yaa kuu burudande bindaneen andi ye meeni kuu ana nangmidan yi topi kamkono areb derenem.

9 Amborom kuu Godbed nub kingkoon kuu ye arud darewoob kandi yemanban, nub Yariman Yesu Keresu yaambed bobni yaa kuu burudande bindaneen ye dowad kingkoon kowe.

10 Yembed nub dowad bobnoon kuu wad doruub o duknanuub kuu, nub korem kuu ye yoom dobaranuub anded.

11 Kwanekob, yiibkareb man kube ongkane man kube ongkane kame aromnime, kibirebya kamiib kwane kamime.

Inamen Yorokmo Awine Dobirime

12 Angkodmia, nubbed yiib yaa yedmuub kuu, kane kanembed Yariman
yaa anam ande dobiri ye dowad kuu yiib yaa oonendenib yiib yaa ongkan-
denib yiib kuyaom kuu deme darewoob ambangkimaib kuu, yi weng kuu
wengamberenib yi dowad karub amun andime.
13 Kowe, yi aningko kuu arimbed kankoonime, amborom kuu yi kuu deme
kee awinimaib kowe. Kwane, iwari yewenub karamo neman neman kame
dobirime.
14 Angkodmia, nubbed kangkon ongkande yedmuub kuu ogoodmo doriib-
dan yaa kuu ongkandime. Undeek keriwendan yaa kuu aromni weng kube
ongkandenib, wuud keriwendan kuu awandime. Nimakarub korem yaa
yodbirimban iwarimbed dobiri kerekmen kamendime.
15 Kwane, yenambed ambarakmendibka inande ambarakmendaib. Kane
kanembed inande kwanandamibka kebendime. Kumban aron korem kuu
man amun man amun kamime, nimakarub korem yaa kangkon amun amun
kamenabime.
16 Aron korem kuu kubimo dobirime.
17 Kwane, kurikurimo kamembirime.
18 Yiib yaa komo keroon ye dowad God yaa eso andime, amborom kuu
kwamune kuu God ye dowaken Yesu Keresu yaambed kowoon, yiib yaa.
19 Amot kumbemoon areb, Kingkin Karadmo kebenaib.
20 Kwane, Godbed ye profesidan yaa komo daandaneene dakmaniib yaa
kuu arewa ande dakmaib.
21 Kumban weng korem menebaneen kuu darobenib, amun kuu awinime.
22 Arewa korem yaa kuu kangkadmime.
23 Yewenub ye Godbed yekareb yiib niindem aom kumundin yaa karadmo
kerundok. Kwane, Yariman Yesu Keresu mananeen yaron yaambed yiib
idiib kingkiniib yaa arewayiib ande dedmoniyiibban kerok, kumundin
amunmo kerundok.
24 Yiib yaa baandi ye God kuu ye weng kunduk awinimo kamimaan kowe
kwananeen.
25 Angkodmia, nub dowad kurikuri kerime.
26 Kuristen angkodmia korem yaa karadmo kiwaanbed mandamuk konde
kubendime.
27 Nembed yiib yaa Yariman ye arinambo arimbed yedmaan kuu, kerek
kee kuristen angkodmia korem yaa kimingkime.
28 Nub Yariman Yesu Keresu ye kabamoonmo kondi ye mimyob dowaken
kuu yiib yaa kerok.

2 Tesalonaikadan
Kerek Ayoob Tesalonaikadan Yaa Wongkoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Pool kuu Tesalonaikadan ibduruk wongkoone wood benmeyiib areb dowan keruune kerek kee Korin angkambed wongkoon. Tesalonaikadan kuu kimyen winindo kumban, Pool kuu yi niindem aom aromni dowad ibduruk wongkoon areb ika wongkoon. Kwane, Keresu ika minindo kumbed anam andiwendan duknaniib kuu komarewa keraniib ye kedmengkandi yenayiib wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 51 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-2)
2. Tesalonaikadan Yi Dowad Kurikuri Kami Ye Weng (1:3-12)
3. Kedmengkandi Weng (sapta 2)
4. Anam Andiwendan Yi Dobiri Kiwaan (3:1-15)
5. Yeenbon Weng (3:16-18)

1 Pool yoom Sailas yoom Timoti yoom.
Nub Ambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaa anam andiwendan Tesalonaika aom doriib, yiib yaa wongkuub kii.
2 Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu Ambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaambed yiib yaa bangkandime.

Eso Ande Kone Kurikuri Keri

3 Angkodmia, amunmo kuu yiib dowad aron korem God yaa eso ande kurikuri kamimaub. Kwanuwed yimin, amborom kuu yiib anam andi kuu kaine daaneena, kwane yiib mimim yiib mimyob dowaken neman neman keendimaib kuu kaine ariyiib dabokne daaneen kowe.
4 Kwanekob, arewa yiib yaa menebe yenbandene dabab kondeene yiibbed God yaa anam ande awinenib ninabone kangdommo doriib ye weng kuu, nubbed God yaa anam andiwendan kambong maa maa aom doriib yaa daandenub kukuu amun kai ande kamuub kii.
5 Korem kwamune keroon kee God ye wengyundi kuu yiminmo korokbi yeman. Godbed korok kere oonimbon ye dowad yiib kuu durud yewed kandiwen kowe, yembed wengyundaneen kuu yiib kuu yiminmodan andaneen.
6 God kuu yorokmo kowe, kane kanembed yiib yaa dabab kondiwen kuu yembed yi yaa dabab kondene,
7 yiib yaa dabab bangkandiib kuu ben kiradmaneen, nub yaa kangkon kwananeen. Yesu angkon Ewen arimbed amot ye nambiri darewoowiib engyu aromkono darewoowiib be angkadaraneen yaron arimbed kwananeen.
8 Kwane, yembed God yikaadbandaniib Yesu ye weng amun yaa wengambere awinimokbandaniib yaa ukum kondaneen.
9 Kwane, yi kuu aron korem dowan keraanban ye monmari kandenib Yariman ye aromkono ye nambiri darewoowiib ye arinambo ari kuu andokbe yika keraneen.
10 Kuyaron kuu ye karadmodan, ye yaa anam andiwendan kui, yi yaambed ye kuu nambiri kandaneene yimbed ye yaa binangke kubi miin darewoob keraniib. Yiib kwangkon yiiwiib kuyaom keraniib, amborom kuu yiib kuu nubbed Yariman ye dowad weng dakme korokbenduwen yaa kuu anam andiwen kowe.

11 Keye meeni kumbed nub kuu yiib dowad kurikuri kerembirimaub. Kukuu Godbed yiib yaa baandoon kumbed yembed yiib kuu yiminmo andi ye dowad kurikuri kamuub kii. Kukuu ye aromkonombed awandaneene yiib inamen amuniib komo deme awinandamiiwiiwa yiib anam andi yaambed komo kamandamiiwiiwa korem kuu anam kere wananeen ye dowad kurikuri kamuub kii.
12 Nubbed kwane yiib dowad kurikuri kamuub kuu yiib yaambed Yariman Yesu Keresu yaningko kuu nambiriyiib keruniwed, angkon ye yaambed yiib kuu nambiriyiib kerundoked keri yeman. Nub God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yi kabamoon kondiwen ye mimyob dowaken ye kerekmen yaambed kwanok.

2

Amowiibban Ye Karub

1 Angkodmia, nub Yariman Yesu Keresu mananeen ye dowadiib ye yaa nub be wenoraniib ye dowadiib yiib yaa yedmuub kuu,
2 Yariman yaron kuu muneen kii andi ye weng kuu profesi wengbed o karub maa ye wengbed o Pool awene yaambed ande dudaniib ye kerekbed mananeen kuu, yiib kuu kirodmo kubokban keraib, binangke unaib.
3 Kanembed keye dudi weng areb kanmene birandaneen kuu kuyaa ma anam andaib, amborom kuu Yariman yaron manaunban kwane wene God yaa bon keri aron keranuune amowiibban ye karub kuu mene dian keraneenkob. Ye kuu Godbed monmarimbon yiri kan koraraneen yeman kinoon.
4 Karub kee kuruwak god korem yaa bon kerundene yekareb yi aningko be kubunene ye aningko darewoob arimbed konaneen. Kwane, yekareb God ye kurikuri boyambib darewoob aombed doberene ne kuu God kii ande daandaneen.
5 Ne yiib yoom dobereni kuye weng daandaan kuu meenindokowoo?
6 Yiibkaadkeriwen kuu komombed awinenoonkob kibikee amowiibban ye karub minindeban keroon. Kwanekob ye kuu aron anam arimbed dian keraneen.
7 Kedi, amowiibban ye yemyeb biknoon yaromkono kuu kibikee ambangkimaan. Kumban kanembed amowiibban ye karub awinenoon kuu kwane awinenaneene nenwananeen
8 kumbed amowiibban ye karub kuu dian keraneen. Ye kuu Yariman Yesumbed ye mongkodkono aom nuuwiib ye mananeen ye nambiriyiib kumbed kan korare monmaraneen.
9 Amowiibban ye karub kuu Seten yaromkono yaambed dudi god yaromkono korokbi yemaniib dudi ye dud korokbi yemaniib dudi ye yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib
10 arewa maa maa koremiib kumbed duknaniibdan yaa kamene birandaneen. Yi kuu duknaniib, amborom kuu anam anam yaa dowakeniibban kere wunekariwen kowe, Godbed bindaanban.
11 Kuye dowad kumbed Godbed yi yaa dudanabi inamen aromkonoyiib kondaneenkob, dudi weng yaa anam andaniib.
12 Kwanekob kane kanembed anam anam yaa anam ande meenindo kerekoriwa ambarakmi yaambed kubi darewoob keraniib kuu Godbed yi yaa wengyunde kumbaanban yamotbon yiri ben kiradmaneen.

Kangdommo Dobirime

13 Kumban, Yarimanbed mimyob dowaken keendoon ye angkodmia, yiib dowad nubbed God yaa eso andimo kamembaranuub kuu yimin, amborom kuu yimin andowoon yiri kuu yiib kuu bobni yaa burudande bindi ye

dowad Godbed kinoon. Kukuu Kingkin Karadmombed karadmo kerundi ye ambangkiyiib anam anam yaa anam andiyiib yaambed bindaneen.
14 Yesu ye weng amun awinenub yiib yaa dakmuwen kumbed Godbed yiib yaa keye weng ye yoman winime ande baandoon kuu nub Yariman Yesu Keresu ye nambiri aombed yiiwiib dobirime anded.
15 Kwane kowe, angkodmia, nubbed ye yaambed komo kandenub mongkodkono wengbed o kerekbed yiib yaa kedmengkanduwen kuu awinime, kangdommo dobirime.
16 Nub yaa mimyob dowaken keendene ye kabamoon kondoon ye mimyob yaambed aron korem ye ongkandi amuniib ye yaa meedmi amuniib kondoon ye God, nub Ambe God kui, ye yoom nub Yariman Yesu Keresu yoombed
17 yiib niindem aom kubiyiib kerundenib, yiib dakmi amuniib yiib kami amuniib yaa aromkono kerundime.

3

Nub Dowad Kurikuri Kamime

1 Angkodmia, weng yeenbon kuu nub dowad kurikuri kamibko Yariman ye weng kuu yiib yaa kwanoon areb kwane kirodmo daande yaroko yena yemoon kuu anam andime.
2 Kwane, nub dowad kurikuri kamibko, arewadanbed nub yaa komo kamandamiib kuu Godbed kebendok, amborom kuu nimakarub yenamo kuu anam andiwen kowe.
3 Kumban Yariman kuu yiib yaa domondaanban kowe, yembed yiib yaa aromkono kondene miin arewamanbed komo kamandamaneen yaa kuu kebenaneen.
4 Yarimanbed yiib dowad nub yaa meeni kangdom kondoone anam anduwen kuu, nubbed yiib yaa kwane kamime andi ye weng konduwen kuu kwane kamembaraniib.
5 Kwane, Yarimanbed yiib meeni kuu God ye mimyob dowaken ye kiwaaniib arewa meneboon yaa Keresu ye kangdom dobiri ye kiwaaniib yaa nongkobok.

Ogoodmo Dobaraib

6 Angkodmia, Yariman Yesu Keresu yaningko yaambed nubbed yiib yaa kwamaib ande yedmuub kuu, angkodmia korem kuyaom kuu kanembed ogoodmo doberene nubbed yiib yaa kedmengkanduuwe kandiwen kwamune yaa dorokban keroka yi yaa daboknendaib.
7 Kedi, nubbed kamuwen ye kerekmen kwamunemo kamime andi ye weng kuu yiibkaadkeriwen. Nub yiib yoom doburuwen kuu ogood doberenub,
8 karub yena yi animan kuu odiib kowimokban kere animokban. Mamaa keruwen ee, nubkareb awingyawiib amnoomiib od deme yobdood ambangkuwen kuu yiib yaa dabab kondaub anduwed.
9 Ke kwanuwen kei, amborom kuu nub yaa awandime andi kuu yimin kumban, keye dowadban, nubbed kwane korokbubko kuye yomanbed kwane winime anduwed.
10 Kwane, nub yiib yoom doburuwen yaron kuu amob kee yiib yaa konduwen, “Karub kanembed deme yaa korondoon kuu ye yaa animan bangkanimban.”
11 Nub wengamburuwen kuu yiib kuyaom yena kuu ogoodmo doriib. Yi kuu kwane deme ambangkembirimokban kuned, wingkanambengkan kamembirimaib.

12 Kwamenabidan kuu Yariman Yesu Keresu yaningko yaambed ongkandenub kwanime ande yedmendubko yikareb nangkemmo kere deme ambangkenib yika yi yongbon animanbed anime.
13 Kumban yiib dowad dakmandamaan kuu, yiibbed amun amun kamiib kuu yiminban keraane korondaib.
14 Kanembed kerek keyaombed nubbed kedmengkanduub yaa wengambere awinokban keroka korobe kaadkerunime, ye yaa daboknenaib. Kwanibko ye kuu karak kandok.
15 Kuned bonman areb kamenaib. Ye kuu anam andoon ye karub kowe, kwamune areb ongkanime.

Kubendi Weng

16 Yewenub kondimaan ye Yariman, yembed kiwaan korem yaambed aron korem yewenub kondok, yiib yaa. Yariman kuu yiib korem yaa kerok.
17 Ne kuu Pool, ne dingkimbed kubendi weng kee wongkaan, kerek korem wongkimain kuu kwamunemo areb kamimain. Ne wongkani kiwaan kei.
18 Yariman Yesu Keresu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu yiib korem yaa kerok.

1 Timoti
Kerek Mimo Poolbed Timoti Yaa Wongkoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Timoti kuu kambong Laistaraman. Yawodki kuu Gurikman, yawaan kuu Yuu wonong Yesu yaa anam andeen. Aron yenambed Pool kuu weng amun dakmen yareboon kuyaa kuu Timoti yoom yarebiwen. Kwane, Pool kuu Efesus aom weeb ayoobmimiib dobere weng amun kedmengkandoon kuu Timoti yoom God ye deme awiniwen. Kwane, Pool kuu Timoti nen anam andiwendan Efesus aom doriib yi ooni dowad kowekore kambong yena yaa wonoon. Wonoone aron doboob keruune kerek kee wongkoon. Wongkoon kuu: 1. Anam andiwendan yaa ooni ye kiwaan ye wengiib, 2. Nedbe kurikuri kami ye kiwaan ye wengiib, 3. Dudi kedmengkandidan kebene andi ye wengiib kui. Wongkoon ye weeb kuu AD 64 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Ye Weng Ibduruk (1:1-2)
2. Dudanabi Kedmengkandidan Yaa Kamkono Weng Kowoon (1:3-11)
3. Yariman Yaa Kubi Weng Kowoon (1:12-17)
4. Timoti Yaa Komo Dowad Wongkoon Ye Weng Ambobanoon (1:18-20)
5. Nedbe Kurikuri Kamimaibdan Yi Korok Deme Ye Kerekmen Ye Weng (sapta 2—3)
6. Dudi Kedmengkandi Yaa Kebeni Ye Kiwaan Ambobanoon (sapta 4)
7. Nimakarub Maa Maa Kerekmen Yaa Awandi Ye Kiwaan Ambobanoon (5:1—6:2)
8. Weng Maa Maa Ben Dakmoon (6:3-19)
9. Yeenbon Andedme Kebeni Weng (6:20-21)

1 Ne kuu Pool, Yesu Keresumbed kinoona ye apaso keraan. Nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye God yoom ye ande meedmuub ye karub Yesu Keresu yoombed deme kee ambangkok ande kiniwen ye karub kuu ne kei.

2 Timoti, eb yaa wongkani keebdaan. Nub anam andi yaambed eb kuu ne dana anam kerewen.

Eb yaa kabamoon keebdi ye mimyob dowakeniib mimyob keebde kakman are nonondandiyiib yewenubmo dobiriyiib kuu Ambe God yoom nub Yariman Yesu Keresu yoom yaambed bangkabdime.

Dudanabi Ye Kedmengkandidan Yaa Kaadkere

3 Ne kuu ambibkin Masedonia yaa wenoni daabdaan kuu, kwane eb kuu Efesus aom kwane dobereneb karub yena dudanabi ye kedmengkandi kuu kamaib ande kebende.

4 Yi kangkon yi awoya yi moo dakmenabembiriyiib kurin kurin yi awoya kumbed ari doroon doroon miniwen ande yi aningko dakmenabembiriyiib kuu kamaib ande kebende. Kwane, weng keyaambed wengberenabi yeman kerimaib, kukuu God ye deme aromne awini yemanban. Kedi, God ye deme aromne awini kuu anam andi yaambed.

5 Kwane andi ye weng kee daabdaan kuye dowad kuu, mimyob dowaken darewoob keri yeman. Mimyob dowaken kee niindem aom minikmanakiibbaniib inamen amunmoyiib aadidmiyiibban ye anam andiyiib yaambed minimaan.

6 Nimakarub yena kuu inamen keyaa koronde weng anamban idiibban ye kiwaan yaa winiwen.

7 Yi kuu God ye amob kedmengkandidan kerandamiib kumban, komo
komo dakmiib ye weng id kuu yikaadban, arudkono ye weng dakmiib ye
weng id kangkon yikaadban.
8 Nub nubkaad, God ye amob kuu amun, amonombe arewa ye dowad
awinokban keraniib kumbed.
9 Nub kangkon nubkaad, God ye amob kuu yorokmodan yi dowad ong-
mindo, God ye amob kuu amob domabangkidaniib wabkaddaniib God yaa
angkurom korokbeniwendaniib ambarakmidaniib God yaa wunesariwen-
daniib okad yiri ye inamenmodaniib ambe ena yenbandiwendaniib kumka
kuman yenbandidaniib
10 nenem kamidaniib karub yikanmo awanoon awanoon kamidaniib
karubbed yena awingke yid benib ari berengkimaibdaniib dudanabidaniib
kangdod aom dudanabidaniib kane kanembed kedmengkandi anam yaa
bon keriwendaniib kuu yi dowad God ye amob kuu ongmoon.
Kedmengkandi kee
11 nambiriyiib amun kerundiyiib ye God ye weng amun daboknoon.
Kwane, yembed weng amun kee oone dakmok ande kawoon.

God Yaa Eso Andoon

12 Ne inamen yaa aromkono kawoon ye karub, nub Yariman Yesu Kere-
sumbed ambangkembere awinaneen korondaanban ande meenekore kine
kawoona ye deme awinaan kowe, ye yaa eso andimain.
13 Kurin kuu ne kuu yeremborom ye karub, Keresu yaningko mon-
mareni yenbandeni kamimain kumban, yembed mimyob keewe kakman
are nonondandoon, amborom kuu ne nonoon anam andindombed kamima-
maan kowe.
14 Kwane, nub Yarimanbed ne yaa kabamoon kondoon ye mimyob
dowaken kuu yimin yiminmo kawoon. Kwane, angkon Yesu Keresu
yaambed anam andiyiib mimyob dowakeniib monoon kuu dabokne ka-
woon.
15 Kedi, Yesu Keresu okad yiri monoon kuu ambarakmidan kuu bobni yaa
burudande bindok monoon. Weng kee anam, wengambere korem awini
yeman. Kedi, ne kuu ambarakmi miin arewaman, karub yena arebban,
16 kumban ne kuu kwamune areb doriin kumbed, Yesu Keresumbed
ne dowad yodbirimban no iwari meedme doboroone ne kuu ye mimyob
keende kakman are nonondandi ye inamen wedmeni anam andaan. Ye kuu
ne yaambed kumun korokboon kuu ne kuu ambarakmi miin arewaman
kumbed anam andaan kowe, yimin kuu kane kane ye yaa anam andaniib
kuu wadkeri aron korem yeman kandaniib.
17 Kwane, aron korem korem ye Korok Darewoob, bobnindeban ye God,
wedmindeban ye God, God yembedmo kui, ye yaa aningko darewoowiib
nambiriyiib kerok, aron korem korem. Anam kwanok.

Anam Andi Ongme Awine

18 Ne dana Timoti, eb dowad profesi weng wengambere dakmiwen
ye kerekmen yaambed kedmengkandi kee kabdaan. Profesi weng kee
wengambere awinaneeb kuu, arewa menebaneen yaa kuu amunmo do-
biriyiib ninanabe burudande.
19 Eb anam andi ongme awine. Meeni dobiri inamen kiwaan amun-
mombed dobere.
Nimakarub yena kuu inamen kee korondiiwe yi anam andi kuu kan
kubunoon, karub yena yi konoo aombed arewa domiiwe bot ari wowe
monmaroone kankubunemoon areb keriwen.

20 Kwaniwendan kumaom yena kuu Aimenaeyus yoom Aleksandee yoom
kui. Nembed yi kuu beni God yaningko monmaraib andi ye dowad Seten ye
dingki ari nongkobaan.

2

Komarewa Kurikuri Kami

1 Ibduruk kuu ne dowaken darewoob kuu, dowaken ye dowadiib ni-
makarub yena yaa dabab meneboon ye dowadiib eso andi ye dowadiib
kurikuri kamime, nimakarub korem yi dowad.
2 Korok dareb darewiib kane kane korok keriwendaniib yi dowad
kurikuri kamime. Kuye dowad kuu nub kuu yewenubmo nangkemmo yena
yi arinambo ari amunmo dobiriyiib God ye dowaken yaambed dobaranuub.
3 Kuu amun kii. Kwananuub kuu nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye
Godbed nub yaa kubendaneen.
4 Ye dowaken kuu nimakarub korem anam andaniib kumbed bobni yaa
burudande bindaneene anam anam yaa yikaadkeraniib.
5 Kedi, God kuu mimo, yenayiibban. Kwane, God dore nimakarub dore
wedyiri dobiri ye karub kuu mimo, karub Yesu Keresu, yembedmo.
6 Ye kuu yeka yemeren nimakarub korem biddi dowad kondoon. Kukuu
yi akmi yeman, aron anam ari keroona bindi ye kiwaan ongmoon.
7 Kuye dowadbed Yesu ye weng kidangkambon ari dakmi ye demeyiib
apaso demeyiib Yuudanban yaa anam andi anam ye kedmengkandi ye
demeyiib kine kawoon. Weng kee iranmi ye weng dakmokban, anam
dakmaan.
8 Ne dowaken kuu karub korem dingki kankoone kurikuri kerimaib kuu
noriniibban wengbiriyiibban inamen karadmo yaambed kwamimamime.

Nima Yi Dobiri Kerekmen

9 Nangkon ne dowaken kuu nima kuu karub ye inamen monmari ye
ebkadbed inwaraib, ebkad amunmo inwarime. Kurikuri wini dowad,
kerengkandime andi ye inamen darewoobbed inwaraib.
10 Yimin kuu nima kane kanembed nub kuu God yaningko kankoonimaub
andaniib kuu amun amun kamime.
11 Korok korokbed kedmengkandibka yi dabderem aombed nima kuu
iwari kan kubune yirimbed kere kaadkeraniib kuu yimin.
12 Nembed yedmaan kuu nimambed karub yaa kedmengkandaniib o ko-
rok keraniib kuu amob andaan. Nima kuu kurikuri aron ari iwari dobirime,
13 amborom kuu Adam yedin ongmekored Iv kuu ongmoon kowe.
14 Kwane, Adam yaa kuu bironindo, Iv kuu birondoonkob ambarakmeen.
15 Kwamunekob, nima kuu dana wanabimaib kuu dabab kandimaib kum-
ban, yi kuu wabkadiibban kumbed yi anam andiyiib mimyob dowakeniib
karadmo dobiriyiib awine dobaraniib kuu Godbed bobni yaa burudande
bindaneen.

3

Kuristendan Ooni Ye Korok Korok Yi Dobiri

1 Nembed weng kee yedmandamaan kuu anam kai kii. Karub kanembed
kuristendan ooni ye korok keri ye inamen darewoowiib meenoka kuu amun
kii, amborom kuu deme kee manimanandeb kowe.
2 Kwani kowe, anam kuu kuristendan ooni ye korok kuu ambarak-
moon ande kadwonimokban ye karub kwanembed kerok. Ye kuu wonong
mimoyiib, kirod norin wandiyiibbaniib yemeren ongme kangkadme do-
biriyiib ye karub. Ye kuu inamen amun awinaane ye yaa karub yenambed

amun andenimaib ye karub. Ye kuu angkodmenandi ye dowakeniiwa angkon ye kedmengkandimaan kuu yena kirod kaadkerimaib ye karub.
3 Ye kuu ok arewa anembiri awaanban, angkon nangbi awaanban. Kwane, ye kuu nangkem yewenub ye karub, angkon od yaa meeni darewoob ye karubban.
4 Ye kuu ye nimadana korobe ooni ye karub, angkon ye dana meed yaa kedmengkandeene ye weng yaamo wengambere awine kamimaib ye karub.
5 Kedi, ye kuu ye nimadana korobe oonokban keraneen kuu kuristendan kuu korobe oonaneen dee? Yiminban!
6 Ye kuu kibirebyamo kuristen keroonbedban, amborom kuu korok keraan andekore kerengkan ye inamen darewoob keraneen, Seten ye dabab areb kwane keraneen.
7 Ye kuu kuristenbandanbed karub amun andimaib ye karub. Kwamune kowe, ye aningko kuu kankubunaibban kerene Seten ye birandi yaa kombaraanban.

Kuristen Awande Keendombiri Ye Korok Korok Yi Dobiri

8 Kuristendan awande keendombiri ye karub ye kangkon nimakarubbed karub amun andimaib ye karub, kobkowiibban ye karub, ok arewa anembiri ye karubban, birande od bi ye karubban.
9 Yi kuu minikmanakiibban kumbed anam andi korokboon ye weng yobdoodmo awinime.
10 Kwani kowe, ibduruk kuu yi komboon darobendekoriwa yimin keroka, kuristendan awande keendombiridan yi deme kwane awinime.
11 Kwamune areb kumbed nima kangkon nimakarubbed nima amun andimaib ye nima, wungkandi dandi ye nimamban, kirod norin wandi ye nimamban, anammo dakme ambangki ye nima kui.
12 Kuristendan awande keendombiri ye karub kuu wonong mimo ye karub. Ye kuu ye dana meediib ye ambibdaniib amunmo ooni ye karub kumbed deme kee konime.
13 Kane kane deme kee korobe ambangkaniib kuu aningko amun yeman kandenib Yesu Keresu yaa yi anam andi arudkonomo keraniib.

Kedmengkandi Anam Anam Kuu Godbed Korokboon

14 Ne dowaken kuu eb yaa aron doboobban arimbed mananiin, kumban kwamune kame andi ye weng kuu eb yaa wongke keebdaan, amborom kuu
15 barang maambed kebenewaneena kirod manainban keraneen kuu, God ye karuwa nimaya yi dobiri komarewa kuu ebkaadkerundaneeb. Yi kuu wad doreen ye God yaa nedbe kurikuri kamidan, yi kuu dodkono aromkonombed ambib aromne dobirimaun kwane areb kuu anam anam naawon awine kankoonimaibdan kii.
16 Weng dakmandamaan kee aadidmindeban ye weng kii, God ye dowaken yaambed dobiri korokboon kuu barang miin darewoob kai.
Ye kuu karub anam kere monoon.
Monoone, Kingkin Karadmombed ye kuu yorokmoman kii ande korokboon.
Korokboone, engyus kuu wedmeniwen.
Wedmiiwe, ambibkin maa maa yaa ye weng daandiwen.
Daandiiwe, okad yiridan anam andiwen.
Anam andiiwe, nambiri ari nen daanoon.

4

Awad Yi Yoman Winiwendan Yi Kedmengkandi

1 Kwane, Kingkin Karadmombed dian yedmoon kuu, kibik aron yeenbon
kere weneen aom kuu, nimakarub yena kuu anam andi yaa koronde dudan-
abi ye awad yi yoman wenenib awad arewa yi kedmengkandi yaa awinaniib
kii.
2 Yi kedmengkandi kuu dudanabi aadidmi ye karuwa nimayambed ben
wenebe derendaraniib. Yi kuu inamen arewa o amun wengyundindeban-
dan.
3 Yi kuu nima awadmi kuu amob ande kebenenib animan yena anaib
andimaib. Kumban Godbed animan korem ongmenaboon kuu anam ande
anam anam kaadkeriwendanbed benib eso ande ani dowad kui.
4 Kedi, kumkam korem Godbed ongmenaboon kuu amunmo kii. Komo
komo Godbed bangkandaneena baniib kuu God yaa eso andiyiibbed baniib
kuu yimin,
5 amborom kuu God yeka ye weng kundukbed yedmooniib yi kurikuriyi-
ibbed kumkam kuu yuburare karadmo keroon kowe.

Kurikuri Korok Korok Yi Dobiri

6 Kwane, kedmengkandi kee kuristen angkodmia yaa dakmimamaneeb
kuu Yesu Keresu ye deme karub amun keraneeb, amborom kuu eb kuu
anam andi ye wengiib kedmengkandi yorokmoyiib yi yoman weneneb eb
kuristen inamen kainewen kowe.
7 Kwane, God ye inameniibban ye mooyiib idiibban ye mooyiib kuyaa
awinaab, wangdandunde. Kwani kowe, ebka ebmeren God ye dowaken
yaambed dobiri dowad kedmengkande.
8 Kedi, id aromkono keri ye deme kuu amun kumban, ebka ebmeren
God ye dowaken yaambed dobiri keembed kuyaa kuu burudande barang
darewoob yeman keroon kii. Kukuu meeni korem ye awandi yeman, okad
yiri dobiriyiib Ewen ari dobiriyiib yaa kuu.

9 Weng kee anam, wengambere korem awini yeman.

10 Nub kuu anam kwananeen anduwen kuu, wad doreen ye Godbed
nimakarub korem yi dowad bobni yaa burudande bindi ye kiwaan ongmene
ye yaa anam andiwendan kuu bindoon. Kowe, kuye dowadbed arewa
menebimaan yaa kuu ninabe deme yobdoodiib awinimaub.

11 Weng kee dakmaan kee kwamune kedmengkandeneb kwanime ande.

12 Eb kuu kewedman areb weeb yemoon dobirindo kumban, korondaawa
karub yenambed eb kuu kewedmanmo yiminban andebdaib. Kwane, anam
andiwendan yaa kuu eb weng dakmiyiib eb dobiri kerekmeniib eb mimyob
dowaken keendiyiib eb anam andiyiib eb niindem aom karadmo dobiriyiib
yaambed inamen amun korokbendimame.

13 Eb kuu kidangkambonbed God Ye Weng Karadmo kimingkaneb God
Ye Weng Karadmo ambobande wengambirime andeneb kedmengkande
ningmone kuyaamo doberemberebka, ne kuu mana.

14 God ye deme ambangki ye aromkono kabdoon kuu, eb dowad karub
maambed profesi weng wengambere dakmoon yaambed kurikuri aamkono
aamkonombed eb ari dingki nongkobe kurikuri keriwen yaron arimbed
kabdoon kuu korondaab, kwane awinembere.
15 Eb yaa kwane kame andi ye weng kabdaan kee kuyaamo doberebko
nimakarub korem kuu eb anam andi darewoob keri kuu wedmime.
16 Ebka eb dobiriyiib eb kedmengkandiyiib kuu korobe kaadkere darobe
dobere. Kwane doberembere, amborom kuu kwamunaneeb kuu ebbed-
momban ewiib ebbed kedmengkandeewe wengaibdaniib kuu bindaneen
kowe.

5

Kuristendan Yaa Dakme Ongkandi Ye Kiwaan

1 Aamkono aamkono yaa kenambun weng yobdood daandaab, eb ambe
yaa ongkane daanimaab areb kwane dakme. Kwane, keweddan yaa kuu eb
ambanga yaa daandimaab areb kwane dakme.
2 Kwane, nima aamkono yaa kuu eb ena yaa daandimaab areb kwane
dakme. Kwane, nima koyu yaa kuu eb oniya yaa daandimaab areb kwane
dakme, meeni karadmombed dakme.

Nima Irib Yaa Awandi Ye Kiwaan

3 Nima irib yi karubkimiibbandan kuu kuristendanbed korobe oone keen-
dombirime.
4 Kumban wonong irib kuu dana meediib o awoyayiib keruka, yi kuu
God ye dowaken yaambed yidin yu oone keendombirime. Kwananiib
kuu yumbed komo yi awandeen kuu neman inande awandimamime.
Kwananiib kuu Godbed yi yaa kubendaneen kii.
5 Wonong irib yumbirimo oonidaniibban kuu Godbed anam awawaneen
ande meenekoru amnoomiib awingyawiib kurikuri kere awawok ande
kaamobimaun.
6 Kumban wonong irib yena kuu yi kad ye inamen yaamo ambangkimaib
kowe, wad doriib kumban yi kingkin kuu bobnemoon areb keroon.
7 Kwamime ye weng dakmandamaan kee yi yaa kangkon konde. Konde-
bko wengambere awinibka, yenambed irib yaa ambarakmeen andendaib-
ban keraniib.
8 Kane kanembed ye karubkim awandokban keraniib kuu arewa, kumban
yi ambe ena awoya oniya ambanga damana awandokban keraniib kuu
kuyaa burudande miin arewa kai kii! Kukuu yi anam andi aadikmiwen, yi
inamen kuu anam andindodan arebban, inamen miin arewa kii.
9 Nima irib awandi dowad yi aningko wongkaneeb ye nima kukei. Yu kuu
weeb 60yiibbed ari dobureen kii. Yu angkon yu karub wad doboroon yaron
yaa domonenekoru karub maa yoom dobirindo ye wonong,
10 yu amun amun kami yikaadkeriwen ye wonong, yu dana ongme
kedmengkandeen ye wonong, angkodmenandi ye dowakeniib ye wonong,
yon ogi deme areb yukareb kankubune God ye karadmodan awandi ye
wonong, dabab menebimaandan yaa awandi ye wonong, deme amun maa
maa ambangkimaun ye wonong kui.
11 Kwane, kiomnindo ye nima irib kuu yi aningko wongkaab, amborom
kuu karub awani ye inamen kuu darewoob kerenib, Yesu Keresu ye deme
korondaniib kowe.
12 Kwamune kowe, yika yimeren dabab kanmananiib, amborom kuu Yesu
Keresu yaa amob ongmiwen kuu domokbaniib kowe.
13 Yi kangkon ogood yarebenib wungkandi dandi ye nima kerenib
wingkanambengkan ye nima kerenib weng arewa dakmenabinban ye weng
dakmaniib.
14 Kwamunekob, ne dowaken kuu kiomnindo ye nima irib kuu karub awa-
nenib, dana wanabenib, ambiwoom deme oonenib, amun amun kamime.
Kwananiib kuu God ye bonmanbed yi dowad nima arewa andundaanban
keraneen.
15 Yi kuu karub awadmime andid, amborom kuu kibikee anam kuu nima
irib yena kuu koronde Seten ye yoman winiwen kowe.
16 Kwane, anam andeen ye wonong kuu yu karubkim aom kuu wonong
iriwiib keroka yumbed awanduk, wonong irib yu awandi dowad kuris-
tendan yi dingki ari kowaun. Kwamunanuun kuu amun, amborom kuu

kuristendanbed karubkimiibban ye nima iribmo awandaniib kuu yimin keraneen kowe.

Kurikuri Korok Korok

17 Kurikuri korok korokbed kuristendan yaa ongme oonendimaib kuu deme amunmo awinimaib kowe, yiib korok keriwen ye dowadiib ooni deme amunmo ambangkimaib ye dowadiib aningko darewoob arimbed kondime. Ne meeni darewoob kuu Yesu ye weng amun ambobandenib wengambirime andimaibdan yoom kedmengkandidan yoom yi dowad weng kee dakme wongkaan.

18 Kwamune wongkaan amborom kuu, God Ye Weng Karadmo yaambed wongkoon kuu “Buromakaumbed wiit norok danabi dowad animari dodkanmo dewenebuun kuu wiit be anandamuka kebenendaib.” andoon. Angkon maa wongkoon kuu “Karub deme awinoon kuu kakmaniib kandod yimin.” andoon.

19 Karub mimombed mene kurikuri korok yaa ambarakmoon kii andoka wengamberenaib. Kumban karub ayoob o ayoobmimbed mene anam ambarakmoon kii andibka wengambirime.

20 Korok kanembed anam ambarakmoka kuristendan yi kidangkambed kebenenibko korondok. Kwananiib kumbed yena kangkon kwamunaub ande meene kaadkeraniib.

21 God yoom Yesu Keresu yoom Godbed kingkoon ye engyus yoom yi arinambo arimbed nembed eb yaa amob kee yedme kowaan kuu, weng ke kabdaan kee nimakarub korem yi dowad ongme awinembere, yena yaa manmo keri ye inamen ambangkaab.

22 Kane kanembed korok kerandamiib kwari kirod dingki kowe kurikuri keraab. Kirod dingki kowe kurikuri keraneeb kuu yi ambarakmi kuyaa daboknemoon areb keraneeb. Karadmo ye kiwaan kuyaambed dobere.

23 Eb kuu ot korere kandimaab kowe, ot aromnok andi dowad okmo kuu koronde ok wain embengmoyiib bune animame.

24 Nimakarub yena yi ambarakmi kuu dian keraane, wengyundi yaron kerindombed nimakarub korem kuu yi ambarakmi ye weng wengambere yikaadkerimaib. Kumban nimakarub yena yi ambarakmi kuu biknoon kowe, wengyundi yaron arimo korem wengambere yikaadkeraniib.

25 Kwamune areb, amun amun kami kuu dian keraane wedmimaib. Kwane, amun amun kami yena kuu dianban kumban biknindeban dian keraneen.

6

Dabderem Yiri Dobere No Deme Awinembiridan

1 Yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridan anam andiwen korem kuu yi mimim yi kangkodan yi weng wengamberenib yi aningko kuu darewoob arimbed kondime. Kwamunaniib kumbed God yaningko monmaraibban kerenib, nub kedmengkandi yaa kuu arewa andaibban keraniib.

2 Kumban, yi kangkodan kuu kuristen keroka, yi kuu kamune meendobaib, “Ye kuu ne kuristen angkodmi kowe, ye weng wengambereni ye aningko kuu darewoob arimbed konainban.” andaib. Kumban kwane kamime ye weng kee andaan kuu yi deme kuu amun yemanmo awinime. Kangkoman kuristenban ye deme awini arebban awinime, burudande miin amun awinime, amborom kuu kangkoman kuu kuristenman, yi angkodmi kowe. Weng kee yi yaa kedmengkande kwane kamime ande.

Dudanabi Ye Kedmengkandi

3 Karub kanembed dudanabi ye kedmengkandi derendarene kanyarenib
nub Yariman Yesu Keresu ye weng yorokmoyiib God ye dowaken yaambed
dobiri ye kedmengkandiyiib ibmo kerokban keroka,
4 yi kuu kerengkandan kerenib inamen ma id kandindeban keriwen. Yi
dowaken kuu ogood weng wengberenabi kowe, yi inamen kuu yorokmom-
ban keriwen. Kwani kowe, kuye inamen yaambed kuu wungkandiyiib
nangmiyiib damangkandi ye wengiib anamban ogood inamen keendiyiib
5 wowe korare aye korare ye wengiib menebimaan. Yi inamen kuu korem
miin arewa keroone anam anam kuu yi yaa korem boona dowan keroon.
Yimbed meenimaib kuu God ye dowaken yaambed dobiri kuu od bi ye
kiwaan manok andimaib kii.

Inamen Amuniib Inamen Arewayiib

6 Kumban Godbed komo bangkandoon yaa kuu yimin ande eso andiyiib
God ye dowaken yaambed dobiri kuu amun kerundi yemoon bi yeman.
7 Kedi, nub wooneen kuu yiribmaniib ma kanminindo. Kwani kowe,
bobnanuub kangkon yiribmaniib ma kanwanaubban.
8 Kumban, animaniib ebkadiib dobaranuub kuu yimin, God yaa eso andi
yeman.
9 Kwane, kane kanembed yiribman yemoon benamberem ande meeni-
maib kuu ambarakmaniib dee andi ye komboon yi yaa mananeene, ina-
meniibban ye dowakeniib arud ye barang yaa dowaken keeniyiib baniib
kumbed yi monmaraneen.
10 Kuu kwamune kui, od bi ye dowaken kuu inamen arewa maa maa
yemoon ye ambokab. Nimakarub yena kuu od bi ye dowaken darewoob
keriwen kowe, anam andi ye kiwaan yaa korondenib dabab yemoon biwen,
yimeren maradbed kaaremoon areb keriwen.

Komarewa Dobiri Andi Ye Weng Ongkandoon

11 Kwani kowe, God ye karub, eb kuu arewa korem keyaa kee kombiri
wene. Kumban yorokmo dobiriyiib God ye dowaken yaambed dobiriyiib
anam andiyiib mimyob dowaken keendiyiib erekmab kangdommo do-
biriyiib nangkem dobiriyiib keyaambed awine dobere.
12 Eb anam andi yaambed arewa menebaneen yaa kuu amunmo do-
biriyiib ninanabe burudande. Ebbed nimakarub yemoon yi kidangkambed
Yesu yaa anam andaan kii andi ye weng yedmewen kuu Godbed wadkeri
aron korem ye dowad kinebdoon. Kwani kowe, wadkeri aron korem yeman
kee awine dobere.
13 Wad doriibdan korem yaa wadkeri kondoon ye God yoom, Pontius
Pailet ye arinambo arimbed ne kuu Godbed kinoonman ye weng ande yed-
moon ye karub Yesu Keresu yoom, yi ayoob yi arinambo arimbed nembed
eb yaa amob kee yedme kowaan kuu,
14 weng kee kabdaan kee korondaab awine kande. Kwane arewayiib ande
dedmoniyiibban kumbed awine doberebko wene nub Yariman Yesu Keresu
angkane mananeen yaron kerok.
15 Kuyaron kuu Godbed ye dowaken yaamo aron kinoon yaambed kwana-
neen.

Ye kuu amun kerundi meneboon ye God, yembedmo kuu Korok, ye kuu
king korem yi King, yariman korem yi Yariman.
16 Yembedmo kuu bobnindeban ye God, dia winindeban ye nambiri aom
doreen ye God, ye kuu karub maa kurin ma wedmenindo ye God, ma
wedmenindeban ye God. Ye yaa aningko ambab ariyiib aromkonoyiib aron
korem korem kerok. Anam kwanok.

17 Yiribman yemoondan okad kiri doriib yaa kwanime ye weng kee
daande. Kerengkan kamaib, angkon komarewa keraneen ye dowad nub
yiribmanbed nubka awandaneen ande meenaib, amborom kuu yiribman
dowan keraneen keri yaron kuu yikaadban kowe. Kwani kowe, Godbed nub
awandaneen andi ye meenimbed kowime, amborom kuu yembed nub kube
dobiri ye dowad kumkam yiminmo bangkandimaan.
18 Yi yaa amun amun kamime ye weng daande. Amun amun kami yemoon
kamime, yi yiribman kuu kirim kamaib, nimakarub yena yaayiib numbere
awandi dowad nekwime.
19 Kekamune kamaniib kumbed Godbed dowan kerindeban ye kakman
Ewen aom nongkobaneene wadkeri anam kandaniib.

Yeenbon Andedme Kebeni Weng

20 O Timoti, komo komo bangkabdekore ongme oone andoon kuu are-
wambed monmaraan ande amukne. Inameniibban ye wengiib God yaa
bon kami ye weng yenambed weng anam dudanabe dakmiweniib yaa kuu
manakeende.
21 Nimakarub yenambed dudi weng kee awinekoriwa anam andi ye
kiwaan yaa koronde winiwen.
Kabamoon keendi ye mimyob dowaken kuu yiib yaa kerok.

2 Timoti
Kerek Ayoob Poolbed Timoti Yaa Wongkoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Poolbed ibduruk Timoti yaa wongkoonbed ari kuu Rom koronde weng amun dakmen yareboone, ika awinenekorib nen Rom aombed wii darewoob aom kaaniwen. Kwane, ye ayiiwe bobni kuu dungkunmo keroon kuu yekaadkeroon, angkon ye awanenidan yena wenebiwen kowe, kerek kee wongkoon. Ye dowaken kuu neyiib yaa kirod mene ande wongkoon. Kwane, durud konde yenbandi yemoon kuu anam andiwendan yaa meneboon kowe, kangdommo dobere andi ye weng yenayiib wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 66 o 67 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Ye Weng Ibduruk (1:1-2)
2. God Ye Deme Yaa Korondiyiibban Awinembere Andi Inamen Kowoon (1:3-14)
3. Pool Ye Dobiri Kerekmen Daanoon (1:15-18)
4. Timoti Yaa Ambobani Ye Weng Kowoon (sapta 2)
5. Aronki Yeenbon Kerewini Kerekmen Daanoon (sapta 3)
6. Ongkandi Weng Yeenbon (4:1-18)
7. Yeenbon Kubendi Weng (4:19-22)

1 Ne kuu Pool, Yesu Keresumbed God ye dowaken yaambed kinoona ye apaso keraan. Yesu Keresu yaa anam andiwendan wadkeri kandaniib ye weng kunduk dakmi dowad ne kinoon.

2 Timoti, eb kuu ne mimyob dowaken keebdi ye dana, eb yaa wongkani keebdaan.

Eb yaa kabamoon keebdi ye mimyob dowakeniib mimyob keebde kakman are nonondandiyiib yewenubmo dobiriyiib kuu Ambe God yoom nub Yariman Yesu Keresu yoom yaambed bangkabdime.

Anam Andi Yaa Korondiyiibban Doberembere

3 Ne kuu eb dowad aronkiyiib amnoomiib kurikuri kamembirimain kuu God yaa eso andimain. Ne kuu ambarakmiyiibban ye inameniib ye deme awinaan, nawoyambed awinmo miniwen areb awinaan kumbed eb dowad kurikuri kerimain.

4 Domobde wanaane ne dowad ameng kamewen kuu ika meeneni wedmebda andi ye dowaken darewoob keraan. Wedmebdaniin kuu kubi darewoob keraniin.

5 Kedi, eb anam andi yorokmo awinimaab yaa ika meenaan. Kuye anam andi kuu eb awo Loisbed ibduruk ibmo anam anduune, kwane ari eb ena Eunis ibmo anam anduune, kwane ari eb kwangkon anam andewen kuu wedme nekaadkeraan kii.

6 Kekee kwamunekob ne monkone daabdiin, ne dingki eb ari koweni God yaa kurikuri kamaane yembed ye deme ye aromkono komo kabdoon kuu, kuyaambed kwane awine ambangkebko inamen kee darewoob kerok andid. Kukuu amot embeng yaa wuruwaawa dene amot yumbu darewoob kerimaan areb kerok.

7 Amborom kuu God kuu yiiwa nuwa yaa unimaan ye kingkin kondindo, aromkonoyiib mimyob dowaken keendiyiib kangkadmiyiib ye kingkin kondoon.

8 Kowe, nub Yariman komo kamoon ye weng dakmiyiiwa ne ye dowad wii
aom doriiniiwa yaa karak bobnaab. Kwane, eb kuu ne daboknebko Godbed
komo aromkono kondoon kuyaambed Yesu ye weng amun ye dowadbed
dabab kuu kandem.
9 Godbed nub kuu bobni yaa burudande bindene karadmo dobirime ande
baandoon. Kwamoon kuu nub komo kamuwen kumbedban, yeka ye ina-
men nekwooniib ye kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib kumbed
kii. Kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kee Godbed okada ambida ma
andowe ongmindo yaron yirimbed Yesu Keresu yaambed nub yaa kondoon,
10 kumban nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub Yesu Keresu angkane
monoon yaambed kibikee kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kee
dianmo keroon. Ye kuu bobni yaromkono monmarekore, ye weng amun
yaambed wadkeri anamiib bobnindeban ye dobiriyiib ben dian keroon.
11 Kwane, ne kuu weng amun keye dowadbed kankowoon, kidangkam-
bonbed daande kwanime andi ye demeyiib apaso demeyiib kedmengkandi
ye demeyiib kui.
12 Kwamune kamaan kumbed dabab kee kandaan. Kumban ne kuu kuyaa
karak bobnainban, amborom kuu kane yaa anam andaan kuu nekaad-
kereni, nembed komo komo ye dingki ari kowaan kuu yembed yiminmo oo-
naneen kwane wene nub benwananeen yaron keranuun kuu kangdommo
meenaan.
13 Komo weng ne yaambed wengamberewen kuu, kuye kerekmen
yaambed kedmengkandi ye kiwaan yorokmo kuu Yesu Keresu yaa anam
andiyiib ye mimyob dowakeniib yaambed awine oone.
14 Inamen amun bangkabdoon ebbed oone andi dowad kuu korobe oone.
Kingkin Karadmo nub niindem aom doreen ye awabdi kumbed kwane
korobe oone.
15 Eb ebkaad, ambibkin Esia ye kuristen angkodmia korem kuu ne yaa
angkurom korokbewiwen kowe minindo, Faigelus yoom Eemogenes yoom
yiyiib kwamune korem.
16 Kumban, Yarimanbed Onesiforus yoom yambiwoom doriibdan yoom
yaa mimyob keendok, amborom kuu ye kuu awawimaane kubimaine ne wii
aom seiniib boroniwen dibiin kuyaa karak bobnindo.
17 Kwane, ye kuu Rom angka monoon kuu ne yaa meeni darewoob keroon
kumbed onmenmo yarone mene ne wedmewoon.
18 Kowe, Yarimanbed nub benwananeen yaron arimbed ye yaa mimyob
keenok. Efesus aom dobaraan kuu yembed kiwaan yemoon yaambed
awawimaan kuu anam ebkaadaa.

2

Yesu Yaromkonombed Aromne

1 Kowe, ne dana, eb kuu Yesu Keresu ye kabamoon kondoon ye mimyob
dowaken ibnoka kangdommo kere.
2 Kwane, weng maa maa kuu karub yemoon yi kerebiri arimbed nem-
bed dakmaan wengamberewen kuu, korondiyiibban dobere yiminmo ked-
mengkandimaibdan yaa kondeneb oone kedmengkandime ande.
3 Eb kuu Yesu Keresu ye ana nangmi ye karub amun, kowe ana nangmidan
amun areb kuu dabab dabab ku menebeen kuu ibmo ewiib nuwiib kang-
dommo doberemberem.
4 Karub kanembed aami aom doreen kuu yaro dore bunangka ye inamen
ambangkaanban, ye dowaken kuu ye korok kubok dowad ye weng awini.

5 Ibmo kwamune areb kuu, karub kanembed bora ayi ye karub o
kabaanmo wini ye karub keroon kuu iningkuk ye amowamob awinaanban
kuu trofi kandaanban.
6 Ma, mongkob deme darewoob awini ye karub kuu yongbon kab aru-
moone kaine amnoon kuu yedin wande kan dangkoro anodned yimin.
7 Komo weng ke dakmiin kee meenmenabe, amborom kuu Yarimanbed
keye inamen korem kee kedmengkabdaneena kaadkeraneeb kowe.
8 Bobnoon yirimbed nen daanoonman, King Dewid ye awo aman ari ye
karub Yesu Keresu kui, ye weng amun nembed daandimain kuyaambed ye
yaa ika meenme.
9 Ye weng amun ye dowad kuu durud yewed ye dabab kandaan. Kedi,
ne kuu seinbed yerengkiwen, amob domokbidan areb kii. Kumban God ye
weng kuu yerengkindo.
10 Kwana kowe, Godbed kinoondan yi dowad ne kuu dabab korem mene-
boon yaa kuu kangdommo doberembirimain. Kwanimain amborom kuu yi
kangkon Godbed bindi yeman Yesu Keresu yaambed monoon kuu, dowan
keraanban ye nambiriyiib kandime andid.
11 Weng kee anammo kei,
Nub kuu ye yoombed bobnanuub kuu, angkon kwamune ye yoom wad
dobaranuub.
12 Nub kuu dabab menebaneen yaa kangdommo doberembaranuub kuu,
angkon kwamune korok kere ye yoom oone dibaranuub.
Nub kuu ye yaa nubkaadban andanuub kuu, ye kwangkon neman nub yaa
nekaadban andaneen.
13 Nub kuu ye yaa weng ongmuwen korondanuub kuu, ye weng ongmoon
kuu awinaneen, amborom kuu yeka ye weng aadidmindeban kowe.

Godbed Yimin Andoon Ye Deme Karub

14 Kowe, weng ke dakmaan kee anam andiwendan yaa monkone daandi-
mame. God ye murubia arimbed ogood weng wengberenabi kuu korondime
ande ongkande. Kuye wengberenabi kuu idiibban, angkon no kwamune
wengaibdan kuu wengberenabi kembed monmaraneen kii.
15 Godbed yimin andoon ye deme karub andok ande erekmab mekmeed
kereneb ye kiringkono ari dobere. Kwamune ye deme karub kuu karak
bobnimokban kere anam anam ye weng kuu yorokmo kedmengkandimaan.
16 Okad yiri ye weng dakmenabi yaa wangdandune, amborom kuu kwa-
mune dakmenabidan kuu Godiibban ye inameniib darewoob kerimaib.
17 Yi kedmengkandi kuu yom deende woobkimaan ye bob areb derendara-
neen. Yi kuyaom kuu Aimenaeyus yoom Filetus yoom kii.
18 Yi kuu kwamune kedmengkandi anam yaa koronde ambab wande
winiwen. Yimbed kedmengkandiib kuu Yesu ika menekore anam andiwen-
dan dukniwen yirimbed ben daanoon kowe, nub kuu kiwaaniibban andiib.
Keye dudi weng kembed yena yi anam andi kuu ben monmariwen.
19 Kumban komo komo Godbed kamkonomo ongme kowoon kuu kwa-
munemo kwane angkimbirimaan. Ke ongme kowoon kee dongka bot
areb, kwari wongkoon kuu “Yariman kuu ye karuwa nimaya kuu yekaad.”
andoon. Angkon weng maa kwari wongkoon kuu “Kane kanembed ‘Yesu
kuu nub Yariman’ andimaibdan korem kuu arewa kami yaa korondaniib
kumbed yimin.” andoon.
20 Kuruweng kee, ambib kwaab kuye niindem aom kuu wuune ani ye
yiribman maa maa yemoon, goldiib silvaayiibbed ongmiwen ye yiribman-
momban, yena kuu ayiib okadiibbed ongmiwen ye yiribman dangeen.

Goldiib silvaayiibbed ongmiwen ye yiribman kuu deme karadmo yeman, ayiib okadiibbed ongmiwen ye yiribman kuu deme arewa yeman.
21 Kwamune kuu, karub maa kuu deme arewa yaa yeka kangkadme araneen kuu, ye kuu goldiib silvaayiibbed ongmiwen ye yiribman areb, deme karadmo awini ye karub, Yarimanbed ye deme bangkani ye karub, nekwe deme amun maa maa yiminmo awini ye karub kui.
22 Kumban, kewed o koyu yaambed id ye dowaken arewa kuyaa kuu angkurom korokbene kombiri wene. Kuned, niindem aom karadmo keriwen yaambed Yariman yaa baandimaibdan kuu ebbed dabokneneb, kami yorokmoyiib anam andiyiib mimyob dowaken keendiyiib yewenubmo dobiriyiib kuye inamen darewoob kere.
23 Inameniibban nonoon ye wengberenabi yaa kuu wangdandune, ma awine kandaab, amborom kuu eb ebkaad, wengberenabi kee nangmuub nangma kami yeman kowe.
24 Kwane, Yariman ye deme karub kuu nangmuub nangma kami ye karubban kowe, nimakarub korem yaa amun amun kamene kedmengkandi yimin kere. Yena yaa wungkandaab.
25 Kane kanembed eb yaa manmo keriwen kuu ebbed yi yaa nangkembed kedmengkande. Kwamebka Godbed yi inamen aombed amonombendoko, anam anam yaa kaadkeribko,
26 yi inamen nandoko, awad arewambed ye dowaken yaambed kwamime ande dedmoni ye dowad ben ye kuukdem aom kamboroon yiri kuu yaro dore angkanime.

3

Yeenbon Aron Arimbed Yemoon Kuu God Yaa Korondaniib

1 Kwamune kekei meenme. Aron yimin wande wananuun ari kuu yeka dobiri miin arewa menebaneen.
2 Nimakarub kuu yika yimeren yaa kerengkan kerenib, yi inamen kumundin kuu kande odbed kan kiringkono kowenib, nubbedmo yimin ande kamenib, yi id benkoobenib, yi weng arewambed karub yena kankubunenib, yi ambe ena yi weng wengambirimokban kerenib, ee eso amun andimokban kerenib, inamen karadmoyiibban kerenib,
3 mimyob dowaken ma keendimokban kerenib, ambarakmi yaa mimyob kowe nonondandimokban kerenib, yena yi aningko monmarenib, yimeren kangkadmiyiibban kerenib, yeremboromdan kerenib, amun amun yaa dowakeniibban kerenib,
4 ambodangenib, meeninban kumbed ogoodmo kamenib, nubka inamen amunmo andenib, God ye dowaken yaamban id ye dowaken yaamo dowaken darewoob keraniib kui.
5 Yi kuu God ye dowaken yaambed dobiri areb dobaraniib kumban ye aromkono kandaibban kerenib, kuu anamban andaniib kii. Eb kuu yi yaa ma dabokne wanaab.
6 Kwane, yi kuu wenenib nima yi inamen aromkonoyiibbandan yi ambib ambib yemyeb aomne nima yi korok kerimaib. Nima kee, yi kuu ambarakmi yemoonbed dabab waroone inamen arewa maa maa yemoon yi yaa dedmonendene kwane keane kamime ande kamimaane,
7 yi yaa kuu kedmengkandembirimaan kumban anam anam ye inamen ma kandindo. Keye nima kee arewamo kamiibdan kee yi yoman winimaib.
8 Yanes yoom Yambres yoombed Moses yaa manmo keriwen areb kuu, arewamo kamiibdan kee anam anam yaa manmo keriwen. Yi kuu inamen unitabmo, anam andi ye dowad kuu yi kuu wunekaroon.

9 Kumban, yi kwamune ambangkanmo ambab wanaibban, amborom kuu
Yanes yoom Yambres yoom areb, kwamune yi inamen arewa kuu dianmo
keraneene nimakarub korem wedmaniib kowe.

Ongkani Weng Timoti Yaa

10 Kumban, eb kuu ne kedmengkandiyiib ne dobiri ye kiwaaniib komo
dowad kwane ambangkimainiib anam andiyiib yodbirimban iwarimbed
dobiriyiib mimyob dowakeniib kangdommo doberembiriyiib
11 nenbandimaiwiib durud yewed kandaaniib kuye yoman wenewen.
Komarewa nenbandiwen taun Antiokiiwa Aikoniumiiwa Laistarayiiwa
kuyaom kuu ebkaadaa. Kuned dabab meneboon korem yaa kuu Yari-
manbed ne nen kukboroon.
12 Anam kuu kane kanembed Yesu Keresu ye dowad God ye dowaken
yaambed dobarandamiib kuu, yenambed yenbande durud yewed kon-
daniib.
13 Kwane, arewa kamidan yoom aadikmidan yoom kuu arewa yiri we-
nenib, yena yaa birandaniiwe neman birandaniib kii.
14 Kumban, eb kuu komo kedmengkandi kuu beweniib komombed eb
mimyob wowebdoonkob kaadkereweniib kuu kwane awine doberem-
bere, amborom kuu kane kanembed eb yaa kedmengkabdiwenkob kaad-
kerewendan kuu eb ebkaadkereneb,
15 eb kuu dana mana yaambed God Ye Weng Karadmo kaadkerewen. Keye
weng kee, Yesu Keresu yaa anam andi yaambed Godbed bindi dowad meeni
kangdom kondi yeman.
16 God Ye Weng Karadmo korem kuu God yaambed meneboon. Kukuu
kedmengkandi yemaniib, dudi inamen arewa yaa dedmone yedmene
ongkandi yemaniib, inamen unitab yaa ongkande yorokmo keri yemaniib,
yorokmo dobirime ande kedmengkandi yemaniib kui.
17 God ye karub kuu kwane awinaneen kuu, ye deme amun ambangki ye
inamen korem be nekwaneen.

4

1 Kwane, God yoom wad doriibdaniib dukniwendaniib wengyundi ye
karub Yesu Keresu yoom yi kerebiri arimbed angkane mananeen ye wengi-
iwa yembed korok kere ooni ye wengiib yaa meenaan yaambed, kee kwame
ye weng kee eb yaa yedme kowaan kei.
2 Yesu ye weng amun kuu dakme korokbende. Aron amun keraneen o
arewa keraneen korem kuu weng daandi dowad nekwe dobere. Inamen
arewa yaa kuu kedmengkande ben yorokmo ongme. Kami arewa yaa
kuu dedmone yedmende. Inamen o kami amun yaa kuu weng amunbed
ongkande. Korem kee yodbirimban iwarimombed dobiriyiib ongme ked-
mengkandiyiib kwame.
3 Kwanandaan amborom kuu nimakarub yemoon kuu ma arewayiibban
ye kedmengkandi yaa kuu wunekaraniib yaron mananeen kowe. Yi kuu ma-
maa kere yika yi dowaken wengambarande dowaken keriwen ye wengmo
wengambarandamiib kumbed, weng kwamune arebmo ye kedmengkandi
korok korok yemoon kai ben daboknimo kamenib yi weng dakmi yaamo
wengambere dobaraniib.
4 Yi kuu anam anam yaa yi kerendem wayerekne yangmadandenib,
amonombe kan angkara dewene mooweng yaambed wengambere do-
baraniib kii.
5 Kumban, komo komo menebaneen kuu ebkareb ooneneb kangkadme.
Dabab menebaneen kuu emamo kangdommo doberembere. God ye weng

kanyare dakmi ye deme kuu kwane awine. God ye deme awineeb korem kuu ongme awine.
6 Kwanandaan amborom kuu ne wadkeri kuu ok amun God yaa koni dowad ondukne wenemoon keraan kowe, ne God yaa wini ye aron kuu muneen.
7 Ne ana kuu amunmo nangbaan, ne kabaaneni yimin yaa nandaan, ne anam andi kuu ooneni awinaan kii.
8 Kowe kibik kee yorokmo dobiri ye kakman kandi yeman korok ari dereni yeman kuu ne dowad Ewen ari angkeen. Keyeman kuu Yariman, Yorokmo Wengyundi Ye Korok kui, yembed kuye aron arimbed ne kakman dowad kawaneen. Ne yaamomban, kane kanembed ye dangkuro mananeen yaa meeni dowaken darewoob keriwendan yaa kwangkon kwane bangkandaneen.

Ongki Weng Yeenbon

9 Ebkareb aromneneb neyiib yaa kirod areb mene,
10 amborom kuu Demas kuu okad kiri ye dobiri yaa dowakenmo kowekore ne yaa angkurom korokbewe domowe Tesalonaika angka wonoon kowe. Keresens kwangkon koronde Galasia angka wonoone, Taitus kuu Dalmesia angka wonoon.
11 Ne yaa kuu Lukmo doreen. Maakiib yaro nenmene, amborom kuu God ye deme awinaan yaa kuu ye kuu awawi karub amun kowe.
12 Ne yaro Taikaikus nenduni Efesus yaa kowaana wonoon.
13 Kwane, eb kuu yaro menebka, ne yuruk ebkad Troasman Kaapusiib yaa nowaan kuyiib nanmene. Kuyiib ne bedmi buk ku nongkobaan kuyiib benmene, kumban meeni darewoob keraan kuu ne bedmi buk kadbed ongmiwen kumbed benmene andid.
14 Aleksandee awuri ongmenabi ye karub kuu ne yaa dabab darewoob kan keewoon. Kumban komo kamoon ye kakman kuu Yarimanbed konaneen.
15 Eb kangkon kaadkere Aleksandee yaa indob kangbed oone dobere, amborom kuu ye kuu nubbed weng ke dakmuub keyaa kamkonomo yobdood keroon kowe.
16 Ne kangdod weng ibduruk dakmaan yaa kuu karub kanembed mene ne yoman ma dore awawindo, kwane no domowe kirokmone wenebiwen. Kumban yi ambarakmi kuye kakman kuu arok.
17 Kuned kuu Yariman kuu ne yoman nangkurom dorone aromkono kawoone ye weng daandaan. Kowe, ne yaambed God ye weng amun kuu yiminmo dakme korokbendako Yuudanban korem wengambaraniib kerok. Kwane, ne kuu laiyon ye mongkodkono yaambed nenwonoon.
18 Kwane, arewambed nenbandi korem kuu Yarimanbed dorondare awawene ne amunmo kwane nenwene Ewen yembed oonoon aom kowaneen. Ye yaa nambiriyiib kerok, aron korem korem yeman. Anam kwanok.

Kubendi Weng Yeenbon

19 Prisila yoom Akwila yoom Onesiforus yoom ye ambiwoom doriibdan yoom yaa kubendi weng keende.
20 Erastus kuu Korin aom doboroon, minindo. Ma, Trofimus kuu bob anikad wande angkimboroon kowe, Miletus angka domonene manaan.
21 Ebka aromneneb keyaa menebko yuruk aron keruk. Eubulusbed kubebdi weng keebdoon. Kwane, Pudens Linus Klaudia yoom kuristen angkodmia korem yoom kwangkon kubebdi weng keebdiib.
22 Eb kingkin kuu Yarimanbed ibnok. Kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kerubdok.

Taitus
Poolbed Taitus Yaa Kerek Keenoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Pool kuu ibduruk awinenenib kangdod dowad Rom yaa nen winiiwe demboone, ye yoom Taitus yoom Kurit dudbi yaa wene aron dukmenmo weng amun dakmen yarebiwen. Kwane, Poolbed Taitus yaa eb kuu weng amun dakmen yarebe dowan kere ande yedmekore Kurit koronde kambong yena yaa wonoone Taitus kuye deme awinoon. Kwane, amaanbed kerek kee wongkoon. Wongkoon kuu: 1. Kuritdan anam andiwen kuu Kuritdan yi inamen arewa korondime ebbed daande andi ye wengiib, 2. Yesu ye weng amun yaa bon keriwendan yaa kebene andi ye wengiib, 3. Anam andi yaambed dobiri kerekmen ye wengiib kui. Wongkoon ye weeb kuu AD 64 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-4)
2. Ooni Korok Korok Yi Kerekmen Yaa Daanoon (1:5-9)
3. Dudi Kedmengkandidan Yi Kerekmen Yaa Daanoon (1:10-16)
4. Anam Andi Yaambed Dobiri Kerekmen Yaa Daanoon (2:1—3:11)
5. Yeenbon Andedme Kebeni Weng (3:12-15)

1 Ne kuu Pool, God ye deme karub, Yesu Keresu ye apaso kui. Ne kuu Godbed kinoondan yi anam andi ye dowadiib anam anam yaa kaadkere awinenib God ye kiwaan ari dobirime andi ye dowadiib Yesu ye weng kanwene dakmimain.
2 Anam andi keyiib kaadkeri keyiib kuye ambokab kuu wadkeri aron korem korem kande doberembaranuub ande meedmi kui. Wadkeri keye dowad kuu ma dudimokban ye Godbed aron maa ma andowindo kuyaambed weng kunduk yedme kowoon.
3 Nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Godbed aron kinekore, kwanime ye weng kawekore, ne kedmengkandi yaambed ye weng kan dian keroon.
4 Taitus, kedmengkabdaan kumbed God yaa anam andi kuu mimo ewa neya keruwen yaambed eb kuu ne dana anam. Eb yaa wongke keebdaan kii.
Ambe God yaambed, angkon nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub Yesu Keresu yaambed yi kabamoon koni ye mimyob dowakeniiwa yi nangkem yewenuwiib kerubdok.

Taitus Ye Deme Kurit Dudbi Yaa

5 Eb Kurit yaa domobde manaan ye id kuu deme nub ambangkane dowan kerindo dangeen yaa kuu awineneb dowan kere weneneb, taun korem kumaom kuu kurikuri oonidan ben nongkobenmo wene. Ne weng kabdaan arebmo awine.

Kuristendan Ooni Ye Korok Korok Yi Dobiri

6 Kuristendan ooni ye korok kuu kei, yiminmo kuu ye kuu arewayiib ande dedmoniyiibban ye karub, amban mimo ye karub, ye meed kuu God yaa anam andi dana, ye weng ben kiradmi ye danamban o wabkad ye danamban kui.
7 Kwamune, kuristendan ooni ye karub kuu God ye deme amunmo awinok anded kowe, yiminmo kuu ye kuu arewayiib ande dedmoniyiibban ye karub, ye kuu kobkabungki ye karubban, kirod norin wandi ye karubban,

ok arewa anembere awarak ayembiri ye karubban, kirodmo nangmi ye karubban, nemengkandeni od yemoon ba andi ye karubban kui.

8 Kuned, yiminmo kuu ye kuu angkodmendi ye karub, komo amun amun kuye dowaken ye karub, yekareb kangkadmi ye karub, kangdommo ye karub, karadmo ye karub, amunmo dobara andi ye karub kui.

9 Yiminmo kuu ye kuu God ye weng anam kedmengkandiwen korem kamkonomo awine doreenman. Kwane kuye karub kuu kiwaan kee yekaad kei, nimakarub yena yaa Yesu ye weng anam yaambed awande ongkandaneena yi aromne kaadkeraniib, kuned yenambed Yesu ye weng manmo keraniib kuu kiwaan anam ongme korokbendaneen.

10 Kwanandaan amborom kuu nimakarub yemoon kuu wabkad keriwen, deme awinimokban kere ogood dakmemberenib nemengkandidan kui. Yi kumaom kuu wekono kad wanabi kumbedmo yimin ande kamimaibdan, yi kuu nemengkandidan anam kii.

11 Kwane, yi dudi weng kuu kebenime, amborom kuu yimbed inamen arewa od bi dowadmo kedmengkandimamenib ambib yena kumaom doriibdan yi anam andi kankubuniwen.

12 Kedi, Kuritdan yi karub ma inamen kedmengkimaanmanbed yedmoon, “Kuritdan korem kuu dudanabidanmo, arewayiib inameniibbandanmo, no diberembere animanmo anembiridanmo kui.” andoon.

13 Kuye weng kuu anam kii. Kwana kowe, yi yaa weng kamkonombed ongkande. Kwane daandeewo, yi anam andi God yaa kuu kangdommo kerenib,

14 Yuudan yi dudanabi moowengiib anam anam wunekariwendan yi wengiib yaa korondime.

15 Kane kane kuu ye niindem aom karadmo keroon kuu komo meenaneen kuu karadmo yeman. Kumban kane kane kuu ye niindem aom kuu arewayiib kere anam andindo kuu komo meenaneen kuu ma karadmo yemanban. Anamaa, yi inameniib meeniyiib kangkon kuu arewayiib, ma amuniibban.

16 Yimbed God kuu yikaad ande yedmimaib kumban, angkon yimbed komo komo kaimaib kumbed korokbimaan kuu, yi kuu God yaa birane aadidmidan anam. Yi kuu God yaa komyeng keriwendan, wengamberedandidan, deme amuniib awinindebandan kui.

2

Kuristen Kedmengkandi Anam Kedmengkande

1 Kumban eb kwamune kuristen kedmengkandi anam ye kiwaan kerekmenmombed kedmengkande.

2 Kwane, karub aamkono aamkono yaa kwane kedmengkande, kirod norin wandiyiib ogood dobiriyiib kamaib, inamen amun amun yaamo awinime, yikareb kangkadmime, yi anam andi kangdommo kerime, mimyob dowaken kangdommo kerime, dabab meneboka aromne doberembirime kui.

3 Kwamune areb kuu, nima aamkono kwangkon kwane kedmengkande, inamen karadmoyiib dobirime, yena ben kubuni dowad daanubdaanab kamaib, ok arewa yaa kenambun berewarembirimban, kwane amun amun yaambed kedmengkandime kui.

4 Kwamunaniib kumbed nima koyu yaa kedmengkandi yimin keraniib. Kwane, nima aamkonombed yi yaa kedmengkandime ye weng kukei, nima koyu yi karuwiib yi dana meediib yaa mimyob dowaken kerime,

5 yikareb kangkadmime, karadmo kerime, ambiwoom deme awinime, amun amun kamime, kwane yi karub yi dabderem yiri dobirime kui.

Kwanamo kamaniib kumbed nimakarub yenambed God ye weng yaa kuu inamen arewa ma dakmaibban keraneen.
6 Kwamune areb kumbed, kewed yaa kwangkon yikareb kangkadmime ye weng kedmengkande.
7-8 Eb kuu korem amun amun kame. Kukuu kekamune kerime andewed yeman. Eb kedmengkandi yaambed, kedmengkandiyiib dobiriyiib ibmo keri ye inameniib yiminmo dobiriyiib yiminmo dakmiyiib korokbende. Inamen kee arewa kedi dakmaibban. Kowe, kwane kane kanembed eb yaa manmo keraniib kuu yika wedme karak kandaniib, amborom kuu yimbed nub yaa ambarakmi ma akmaibban kowe.
9 Kwane, yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridan yaa kwangkon kedmengkande, yi kangkodan yi dabderem yiri dobirime, yi kangkodan kubaniib andi ye kerekmen yaambed amun amun kamime, wengberenabiyiibban kerime,
10 yi yiribman yid baib kui. Amun amun kamaniib kuu kangkodan yaa korokbi yeman, komo komo deme kondaniiwe ambangkaniib kuu yimin amun. Kwamunaniib kuu kiwaan korem yaambed nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye God ye kedmengkandi yaa kuu amun kowe wedme wengamberem andi yeman keraneen.
11 Kwamune ye kiwaan yaambed doburuwed yimin, amborom kuu God ye kabamoon ye mimyob dowaken ku keendoonkob monoon kuu bobni yaa burudande bindi yeman kowe.
12 Kowe kwane kedmengkandeen kuu nub kibikee doruub keyaron aombed God yangmadandoniyiib okad yiri ye inameniib yaa korondem, nubkareb kangkadme doberem, kangdommo doberem, God ye kerekmen ye kiwaan ari doberem kui.
13 Kwamunembed awine doruub kuu nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye God Arimbed Yesu Keresu nambiriyiib angkadere mananeen yaron amun yaa meenmo doruub kii.
14 Ye kuu yekareb nub dowad kondoon, arewa korem yaa nub bidde bindanded, ye nimaya karuwa kerubko karadmo ongmendoko nindorokiibbed amunmo kamime anded.
15 Kee kwane kedmengkandewed yimin. Yesumbed deme kabdoon ye aromkono yaambed, inamen amun yaa kube ongkandeneb inamen arewa yaa weng kamkonombed ongkande. Kwane kerendobaraawa eb yiminban ande oronde daabdi yeman keraib.

3

Amunmo Kamime

1 Anam andiwendan yaa monkone ongkandeewo, kwane yi korok korokiib gapmandaniib yi dabderem yiri dobirime, yi weng wengambere kwane awinime, amun kami dowad nekwime,
2 wengbed karub maa ye aningko monmaraib, nangkema yewenubmombed dobirime, yena yaa awandime, nimakarub korem yaa kerengkaniibban kankubune yirimbed dobirime kui.
3 Kurin anukbed doburuwen kuu nub kangkon inameniibban wabkaddan, nub kuu nemengkandoone nub id dowaken deme arewa yemoonbed nub yariman keriwen. Nub dobiri kuu karub ma ayem andi meenenub inwirine keenomboroon keenomboroon kamenub neman arud wandemboroon arud wandemboroon kamuwen.
4 Kumban nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye God ye mimyob dowakeniib amun amuniib kuu nub yaa meneboone,

5 yembed nub kuu bobni yaa kuu burudande bindoon. Kwane, nubbed
amunmo kame doburuwen kumbed bindindo, yekareb ye mimyob keende
kakman are nonondandoon kumbed nub bindoon. Ye kuu Kingkin Karad-
mombed nub niindem aom oganabe wadkeri yeeb inamen yeeb kondoon
yaambed bindoon.
6 Kwamune kowe, Godbed ye Kingkin Karadmo kuu nub ari darewoobmo
onduknoon, nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub Yesu Keresu ye
kakman yaambed onduknoon kui.
7 Kwanakob, kwane ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambed
nub kuu yumbon kondoonkob, wadkeri aron korem korem yeman kan-
danuub ye dowad meenmo doruub.
8 Kekee weng dudi wengban, weng anam kii. Kwane, ne meeni kuu weng
kee eb ongme kedmengkandimame. Kwanebko, God yaa anam andiwen-
dan kuu amun amun kami kara ongme awinime. Inamen kee amunmo,
awinaniib kuu amunmo angkon idiib keraniib kui.
9 Kumban eb kuu inameniibban ye wengbiri wengiib unyeman awoya
awoya komoyiib komoyiib dobere dobere miniwen ande yunbanabi
wengiib Yuudan yi amowamob ye dowad wengbiri wengiib yaa kangkadme,
amborom kuu kuye weng kuu arewamo, awinaniib kuu arewamo angkon
idiibban keraniib kowe.
10 Kwane, karub kanembed karub yena ben wade andokbimaan kamoka,
ebbed ye yaa weng kamkonombed daane. Eb weng wengamberedandoka
daane ayoob kere. Ye kwane eb weng ika awunesare kankoraroka eb kuyaa
ika daanaab, wunedandune.
11 Eb ebkaad, kwamenabidan kuu yi inamen kuu yorokmomban unitab
kui, yi kuu ambarakmidan, komo kaimaib kuu yi ambarakmi korokbi
yeman kui.

Meeni Yeman Yeenbon Weng

12 Kwamune, Aatemas o Taikaikus eb dowad kankowaniina mananeen
kuu erebnarimban eb nekwane Nikopolis taun yaa aromne yaro mene
wengawe, amborom kuu yuruk aron mananuun kuu ne dowaken taun
kuyaom dobarande meenaan kowe.
13 Kwane, kangdod wengangki ye karub Senas yoom Apolos yoom ongme
awande, yi kuu wanandamiib kowe komo komo dowan keroon kuu yi yaa
bangkande.
14 Kwane, nub nimakarub korem kuu yena yaa amun amun kamimo
dobirime. Kwananiib kumbed aronki mimo mimo dobaraniib yeman nek-
wandimamaniib, ogoodmo dobaraibban kui.
15 Karub korem ne yoom doruubdanbed eb yaa kubebdi weng kowuub
kii. Kane kanembed yi anam andi yaambed nub yaa mimyob dowaken
keendimaib kuu yi yaa nub kubendi weng konde.
Kwane, God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu yiib korem
yaa monok.

Failimon
Poolbed Failimon Yaa Kerek Keenoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Failimon kuu anam andoonman Kolose aom doboroon. Ye kuu ye dabderem yiri dobere ye deme awinembiridan yenayiib. Kuye karub maa kuu Onesimus. Ye kuu Failimon yaambed yid bekore kombiri wonoon. Kwane kuu Rom yi amob aombed kuu dabab kuu ayiiwe bobni yeman. Amaanbed Onesimus kuu Pool durunenekore weng amun wengamberekore anam andoon. Kowe, Poolbed Failimon yaa Onesimus ye ambarakmi are nonondande ande wongkoon, ye kangkon anam andoonman keroon kowe. Wongkoon yaron kuu Kolosedan yaa wongkoon yaron kowe, wongkoon ye weeb kuu AD 60 areb.

Korok Weng

1. Kubeni Weng Ibduruk (ves 1-3)
2. Eso Ande Kurikuri Kami Ye Weng (4-7)
3. Onesimus Ye Dowad Kaamoboon (8-22)
4. Yeenbon Weng (23-25)

1 Ne Pool, Yesu Keresu ye dowadbed wii karub keraan yoom Timoti nub
kuristen angkodmi maa yoom.
Failimon, nub angkodmi deme karub ibonmo awinuwenman, eb yaa
weng kee keebduub.
2 Kwane wene nub angkodmi yu aningko Apfiayiiwa, wene nub deme
mimoman ana nangmidan areb awinembiri ye karub Aakipusiiwa, kwane
wene God yaa anam andiwendan eb ambiwoombed nedbenib kurikuri
kerimaib kuu yiib korem yaa weng kee keenduub kii.
3 God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib nangkema
yewenuwiib kuu nub Ambe Godiib Yariman Yesu Keresuyiib yaambed
yiib ari menebok.

Failimon Ye Anam Andi

4 Ne aron korem ne God yaa kurikuri kerimain kuu, eb dowadiib eso ande
kurikuri kamembirimain,
5 amborom kuu eb anam andi Yariman Yesu yaayiib eb mimyob dowaken
God ye karadkonodan yaayiib kuu wengain kowe.
6 Ne kurikuri kerimain kuu Yesu Keresu nub yaa amun kerundoone korem
kee ebkaadkerewen kuyaambed, eb anam andimbed anam andidan yaa
aromneneb ibmo mene yone daboknaneeb kuu yiminmo keraneeb. Kukuu
Yesu Keresu yaningko darewoob keruni yeman.
7 Nangkodmi, eb mimyob dowaken keendimaab kuu wedmaan kowe,
yewenubmo kubi darewoob kandaan, amborom kuu God ye karadkonodan
yi niindem aom kuu kubi dowaken ben kondewen kowe.

Onesimus Ye Dowad Kaamonoon

8 Kwana kowe, kwamune Keresu yaambed ne kuu arudkonomo kwane
andi ye weng eb yaa kowaniin kuu, yorokmo ye kiwaan arimbed eb kwane
ambangkaneebmo,
9 kumban nembed yedmaan kuu mimyob dowakenbed kowenid. Kowe,
ne Pool kiom mana kereni, angkon Yesu Keresu ye dowad yaa wii karub
keraan kumbed,
10 eb yaa ema yedme kowaan kuu, anam andi yaambed ne dana keroon-
man Onesimus ye dowad kaamobdandamaan.

Ne kuu wii aom dibiine, ye kuu kwane ne dana keroon.
11 Anukbed ye kuu eb awabdi yemanban kumban, kibikee awandi ye
karub amun keroon, eb yaayiib ne yaayiib.
12 Mimyob darewoob kowaan ye karub kee, nembed kan kowaana ika eb
yaa ku monoon kii.
13 Ne kuu Yesu ye weng amun ye dowad wii aom doriin yaron kuu ne
meeni dowaken kuu kwane neka keyoom awinenako doborok, eb yumbon
kande doberene awawok andid.
14 Kumban eb yaadin ma kaamobdindombed nembed Onesimus yaa
awawi deme ogoodmo koni kuu ne dowakenban, ye kuu eb deme karub
kowe. Kwanaan amborom kuu eb awawi weng dakmaneeb kuu kwane eb
dowaken yaambedmo, dedmonaane eb dowakenban yaambedban kii.
15 Kwamuneene, anuk kuu Onesimus kuu aron dukmenmo eb yaambed
doombere angkane doberene kuristen keroon ye dowad kuu, mokuro,
kibikee aron korem ebmanmo keraneen.
16 Eb yaa ika monoon kuu eb dabderem yiri dobere no deme awinem-
biri ye karub ika kerimo yemanban, inamen kee burudande eb mimyob
dowaken keeni ye angkodmi keri yeman kui. Ne mimyob dowaken dare-
woob ye yaa kowaan, kumban eb mimyob dowaken arimbed dareb keri
ye karub keroon, ye kuu karub amuniiwa ye kuu Yariman yaambed eb
angkodmi kerooniiwa kowe.
17 Kwani kowe, Pool kuu ne angkodmi amun anam andebka, kwane ebbed
ne yaa amun nambiwoom mene andimaab kwane areb kuu, Onesimus kuu
amun kwane ika mene nambiwoom ande.
18 Kowe, ye kwamune eb yaa ma ambarakmoon keroka, eb yaa maa
dungkum keroona ma angkeen keroka, ye dabab o dungkum eb yaa kuu kan
ne yaa kawebko nembed ongmebde, inebde kama.
19 Ne Pool, nembed kerek kee wongkaan, neka ne dingkimbed kii. Ana-
maa, ne ika ye dungkum kuu ingkabdaniin. Kumban meenme, kedmengk-
abdaane anam andewen kowe, eb dungkum ne yaa kuu ebka eb wadkeri
kui.
20 Ee nangkodmi, ke kaamonaan kuu Yariman yaningko yaambed ne
dowad awawe andid, angkon ne niindem aom kuu Keresu yaningko
yaambed kubi dowaken kan kawe.
21 Nembed kangdommo meenaan kuu komo andaniin kuu no kwane aw-
inaneeb kowe, kerek kee wane keebdaan, amborom kuu nekaadkeraan kuu
komo deme eb yaa kabde dakmaan korem kuu kwane ariyiib darewoobmo
awinaneeb kii.
22 Kowe, weng maa kuu kei. Eb ambiwoom wadnarimbon mimo ne
meneni ewiib dobiri dowad ongme, amborom kuu nembed meenaan kuu
God yiib kurikuri weng wengambere inandene kiwaan ongmaneena ne
nekwane yiiwiib yaa mananiin kowe.

Yeenbon Weng

23 Epafras, Yesu Keresu ye dowad ne yoom ke wii aom doruub kuu kubebdi
weng eb yaa kowoon.
24 Kwaneene, deme ne yoom awinimaibdan Maak yoom Aristaakus yoom
Demas yoom Luk yoom kuu yi kwangkon kubebdi weng keebdiib kii.
25 Kowe, kwane Yariman Yesu Keresu ye kabamoon kondoon ye mimyob
dowaken kuu kwamune yiib kingkin yaayiib ibmo awandok.

Hibrudan
Hibrudan Yi Kerek

Wongkoonman

Wongkoonman kuu yaningko kerek kemaom wongkindo. Kuristen korok maa Teetulian weeb AD 200 areb ande wongkoon kuu Baanabasbed kerek kee wongkoon. Kumban kibikee karub yenambed Apolosbed wongkoon andaiwe, yenambed Sailasbed wongkoon andimaib. Kumban yi korem kuu wongkoonman kuu God ye inamen yaambed wongkoon andimaib.

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Wongkoonman kuu Yuuman Yesu yaa anam andoon, ye kuu Yuudan anam andiwen kuyaa wongkoon. Yesu kuu Yuudan yi inameniib amowamowiib amob wengiib kurikuri kiwaaniib korem burudande aningko darewoob arimbed keroon ande korokboon, kerek kemaom kuu. Kwane, Buk Andowoonbed wene Buk Malakai kuye profesi weng kuu Yesu ye dowad korokbe dakmeen kuyaa wongkoonmanbed ande korokboon. Kowe, Moses o engyus o karub maa yaamban, Yesu yaamo meenmembirime anded. Kwane, wongkoonmanbed ande korokboon kuu Yesu kuu God dore nub dore wedyiri dobiri ye karub aningko darewoowiib, Eeron arebban, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan arebban. Wongkoon ye weeb kuu AD 68 areb.

Korok Weng

1. Andowi Weng: God Ye Amob Yeeb Ongmoonman Yesu Kuu Aningko Darewoob Arimbed (1:1-4)
2. Yesu Keresu Kuu Aningko Darewoob Arimbed, Kurin Ye Yuudan Yi Korok Korok Arebban (1:5—7:28)
3. Yesu Keresu Kuu God Dore Nub Dore Wedyiri Dobiri Ye Karub Darewoob Arimbed, God Dore Yuudan Dore Wedyiri Dobiridan Arebban (sapta 8—10)
4. Anam Andi Yaambed Kangdommo Doberembirime Andi Ye Weng (sapta 11—12)
5. Anam Andi Yaambed Dobiri Kerekmen Yaa Ambobandi Ye Weng (13:1-19)
6. Yeenbon Amun Kerundi Weng (13:20-25)

Engyumban Mingkimbed Aningko Darewoob

1 Kurin yiri kuu Godbed nub awoya yaa profesidan yaambed aron yemoon kuu kiwaan yemoonbed daandemboroon.

2 Kumban kibik aron yeenbon kee, ye Dana Mingki yaambed nub yaa daandoon. Kwane, ye kuu Godbed kumkam korem yaa kangkoman keruni ye dowad kine kowoon. Kwanekore, ye yaambed Godbed kumkam korem kuu ongmenaboon.

3 Mingki kuu God ye nambiri kuu dianmo keroon. Ye kuu ye Ambe ye inamen meeni korem areb ibmo doboroon. Ye weng aromkonoyiib kumbed kumkam korem angkeen. Kwane, ambarakmi aari ye kiwaan kuu ambangke dowan kerekore, Ewen ari daane Aningko Arimbed Ye God ye dingki wiwi angkambed dibeen.

4 Kowe, Godbed kine kowoon yaningko Mingkimbed awinoon kuu engyu yi aningko burudandoon arimbed areb, Mingki kuu arimbed, engyu arebban.

5 Kedi, engyu kane yaa Godbed ma kwane yedmoon,

“Eb kuu ne Dana,
kibikee ne kuu eb Ambe keraan.” andoon? Dowan!
O, engyu kane yaa Godbed ma kwane yedmoon,
“Ne kuu ye Ambe keraniine,
ye kuu ne Dana keraneen.” andoon? Dowan!
6 Kwane angkon Godbed ye wonobdana okad yiri nenkowe yedmoon,
“Engyu korem kuu ye yaa bumangke yaningko kankoonime.” andoon.
7 Engyu yi dowad daande yedmoon kuu,
“Ye engyu ongmendaane nuub areb kerimaib,
ye demedan kee ongmendaane amot yumbu areb kerimaib.” andoon.
8 Kumban ye Dana Mingki ye dowad yedmoon kuu,
“O God, eb oonimbon kuu aron korem korem kwane angkimberembaranuun,
eb ambibkin aom kuu yorokmo ye aromkonombed oonaneeb.
9 Yorokmo dobiri yaa dowakenmo kerewen, kumban inamen arewa yaa arud wandemberewen.
Kwanikob, God, eb Godbed eb korok ari kubi yeman olif ambod ye oiyo bune kinoon kumbed,
eb nendene eb angkodmia burudande ari nenkowoon.” andoon.
10 Kwane yedmoon kuu,
“O Yariman, yimin andowoon yiri okad ye ambokab ongmeneb,
ambid kuu eb dingkimbed ambangkewen.
11 Yi kuu dowan keraniib kumban eb kuu kwane doberembaraneeb.
Kwane, yi kuu ebkad areb korob kere biringke dowan keraniib.
12 Yi kuu yuruk ebkad doboob areb bedmaneeb.
Yi kuu ebkad biande ebkad yeeb ben deebendemoon areb keraniib.
Kumban eb kuu doreebmo kwane dobaraneeb,
kwane eb weeb kuu yimin wandaunban.” andoon.
13 Engyu kane yaa Godbed ma kwane yedmoon,
“Ne dingki wiwi angka diberebko,
kwane wene nembed eb bondan kuu beni
eb yondad dabderem yiri kiriba.” andoon? Dowan, Mingki yaamo.
14 Engyu korem kuu awandi ye awad Godbed ben nongkobekore, bobni yaa burudande bindaneene yumbon kandaniibdan yaa awandime ande yedmoon dee? Anamaa.

2

Wengambere Kaadkeri Weng

1 Kwanikob, komo weng wengamburuwen kuu angkon ongme arimbed korobe meene kaadkerem. Kwananuub kuu awerendobenmo wanaubban.
2 Kedi, God ye amob weng engyusbed kanminiwen kuu yenambed amonombe weng id mamaa kerindeban, kwane weng kuyaa wunesadmiwendan yoom wabkad keriwendan yoom korem kuu dabab anam kandiwen.
3 Kowe, Godbed bobni yaa burudande bindi ye weng miin darewoob yaa yangmadandanuub kuu, komarewa kere dabab kandaubban ande kirokmonanuub? Dowan! Godbed bobni yaa burudande bindi ye weng kee Yarimanbed ibduruk daandaan kuu, wengambiriwendanbed kuu weng anam ande korokbendiwen nub yaa.
4 God kangkon kuyaa kuu anam ande korokboon kuu, dud kedmengkiyiib yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib God yaromkono wedmi yeman mimimiib Kingkin Karadmo ye deme ye aromkono maa maa Godbed kabamoon bangkandoon kuyiib korokboon kii.

Yesu Kuu Ye Kuristen Angkodmia Areb Keroon

5 Okad yeeb Godbed ongmaneene mananuun kuu ooni dowad engyu ke
ande dakmuub keyaa nenkowindo.
6 Kumban God Ye Weng aom karub maambed dakmoon kuu,
“O God, nimakarub yi kuu kaneyakob eb kuu yi yaa meenmo doreeb?
Yi dana kuu kaneyakob eb kuu yi yaa oone doreeb?*
7 Ebbed yi kuu aron dukmen engyu arebban yiri ben kubudereneb,
yi yaa nambiriyiib aningko kankooniyiib bangkandeneb,
8 kumkam korem kuu yi dabderem aom nongkobewen.” andoon.
Godbed kumkam korem yi dabderem aom nongkoboon kuu nimakarub
kuu korem ooni yeman, barang maa ma biknindo. Kuned kibikee wedmuub
kuu kumkam koremban, yenamo kuu yi dabderem aom dangoon.
9 Kumban Yesumo wedmenuub, ye kuu aron dukmen engyu arebban
yiri kankubunoone, amaan ye yaa kuu nambiriyiib aningko kankooniyiib
bangkanoon, amborom kuu yembed nub dowad bobnoon kowe. Kwanoon
kumbed God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambed ni-
makarub korem yi dowad durud yewed kande bobnoked yimin ande
kwanoon.
10 Yiminmo keroon kuu yeka ye dowad ongmenaboone yeka ye yaambed
kumkam korem dembe wonoon ye God, yembed nimakarub yemoon nam-
biri yaa bemini dowad yi bobni yaa burudande bindi ye kiwaan ongmi ye
karub kuu kankine kowoone, durud yewed kandoon kumbed demkoronmo
keroon.
11 Nimakarub ongmaane karadmo kerimaib ye karub Yesuyiib angkon
ongmendoone karadmo keriwendaniib, yi ayoob kuu yeka yekamban id
mimo. Kowe, Yesu kuu yi yaa damana andimaan kuu karak yemanban
yiminmo.
12 Kowe, God Ye Weng aombed wongkoon kuu Yesu ye dowad anam id kere
yedmoon,
“Nembed ewaningko kuu ne damana yaa ande daandaniin.
Nedbiwendan yi arinambo arimbed eb kubi yook wingkaniin.” andoon.
13 Kwane angkon yedmoon,
“Ne kuu God yaambed angkumonaniin.” andoon.
Kwane angkon yedmoon,
“Ne kuu kei, ne yoom nimakarub Godbed bangkawoon yoom kuu kei.”
andoon.
14 Nimakarub kangkon yomiib umkaniib kowe, ye kangkon yi id arebmo
kerene bobnoon kumbed bobni yaromkono awinoonman kuu yaromkono
monmaroon. Kuu ye aningko kuu awad arewa Seten kui.
15 Kwane Yesumbed monmarekore, kane kane bobni ye uni yaambed
Setenbed awinende yerengkoone yi wanabi yaron yirimbed ari kuu ye dab-
derem yiri dobere ye dememo awinembirimaibdan kuu Yesumbed dudbere
ben angkadoroon.
16 Kedi, anam kuu engyu yaa awandindo, kingkin kerekmen yaambed
Abraham ye yob keriwendan yaa awandoon.
17 Keye dowad kumbed Yesu kuu kiwaan korem yaa kuu ye damana areb
keri yeman ongmoon. Kwane ongmoon kuu mimyob keende kakman are
nonondandiyiib ma korondiyiibbaniib God dore nimakarub dore wedyiri
dobiridan yi korok darewoob God ye deme awinimaan ye karub kerok
anded, nimakarub yi ambarakmi kuu biddok anded.

* **2:6:** Kaamobi ayoob kee inandi kuu: God ye mimyob dowaken yaambed yi yaa oone doreen kumbedmo.

18 Amborom kuu ye yaa ambarakmok ande biranande kamoon kuu
yekareb durud yewed kandoon kowe, kane kane yaa Setenbed ambarakmok
ande birandande kamaneen kuu Yesumbed yi yaa awandaneen kuu yimin.

3

Yesu Kuu Darewoob Arimbed Moses Arebban

1 Kwani kowe, kuristen angkodmia karadmodan, Ewen aombed baan-
doone ibmo ambangkaibdan, yiib kuu Yesu yaambed meenmembiri-
mamime. Ye kuu nub Apaso, ye kuu God Dore Nimakarub Dore Wedyiri
Dobiri Karub Darewoob Arimbed, ye dowad kwamunemo dakmimaub kii.

2 Ye kine kowoon ye God yaa kuu ma domondindo, ye weng yaamo
awinimo kamoon. Ye kuu Mosesbed God ye nimakarub korem yaa ma
domondindo kwane areb keroon.

3 Ambib yenboon ye karub yaningko kuu kankoonimaib, ambib yaningko
arebban kwamune areb kuu, Godbed wedmoon Yesu kuu aningko kankooni
darewoowiib yiminmo, Moses arebban, amborom kuu Yesumbed ambib
yenboon, ambib kuu God ye nimakarub kui.

4 Kedi, ambib mimim korem kuu karub mimimbed yenbenabimaib kum-
ban, God kuu kumkam korem yenbenabi ye karub.

5 Moses kuu deme awinimo ye karub, ma domondimokbanman, God ye
nimakarub korem aom kuu. Kwane, yembed dakme korokboon kuu Godbed
aman ari komarewa dakmaneen ye weng ye dowad.

6 Kumban Keresu kuu God ye Mingki, ma domondimokbanman, God ye
nimakarub korem yaa kuu. Kwane, nub kuu arudkono doberenub yembed
kwananeen ande kerengkanuwen ye weng awine dobaranuub kuu, nub kuu
ye nimakarub keranuub.

Anam Andindodan Yi Inamen Yaa Daboknendaib

7 Kowe, Kingkin Karadmo kurinbed Yuudan wabkad keriwen yi dowad
yedmoon kuu kibikbed yiib yaa kwamune,
“Kibikee ye weng wengambiribka,
8 yiib niindem aom kamkono keraib,
amboon angkambed yiibbed God yaa komboon darobeniwen yaron
kuu
yiib kuu wabkad kere bon keriwen areb ikakman keraib.
9 Yiib awoya yirimbed ne yaa anam dee ande komboon darobewiiwe,
weeb 40yiib nembed komo ambangkaan kuu wedmiwen.
10 Kwanekob, ne kuu kuye nimakarub korem yaa arud wandundekori,
kwane yedmaan, ‘Yi inamen kuu aron korem kimyenmo winimaib,
kwane, ne dobiri kerekmen yaa ma kaadkerindo.’ andaan.
11 Kowe, neka norin wandeni amob weng ongmeni yedmaan,
‘Yi kuu ne yiidkimbon aom awunaibban.’ andaan.” andoon.

12 Angkodmia, korobe kaadkerime, yiib kuyaa karub mim kuu ambarak-
miyiib kerene niindem aom anam andindo kumbed wad doreen ye God yaa
angkurom korokbenaan andid.

13 Kumban kibikbed wene yimin wandaneen yaron kuu derekmana kowe,
aron korem neman kube ongkanoon ongkanoon kamime. Kwamaniib
kumbed ambarakmi ye birandimbed yiib niindem aom kebendaanban.

14 Nub kuu ibduruk Keresu ye dowad kerebkarawiibban arudkonomo
doburuwen kwane kangdommo dobaranuuwe yimin wandanuun kuu,
Keresu yoom ibmo dobaranuub.

15 Anuk yedmoon areb kwane,
“Kibikee ye weng wengambiribka,

yiib niindem aom kamkono keraib,
yiib wabkad kere bon keriwen areb ikakman keraib." andoon.
16 Kane awene yi kuu wengamberekorib wabkad kere bon keriwen? Yi
kuu Mosesbed Idyip aombed bin angkadoroondan korem kui!
17 Kwane, weeb 40yiib kuu kane awene yaa Godbed norin keendoon? Yi
kuu ambarakmiwendan, amboon angka dukniwen kui!
18 Kwane, kane awene yaa Godbed ye yiidkimbon aom awunaibban ande
amob ongmoon? Yi kuu wengamberedandiwendan kui!
19 Kowe, nub wedmuub kuu yi kuu awunindeban, amborom kuu yi kuu
anam andindo kowe.

4

Anam Andiwendan Yi Yiidki Yeman

1 Kwanikob, kibikee God ye yiidkimbon aom aomni yeman ye weng
kunduk kuu kwane angkeen kebenindo kowe, nub kuyaom kuu karub maa
Godbed wengyunde yiminban andaneene yiidkimbon kuyaom aomnaan-
ban kuyaa korobe kaadkerem.
2 Kedi, nub kangkon weng amun kuu yi yaa daandiwen areb kumbed nub
yaa daandiwen, kumban yi yaa ma awandindo, amborom kuu yi kuu weng
amun wengambiriwen kumban anam andindo kowe.
3 Kumban, nub nubkaad, nub kane kane anam anduwen kuu awunanuub
ye yiidkimbon kuu angkeen, amborom kuu Godbed yedmoon kwane,
"Ne kuu norin wande amob weng ongme yedmaan kuu,
'Yi kuu ne yiidkimbon aom kuu awunaibban.' andaan." andoon.
Kuned, ye deme kuu yimin yiri kumkam korem ongmenaboon yaambed
kwane dowan keroon.
4 God Ye Weng aom buk maa yaambed yembed aron ed ari ye weng dak-
moon, "Aron ed ari kuu God kuu deme korem dowan kerekore yiidkoon."
andoon.
5 Kwane anuk ke yedmoon kei, "Yi kuu ne yiidkimbon aom kuu awunaib-
ban." andoon.
6 Nimakarub yena kuyaom yiidkimbon aom awuni yeman kuu kwane
angkeen, kebenindo. Kwane, kane kane anukbed weng amun yi yaa daandi-
iwe wengambiriwen kumban wunesadmiwen, yi kuu kuyaom awunindo.
7 Kwanikob, aron doboob kwane wene amaanbed Godbed aron mim kine
kowoon, kuu kibikee ande yedmoon kowe, kwane Dewid yaambed anuk ke
yedmoon kei,
"Kibikee, ye weng wengambiribka,
yiib niindem aom kamkono keraib." andoon.
8 Kedi, Yosuambed yiidkimbon kondoon karen kuu, God kuu amaan ari
aron maa yeman kuu kwane dakmindo karen.
9 Kuyaa andoon kumbed, kwane God ye nimakarub kuu Godbed yiidkoon
areb yiidkaniib,
10 amborom kuu kane kanembed God ye yiidkimbon aom aomnaniib
kuu Godbed ye deme yaa kuu koronde yiidkoon areb, kwane yi deme yaa
koronde yiidkaniib kowe.
11 Kwani kowe, nub kangkon nubkareb kiwaan korem yaambed ninabe-
nub yiidkimbon aom awunem. Kwananuub kumbed karub maa kanembed
yi wunesadmi kara ye yoman yaa wenene yi koob kandene kombaraanban.
12 Kedi, God ye weng kuu wad dore yiminmo ambangkembirimaan. Ye
weng kuu kerewang ered ayoob ye arud arebban, arud anam kai kowe,
nare awune wene wadkeriyiib kingkiniib nadme andokbe kono inoon

yaayiib kono ambodiib nadme andokbe kwane nimakarub yi niindem aom meeniyiib inameniib kuu wengyundimaan.
13 God ye indob ari kuu kumkam korem ongmenaboon kuu komombed ma biknindo. Ye yaambed nub komarewa doburuwen kuu dakmanuub ye God ye indob ari kuu inamena meeniya kumkam korem kuu dianmo kwane dange weneen.

Yesu Kuu God Dore Nimakarub Dore Wedyiri Ye Karub Darewoob Arimbed

14 Kwani kowe, God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub darewoob arimbed Ewen ari daanoon kuu nub dowad doreen, ye kuu Yesu God ye Mingki kui. Kowe, nubbed anam anduwen yaambed anam ande dakmuub kuu yobdoodmo awinem.
15 Kedi, nub korok darewoob kuu nub dobiri inamen awine kandi kuu aromkonomban kuyaa kuu yone ibmo kere mimyob keende awandi yiminmo ye karub. Ye yaa kuu nub yaa areb kiwaan korem yaambed ambarakmok ande biranande kamoon kumban, ye kuu ma ambarakmindo.
16 Kwani kowe, nub kuu kabamoon kondoon ye mimyob dowaken ye God dibere oonimbon ari dibeen yaa kuu kerebkarawiibban arudkonomo wene nandem. Kwananuub kumbed dabab menebaneen kuu nub yaa awandi dowad mimyob keende kakman are nonondandi kandenub, kabamoon kondoon ye mimyob dowaken wedmanuub.

5

1 God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob arimbed yi korem kuu karub kuyaombed kine benekorib, God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye deme kuu kiniwenmanbed awinimaan, nimakarub yi munob bangkaniyiib yi ambarakmi ye dowad dingkan aye nengke agedmo kere baeb bangkaniyiib yeman kii.
2 Ye kuu kane kane nonoon kerenib kimyen weniibdan yaa kuu nangkemmo awandaneen kuu yimin, amborom kuu ye kangkon ye dobiri inamen awine kandi kuu aromkonomban kerimaan kowe.
3 Kekee kwanikob, ye kangkon ye ambarakmi dowad kuu dingkan aye nengke agedmo kere baeb konimaan, nimakarub yi ambarakmi dowadmomban.
4 Karub kanembed yekareb aningko darewoob arimbed ye deme kee ma kandaanban, Eeron yoom yawoya yoom yaa Godbed baande kinoon kwane keraneenkob kandaneen.
5 Kowe, Keresu kangkon yekareb nambiri kande God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub darewoob arimbed kerindo, Godbed ye yaa yedmenoon,
“Eb kuu ne Dana,
kibikee ne kuu eb Ambe keraan kii.” andoon.
6 Kwane, Godbed ye weng mamaa yedmoon kuu,
“Eb kuu Melkisedekbed God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub keroon areb kwane
God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub aron korem dowad kerewen kii.” andoon.
7 Yesu okad yiri doboroon yaron kuu yembed naawonmo ameng kamiyiib inok wiyiib kamoon kumbed kurikuriyiib kaamoniyiib kuu bangkanoon, ayiwed bobnimbon yaa burudande nendaneen kuu yimin ye God yaa. Kwane, Godbed ye weng wengamboroon, amborom kuu Yesu kuu yekareb kankubune aningko kankooniyiib God ye dowaken yaambed doberembirimaan.

8 Ye kuu God ye Dana kumban, durud yewed kandoon kuyaambed
wengambere awini kandi ye inamen yekaadkeroon.
9 Kwane, ye kuu demkoronmo keroon kowe, ye yaa wengambere awine
kandidan korem yi bobni yaa kuu burudande bindi ye ambokab keroon,
aron korem yeman.
10 Kwane, ye kuu Melkisedekbed God dore nimakarub dore wedyiri dobiri
ye karub keroon areb Godbed ye dore nimakarub dore wedyiri dobiridan yi
korok darewoob arimbed kine nenkowoon.

God Yaa Koronde Ika Wini Yaa Kuu Kaadkerime

11 Nub kuu weng keyaa kee yemoon dakmi yeman, kumban yiib yaa
ambobandanuub kuu yobdood, amborom kuu yiib kuu emambed kaadker-
imaib kowe.
12 Kedi, kibik aron kee yiib kuu God ye weng kedmengkandidan keri
yeman kuned, anam kuu yiib yaa kuu God ye weng yaambed ibduruk
kedmengkandimaib ye weng kuu karub maambed ika korem kedmengkan-
daneen kumbed yimin. Yiib kuu animan kamkonomban muk ambodbed
animaib ye dana areb keriwen kii!
13 Kane kanembed muk ambod yaamo aniib kuu yi kuu dana monob
areb keriwen kowe, yi kuu yorokmo dobiri ye inamen yaa kuu korobe
kaadkerindo.
14 Kumban animan kamkono kuu kaine amniwendan yiman, yi kuu
kedmengkandi kuyaambed korondiyiibban kwane ambangkimaib kowe,
amun yaambed andokbe arewa kuna kuu yikaadkeriwen.

6

1-2 Kwani kowe, nub kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu ye weng
dana yaa areb kedmengkandembiri yaa kuu koronde kaine amne aamkono
areb kerem. Ibduruk kedmengkandimaib kee, bobni ye kiwaan ye am-
bangki yaa amonombi ye wengiib God yaa anam andi ye wengiib baptais
kerundi ye kedmengkandiyiib korok ari dingki kowi ye wengiib bobni
yirimbed dembi ye wengiib aron korem ye dabab koni dowad wengyundi
ye wengiib kuu ika daandi yemanban, yiibkaadkeriwen kowe, kuristen
inamen kaine amni ye weng kedmengkande awinem.
3 Kwane, Godbed kwamime andoka kwamem.
4-6 Kane kane ibduruk anam andiiwe yi inamen nandoone, Ewen aombed
munob kondi yeman wedme amun andiiwe, Kingkin Karadmombed ibnen-
doone, God ye weng wedme amun andenib, God ye oonimbon menuun
ye aromkono wedme amun andiib kuu, yi kuu yi anam andi yaa koronde
ika wananiib kuu, ikakman amonombe God yaa minindeban keraniib.
Amborom kuu ika mananiib kuu yikareb yi dowad God ye Mingki ika at
ming arimbed ayenib dian angkambed karak konaniib kowe, ika mini kuu
yiminban.
7 Kedi, kuruweng kei, okad kuu am menebimaunkob animamenudned
yongbon kuu idiib kere wanaankob yongbon yarian wimaib kuu okad kuu
God ye amun kerundi kuu kandimaun.
8 Kumban okad ari yik kawiib kab arewamoyiib dembimaan kuu arewa
kowe, God ye butun kondandameen aom dorenu yeenbon kuu amotbed
denanuun kii.
9 Angkodmia, nub kuu kee kwamune dakmuub kuned, yiib kuu kwa-
munemban ande meene kangdommo awinuwen. Kwane, yiib kuu amun
kerundi arimbed kandaniib, kukuu bobni yaa burudande bindi ye kerek-
men yeman.

10 God kuu yorokmo, yiib kuu ye nimaya karuwa yaa anukiib kibikiib
awandembirimaib kumbed, ye deme awine ye yaa mimyob dowaken keen-
imaib kuu nonondandaanban.
11 Nub dowaken yiib mimim kuu korondiyiibban ye inamen kee korokbiib
kuu, kwane awinibko wene yeenbon aron ari keruk. Kuu yiibbed anam
kwananeen ande meedmi kuu kangdommo kerok andi dowad.
12 Nub dowakenban yiib kuu kurabidan areb keri kuu, kumban kane kane
God yaa anam ande yodbirimban iwarimbed dobirimaib kumbed weng
kunduk yedme kowoon ye yumbon kuu kandiwendan yaa kuu yiib kuu
kumunkingkime.

God Ye Weng Kunduk Kuu Anam Kwananeen Kumbedmo

13 Kwane, Godbed Abraham yaa weng kunduk ongme konoon kuu, karub
maambed God yaa ma burudandindo kowe, yekareb ye aningko yaambed
kowene
14 yedmoon, “Anamaa, nembed amun kerubdeni eb awoya yemoon
bangkabdaniin.” andoon.
15 Kwane, Abraham kuu yodbirimban iwarimbed doberekore, ye yaa
yedme kowoon yeman kuu boon.
16 Karub kuu karub maa aningko darewoob yaambed yedme kowimaib,
yikareb yimerenban. Amob weng ongmimaib kuu komo dakmiwen kuu
anam ande korokbekore wengbiri korem kebeni yeman.
17 Godbed weng kunduk ye yumbon kandaniibdan yaa kuu, ye inamen
amonombindeban ande dianmo korokbi dowad weng kee awinime ande
amob wengbed ongmoon.
18 Kuye amonombindeban ye weng ayoob ongmoon kuyaom kuu God kuu
dudi kuu yiminban kowe, weng ayoob ongmoon kumbed, nub weng kunduk
kondoon awini dowad God yaa kirokmonuwendan kuu, kubi darewoob
kere niindem aom aromnime anded.
19 Weng kunduk kondoon kee nub awinuwen kowe, nub kingkin yaa
yobdoodmo awine angkumonimaan. Kwane, kuye weng kunduk kuu nub
dowad kurikuri boyambib darewoob ye ambongkodem kebeni ye dabua
burudande awune God ye kerebiri yaa wonoon.
20 Kuyaa kuu Yesumbed yedin nub dowad aomnoon. Ye kuu
Melkisedekbed God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub keroon
areb kwane God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub darewoob
arimbed aron korem yeman kerekore aomnoon.

7

Melkisedek

1 Melkisedek kee kambong Salem ye king, ye kuu Korem Burudandoon
Arimbed Ye God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub. Kwane,
Abraham kuu king yena yaa nangbe burudandekore ika meneen kuu,
Melkisedekbed durunene amun kerunoone,
2 Abrahambed king yaambed yiribman nangbe boon korem kuu andokbe
wenore angko angkoyiib kere mim kuu Melkisedek yaa bangkanoon. Ibdu-
ruk kuu Melkisedek yaningko ye id kuu “yorokmo ye king”. Kwane angkon
“Salem ye king” ye id kuu “yewenub ye king”.
3 God Ye Weng aom kuu awodki awaan ye wengiibban, yawoya awene
ye wengiibban, andowoon yaron o wadkeri yimin wandoon ye wengiibban
kowe, God ye Mingki areb kwane Melkisedek kuu God dore nimakarub dore
wedyiri dobiri ye karub keroon kuu aron korem doberembaraneen.

4 No meenime, yaningko kuu darewoob arimbed. Nuwambokab Abrahambed nangbe boon ye yiribman kuu andokbe wenore angko angkoyiib kere mim kuu Melkisedek yaa bangkanoon, yiribman miin amun yaamo bangkanoon.
5 Kedi, Moses ye amobbed yedmoon kuu Livai ye awoya ari kuyaom kuu kane kane God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan keriwen kumbed Yuudan yaambed andokbe wenore angko angkoyiib kere mim bangkandi yeman kuu bime andoon kowe kwanimaib. God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kuu Yuudan yikanmo, angkon Yuudan kuu Abraham ye awoya ari kuned God dore Yuudan dore wedyiri dobiridanbed yi yaambed kwamune bimaib.
6 Kumban Melkisedek kee ye kuu Livai ye awoyamban, kuned Abraham yaambed andokbe wenore angko angkoyiib kere mim kuu bekore, weng kunduk kandoon ye karub Abraham yaa amun kerunoon.
7 Kwane, anam kuu yirimbed ye karub kuu darewoob arimbed ye karubbed amun keruni yeman.
8 Kuye dowad aom mim angkara kuu, yiribman andokbe wenore angko angkoyiib kere mim kuu duknidan, Livai ye awoyambed Yuudan yaambed bimaib kumban, kuye dowad aom angkara kuu, wad doreen ande korokboon ye karub Melkisedekbed Abraham yaambed yiribman boon.
9 Kwane mimbed yedmaneen kuu, yiribman andokbe wenore angko angkoyiib kere mim bi ye karub Livai kuu, Abraham yaambed andokbe wenore angko angkoyiib kere mim kuu Melkisedek yaa konoon kii andaneen.
10 Amborom kuu Melkisedekbed Abraham yaa durunenoone Abrahambed Melkisedek yaa bangkanoon kuu Livai kuu Abraham ye yob kowe, Melkisedek yaa bangkanemoon areb keroon.

Yesu Kuu Melkisedek Areb

11 Kwane, Livaidanbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan keriwen ambokab arimbed Godbed amob kuu nimakarub yaa kondoon. Kumban Livaidanbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kere ooniwen yaambed yiminmo keri kuu de nandiwen karen, komoyiibkob kuyaa kuu Godbed ye dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub mamaa Eeron arebban Melkisedek areb kuu mananeen andoon?
12 Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kurin kuu ben angka nongkobe God dore nimakarub dore wedyiri dobiridan yeweb ben aom nongkobaneen kuu, Moses ye amob yaa kuyaa kangkon koronde yeka mamaa keraneen kumbedmo yimin.
13 Weng kee dakmeen ye karub kuu amyenimbon mamaa, Livaimanban. Kwane, ye amyenimbondan ye karub maa kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi deme ma ambangkimokban.
14 Kukuu dianmo, nub Yariman kuu Yuda ye ambokab yaambed doroon, amyenimbon kuyaambed kowe dakmoon kuu Moses kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi weng aweneyiib ma dakmindo.
15 Kwane, God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub mamaa Melkisedek areb monoon kuu Yesu kowe, nubbed komo dakmuub kuu korem dianmo keroon.
16 Ye kuu God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub keroon kuu Livaidan yiman ye amob ambokab arimbedban, monmarindeban ye wadkeri ye aromkono ye ambokab arimbed God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub keroon.
17 God Ye Wengbed dianmo yedmoon kuu,
“Eb kuu Melkisedek areb,

God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub aron korem dowad kerewen kii." andoon.

18 Livai yawoya yaambed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan keri ye amob kurin anuk kuu kan angka kowoon, amborom kuu aromkonoyiibban kere ambangkimokban kowe.

19 Kedi, Moses ye amob kuu komo komo ben demkoronmo ma ongmindo. Kwane, kuye amob burudandoon arimbed keroon ye inamen kuu, nub yaa kondoone amaan ari anam kwananeen ande meedmuub kumbed God ye dia munuub kii.

20 Kwane, Yesu kuu God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub keroon kuu wiim aangki wengiib ongmoon kii. Karub yena kuu wiim aangki weng maayiibbanbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan keriwen

21 kumban, Godbed ye yaa yedmoon,

"Yariman kuu wiim aangkekore,
ye inamen ongmoon kuu amonombindeban keroon kuu,

eb kuu God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub aron korem dowad kerewen kii." andoon.

Kwanandoon kumbed Yesu kuu God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub keroon.

22 Wiim aangke weng kee ongmoon kowe, Yesu kuu nub dore ye dore amob weng ongmoon kuu, Yuudan dore God dore amob weng kurin ongmoon kuyaa burudandoone, Yesu kuu keye amob weng keyaa yiminmo awini ye karub keroon.

23 Kurin ye amob kuye dowad kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yemoon keriwen, amborom kuu kwane God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi deme ambangke doberembiri yeman kumban bobnimbed kebendimo kamoon.

24 Kumban Yesu kuu aron korem doreen kowe, yembed God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub kere aron korem dowad oonoon, dowan kerindeban.

25 Kwanikob, kane kane ye yaambed God yaa mananiib kuu, yembed yi kumundinmo kuu bobni yaa burudande bindaneen kuu yimin, amborom kuu ye kuu aron korem doberemberene God yaa yi awandi dowad dakmembaraneen kowe.

26 Nub dowad God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub darewoob arimbed kwamune kuu yimin. Ye kuu karadmo ye karub, ambarakmoon kii ande kadwonimokban ye karub, ambarakmiyiibbanman, ambarakmidan yaambed nen angka kowoonman, Ewen ari nen burudandoon ye karub, kui.

27 God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob arimbeddan yena kuu kekamune areb, yi kuu aron mimim arimbed dingkan aye nengke agedmo kere baeb konimaib, ibduruk kuu yikareb yi ambarakmi dowadiib angkon yoman nimakarub yi ambarakmi dowadiib. Kumban Yesu kuu kwamunemban, yembed yekareb ye idbed dingkan aye nengke agedmo kere baeb konemoon areb keroon kumbed, korem yi ambarakmi dowad mimo ambangkoon aron korem yeman.

28 Kedi, Moses ye amob yaambed God dore Yuudan dore wedyiri dobiri ye karub darewoob arimbed kerok ande kine nendiiwe kerimaibdan kuu aromkonoyiibban, yi kuu karubmo kowe. Kumban Moses ye amob ye yoman aron mamaa arimbed wiim aangki weng monoon kumbed Mingki kine kowoon, ye kuu Godbed ongmoone aron korem yeman yiminmo keroon.

8

Amob Yeeb Yaambed God Dore Nimakarub Dore Wedyiri Dobiri Ye Karub Darewoob Arimbed Kuu Yesu

1 Nubbed ke meene dakmuub ye id kuu kei, nub kuu kwamune ye God dore
nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub darewoowiib, ye kuu Ewen aom
nambiri darewoowiib, ye God ye ooni ye dibirimbon ye wiwi angkambed
aromkono kandimbon ari diberekore,
2 karubbed ongmindo Yarimanbed Ewen arimbed ongmoon ye kurikuri
ambib anam niindem aom kuu yembed God ye deme ambangkimaan.
3 God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok dareb dareb arimbed
kuu Godbed kine kowimaan mimim kuu munob koni yemaniib dingkan aye
nengke agedmo kere baeb koni yemaniib kuu bangkani dowad. Kwane, kee
kine kowoonman ye kangkon bangkani yemaniib kumbed yimin.
4 Yesu kuu okad arimbed karen kuu, ye kuu God dore Yuudan dore wedyiri
dobiri ye karub kerindo karen, amborom kuu karub yena kuu God dore
Yuudan dore wedyiri dobiridan kerenib Moses ye amob yaambed munob
koni yeman bangkanimaib kowe.
5 Yi kuu Ewen aombed kurikuri ambib kwane kuye kuru arebmo
yenambed okad yirimbed yenbiwen kuye niindem aombed ambangkimaib.
Kwamune areb kuu Mosesbed kurikuri kombon yenbande kamoon kuu ye
yaa ongkane yedmoon, “Kaadkere, aangko arimbed komarewa korokbeb-
doon ye kumkam korem kuu kwane arebmo ongme.” andoon.
6 Kumban Godbed ye weng kunduk Yesu ye dowad ongmenaboon kuu
arimbed, Yuudan yi dowad weng kunduk ongmenaboon arebban. Kwane,
kuye weng kunduk Yesu ye dowad ongmenaboon kumbed Yesumbed God
dore nub dore amob weng ongmoon kuu arimbed, kurin God dore Yuudan
dore amob weng ongmoon arebban. Kwamune areb, Yesumbed God ye
deme kandoon kuu arimbed, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi
deme arebban.
7 Kedi, God dore Yuudan dore amob weng ongmiwen kuu yiminmo keroon
karen kuu, amob weng yeeb ongmi dowad kereknindo karen.
8 Kumban God kuu Yuudan yi ambarakmi wedmekore yedmoon,
“Yarimanbed yedmoon,
‘Kedi, aron kuu menuun kii,
Israeldaniib Yudadaniib yaa amob weng yeeb ongmaniin.
9 Nembed yi awoya anuk yiri Idyip aombed dingki yaambed awinde ben
kinbanmo angkanaan yaron kuu,
yi yaa amob weng ongmaan kwane areb keraanban,
amborom kuu yi kuu ne amob weng ongmaan kuyaom kuu ongme aw-
inindo, korondiwen kowe,
ne kuu yi yaa angkurom korokbendaan.’ ” andoon.
10 “Yarimanbed yedmoon, ‘Kuyaron dowan keranuun arimbed
nembed Israeldan yaa ongmaniin keye amob weng kei.
Nembed yi inamen aom kuu ne amowamowiib nongkobeni,
yi niindem aom wongkaniin.
Ne kuu yi God keraniine,
yi kuu ne karuwa nimaya keraniib.
11 Kuyaron kuu karub kuu ye dia doreenman yaa o
karub maa kuu ye aarok yaa kuu
“Yariman yaa kunum kere kaadkerime.” ande kedmengkanaanban,
amborom kuu yi aningkoyiibbandanbed kwane wene aningkoyiibdan,
yi korem kuu ne kuu yikaadkeraniib kowe.
12 Nembed yi miin arewa ambangkembiri kuu areni,

yi ambarakmi kuu ika ma meenainban kowe ne kuu yikaadkeraniib kii.' " andoon.
13 Amob weng kee "amob yeeb" andoon kuu yembed ibduruk ye amob weng kuu ongme ambangkindeban yeman keroon, kwane ambangkindeban kere korobnoon yeman kee aron doboobban ari kuu dowan keraneen.

9

Amob Weng Kurin Ongmoon Ye Kurikuri Kerekmen

1 Amob weng ibduruk ongmoon kuu kurikuri ye amowamowiib okad arimbed kurikuri ambiwiib.
2 Kuye dowad kuu kombon yenbiwen. Wadnari ibduruk aom kuu nambiri ye dobirimboniib arakiib God ye kerebiri arimbed kowi ye omiib kui. Kuyaom kuu Yumbon Karadmo andimaib.
3 Ambongkodem yaa kebeniwen ye dabua mamaa burudande anuk wadnari mamaa aom kuu Yumbon Miin Karadmo Anam andimaib.
4 Kuyaom kuu baeb amun koni yeman goldbed ongmiwen ye arakiib God ye amob weng ongmoon ye boks karadmo goldbed yone kebeniweniib kuu dangoon. Boks kuyaom dangoon kuu om mena kambungkoon ye kontenaa goldbed ongmiweniib Eeron ye yonamad mim bire at biid kerooniib bot yaambed amob weng wongkoon ye bot dabkonombonmoyiib kuu dangoon.
5 Boks ari kwari kuu God ye nambiri korokbi ye engyu areb buraawiib kuruwak ayoob ongmiwen kuu yi kubunbon aombed angkeen kuu ambarakmi yaa mimyob keende kakman are nonondandi ye yumbon. Kumban kibikee yiribman keye dowad kee andangkenabe ye id kuu kwane kii andaubban, kuye dowad wongki ye yumboniibban kowe.
6 Kwane, kumkam korem kee kekamune nekdanabe ongmekorib, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kuu wadnari bunangka kuyaombed aron korem awune yeedere kamemberenib yi deme kuu kwane ambangkembirimaib.
7 Kumban wadnari niindem aom kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob arimbed yembedmo awunimaan, kwane weeb mimoyaom kuu mimo kerimaan. Kwane umkaniibbed awunimaan, yeka ye ambarakmi dowadiib nimakarub amob yaa yi nonoon kumbed ambarakmiwen ye dowadiib kakman arok ande umkan engkeremabmo kiradme bunabimaan.
8 Kwane, Kingkin Karadmombed keyaambed kwane korokbendoon kuu, anukbed Yumbon Miin Karadmo Anam aom nimakarub yi awuni ye kiwaan kuu nandindo, ibduruk ari ye kurikuri kombon kuu kwane doruunmo, kumban kibikee nandoon.
9 Kekee kibik aron yaa ye kuruweng kumbed korokboon kuu munob bangkani yemaniib dingkan aye nengke agedmo kere baeb koni yemaniib kuu kurikuri kamiibdan yi meeni dobiri inamen kiwaan are yorokmo ongmindeban.
10 Amowamob kee animan ani yemaniib ok ani yemaniib kurikuri dowad dingki ogenabi yemaniib kumbedmo. Kukuu kad angka yemanmo, kuu awinime andoon kwane wene yeeb ongmi yaron keranuun.

Yesu Ye Umkanbed Amob Yeeb Ongmoon Ye Aromkono

11 Kwane, Keresu kuu amun kerundi yeman kee dangoon kuye God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub darewoob arimbed kumbed monoon kuu, okad kirimbed ongmiwen ye kurikuri boyambib darewoob arebban, aningko darewoob arimbediib demkoronmoyiib ye kurikuri ambiwoom awunoon. Kukuu karubbed ongmiwen yemanban, kukuu kumkam ongmenaboon yaambedban kui.

12 Ye kuu naningkodiib buromakau manayiib yi umkan yaambed awunindo, yeka ye umkan yaambed nub bidde aron korem yiminmo keri ye kiwaan ongmekore Yumbon Miin Karadmo Anam aom aron korem yeman mimo awunoon.
13 Naningkodiib buromakau ambiyiib yi umkaniib buromakau yingki ingkod ye agediib kuu kongamki yamob domabangkiwendan yaa engkeremabmo kiradme bunabimaib, karadmo kere God ye deme awini dowad. Kumban kwanimaib kuu ambarakmi are yimin keri kuu kad angka yemanmo.
14 Kumban aromkono amaan arimbed yeman kuu Keresu ye umkan, ye kuu aron korem ye Kingkin Karadmo yaambed ambarakmoon kii ande kadwonimokban kere, yembed yekareb God yaa munob koni yeman areb konoon kumbed, bobni ye kiwaan ye ambangki arewa nubbed ambangkuwen kuu, ye umkanbed araneen, nub meeni dobiri inamen kiwaan yaa. Kowe, nub kuu wad doreen ye God ye deme awini ye kiwaan ari ben nongkobaneen.

15 Keresu bobnoon kuu ibduruk ye amob weng yaambed ambarakmiwendan kuu ambarakmi ye wii aom doriib kuu ben angkani dowad biddoon. Kwane kuyaambed kane kane baandoondan kuu weng kunduk yedme kowoon ye yumbon aron korem angkimbaraneen kuu kandaniib kii. Keye dowad kembed Keresu kuu amob weng yeeb yaa wedyiri dobiri ye karub keroon.

16 Kwane, karub kane kuu bobnaniin ye yoman kwanime andi ye amob weng ongmaneen kuu amaan bobnaneen kuu, korok korokbed wedmenekorib ee anam bobnoon kii andaniib kumbed bobnoon ye karub ye amob weng ongmoon kuu kwananiib kuu yimin.
17 Amborom kuu kwamune ye amob weng kuu ongmoon ye karub bobnaneen kumbed amob weng awinaniib, wad doreen kuu yi kuu awinimokban kowe.
18 Kekee kwanekob, ibduruk ye amob weng Yuudan kandiwen kuu dingkan yaniiwe duknaniiwe dingkan yi umkaniibbed engkerekmakmo kiradme bunabe amob weng andowe awiniwen.
19 Kedi, Mosesbed amob weng korem nimakarub korem yaa daandekore, buromakau mana yi umkaniib naningkod ambi yi umkaniib okiib daboknene sibi kimi dodmo ongmiwen kuyiib at isop nondongiibbed buk bedmiweniib nimakaruwiib yaa engkeremabmo kiradme bunabende
20 yedmoon, “Umkan kekee Godbed amob weng ongmoon yeman. Amob weng kee yembed awinime.” andoon.
21 Kwanoon areb kwane, umkanbed kurikuri komboniib kurikuri kerimaib ye yiribman koremiib yaa engkeremabmo kiradme bunaboon.
22 Anam kuu Moses ye amobbed yedmoon kuu kumkam korem areb kuu umkanbed aari yeman, God yindob arimbed. Kwane, umkan kubuderebokban keraneen kuu ambarakmi kuyaa kuu are nonondandiyiibban keraneen kii.

23 Kwane, Ewen aom dangoon ye kumkam kwamune areb okad kirimbed ongmiwen kuu keye dingkan yi umkanbed ariwen kumbedmo yimin. Kumban, Ewen aom dangoon ye kumkam kuu keye dingkan yi umkanbed aari yemanban, keye dingkan burudande arimbed keroon yeman kumbed yimin.
24 Kedi, Keresu kuu Ewen aom kurikuri ambib anam ye kuru karubbed ongmiwen ye kombon niindem aombed aomnindo, anam kuu ye kuu Ewen aom aomnoon, nub awandi yeman God ye kerebiri ari dobiri dowad.

25 Kwane, ye kuu yekareb angkon ika ika ye umkanbed konimo kami
dowad Ewen aom aomnindo. Okad kirimbed God dore Yuudan dore wedyiri
dobiridan yi korok darewoob arimbed kuu weeb mimim kurikuri kombon
aom Yumbon Miin Karadmo Anam aom aomnene yekareb ye umkanban
dingkan yi umkanmo kan konimaib ye kerekmen yaambed kuu Keresu kuu
kwamune areb kerindo.
26 Kwamune keroon karen kuu, kumkam ongmenaboon yaron yirimbed
mene kibikee Keresu kuu kwane durud yewed yemoon ika ika kandoon
karen. Kumban kibikee aron yeenbon kerandamuun yaambed aron korem
dowad mimo angkadere monoon kumbed ambarakmi ben kiradmi dowad
yekareb ye umkanbed onduknoon.
27 Kwane, karubbed mimo bobnekore wengyundi aari dobirimaan kwane
areb,
28 Keresu kuu nimakarub yemoon yi ambarakmi aari dowad ye umkan
mimo onduknoon. Kwane, ye kuu angkon ika mananeen, ambarakmi aari
dowadban, kane kane ye ande meedmiibdan kuu bobni yaa burudande
bindi dowad.

10

Yesu Ye Umkan Mimo Onduknoon Kumbedmo Yimin

1 Moses ye amob kuu kurumo, amun kerundi menebandameen kuyareb-
ban. Kowe yi kuu amun kerundi anam yemanban. Keye dowad dingkan aye
nengke agedmo kere baeb koni yeman weeb mimim ika ika konimaib kuu,
God ye dia kerem ande konimaibdan yaa demkoronmo ongmi yemanban.
2 Kukuu demkoronmo ongmi yeman keraneen kuu, yimbed God yaa koni
kerekmen kuu korondaniib kii, amborom kuu yi kuu mimo keroon kumbed
ambarakmi korem aroon karen kuu, yi ambarakmi dowad yaa ika karak ma
bobnindo karen.
3 Kumban weeb mimim kuu dingkan aye nengke agedmo kere baeb
konimaib kuu yi ambarakmi yaa ika meenimami yeman,
4 amborom kuu buromakau ambiyiib naningkod ambiyiib yi umkanbed
ambarakmi aari kuu korem yiminban kowe.
5 Kwanikob, Keresu okad yiri monoon kuu yembed God yaa yedmoon,
“Dingkan aye nengke agedmo kere baeb koni yemaniib
munob koni yemaniib kuu eb kuu ma dowaken kere meenindo,
kumban ebbed ne id nekwe ongmewen.
6 Dingkan aye kumundin nengke agedmo kere baeb koni yemaniib
ambarakmi arok ande koni yemaniib kuu eb kuu kubindo.
7 Kwane, nembed yedmaan, ‘O God, ne kuu kei,
ne dowad buk bedmiwen aom wongkoon kii,
ne manaan kuu eb dowaken yaambed ambangki yeman.’ andaan.” andoon.
8 Yembed ibduruk yedmoon kuu, “dingkan aye nengke agedmo kere
baeb koni yemaniib munob koni yemaniib dingkan aye kumundin nengke
agedmo kere baeb koni yemaniib ambarakmi arok ande koni yemaniib kuu
eb kuu ma dowaken kere meenindo, kwane kuyaa kuu eb kuu ma kubindo.”
andoon. Moses ye amobbed ongmendime ande yedmoon kuned.
9 Kwane yembed yoman yedmoon kuu, “Ne kuu kei, ne manaan kuu eb
dowaken yaambed ambangki yeman.” andoon. Yembed amob weng ayoob
andi ongmi dowad ibduruk ye amob weng kuu kan angka kowoon.
10 Kuye dowaken ongmoon kumbed, dingkan aye nengke agedmo kere
baeb konemoon areb, Yesu Keresu ye id kuu at ming arimbed aron ko-
rem yeman mimo ayiiwe bobnoon yaambed nub kuu ongmoone karadmo
keruwen.

11 Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan korem kuu angke
ware kurikuri deme ambangkembirimaib, angkon ika ika kwane dingkan
aye nengke agedmo kere baeb konimo kamembirimaib, kumban kuyaa
kumbed ambarakmi kuu ma arimokban, yiminban kowe.
12 Kumban Yesumbed God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub
kerekore munob koni yeman God yaa koni dowad ye umkan aron korem ye-
man mimo onduknekore ye kuu God ye dingki wiwi angkambed diboroon.
13 Kwane, kuyaronbed ari kuu ye bondan kuu ben nongkoboka ye yon
dodki yeman yiri keriwed ande meedmoon,
14 amborom kuu mimo umkan onduknoon kumbed kane kane ongmoona
karadmo kere weniibdan kuu yembed ongmoone aron korem yeman
demkoronmo keriwen kowe.
15 Kwane, Kingkin Karadmo kangkon keye dowad nub yaa daande korok-
boon. Ibduruk yedmoon kuu,
16 “Yarimanbed yedmoon, ‘Kuyaronbed wene ari kuu
yi yoom amob weng ongmaniin kuu kei.
Nembed yi niindem aom ne amob nongkobeni
yi inamen aom wongkaniin.’ ” andoon.
17 Kwane ariyiib yedmoon kuu,
“Yi ambarakmiyiib amowiibban ande ambangkembiriyiib yaa kuu
angkon ika meenainban.” andoon.
18 Kwane, keye ambangki arewa kee are nonondandoon kowe, kuyaa kuu
angkon ika ambarakmi dowad dingkan aye nengke agedmo kere baeb koni
kuu korem dowan.

Kangdommo Doberembirime

19 Angkodmia, kwani kowe, nub kuu Yesu ye umkan yaambed Yumbon
Miin Karadmo Anam aom kerebkarawiibban arudkonomo awuni kuu
20 kiwaan yeeb wadkeriyiib yaambed ambongkodem yaa kebeniwen ye
dabua kuu nandoon. Kiwaan kee ye id kii.
21 Kwane, nub kuu God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub
darewoob arimbediib God ye karuwa nimaya yaa oone doreen.
22 Id ayoob keye dowad kumbed nub kuu aadidmiyiibban ye inamenbed
anam ande kerebkarawiibban arudkonomo kerenub God ye dia menem,
nub niindem aom kuu ye umkanbed engkeremab kiradme bunaboon
kumbed, ambarakme karak kanduwen kuu nub meeni dobiri inamen ki-
waan yaa arekore, nub id kuu ok karadmombed ogendoon kowe.
23 Nub kuu amaan ari kwananeen andi yaa dakmuwen kuu yobdoodmo
awinem, amborom kuu weng kunduk yedme kowoonman kuu ma koron-
daanban awinembaraneen kowe.
24 Kwane, nub kuu komarewa kere neman daanoon daanoon kamenub
wene mimyob dowakeniib amun amun kamenabiyiib yaa nandanuub
kuyaa meenem.
25 Nub kuu mimyamo kere daboknenwi kerekmen kuu korondaub, ni-
makarub yenambed korondiwen yi kerekmen kwane kandimban, kumban
kwane neman kube ongkanoon kube ongkanoon kamem. Yesu yaron dia
keruko wedmibka inamen kee darewoob kerime.

Kaadkerime, Ambarakmembaraib

26 Kedi, nub kuu anam anam yaa nubkaadkeruwen kumbed ambarakma
ande ambarakmi yaa kwane kamembaranuub kuu, God yaa kone am-
barakmi ye kakman aari yeman mamaa wedmaubban, dowan,
27 kumban wengyundiyiib God ye bondan kuu amot miin darewoobbed
dene dowan keriyiib kuu nub yaa menebaneen ande une meedmanuub kii.

28 Kanembed Moses ye amob yaa wunekaraane karub ayoob o ayoob-
mimbed anam kwanoon kii andimaib kuu, mimyob keendiyiibbanbed
ayaiwe bobnimaan.
29 Kumban, kibikee karub maa anam andoon kuned ambarakmembara-
neen kuu God ye Mingki yaa kande ye yon dowood yeman kerunene,
amob weng ongmoon ye umkanbed karadmo kerunoon kuyaa kuu karadmo
ye barangban ande wunekarene, mimyob dowaken kabamoon keenoon
ye Kingkin yaa damangkananeen. Kowe, yiibbed meeniib kuu ye dabab
kuu Moses ye amob wunekariwendan yi dabab burudande arimbed dabab
komoyiib daboknaneen?
30 “Ambarakmi ye kakman koni kuu neman, nembed kuye dabab ko-
naniin.” ande yedmoonman kuu nubkaad kuda. Kwane angkon yedmoon,
“Yarimanbed ye karuwa nimaya yaa wengyundandaneen.” andoon kii.
31 Wad doreen ye God ye dingki ari kombiri kuu uniwon karakwon.
32 Yiib kuu anuk God ye weng monoone nambiri kandekorib dobiriwen
yaron kuu ika meenime. Kuyaron kuu nangmi darewoob yiib yaa mene-
boon kuu yiib kuu kirokmonindo, durud yewed ye arinambo arimbed
koromone dobiriwen.
33 Aron yena kuu yiib kuu dian angkambed damangkandenib yenbandi-
maib, aron yena kuu yiib kuu nimakarub yena yiiwareb damangkande yen-
bandiwendan yaa koromoni dowad angkara dore angkara dore kamimaib.
34 Yiib kuu wii aom nongkobiwendan kuyaa mimyob keendekorib, karub
yenambed yiib yiribman ogoodmo kenambun biwen kuye dowad nang-
mindo kubimo dobiriwen, amborom kuu yiibkaad, yiib kuu aron korem ye
amun kerundi miin amuniib, ogoodmo biwen ye yiribman arebban, yiib
dowad Ewen aom dangoon kowe.
35 Kwani kowe, yiib kerebkarawiibban arudkonomo dobiri kerekmen kuu
kankaaraib kumbed kakman darewoob yiib yaa kondaneen kii.
36 Yiib kuu kangdommo doberembirime. Kwananiib kumbed yiib kuu
God ye dowaken yaambed ambangkekoriwed yembed yedme kowoon ye-
man kuu kandaniib.
37 Kedi, God Ye Weng aombed yedmoon kuu,
“Aron doboobban ari kuu,
mananeenman kuu monokban keraanban, erebnarimban mananeen.
38 Kumban ne yorokmodan kuu anam andi yaambed dobaraniib.
Kwane, yi kuu ne yaa koronde ika anuk wananiib kuu
ne kuu yi yaa kubendainban.” andoon.
39 Kumban yiiwa nuwa kuu koronde ika winiiwe monmariwendan kwa-
mune arebban, yiiwa nuwa kuu anam anduuwe bobni yaa burudande
bindoondan kwamune kii.

11

Kurin Anuk Anam Andiwendan Yi Kerekmen Yaambed Dobirime

1 Kedi, anam andi kuu amaan ari kwananeen ande meedmuub yaa
kerebkarawiibban kangdommo meeni yeman, anam andi kuu nub ma
wedmindo yeman yaa anam dangoon andi yeman.
2 Keye anam andi kee kurin kurin yiri dobiriwendan awiniwen kumbed
Godbed nimakarub amun ande daandoon.
3 Anam andi yaambed nubkaadkeruwen kuu, kumkam korem kuu God
ye wengbed kwanok andoonkob kwane dembe wonoon. Kwani kowe,
wedmuub yeman kuu wedmindeban yeman kumbed ongmenaboon.
4 Anam andi yaambed, Abel kuu dingkan aye nengke agedmo kere baeb
koni yeman amun kuu God yaa konoon, Kein yeman konoon arebban.

Kwane, Abel ye anam andi yaambed, Godbed Abel ye koni yeman kuu amun andoon kowe, ye kuu Godbed yorokmo ye karub andunoon. Ye kuu bobnoon kuned, ye anam andimbed nub yaa kwane dakmeen.

5 Anam andi yaambed Inok kuu okad kiri doboroon kumbed nen daanoon kowe, ye kuu bobni yaa kuu ma kaadkerindo. Kwane, ye kuu okad kiridan kee ma wedmenokban, amborom kuu ye kuu Godbed nenwonoon kowe. Kedi, nenwinindo yaron kuu, yembed komo kamoon kuu Godbed ye yaa kuboon.

6 Kwane, karub kane anam andiyiibban kumbed komo kamaneen kuu Godbed ye yaa kubaanban, korem yiminban, amborom kuu karub kane Godiib yaa manandameen kuu God kuu doreen andene kane kane God yaa nindorokiibbed onmidan kuu Godbed kakman amun kondaneen andodned yimin.

7 Noa yaron kuu dabab menebaneen ye weng okad kiridan korem yi koron kuu Noa yaa ongkane daanoone, anam andi yaambed God yaningko kankoone ye weng awine kandene ye nimadana yoom bobni yaa burudande bindi dowad motod yenboon. Ye anam andi yaambed okad kiridan korem yaa wengyunde arewadan andene anam andi yaambed yumbon yorokmo keruni yeman kuu kandoon.

8 Abraham yaa kuu amaan ari dobiri yeman ye yumbon okad kuyaa wene ande baandoon kuu, anam andi yaambed wengamberekore wonoon. Kwane kunaya weneen kuu yekaadban kuned kwane wonoon.

9 Anam andi yaambed yedme kowoon ye okad yaa kuu ye ambibkinban norodman areb kerene kombon aombed doboroon. Aisek yoom Yekob yoom kuu weng kunduk Abraham yaa yedme kowoon kuye kandidan kuned, yi kangkon kombon aombed dobiriwen.

10 Abraham kuu kwamune doboroon, amborom kuu ye kuu amaan ari ye siti aromkonoyiib Godbed nekwane ongmaneen kuyaa ande meenmemboroon kowe.

11 Abraham kuu kiomnoone Sera yu kangkon kurong kereen kumban, anam andi yaambed Abraham kuu weng kunduk yedme kowoonman yaa kuu anam kwananeen ande meenoonkob ongmenoone awodki keroon.

12 Kwanikob, karub mimo keyaambed, ye kuu bobnemoon areb keroon kumban, awoya ari kuu ambid ari mindong yemoon kwane areb kere karamok kebed yaa kubuk yemoon kimingkindeban kwane areb keriwen.

13 Nimakarub korem kee kwane anam andi yaambed doriib kumbed dukniwen. Yi kuu weng kunduk yedme kowoon yeman kuu kandindo, yi kuu amaan angkambed no wedmende wengmo wengambiriwen kumbed kubiwen. Kwane, yika nub kuu okad yirimbed kuu noroddan kere oworan keruwen ande dakmiwen.

14 Weng kwamune dakmimaibdan kuu yi wengbed korokbimaan kuu yi ambibkin anam ande kereknaib.

15 Kwane, yi kuu yi ambibkin domonde miniwen kuyaa meeniwen karen kuu, ika wini kuu yimin keriwen karen.

16 Kumban yi kuu koronde okad kiri ye ambibkin arebban amunmo ye ambibkin, Ewen kui, kuyaa meenmembiriwen. Kwanikob, God yaa yimbed yi God andi kuu ye kuu karakiibban, amborom kuu yembed yi dowad siti nekwe ongmoon kowe.

17-18 Kwane, Godbed Abraham ye komboon daroboon kuu, anam andi yaambed Abraham kuu Aisek nende dingkan aye nengke agedmo kere baeb konemoon areb kerande kamoon. Anuk yiri kuu Godbed Abraham yaa weng kunduk yedme kowoon kuu “Eb dana mingki Aisekmo, ye yaambed eb awoya ari ande kimingkaniib.” andoon kumban, ye dana mingki mim

yembedmo kuu dingkan aye nengke agedmo kere baeb konimaib kwane areb kerok andoon.
19 Abraham kuu bobni yaa kuu Godbed nenkooni kuu yimin ande meenoon, kwane Aisek kuu bobni yaa nenkoonemoon areb ika demboone nendoon.
20 Anam andi yaambed Aisek kuu Yekob yoom Isau yoom amaan ari awine kande dobaraniib ye dowad amun kerundoon.
21 Anam andi yaambed Yekob kuu kwane bobnandamene Yosef ye karub dana meed ayoob kuu amun kerundene, kwane ye yonamad arimbed angkumonene God yaningko kankoonoon.
22 Anam andi yaambed Yosef kuu kwane ye yimin wandi yaron dia keruune, Israeldan Idyip aombed yaro angkane wananiib kuye dowadiib ye bob kono be wini dowadiib kwane daandoon.
23 Anam andi yaambed Moses ye arian kuu ye wooneen kuu wood ayoobmim nen bikniwen, amborom kuu dana kuu manimanandeb wedmenekorib, kwane yi kuu Idyipdan yi kingbed Israeldan yi karub dana kuu dukni yeman ye weng ongmoon yaa une meenindo kowe.
24 Anam andi yaambed Moses kwane kaine amnoon kuu king Fero ye mungkan yu mingki andimami kuu ye dowakenban keroon.
25 Yeka meenoon kuu God ye nimaya karuwa yoom durud yewed kandi yeman andekore, kad ye dowaken ye ambarakmi yaa aron dukmenmo awine kubembiri yaa kuu korondoon.
26 Yeka meenoon kuu Idyip ye od darewoob ye yiribman yaa kuu korondeni Godbed Kinoone Mananeenman Keresu ye dowad durud yewed kandaniin kuu yimin andoon, amborom kuu ye yekaad kuu ye kakman Ewen ari angkeen kuu darewoob arimbed Idyip ye yiribman arebban kowe kandaniin andoon.
27 Anam andi yaambed Idyip kuu domondoon, king ye norin arud yaa meenindo, ye kuu kangdommo doberemboroon, amborom kuu ye kuu wedmenindeban ye God wedmenoon kowe.
28 Anam andi yaambed Burudandoon orokiib umkanbed engkeremab kiradme bunabiyiib kuu kwane awinoon, kwanoked wonob dana yenbandi ye engyu kuu Israeldan yi wonob dana yaa kuu yenbandokban keri yeman.
29 Anam andi yaambed Israeldan kuu Karamok Dodmo kuu okad kamkonombonmo areb dodkanmo yaniwen, kumban Idyipdan kuu mene kwanandamenib yimbedmo ok kubuniwen.
30 Anam andi yaambed Israeldan kuu siti Yeriko ye kuuk botbed wiriniwen kuu yi angkara dewenebe aron ediib keriiwe bot korem kuu kiroboon.
31 Anam andi yaambed kiwaan ari ye wonong Rehab kuu wedme darobidan angkodmendeen kowe, God yaa wabkad keriwendan Israeldanbed yenbandiwen kuu yuyiib windo.
32 Kowe, weng ariyiib kwane dakmaniin dee? Ne kuu aron yiminban kowe, Gideoniib Barakiib Samsoniib Yeftayiib Dewidiib Samueliib profesidaniib yi dowad kuu dakmainban.
33 Yi kuu anam andi yaambed yena kuu king yena yi oonimbon yaa nangbe burudadmenib, yena kuu yorokmo wengyundenib, yena kuu weng kunduk yedme kowoon yeman kuu kandenib, yena kuu laiyon yi mongkodkono kebengkenib,
34 yena kuu amot yumbu arewa kameen kuu kumungkenib, yena kuu kerewangbed yenbandi yaa kuu kombiri wenenib, yena kuu yi yaa aromkonoyiibban kerekmen kuu ongmoone aromkonoyiib kerenib, yena kuu nangbi dowad aromkonodan kerekorib oworan yi ana nangmidan yaa yenbanden winiwen.

35 Nima kuu yi karubkim yoworiwen kuu anam andiwendanbed ben
dembiiwe ika wadkeriiwe nimambed ika biwen. Anam andiwendan yena
yaa kuu yenbande durud yewed kondimo kamiiwe nub anam andi yaa
korondaubban andiiwe kwane awingkiwen domondindo. Kwane kumbed
bobni yaa ika dembi yeman arimbed kandi ye dowad.
36 Anam andiwendan yena kuu emengkane damangke nong yikyikiibbed
yenbandiiwe, yena kuu seinbed yerengkanabe ben wii aom kambiriwen.
37 Yena kuu botbed yiiwe, yena kuu wedyirimbed nadmaiwe ayoob ke-
rimo kamoon. Yena kuu kerewangbed yenbandiiwe dukniwen. Yi kuu
sibi kadiib naningkod kadiib kumbed ebkad areb kere awerenmo yarenib,
yiribman aweneyiibban keriiwe, yi kuu yenambed yenbande monmarenib,
yiminban kerundiwen.
38 Anam andiwendan kuu awerenmo amboon angka kere aangko yaa kere
botdem aom kere okad yiri dem aom kere kamenmo yarebiwen. Yi kuu God
ye indob ari kuu okad kiridan yaa kuu ibmo kumunkingkindeban keriwen,
yi kuu arimbed kowe.
39 Kekee yi kuu anam andiwen kowe Godbed nimakarub amun andoon,
kuned komo yedme kowoon yeman kuu maandindo, mokaid,
40 amborom kuu Godbed nub dowad inamen amun arimbed ongmoon
kowe, yi kuu nub kuristendan yoom ibmo daboknaniib kumbed Godbed
yiya nuwa ben demkoronmo ongmaneen.

12

Yesu Areb Kere Anam Andimo Doberembirime

1 Kwani kowe, nub kuu keye anam ande dakmenabidan yemoon kai kee
nongwoyawod kameen kwamune areb kanawanewandiwen. Kowe, anam
andi kiwaan yaa komo komombed kebengkandimaan yemaniib awine ben
kubunimaan ye ambarakmiyiib kuu ben kiradmenub, nub dowad buru-
dandi yeman kine kowoon yaa yinmoniyiibban kangdommo kabaanem.
2 Nub indob kuu Yesu yaambed keenomberem, ye kuu nub anam andi yaa
kuu andowe ongmene demkoronmo kerundi ye karub kowe. Ye kuu kubi
kandi dowad kine kowoon kowe, at ming arimbed bobni ye karak kuu ma
meenindo kumbed, kwari durud yewed kuu kangdommo kandekore, God
ye oone dibirimbon dingki wiwi angkambed diboroon.
3 Kedi, ambarakmidanbed kuye bon darewoob keruniiwe kangdommo
doboroon ye karub keyaa meenime. Yiib kwananiib kumbed yiib anam
andi kuu wuudnaibban, bon yaa nub kuu yiminban ande kubiyiibban kere
korondaibban.
4 Yiib kuu ambarakmi yaa bon kerunekorib ninabiib kuu, nangbe wene
ma bobne umkan kubudirindo, mokaid.
5 Kwane, yiib kuu kube ongkandi weng yiib yaa ne meed ande daandoon
kuu nonondandiwen. Yedmoon kuu kei,
“Ne dana, eb arewa kamoon yaa Yarimanbed didangkoon kuyaa kuu koron-
daab,
kwane, yembed dedmobde yedmebdoka ne kuu yiminban ande kubiyi-
ibban keraab.
6 Amborom kuu Yariman kuu kane kane mimyob dowaken keendoondan yi
arewa kami yaa kuu didangkene,
kane kane ne dana meed ande kine kowoondan kuu yi arewa kami
dowad inande dabab kondimaan kowe.” andoon.
7 Dabab menebi kuyaa kuu didangki yeman ande meene kangdommo
doberembirime, Godbed ye dana meed yaa kamemoon areb yiib yaa kwane
kamimaan kowe. Kedi, awodkia korem kuu yi dana meed didangkimaib kii.

8 Nimakarub korem kuu didangki kuu wedmiwen kuned, yiib kuu didangki wedmokban karen, yiib kuu kiwaan ari dana kere God ye dana meed anamban karen.
9 Kuye weng ari kuu, nub korem kuu nub ambeyiib, yi kuu okad kiridan kumbed nub arewa kami yaa didangkiwen. Kwaniwen kumbed, nub kuu ambe amun ande yedmimaub. Kowe, inamen darewoob arimbed kuu nub kingkin ye Ambe ye dabderem aom doberem. Kwananuub kumbed wad dobaranuub.
10 Nub ambeya yika yimbed kiwaan kuna amun ande meenimaib kumbed aron doboobban nub yaa didangkimaib kumban, Godbed nub amun keri dowad didangkimaan. Kukuu ye karadmo kerekmen yaa ibmo keri dowad kwanimaan.
11 Didangki kandi kuu kubi yeman arebban, mimyob wandi yeman areb. Kumban kuye yoman kuu kane kane kuyaambed inamen arewa yaa koronde inamen amunmo awine kandiwendan kuu yorokmo dobiriyiib yewenuwiib ye yob iraane wandimaib.
12 Kwani kowe, yiib anam andi yaambed kabaani dowad yiib dingki wuudne yon aromkonoyiibban kere wonoon kuu aromnenib,
13 yiib yon yeman kiwaan dabonmo ongmime. Kwananiib kumbed yon aandem dingki aandemdan kuu miin yiminban keraibban, koronde amun keraniib.

God Yaa Wunesadmaib

14 Kiwaan korem kuyaambed nimakarub korem yoom yewenubbed doberenib karadmo kerime, karadmo keraibban kuu Yariman wedmenaibban kowe.
15 Karub maa kuu Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaa kuu burusarandamoko wedmenibka, ye yaa dedmone yedmenenib awanenime. Kwane, yiib kuu wungkanabi darewoob mung kook areb wandaib, karub maambed wungkanabi darewoob kerene dabab bangkandene yemoon ben abdon yiri wanandamoko wedmenibka, ye yaa kangkon dedmone yedmenenib awanenime.
16 Kwane, karub maa kuu nenem kamandameen o Isau areb God yaa ma meenimokban kerandamoko wedmenibka, ye yaa dedmone yedmenenib awanenime. Isau, ye kuu animan mim ani ye dowadbed wonob dana bangkani ye yumbon kuu ye daman yaa konoon.
17 Yiibkaad kui, kuye yoman kuu keye amun kerundi kee kandande kamoon kumban ye kuu wunekaroon. Ye kuu amun kerundi kandi dowad weng ongmaan amonomba ande kamene amengiib kamoon kuned yiminban.
18 Kedi, yiib kuu aangko Sainai badmendi yeman amoyiib deneen ye dia minindo, kuyaa kuu kumuniib amkudiib nuuwa amiib kui.
19 Yiib kuu kibi naawon baandiyiib o wengambiriwendan unenib nub yaa angkon ariyiib dakmenwanaane wengambaraub ande dakmiwen ye wengiib kuyaa minindo.
20 Yi kuu kwaniwen amborom kuu Godbed yedmoon, “Karub maa o dingkan maa aangko kuyaa wananeen kuu botbed ayi yeman.” andoon kowe uniyiib yiminban keriwen.
21 Kwane, Mosesbed wedmoon kuu uni darewoowiib kowe yedmoon, “Ne kuu unimbed kiringmiin kii.” andoon. Yiib kuu kuyaa minindo.
22 Kumban yiib kuu aangko Saiyon, Ewen aom ye Yerusalem, wad doreen ye God ye siti aom miniwen. Yiib kuu engyus tausen tauseniib kubenabenib mimyamo nedbiwen aom miniwen.

23 Yiib kuu God yaa anam andiwen kowe ye wonob dana areb keriwendan
aom miniwen. Yiiwa yiya aningko kuu Ewen aom wongkoon. Yiib kuu
nimakarub korem wengyundi ye God yaa miniwen. Yiib kuu yorokmodan
yi kingkin Godbed ongmoone demkoronmo keriwendan yaa miniwen.
24 Yiib kuu amob weng yeeb ongmiwen yaa wedyiri dobiri ye karub Yesu
yaa miniwen. Kwane, yiib kuu Abel ye umkanbed dakmoon arebban, weng
miin amun arimbed dakmoon ye umkan engkeremab bunaboon yeman yaa
miniwen.
25 Kaadkerime, dakmimaan ye God yaa wunekaraib. Kurin anuk kuu
aangko Sainai miniwendan kuu kaadkeri weng okad arimbed daandoon-
man yaa wunekarekorib kirokmonindo, yembed wengyunde dabab kon-
doon. Kowe, nub kuu kaadkeri weng Ewen aombed daandimaanman yaa
wunekaranuub kuu, yembed wengyunde dabab kondi kuyaa ma kirokmo-
nanuub dee? Dowan!
26 Kurin anuk kuyaron yaa kuu ye weng kuwengbed okadiib kan kir-
ingmeen, kumban kibikee weng kunduk yedme kowoon, “Nembed angkon
ika mimo keraniin kuu okadmomban Eweniib ben kiringmenabaniin.”
andoon.
27 Weng “angkon ika mimo keraniin” ande kedmengkandoon kuu ong-
menaboon yeman ben kiringmi kuu yimin kowe ben kiradmaneen.
Kwanikob, ben kiringmindeban yeman kuu kwane dangembaraneen.
28 Kwani kowe, nub kuu kiringmindeban ye oonimbon kanduub kowe,
nub kuu eso andenub, kwane kiwaan yorokmo yaambed uniyiib God yan-
ingko kuu karadmo ande yaningko kankoonem,
29 amborom kuu “nub God kuu amot areb, arewa korem kuu nengkaane
dowan kerimaib kowe.”

13

Yeenbon Ongkandi Weng

1 Ambanga oniya damana yaa mimyob dowaken keendimbed neman
mimyob dowaken keenoon neman mimyob dowaken keenoon kame
doberembirime.
2 Noroddan yaa angkodmenandi kerekmen kuu nonondandaib, kwa-
mune kami yaambed yenambed engyus yaa yi kaadkerundindo kumban
angkodmendiwen.
3 Kane kane wii aomdan kuu yi kuyaa yiib kangkon ibmo keriwen areb
kwane meenekorib kwane kuyaambed awandime. Kane kane yenbande
durud yewed kondiwendan kuu yi kuyaa yiib kangkon ibmo keriwen areb
kwane meenekorib kwane kuyaambed awandime.
4 Awadmi ye inamen yaa kuu ambodmo awine kankoonime, kwane
awadmiwendan kuu nenem kamaib, demkoronmo kerime, amborom kuu
Godbed nenem kamidan korem yaa kuu wengyundaneen kowe.
5 Yiib kuu od yaa meenmembere dowaken darewoob keendimami kuu
korondekorib, yiib yaa komo dangoon kuu yimin ande kuyaambed awine
dobirime, amborom kuu Godbed kwane yedmoon,
“Ne kuu yiib yaa domondainban,
ne kuu yiib yaa korem korondainban.” andoon kowe.
6 Kwani kowe, nub kuu arudkonoyiibbed yedmuub kuu,
“Yariman kuu ne awawi ye karub kowe, ne unainban.
Karub maa kuu God burudande ne yaa ma kamaanban.” anduub.
7 Yiib korok korokbed yiib yaa God ye weng daandiwendan kuu meenime.
Yi dobiri kerekmen yaambed yob iroon kuu wedme meenenib yi anam andi
yaa kumunkingkime.

8 Amborom kuu ye yaa anam andiwenman Yesu Keresu kuu ibmo, maa
maa kerimokban, kinoniib kibikiib aron korem.
9 Korondaiwe, kedmengkandi norod maa maa yaambed ben angkanaib.
Kedi, nub niindem aom kuu Godbed kabamoon kondoon ye mimyob
dowaken kumbed aromni kuu amun, amowamob yaambed animan nekwe
ani kumbedban, keye yoman winiwendan kuu animan kembed ma
awandimokban.
10 God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kuu bot wuubimbon arimbed
dingkan aye nengke baeb kuu God yaa konimaib kuye dingkan animaib.
Kumban nub kuu bot wuubimbon maa Yesumbed kingkin ye kerekmen
yaambed ongmoon kuu, nub niindem aom aromni yeman. Kuyaambed
God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kuu ane aromnindeban, Yesu yaa
anam andindo kowe.
11 God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob arimbed
kuu dingkan umkan bene Yumbon Miin Karadmo Anam aom awunimaan
kuu ambarakmi dowad konimaan, kumban dingkan id kuu nimakarub yi
dobirimbon kuye bunangkambed nengke agedmo kerimaan.
12 Kwani kowe, Yesu ye kangkon siti kuuk ambongko angkane
bunangkambed durud yewed kandoon, ye umkan yaambed nimakarub
bene karadmo kerundi dowad.
13 Kwana kowe, nub kangkon yeyiib yaa bunangka wenenub, yembed
kwanoon kwane kerenub karak kandem.
14 Kirikee nub kuu aron korem kwane doberembaranuun ye sitiyiibban,
kumban nub kuu siti manandamuun kui ande meedmuub.
15 Kwani kowe, Yesu yaambed nub kuu munob koni yeman konemoon
areb God yaa eso ande kubi weng konimo kamem. Kuye munob koni yeman
kuu yena yaa God yaningko dakmi ye wengbed id irimaan.
16 Kwane, amun amun kamiyiib yena yaa numbiriyiib kuu nonondandaib,
kukuu God yaa munob koni yeman kowe, kwananiib kuu yembed kuba-
neen.
17 Yiib korok korok yi weng wengamberende awinenib yi deme aromkono
yi dabderem aombed dobirime. Yi kuu God ye deme komarewa awinanuub
kuu God yaa dianmo dakmanuub ande meeniyiib kumbed deme awine
doberembirimaibdan areb kwane yiib yaa oone keendomberembirimaib.
Yiib kuu yi weng wengamberende awinaniib kuu yi deme awini kuu kubimo
keraniib, dabab keraibban. Kumban yiib kuu yi yaa kwanokban keraniib
kuu yiib yaa ma awandokban keraneen.
18 Nub dowad kurikuri kerime. Nub dowaken kuu kiwaan korem
yaambed nimakarub yena korem yi aningko kankoone dobaranduwed
kowe, nubkaad nub meeni dobiri inamen kiwaan kuu yorokmo.
19 Ne mim nembed yiib yaa nangkande yedmaan kuu, kurikuri kamibko
Godbed kiwaan ongmoko aron dukmenmo angkon yiiwiib yaa mana.
20 Sibi Ooni Ye Karub Darewoob Arimbed, nub Yariman Yesu, ye kuu
Godbed aron korem ye amob weng ye umkan yaambed bobnoon yirimbed
nen demboon. Kuye God, yewenub ye God,
21 ye dowaken yaambed nub ambangki dowad ye deme aromkono amun
korem bangkandok, kwane ye kubaneen yaambed nub aom ambangkok.
Yesu Keresu yaambed kwanok, ye yaa nambiri aron korem korem yeman
kerok. Anam kwanok.
22 Angkodmia, nembed yiib yaa nangkande yedmaan kuu, ne ongkandi
weng kee awine kandime, nembed kerek wongkaan kee dukmenmo kowe.
23 Nub kuristen angkodmi Timoti kuu nen wii bunangka kowiwen kuu
yiibkaadkerime andid. Kowe, yembed aron dukmenmo mananeenbed kuu,
ne kuu ye yoom kere yiib yaa mene wedmendok mananiin.

24 Yiib korok korok korem yaayiib God ye nimaya karuwa korem yaayiib
kuu kubendi weng kondime. Kane kane Italidan kuu yimbed yiib yaa
kubendi weng kondiwen.
25 Kabamoon kondoon ye mimyob dowakenbed yiib korem yaa kerok.

Yems
Yems Ye Kerek

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Wongkoonman kuu Yesu ye daman Yems. Ye kuu Yuudan anam andiwen kumbed ambibkin maa maa aom doriib kuyaa wongkoon. Ye dowaken kuu anam andi aromkonoyiib kerime anded. Kwane, anam andi anam kuu amun amun kamenabiyiib ande korokboon. Kwane, anam andi anam kuu okad yiri ye meeni inameniibban ande korokboon. Wongkoon ye weeb kuu AD 50 areb o AD 62 areb.

Korok Weng

1. Kubendi Weng Ibduruk (1:1)
2. Komboon Kaamobi Aom Kangdommo Dobirime Andi Ye Weng (1:2-18)
3. Wengambere Awine Kandiyiib Kwane Kamenabiyiib (1:19-27)
4. Yena Yaa Manmo Keraib Andi Ye Weng (2:1-13)
5. Anam Andiyiib Ambangkiyiib (2:14-26)
6. Nub Ong Kuu Ongme Kangkadme Oonem Andi Ye Weng (3:1-12)
7. Meeni Kangdom Kiwaan Ayoob (3:13-18)
8. Okad Yiri Ye Meeni Inamen Awinaib Andi Ye Weng (sapta 4)
9. Yiribman Yemoondanbed Yena Benkubunaib Andi Ye Weng (5:1-6)
10. Ongkandi Weng Yena (5:7-20)

1 Ne kuu Yems, God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yi deme karub.
Amyenimbon wad ayoobdan bokesaware wenebe ambibkin maa maa kuyaom doriib, yiib yaa kubendi weng wongkane keendaan.

Yobdoodiib Birandiyiib Ye Dabab

2 Nangkodmia, dabab maa maa yiib yaa meneboka, kubimombed dobirime,
3 amborom kuu yiibkaad kuu dabab menebe yiib anam andi yaa komboon kaamondi kuu kangdommo doberembirime andi ye inamen darewoob keri yeman kowe.
4 Kangdommo doberembirime andi ye inamen kuu yiminmo keraneen kuu, yiib inamen kuu Yesu arebmo yiminmo keraniib, yiib inamen aom kuu ma dowan keraanban.
5 Yiib kuyaom kuu kanembed meeni kangdom embengmo keroka, God yaa kaamonok. God kuu ambarakmoon dee ande onmiyiibban kumbed yiminmo bangkandi ye God kowe, kaamonaneen kuu Godbed inande konaneen.
6 Kumban ye kaamoni God yaa kuu anam andene karekmiyiibban keraneen kumbed yimin, amborom kuu kanembed karekmoon kuu oknondok karamok ari nuubbed kanbarande kawene kamene kamenmo wenemoon areb kowe.
7 Korondaiwa kwamune ye karub kuu Yarimanbed maawaneena maandaniin ande meenaan.
8 Ye inamen kuu ayoob ayoob karub keroon. Ye inamen korem kuu konoo embeng barakbarak kamenu amonombemoon areb.
9 Kuristen angkodmi ambokda keroon kuu Godbed kankoone yumbon ari konoon kowe kerengkanok.
10 Kuristen angkodmi yiribman yemooniib keroon kuu Godbed kankubune yumbon yiri konoon kowe kwangkon kerengkanok, amborom kuu ye kuu nong wuung yeere bobnemoon areb keraneen kowe.

11 Kedi, aron yure yaro mananuuna nimin daananuun kumbed nong koknanuune wuung nuubne womberekore wuung ye manimanandeb kuu monmaraneen. Kwamune areb kii, yiribman yemoon ye karub kuu wan ambokibine ye deme awinoon aom kumbed kwane bobnaneena dowan keraneen.
12 Karub kanembed komboon kaamoni ye dabab meneboon yaa kangdommo dobaraneen kuu Godbed amun kerundoon, amborom kuu yiminmo dobaraneen kuu wadkeri ye kakman king ye korok ari dereni yeman areb kandaneen. Kakman keyaa Godbed weng kunduk yedme kowoon, ye yaa mimyob dowaken keenimaibdan yi dowad.
13 Kwane, ambarakmok andi ye birandi eb yaa monoka, kekane yedmaab, “Kedi Godbed ne yaa ambarakmok andi ye birawi kamoon.” andaab. God kuu arewambed ye yaa ambarakmok ande bironindeban, ye kangkon karub kane yaa ma ambarakmok ande biranaanban.
14 Kumban nimakarub korem kuu yi inamen arewa yaambed dedmone dedmone kamoon kumbed ambarakmi yaa meeni dowakeniib keraiwe birondimaan.
15 Kwane, meeni dowaken kee wanabemoon areb keranuun kuu yu dana kuu ambarakmi. Ambarakmi kaine amnaneen kuu bobni keraneen.
16 Nangkodmia, birondi yaa anam andaib.
17 Komo komo kuu demkoronmo munobmo bangkandi yeman amuniib kuu, Ewen ari doreen ye Ambembed bangkandaane kaminimaan. Ye kuu arona wooda mindonga ongmenaboon ye God, ye kuu kuruwak kan kwangka kowe kan kangka kowe kaimaib arebban, maa kere maa kere kaimokban.
18 Ye kuu ye dowakeniib keroonkob anam anam ye weng yaambed nub anam anduuwe, ongmendoone ye dana meed keruwen kumbed kumkam korem ongmenaboon kuu burudande yumbon ari kanduwen.

Yesu Ye Weng Amun Wengamberedandaib

19 Nangkodmia, meenime. Yiib korem kuu wengambiri yaambed kuu kirodmombed kii, weng dakmi yaambed kuu emambed, norin wandi yaambed kuu emambed kii,
20 amborom kuu karub ye norin kuu Godbed dowaken keroon ye yorokmo dobiri kanminimokban kowe.
21 Kwana kowe, nenem inamen koremiib inamen arewa mimim koremiib kuu kwane kirarundenib, yiibka kankubuniyiib kerenib God ye weng yiib niindem aom arumenaboon yaa awinime. God ye weng kee bobni yaa burudande bindi yeman.
22 God ye weng kee kwane wengamberekoriwa kuyaa awinokban keraniib kuu, yiibka yiibmeren bironaniib. Kowe, weng keyaambed wengambere awinime.
23 Kwane, karub kanembed God ye weng wengamberekore kuyaa awinokban kerimaan kuu, ok kuruwak yaa ye murubia wedmekore
24 koronde wene ari ye murubia komarewa wedmoon kuu kirodmo nonondandemoon areb.
25 Kumban, karub kanembed demkoron anammo ye amob, ambarakmi ye wii kanangka kowimaan ye amob kui, kuyaom kimingke korobe wedmemberene nonondandiyiibbanbed kwamunemo kamimaan kuu, komo komo kamaneen kuu Godbed amun kerunaneen.
26 Kwane, karub kanembed yeka yedmaneen, “Ne kuu anam ande amob awinaan.” andaneen kuned kangkadme meenmiyiib dakmokban keraneen kuu, yeka yemeren birananeene ye anam ande amob awini ye kerekmen kuu anam idiibban.

27 Anam ande amob awini ye kerekmen nub Ambe Godbed dowakeniib
kerundene kukuu karadmo yorokmo yeman ande yedmoon kukei, dana
anenab yoom nima irib yoom dabab komarewa kandiwen kuu wedme
awandenib, yiibka okad yiri ye inamen arewa kumaom kombaraub ande
kangkadmime.

2

Yena Yaa Manmo Keri Ye Inamen Ambangkaib

1 Nangkodmia, yiib kwane nub Yariman Yesu Keresu nambiriyiib doreen
yaa anam andiwen kowe, yena yaa manmo keri ye inamen ambangkaib.
2 Kwamune, karub maa gold ye dingki kandingiib deebe ebkad amun-
mombed inwaraneen kumbed yiib kurikuri wengbon aom meneena, kam-
boknon ye karub ebkad korobmo deeboon kangkon mananeen kuu,
3 ebkad amun inwaroon ye karub kuyaamo kubenenib yedmenaniib, “Eb
mene dibiri yeman amun karimbed dibere.” andaniib kumban, kamboknon
karub yaa no yedmaniib, “Yakuyaa dobere.” o “Ne yon dad yirimbed
dibere.” andaniib kuu,
4 yiib kuu inamen arewa yaambed andokbe karub yena ben ari keriiwa
karub yena ben yiri kiribe keriib kii! Kukuu amunoo? Dowan!
5 Mimyob dowaken keendimain ye angkodmia, wengambirime. Okad
yiridanbed kane kane yaa kamboknon andimaib ye karuwa nimaya kuu,
Godbed kinoona yi anam andi yaa yiminmo kerekoriwa, oonimbon aom
mimyob dowaken keendoondan yi yumbon yeka ye weng kunduk kowoon
kuu kandaniib. Eeyoo?
6 Kumban yiib kuu kamboknondan yaa weng arewambed damangkandi-
wen. Ma, yiribman yemoondanbed yiib yaa deme darewoob bangkandi-
maib kumban od embeng kondimaib dee? Yimbed yiib awingke wengyundi
dowad kangdod korok yaa be winimaib dee?
7 Yiib Yariman yaningko amun kuu yimbed wengamborokbanabimaib
dee? Korem kee kwamunemo kamimaib kuda.
8 Kuned, God Ye Weng Karadmo aombed nub King ye amob ye wengbed
yedmoon kuu “Ebka ebmeren yaa mimyob dowaken kowimaab areb kuu,
eb dia doriibdan yaa kwangkon kwane mimyob dowakenbed keende.”
andoon. Kuye weng kuu yiibbed anammo awinaniib kuu, yiib kuu yiminmo
kamaniib.
9 Kumban yiib kuu yena yaa manmo keri ye inamen kwane ambangkaniib
kuu ambarakmaniiwe amobbed yiib kuu amob domangkidan ande ko-
rokbendaneen.
10 Kwane, karub kanembed God ye amob korem kuu oonoon kumban
mimo domokbaneen kuu, ambarakme amob korem domangkoon ye karub
keroon.
11 Kedi, Godbed yedmoon, “Nenem kamaab.” andoon. Kumban ye
kangkon yedmoon kuu, “Kumka o kuman ayaab.” andoon. Kowe, yiib kuu
nenem kamimokban kumban kumka kuman ayiwen kuu yiib kuu God ye
amob domangkidan keriwen.
12 Yiib kuu ambarakmi ye wii kanangka kowimaan ye amobbed wengyun-
daneen kuyaa meenmiib kumbed, kwamunemo dakmenib kwamunemo
kamime.
13 Amborom kuu kane kanembed ambarakmidan yaa mimyob keende
kakman are nonondandaanban kuu, Godbed yi yaa mimyob keende kak-
man are nonondandiyiibbanbed wengyundaneen. Mimyob keende kak-
man are nonondandi kuu wengyundi burudande ari keroon ye inamen kii.

Anam Andiyiib Amun Amun Kamiyiib

14 Nangkodmia, karub kanembed Yesu yaa anam andaan ande yedmimaan kumban amun amun kamimokban kuu idiib dee? Anam andi keyaambed Godbed bindaneen dee? Dowan!
15 Kwamune, kuristen angkodmi maa wonong o karub kuu ebkadiibban animaniibban keraneen kuu
16 yiib kuyaombed karub maambed ye yaa yedmaneen, “Wene, amunmo doborok, ebkadiib animaniib kerok.” andaneen kumban, komo dowan keroon yaa ma awanenaanban kuu idiib dee? Dowan!
17 Kwamune areb kuu amun amun kamiyiibban ye anam andi kuu anamban, bobnemoon areb.
18 Kumban karub maambed yedmaneen, “Karub maa ye no wengbed anam andi kumbed yimin, maa ye amun amun kamiyiib ye anam andi kangkon yimin.” andaneen kuu amunban. Ye amun amun kamiyiibban ye anam andi kuu korokbewok, yiminbanaa! Ne kuu ne kamiyiib kumbed ne anam andi korokbena.
19 No wengbed ye kuu anam andoon kuu God mimo, maayiibban. Kuu amun kumban, awad arewa kwamune yikaad kumbed kiringmenabiyiib unimaib.
20 Inameniibbanman, eb dowaken kuu amun amun kamiyiibban ye anam andi kuu idiibban kuu korokbewok andewed dee?
21 Nub awo amaan yiri Abraham kuu nengke God yaa baeb koni dowad bot wenorene ye dana Aisek kande kan kwari kowoon kumbed Godbed ye yaa yorokmoman ande meenoon dee? Anamaa.
22 Kudi, wedmeewoo? Ye anam andiyiib ye amun amun kamiyiib ibmo daboknoon kumbed kwanoon. Ye komo kamoon kumbed ye anam andi kuu yiminmo keroon.
23 Kwane, God Ye Weng Karadmo aombed yedmoon, “Abraham kuu Godbed komo dakmoon yaa anam andoon kowe, Godbed ye yaa yorokmoman ande kowoon.” andoon kuu anam id keroone, ye kuu God ye angkodmi andimaib.
24 Nimakarub kuu yi anam andimo kumbed God yaa yimin keraanban, amun amun kamiyiib dabokniwed yimin keraniib kedi.
25 Kwamune areb kuu kiwaan ari wonong Rehab kwangkon, yu kuu Yuudan yi darobidan angkodmendenu kiwaan kimyen ari nongkobeen kumbed Godbed yu yaa yorokmo ye wonong ande meenoon dee? Anamaa.
26 Karub id kuu kingkiniibban angkeen kuu bobnoon kwamune areb kuu, anam andi kuu amun amun kamiyiibban kuu idiibban, bobnemoon areb.

3

Kaadkerimbed Komo Weng Dakmubka

1 Nangkodmia, yiib kuyaom kuu yemoonbed kwane God ye weng kedmengkandi ye korok korok kerem andaib, amborom kuu yiib yiibkaad nub kane kane God ye weng kedmengkanduubdan kuu yobdood kamkonomo arimbed wengyundaneen kowe.
2 Nub korem kuu kiwaan yemoon yaambed ambarakmi yaa kombirimaub. Karub kanembed weng arewa ambong ma yedmindo keraneen kuu, ye kuu demkoronmo ye karub, yeka yemeren kangkadme korobe oonimaan ye karub kui.
3 Kedi, nub kuu hoos mongkodkono aom angkani yeman kankereknekorub nen dewenebanuub kuu, hoos kumundin kuu nubbed komo kamanuub kuu nub wengmo wengambaraneen.
4 Ma, kwamune motod yaa meenime. Yi kuu kedbon kedbon kwangkon nuubbed benwinimaan kumban, kamundi ye ud embeng yibi anuk angkeen

kumbed motod oonoon ye karubbed awinene kunaya wanandameen kuyaamo wananeen.

5 Kwamune areb, nub ong kuu nub id aom kuyaa yone angkeen kuu embeng kumban, kuyaambed kerengkan weng miin dareb dareb meneboon. Meenime, nembereng embeng kumbed at biid koknoon yaa awine kande denaneene, kwane denenmo wene dura darewoob kuu dene dookbemoon areb.

6 Kowe, ong kuu kwane amot areb. Ong kuu arewamo, indob o dingki o yon kwamune awene arebban. Kukuu karub id kumundin kan monmare arewa kerene, inamen korem be kiwaan arewa ari nongkobimaan. Kukuu kumbaanban yamotbon ye inamen yaambed kwane ambangkimaan.

7 Dingkan maa maa korem, ayari oniib niiniib yiyiib ok niindem yiri dange weneen ye dingkaniib kuu karubbed bangkandaiwa amongkob kerimaib.

8 Kumban karub maambed ong kuu kan kwamune kerok ande ma kwanindo. Ong kuu kangkadmindeban ye barang miin arewa, arud niin ye ambod arewayiib areb.

9 Kwane, ong mimo kumbed nub Yariman Ambe God yaningko kankoonenub, angkon ong mimo kumbed karub yena yaa woonbi weng dakmimaub, kuned nimakarub kuu Godbed yeka ye kuruwak ongmendoondan kui.

10 Kube kankooni wengiib weng arewa ye woonbi wengiib kuu mongkodkono mimo kumaom kumbed menebimaan. Nangkodmia, kwamune kamaib.

11 Kwane, karamokiiwa okmanambon okiiwa kuu ok kirubdem mimombed dabokne ibmo menebanuun dee? Dowan!

12 Nangkodmia, yedob at arimbed olif yob iraneen dee o munid nong arimbed yedob yob dibaraneen dee? Dowan! Kwamune areb kuu karamok ye kirubdem aombed ok ambod amuniib yaro menebaunban.

Ewen Ari Ye Meeni Kangdom

13 Yiib kuyaom kuu kane kanembed meeni kangdomiib kerenib yorokmo meenimaib? Kee kwamune awiniibdan kuu yi meeni kangdom yaambed yika kankubune amun amun kamimaib kumbed yi meeni kangdom korokbime.

14 Kumban yiib niindem aom kuu wungkandi mung kook arewiib kirim inameniib keroka, kuyaa kerengkanaib, kuyaa aadikmaib.

15 Kwamune ye meeni kuu Ewen arimbed minimban, kukuu okad yiri yeman, id ye dowaken yeman, awad arewa ye meeni kui.

16 Kedi, kunayambed kwane wungkandiyiib kirim ye inameniib, kuyaa kwangkon ibonmo kerinban ye inameniib deme miin arewa maa maa korem kuu yiib wedmaniib.

17 Kumban Ewen arimbed minimaan ye meeni kangdom kuu ibduruk kuu karadmo, angkon ari kuu yewenubbon ye inameniib arudiibban ema dobiri ye inameniib yena yi dabderem aom dobiri ye inameniib mimyob keende kakman are nonondandi ye inamen yiminmoyiib yob amunmo iri ye inamen yiminmoyiib manmo keri ye inameniibbaniib aadikmiyiibbaniib kui.

18 Karub maa dore karub maa dore wedyiri dobere kiwaan ongme kunum keri ye karub kuu kab kibingkemoon areb yewenub bangkandaneen kuu yob wandemoon areb yorokmo dobiri kandaneen.

4

God Ye Dabderem Aom Dobirime

1 Komarewa keraankob yiibkareb nangmenabiyiib wengberenabiyiib
kaimaib? Yiib id ye dowaken yaambed amenengkanabe ben bangkandi-
maan kumbed yiib yaa nangbandimaanoo? Anamaa!
2 Yiib dowaken yiribman amun maanda ande meenimaib, kumban kan-
dokban kowe, yiib kuu ayako bobnok ande kamiib. Yiib kuu karub maa
ye yiribman nembed kanda ande kamimaib kumban ma kandokban kowe,
wengbiriyiib nangbiyiibmo kamiib. Yiib kuu kwamune ma kandokban
amborom kuu God yaayiib kaamonokban kowe.
3 Kwane, yiib kuu God yaa kaamoniwen kuu ma kandindo keriwen,
amborom kuu inamen abdon ye dowad yaambedmo kaamonibko komo
kondaneena kandaniib kuu yiib id ye dowaken yaamo kowe awinandami-
ibkob kondindo keroon.
4 Yiib inamen God yaa kuu nenem wonong yu karuwiib kumban koronde
karub yena yaa yarebimaun areb. Karub kanembed okad yiri ye inamen
yaa kube daboknaneen kuu God yaa arud wandembaraneen kuu yiibkaad-
kerindokowoo? Anamaa, kane kanembed okad yiri ye inamen yaa kube
daboknaniib kuu God ye bondan keraniib kii.
5 Kwane, God Ye Weng Karadmo aombed yedmoon kuu “Kingkin Karadmo
nub niindem aom Godbed kowaana dobirimaan kuu ye dowakeniibban
awad o kingkin maayiib mene nub niindem aom dobiri kuu yiminban, norin
wandi yeman.” andoon kuu yiibbed meeniwen kuu idiibbanoo? Yii, idiib.
6 Kwane, Godbed nub yaa ye kabamoon ye mimyob dowaken keendimaan
kuu angkon ari yenayiib keendimaan. Kwamunekob, God Ye Weng aombed
yedmoon,
“Godbed kerengkandan yaa manmo kerimaan,
kumban kankubune yirimbed dobiridan yaa ye kabamoon kondoon ye
mimyob dowaken kondimaan.” andoon.
7 Kwani kowe, yiibka kankubune God ye dabderem aom dobirime.
Yiib anam andi kangdommo doriib kumbed Seten yaa manmo kerime.
Kwananiib kuu yiib yaa koronde yaro dore wananeen.
8 God ye dia mene dobirime. Kwananiib kuu yiib dia mene dobara-
neen. Ambarakmidan, yiib dingki oganabime. Inamen amuniib inamen
arewayiib kamenabidan, yiib niindem aom are karadmo kerime.
9 Mimyob wandenib dabab warenib yuudi ameng kamime. Yiib ambon
kamenabi kuu amonombe dabab warime. Yiib kubi kuu amonombe niin-
dem aom yiminban kerime.
10 Yariman ye murubia arimbed yiibka kankubunime. Kwananiib kuu
yembed yiib benkoobaneen.
11 Angkodmia, yiibkanmo yaa wengamborokbanabaib. Karub kanembed
ye kuristen angkodmi yaa wengamborokbanabaneen o ambarakmoon ande
wungkananeen kuu, kuye wengbed God ye amob yaa wengamborokbanabe
arewa ande wengyundaneen. Kwamune ye karub kuu amob awini ye
karubban, amob yaa no wengyundi korok areb keroon.
12 Kumban, Amob Ongmenabe Wengyundi Ye Karub kuu mimo, binda-
neen o monmaraneen kuu yembedmo yimin. Kowe, yiib kuu kane ye
karub keriwenkob kwane yaro dore yiib dia doriibdan kuu ben nongkobe
wengyundandamiib?

Korondebko Godbed Eb Dobiri Kiwaan Ongmok

13 “Kibik o awari kuu wene taun kemaom o yamaom wenenub weeb
mimo doberenub, od deme awinenub od darewoob ongmanuub.” ande
yedmimaibdan, yiib ne yaa wengambirime.

14 Yiib kuu awarimbed yiib dobiri komarewa keraneen kuu yiibkaadban, kudi. Yiib kuu amareng mana areb, kan yaro boknaana wedmaiwa aron dukmenmo angkon ika dowan keremoon areb.
15 Kwana kowe, kekane yedmime, “Kekee Godiib ye dowaken keraneen kuu, kwane doberenub deme kee kwamune awinanuub.” andime.
16 Kumban yiib kuu “Nub dowaken yaambed kwamune awinanuub.” andimaib kuu kerengkan weng. Weng kwamune awene korem kee arewamo.
17 Kwane, karub kanembed amun kami angkeen kuu wedmoon kumban ma awine ambangkindo kuu, ye kuu ambarakmoon.

5

Yobdood Weng Yiribman Yemoondan Yaa

1 Yiribman yemoondan, yiib kuu weng kee wengambirime. Mimyob wandenib yuudi ameng kirindime, amborom kuu miin kubiyiibban ye dabab darewoob menene yiib ari kombere yerekmandameen kowe.
2 Yiib yiribman kuu deende weneena, dobaabbed yiib ebkad ane biringkanan weniiwa kamiib.
3 Yiib od goldiiwa silvaayiiwa kwangkon kemengkod dore weneena kameen. Ku kemengkod dore weneen kumbed aron yimin wande wenuun yaron arimbed yiib yiribmana biamoda yiibka kirim keriwen ande korokbendenib, yiib id yaa kwane amot areb dene ane dandaneen.
4 Kedi, yiib demedan yiib yongbon aombed id wandiwen yaa od korobe bangkandindo kumbed ambarakmi kee wedmime ande baande kamiib kii. Kwane, yi weng kee wene Aromkonomo Ye Yariman ye kerendem aom awunoona wengamboroon.
5 Kwane, yiib kuu okad yiri doriib kuu yiribman yemoon ibonmo beo ano doriibdan. Yiibbedmo kubena keeniwendan. Yiib kuu animan duudkab kiom anengkanao karub kiom kiommo wiribiib kuu, dingkan areb kainderebiwed yenbande ani yeman areb keriwen, wengyundi yaron yaa meenimokban kowe.
6 Kwane, yiibbed yorokmodan yiib yaa manmo kerindo kuyaa dudimbed wengyunde ambarakmiwen andekorib ogoodmo yenib nongkobiwen.

Dabab Menebaneen Yaa Yodbirimban Iwarimbed Dobirime

7 Angkodmia, yodbirimban iwarimbed dobirime, kwane ari wene Yariman mananeen yaron kerok. Wedmime, yongbon yarian kuu okad ongme kab arumekoriwa yodbirimban iwarimbed doberemberenib am mini aron keruko am monoko nub kab kuu yeederene id yemoon keroka ande meedme doberembirimaib kii.
8 Kowe, yiib kwangkon yodbirimban iwarimbed doberemberene kangdommo dobirime, amborom kuu Yariman mananeen yaron kuu dia doreen kowe.
9 Angkodmia, yiibkanmo yaa mungkubmangkab kamaib. Kwamaniib kuu yiib bene wengyundaneen. Wengyundi Ye Korok kuu yiib ambib ambongko yaa mene doremoon areb keroon.
10 Angkodmia, profesidan yaa meenmime. Yi kuu Yariman yaningko yaambed dakmenabiiwe yenambed durud yewed yi yaa bangkandiwen kuu yodbirimban iwarimbed doberembiriwen. Yi dobiri kerekmen yaa meenmenib kuye yoman winime.
11 Kwane, iwari meenme kangdommo doberembiriwendan kee Godbed amun kerundoon ande yedmimaub kuda. Jobbed dabab meneboon kuyaa

iwari meenme kangdommo doberemboroone Godbed ye dowad komo ambangkoon ye weng kuu yiib kuu wengambiriwen. Yariman kuu mimyob keendiyiib mimyob keende kakman are nonondandiyiib yiminmo awinoon.
12 Nangkodmia, weng darewoob kuu kei. Wiim aangke yedmaib, Ewen ari o okad yiri o yiribman komo komo yaningko yaambed kowe yedmaib. Kwane, yiib weng yedmandamibka, ee keroka kwane no ee andime, ma, yii keroka kwangkon kwane no yii andime. Yiib kwamaniib kuu yiib yaa wengyunde dabab kondaanban.

Yiib Anam Andi Yaambed Kurikuri Kerime

13 Karub kanembed dabab kandoka yeka kurikuri kerok. Karub kanembed kuboka yeka God yaa yookiib wingke kube kankoonok.
14 Kwane, karub kanembed bob anikad kande angkimboroka yeka kurikuri yi korok korok baandok. Baandoko yi kumbed menebenib Yariman yaningko yaambed ye korok ari oiyo bune kurikuri kamenime.
15 Anam andi yaambed kurikuri kamenaniib kumbed bob anikad angkeen ye karub kuu Godbed ongmenaneena wadkeraneen. Kwane, ye kuu ambarakmoon keraneen kuu Godbed are nonondandaneen.
16 Kwana kowe, Godbed yiib ongmendaneena wadkeraniib ye dowad yiib ambarakmi kuu yiib kurísten angkodmia yaa neman dianmo dakmoon dakmoon kamenekorib neman kurikuri neman kurikuri kamime. God ye yorokmoman ye kurikuri kuu ambangki yiminmo keri yeman.
17 Elaidya kuu karubmo, nub areb. Kwane, ye kuu kamkonomo kangdommo naawonbed am monokban keruk ande kurikuri kamoon kuu kwane weeb ayoobmim ari wood benmeyiib amiib minimban keroon.
18 Kwamune, angkon ari yembed ika kurikuri keroona am ika muneena kwane ika animan kab dembe wonoon.
19 Nangkodmia, karub kanembed karub maa anam anam ye kiwaan koronde angkani ye karub wedmenaneen kuu kuye kiwaan ari ika nenwananeen kuu,
20 weng keyaa ika meene. Karub kanembed ambarakmi ye karub kiwaan abdon ari weneen kuu amonombe nen kiwaan amun ari nenwananeen kuu, ambarakmoon ye karub kuu ye bobni yaa burudande bindaneene ambarakmi miin yemoon kwangkon are nonondandaneen.

1 Pita
Pita Ye Kerek Mimo

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Pitambed kerek kee Rom aombed wongkoon. Wongkoon ye weeb yaa kuu Saesaa Nerombed kuristendan yemoon yenbandoone dukniwen. Anam andiwendan yaa kuu durud konde yenbandi yemoon meneboon kowe, Pita ye dowaken kuu yi anam andi aromne kangdommo doberembirime ande wongkoon. Ye kuu Yuudan anam andiwen yaamomban anam andiwendan korem yaa wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 64 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-2)
2. Nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye God Yaningko Kankooni Ye Weng (1:3-12)
3. Karadmo Dobirime Ande Ongkandi Ye Weng (1:13—5:11)
4. Kerek Keye Kerekmen Dowad (5:12)
5. Yeenbon Kubendi Weng (5:13-14)

1 Ne kuu Pita, Yesu Keresumbed kinoona ye apaso keraan.
Godbed kinoondan, okad yiri kuu yiiwambibkin anambandan, buyok-bayok keroone ambibkin Pontusiiwa, Galasiayiiwa, Kapadosiayiiwa, Esiayi-iwa, Bitiniayiiwa aom doriib, yiib yaa kerek kee keendaan.
2 Yiib kuu kurin kurin kuu Ambe Godbed meenmendekoreked kinoon. Kukuu ye Kingkinbed karadmo ongmendi yaambed Yesu Keresu ye weng wengambere awini ye dowadiib ye umkanbed yiib niindem aom arendi ye dowadiib kinoon.
God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo do-biriyiib yiib yaa bangkandoka yiminmo kerok.

Nub Dowad Godbed Bindoon Ye Kerekmen

3 Nub korem nub Yariman Yesu Keresu yambe God yaningko kankoonem! Godbed mimyob miin darewoob keende nub kakman aroon kumbed, Yesu Keresu bobnoon yiri ika demboon yaambed wadkeri yeeb kondoone, ika woonenub anam kwananeen ande meedmi anammoyiib doruub.
4 Kwane, ika woonuwen yaambed monmarindeban deendindeban korob kerindeban ye weng kunduk kanduwen. Kukuu yiib dowad Ewen ari kowoon.
5 Kwane, yiib yaa dabab menebaneen kuu yiib anam andi yaambed God yaromkonombed dorondare oonendaneene kwane wene aron yeenbon arimbed Godbed bindaneen ye kerekmen kuu dian keraneen.
6 Kuye dowad yiib kuu kubi darewoob keriwen. Aron dukmen kuu kiwaan yemoon yaambed yiib yaa dabab meneboone yuudi areb keriwen kuned, God ye weng kunduk kuyaa kubiyiib keriwen.
7 Kwane meneboon kuu yiib anam andi kuu anam ande korokbi ye dowad. Kwane anam ande awinaniib kuu Yesu Keresu dian keraneen yaron arimbed aningko kankooniyiib nambiriyiib aningko darewoob ariyiib Godbed bangkandaneen. Kedi, yiib anam andi kuu amotbed dene karadmo keroon ye bot gold burudandoon, amborom kuu aron yeenbon arimbed Godbed gold kuu monmaraneen kowe.
8 Yiib indowiib Yesu yaa wedmenindo kuned, mimyob dowaken keeni-maib. Kibireb wedmenokban doriib kuned, ye yaa anam andiiwe dakme id korokbinban ye kubi darewoob nambiriyiib yiib niindem aom demboon,

9 amborom kuu yiib anam andiwen kumbed Godbed bindi ye yumbon
kondoon kowe.
10 Godbed bindi keye dowad profesidan kuu God ye kabamoon kondoon
ye mimyob dowaken yiib yaa mananeen ye weng unyemanbed dakmiwen
kumbed, yi kuu God Ye Weng yaambed kimingkanmo wene korobe onmi-
wen kuu,
11 Keresu ye Kingkin kuu korokbeena Keresu kuu durud yewed kandene
yoman nambiriyiib keraneen kuu komo aron arimbed komarewa kere
kwananeen kuu kaadkerandamiib.
12 Korokboona wedmiwen kuu yika yi dowad deme kee awinindo, yiib
dowad awiniwen. Unyemanbed komo dakmiwen kuu, Ewen arimbed
kowoona monoon ye Kingkin Karadmo yaambed Yesu ye weng amun
dakmidanbed yiib yaa kwane daandiwen. God ye kabamoon kondoon
ye mimyob dowaken yiib yaa komarewa mananeen ye weng kee engyu
kangkon kaadkerandamiib kii.

Karadmo Dobirime

13 Kwani kowe, yiib inamen kuu God ye deme awini dowad nekwane
dobirime. Yiibmeren kangkadmime. Yiib yaa God ye amun kerundi Yesu
Keresu dian keraneen yaron arimbed kondaneen kuyaa kuu, ongme meed-
mime.
14 Arian yi weng wengambiri dana areb, yiib kuu anuk God yiibkaad-
banbed dobiriwen ye inamen arewa kuye yoman ika wanaib.
15 Yiib yaa baandoon ye God kuu karadmo kowe, ye areb kerenib
komo komo kamandamiib korem kuu karadmo ye inamen yaambed am-
bangkime,
16 amborom kuu God Ye Weng aombed wongkoon kuu “Karadmo dobir-
ime, amborom kuu Ne kuu karadmo kowe.” andoon.
17 Yiib kuu kumun mimo yaambed nimakarub korem wengyundi ye God
yaa kurikuri kerimaib kuu Ambe andimaib kowe, okad yiri doriib yaron kuu
okad yiri kuu nub ambibkin anamban ande kwane doberenib uniyiib God
yaningko kankoonimamime.
18 Kedi, yiibkaad kuu yiib kuu yiib awoya yi inameniibban ye dobiri
yaambed biddoon kuu od gold o od silvaa areb monmaraneen ye barangbed-
ban,
19 Keresu ye umkanbed biddoon. Ye umkan kuu barang darewoob yeman.
Ye kuu arewayiibban demkoronmo ye sibi mana areb kere Burudandoon ye
orok yaron arimbed nub dowad ayiiwe bobnoon kui.
20 Ye kuu okadiib kumkam koremiib ongmenaboon yaron anuk yirimbed
Godbed kinoona, yeenbon yaron kemaom yiib dowad angkadere dian
keroon.
21 Yesu yaambed yiib kuu God yaa anam andiwen. Godbed ye nen dem-
boone wadkeroone nambiriyiib konoon. Kwani kowe, yiib anam andiyiib
anam id keraneen ande meedmiyiib kuu God yaambed kii.
22 Yiib kuu anam anam wengambere awiniwen kumbed yiib niindem aom
karadmo kerenib, aadidmiyiibban ye mimyob dowaken yiiwangkodmia yaa
keendimaib kowe, mimyob dowaken darewoob kere anammo keendime.
23 Kedi, yiib kuu ika wooniwen, kumban duknimaibdan yaambedban,
bobnindeban ye God yaambed ika wooniwen. Kukuu wadkeriyiib dowan
kerindeban ye weng Godbed yedme kowoon yaambed kii.
24 Kedi, God Ye Weng aombed wongkoon kuu,
“Nimakarub korem kuu kereek areb,
yi yirin kami kuu at wuung nong wuung areb,
kereek nuubnaiwe wuung kirobimaib,

25 kumban Yariman ye weng kuu aron korem angkimbaraneen." andoon.
Weng kee yiib yaa daandiwen kui.

2

Yesu Ye Weng Kuu Ambodiib Kowe Awinime

1 Kwani kowe, maa yaa norin wandemberembiriyiib dudanabiyiib aadidmiyiib wungkandiyiib wengamborokbanabiyiib kuu korem yidme arime.
2 Dana monob yeeb woonuune muk yaa moom bobne anemoon areb, Yesu ye weng amun ye muk karadmo yaa meeni darewoob kerime. Kwane ananiib kuu Godbed bobni yaa burudande bindoon ye meeni kangdom yaa kaine amnaniib,
3 amborom kuu Yariman ye amun amun kami ye kiwaan kuu yiib wedmiwen kowe.

Yesu Kuu Wad Doreen Ye Bot

4 Ye kuu Wad Doreen ye Bot. Nimakarub ye yaa wunekariwen kumban, Godbed ye yaa kinene bobne komboroon. Kwane, yiib kuu ye yaa meniib kuu
5 yiib kangkon wad doreen ye bot areb keriiwe, Godbed bene kingkin kerekmen ye ambib yenbeena God dore nimakarub dore wedyiri dobiridan karadmo keriib. Kowe, Yesu Keresu yaambed yiib kuu God yaa munob koni yeman bangkandimaib areb yiibka ye yaa kingkin kerekmen yaambed konimaiwe, yembed kuboon.
6 Kedi, God Ye Weng Karadmo aombed yedmoon kuu,
"Kedi, nembed Saiyon ye siti aombed ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot kowaan,
kukuu nembed kinaan ye bot, bobne kombaraan ye bot kui.
Kowe, kanembed ye yaa anam andaneen kuu,
karak kandaanban." andoon.
7 Kwane, yiib anam andiwendan kuu bot keyaa bobne kubudiriwen. Kumban anam andindodan kuyi dowad God Ye Weng aombed kwamune yedmoon,
"Bot kuu boyambib yenbidanbed kankorariwen kuu,
ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot keroon." andoon.
8 Kwane angkon ye dowad God Ye Weng aombed yedmoon kuu,
"Ye kuu boyareb, nimakarub boknande komborok andi yeman,
ye kuu dumnad areb, nimakarub boknande kombiri yeman." andoon.
Yi kuu God ye weng yaa wengamberedandiwen kowe, boknande komborok andiwen. Kuye dowad yi kuu kinoon.
9 Kumban, yiib kuu Godbed kinoondan, Korok Darewoob ye dore nimakarub dore wedyiri dobiridan, karadmo kamidan, God ye karuwa nimaya kui. Kwane keriwen kuu kumun yiri doriiwa baande bene ye nambiri amun kai aom wooroon ye God yaa kubi wengiib yaningko kankoonime anded.
10 Anuk kuu yiib kuu God ye nimaya karuwamban, kuned kibikee ye nimaya karuwa keriwen. Anuk kuu yiib kuu God ye mimyob keende kakman are nonondandi kandindo, kuned kibikee yiib kuu kwamune kandiwen.

Amun Amun Dobiri Ye Kerekmen

11 Nangkodmia, okad yiri kuu yiiwambibkin anamban, okad yiridan yaa yiib kuu noroddan kowe, yiib yaa ongkande yedmaan kuu yiib id ye inamen kamaib. Inamen kee yiib kingkin yaa nangmene bon keroon.

12 Yiib kuu God yaa anam andindodan kuyaom doriib kuu miin amun
dobirime. Kwananiib kuu yiib yaa ambarakmidan andaniib kumban yiib
amun amun kami kuu wedmendekore Godbed mananeen yaron arimbed
ye aningko kankoonaniib.
13 Yariman ye dowad kuu yiibka kankubune okaddan yi korok korok
korem yi dabderem aom dobirime. King kuu korok korok korem yi korok
kowe, ye yaayiib
14 yembed ambarakmidan yaa ukum kondenib amun kamidan yaa kube
ongkandi ye aromkono kondoon ye korok korok yaayiib kwanime.
15 Amborom kuu God ye dowaken kuu yiibbed amun kamaniib kumbed
inameniibbandan yi ogood weng kebengkok anded kowe.
16 Godbed ambarakmi yaa kuu yiib be yeedere obon kerundoon kowe
kwamune dobirime. Kumban kwamune doberenib aadidmiyiibbed am-
barakmi dabokne dobaraib. God ye demedan kerime.
17 Nimakarub korem yi aningko kankoonenib, anam andiwendan yaa
mimyob dowaken keendenib, God yaa unenib, king yaningko kankoonime.
18 Demedan, yiib kuu yiib korok korok yi dabderem aom doberenib yi
aningko kankooni ye inamenmo awinime. Yiib yaa nangkemmo amun
amun kami ye korok korok yaamomban, kamkonomo kami ye korok korok
yaa kangkon kwanime.
19 Amborom kuu kane yaa idiibban durud yewed bangkandaneene God
ye dowad iwari kere kangdommo doberembaraneen kuu amun kowe.
20 Kumban yiib kuu ambarakmaniiwe wurudbed yewed kondaneene
iwari kere kangdommo doberembaraniib kuu, Godbed kakman Ewen
arimbed kowaneen dee? Dowan! Kumban yiib kuu amun amun kamaniiwe
yewed kondaneene iwari kere kangdommo doberembaraniib kuu Godbed
yiib yaa kubendaneen.

Yesu Ye Yoman Winime

21 Kuye dowadbed God kuu yiib yaa baande kinoon, amborom kuu
Yesu Keresu yiib dowad durud yewed kandoon kowe. Kukuu yiib wedme
kwanime ande korokbendekore ye areb kere ye yoman winime anded.
22 Ye kuu ma ambarakmindo,
ye mongkodkonombed dudanabi wengiib ma yedmoona wengam-
birindo.
23 Ye yaa nongdomatom ande yedmiwen kuu ye kuu neman kwamune
inandindo. Ye yaa durud yewed koniwen kuu yiib yaniin andi ye weng
inandindo. Ye inamen maa keroon kuu yorokmo wengyundi ye God ye
dingki ari yeka kan konoon.
24 Ye kuu yekareb nub ambarakmi korem kuu ye id arimbed at ming ari
karine bobnoon. Kukuu nub kuu ambarakmi yaa bobnemoon areb kerubko
yorokmo dobirime andi ye dowad kwanoon. Kedi, ye id yaa anbandiwen
kumbed yiib kuu wadkeri kandiwen.
25 Amborom kuu anuk kuu yiib kuu sibi areb awerendobenanmo yarebi-
maib, kumban kibikee yiib kuu yiib kingkin Dorondari Ye Karub, Sibi Ooni
Ye Karub, Yesu kui, ye yaa ika miniwen.

3

Amered Yoom Korobe Dobirime

1-2 Kwani areb kuu nima yiib kwangkon yiibka kankubune yiib amered yi
dabderem aom dobirime. Yiib amered kuu Yesu ye weng yaa anam andindo
kumbed yiibbed inamen kee kamaniib kuu, yiib wengbedban, yiib dobiri

amuniib yiib inamen karadmoyiib God yaningko kankooni ye inameniib wedmekoriwa yena kuu God yaa anam andaniib.

3 Yiib kerengkandimbon kuu kad angka inwari yaambed keraib, awung bedmenabe inwariyiib gold ye itoowiib ebkad amuniib kwane awenembed kerengkandi dowad inwaraib kui.

4 Inamen mamaa kere yiib kerengkandimbon kuu yiib niindem aombed inamen iwariyiib nangkemiib keraniib kuu Godbed yiib yaa kubi darewoob keraneen. Inamen kee koyu yi kerengkandimbon arebban, kiomne arewa keraanban.

5 Kedi, Godbed oonendimaan andiwen ye nima karadmo kurin anukbed dobiriwen kuu kwamunemo kamiwen. Inamen kee awiniwen kumbed kerengkandimbon keriwen. Yi kuu yi amered yi dabderem aom dobiriwen.

6 Yi kuu Serambed Abraham ye weng wengamberenu ye yaa ne korok andimaun areb keriwen. Yiib kuu inamen yorokmo kamenib uniyiibban dobaraniib kuu yu meed keraniib.

7 Karub yiib kwangkon yiib amered yaa awandi ye meeniyiibbed dobirime. Yi aromkono kuu karub yi aromkono arebban, darewoobban kowe. Angkon yi kuu yiib yoom kabamoon kondoon ye wadkeri kandaniib kowe, yi aningko kankoone awandime. Kwananiib kuu yiib kurikuri God yaa daani ye kiwaan kebenaanban.

Arewa Meneboon Yaa Neman Kwamune Inandaib

8 Weng yeenbon kuu, yiib korem kuu inamen mimo meeni mimo kerenib ambanga oniya yaa mimyob dowaken keendimaib areb kerenib, dabab meneboondan yaa mimyob keendenib yiibkareb kankubunime.

9 Karub kanembed yiib yaa arewa kamaneen kuu neman kwamune inandaib. Angkon yiib yaa nongdomatom ande yedmaneen kuu neman kwamune inandaib. Yiib yaa kwamune kamoka ye yaa neman God yaningko yaambed amun kerunime, amborom kuu Godbed yiib yaa kwamune kamime ande kinoon kowe. Yiib kwananiib kuu yiib yaa God yaningko yaambed amun kerundaneen.

10 Kedi, God Ye Weng aombed yedmoon kuu,

“Kane kanembed kubembirimame amunmo dobarandamiib kuu,
weng arewayiib dudanabi wengiib kuu deerewande korondime.
11 Arewa yaa koronde amonombe amunmo kamenib,
yewenubmo dobiri ye kiwaan onme wedme kwari dobirime.
12 Amborom kuu Yariman kuu yorokmodan keendombere oonene,
yi kurikuri yaa korobe wengambirimaan kowe.
Kumban Yariman kuu arewa kamidan yaa manmo keroon.” andoon.

13 Ma, amun amun kami kuu yiib dowaken darewoob keraniib kuu karub maa yiib yaa yenbandaneen dee?

14 Kumban yiib kuu kwamune inamen yorokmo kamaniiwe yenbandaneene durud yewed kandaniib kuu Godbed amun kerundaneen. God Ye Weng aombed yedmoon kuu, “Yi komo komo yaa unimaib kuu yiib kuyaa unaib, binangke unembaraib.” andoon.

15 Ma, yiib inamen aombed Yesu Keresu yembedmo kuu nub Yariman andime. Yiib kuu Yesu yaa anam ande meedme doriib yaa karub kanembed kaamondi ye dowad kuu nekwe doberembirime. Kuned yiib inandi kuu emayiib kaamonoonman ye aningko kankooniyiib

16 ambarakmiyiibban ye inameniib kwane kerok. Kwane inandaniib kuu kane kanembed yiib amun amun kami Yesu ye dowad awinimaib yaa inamen arewa ande yedmaniib kuu, yi weng arewa yaa karak bobnaniib.

17 God ye dowaken keroka, yiib kuu amun amun kamiiwe yenbandaniib, kedi, amun amun kamiiwe yenbandiiwa durud yewed kandi kuu amun, arewa kamiwed yenbandiwed durud yewed kandi arebban.

18 Kedi, nimakarub yi ambarakmi korem ye dowad kuu Keresumbed mimo bobnoon, yorokmomanbed yorokmobandan yi dowad bobnoon kui. Ye bobnoon kuu God yaa yiib be mananded. Ye id ayiiwa bobnoon kumban, ye kingkin yaa kuu wadkeri konoon.

19 Kwane, ye kingkinbed wenene dukniwendan yi kingkin wii aom doriib yaa ye weng daandoon.

20 Yi kuu kurin kurinbed Noambed motod yengboon yaron yi dowad God kuu yodbirimban iwari meedmo doreen kumban, God yaa wengamberedandiwen. Motod aomniwendan kuu yemoonban, kaning kaningiibmo kuu okbed yukne yeen yaa burudande bindoon.

21 Ok kee Godbed yiib bindi ye baptais kerundi ye kumun korokboon. Kukuu yiib kad angka koroom okambi ye dowadban, God ye dowaken yaambed dobaraniin andi ye inamen ye dowad kui. Kukuu Yesu Keresu bobnoon yiri ika nen demboon yaambed Godbed bindoon.

22 Ye demboon kumbed Ewen ari daanekore God ye dingki wiwi angkambed doroona, engyusiiwa kane kane korok keriwendaniiwa kane kane aromkono keriwendaniiwa yi kuu ye dabderem aom doriib.

4

Yesu Ye Inamenmo Awinime

1 Kwane, Keresu kuu ye id kuu durud yewed kandoon. Kwani kowe, yiib kwangkon ye inamen areb kere aromnime, amborom kuu kane kuu ye id durud yewed kandoon kuu ambarakmi yaa kuu korondoon kowe,

2 kwamune kandoon yaronbed nare ari kuu, ye kuu ye id ye inamen yaambed dobaraanban, God ye dowaken yaambed dobaraneen.

3 Kedi, God yikaadbandan yi dowaken yaambed dobiriwen areb yiib kuu anuk kwamunemo dobiriiwe aron yiminmo kereen. Kowe, keye inamen kee, id ye dowaken kamiyiiwa nenem kami ye moomiiwa ok arewa yemoon anembiriyiiwa disko andenabiyiiwa dudi god yaa bumangke kurikuri keri ye inamen miin arewayiiwa kamembirimaib kui.

4 Kwanimaibdan wedmiwen kuu yiibbed yi yaa dabokne kamokban keriwen kowe, ke komarewa kii andenib yiib yaa wengamborokbanabiwen.

5 Kumban yimbed komo dowad kwamenabiwen ye weng kuu wadkeridaniib dukniwendaniib yaa wengyundi dowad nekwoon ye God yaa dakmaniib.

6 Kwanikob, dukniwendan yaa kwangkon Yesu ye weng amun daandoon kowe, yi kuu nimakarub korem areb yimbed wad dore ambarakmiwen kuu Godbed wengyundaneen kumban, Godbed doreen areb yi kuu kingkin ye kerekmen yaambed wad dobaraniib.

God Ye Deme Yaromkono Kuu Korobe Awinime

7 Kumkam korem yimin wandi yaron kuu dia kereen. Kwani kowe, korobe meenenib yiibka kangkadmime. Kwananiib kuu yiib kurikuri kuu yimin keraneen.

8 Inamen darewoob ari kee mimyob dowaken darewoob neman keenoon keenoon kamime, amborom kuu ambarakmi mimim yemoon kai kuu mimyob dowaken kumbed dabune kebenimaan kowe.

9 Mungkubmangkawiibban kumbed neman angkodmenoon angkodmenoon kamime.

10 Yiib mimim yaa kuu Godbed ye deme awini ye inamen mimim kuu
kabamoon bangkandoon. Kukuu Godbed kabamoon kondoon ye mimyob
dowaken ye deme mimim kowe, yena yaa ambangkane awandi dowad
korondiyiibban kwane ambangkime.
11 Kanembed God ye weng daandi ye deme awinoka, kaadkerok, Godbed
daandimaan areb kerok. Kanembed awandi ye deme awinoka, Godbed
yaromkono kondoon kumbed awandok. Kwananiib kuu komo kami korem
kumbed Yesu Keresu yaambed God yaningko kankooni yeman. Ye yaa kuu
nambiriyiib aromkonoyiib kerok, aron korem korem. Anam kwanok.

Kuristendan Kuu Durud Yewed Kandaniib

12 Nangkodmia, durud yewed ye dabab yiib yaa menebeen kuu yeka
mamaa norod ye komboon menebeen manok ande meenenib binangkaib.
13 Kuned yiib kuu Keresu durud yewed kandoon ye dungkun kandiwen
kowe kubime. Kwananiib kuu ye nambiriyiib dian keraneen yaron ari kuu
kubi miin darewoob keraniib.
14 Yesu yaa kongeniwen kumbed yiib yaa weng arewambed damangkan-
daniib kuu Godbed yiib yaa amun kerundoon, amborom kuu God ye Kingkin
nambiriyiib yiib yaa ibnendoon kowe.
15 Yiib durud yewed kandi ye ambokab kuu kumka kumaniiwa yid biyiiwa
ambarakmi yenayiiwa o no wingkanambengkaniib kuyaambed kamaib.
16 Ma, yiib kuu kuristen keriwen ye dowad durud yewed kandaniib kuu
karak bobnaib, Keresu yaningkoyiib yiiwaningko yaa ibmo daboknoon
kowe God yaningko kankoonime.
17 Kedi, nimakarub yaa wengyundi yaron kuu muneen. God ye nimaya
karuwa yidin yaa wengyundandeen kowe, God ye weng amun wengam-
beredandiwendan yaa komarewa wengyundaneen?
18 God Ye Weng aombed yedmoon,
“Yorokmodan bobni yaa burudande bindaneen kuu yobdood kowe,
Godiibbandaniib ambarakmidaniib kuu komo keraniib?” andoon.
19 Kwanikob, God ye dowaken yaambed durud yewed kandiwendan kuu,
ma korondiyiibban ye Ambengkan God ye dingki ari yiibka konenib, amun
amun kamembirime, korondaib.

5

Ongki Weng Kurikuri Aamkono Aamkono Yaa

1 Keresu komarewa durud yewed kandene bobnoon kuu ne indowiib wed-
meni, nambiri dian keraneen yaa daboknaneen ye karub kereni, nangkon
kurikuri aamkono keraan kowe, yiib kurikuri aamkono aamkono yaa
ongkandi weng yedmandamaan kukei.
2 God ye nimaya karuwa yiibbed ooniibdan yaa sibi keendombere
oonidan areb ongme keendombere oonime, yiib yaa yenambed ande ded-
moniyiibbedban, yiib dowaken kerundimbed oonime. Kukuu God ye
dowaken yiib yaa. Kuye deme ye kakmaniib kandi ye inamen kowe awinaib,
awandi ye dowaken darewoob kumbed awinime.
3 Yiib dingki ari kondoondan yaa dedmobende keanime kwanime kami
ye korok keraib. Yiib dobiri amuniib weng amuniib kumbed yi yaa inamen
amun korokbendime.
4 Kwamaniib kuu Korok Korem Yi Yariman angkadaraneen yaron
arimbed korob kerindeban ye kakman nambiriyiib king ye korok ari dereni
yeman areb kandaniib.

Ongki Weng Kuristendan Korem Yaa

5 Keweda koyuya, yiib kangkon aamkono aamkono yi dabderem aom
dobirime. Yiib korem kuu yiibkanmo yaa kerengkaniibban kankubune
yirimbed dobirime, amborom kuu God Ye Weng aombed yedmoon,
“Godbed kerengkandan yaa manmo kerimaan,
kumban yika kankubune yirimbed dobiridan yaa ye kabamoon kon-
doon ye mimyob dowaken kondimaan.” andoon.
6 Kwani kowe, yiibka kankubunenib God ye dingki dabderem aom dobir-
ime. Kwananiib kuu God ye dowaken keroon yaron arimbed benkooba-
neen.
7 Ye kuu yiib yaa dowakeniib kerene awandembirimaan kowe, dabab yaa
meeni darewoob korem kuu ye dingki ari nongkobime.
8 Yiibkareb kangkadme keenombirime. Yiib bonman, Seten kuu laiyon
arud kabang kameen kumbed nimakarub anandameen areb yarebeen.
9 Yiib anam andi kangdommo doriib kumbed ye yaa manmo kerime, am-
borom kuu yiib kuristen angkodmia okad yimin yimin yaa doriib kuu yiib
durud yewed kandiwen areb kwamune kandiwen kuu yiibkaadkeriwen
kowe.
10 Kabamoon kondoon ye mimyob dowaken korem ye God, Yesu yaambed
dowan kerindeban ye nambiri dabokni dowad yiib yaa baande kinoon
ye God kui, yiib durud yewed kandiiwe kibikbed nare ari aron dukmen
keraneen kuu yembed yiib yaa demkoronmo ongmene anam andi kang-
dommoyiib aromkonoyiib kiringmindeban ye anam andiyiib kondaneen.
11 Ye yaa ooni ye aromkono aron korem korem kerok. Anam kwanok.

Kubendi Weng

12 Ma korondiyiibban ye kuristen angkodmi Sailas, kuu kwamunemo
wedmenaan kui, ye kuu awawoonkob kerek dukmen kee yiib yaa wongkane
keendaan. Yiib yaa kube ongkandeni weng keyaambed Godbed kabamoon
kondoon ye mimyob dowaken anam kuu korokbendaan. Keyaa kang-
dommo kere dobirime.
13 Yiib ibmo kinoondan Babilon aom doriib kumbed kubendi weng yiib
yaa keendiib kii. Ne dana Maak kangkon kwamune keendoon.
14 Yiibkanmo yaa mimyob dowakeniibbed kubenoon kubenoon kamime.
Keresu yaa ibmo dabokne doriibdan, yiib korem yaa yewenubmo do-
biriyiib kerundok.

2 Pita
Pita Ye Kerek Ayoob

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Pitambed kerek kee Rom aombed wongkoon. Arewa kamidaniib dudanabi kedmengkandidaniib kuu anam andiwendan yaa dabokniwen kowe, Pitambed anam andiwendan yaa ongkandoon. Kwane, Yesu ika mananeen kowe ongme kerekbere dobirime ande wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 67 areb.

Korok Weng

1. Kubendi Weng Ibduruk (1:1-2)
2. Anam Andi Yaa Kaine Amni Ye Weng Ongkande Dakmoon (1:3-11)
3. Yesu Ye Weng Amun Kedmengkandi Kuu God Yaambed Ande Korokboon (1:12-21)
4. Dudanabi Kedmengkandi Yaa Kaadkerime Andi Ye Weng (sapta 2)
5. Anam Yesu Angkon Ikakman Mananeen Ye Weng (3:1-16)
6. Yeenbon Weng (3:17-18)

1 Ne kuu Saimon Pita, Yesu Keresu ye dememan, kwane yembed kinoona
ye apaso keraan.
Nub God, nub Bobni Yaa Burudande Bindoonman, Yesu Keresu kui, kane
kane ye inamen yorokmo yaambed nuwareb anam andi ibmo kandiwendan, yiib yaa kerek kee keendaan.
2 God yoom nub Yariman Yesu yoom yaa kaadkeri yaambed kabamoon
kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu yiib yaa yiminmo bangkandok.

Godbed Nub Yaa Baande Kinoon

3 Nub yaa komo dowan keroon kuu God yaromkono kumbed inamen
korem bangkandoon, ye inamen awine kande dobiri dowad kui. Kukuu
yeka ye nambiriyiib ye inamen amunmoyiibbed nub yaa baandoon ye God
yaa kaadkeri anammo yaambed kui.
4 Ye nambiriyiib ye inamen amunmoyiib yaambed weng kunduk dareb
dareb arimbed kuu nub yaa bangkandoon, kuye weng kunduk yaambed
yiib kuu id ye dowakenbed monmari okad yiri yarebeen kuyaa kombiri
angkanenib, God areb yorokmo kerime anded.
5 Kowe kuye dowadbed kiwaan korem yaambed yiib anam andi yaa kuu
inamen amunmo kan daboknenib, inamen amunmo yaa kuu kaadkeri kan
daboknenib,
6 kaadkeri yaa kuu yiibmeren kangkadmi kan daboknenib, yiibmeren
kangkadmi yaa kuu yenbandi yaa kangdommo doberembiri kan daboknenib, yenbandi yaa kangdommo doberembiri yaa kuu God ye dowaken
yaambed dobiri kan daboknenib,
7 God ye dowaken yaambed dobiri yaa kuu ambang oni daman yaa amun
amun kamemoon areb kerundi kan daboknenib, ambang oni daman yaa
amun amun kamemoon areb kerundi yaa kuu God yaromkono yaambed
mimyob dowaken keendi kan daboknime.
8 Kwane, yiib kuu kuye inamen awine kande darewoob kere wananeen
kuu kuye inamenbed oonendaniib kowe, yiib kuu ambangkindeban o idiibban keraibban, nub Yariman Yesu Keresu yaa kaadkeri anam aombed.
9 Kumban karub kane kuu kuye inamen awine kandaanban keraneen
kuu, ye kuu korobe wedmindeban ye karub areb o indob tut ye karub

areb keraneen, ye ambarakmi anuk yiri kamoon kuu Godbed aroon kuu nonondandoon kowe.
10 Kwani kowe, nangkodmia, Godbed yiib yaa baande kinoon kuu anammo kwane keri dowad yiib nindorok kuu ari kerime, amborom kuu kuye inamen awine kande ambangkaniib kuu yiib kuu kombaraibban kowe.
11 Kwane, yiib kuu kuye kiwaan wananiib kuu Godbed yiib yaa kube ee andene yiminmo ongmendaneene, aron korem yeman ye oonimbon nub Yariman nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub Yesu Keresumbed oonoon kuu awunaniib.

God Ye Weng Karadmo Aombed Wongkoon Ye Profesi Weng

12 Kowe, yiib kuu weng ku dakmaan kuu yiibkaadkerekoriwe anam anam kuu kibikee awinimo doriib kuned, ne kuu yiib yaa monkonimamaniin.
13 Ne idiib ke doriin keyaron kee yiib yaa monkonimain kuu yimin ande meenaan,
14 amborom kuu ne nekaadkeraan ne bobni aron kuu dia kereen, nub Yariman Yesu Keresumbed ongme korokbewoon kowe.
15 Kwane, kiwaan korem yaambed ambangkaniin kuu bobne wananiin ye yoman kuu, yiib kuu weng ke daandaan kee yiminmo ika meenaniib kii.
16 Kedi, nub kuu inamen bangbang yaambed ogoodmo weng ongmuwenkob nub Yariman Yesu Keresu ye aromkono ye wengiib ye mananeen ye wengiib yiib yaa daandindo, nub indobbed ye nambiri wedmenuwenkob.
17 Yesu kuu Nambiri Darewoob Arimbed Ye Ambe Godbed yedmenoon, “Kekee ne Dana Mingki, ne mimyob dowaken keenaan ye karub, ye yaa kubi dowaken darewoob keraan.” andoone, aningko kankooniyiib nambiriyiib boon.
18 Kedi, weng Ewen arimbed kamonoon kee nub nubkarewiib wengamburuwen, nub ye yoom ibmo keedbon aangko arimbed doruubkob.
19 Nub indobbed kwane wedmuwen kowe, nubbed kangdommo meenuwen kuu kurin ye profesidan yi weng kuu anammo. Kwane, amun kuu yiib kuu kuye profesi weng kuu meenaniib. Kuye weng kuu miriknimbon yiri nambiriyiib yuremoon areb keraneen. Kuye weng kuu yiib niindem aom yuraneenbed wene Yariman yaron keraneen, ye aron mananeen kuu amkimo warewenembiri ye mindong yuraneene aronbed waraneen keremoon areb keraneen.
20 Kumban meeni darewoob kuu kei, yiibkaadkerime, profesi weng God Ye Weng Karadmo aombed wongkoon kuu profesiman yeka ye inamen yaambed meene dakme kedmengkandimokban.
21 Amborom kuu profesi weng kuye ambokab kuu karub ye inamenban, kuye ambokab kuu Kingkin Karadmombed mene nimakarub bene ibne daboknene God ye weng daandaankob dakmimaib.

2

Dudi Kedmengkandidan Kuu Godbed Monmaraneen

1 Kumban kurin kuu Yuudan kumaom kuu dudi ye profesidaniib kumaom dabokne dobiriwen. Kwane, yiib kumaom kuu dudi ye kedmengkandi korok korok kwangkon kumaom dabokne dobaraniib kii. Yi kuu yemyebbed kuristen ye kedmengkandi ben amonombe monmari ye inamen kerundaniib. Kiwaan abdon wananiib kumbed ari kuu yi biddoon ye Yariman Ambengkan Yesu yaa aadidmaniib, kowe yimbed kwananiib kumbed yi ari monmari kuu kirodmo menebaneen.

2 Yi nenem maa maa yemoon kami ye kiwaan ari kuu nimakarub yemoon
kuu yi yoman kwamune wananiibkob, Keresu yaa dobiri kiwaan anam kuu
kuristenbandan yenambed kiwaan abdon andaniib kii.
3 Kuye dudi kedmengkandi korok korok kuu yiribman yemoon be amukni
ye inameniib kowe, yi meenimo yaambed mooweng ongmenib yiib ne-
mengkande yiib od bendaniib kii. Yi wengyundi dabab weng kuu kurin
kurin anukbed nekwe kowoone, yi monmari ye karub kuu nekwe doreen,
unuk angkokban.
4 Kedi, engyus yenambed ambarakmiwen kuu Godbed meenimban ande
yedmindo, kumbaanban yamotbon yiri ben nongkoboon, wii botdem aom
kumun yiri yuroona doriib, amaanbed wengyundaneen andi ye dowad.
5 Kwane, kurin kurin yirimbed God yaa wunekariwendan komo kami-
wen kuu Godbed meenimban ande yedmindo, yi dowad urok ongmoone
yukne yeen, kumban yorokmo dobirime ande daandi ye karub Noa kuyiib
nimakarub ediib kuyiib Godbed binde oonoon.
6 Kwane, siti ayoob Sodom yoom Gomora yoom yi nimakarub komo
kamiwen kumbed, Godbed wengyundekore amotbed nengkane agedmo
keroon. Kukuu God yaa wunekariwendan amaanbed komarewa keraniib
ande kumun korokbi yeman korokboon.
7 Kwane, yorokmo dobiri ye karub Lot kuu God ye inamen wunekariwen-
dan yi kami abdon yaa wedme miin kubiyiibban keroon. Kuye karub kuu
Godbed binde oonoon.
8 (Sodom kuyaombed yorokmo dobiri ye karub kee yi kuyaom aron
yemoon doberemboroon kuu korem wabkad kami wedme wengamboroon
kumbed ye niindem aom kuu yorokmo kowe durudiib miin kubiyiibban
keroon.)
9 Godbed kwamoon kowe, God ye kerekmen yaa doriibdan yi yaa kom-
boon kaamobi ye dabab meneboon yaa kuu binde ooni kuu Yariman yekaad
kuda. Kwane, yorokmo inameniibbandan kuu Godbed awingke ukum
kondimame wene wengyundi yaron keranuun kangkon yekaad.
10 Anamaa, id ye dowaken ye inamen arewa ye yoman winiwendan kuyiib
korok korok yi aromkono kuu nongdomatom yeman andimaibdan kuyiib
yaa kuu Godbed ukum ariyiibbed kwamune kerundaneen.
Dudi ye kedmengkandi korok korok kee, yi kuu arudkonomo, yi kuu
nubka nubbedmo yimin ande kerengkan kamimaib, yi kuu Ewen ari dori-
ibdan yaa wengamborokbanabi kuu yi kuu unimokban.
11 Kuned engyus kuu yi aromkonoyiib inamen indengandengiib kuu
arimo dudi ye kedmengkandi korok korok keyarebban kumban, yi kuu Ya-
riman ye arinambo ari mene Ewen ari doriibdan yaa wengamborokbanabe
ambarakmiwen kii ande dakmimokban.
12 Kumban dudi ye kedmengkandi korok korok kee weng inamen yikaad-
ban kuyaambed wengamborokbanabimaib. Yi kuu wengiibban ye dingkan
areb, niina woya areb kui. Yi wanabi dowad kuu no yenambed be monmari
yeman, kowe dingkan areb yi kuu dukne dowan keraniib.
13 Yi kuu kwane nimakarub yena be dabab arewa yaa kirarimaib kowe, yi
kakman kuu ben dabab arewa yaa kiraraneen. Yi kubi dowaken kami kuu
aronki wedangkambon ok arewa ano animan duudkab kiom anengkanao
kamiib kii. Yi kuu yiib kuyaom kuu ebkad yeeb yaa nunung deengkemoon
areb o koroom ambemoon areb kii, yi kuu yiib yoom orok animaib kuu yi
nemengkandi yaa kube ok arewa ano animan duudkab kiom anengkanao
kamiib kii.
14 Yi inamen korem kuu nenem kami yaa kui. Kowe, yi ambarakmi yaa
kuu deerewandinban kwane kamemborokmo. Kwane, yimbed God yaa do-
biri aromkonoyiibbandan kuu nemengkande yikanmo yi kerekmen angka

benminimaib. Kwane, yi kuu kiwaan korem yaambed barang yemoon be amukni ye inamen yikaaddan, yi kuu Godbed butun kerundoon ye dana kii!
15 Kwane, yi kuu kiwaan yorokmo korondekorib, awanewande ambarakme od kakman bi yaa dowaken keroonman Beo ye mingki Balaam ye kiwaan ari dewiniwen.
16 Kwane, donki kuu karub weng dakmimokban kumban, Balaam ye donki kuu eb kuu ambarakmeeb kii andi ye weng dakme yedmenoon kumbed, profesiman Balaam ye meeni warudki kuu korondok ande bokwowenoon.
17 Kwane, dudi ye kedmengkandi korok korok kee okiibban ye ok kirubdem areb, yi kuu amiibban ye wiib nuubbed awunene kanwenemoon areb, yi kuu ambodiib areb kumban, anam kuu id dowan. Yi yumbon kuu miin binmo ye kumun anam yiri ande kerundoon.
18 Kedi, yi mongkod daande kobkob weng kerengkan dakmimaib. Kwane, kibirebya anam ande ambarakmi yaa kirokmoniwendan kuu dudi ye kedmengkandi korok korok kembed birandande kamiib, id ye dowakeniib okad yiri ye nenem inameniib kuye kerekmen yaambed kii.
19 Dudi ye kedmengkandi korok korok kembed yi yaa yedmendimaib "yiib ben obon kerundanuub kii" andimaib kumban, korok korok kuu id ye dowaken ye inamen arewa ye dabderem yirimo doriib. Amborom kuu komombed karub maa yaa burudande doroon kuu karub kuu kuyeman ye dabderem yirimo dobaraneen kowe.
20 Kedi, yi kuu nub Yariman nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub Yesu Keresu yaa kaadkeri yaambed okad yiri ye ambarakmi arewa yaa kirokmoniwen kuu, ika amonombe wananiiwe inamen arewa kembed awingkaneen kuu, yi dobiri kuu miin arewa keraneen, ibduruk dobiriwen arebban.
21 Kowe, amun kuu yorokmo ye kiwaan kuu yikaadkerundindo karen, yi nonoonmo doriib karen, amborom kuu kuyaa kaadkerundekoriwe kwanime andi ye weng karadmo yi yaa kondoon yaa amonombesare angkurom korokbe wini kuu miin arewa kowe.
22 Kwane, yi dowad ongkandi weng kee anam id keroon, kwane dakmoon kuu "Anon kuu wiin ingkokmoon kuu angkon ika winimaan." andoon. Ma dakmoon kuu "Awon kuu ok ambe aroon kuu angkon ika wene yerekbon yiri kanbumbere ambimaan." andoon.

3

Yesu Ye Weng Monkoni Dowad Wongkoon

1 Mimyob dowaken keendaan ne angkodmia, keye kerek kee kerek ayoob andi ye kerek yiib yaa wongkane keendaan. Kerek ayoob kee meendobenabe inamen karadmo awingke bi dowad monkonime ande wongkaan.
2 Ne dowaken kuu weng anuk yirimbed profesidan karadmombed dakmiweniib kwanime ye weng nub Yariman nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub yembed kondoone yiib apasodanbed daandiweniib kuyaa ika meenime andid.

Yariman Ika Mananeen Yaron

3 Awine kaadkerime andi ye weng ibduruk kuu kei, aron yeenbon arimbed damangkandidan menenib mungkuwandenib yika yi id ye dowaken arewa ye yoman wenebaniib kii.
4 Kwane dakmaniib, "Yesumbed mananiin ande weng kunduk kowoon kuu anam id keroon dee? Dowan! Kedi, nub awoya ibduruk anam andiwendan kuu unyemanbed dukniwen kumban, okada ambida kumkam korem

andowe ongmenaboonbed mene kibikee kumkam korem kuu kwamunemo ambangkimaib, ma amonombesarindo." andaniib.

5 Kumban kwanandaniibdan kuu weng maa yaa yangmadandunaniib, kukuu Godbed ye wengbed yedmoonkob ambidiib keroone ok yaambed okad ongmoone ok niindem yirimbed yeedureen ye weng kui.

6 Kwane, Godbed ye wengbed yedmoonkob kuye ok kumbed urok menenu okad kumundin kurin kuu monmareen.

7 Ambidiib okadiib kibik ke dangeen kee God ye wengbed oonoon, wene ari amotbed nengkaneen yaron keranuun, God yaa wunekariwendan yaa wengyunde monmaraneen yaron keranuun andi dowad.

8 Kumban, mimyob dowaken keendaan ne angkodmia, nonondandaib weng mimo kei. Yariman ye inamen yaambed aronki mimo kuu weeb 1,000iib areb, angkon weeb 1,000iib kuu aronki mimo areb.

9 Kwane, Yariman kuu ye weng kunduk kwananeen kuu kwane karub yenambed meeniwen ema mana kameen andiwen areb amaanbed ema kwanaanban, aron kinoon arimbed kumbedmo. Yariman kuu yiib dowad yodbirimban emamombed meedme doreen, karub maa bikne wadkeri kandokban keri kuu ye dowakenban, ye dowaken kuu nimakarub korem kuu koronde amonombe ye yaa winime anded.

10 Kumban Yariman ye aron mananuun kuu yid ye karubbed menemoon areb keraneen, komo aron arimbed kuu yikaadkeraibban. Kwananeena ambid kuu kuweng darewoowiib kamen wene biknanuuna, aroniib woodiib mindongiib kuu amotbed nengke monmaraneena, okadiib kiri dangoon ye kumkam koremiib kuu biknaneen.

11-12 Kumkam korem kuu kwamune monmaraneen kowe, yiib kuu komarewa ye karub kere dobaraniib? God ye aron mananuun ande nindorokiib meedme kirod monok andi dowad ma korondiyiibban kwane ambangkaniib kumbed, inamen karadmoyiib awine kande God ye kerekmen yaa dobirime. Kuyaron ari kuu ambid kuu amotbed nengke monmaranuuna aroniib woodiib mindongiib kuu nimin darewoob kaimbed denobe okmo keraneen.

13 Kumban ye weng kunduk yaambed meedme doruub kowe, ambid yewewiib okad yewewiib, inamen yorokmo ye ambibkin kui, kuyaa nindorokiib meedme doberembirimaub kii.

14 Kwana kowe, mimyob dowaken keendaan ne angkodmia, kuyaa nindorokiib meedme doberembirimaib kowe, kiwaan korem yaambed demkoronmo kerenib, yenambed yiib yaa kuu ambarakmiwen kii ande kadwonokban kerenib, God yoom yewenubmo dobirime.

15 Weng keyaa meenime. Nub Yariman yodbirimban emamombed meedme doreen ye id kuu bobni yaa burudande bindi yeman kuu kandime anded. Nub mimyob dowaken keenduwen ye angkodmi Pool kuu Godbed meeni kangdom konoon kumbed, yiib yaa kwangkon kwane wongkane keendoon.

16 Ye kerek wongkoon korem kuu ibmo, inamen maa maa kerindo. Nembed kwane ke wongkaan keye inamen kuu kwane ye kerek kuyaom wongkoon. Ye kerek aom weng id yena kuu yobdood kii, kowe kedmengkandindodan yoom God yaa dobiri aromkonoyiibbandan yoombed kan amonombe weng id maa maa kerimaib. Yi kuu God Ye Weng Karadmo yenayiib yaa kwanimaib kowe, yikarebmo monmari ye dabab kandaniib.

17 Kwana kowe, mimyob dowaken keendaan ne angkodmia, kuye weng kuu yiibkaadkeriwen kowe, yiibkareb oone kangkadme dobirime, amowiibbandan yi ambarakmimbed yiib ben abdon yiri wananeene yiib yumbon aromkonomo kandiwen arimbed kombaraib andid.

18 Kumban yiib kuu nub Yariman nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub Yesu Keresu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuyiib ye yaa kaadkeruni kuyiib aombed kaine amnime. Ye yaa kuu nambiri kerok, kibikbed wene aron korem. Anam kwanok.

1 Yoon
Kerek Mimo Yoonbed Wongkoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Apaso Yoon Sebedi ye mingkimbed kerek kee wongkoon. Dudi kedmengkandi meneboon kuu, kingkin kuu amun id kuu arewa kowe, kingkin kuu yeka id kuu yeka ande meenimaib. Kwane, kuye dudi meeni yaambed Keresu kuu kingkinmo idiibban monoon andimaib. Kwane, kingkin kuu yeka id kuu yeka ande dude meenimaib kowe, id yaambed ambarakmanuub kuu yimin, dedmone nub kingkin yaa arewa kerundaanban ande dude meenimaib kowe ambarakmimaib. Yoon kuu kuye dudi kedmengkandi wengamberekore kerek kee wongkoon. Wongkoon kuu: 1. Dudi kedmengkandi yaa kaadkerime andi ye wengiib, 2. Anam Godbed nub bobni yaa burudande bindaneen ande daandi ye wengiib anam andiwendan yaa. Wongkoon ye weeb kuu AD 87 areb.

Korok Weng

1. Andowi Weng Ibduruk: Yesu Okad Yiri Monoon Kuu Idiib Doboroon (1:1-4)
2. Nub Dobiri Kuu Ambe God Yoom Ye Mingki Yesu Yoom Yaa Dabokne Yonende Dobiri Yeman Ande Korokboon (1:5—2:28)
3. Nub Dobiri Kuu God Ye Dana Meed Kere Dobiri Yeman Ande Korokboon (2:29—4:6)
4. Nub Dobiri Kuu Mimyob Dowaken Keende Yesu Yaa Anam Andi Yeman Ande Korokboon (4:7—5:12)
5. Yeenbon Weng: Kangdommo Meeni Yeman (5:13-21)

Wadkeri Ye Weng

1-2 Yesu kuu Wadkeri Ye Weng. Ye weng kee yiib yaa nubbed wongkane keenduub kei.

Ye kuu andowoon yirimbed aron korem wad doboroon. Wadkeri kee, Ambe God yoom ibmo dobiriwen kumbed angkadoroona, nubka nub wengamberenub, nub indowiibbed wedmenenub, nub dingkimbediib badmenuwen. Kuye wadkeri weng kuu ke dakmuub kei. Kukuu wadkeri aron korem korem yeman ke dakmuub kei.

3 Nubbed kee wedme wengamburu-wen kuu yiib yoom dakmenduub kuye dowad kuu yiib yoom nub yoom ibmo mene yone dabokni yeman. Nub kuu Ambe God yoom ye Mingki Yesu Keresu yoom mene dabokne yonenduwen.

4 Yiib yaa nubbed wongki dowad kuu nub kubi kuu dembandamuub.

Nambiri Kiwaan Ari Wenem

5 Weng Yesumbed kondoona wengamberekorub daanduub kuu kei. God kuu nambiri kowe, ye aom kuu ma kumuniibban dowan.

6 Kwane, nubbed kamune yedmanuub, nub kuu ye yaa yone daboknuwen andanuub kumban, nub kuu kwane kumun kiwaan yaa dobaranuub kuu dudana-bidan keranuub, anam anam ma awi-naubban.

7 Kumban, ye kuu nambiri aom doberembirimaan kowe, nub kangkon nambiri ye kiwaan ari wana-nuub kuu manman ibmo yone dabokknanuuwe, ye Mingki Yesu ye umkanbed nub ambarakmi korem yaa kuu ogawande araneen.

8 Ma, nubbed kamune ambarakmi-yiibban andanuub kuu, nubka nubmeren birananuub kwane nub niindem aom kuu anamiibban keraneen.

9 Ma, nub ambarakmi dakmanuub kuu, nub ambarakmi are nonondandene arewa korem ogawande araneen, amborom kuu ye weng kundukiib inamen yorokmoyiib awinimo kameen kowe.
10 Ma, nub kuu ma ambarakmindo ande kamanuub kuu, God kuu dudanandeen kii andanuuwe, kwane ye weng kuu nub wadkeri aom kuu ye yumboniibban keraneen.

2

Yesu Kuu Nub Awandi Ye Karub

1 Ee, ne danaya, yiib yaa kee wongkaan kuu yiib ma ambarak-maib andid. Kumban karub kane ma ambarakmoon kaned kuu, Yesu Keresu kuu Ambe God yaa nub ambarakmi dowad kebengkane koromone inande dakmeen kii, mim yembedmo kuu Yorokmo Ye Karub kowe.
2 Ye kuu nub dowad bobnoon kumbed nub ambarakmi are nonondandi ye kiwaan ongmoon. Kukuu nub dowadmomban, nimakarub korem okad yimin yimin yi dowadiib.
3 Nub nubkaad, nub kuu Yesumbed kwanime andoon ye weng kuu wengam-bere awine kandanuub kuu, anam ye kuu nubkaadkerenuwen.
4 Kwane, karub kanembed ye kuu nekaad andoon kumban ye weng wengambere awine kandokban keraneen kuu duda-neen, kwane ye kuu anamiibban keraneen.
5 Ma, karub kanembed Yesu ye weng yaa wengambere awine kandaneen kuu, anam kai, God ye mimyob dowaken ye yaa angkeen kuu ibnoon. Kwane keraneen kuu ye niin-dem aom doruub kuu nubkaadkeri yeman.
6 Kwane, karub kanembed ye kuu Yesu ye niindem aom doriin andoka Yesumbed doboroonkin kamok.

Mimyob Dowaken Keendime

7 Ee, nangkodmia, kwanime ye weng kee kurin yeman andowoon yirimbed kowoon kumbed wongkaan, yeeb yemanban. Kuye weng kuu yiib kwane wengambiriwen.
8 Kumban weng keyiib kee yeweb areb keroon. Kukuu Yesuyiiwa yiiwiiwa yaambed anam id keroon, amborom kuu kumun kuu are weneene nambiri anam kuu ware weneen kowe.
9 Karub kanembed ne kuu nambiri angka doriin ande kamaneen kumban ye kuristen angkodmi yaa arud wandenembaraneen kuu, ye kuu kumun yiri kwane doreen kii.
10 Ma, kanembed ye kuristen angkodmi yaa mimyob dowaken keendimaan kuu, ye kuu nambiri angka doreen kii. Kwani kowe, ye niindem aom kuu kombiri yemaniibban.
11 Ma, karub kanembed ye kuristen angkodmi yaa arud wandenembaraneen kuu, kumun yiri dorone kumun yiri kwane yareen kii. Kwani kowe, ye kuu yareen kuu ye koron, amborom kuu kumunbed ye indob kuu kebenenoon kowe.
12 Ee, danaya, kerek kee yiib yaa wongkain,
amborom kuu yiib ambarakmi kuu ye aningko yaambed kowene are nonondandoon kowe.
13 Ambeya, kerek kee yiib yaa wong-kain,
amborom kuu andowoon yirim-bed doboroon ye karub kuu yiib yiibkaadkeriwen kowe.
Keweddan, kerek kee yiib yaa wongkain,
amborom kuu yiib kuu miin arewaman burudandune doriwen kowe.
Ee, danaya, yiib yaa wongkain,
amborom kuu Ambe God kuu yiib yiibkaadkeriwen kui.

14 Ambeya, yiib yaa wongkain,
amborom kuu andowoon yirimbed doboroon ye karub kuu yiibkaad-keriwen kui.
Keweddan, yiib yaa wongkain,
amborom kuu yiib kuu arom-konoyiib dobiriiwe, kwane God ye weng kuu yiib aom angkeene, kwane miin arewa-man yaa kuu burudan-dune doriwen kui.

Okad Yiri Ye Yiribman Yaambed Dowaken Keenaib

15 Okad yiri ye inameniib okad yiri ye barangiib kuyaambed yiib mimyob dowaken kowaib. Kanembed okad yiri ye inamen awene yaa ye mimyob dowaken kowaneen kuu, Ambe God ye mimyob dowaken kuu ye niindem aom angkimbirindo.
16 Kwane, idiib indowiib ye kirim inameniib kereng-kan wengiib, okad yiri ye inamen korem kui, yi kuu okad kirimbed menebeen, Ambe God yaambedban.
17 Okad kiri ye yiribmaniib inameniib kuu dowan kere wananeen kum-ban, karub kanembed God ye inamen yaa awine ambangkaneen kuu aron korem korem dobaraneen.

Yesu Keresu Ye Bondan

18 Ee, ne danaya, kibireb kee yeen-bon ye aron. Yiib wengambiriwen kuu Keresu ye bonman darewoob kuu mananeen kii. Kedi, kibireb kee bondan yena yemoon menebiwen kii. Kwamune kumbed korokboone nub-kaadkeruwen kuu aron yeenbon kereen.
19 Yi kuu kuristendan nubkan-mo kumbed yaro winiwen, kumban yi kuu nubkanmo mimo anamban. Kuu kwamune kii, yi kuu nubkanmo anam karen, yi kuu nub yoom ibmo doruub karen. Kumban, yi kuu koronde winiwen kumbed korokboon kuu yi korem kuu nubkanmo mimomban keroon kii.
20 Kumban yiib korem yaa kuu Karadkono Ye Karubbed yiib ari oiyo bunemoon areb Kingkin Karadmo kondoone, anam anam kuu yiibkaad-keriwen.
21 Anam anam kuu yiibkaad-ban keriwen andi dowadban wongkani keendaan. Dowan! Anam anam kuu yiibkaadkeriwen kumbed yiib yaa wongkaan. Dudanabi kuu anam anam yaambed minimokban.
22 Kane kuu dudanabi ye karub? Ye kuu kwane yedmimaan, “Yesu kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresumban kii.” ande aadikmimaan kii. Kwamunekob, ye kuu Keresu ye bonman kerene God yoom ye Mingki Yesu yoom kuu aadikmendimaan kii.
23 Karub kanembed Mingki wunekara-neen kuu Ambe God yeyiib dobaraan-ban. Ma, karub kanembed Mingki kuu anam yeyiib andaneen kuu Ambe God kwangkon anam yeyiib dobaraneen.

Yesu Ye Niindem Aom Dobirime

24 Weng andowoon yiri kee wengam-biriwen kuu kande yiib niindem aom amuknime. Kwananiib kumbed yiib kuu Ambe God yoom ye Mingki yoom yaa kuu yi niindem aom dobaraniib.
25 Kowe, ye weng kunduk nub yaa kuu kei, wadkeri aron korem korem yeman kondoon.
26 Karub yenambed yiib birandenib kiwaan abdon benwenem ande kamiib ye dowad kumbed yiib yaa kerek kee wongkaan kii.
27 Yiib kuu Kingkin Karadmombed ibnendoonbed kuu dowan kerindo kowe, karub maambed kedmengkandok ande meenaibban. Kwane,

Kingkin Karadmombed inamen koremiib kedmengkandaneen kuu anammo kowe, kwamunemo ye niindem aom dobirime.

28 Ee, ne danaya, kibireb kee ye niindem aom doriib kuu kwane dobe-rembirime. Kwananuub kumbed ye mananeen kuu karakiibbaniiwa uniyi-ibbaniiwa aromkonoyiibbed ye arinambo ari dobaranuub.

29 Yesu kuu yorokmoman ande yiibkaadkeriwen kowe, yiib yiibkaad, kane kane kuu yorokmo kamimaib kuu God ye dana meed kii.

3

Nub Kuu God Ye Dana Meed

1 Wedmime, Ambe ye mimyob dowaken nub yaa keendembiri-maan kuu miin darewoob, kwanikob nub kuu ye meed ande yedmoon. Anamaa, kwamune keruwen. Okad yiridan korem kuu ye yaa yi koron keriwen kowe, kangkon nub yaa ma kaadkerindo.

2 Ee angkodmia, nub kuu God ye meed, kumban nub kuu komo kera-nuub kuu ma korokbindo, mogeed. Kumban nub nubkaadkeruwen kuu ye mananeen yaron yaambed, nub kwang-kon ye areb keranuub, amborom kuu ye anam wedmenanuub kowe.

3 Ye kuu karadmoman kowe, kane kanembed ye areb keranuub andi ye inamen awinaniib kuu yi kangkon yikareb yi niindem aom arene karadmo keraniib.

4 Kane kanembed ambarakmimaib kuu God ye amob domangkimaib. Anamaa, ambarakmi kuu God ye amob domangki.

5 Kumban yiib yiib-kaadkeriwen kuu ye kuu nub ambarak-mi aranded monoon. Ye kuu ambarak-miyiibban dowan.

6 Kane kanembed ye niindem aom doriib kuu ambarak-membaraibban. Kane kanembed ambarakmimaib kuu Yesu yaa ma wedmenindo, yikaad-kerenindo kui.

7 Ee ne danaya, korondaiwa karub yenambed kimyen abdon benwanaib. Karub kanembed yorokmo kamoon kuu God ye yorokmoman kii. Kwane, Yesu kuu yorokmoman kowe Yesu areb keroon.

8 Ma, karub kanembed ambarakmimo kamembaraneen kuu awad arewa ye karub keraneen kii, amborom kuu yimin andowoon yirimbed awad arewa kuu kwane ambarakmenmo meneen kowe. Kwanikob, God ye Mingki monoon kuu awad arewa komo komo ambang-koon ye monmari dowadbed monoon.

9 Kane kane kuu God yaambed wooniwen kuu ambarakmembaraibban, amborom kuu God ye inamen kuu yi niindem aom angkeen kowe. Kwane, yi kuu kwane ambarakmembirindeban, amborom kuu yi kuu God yaambed wooniwen kowe.

10 Kwanekob, God ye meed kuu kaneya kuu yi komboon kuu wedmenub nubkaadkeranuub. Awad arewa ye meed kwangkon yi komboon kuu wedmanuub. Kwane, kane kuu yorokmo kamaanban kera-neen kuu God ye danamban. Kane kuu ye kuristen angkodmia yaa mimyob dowaken keendaanban kangkon God ye danamban.

Neman Mimyob Dowaken Keenoon Keenoon Kamime

11 Andowoon yirimbed weng keyiib kee yiib kuu wengambiriwen. Nub kuu kuristen angkodmi yena yaa neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamem.

12 Kein areb keraib, ye kuu awad arewa ye kerekmen yaa kerene, yeka ye daman kuman ayoon. Komo dowad ye daman kuu kuman ayoon? Kwanoon

amborom kuu ye komo komo kamoon kuu arewa kumban ye daman komo komo kamoon kuu yorokmo kowe.

13 Nangkodmia, yiib kuu okad yiridanbed arud wandembiribka bi-nangkaib.

14 Nub kuu bobni yaam-bed burudande wadkeri yaa munuwen kuu nubkaadkeruwen, amborom kuu nub kuristen angkodmi yaa mimyob dowaken keendimaub kowe. Karub kanembed ye kuristen angkodmi yaa mimyob dowaken keenokban kuu bobni yaambed doreen.

15 Karub kanembed ye kuristen angkodmi yaa arud wandenembaraneen kuu kumka kuman yenbandi ye karub kii. Kwane, yiib yiibkaad kuu kumka kuman yenbandi ye karub kuu wadkeri aron korem korem awinindo.

16 Yesu kuu ye wadkeri nub dowad bobnoon. Kukuu mimyob dowaken keendi kii. Kwane kee nubkaadkeru-wen kei. Kwani kowe, nub kuristen angkodmia yi dangkorodori ye dowad-bed nub bobnanuub kuu yimin.

17 Yiribmaniib ye karub Yesu yaa anam andoon kumbed ye kuristen angkodmi kuu ye yiribman dowan keroon kuu wedmenaneen kumban mimyob keenokban keraneen kuu, ye niindem aom kuu God ye mimyob dowaken angkeen dee? Dowan!

18 Ne danaya, nub mimyob dowaken keendi kuu wengmo mongkodkonom-bed dakmi yemanban. Awandenmo anammo mimyob dowaken keendem.

19 Kwananuub kumbed nub nubkaad-keranuub kuu, anam anam yaambed doberenub ye kurumbon aom kuu karakiibban amunmo dobaranuub.

20 Kwane, nub niindem aombed ukum kandanuub deekee ande yed-manuub kuu weng kuyaa ika meenime, ambo-rom kuu God kuu darewoob, nub meeni arebban, ye kuu inameniib kumka-miib korem kuu ye yekaadmo kowe.

21 Nangkodmia, nub niindem aom-bed ukum kandanuub deekee ande yedmaubban keraneen kuu God ye kurumbon aom kuu arudkonomombed doberenub,

22 ye yaambed komo komo kaamonanuub kuu nub yaa bangkandaneen, amborom kuu ye weng amob kuu wengamberenub ye dowaken yaambed awinimaub kowe.

23 Kwane weng kee yembed kwamime andoon kuu, ye Dana Mingki Yesu Keresu yaa anam andenib, yiib kuris-ten angkodmi yena yaa mimyob dowaken keendime. Kuu kwamime ye weng kee nub yaa kondoon kui.

24 Kane kane kuu ye kwamime ye weng yaa wengambere awingke baniib kuu, ye niindem aom dobaraniiwe, ye kangkon yi niindem aom dobaraneen. Kwane, nubkaadkeruwen kuu ye kuu nub niindem aom doreen, amborom kuu yembed Kingkin Karadmo kuu nub yaa kondoon kowe.

4

Kingkin Yi Weng Ye Komboon Kaamonime

1 Ee, nangkodmia, kingkin korem yi weng kuyaa anam andaib, amborom kuu dudanabi profesi weng ben dakmidan yemoon kuu okad yimin yimin yaa wenebiwen kowe. Kingkin kee, yi kuu God yaambed dee kuu kom-boon kaamonime.

2 Kwane, kingkin maa mananeen kuu Yesu Keresu kuu karub anam kere monoon kii andaneen kuu yiibkaadkeri yeman, kingkin kuu God yaambed kui.

3 Kumban kingkin kunambed Yesu ye dowad weng kee andaanban kuu God yaambedban kii. Kowe, kuye kingkin kuu Keresu ye bonman kii.

Bonman mananeen ye weng kuu wengamburuwen. Kukuu kibikee okad yiri doreen kui.

4 Ne danaya, yiib kuu God ye nimaya karuwa kowe, yiib kuu bondan kee burudande doriwen, amborom kuu yiib niindem aom doreenman kuu awad arewa okad kiri doreen arebban, arimo kui.
5 Kwani kowe, yi kuu okad kiridankob okad kiridan yi meeni yaambed dakmembirimaib. Kwamune-kob okad kiridan kuu bondan keyaa wengamberendimaib.
6 Kwane, nub kuu God ye nimaya karuwa kowe, kane kane God yikaadkeriwen kuu nub yaa wengamberendimaib. Kumban kane kane kuu God ye kerekmenban kuu nub yaa wengamberendimokban kui. Keyiib kee kwane wedmanuub kumbed anam anam ye kingkiniib dudanabi ye kingkiniib kuu nubkaadkeranuub.

Mimyob Dowaken Keendi Ye God

7 Ee angkodmia, neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamem, amborom kuu mimyob dowaken kuu God yaambed minimaan kowe. Kane kanembed mimyob dowaken keendi-maib kuu yi kuu God yaambed woonіwen, kwane God kuu yikaadkeriwen.
8 God kuu mimyob dowakenman kowe, kane kanembed mimyob dowaken keendimokban kuu God kuu yikaad-ban kii.

9 Kwane, God ye mimyob dowaken nub yaa korokbendoon kuu kamune, ye kuu ye Mingki mimo okad kiri kowoona monoon kuu, ye yaambed nub kuu ma wadkere doraniib manok anded kowoon.
10 Kowe, mimyob dowaken kuu kwamune kui, nubbed ye yaa mimyob dowaken keenimban, yeka nub yaa mimyob dowaken keendene ye Mingki kuu kondoona monoon kuu, nub dowad bobnoon kumbed nub ambarakmi are nonon-dandi ye kiwaan ongmoon.

11 Ee angkodmia, God kuu nub yaa kwamune mimyob dowaken darewoob keendembirimaan kowe, nub kangkon angkodmi yena yaa kuu neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamem.
12 Kane kanembed God kuu ma wedmenindo. Kumban nub kuu neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamanuub kuu God kuu nub niindem aom dobaraneena ye mimyob dowaken kuu nub niindem aombed dembaneen.
13 Kwane, ye Kingkin Karadmo kuu nub yaa kondoon kowe, nubkaadkeruwen kuu ye kuu nub niindem aom doreena, nub kuu ye niindem aom doruuwa keruwen.
14 Kwane, Godbed ye Mingki kuu okad kiri doriibdan Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub keri dowad kowoona monoon kuu wedmenekorub ku dakmuub kui.
15 Kwane, kane kanembed Yesu kuu God ye Mingki andaniib kuu, God kuu yi niindem aom dobaraneena yi kuu God ye niindem aom dobaraniib.
16 Kwani kowe, God ye mimyob dowaken kuu nub nubkaadkerenub, kwane nub kuu God ye mimyob dowaken keendi yaambed angkumone doruub.
God kuu mimyob dowakenman. Kwane, kane kanembed mimyob dowaken keendimo kame dobaraniib kuu, God kuu yi niindem aom dobaraneena ye niindem aom dobaraniib.
17 Kee kwananuub kumbed mimyob dowaken nub aom kuu dembaneen. Kwananeen kumbed yembed wengyun-dandi aron keranuun ari kuu nub kuu arudkonomo keranuub, amborom kuu okad kiri kee nub kuu ye areb keruwen kowe.

18 Mimyob dowakeniib angkeen yaa kuu uniyiibban. God ye mimyob
dowaken kuu nub niindem aom dem-boon kumbed uni kuu kan angkana-
neen, amborom kuu ukum kondaneen ye dowadbed uni kara minimaan
kowe. Karub kane unimaan kuye niindem aom kuu God ye mimyob
dowaken dembindo.
19 Nub kuu mimyob dowaken keendimaub, amborom kuu Godbed yedin
nub yaa mimyob dowaken keendoon kowe.
20 Kwane, karub kanembed "Ne kuu God yaa mimyob dowaken keeni-
main." ande yedmimaan kumban ye kuristen angkodmi yaa arud wan-
dembirimaan kuu, dudanabi ye karub kui. Kuu kwamune kii, kuristen
angkodmi maa wedmimaan kuyaa mimyob dowaken keenimokban kuu,
wedmenindeban ye God yaa mimyob dowaken keenindeban.
21 Kwane, Godbed kwanime ye weng nub yaa kondoon kuu, kane kanem-
bed God yaa mimyob dowaken keenimaib kuu yi kuristen angkodmia yaa
kwang-kon mimyob dowaken keendime.

5

God Ye Mingki Yaa Anam Andi

1 Kane kanembed Yesu kuu God-bed Kinoona Monoonman Keresu kii ande
anam andiwen kuu yi korem kuu God yaambed wooniwen. Kwane, kane
kanembed Ambe God yaa mim-yob dowaken keenaniib kuu ye Mingki yaa
kwangkon mimyob dowaken keenaniib.
2 Kwane, nubbed God ye meed yaa mimyob dowaken keendi nubkaadkeri
yeman kuu, ye yaa mim-yob dowaken keenenub ye kwamime ye weng kuu
wengambere awine kandanuub kii.
3 Kwane, kee God yaa mimyob dowaken keeni kuu, ye kwamime ye weng
wengambere awine kandi. Kumban God ye amob kuu yobdoodban,
4 amborom kuu God yaambed wooniwendan korem kuu okad kiri ye
inamen yaa burudande doriwen kowe. Kedi, nub anam andi kumbed
burudande doruwen.
5 Kane kanembed okad kiri ye inamen yaa burudande doriwen? Yesu kuu
God ye Mingki andi yaa anam andiwendan, yimbedmo.

Yesu Keresu Ye Dowad Weng Korokbiwen

6 Yesu Keresu kuu ye okbed baptais kerene ye bobnoona ye umkan
kubu-doroon kuyaambed monoon. Ye monoon kuu okmomban, kiwaan
ayoob kuyaambed monoon, okiib umka-niib kui. Kwane, Kingkin Karadmo
yekareb weng kee korokboon, amborom kuu ye kuu anam anam ye Kingkin
kowe.
7-8 Kwane, Kingkin Karadmo-yiib okiib umkaniib, yi ayoobmimbed Yesu
ye dowad kuu anam anam korokbiwen. Yi ayoobmim kuu ibmo weng mimo
keroon.
9 Karubbed yi weng korokbimaib kuu anam ande meenimaub. Kumban
God ye Mingki Yesu ye dowad weng korokbiwen kee meeni darewoob
arimbed, amborom kuu Godbed korokboon kowe.
10 Kane kanembed God ye Mingki yaa anam andimaib kuu God ye weng
korokboon kee kuu yi mimyob aom angkeen. Kumban kane kanembed God
yaa anam andindo kuu yimbed kwane yedmiwen, "God kuu dudanabi ye
karub." andi-wen, amborom kuu God ye weng korokboon ye Mingki ye
dowad yaa kuu anam andindo kowe.
11 Kwane, weng korokbi kuu kei, God kuu nub yaa wadkeri aron korem
korem yeman kondoon, kuye wadkeri kuu ye Mingki yaambed kowene
kondoon.

12 Kwane, karub kane ye kuu God ye Mingkiyiib nendoon kuu wadkeri
kan-doon. Ma, karub kanembed God ye Mingkiyiibban kuu wadkeriyiibban.

Yeenbon Andemi Ye Weng

13 God ye Mingki yaa anam andi-wendan, yiib yaa nembed wongkaan kuu,
anam, yiib kuu wadkeri aron korem korem yeman kanduwen ande kaadkeri
dowad.
14 Kwane, God ye arinambo ari arudkonoyiib mananuub ye kiwaan kuu
kei, God ye inamen yaambed ye yaa kaamonenanuub kuu ye kuu wengam-
baraneen ande meenem.
15 Kowe nubbed komo kaamonuwen kuu wengamboroon ande nubkaad-
keranuub kuu, komo kaamonuwen kuu kondaneen.
16 Yesu yaa anam andoonman mamaa kuu ye kingkin bobnaanban ye
ambarakmi ma ambarakmaneen kuu, ye kuristen angkodmimbed wed-
menaneen kuu yangkodmi kumbed kurikuri kerunok. Kwananeen kuu am-
barakmoonman yaa Godbed wad-keri konaneen. Kingkin bobnaanban ye
ambarakmi ye dowad kwane dakmaan. Kingkin bobnaneen ye ambarakmi
angkeen. Kuye ambarakmi ye dowad kuu kurikuri kerunok ande nembed
daandindo.
17 Ambarakmi korem kuu God yaa bon keri yeman. Kumban ambarakmi
yena kuu kingkin bobnaneen yemanban.
18 Kwane, nub nubkaadkeruwen kuu, kane kanembed God yaambed
wooniwen kuu kwane ambarakmem-baraibban. Ma kei, God ye Mingkim-
bed yi kuu bene amuknimaan kowe, awad arewambed yi yaa yaanban.
19 Nub nubkaadkeruwen, nub kuu God ye meed kumban okad yiridan
korem kuu awad arewambed oonoon kii.
20 Nub kangkon nubkaadkeruwen, God ye Mingki menene ye inamen
kaadkeri nub yaa kondoon kuu anam anam ye God nubkaadkeri dowad.
Angkon, nub kuu anam anam ye God ye niindem aom ye yoom doruub, ye
Mingki Yesu ye niindem aom doruub kui. Ye kuu God anam, wadkeri aron
korem korem ye karub kui.
21 Ee ne danaya, dudi kuruwak god yaa wangdandundime.

2 Yoon
Yoon Ye Kerek Ayoob

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Apaso Yoonbed kerek kee wongkoon. Kuyaron kuu Yesu ye weng amun kanyare dakmimaibdan kuu dewenebiiwe anam andiwendanbed yi ben angkodmendimaib. Kumban dudanabi kedmengkandidan kangkon kwanimaib kowe, Yoonbed yarebidan yi kedmengkandi ongme andangkibka Yesu ye yoman winiwendanmo angkodmendime ande wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 87 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (ves 1-3)
2. Kubi Koni Weng (ves 4)
3. Ongkandi Weng (5-11)
4. Yeenbon Andedme Kebeni Weng (12-13)

1 Aamkono, nembed wongkaan kei.
Godbed kinoon ye wonong yoom yu meed yoom, yiib yaa wongkaan. Ne mimyob dowaken kuu yiib yaa anam keendimain. Kuu nembedmomban, ne yoom anam ye inamen yikaadkeriwendan korem yoombed mimyob dowaken keendimaub.
2 Yiib yaa kwane keendimaub, amborom kuu anam anam kuu yiiwa nuwa nub niindem aom dangoona kwane aron korem dangembaraneen.

3 Ambe God yoom ye Mingki Yesu Keresu yoom, yi kabamoon kondi ye mimyob dowakeniib, mimyob keende kakman are nonondandiyiib, iwari yewenub dobiriyiib, yiiwa nuwa nub niindem aom dangembirimaan, amborom kuu anam anam ye wengiib ye mimyob dowakeniib awingkuwen kowe.

Mimyob Dowaken Ye Kiwaan Yaambed Winime

4 Ne kuu kubi darewoowiib keraan, amborom kuu nekaadkeraan kuu kub dana yena anam anam ye kiwaan ari weniib kowe. Yi kuu Ambe Godbed ye kwamime ye weng nub yaa kondoon kuu kwamunemo kamiib kii.

5 Ee angkodmi, kibireb kee nembed kwamime ye weng wongkani kub yaa keebdaan kee kwamime ye weng yewebban, Yesu andowe kedmengkandoon yirimbed kanduwen kumbed. Kwani kowe, neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamem andid yedmaan.

6 Mimyob dowaken kuu kei, ye amob kuu wengambere awine kandem anded kii. Kowe andowewen yirimbed kubka wengamberewen kuu kwamunemo, ye amob kondoon kuu mimyob dowaken keendi ye kiwaan kuyaambed dobirime.

7 Kedi, birandidan yemoon kuu Yesu Keresu kuu karub kere monoon ye weng kuu anamban ande aadikmiwen. Kuyedan kuu okad yimin yimin yaa wenebiwen. Kowe, kwamenabidan yi kuu dudanabidan kere Yesu Keresu yaa bon keriwendan kii.

8 Kaadkerime, yiibka kangkadmime. Kwanibka, nub yoom yiib yoom komo ambangkuwen kuu kombere biknaan andid. Yesu ye deme kwane ari ambangkembirime, amborom kuu kakman kuu yiminmo yaambed kondaneen kowe.

9 Karub kanembed yedinmo ne kedmengkandi kuu yimin andene Yesu ye kedmengkandi korondaneen kuu, ye niindem aom kuu Godiibban. Kumban

kanembed Yesu ye kedmengkandi awinenmo kamaneen kuu, ye niindem aom kuu Ambe Godiiwa ye Mingkiyiiwa kuu dobaraniib.

10 Ma, karub kane kibireb yedmaan kuye kedmengkandi anam yiib yaa kanmonokban keroka, yiib ambiwoom nen aomne angkodmenaib, ye yaa kubenaib.

11 Amborom kuu karub kanembed ye kuyaa kubenaneen kuu, ye yoom daboknene inamen arewa ye deme yeyiib awinaneen kowe.

12 Ne kuu weng yemoon daandandamaan kumban, kerek yaambed wongkane keendi kuu ne dowakenban. Kwani kowe, ne mananiin ande meenmiin kuu nembed yiiwiib yaa mananiina, yiib yoom ne yoom kiring ine dakmem ande meenmiin. Kwananuub kumbed nub kubi dowaken kuu ibnaneen.

13 Kub oni yu meed Godbed kinoondanbed yi kubendi weng keebdiib kii.

3 Yoon
Yoon Ye Kerek Ayoobmim

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Apaso Yoonbed kerek kee wongkoon. Karub maa yambiwoom nedbe kurikuri kamimaib ye karub yaningko Dioterefes kuu Yoon ye weng kanmeniibdan yaa kuu wunekaroon kumban, amunmo kamoonman Gaiyusbed Yoon ye weng kanmeniibdan ben angkodmendoon kowe, Gaiyus yaa kerek kee wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 87 areb.

Korok Weng

1. Gaiyus Yaa Kubeni Weng Ibduruk (ves 1-8)
2. Dioterefes Ye Dowad Kamkono Weng Daanoon (9-10)
3. Gaiyus Yaa Ongkani Weng Daanoon (ves 11)
4. Demetirius Ye Dowad Karub Amun Andoon (ves 12)
5. Yeenbon Amun Kerundi Weng (13-14)

1 Aamkono, nembed wongkaan kei.
Nangkodmi amun Gaiyus, mimyob dowaken anam keebdimain, eb yaa wongkaan.

Amun Amun Kami

2 Ee angkodmi, ne nekaad, eb kingkin kuu amunmombed doreen. Kwamune areb eb dowad eb korereyiibban amunmo dobere ande kurikuri kerimain.
3 Kwane, nub kuristen angkodmi yena menenib eb kuu anam anam ye kiwaan yaambed doreeb ye weng daawiwen kowe, kubi darewoob keraan.
4 Ne kubi darewoob yeman kuu ne danaya anam anam ye kiwaan yaambed kwane doriiwe wedmiin kui. Ne kubi yeman yena dangoon kuu yirimo.
5 Ee angkodmi, eb kuu kuristen angkodmi yena yi kuu noroddan kumban kangdommo awandimaab. Eb kuu ma koronde domondeewa winindo.
6 Ewiib yaambed miniwendan kembed eb mimyob dowaken keendimaab kuu anam andiwendan yaa dakme korokbendiwen. Amun kuu kunaya wanandamiib kuu eb kuu yi yaa amun amun kamendeneb, kiwaan ari nongkobe. Kwane nongkobaneeb kumbed God ye aningko kankoonaniib.
7 Kedi, yi kuu Yesu ye deme awini dowadbed winiwen, kumban God yikaadbandanbed yi yaa awandi ma kondindo.
8 Kwanikob, kuristen kee nubbed angkodmendem. Kwananuub kumbed anam anam ye deme kuu nuwiib ibonmo dabokne awinanuub.

Inamen Arewayiib Inamen Amuniib

9 Nembed kerek dukmen anuk yiri wongkani keendaan kuu, anam andiwendan kuyaa nedbimaib yaa keendaan. Kumban Dioterefes, ye kui, yembed nedin andi ye inamen kandoon kumbed ne weng yaa wunekaroon.
10 Ye kuu nub yaa kobkob weng arewa dakmenaboon. Kumbedmomban, ye kangkon anam andiwendan kuyaa winiwen kuu kubendimokban kerene dowakeniibban kerundoon. Kwane, winiwendan yaa kuu kuristen angkodmi yena awandande kamiwen kwangkon yembed kebengkene kuristendan nedbimaib kuyaa ben bunangka kiranmoon. Kowe, ne mananiin kumbed yembed komo kamoon korem kuu korokbendaniin.

11 Ee angkodmi, inamen arewa kumunkingkaab, inamen amunmo kumunkingke. Kanembed amun yaambed awinoon kuu God ye karub kii. Ma, kanembed arewa yaambed awinoon kuu God yekaadban.
12 Demetirius kuu nimakarub korembed amun ande bunbeniwen. Kwane, anam yaambed kuu ye ibmo keroon. Kwane, nub kangkon ye kuu karub amun andenuwen. Yiibkaadaa, nub weng korokbi kuu anam.
13 Ne kuu weng yemoon yedmebdandamaan kumban, kerek yaambed wongkani keebdi kuu ne dowakenban.
14 Kwani kowe, aron doboobban ari kuu ewiib yaa mananiin ande meenaan. Kwamune kumbed kiring ine dakmanuub.
15 Eb yaa yewenub kerubdok. Angkodmi yena keyaambed eb yaa kubebdi weng keebdiib. Nub angkodmia kuyaa doriib kuu mimim kubende.

Jud
Kerek Judbed Wongkoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Jud Yesu ye daman maambed kerek kee wongkoon. Yaningko Hibru wengbed kuu Yuda. Yembed anam andiwendan yena yaa wongkoon. Jud ye dowaken kuu Godbed nub bindi kerekmen yaa wongkandameen kumban, dudanabi kedmengkandidan menebiwen kowe, yi yaa kaadkerime andi ye weng wongkoon. Dudi kedmengkandi keye dowad apaso Yoon ye kangkon kerek ibduruk wongkoon (1 Yoon ye ambobandi weng kimingkime). Wongkoon ye weeb kuu AD 65 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (ves 1-2)
2. Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon Andi Ye Weng (ves 3-4)
3. Dudanabi Kedmengkandidan Yaa Kaadkerime Andi Ye Weng Kamkono (5-16)
4. Anam Andiwendan Yaa Ongkandi Weng (17-23)
5. Yeenbon Amun Kerundi Weng (24-25)

1 Jud nembed kei, Yesu Keresu ye deme karub, Yems ye daman kui.
Ambe Godbed kinene mimyob dowaken keendene Yesu Keresu yaambed oonoondan, yiib yaa wongkani keendaan kii.
2 Mimyob keende kakman are nonondandiyiib iwari yewenub dobiriyiib mimyob dowakeniib kuu yiib yaa darewoob kerundok.

Dudanabi Kedmengkandidan Yi Ambarakmi

3 Ee angkodmia, ne dowaken darewoob kuu neyiib yiiwiib bobni yaa kuu burudande bindoon ye dowadbed wongkani keendandamiin kumban, meeni maa kerekori anam andi kara ye dowad dudanabi meneboon yaa kuu koromone dore nangmime ande wongkandid. Kedi, Godbed ye karuwa nimaya karadmo yaa anam andi ye weng kondoon, weng maa ari dabokknaanban.
4 Kumban, karub yenambed yiib aom yemyeb awudiriwen. Yi kuu God ye bondan, yi kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keendi ye kiwaan kuu amonombe kandenib nenem kiwaan keriwen. Kwane, Yesu Keresu yembedmo nub Yariman nub King, ye yaa kuu kangkon yimbed wunekariwen. Yi kuu Godbed kumbaanban yamotbon yiri kirari dowad kingkoon kuu kurinbed God Ye Weng aombed wongkiwen.
5 Kee yiib yiibkaadkeriwen kumban angkon monkone yedmendandid. Kowe meenime, Yarimanbed ye karuwa nimaya kuu Idyip ambibkin aombed bin burudande angkadoroon, kumban kuye yoman kuu yi kumaom kuu kane kanembed anam andindo kuu Yarimanbed yenbande monmaroon.
6 Kwane meenime, engyus yenambed yi aromkono ye yumbon kunaya kowoon kuu wunekare domondiwen. Kwani kowe, kangdod kerundi ye aron darewoob kinoon kwari wengyundandaneen ye dowad kuu, Yarimanbed yi kuu kumun yiri sein aron korem yemanbed yerengkandoon.
7 Kwane, Sodomiib Gomorayiib kambong yena dia diayiib kuyaa kwangkon meenime, yi kuyaom kuu nenem ye ambarakmimbed darewoob keroona, kwangkon karub yikanmo awanoon awanoon kamiwen. Yi kuu Godbed nengkoon kuu kuye kumun korokboon kuu, kane kanembed God wunekaraniib kuu yembed aron korem ye amotbon yiri kiraraneen.

8 Kwane, kuye kiwaan mimo areb kumbed yiiwiib aom aomdiriwendan
kee yi kuu kiyuum wedmenib, yi id yimeren yaa ambarakmenib, God ye
amob aromkono yaa wunekarenib, engyus yaa damangkandiwen.
9 Kumban engyus yi korok Maikombed kwanindo, ye yoom Seten yoom
Moses ye id kanwini dowad wengbiriwen kuu, Maikombed ma damangke
dabab weng kowindo, no yedmoon, “Yarimanbed eb yaa weng kamkono
ongkabdok.” andunoon.
10 Kumban karub kee kuristen inamen yikaadkerindo yaa arewa dak-
menabimaib. Yi kuu meeninban ye dingkan areb, inamen mimim yikaad
kumbed yi yaa yimeren monmaraneen.
11 Kwane, yi yaa kuu arewa kerundaneen. Yi kuu Keinbed wonoon ye
kerekmen kiwaan ari winiwen. Yi kuu od benamberem andi dowadbed
Balaambed abdon kamoonkin ye kiwaan ari yi kwangkon winiwen. Yi
kuu Korambed God yaa bon keroon areb yi kwangkon bon keriwen kowe,
Godbed Kora monmaroon areb yi kangkon monmaraneen.
12 Kwane, Yesu yaa meeni ye orok yiibbed ongmimaib kuu, yimbed yiiwiib
yaa mene yi ambarakmi yaa ma meenindo kumbed uniyiibban animaib.
Yi kuu korok yikareb yimerenmo oonimaib areb keriwen. Kuyaa kuu yi
kuu at dungkun ok yiri biknoon konoo amonombi yeman areb. Yi kuu wiib
amiibban nuubbed awuune kande wenebimaan areb. Kwane, yi kuu at kok
idiibban okad yirimbed kan biande korarimaan areb. Kwane areb keriwen
kowe, yi bobni kuu ayoob keriwen.
13 Yi kuu karamok yu oknondok arud areb, ok kamok areb yi komo kami-
maib kuu karak bobni yeman. Kwane, yi kuu mindong ambid ari awerenmo
yarimaib areb, yi yoman wini kuu yiminban. Kowe, yi kuu miriknimbon
kumun doromod wimaan kuyaom ben kiraraneena aron korem dobaraniib.
14 Adam doboroonbed mene mene ari ye awo Inok doboroon kuu ediib.
Kwane, Inokbed karub keyi dowad kuu God yaambed kekane yedmoon,
“Wedmime, Yariman kuu ye karadmodan tausen tausen yemooniib ben-
mananeen kuu,
15 nimakarub korem wengyunde dabab kondande mananeen. Kwane,
karub kane kanembed God yaa bon keriwen, o kane kanembed God yaa
koronde ambarakmiwen, o kane kanembed God yaa koronde kiwaan abdon
ari winiwen, o kane kanembed God yaa koronde ye yaa weng arewa
dakmiwen kuu yembed dabab kondaneen.” andoon.
16 Kamune, karub kee yi kuu mungkubmangkab awaan, undebendi weng
dakmidan kui. Yi kuu yi inamen arewa ye yoman winimaib. Yi kuu
kerengkan weng dakmenib, nemengkanako awawok andi ye weng dakmi-
maib.

Kangdommo Doberenib Amun Amun Kamime

17 Angkodmia, komo kamaneen ye weng kuu Yariman Yesu Keresu ye
apasodanbed yedmendiwen kuu meene kaadkerime.
18 Yiib yaa yimbed kwane yedmendiwen kuu, “Yeenbon yaron keranuun
kuu karub yena kuu God yaa kuu irinkarundenib God yangmadandoni ye
inamen dowaken ye kiwaan ari wananiib.” andiwen.
19 Karub kuu kekei, yi kuu okad ye inamenmo awingkenib Kingkin Karad-
moyiibban doriib kumbed, yiib yaa mene andokbe yeka yeka kamiib kii.
20 Kumban yiib kuu mamaa. Angkodmia, yiib anam andi miin karadmo
kuyaambed ambib areb yenbenmo daanime. Kwane, Kingkin Karadmo
yaambed kurikuri kamime.
21 God ye mimyob dowaken aom dobere meedmibko, nub Yariman Yesu
Keresu ye mimyob keende kakman are nonondandi yaambed yiib yaa
wadkeri aron korem yeman kanmananeen.

22 Yesu yaa kerebkarab kamidan komo arewa kamaniib kuu mimyob
keende yi ambarakmi are nonondandime.
23 Nimakarub yena kumbaanban yamotbon kiwaan yiri winiib kuu ben
burudande angkadirime. Nimakarub yena yaa kuu yi ambarakmi yaa
mimyob keende are nonondandime. Kumban une kaadkerime, yi am-
barakmi ye inamenbed yiib yaa dedmoni kuu yobdoodban.

God Yaa Kubem

24 Yiib kuu ambarakmi yiri kombaraib ande awandi kuu God yembedmo
yimin. Yiib kuu yiib ambarakmiyiibbaniib yiib kubi miin darewoowiib
ben ye aromkono nambiri arinambo benmini kuu kangkon God yembedmo
yimin.
25 God ye kumbedmo kuu God, nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye God
kui. Ye yaa kuu nub Yariman Yesu Keresu yaambed nambiriyiib aningko
darewoowiib aromkono darewoowiib ooni yaromkonoyiib kerok. Kurin
kuriniib kibikiib aron korem koremiib kwana kerok. Anam kwanok.

Korokboon
Ari Komo Keraneen kuu Yesu Keresumbed Korokboon Ye Buk

Korokboon Buk Komo Dowad Wongkoon

Apaso Yoonbed buk kee wongkoon, Patmos dudbi angkambed. Anam andiwendan yaa kuu durud yewed konde yenbandi yemoon meneboka kangdommo doberembirime ande wongkoon. Kwane, aron yeenbon arimbed komo keraneen Yariman Yesumbed ye yaa wane korokbene daanoona wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 95 areb.

Korok Weng

1. Ambobandi Weng Ibduruk (1:1-3)
2. Anam Andiwendan Yaa Amun Kerundi Weng (1:4-8)
3. Yariman Yesumbed Yoon Yaa Wane Angkane Dakmoon Ye Weng (1:9-20)
4. Kambong Ediib Ye Anam Andiwendan Yaa Ongkandi Ye Weng (sapta 2—3)
5. King Ye Ooni Ye Dibirimboniib Buk Bedmiweniib Sibi Manayiib Yi Weng (sapta 4—5)
6. Buk Bedmiwen Yaa Dere Dere Karangkiwen Ye At Nunung Ediib Ye Weng (6:1—8:1)
7. Kibi Ediib Yi Weng (8:2—11:19)
8. Wonong Yoom Arud Yi Yoom Yi Weng (sapta 12)
9. Arud Dingkan Ayoowiib Yi Weng (sapta 13)
10. Sibi Mana Yoom Ye Nimakarub 144,000iib Yoom Yi Wengiib Engyu Ayoobmimiib Yi Wengiib (sapta 14)
11. Meneki Wongdem Ediib Ye Weng (sapta 15—16)
12. Kiwaan Ari Ye Wonong Aningko Darewoowiib Babilon Yu Weng (17:1—19:5)
13. Yesu Ikakman Mananeen Ye Weng (19:6-21)
14. Weeb Tauseniib Ye Weng (20:1-6)
15. Godbed Seten Dabab Konaneen Ye Weng (20:7-10)
16. Yeenbon Wengyundi (20:11-15)
17. Ewen Yewewiib Okad Yewewiib Yerusalem Yewewiib Yi Weng (21:1—22:5)
18. Yeenbon Andedme Kebeni Weng (22:6-21)

1 Weng kee ari komo keraneen Yesu Keresumbed ye korokbi ye weng. Weng kee Godbed ye yaa konoon, God ye demedan yaa amaan ari komo keraneen korokbi dowad konoon. Yembed korokboon ye weng kuu ye engyu yedmoone ye deme karub Yoon ne yaa menene kawoon.

2 Ne kuu God ye wengiib Yesu Keresumbed komo kamoon ye wengiib korem wedmaan kwande korokbaan kei.

3 Kane kanembed profesi weng kee kimingkaniib kuu Godbed amun kerundaneen. Kane kanembed weng keyaom wongkoon kuu wengamberekorib yi niindem aom kowiwen kuu kwangkon Godbed amun kerundaneen, amborom kuu aron kuu dia kereen kowe.

Yoonbed Kubendi Weng Keendoon

4-5 Ne kuu Yoon, nembed kerek kee ambibkin Esia kambong kambong ediib Yesu yaa anam andekorib nedbe kurikuri kamimaibdan yaa wongke keendaan kii.

Anuk doboroooniib kibik doreeniib aman ari dobaraneeniib kuye God yoom, aromkono ediib ye Kingkin God ye ooni ye dibirimbon arinambo

ari doberembirimaan yoom, anammo korokbendimaan ye karub, bobni yaa kuu yedin wadkeroon ye karub, okad yiri ye king korem yi korok, Yesu Keresu kui, ye yoom kumbed, mimyob dowaken kabamoon keendiyiib yewenub kondiyiib kuu yiib yaa bangkandok.

Yembed nub yaa mimyob dowaken keendimaan. Kwane, ye umkanbed nub dowad amoddene,

6 nub be ye oonimbon aom ben nongkobene, ongmoone God dore nimakarub dore wedyiri dobiridan kere ye Ambe God ye deme awinuwen. Kwani kowe, ye yaa nambiriyiib aromkonoyiib kerok, aron korem korem. Anam kwanok.

Yesu Mananeen Kii

7 Kedi, Yesu kuu wiib arimbed mananeene,
nimakarub korem kuu yi indowiib wedmenaniib,
kane kanembed ye kaare ayiwen kangkon wedmenaniib.
Kwane, okad yiri ye nimakarub korem kuu wedmenenib yuudane ameng kamenabaniib.
Anamaa, kwananeenaa.

8 Kwane, Yariman Godbed yedmoon, “Ne kuu Andowoon Ye God, angkon, Yimin Wandaneen Ye God kui. Anuk dobaraan, kibik doriin, aman ari dobaraniin, kuu ne kei. Aromkono Korem Ye God kuu ne kei.” andoon.

Karub Ye Mingki Wedmoon

9 Ne kuu Yoon, yiib kuristen angkodmi. Yesu ye dowad kuu durud yewed ye dabab neya yiiwa yaa menebeena, nub yaa awandoona, yodbirimban iwari kere kangdommo doberemberenub God ye kuuk aombed ye demedan keruwen kuye karub kuu ne kei. Kwane, ne kuu God ye wengiib Yesu komo kamoona wedmaan ye wengiib dakmaan kowe, nenwene Patmos dudbi yaa domowiwen.

10 Kwane, Yariman yaron Sande ari keruune, Kingkin Karadmo kuu ne yaa ibnewoon. Kwanoone, ne yoman anuk wengambaraane, wengmo kuu kibi kuweng naawonmo baandimaib areb baandoon.

11 Kwane yedmoon, “Komo wedmaneeb kuu buk bedmi aom wongke. Wongkekoreb, kambong ediib anam andiwendan nedbimaib yaa nongkobende. Kambong aningko kuu Efesus, Smeena, Peegamum, Taiyatira, Saadis, Filadelfia, Laodisea kui.” andoon.

12 Kwanoone, ne kuu amonombe yoman anuk weng ku daaween kuu wedmande kamaan. Kwane, amonombeni goldbed ongmiwen ye lem denobimaanbon ediib wedmekori,

13 nambiri dobirimbon kuyaom kuu karub maa Karub Ye Mingki areb, ebkad doboob derenoone kawene yon kong yiri keroon. Kwane, idkono nong goldbed ongmiwen kumbed kawurimboniib kuu ye abadkono yaa awanewandoon.

14 Ye awungiib korokiib kuu kawanmo sibiyiib on kawayiib yi kimi areb. Kwane ye indob kuu amot yumbu areb.

15 Ye yon kuu broons od murubkob yeweb kwamune areb kawurimboniib kui. Kwane, ye weng kuu ok benbon kuweng areb.

16 Ye dingki wiwi angkambed mindong ediib awingkoon. Kwane ye mongkodem aombed kerewang angkara arud angkara arud kuu yeedureen. Ye murubia kuu aron yu nambiri areb.

17 Kwane wedmekori, ye yon yiri kombereni bobnemoon areb keraan. Kwanaane, ye dingki wiwi kuu ne ari kowene yedmoon, “Eb unaab. Ne kuu Andowoonman angkon Yimin Wandaneenman.

18 Ne kuu Wad Doriinman, ne bobnaan kumban ika dembe wadkeraan
kuu aron korem korem yeman kii! Bobni ye kiiyiib yoworiwenbon ye kiiyiib
kuu nembed awinaan.
19 “Kwani kowe, komo keroonkob wedmeweniib kibirebya wedmeewiib
aman ari komarewa kamaneene wedmaneewiib kuu wongke.
20 Mindong ediib ne dingki wiwi ari dangeeniib lem denobimaanbon
ediiwiib wedmewen ye weng id bikdereboon kuu kei. Mindong ediib
kuu anam andekorib nedbe kurikuri kamimaibdan kambong ediib aom
doriib yi ooni ye engyus ediib Godbed ben nongkoboon kui, angkon lem
denobimaanbon ediib kuu anam andekorib nedbe kurikuri kamimaibdan
kambong ediib aom doriib kui.” andoon.

2

Weng Kee Anam Andiwendan Efesus Aom Doriib Yaa

1 “Weng kee anam andiwendan Efesus aom doriib yi engyu yaa ande
kowandamaan kowe wongke.
“Mindong ediib ye dingki wiwi angkambed awingkekore nambirimbon
ediib kuyaombed dewonoon ye karub kuu ne kei. Ne weng kuu kei.
2 Yiibbed komo kamenib deme yobdood ambangkiiwe dabab meneboone
kangdommo doriib kuu nekaadkeraan. Ambarakmidan kane kanembed
yika yi dowad dudi wengbed nub kuu apasodan kii andimaib kuu, yiibbed
yi komboon darobe wedmiwen kuu yi dudanabi wedmiwen kowe yiibbed
wunekariwen. Nekaadaa.
3 Kwane, yiib kuu dabab meneboone kangdommo doronib ne dowadbed
durud yewed kandiwen kumban, yiminban keruub kii ande korondindo.
4 “Kumban nembed yiib yaa dowakenban keraan kuu, kibikee yiib kuu ne
yaa ibduruk anuk mimyob dowaken keewimaib kwamune areb kamokban
keriwen.
5 Kowe, ibduruk anuk ye mimyob dowaken keewiwen yaa monkone
meenime! Kwamunekob, ambarakmi yaa koronde amonombe ibduruk
anuk kamiwen areb kamime. Kwanokban keraniib kuu nembed mene yiib
nambirimbon kuu kankoraraniin.
6 Kumban Nikolasbed kedmengkandeenkob ambarakmimaibdan* kuu
nembed norin keendimain areb, kwane yiib kangkon norin keendimaib
kowe, nembed yiib yaa kuu amun andaan.
7 “Kanembed kerendemiib keroka, Kingkin Karadmombed anam andi-
wendan yaa ke dakmeen kee wengamborok. Kanembed arewa meneba-
neen yaa ninabone burudandaneen kuu nembed ye yaa wadkeri ye ayob
God ye amunbon angkambed demboon kuu yembed ani kuu yimin ande
kowaniin.

Weng Kee Anam Andiwendan Smeena Aom Doriib Yaa

8 “Weng kee anam andiwendan Smeena aom doriib yi engyu yaa ande
kowandamaan kowe wongke.
“Andowoonman angkon Yimin Wandaneenman, bobnoon yirimbed ika
demboonman kuu ne kei. Ne weng kuu kei.
9 Yiib dabawiib kamboknon keriweniib kuu nekaadkeraan. Kumban
anam kuu Ewen ari kuu yiib barang yemoon dangoon. Kwane, karub
yena nub kuu Godbed kinoondan andimaib kumban anam kuu Seten yaa
dabokniwen kumbed yiib aningko kankubuni dowad weng arewa daandi-
maib kuu nekaadkeraan.

* **2:6:** Yi kuu kuristen inameniib nenem inameniib dabokniwen.

10 Yiib kuu durud yewed kandandamiib kuu kuyaa unaib. Nembed yiib yaa yedmaan kuu, yiib yena kuu awad arewambed ben komboon darobi dowad wii aom kambaraneen. Kwanekore yiib kuu dabab kan kondene yenbandaneene aron angko angkoyiib durud yewed kandaniib kii. Kowe, yiib kane ne yaa anam andiwen kuu ma korondiyiibbanbed kangdommo dobirime, yenambed yiib yaniiwe duknaniib kwangkon ma korondiyiibbanbed kangdommo dobirime. Kwananiib kuu nembed yiib yaa kangdommo dobiriwen ye kakman korok ari derene wadkeri kandi yeman kondaniin.

11 “Kanembed kerendemiib keroka, Kingkin Karadmombed anam andiwendan yaa weng ke dakmeen kee wengamborok. Kanembed arewa menebaneen yaa ninabone burudandaneen kuu angkon anam andindodan yi kingkin bobni yeman kuu ye yaa ma dedmonaanban.

Weng Kee Anam Andiwendan Peegamum Aom Doriib Yaa

12 “Weng kee anam andiwendan Peegamum aom doriib yi engyu yaa ande kowandamaan kowe wongke.

“Kerewang angkara arudiib angkara arudiib ye karub kuu ne kei. Ne weng kuu kei.

13 Yiibbed kunayambed doriib kuu nekaad, kuyaa kuu Seten ye ooni ye dibirimbon kui. Kumban yiib kuu ne yaa anam andi kuu awine dobiriwen. Kwane, Antipas ne weng kanyare dakmemboroon ye karub kuu yiib siti aom Setenbed dobirimaan yaambed ayiwen, kumban yiib anam andi kara ne yaa kuu korondindo.

14 “Kumban ne kuu yiib yaa dowakenban keraan ye weng yedmandamiin. Yiib nimakarub yena kuu Balaambed kedmengkandoon ye yoman yaa winiwen. Kurin kurin kuu Balaambed Balak yaa kedmengkandoone, Balakbed Israeldan yaa dudi god ye kuruwak yaa animan nengke nongkobimaib kuu aniyiib nenem kami karayiib kuu kwane kamime ande dedmobendoone ambangkiwen.

15 Kwane areb kuu yiib yena kuyaom kangkon Nikolasbed kedmengkandeenkob ambarakmimaibdan keriwen.

16 Kwani kowe, ambarakmi yaa koronde amonombime! Kwanokban keraniib kuu, aron yemoonban ari kuu nembed yiib yaa meneni kane kanembed amonombindo doriibdan kuu ne mongkodem aom kerewangbed yaniin.

17 “Kanembed kerendemiib keroka, Kingkin Karadmombed anam andiwendan yaa weng ke dakmeen kee wengamborok. Kanembed arewa menebaneen yaa ninabone burudandaneen kuu nembed Ewen aom ye om mena bikdereboon kuu bangkanekori, angkon bot kawanmo kwari aningko yeeb wongkooniib kuu konaniine kandaneen kuu yena yikaadkeraibban, yembedmo aningko yeeb kuu yekaadkeraneen.

Weng Kee Anam Andiwendan Taiyatira Aom Doriib Yaa

18 “Weng kee anam andiwendan Taiyatira aom doriib yi engyu yaa ande kowandamaan kowe wongke.

“God ye Mingki kui, ye indob kuu amot yumbu areb, ye yon kuu broons od murubkob yeweb kwamune areb kawurimbonmo kuu ne kei. Ne weng kuu kei.

19 Yiibbed komo kamenib anam andenib mimyob dowaken keendenib yena yaa awandenib dabab meneboon yaa ne weng awinimo kamimaib kuu nekaadkeraan. Kibikee ambangkaib kee deme yobdood ambangkaib ibduruk anuk ambangkiwen arebban kowe nekaadkeraan.

20 “Kumban nembed yiib yaa dowakenban keraan kuu, yiib kuu wonong
maa Yesebeo dankarindo. Yu kuu yukareb ne kuu profesi weng wengam-
bere dakmimain andenu, kwane ne demedan kuu yumbed ben nenem kami
kiwaan ari nongkobendenu dudi god ye kuruwak yaa nengke nongkobi-
maib yaniman aniyiib kwane kedmengkandimaun kui.
21 Nembed yu kuu yu ambarakmi yaa koronde amonombuk ande aron
kondaan kumban, amonombi yaa kuu korondeen.
22 Kwane kowe, nembed yu kuu durud yewed ye anikad kondeni, kane
kanembed yu yoom daboknenib nenem kamiwen kuu durud yewed miin
arewa kondaniin. Kumban yikareb komarewa doriib kuu koronde ne yaa
amonombaniib kumbed durud yewed kandaibban.
23 Kwane, nembed yu yoman winiwendan kuu yaniine yoworaniib.
Kwananiine, anam andiwendan korem kuu yikaadkeraniib kuu, ni-
makarub korem yi inameniib meeniyiib kuu yekaadmo ye karub kuu ne
kei, nembed nimakarub korem mimim kuu komarewa ambangkoon kuu
kwanemo ingkandaniin kii.
24 Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, yiib yena Taiyatira aom
doriibdan kuu yu kedmengkandi kandindo, yiib kuu Seten ye biknimbon
inamen kuu bindo kowe, ne kuu yiib yaa dabab ma kondainban.
25 Kumban yiib kuu komo yaambed yobdood awiniwen kuu kwane do-
biribko ne mananiin yaron ari keruk.
26 “Kanembed arewa menebaneen yaa ninabone burudandene ne
dowaken yaambed ambangkaneene wene aron yeenbon ari keranuun kuu,
nembed ye yaa deme ye aromkono darewoob konaniin. Kukuu ambibkin
korem ooni ye aromkono kui.
27 ‘Kuye karub kumbed king ye aromkono yobdoodmo areb yi yaa oonaneen,
awurimbed meneki awene okad nunungbed ongmiwen kuu wowe
monmare kuudmo keraneen areb kuu wabkad keraniib kuu dabab
kondaneen.’
“Kukuu ne Ambe yaambed deme ye aromkono kuu kandaan kumbed ye
yaa konaniin.
28 Kwane, nembed amkimo ye mindong ye yaa konaniin.
29 Kanembed kerendemiib keroka, Kingkin Karadmombed anam andi-
wendan yaa weng ke dakmeen kee wengamborok.

3

Weng Kee Anam Andiwendan Saadis Aom Doriib Yaa

1 “Weng kee anam andiwendan Saadis aom doriib yi engyu yaa yedme
kowandamaan kowe wongke.
“God ye Kingkin aromkono ediib mindong ediib awingkoon ye karub kuu
ne kei. Ne weng kuu kei. Yiibbed komo kamiib kuu nekaadkeraan, yiib
dowad yenambed yedmimaib, ‘God yaa anam andiwen kowe anam wad
doriib.’ ande kamiib, kumban anam kuu yiib kuu bobnemoon areb keriwen.
2 Unuk dangiwen yiri kuu dembime! Yiib anam andi kuu embeng kere
bobne weneen kowe aromne ambangkime, amborom kuu wedmaan kuu ne
God ye indob ari kuu yiib ambangki kuu yimin kerindo kowe.
3 Anukbed weng amun wengambere awiniwen kuyaa ika ongme meen-
ime. Keye yoman wenenib yiib ambarakmi yaa koronde amonombime.
Kumban yiib unuk dangiwen yiri dembaibban keraniib kuu, ne kuu yid ye
karub areb mananiin, kwane yiib kuu ne mini aron kuu yiibkaadkeraibban
kii.

4 “Kuned yiib yena Saadis aom doriib kuu yiib ebkad kuu koroomiibban.
Kowe yi kuu ebkad kawanmo deebaniiwe ne yoom wananuub, yi kuu
yiminmo kamiibdan kowe.
5 Kanembed arewa menebaneen yaa ninabone burudandaneen kuu
ebkad kawanmo deebiwendan areb ebkad kawanmo inwaraneen. Ye an-
ingko kuu wadkeri ye buk aom kuu arainban. Kwane, Nambe yoom ye
engyus yoom yi murubia arimbed ‘Ye kuu anam kuu ne karub kii.’ andaniin.
6 Kanembed kerendemiib keroka, Kingkin Karadmombed anam andiwen-
dan yaa weng ke dakmeen kee wengamborok.”

Weng Kee Anam Andiwendan Filadelfia Aom Doriib Yaa

7 “Weng kee anam andiwendan Filadelfia aom doriib yi engyu yaa yedme
kowandamaan kowe wongke.
“Karadmo anam ye karub, Dewid ye kiiyiib awinoon ye karub, ambongko
nandaneen kuu karub maambed ma kebenaanban ye karub, angkon kebe-
naneen kuu karub maambed ma nandaanban ye karub kuu ne kei. Ne weng
kuu kei.
8 Yiibbed komo kamiib kuu nekaadkeraan. Kedi, ne kuu yiib muru-
bia arimbed ambongko nandaan kuu karub maambed ma kebenaanban.
Nekaad, yiib aromkono kuu embengmo kuned, ne weng kuu awiniwen, ne
yaa aadikmindo.
9 Kedi, yenambed Seten yaa daboknenib yikareb nub kuu Godbed kinoon-
dan andimaib kumban yi kuu dudanabidan. Yi kuu nembed be meneni
yiib murubia arimbed nongkobekori kwane dakmime andaniine, yi kuu
bumangkenib ‘Anam yiib kuu Yesu ye mimyob keendoondan.’ andaniib.
10 Dabab menebaneen yaa yodbirimban iwari kere kangdommo
doberembirime ye weng yiib yaa yedme kowaan kuu ongme awiniwen.
Kowe, kwane okad kumundin kiri doriibdan korem yaa komboon wedmi
dowad dabab manandameen yaron ari kuu yiib kuu nembed oonendaniin.
11 “Aron dukmen ari kuu mananiin. Kowe komo anam ande kandiwen
kuu kwane korobe awinime. Kwananiib kuu karub maambed yiib anam
andi yaa awiniwen ye kakman korok ari dereni yeman kuu kandaanban.
12 Kanembed arewa menebaneen yaa ninabone burudandaneen kuu
nembed ongmenaniine ye kuu ne God ye kurikuri boyambib darewoob
aom ye dongka areb keraneen. Kwane, ye angkon ambib kuyaa ika ma
domondaanban. Kwane, nembed ye ari ne God yaningkoyiib ne God ye
siti darewoob Yerusalem yeeb yu aningkoyiib wongkaniin. Siti kee ne God
yaambed Ewen aombed kubudaranuun. Kwane, nembed angkon naningko
yeeb ye ari wongkaniin.
13 Kanembed kerendemiib keroka, Kingkin Karadmombed anam andi-
wendan yaa ke dakmeen kee wengamborok.

Weng Kee Anam Andiwendan Laodisea Aom Doriib Yaa

14 “Weng kee anam andiwendan Laodisea aom doriib yi engyu yaa yedme
kowandamaan kowe wongke.
“Anam Kwananeenman, komo wedmoon kuu kwamunemo anammo
daandi ye karub, Godbed yimin yirimbed ongmenaboon ye ambokab kuu
ne kei. Ne weng kuu kei.
15 Yiibbed komo kamiib kuu nekaadkeraan. Yiib kuu niminiib arebban, ne
yaa ongme anam andindo, angkon yiib kuu yurukiib arebban, ne yaa korem
korondindo. Ne dowaken kuu mamaa keyareb o mamaa kui areb kerime
andid ee!
16 Kwane, yiib kuu nimin arebban yuruk arebban wedyamo kowe, yiib
kuu ne mongkodkono aombed ingkokmandamaan kii.

17 Yiibbed yedmimaib, ‘Nub kuu barang yemoon buwen kowe komo komo
kuu yiminmo kii.’ andimaib. Kumban yiib kuu God yaa ambab kerenib,
miin yiminban kerenib, kamboknon, indob tut, ebkadiibban keriwen kuu
yiibkaadban keriwen kii.
18 Nembed yiib yaa ke ongkande yedmendaan kee, ne yaambed amotbed
dene koroomiibban keroon ye od gold moonime. Kwananiib kumbed
biamodiib keraniib. Kwane, ne yaambed ebkad kawanmo moonime.
Kwananiib kumbed idmo doriib ye karak kuu kebenaniib. Kwane, ne
yaambed indob muramura moone ambime. Kwananiib kumbed indob kuu
nandaneene kereknaniib.
19 “Kane kane ne mimyob dowaken keendaandan kuu nembed yorokmo
dobirime andi dowad ongkandeni dabab konde kedmengkandaniin. Kowe
anam kuu yiib anam andi ongme awinime, yiib ambarakmi yaa koronde
amonombime.
20 Ne kuu kei! Ne kuu ambongko yaa dobere wangkain. Kanembed ne
weng wengamberekore nandaneen kuu, awudaraniine ye yoom ne yoom
ibmo ananuub.
21 “Kanembed arewa menebaneen yaa ninabone burudandaneen kuu,
nembed ye yaa yimin andaniine ne king ye ooni ye dibirimbon ari ye yoom
dibaranuub, nembed ninaboni burudandeni Nambe ye king ye ooni ye
dibirimbon ari ye yoom diburuwen areb kwane keraneen.
22 Kanembed kerendemiib keroka Kingkin Karadmombed anam andi-
wendan yaa ke dakmeen kee wengamborok.” andoon.

4

Ewen Aom God Ye Dibirimbon Wane Wedmoon

1 Kuye yoman kuu wedmaane ne murubia arimbed Ewen ambongko
kuu daandoon. Kuyaambed kibi areb wengmo baande dakmoon kudin
wengambaraan kuu ika yedmoon, “Kari yaro kamenebko, kibikbed ari
komarewa keraneen kuu korokbebda.” andoon.
2 Kwanandoone, ne kuu Kingkin Karadmombed ibnewoon kuyaambed ne
nen kawonoone wedmaane, Ewen aom king ye ooni ye dibirimbon ari kuu
karuwiib dibeen.
3 Karub ku dibeen kuyaambed bot omkadiib mongkodkadiib manimanan-
deb yaningko yaspeeyiib kaanilieniib areb nambiri menengmenengiib
angkadoroon. Kwane niin ari kuru kuu dibirimbon yaa awanewandoon
kuu bot awoyeebkadmo manimanandeb yaningko emerald areb nambiri
menengmenengiib angkadoroon.
4 Kwane king ye ooni ye dibirimbon kuyaa kuu ooni ye dibirimbon yena
wad kaningiib kwane awanewandoon. Kwari kuu aamkono aamkono wad
kaningiib kuu dibiib. Yi kuu ebkad kawanmo inware korok ari kuu king ye
dereni yeman goldbed ongmiwen kuyiib deebiwen.
5 King ye ooni ye dibirimbon kuyaambed imaka amkunia nambadayiib
kamoon. King ye ooni ye dibirimbon arinambo ari kuu nambiri ediib
namboroon. Kukuu God ye Kingkin aromkono ediib kui.
6 Angkon king ye dibirimbon ye okad kuu naknaamo, nambiri menengme-
nengiib karamok dabonmo areb, kwane ok kuruwak areb.

King ye ooni ye dibirimbon wedyiri ye angkara angkara awanewandi-
wen kuu dingkan kaningiib doriib, kwane yi murubia ariyiib angkurom
angkayiib korem kuu indob yemoon.
7 Dingkan ibduruk kuye murubia kuu laiyon areb, angkon dingkan ma-
maa kuye murubia kuu buromakau ambi areb, angkon dingkan mamaa

kuye murubia kuu karub ye murubia areb, angkon dingkan mamaa kuye murubia kuu on diba wanwinimaan areb.
8 Dingkan kaningiib yi korem mimim kuu buraab benmeyiib kumbed yi id korem yaa kuu indowiibmo awanewandoon, kwane yi buraab dabderem aom korem kwangkon indowiibmo. Kwane awingyawiib amnoomiib korondiyiibban yedmimaib,

"Aromkonomo Ye Yariman God kuu
karadmo, karadmo, karadmo,
ye kuu anuk doboroon, kibik doreen, ari dobaraneen."

ande kamembirimaib.
9 Kwane dingkan kaningiib kumbed King ye ooni ye dibirimbon ari dibeen ye karub yaa nambiri kone yaningko darewoob arimbed kone eso andimaib, aron korem korem doreen ye karub yaa kui.
10 Kwamiiwe, aamkono aamkono wad kaningiib kuu king ye ooni ye dibirimbon ari dibeen ye arinambo ari bumangkenib ye aningko kankoonimaib, aron korem korem doreen ye karub yaa kui. Kwane yi korok ari king ye dereni yeman deebiwen kuu King ye ooni ye dibirimbon ari dibeen ye murubia ari nongkobekorib yedmimaib,
11 "Nub Yariman, nub God, eb yaa nambiriyiib aningko darewoob ariyiib
aromkonoyiib bangkabdi kuu yimin,
amborom kuu ebbed kumkam korem kuu ongmenabewen,
kwane eb dowakenbed ongmenabeebkob dange weneene doriiwa." andimaib.

5

Yesumbed Buk Bedme Karangkoon Kuu Kandoon

1 Kwane wedmaane beegod angkara angkara wongke bedmekorib dungkun yaa at nunungbed dere dere wene ediib kere karangkiwen kuu Kingbed ye ooni ye dibirimbon ari dibeen kuye dingki wiwi angkambed awinoone wedmaan.
2 Kwanoone wedmaane aromkono darewoob ye engyu kuu naawon baande dakmoon, "Kane kuu aningko darewoob ariyiib kumbed beegod bedmen wene karangkiwen yeman daande aom wedmi kuu yimin?" andoon.
3 Kumban Ewen ari doriibdaniib, okad yiri doriibdaniib, dukniwendaniib korem kuu beegod daande aom wedmindeban.
4 Kwanoone, ne mimyob wandoone ameng darewoob kamaan, amborom kuu karub kanembed ye kuu aningko darewoob ariyiib kumbed yimin ande beegod bedmiwen kuu daande aom wedmindeban kowe.
5 Kwane, aamkono maambed ne yaa yedmoon, "Ameng kamaab! Yuda Ye Amyenimbon Yi Laiyon, Dewid Ye Ambokab kui, yembed burudandoon. Yembed at nunungbed dere dere wene ediib kere karangkiwen kuu daadme beegod dudmungkaneen kuu yimin." andoon.
6 Kwane wedmaane, Sibi Mana kuu aye kowaiwe bobnemoon areb king ye ooni ye dibirimbon wedyirimbed doreen, kwane angkara angkara kuu dingkan kaningiib aamkono aamkonoyiib kumbed awanewandiwen. Ye kuu indob ediib durub ediib. Indob kuu God ye Kingkin aromkono ediib kumbed Godbed yedmoone okad kumundin yaa weneboon kui.
7 Kwane, Sibi Manambed mene Kingbed ye ooni ye dibirimbon ari dibeenman ye dingki wiwi angka beegod bedmiweniib awinoon kuu kandoon.
8 Kwane kandoone dingkan kaningiib aamkono aamkono wad kaningiib kuu ye murubia ari bumangkiwen. Yi korem mimim kuu yook yeman yaningko haap kuyiib goldbed ongmiwen ye yabad kobukmo aom baeb amun

nengke koni yeman demboonniib kuu awingkiwen. Baeb amun nengke koni yeman kukuu God ye karadmodan yi kurikuri kui.

9 Kwane, yimbed yook yeeb wingkiwen,
“Eb kuu aningko darewoob ariyiib kumbed,
beegod bedmiwen kuu kandeneb, at nunung karangkiwen daadmi kuu yimin,
amborom kuu eene kowiiwe, ewumkanbed nimakarub kuu God ye dowad amoddewen kowe,
kwanewen kuu amyenimbon mimim korem yaambed weng mimim korem yaambed ambibkin mimim korem yaambed kad mimim korem yaambed nimakarub amoddewen kii.
10 Ebbed yi yaa oonimbon mimodan ongmeneb
God ye deme awini dowad God dore nimakarub dore wedyiri dobiridan kerundewen.
Kwane, yimbed okad ari oonaniib.” andiwen.

11 Kwane wedmeni wengambaraan kuu kimingkinban ye engyus yemoon kai King ye ooni ye dibirimbon awanewandiweniib dingkaniib aamkono aamkonoyiib dooberenib

12 naawonmo yook wingkiwen,
“Aye kowiwen ye Sibi Mana kuu aningko darewoob ariyiib kowe,
aromkonoyiib biamodiib meeni kangdomiib yiminmo dobiriyiib aningko darewoob ari koniyiib nambiriyiib kubeniyiib ye yaa bangkani kuu yimin kii!” andiwen.

13 Kwanandiiwe, wengambaraane, wad doriibdan Ewen ariyiib okad yiriyiib dingkaniib dukniwendaniib karamok yiri ye dingkaniib korem kuyaom doriib kuu yook wingkiwen,
“Kingbed ye ooni ye dibirimbon ari dibeeniib Sibi Manayiib yaa kuu,
kubi wengiib aningko darewoob ari kondiyiib nambiriyiib aromkonoyiib kerundok,
aron korem korem kii!” andiwen.

14 Kwane, dingkan kaningiib kumbed yedmiwen, “Anam kwanok,” andiiwe aamkono aamkono kuu yiri bumangkenib yi ayoob yi aningko kankooniwen.

6

God Ye Butun Kondi Dowad Yesumbed Beegod Karangkiwen Kuu Daandoon

1 Kwane wedmaane, beegod bedmiwen yaa dere dere karangkiwen ye at nunung ediib ibduruk kuu Sibi Manambed daandoon. Kwanoone, wengambaraane dingkan kaningiib mim kuyaa kumbed naawonmo nambad areb baande yedmoon, “Mene.” andoon.

2 Kwanoone, ne murubia arimbed hoos kawanmo wedmenaan kii! Kwarimbed monoon ye engyu kuu anangkawiib dibeen. Kwane, ye yaa king ye korok ari dereni yemaniib konoon. Kwanoone, wene bondan yenbande yare burudandok wonoon.

3 Kwane, Sibi Manambed mamaa ayoob andi karangkiwen kuu daandoone wengambaraane, dingkan mamaa ayoob andi kumbed yedmoon, “Mene!” andoon.

4 Kwanoone, hoos mamaa dangkaro monoon kuu, korem amoyidkob dodmo areb. Kwarimbed monoon ye engyu yaa kuu okad yiridan yaa yewenub dobiri bongme arudmo dobirime andi yaromkonoyiib man aye kowoon aye kowoon kamime andi yaromkonoyiib bangkanoon. Kwanekore, ye yaa kuu kerewang darewoowiib kan konoon.

5 Kwane, Sibi Manambed mamaa ayoobmim andi karangkiwen kuu daandoone wengambaraane, dingkan mamaa ayoobmim andi kumbed yedmoon, “Mene!” andoon. Kwane wedmaane, ne murubia arimbed hoos binmo angkadoroon kii! Kwarimbed monoon ye engyu kuu yiribman ye dabab wedmi yemaniib awinoon. Kwane wonoonkob animan dowan kere weneen.
6 Kwanoone wengambaraane, dingkan kaningiib kuyaombed wengmo yedmoon, “Animan dowan kerandameen kowe, wiit flawa yowo embeng mimo kuu aronki mimo ye deme ye od kumbed moonime. Baali flawa yowo embeng ayoobmim kangkon aronki mimo ye deme ye kakman kumbed berengkime. Kwane, oiyo nengkanabi yemaniib wain okiib kuu monmaraib!” andoon.
7 Kwane, Sibi Manambed mamaa kaning andi karangkiwen kuu daandoone wengambaraane, dingkan kaning andi kumbed yedmoon, “Mene!” andoon.
8 Kwanoone, ne murubia arimbed hoos wubkadmoyiib kuu angkadoroone wedmenaan. Kwarimbed monoon ye engyu yaningko kuu Bobni, kwane ye yoman anuk kuu engyu maa yaningko Yoworimbon kumbed ye dia monoon. Yi yaa aromkono kondoon kuu nimakarub kumundin aom kuu andangkane wenore kaningiib kerekore wenoriwen kuye mim angkara kumaom ye nimakarub kakumundin kuu kerewangiib mungi bobniyiib bob anikadiib okad yiri dingkan kiiwiib kumbed yenbandiwed yowori yeman.
9 Kwane, yembed karangkiwen angko andi kuu daandoon. Kwanoone, dingkan nengke baeb konimbon wedmaan. Kuye dabderem aom kuu yenbandiiwe dukniwendan yi kingkin wedmendaan, amborom kuu yi kuu God ye weng dakmenib God kuu anam kii ande korokbimaib kowe.
10 Kwane, yimbed naawonmo baande kaamoniwen, “Yariman Ambengkan God karadmo anam, eb kuu aron komoyiib kerekorewed okad yiri ye nimakarubbed nub yiiwe duknuwen ye dowad wengyundeneb kakman kondaneeb?” andiwen.
11 Kwane, yi mimim kuu ebkad kawanmo bangkandekore yedmendoon, “Aron dukmen areb yiidkibko kwane wene yiib kuristen angkodmia yiib deme mimodan yenbandi dowad kinoondan kuu yi korem kuu yiib yiwen areb kwane keriwed.” andoon.
12 Kwane keenombaraane, karangkiwen kung andi kuu daandoon. Kwanoone, dowodki darewoowiib keroon. Aron kuu koronde karong binmo naningkod kimimbed karangkiwen kwane areb kereen. Wood kangkon koronde umkan ye dodmo areb kereen.
13 Mindong kangkon yedob kuu nuub aromkonombed wuure okad yiri ben kiradmemoon areb kwane ambid arimbed kirobenabiwen.
14 Ambid kuu beegod bedmemoon areb kwane bedmenmo wuneen. Kwane, aangkoyiib dudbiyiib kuu yi yumbon arimbed ben angkaneboon.
15 Kwanoone, wedmaan kuu okad yiri ye kingiib aningkodaniib ana nangmidan yi korok dareb darewiib barang yemoondaniib aromkono darewoobdaniib yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridaniib yika oonimaibdaniib korem kuu botdem aomiib aangko ari bot angkara angkara wedyiriyiib kuyaom bikderebiwen.
16 Yimbed aangkoyiib boyiib yaa yedmiwen, “Nub ari kirobenib, King ye ooni ye dibirimbon ari dibeen ye murubiayiib Sibi Mana ye noriniib kuyaa kuu yiibbed nub dabune biknime.
17 Amborom kuu yi norin wandi yaron darewoob ari kereen kowe, kanembed bobnaanban dangkoro dobaraneen? Dowan kii!” andiwen.

7

Israeldan 144,000iib

1 Kwanoone, wedmaane engyus kaningiib kuu okad kariyiib kiriyiib
kangkayiib kaomiib korem yaa doriib. Yimbed nuub korem kaningiib kuu
angkon awingkiwen, kwanubko nuub kuu okad yiri o karamok yaa o at
awene yaa wuruwokban kerok andiwed.
2 Anuk yiri kuu engyus kaningiib keyaa okada karamoka monmari
yaromkonoyiib kondoon. Kwane, engyu mamaa wedmaane ye kuu wad
doreen ye God ye kumun kowi yemaniib awinoon kumbed aron yaro
minimaun kangkambed yaro monoon. Kwane, yembed engyus kaningiib
ke doriib keyaa naawonmo baande yedmoon,
3 “Okadiib karamokiib ayiib kuu monmaraibned, mokorondibko God ye
demedan yaa ye kumuniib yi binad ari dengkuuwa.” andoon.
4 Kwanoone, wengambaraane Israeldan yi amyenimbon korem yaambed
binad ari dengkoon kuu 144,000iib.
5 Yuda yamyenimbon 12,000iib kuu dengkenabendoon.
Ruben yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.
Ged yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.
6 Aser yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.
Naftalai yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.
Menase yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.
7 Simeon yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.
Livai yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.
Isekar yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.
8 Sebulun yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.
Yosef yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.
Benjamin yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.

Kadaareb Ebkad Kawanmo Inwariwen

9 Kwanoone, angkon wedmaane ne murubia arimbed kadaareb yemoon
karub kanembed kimingke dandindeban wedmendaan. Yi kuu amyen-
imbon mimim korem yaambed weng mimim korem yaambed ambibkin
mimim korem yaambed kad mimim korem yaambed Kingbed ye ooni ye
dibirimbon ari dibeeniib Sibi Manayiib yi murubia ari dobiriwen. Yi kuu
ebkad kawanmo deebiwen kumbed yuum biidiib awingkiwen.
10 Kwane, naawonmo baande yedmiwen,
“Nimakarub bobni yaa burudande bindi kuu
nub Godbed ye ooni ye dibirimbon ari dibeeniib
Sibi Manayiib kumbedmo yimin.” andiwen.
11 Engyus korem kuu King ye ooni ye dibirimbon yaayiib aamkono
aamkono yaayiib dingkan kaning yaayiib kwane awanewandiwen. Kwane,
King ye dibirimbon ye arinambo arimbed yi korem kuu yiri bumangkenib
God yaningko kankoone
12 yedmiwen,
“Anam kwanok!
Aningko kankooniyiib nambiriyiib meeni kangdomiib eso andiyiib
aningko darewoob arimbed koniyiib yiminmo dobiriyiib aromkonoyiib
kuu nub God yaa kerok, aron korem korem.
Anam kwanok!” andiwen.
13 Kwaniiwe, aamkono mamaambed ne yaa kaamonoon, “Ebkad kawan-
moyiib inwariwen kee kane awene, yi kuu kunayambed miniwen?” andoon.
14 Kwanandoone, nembed inandaan, “Aamkono, ebkaadee.” andaane
yembed yedmoon, “Kekee yi kuu dabab miin arewa menebe yenbandoon

aombed miniwen. Kwane, yi ebkad kuu Sibi Mana ye umkanbed oganabe kawanmo kerundoon.
15 Kwanikob,
yi kuu God ye ooni ye dibirimbon ye arinambo arimbed doberenib,
amnoomiib awingyawiib ye kurikuri boyambib darewoob aombed ye aningko kankoonembaraiwe,
King ye ooni ye dibirimbon ari dibeen kumbed yi yoom doberene yi yaa awande keendombirimaan.
16 Yi kuu angkon ika mungi bobnaibban,
angkon ika ok moom bobnaibban.
Aron nimin kuu yi yaa yaunban kere,
niminbed yaune bobnaibban.
17 Amborom kuu Sibi Mana king ye ooni ye dibirimbon ye wedangka doreen kumbed yi yaa sibi ooni ye karub areb kerundaneen kowe,
yembed wadkeri ye dem ok menebuun yaa be wananeen.
Kwane, Godbed yi indob yaa yi inok kuu korem aadmendaneen kii." andoon.

8

Yesumbed Beegod Yaa At Nunung Dere Dere Karangkiwen Ed Andi Kuu Daandoon

1 Kwane, yembed at nunung dere dere karangkiwen ed andi kuu daandoone, Ewen ari kuu kuweng aweneyiibban kereen kuu afenawa kereen.

2 Kwanuune, wedmaane God ye murubia arimbed doriib ye engyus ediib kuu kibi ediib ben bangkandoon.

3 Engyu mamaa ye kuu gold yabad kobukmoyiib kandoon kumbed mene dingkan nengke baeb konimbon dia monoon. Ye yaa kuu baeb amun nengke koni yeman yemoon bangkandoona, God ye karadmodan korem yi kurikuriyiib king ye ooni ye dibirimbon ye arinambo arimbed yeene nengke baeb konimbon goldbed ongmiwen arimbed nengkoon.

4 Kwanoone, baeb amun nengkoon ye amarengiib God ye karadmodan yi kurikuriyiib kuu engyu ye dingki yaambed God ye murubia ari daaneboon.

5 Kwanekore, yabad kuu nanwene dingkan nengke baeb konimbon yaambed amot kuu ben nongkobekore okad yiri nan koraroon. Kwanoone, nambadiib amkuniyiib imakiib dowodki mimoyiib kamoon.

Engyus Ediib Kibi Ediib

6 Kwamoone, engyus ediibbed kibi ediib awiniwen kuu mongkodkono yaa dedmobenan winiwen, nekwe komki yeman.

7 Kwane, engyu ibdurukbed ye kibi baandoon. Baandoone, am boyareb yurukmo kuyiib amoyiib umkanbed daboknoon kuu okad yiri kiroboon. Kwane okadiiwa ayiiwa kuu nekwe ayoobmimiib kerekore mimo angkara kuyiib kereek koremiib kuu denoboon.

8 Kwane, engyu ayoob andimbed ye kibi baandoon. Baandoone, aangko darewoob areb kumundinmo amoyiib kuu karamok yiri kombureen. Kwanuune, karamok kumundin kuu nekwe ayoobmim kerekore mimo angkara kuu koronde umkanmo kereen.

9 Kwanuune, karamok yiri ye oona dingkana korem kuu nekwe ayoobmimiib kerekore mimo angkara kuu dukniwen. Kwane motod kangkon korem nekwe ayoobmim kerekore mimo angkara kuu monmaroon.

10 Kwane, engyu ayoobmim andimbed ye kibi baandoon. Baandoone, mindong darewoob ambid arimbed angkadkok ye nambiri areb kombere

yure kamene ok darewoowiiwa dem okiiwa korem kuu nekwe ayoobmim kerekore mimo angkara ari komboroon.

11 Mindong yaningko kuu Kook. Kwanoone, kwamune ari komboroon ye ok kuu koronde kookmo kereen. Kwanuune, nimakarub yemoon kuu ok kookiib aniwen kumbed dukniwen.

12 Kwane, engyu kaning andimbed ye kibi baandoon. Baandoone, aron kuu kande baangke ayoobmim keremoon areb kere mimo angkara kuu kumunmo kereen. Wood kangkon kwamunemo kereen. Mindong kangkon nekwe ayoobmim kerekore mimo angkara kuu kumunmo keruune, amnoomiib awingyawiib kangkon be baangke ayoobmim keremoon areb kere mimo angkara kuu kumunmo kereen.

13 Kwane, kereknoni wengambaraane on kambeb kuu ambid ambab aombed wan yarebone naawonmo baande yedmoon, “Dabab, dabab, dabab, kuu menebaneen kii! Okad yiridan korem kuu dabab darewoob arewa kerandamiib kii. Amborom kuu engyus ayoobmim kuu kibi baandandamiib kii!” andoon.

9

1 Kwane engyu angko andi ye kibi baandoon. Baandoone, ambid arimbed okad yiri komboroon ye mindong kuu wedmaan. Mindong yaa kuu dem kongdem yiri awad arewayiib doriib ye ambongko kiiyiib konoon.

2 Kwane dem kongdem ambongko kuu daandoone ambib amot denimaun ye amareng darewoob areb deedereboon. Deederebekore, aroniib ambidiib kebendoone miriknoon.

3 Kwanoone, amareng kuyaom kumbed ed yemoon kuu menebiwen. Kwane, yi kuu kak ye ambod arewa kwamune areb yi yaa bangkandoon.

4 Kwanekore yedmendoon, “Okad yiri ye kereeka aya kawa komo komo deederebeen kuu monmaraib, kumban nimakarub kanembed yi kuu binad ari God ye kumuniib derindodan kumbedmo.” andoon.

5 Yi kuu yeene nongkobi yaromkonoyiib kondindo kuned, domondaniiwe kak ye durud yewed areb kande wood angkoyiib yewedmo dobaraniib yaromkonoyiib kondoon.

6 Kuyaron aom kuu nimakarub kuu bobni kiwaan onmaniib kumban, wedmaibban. Yi kuu yoworande kamaniib kumban bobni kuu yi yaa manaanban.

7 Ed kuu hoosbed ana nangbi yeman wanande nekwimaib kwane areb keriwen. Yi korok ari kuu od gold ye king korok are dereni yeman areb kuyiib deebiwen, kwane yi murubia kuu karub yi murubia areb.

8 Yi awung kuu nima yawung areb angkon yi ningkambo kuu laiyon ye ningkambo yidkangiib kwamune areb.

9 Yi abadkono yaa kuu yeeng barad ye yirim areb deebiwen, kwane yi buraab kuweng kuu hoos yemoonbed seriot binge ben wanaiwe kuyaombed dobere nangbimaib ye kuweng areb.

10 Yi kuu yibikonoyiib kakbed domondekorib ambod arewa kowimaib kwamune areb, kwane yi yibikono anukbed nimakarub kuu yenbandaniib kwane wene wood angkoyiib keraneen ye aromkonoyiib kondoon.

11 Yi korok kuu dem kongdem yiri ye awad yaningko Hibru wengbed kuu Abadon, angkon Gurik wengbed kuu Apolion. Aningko kuye weng id kuu monmari ye awad.

12 Dabab ibduruk meneboon kuu dowan keroon, kumban angkon ari dabab ayoowiib menebandameen.

13 Kwane, engyu kung andi ye kibi baandoon. Kwanoone, wengambaraane God ye murubia ari dingkan nengke baeb konimbon goldbed

ongmiwen ye dungkun dungkun kaningiib doobereen kuyaombed wengmo yeedereboon kumbed,

14 engyu kung andi kibiyiib kandoon yaa yedmoon, “Engyus kaningiib ok awaan darewoob Yufretes yaa yengbendiwen kuu dudbere.” andoon.

15 Kwane engyus kaningiib kuu meedme doriib ye aroniib woodiib weewiib ari kereen kowe, nimakarub korem nekwe ayoobmim kerekore mimo angkara kuu yenbande nongkobi dowad dudmungkoon.

16 Kwane hoos ari dibiib ye ana nangmidan korem kuu 2 andered milieniib andoone kwane wengambaraan.

17 Hoosiib hoos ari dibiibdaniib yaa wane wedmaan kuu kekamune, yi yirim kuu amoyidkob dodmo kwamune areb, ambidkadmo, wubmo sulfaa arewiib. Hoos yi korok kuu laiyon yi murubia areb, yi mongkodem aombed amoyiib amarengiib bot sulfaayiib deedereboon.

18 Kwane, korem nekwe ayoobmim kerekore mimo angkara ye nimakarub korem kuu dabab kondi ye yiribman ayoobmim kee amoyiib amarengiib bot sulfaayiib kumbed hoos yi mongkodem aombed deederebe yenbandoone dukniwen.

19 Hoos yi dabab kondi ye aromkono kuu yi mongkodem aomiib yibikono anukiib kui. Yi yibikono kuu niin areb, yibikono anuk kuu niin yi korok areb kowe kumbed nimakarub yenbande yewed kondimaib.

20 Kumban nimakarub dabab keembed yenbande nongkobindodan kuu yi dingkimbed komo ambarakmiwen yaa kuu koronde amonombindo. Kwane, yi kuu awad arewa arewa yaayiib, wengambere wedme yarindeban ye dudi god yi kuruwak goldbediib silvaambediib broonsbediib bodbediib atbediib ongmiwen yaayiib kurikuri kerimaib kuu korondindo.

21 Kwane, yi kumka kuman kamiyiib waruk komowiib nenem kamenabiyiib yid benabiyiib kuu koronde amonombindo kii.

10

Engyu Yoom Beegod Bedmiwen Embeng Mana Yoom

1 Kwane wedmaane, engyu mamaa aromkono darewoowiib kuu Ewen arimbed kameneen. Ye yaa kuu wiibbed awanewandoon. Ye korok ari kuu niin ari kuruyiib. Ye murubia kuu aron nambiri areb. Ye yon kuu amoyidkob yumbu areb.

2 Ye kuu beegod bedmiwen embeng mana kuu daandoon kumbed ye dingki ari angkeen. Kwane, menene ye yon wiwi angka kuu karamok yiri dore, angkon yon an angka kuu bid ari dore keroon.

3 Kwanekore laiyon ye kabang areb naawonmo baandoon. Kwane baandoone nambad ediib kuu dakmenabiwen.

4 Nambad ediib kuu kwane dakmenabiiwe wongkok andaan kumban, wengambaraane Ewen arimbed wengmo yedmoon, “Nambad ediibbed dakmiwen kuu wongkaab, kan bikne.” andoon.

5 Kwane, engyu karamok yiri dore bid ari dore keroone wedmenaan kumbed ye dingki wiwi kuu Ewen kerekmen yaa kankoonoon.

6 Kwanekore, ambidiib kwari yeman koremiib, okadiib kwari yeman koremiib, karamokiib kuri yeman koremiib ongmenaboon ye God aron korem korem doreen ye aningko yaambed yedme kowene yedmoon, “Mogeed mogeediibban kii!

7 Kumban engyu ed andi ye kibi baandandamaneen yaron aom kuu God ye biknimbon weng ye profesidan ye deme awinimaib yaa daandoon kwamunemo keraneen.” andoon.

8 Kwane, Ewen arimbed wengmo anuk wengambaraan kwane ika ne yaa
daawe yedmoon, “Weneneb engyu karamok yiri dore bid ari dore keroon ye
dingki ari beegod daandoone angkeen kuu kande.” andoon.
9 Kwanandoone, weneni engyu yaa beegod embeng bedmiwen kuu kawok
ande kaamonenaan. Kaamonenaane, yembed yedmewoon, “Kande ane.
Kwananeeb kuu eb mongkodem aom kuu in ok ambod amun areb kwane
keraneen kumban, eb kabeyob aom kuu derebmo keraneen.” andoon.
10 Kwane, engyu ye dingki yaa beegod embeng bedmiweniib kuu kande
anaan. Anaan kuu mongkodkono aom kuu in ok ye ambod amun kwane
areb, kumban kan yoobnaane ne kabeyob aom kuu derebmo keroon.
11 Kwanaane, ne yaa yedmewoon, “Eb kuu angkon ika amyenimbon
yemooniib ambibkin yemooniib weng maa maa yemooniib king yemooniib
yi dowad profesi weng daande.” andoon.

11

Yesu Ye Weng Dakmenabidan Ayoob

1 Kwane ne kuu kumunkingki yeman aroob konokab kawekore yedmoon,
“Wene God ye kurikuri boyambib darewoowiib dingkan aye nengke God yaa
baeb konimbon yaayiib kuu kumunkingke, kuyaa kurikuri kamiibdan kuu
kimingke.
2 Kumban kurikuri boyambib darewoob ye kuuk yeenbon aom kuu ku-
munkingkaab, amborom kuu Godiibbandan yaa kondiwen kowe. Yi kuu
Karadmo Siti aom awune oonekoriwa yenbande yarebe monmare yarebe
kamaniib kuu dabab ware yiminban keraneen kuu wood 42yiib kamaniib.
3 Kwane, nembed ne weng dakmenabidan ayoob yaa aromkono kon-
daniine, ebkad karong deebekorib aronki 1,260yiib God ye profesi weng
dakmaniib.
4 “Karub ayoob kee olif at ayoowiib lem denobimaanbon ayoowiib okad
kumundin ye Yariman ye arinambo ari doobereen areb.
5 Kanembed yi yaa monmarandamaneen kuu yi ayoob yi mongkodkono
aombed amot angkaderene yi bondan kuu nengkanabe yenbande dowan
keraneen. Karub kanembed yi yaa monmarandamaneen kuu kwamunemo
bobnaneen.
6 Karub ayoob kee profesi weng dakmaniib yaron ari kuu, yi kuu
am kebendi yaromkonoyiib, ok yaa yedmaniiwe umkanmo keri
yaromkonoyiib, yedmaniiwe bob anikad maa maa korembed yenbande
derendari yaromkonoyiib kii. Kwane, yi dowakenmo yaambed kamaniib.
7 “Kwane, Yesu ye weng dakmenabe dowan keraniib kuu dem kongdem
yirimbed demboon ye arud dingkan maa kumbed burudande yenbanda-
neene duknaniib.
8 Yi id kuu yirin kamuun ye siti aom kiwaan ari danganiib. Kuye siti
ye kumun angkara aningko kuu Sodom areb Idyip areb. Kuyaom kuu yi
Yariman kuu at ming ari aye kowiwen.
9 Kwane, aron ayoobmim dowan kere amkimombed wene aronkob yaa
keranuun kuye niindem aom kuu ambibkin mimim korem yaayiib, weng
mimim korem yaayiib kad mimim korem yaayiib nimakarub korem kuu
keendombere yangmadandekorib yi bob id kuu ben mangkaibban.
10 Kwane okad yiridan kuu yi ayoob dukniwen yaa yoyandekorib orok
ane barangbed neman munob konoon konoon kamaniib, amborom kuu
profesidan ayoob kembed okad yiridan yaa durud yewed kondimaib kowe.

11 “Kumban aron ayoobmim dowan kere amkimombed wene aronkob yaa
kuu Godbed wadkeri ye inum kondaneene dembaniib. Dembaniiwe kane
kane yi ayoob wedmendidan kuu unimbed yenbandaneen.
12 Kwane, yi ayoob kuu wengambaraniiwe Ewen arimbed weng kuu
naawonmo yi yaa baande yedmaneen, ‘Kari yaro minime.’ andaneen.
Andaneene yi bondan kuu kwane keendombaraniiwe wiib aombed Ewen
ari daananiib.
13 “Daaniiwe, erebnarimban kumbed dowodki arewa kamene siti aom
kuu ambib korem nekwe angko angko kerekore mimo angkara kuu
monmaranuun. Dowodkimbed kadaareb 7,000iib korem yenbandaneen.
Kwananeene, wad doriibdan kuu uni miin darewoob kerekorib Ewen ari
doreen ye God yaningko kankoonaneen.” andoon.
14 Dabab ayoob andi kuu menebe dowan keroon kumban, angkon dabab
ayoobmim andi kuu kirod mananeen.

Kibi Ed Andi

15 Kwane, engyu ed andi ye kibi baandoone Ewen arimbed wengmo
naawonmo baande yedmiwen,
“Okad kumundin kiri ye oonimbon kuu, nub Yariman yoom ye Keresu yoom
yi oonimbon keroone,
aron korem korem yembed oonaneen kii.” andiwen.
16 Andiiwe, aamkono aamkono wad kaningiib yi ooni ye dibirimbon
arimbed God ye arinambo ari dibiib kuu korok kan kibine God yaningko
kankoone
17 yedmiwen,
“Aromkonomo Ye Yariman God, anuk doberewen kibik doreeb ye God,
nub kuu eb yaa eso anduub, amborom kuu eb aromkono darewoob kan-
dekoreb andowe ooneeb kowe.
18 Okad yiridan kuu arud wandiwen kumban, eb norin kuu monoon.
Dukniwendan wengyundandeneb,
eb profesi weng dakmidan eb deme awinimaiwiib eb karadmodaniib ewan-
ingko kankoonimaibdaniib,
eb nimaya karuwa aningko embeng o darewoob kui, yi kuu kakman
bangkandeneb,
kane kanembed okad yiri monmariwen kuu monmaraneeb yaron kuu
muneen kii!” andiwen.
19 Kwane, God ye kurikuri boyambib darewoob Ewen aom kuu nandoone,
kuyaom kuu God ye amob weng ye boks karadmo kuu dianmo keroon.
Kuyaambed imakiib amkuniyiib nambadiib dowodki mimoyiib, nuuwa am
yurukmo anam boyarewiib kamoon.

12

Wonong Yoom Arud Yi Yoom

1 Kwane, Ewen aombed dud korokbi yeka mamaa darewoob angkadoroon
kuu kei, wonong mamaa, yu yaa kuu aron nambirimbed ebkad areb
awanewandoon kumbed, yu yon dabderem yiri kuu woodiib, angkon yu
korok ari kuu king ye korok ari dereni yeman kuyaambed mindong wad
ayoowiib kuu dereneen.
2 Yu kuu oyoomiib kowe, dana woonandamenu yewed bobne kaban-
gangkaun.
3 Kwane, angkon dud korokbi yeka mamaa Ewen aombed angkadoroon
kuu kei, arud ye yi dodmo miin kedbon kai, ye kuu korok ediib durub angko
angkoyiib, kwane ye korok korok ari kuu king ye korok ari dereni yeman
kwamune areb ediib dangoon.

4 Kwane, mindong ambid aom korem kuu nekwe ayoobmimiib kerekore
mimo angkara kuu ye yibikonombed daadmene okad yiri kiraroon. Kwane,
ye kuu dana woonandamuun ye wonong yu arinambo ari dana woonanu-
une erebnariyiibban kwane aye ani ye dowad doboroon.
5 Kwane, yumbed karub dana wooneen, ye kuu king ye aromkono yobdoo-
dmo kwamune areb ambibkindan korem yaa oonaneen. Kwane, yu dana
kuu kirodmo dabangkere God ye king ye ooni ye dibirimbon ari dibeeniib
ari nen daanoon.
6 Kwanoone, wonong kuu Godbed amboon angka nekwoon yaa kombiri
wenenu, kuyaambed aronki 1,260yiib yu yaa oonaneen ye dowad wuneen.
7 Kwanuune, Ewen aom kuu Maiko ye engyus yoom miniiwe arud ye yi ye
awad yoom nangbiwen.
8 Kumban arud ye yi yaromkono kuu yiminban kowe, yi yumbon Ewen ari
kuu domondiwen, ika winindeban keriwen.
9 Arud ye yi kedbon kuu unyeman ye niin, awad arewa Seten kui, okad
yiridan kumundin birande ben kiwaan abdon wini ye karub kui, ye kuu ye
awadiib okad yiri benkiraroon.
10 Kwanoone, wengambaraane Ewen arimbed wengmo naawon baande
yedmoon,
“Kibik kened kuu bobni yaa burudande bindiyiib aromkonoyiib oonim-
boniib Godbed ongmenaboon kuyiib
Keresu ye kwanime andi yaromkonoyiib meneboon.
Amborom kuu anam andiwendan yaningko monmarande kami ye karub
nub God ye arinambo ari amnoomiib awingyawiib yi aningko mon-
marande kamembirimaan kuu
okad yiri kankoraroon kowe.
11 Yi kuu Sibi Mana ye umkaniib weng anam dianmo dakmiweniib kumbed
Seten burudanduniwen.
Kwane, bobni ye dabab yi yaa meneboon kuu
yika yi anam andi koronde yi wadkeri kuu ma amuknindo.
12 Kwanekob, Eweniib kuyaom doriibdaniib kuu kubime!
Kumban okadiib karamokiib kuu dabab kandaniib,
amborom kuu awad arewa kuu kuyaa kamonoon kowe.
Ye aron kuu dukmen kere dia kereen kuu yekaad kowe,
norin darewoob wandoon.” andoon.
13 Kwane, arud ye yi kuu wedmoonka ye kuu okad yiri kan koraroon kowe,
karub dana wooneen ye wonong kuu wande keendenmo wonoon.
14 Kwanoone, wonong kuu on diba darewoob ye buraab ayoob bangkan-
doone yu dowad nekwoon ye amboon yaa wanwuneen. Kwane wene
kuyaambed doburuked arud ye yi awinendokban kerok ande oonoked,
weeb ayoobmim ari weeb angkarayiib dowan keri yeman.
15 Kwane, arud ye yi kuu ye mongkodkono aombed ok onduknoone urok
kereen. Kwanoon kuu wonong burudande okbed weene kanwunuk anded.
16 Kumban wonong kuu okadbed awandeen. Arud ye yimbed ok ondu-
knoon kuu okad kuu mongkod daande ok kuu kanyoobneen.
17 Kwanuune, arud ye yi kuu wonong yaa arud darewoob kai wandun-
dekore, wene yu awoya Godbed kwamime andoon ye weng yaa anam
andenib Yesumbed komo kamoon ye weng awiniwendan yaa nangbok
wonoon.
18 Kwane, arud ye yi kuu karamok kubuk ari doroon.

13

Arud Dingkan Karamok Yirimbed Demboon

1 Kwane, wedmaane, arud dingkan maa kuu karamok niindem yirimbed demboon. Ye korok kuu ediib, kwane ye durub kuu angko angkoyiib. Kuyaambed king ye dereni yeman kwamune areb kuu angko angkoyiib durub ari dangoon. Kwane, ye korok mimim ari kuu God yaningko dangoon kumbed God yaa damangkanoon.

2 Arud dingkan kuu dura anon maa leopaad kwamune areb wedmenaan. Kumban ye yon kuu bea ye yon areb, kwane ye mongkodkono kuu laiyon ye mongkodkono areb. Arud ye yimbed arud dingkan yaa yaromkonoyiib ye ooni ye yumboniib deme aromkono darewoowiib bangkanoon.

3 Arud dingkan ye korok mamaa ari kuu kuman ayiiwe bobnemoon areb keroon, kumban bobnoon ye bob kuu ongmoone wadkeroon. Okad yiridan korem kuu binangkekorib, arud dingkan ye yoman winiwen.

4 Kwane, nimakarub kuu arud ye yi yaa kurikuri kere yaningko kankoonimaib, amborom kuu yembed arud dingkan yaa deme aromkono konoon kowe, angkon arud dingkan yaa kangkon kurikuri kere yaningko kankoonenib yedmimaib, “Kanembed arud dingkan areb? Dowan! Kanembed ye yaa nangbaneen? Yiminban ee!” andimaib.

5 Arud dingkan kuu kerengkan wengiiwa God yaningko monmari ye wengiiwa ye dakmi yaromkonoyiib korok keri yaromkonoyiib bangkanoon kuu wood 42yiib keri yeman.

6 Kwane, ye mongkod daandene God yaningkoyiib ye oonimbon Ewen yaningkoyiib kuyaom doriibdan yi aningkoyiib kuu monmaroon.

7 Arud dingkan yaa kuu God ye karadmodan yaa nangbene burudandi yeman yaromkonoyiib konoon. Kwane, ye yaa kuu amyenimbon mimim koremdaniib weng mimim koremdaniib ambibkin mimim koremdaniib kad mimim koremdaniib yi korok keri yaromkono konoon.

8 Okad yiridan korem kuu ye yaa kurikuri kere yaningko kankoonaniib, kukuu aye kowiwen ye Sibi Mana ye wadkeri buk aombed kumkam korem ongmenaboon yaron yirimbed aningko wongkindodan kui.

9 Kanembed kerendemiib keroka, wengamborok.

10 Kane wii aom kaani dowad kinoon kuu,
kwane wii aom kaananiib.
Kane kerewangbed ayi dowad kinoon kuu,
kwane kerewangbed ayaniib.

Keye weng kumbed God ye karadmodan kuu yodbirimban iwarimo kangdommo doberenib anam andi yaa ma korondiyiibban doberembirime.

Arud Dingkan Okad Yirimbed Demboon

11 Kwane, wedmaane, arud dingkan maa okad yirimbed demboon. Ye kuu sibi mana areb durub ayoob, kumban ye kuu arud ye yi ye weng areb dakmimaan.

12 Kwane, ye yaa kuu arud dingkan ibdurukbed ye deme aromkono konoon kumbed arud dingkan ibduruk ye dowad deme korem kuu kwane ambangkoon. Kwane, yembed okad kwari doriibdan korem kuu naawon dedmonoone, kuman ayiiwe bobnoon kumban ongmenoone wadkeroon ye arud dingkan ibduruk kuyaa kurikuri kere yaningko kankooniwen.

13 Kwane, okad yirimbed demboon ye arud dingkan kembed dud kedmengki yeka mamaa darewoob ongmenaboon. Kwangkon kuyiib kuu nimakarub yi arinambo arimbed ambid arimbed amot yedmoone okad yiri kubudoroon.

14 Arud dingkan ibduruk ye aromkono konoone ye dowad dud kedmengkoon kembed okad yiridan birondoon. Kwane, yembed arud dingkan

ibduruk ari kerewangbed ayiiwe bobnoon kumban ika demboon ye kuruwak kuu botbed ongmime andoone ongmiwen, yaningko darewoob ari koni dowad.

15 Kwane, ye yaa kuu arud dingkan ibduruk ari ye kuruwak ongmiwen kuyaa inum koni yeman yaromkono konoone kwanoon. Kwanoon kuu weng dakmoked kanembed kuruwak yaa “Nub God kii!” andaibban kuu yenbande nongkobi yeman.

16 Ye kangkon nimakarub korem, aningko embengiib o darewoowiib, yiribman yemoondaniib o kamboknondaniib, yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridaniib o yika oonimaibdaniib kuu yembed yi dingki wiwi angka o binad ari kumun bi yeman ande dedmobendoone kwaniwen.

17 Kowe, karub kanembed kumuniibban kuu berengke moonaanban. Kuye kumun kuu arud dingkan yaningko o ye namba kui.

18 Weng kee inamen kangdom meeni yeman. Kanembed inameniib keroka, arud dingkan ye namba kuu andangkok, kukuu karub ye namba. Ye namba kuu 666 kui.

14

Sibi Mana Yoom Ye Nimakarub 144,000iib Yoom

1 Kedi, wedmaanka, Sibi Mana kuu aangko Saiyon ari doreen. Kuyaa kuu nimakarub 144,000iib yi binad ari ye aningkoyiib Awodki yaningkoyiib wongkanaboondan kumbed ye yoom doriib.

2 Kwane, wengambaraane, kuweng Ewen aombed okbenbon kuweng arewiib nambad kuweng arewiib kamoon. Kuye kuweng wengambaraan kuu haap wangkidanbed yi haap wangkemoon areb kamiwen.

3 Kwane, karub ku doriib kumbed God ye ooni ye dibirimbon ari dibeeniib wad doriib ye dingkan kaningiib aamkono aamkonoyiib yi arinambo arimbed yook yeeb wingkiwen. Yook kuu karub maa kanembed ma kwamune kaadkere wingkindeban. Yeka okad yirimbed biddoondan 144,000iib, yi kumbedmo yikaad.

4 Kekee, yi kuu nima yoom ma dangindodan, nima yaa ma ambarakmindo. Yi kuu Sibi Mana kunaya winimaan kuu yiyiib yoman winimaib. Yob ibduruk wandimaib kuu be God yaa bangkanimaib kwamune areb kuu yi kuu nimakarub aombed biddekore God yoom Sibi Mana yoom yaa yidin be bangkandoon.

5 Yi kuu dudimokban, kwane karub yenambed yi yaa kuu ambarakmiwen kii ande kadwondimokbandan.

Engyus Ayoobmim

6 Kwane, wedmaane ambid ambab aombed engyu mamaa kuu aron korem korem ye weng amun okad yiri doriibdan yaa wanwene dakmok wonoon, ambibkin mimim koremdan yaayiib amyenimbon mimim koremdan yaayiib weng mimim koremdan yaayiib kad mimim koremdan yaayiib kui.

7 Kwane, yembed naawonmo baande yedmoon, “God yaa unekorib yaningko kankoonime, amborom kuu ye wengyundi yaron kuu muneen kowe. Ambidiib okadiib karamokiib dem okiib ongmenaboon ye God yaa bumangke yaningko kankoonime.” andoon.

8 Kwanoone, engyu mamaa kuu ye yoman menene yedmoon, “Monmaroone kombureen kii! Aningko miin darewoob ye siti Babilon kuu monmaroone kombureen kii. Kukuu ambibkin koremdan yaa nenem ye inamen dowaken arewa kenambun bangkandimaun ye ok arewa bangkandimaun ye siti kui.” andoon.

9 Engyu ayoobmim andi kuu yi yoman wenene naawonmo baande yedmoon, “Kanembed arud dingkan yaayiib ye kuruwak yaayiib bumangke yaningko kankoonene ye binad ari o dingki yaa arud dingkan ye kumuniib kandaneen kuu,
10 God ye arud miin darewoob ye ok arewa kangkon kande ananeen. Ok kee Godbed ye norin ye kabus aom bunoon, ok maayiib kuyaom dabokne bunindo, aromkono kumundinmo bunoon. Kwane, kuye karub kuu Sibi Mana yoom karadmo ye engyus yoom yi arinambo arimbed bot sulfaa deneen kumbed durud yewed konimamaneen.
11 Kwananeene, yi durud yewed kandembirimbon ye amareng kuu aron korem korem kwane deederebembaraneen. Kane kanembed arud dingkan yaayiib ye kuruwak yaayiib bumangke yaningko kankoonaniib o arud dingkan yaningko ye kumun kandaniib kuu, awingyawiib amnoomiib ma yiidkaibban durud yewedmo kandembaraniib.” andoon.
12 Kowe God ye karadmodan, kwamime andi ye weng Godbed yedme kowoon kuu awinenib Yesu yaa ma korondiyiibban doberembirimaibdan kuu keye weng kumbed aromne yodbirimban iwarimo kangdommo doberembirime.
13 Kwane, wengambaraane Ewen aombed wengmo yedmoon, “Weng kee wongke. Kibikbed ari kee Yariman Yesu ye yoman wananiib kumbed duknaniibdan kuu Godbed amun kerundaneen.” andoon.
Kwanandoone, Kingkinbed yedmoon, “Eyokee, yi deme yobdood ambangkiwen ye dowad kumbed dibere yiidkaniib, amborom kuu komo komo ambangkiwen kuu dian keraneen kowe.” andoon.

Okad Wandi Yeman

14 Kedi, wiib kawanmo wedmaan. Wiib kwari dibeen kuu okad yiri ye karub areb. Ye korok ari kuu king ye dereni yeman goldbed ongmiwen kuyiib derenoon. Ye dingki yaa kuu wiit yob wandi ye karang doboob arudiib awinoon.
15 Kwane, engyu mamaa kuu kurikuri boyambib darewoob aombed yaro menene wiib ari dibeen ye karub yaa naawonmo baande yedmoon, “Yob okad yiri kuu yumuneene wandi yaron kereen kowe, eb karang nande wande.” andoon.
16 Kwanandoone, wiib ari dibeen ye karub kumbed karang nande okad kumundin ye yob kuu wandoon.
17 Kwanoone, engyu mamaa kurikuri boyambib darewoob Ewen aombed yaro monoon, ye kangkon wiit yob wandi ye karang doboob arudiib awinoon.
18 Angkon engyu mamaa dingkan nengke baeb konimbon ye amot oonimaan kuu baeb konimbon kuyaambed angkadere menene karangiib awinoon ye engyu yaa naawonmo baande yedmoon, “Nong yob mimyamo demboon korem okad yiri kuu yumunoon kowe, eb karang nande wande.” andoon.
19 Kwane, ye karang nande okad kumundin ye nong yob kuu wadme bene God ye arud miin darewoob ye yob beengkimbon yirimo ben kiradmoon.
20 Yi kuu siti angkara nong yob beengkimbon aombed beengkanaboon. Kwanoone, umkan kuu deederebene urok areb kere derebe daanoon kuu, daane hoos ye kongkono yimin yaa keroone angkon bune yaroon ye ambab kuu 300 kilomita keroon.

15

Yeenbon Dabab Kondi Yeman Nekwiwen

1 Kwane, Ewen aom wedmaane, dud korokbi yeka mamaa darewoob
kamoon. Kuyaambed engyus ediib kuu yeenbon dabab kondi yeman ediib
awingkiwen. Kuyaa kumbed God ye norin kuu yeenbon yimin wandi
yeman.
2 Kwane, wedmaane karamok dabonmo ok kuruwak areb amoyiib dabo-
knoon kumbed karamok kebed yaa nimakarub yena doriib. Yi kuu arud
dingkaniib ye kumuniib yaningko ye nambayiib bindo burudandiwendan
kui. Yi kuu Godbed anukbed wingki yeman haawiib bangkandoon kumbed
awinenib,
3 God ye deme karub Moses ye yookiib Sibi Mana ye yookiib wingkiwen,
“Aromkono Korem ye Yariman God,
ebbed kami kuu arimbed darewoob yeka mamaa yeman kii.
Ambibkin Korem ye King,
ebbed ambangkimaab kuu yorokmo anammo kii.
4 O Yariman, kanembed eb yaa unene ewaningko kankoonaanban?
Kedi, ebbedmo kuu karadmo kii.
Ambibkin koremdan kuu mene eb arinambo ari bumangke ewaningko
kankoonaniib,
amborom kuu ebbed kami yorokmo kuu dian keroon kowe.” ande
wingkiwen.
5 Kwaniiwe, wedmaane Ewen ye kurikuri boyambib darewoob kuu nan-
doon. Kukuu kurin anukbed Godbed komo korokboone wedmiwen ye
kurikuri parai kombon kui.
6 Kuyaombed engyus ediib kuu dabab kondi yeman ediib ben angkadiri-
wen. Yi kuu ebkad doboob koroomiibban nambirimo kumbed deebi-
wen. Kwane yi abadkono yaa idkono nong goldbed ongmiwen kumbed
awanewandoon.
7 Wad doriib ye dingkan kaningiib yaa mamaambed gold meneki wong-
dem ediib kuu engyus ediib yaa bangkandoon. Meneki wongdem aom kuu
aron korem korem doreen ye God ye arud miin darewoowiib demboon.
8 Kwanoone, kurikuri boyambib darewoob kuu God ye nambiriyiib ye
aromkonoyiib ye amareng kumbed kebenoon. Kwanoon kowe, kurikuri
boyambib darewoob kuyaom kuu karub maa awunindeban kwane wene
ari engyus ediib dabab kondi yeman ediib kuu kwane ondukderebe dowan
keriwed.

16

God Ye Arud Miin Darewoob Meneki Wongdem Ediib Aom

1 Kwane, wengambaraane kurikuri boyambib darewoob aombed engyus
ediib yaa wengmo naawonmo baande yedmoon, “Winime, God ye arud miin
darewoob meneki wongdem aom ediib kuu okad yiri ben ondukderebime.”
andoon.
2 Kwanandoone, engyu ibduruk andi kuu wene ye meneki wongdem
kuu okad yiri nan onduknoon. Kwanoone, nimaya karuwa arud dingkan
ye kumun yi binad o dingki yaa kandekorib ye kuruwak ongmiwen yaa
bumangke yaningko kankoonimaibdan kuu, yin ye bobob yewed darewoob
kandiwen.
3 Kwane, engyu ayoob andi ye meneki wongdem kuu karamok yiri nan on-
duknoon. Kwanoone, karamok kuu koronde umkan bobwum areb keruune
karamok yiri doriib ye dingkan korem kuu dukniwen.
4 Kwane, engyu ayoobmim andi ye meneki wongdem kuu ok yiriyiib
demok yiriyiib yaa ondukdereboone koronde umkan kereen.
5 Kwane, wengambaraane engyu ok yaa oonoon kumbed yedmoon,

“Eb kuu Karadmo Ye God anuk doberewen kibik doreeb,
ebbed kwamunemo wengyundeneb dabab kee bangkandewen kuu
inamen yorokmo,
6 amborom kuu yimbed eb karadmodaniib eb profesi weng wengambere
dakmidaniib kuu yenbandiiwe yi umkan kubudoroon kowe,
ebbed kwaniwen ye kakman umkan kondeneb anime andewen.” an-
doon.

7 Kwane, wengambaraane dingkan nengke baeb konimbon yaambed wengmo yedmoon,
“Ee, Aromkonomo Ye Yariman God,
eb wengyundewen kuu yorokmo anammo kii.” andoon.

8 Kwane, engyu kaning andi ye meneki wongdem kuu aron ari nan onduknoon. Kwane, aron kuu aromkono kondoone nimakarub yaa yu amotbed nengkuune dene kubungniwen.

9 Yi kuu nimin darewoob kumbed denoniib kowe God yaningko yaa butun kamiwen. Dabab kondoon kuu yembed oonoon kumban, yi kuu nub ambarakmi yaa koronde ye yaa amonombe yaningko kankoonaubban andi ye inamenmo awiniwen.

10 Kwane, engyu angko andi ye meneki wongdem kuu arud dingkan ye ooni ye dibirimbon ari onduknoon. Kwanoone, arud dingkan ye oonimbon kuu kumunmo keroon. Nimaya karuwa kuu yewed bobnekorib yi ong domone bungenib,

11 bob durud yewedbed yiminban keroon kowe, Ewen ari ye God yaningko yaa butun kamiwen, kumban yi kuu komo ambarakmuwen yaa koronde amonombaubban andi ye inamenmo awiniwen.

12 Kwane, engyu kung andi ye meneki wongdem kuu ok darewoob Yufretes ari onduknoon. Kwanoone, ok kuu dowan keruune, aron dembimaun angka doriibdan yi king mananiib ye kiwaan ongmeen.

13 Kwane, wedmaane awad arewa ayoobmim koyabdad areb wedmaan. Yi kuu arud ye yi ye mongkodkono aomiib arud dingkan ye mongkodkono aomiib dudi profesiman ye mongkodkono aomiib kuyaombed dembiwen.

14 Yi kuu dud yeka mamaa kedmengki ye awad arewa, yi kuu okad kumundin aom yarebenib king ben mimyamo kere Aromkonomo Ye God yaron arimbed darewoob keruked nangbi yeman ye dowad yarebimaib.

15-16 Kwane, yimbed king korem ben Hibru wengbed Aamagedon andimaib kuyaamo nongkobiwen.

Kwane, Yesumbed yedmoon, “Kedi, ne kuu yid ye karub areb mananiin, komo aron arimbed mananiin kuu yiibkaadban kii! Kanembed ye kuu unuk angkemoon arebban kerene ye ebkadiib doreen ye karub kuu amun kerunaneen, ye id yaa kebeni yemaniibban kere nimakarub yi murubia ari idmo wenene karak bobnaanban kowe.” andoon.

17 Kwane, engyu ed andi ye meneki wongdem kuu ambid wedya onduknoon. Kwanoone, kurikuri boyambib darewoob aombed King ye ooni ye dibirimbon yaambed wengmo menebene naawon yedmoon, “Kukuu dowan keroon kii!” andoon.

18 Kwane kuyaambed imakiib nambadiib amkuniyiib dowodki miin arewayiib kamoon. Dowodki kuu nimakarub anuk dobiriwen yaron kuu dowodki miin arewa ma kwane kamoone wedmindo. Kekee dowodki miin arewa mamaa anam.

19 Kwanoone, aningko arimbed darewoob ye siti kuu bangkanabe ayoobmim kereen, kwane ambibkin mimim yi siti kangkon monmare kirobeen. Kwanuune, Godbed aningko arimbed darewoob ye siti Babilon yu inamen

arewa yaa ika meenekore, ye arud miin darewoob ye ok arewa kabus aombed demboon kuu yu yaa kondoone aneen.
20 Kwane, dudbi korem angkanabe kirokmoniiwe aangko kuu ma wedmindo.
21 Kwane, ambid arimbed am boyareb yurukmo darewoob, yi mimim ye dabab kuu 40 kilo areb, nimakarub ari kiroboon. Kuye durud yewed ye dowad kumbed God yaa butun kameniwen, amborom kuu durud yewed kuu miin arewa kowe.

17

Wonong Yaningko Babilon Kuu Arud Dingkan Dodmo Ye Animari Dibuun

1 Kwane, meneki wongdem awiniwen ye engyus ediib yaa mamaambed mene ne yaa yedmoon, "Menebko, nenem awaan wonong kuu ok awaan yemoon dia dibuun kuu ukum kondandameen kowe korokbebda.
2 Kedi, yu yoom kuu okad yiri yi kingbed nenem kame ambarakmendimaib, kwane yu nenem kame ambarakmi ye ok arewa kuu kakumundin kuu anekorib awarak yimaun." andoon.
3 Kwane, Kingkinbed ibnewoone engyumbed amboon angka nenwonoon. Kuyaambed wedmaane, wonong kuu arud dingkan dodmo dangkorong ye animarimbed dibuun. Arud dingkan ye id kumundin yaa kuu God yaningko monmari yeman ye aningko yemooniib dangoon. Ye kuu korok ediib durub angko angkoyiib.
4 Wonong kuu ebkad minodminodiib dodmo dangkorongiib inwarekoru, bot goldiib od darewoob ye bot maa maayiib bot kawanmo yaningko peeliib inwareen kumbed yu yaa menengmenengmo keroon. Yu dingki aom kuu gold kabusiib awineen. Kabus aom kuu komyeng ye inamen miin arewayiib nenem kami ye ambod arewayiib kumbed demboon.
5 Yu binad ari kuu weng id angkara biknoon ye aningko kekane wongkiwen,

BABILON ANINGKO ARIMBED DAREWOOWIIB,
KIWAAN ARI NIMA KOREM YE AWAAN,
OKAD YIRI KOMYENG YE INAMEN MIIN AREWA YE AWAAN, kui.

6 Kwane, wedmaane wonong kuu God ye karadmo ye nimaya karuwa, Yesu ye weng dakme korokbendiwendan kui, yi umkan anuune awarak ween.
Kwane wedmendekori binangki darewoob keraan.
7 Kwanaane, engyumbed ne yaa yedmoon, "Eb komande binangkewen? Nembed wonong yu weng id angkara biknooniiwa arud dingkan korok ediib durub angko angkoyiib kwarimbed dibere yarimaun ye weng id angkara biknooniib kuu kedmengkabda.
8 Kedi, arud dingkan wedmenewen kuu anuk doboroon kumbed kibikee dorokban, ye kuu dem kongdem yirimbed dembe yarene ye monmari ye yumbon yaa wananeen. Okad yiri doriibdan kuu yimin yiri andowene okad awene ongmenaboon yaronbed wadkeri ye buk aom yi aningkoyiib wongkindo keraneen kuu arud dingkan wedmenekorib binangkaniib, amborom kuu anuk doboroon kumbed kibikee dorokban, kuned angkon mananeen kowe.
9 "Weng kee meeni kangdom yeman. Korok ediib ye id kuu aangko ediib, kwarimbed wonong kuu dibuun.
10 Korok ediib ye id mamaa kuu king ediib kui. King angkoyiib kuu dukniwen, mim kuu doreen, angkon mim kuu mokaid yaro mananeen. Mananeen kumban aron doboob oonembaraanban.

11 Arud dingkan anuk doboroon kumbed kibik dorokban keroon kuu ika
king keroon kowe ye kuu king kaning kaning andimaib. Ye kuu king ediib
kuye maa. Ye kuu ye monmari ye yumbon yaa wananeen.
12 “Durub angko angkoyiib wedmewen kuu king angko angkoyiib, yi
kuu oonimbon kandindo, kumban yi kuu korok kere ooni ye aromkono
kandenib arud dingkan yoom aron dukmen manambed oonaniib.
13 Kwane, yi kuu inamen mimo kerekorib, arud dingkan yaa yi
aromkonoyiib yi ooni yaromkonoyiib kuu bangkananiib.
14 Kwane, yi kuu Sibi Mana yaa nangbenaniib kumban, yembed buru-
dandaneen, amborom kuu ye kuu yariman korem ye Yariman, king korem
ye King, angkon yembed baande kinoondan ma korondiyiibban ye yoman
winiwen kuu ye yoom miniwen kowe.” andoon.
15 Kwane, engyumbed ne yaa ika yedmoon, “Wedmaawe nenem wonong
kuu dia dibirimaun kuye ok kuye id kuu, kad maa maadaniib kadaareb
dareb mimimdaniib ambibkin mimimdaniib weng mimimdaniib kui.
16 Arud dingkan yoom durub angko angkoyiib yoom wedmewen kuu
yimbed nenem wonong yaa arud darewoob wandembaraniib. Kwane, wen-
bande yu barang korem kuu monmare benkiradmaniiwa idmo keranuune,
yu yom anekorib amotbed nengkaniib.
17 Kedi, Godbed yi inamen yaa kowoon kuu yembed meenoon ye dowaken
yaambed ibmo ambangkime anded, arud dingkan yaa aromkono koniwen
kuu oonod, God ye weng yaa kuu anam id keraneen.
18 Wonong ku wedmendewen kuu siti aningko arimbed darewoob.
Yumbed okad yiri ye king kuu ooneen kui.” andoon.

18

Babilon Kuu Monmaraneene Kombaranuun

1 Kwanoone wedmaane, engyu maa kuu Ewen arimbed kamonoon.
Ye kuu aromkono darewoowiib kandoon, ye nambiri kumbed okad yiri
kawuroon.
2 Kwane, aromkono darewoowiib kumbed baande yedmoon,
“Monmaroone kombureen kii! Aningko miin darewoob ye siti Babilon kuu
monmaroone kombureen kii.
Yu kuu awad arewa yi dobirimbon kereen.
Kuyaom kuu kingkin arewa mimim korem yoom
komyeng areb keriwen ye ayari on arewa korem yoom yimbirimo
kumbed doriib.
3 Amborom kuu ambibkin koremdan kuu yumbed nenem ye inamen
dowaken arewa kenambun bangkandimaun ye ok arewa aniiwe,
okad yiridan yi king kuu yu yoom nenem kamendiiwe,
berengkidan kuu yu id yu dowaken meeni darewoob kereen kuyaambed od
dareb dareb biwen kowe.” andoon.
4 Kwane, wengambaraane angkon wengmo Ewen arimbed yedmoon,
“Ne karuwa nimaya, yuyiib yaa kuyaom doriib kuu koronde angkadirime.
Kwananiib kuu yu ambarakmi yaa daboknokban kerenib,
dabab miin arewa banuun kuu yiiwiib ma bokban keraniib.
5 Amborom kuu yu ambarakmi ben namberenmo daaneen kuu ambid ari
keroon,
kwanuune God kuu yu ambarakmi yaa kuu meenoon, nonondandindo
kowe.
6 Yumbed yiib yaa komoyiib bangkandimaun kuu angkon ika kwamunemo
ingkandime.
Yumbed komo kamenabeen ye dowad ingkande ayoob kerime.

Yumbed dabab bangkandi ye ok arewa bangkandimaun ye kabus kuu
kande ok kwamune yu yaa ingkande ayoob kerime.
7 Yukareb nambiri kandenu yu id yu dowaken yaambed yiribman yewudmo
been kuu,
kumunkingke durud yewediib mimyob wandembiri yemaniib ibmo
kere kondime.
Yukareb kerengkan kerenu
'Ne kuu kuin keraan, wonong iribban kowe,
mimyob wandainban.' andimaun.
8 Kwanekob, aron mimo arimbed dabab miin arewambed weene korara-
neen,
bobniyiib mimyob wandiyiib mungi bobnembiriyiib kui.
Yu kuu amotbed nengke korem denanuun,
amborom kuu yu yaa wengyundaneen ye Yariman God kuu aromkono
ariyiib kowe.
9 "Kwane, okad yiridan yi king yu yoom nenem kamenib, yu id ye
dowaken yaambed komo kamimaun kuu dabokne kwane kamimaibdan
kuu, amotbed yu nengke denuun ye amareng wedmendekorib mimyob
wande ameng kamendaniib.
10 Kwane, yu durud yewed kuyaa wedmende uni miin darewoob kereko-
rib, ambab angkambed dobere ameng kamende yedmaniib,
'Dabab, dabab, kuu meneboon kii!
O Babilon, o siti aningko darewoob ariyiib, aromkono ari ye siti!
Aron dukmen kumbed wengyundi ye dabab kuu ub yaa korem meneboon
kii!' andaniib.
11 "Kwane, okad yiri yiribman berengkidan kuu yu yaa mimyob wande
ameng kamaniib, amborom kuu keye aron ari kuu karub kanembed yi
yiribman yaa ma berengkaanban kowe.
12 Yi yiribman kuu bot goldiib bot silvaayiib od darewoob ye bot amun
yeka mamaayiib bot kawanmo yeka mamaa yaningko peeliib dabua miin
amuniib minodminod ye dabuayiib od darewoob ye dabua yaningko silkiib
dodmo dangkorong ye dabuayiib baeb amun yeman ye at maa maayiib
awon elefant ye ningkambo darewoob yaningko aiforimbed ongmiwen ye
yiribmaniib od darewoob ye at maa maambed ongmiwen ye yiribmaniib
broonsbed ongmiwen ye yiribmaniib yeengbed ongmiwen ye yiribmaniib
bot maaborombed ongmiwen ye yiribmaniib
13 animan ari bokni yeman sinamoniib animan ari bokni yeman maa
maayiib baeb amun nengke koni yemaniib baeb amun yeman meeryiib
ferengkinsensiib ok wainiib olif ambodiib flawa amuniib wiit amuniib
buromakauyiib sibiyiib hoosiib dibiriwed yiribman benwini yeman waigo-
niib dabderem yiri dobere no deme awinembiridaniib nimakaruwiib kuu
ma berengkaibban kui.
14 Kwane, berengkidan kembed yedmaniib, 'Yiribman amun yaa ub
dowaken darewoob kerewen kuu ub yaa dowan keroon. Ub yiribman
yemooniib kumkam miin manimanandewiib kuu korem dowan keroon,
angkon ika kwamune ma wedmaabban.' andaniib.
15 "Kwane, yu yaa yiribman kee berengke od darewoob bimaibdan kee
ambab angkambed doberenib yu durud yewed kandeen yaa wedme uni
miin darewoob kerekorib mimyob wande ameng kamenib
16 yedmaniib,
'Dabab, dabab, kuu meneboon kii!
O siti aningko arimbed darewoob, ebkad amuniib ebkad minodminodiib
ebkad dodmo dangkorongiib

bot gold menengmenengiib od darewoob ye bot maa maa menengmenengiib bot peel menengmenengiib kumbed inwarewen kii.
17 Kumban aron dukmen kumbed biamod miin darewoob korem kee monmaroon kii!' andaniib.
"Kwane, karamok ari ye motod awindimaibdan koremiib motodbed dewenebimaibdan koremiib motod aom demedan koremiib karamok angkambed od deme awinimaibdan koremiib kuu ambab angkambed doberenib,
18 yu denuun ye amot amareng wedmendekorib yedmaniib, 'Siti aningko arimbed darewoob kee, siti mamaa kuu ma yu arewiib kerindo kii!' andaniib.
19 Kwane, mimyob wandiwen dowad ingkud yi korok ari ben nongkobenib yuude ameng kamenib yedmaniib,
'Dabab, dabab, kuu meneboon kii!
O siti aningko arimbed darewoob,
karamok ari motodiibdan kuu ub biamod yaambed od darewoob kandiwen kii.
Kumban aron dukmen kumbed ub kuu monmaroon kii!' andaniib.
20 O Ewen ari doriibdan, yiib kuu yu monmari dowad kubime!
God ye karadmodaniib God ye apasodaniib God ye profesi weng wengambere dakmidaniib, yiib kubime!
Amborom kuu yumbed yiib yaa komarewa ambangkimaun kuu Godbed wedme wengyundandoon kowe." andoon.
21 Kwane, aromkono darewoob ye engyu maambed bot dumnad darewoob dabawiib kuu kande karamok yiri naawonmo korarene yedmoon,
"Kwamune areb kuu siti aningko arimbed darewoob Babilon kuu yiri naawonmo kankoraraneene, angkon ika ma wedmaibban.
22 Ub kuyaom kuu haap wangkidaniib yook wingkidaniib yurin wudmidaniib kibi komke baandidaniib yi kuweng kuu angkon ika ma kwamune wengambaraibban.
Ub kuyaom kuu deme mimim ambangkidan kuu yenambed angkon ika ma wedmaibban.
Ub kuyaom kuu bot darewoob wiit beengkaane flawa kerimaan ye kuweng kuu angkon ika ma wengambaraanban.
23 Ub kuyaom kuu lem ye nambiri kuu angkon ika ma yuraanban.
Ub kuyaom kuu wonong yeeb awani ye orokbon ye kuweng kuu angkon ika ma wengambaraibban.
Anukbed ub berengkidan kuu okad yiri aningko arimbed darewoob keriiwe,
ub waruk komob yaambed ambibkin koremdan kuu ben kimyen abdon wenewen kowe kwamune kerewen.
24 Ubbed God ye profesi weng wengambere dakmidaniib God ye karadmodaniib okad yimin yimin yaambed yeewe dukniwendaniib yi umkan kubudoroon kuu God kuu wedmoon." andoon.

19

Ewen Ari Doriibdanbed God Yaningko Kankooniwen

1 Kwanoone wengambaraane, Ewen aombed kadaareb yemoon naawonmo baandimaib ye kuweng areb kwane komke yedmiwen,
"God yaningko kankoonem!
Bobni yaa burudande bindiyiib nambiriyiib aromkonoyiib kuu nub God yeman,
2 amborom kuu ye wengyundi kuu anammo yorokmo kowe.

Nenem awaan wonong, yu nenem inamen abdonbed okad yiridan ben
amonombe abdon kerundeen kuu,
Godbed wengyunde yu yaa dabab kondoon.
Yumbed ye deme karub yenbanduune dukniiwe yi umkan kubudoroon
kuye dowad
yembed man inande dabab kondoon." andiwen.
3 Kwane yimbed angkon ika komke yedmiwen,
"God yaningko kankoonem!
Yu amareng ku daanebeen kuu aron korem korem yeman kii." andiwen.
4 Kwane, aamkono aamkono wad kaningiib wad doriib ye dingkan
kaningiib kuu God yaa ye ooni ye dibirimbon arimbed dibeen kuyaa yiri
bumangke korok benkibingke baande yedmiwen,
"Anam kwanok. God yaningko kankoonem!" andiwen.
5 Kwanoone God ye ooni ye dibirimbon yaambed wengmo menebe yed-
moon,
"Ye demedan, aningko embengiib darewoowiib ye yaa uniwendan,
yiib korem kuu nub God yaningko kankoonem!" andoon.
6 Kwane wengambaraane, kadaareb yemoon naawon baandi arewiib ok
benbon ye kuweng arewiib amkuni darewoob ye kuweng arewiib kwane
komke yedmiwen,
"God yaningko kankoonem!
Amborom kuu nub Yariman God Aromkono Ariyiib kuu korok kere
oone doreen kowe.
7 Kubi darewoob kerenub God yaa kubenenub ye yaa nambiri konem!
Amborom kuu Sibi Mana awani ye orok yaron munuune,
awani ye wonong kuu yukareb nekwane dowan kereen kowe.
8 Ebkad amun yeman kawanmo dangkorong koroomiibban kuu,
yu inwari dowad bangkandiwen." andiwen.
Ebkad amun yeman kawanmo ye id kuu God ye karadmodan kami
yorokmo ambangkiwen kui.
9 Kwane, engyumbed ne yaa yedmoon, "Wongke, 'Kane kane Sibi Mana ye
awani orokbon yaa ani yeman baandoondan kuu amun kerundoon kii!' "
andekore ika yedmoon, "Weng kee God ye weng anam." andoon.
10 Kuyaambed ne kuu engyu ye yon yiri bumangke korok kankibineni
yaningko kankoonande kamaan kumban, yembed yedmewoon, "Kwamaab!
Ne kuu eb areb, eb angkodmia Yesu ye weng awinimaibdan areb, nub kuu
ibmo, God ye demedan kui. God yaningko kankoone! Amborom kuu Yesu
ye weng dakme korokbi kuu profesi weng ye inamen ye id kowe." andoon.

Yesu Hoos Kawanmo Arimbed Nangmok Wonoon

11 Kwane wedmaane, Ewen kuu nandoone hoos kawanmo wedmenaan,
kwarimbed dibere yarebimaan ye karub yaningko kuu Ma Korondiyiib-
ban angkon yaningko maa kuu Anammo. Ye kuu inamen yorokmombed
wengyundane nangbaneen.
12 Ye indob kuu amot yumbu areb, kwane ye korok ari kuu king ye
korok ari debi yeman kwamune yemooniib. Ye korok ari kuu aningkoyiib
wongkoon, kumban karub maa kuu kaadkerindeban, yembedmo yekaad.
13 Ye ebkad doboob derenoon dungkun yirimo kuu umkan aom ka-
monoon. Ye aningko kuu God ye Weng.
14 Ewen aom ana nangmidan kuu ye yoman weniib, ebkad amun yeman
kawanmo koroomiibban inwarenib hoos kawanmo arimbed ye yoman
weniib kui.

15 Kwane, ye mongkodkono aombed kerewang arudiib kumbed kakumundin yenbandi yeman angkadereen. Ye kuu king ye aromkono yobdoodmo kwamune areb yi yaa oonaneen. Kwane, nong yob beengke ambodmo kandemoon areb, yembed Aromkonomo Ye God ye arud miin darewoob kuye ambodmo kandaneen kumbed, ambarakmidan yaa bangkandaneene ananiib.
16 Ye ebkad doboob yaayiib yon muudkuk yaayiib kuu aningko keane wongkiwen,

KING KOREM YI KING,
YARIMAN KOREM YI YARIMAN.

17 Kwane wedmaane, engyu maa kuu aron nambiri aom doreen kumbed on ambid aom dewenebiib yaa naawonmo baande yedmoon, “Minime, mimyamo kerenib God ye orok darewoobbon derebime.
18 Yiib kwananiib kuu kingiib ana nangmi korok korokiib aromkonomo ana nangmidaniib hoosiib hoos kwarimbed dibere yarebimaibdaniib yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridaniib yika oonimaibdaniib aningkoyiibdaniib aningkoyiibbandaniib nimakarub korem yi bob kuu bunge anime.” andoon.
19 Kwane wedmaane, arud dingkaniib okad yiridan yi kingiib yi ana nangmidaniib kuu mimyamo kere hoos kawanmo kwari dibere yarebeen ye karub yoom ye ana nangmidan yoom yaa nangbande kamiwen.
20 Kumban arud dingkan kuu nen awineniwen. Dudi profesiman arud dingkan ye dowad dud yeka mamaa kedmengkanaboon kuu ye kangkon nen awineniwen. Keye karub kee dud kedmengkoon kembed nimaya karuwa arud dingkan ye kumun kuu yi binad o dingki yaa kandekorib ye kuruwak ongmiwen yaa bumangke yaningko kankoonimaibdan kuyaa birande ben abdon wonoon kui. Arud dingkaniib dudi profesimaniib, yi ayoob kuu bobnaibban wad bene bot sulfaambed amot denembiri ye bowan yiri kiradmoon.
21 Kwane ana nangmidan yena korem kuu hoos kwarimbed dibere yarebimaan ye karub ye mongkodkono aombed kerewang angkadereen kumbed yenbandoone dukniwen. Kwaniiwe, onbed menebe yi bob id kuu berewariwen.

20

Weeb 1,000iib

1 Kwane wedmaane, engyu kuu Ewen aombed kamonoon, ye dingki yaa kuu dem kongdem yiri ye kiiyiib sein darewoowiib awingkoon.
2 Arud ye yi kedbon, unyemanbed mene kibik doreen ye awad arewa Seten kui, ye kuu engyumbed awinenekore, weeb 1,000iib dobiri yeman seinbed yenbenoon.
3 Kwane, engyumbed nen dem kongdem yiri korarekore, animari kebene karangme ongmoon. Kwanoon kuu Setenbed nimakarub yaa birandembaraan anded kwane wene weeb 1,000iib dowan keruked. Kwananuune ye kuu aron doboobban domonenaneene ari yaro dobaraneen.
4 Kwane wedmaane, wengyundi ye korok korok yi ooni ye dibirimbon ari kuu wengyundi ye aromkonoyiib kondoondan kuu dibiib. Kwane, anukbed nimaya karuwa Yesu ye weng daande korokbendenib God ye weng dakmiwen kumbed yenambed korok wanabiiwe dukniwendan yi kingkin kuu wedmendaan. Yi kuu arud dingkaniib ye kuruwakiib yaa ma bumangke aningko kankoonindo, angkon yi binad ari o yi dingki yaa kuu ye kumuniib bindo. Kwane, yi kuu dukniwen yirimbed ika wadkere dembekorib, Yesu Keresu yoom korok korok kere weeb 1,000iib oone dobaraniib.

5 Kekee ibduruk bobni yirimbed ika dembi yeman kui. Nimakarub
dukniwen yena kuu dukniwen yirimbed ika wadkere dembaibban, kwane
wene weeb 1,000iib dowan keranuunkob.
6 Kane kane ibduruk arimbed ika dembaniib kuu karadmo amun kerun-
daneen. Kwane, ika bobni yaromkonombed yi ma yenbandaane duk-
naibban. Angkon yi kuu God yoom Keresu yoom dore nimakarub dore
wedyiri dobiridan kerenib ye yoom korok korok kere weeb 1,000iib oone
dobaraniib.

Seten Ye Dobirimbon

7 Kwane wene weeb 1,000iib dowan keranuun kwarimbed Seten nen wii
aom kowoon kuu domonenaneene dembene yarebaneen.
8 Kwane yarebaneen kuu okad yimin yimin kaningiib kuyaa doriibdan,
kukuu yi aningko weng id angkara kuye aningko kuu Gogiib Magogiib kui, yi
kuu birandaneen, Godiib yaa bon kere nedbe ana nangmi dowad. Yi korem
kuu yemoon, karamok kebed yaa kubuk kimingkindeban kwamune areb.
9 Kwane, okad yimin yimin yaambed menebenib, God ye mimyob
dowaken kerundoon ye siti, ye karadmodan kuyaom doriib kuye siti yaa
awanewandiwen. Kumban Ewen arimbed amot kamenene denende dowan
keroon.
10 Kwanoone, yi yaa birandoon ye awad arewa kuu nen bot sulfaambed
amot denembiri ye bowan yiri koraroon, kwane arud dingkaniib dudi pro-
fesimaniib ben kiradmoon ye bowan yiri kui. Kwane, yi kuu awingyawiib
amnoomiib durud yewed kandembaraniib aron korem korem.

Yeenbon Wengyundi

11 Kwane, king ye ooni ye dibirimbon kawanmo darewoob ari wedmaane,
God kuu kwarimbed dibeen. Ye kerebiri arimbed okadiib ambidiib kuu
kirokmoniwen. Kwane, yi yumboniibban keriwen.
12 Kwane wedmaane, dukniwendan aningkoyiib aningkoyiibbaniib kuu
ye arinambo ari doriiwe, buk kuu daadmenaboon. Buk mamaa daandoon
kuu wadkeri ye buk. Dukniwendan kuu yimbed komo kamiibkob buk
daadmenaboon kuyaa anuk wongkanaboon kuu kwamunemo wengyun-
dandoon.
13 Karamok angkambed dukniwendaniib okad yirimbed dukniwendaniib
kuu kuyaambed dembe menebiiwe, yoworiwenbondaniib kwangkon
kuyaambed dembe menebiiwe, yi mimim korem kuu komo kamiwen kuu
kwane wengyundandoon.
14 Kwane, bobniyiib yoworiwenboniib kuu amot denembiri ye bowan yiri
kiradmoon. Amot denembiri ye bowan kuu bobni ayoob andi yeman kui.
15 Kane kane yi aningko wadkeri ye buk aom wongkindo kuu amot
denobembiri ye bowan yiri ben kiraraneen.

21

Yerusalem Yeeb

1 Kwane, ambid yeewiib okad yeewiib wedmaan, amborom kuu ibduruk
ye ambidiib okadiib kuu dowan kereen kowe. Kuyaa kuu karamokiibban.
2 Kwane wedmaane, Karadmo ye Siti, Yerusalem yeeb Ewen aom Godiib
yaambed karub awani ye dowad wonong manimanandeb inwaremoon
kwamune areb kumbed kamuneen.
3 Kwane wengambaraane, God ye ooni ye dibirimbon aombed wengmo
naawonmo dakmoon, “Kibikee God ye dobirimbon kuu nimakaruwiib yaa
angkimbaraneen. Kwane, yiyiib yaa dobaraneen. Yi kuu God ye karuwa
nimaya keraniiwe, God yeka yiyiib yaa doberene yi God keraneen.

4 Yembed yi inok korem yi indob yaa kuu araneen. Kuyaom kuu bobniyiibban mimyob wandiyiibban amengiibban yewediibban aron korem, amborom kuu kurin ye dobiri kerekmen kuu dowan keroon kowe." andoon.
5 Kwane, Godbed ye ooni ye dibirimbon arimbed yedmoon, "Kedi, kumkam korem kuu yeeb ongmenabaan kii!" andoon. Andekore yedmoon, "Weng kee anammo, ne kuu ma korondainban kowe, wongke." andoon.
6 Kwane yembed ne yaa yedmoon, "Kuned kuu dowan keroon kii. Ne kuu Ibduruk Doboroon Ye God, angkon Yeenbon Dobaraneen Ye God, ne kuu Andowoon Ye God, angkon Yimin Wandaneen Ye God kii. Kanembed ok moom bobnaneen kuu nembed wadkeri ok dewenebuun yaambed munobmo konaniin.
7 Kanembed ninabe burudandaneen kuu korem kee yeman keraneene ne kuu ye God keraniine ye kuu ne dana keraneen.
8 Kumban undeekdaniib anam andindodaniib komyeng kamenabidaniib kumka kuman yenbandidaniib nenem kamenabidaniib waruk komobdaniib dudi god yi kuruwak yaa bumangkimaibdaniib dudanabidan koremiib yi dobirimbon kuu bot sulfaambed amot denembiri ye bowan yiri. Kekee bobni ayoob andi yeman kui." andoon.
9 Kwane, yeenbon dabab kondi yeman ediib meneki wongdem ediib aombed anukbed ondukniwen ye engyus ediib kuyaom mamaambed mene ne yaa yedmoon, "Menebko, Sibi Manambed awanandameen ye wonong kuu korokbebda." andoon.
10 Kwanekore, Kingkinbed ibnewe nendore aangko ambab ari nenwenene, Karadmo ye Siti, Yerusalem kuu Ewen aom Godiib yaambed kamenuun kuu korokbewoon.
11 Kuyaa kuu God ye nambiriyiib yuroon. Siti kuyaa kawuroon kuu bot yeka mamaa miin manimanandeb areb, omkadmo ye bot yaspee areb, ok karadmo areb.
12 Siti kuuk kuu darewoob ambab ari kumbed ambongko kuu wad ayoowiib. Kuyaambed engyus wad ayoowiib kuu ambongko kuyaambed doriib. Ambongko mimim kuyaa Israeldan yi amyenimbon aningko wad ayoowiib kwane wongkiwen.
13 Kangka kee ambongko ayoobmim, kari kangkon ambongko ayoobmim, kiri kangkon ambongko ayoobmim, kaom kangkon ambongko ayoobmim.
14 Siti kuuk yimin yiri dedmobe dariwen ye bot kuu wad ayoob. Kuyaa wongkiwen kuu Sibi Manambed kinoona apaso keriwendan wad ayoob yi aningko wongkiwen.
15 Engyu ne yoom dakmuwen ye karub kuu sitiyiib ambongkoyiib kuuk wiriniweniib kumunkingki yeman goldbed ongmiwen kumbed awinoon.
16 Siti kuu darewoob kumbed bendom kuu kaningiib. Kwane kumunkingke wedmoon kuu ye doboowiib ye darewoowiib ye ambab ariyiib kuu 2,200 kilomita.
17 Kuuk wiriniwen ye nomkono kuu dodkanmo wene kimingkane 240 kerimaib kwamune areb engyumbed kumunkingkoon.
18 Kuuk kuu yaspeembed ongmoon, kwane siti kuyaom kuu goldmo ongmoon, ok karadmo yaa dianmo wedmimaub kwamune areb.
19 Siti kuuk yimin yiri dedmobe dariwen ye bot kuu manimanandeb ye bot maa maa korembed inwarundoon. Bot ibduruk kan dedmone maniwen kuu bot yaspee, angkon bot mamaa ayoob andi kuu ambidkadmo ye bot safaiya, bot mamaa ayoobmim andi kuu awoyeebkadmo ye bot eget, bot mamaa kaning andi kuu awoyeebkadmo ye bot emerald,
20 bot mamaa angko andi kuu kubukkadmo ye bot oniks, bot mamaa kung andi kuu mongkodkadmo ye bot kaanilien, bot mamaa ed andi kuu

denekkadmo ye bot kurisolait, bot mamaa kob andi kuu wiibkadmo ye bot beril, bot mamaa 9 andi kuu wubmo ye bot topas, bot mamaa 10 andi kuu awoyeebkadmo ye bot kuraisofres, bot mamaa 11 andi kuu binmo ye bot yasin, bot mamaa 12 andi kuu minodminodmo ye bot ametis.

21 Ambongko wad ayoowiib kuu bot kawanmo yaningko peelmbed ongmiwen. Ambongko mimim kuu peel mimombed ongmenabiwen. Kwane, siti ye kiwaan darewoob kuu goldmo ongmoon, ok karadmo yaa dianmo wedmimaub kwamune areb.

22 Kwane, ne kuu siti aom kurikuri ambib kuu ma wedmindo, amborom kuu Aromkono Ariyiib ye Yariman God yoom Sibi Mana yoom kuu kuye siti ye kurikuri ambib kowe.

23 Siti kuyaom kuu aron o wood yi nambiriyiib yurimokban, amborom kuu God ye nambirimbed siti kuyaom yurembirimaan, kwane Sibi Mana kuu lem areb siti kuyaom yurembirimaan.

24 Kuye nambiri yurembirimaan kumbed ambibkin mimim koremdan kuu yaraniib, kwane okad yiridan yi king kuu God ye nambiri kandiweniib kuu kuyaom be menebaniib.

25 Kuye ambongko kuu kebenaanban, aron korem kwane daandembaraneen, amborom kuu kuyaa kuu mirikniyiibban kowe.

26 Ambibkin mimim koremdan God ye nambiri kandiweniib aningko darewoob arimbed koni yemaniib kuu kuyaom be menebaniib.

27 Kumban God ye dowakenban ye yiribmaniib keyaom ma be menebaibban. Kwane komyeng kamenabidaniib dudanabidaniib kuu ma awunaibban, kane kane yi aningko Sibi Manambed ye wadkeri buk aom wongkoondan kumbedmo awunaniib kii.

22

Wadkeri Ye Ok Awaan

1 Kwane, engyumbed ne yaa wadkeri ye ok ok awaan korokbewoon. Ok kuu karadmo anam menengmenengiib kamenu God yoom Sibi Mana yoom yi ooni ye dibirimbon yaambed menebenu,

2 siti kiwaan darewoob wedyirimbed wenebuun. Ok wedyiri kuu wadkeri ye ayiib doreene ok kuu at ye dabderem yiri dewenebuun. At kuu yob yeka maa maa wad ayoowiib ire winimaan. Wood mimo mimo aom kuu yob yeka mamaa mamaa ire winimaan. Ye bid kuu ambibkin mimimdan yi bob anikad ongmenabendi yeman.

3 Kuyaom kuu God ye butuniib ma angkimbaraanban. Siti kuyaom kuu God yoom Sibi Mana yoom yi ooni ye dibirimbon angkimbaraneene, ye demedan kuu ye yaa kurikuri ye deme awinaniib.

4 Yi kuu ye murubia wedmenaniiwe, yi binad ari ye aningko wongkanabaneen.

5 Kuyaom kuu kumuniibban. Kwane, yi kuu lemiib aron ye nambiriyiib yaa meenaibban, amborom kuu Yariman Godbed nambiri kuu kondaneen. Kwane, yi kuu aron korem korem oone dobaraniib.

6 Kwane, engyumbed ne yaa yedmoon, “Weng kee anammo, God kuu ma korondaanban. Yariman, profesi weng ye inamen profesidan yaa kondimaan ye God kui, yembed ye engyu yedmoonkob mene ye demedan yaa aron doboobban ari komarewa kamenabaneen ye kerekmen kuu korokbendoon.” andoon.

Aron Doboobban Ari Yesu Mananeen

7 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Kedi, ne kuu aron doboobban ari mananiin kii! Karub kanembed profesi weng buk keyaombed dakmeen yaa awine kandaneen kuu Godbed amun kerunaneen.” andoon.
8 Ne kuu Yoon, nembed kumkam kee wedmeni wengambaraan. Kwane wengambere wedmendekori, kedmengkawoon ye engyu ye yon yiri bumangke korok kankibineni kurikuri kerande kamaan.
9 Kumban yembed ne yaa yedmewoon, “Ne yaa kwane kamaab! Ne kuu eb yoom eb ambanga profesidan yoom weng buk keyaombed awine kandiwendan yoom kwamune areb, ne kuu deme ye karubmo. Kowe, God yaambed bumangke kurikuri kere!” andoon.
10 Kwanandekore yedmewoon, “Buk keyaom profesi wengiib kuu kebene biknaab, amborom kuu aron kuu dia kereen kowe.
11 Aron kuu dia kereen kowe, kanembed ambarakmimaan keroka, domonenibko kwane kamemborok, kanembed arewa ye niindem aom doberembirimaan keroka, domonenibko kwane doberemborok, kanembed yorokmo kamenabimaan keroka, domonenibko kwane kamemborok, kanembed karadmo doberembirimaan keroka, domonenibko kwane doberemborok.” andoon.
12 Kwane, Yesumbed yedmoon, “Kedi, ne kuu aron doboobban ari mananiin kii! Ne kuu kakmaniib, nembed bemeneni mimim korem yaa komarewa ambangkiwen kuu kwamunemo kakman bangkandaniin.
13 Ne kuu Ibduruk Doboroonman, angkon Yeenbon Dobaraneenman, ne kuu Andowoonman, angkon Yimin Wandaneenman kii.
14 “Kane kane yi ebkad doboob ogiwen kuu Godbed amun kerundoon. Kwaniwen kumbed Godbed yi yaa wadkeri ye at yaa wene ani kuu yimin, siti kuuk ambongko awuni kuu yimin yedme kowoon.
15 Kumban siti bunangka kuu komyeng kamenabidaniib waruk komobdaniib nenem kamidaniib kumka kuman yenbandidaniib dudi god yaa bumangkidaniib dudanabi yaa dowaken kere kamimaibdaniib doriib.
16 “Ne kuu Yesu, nembed ne engyu yedmaane menene weng kee anam andiwendan yaa daandi ye dowad kondoon yiib yaa. Ne kuu Dewid Ye Ambokab, Dewid Ye Awo kui, kwane ne kuu Amkimo Ye Mindong nambiri darewoowiib kii.” andoon.
17 Kwane, Kingkin yoom Sibi Mana yaa awanandamuun ye wonong yoombed yedmiwen, “Minime!” andiwen. Kwane, kanembed weng kee wengamboroon kuu yena yaa “Minime!” andok. Kanembed ok moomiib keroka monok. Kanembed dowaken keroka, mene munob ye wadkeri ok kandok.
18 Profesi weng buk keyaombed wengambiriwendan kuu, yiib korem yaa ongkandi weng ke yedmaan kei. Kanembed weng keyaa weng yena ariyiib daboknaneen kuu, Godbed dabab weng buk keyaom dakmoon kwamune ye yaa ariyiib dabab dabokne konaneen.
19 Kanembed profesi weng keyaambed weng yena dankaraneen kuu, wadkeri ye ayiib siti karadmoyiib yi weng dakmoon kowe, Godbed karub kuu wadkeri ye at yaambed ani ye yumbon aomiib siti aom aomni ye yumboniib yaa kuu dankaraneen.
20 Kumkam keye dowad dakme korokboon ye karubbed yedmoon, “Eyokee, aron doboobban ari mananiin.” andoon.
Anam kwanok. Yariman Yesu, mene.
21 Yariman Yesu ye kabamoonmo kondoon ye mimyob dowaken kuu God ye nimakarub yaa kerok. Anam kwanok.